Universidad de Deusto
Biblioteca

25/9

Universidad de Deusto
Biblioteca

REVERENDI PATRIS
Dominici Soto Segouienſis, Theologi, ordinis Prædicatorum, In Dialecticam Ariſtotelis Commentarii.

ÆDITIO POSTREMA, NVNC *recèns ſedulò recognita, ac mendis compluribus, quàm maximè fieri potuit, accuratiſſimè repurgata.*

24384
Bibliotheca Facult. Philosophiae Prov. Cast. Orient. S. I.

Cum Priuilegio.

SALMANTICAE,
Excudebat Andreas à Portonarijs.
M. D. LII.

Esta tassado en ocho Reales.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EL REY.

POR quanto vos Andrea de Portonaris mercader de libros, vezino dela ciudad de Salamanca, nos heziſtes relacion, diziendo que vos teneys poder en cauſa propria de fray Domingo de Soto, prior de Santiſteuã de la dicha ciudad, para nos ſupplicar os dieſſemos priui legio para imprimir y vender todas ſus obras, que haſta aqui hauia fecho, que ſon, vna Epiſtola ad Romanos, de Natura & gratia, con vna Apologia contra Catharino, y vna Conſultacion de los pobres, y vna Repeticion de Tegendis ſecretis, y Summulas, Logica magna, y Phyſica. Como pareſcia por vna eſcriptura ſignada de eſcriuano, de que ante los del nueſtro conſejo hizo preſentacion, y nos ſupplicaſtes acatando ſer obras muy vtiles y prouechoſas, os dieſſemos licẽcia y facultad, para que vos ſolo, o quien vueſtro poder ouieſſe, pudieſſedes imprimir y vẽder las dichas obras, o como la nra merced fueſſe: lo q̃l viſto por los del nro cõſejo, fue acordado q̃ deuiamos mãdar dar eſta nra carta pa vos enla dicha razõ y nos tuuimos lo por biẽ. Y por la p̃ſente por os hazer biẽ y merced, os doy licencia y facultad, pa q̃ vos, o las pſonas q̃ vro poder ouierẽ para ello, por tiẽpo y eſpacio de ocho años primeros ſiguientes, que corran y ſe cuenten dende el dia de la fecha deſta mi cedula en adelante, podays imprimir y vender los dichos libros en eſtos nueſtros Reynos y ſeñorios, ſiendo primeramente taſſados por los del nueſtro conſejo el precio, a como los ouieredes de vender, Y mandamos que por el dicho tiempo ninguna otra perſona los pueda imprimir, ni vender, ſin tener el dicho vueſtro poder, como dicho es, ſo pena que pierda la impreſsion que aſsi hiziere y vendiere, & los moldes, y aparejos con que lo hiziere, y mas incurra en pena de diez mil marauedis para nueſtra camara. Y mandamos a los del nueſtro conſejo, Preſidentes & Oydores delas nueſtras audiencias, Alcaldes, Alguaziles dela nueſtra caſa y corte, y Chancillerias, y a otras qualeſquier nueſtras juſticias de los nueſtros reynos y ſeñorios, a cada vno en ſu iuriſdicion que guarden y cumplã & fagan guardar y cumplir eſta nueſtra cedula, por el dicho tiempo delos dichos ocho años, y contra lo en ella contenido, ni conſientan yr, ni paſſar. Fecha en Valladolid a diez dias del mes de Nouiembre. M. D. L. Años.

Yo la Reyna.

Por mandado de ſu M. ſu Alteza en ſu nombre. Franciſco de Ledeſma.

Illuſtriſsimo ac Reuerendiſsimo D. D. Ioanni à Toleto, Cardinali Burgenſi, ex ordine Prædicatorum aſſumpto, ſuus frater Dominicus Soto. S.

INTER ALIA QVAE DE CHRYſippo illo Tharſenſi, Stoicorum ſecundum Zenônem principe commemorant Præſul ampliſsime, vel id in eius laudibus ponunt, quòd Dialecticarum conſiderationum volumen, anno ætatis quadrageſimo cœptum, non ante octogeſimum abſolutum exhibuerit. Nam cùm ſæculum illud maiores non tuliſſet diſciplinas, quibus ſua mortales ſtudia fœliciùs collocarent, dignam tunc temporis æſtimabant Dialecticam, de qua nemo niſi homo & acutiſsimus, & in omni præterea philoſophia verſatus ſcriberet. Ego verò nullam mihi acceſsionem aut dignitatis aut laudis factum iri ſpero, quòd poſt duodecim, Theologiam legendo, exactos annos, in tanta bonarum literarum fruge, hoc demum ętatis Dialecticam ſeriò reuiſerim, tractauerim, ædiderim. Verùm enimuerò cùm annis ſuperioribus, dum Summularum ludum Dialecticæ tyronibus dabam, hos ſubindè fuerim Ariſtotelis Commentarios pollicitus, non potui promiſſi non habere rationem: atq; adeò dignum duxi de ſtatis mihi ſtudijs horas aliquot tandem ſuccidere, quibus meam aſtrictam fidem liberarem. Nec verò eſt quòd me ſuſcepti conſilij pigeat: ſi id modò præſtitero, quod in animo conſtitui. Etenim cum magna fuerit hiſce retrò annis ſcriptorum frequentia, tamen (quod ſalua eorum exiſtimatione & authoritate dixerim) alium fortè ſcribendi ſtylum pro ſua eruditione tenere potuiſſent, quo Dialecticæ ſtudioſis multo fuiſſet meliùs conſultum. Nihil enim quicquàm negotij ſuſcepiſſe videntur, quàm S. Thomæ, Scoti, & nominalium placita, & id quidem abſq; luce, ſine examine, citraq; delectum recenſere. Vt modò illa ſubticeam, quæ S. Thomæ & Scoto falſò frequentiſsima impingunt. Neq; ad interrogata certi quicquàm reſpondent: ſed tunc præceptoris munere perfunctos ſe eſſe iudicant, cùm miſeros diſcipulos in hoc opinionum triuio ambiguos, hærentesq; relinquunt. Qua nimirum mentis oculis offuſa caligine, nihil aliud, quàm veritatis lumen eripiunt. Adde quòd monſtrorum turbam, quæ ſuis cuiusq; locis agitata mitiora fuiſſent, in ipſum ſtatim veſtibulum proferunt: quibus qui Dialecticam adire cupiunt, ingreſſu arceantur. Abſit hæc dixerim Patrone Reuerendiſsime, vt de cuiuſpiam honore detractum iri velim: ſed quò meum conſilium & inſtitutum expo nam. Statui nanq; pro ingenio & exiguitate mea Ariſtotelem, cum primis hac tempeſtate iacentem atq; neglectum, ſcholis reſtituere: mox ad quæſita Dialectica certum aliquid, quanto poſſem lucidiùs, reſpondere: quod adoleſcentes, dum non meliora probauerint, tenere interim poſsint. Et quando integrum non fuit à quæſtio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus illis, quas de medijs Metaphysicis depromunt, penitùs abstinere, quod proximum fuit, quàm licuit rarissimas, submouimus: atq; adeò, quem rei difficultas ferebat, stylo digessimus. Præclarè mecum actum ducerem Illustrissime Domine, si labor hic noster, cùm inclytæ, suoq; iure & meritò toto iam orbe celebratæ, quæ me à puero instituit, Complutensi Academiæ, tùm celeberrimæ huic nostræ, omniq; scientiarum genere florentissimæ Salmanticensi, cuius publicum stipendium mereo, tum etiam sacro ordini nostro probaretur: nam tunc non censeretur indignus, qui tuo fuisset nomini dedicatus.

Vale.

Commentarij Fratris Dominici Soto Segouiensis, ordinis Prædicatorum, artium ac sacræ Theologiæ Professoris, In Dialecticam Aristotelis.

QVAESTIO PRIMA PROOEMIALIS.

Vtrùm Logica sit scientia necessaria.

COmmentarios in Dialecticam Aristotelis auspicantes, nihil aliud, ꝙ operæpretium facturi sumus, si quæstiones illas introductorias, quas prooemiales appellant: in ipso statim aditu præmiserim⁹. Atqui ex quatuor illis quæstionibus, quas, auctore Aristotele secundo Poste. de vna qualibet re percontamur, ea videlicet prima est, vt inquit super Porphyrium Boetius. An res sit. Verum enimuero cum in numero scientiarum nihil debeat esse aut diminutum aut redundans, idem est quærere, an talis scientia sit, quod quærere, an sit necessaria? Atq; adeo prima quæstio quę in hoc prooemio sese nobis offert, ea nimirum est, vtrum Dialectica sit scientia necessaria. Nempe vt intelligamus qua necessitate aut commoditate fuerit Dialectica a philosophis excogitata. Nam ꝙ non fuerit necessaria, sunt argumenta nonnulla. ¶ Primum, aut Dialectica est necessaria propter se: aut propter alias scientias. Non propter se: Quia Dialectica non est cognitio rerum diuinarum, aut humanarum: naturaliū, aut moraliū: quę scientię sunt necessarię propter se, aut propter officia vitę. Quare Aristoteles. 1. metaph. ter. 15. (vt exponit commentator) non vocat eam, scientia, sed modū sciendi. At ꝙ nō sit necessaria propter alias scientias, arguitur. Nam id præsertim esset: quia docet definire, diuidere, & argumentari in aliis scientijs, ac deniq; inter verum & falsum discernere: sed hęc omnia queuis scientia docet in propria materia (tradit enim Theologia. v. g. proprias definitiones & rationes de diuinis: & philosophia de naturalibus: & reliquę suo modo) ergo in hunc vsum non est necessaria alia specialis scientia. Et confirmatur hęc ratio. Si ad Dialecticam pertineret verum a falso discernere, tunc ad Dialecticos deferendum esset, vt de omnibus rebus tum diuinis tum humanis iudicarent: & non ad Theologos, iuris consultos, philosophos naturales: quod tamen absurdū est dictu. ¶ Secundo arguitur. Experientia compertum est, illustres viros scientijs aliis fuisse præditos sine ad minimo Dialectice: tum iuris consultos (qui cum nihili faciant Dialecticam, habent nihilo minus peritiam iuris) tum maxime nonnullos ex doctoribus sacris, qui non videntur admodum Dialectice diligentes, cū tamen scientias omnes alias redoleant: vt sunt Ambrosius: qui canebat Logica Augustini libera nos domine: Gregorius, Bernardus, aliiq; id genus. Imo vero ante Platonem & Zenonem qui fuisse dicuntur inuentores Dialectice, fuerunt illi septem sapientes, quos Grecia iactat, sine Dialectica: ergo dialectica non est necessaria propter alias scientias. ¶ Confirmatur. Si logica esset necessaria ad acquirendas scientias, tunc cum ipsa Logica sit scientia, vt quæstione sequenti cōstabit, fieret vt neq; ipsam possemus acquirere sine alia logica: atq; adeo procedendum esset in infinitum. ¶ Tertio arguitur, vna pars Dialectice est sophistica & cauillatoria: quam tradit Arist. in libris Elencho. Ubi technas permultas docet, modosq; fallēdi in disputatione: sed sophistę, & diuinis literis damnantur & humanis. Qui enī sophistice loquitur odibilis est. Ecclesiast. 37. Et Socrates quē sapientissimū ipse pronunciauit Apollo, Gorgiam ceteroſq; id genus sophistas ludibrio habuit, vt ex Platone colligit Cicero, lib. 2. de finibus: ergo Dialectica pernicioſa est: tantum abest vt sit necessaria. ¶ Quarto & postremo arguitur ꝙ logica non sit ante alias scientias necessaria. Docet Aristol. primo physi. ter. 2. Hanc nobis natura insitam esse viam, vt a notioribus nobis & facilioribus exordiamur. Et. 5. metaphy. ter. 1. In doctrinis (inquit) inchoandum est vnde quis facilius discat. Dialectica vero difficillima est, vt pote quę circa recondita opera intellectus versetur: ergo non est ab illa inchoandum: atq; adeo neq; est ante alias scientias necessaria. ¶ At vero in contrarium est auctoritas Aristo. 1. topi. cap. 2. vbi docet Dialecticam esse vtilē ad tria: nempe ad exercitationes, ad colloquia, & ad eas, quę secundū philosophiam sunt, disciplinas.

¶ Circa quæstionem hanc: nè ignorantia nominum (quod ait Aristo. 1. Elencho.) faciat nos hallucinari, prænotandum est primum omnium iurta doctrinam ipsius. 1. poste. textu. 2. Quid nominis logicę: atq; dialecticę. Logica nomen est latine receptum (quod meminit Isidorus lib. 2. Etymol.) a logos Grece: quod inter alia multa, & sermonem significat, & rationem: vnde logica idem pollet quod scientia sermocinalis, seu, scientia rationalis. Et differunt huiusmodi scientię ratione obiecti & finis. Nam finis scientię sermocinalis est proprietas sermonis: vt recte, ornate, aut figurate loquī: qualis est finis Grammatice, Rhetoricę & Poesis: quę proinde sunt scientię sermocinales: atq; adeo cōprehendūntur nomine logicę. Sed finis rationalis scientię est intelligere: qualis est finis Dialectice: quę licet tractet de vocibus, id tamen tractat, quatenus sunt signa conceptuū: vt docet Auicenna prima parte logicę cap. 3. At vero: quia finis etiam Rhetoricę & Poesis, præter sermonem, est opus rationis, vtpote persuadere veritatē cōiecturis & representationibus, fit vt vtraq; itidē numeret inter scientias rationales. Vsi in illa antiquissima diuisione philosophię in physicā, i. naturalē: Ethicā, i. moralē: Logicā, i. rationalē, sub tertio membro cōprehenduntur rhetorica, poesis & dialecti

Logica.

Differt interscientias ratio & sermo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ca:vt notat Hieron. Ihosm. 1. sup Ātica. Et ideo S. Tho. in pncipio statim posterior distinguit Poeticā Rhetoricā z Logicā tanq tria opera rationis.

Differt inter Logicā, Rhetoricā, z Poesim.

¶Et quanq̄ posset quæstio præsens tractari de Logica, hoc mō ḡaliter dicta: tñ ad nostrū propositū solū pertinet Logica: vt distinguit cōtra Rhetoricā z Poesim. Quę differūt dupliciter. Primo ratione finis z materię. Finis. n. logicę, vt docet illic S. Tho. est facere vel certā scientiā ex necessariis z vniuersalib⁹, vt in lib. poste. vel fidē saltē humanā seu opinionē, vt in libris Topi. Sed Rhetorica nō necesse habet generare semp, vel opinionē: sed satis est si suspitionē faciat: z id de reb⁹ particularib⁹: vt si Milo occidit Clodiū. ꝛc. quę, pinde vtik coniecturis in particulari. Poesis vero generat z amorē virtutis z odiū vitioꝝ, per modū repsentationis: veluti cibus ostēsus generat, vel appetitū sui vel horrorē. ¶Secūdo differūt ex modo procedendi. Nā Dialectica, vt docet Arist. in principio Rhetoricę est cōpendiosior, Rhetorica vero extensior. Quod em Dialectica breuissimo syllogismo trib⁹ terminis cōcludit, id Rhetorica plurib⁹ verbis explicat z amplificat. Obidq; z Arist. illic z Zeno, qō Cicero. 2. libro de legibus cōmemorat, Dialectică cōparabant pugno cōstricto, Rhetoricā vero extēsę palmę. Atq; adeo Varro. Est (inquit) Dialectica ad disserendas res acutior, Rhetorica vero ad illa quę innititur docēda, facūdior. ¶Secūdo notandū est q̄ Dialectica

Hanc eandem sententiam refert Alexander aphrodiseus. i. Isagoges

propie dicta nō tm extenditur quantū Logica, imo est pars ipsi⁹. Diuidit em logica (vt auctor est Cicero in lib. Topicoꝝ) in Dialecticā z Topicā: vt Dialectica sit illa pars logicę q̄ est iudicatiua. Topica vero, ea, quę est inuētiua. Prima pars tradit in libris priorū z posteriorū: vbi docetur quemadmodū de vnaquaq; re iudicandū sit per resolutionē in sua principia necessaria: iudiciū nanq; propie nō sumitur nisi de necessariis: vt docet S. Tho. in principio poste. Altera tradit in libris Topicoꝝ: vbi docētur loci z sedes argumentoꝝ: vt vnusquisq; abūdet mediis ad persuadendū quācunq; veritatē: per locū a definitione, a diuisione, a genere. ꝛc. Quanq̄ in alia significatione distinguat syllogismus Dialecticus a demōstratiuo: vt demōstratiu⁹ sit qui procedit ex necessariis, Dialecticus q̄ procedit ex probabilib⁹. At vero iā Doctores promiscue vtunt vtroq; nomine: vt idē sit Logica z Dialectica. Et ita nos vtimur in

Dialectica

proposito. ¶Est ergo Dialectica seu Logica, vt definit Isidorus. 2. lib. Etymologiarū: sciētia definiēdi, inquirendi, z disserēdi: quę docet disputādo quemadmodū vera z falsa dijudicent. Et de hac quęrimus an sit necessaria? ¶Postremo circa eandē titulum

Necessariū

quęstionis notandū q̄ necessariū (vt auctor est Aris. 5. Metaphy. tex. 6.) multis modis dicitur secundum numerū causarū. Dicitur em aliquid necessariū ab intrinseco ratione causę formalis aut materialis: vt necesse est hominem esse risibilem ratione formę: z esse mortalem ratione materię. Secundo ab extrinseco: aut ratione causę efficientis, quod alio nomine dicitur violentū: vt ..ecesse est sagittā sursum projectā ascēdere: est itē necessariū ratiōe finis: idq; dupliciter, aut simpliciter: puta sine quo nō potest quis cōsequi finē: vt cibus necessarius est ad vitam: aut solū ad bonū z cōmodum esse finis: quod alias dicitur vtile: vt equus necessarius est ad iter.

Conclu. 1.

¶Igitur ad quæstionē respondetur quatuor cōclusionibus. Prima cōclusio. Dialectica est quodā modo hoibus necessaria primo modo: quasi a propria forma, z hois natura dimanans.

intelligo ad talem illam quę est homini naturalis via tendere qua est ad certa reducibilis.

Probatur: Dialectica est ars disserēdi ac ratiocinādi, vt modo dicebam⁹: sed hō inter vniuersas creaturas propie est rationalis: vtpote cui natiuū sit, progressu quodā ac discursu rerū veritates perueſtigare, z ex notis ad ignota pcedere: vt visa. v. g. eclipsi causam quęrere: ergo Dialectica est hoi naturalis. Vñ Albertus in prologo Porphyrica. Logica (inquit) a natura incipit, sed arte perficit. Et Victorinus. Potētia facit habilē, ars vero facilē, Usuſq; potentē: Et Arist. 1. Rhetorico. ait Dialectică naturalē esse, quā oēs etiā illiterati participāt, sed illa est ad artē reducēda. Quocirca angelis q̄ nō indigent discursu ad cognoscendū (ea saltē quę naturaliter cognoscūt) nō est Logica necessaria respectu illoꝝ.

¶Seōa cōclusio. Dialectica est ad alias sciētias cōquirēdas necessaria: z (vt inquit Albertus sup Porphyriū cap. 3.) nō solū est vtilis vt facilius acquirantur: sed simpliciter necessaria. Probatur: Modus perquirēdi sciētias est per definitiones rerū, per diuisiones ac discursus: sed Dialectica est ars quę docet definire, diuidere z argumētari: ergo Dialectica est necessaria ad alias sciētias: ratione hāc manifestat egregie S. Tho. in pncipio statim Poste. Hominū, inquit, genus arte z rationibus viuit, vt autor est Aristo. 1. meta. cap. 1. quo differt homo a ceteris animātibus, quę cū ratione nō vigeāt, nulla ducunt arte, sed solū naturali ihstinctu aguntur: obidq; homines ad diuersa opificia diuersas artes excogitarūt, vt sculpturiā, ferrariā. ꝛc. At vero intellectus z ratio nō solū ordinat exteriora opera, verumetiā disponit suos proprios cōcept⁹ in formā definitionis, syllogismi. ꝛc. ergo ad hoc necessaria fuit ars quę dicitur Dialectica. ¶Secundo probat hęc cōclusio antiquissima auctoritate philosophoꝝ qui necessitate adducti dialectică excogitarūt. Nam, vt notat Aris. 1. Poste. z refert Cice. 1. lib. Academicarū quęstionū, fuerunt ante Platonē, Democrates, Anaxagoras, Empedocles z alij, mea opinione, vt nihil posſit ab hoibus sciri. Unde illa vox Socratis, Unum hoc scio, me nihil scire. Et Archisilas z illud quoq; negabat se scire. In quā certe opinionē inciderāt ex incuria z ignoratia Dialecticę, quę via est inquirendi scientias: cuius vis nondū erat illoꝝ tēpore cognita, vt meminit Aristo. 1. Metaphy. text. 8. z lib. 13. cap. 4. Quanq̄ z rerū etiam mutabilitatē in causa esse putabant, vt nihil de illis posset sciri. Obidq; Plato Aristot. z postea Zeno Stoicoꝝ princeps Dialecticā vel inuenerūt, vel saltē ad perfectū perduxerūt: qua homines possent ceteras sciētias adire. Unde Diogenes Laertius, quāuis lib. 1. de vitis philosophorū dixerat a quodā alio antiquissimo Zenone Eleate nōnullū Dialecticā sumpsisse exordiū, tamē lib. 3. de vita Platonis: Ex trib⁹ illis (inquit) partibus philosophię physica antiqua fuit: accessit Socrates z adiecit Ethicam, tertiam Plato Dialecticā adijt. Et lib. 7. de Vita Zenonis Stoici: Tandem (inquit) faciebāt Stoici Dialecticā, vt solos Dialecticos appellarēt sapientes. Et Isidorus lib. 2. Etymol. cap. 24. Physicā (inquit) Thales Milesius vn⁹ ex septem sapientibus primus apud Grecos perscrutatus est. Ethicā Socrates instituit, sed Logicam Plato subiunxit. Ceruntamē (vt ipse illic testatur cap. 22.) quanq̄ primi philosophi in suis dictionib⁹ Dialecticā habuerint, tamen Arist. fuit qui illā in artē redegit, z ad regulas certas produxit, quod. 2. Elencho. cap. 9. insinuatur. Nempe ante suā ętatem non fuisse artē Dialecticę eam pręsertim quę versatur circa syllogismos, sed ipse (inquit) Aristo. labore multo excogitauit. z Cicero lib. 1. Acade. quęstionū dicit tēpore Socratis oia illos philosophos dubitare, nihil

Conclu. 2.

Singulę modus quando ordinandi sunt ad inuicem

Ars Logica noua et vetus.

re nihil affirmare: sed tīc facta est ars disserendi q̄ minime, pbabat Socrates. Atq; hinc abūt in vsum, vt reor, artē syllogismoꝝ q̄ in libris Priorū Poste. z Topico. Elēchoꝝ tradit appellari artē nouā, q̄ eā Aris. inuenerit. Artē vero pdicamentoꝝ z periher menias, vocari veterē, vt adnotauimus in principio pdicamentoꝝ. Hametsi tot⁹ dialecticę in vniuersum pceps fuerit Aris. vt testat Cice. in li. Topic. q̄ oēs ei⁹ partes in lucidā artē reuocauit. ¶Tertio pbatur cōclusio. Nā quotquot antiqui philosophi in errores inciderūt ex ignoratia Dialecticę lapsi sunt. Primo Epicur⁹: q̄ nimirū fuit cōtēptor Dialecticę, i errores incidit grauissimos vt adnotat Cice. 2. li. de finib⁹, z Boeti⁹ sup Porphyriū. Enimuero: q̄ definire nesciebat qd esset summū bonū: illud in voluptatib⁹ cōstituebat. Et Aris. 1. physi. phōs illos antiq̄s, tā absurde errātes circa principia rerū naturaliū, cūctos subnotat ignoratię logicę. Et. n. (inq̄t) eq̄uoca distinguere nesciebāt, sępe in equocis laborabāt. ¶Et reuera si rē ad hereticos z errores inciderūt ex ignoratia Dialecticę passim hallucinatos fuisse. Quare dialectica, vt ceterę artes liberales, admodū est in ecclesia necessaria. Vñ. 37. dist. ca. de qbusdā. ab Eugenio papa in synodo cautū est, vt epi curā z diligentiā habeāt vt magri z doctores cōstituātur, q̄ studia literarū, liberaliūq; artiū dogmata assidue doceāt. ¶Ultimo tādē, pbat cōclusio. Tūc vnāquāq; rē scire putam⁹ (vt inq̄t Aris. 1. physi.) cū causam z pncipia rei cognoscim⁹: is cognoscere rē p causam nemo pōt si ne Dialectica: quippe q̄ docet cōclusiones in sua principia resoluere: ergo sine Dialectica null⁹ est vere sciēs, neq; est aliq; vera sciētia. ¶Quo fit vt q̄ hac tē pestate iuri vtriq; studēt, certe (qō sine cuiuspiā iniuria dixerim) verā scientiā nō habēt, sed merā fidē quā adhibēt dictis doctoꝝ. Nō em res p causas z principia cōprobant, sed sola auctoritate tenēt. Vñ in lōgissimo tpe nihil nisi turbā opinionū cōparāt: cū tñ antiq; iuris cōsulti nō auctoritatibus solū, sed rationib⁹ agebāt. Vñ elegāter Cicer. de claris Oratoribus, Seruiū Sulpitiū vniuersis iuris cōsultis illi⁹ tpis anteponit. Qui tñ (inq̄t) nunq̄ ad tātā iuris scientiā puenisset, nisi dialecticā didicisset: quę docet rē vniuersam distribuere in ptes, latentē explicare definiēdo, obscurā explanare interpretādo, ambiguā pmū videre, deinde distinguere: postremo habere regulā qua vera z falsa iudicent: z quę, q̄b⁹ ppositis, essent: quę q̄ nō essent cōsequentia. Et inferi⁹ z alibi sępe dicit sine Dialectica iustā eloquentiā quę iuris cōsultis necessaria est, neminē cōsequi posse. Et Plato. 7. li. de repub. dicit ad oēs sciētias z artes necessariā esse dialecticā: atq; adeo ad ipsam diuinā summi boni cōtemplationē. Et August. lib. 2. de ordine, cap. 13. disciplina (inquit) disciplinarū quā Dialecticā vocāt: hęc docet docere: hęc docet discere: in hac se ipsa ratio demōstrat, atq; aperit q̄ sit, quid velit, quid valeat: scit scire: sola sciēs facere potest. Unde scientia (inquit) argumētandi, diuidendi, definiendi, nō ab hominibus pro arbitrio instituta est, sed in rerum ratione comperta est. ¶Est ergo Dialectica, vt dictū est, simpliciter necessaria.

e si aliquis dicat hanc esse entiam vtalem Arabibus simpliciter necessariā ipsis ratione necessaria, sed ex concessa de ipsi ordinatione & hoc exponendo alias secundo.

Conclusio. 3

Sed post⁹ studiū literarū in quęstu esse coepit. Dialectica cōtemnitur: quę nō est de pane lucrando. Et illa studia sequunt iuuenes, vt inquit Cato, in quibus maiora pręmia posita sunt: nō tam verā scientiā q̄ vulgi opinionē aucupātes. ¶Tertia cōclusio. Ars sophistica est etiā vtilis, dum modo sit ad mediocritatē. ¶Probatur. Non solū opus est philosophum esse instructū ad docendum veritatem: sed necesse est esse armatū aduersus eos qui fallacijs z cauillis veritatē adulterant z impugnant: hoc vero pręstat ars sophistica: ergo est vtilis. Quemadmodū enim Scorpio nō cōmiscetur tyriacę propter sanos, sed vt illis sit medicina qui morsu Scorpionis affligūtur, ita ars sophistica est nobis aduersus sophistas z hęreticos necessaria. Unde Cicero lib. 1. de finibus: bona pars (inquit) Dialecticę est quę captiosa dissolue re ambiguaq; distinguere ostendit. Et. 2. de diuinatione, pars inquit sapientis est fallax argumentum dissoluere z sophis resistere. Socitas vocāt Hręci captiosum z multiplex genus argumentādi. ¶Et confir. exemplo Augusti. qui quāto prius gentilis Dialectica sua plus nocuit ecclesię, quādo cantabatur, a logica Augustini libera nos Dñe, tantum postea Christianus eadē arte plus profuit aduersus hęreticos. Unde pro crimine obijciebant illi q̄ esset Dialecticus. A quo ipse se purgat lib. 1. contra Cresconiū Grammaticum cap. 3. vbi miris modis extollit Dialecticā: asserēs Apostolos etiā fuisse Dialecticos, cum sępe disputauerint aduersus gentiles: imo z Christū ipsum seruatorē nostrū qui sępe disputauit aduersus Judęos. ¶Secundo. Utilis est ars sophistica ad exercendū z exacuendū ingenia iuuenū, vt sciant in omniū materia propte disputare. Sed tamen hoc est in perniciē hominū nimiū immorari in huiusmodi. Quemadmodū em Reubarbū certo pōdere vtile est ad sanitatē, sed si multū sumpseris, enecat: ita Dialectica eousq; vtilis est, quantū est necessaria ad alias scientias adeundas. Unde Seneca lib. 13. epist. 89. Artes, inquit, liberales eatenus vtiles sunt, si ingeniū pręparent, nō detineāt. Tandiu illis immorandū est, quādiu nihil animus agere potest maius. Unde quantū prosunt per ipsas transeūtibus, nocēt circa ipsas immorātibus. ¶Ultima cōclusio. Dialectica est primū discenda ante alias scientias. De hac cōclusione fuit cōtrouersia apud antiquissimos philosophos, vt refert Laerti⁹. lib. 7. Panętius enim z alij dicebāt a Physica inchoandū esse: Diogenes vero ab Ethica. Sed Academici, Stoici, z Peripatetici cōsentiunt a logica esse inciendū: post Grammaticā. ¶Et probatur conclusio. Modus sciēdi pręrequiritur ad acquisitionē scientiarū, sicut ars requiritur ad constructionē domus (absurdū em est, vt citatū est apud Aristot. secundo Metaph. Simul quęrere scientiā z modū sciendi:) sed Dialectica tradit modum sciendi, vt illic dicit Commentator: ergo ipsa pręrequiritur ante alias sciētias. ¶Secundo arguitur q̄ nō sit incipiendum ab Ethica vel Physica. Nā prudētia quę pręrequiritur ad philosophiā moralem: z pariter principia philosophię naturalis, non possunt haberi nisi per experientiā, vt auctor est Arist. 1. z 6. Ethi. iuuenes autē in breui tēpore nō possunt experientia habere rerū. Ex quo illic colligit Arist. iuuenē non esse idoneū auditorē philosophię moralis aut naturalis: sed possunt (inquit) esse mathematici. Dialectica. n. z mathematicę scientię nō requirūt experientiā: q̄ abstrahūt a materia. Et ideo ab his inchoandū est studiū scientiarū. ¶Unde S. Tho. opus. 70. super Boetiū de trini. q. 5. ar. 1. dicit antiquissimū ordinē scientiarū eū esse, vt prius iuuenis discat Dialecticā, deinde mathematicas sciētias: quę sunt aditus z via ad philosophiā moralem z naturalē. Et inde, vt refert Hugo de S. Victo. 3. li. Didas. cap. 3. ex septē artibus liberalibus, Grāmatica, Logica z Rhetorica nomē habēt, vt dicantur triuium. Geometria vero Arithmetica, Perspectiua, z Musica dicuntur quadriuiū, id est, trina z quaterna via ad alias sciētias. ¶Boni cōsulite, si quęstionē hanc (q̄ facies est libri) latius forsan deduxerimus q̄ p ratione rudium

Conclu. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diū iuuenū fuerat necessariū. Nibuit nāq; iacentē hac ętate dialecticā pro sua dignitate ⁊ antiquitate hisce rationibus erigere: ⁊ aduersus cōtemptores suis viribus asserere, suisq; votis pero:mare. Quā doquidē antiquitas philosophorū Mercurio suo, quē deū sapientię coluit, vel dialectica præcipuos honores detulit, angues manibus apprehendentē eius effigiem depingebant, eiq; dracones sacrificabant: quod impleta per dialecticā extricare, ⁊ terrificam argumentorum vim facile dissoluere.

Ad primū. ¶ Ad primū argumentū respōdetur ꝙ dialectica quodā modo est per se naturalis: vt dixim⁹. Nā ⁊ si nullę essent alię sciętię, posset ḳs formare syllogismos in modo ⁊ figura ex terminis nō significatiuis, vt facit Aris⁹. in libris priorū. Sed tñ necessaria nō est, nisi ꝓpter alias sciētias, in quibus tradit cognitio rerū. Et quāq; alię sciętię ministrēt peculiarē materiā ⁊ peculiares tros circa sua cuiusq; obiecta: dialectica tñ est q̄ docet inde cōstituere definitiones ⁊ syllogismos, atq; adeo ex notis ad ignota ꝓcedere. Sicut ars sartoria nō facit pannū aut sericū, sed ex illis facit vestē. ¶ Et ꝓ hoc rñdetur ad cōfir. ꝙ nō pertinet ad dialecticā iudicare de oib⁹ reb⁹. Sed ad alias sciētias q̄ versant circa diuersas materias rerū. ¶ Ad cōfir. Ad scōm. argm negat quēquā acquirere posse sciētiā verā sine dialectica. Et sancti doctores oēs fuerūt dialectici. Nec iuris cōsulti, vt dictū est, antiquit⁹ sine dialectica adibāt studiū iuris. Nec qui modo sunt habēt sine illa nisi mediocrē fidē. ¶ Et qd attinet ad antiq̄s phōs, quāq; nō habebāt artē logicę perfectā, habebāt tñ naturaliter imperfectū modū arguēdi ⁊ definiendi. ¶ Ad cōfir. aūt rñdet ꝙ cū ꝓmo inuenta fuit, ꝑ naturalē instinctū rōcinādi inuēta fuit ipsamet ars ratiocinādi: ⁊ maxime: qz semp in gñe hūano māsit aliqō semē dialectię ⁊ cęterarū scientiarū, quęcūq; infuse fuerūt ꝓmo parētī: ⁊ mō postq̄ inuēta est, ipsa sibi seruit: nō em̄ docet solū disputare i alijs sciētijs, sed in seipsa. Quare nō est ꝓcessus in infinitū. ¶ Ad tertiū rñdet ipse August. 2. de doctri. Christ. cap. 31. ꝙ sophistice loq; intētione decipiēdi, hoc odibile est ⁊ dānatū. Eccl. 37. Sed callere artē dialecticā ad declarādū scripturā ⁊ ad obuiandū cauillosis hereticis: id plurimū valet in sacris literis. Verū est tñ ꝙ Socrates vt argutū est, postq̄ ad philosophiā moralē sese cōtulit nō tāti faciebat dialecticā. Cui⁹ subinde studiosissim⁹ discipul⁹ Seneca, vt ꝑz li. 6. epis. 49. ⁊ 50. nō adeo multū fauet dialectice, tametsi negare nō possit quo min⁹ philosophis, ꝑsicienda sit ⁊ a limine salutāda. ¶ Vltimū argm est. S. Thomę op⁹. 70. sup Boetiū. q. 6. ar. 1. Ad qō rñdet ꝙ a facilioribus semper inchoandū est, nisi necessitas nos aliquādo compellat a loco difficili exordium sumere. At dialectica nō est initiū scientiarum quia facilior, sed qz tradit modum acquirendi alias scientias.)

Quæstio secunda Proœmialis.
Vtrùm Logica sit scientia.

Quæstio secunda iuxta ordinē citatū Aristo. ꝑtiner ad qō ḳd est, videlicet an logica sit sciētia. ¶ Et argf ꝓ ꝓte negatiua. Primo ex ꝑte obiecti, vñ habit⁹ sortiūtur suas species. Nogica, vt videbimus. q. 5. est de ēntibus rationis (versatur enim circa genus ⁊ speciē ⁊ alia huiusmodi: quę solū habēt esse per operationē intellectus) at ens rationis non est ens simplr, sed sēm quid: ergo logica nō est simpliciter sciētia, sed scōm quid. ¶ Scōo arguitur. Sciētia scōm Aris⁹. 1. poste. ter. 5. ⁊ 6. Ethi. c. 6. Solū est de necessarijs ⁊ perpetuis: logica est de syllogismo ⁊ de cęteris operibus intellectus factibilibus a nobis: quę sunt ēntia contingentia ⁊ tēporalia: ergo nō est sciētia. ¶ Et cōfir. hęc ratio. Sciētia, vt illic habef ꝓcedit ex necessarijs per demonstrationē: sed logica sępe ꝓcedit ex ꝓbabilibus, vt in libris topi. multaq; subinde habet opiniones: vt vtrū res ꝓdicētur, an termini: ergo logica nō est sciētia, sed opinio. ¶ Tertio arguitur. Dis sciētia versat circa aliquod ꝑticulare subiectū: sed logica est sciētia cōis vt Aris⁹. docet. 1. poste. ter. 27. ⁊ 4. meta. ter. 5. vtpote quę versatur circa omnē materiā oim scientiarū: ergo nō est scientia. ¶ Quarto Aris⁹. 2. meta. ter. 15. distinguit inter sciētiā ⁊ modū sciēdi: sed logica est modus sciēdi, vt illic exponit Cōmentator: ergo logica nō est scientia. ¶ Et cōfir. Qz si logica esset sciētia sequerēt processus in infinitū. Nā tūc vel requirit alia logica tāq; modus sciēdi ad acquirendū logicā, vel nō. Si non: ergo aliq; sciētia pōt haberi sine prędicto modo sciendi. Si sic, quęro de alia logica priori an sit sciētia, nec ne. Si est scientia: ergo requirit aliā priorē: ⁊ sic est processus in infinitū. Si nō: ergo deueniendū est ad aliquā logicā quę nō est scientia, sed modus sciendi. ¶ Quinto logica est ars definiēdi ⁊ argumētādi, vt dictū est: sed ars ⁊ sciētia sunt habit⁹ specie diuersi, vt auctor est Aris⁹. 6. Ethi. lect. 3. ergo logica nō est scientia. ¶ Postremo arguitur. Saltē pars logicę sophistica nullo modo est scientia: vt Aris⁹. tradit. 1. Rheto. 2. 4. meta. ter. 5. vbi dicit ꝙ sophista apparet philosophus: sed nō est: ergo nō tota logica est scientia. ¶ In contrariū est ꝙ vt supra dicebamus, cum omnes philosophi antiqui, tum maxime Peripatetici distribuunt philosophiā in physicā, Ethicam ⁊ logicam, velut in tria genera scientiarum.

¶ Circa quęstionē hanc: iuniores logici sexcentas fingunt distinctiones. Primo dicunt logicā bifariā accipi: vno modo ꝓ logica naturali: quę est habitus animę, seu anima ipsa habilis suapte natura ad arguendū ⁊ ratiocinandū: alio modo ꝓ logica artificiali: quę est habitus acquisitus. Et primo modo nō est scientia, sed secundo modo. ¶ At vero hoc est ꝓ libito abuti terminis. Nam inclinatio naturalis, sicut simpliciter non est sciētia, ita nec̄ simpliciter est logica. Verū est ꝙ secundū antiquos, vt auct⁹ est S. Tho. 1. 2. q. 51. ar. 1. est in intellectu quidā habitus naturalis, quo cognoscimus principia per se nota: siue distinguatur a potentia, siue nō: sed tñ ille nullo modo habet nomē sciētię: ⁊ per cōsequēs, nec nomē logicę aut philosophię: sed dicitur intellectus, qui est inchoatio scientiarū. Ergo nō accipit logica ꝓprie nisi ꝓ habitu superaddito potētię, acq̄sito, vel a deo infuso. ¶ Scōo logicā artificialē dicūt vno modo accipi ꝓ habitu simplici vnius cōclusionis: alio modo, ꝑ aggregato ex oibus simul. Et ꝓmo mō est sciētia partialis, ⁊ scōo mō sciētia totalis. Sed tñ hęc alia quę stio distincta est: an videlicet logica sit vnic⁹ habit⁹ oim cōclusionū: an collectio pluriū. Mō nō q̄rimus nisi an sit scia: postea videbim⁹ an sit vna vel plures. ¶ Tertio distinguūt ꝙ logica vno mō accipit ꝓ habitu ꝓpositionū logicaliū acquisito per demonstrationē, ⁊ isto modo est scientia: alio modo ꝓ habitu tali acquisito solū per rationē probabilē: ⁊ sic nō est sciētia, sed opinio. ¶ At vero istiadeo sunt amatores claritatis, vt quo clare loquātur, nihil respōdeant. Tantundē. n. dicūt in hac distinctione: ac si dicerēt ꝙ logica

ꝙ logica quę est sciētia est sciētia: ⁊ illa quę est opinio, nō est sciētia. ¶ Alij distinguūt ꝙ vno modo accipitur logica ꝓ assensu actuali: alio modo ꝓ habituali. ¶ Sed hoc est nomina cōfundere. Nā logica, sicut sciētia, proprie nō accipit, nisi ꝓ habitu. Assensus em̄ nō dicit sciētia: sed actus, vel cōsideratio scientię, vt loquitur Aris⁹. 1. post. ¶ Sed quid? Qualterus quidam accipit logicā ꝓ isto cōceptu logica: qui vniuersaliter prędicat de omnib⁹ habitibus logicalib⁹. At quis dixerit illum conceptum esse logicam, magis ꝙ hoc nomen, homo, esse hominem. ¶ Nibuit has omnes distinctiones istorū in medio proferre, vt admonerem acceptiones non esse ꝓ libito multiplicandas. Sed ex propria significantia terminorum, vel ex vsu philosophorum accipiēdas.

¶ Vnde in titulo quæstionis accipitur logica, vt superiori quęstione declarauim⁹, ꝓ habitu definiendi, diuidendi ⁊ argumētādi, qui versatur circa opera intellectus: q̄ sunt propositio, syllogismus ⁊c. Et de hoc quęrimus an simpliciter sit scientia sicut philosophia naturalis aut astrologia, aut alia id genus scientiarū.

Scire ⁊ scientia. ¶ Vbi notandū est secūdo ꝙ scire est rē perfecte cognoscere: qđ auctore Aristo. 1. poste. text. 5. est rem per demōstrationē intelligere. Atq; adeo sciētia est habitus generans assensum necessariū ⁊ euidentē per demōstrationē, vt illic amplius explicabimus: nam hic nō esset locus exacte tractādi quid sit scientia. ¶ Tertio notādū ꝙ ꝓsens hęc quęstio. An logica sit sciētia, antiqua fuit inter philosophos: quam tractat Auicēna i ꝓncipio Dialectice ⁊ Boetiꝰ sup Porphyriū sub his terminis, sit ne logica vere pars philosophię, an sōlū instrumētū sciētiarum. ¶ Et inter iuniores Egidius Romanus. q. 1. sup libū poste. Negat logicā esse sciētiā, adductus argumēto nostro quarto ⁊ eius cōfirmatiōe. Cui post subscripsit Petrus Niger. 11. quęstio. sui clypei, mot⁹ argumento nostro primo. Sed tamen cōmunis opinio Auicēnę, Boetij ⁊ omniū vt ipse Petrus niger confitetur, est ꝙ logica est scientia. ¶ At vero distinguitur duplex logica. Nam alia est docens ⁊ alia vtens.

Nogica docēs ⁊ vtēs. Nogica docens est habitus, q̄ docet naturā. Cl. g. definitionis, demonstrationis, syllogismi ꝓbabilis atq; sophistici, cęteraq; id genus veritates. Nogica vtēs est habitus quo vtitur quicūq; in alijs sciētijs ad definiendū, demōstrandū, ad arguēdū ꝓbabiliter atq; sophistice. Distinctio est antiquorū qua vtitur S. Tho. 4. meta. lect. 4. ⁊ Scotus. q. 1. super libū Poste. ⁊. q. 1. Elench. vbi tractat hāc quęstionem. ¶ Et quātum ego conijcio non sunt distincti habit⁹, sed idē habit⁹ sub diuersis cōsiderationib⁹ est docēs ⁊ vtēs: sicut idem est martellus quē docet facere faber ferrarius, ⁊ quo vtitur faber lignarius. Accipiti⁹ n. hic logica vtēs passiue. i. qua vtūtur tractato res aliarum scientiarū: vnde significātius forsan dicerem⁹ logicā posse duplicitur cōsiderari. s. in quātum est docēs: ⁊ in quātum est vtēs. v. g. ille habit⁹ s. Barbara est euidēs cōsequētia: in quātū demonstrat in logica per illa principia dici de omni est logica docens: sed in quantū illo vtitur Geometra vt former consequentiā in Barbara est logica vtens.

1. Conclus. ¶ His præhabitis, Respondetur ad quęstionē duabus cōclusionib⁹. Prima. Nogica in quantū docet est vere ⁊ proprie sciētia: ⁊ vt egregie dicit Scotus. 1. q. Elech. nō solū pars illa de mōstrativa, verū etiā pars topica ⁊ sophistica. ¶ Et quo ambę simul perspicacius probētur. Secūda cōclusio est. Nogica in quātū vtens nō est sciētia, sed modus sciēdi ⁊ instrumētum scientiarū. Ambę cōclusiones sunt S. Thoīs. 4. meta. lec. 4. ¶ Probat prima cōclusio: logica est habitus generans assensum necessariū ⁊ euidentē per demōstrationē: ergo (ꝑ definitionē) est scia. Probat añs: Logica (v. g.) demōstrat euidēter ꝙ syllogismus demōstrativus genet scientiā: hoc modo: oīs syllogism⁹ ꝓcedēs ex necessarijs generat sciētiā: sed syllogism⁹ demōstrativus est huiusmodi: ergo. Eadē ratione demonstrat ꝙ syllogismus dialecticus ꝓcedēs ex ꝓbabilib⁹ generat opinionē, ⁊ ꝙ syllogismus sophisticus ꝓcedēs ex apparētib⁹ fallit apparēter. Tam necessaria enim ⁊ euidēs cōclusio logicalis est ꝙ syllogismus dialecticus facit opinionē, ⁊ ꝙ sophisticus facit apparentia, ꝙ ꝙ demōstrativus generat scientiā, ⁊ hoc est ꝓcipue hic adnotādū, vt intelligas quomodo logica quo ad oēs suas partes est vere sciētia. Ipsa pari arte demōstrat in libris topi. qñ valeat argumētatio a genere, a diuisione, ⁊ per alios itidē locos: ⁊ in libris periher. demōstrat cōtradictionis alterā partē esse verā, alterā vero falsam, ⁊ quēadmodum valeat argumentatio ꝑ cōuersionē ⁊c. Itē in ꝓdicamētis quēadmodū substātia non possit inesse subiecto: ⁊ in alijs itē operib⁹ demōstrat, quēadmodū teneat aut fallat argumētatio in ampliatiōib⁹, appellationib⁹ ⁊c. quo fit vt dialectica docens sit sciētia. ¶ Mor ꝓbatur Secūda cōclusio: vsus dialectice in alijs sciētijs nō semp generat sciētiā: ergo vsus nō est sciētia. ꝓbat añs: Si philosophus naturalis aut moralis faciat syllogismū dialecticū ex ꝓbabilib⁹, aut si ex singularib⁹ solis q̄ experimur inducat vniuersalē, nō gñabit sciētiā, sed opinionē: ⁊ si faciat sophisma, nō gñabit opinionē, sed apparētiā. Qualē facit sophisma illud qō qđā obiecit Diogeni ꝙ ego sum tu nō es, sed ego sum hō: ergo tu nō es hō. Cui argute Diogenes recte (iquit) colligis: sed a me incipe. Sēsus ergo illi⁹ ꝙ logica docēs est sciētia, logica vero vtēs nō est sciētia, est hic. Habit⁹ dialectice demōstrat naturas argumētationū alioq; operū rationis tñ vsus oīum argumētationū quarū natura demōstratiue tradit logica, non semp generat scientiā. ¶ Has cōclusiones ꝓtendit Auicena in principio Dialectice. dicēs vanā esse q̄stionē, An logica sit pars philosophię. Nā quatenus cōsiderat de natura cōceptuū quę est quędā natura rerū, est vere philosophia: sicut philosophia naturalis aut moralis. Sed q̄tenus vsus eius accōmodat ad oēs scientias, est instrumētū sciētiarū. Itē dicit Boetiꝰ sup Porphyriū editiōe scōa: nēpe ꝙ logica est simul, ⁊ pars philosophię ⁊ instrumētū eius: sicut membra sunt ⁊ partes corporis ⁊ instrumēta ei⁹. Et Cicero lib. 5. Tusc. q. sequit (inqt) tertia pars philosophię, q̄ per oēs partes sapiētię manat ⁊ fundit: q rē deniq; ꝓna dispertit, sequētia adiūgit, ꝑfecta cōcludit vera ⁊ falsa diiudicat: disserendi ratio ⁊ scientia: ex qua, cū summa vtilitas existit ad res pōderādas, tū maxime ingenua delectatio, ⁊ digna sapientia.

1. Conclus. ¶ Ad primū argumentū quod est Petri nigri negat cōsequētia. Nā ad hoc ꝙ alia qua sit simpliciter sciētia nō requirit ꝙ obiectum eius sit simpliciter ens: sed satis est ꝙ sit de re necessaria, ⁊ sub ratione vniuersali, vt. 1. poste. videbimus: modo tā necessaria est q̄stio, ꝓpositio logicalis. v. g. ꝙ demōstratio gñat sciētiā, ꝙ hoiem esse risibilē: ⁊ adeo vniuersalis. Cū ꝙ ens rōnis non sit simpliciter ens, de illo est simpliciter sciētia (licet cognitio eius ⁊ definitio non sit ex parte obiecti tā perfecta ꝙ cognitio entis realis). Nam alias eodē argumēto probaretur, sciētias mathematicas non

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse simpliciter scientias: quę tractant de accidẽte, puta de quãtitate: q̃ accidẽs fm Arist. nõ est ens, sed entis ens: cũ tñ illas appellet Arist. 1. post. cer sciẽtias: ꝙ si arguas, ꝙ cũ ens rationis non habeat tillimas verũ esse, oĩno nõ põt mouere intellectũ: q̃ mouere est vere agere ꝛ ideo de illo non potest esse sciẽtia. Respondetur ꝙ cum ens rationis sola ratio ne differat ab indiuiduis realib⁹ habet in ipsis ve rũ esse ꝛ ideo indiuidua mouẽt intellectũ ad facien dũ intẽtiones rationis, vt viso Petro ꝛ Paulo co gnosco aliquã rationẽ esse illis cõmunẽ: ꝛ inde con sequitur intẽtio speciei. ¶ Ad secundũ argumẽtum respondeꝫ ꝙ scientia est de aliquo dupliciter: vno modo simpliciter, tanꝫ de obiecto formali: alio mo do secundario de illis rebus in quibus reperit ob iectum formale. v.g. philosophia naturalis tractat principaliter de homine in cõmuni, demonstrãdo ꝙ est risibilis, ꝙ est mortalis: ꝛ ceteras veritates, quę sunt perpetuę, etiã si homines sint corruptibi les. Sed secũdario tractat de Petro ꝛ de Joanne qui sunt corruptibiles. Eodẽ modo logica tractat de rationibus cõmunibus: puta ꝙ demonstratio ge nerat sciẽtiã, ꝙ definitio cõstat ex gñe ꝛ differẽtia: quę sunt ꝑpetuę veritates. Sed secũdario tractat de hac vel de illa materiali definitiõe, q̃ est res cor ruptibilis: ꝛ hoc nõ obstat rationi sciẽtię. ¶ Ad cõfir. nõ negamus esse multas veritates dialecticas, de quibus solũ habeꝫ opinio. Mã hoc habet q̃cunq; scientia naturalis q̃ tractat de reb⁹ mutabilib⁹, vt habeat admixtas multas opiniones. At nõ propte rea est distinguẽda alia logica quę sit opinio: ꝛ alia q̃ sit scientia: sicut nõ distinguim⁹ aliã philosophiã naturalẽ quę sit opinio: ꝛ aliam quę sit sciẽtia. Sed satis est, vt logica sit sciẽtia, ꝙ quãtũ ad partes ꝑn cipales generet assensum euidẽtẽ: eo ꝑsertim ꝙ non est necessariũ omnes sciẽtias esse in eodẽ gra du certitudinis ꝛ euidẽtię. Aristote. enim Philoso phiam moralem vocat sciẽtiã: ꝛ tamen. 1. Ethic. dici nõ exigendam esse rationem in illa, sicut in ma thematicis. Et. 1. Poste. vocat Mathematicas, sciẽ tias certissimas: insinuãs alias esse ꝑprie sciẽtias, quãuis non sint adeo certę. Sed de hoc alias. ¶ Ad tertiũ iam responsum est ꝙ logica docens versatur circa aliquod speciale obiectũ, vt videbim⁹. q. 5. tra ctat. n. de entibus rationis: sed vsus eius diffundit per omnes sciẽtias. ¶ Ad quartũ quod est argumẽ tũ Aegidij itidẽ respõsum est, ꝙ nihil vetat logicã simul esse scientiam in quantum docet modũ scien di, quantum ad vsum. ¶ Ad formã confirmationis, quã Aegidi⁹ magni facit negat ille ꝓcessus in infi nitum. Nam logica, vt superiori q̃stione dicebam⁹, simul est sciẽtia ꝛ modus sciẽdi respectu sui. Docet enim definire, diuidere ꝛ argumẽtari, nõ solũ in a liis sciẽtiis, sed in logica. ¶ Sed si queras de prima cõclusione logicali qũo probatur, vtrum per aliam logicã, respõdetur ꝙ deueniendum est ad aliquod principiũ per se notũ in terminis lumine naturali: ꝛ ad aliquã cõsequẽtiã ꝑ se euidentẽ, que non in diget priori sciẽtia: vt sunt forsan quatuor modi eui dentes primę figurę, quos Arist. non probat ꝙ con sequẽtias euidẽtiores, sed declarat per illos termi nos dici de oi ꝛ dici de nullo, vt exposuim⁹ li. 5. Sũ mularũ, cap. 1. v.g. si queratur quare cõsequẽtia in Darij bona est. Nois homo disputat, Petrus est ho mo ꝛc. probat Arist. per dici de oi hoc modo. Si ali quid põdicatur de subiecto vniuersaliter sumpto, il lud põdicaꝫ de quocunq; subsumpto sub illo: sed hoc cõtingit in cõsequẽtia de Darij: ergo Darij est bo na cõsequẽtia. Sed si proteruus negaret cõsequen tiã Arist. q̃ etiã est in Darij, certe Arist. nõ adduxis set aliam probationem: sed sicut maior supponitur tanꝫ definitio propositionis vniuersalis, ita ꝛ cõse quentia supponitur tanquã euidens ex terminis. ¶ Ad quintum respõdetur ꝙ ꝫꝫ logica sit ars: quia docet cõstruere definitiones, syllogismos ꝛc. nihilo minus est sciẽtia. Nam Arist. 6. Ethi. nõ separat ar tem a ratione scientię, nisi illã quę est de factibili: quales sunt mechanicę, quia nõ solũ sunt de rebus corruptibilibus, sed nec procedunt rationibus ne cessarijs. Variatur enim ratio domificandi pro loco ꝛ tempore: sicut variantur formę vestium ꝛ aliorũ ar tificiorum. Sed logica est de rationibus perpetuis ꝛ inuariabilibus: ꝛ ideo simul est ars artium ꝛ scien tia scientiarũ. Nam cum omnes scientię ꝛ artes ra tione procedant ꝛ logica tractet de operibus ratio nis, fit vt viam aperiat ad omnes scientias ꝛ artes: sicut scientię Mathematicę verę scientię sunt: vt Geometria ꝛ Arithmetica: sed numerantur inter se ptẽ artes: quia docent metiri ꝛ numerare, vt refert S. Thomas opus. 70. q. 5. arti. 1. ꝛ. 12. q. 57. art. 3. ad tertiũ. ¶ Ad vltimũ argumentum respõdetur ꝙ no men sophistę fm vnam acceptionem honorificũ est. Tantũ enim valet, sicut sapiens vel ꝓceptor: sed se cundũ aliam scientia sophistica est quę apparet sciẽ tia ꝛ non est scientia. Et de hac iam diximus ꝙ vsus eius non generat scientiã, sed fallit: sed tñ logica q̃ tradit artem sophisticam, est vere scientia: quia de mõstrat necessario ꝙ per illã artẽ q̃s possit facere ar gumẽta apparentia: sicut ars Alchimię si esset, esset vera ars faciendi aurũ apparens, licet non verum.

Tertia quæstio proœmialis.
Vtrùm Logica sit vna scientia.

Quæstioni præce-
denti de quidditate logicę ap pẽdet tertia de eius vnitate. Et arguitur ꝙ nõ sit vna sciẽ tia. Primo logica habet mul tas partes: vt puta, aliã de p̃dicamentis, aliam de propositione: ꝛ aliã de demonstratio ne, quę omnes specie differũt: ergo sunt multę logicę. ¶ Secũdo arguitur. Nõ est vnicus simplex habi tus omnium cõclusionum logicaliũ: ergo nõ est vna logica. Cõsequẽtia est nota: quia vt supra dictũ est, sciẽtia est habitus. Et probatur añs. Primo: Actus assentiẽdi sunt in logica specie diuersi: vt. v.g. ꝙ de mõstratio generat scientiã, ꝙ ꝓdicamẽta sunt de cem: ergo generant diuersos habitus. Secũdo: Ex perientia cõstat successu tẽporis ꝛ longo studio. ul tarum cõclusionum logicã acquiri: ergo acquisito primo habitu circa primã cõclusionem restat acqui rẽdus alter circa secũdã ꝛ alius circa tertiã, vt sic ꝙ accumulationem habituum crescat scientia. ¶ Ter tio. Ad principale arguitur: Si idem esset habitus omnium conclusionum, sequeretur ꝙ acquisito pri mo habitu circa primam conclusionem, non acquirerẽt aliꝫ circa alias, sed ille postea extenderẽt ad omnes: hoc tamen est falsum ergo opinio illa est fal sa. Sequelã authores opinionis concedunt. Et pro batur minor. Tunc sequeretur ꝙ ꝫ primum Pe trus. v.g. disceret primam con clusionẽ, acquireret totam logicam: quod est contra experientiã. Et pro batur consequentia: Sit Petrus. v.g. qui didicit so lum primam conclusionem logicę, ꝛ Paulus qui didicit

didicit omnes. Et arguitur sic: Habitus Petri ꝛ ha bitus Pauli sunt eiusdem speciei secundum hanc opinionem: ꝛ habitus Pauli inclinat ad omnes cõ clusiones, ꝛ est vera logica: ergo ꝛ habitus Petri. ¶ Quarto arguitur. Stat Paulum logicum obliui sci multarum cõclusionum, manente habitu circa a lias: ergo nõ est idem habitus oĩm. ¶ Quinto argui tur. Stat Petrum habere verum habitum logicę circa aliquas conclusiones, ꝛ simul habere errorem circa alias: ergo non est idem habitus sciẽtię circa omnes: alias scientia ꝛ error essent simul circa ean dem cõclusionem: quod est impossibile. ¶ Et vltimo arguitur. In logica sunt aliquę propositiones scitę per demonstrationem, ꝛ aliꝫ quarũ solum est opinio per rationes probabiles: ergo saltẽ circa hęc duo ge nera propositionum nõ est idẽ habitus. ¶ In cõtra rium est ꝙ Aristo. 1. poste. text. 43. dicit eam esse vnã scientiam quę est vnius generis: ꝛ logica, vt vi debimus quęstione vltima, versatur circa vnicum obiectum: puta ens rationis, ergo.

¶ Quæstio hæc duplicẽ habet sensum. Primus (qui pertinet ad Dialecticã ꝛ tan gitur in primo argumento) est, vtrũ logica quę plu res cõtinet libros diuersarum materiarum, sit vna scientia specie, sicut Geometria: an sint potius plu res logicę, sicut plures mathematicę. Secũdus sen sus (qui pertinet ad Metaphysicam ꝛ tãgitur in re liquis argumentis) est, vtrum habitus omnium cõ clusionũ logicalium sit vna simplex qualitas, inclinans cõmuniter ad assensum omniũ: an potius sin gularum cõclusionum sint singuli habitus, ita vt lo gica sit collectio multorum habituũ. ¶ Et quantum ad primum articulum de primo sensu nulla certe de beret esse inter doctores controuersia. Omnes eñ fateri tenentur esse vnam scientiam. ¶ Vbi non fue rit ab re partitionem scientiarum obiter ꝛ perfun ctorie adnotare. Habitus intellectuales, quantum ego ex Arist. colligere possum (ꝓter alias diuisio nes) quadrupliciter secari possunt. Primo differũt genere, ratione medij quo procedunt. Quẽadmodũ 1. poste. text. 44. distinguit Arist. inter scientiam ꝛ opinionem, ꝙ illa sit habitus certus ꝛ clarus proce dens per demonstrationem: ꝛ hęc sit habitus formi dolosus ꝛ obscurus, procedens per rationem proba bilem. Et medio modo se habet fides: quę generat assensum certum, sed obscurum. ¶ Secundo distin gũtur habitus ex parte subiecti in quantum sunt virtutes intellectus: perficientes ipsum secundum diuersos gradus. Quemadmodũ distinguuntur. 6. Ethi. cap. 3. quinq; virtutes intellectus. Ars, scien tia, Prudentia, sapientia, ꝛ intellectus. ¶ Tertio di stingũtur sciẽtię etiã genere ex parte finis. Quẽ admodum. 2. metaph. text. 3. distinguit Arist. inter scientiam practicam, cuius finis est opus: ꝛ specula tiuã, cuius finis est veritas. ¶ Quarto quod ad rem pertinet distinguuntur scientię tam speculatiuę ꝫ practicę ex parte obiecti (secantur. n. scientię sicut res: vt habet. 3. de anima, tex. 38.) ꝛ inde sortiuntur species. Unde generali diuisione antiq philosopi ꝛ Stoici, vt supra dixim⁹, partiebãtur Philosophiã in Physicã, Ethicam, ꝛ Logicam. At, singula mem bra, vt notat Albertus super Porphyriũ, subsecan tur in plures species. Et ideo Arist. 6. metaph. tex. 2. subsecat Physicam generaliter dictam in Physi cam specialiter dictam, ꝛ Mathematicam, ꝛ Theo logiam, seu Metaphysicam. Quam diuisionem se quitur Boetius. 2. cap. de Trinitate. ¶ Sed est no tandum in presentiarũ (vt docet S. Tho. opusculo 70. quęstione de diuisione sciẽtię. ar. 1.) ꝙ hęc distin ctio scientiarũ sumitur sicut distinctio potentiarũ. Animuero nõ quęuis distinctio obiectorũ requirit distinctas potentias. Omnes enim species colorꝫ eadem potentia visiua percipiuntur: sicut oẽs spe cies soni eodem auditu. Sed distinguũtur potentię sensitiuę penes diuersas rationes formales sensi bilis, in quãtum est sensibile. Et color qui multipli cat species per lumen requirit vnam potentiam: et sonus qui multiplicat species per motum, aliã po tentiã: ꝛ sic de singulis obiectis. Eodẽ modo in sciẽ tijs: q̃ ratio scibilis est vt sciatur in vniuersali per abstractionẽ a materia sensibili, distinguũtur scien tię penes maiorẽ aut minorẽ abstractionẽ a mate ria. Nã Physica tractat de his quę depẽdẽt a ma teria fm esse ꝛ fm considerationem. Tractat enim de animalib⁹ ꝛ de plantis, quatenus sunt in tali ma teria. s. in carnibus ꝛ ligno. Mathematicę vero tra ctant de his quę dependent a materia fm esse, sed fm considerationem abstrahuntur a materia sensi bili. Tractãt enim de angulis ꝛ figuris, non in quã tum sunt in ligno vel in ęre, sed absolute. Metaphy sica demũ tractat de his q̃ non depẽdent a materia nec fm esse, nec fm considerationem: puta de ente, cuius ratio saluatur extra materiã in Deo ꝛ in an gelis. ¶ Atqui, sunt quatuor scientię Mathemati cę: Geometria de quantitate continua: Arithmeti ca de quantitate discreta (quę sunt species mensurę diuersę:) Astrologia, quę est mixta ex Geometria ꝛ Physica: Musica, quę est mixta ex Arithmetica et Physica. ¶ Item Ethica generaliter dicta diuidi tur in Monasticam, quę est de moribus vnius homi nis: œconomicam, de regimine vnius domus: ꝛ Po liticam, de regimine ciuitatis aut regni: ꝛ ad hanc reducitur ius ciuile: nam leges per Philosophiã moralẽ statutę sunt. ¶ Ac demũ logica generaliter dicta diuiditur in Grammaticam, Logicam ꝛ Rhe toricam: quarum diuersitatem explicuimus quęst. 1. Et hęc est diuisio scientiarum speculatiuarum. ¶ Eodem modo sciẽtię practicę, quę dicuntur artes mechanicę, diuiduntur in septem: Quę sunt, lanifi cium, armatura, nauigatio (quę pertinent extrinse cus ad corpus) Agricultura, Venatio, Medicina, Theatrica (quę pertinẽt intrinsecus ad nutritionẽ ꝛ valetudinẽ corporis.) Unde versus, Lana, nem⁹, miles, nauigatio, rus, medicina: his theatrum so cia: sunt hęc mechanica dicta. ¶ Atqs adeo, quatuor mathematicę cum tribus rationalibus, vocãtur ar tes liberales: quia versanꝫ circa opera animę ꝛ ra tionis. Quales sunt numerare, metiri, ratiocinari. Sed ptẽ mechanicę dicũtur seruiles: q̃ pertinẽt ad corpꝰ quod respectu animę est seruus: anima ve ro respectu corporis est dña ꝛ libera, vt meminit S. Thomas. 12. q. 57. arti. 3. ad tertiũ. Et hęc est parti tio scientiarũ naturalium. Supra istas est Theolo gia nostra Christianorũ: scientia supnaturalis ꝛ re uelata. Unde deductum est ins Canonicum: quem admodum ex philosophia morali ius ciuile.

Septẽ artes liberales.

¶ Ad rem igitur huius primi articuli vt redeamus: nominales ad primum sen sum quęstionis respondent esse plures Logicas, plures Philosophias naturales, plures scientias Geometrię. In summa quot sunt obiecta materia lia ꝛ particularia in Logica, tot multiplicãt actus, totqs asserunt esse Logicas. Et eadẽ ratione in vir tutibus moralibus, aliam dicunt esse abstinentiam circa carnes, ꝛ aliam circa pisces, ꝛ aliam circa vi nũ: sed isti sermones profecto indigni sunt q̃ in scho lis docentur, vtpote quos extra scholas non aude remus proferre: ꝛ maxime ꝙ Aristo. docet quomo do

Universidad de Deusto
Biblioteca

do euitentur.etiã si cõcedamus q circa quãlibet cõclusionem generetur habitus distinctus ab habitu alterius. ¶ Et ideo respondetur ad primum sensum questionis hac conclusione. Quãtuncunq; admittãtur in eadem sciẽtia plures esse habitus partiales, nihilominus simpliciter absolute est vna logica, patet apud Arist. 5. Meta. text. 7. vbi docet q vnum dicitur multipliciter, atq; adeo potest aliqua res esse vna simpliciter in vno genere & plures alio. Quẽadmodũ exercitus est plura in prædicamento subsiãtiæ: puta plures homines, & tamen in prædicamento quãtitatis est simpliciter vnus numerus. Et domꝰ est plura in prædicamẽto substãtiæ, puta plura ligna, plures lapides: & tamen est vna domus in prædicamento qualitatis, & ita visus quãuis cõstaret ex partibus differentibus, nihilominus esset vna potẽtia. Eadẽ ratione quãuis logica esset plures entitates, est nihilominus simpliciter vna sciẽtia propter vnicũ rationẽ obiecti, imo profecto eadem ratione vicendus est vnus habitus: nam habitus est genus ad scientiam. ¶ Et secundo probatur: quia quẽadmodũ domus ex genere suo nõ habet q cõstet ex pluribus rebus: sed licet esset vnum ens simplex, esset domus: ita logica nõ habet ex se q cõstet ex pluribꝰ rebus, & ideo est vna scientia. Et hoc modo satis est dialectico scire q logica est vna scientia. ¶ Unde ad primum argumentum quæstionis respondetur, q ꝑ ꝑ logica habeat diuersas partes nihilo minꝰ tractat de illis sub eadem ratione formali obiecti: quemadmodum scientia vnica de homine, tractat de capite & cæteris eius mẽbris ac ꝓprietatibꝰ sub eadẽ rõne.

¶ In secundo articulo. Circa secũdum sensum Metaphysicum quæstionis, an videlicet dialectica sit vna simplex qualitas, non solũ inter S. Thomam & alios: verum & inter Thomistas ipsos est dissensio opinionum. Sed vt manifestũ sit in quo stat differentia, notandum est primo q ad sciẽtiã duo requiruntur: vnum ex parte obiecti: vt puta species intelligibiles in memoria: quæ sunt similitudines obiectorum: atq; adeo sunt causa notitiarũ apprehensiuarum. Alterum requiritur ex parte potentiæ: quod est virtus & habilitas illius, inclinans ad assensus iudicatiuos. Et inter Thomistas aliqui putãt scientiã esse collationem illarum specierum: alij vero scientiã esse habitum qui se tenet ex parte potentiæ: propterea q S. Thomas varie videtur loqui de hoc in diuersis locis. Adeo vt Capreolus in prologo sententiarũ. q. 3. sub dubio reliquerit quid senserit S. Thom. Nam in quæstionibus de veritate. q. 10. ar. 2. 2 in alijs locis, quos poteris illic videre apud Capre. dicit q ordinatio specierum in intellectu possibili est habitꝰ sciẽtiæ. Sed. 12. q. 54. ar. 4. ad tertium argũmẽtum, dicit q qui primo acquisiuit habitũ ꝑfectũ circa primã cõclusionẽ vnius scientiæ, postea per demonstrationes aliarum cõclusionum nõ acquirit nouum habitum, sed primus efficitur perfectior. Ubi intẽdit, habitum scientiæ esse simplicem qualitatẽ. ¶ Unde Capre. ad quæstionem ꝑsentẽ respondet, sub distinctione, q si habitus sciẽtiæ accipiatur pro speciebus, tũc nõ est simplex qualitas, sed collectio plurium: nam singulorum obiectorũ sunt singulæ species. Si vero accipiatur ꝓ habilitate potentiæ & virtute ad iudicãdum, tunc logica & quæuis alia scientia est vna simplex qualitas.

1. cõclusio. ¶ Sed tamen, vt existimo: sententia S. Thomæ clara est. Et ideo ad quæstionẽ respondetur tribus cõclusionibus. ¶ Prima ad intelligendum opinionẽ S. Thomæ & aliorum. Scientia ꝓprie solum accipitur pro habitu qui se tenet ex parte potentiæ ad iudicandum. Et ita loquuntur omnes doctores cuiuscunq; vigẽ: sic S. Thomas potuit sentire oppositum. Nam scire idem est quod iudicare, & per species non iudicamus: sed per assensum vel dissensum. Unde S. Thomas nusquã collectionem specierum vocat scientiã, sed vocat eas, habitum scientiæ: hoc est habitum qui est inchoatio scientiæ: in quãtum notitiæ apprehensiuæ prærequirunt ante ꝓductionẽ assensus. Et ita exponit Caiet. 12. loco citato. Et hoc videt mihi sentire S. Tho. 3. sen. dist. 14. q. 1. ar. 1. q. 2. Ubi dicit q habitus intellectiuæ partis perficitur ex lumine & specie intelligibili illorum quæ per speciem cognoscunt. Ubi lumẽ vocat habitum illũ & virtutem intellectus. Ita vt nomẽ sciẽtiæ, supponat ꝓ habitu & habilitate potentiæ, cõnotãdo collectionẽ specierũ obiectorum.

¶ Secunda cõclusio. Logica & quæcunq; scientia specialis est in via S. Thomæ vnica simplex qualitas. Nec hoc potest cadere in dubiũ consideranti dicta S. Tho. 12. loco citato, & q. 54. ar. 4. vbi expresse dicit q habitus scientiæ est simplex qualitas, & alia multa quæ illic citat Caiet. Et hæc cõclusio fuit Henrici, quol. 9. & omnium antiquorũ ante tempus Scoti. Et in hoc est differentia inter antiquos & modernos. Nam quãtum ad species intelligibiles, omnes cõueniunt q singularum cõclusionum & obiectorũ sunt singulæ species. Et sunt quã plurima argumenta pro hac sententia antiquorũ.

¶ Primum. Ex cõmuni modo loquendi: Logica est vna sciẽtia: ergo est vnus habitꝰ (ab specie ad genꝰ) & per consequens est vna qualitas: quia sicut scientia est species habitus: ita habitus est species qualitatis. ¶ Et confir. Quia alias cõcedendum esset q ego habeo plures logicas: puta vnam de prædicamentis, aliã de syllogismis: & eadem ratione plures physicas: vnam de homine, & aliam de equo: quod absurdum est dictu. ¶ Secundo est argumẽtum S. Thomæ loco citato. Habitus est perfectio potẽtiæ & eius virtꝰ: ergo est proportionabilis potẽtiæ: sed est vna potentia respectu omniũ obiectorum, q̃ cõueniũt in vna ratione: vt vnus visus respectu oĩm specierũ coloris: ergo est vnicus simplex habitus respectu omnium cõclusionum quæ conueniunt in vna ratione scibilis. Et hæc est sententia Arist. 2. de anima. tex. 33. distinguentis eodem modo potentias & habitus per obiecta. ¶ Tertio arguitur. Positis ignis ꝓductum habet vnum gradum caloris, non ꝓducit alium distinctum in eodem subiecto: q̃ oẽs sunt eiusdem speciei, sed intẽdit priorem: at omnes conclusiones eiusdem scientiæ, sunt eiusdem speciei: quia conueniunt eadem ratione scibilis: ergo acquisito habitu circa primam conclusionem, non acquiruntur alij circa alias. Sed ille postea intendit: atq; adeo extenditur ad omnes. ¶ Quarto, habitus visus sunt simplices qualitates respectu omnium obiectorum eiusdem rationis: vt vnica fides, vnica iustitia: quod autores etiam alterius opinionis concedunt: ergo & habitus acquisiti. Nam differẽtia quã illi conantur assignare: vt puta q aliud est de habitu infuso a Deo, & aliud de illo q̃ acquirit a nobis, certe mere gratis assignatur. Nã Deus cõfert pfectionem supernaturaliter, secundum modum naturalem. Unde si non acquireremus vnicum habitũ omnium articulorum, re vera nec Deus infunderet vnicum habitum, sed plures. Quemadmodum Adæ tales scientias infudit Deus, quales ipse acq̃siuisset. ¶ Et confir. Quia virtutes acquisitæ morales, sunt simplices habitus. Quis enim dixerit plures

res esse habitus iustitiæ commutatiuæ in me, alium ad emendum frumentum, & alium ad vendendum oleum, & aliam esse temperantiam ad comedendum lenticulã, & aliam ad bibendum aquã? Certe est ridiculum. Ergo eadem ratione, est vnicus habitus scientiæ. ¶ Tertia cõclusio. Quanꝯ hæc opinio antiquorũ sit verisimilior, vt argumenta probãt, nihilominus opinio Scoti & nominalium est vtcunq; probabilis. Scotus enim & Hægonius. q. 3. prolo. sen. & fere moderni tenent q singularum conclusionum, sunt singuli habitus, & collectio omnium quæ cõueniunt in vna ratione scibilis est vna scientia. Et potest hoc cõcedi, sicut nos cõcedimꝰ q collectio plurium specierum est vnicus habitus qui est inchoatio scientiæ, dum modo concedatur q licet sint plures qualitates est simpliciter vna scientia, & vnus habitus. Itaq; sicut scientia est nomen collectiuũ, ita & habitus postꝯ est genus sciẽtiæ, sit vnus, licet constet ex pluribus qualitatibus. Argumenta huius opinionis sunt illa quæ supra fecimus. Ad quæ tamen antiqui probe respondent.

2. cõclusio.

3. cõclusio.

¶ Ad primum argumentum respõsum est in priori articulo. ¶ Ad secũdũ negatur añs. Et ad primã probationem negatur consequentia. Non enim sequit̃ si sunt diuersi assensus actuales, q generẽt diuersos habitus. Eodẽ modo probares q diuersi assensus numero eiusdẽ ꝓclusionis generarẽt diuersos habitus. Hæc est enim natura habitus & potẽtiæ, q vnicus habitus ꝑducat multos actus circa idẽ obiectum formale: sicut vnus visus producit plures visiones colorꝭ. ¶ Et ad scãm probationẽ negatur q successu tẽporis generentur noui habitus. Sed est notãdũ pro hoc & sequẽtibꝰ argumentis q acquisito primo habitu circa primam cõclusionẽ nõ acquirũtur noui per studiũ aliarum cõclusionũ eiusdẽ scientiæ: sed tñ acquirũtur nouæ species circa obiecta aliarũ cõclusionũ. Et primus habitus perficitur, non solum q intenditur, sed q extẽdit ad alias cõclusiones. Per hoc em̃ q exit in actus circa nouas cõclusiones, acquirit nouos respectus. Non dico nouas entitates distinctas. Sed per hoc q actuatur per species nouæ cõclusionũ, perficitur vt inclinet in potentia propinqua ad assensus illarũ: q̃s nõ poterat antea producere, in potẽtia propinqua. Et hoc sentit S. Tho. 12. q. 52. art. 2. qñ dicit q scientia augetur per additionẽ. Intelligitur. n. per additionẽ specierum & per extensionem & perfectionem habitus. ¶ Unde ad tertiũ argumentũ, Conceditur q postꝯ Petrus acquisiuit habitum circa primã cõclusionẽ, nõ acquirit postea alios circa alias. Sed negatur inde sequi, esse iam tunc logicum. Et cum arguitur: Habitus Pauli q̃ scit omnes cõclusiones, est eiusdem speciei cum habitu Petri. Sed habit̃ Pauli inclinat ad omnes: ergꝯ & habitus Petri: negatur consequentia: si loquaris de inclinatione in potẽtia ꝓpinqua. Nam licet sint eiusdem speciei, non tamen sunt æque perfecti, nec Petrus habet tot species quot Paulus. Quẽadmodũ Petrus puer eiusdem speciei est cũ Petro viro, tamẽ nõ potest in potentia propinqua generare quousq; sit perfectus vir. Solũ em̃ sequit̃ q si habitꝰ Petri est eiusdẽ speciei cũ habitu Pauli, põt in assensum eiusdẽ speciei. Nam assensus primæ cõclusionis est eiusdẽ rationis scibilis cũ assensibus omnium aliarum: & poterit in omnes, q̃ fuerit perfectus. ¶ Et per hoc soluũtur quartũ & quintum argumẽtũ. Nam licet idem habitus Pauli inclinet ad omnes cõclusiones, possunt tamen perdi species aliquæ, manẽtibus specibus respectu aliarum. Et iam ille habitus nõ inclinabit in potentia propinqua ad illas cõclusiones: & per ꝑs erit oblitio illarũ. Et eadẽ rõne põt esse error circa aliquas cõclusiones, manente sciã circa alias. ¶ Ad sextum argumentum concedimus q non est idem habitus qui inclinat ad assensum sciẽtificum & ad assensum opinatiuum: sed sunt distincti habitus. ¶ Sunt qui multiplicãt hic omnes difficultates de habitibus: puta quomodo generentur & corrumpantur, quomodo inclinent. Sed nunc non erat his locus.

Quæstio quarta Proœmialis.

Vtrũ Logica sit sciẽtia speculatiua.

POstquã circa substãtiã dialecticæ ꝓstituim̃ esse sciẽtiã, atq; adeo vnã scientiã, videre sequit̃ q̃lis sit: practica ne aut speculatiua. Et argꝰ: q nõ sit speculativa: ꝙ practica. Dialectica est ars q̃ refert iter artes liberales: imo dicitur ars artiũ: vt meminit Petrus Hispanus. Sed ars oĩs est practica: nam practica sciẽtia est q̃ habet opus pro fine, & ars idem est q scientia operativa, vt definit Arist. 6. Ethic. c. 4. ergo Dialectica est sciẽtia practica. ¶ Secundo arguitur. Finis dialecticæ, vt supra diximus, est cõstituere syllogismos, & alias argumentationes: & ideo dicit Dialectica. i. disputativa scientia: & ab Arist. vocatur modus sciendi. Sed argumentationes sunt operaquædã perinde ac cætera artificialia (ars. n. est construere syllogismũ in Barbara sicuti cõstruere domũ) ergo logica est scia practica. ¶ Et confir. ex S. Tho. in prologo poste. Quẽadmodum (inquit) necessaria fuit ars ædificatoria aut fabilis circa ea q̃ ratio de operibus manuũ ratiocinat, ita necessaria fuit ars q̃ sit directiua actuum rõnis: vt in illis hõ facile & sine errore procedat, qualis est ars logica: vbi insinuat logicã esse artem pari ratione, qua ars ædificatoria & fabilis. ¶ Tertio arguit. Medicina dicit practica quatenꝰ moderatur humores & actiones corporis, & sciẽtiæ morales dicũtur practicæ & actiuæ: q̃ ordinãt opera nostra quæ procedũt a voluntate: vt videlicet studiose fiãt: ergo eadẽ ratiõe Logica erit practica, qñ quidem ordinat opera intellectus. ¶ In contrarium est sñia Arist. 3. de anima, tex. 49. Ubi ait, intellectꝰ practicus differt ab speculativo fine: nã practicus est qui propter aliquid ratiocinat. i. ꝓpter opus: logica vero nõ ratiocinat propter aliquod opus distinctum a ratiocinatione. Sed propter ipsum ratiocinari: ergo est speculatiua. Quod testatur etiã Augu. 8. de Ciui. Dei. c. 4.

¶ Distinctio inter sciẽtiã practicã & speculatiuã a fine sumẽda est, q speculativa sit solũ ꝓpter veritatẽ cognoscẽdam, practica vero sit ꝓpter opus: vt mõ citauimus ex Arist. qõ exꝑsse repetit. 2. meta. tex. 3. vbi ait, q finis ꝓtẽplatiuæ sciẽ est veritas, actiuæ aũt opus, idẽ. n. sonat sciẽtia practica quod sciẽtia actiua: a Platone verbo Græco qõ est facio. ¶ Sed variẽ loquuntur doctores in hac parte, de scientijs practicis & speculativis: Cum tñ veritas facile constet, si res oculatius inspiciãt. Unde cum scia ab obiecto & fine habeat vt sit practica: duo sunt necessaria vt scia sit practica. Primum, q sit de obiecto operabili a nobis: nã cũ scientia practica

Universidad de Deusto
Biblioteca

etica sit operatiua sui obiecti, sit vt de reb⁹ naturali bus nō possumus nos habere sciam practicā. Ut scie tia de cœlis, de plātis, animalibus ꝛc. non pōt esse practica: scia ꝝ Dei eminēter ꝓtinet speculatiuā, ꝛ practicā, vnica. n. simplicissima scia infinita res na turales ꝛ cognoscit ꝛ facit. ¶ Scōo requirit ꝙ finis eius sit opari. i. ꝙ sit ꝓxima regula ipsius operis, et tractet de re opabili, mō operabili: vt docet S. Tho. de veritate. q. 14. ar. 4. ¶ Ubi notādū ꝙ in scientijs duplex est finis, alius est finis scientis: ꝛ alius est fi nis scię. Finis scientis est quē homo constituit sibi, qñ addiscit scientiam: ꝛ iste non sufficit, vt scientia dicatur practica aut speculatiua: quia extrinsec⁹ se habet ad sciētiam. Sed finis scientię est ille quē ha bet sciētia ex sua rōne intrinseca, a quo subinde scien tia hz, vt sit practica vel speculatiua. Exempli gra tio: pōt quis studere scientiā de anima: vt intelligat qūo est perpetua ꝛ capax beatitudinis ꝛc. vt inde al liciatur ad bene viuendū. Scientia illa certe est me re speculatiua, tametsi finis scientis sit opus: q⁹ scię tia hęc nō docet operari, sed est mera speculatio. Itē pōt quis de domo studere scientiam speculatiuā, pu ta quę ꝓcedit per demonstrationem ꝛ resolutionē in ꝓxima principia: vt puta quid sit domus, qb⁹ par tibus constet, quis finis eius ꝛc. ꝛ illa certe est spec ulatiua: quāuis sit de re operabili a nobis, q⁹ non tra ctat de illa re mō operabili: hz speculatiue. Attn sci ētia quę tractat de domo, qūo fiat domus. i. quomo do sint dolāda ligna, parādi lapides, construēdi pa rietes est practica, q⁹ tractat de re operabili, modo operabili: vnde licet quis discat hanc scientiam nō intēsione operādi, est practica: quia finis sciētię est considerandus ꝛ non finis scientis. ¶ At cōtra hāc doctrinam videtur esse. S. Thomas ꝓxima. p. q. 14. ar. 16. vbi ponit tripliciter cōtingere sciētiā esse spe culatiuam. Primo ex parte rei scitę: puta qñ est de re nō operabili, ꝛ hanc dicit simpliciter esse speculatiuā. Secūdo ex parte modi: vt puta si ędificator cō sideret domū, definiendo, ꝛ diuidendo, q⁹ illa licet sit de re operabili, nō procedit modo operabili. Et tertio ex parte finis, vt si ędificator cōsideret domū modo operabili: puta ꝑliter sit domus construenda, nō tn intentione operandi. Et subiungit ꝙ scientia speculatiua ex parte modi, est partim practica. s. ex parte obiecti: ꝛ illa q̄ est speculatiua ex parte finis, est practica ex parte obiecti, ꝛ ex ꝓte modi, vbi exꝑsse S. Tho. in tertio mō dicit, ꝙ finis sciētis facit q̄dā modo scientiā speculatiuam. Et in scōo modo dicit, ꝙ obiectū operabile facit scientiam quodam modo practicā, ꝑꝑ ex parte modi sit speculatiua. ¶ Quā sñiam Gregori⁹ in prologo. q. 4. multis redarguit, nēpe ꝙ finis scientis variet qualitatem scientię. Et quāuis multi ex nostris verba hęc S. Tho. vt iacent tueant, sunt tn cum grano salis intelligenda. Primum. S. Thom⁹. non intendit scientiā ex fine scien tis esse per se aut practicā, aut speculatiuā, sed quo dam modo per accidēs. Et propterea id solū conce dit peculiariter sciētię Dei: hac rōne: quia Deus nō hz duas sciētias de rebus, aliam practicam aliā speculatiuā, sicut nos habemus: sed per sciētiā infi nitā ꝛ speculatiuā eminēter cognoscit res ꝛ creat. Atq; adeo ibi nō potest distingui inter scientiā pra ctică, ꝛ speculatiuā ex natura intrinseca ipsius sciē tię, sed per diuersos respectus Dei ad res. Ita vt in quātū se ipsum cognoscit scia sua est speculatiua: q⁹ ipse nō est factibilis: in quātum vero cognoscit res extra, ꝙs nunꝯ est facturus, est practica scia ex par te obiecti cum sit factibile, ꝛ speculatiua ex parte fi nis. Sed respectu illarū ꝙs facturus est, est practica ex ꝓte finis: quāuis etiā eminenter sit speculatiua.

Duplex finis in scientijs.

At vero in scientijs creatis nr̄is vbi ex intrinseca ra tione scia suapte natura est practica aut speculatiua, nūq; reor S. Tho. hāc distinctionē admitteret, sz vt ciratū est de veritate. q. 14. scia ex intrinseca ei⁹ rōne habet qō sit aut practica aut speculatiua. ¶ Et primo: ꝙ scia quāuis habeat obiectum operabile, si modo procedit speculatiue, sit simpliciter speculati ua, sic ego probo. Illa scia est solū speculationis gra tia, nec docet opari, ergo nullo modo est opatiua, et per ꝙs nec practica quod, idem est. ¶ Secundo ar guitur. Per accidens est illi ꝙ obiectum sit opera bile aut naturale: ergo inde nō hz ꝙ sit practica. v. g. si scia rosę qua cognoscimus naturam rosę est mo do speculatiua, eadē ratione quāuis rosa esset facti bilis nobis, esset speculatiua. Et si Deus impartire tur nobis facultatē faciēdi rosam aut res alias na turales, alias scias deberet nobis infundere quib⁹ sciremus facere: nā ꝙs mō habemus nō sufficerent: ergo eadē rōne scia similis de domo qua solū cogno scimus naturā domus est prorsus speculatiua. Acci dit ergo hmōi scientijs obiectū esse operabile, nec ne. ¶ Et confir. Geometria quā ego habeo de triangu lis ꝛ alijs figuris est speculatiua: vt ab oibus est re ceptissimū: tn est de re operabili a nobis, pōt em̄ hō figuras lineare: ergo eadē rōne scia de domo potest esse speculatiua. ¶ Mor probat ꝙ a solo fine scientis scientia nō dicitur absolute speculatiua aut practi ca. Hmōi em̄ cōditiones cōueniunt scientię suapte natura: sed tn fines isti scientis de per accidēs cōtin gūt illis ex cōditione subiecti: ꝛ dato oppositio cōce dendum esset ꝙ sciētia in diuite, qui nō intēdit opari, esset speculatiua: ꝛ in paupere, qui intēderet ope rari, esset practica: imo in eodē modo esset speculati ua mō practica, inde solum ꝙ mutaret propositum. ¶ Colligamus ergo differentiā inter speculatiuā et practicā quam constituit S. Thomas. 1. Ethi. q. 3. s. ꝙ speculatiua procedit modo resolutiuo, tractat. n. de naturis rerū, resoluēdo vsq; ad prima principia, practica vero procedit modo ꝓpositiuo, docet em̄ in ducere formā in materiā. Ut ędificatoria docet dola re ligna, quadrare lapides, construere parietes ꝛc. Quare practica operādo potissimū acquirit. ¶ Ex quo tandē sequitur cōtra Scotum. 4. q. prologi, ꝙ Theologia non est practica, nam speculatiue consi derat naturam Dei, licet eiusmodi cognitio alliciat ad operandum.

¶ Secundò (quia lubet omnes

practicas sciētias in summa attingere) notandū est, ꝙ cū actio alia sit immanēs: q̄ ꝓprie sortit̄ nomē a ctionis, vt intelligere, amare, loqui, comedere ꝛc. a lia vero sit transiens in exterā materiā, vt scribere, ędificare: q̄ ꝓprie dicit factio (diuisio est Aristo. 6. meta. tex. 16.) sit subinde, vt scia practica diuidat in actiuam: q̄ actiones nr̄as dirigit, vt studiose fiant, et meritorie, vt dicunt: ꝛ in factiuā, quę versatur circa extera opificia, vt habetur apud Arist. 6. meta. tex. 1. Et eadē prorsus diuisio est qua. 6. Ethi. distinguit habitum practicū in artem ꝛ prudentiam: dicens, ꝙ ars est habitus verus cū ratione factiuus: prudētia vero habitus ver⁹ cū ratione actiuus. ¶ Ubi adno tandum est, ꝙ scia aliqua vel virtus practica: bifa riā pōt opus dirigere, videlicet, aut quātum ad fa cultatē operis, aut quātū ad vsum. Ut docet S. Tho mas. 1. 2. q. 56. ar. 1. Ars est q̄ facit facultatē operis: prudentia vero q̄ facit bonum vsum. Exēpli gratia. Ars pictoris facit facultatē: vt quādo pictor volue rit, imaginē exhibeat perfectā: an vero studēda sit illa ars, ꝛ pingendum modo sit, nec ne, hoc facit pru dētia. Eadē ratione virtus moralis, vt docet Arist. 6. Ethi.

Facultas operis ꝛ vsus eius.

6. Ethi. cap. 12. facit rectam intētionem finis vt ab stinendum esse, pugnandum esse ꝛc. Sed quando et quomodo, hoc facit prudentia. Quare prudētia, pri me versatur circa electionē voluntatis. ¶ Hinc pa tet scientias morales vt Ethica, ꝛ Politica, non es se adeo practicas, vt sunt ars ꝛ prudentia: quia obie ctum philosophię moralis, quod est studiose agere, non fit potissimum ab ipsa scientia: sed a virtutibus moralibus: vt temperantia facit tēperate comedere ꝛ fortitudo strenue pugnare: ꝛ ideo potest phi losophus esse malus homo. Sed sunt scientię quo dam modo practicę: quia ostendentes naturā virtu tum, quodam modo nos docent operari, et habent idem obiectum quod est obiectum virtutis. Obidq; eiusmodi scientias morales, auctore Aristo. 2. Ethi co. consideramus, non contemplationis tātum gra tia, sed vt boni efficiamur.

¶ Tertiò tandem notandū est:

vt nihil huius quęstionis prętereamus, ꝙ actio illa quę per scientiam quāuis practicam dirigitur Hęca voce appellatur a doctorib⁹ praxis. Est enim pra xis idem qō actus, ꝛ propius conuenit actioni ma nenti: sed accipitur iam pro quocūq; obiecto sciētię practicę, siue actio fuerit immanēs, siue factio tran siens. Atq; iudicio meo plus operę consumunt do ctores in inquisitione praxis ꝙ opus esset. Scotus in prolog. sen. q. vlti. Praxis, inquit, est actus alte rius potētię quā intellectus, naturaliter posterior intellectione, natus elici cōformiter rationi rectę, vt sit rectus: vbi ansam dedit huic disputationi. Hā Occhā ꝛ Hzego. ꝛ reliqui in vltima quęstione pro logi arguūt primo ꝙ operatio etiam intellectus po test esse praxis: nā praxis est operatio q̄ est obiectū scientię practicę: sed ꝛ potest homo per prudentiam dirigere vsum cōtemplationis. puta qñ studendum est, ꝛ quas scientias expedit discere: ergo non est ne cesse, vt praxis semper sit operatio alterius potētię ꝙ intellectus. Itē arguūt ꝙ non requiratur, talē operationem esse conformem rationi rectę. Hā pra xis eque dicitur de operatione mala atq; bona. Sed missa disputatione Theologoꝝ, hoc satis est in ꝑsen tiaꝝ adnotare primū ꝙ quantū elicitur ex Arist. pra xis, quāuis generali noie posset dici de quacūq; ope ratione, tamē proprie solum dicitur operatio libera quā, in nostra potestate est, bene aut male fieri, siue quātum ad vsum, siue quantū ad facultatē operis: ꝙ autē sola operatio alterius potētię ꝙ intellect⁹, puta voluntatis, aut potentię executiuę debeat dici praxis, hoc Scotus solum probat illo cōmuni dicto, intellect⁹ extēsione fit practicus. Sed intellectus, inquit Scotus, non extēditur nisi in ordine ad alias potentias: ergo praxis primo est operatio voluntatis, quā dirigit intellectus, ꝛ inde operatio exterior q̄ procedit a voluntate. Sed cōtra Scotū est in pri mis ꝙ illa auctoritas nō est Arist. quare male cita tur in margine. 3. de anima, tex. 49. q⁹ ibi non habe tur, nisi ꝙ intellectus practicus differt ab speculati uo fine, sed (vt ait Hzegorius) est dictum cōmune. Et S. Tho. 2. q. de veri. ar. 8. nō citat illo modo illud ver bum: sed dicit ꝙ scientia speculatiua, per extēsionē ad opus fit practica: ponit exemplum, sicut si quis studeret medicinā non vt vteret illa, esset speculati ua de per accidēs ex parte finis sciētis: sed si postea mutaret intentionē ꝛ practicaret illam, fieret pra ctica. Sed tn alia ratione, magis certe apparēti, po test probari ꝙ operatio intellectus proprie non est praxis. Nam praxis distinguitur contra speculatio nē, ꝛ quęcunq; operatio intellectus est speculatio q̄ licet reguletur a prudentia, ꝛ propterea dicat quodā modo praxis: tn propriissime non est praxis sed speculatio: ꝛ si hac ratione vsus esset Scotus, fe cisset forte credibilē suam opinionē. ¶ Et quātū ad secundum, vt aliqua operatio sit praxis, nō requiri tur ꝙ sit bona operatio ꝛ conformis rationi recte: nam etiam mala operatio est praxis mala. Sed ad hoc ꝙ sit praxis recta requiritur, ꝙ sit cōformis ra tioni rectę. Et hęc est doctrina Aristo. 6. Ethic. c. 2. Unde operatio quę non potest esse recta, vt odium Dei, est nihilominus praxis. Obidq; in definitione praxis non debet poni rectum, nec vitiosum.

¶ Ad quæstionē: ergo ferè no-

minales moderni respondent, ꝙ Logica est scia pra ctica: q⁹ docet cōstruere syllogismos ꝛ alias ratioci nationes. Quā putāt esse opinionem cōmentatoris 2. Meta. q⁹ vocat illum modum sciendi. Nihilomin⁹ respondetur tribus cōclusionibus. Prima. Logica simpliciter ꝛ absolute est scientia speculatiua. Pro batur primo, q⁹ licet tractet de syllogismis ꝛ alijs ratiocinationib⁹, quę sunt res operabiles a nobis: tamen non tractat de illis modo operabili, quod vt vt dictum est, requiritur ad sciam practicam, sed tra ctat de illis speculatiuo ꝛ resolutorio modo, puta cō tēplando naturam prędicamentorū, propositionū, syllogismorum ꝛ cuiusuis alius entis rationis, ꝛ hoc cōtemplatur per resolutionem in sua prima principia. Itaq; proprie tractat de illis ac si essent quędam res naturales, nec a nobis factibiles: ergo est scientia speculatiua. Sed quia illa sunt opera facillima, fit, vt cognita eius natura facile fabricētur a nobis. ¶ Secundo probatur cōclusio. Esto, Dialectica tra ctaret de istis operibus modo operabili, ita ꝙ finis eius esset operari, nihilominus esset speculatiua: q⁹ ipsamet opera quę dirigit sunt speculationes. Sciē tia em̄ dicitur speculatiua vel practica ab obiecto: sed obiectum Dialectice est speculari, ergo ipsa est speculatiua. Itaq; latet fallacia, si quis inferat ali quam scientiam esse practicam, propterea ꝙ dirigit ad opus, qñ opus ipsum est speculatio. Enimuero li cet ars ędificandi sit practica: tn ars ꝛ modus scien di ꝛ speculādi certe nō est nisi speculatiua. Quā ra tionem existimo cōmēdandā. ¶ Quod si ꝙs arguat contra hanc conclusionē, Potest quis ratiocinatio nes ꝛ alia opera intellectus mala cōstruere: primo quātum ad vsum potest illa fabricari tēpore indebi to, ꝛ deficientib⁹ alijs circunstātijs, vt opus sit ma lū moraliter: ꝛ secōo quātum ad facultatē operis, q⁹ nescit illa fabricari: ergo aliqua ars requiritur ad hoc. ¶ Ad primū respōdetur, ꝙ prudentia est q̄ facit rectū vsum moraliter Dialectice, ꝛ oim scientiarū ꝛ oim artium, vt supra diximus. ¶ Sed prosecunda parte argumenti, est secunda conclusio. Dialectica ꝛ cęs artes liberales dicūtur quodam modo artes, per quandam similitudinem ad artes mechanicas. Conclusio est S. Tho. 1. 2. q. 57. art. 3. Habent enim similitudinem artium in hoc, ꝙ ordinant ad recte intelligendum, aut recte operandum. Sed deficiūt a vera ratione artis: quia versant circa opera ipsius animę: ideo dicuntur artes liberales, ad differentiā artium mechanicarum, quę dicuntur seruiles: nam mechanicę sunt propter necessitatem corporis, libe rales vero propter delectationem animę, ꝛ corpus subditur animę vt seruus domino: sed deficere a ve ra ratione artis, nō est simpliciter defectus, sed po tius perfectio: quia artes liberales sunt quodam modo medię inter scientias pure speculatiuas et artes: nam scientia speculatiua est, quę est specu lationis gratia, ars cuius finis est exterius operari: ars vero liberalis, quę est propter opus animę. ¶ At

1. Cōclusio

2. Cōclusio

vero

Universidad de Deusto
Biblioteca

3. Cõclusio.

vero non oẽs artes liberales sunt in eodem gradu, ḡre sit tertia cõclusio. Dialectica inter artes liberales vicinius accedit ad sciam speculatiuam: q finis eius est speculatio, puta ratiocinari: mox Rhetorica, cuius finis est psuadere z ornate pferre argumẽta: deinde Grãmatica. Alię vero quatuor Mathematicę ppius inclinant ad artes mechanicas: nã versant circa opera exteriora: sed nihilomin9 sunt opera q̃ pertinent ad delectationem animę, z nõ ad necessitatem corporis: ḡre intra lineã sunt artium liberaliũ. Verum est tñ q̃ solent distingui in speculatiuas z practicas, qualiter nõ distinguunt artes rationales. Ut sit Arithmetica speculatiua, q̃ considerat naturas numerorum. Practica vero q̃ docet numeros multiplicare, partiri ꝛc. Et eadẽ rõne musica z pspectiua z Geometria. Tãetsi hęc quatenus docet in materia exteriori formã iducere, mechanica est. Ars.n. edifitiu struenda z Geometria quędã est.

¶Ad primum ergo argumẽtũ

principale satis responsum est, solũ eñ, pbat Dialecticã esse quodã mõ artem, non tñ proinde cadit a ratione speculatiuę scientię. Et pari mõ respõdetur ad secundũ, nẽpe non subsequi si ars constituẽdi domos sit practica: Dialecticã subinde esse practicã. Ars.n. quę tradit modũ sciẽdi, speculatiua est sicut scia ipsa. ¶Quod si quis arguat, tunc cõsequi habitum practicum itidem esse speculatiuũ: nam assensus z iudicii, quod elicit ab habitu practico, est vere actus z cõsideratio scientię. Respõdetur, q̃ ratio scię practicę non sumitur ex actu intellectus, quem prime elicit, sed ex opificio exteriori quod dirigit. Et hoc i Dialectica nõ est nisi scire: z ideo dicit modus sciẽdi, z non modus pingẽdi aut edificandi ꝛc. ¶Et ad cõfirmationẽ respondetur, q̃ S. Tho. vocat Dialecticã artẽ, eo mõ quem ipse docuit. 1. 2. vt dictũ est in scda cõclusione. ¶Ad tertiũ. Quantũ ad medicinã respõdet: q̃ aliqua est Theorica, que tractat naturas herbarũ, z cõplexionis humanę: Alia vero practica, q̃ applicat medicinas. Et merito dicitur practica, siquidem versatur circa vtilitatem corporis. Sed quod ad morales sciẽtias attinet, iam dictũ est esse quodã mõ practicas, nõ quidem adeo vt artes: q nõ versantur circa exteraopificia, sed circa actiones morales, nec in hac ratione sunt practicę sicut prudentia, vt expositũ est secundo notabili.

Quæstio quinta Proœmialis.

Vtrùm subiectum Dialecticæ sit ens rationis.

POst quatuor superiores questiones de necessitate, quidditate, vnitate, z qualitate Dialecticę, superest postremo subiectũ eius inuestigare. Et arguit, q̃ subiectũ Dialecticę nõ sit ens rationis. Primo. Dialectica vt autor est Arist. 1. poste. tex. 27. nõ est circa determinatũ subiectũ, sed circa oẽs scias diffundit: ergo q̃stio supponit falsum. ¶Secdo. Nulla scia q̃rit de suo subiecto an sit, z quid sit, sed id supponit vt docet Aris. 1. poste. tex. 2. Sed in logica disputatur an sit z quid sit ens rõnis: ergo illud non est subiectũ logicę. ¶Tertio. Subiectum scientię perinde atq̃ obiectũ potentię debet esse illi adequatũ, ita vt nec obiectũ excedat scientiã, neq̃ excedat ab ea: vt color a solo visu percipitur, z visus ad solum colorẽ terminatur, sed ens rationis nõ est hoc mõ adequatum logicę: ergo nec est eius subiectũ. Probatur minor. Grammatica z Rhetorica tractãt de ente rationis, puta de gñe z specie, z per q̃s ens rationis extra limites logicę diffunditur. Et rursus logica tractat de cõceptibus formalib9, puta de propositiõe, de syllogismo: quę quãuis sint opa fabricata a ratiõe, nihilominus sunt realia entia de prędicamẽto qualitatis, pẽ̃inde vt domus et reliqua opificia: ergo z Logica nõ solum tractat de ente rationis, z per cõsequens nõ est eius subiectũ. ¶Quarto arguit. Subiectũ scientię continet eminenter oẽs veritates illius scientię, vt pote cũ sit illarũ causa: sicuti homo, quod est subiectum scientię hõis, continet risibilitatẽ, cęteraq̃ passiones quę de illo demonstrantur: sed ens rõnis, cum non sit verũ ens, nullius potest esse causa, z per q̃s nec continere veritates scientię: ergo nullius scientię potest esse subiectum. ¶Quinto z postremo arguit. Logica z Dialectica z vt dictũ est, pro eodẽ accipiuntur: sed obiectũ Dialectice est argumẽtatio: vnde Dialectica idemq̃ sonat, q̃ disputatoria scia, z propter argumentationem tractat de prędicamentis et de enũtiatione, quibus cõstat argumẽtatio: ergo argumentatio est subiectum logicę, z non ens rationis. ¶In cõtrariũ est Arist. 4. Meta. tex. 5. vbi dicit, logicã tractare de omni re in vniuersum, quemadmodum metaphysica, quod verum non esset, vt illic S. Tho. adnotauit, nisi quia tractat de ente rationis, quod rebus vniuersis potest conuenire.

¶Subiectũ scientiæ duplex est,

Subiectũ, obiectum, materia.

puta, subiectũ inhęsionis, q̃ est intellectus, de quo nihil ad rem pręsentẽ: Et subiectũ attributionis, q̃ modo vestigare pergimus. Vbi primo notandum hos tres terminos, subiectũ, obiectũ, z materia scię tię eandẽ rẽ significare diuersis rationib9. Et quãtitas cõtinua est subiectũ, obiectum, z materia geometrię. Atqui, vt cõmenta quę hic finguntur missa faciam9, subiectũ dicitur respectu passionũ quę demõstrãtur in scientia: demonstrat enim Geometria de quãtitate cõtinua suas proprias passiones. Atq̃ adeo quãtitas cõtinua cuius propię passiones insunt, subiicitur oibus in predicatione. Obiectũ vero dicitur per ordinẽ ad habitum scięti ę: q̃ id quod scimus per geometriã est quãtitas cõtinua, eiusq̃ passiones atq̃ figurę. Sicut.n. per visum videmus colorẽ, ita per hoc iudiciũ, triãgulus habet tres angulos equales duob9 rectis, intelligimus naturam triãguli. Quare significatius dicitur obiectum, q̃ subiectũ. Sed materia appellatur, vt nõnulli volũt, q̃ est primum fundamẽtum q̃ supponitur in scientia: quippe cũ oĩs scientia supponat suum subiectũ esse. Aut forte materia nuncupatur eadem ratione qua est obiectum: nam obiectum z materia virtutis idẽ sunt, vt auctor est D. Tho. 1. 2. q. 55. ar. 4. Delectabilia.n. taetus z obiectũ sunt z materia tẽpęrantię. Verũ est tñ diuersas esse opiniones in hac parte Moialium atq̃ Realium, z quãtum ad subiectum z quãtũ ad obiectum. Nominales.n. opinantur subiectũ scientię esse terminum ipsum, qui est subiectũ ꝓpositionis, vt subiectũ Geometrię esse illũ terminum, quãtitas ꝓtinua: Reales vero asserunt esse rẽ significatã. Enimuero quãuis cõsentiant oẽs cum Arist. 1. Elen. q̃ terminis vtimur vice rerũ. Dissentiũt tñ quidnã pręcipue subiiciatur aut pdicet, res ne, an terminus. De q̃ statim super prologum Porphyrii disputabimus. ¶Secda inter eos cõtrouersia est de obiecto. Moiales eñ pręter Gregorium, affirmãt obiectum scię esse propositionẽ ipsam. Reales vero dicunt potissimum esse rem significatam. Mã iudicium huius, homo est risibilis, non sistit in propositione, sed per ipsam fertur in rem, quę est, hominẽ esse risibilẽ: quib9 consentit Gregori9, differt tamẽ q̃ putat significatũ propositionis, puta hominẽ esse risibilem, distingui a significatis extremor, z esse prope nihil, cũ tñ in rei veritate sola ratione distinguatur. Sed q̃ disputatio hęc propium locum habet in. 1. Post. vbi Aris. meminit de obiecto sciẽtię, supersedendũ nobis est vsq̃ ad illũ locũ. ¶Atqui in pręsentia satis est si supponamus, rem extra significatã, esse obiectũ pricipale scientię: nam finis principaliter intẽtus in sciẽtia est notitia rei, z propositio accipit loco rei, z est medium ad cognoscendum rem. Nec obstat propositionem esse obiectũ primũ z immediatũ, rem vero remotũ, sicut obiectum proximũ ifirmi est medicina, pricipale vero est sanitas. Quęrimus ergo hic subiectũ, puta rẽ cuius cognitio principaliter intẽdit in Logica. ¶Pro cui9 notitia secundo notãdũ est, tres esse cõditiones requisitas vt quippiam sit obiectũ scientię, quarum meminit S. Tho. in prologo sentẽ. ar. 4. quę insinuatę sunt inter arguẽdum. ¶Prima. Quęcunq̃ sunt in scientia cõtinẽtur sub eius subiecto, atq̃ adeo subiectũ debet omnia compręhendere, tanq̃ prędicatum vniuersale respectu oĩm. Quicquid.n. tractatur in Geometria, aut est quantitas cõtinua, aut pertinẽs ad quãtitatem. Et inde dicitur subiectum attributionis, quippe cui oĩa attribuuntur. ¶Secũda conditio. Cognitio subiecti principaliter intenditur in sciẽtia: vniuersa eñ quę tractãtur in Geometria eo tendunt, vt habeatur perfecta cognitio quãtitatis continuę z specierum eius. ¶Tertia conditio. Per subiectum distinguitur scientia ab aliis scientiis, et inde sumit speciem. Per hoc enim Geometria differt ab Arithmetica, quia prima tractat de quantitate continua, secunda vero de discreta. Addit Scotus quartam in prologo. q. 3. videlicet q̃ subiectum debet continere omnes veritates sciẽtię. Quã nos in calce quęstionis explicabimus.

Ens rationis.

¶Quantum ad secundũ termi

nũ q̃stionis attinet, q̃ statim super prologum Porphyrii pressius explicaturi sumus hmõi entia rationis, supponaẽ modo, q̃ non loquimur nunc de ente rõnis vt genitiu9 accipiatur effectiue z subiectiue, quales sunt cõcept9 formales quos intellect9 in sei pso efficit z producit. Illa.n. simpliciter nõ dicũtur entia rõnis: q̃ sunt verę qualitates realiter inhęrẽtes subiecto. Sed accipitur ens rõnis, vt est cõditio in rebus, q̃ ꝙuenit illis solum ex operatione intellectus. Enimuero quãuis oẽs res sint singulares, tamen ex hoc q̃ intellectus cognoscit hoiem cõceptu cõmuni, abstrahendo a cõditionibus singularibus, res ipsa sic cõcepta fit species, z si cõcipiaẽ ꝓceptu magis vniuersali, gẽal, fit genus, z illa natura sic abstracta, vel respectus potius quẽ habet ad cõceptũ abstrahẽtem, dicit cõceptus obiectiualis, z ens rationis: q̃ nõ habet esse distinctum a singularib9 nisi per operationẽ intellectus, z si concipiaẽ ea rõne qua est cõe pluribus differentibus numero, est species: z si vt cõe pluribus differẽtib9 specie, est gen9. Quãuis sunt alia entia rõnis in ipsis vocib9, inquãtũ sunt signa ad placitũ significãtia: nã ly hõ ex natura rei nõ hz, vt sit nomẽ, sz ex opatione intellect9 imponẽtis, z sic resultãt intentiones, ꝓpositiones, syllogismi ꝛc. q̃ sunt entia rationis. Et in hoc sensu q̃rimus vtrũ ens rationis. i. aliquid cõe z vniuersale ad omnia entia rationis, sit subiectum in logica.

¶His præiactis de hac quęstio-

Subiectũ logicę duplex.

ne, tot sunt opiniones quot capita. Moiales partim opinant subiectũ logicę esse trum, partim eẽ ly terminus, partim illũ trum argumẽtatio. Albertus dicit esse argumentationẽ, puta rẽ ipsam quę est argumẽtatio, quẽ multi sequuntur. Alii vero esse syllogismũ. ¶Sed vt hęc pspicua fiãt, adhuc notato cũ S. Tho. 5. meta. lection. 6. q̃ subiectũ scientię vno modo accipitur pro illo, quod adequate ꝓtinet vniuersitatem oĩm quę tractantur in sciẽtia, q̃ ab aliquibus dicit subiectũ adequationis: sicut ens est subiectum metaphysicę. Alio modo accipitur pro illo de quo est pncipalis intẽtio, q̃ potest vocari obiectũ pręcipuũ z quodã modo finale, veluti, substantia, est pncipale obiectũ metaphysicę. ¶Unde secũdũ hoc rndetur ad quęstionem duabus cõclusionibus. Pri- 1. Cõclusio
ma. Subiectũ attributiõis adequatũ logicę est ens rõnis. Cõclusio est S. Tho. 4. met. lec. 4. z opus. 42. q̃ est de natura gñis, cap. 4. z alibi sępe. Imo ꝛclusio est Arist. ibidẽ tex. 5. Vbi ait, q̃ Metaphysicę et Dialecticus tractãt de oi ente. s. Metaphysicus de ente reali, z dialecti9 de ente rõnis, q̃ põt ꝓuenire oi enti reali. Dẽ.n. ens cognosci põt, sub rõne gñis, spẽi ꝛc. Et hoc est q̃ dicit Auicẽna. 1. met. q̃ logica est de secũdis intẽtionib9, adiũctis primis. Sed pbat rõne sumpta ex prima cõditione. Illud est subiectum logicę, sub quo continentur oĩa quę tractanẽ in logica, z sub cuius rõne considerãtur: sed ens rationis est hmõi: ergo ꝛc. maior ab omnibus est recepti ssima: nam subiectũ se habet ad sciẽtiã, sicut obiectũ ad potentiã, vt autor est S. Tho. in. 1. p. q. 1. art. 7. v. g. quemadmodum quicquid videmus, vt puta Rosa, Mit, Equus ꝛc. est coloratum, nec videtur, nisi sub rõne colorati, z ideo color est obiectum visus, ita in scia. v. g. Theologię, Deus est subiectum: q̃ quicquid ibi tractat, cõsideratur vt Deus aut in ordine ad Deũ, sed q̃ ens rationis sit hmõi in logica, probatur: q̃ dialecticus nihil tractat nisi de gñe z specie, de propõne, syllogismo ꝛc. q̃ oĩa sunt entia rationis, vt expositum est. Quo fit vt Moiales, quãuis daremus illis, vt terminus esset subiectũ, z non res significata, nullo mõ debẽt dicere, q̃ termin9 sit subiectũ logicę: sed terminus secundę intẽtionis. Tractat.n. dialecticus, de illis terminis gen9 z spẽs ꝛc. ea rõne qua sunt termini scẽ intentionis. Sed re vera dicere q̃ termin9 est subiectũ, z non res significata per terminũ, est cõtra Arist. dicentem, q̃ Dialecticus tractat de oi ente, sicut metaphysicus. Secũdo probaẽ rõne sumpta ex tertia cõditione. Subiectũ scientię est illud a quo scientia sortitur speciẽ, z per q̃s distinguitur ab aliis: sed ens rationis in logica est hmõi, ergo. minor probatur. Per hoc.n. logica differt ab atijs sciẽtijs: q̃ tractat de ente rationis de quo nulla alia tractat, z inde sortit speciẽ: inde.n. dicit z est sciẽtia rõnalis. Actus eñ sortiuntur speciẽ z ab obiecto z a fine. Et hinc sumunt aliq̃ ex nostris argumẽtũ contra nominales, q̃ fm illos non diceretur hęc scientia rationalis: nam termin9 qui fm illos est subiectũ, aut ly argumentatio non est ens rationis. Sed certe ens reale. Rũdere tamẽ possunt q̃ est rationalis a fine. s. ab opib9 intellect9, q̃ dirigit z docet, definire, diuidere, z argumentari, z hic est sensus verbor S. Thoñ. in prologo primi Poste. vbi dicit, q̃ logica nõ est scia rationalis, eo solum q̃ sit fm rationem: nam isto modo ars fabrilis, z domificatoria essent rationales. Sed quia dirigit opera quę ratio in seipsa fabricatur. ¶Tertio arguitur aduersus Moiales ex cõmuni animi conceptione. Mã certe nullus liberę mẽtis cõcepit subiectũ. v. g. Theologię esse illum trum Deus, aut subiectũ Physicę illũ terminũ ens naturale aut ens mobile:

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. Cõclusio

sed certe subiectũ est Deꝰ, & ipsum ens naturale, cuius cognitio in tali scia intenditur. Et ita loquitur hoc es. Hæc scientia est de cœlo, hæc de plãtis, hæc de quãtitate ꝛc. Et eadẽ ratiõe logica nõ est de illo termino argumẽtatio, aut syllogismus, aut ꝛsus secunde intẽtionis, sed de specie, syllogismo ꝛc. atq; adeo de ente rõnis in communi, vt sit suppositio simplex. ¶ Secunda cõclusio. Subiectũ principale logicę. i. qõ inter entia rationis principaliter intendit in logica, est argumẽtatio, seu ratiocinatio, vt inquit Alfragan⁹: & forsan in hoc sensu Albertus dicit in plogo Prędicabiliũ argumẽtationem esse subiectũ in logica. probat ex secunda conditione subiecti. Nam q̃ intẽtio dialectici sit cognoscere entia rõnis, puta, genꝰ & species ꝛc. nõ tñ consistit illic, sed illa tractat, vt inde cõficiat argumẽtationẽ. Est enim Dialectica modus procedendi ex notis ad ignota, qõ fit per argumentationẽ. De alijs vero, vt de noie, propositione ꝛc. tractat tãq; de partib⁹ argumentationis, & de gñe & differẽtia, vt sunt partes definitiõis, q̃ est medium in demonstratione: quẽadmodũ scientia de hoie tractat de ei⁹ partib⁹. ¶ Sed hinc multi argumẽtũ sumũt, q, nõ argumẽtatio, sed syllogism⁹, q̃ est in gñe argumẽtationis pcipuus sit subiectũ logicę. ¶ His tñ rñdemus q intentio per se logicę nõ est nisi verũ inquirere, siue id sit p syllogismum, siue per quodcũq; aliud genus argumẽtationis: nam tam propriũ est logici ex probabilibus probabilẽ facere conclusionẽ, q̃ ex necessarijs ostendere necessariã. Sed accidit q, inter argumẽtationes pemineat syllogismus, & inter syllogismos potissima sit demõstratio. Et si rõ illoꝝ valeret, non syllogism⁹, sed certe demõstratio deberet esse subiectum logicę. Est ergo subiectum logicę pręcipuum argumentatio. Sz in libris Priorum, subiectum est syllogismus, & in libris Posteriorum, scire, aut demonstratio.

¶ Supereſt paucis expedire, An subiectũ sciẽtię debeat ptinere veritates illius sciẽtię, vt opinio fert Scoti loco citato, quã Occhã & nominales multis impugnãt in prologo sentẽtiarum. Primo. Veritates, quę demonstrantur in sciẽtia de subiecto, sunt passiones ei⁹, vt risibile de hoie: at huiusmodi passiones, inquiunt, nõ distinguũtur a subiecto, nihil enim aliud est hoiem esse risibilẽ, q̃ hõ: qõ si nõ distingunt ab illo nõ cõtinent in illo: nam inter cõtinens & contẽtum, debet esse distinctio. Alia hmõi faciunt argumenta, & certe nullius momenti.

Sentẽtia Scoti.

Sententiã ergo Scoti sic intelligito, sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci: ex natura aũt speciei dimanãt prędicabilia accidẽtia ipsius. Consequit enim ad naturã hois, q sit risibilis, admiratiuus ꝛc. siue sit distinctio realis, siue non, sicut in Deo, vbi nulla est distinctio, nisi rõnis, essentiã diuinam cõsequitur, q̃ sit misericors, oĩ. Itẽs, ꝛc. quo fit, vt qui haberet notitiã hominis perfectã, qualis exprimitur per definitionẽ, inde facile cognosceret prędicabilia accidentia ipsius. Nã in notitia subiecti virtualiter cõtinetur notitia passionum eius, sicut effectus virtualiter cõtinet in causa, nec opus est pressius ista emungere. ¶ Est tñ vnũ argumentũ ad rem cõtra Scotum. Nã ex eius opinione seq̃retur, q, nulla posset esse scia de subiecto generico, sed quotquot sunt species speciallissimę, tot deberent esse scię. Probat sequela. Sciẽtia. v. g. de animali debet tractare de oĩbus specieb⁹ & de passionibus earũ, alias scia imperfecte tractaret de illo genere, sed tñ veritates specierũ, non continentur actu in genere, sed potẽtia, vt videbimus apud Porphyriũ. Nõ em̃ ad naturã animalis pꝫtinet risibilitas, cũ genus sit indifferẽs ad plures species, alia natura animalis cõtineret actu rationale & irrationale, q̃ sunt opposita. Qõ si cõcedatur hoc corollarium, tunc nõ esset vna Geometria de quãtitate, sed alia de linea, & alia de supficie, & alia de triãgulo, & alia de hexagono, quod dictu esset absurdũ. Dicendum ergo vt adnotat Caiet. in prima par. q. 1. ar. 7. q̃ satis est subiecto alicuius scientię q̃ ipsum vel eius species contineant actu veritates illius sciẽtię, dummodo scientia omnia tractet sub vna ratione, siue illa sit specifica, siue sit generica.

¶ Ad primum argumentũ respondetur, ex ipsis verbis Arist. citatis. 4. met. Fit em̃ q̃ Dialectica nõ est de aliq̃ determinato subiecto. i. particulari, sicut Geometria, ita est de quãtitate q̃ nõ tractat de substantia, qz Dialectica tractat de entibus, quę oĩbus rebus in vniuersum continguntur. Et idem repetit. 1. Elenc. cap. 11. non tamẽ negat, quin oĩa entia rationis cõueniant in vnica ratione formali obiecti, quod sit subiectũ Dialectię, quẽadmodũ ens est obiectum meta. ¶ Ad scõm rñdetur, q̃ dialectica, inquantũ Dialectica, non quęrit an sit ens rõnis, & an distinguatur a rebus. Imo quęstiones istę sunt Metaphysicę, licet inserãtur in logicam. Sed logica recipit a Meta. ens rationis est se & tractat qũo huiusmodi entia rationis subsistantur & prędicentur. Et hoc est demõstrare passiones de suo proprio subiecto, qõ est munꝰ cuiuscũq; sciẽtię. ¶ Ad tertium respõdetur, q̃ si logica acciperet ſm totam latitudinem, vt nomen sonat, tunc cõprehenderet etiam Grãmaticam, & Rhetoricã, vt diximus quęstione. 1. & sic non plus se extenderet ens rationis in sua vniuersitate q̃ logica: si tamẽ logica accipiatur vt distinguitur cõtra grammaticã & rhetoricã, tunc distingũendum est ens rationis. Aliud est, qõ habet fundamentũ in re, puta quãdo ex natura sua cõuenit rebus id vnde intellectus abstrahit tales intẽtiones. s. esse hominis, esse animalis ꝛc. vn de abstrahit ratio generis & speciei. Et de istis tractat logica, tanq̃ de subiecto adequato illi⁹. Aliud est ens rõnis qõ cõuenit vocibus, nõ ex natura rei, sed ex impositione, vt nomẽ, participiũ ꝛc. & de istis tractat Grãmatica. Qõ si Dialectica tractat de cõceptibus formalibus, puta de propositione & syllogismo, id tractat in quãtũ sunt signa rerum, in quibus sunt fundamẽtaliter similes proprietates. Nã in rebus ipsis est, animal rationale esse risibile, & hominem esse animal rationale, & inde subsequit hominem esse risibilẽ, & sic quodam mõ ꝓpositiones & syllogismi sunt in reb⁹. s. obiectiue: q̃re oĩa tractat logica in ordine ad ens rationis. Et per hoc differt a Philosophia naturali, q̃ tractat de cõceptibus et vocib⁹, quatenus sunt entia naturalia, puta, an sint substãtię, vel qualitates, an sint spirituales, an vero corporales, pmanentes, an successiuę ꝛc. ¶ Ad quartum respõdetur, q̃ quãuis entia rationis nõ habeãt esse reale (quatenus sunt rõnis) nihilomin⁹ habent suas proprietates, quę suo mõ cõsequũtur naturas illorũ. Et ex hoc q̃ animal est genus, cõsequitur, vt sit prędicabile de pluribus differẽtibus specie, atq; adeo vt cũ differẽtia cõstituat speciem. ¶ Ad postremum argumentũ respõsum est per secundam cõclusionẽ. Et hęc de procemialibus quęstionibus, quas disputauimus, non solum pro tyrunculis, sed respectum etiam prouectiorum nonnullum habuimus.

¶ Commen

Commentarij Fratris Dominici Soto Segouiensis, ordinis Prædicatorum, artium ac sacræ Theologiæ Professoris, in librum Prædicabilium Porphyrij.

Titulus libelli huius in codice Græco duo hęc tantũ habet verba, Porphyriou eisagoge. i. Porphyrij introductio. Nonnulli vero Latini addunt, Introductio ad categorias. i. ad prędicamenta Aristo. Sed nihil fortasse est addendũ titulo Græco: nã vt patet in plogo ipsi⁹ Porphy. opusculum istud nõ solũ ad prędicamẽta, sed ad totã Logicã, imo ad omnem Philosophiam est introductoriũ, cõducit enim & ad definitiones, & ad diuisiones, & ad demõstrationes, qui sunt in oi scientia modi sciendi. Unde vt Ammonius adnotauit, antonomatice, & sine aliqua additione introductio inscribitur, vel (quod ex verbis Porphyrij colligitur) Introductio ad Dialecticam. ¶ Porphyrius (vt refert Suidas) philosophus fuit Platonicus, natione Tyrius (vnde dictus est senex Tyrius) temporibus Aureliani & Diocletiani Imperatorum, nępe sub anno Dñi. 280. Hic cum esset Christian⁹, iram aduersus quosdã Christianos nõ ferẽs, a quibus in Cęsarea Palestinę cęsus fuerat, Christianismũ deseruit per furoꝛẽ, vt habetur lib. 7. Historię Tripertitę. Unde inter alia plurima opera, quinde cim libros aduersus Christianam religionem euomuit. Atqui, cum stipẽdia faceret Philosophię in Sicilia, libellũ hunc de quinq; vocibus Chrysaorio nuncupauit, quem nobilem tunc temporis (inter alios) discipulum instituebat. ¶ Chrysaorius, si Græcum nomen est, idẽ pollet qõ Latine auratũ gereꝛis ensem. Attamen vt conijcio, non est id nomẽ Græcũ, sed certe Latinũ cognomen, a Chrysa fluuio apud Syracusas: fuit enim Chrysaor⁹ iuuenis Sicul⁹. Qõ si Phryx forte fuerit, dict⁹ est a Chrysa ciuitate Phrygię. ¶ Inter Latinos interpretes Joannẽ Argyropylum dignum estimauimus quem eligeremus: nam quãuis Boetius auctor re vera sit nõ cõtemnendus, tñ traductio ei⁹ vulgata subobscurior est & forsan q̃ phrasim Græcã nõ tam ad verbũ Latine reddat, q̃ Argyropyli. Qui vt natione Græcus, & Latine egregie doctus, Græcam proprietatem Latinissime exhibuit. Adnotauimus vero vbicũq; inter ambas translationes differre comperimus.

Porphyrius.

Chrysaorius.

Attentio.

Translatio Ioannis Argyropyli.

PROLOGVS

CVM necessarium sit, Chrysaori, & ad Aristotelis præcamẽtorum doctrinã, quid nam genus, quid differẽtia, quid species, quid propriũ, & quid accidens sit cognoscere: cunq; & ad definitiones etiam assignandas ac omninò ad diuisiones demonstrationesq; conficiendas, vtilis horum sit cõtemplatio: breuiùs enitar tibi ea, quæ apud maiores nostros de his ipsis sunt, tradere, quasi ingressum quendam tibi ad hæc omnia demonstrando. Atque altioribus quidẽ quæstionibus abstinebo: faciliores autem sic afferam, qualiter nunc quidem tibi accommodatas esse coniecto. Protinùs igitur genera quidem & species in rerum natura sint nẽcne, an in solis nudisq; conceptibus collocentur: & si corporea sint an expertia corporis: & vtrùm separabilia sint, an in ipsis sensibilibus rebus & circa eas subsistant, dicere nunc omittam: quippe cùm altissima sit talis tractatio, & alia maiore indigeat perscrutatione. Vt de ipsis verò cæterisq; propositis magis disserendi modo veteres, horũq; maximè Peripatetici tractauêre, recensêre nunc atque osteri dere tibi conabor.

CAPitulum hoc primũ poemiũ est libri, quo Porphyrꝰ idoneum pręparat auditorem, dum attẽtũ eũ reddit & docilẽ atq; beneuolũ. Atqui in duos textus secatur. Hunc enim in modũ in animo nobis est capitula singularia, & Porphyrij & Arist. partiri. In priori auctor captat attẽtionem, & in altero docilitatẽ: atq; adeo in vtroq; beneuolentiam. ¶ Attentum facit Porphyrius discipulum proponendo intentionẽ & vtilitatẽ operis: ait enim se dicturũ de quinq; vniuersalibus, quorũ cognitio apprime est ad Philosophiã necessaria. Ubi notato q̃ quẽadmodũ illi non possunt recta ire, qui q̃ nesciũt proficiscunt, ita nec põt discipulus attẽte audire, nisi itẽtionẽ dicẽtis pcognouerit: nec rursus animũ ad audiẽdũ adhibebit, nisi aliqd emolumẽti ide spauerit: alias em̃ pigrescit, mediocꝛ i cursu succũbit. Quocirca Aristo. lib. 3. & Cicero lib. 1. Rhetoricę, inde (aiunt) maxime attentionem captari audiẽtis, si quis de rebus magnis, aut nouis, aut inusitatis se dicturum pollicetur. Et ideo Porphyrius ad quatuoꝛ inquit necessaria est vniuersalium cognitio. Uidelicet ad notitiam prędicamentorum, ad definitionum assignationem, adversum deniq; diuidendi & demonstrandi. In quibus summa Dialecticę consistit. ¶ Ad prędicamenta quidem necessaria est ista cognitio: qz prędicamentum nil aliud est q̃ prędicabilium ordinatio, vbi superioꝛa genera per suas cuiusq; differentias distribuuntur ad diuersas species, & cuicunq; speciei insunt propria accidentia, & pręterea alia accidentia communia. ¶ Sed ad assignationem definitionum necessaria est eadem cognitio: nam definitio speciei quidditatiua cõstat ex genere & differentia, in definitione vero descriptiua ponitur propria passio, accidentia vero cõia nõ intrãt definitionẽ. ¶ Ad vsum itẽ diuidẽdi cõdu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

eit hmõi cognitio:nam refert qũo genus diuidas:sane qõ nõ est diuidẽdũ nisi per dr̃ias q̃ finitę sunt, vt animaliũ aliud rationale, aliud irrationale. At per species, vtpote q̃ certo numero nõ cõprehẽdant, nõ põt genꝰ diuidi, vt inquit Plato:nunq̃. n.absolueret diuisio. ¶ Ac denicꝫ vtilis est dicta cognitio ad demõstrationẽ, vbi mediũ est definitio ꝓstãs ex gñe ⁊ dr̃ia, ⁊ ꝓpria passio de spẽ demõstrat. ¶ At vero in dubiũ reuocãt expositores, qũo accipiat hic necessariũ:nã q̃drupliciter accipi põt, vt docet Aris. 5. me. t.6. iuxta q̃tuor gña causarũ. Et hic nõ accipit necessariũ nisi in ordine ad finẽ, vt sermo ipse Porphyrij manifestat:ait.n. Cũ sit necessariũ ad p̃dicamentoꝝ doctrinã ⁊c. Sed dubiũ est an sit simplr necessaria cognitio vniuersaliũ, ita vt sine illa haberi nõ possit notitia p̃dicamẽtoꝝ. Mã Albertus dicit esse simpliciter necessariã: Boetius vr negare, sed solũ ait esse vtilẽ: qr ante editionẽ p̃dicabiliũ erant hoies philosophi ⁊ dialectici. ¶ Est tn facilis respõsio duab⁹ cõclusionib⁹. Aut em est q̃stio de necessitate cognitionis vniuersaliũ, ⁊ hmõi cognitio est simplr necessaria. Impossibile.n.esset ordinare p̃dicamẽtũ, nisi cognoscerem⁹, q̃d cui subiiciatur, ⁊ de quo p̃dicetur, ⁊ qũo genus descẽdat ꝓ dr̃ias in suas spẽs. Aut est qõ de necessitate huius opusculi Porphyrij, ⁊ in hoc sensu rñdet nõ esse simplr necessariũ hoc opusculũ, q̃ sit vtile, vt facilior sit aditꝰ ad p̃dicamẽta, ⁊ ad totã logicam. Qõ probat: qr posset qs facile sine isto opusculo in ipso libro p̃dicamẽtoꝝ intelligere natura gñis ⁊ aliorꝝ vniuersaliũ, vt erat vsus logicorꝝ añ Porphyrij. Et re vera si fuisset simplr necessarius hic liber, nõ fuisset ab Ari. sub silẽtio neglect⁹. Imo vero potuissem⁹ sine opa pfidi istius hostis Christi Philosophiã adire. ¶ Hinc colligitur ly, necessariũ, in textu accipi pro necessario simpliciter, vt docte notauit Ammonius. Non enim ait, Cum sit necessarius hic liber, sed Cum sit necessarium nosse ⁊c.

¶ Mox de generibus &c. Hic est textus secũd⁹, vbi Porphyrius reddit discipulũ docilẽ, dũ explicat quẽadmodũ de vniuersalib⁹ sit in logica disputãdum. Ait em abstinẽdũ esse a cõnib⁹ metaphysicis ⁊ disputandas esse q̃stiones logicas. ¶ Vbi notato ꝓmo, tria esse q̃ discipulos deterrẽt et pigros efficiũt. Quę sunt, plixitas, aduersus quã dixerat Porphyrius copendiosam ⁊ breuẽ facturũ est se traditionẽ. Itẽ obscuritas, cõtra quã promiserat p̃cedẽdũ esse velut introductionis mõ, vcꝫ simplr p̃cipiẽdo ⁊ nõ disputando. Itẽ ꝓfunditas sniarũ: et ideo dixerat ab altioribꝰ cõnib⁹ sese abstinere, simpliciora vero mediocriter cõtectare. Explicat ergo mõ q̃ sunt illę altiores cõnes. ¶ Vbi sedo notato q̃ disputatio de natura vniuersaliũ, vbi nã sint, ⁊ q̃ res sint, an vcꝫ sint ⁊ singularib⁹ separata, est disputatio physica ⁊ metaphysica, cuius est abditissimas rerũ causas pscrutari, ob idꝫ dicunt cõnes altissimę, qr sunt pfundissimę. Sz ꝓsideratio vniuersaliũ q̃tenus sunt sibi inuicẽ p̃dicabilia ⁊ subiiscibilia, ea ptinet ad logicũ. Añ Aui. in ꝓlogo logicę: Quẽadmodũ, inqt, artifex dom⁹ nõ hz cõsiderare naturã partiũ, nẽpe an calida sint ligna, an vero frigida: fructifera, an sterilia (qõ ptinet ad philosophũ) sz tm, sint ne mollia an dura, recta an curua, qõ ad artẽ suã refert: ita logicus de vniuersalibus tãtũmõ habet tractare q̃tenus p̃dicant aut subiiciunt, ⁊ hoc est quod ait Porphyrius: Quẽadmodũ antiq magis disserẽdi modo tractauere. Ubi animaduertẽdũ est in Hręco haberi, logicoteron, quod sonat ⁊ magis ꝓbabiliter (vt vertit Boetius) ⁊ magis logice: qõ Argyropyl⁹ vertit, magis disserendi modo. Qõ significantius explicat intentionẽ Porphyrij, cui⁹ sensus est, q̃ nõ vult tractare de vniuersalib⁹ metaphysicę, sed logicę. ¶ At dũ pollicetur imitaturũ se Peripateticos, dubiũ est, an intelligat Aristotelicos, an vero Platonicos. Videt enim intelligere Aristotelicos. Primo, qr vulgus solos Aristotelicos vocat iam Peripateticos, a peripatein, qõ est ambulare. Itẽ qr hũc libellũ potissimũ ad introductionẽ p̃dicamentoꝝ Arist. cõposuit. Sed ex alia parte cẽset Ammonius q̃ intelligat Platonicos: nã Plato fuit primus q̃ deãbulãs coepit docere. Unde oẽs Platonici dicebant primo Peripatetici. Sed defuncto Platone Xenocrati cõtigit Academia, q̃ erat gymnasiũ Platonis. Aristo. vero docebat in Lyceo: quare illi dicebãtur Peripatetici ex Academia, hi vero Peripatetici ex Lyceo. Sed postea discipuli Xenocratis, ꝓpter nobilitatem Academię Platonis tenuerunt nomen a loco: ⁊ dicti sunt Academici: discipuli vero Aris. ꝓpter ignobilitatem loci solũ nomẽ actionis seruauerũt, ⁊ dicti sunt Peripatetici. Et q̃ Porphyrius sequatur Platonicos, patet: nam fuit ipse Platonicus, atq̃ adeo in hoc opusculo in multis sequitur verba Platonis. ¶ In vtroq̃ textu Proœmij captat benevolentiam auditoris, in priori quidem cum pollicetur vtile fore opusculum hoc: in secundo vero, cum pollicetur non fore difficile. Ex vtroq̃ enim discipuli efficiuntur benevoli magistro.

Docilitas.

Peripatetici.

Benevolẽtia.

Quæstio prima super Prologum Porphyrij.

Vtrùm vniuersalia in solo sint intellectu, an verò sint in rebus.

SI integrum nobis fuisset (quẽadmodum nos admonet Porphyrius) de vniuersalibus in dialectica q̃stiones tm dialecticas disputare, nihil hic de vniuersaliũ existentia meminisse fuisset opus. At vero, qr res Dialectica eo hac tempestate pcessit, vt dialecticis satis iam nequaꝫ facere possimus, nisi metaphysicarũ questionũ a quib⁹ Porphyrius abstinet, nõnihil attingamus, operępretiũ duximus inde rem exordiri. Est autẽ diuium materia hęc, vnde Nominales atq̃ Reales in diuersas sectas abierũt. Cuius dissidij id in causa fuit, q̃ cũ vniuersalia vt. 1. meta. c. 2. auctor est Aristo. eo q̃ remotissima sint a sensibus, cognitu sint difficilima, Reales naturas eorum plus nimio perscrutantes, rem fecerunt obscuram: Nominales vero, quo realium anfractus fugerẽt omnia ad nomina reuocarũt. Unde cum duę sint partes scientię, altera, vt rem intelligas, altera vt credas, rem vtriq̃ fecerunt difficilẽ: illi quidẽ ad intelligendum, hi vero ad credendum. Quocirca qui inter Nominales nati sum⁹, interq̃ Reales nutriti, tentabimus ꝓ captu nostro materiam tractare, vt neq̃ in re difficilli adeo multa cõmoueamus, quę caliginem augeãt: nec rursus, quo perspicatius loquamur, veritatẽ deseramus. Veritas enim quocunq̃ fuerit abscondita, persequenda est, nec propter difficultatem abnegãda. Neq̃ adeo necessariũ existimo tres vias l'c distinguere quod quidam ex Nominalibus, ciuis noster, his temporibus introduxit, cum inter S. Thomã ⁊ Scot. vt videbimus

Dissidium Nomina. ⁊ Real.

videbimus vno ⁊ forte altero loco, ⁊ quidem parum admodum differat. ¶ Tres qõnes metaphysicę insinuat Porphy. quas Arist. 7. meta. tex. 45. ⁊ infra disputat aduersus Platonẽ, videlicet an vniuersalia sint in rebus extra intellectũ, an sint incorporea, an sint a singularibus separata? Quãuis in versione Boetij videantur esse quatuor, vt secũda sit, an subsistãt. i. an sint substantię. Quarum sensum primo vt exponamus, notadum est, q̃ quadruplex est vniuersale, puta in essendo, in causando, in p̃dicãdo, ⁊ in repręsentando. Uniuersale in essendo, est quod per se realiter subsistit separatum a singularibus: vniuersale in causando, est id quod est causa vniuersalis a materia separatũ, vt sunt intelligẽtię, de quib⁹ Aristo. 1. ⁊. 12. met. tractat: vniuersale in prędicando, est id quod formaliter p̃dicatur de indiuiduis: vniuersale in repręsentando, est species intelligibilis aut cõceptus intellectus. Unde quęstio prędens nec est de vniuersali in causando, nec de vniuersali in repręsentando: quia certissimum est, ⁊ illud esse in rebus, ⁊ hoc formaliter in intellectu: sed est quęstio, vtrũ vniuersale in prędicando, sit vniuersale separatum in essendo, vt dicebat Plato, vel solum sit obiectiue in intellectu. Et qr in intellectu obiectiue sunt, tam entia realia, vt Deus, ⁊ creatura, quã fictitia, vt chimęra, quęritur an vniuersalia sint entia primi generis: puta existentia in rerum natura, an vero sint solum obiectiue in intellectu existentia, vt chimęra. ¶ Sed sciendum est hic q̃ in Hręco proponitur quęstio sub his verbis: An vniuersalia sint in rerum natura, an vero in solis nudis intellectibus, aut conceptibus (vt vertit Argyropylus). Sed Boetius addit in solis, nudis, purisq̃. Sub quibus verbis Albertus, quem fere commentatores neoterici sequuntur, putat latere mysterium: vt Solus, dicatur intellectus noster, qui in principio suę creationis est tanquam tabula rasa: nudus vero, appellatur intellectus angelicus, qui est separatꝰ a materia: sed purus, sit intellectus diuinus, qui est purus actus, vbi nihil est admixtum potentię. Et forsan hoc addidit Boetius alludẽdo ad opinionem Platonis, qui dicebat vniuersalia separata esse obiectiue in intellectu diuino. Tametsi ego nullum suspicor hic latere mysterium: quia puris, nõ est Hręce: ⁊ nudis, solum est exaggeratio prioris particulę, solis, vt sensus sit huiusmodi, An vniuersalia nullo modo sint in rerũ natura, sed sint in solo meroꝝ intelletu, nec aliud esse habeant q̃ cognosci. ¶ Hinc lucide cõstat sensum huius quęstionis apud Moiales longe esse ab intentione Porphyrij. Putant enim hãc quęstionẽ esse, vtrũ vniuersalia sint in rebus, an potius sint conceptus illi formales, homo, animal, q̃ sunt subiectiue in intellectu: cum tamen Porphyrius nihil meminerit cõceptuum, sed quęrit an habeant esse reale, an vero esse cognitũ: nam apud antiquos esse in intellectu, idem est, quod esse obiectum intellectus.

Vniuersale q̃druplici ter accipit

¶ Quæstio ergo est. Vtrùm his cõceptibus, homo, animal, respondeat in rebus aliquod obiectum vniuersale. Et arguitur q̃ nõ. Primo Aristo. 1. Poste. text. 35. valeant inquit species, quia cantilenę sunt. Et text. 35. vniuersale (ait) nihil est pręter singularia, quod ex professo probat. 7. meta. tex. 57. aduersus Platonem: ergo vniuersale nullum esse habet extra intellectum. ¶ Secundo arguitur ratione. Quicquid est in mundo est singulare: ergo nihil est vniuersale. Probatur antecedens primo inductione. Deus, angeli, ⁊ hęc omnia sensibilia aut sunt singulares substantię, aut accidentia singularia. Item ratione, quia quicquid est pręter Deũ, aut a Deo creatum est, aut a causis naturalibus genitũ: sed generatio (⁊ pari ratione creatio) sunt circa singularia, vt. 1. meta. c. 1. ⁊ lib. 7. text. 27. ⁊ alibi sępe docet Arist. ergo nihil est in rebus pręter singularia. ¶ Tertio ꝓncipaliter arguitur. Argumento Aristo. contra Platonem. 7. meta. text. 45. Uniuersale est illud quod natum est esse in multis: sed vna res non potest esse in multis, vt idem color non potest inesse pluribꝰ subiectis distinctis, ⁊ multo minus vna substantialis natura pluribus suppositis: ergo vniuersale non est in rebus. ¶ Postremo arguitur si vniuersalia solum ponãtur subiectiue in intellectu, vt sint ipsi conceptus vniuersales, quẽad modum opinio fert Nominalium, tunc logica lucide ⁊ perspicue procedit: si vero ponãtur in rebꝰ ad modũ Realium, tunc caliginẽ multã offundũt miseris dialecticis: ergo nõ sunt portenta illa (vt aiunt) vllo modo admittenda. ¶ In cõtrarium est, q̃ scientię reales sunt de rebus, ⁊ ideo dicuntur Reales: vt Physica, de rebus naturalibus. Mathematicę, de quantitate ⁊c. Sed scientia non est nisi de vniuersalibus vt docet Arist. 1. poste. tex. 11. ⁊ secundo de anima, tex. 60. ergo vniuersalia sunt in rebus.

Quatuor opiniones de vniuersalibus.

¶ Quæstio hæc ab antiquissimis philosophis originem trahit. Tres fuerunt de vniuersalibus antiquę opiniones, duę per extremũ oppositę, ⁊ media Aristo. Quibus quarta addenda est nunc Nominalium, tametsi parum differat a prima. Heraclitus ⁊ Cratellus (vt refert) Aristote. 4. metap. text. 22. nil putabant esse in rerum natura, pręter sensibilia quę videbant, quę cum experirent esse in cõtinuo motu ⁊ fluxu, nullaq̃ subinde habere certitudinem, colligebant nullam posse haberi scientiam de rebus: nam scientia debet esse certissima, atq̃ adeo de rebus perpetuis. In qua opinione fertur ⁊ Epicurus fuisse. Hęc opinio manifeste falsa est. Primo quia sensualium est hominum, nihil percipere, nisi quod est ante oculos, nec quicquã intellectu supra sensibilia perscrutari. Secundo quia negare scientias esse rerum, est hominum prorsus irrationabiliũm: nam cum appetitus hominis naturalis, vt habetur in prologo metaph. sit ad scientias propensissimus, non est dicendum illum esse frustra: Deus enim ⁊ natura nihil agunt frustra. ¶ Horum occasione Plato (vt. 1. Metaph. text. 5. refert Aristote.) in aliud extremum inclinauit: asserens enim scientias esse rerum aduersus Heraclitum, concedensq̃ scientiam esse non posse de indiuiduis, quę corruptibilia sunt, coepit inuestigare vniuersalia, quę essent perpetua. Qua ratione ductꝰ posuit Ideas specierum realiter separatas a singularibus, vt Aristo. frequentissime ipsum impugnat. ¶ At opinio Platonis, si ita censeãt, vt Aristoteles refert, multo minus habebat probabilitatis, q̃ opinio Heracliti. Ponebat enim hominem vniuersalem realiter separatũ a singularibus hominibus, quem dicebat non dependere a loco, nec a tẽpore, nec a materia, per cuius participationem homines fiebant particulares: sicuti per impressionem vnius sigilli in multis ceris efficiuntur sigillationes multę. Itaq̃ putabat Plato q̃ quemadmodũ intellectus concipit, ita se habent ⁊ res ipsę. Ut sicuti conceptus singularis Petri alius est a conceptu communi hominis, ita humanitas esset res separata a Petro. Sed re vera hoc intellectus capere non potest, vt. 7. metap. id late probat Aristote. Primo nõ est intelligibile quin homo ille esset vna res singularis in essendo quemadmodum alię creatur, ⁊ per consequens homo ille communis debe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ret esse materialis,in loco,ꝛ tempore ꝛc. ¶Item in telligibile non est quomodo ille vnus homo esset in plurib⁹ simul,ita vt singuli essent ille vniuersalis: erat enim sententia Platonis ꝙ in his prædicationibus, Petrus est homo,Paulus est homo,ille idē hō p̄dicatur essentialiter de suis indiuiduis. Sed arguitur sic. Nihil prædicatur essentialiter de aliquo,nisi ei realiter insit,vt si Petrus est homo,res significata per prædicatum inest realiter rei significatę per subiectum:si ergo illa humanitas separata est a Petro ꝛa Paulo,esse nō potest,vt realiter prædicetur de illis. Argumentum est Arist.10.metaphysi.tex.46.ꝛ Aui.5.metap. Adeo opinio Platonis apparet impossibilis, vt fuerint nonnulli suspicati Aristo.id imposuisse Platoni. Et certe Augustin.qui fuit Platonicus,lib.83.questio.q.46.dicit,quasi interpretans Platonem, Ideas non esse nisi rationes in mente creatoris,nec esse distinctas ab essentia diuina, sed essentiam Dei esse Ideam omnium rerum: quia est quodam modo omnia atq; adeo Deus se intuēs vt exemplar,res extra producit. Quę est concors sententia Theologorum. Nec solus Christianus August.sed Seneca vbiq; Platonicus lib.8.epistola. 66. dicit ꝙ Deus exemplaria rerū intra se habet quas Plato Ideas vocat. Sta S.Thomas lib.4.de reg.princi.c.4.ait Arist. multa imposuisse philosophis. At vero creditu est difficilimum, Aristo.tempore ipso Platonis eiusq; discipulis viuentibus rem tam absurdam imposuisse Platoni,nisi Plato dixisset. ¶Tertia est opinio Nominaliū. Occhā in sua logica.c.14.ꝛ infra,quē inceptorē huius vię Nominales venerant negat vniuersale ꝛ in reb⁹. Cui⁹ sententia explicat hoc modo, singulare dupliciter accipit. Uno mō pro singulari in essendo,ꝛ est illud qō in se est idiuisum, ab aliisq; distinctū,vt Petrus ꝛ q̄libz res mūdi, alio mō pro singulari in significādo,ꝛ est terminus vnū significās,vt nomē Petri⁹. Et cōtrario mō vniuersale, accipit vno mō pro vniuersali in re, ꝛ est natura quā Reales autumāt cōmunē esse plurib⁹ :ꝛ alio mō p vniuersali in significādo, ꝛ est nomē significās plura diuisim. Cūc ad qōnē rndeꝫ duab⁹ ꝛclu. Prima, nullū est vniuersale a parte rei,imo ois res mūdi est singularis.2. Multa sunt vniuersalia in repꝛsentādo,vt isti cōceptus, homo,animal,substātia. Unde Buridanus in principio prædicabilium: vniuersale (inqt)est termin⁹ ꝙ ex modo suę significationis natus est supponere pro pluribus vniuoce ꝛ diuisim.

¶Sententia Aristo.(vt ex locis

doctrinę suę ꝑ plurimis manifeste colligitur) in medio posita est inter opinionē Heracliti,ꝛ Epicuri,ꝛ opinionē Platonis. Cuius sententia cōsistit in trib⁹ cōclusionibus,ex quibus elicitur.4. qua respondebimus ad questionē præsentem. ¶Prima cōclusio. Quicquid est in mūdo est realiter indiuiduū ꝛ singulare. Cōclusio hęc probata est secundo argumento principali,ꝛ ipse q̄ adiecta sunt aduersus Platonē, quā idētidē Aristo.7.meta.ꝛ aliis multis locis aduersus eū stabiliuit. ¶Scda, vniuersalia nihilo minus sunt in rebus de quibus prædicantur. Atqui cū hic sit introitus ad vniuersalia,notandum est duplicem esse cōceptum:alius est formalis,qui est qualitas potētię cognoscitiuę,qua res formaliter cognoscimus:ꝛ alius est cōceptus obiectiuus,qui est formale obiectum immediate significatum per conceptum formalem,puta per notitiam. Punctus ergo ꝛtroversię inter Nominales ꝛ Reales est,ꝙ fm Nominales huic conceptui mentali,homo,nullus conceptus obiectiuus respondet in rebus prꝛter singulares hoies q̄s (vt aiunt) immediate significet. Reales vero dicunt illam notitiam non significare homines singulares,sed rationem cōmunem hominis,ꝛ illa est conceptus obiectiuus,quē conceptus formalis immediate significat. At singulares homines sunt significata mediata ꝛ materialia: quia cōuenisit in illa ratione quę est formale significatum. Et in fine questionis videbimus,q̄ sit inter eos minima differentia. ¶Probatur conclusio et esse vera,ꝛ esse ex mente Aristo. Primo. Satis deberet esse communis animus concipiendi hominum, qui maximum pondus habet in Dialectica. Quando enim enūtiamus aut audimus,omnes homines esse eiusdē speciei,cunctaq; animalia esse eiusdē generis,quid aliud significamus, aut concipimus,q̄ ꝙ omnes homines conueniunt in vna ratione specifica hominis,ꝛ omnia animalia in vna ratione generica animalis? quam re vera intelligimus esse in rebus. Atqui qñ dicimus, hoc animal esse in insula frequētissimū(indicato elephante)hęc herba nascitur in horto meo,certe non loquimur de singulari indiuiduo,sed de specie in cōi. Et eadē rōne cōcedimus naturā non intendere conseruare singularia, sed speciē. ¶At arguitur secūdo. In his prædicationibus, Petrus est homo, Paulus est homo,termini accipiuntur pro rebus, ꝛ ut auctor est Aristo.1. Elench.cap.1.vbi ait,ꝙ termini accipiūtur pro rebus,ꝛ quod accidit in nominibus,id in reb⁹ quoq; arbitramur accidere:ergo sicut subiectum singulare accipitur pro re singulari,ita prædicatū vniuersale accipit pro ratione aliqua vniuersali,q̄ cōis est Petro ꝛ Paulo. Respōdent negando ꝟiam:sed dicūt terminum qui est prædicatum,prædicari de termino qui est subiectum,tamen in rebus nullam rationem cōmunem prædicari de Petro. Sed profecto hoc probat argumentum,ꝙ sicut subiectum accipitur pro Petro, ita prædicatum quod est nomē vniuersale accipitur pro aliqua ratione vniuersali quę est in Petro ꝛ Paulo. At vero de hoc in prologo prædicamentorum.4.c. Ubi manifestabimus nomina prædicari instrumentaliter tāquā signa,ꝛ res principaliter. ¶Tertio arguitur. Definitio, puta, animal rationale, explicat quidditatem hominis, non Petri solius aut Pauli,sed rationis ꝛ naturę communis hominis: ergo in rebus est vniuersale. Respondent Nominales definitum illius definitionis esse illum terminum homo,qui accipitur immediate pro rebus singularibus. Hoc tamen nullatenus satisfacit,nam non negamus definitum propinquum esse illud nomen: sed quærimus definitum principale. Puta rem pro qua definitur illud nomen. Et arguitur sic. Definitio non est indiuidui, sed speciei, ꝛ vniuersalis, vt expresse ait Aristote. 7.Metaphysi.text.37. ꝛ.53. ergo animal rationale non definit homines singulares, sed hominem in communi, pro quo accipitur illud nomen, homo. ¶Et confirmatur. Quando audimus reubarbum esse purgatiuum cholerę: certe non concipimus illud nomen esse purgatiuum, sed herbam,non hāc aut illam, sed genus quoddam herbę:et cum enumeramus, hominem esse speciem prestantissimam animalium, profecto non significamus hominem singularem, sed naturam hominis in communi. ¶Quarto arguitur,scientia est de rebus, ꝛ non est de singularibus:ergo est de vniuersalibus,quę sunt a parte rei. Maior est de se est manifesta, nec Nominales ipsi negare possunt, habemus enim scientiam de coelis, de plantis, de elementis ꝛc. Unde fides ꝛ scientia diuina est de Deo:nam de eo habemus nunc scientiam obscuram,cuius visionem habebimus

1. Cōclusio

2. Cōclusio Cōceptus for. ꝛ obiectiuus.

mus in patria:ꝛ breuiter scientię ideo dicuntur naturales,quia sunt de rebus naturalib⁹. Sed negāt Nominales minores,imo dicunt,ꝙ obiectum proximum scientiarū est propositio,obiectum vero remotum sunt res singulares. In contrarium tamen est.1.Porphyrius.c.de specie,vbi ait,ꝙ de singularibus non est scientia:ꝛ Arist.1.poste.text.11.ꝛ.2.de anima,text.60. vbi ait ꝙ non est scientia nisi de vniuersalibus. Nec valet glossa ꝙ sit de propositionib⁹ vniuersalibus:nam prepositio de, non designat pro positiones quibus mediantibus cognoscimus res, sed potius designat res de quibus habemus scientiam. Querenti nanq; de quo est geometria, non respondebis de propositionibus,sed de astris, neq; respondebis ꝙ est de hoc aut illo astro,sed de astris in vniuersali. ¶Et confir.1.Obiectum potentię est vniuersale in re vt obiectum visus est color,non hic aut ille,sed in vniuersali: ergo vniuersale est in rebus:nam hic non possunt dicere ꝙ vniuersalis propositio est obiectum visus. ¶Et cōfirmatur. 2. quia hac ratione vt inquit Paulus Venet⁹ opinio Nominalium incidit in opinionem Heracliti ꝛ Epicuri:nam eo ꝙ illi negabant vniuersalia in rebus, negabant subinde aliquam esse scientiam, quia videbant ꝙ scientia deberet esse de rebus incorruptibilibus. ¶Quinto comprobatur cōclusio auctoritatibus Aristot. q̄ plurimis, quę nisi de vniuersalibus quę sunt in rebus,glossari non possunt. Sit enim.1. poste.titu.5.vniuersalia esse a sensu remotissima et notiora esse q̄ particularia:quod explicās.t.39. ait vniuersale ratione cognosci,sicut singulare cognoscitur sensu. Ubi manifeste loquitur de reb⁹ vniuersalibus ꝛ non de propositionibus: comparat enim vniuersalia,ad singularia,ꝙ illa sint abstracta a materia,atq; a Deo solo intellectu cognita: hęc vero cognoscuntur sensibus,ꝛ text.11.ait vniuersalia esse necessaria. Quod non potest tantum intelligi secunde intentionaliter de propositionibus, quippe cū ait esse necessaria,quia ex necessitate insunt rebus. Et.t.35.ait vniuersalia esse magis entia, q̄ particularia: ꝛ.t.43.vniuersalia non sunqt(int) hic et nunc,sed semper ꝛ vbiq;. Ubi manifeste cōparat res vniuersales ad res singulares:qꝛ homo aut animal in vniuersali abstrahit ab hic ꝛ nūc. Et.2.de anima.tex.68.eadem inquit natura diaphaneitatis est in aere ꝛ in aqua. Et.7.meta.t.51.expresse ait,ꝙ ratio cōis alialis eadē est in omnibus speciebus:(Et quo in summa dicā).t.57.cōcludit aduersus Platonem ꝙ vniuersalia nō sunt a reb⁹ sepata,q̄ sunt i singulis reb⁹:ꝛ.10.meta.t.6.ꝓterea dicit hoiem vniuersalē non esse separatum,vt dicebat Plato,qꝛ vniuersale debet esse in ipsis singularib⁹ de q̄bus p̄dicat. Egregie facit ad rē illud.10.meta.t.2.ꝙ ꝑma spēs in vno quoq; gñe est aliarū mēsura, vt homo in gñe animalium,qō nō pōt intelligi de indiuiduis q̄ sunt equaliter pfecta. Et illud.1.met.c.1.medic⁹ nō curat homine in vniuersali,q̄ Callia,ꝛ Socr. Re vera nemo q̄ fuerit in Arist.versat⁹,negare pōt vniuersalia in reb⁹. Uñ Burle⁹ q̄ in Sūmulis fuit nobilis,ꝛ Paulus Venet⁹,egregi⁹ Gregorij Ariminēsis discipul⁹, post ꝙ Aris. legerūt nō potuerūt nō asserere vniuersalia ad modū realiū. Et Paul⁹ Ꝟria opinionē nō vocat nobilium,sed Occhāistarū quā dicit esse Heraclitі ꝛ Epicuri. ¶Postremū tandē argūm est aduersus nominales,ꝙ nihil ad mētem Porphyrij respōdent in hac q̄stione:nō enī Porphyrius revocauit in dubiū an vniuersalia in significando essent in intellectu subiectiue ꝙuod nemo negare potuit) sed an vniuersalia in prædicando essent obiectiue solū in intellectu,an vero aliquo modo haberent esse in rebus. Et ideo subiunxit an subsistant essentq; corporea,an vero incorporea.

¶Tertia conclusio:vniuersalia

3. Cōclusio

nō distinguunt a suis singularib⁹ realiter,sed solū ratione. Hęc cōclusio ꝛ ex superioꝛib⁹ palā sequit. Et adhuc cōfirmat rōne,q̄ ex Aris. aduersus Platonē colligit. Uniuersale est vnum in multis ꝛ de multis 1.post.t.25.ꝛ.lib.2.t.27.ꝛ.7.met.t.45.puta in multis singularib⁹. Sz si vniuersale esset realr separū a singularib⁹(vt dicebat Plato)nō posset p̄dicari de illis, vt inqt illic Arist.sicut eīs Petr⁹ nō est alb⁹ nisi p albedinē q̄ est i illo,ita nō est hō,nisi p naturā hois q̄ est in illo:ergo vniuersale est in singularib⁹. Rursus rō hois fm esse materiale quod hz in Petro nō pōt esse in Paulo:qꝛ in Petro est facta hęc p cōditiones singulares, q̄ repugnāt Paulo: ergo nō hz ꝙ sit vniuersalis vel cōis nisi p abstractionē intellect⁹ a cōditionib⁹ singularib⁹ cuiuscūq; indiuidui:abstrahi vero per intellectū, nihil aliud est, ꝓ nunc,q̄ cōcipi cōceptu cōi. Itaq; homo ipse singularis quatenus est obiectū huius cōceptus vniuersalis,hō,dr vniuersale. Et dicit rō cōis,ꝛ natura hois,ꝛ hoc est,vniuersale distingui rōne a singularibus. Hoc significat Aris.1.de aia.t.8.vbi ait vniuersale aial aut nihil est,aut posteri⁹ est. Enimuero cū Plato dixisset vniuersalia esse ppetua ante productionē singulariū,Aris. Ꝺdicēs,ait vniuersalia in actu esse posteriora singularib⁹ a quib⁹ abstrahit intertio vniuersalis. Qō exponēs Cōmētator,intellectus(inqt)est q̄ facit vniuersalitatē i reb⁹: Dixit ꝙ intellect⁹ facit vniuersalitatē,nō in se,sed in rebus. Atq; sna hęc est quā Arist.plurimis in locis cōcludit aduersus Platonē vt.1.post.tex.35.ꝛ.tex.38. et 3.met.tex.10.ꝛ lib.7.tex.51.ꝛ tex.57.vbi ait,vniuersale nihil est pter singularia. Qō est dicere. Nō realiter,sz sola rōne distinguitur a singularib⁹. ¶Animaduertite ꝙ sit minima dria inter Reales ꝛ Nominales. Enumero qō Noiales dicūt cōceptū illū, hō,ꝛ quēcūq; vniuersalē abstrahi a cōueniētia essentialiter pta in reb⁹, Reales dicunt,cōceptum illū formalem significare rationem illā cōmunē a qua format talis cōcept⁹,neq; aliā cōfingūt naturā cōmunē. Illi inꝺ q̄ Aristo.ꝛ veritatē penetrant. Quā obrem nō deberēt negare ꝛ Aristo.ꝛ vniuersalē modū loquēdi philosophor. ¶Est ergo.4.cōclusio q̄ rndeꝫ ad questionē. Uniuersalia sunt in reb⁹,sed vniuersalitas est obiectiue in ītellectu. Cōclusio est S.Tho. p.p.q.85.arti.2.ꝛ alibi frequenter,vbi distinguit ꝙ vniuersale duo dicit.s.naturā ipsam seu rōnē cōem, ꝛ ꝓterea intētionē intellectus, a qua denoīat vniuersale. Primū vocatur substractū seu materiale significatū,ꝛ scōm vocatur formale seu p se significatū. Primū est in rebus,scōm est obiectiue in intellectu. Qō est dicere, res ipse singulares in essendo, quatenus sunt obiecta horū cōceptuum,homo, animal,ꝛ similium,sunt vniuersalia. Quare vniuersale nūq; est a reb⁹ separatū,sz solū p intellectū. Exēplū est illic accōmodatissimū Ꝺ.Tho.de visu q̄ videt colorem pomi sine eius odore. Et si queratur, vbi sit color qui videtur sine odore, manifestū est (inquit) ꝙ color qui videtur nō est nisi in pomo,sed tn ꝙ sit sine odore perceptus, hoc accidit ei ex parte visus, inquātū in visu est similitudo coloris ꝛ non odoris.

4. Conclu.

Ꝺria Nominі. ꝛ Rea.

¶Per hæc quæ dicta sunt facilis

est respōsio ad alias questiones Porphyrij. Est nāq; scda q̄stio in versiōe Boetij:an vniuersalia sint substātię. Quā Arist.7. meta.tex.45. negatiue determinat aduersus Platonē: vnde Occhā in sua Lo

Universidad de Deusto
Biblioteca

gica.c.17.suã munit opinionẽ,vbi ex eo q̃ vniuersalia nõ sunt substãtię fm Arist.infert q̃ sunt accidentia,ꝛ p oñs q̃ soli tri sunt vniuersalia. ¶ Nihilominus rñdeꝫ q̃ sensus qõnis est vtrũ vniuersalia,ea rõne q̃ vniuersalia.i.inquãtũ a singularib⁹ sepsta,sint substãtię. In quo sensu determinat Aris.partẽ negatiuã. Enimuero,si hõ vniuersalis esset realr separatus,vt dicebat Plato,tunc neq̃ esset pma substãtia (alias nõ esset vniuersale)neq̃ esset scda substantia: qz cũ nõ esset realr in indiuiduis,nõ p̃dicaret de illis q̃dditatiue. Si vero vniuersalia sola rõne separẽtur a singularib⁹(vt est rei veritas)tũc fundamẽtaliter vniuersalia pmi p̃dicamẽti sunt substãtię:ſz vniuersalia accidẽtium nõ sunt substãtię. At vero rõ vniuersalitatis in oĩb⁹ p̃dicamẽtis est ens rõnis,qõ accidit reb⁹ p opationẽ intellectus,vt cõclusiõe. 4. expositũ est. Qua de causa vniuersalia primi p̃dicamẽti nõ dicunt simpliciter substantię:sed scõm qd, scõz substãtię,vt asserit illic statim Aristo.tex. 46.ꝛ in p̃dicamẽtis.c.5.perspicacius monstrabitur.

Uniuersale quętio est substantia.

Corpus tripliciter.

¶ Tertia quæstio apud Porphyrium est,an vniuersalia sint corporea?

Ad quã noiales rñdẽt,q̃ sicut aliq̃ vniuersalia sunt accidẽtia,vt trimẽtales,alia vero substãtię,vt tri vocales ꝛ scripti(q̃ sunt aer vel atramẽtũ)ita illi sunt vniuersalia incorporea,isti vero sunt corporea. At p̃fecto nihil rõnis hęc ad mẽtẽ attinet Porphyrij: quippe qui nunq̃ de tribus dubitasset an essent corporei, nec ne. Sed neq̃ Reales videnꝫ mihi rem oẽs pũctim attingere. Multiplicat enim Albertus ꝛ q̃ cum sequntur distinctiones plurimas corporum nihil ad rem conducentes. ¶ Tripliciter ergo apud Aristo. accipitur corpus,vno modo,tanq̃ genus subalternum p̃dicamẽti substãtię,ꝛ alio mõ,tanq̃ genus p̃dicamẽti quãtitatis. Sz tertio mõ accipẽ a philosophis p eo qõ pendet a materia sensibili ꝛ tempore ꝛ loco. Ut sunt indiuidua corruptibilia. Unde si vniuersalia accipiant materialiter p substracto,seu significato materiali,tunc aliq̃ vniuersalia sunt corporea,vt hõ,ꝛ reliq̃ corruptibiles substãtię:alia vero sunt incorporea vt intelligẽtię:atq̃ alia sunt accidẽtia corporea,vt color,sapor ꝛc.aliaq̃ incorporea vt sciẽtia, habitus,ꝛ similia. Si vero vniuersalia accipiantur formaliter,puta fm rationem q̃ sunt a singularibus abstracta,oĩa in vniuersum sunt incorporea. Probatur,q: hac rõne abstrahũt a materia ꝛ cõditionib⁹ singularibus. Hõ nãq̃,nõ dicit nisi animal rõnale, abstrahendo,ab hoc ꝛ ab illo corpore. ¶ Hanc ob rẽ enunciat Arist.1.post.tex.25.q̃ vniuersalia nõ sunt corruptibilia de per se,sed incorruptibilia,ꝛ text. 43.dicit q̃ vniuersale nõ est hic aut nunc sed semp. Qua de causa scia solũ est de vniuersalibus,tanq̃ de reb⁹ ppetuis:qõ repetit.2.de aĩa.tex.60. Sũt verũ tñ corruptibilia de per accidẽs rõne indiuiduorum in quib⁹ sunt. Etenim aliqd p̃duci,est incipere esse, ꝛ corrũpi,est desinere esse. Idcirco species humana quãuis sit perpetua quãtum ad cõnexionẽ p̃dicatorũ essentialiũ(qõ est dicere ab eterno est necessariũ hoiem esse aĩal rõnale) nihilo min⁹ natura humana nõ habuit esse actuale,nisi in creatione rerum,puta in Adã:ꝛ eodẽ mõ,nũc corruptis hoĩbus,corrũperent species:q: pderẽt esse,licet semp maneret verũ,hoiem esse aĩal. Ma vt.2.lib. Sũmularũ expositũ est,illa p̃po nõ dicit existentiã rerũ,sed necessariam cõnexionẽ extremorum. Atq̃ adeo hęc est doctrina Arist.1.me.c.1.vbi ait q̃ vniuersalia per se nõ generant,sed indiuidua:hõ enim nõ generat hoiem ſz Callią,ꝛ Socratẽ. Quę doctrina maxime est memorię cõmendanda ad intelligentiã,cum aliorum pluriũ apud Aristo.tum p̃sertim doctrinę posteriorum.

¶ Ultima quęstio Porphyrij ordine optimo subsequitur hanc tertiã. Dato enim vniuersalia esse incorporea,merito dubitatur,sint ne adeo incorporea vt intelligentię, vel tanquã ideę Platonis. ad quod ex dictis facile respondetur non esse eo modo incorporea, tanquam subsistẽtia extra corpora,sed sunt sola ratione abstracta ab indiuiduis. ¶ Ex his tandem colligitur sensus illius distinctionis vniuersalis,in vniuersale añ rẽ,i re,ꝛ post rẽ. Uniuersale añ rẽ est vniuersale existẽs ante singularia,qõ nullum est tale nisi fm Platonẽ aduersus quẽ Arist.protulit illa verba.1. anima.text.8. vniuersale aut nihil est,aut posteri⁹ est(inde enim sumpta est hęc distinctio) Unde S.Thomas.2.senten.q.2.arti.2.alia ratione appellant species angelorũ vniuersale ante rẽ:vcz q: nõ sumunt a reb⁹. Uniuersale in re est natura fundamẽtaliter existẽs in reb⁹:ſz vniuersale post rẽ sunt spẽs intelligibiles a singularib⁹ abstractę, aut(qõ cõformius est Aristoteli) natura vt actu abstracta. Possunt vniuersalia vt abstrahibilia sunt, quodã modo appellari vniuersalia ante rem, nõ q̃ existant ante singularia,sed quia sunt perpetuę veritatis, admodum iam nunc expositum.

Uniuersale triplex.

¶ Ad primũ igitur argumentũ

p̃incipale ante oppositũ qõnis rñdeꝫ,q̃ Arist. illic loquit̃ de ideis Platõis. Ubiobiter adnotauerim, nõ esse legendũ,gaudeãt spẽs(qõ multos alias graues expositores fefellit)existimantes verbũ esse dictũ ꝓpter excellentiam idearũ, q̃ debent gaudere cum sint separatę:nõ enim laudat illic Aristo. ſz condẽnat ideas. Et causa deceptiõis fuit,q̃ verbũ Χαίρειν, chęreto,vtrũq; significat.s.gaudeãt,ꝛ valeãt: ſz tñ illic legẽdũ est valeãt,vt est illud Comici, valeãt qui inter nos dissidiũ curant:q: mõstra(inquit)aut cãtilenę.i.figmenta sunt,etsi sunt nõ ptinẽt ad p̃positũ vniuersalium:q: cũ non sint in rebus, nõ p̃dicanꝫ de illis. Idcirco nõ negat Aristo. vniuersalia q̃ sola rõne distinguunꝫ ab indiuiduis,sed illa Platonis. ¶ Ad scõm. Rñdetur q̃ quãuis oẽs res mundi sint singulares, nihilominus per operationẽ intellectus fiunt vniuersales. ¶ Ad tertiũ. Respondeꝫ q̃ quãq̃ res q̃ sit realr vna,nõ sit in pluribus,tñ rõ hominis q̃ sit vna p abstractionẽ itellect⁹ est realiter in pluribus. Militat tñ argm cõtra Scotũ ponẽtẽ vnitatem specificam realẽ sine operatione intellectus vt.q.2.statim videbimus. ¶ Ad postremum respondetur,q̃ quãuis opinio Moaliũ esset lucida ꝛ clara,ipsi iudicent an sit tam conformis ꝛ Arist.ꝛ mõ loquẽdi philosophor,ꝛ cõi animo concipiendi. Quãq̃ si vera nõ est,p̃fecto nec clara cẽseri debet.

Xαίρειν.

Quæstio secunda.

Vtrùm in rebus ante operationẽ intellectus sit vniuersale, vnum in pluribus.

ARguitur à parte affirmatiua. Uniuersale est id qõ natũ est esse in pluribus.7.meta.text.45.ꝛ.1. Periherm.c.5. sed circũscripto omni actu intellectus,res de se est apta nata esse in pluribus,ergo vniuersale absq̃ operatione intellectus hz vnitatẽ in rebus. Probatur minor,q: natura habere aptitudinem ad plura, nisi aliud est,q̃ q̃ sibi nõ repugnet suapte natura esse in pluribus:sed talis est natura humana ꝛ quęcunque alia specifica: ante

ante operationẽ intellectus, q: natura est id quod exprimit definitio,definitioni vero nõ repugnat esse in pluribus,cũ nõ determinetur magis adhoc q̃ ad illud indiuiduũ:ergo. ¶ Secundo vniuersale secundũ esse qõ habet reale ante operationẽ intellectus prędicatur de pluribus:nã secluſa operatione intellect⁹,Petr⁹ est hõ,ꝛ Paulus est hõ:vnde Porphyrius.c.de spẽcipatione(inqt) speciei,plures hoies sunt vn⁹ hõ:ergo in reb⁹ est vnitas specifica rerũ,añ operationẽ intellect⁹. ¶ Tertio arguit̃:vniuersale sub ratione vniuersalis est obm intellectus. 3.de aĩa.tex.10.ꝛ.11.sed obiectũ prędedit actũ potẽtię,cũ intellect⁹ ab obiecto moueatur ad intelligendũ:ergo ante omnẽ actũ intellectus est vniuersale.

Ratio vniuersalis.

¶ In superiori quæstione disputauimus controuersiã inter Nominales atq̃ Reales,in hac examinabimus,si qua est differẽtia inter scholã Scoti ꝛ S.Tho. Et solet differẽtia constitui in duobus pũctis. Alterũ videbimus questione sequẽti:primũ interim est q̃ Sco.7.meta.lect.16.ꝛ.2. sentẽ.dis.3.q. 1.censet esse vnitatẽ specificã minorẽ vnitate numerali ex natura rerũ pręter operationẽ intellectus. Scd S.Tho. de ente ꝛ essentia.c.4. opus.55.ꝛ.1.par.q.85.ꝛ vbiq̃ negat esse aliquã vnitatẽ specificã nisi solũ per operationẽ intellectus. Ad cuius intelligentiã memento vniuersale idẽ esse qõ vnũ in pluribus. ¶ Est ergo cõclusio Scoti: Natura humana ex natura sua absq̃ operatione intellectus habet q̃ sit vna in pluribus:q: esse vnã est esse de se indifferentẽ ad plura, ꝛ hoc habet ex se. Quod probat argumẽtis quę supra proposuimus alijsq̃ pluribus eodẽ pede currẽtibus. ¶ Cõclusio vero S.Tho. est hęc: Naturę ꝛ essentię speciei(ꝛ a fortiori naturę generis)secundũ suã propriã rationẽ absolute cõsiderate,neq̃ cõuenit esse vniuersalẽ,nec esse particularẽ,sed vtrũq; cõuenit ei de p accidẽs.s.primũ p abstractionẽ intellect⁹,ꝛ scõm p indiuiduationẽ in singulari. Probatur.1. Si naturę per se cõueniret esse vniuersalẽ,tũc vbicũq; esset,esset vniuersalis:nã author Arist.1.poste.qõ p se cuipiã cõuenit,semp cõuenit:ꝛ p oñs cuicũq; cõueniret p se natura,cõueniret pariter esse vniuersale,atq̃ adeo Petrus,cui p se cõuenit natura humana, esset vniuersalis,ꝛ esset spẽs(sicut rõnale eo q̃ p se cõuenit hũanitati,p se cõuenit Petro)oñs tñ est falsum vt statim qõne prima mõstrabim⁹:ergo.ꝛc. ¶ Et.2.arg. Si p se hũanitati ꝛ scõm ꝓpriã rõez cõueniret vniuersalitas,tũc repugnaret illi esse singulare,siue p se siue p accidẽs: sicut repugnat ei esse irrationãle,eo q̃ per se cõuenit ei rõnalitas,oñs est falsum:q: i Petro cõtracta,est singularis:ergo intẽtũ. Similib⁹ rõnib⁹ ꝓbat q̃ natura scõm ꝓpriã rõem nõ cõuenit esse indiuiduã:q: tũc vbicũq; esset,esset indiuidua,qõ est falsum,q: abstracta p intellectũ nõ est idiuidua. Itẽ,q: tũc repugnaret illi esse vniuersalẽ etiã de per accidẽs,qõ est falsum:q: qñ abstrahit̃,est vniuersalis. Hoc ergo est animaduertendũ ad intelligẽtiã prędicabiliũ ꝛ prędicamentorũ,q̃ natura,siue specifica sit,siue gẽrica, de p se solũ cõueniũt sua p̃dicata essentialia aut ꝓpria, vt hoi esse aĩal, esse substantiã, esse risibilẽ.ꝛc. At respect⁹ ad plura(qõ est esse vniuersale)cõuenit de p accidẽs p abstractionẽ intellect⁹,ꝛ esse indiuidua,de p accidẽs,rõne materię signatę,aut si aliud est principiũ indiuiduatiõis. Atq̃ adeo rõe vtriusq; cõueniũt ei accidẽtalia prędicata,vt puta,rõne ꝓpris,esse speciẽ aut genus:ꝛ ratione posteriorũ esse calidũ,esse coloratũ.ꝛc. quę accidẽtia nõ cõueniunt homini,nisi ratione indiuidui,cui primo insunt,ob idq̃ dicitur prima substantia.i.primum subiectum.

Scotus.

S. Thom.

¶ Hæc ampliùs corroborantur

rñsionibus argumentorũ Scoti. Uñ ad primũ rñdetur. Qõ natura añ ordinẽ ad intellectũ scõm ꝓpriã rationẽ est indifferẽs negatiue ad plura.i. de se nõ est determinata ad aliqd indiuiduũ:hoc tñ nõ sufficit ad rationẽ vniuersalis, sed requirit̃ q̃ positiue sit indifferẽs.i.q̃ habeat respectũ ordinẽ ad sua indiuidua,ꝛ hoc nõ cõuenit naturę sũ suã ꝓpriã rõnem sed p abstractionẽ,vt mõ ꝓbatũ est. Est ergo fallacia in argu.a negatiua ad affirmatiuã cũ argt̃,de se est indifferẽs.i.de se nõ est determinata ad vnũ:ergo de se est indifferẽs.i.de se habet ordinẽ ad plura. Ac si argueret,hõ p se nõ est alb⁹:ergo p se est nõ alb⁹:est enim natura de se negatiue indifferẽs ꝛ ad esse vniuersale ꝛ ad esse indiuiduũ. ¶ Et hęc est sentẽtia expressa Auic.5.Met.c.5.dicẽtis eąnitas est tũ eąnitas nec ex se vna,nec plures,nec vniuersalis,nec particularis. Rñdet Scot⁹, q̃ ex se nõ est vna vnitate numerali, nec plures numero, sed nihilomin⁹ est vna vnitate specifica. At p̃fecto apõ rẽ cõsiderantẽ,cõcesso q̃ de se nõ est in plurib⁹,manifeste sequit̃,q̃ de se non est species cõis:nã species est q̃ prędicat̃ de pluribus differentibus numero. ¶ Ad scõm rñdetur,q̃ quãuis vniuersalia scõm ꝓpriã ꝛ absolutã rationẽ p̃dicentur de indiuiduis,nihilo min⁹ rõ vniuersalitatis cõuenit eis per abstractionẽ intellect⁹. Sed ad tertiũ statim rñdebimus. ¶ Colligit ergo q̃ humanitas secundũ esse reale qõ habet nõ est vna, sed ei⁹ vnitas est vnitas rõnis,nec est vnitas realis in rebus, nisi numeralis. Atq̃ hãc differentiã cõstituit Damascenus lib.1.cap.11.inter essentiã diuinã ꝛ creatã,q̃ illa vna ꝛ eadẽ numero est realiter in trib⁹ personis: sed essentia creata nõ est vna nisi vnitate rationis.

Auicenna.

Unitas specifica.

¶ At vero aliter arguitur: q̃ vniuersalia sint in rebus absq̃ operatione intellectus, ex cõmuni modo cõcipiendi qui plurimũ habet põderis in Dialectica. Circũscripta quacũq; intellectus operatione cõcedimus species esse multas animaliũ,multaq; substantiarũ ꝛ accidentiũ genera:q̃ primũ enim Deus creauit mundũ,nullo intellectu abstrahente vniuersalia,verũ fuit,creatas esse rerũ species ꝛ genera,verũq; semper fuit dicere,oẽs homines esse eiusdẽ speciei,oĩaq; animalia esse eiusdẽ generis:ergo absq̃ intellectus negotio vniuersalia sunt in rebus. Mirum nanq; esset profecto,q̃ doctrinẽtibus hoĩbus nõ essent species rerũ. Nec iuuat recursus ad intellectũ diuinũ,qui semper abstrahit vniuersalia:nam etsi per impossibile cõseruaret res non cognoscendo eas, essent nihilo minus species ꝛ genera. ¶ Et cõfirmatur:q: hoies esse eiusdem speciei,nihil aliud est,quã q̃ Petrus sit homo ꝛ Paulus sit homo:ꝛ aĩalia esse eiusdẽ generis,nihil aliud est,quã q̃ homo sit animal,ꝛ equus sit aĩal. ¶ Respondebit quis forte,q̃ vniuersale ꝓ subſtracto est quidẽ in rebus ante operationẽ intellectus:sed tamen intentio vniuersalitatis est solũ per operationẽ intellectus. Respõsio tamen non satisfacit:contendit enim argumentũ q̃ absq̃ operatione intellectus res, ꝛ sint ꝛ simpliciter dicanꝫ species ꝛ genera. ¶ Propter argumentũ hoc Paulus Venetus nobilis author affirmat, vniuersalia esse in rebus pręter operationem intellectus. At vero existimo, ni fallor, respondendum esse duabus conclusionibus. Quę licet nouitatẽ pręse ferant,haud tamen scio an inter illa recipientur, quę noua placere soleant. ¶ Prima conclusio. Res non est vniuersale in actu, nisi quando actu abstrahitur species intelligibilis a phantasmatibus. Probatur: Esse vniuersale in

Uniuersale in actu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

actu, est esse intelligibile in actu (qz vniuersale est obiectum intellectus) sed res nō est intelligibile in actu, nisi qñ actu abstrahitur eius species, vt patet tertio de aīa.t.8.vbi docet Arist.q per speciē intelligibilē abstractā per intellectū agentē, z receptā in intellectu possibili, intellectus possibilis fit intellectus in actu, z obiectū fit intelligibile in actu.i. in actu primo ad producendum intellectionē, ergo res nō est vniuersale in actu, nisi per actualē abstractionē. ¶Unde ad tertiū argumentū Scoti principale cōceditur, q vniuersale est obiectū intellect⁹, sed qñ infertur, ergo vniuersale precedit operationē intellectus, distinguitur cōsequens: si enī intelligitur de vniuersali in actu, z de operatione intellectus possibilis, puta de intellectione, cōceditur cōsequentia, nā anteq vniuersale intelligatur, est factū vniuersale in actu ab intellectu agente per abstractionē speciei intelligibilis: si vero intelligatur q vniuersale in actu debet precedere abstractionē intellectus agētis, negatur cōnīa, imo hoc est vnū officiū intellectus agētis facere vniuersale in actu, q sit obīn intellectus possibilis. ¶Quapropter licet hactenus dicebamus rem esse vniuersalē in quantū obiicitur cōceptui vniuersali, propius tñ dicitur q sit vniuersalis in actu quatenus relucet in speciebus intelligibilibus abstractis a phantasmatibus ante intellectionē. ¶Secunda cōclusio. Res nihilō minus ante quancūq operationē intellectus sunt simpliciter species z genera, z ita sine addito sunt appellanda. Existimo cōclusionem satis esse ex cōi modo cōcipiendi demonstratā. Itaq licet sine operatione intellectus non sint vniuersalia in actu, tñ sufficit vt sint species z gña, q Petrus.v.g. sit hō, z Paulus sit homo, z homo sit aīal, z equus sit aīal. Hoc enī sufficit vt res dicātur esse eiusdē speciei aut eiusdē gñis, quod profecto est verū oī negotio intellectus cessante. Et manifestatur adhuc conclusio. Uniuersale enī est obīn intellectus, vt dictū est, nihilo minus nō tñ est obīn qñ actu mouet, sed qz est motiuū intellectus, sicuti color nō solū dicitur obīn visus qñ actu mouet visum: ergo eadē ratione nō solū dicitur esse species aut gña, qñ actu abstrahuntur, sed qz sunt abstrahibiles. ¶Et.2.probatur. Cecitas secundū Arist.5.meta.ter.14. est ens rationis: z tñ homo (quod Caie.in principio de ente z essentia docte cōcedit) simpliciter est cecus sine operatione intellectus, licet cecitas nō actu sit ens, nisi per operationē intellectus: itē nomē propō, syllogism⁹. rc. sunt noīa secundę intentionis. Et tamē manifestū est q voces sunt noīa etiā qñ nō actualiter cognoscuntur nec immutāt potentiā. ¶Forsan nō tā proprie cōceditur sub his verbis. Absq operatione intellectus sunt vniuersalia, q̄ si dicas sunt species z gña, nā vniuersāle videt designare q species z gña actu habeāt intētiones vniuersalitatis: sed ad hoc q sit spēs sufficit q sit fundamentū vniuersalitatis. ¶Ex hoc sequit q hęc predicatio, homo est vniuersale in actu, nō solū est accidētalis, sed cōtingēs: iste vero, homo est species, aīal est genus, forte sunt predicationes proprij: veluti iste, color est obiectū visus, ens est obiectū intellectus, que pariter dicunt ordinē ad potentiā cognoscitiuā. ¶Quod si quis arguat hoc incidere in opinionē Scoti resp.1.q tāto melius: z preterea semp restat differētia q Scotus existimat in rebus ex natura sua sine ordine ad intellectū esse vniuersalia, qz sunt de se indifferentia: sed tñ nos cōtra opinamur rebus nō cōuenire esse vniuersalia nisi per ordinē ad intellectū: nā cū species aut genus dicāt vnitatem in pluribus, natura humana nō est actu vna nisi actu abstrahatur, nec est simpliciter species, nisi qz in potētia est abstrahibilis per intellectū a singularib⁹. Quocirca in subsequentibus semper loquemur de vniuersalibus in actu, dicētes q species z genera fiunt per abstractionē intellectus: nam fieri est fieri in actu.

Quæstio tertia.

Vtrùm nomina secundarum intentionum vniuersaliū supponant personaliter pro singularibus indiuiduis.

Quæstiones duæ antecedentes fuerūt meta. de vniuersalibus, hęc vero est Dialectica, quā lib.1.t.2. Summularū, quantum Summulistis necessariū erat, tetigimus: sed nūc prouectioribus discipulis prestius examinabimus. Et arguitur q huiusmodi noīa supponāt personaliter pro singularibus, vt sit verū dicere, Petrus est species, Petrus est genus. rc. Primo vniuersalia vt dictū est secundū Arist. nihil sunt preter singularia, sed sunt prorsus idē realiter cū illis: ergo noīa vniuersaliū supponūt pro singularibus: vt bene sequatur, homo est species, Petrus est homo, ergo Petrus est species. ¶Secundo arguit. Uniuersale nihil aliud est, q̄ res ipsa singularis in quātū est obīn speciei vniuersalis, aut vniuersalis conceptus: sed hoc nihil aliud videtur esse q̄ q Petrus inquantū homo est species, z in quantū aīal est gen⁹: ergo Petrus simpliciter est species z genus, a reduplicatiua ad suā prejacentē. ¶Et.3.arguit. species (inquit Porphyrius) est quod predicatur de pluribus differētibus numero: sed predicationes rerū fiūt mediātibus noībus: ergo nomē speciei predicatur de indiuiduis, vt verū sit dicere, Petrus est species. ¶In contrariū est hęc eadē auctoritas Porphyrij. Nam species est, quod predicatur de pluribus differentibus numero: z genus, quod predicatur de pluribus differentibus specie. Sed Petrus nec predicatur de pluribus differentibus numero, nec de pluribus differentibus specie: ergo Petrus nec est species nec genus.

¶Quæstio hæc præcedentes intelligenti facilis est. Quę duos habebit articulos: primus versabitur in expositione terminorū, alter vero modū explicabit loquēdi de vniuersalib⁹. Primo pro intellectione terminorū notandū est, q intētio aliter accipitur apud philosophos morales. s. p actu volūtatis respectu finis, z aliter hic apud Dialecticos: nā hic intētio seu attētio significat quemcunq cōceptū intellectus, quo tēdit res. Ūñ prima intētio, est primus cōceptus q̄ habetur de re, puta quo in rebus cognoscimus ea quę ex natura sua eis cōueniunt, aut accidūt: vt hi cōceptus, Petrus, homo, albū, z similes. Et.2. intētio est secūdus cōceptus q habet de re. Et dicit secūdus, qz supponit pro re. v.g. postq intellectus cōcipit hominē, reflectitur supra rē cognitā. Et videt, q talis natura, sic abstracta, cōuenit pluribus numero, formatillū conceptū species, quo significatur illa proprietas in re quę est cōuenire pluribus. Atq ille dicitur secunda intentio. Itaq hęc notitia cōparatiua secunda non facit vniuersale, imo supponit esse vniuersale iā abstractū,

ctum, in quantum cognitum conceptu vniuersali, sed intellectus per talem notitiam comparatiuam cognoscens illam proprietatē rei, attribuit illi nomen speciei, sicut cognoscens Petrum habere albedinem, imponit illi nomen album. Doctrina est S. Tho. opus. 4.8.ar.1.z in hoc decipiuntur qui putāt per notitiā cōparatiuam fieri vniuersale, vt statim videbimus. ¶Eadē arte, postq intellectus format hanc propositionē, homo est animal, reflectitur super res significatas, z cognoscens animal predicari de homine, z hominē subiici, imponit alteri nomen predicati, z alteri nomen subiecti: z pari ratione imponit alia nomina secundarū intentionū que cōueniunt rebus. ¶At quia res sępe nominamus nominibus cōceptuū (sicut statuā appellamus artem) fit vt res ipsas nuncupemus, intentiones. Ita vt intentio accipiatur dupliciter. Uno modo formaliter pro cōceptu, z alio modo obiectiue, z hoc modo accipitur in presentiarū. ¶Est igitur prima intentio id quod primo cōcipitur de re.i. quod conuenit rei de se sine respectu ad operationem intellectus. Et secunda intentio est id quod secundo concipitur de re.i. proprietas que cōsequitur in re per operationē intellectus. ¶Atqui nomē primę intentionis, est id quod significat primam intentionē.i. proprietatē primi generis, vt homo, animal: z nomen secundę intentionis est, id quod significat seu connotat secundā intentionē.i. proprietatē secundi generis, vt species, genus: sicut ly albū dicitur nomen albedinis. ¶Et quo sequitur primo, q si intentio accipiatur formaliter, vtraq est ens reale: vt puta subiectiue z realiter existēs in intellectu, si vero accipiatur obiectiue prima intentio est ens reale, sed secūda intētio est ens rationis. ¶Sequitur Secundo, q prima intentio non est relatio. Nam natura hominis, natura animalis, z quecunq res mundi, est prima intētio, quanquā denominatur sic per respectū ad intellectū, quia est primū cognitū: sed secunda intentio est relatio rationis. ¶Sequitur tertio, q secunda intentio nō est relatio qua vniuersale refertur ad intellectū, sed qua refertur ad sua inferiora, respectu quorū dicitur species z genus, z ad quę cōparatur per intellectū, cuius fundamentū remotū est res ipsa, z fundamentū propinquū, est cognitio qua res abstrahitur a singularibus. ¶Sequitur quarto, q ens rationis nō est effectus directe intentus ab intellectu in genere cause efficientis: sicut cōceptus formalis qui est subiectiue in intellectu, aut sicut opificiū exterius quod arte producitur ab illo: sed est illud quod producit aut cōsequitur ad operationē intellectus. Ex hoc enī q intellect⁹ abstrahit speciē intelligibilē aut formatconceptū vniuersalē, qui sunt effectus directe intēti, cōsequitur in re illa denominatio vniuersalis. Et ideo dicit ens diminutū, nō tamē est vera fictio sicut chimera, propterea q habet fundamentum in re, quod est ratio hominis, aut ratio animalis. rc. Unde cū tria sint entia rationis vt colligitur ex S. Tho. de veritate.q.21.art.5. pura negatio, z priuatio, z relatio. Negationi nullū prorsus fundamentū correspōdet in re, sed est ens fictū ab intellectu vt chimera: priuatio vero, vt cęcitas, est quidē ens rationis: qz priuatio entis realis, puta visus: sed tamē habet vtrūq fundamentū in re. s. remotū, quod est animal, z propinquum, quod est aptitudo ad videndū. Sed vniuersalitas, quę est relatio rationis, medio modo se habet: nam habet in re fundamentum remotum, puta naturam denominatā: sed fundamentum proximum est cognitio, quia abstrahitur per intellectum.

Prima z secūda intentio.

Ens rationis triplex

¶Duo restant hic dubia. Vnū de illo quod hactenus frequenter diximus, nempe vniuersale fieri per abstractionē. Sunt enī hoc tempore qui putāt intentionē vniuersalitatis nō resultare in re, nisi per notitiā cōparatiuam qua intellectus.v.g. cōparat hominē, aut animal ad sua inferiora, quod putāt esse opinionē S. Tho. At vero profecto nec apud Arist. nec apud S. Tho. potest esse dubiū, quo minus vniuersale fiat per abstractionem. ¶Primū, fieri aliquid vniuersale est, id fieri cōmune, z indifferens.i. habens se equaliter ad plura, sed esse sic cōmune nil aliud est quā esse denudatū a cōditionibus singularibus, per quas contractū erat z singulare: denudatur autē per abstractionē: ergo. ¶Et, confir. quia sicut natura per contractionē in hac materia z sub his conditionibus singularibus determinatur z indiuiduatur: ita per oppositā abstractionē fit actu indeterminata, z per cōsequens vniuersalis. ¶Et secundo arguitur. Auctoritate Arist.2.physi.tex.18. dicentis q abstrahentiū nō est mendaciū. Ubi S. Tho. z glossatores dicunt, q intellectus per abstractionē separat vniuersale a singularibus. Atqui re vera abstrahere vniuersale a particularibus idē prorsus est quod facere vniuersale: etenim quemadmodū Plato asserebat vniuersale esse separatū realiter ab indiuiduis, ita ratione illud separare, est facere vniuersale. ¶Sed tamen multo minus dubiū est hāc esse sententiā S. Tho. etiā in locis ipsis quos isti citant in contrariū: nam 1.p.q.85.ar.1.ad.1. argumentum dicit q abstrahere cōtingit dupliciter, vno modo per modū cōpositionis aut diuisionis: z isto modo abstrahere rem ab alio, a quo nō est separata, esset falsum, vt si quis diceret colorē non esse in pomo. Alio modo contingit abstrahere per modū simplicitatis, sicut cū intelligimus vnū nihil cōsiderando de alio (quā abstractionē Scot. alio nomine vocat precisiuā) vt cū quis cōsiderat colorē, nihil cōsiderando de pomo, z hęc abstractio potest fieri sine mēdacio. Ex hoc modo (inquit) abstrahit intellectus vniuersale a particulari. Et statim articulo sexto ad sēm: Qñ humanitas (inquit) apprehendat sine indiuidualibus conditionibus, qō est ipsum abstrahi, ad qō sequit intētio vniuersalitatis, accidit humanitati secundū q percipit ab intellectu in quo est similitudo nature speciei, z nō indiuidualiū principiorū. Ecce nihil dicit de cōparatione, sed q per hoc q res abstrahit est vniuersalis. Et opus.55. expresse dicit, q natura quę singularis erat efficit vniuersalis, per actionē intellect⁹ depurātis ipsam a cōditionibus q̄ sunt hic, z nunc. ¶Fallunt tñ isti, bona venia bonorū alias auctorū dixerim (vel ego fallor) qz statim infra dicit S. Tho. q̄ spēs non est vniuersalis ex hoc q est in aīa, sed ex hoc q cōparat ad multa singularia. Inde infert q requirit notitia cōparatiua. Qō tñ minime sequit, qz illic loquit de spē q est subiectiue in intellectu, z illā dicit esse vniuersalē: qz cōparat. Nō tñ p hoc intelligit actualē cōparationē itellect⁹: nā certe spēs illa abstracta sine eo q cognoscat ab intellectu est vniuersalis, sed p cōparationē itelligit (vt ipse stati subiūgit) vniformē rōnē quā de se hz ad oia q̄ repręsentat. Et codē mō, res ipsa relucēs ī illa spē hz vniformē rōnē ad oia indiuidua, z p ons est vniuersalis. Expresse hoc dicit S. Th. opus.42.c.5. Nā (inqt) vniuersalis ppter vniformitatē rōnis, q̄ fit p remotionē a materialib⁹ cōditionib⁹, est vnū in multis. Nō ergo habet vniformē rationē per notitiā cōparatiuam sed per abstractionem. Et idem dicit.1.p.q.85. ar.3.ad primum z ad quartum.

Abstractio duplex.

¶Dubium

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Dubium ergo secundum est. Utrū per abstractionē speciei vniuersalis, aut quādo res cognoscitur cōceptu vniuersali aliquid pullulet in re, a quo denominetur genus aut species. Scot. esn ita videtur docere, saltē Scotistę ita interpretantur auctorē. Alit enim in. 1. dist. 23. q ens rationis causatur per operationē intellectus. Et q2 dicit, causatur: putant nescio quid pullulare in re, quod vocāt genereitatē aut specieitatē. Et. q. 13. idē videtur docere nēpe q per cognitionē p3oducitur res in esse cognito. Et in prædicabilib9. q. 9. expresse dicit, q vniuersalitas est obiectiue in intellectu r subiectiue in re. ¶At vero quicquid sit de auctoribus, statuitur hic cōclusio negatiua. Ens rationis, quod est vniuersalitas, nullū esse subiectiuū habet in rebus, sed solū est obiectiue in intellectu. Hoc est dicere vniuersalitas (quā vocāt genereitatē aut specieitatē) est sola denominatio ab extrinseco, nec aliquid pullulat in re a qua res denominatur vniuersalis: sed dicitur genus q2 est obm̄ speciei intelligibilis, aut huius cōceptus vniuersalis, animal: r species quatenus est obiectū illius conceptus, homo. Quemadmodū ego dicor subditus ab intrinseco, quia habeo prælatum: neq3 relatio qua ego refero2 ad prælatum est aliquid distinctum a me. Et forsan Scotus nō vult aliud quādo dicit vniuersalitatē esse in re, nisi q3 res denominatur vniuersalis. Nam. 4. sen. dist. 1. q. 2. dicit vniuersale esse ens diminutū, quod habet solū esse obiectiuum in anima. ¶Hęc cōclusio non aliter probatur, nisi q2 sicut est sensualis hoīs nihil credere, nisi quod est ante pedes, vt Heraclitus: ita r vani est hominis credere in scientijs, nisi quod ratio aut fides catholica persuadet, maxime in multiplicatione rerū: r profecto nulla ratio persuadet, vt intellectus per cognitionē aliquid producat in rebus (ait enim Arist. 3. de Anima. t. 2. intelligere esse quoddam pati) sed sicut res dicitur cognita quia obijcitur cognitioni, ita denominatur genus aut species in actu: q2 obijcitur huic aut illi cognitioni. ¶Hęc est sentētia S. Tho. opus. 48. tracta. 2. ca. 1. vbi ait rem esse in anima tripliciter. Uno modo sicut effectus in causa, vt domus est in mēte artificis. Alio modo subiectiue, vt scientia. Et tertio modo obiectiue, vt ens rationis. Et infra. Ens rationis quod est ens in anima, non est res, sed intentio cui nihil extra animā correspondet, nisi pro fundamento remoto. Quod si queratur (inquit) vbi est subiectiue, respondetur, q3 nusquā, sed est in intellectu solū obiectiue, alias esset ens reale. Hęc ille idem repetit opus. 56. t. 1. senten. dist. 2. articulo. 3.

¶Articulus secūdus huius quę-

stionis est de modo loquendi per noia vniuersalis, cuius cognitio quā plurimū est necessaria, nō solū Dialecticis, sed in vniuersum cuiuscunq3 scientię professoribus: quippe ex cuius ignorātia r in philosophia r in theologia multi paralogizantur. Est ergo animaduertendū, q3 de vniuersalibus cōtingit sermo, aut per noia primę intentionis, aut per nomina secundę intentionis. Per noia quidē primę intentionis tribus modis: nēpe enunciando, aut cōcretum de concreto, aut abstractum de abstracto, aut abstractum de concreto. Quorum omnium exempla in his quatuor nominibus satis patebunt, videlicet, Sortes, homo, animal, r rationale. ¶Primum membrū facilimū est, manifestū enim est has prædicationes, homo est animal, homo est rationalis, r similes esse formaliter veras. Nam superioa formaliter r quidditatiue prædicātur de suis inferioribus, r oia de suo subiecto. ¶Secundū ergo membrū est, vtrū iste sint cōcedendę, humanitas est animalitas, humanitas est rationalitas, rationalitas est animalitas. Neq3 debēt barbara hęc nomina censeri: q2 non possunt a philosophis rerū naturę, quatenus sunt formę suppositorū, aliis nominibus significātius nuncupari, quibus, proinde vsus fuit Boetius, r alij graues Latini. Atqui in his abstractis est alterū punctū, quo Scotus differt ab oībus alijs realibus: negat em̄ illas prædicationes in abstracto. 1. sent. dist. 2. q. 7. r. 2. 5. q. 1. Cuius ratio est: q2 animalitas (inquit) r rationalitas, r humanitas differūt formaliter. ¶Ad cuius intelligentiā bene notato, apud S. Tho. imo apud omnes philosophos ante Scotū, tantū esse duas distinctiones, puta rationis r realis. d. rationis est inter ea quę sola operatione intellectus distinguūtur, vt qudāo dicimus Petrū esse eundē sibi, aut amicū sibi, distinguimus Petrum a seipso sola ratione: quia loquimur de illo tanquā de duobus, distinctio vero realis est inter ea quę circūscripta operatione intellectus re ipsa distinguitur: vt Petrus, r Paulus, quāuis hęc habeat multas species: nam alia distinguūtur essentialiter r specifice, vt homo, r equus: alia solo numero, vt Petrus r Paulus: alia genere, vt substantia r qualitas, vt latius explicabimus in prædicamentis, cap. 4. Scotus vero scrutatus est distinctionē mediā, quę nec est rationis nec oīno realis, quā vocat formalē. Ut primo distinguit inter distinctionē rationis, r distinctionē ex natura rei. Et distinctionū ex natura rei apud ipsum, alia est realis, aliaq3 formalis. Distinctio realis est inter illa quę distinguūtur tanquā duę res, vt, homo r lapis, sed distinctio formalis est, inter ea quę sunt vna res, nihilo minus aliquid est de essentia r definitione quidditatiua vnius, quod nō est de essentia alterius. Ad propositū descēdendo dicit, q3 humanitas r animalitas nō distinguūtur sicut duę res, imo humanitas est res, quę est animalitas: sed tamen quia in definitione humanitatis includit rationalitas, quę nō includitur in definitione animalitatis, propterea distinguūtur formaliter, r nō solū ratiōe per operationē intellectus. Itaq3 hęc est falsa, humanitas est animalitas, quę facit sensum formalē, sed hęc est vera, humanitas est res quę est animalitas, quę facit sensum identicū. Et eadē ratione, hęc est falsa, humanitas est animalitas, r a fortiori hęc, rationalitas est animalitas. Similia dicit dist. 8. q. 4. de attributis diuinis, quod ad presentē nō pertinet disputationem. ¶At vero S. Tho. vt colligitur ex de ente r essentia, cap. 3. r ex alijs locis censet, q3 sola ratione distinguūtur, humanitas, animalitas, r rationalitas. Ait enim q3 compositio humanitatis ex animalitate r rationalitate, licet quodā modo (vt infra videbimus) sit similis cōpositioni materię r formę, nō tamē est omnino sicut cōpositio physica Petri ex materia r forma, alias (inquit) animal nō prædicaretur de hoīe, sicut materia non prædicatur de Petro: sed est cōpositio ex re cōfuse intellecta, r ex eadē re determinate intellecta, quod est dicere, animalitas dicit naturā sensitiuā in cōfuso. i. nō determinando q3 sit hęc aut illa, rationalitas vero dicit naturā sensitiuā determinatā per formā rationalē, r hęc eadē est humanitas, r ideo in Petro nullo modo reperitur animalitas nisi eadē illa quę est humanitas, quare humanitas r rationalitas solo intellectu differunt. Et q2 distinctio solius rationis nō sufficit falsificare propositionē, istę omnes prædicationes sunt formaliter verę, humanitas est animalitas, Distinctio realis r formalis.

malitas, humanitas est rationalitas, rationalitas est animalitas. ¶In cuius persuasionem arguitur, Primo: Tot sunt r non plura distinctionū genera, quot sunt distinctiones rerū: sed Arist. 5. Meta. tex. 14. r lib. 6. tex. 6. nō ponit nisi duo genera entiū, puta entia rationis r entia realia, ergo neq3 sunt plures distinctiones q3 rationis r realis. Et cōfir. q2 re vera vt nomē sonat, distinctio ex natura rei, idē est q3 distinctio realis: r ideo si qua est distinctio pręter operationem intellectus, ea est appellanda realis. Cum ergo humanitas r animalitas nō distinguantur realiter, fit vt sola distinguātur ratione. ¶Sed arguit ad rem, q3 humanitas r animalitas nō distinguātur ex natura rei, absq3 operatione intellectus: nā id maxime esset ꝓpter rationē Scoti, q2 aliquid includitur in definitione hois quod nō includitur in definitione animalis, sed tunc eadē ratione, homo, in cōcreto distingueretur formaliter ab animali, quod asserere nemo potest, cū homo formaliter r quidditatiue sit animal. Discipuli Scoti hoc victi argumēto cōcedunt, q3 quāuis homo distinguat formaliter ab animali, r humanitas ab animalitate, nihilo minus aīal nō distinguitur formaliter ab hoīe neq3 animalitas ab humanitate: q2 superius nihil includit quod nō includatur in inferiori. ¶Sed profecto hoc est testimonium, q3 definitio sua est mere gratis cōficta: nā distinctio formalis debet esse mutua: quare si animalitas nō distinguit ab humanitate, profecto neq3 humanitas ab animalitate. ¶Est pręterea argumētū q3 cū hmōi Metaphysicę distinctiones sint r obscurę r creditu difficiles, non sunt plures in scholas admittēdę q3 ille quas ratio cōuincerit. ¶Concludimus ergo, q3 illa prædicata in abstracto formaliter prædicantur de se inuicē sicut in cōcreto. Unde ad argu. Scoti respōdetur, q3 quāuis humanitas distincte r determinate aliquid includat, quod determinate nō includit animalitas, tñ animalitas cōfuse r indeterminate includit totum q3 humanitas: dicit em̄ naturā sensitiuā quācunq3, r nulla est talis in re nisi illa animalitas quę est in hoīe, r ipsa est humanitas: r animalitas quę est in equo, r ipsa est equinitas: nā eadē est aia, a qua homo est sensibilis, r a qua est rationalis. ¶Adducit Scot. illud Auicēnę. 5. Metaphysicę, equinitas est tñ equinitas. Sed respōdetur q3 quāuis Auicēna nō habeat tantā auctoritatē in vniuersalibus quantā in singularibus: q2 medicus nō curat hominē in vniuersali sed Socratē: nihilo minus nō vult negare q3 equinitas sit animalitas, sed id solū intēdit q3 equinitas de se nec est vniuersalis nec indiuidua, sed solum conueniunt illi prædicata essentialia, puta q3 sit, equinitas r animalitas. rc.

¶Tertium membrū in nomi-

nibus primę intentionis est, qñ abstractū prædicat de cōcreto, vt homo est humanitas, r de hac Beales oēs cōueniunt esse falsam. Et fateor nō esse hoc facile creditu, his vel maxime, qui nō sunt in Arist. pri scisq3 philosophis versati: q2 manifestū est humanitatē nō distingui ab hoīe, sicut a corpore distinguit color: q2 humanitas est essentia hoīs. Sed negant illā solū propter diuersum modū significandi terminorū: q2 abstractū significat humanitatē per modū formę, r cōcretum significat hominē per modū habentis formā, r per cōsequens humanitas significat humanitatē quodā modo ad modū partis, r homo ad modū totius. Atqui inter sapientes potius conceditur, q3 hō habet humanitatē, q3 q3 homo sit humanitas: r Arist. 2. de Anima. ter. 64. dicit, q3 humanitas non net aut ambulat sed homo. Propter hos modos loquendi antiqui negabāt illas propositiones. Et q2 illa est falsa secluso operatione intellectus, dicebāt q3 humanitas distinguitur ab hoīe. Et S. Tho. r oēs quotquot illū pręcesserūt, vocant illā distinctionē realē, vt patet prima. p. q. 3. ar. 3. r alibi frequenter. Scotus vero vocat suo nōe distinctionē formalē. Et forsan in hoc puncto particulariter disputatio est noīe. Non enim concedendum est distingui tanq3 rem r rem: q2 homo r humanitas non sunt duę res: imo in sensu identico prædicatio est vera, vt si dicas, homo est res quę est humanitas. Sed distinguuntur (dicunt) tanq3 includens r inclusum: q2 homo videlicet dicit suppositū, r suppositū dicit id quod habet humanitatē, in hac materia cū his accidentibus quę quidē in humanitatis ratione nō includuntur. Qui quidē modus loquendi potissimū necessarius est in materia incarnationis, a qua vix nos possumus extricare, quomodo Christus assumpsit humanitatē r nō suppositū, nisi negando suppositum esse naturam. Sed de hoc in prædicamento quantitatis r reliquis sequentibus ampliorem faciemus sermonem: quomodo videlicet abstracta prædicentur de concreto.

¶Supereſt ſecunda pars de ter-

minis secundę intentionis. Et quidem de prædicatione abstractorū r de se mutuo, r de cōcretis, nulla est difficultas, ista enim est disparata, specieitas est generitas, seu intentio speciei est intentio generis: q2 sunt diuersę intētiones: r pariter istę, genus est generitas, r species est specieitas, ad modū istarū, albedo est sapor, albū est albedo. ¶Restat ergo vt dicamus de nominibus secundę intentionis in concreto, quemadmodū prædicentur de nominibus primę intentionis, vt dicēdo, homo est species, animal est genus. rc. quod est principaliter intentū in hac questione. Et quidē secundū Nominales nulla est questio, sane qui dicūt in his prædicationibus, homo est species, aīal est genus, subiecta materialiter supponere. Atq3 adeo in syllogismis, homo est species, Petrus est homo, ergo Petrus est species: item animal est genus, homo est animal: ergo homo est genus, medium teneri equiuoce. ¶Sed tamen quia hoc iam impugnatū est, nec modus concipiendi est illa nomina, homo, animal esse speciem r genus, sed res ipsas: ad questionem respondetur duabus conclusionibus. Prima. Nomen secundę intentionis vniuersalis non supponit pro indiuiduo, sed pro sola natura cui cōuenit illa intentio, vt hoc nomen, species nō supponit pro Petro sed pro hominē in vniuersali. ¶Ad probationē huius conclusionis notanda est hęc regula. Nomen secundę intentionis quodcunq3, positū in vno extremo appellat proprium conceptum alterius extremi super suum proprium significatū: vt in hac propositione, homo est species, prædicatū appellat conceptū vniuersalem, homo, ad suū significatū, quod est dicere, facit vt subiectū supponat pro homine, in quantū concipitur illo conceptu vniuersali, homo. Ratio regulę manifeste colligitur ex his quę supra adnotauim9: nam nomen secundę intentionis non conuenit rei, nisi in quantū substat illi intentioni, r res non substat intentioni, nisi in quantū est obiectū cōceptus: vt res quę est homo est species, in quantū obijcitur isti cōceptui, homo, per quem abstrahitur a singularibus. Quo fit vt prædicatum faciat subiectum supponere simpliciter. Suppositio enim simplex, vt dictum est secundo libro Summu. est suppositio termini pro suo primario significato: primarium autem significatum de ly, homo, est homo in quantum abstra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

abstrahitur a cõditionibus singularibus, quod nihil aliud est ꝙ homo in quantũ cõcipitur illo cõceptu vniuersali: ergo de primo ad vltimũ, nomẽ supponere simpliciter est supponere pro suo significato, cũ appellatione propriũ cõceptus. Dixerim, subiectũ supponere simpliciter: nã prædicatũ, species, personaliter supponit, cũ supponat ꝓ suis suppositis, in his, hõ est species, equus est species. ¶ Prozbatur ergo conclusio. Sensus huius propositionis Petrus est species, est, ꝙ Petrus quatenus cõcipitur illo conceptu singulari, Petrus est species, sed hic est falsus: ergo nomẽ species nõ supponit ꝓ Petro. Eadẽ ratione nec illud nomẽ supponit pro genere, neq; nomẽ generis pro specie nec pro indiuiduo: q; propter appellationẽ subiecti omnes istę sunt falsę, aial est species, homo est genus, Petrus est genus. ¶ Secunda cõclusio. Nomẽ secundę intẽtionis indiuiduũ nec supponit pro specie nec pro genere. Exẽpli gratia: hęc nomina indiuiduũ, singulare, prima substãtia, sunt noia secundę intẽtionis: q; significant indiuiduũ ea ratione qua est subiectũ omniũ prædicatorũ, tam essentialiũ ꝙ accidentaliũ: z ideo appellat propriũ conceptũ alterius extremi, sicut noia vniuersaliũ. Nullum ergo istorũ supponit pro specie aut genere. Sensus eñ huius, homo est indiuiduũ, aut singulare, est ꝙ homo in quantũ cõcipitur illo cõceptu, homo, est indiuiduũ. Et eadẽ ratione, hęc est falsa, animal est substantia. Eadẽ arte loquendũ in aliis nominibus secundę intentionis, quę faciunt eandẽ appellationẽ. Et quãdo dicitur, color est obiectũ adęquatũ visus, ens est subiectum Metaphysicę, sensus est de colore aut ente in vniuersali. Quare subiectum in his locutionibus supponit simpliciter.

¶ Ad primum argumentum in contrariũ respõdetur, ꝙ causa ob quã negamus nomen specieiſupponere pro indiuiduo, non est, quia species ex natura rei distinguatur ab indiuiduo: sed q; ex defectu appellationis nõ sequit, homo est species, Petrus est homo, ergo Petrus est species. Nec sequitur negatiue: Petrus nõ est species, Petrus est homo: ergo homo nõ est species: nam vtrobiq; variatur appellatio subiecti. Nomina eñ hęc secundę intentionis eodẽ modo appellãt in negatiuis sicut in affirmatiuis. ¶ Sed arguit contra hoc. Primo. Sequeretur cõsequentiã hanc, eadẽ ratione non valere, homo est aial rationale, Petrus est homo: ergo Petrus est animal rationale: q; cũ definitio explicet naturã speciei, videtur ꝙ appellet sicut nomen speciei. Respondetur negando sequelam. Imo syllogismus est bonus: quia illa definitio, animal rationale, cõstat ex noibus primę intentionis, z ideo nõ appellat, sed subiectũ supponit personaliter. ¶ Secundo arguitur. Homo est species: ergo oĩs homo est species: rursus, Omnis homo est species: ergo Petrus est species. Prima cõsequentia tenet: quia in materia naturali indefinita equipollet vniuersali, z secunda per descensum. ¶ Respõdetur consequentiã primã nõ valere: subiectũ enim in anteecedenti supponit simpliciter, z in cõsequenti personaliter: nã signũ vniuersale distribuens subiectum pro suis indiuiduis impedit appellationẽ prædicati: at vero signũ cõfusionis impedit appellationẽ: imo subiectũ huius: tm̃ homo z species aialis rationalis, supponit simpliciter. Et exponenda est hoc modo, homo est species animalis rationalis, z nulla alia ab hac est species rationalis. ¶ Tertio arguitur. Sequeret illã propositionẽ, homo est species, non posse cõuerti: quia maxime cõuerteretur in hanc, species est homo: sed hic prædicatũ videtur supponere personaliter, nã subiectũ nõ videtur appellare supra prædicatũ. ¶ Hic posset quis forsan dicere, conuersionẽ hãc nõ valere. Et ratio posset adduci: q; prædicatũ est sicut forma subiecti, z ideo potest ipsum qualificare. Non tamẽ vice versa, subiectũ quod est vt materia, potest qualificare prædicatũ. Vnde cõcedimus, ꝙ homo est pictus, quia prædicatũ alienat subiectũ, sed negamus ꝙ homo pictus sit homo, z cõcedimus ꝙ homo est nomen vocale, q; prædicatũ facit subiectũ stare materialiter: sed tamẽ negamus ꝙ nomẽ vocale est homo. ¶ Mihilo minus tñ censeo has regulas nõ esse tam exacte intelligendas, sed cõsulendę sunt potius aures. Et tamẽ ita verũ sonat: species est homo, sicut homo est species. Concedimus enim hanc, pulchra species animalis est equus. Infimũ genus viuentiũ est planta, z similes. Et ideo cõsulto diximus in regula, ꝙ nomen secundę intentionis appellat supra alterũ extremum, siue subiectũ sit, siue prædicatũ. ¶ Quarto tandẽ arguitur. Sequerek ꝙ sub subiecto illius, homo est species, nullus posset fieri descensus, quin varierat applicatio. Respõdetur ꝙ potest fieri per singularia vaga supponẽtia itidẽ simpliciter, vt hic homo est species. Cuius sensus sit: hic homo quatenus cõcipitur illo cõceptu vniuersali, homo, est species, nã frequẽter singulare vagũ supponit simpliciter pro specie: vt quãdo dicim⁹, hoc animal gignitur in India, demõstrato Camelo, hęc herba crescit in horto meo. Sensus est de specie huius animalis aut herbę. ¶ Ad secundũ principale negat illa ꝓña. homo est species, ergo Petrus in quantũ homo, est species, si ly in quantũ facit sensum reduplicatiuũ: q; prędiacens est falsa, vt ibi probatũ est. Si vero accipiatur specificatiue, forte cõsequẽtia valet z cõsequens est verũ, vt pote cuius sensus sit: Petrus in quantũ cõcipitur conceptu vniuersali, homo, est species. Tametsi potest ꝙñia negari. ¶ Ad tertiũ de mũ principale respõdetur, ꝙ vniuersalia scilicet, genus, species, prædicãtur de suis indiuiduis: non tamẽ in quantũ substant secundis intentionibus, sed secundũ suas proprias rationes quas habent in rebus. Quare non prædicantur per nomina secundę intentionis, sed per nomina primę intentionis: vt Petrus est homo, Paulus est homo, equus est animal. ꝛc. non tamen Petrus est species. ꝛc. vt. q. proxima statim videbitur.

Appellatio.

Quæstio quarta.
Vtrùm subiectum huius libri sit vniuersale.

POST quęstiones tres præambulas ad materiã prædicabiliũ z prædicamentorũ, ad librũ specialiter prædicabiliũ descendentes quærimus subiectũ eius. Et arguitur ꝙ non sit vniuersale. Logica, vt ostendimus quęstione vltima Prooemiali, distinguitur ab aliis scientijs, ꝙ Logica est rationalis scientia tractans de entibus rationis: aliq; vero sunt reales, quę tractãt de rebus existentibus absq; operatione intellectus: sed scientię reales tractãt de vniuersali, nam scientię vt visum est, nõ sunt nisi de vniuersalibus: ergo Logica non tractat de vniuersalibus, z per ꝓñs, nec eius subiectũ est vniuersale. ¶ Secũdo arguitur. Subm̃ scientię est illud cuius proprię passiones demõstrantur in tali

in tali scientia: sed vniuersale nullã potest habere propriã passionẽ: ergo nõ est subiectũ scientię. Probatur minor: q; propriũ cõuertitur cũ suo subiecto, vt risibile cum homine, sed propriũ nõ cõuertitur cum vniuersali: nam vniuersale est genus ad quinq; prędicabilia, z per cõsequens est superius ad propriũ, quod est vnũ prædicabile. ¶ Et tertio arguit. Porphyrius proponit hic se dicturũ de quinq; prædicabilibus: sed vniuersale nõ cõplectitur oia prædicabilia: ergo non est subiectum huius libri. Probatur, Deus est prædicabile, nã prædicatur de tribus personis: z tamẽ nõ est vniuersale cũ sit singulare sicut Petrus: ergo. ¶ Sed in cõtrarium est ꝙ vna scientia (qualis est hęc) versatur circa vnũ formale obiectum vt supra diximus: sed Porphyrius proponit agere de quinq; vniuersalibus: ergo subiectũ huius libri est vniuersale, quod habet vnicam rationẽ formalem ad illa quinq;.

Vniuersale dupliciter.

¶ Quæstio hæc mota est, vt cũ tam Logica, quã scientia realis, circa vniuersalia versentur, intelligam⁹, qua ratione Logica differt ab aliis. Vbi notãt Dialectici ꝙ vniuersale accipitur tripliciter: vno modo pro substracto. Alio modo pro per se significato. i. pro vniuersalitate. Et tertio modo pro aggregato ex vtroq;. Sed re vera impropriissime accipit tertio modo. Sicuti enim albũ nõ accipitur pro aggregato ex Petro z albedine, quod est ens per accidẽs: ita nec vniuersale accipitur pro aggregato ex natura z vniuersalitate. Imo nec secundo modo accipit proprie vniuersale: enim uero sicut albedo non est albũ sed forma albi: ita secunda intentio obiectiua de qua loquimur non est vniuersale, sed est vniuersalitas, quę improprietas multos neotericorũ in errorem coniecit. Et ideo si propriè loquendũ est, vniuersale accipit dupliciter. Uno modo pro substracto. i. pro natura secundũ se absolute cõsiderata. Et secundo modo accipit pro eadẽ natura in quantũ est sub secunda intẽtione, z denominatur ab illa. Ita distinguit S. Tho. vbiq;, z expręsse secũdo de aĩa lecti. 12. Sicut albũ (inquit) vno modo accipit pro eo cui accidit albedo scõm se, alio modo pro eo vt subest albedini, ita vniuersale.

Substractũ, z per se sig.

Natura dicitur substractũ: q; substernitur secundę intẽtioni z denominat ab illa: sed intẽtio dicit per se significatũ: q; quod nomẽ concretũ per se significat est forma, sicut albũ de formali significat albedinẽ: sed apud Nominales illud appellat significatũ materiale, z hoc significatũ formale. Atqui substractũ significamus multis noibus. Dicitur eñ humanitas, aialitas, equinitas. ꝛc. quę Dialectici abstrahunt a cõcretis, homo, aial. ꝛc. Appellat etiã quiddtas z natura, vt dicit S. Thom. de ente z essentia cap. 1. Et magis Latine appellatur ratio hoĩs, ratio animalis, ratio equi. ꝛc. Id enim quod significat definitio, appellatur ratio speciei seu definiti.

Conclu. 1.

¶ His suppositis respõdetur ad quęstionẽ tribus cõclusionibus. Prima: Scientię reales tractãt de vniuersalibus scõm se cõsideratis nõ vt substãt secundis intẽtionibus: id est, Tractãt de proprietatibus z cõditionibus rerũ quę conueniunt illis absq; operatione intellectus, atq; adeo tractãt de illis quatenus significantur noibus primę intentionis.

Conclu. 2.

¶ Secũda cõclusio. Logica tractat de vniuersalibus quatenus substãt secundis intentionibus: Id est, Tractat de cõditionibus vniuersaliũ quę cõueniunt eis per abstractionẽ intellectus, puta quatenus significantur noibus secundę intentionis, aut saltẽ in ordine ad intellectus operationẽ, vt in Prolo. prædicamentorũ videbimus. Exempli gratia, de hoĩe cõsiderat philosophus naturalis principia quibus cõstat, z propias eius passiones, vtpote quatenus sit risibilis, quaten⁹ mo. talis. ꝛc. Et philosophus moralis tractat de hoĩe quatenus deliberate tendit in finẽ: sed Dialecticus id solum speculatur quatenus prædicatur de pluribus differentibus numero, qualiter in prædicamẽto ordinatur. ꝛc. ¶ Quod si adhuc instes, Scientia realis tractat de vniuersali in quantũ vniuersale: q; scientia est de vniuersalibus (vt sępe repetimus) z Logica tractat de vniuersali in quantũ vniuersale: ergo nulla põt cõstitui differẽtia inter Logicã z alias scientias. Hoc argumentũ multos male torquet, non attendẽtes equiuocationẽ reduplicationis harũ propositionũ. Nam in priori intelligit, ꝙ scientię oẽs tractãt de rebus in quantũ abstrahũt a singularibus. In quo nec Logica differt ab aliis. Quia sicut philosophus nõ tractat de hoc, aut illo mobili, sed in cõmuni de ente mobili: ita neq; Logica tractat de hac aut illa specie, aut de hoc aut de illo genere, sed de specie z de genere in cõi. Sed qũ dicimus ꝙ Logica tractat de vniuersali in quantũ vniuersale, intelligit in quantũ substat secũdę intẽtioni, puta generis vel speciei. ¶ Unde cõstat quo modo Logica diffundit per oia entia sicut Metaphysica. Quemadmodũ eñ subm̃ Metaphysicę est ens, atq; adeo munus eius est cõstituere definitiones oĩum rerũ: ita subm̃ Logicę est ens rationis, quod oi enti cõuenire potest: in vniuersis eñ rebus est inuenire genus z speciẽ z prædicatũ. ꝛc. ¶ Ex his colligit tertia conclusio. Subiectũ huius libri est vniuersale quod habet rationẽ cõmunẽ z generica ad quinq; vniuersalia. Unde subm̃ huius libri est inferius ad subm̃ Logicę. Nam subm̃ Logicę est ens rationis, quod est cõe ad syllogismũ, propositionẽ, prædicatũ, subiectũ, vniuersale. ꝛc. Et subm̃ hui⁹ libri est vna species entis ratiõis. ¶ Sed est argumentũ aduersus hãc cõclusionẽ. Alia est ratio vniuersalis, z alia prædicabilis, vt docet S. Tho. opus. 48. cap. 1. Nã vniuersale est q; ineſt pluribus, prædicabile autẽ q; prædicatur z enuntiatur de pluribus. Unde esse prædicabile est passio vniuersalis, vt risibile est passio hoĩs. Eo eñ ꝙ ratio hoĩs ineſt pluribꝰ hoĩbus, cõuenit humanitati prædicari in cõcreto de pluribꝰ. Sed Porphyrius tractat hic de vniuersalibꝰ scõm rationẽ prædicabilis, vt patet in definitionibus gñis z aliorũ prædicabiliũ: ergo nõ vniuersale, sed prædicabile, est hic subm̃. ¶ Ñdetur ꝙ cõuenientius dr subm̃ esse vniuersale ꝙ prædicabile: sicut subm̃ scięt̃ię de hoĩe nõ est risibile, sed homo, de quo demõstratur passio risibilitatis. Tradit. n. hic liber notitiã vniuersalis, demonstrãdo propriã passionẽ eius quę est prædicari, tametsi Porphyrius deñiat vniuersalia per propias passiones quę sunt nobis notiores. Hęc est solicitus an propriè sint definitiones quidditatiuę. ¶ At vero Moſales in suis noibus persistentes dicũt subm̃ huius libri esse hoc nomẽ vniuersale, aut nomen Prædicabile, quod est genus ad illa quinq; noia, genus, species, differẽtia, propriũ, accidẽs, quę sola sunt apud illos vniuersalia, sed hoc nõ est iã mõ qõ nouis rationibus impugnemus. ¶ Ad primũ argumentũ satis respõsum est, qõ scientię oẽs tractãt de vniuersali in quantũ vniuersale. i. in quantũ abstractũ a singularibꝰ: Logica vero tractat de vniuersali in quantũ vniuersale. i. in quantũ substernitur z substat secundę intentioni vniuersalitatis. ¶ Ad secundum respondetur quod vniuersalia habent suas proprias passiones: vt species, prædicari de pluribus differentibus numero: z genus de pluribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ribus differentibus specie in eo quod quid, & quelibet earū cōuertitur cū suo subiecto. Et ad cōsequentiam sophisticā, Uniuersale, est genus ad proprium: ergo est superius ad illud, & per ꝓns nō cōuertitur cū sua propria passione. Respōdetur nihil valere, qr proprium capitur equiuoce. In antecedenti nāq; pro proprio supponit simpliciter pro eo quod est quartum prædicabile: in cōsequenti vero supponit personaliter pro propria passione vniuersalis, ac si argueret species & proprium nō cōuertuntur, puta secundū & quartū prædicabile: ergo species & sua propria passio nō cōuertūtur. ¶ Ad tertiū respōdetur, ꝙ Deus non est vniuersale, imo est singulare, atq; adeo neq; est prædicabile proprie de pluribus: nā personę diuinę nō sunt proprie plura, quia nec sunt differentia specie, nec propie distincta numero, sed sunt vnus Deus numero, quānis sint tres personę: quod altiorīs est negotij disputare. Quare non ponitur in prædicamento (vt videbimus in prædicamentis) sed est illic hoc singulare mysterium, quod vna essentia numero sit in tribus personis.

Quæstio quinta.
Vtrùm tantùm sunt quinque Prædicabilia.

Quæstio est de ratione numeri prædicabiliū. Et arguitur ꝙ sint paucioza ꝙ quinq. Prædicabile & prædicatū, vt noīa prę se ferūt, idem pollent: sed tm̄ sunt quatuor prædicata secundū Aristo. 1. topi. cap. 4. ergo tm̄ sunt quatuor prædicabilia. ¶ Secundo aliqua istorū vniuersaliū in idē recidūt: ergo nō sunt quinq. Probatur añs: nam hęc est vera, genus est species. Sunt enim noīa prædicabilia species respectu illi⁹ generis, vniuersale, vt quęstione proxima dicebamus. Itē quia multa accidentia sunt genera & species, vt albedo est species & color genus. ¶ Tertio arguitur, ꝙ sint plura quā quinq. Prædicabile & predicamentū idē videntur significare: sed sunt decē prædicamenta, ergo decē prædicabilia. ¶ Et confir. Definitio est vnū prædicatū: apud Arist. 1. Topi. prædicatur em̄ quiditatiue de definito, & tamē nō cōprehenditur sub aliquo illorū quę assignantur a Porphyrio. Item ens est vniuersale, vtpote quod prædicatur in quid de rebus vniuersis, & tamē nō cōtinetur sub aliquo eorū quinq: qr maxime esset genus, quod in prædicamētis apparebit esse falsum: ergo sunt plura quā quinq. ¶ In cōtrarium est auctoritas Porphyrij.

Prædicatio triplex.

¶ Ad numerum venandū prædicabiliū necessaria est prædicationū notitia. Atqui prædicatio apud Dialecticos idē generaliter significat quod enuntiatio, vt idem sit prædicatio, quod oratio verū vel falsum significās. Et est triplex prædicatio, puta identica, disparata, & medio modo se habens. s. nec identica nec disparata, sed extremorū differentiū, quę sibi tamē mutuo cōuenire possunt. ¶ Prædicatio idētica est prædicatio in qua prædicatur idē de eodē, vt homo est homo. Idē inquā aut synonymū, nam vt in. 1. lib. Summu. dictū est, Synonyma sunt noīa diuersę vocis & eiusdē significationis, vt gladius, ensis. Sed in præsentiarū idē est iudiciū de prædicatione vbi prædicatur synonymū de synonymo & de prædicatione identica. ¶ Prædicatio disparata est illa in qua prædicatur disparatū de disparato, vt homo est lapis. Exemplū affirmatiuarū intellige in negatiuis. Est enim identica, homo nō est homo: & disparata, substātia nō est qualitas, quānis illa sit falsa & hęc vera. ¶ Prædicatio nec identica nec disparata, alia est directa alia indirecta. Prædicatio directa (aiunt Dialectici huius tēporis) est illa in qua prædicatur superi⁹ de inferiori, vt, homo est animal: vel cōnotatiuū de absoluto, vt homo est albus: vel eque connotatiuū de eque cōnotatiuo, vt albū est musculū, nisi subiectū sit superius prædicato: nam coloratū est album, est indirecta. Et nescio quas alias particulas pro libito accumulant, certe præter artē definiendi. Nam profecto oratio hęc potius est diuisio specierū directę prædicationis quā definitio explicās ei⁹ naturā. Non em̄ docet ꝓpter quid, homo est aīal, est directa: &, animal est homo, est indirecta. ¶ Notandū est ergo, ꝙ prædicatū est illud quod se habet vt forma, & subiectū id quod se habet vt materia. Et hoc sonāt illa noīa, subiectū, prædicatū, vt album est prædicatū Petri, qr albedo est forma Petri, Petrus autē non est prædicatū albi, sed potius subiectū quod recipit illā formā. Etem ex modo essendi rerū, sequitur modus prædicādi. 5. Meta. t. 14. Eadē ratione qr superius est forma inferiorīs. 2. Phy. t. 28. t. 5. Meta. t. 12. fit vt, homo, sit prædicatū Petri, qr dicit rationem hoīs quę est in Petro, Petrus vero est subiectū respectu hoīs: & quānis Petrus & homo, vt supra dictū est, sola ratione distinguātur, nihilo minus ita nos docet Aristo. 2. Phy. loqui. ¶ Est ergo prædicatio directa illa in qua id quod se habet vt forma enuntiatur de suo subiecto, & indirecta est illa, in qua illud gō suapte natura se habet vt subiectū enuntiat de sua forma. Quod est dicere. Id quod sua natura est prædicatū seruat situ prædicati, & id quod est subjectum seruat situ subiecti: situs enim prædicati est post copulā, & situs subiecti, ante copulā. Exēpli gratia. Petrus est albus, est prædicatio directa: qr albū, cū significet formā Petri, & per ꝓns suapte natura sit prædicatū eius, enuntiatur de illo: sed albū est Petrus, est indirecta: qr id quod ex natura sua est subiectū enuntiatur de prædicato. Eadē ratione vbi prædicatur superius de inferiori est directa prædicatio: vt, Petrus est homo, homo est aīal, & cōuertentes earū sunt indirectę: qr superius semper est vt forma quę recipitur in inferiori tanquā in subiecto. Recipitur inquā, Metaphysice: qr superius cōtrahitur ad esse inferiorīs, vt dicemus in subsequentibus.

Prædicatio directa.

¶ Sed nunquid hæc est prædicatio directa, hoc animal est homo? videtur enim ꝙ nō: nam cū hęc indefinita, puta, animal est homo, sit indirecta, videtur ꝙ etiā singularis eius sit indirecta. Ex alia vero parte videtur ꝙ sit directa: quia quānis homo nō se habet vt forma respectu animalis, tamē habet se vt forma respectu huius inᵈui demōstrati. Respōdetur ꝙ propositiones subiectorū singulariū debent regulari esse directas, aut indirectas ex parte suppositi, & nō ex parte significati formalis noīs modificati signo singulari. Et ideo illa est directa si demōstretur homo, siue dicas, hoc animal, siue, hęc substātia: si vero demōstretur equus, est disparata. Quare eadē indefinita, cū sit indirecta, habet alias singulares directas, & alias disparatas. ¶ At vero propositionū eorundē extremorū cōmuniū si affirmatiua est directa, & negatiua erit directa: & si indefinita est directa vniuersalis & exponibilis erit directa. Et ꝯsiste sunt directę, homo est animal, nullus homo est animal, tantū homo est animal. Atq; adeo conuertentes earū indirectę sunt.

sunt. Si vero sit prædicatio directa vbi vnū accidēs prædicatur de alio, tūc conuertēs eius est pariter directa. Utraq; em̄ est directa, albū est dulce, dulce est albū. Nec possumus certā dare regulā ad cognoscēdū quę propositio sit directa præter definitionē datā: puta si res significata per prædicatū se habeat vt forma substātialis, vel accidētalis respectu subiecti. Quare hęc, aīal est rationale est indirecta: qr prædicatū est inferius subiecto: sed si dicas animal est rationale vel irrationale est directa. ¶ Et dictis sequitur ꝙ sola prædicatio directa est simpliciter & absolute prædicatio. Alię vero sunt scōm quid prædicationes: nam idē respectu sui, sicut nō est forma, ita nec prædicatū. Et multo minus nominū disparatorum vnū est prædicatū alterius. Nec prædicatio indirecta, vt aīal est hō, est simpliciter prædicatio, sed indirecta prædicatio. Undē Porphyr. cap. de Specie. Aequa inquit de equis prædicari oportet, aut maiora de minoribus, vt hinnibile de equo, aut aīal de hoīe: minora vero de maioribus minime. Nec enim dices aīal esse hominē. ¶ Prædicatio directa diuiditur in essentialē (quę in quidditatiuā rursus, & non quidditatiuā subsecāt) & accidentalē quę in prædicationē proprij subdiuiditur, & prædicationē accidentis. De quibus suo cuiusq; loco dicturi sumus.

¶ His annotatis, respōdetur ad quęstionē vnica cōclusione. Tantū sunt quinq; prædicabilia, puta genus, species, differētia, proprium, & accidēs. Sufficientiā hāc duabus rationibus venamur. Primo, ꝓportione sumpta a cōpositio naturali. Quinq; em̄ sunt in cōpositio naturali. s. cōpositū, materia, forma, proprium quod cōpetit ratiōe formę, & accidētia, quę accidūt ratione materię indiuiduī: hoī ratione formę cōpetit esse risibilē: sed ratione materialiū cōditionū accidit esse albū aut nigrū. &c. Ad hunc modū in cōpositione met. est cōpositū, puta species, materia. s. genus, & forma, quę est differētia & proprium & accidēs: cōstat em̄ species ex genere & differētia, tanq; ex materia & forma. In qua intentione fundatur vel saturq; ars tota prædicabilium. ¶ Scōdo sumitur hic numerus prædicabiliū per diuersos modos prædicādi, qui nō possunt esse, nisi tm̄ quinq. Prædicatū em̄ quodcūq; aut prædicat de aliquo essentialiter, aut accidētaliter. Si essentialiter, aut quidditatiue, aut nō quidditatiue. Si quidditatiue, aut de pluribus differētibus numero, & illud est species: aut de pluribus differētibus specie, & illud est genus: si nō quidditatiue, illud est differētia. Si vero accidētaliter, aut est accidēs proprium, aut est accidēs cōe. Ex his tandē sequitur ꝙ prædicatio directa pluribus modis cōtingit, ꝙ his quinq; numerus em̄ prædicabiliū nō est scōm numerū directarū prædicationū, sed scōm respectū prædicatorū simpliciū ad primā substantiā. Quare istę sunt prædicationes directę, homo est aīal rationale, substātia est ens, Christ⁹ est Deus, & multę alię quę nō sunt prædicationes alicui⁹ prædicabilis, vt infra videbim⁹.

¶ Ad primū argumentū, respō detur, ꝙ alia est prædicatorū ratio primo Topico. & alia prædicabiliū: nam prædicata sumūtur respectu speciei cuiuscunq; prædicamēti, eo ꝙ prædicata sunt quę constituīt ꝓpositiones terminabiles per artē Dialecticā, quę ꝓpterea debēt esse de subiecto cōi. Quare nō ponit species inter prædicata, sed definitio quānis nō sit simplex, sed cōplexū prædicatū, qr definitio est prædicatū speciei, nō tamē ipsa species est prædicatū sui. Et ideo ponit quatuor prædicata, quę sunt definitio (quā vocat terminū) genus, proprium & accidēs: hęc em̄ sunt quę directe prædicantur de specie. Non cōnumerat illic differentia: vel quia intelligitur noīe proprij: vel qr eadē est fere prædicatio differētię & definitionis. Prædicamēta vero distinguūtur penes diuersas habitudines accidentiū ad substantiā, quę sunt nouē habitudines quę cum substātia faciūt decē prædicamēta. Sed tamē prædicabilia sumuntur per diuersos modos prædicatorū simpliciū respectu individui qui sunt quinq;, & ideo inter prædicabilia cōputatur species, & excluditur definitio, & differētia distinguitur a proprio. Et per hoc respōdetur ad tertiū principale & ad primā confirmationē. ¶ Ad secundū respōdetur ꝙ nunq; idē (est genus & species respectu eiusdē, nihil tn̄ obstat ꝙ idē sit genus respectu vnius, & species respectu alterius.) Et aīal est genus respectu hoīs & species respectu corporis. Et ideo nihil vetat ꝙ genus sit species illius generis, vniuersale. ¶ Ad secundā cōfir. tertij argumēti cōceditur ꝙ ens nō est aliquod horū quinq; prædicabiliū: qr nō est genus vt videbimus in prædicamētis: sed disputatio est de noīe. an sit dicendū vniuersale, & forsan melⁱ appellabiſ prædicatum transcendens: sed de hoc in prædicamentis. cap. 4.)

DE GENERE. CAPVT I.

Genus triſariam accipi.

VIDETVR ita q; neq; genus, neque species dici simpliciter. Dicitur enim genus, & aliquorum hominū aggregatio, qui quidem ad vnum quippiam & inter se habent respectum, qua significatione Heraclidarum dicitur genus: quod quidē ex respectu, qui est ab vno, id est, Hercule, & multitudine eorum qui inter se eam habent coniunctionem, quæ ab illo profluxit, sic est nuncupatum, vt ab alijs generibus sit seiunctū. ¶ Dicitur & alio modo genus vniuscuiusq; principiū ortus, tam ab eo qui genuit, quàm à loco in quo est quispiā ortus. Sic enim Orestem quidem à Tantalo, Hylum autem ab Hercule dicimus genus habere: & rursus Pindarum quidem Thebanum genere, Platonem autem Athenienſem dicimus esse: patria nāq; principiū est generationis cuiusq;, perinde ac pater. Hoc autem significatum vſurpatius esse videtur: Heraclidæ nanq; dicūtur, qui genere descendunt ab Hercule: & Cecropidæ, qui à Cecrope, & horum quoq; propinqui. Atq; priùs sanè genus, generis cuiusq; principium dicitur: posteà verò multitudo eorum qui ab vno principio, ceu Hercule, profluxerunt, quod quidem à cæteris seiungentes ac separantes, totum aggregatum Heraclidarum diximus genus. ¶ Alio modo dicitur genus, id sub quo species collocantur: accepta fortaſſe ſimilitudine à prioribus vocabuli eius significatis. Nam & principiū quoddam eorum, quæ sub se habet genus tale est: & prætereà videtur multitudinem omnem ample-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Genus de quo hic.

ęti, quam, scilicet, infrà sese continet.

Tex. ij. ¶His igitur tribus modis dicitur genus. De tertio verò genere philosophorum est sermo, quod & describentes sic assignârunt: Genus id esse dicentes, quod de pluribus spẽ differentibus hoc ipso quid est prædicatur, vt animal. Eorum enim quæ de pluribus prædicantur, alia de vno solo dicuntur, vt indiuidua, veluti Socrates, & iste, & istud: alia de pluribus prædicantur, vt genera, species, differentiæ, propria & accidentia cõmuniter, sed non cuiquam propriè. Atq; genus est (exempli causa) animal: species, homo: differentia, rationale: proprium, risibile: accidens, album, nigrum, sedere.

Genus a cęteris quo differat.

Genus igitur ab hisce quidem, quæ de vno solo dicuntur hoc sanè differt, quod ipsum de pluribus prædicatur. Ab his autẽ quæ de pluribus prædicantur, hisce differre videtur. A specie quidẽ, quod species etsi de pluribus prædicatur, non tamen de pluribus specie, sed pluribus differentibus numero prædicatur: homo nanq; qui quidem est species, de Socrate & Platone dicitur, qui non specie sed numero differunt. At animal quod est genus, de boue, equo, atq; homine prædicatur, quæ & specie, non autem numero solo differunt. A proprio verò, quod proprium quidem de vna specie cuius est proprium, & de indiuiduis hisce quæ sunt sub illa specie prædicatur: vt risibile, de homine solo, & de singulis hominibus dicitur. Genus autem non de vna specie, sed de pluribus differentibus q̃; prædicatur. A differentia quoque communibus q̃; accidentibus genus differt: etenim differentiæ communia q̃; accidentia, quanquàm de pluribus ac differentibus specie dicuntur: non tamen ità vt quid sit quid q̃;: sed vt quale quid q̃; sit innuant, dicuntur. Rogitantibus enim quid nam illud sit, de quo hæc dicuntur, genus respondemus: differentias & accidentia non respondemus: nõ enim de subiectis illa in quid, sed magis in quale quid dicũtur. Interroganti nanq;, quale quid est homo, rationale dicimus: & quale quid est coruus, nigrum dicimus. Quorum rationale quidem est differentia, nigrum autem accidens. Sed cũ quid est homo interrogamur, animal respondemus, quod quidem hominis genus est. Genus igitur, quod de pluribus quidem prædicatur, ab indiuiduis, quæ de vno solo dicuntur, differt: quod verò de pluribus prædicatur specie differentibus, ab ijs quæ vt species propriaue dicuntur differt. Denique quod quid quid q̃; sit dicit, à differentijs, vulgo q̃; accidentibus differt: quorum vnumquod q̃; non quid sit, sed quale sit, quomodove id quo de dicitur habeat, dicunt. Nihil igitur verò generis intellectu plus minúsve memorata generis descriptio habet.

In summa q̃d genus ab alijs differat.

PRæmisso prologo, sub sequitur iam nunc tractatus. Qui varie doctoribus diuiditur. Alij enim partiuntur tractatũ hunc in libros duos, vt vnus sit de singulis prędicabilibus: alter vero de cõparatione qua oĩa inuicem cõferuntur. Alij ex genere & specie, quę correlatiue dicuntur, constituũt vnũ capitulũ. Mos vero, quibus, translatio Joannis Argyropyli semel placuit, eius subinde partitionẽ sequimur: apud quẽ liber hic vnic⁹ est, per sex capitula distributus. In quinq; prioribus exploratur singula vniuersalia, & in postremo cõferuntur ad se inuicẽ oĩa. ¶Ordo procedendi, is est, vt prędicata essentialia præcedãt, & inter essentialia, præferantur quidditatiua, & inter quidditatiua anteponatur genus: sicut inter accidentalia antecedit proprium. ¶Quod si quis existimet exordiũ potius sumendũ fuisse ab specie, vtpote quę est perfectior: tum q̃ addit supra genus perfectionẽ differẽtię, tum q̃ principaliter intenditur a natura, respõdetur q̃ melius inchoatũ est a genere: cũ q̃ est pars speciei, tum q̃ est vniuersalius ac proinde notius nobis, quos ordines docuit Arist. 1. Physi. tex. 1. in progressu scientiarũ obseruari. ¶Et capitulũ hoc cõtinet duas partes, in priori explicatur quid nois: puta quid nomẽ, genus, in præsentia significat. Et in posteriori definitur quid rei: puta quid sit res ipsa significata, neq; partes singulas propter facilitatem in plures secuimus textum. Et Porphyrius in hoc cap. fere imitatur Arist. 5. meta. tex. 33. vbi tractat de genere: & ideo explicat q̃d nois, veluti Arist. per analogiã inter genus Dialecticũ & genus in genealogijs sẽm vsum vulgatum inter hoies. ¶Ait ergo neq; genus neq; species simpliciter dici. Coniũgit genus cũ specie, q̃ sunt correlatiua. Sed genus tripliciter dicitur. Primo, genus accipitur pro collectione multorũ habitudinẽ habentiũ & inter se & ad vnũ primũ: vt Heraclidarũ collectio dicitur genus ꝓpter politiã & leges easdẽ quibus oẽs tenẽtur: & q̃ ab vno Hercule descendũt. Boetius tamẽ exemplũ q̃ũ in Hyreo est, Heraclidarũ, trãstulit Romanorũ, & q̃ ille Romanꝰ erat, & q̃ exemplũ notiꝰ est nobis. Hac significatiõe, Æneas apũd Vergiliũ in. 1. Italos vocauit genꝰ Jouis. Italiã quęro patriã & genꝰ ab Ioue summo. Quo fit vt si qua esset multitudo sine ordine cõfusa, nõ diceret hoc mõ genꝰ. Quinimo addit Porphyrius nõ esse genus nisi collectionẽ quę ab alijs generationibus distinguitur, vt si quis hoĩm collectionẽ appellaret genus Adamitarũ. i. ab Adam descendentiũ, nõ loqueretur ad mentẽ Porphyrij: q̃ genus hoc oĩbus est generalissimũ. Quo verbo insinuauit decẽ genera prædicamẽtalia esse distincta, & pmo diuersa: atq; adeo ens q̃ est gñale oĩbus p̃dicamẽtis, nõ esse genus ad illa, vt videbimꝰ in p̃dicamẽtis. c. 4. Tam. tsi Arist. posuit exemplũ de gñe humano, q̃ eo solũ vocauit genꝰ, q̃ cõtinua gñatione succedit in eadẽ spẽ.

Ordo.

¶Dicitur & alio modo genus

principium generationis cuiusq; quod habet a patre vel a patria, vt Orestes habet genus. i. generationem a Tantalo, qui fuit Atauus eius: & Hylus ab Hercule, qui fuit eius pater: & Plato ab Athenis, & Pindarus a Thebis. Et Vergiliana Dido in 4. Æneam inquit genus esse deorũ. Vbi animaduertendum quod non accipitur hic principium pro patre aut patria: sed pro initio natiuitatis, seu prima generatione, quam quis trahit a patre vel patria: non enim inquit Porphyrius quod Tantalus sit genus Orestis: sed q̃ genus est initiũ q̃ Orestes trahit a Tantalo. Arist. 5. met. vnde hęc desumpsit Porphyrius, dicit q̃ a matre nõnunq; dr̃ genus, vt Pleiades quę (vt est in fabulis) Atlantis fuere filię, dicũtur Pleiades a Pleione matre.

¶Necfuit mẽs Porphyrioẽs hic cõgerere acceptiones generis: nã genus aliter præterea accipit apud Grammaticos, vt accidit noi & verbo, & aliter apud rhetores quibus sunt tria genera causarũ. s. demõstratiuũ, deliberatiuũ & iudiciale: sed de illis tantũ acceptionib⁹ meminit, cũ quibus genus dialecticũ habet similitudinẽ. Est em̃ obseruandũ in hmõi acceptionibus ne plures multiplicẽtur, quã q̃ ad rem pertinẽt. Comparat tñ has duas inuicẽ acceptiões: nã dicit hãc secundã esse & magis vsitatã, & ordine priorẽ, quã sit prima. Magis, inquã, est vsitata, quia propi⁹ accedit ad significationẽ nois: genus enim idẽ sonat q̃ generatio: quare vsitatius accipit pro initio ipso natiuitatis multorũ, quã pro eorũ collectione. Collectio em̃ significãtius appellat cognatio. Et inde sequit sẽm, puta q̃ nomẽ generis a significatione, qua significat initiũ natiuitatis, deriuatũ est ad significandũ collectionẽ & cognationẽ inde descendentiũ. Et ideo tã Arist. ꝙ Porphyr. illã ponũt in primo loco, nõ q̃ sit in rei veritate prima: sed q̃ minus propria debet priori loco collocari, vt inde descendat ad ppriã, quę intendit, acceptionẽ.

Nota.

¶Subiũgit tandẽ Porphyr. tertiã acceptionẽ. s. q̃ genꝰ est cui supponit spẽs, vt animal cui supponit hõ. Ad similitudinẽ duarũ primarũ acceptionũ: nã sicut genꝰ sedo mõ est initiũ multorũ: ita genus hoc modo, puta, animal, est initiũ multarũ specierũ: cõtinet em̃ in potẽtia dr̃ias plurimas per quarũ singulas cõtrahitur ad constitutionẽ singularũ specierũ. Et inde sequit q̃ contineat sub se collectionẽ multarũ specierũ ad similitudinẽ primę acceptionis: in cõfuso em̃ animal significat hominẽ, leonẽ. &c. Et ideo annotauit Porphy. q̃ prima acceptio deriuatur a secunda, vt ostẽderet quomodo genus ex hoc q̃ est initiũ constitutiuum specierum, habet vt complectatur in sua significatione species plures.

T. ij. ¶His igitur tribus modis.

Hęc est scda pars principalis tex. in q̃ Porphy. explicat definitionẽ q̃d rei, puta q̃d est genus. Ait em̃: q̃ sola tertia acceptio est qua Phi. vtuntur: nam alię acceptiões ad historicos potiꝰ pertinẽt: & genus (inq̃t) est q̃ de pluribꝰ specie differẽtibus hoc ipso quid est prędicat, vt animal. Exponit rationẽ huius definitionis cõferendo genꝰ ad reliqua prędicabilia. In quo plura verba forte prodigit, quã pro re clarissima fuissent necessaria. Summa est hęc. Eorũ quę prędicãtur, alia de vno solo prędicant: vt indiuidua, veluti, Socrates: & alia prędicãtur de pluribꝰ. Differt ergo genus ab indiuiduis, in hoc q̃ prędicatur de pluribus, in quo tñ cõuenit cũ cęteris oĩbus prędicabilibus. Sed tñ eorũ quę de pluribus prędicãtur, alia prędicãtur solũ de pluribus differẽtibus numero, alia de pluribus differẽtibus specie. Idcir co in hoc q̃ est prędicari de pluribus differẽtibus specie, differt genꝰ ab specie & proprio, quę solũ prędicãtur de pluribus differẽtibus numero, vt tũ, homo, q̃ risibile: cõuenit tñ in hoc cũ dria & accidenti. Horũ autẽ quę prędicãtur de pluribus differentibus specie, genus solũ prędicatur in eo q̃ quid, reliqua vero in eo q̃ quale: puta differẽtia in eo q̃ quale essentiale, & accidẽs in eo q̃ quale accidẽtale. Ita de in finẽ colligit, q̃ cũ illa sit bona definitio quę explicat naturã definiti, illudq; separat & distinguit a quocunq; alio, definitio illa signata sit bona. Habet em̃ tres particulas. s. prędicari de pluribus, per qõ differt a singularibus: differentibus specie, per qõ differt ab specie & proprio: in eo q̃ quid, per qõ differt a dria & accidẽti. Quare nihil cõtinet superfluũ aut diminutũ. ¶Circa literã hãc solũ põt quis dubitare, quomõ indiuiduũ cõnumeret inter prędicabilia seu prędicamẽta: q̃ nõ prędicat nisi de se solo: & tamẽ idẽ respectu sui (vt supra adnotauimus) nõ est proprie prędicatũ: quia nihil se habet vt forma respectu sui: hoc tamen in cap. de Specie, vbi cõstituitur definitio indiuidui explicabitur.

❧ Quæstio vnica.

Vtrùm definitio generis sit bona.

APparte negatiua arguitur primo. Definitio illa nõ cõuenit definito: ergo nõ est bona. Probatur antecedẽs. Definitũ est secũda intentio generis: nam libellus iste, vt dictũ est. q. 4. prologi, est de secũdis intẽtionibus vniuersaliũ: & tñ definitio Porphyrij nõ cõuenit secundę intẽtioni, sed naturę subtractę tali intentioni: non em̃ genereitas aut ly genus prędicat de speciebus, vt dicamus, hõ est genereitas, aut equus est genus, sed aial prędicat de illis hisce prędicationibus, hõ est aial, equus est aial: ergo definitio nõ cõuenit definito. ¶Secdo arguitur. Genus nõ prędicat quidditatiue de speciebus: ergo definitio nõ est bona. Probatur añs: primo, q̃ genus est pars definitiõis speciei: pars vero nõ prędicat de toto, nõ em̃ hõ est sua materia. Præterea q̃ si prędicaretur quidditatiue, id maxime esset, q̃ est pars quidditatiuę definitionis, sed hoc nõ sufficit, quia & differẽtia est itidẽ pars eiꝰ, & principalior, q̃ se habet vt forma, & tamẽ nõ prędicat quidditatiue. ¶Et cõfir. Ens prędicat in quid de oĩ re: & tñ nõ est genus, vt ait Porphy. cap. 2. ¶Tertio arguit. Non omne genus prędicat de pluribꝰ differẽtibus specie: ergo definitio nõ cõuertitur cũ definito. Probatur añs. Sensibile, est genus ad rationale & irrationale: apparet nã; inter dr̃ias posse etiã cõstitui prędicationes gñis: puta ratiõale est sensibile, hinnibile est sensibile. &c. tñ differẽtię vltimę nõ differũt specie: q̃ differre specie sẽm Arist. 5. Meta. tex. 12. est differre definitione: & tñ vltimę differẽtię nõ habẽt definitionẽ: q̃ sunt cõceptꝰ simplices, & nõ cõpositi Metaphysice: ergo. ¶Quarto & postremo arguitur. Si definitio esset bona, sequeret q̃ vniuersale esset genus ad quinq; prędicabilia: q̃ est superius quidditatiue ad oĩa, cõsequẽs tñ est falsum: q̃ alias sequeretur cõfusio horũ vniuersaliũ, puta q̃ genus, & pariter dria & proprium essent species, nã sunt oĩa species vniuersalis.

¶Duo sunt huius quęstionis articuli.

Primus circa primum argumentũ est, de definito huius definitionis: alter, circa alia tria de definitionis expositione. Ad primo Nominales facile se expediũt dicẽtes, definitũ propinquũ illius definitionis esse illud nomen genus quod est cõmune ad hęc noĩa, puta aial, color, figura. &c. quę apud ipsos sunt genera atq; adeo sunt definita remota. Horum quidẽ primũ nos etiã cõcedimus, puta definitũ pro pinquũ esse illud nomẽ genus, q̃ est nomẽ & signũ quo mediante res definitur: secundũ tamẽ negatur apud Reales, q̃ vt supra visum est, illi termini non sunt genera sed noĩa generica. Quęrimus ergo hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

definitū principale p̄o quo supponat illud nomen, genus, quod supra diximus esse in rebus. Et manifestū est illud esse conceptū obiectiuale, puta significatū formale illius nois, genus: sicuti definitum principale huius definitionis, animal rationale est significatū formale huius nois, homo, puta homo in cōmuni. ¶ Sed secūdo meminisse opus est ex superioribus q̄ hoc nomē, genus, de materiali ꝛ de substracto significat naturā illā seu rationē cōmunem animalis aut coloris. ꝛc. de formali vero cōnotat secundā intentionē, qua res illa denominatur genus, quę habet esse per operationē intellectus. ¶ Est ergo dubiū, nūquid definiatur natura p̄o substracto, an vero secūda intentio: nā de aggregato ex vtroq̄ dubitari nō potest, cū nō sit vnum ens, magis quā aggregatū ex corpore ꝛ albedine. ¶ Atqui doctores quidā huius tēporis, qui negotiū susceperūt recitādi potius, q̄ aut exponēdi aut examinādi opiniones, putāt diuersas esse hic opiniones Realiū. Unde dicūt scōm Scot. hisce definitionibus vniuersaliū definiri secundas intētiones: sed scōm S. Tho. definiri conceptū obiectiuū p̄o substracto. Ex quo inferūt q̄, scōm Scotū genus ꝛ eius definitio accipiuntur ꝛ supponūt p̄o secūda intētione, vt sit sensus, secūda intētio est genus ꝛ prędicatur de pluribus. ꝛc. ¶ Nihilo minus respōdetur duabus conclusionibus. Prima, definitū formale ꝛ principale huius definitionis est secunda intentio, nec de hoc inter Reales est aliqua differētia. Probatur, Definitio, sicuti scientia, nō est de particularibus: ergo nō definitur hic, hoc aut illud genus, puta animal, aut color, sed genus in cōmuni: sed nihil est cōmune oīb⁹ generibus diuersorū prędicamentorū, nisi secunda intētio generis: ergo illa definitur. ¶ Et cōfirmatur ex ipsa forma definitionis quę datur per noīa secundę intētionis: puta prędicari de pluribꝰ, qua ostenditur q̄ sicut definitū p̄opinquū est illud nomē genus, ita definitū principale ꝛ formale est secūda intentio quę est significatū formale huius nois, ꝛ definita remotissima ꝛ materialia sunt, aīal, color. ꝛc. quę subsūt illi secundę intentioni. ¶ Secundo. Declaratur ꝛ manifeste probatur cōclusio. Quādo nomē accidētis in cōcreto definitur significatū forma le est quod illic definitur, ratione cuius definitio cōuenit significato materiali. v. g. qñ enuntiam⁹, albū esse disgregatiū visus, definitur illic albedo ratione cuius cōuenit niui disgregare visum: sed genus est nomē connotatiuū: ergo illa definitione definit scōa intētio quę est eius significatū formale, ratione cuius conuenit naturis prędicari de pluribus: aīal em̄ prędicatur de pluribus in quantū abstrahitur per intellectū a rationibus specierū, quę est intētio generis. ¶ Secunda cōclusio. Neq̄ genus neq̄ eius definitio vllo mōdo accipiunt aut supponūt p̄o secunda intētione. Probatur manifeste. Nam qñ definit, albū esse disgregatiū visus, licet definiat illic albedo, nō tñ definit tanq̄ id qō disgregat, sed tanq̄ ratio disgregandi: ꝛ ideo neq̄ albū neq̄ eius definitio in cōcreto supponit p̄o albedine, sed vtrūq̄ denominatiue supponit p̄o niue, quę ratione albedinis disgregat visum: ergo eadē ratione quāuis definitione generis definitur scōa intētio, nō tñ tanq̄ id quod prędicatur, sed tanq̄ ratio qua genera prędicātur: ꝛ ideo nō supponit p̄o illa, sed denominatiue supponit p̄o re ipsa p̄o qua supponit genus, puta, p̄o aīali, p̄o colore. ꝛc. Atqui hoc profecto (vt bona venia dixerim) opinionē Realiū fecit odiosam ꝛ inintelligibilē, cū isti coeperunt dicere q̄ genus supponit p̄o secunda intentione: ꝛ q̄, secunda intētio prędicatur de pluribus differētibus specie, qō luce clarius falsum est. Nec Scotus vnquam hoc somniauit, vt patet in suis vniuersalib⁹. q. 14. Sed qz Scotus illic dicit definitione generis definiri secundam intentionē, male intulerunt isti q̄ genus ꝛ eius definitio supponit p̄o secunda intentione.

Definitur secunda intentio.

Definitio non supponit p̄o secunda intētione.

¶ Unde ad primū argumentū principale conceditur definitum formale definitionis, esse secundā intentionē: ꝛ quando assumitur q̄ definitio non cōuenit secundę intentioni, distinguitur, aut per conuenire intelligitur explicare eius naturam, negatur: sed si per conuenire intelligatur q̄ definitio prędicetur de secunda intentione, conceditur: volo dicere, q̄ id quod prędicatur de pluribus differentibus specie, est animal, aut color. ꝛc. scilicet hoc habēt in quantum substant secundę intentioni generis cuius natura explicatur in illa definitione. Itaq̄ vt in summa dicam: definiri secundam intentionē, est definiri res in quantum substant secundę intentioni. Et hęc est doctrina Scoti loco citato, ꝛ S. Tho. de ente ꝛ essentia, cap. 4. ꝛ quicunq̄ aliud dixerit non est audiendus in schola Aristot. Hoc autem in definitionibus cęterorum vniuersalium eodem mo do est intelligendum.

¶ Articulus secundus versabitur in expositione definitionis, quę duas continet particulas. 2. et. 3. argumēto impugnatas.

Prima est, Prędicari in quid: secunda est, de differentibus specie. Ad primi articuli euidentiā exponendū est hic quid sit prędicatio quidditatiua. Ubi Buridanus (cui Nominales subscribūt vniuersi) ait, q̄ prędicatio directa essentialis est prędicatio duorū terminorū, quorū neuter cōnotat extrinsece super reliquum, nisi cōnotatio prędicati fuerit superior ad cōnotationē subiecti. Prędicatio vero quidditatiua est prędicatio directa duorū terminorū de se inuicē, quorū neuter cōnotat extrinsece vel intrinsece, nisi cōnotatio prędicati fuerit superior ad connotationē subiecti. Prędicatio autē accidentalis est prędicatio directa duorū terminorū, quorū vnus connotat extrinsece supra reliquū, ꝛ cōnotatio prędicati nō est superior ad connotationē subiecti. Exempli gratia, homo est rationalis, est essentialis, quia prędicatū nō connotat extrinsece: sed tamen nō est quidditatiua, qz prędicatū cōnotat intrinsece: hęc vero, hō est aīal, est quidditatiua: qz nullū extremorū cōnotat neq̄ intrinsece neq̄ extrinsece: sed ista, hō est albus, est accidentalis: qz prędicatū cōnotat extrinsece. Additur secūda particula in oībus definitionibus: qz hęc prędicatio, albū est coloratū, non est accidentalis quāuis extrema cōnotent accidēs extrinsecum subiecto, puta sorti, sed est essentialis ꝛ quidditatiua: qz connotatio prędicati est superior ad connotationē subiecti, nam color est genus albedinis. ¶ At vero definitiones iste profecto manifestant, quā sit cōtra naturā rerū negare vniuersale in rebus: nā re vera prędicari essentialiter ꝛ prędicari quidditatiue, vt nomē palā clamat, nihil aliud est quā prędicatū, significare essentiā ꝛ quidditatē subiecti: quare non potest conuenire terminis, nisi in ordine ad res. ¶ Igitur ex illa superiori diuisione prędicationis, in directā ꝛ indirectā, prętermissa prędicatione indirecta quā diximus non esse prędicationē nisi secundū quid, prędicatio directa diuiditur in prędicationē essentialem ꝛ accidentalem.

¶ Prędicatio essentialis est prędicatio cuius prędicatum est de essentia subiecti: vt Petrus est homo, Petrus est rationalis: accidentalis vero est prędicatio cuius prędicatum est accidens subiecti: vt Petrus est albus, Petrus est niger.

Prędicatio essentialis.

¶ Prę-

Quidditatiua.

¶ Prędicatio vero essentialis, alia est quidditatiua alia nō quidditatiua. Prędicatio quidditatiua est prędicatio cui⁹ prędicatū dicit quid est subiectū: ꝛ aliqō prędicatū prędicari in quid, est prędicari in prędicatione quę dicit quid est subiectū: ꝛ ita intelligunt illa verba scōm translationē Boetij. Genus prędicat in eo qō quid. i. in ea oratione seu ratione, quę dicit quid est subm: qō Argyropylus vertit, hoc ipso qd est prędicat. i. genus prędicat hac ipsa ratione, qua subm est quid. Explicat hoc Porphyr. ab effectu: id em̄ prędicat in quid, per qō cōgrue respōdetur ad questionē, quid est subm: vt querēti quid est hō, respōdetur q̄ est aīal, nō autē q̄ est albus. Ea dē sunt verba Arist. 1. Topic. cap. 4. vnde ꝛ definitionē, ꝛ exemplū ad literā desumpsit Porphyr. ꝛ. 1. post. tex. 9. dicit. q̄ ea prędicata insunt p se q̄ insunt eo ipso quid est subiectū, vt aīal inest hoi. Pensato quemadmodū apd Arist. qualitas prędicationis nō debet explicari p cōnotationes terminorū, sed p res significatas: illud em̄ nomē, aīal, nec est de quidditate neq̄ de essentia hui⁹ nois, hō, sed ratio significata per ly, aīal, est de essentia hois: vnde (vt in Prologo prędicamentorū videbimus) in hac oratione, hō est aīal, nō solū nomē, de noīe, sed illa ratio significata per prędicatū, prędicat principaliter de hoie: ꝛ de illo prędicato loquimur, qñ dicimus prędicatū esse de essentia subiecti: imo, ꝓpterea termini prędicant essentialiter tanq̄ signa, quę significāt illa prędicata essentialia. Eadē ratione, albū est coloratū, est prędicatio essentialis ꝛ quidditatiua: qz prędicatū est de quidditate subiecti perinde atq̄ in hac, albedo est color, nā prędicatio cocretorum estimāda est p̄nes significata formalia. Quare nō op⁹ est alia particula p̄o prędicatione quidditatiua prędicamēti substātię, ꝛ alia p̄o prędicatione quidditatiua prędicamenti accidētis. ¶ Prędicatio accidentalis est cuius prędicatū est accidens subiecti, vt corpus est coloratum: nam quāuis coloratū sit de quidditate albi, tamen vtrunq̄ est accidens corporis.

Abstractio duplex.

¶ At secundò notandū est pro materia eiusdē secūdi argumēti, q̄ abstractio est duplex, alia qua vniuersale abstrahit a suis inferioribꝰ, vt ratio hois abstrahitur a cōditionib⁹ singulariū, ꝛ ratio aīalis a rationibus specierū. Alia est abstractio qua forma abstrahit a subiecto, vt albedo abstrahit ab albo, ꝛ humanitas ab hoie. Prima potest vocari abstractio vniuersalis, ꝛ secūda formalis. Et ideo natura gnis aut spēi pōt accipi vt signficatur in abstracto, vel vt significat in cōcreto. Et primo mō nec est gen⁹ nec spēs: illa ratione quā quęstione tertia, plogi adduxim⁹, v3, qz nō prędicatur de supposito: iste enim sunt false, hō est humanitas, hō est aīalitas. Doctrina est S. Thom. de ente ꝛ essentia. cap. 4. ꝛ Aui. 5. met. c. 6. dicētis, q̄ rōnalitas nō est differentia sed differētię principiū. Et eadē ratione humanitas nō est species nec aīalitas est genus, sed est principiū. i. forma, qua aīal est aīal. Hec intelligas aliud mysteriū nisi q̄ propter modū significandi, animal non est animalitas. Quocirca nature in abstracto dicuntur quidē natura generis, ꝛ natura speciei, nō tñ sunt genera nec species. ¶ Atqui tertio notandū, q̄ aīal vt intelligat in cōcreto accipit vno modo cū precisione oīm aliorū. Id est, vt significat naturā sensitiuā quatenus abstractā a rationalitate, sicut abstraheres albedinem a dulcedine lactis: ꝛ tūc nō est de essentia rationalitatis, sed rationalitas addit supra illā nouū gradū. Et isto modo accipitur, qñ dicimus q̄ genus nec est de essentia differētię, nec differētia de essentia generis, ꝛ Arist. 4. To. cap. 2. dicit q̄ differētia nō participat gen⁹.) Sed hoc modo nō prędicat de hoie, qz habet se quodā mō sicut pars illius. Alio modo accipit (vt eadē questione diximꝰ) vt significat formaliter naturā sensitiuā nihil precindendo sed in cōfuso significādo, abstrahēdo abstractione vniuersalis omnē naturā sensitiuā, quę in hoie est humanitas, ꝛ in equo equinitas. ꝛc. ꝛ isto mō est genus. ¶ Per hęc palā sit sensus verborū Arist. 8. met. tex. 9. ꝛ ter. 15. quę cap. de differētia refert Porphy. i. genus sumit a materia, differētia vero a forma: nō em̄ est sensus q̄ gen⁹ significet solā materiā cōpositi ꝛ differentia solā formā, vt loco citato ꝛ alibi sępe exponit S. Tho. Sed intelligit q̄ id a quo sumitur ratio generis habet se vt materia respectu illius a quo sumit ratio formę, vt natura sensitiua habet se vt materia respectu nature rationalis: determinat em̄ esse sensitiuū p rationale ad esse hois. Et eodē modo natura viuētis per sensitiuā determinat ad esse aīalis ꝛ natura corporis determinatur per animatū ad esse viuentis: ad modū quo in cōposito naturali materia determinatur per formā, ad esse huius aut illi⁹ speciei. ¶ Ex his patet solutio secūdi argumēti. Negat em̄ q̄ genus sit pars speciei oīno sicut materia est pars cōpositi: sed dicit pars, qz natura quā significat cōtrahitur per differentiā: nihilominus in cōfuso genus significat totū qō est in spē ꝛ indiuiduo: ꝛ ideo formaliter prędicat de oībus inferioribꝰ vsq̄ ad indiuiduū. Et pariter dr̄ia, puta rōnale, in cōfuso significat ꝛ gen⁹ ꝛ totū cōpositū ex genere ꝛ dr̄ia: ꝛ ideo ratiōale itidē prędicat de aīali ꝛ de hoie. ¶ Sed restat tūc scōa pars argumēti, cur dr̄ia nō prędicat quidditatiue postꝰ est pars essentialis definitiōis quidditatiuę. Arguit em̄ sic. Definitio prędicat quidditatiue de specie, vt hō est aīal rationale: ergo vtraq̄ pars prędicat quidditatiue de eadē specie. ¶ Respōdetur q̄, ꝓpter hoc argumentū Arist. cōcedit. 7. Topico. cap. 3. q̄ dr̄ia prędicat etiā quidditatiue. Nihilo minus. 4. Topic. cap. 6. ꝛ. 5. met. tex. 19. dicit q̄ dr̄ia significat qualitatē ꝛ prędicat in eo qō quale. Et ratio est, qz dr̄ia est act⁹ ꝛ forma generis, ꝛ quicquid se habet vt forma, quoda modo dicit qualitas, ꝛ id qō se habet vt materia, habet se vt qd respectu subiecti: sed dr̄ia est qualitas substātialis. Et sumit hoc ex similitudine ex artificialib⁹: si em̄ quęratur quid est scamnū, respōdetur q̄ est lignū: sed si quęratur quale lignū, respōdetur q̄ est lignū sic figuratū. Eadē proportione si quęrat quid est hō, respōdetur q̄ est aīal: si quęratur quale aīal, respōdetur q̄ est rationale. ¶ Ad cōfirmationē ampla est respōsio in prędicamētis, cap. 4. vbi demōstratur quibus rationibus ens nō est genus nec proprie prędicat in quid de creaturis. ¶ Circa materiā tertij argumēti notā dū est ex Arist. 5. met. tex. 12. q̄ aliqua differre specie nihil aliud est q̄ differre definitiōe. Cuius ratio est (vt ait illic S. Tho. lectione. 6.) qz nihil definitur nisi species: indiuiduū em̄: vt. c. sequēti videbit nō habet propriā definitionē quidditatiuā. Hec genus generalissimū definitur tali definitione vt in prędicamētis. c. 4. videbimus. Et genera alterna nō definiūtur in quantū genera, sed in quantū sunt species: nā viues sensibile, nō est definitio animalis in quantū est genus hois, sed in quantū est species viuentis, qō per sensibile cōtrahitur ad esse animalis. ¶ Ex quo sequitur, Quod in definitione generis nō accipitur species p̄o specie specialissima, sed indifferēter p̄o specialissima ꝛ q̄ subalterna: corpus em̄ est genus, qz prędicat de corpore animato ꝛ inanimato in quantū differūt specie: nā quāuis prędicet etiā de hoie ꝛ equo, illud est mediate.

Genus sumit a materia, mitur a materia differētia vero a forma: nō em̄ est sensus q̄ gen⁹ significet solā materiā cōpositi ꝛ differentia solā formā, vt loco citato ꝛ alibi sępe exponit S. Tho. Sed intelligit q̄ id a quo sumitur ratio generis habet se vt materia respectu illius a quo sumit ratio formę, vt natura sensitiua habet se vt materia respectu nature rationalis: determinat em̄ esse sensitiuū p rationale ad esse hois. Et eodē modo natura viuētis per sensitiuā determinat ad esse aīalis ꝛ natura corporis determinatur per animatū ad esse viuentis: ad modū quo in cōposito naturali materia determinatur per formā, ad esse huius aut illi⁹ speciei. ¶ Ex his patet solutio secūdi argumēti. Negat em̄ q̄ genus sit pars speciei oīno sicut materia est pars cōpositi: sed dicit pars, qz natura quā significat cōtrahitur per differentiā: nihilominus in cōfuso genus significat totū qō est in spē ꝛ indiuiduo: ꝛ ideo formaliter prędicat de oībus inferioribꝰ vsq̄ ad indiuiduū. Et pariter dr̄ia, puta rōnale, in cōfuso significat ꝛ gen⁹ ꝛ totū cōpositū ex genere ꝛ dr̄ia: ꝛ ideo ratiōale itidē prędicat de aīali ꝛ de hoie. ¶ Sed restat tūc scōa pars argumēti, cur dr̄ia nō prędicat quidditatiue postꝰ est pars essentialis definitiōis quidditatiuę. Arguit em̄ sic. Definitio prędicat quidditatiue de specie, vt hō est aīal rationale: ergo vtraq̄ pars prędicat quidditatiue de eadē specie. ¶ Respōdetur q̄, ꝓpter hoc argumentū Arist. cōcedit. 7. Topico. cap. 3. q̄ dr̄ia prędicat etiā quidditatiue. Nihilo minus. 4. Topic. cap. 6. ꝛ. 5. met. tex. 19. dicit q̄ dr̄ia significat qualitatē ꝛ prędicat in eo qō quale. Et ratio est, qz dr̄ia est act⁹ ꝛ forma generis, ꝛ quicquid se habet vt forma, quoda modo dicit qualitas, ꝛ id qō se habet vt materia, habet se vt qd respectu subiecti: sed dr̄ia est qualitas substātialis. Et sumit hoc ex similitudine ex artificialib⁹: si em̄ quęratur quid est scamnū, respōdetur q̄ est lignū: sed si quęra tur quale lignū, respōdetur q̄ est lignū sic figuratū. Eadē proportione si quęrat quid est hō, respōdetur q̄ est aīal: si quęratur quale aīal, respōdetur q̄ est rationale. ¶ Ad cōfirmationē ampla est respōsio in prędicamētis, cap. 4. vbi demōstratur quibus rationibus ens nō est genus nec proprie prędicat in quid de creaturis. ¶ Circa materiā tertij argumēti notā dū est ex Arist. 5. met. tex. 12. q̄ aliqua differre specie nihil aliud est q̄ differre definitiōe. Cuius ratio est (vt ait illic S. Tho. lectione. 6.) qz nihil definitur nisi species: indiuiduū em̄: vt. c. sequēti videbit nō habet propriā definitionē quidditatiuā. Hec genus generalissimū definitur tali definitione vt in prędicamētis. c. 4. videbimus. Et genera alterna nō definiūtur in quantū genera, sed in quantū sunt species: nā viues sensibile, nō est definitio animalis in quantū est genus hois, sed in quantū est species viuentis, qō per sensibile cōtrahitur ad esse animalis. ¶ Ex quo sequitur, Quod in definitione generis nō accipitur species p̄o specie specialissima, sed indifferēter p̄o specialissima ꝛ q̄ subalterna: corpus em̄ est genus, qz prędicat de corpore animato ꝛ inanimato in quantū differūt specie: nā quāuis prędicet etiā de hoie ꝛ equo, illud est mediate.

intelligitur hoc de differentia simul cū genere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scõ(in quo multi decipiũtur) ꝙ nullũ genus prędicatur de pluribꝰ differẽtibus genere: qz illa genera quę cõtinentur sub eodẽ prędicamẽto nõ differunt gñe, sed specie. i. definitione. Unde illa solũ differũt genere(vt illic inquit Arist.) quę differũt prędicamenti figura. i. quibus nullũ genus est cõe, vt sunt decẽ generalissima. ¶ Secundo notandũ est, ꝙ scõm Nominales definiẽtes prędicatiões essentiales per cõnotationes terminoꝝ subsequẽter concedunt, ꝙ differẽtia superioꝛ est genus differẽtię inferioꝛis, ꝛ ita cõstituũt rectã lineã, rationale, sensibile, animatũ. ꝛc. Imo Albertus quodã modo etiã concedit ꝙ sensibile prędicaꝛ quidditatiue de rationali, ꝛ Boetius cõcedit ꝙ aĩal prędicatur de rationali sicut de hoĩe. ¶ Mihilo minus existimo ꝙ nulla differentia prędicatur de alia quidditatiue, sed quodã modo essentialiter mediate. Probatur. Mã rationale (vt videbimus in prędicamẽtis. c. 4.) nõ cõstat ex genere ꝛ differẽtia, sed est simplex cõceptus obiectiuus cõtrahens animal ad esse hoĩs. Alias si rationale constaret ex genere ꝛ differẽtia, rursus illa secunda differẽtia cõstaret ex alio genere ꝛ alia differẽtia, ꝛ sic esset processus in infinitũ. Et ideo differẽtia nõ habet definitionẽ quidditatiuã, ꝛ per consequẽs proprie nõ differt specie ab alia differẽtia: sed est id quo species differt ab alia specie. Attamẽ differẽtia superioꝛ, puta sensibile, est de essentia aĩalis, ꝛ aĩal de essentia hoĩs, de cuius essentia est etiã rationale. Et ideo sensibile quodã modo mediate prędicaꝛ essentialiter de rationali, sed improprie diceretur prędicatio alicuius prędicabilis. Unde ad tertiũ argumẽtum negatur ꝙ sensibile prędicetur quidditatiue de rationali. Quinimo sola illa prędicata q̃ cõstituũ tur in recta linea prędicãtur qdditatiue: differẽtię vero quę ponunt ad latus prędicãtur solũ essentialiter, nõ de se inuicẽ, sed de prędicatis q̃ ponunt in recta linea. Quare hęc noĩa, materia, forma, punctũ, vnitas, angulus, nõ sunt species de quibus aliquod genus prędicetur quidditatiue: qz materia non est substãtia, sed pars substãtię: ꝛ cętera nõ sunt quãtitates, sed punctũ est principiũ quãtitatis cõtinuę, ꝛ vnitas, quantitatis discretę, ꝛ angulus, figurę.

¶ Ad quartum demum argu.

Conceditur ꝙ vniuersale est genus ad quinq̃ prędicabilia: quemadmodũ eĩ aĩal, dicit vnã cõmunẽ rationẽ ad oĩa aĩalia, ꝛ genus dicit vnã rationẽ cõmunẽ ad oĩa gña: ita vniuersale dicit vnã rationẽ cõmunẽ ad quinq̃ prędicabilia, q̃ est esse in pluribus ac proinde prędicari de pluribus, abstrahendo ab hoc quod est prędicari essentialiter vel accidẽtaliter, in quid, vel in quale, de differentibus specie aut de differẽtibus nymero. Sed est differẽtia ꝙ ratio aĩalis est prima intẽtio ꝛ cõueniens primis intẽtionibus. i. est proprietas cõueniens rebus ex natura rei: sed ratio generis est scda intentio accidẽtaliter attributa primis intentionibus. Intẽtio vero vniuersalitatis, est scda intẽtio conueniẽs itidẽ secundis intẽtionibus tanꝫ gẽnus suis speciebus. Unde sicut, hõ est species aĩalis: ita ꝛ genus, ꝛ quodcunq̃ prędicabile, est species vniuersalis. Et sicut in hac, hõ est species, subm̃ supponit simpliciter: ita ꝛ in hac, genus est species, subm̃ non supponit pro hoc vel illo genere, sed ꝓ genere in cõi. ¶ Haud nescio esse, q̃ credãt vniuersale nõ esse genus, qz equiuoce dicitur de vniuersalibꝰ prędicamẽti substãtię ꝛ vniuersalibꝰ prędicamẽti accidẽtis, sicut ens dicit de illis prędicamẽtis equiuoce, nihilo minus existimo in cõtrariũ ꝙ hęc noĩa, vniuersale, genꝰ, species. ꝛc. vniuoce prędicãtur de oĩbus vniuersalibus. Nam quãuis accidẽtia nõ sint per se, sicut substãtia nihilo minus genera accidentiũ eodẽ modo prędicãtur de suis inferioribus, quo genera substantię, de suis. ¶ Unde ad argm̃ qõ id sese statim offert. Genus ꝛ species sunt distincta prędicabilia: ergo genus non est species, ꝛ per ꝓns illa est falsa, genus est species vniuersalis. Respõdetur ꝙ amphibologia inde exoꝛit ꝙ hęc noĩa secũdę intẽtionis, non solũ attribuũtur rebus primę intẽtionis, sed etiã ipsis secundis intentionibus, vt modo dicebamus. Enimuero sicuti homo, aut leo est species aĩalis: ita genus ꝛ alia prędicabilia sunt species vniuersalis. Et ideo in hac prędicatione, genus est species, potest vtrũq̃ extremũ accipi simpliciter, ꝛ tũc illa est falsa, qz nõ est eadẽ intẽtio generis ꝛ speciei, ꝛ ideo nihil in quantũ genus est species. Et in hoc sensu genꝰ ꝛ species sunt distincta prędicabilia. Potest secũdo accipi propositio, vt subm̃ supponat simpliciter, ꝛ prędicatũ personaliter: ꝛ hic sensus est verus. Est enim id dicere, ꝙ genus est quędã species cõtenta sub vniuersali. Nominales aiũt, ꝙ si vtrũq̃ extremũ supponat materialiter illa est falsa: si vero subm̃ supponat materialiter ꝛ prędicatũ personaliter, est vera. ¶ Postremo posset hic quispiã interrõgare an definitio generis sit proprie quidditatiua. Scot. q. 15. de vniuersalibus putat esse quidditatiuã definitionẽ: nẽpe in qua prędicari de pluribus, est genus quod cõtrahitur per alias duas particulas. s. de pluribus differẽtibus specie, in eo qõ quid, tanꝫ per proprias differentias. ¶ Et parũ profecto refert an dicaꝛ quidditatiua definitio nec ne: tametsi significãtius loqueretur, q̃ diceret hãc definitionẽ explicare proprietatẽ ꝛ passionẽ generis, ꝫ quidditatẽ. Etenim natura vniuersalis est esse in pluribus. i. habere vniformẽ rationẽ ad plura, quod habet per abstractionẽ intellectꝰ: ꝛ inde fluit tanꝫ passio, prędicari de pluribus: sicut ex natura hoĩs fluit risibile. Quare potius est descriptiua definitio, sicut si homo definiretur per risibile. Voluit enim definire genus Porphyrius per proprietatẽ nobis notã: definitio tamẽ quidditatiua esset. Genus est vniuersale, quod est in pluribus differẽtibus specie per vniformẽ rationẽ ad eoꝝ quidditatẽ. Cętera quę de genere possunt hic in dubium venire in prędicamentis, ꝛ maxime in cap. 4. ꝛ 5. aptius disputabuntur.

DE SPECIE. CAP. II.

SPECIES autem dicitur quidem, & de vniuscuiusq̃ forma: qua significatione dici solet, præstantissimam formam dignam esse imperio. Dicitur autem & de eo, quod sub asignato genere collocatur: qua significatione hominem quidẽ speciem animalis dicere cõsueuimus, quod quidem est genus: album autem speciem coloris, & triangulum figuræ speciem, simili modo significat. Tex. ij. ¶ Quòd si genus asignantes, mentionem fecimus speciei, genus ie esse dicẽtes, quod de pluribus differentibus specie, hoc ipso quid est prædicatur: & nunc id esse dicimus speciem, quod

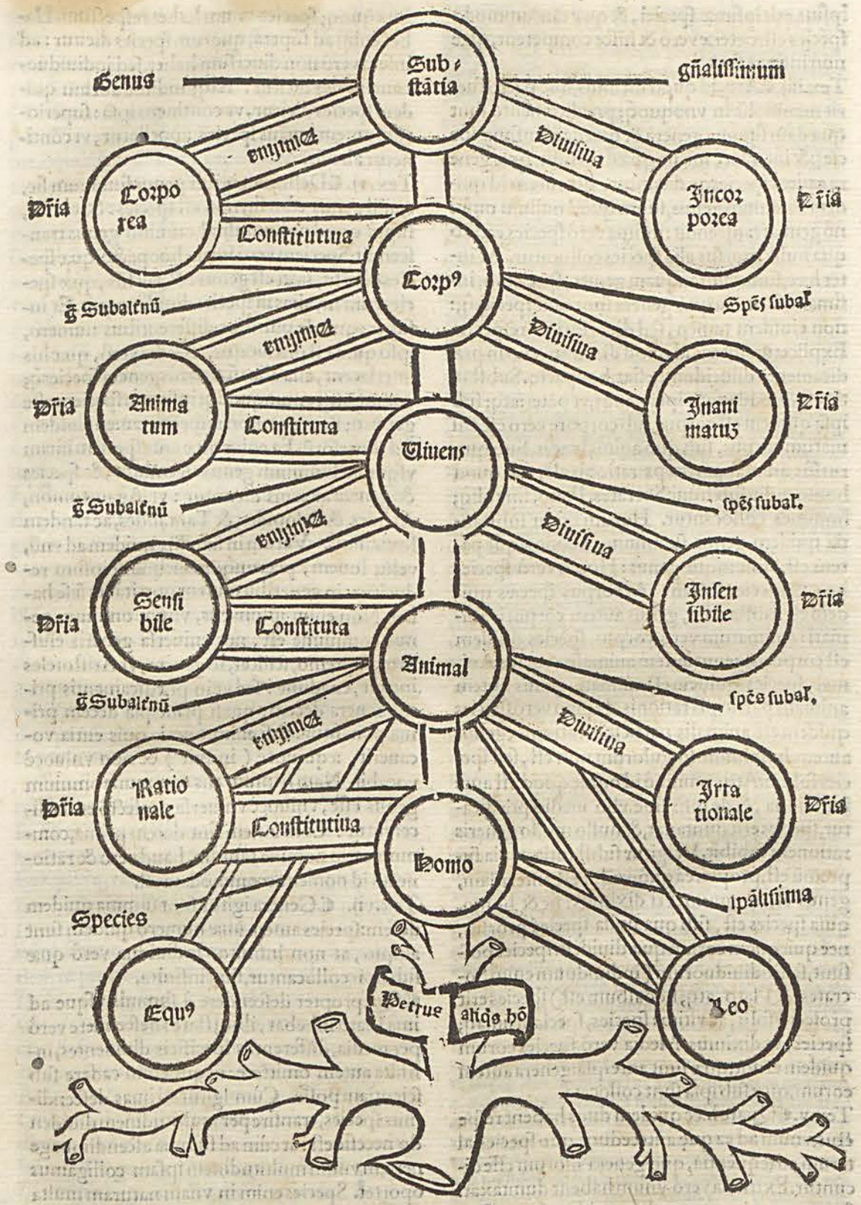

quod sub asignato genere collocatur: sciendũ est, cùm & genus alicuius sit genus, & species alicuius sit species, alterum alterius, vtrunque vtriusq; definitionibus adhibere necesse esse.
Tex. iij. ¶ Asignant igitur speciem & hoc modo: Species est id quod subijcitur generi, & de quo genus hoc ipso quid est prædicatur. Insuper hoc etiam pacto, species est id, quod de pluribus differentibus numero, hoc ipso quid est prædicatur. Verum hæc quidem asignatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipſius,erit infimæ ſpeciei, & quæ tantummodò ſpecies eſt:cæteræ verò & hiſce competent, quæ non infimæ ſunt.

Tex.iiij. ¶Atq; id quod dicimus,hoc pacto fuerit manifeſtũ:In vnoquoq; prædicamento ſunt quædam ſumma genera & quædam infimæ ſpecies:& inter hæc media quædam ſunt, quæ genera eadem ſpeciesq; dicuntur. Eſt autem id quidem ſummum genus,ſupra quod nullum omninò genus tranſcendit:infima verò ſpecies ea,ſub qua nulla prorſus alia ſpecies collocatur. At inter hæc,ſummum inquam genus, ſpeciemq; infimam,ſunt alia quæ genera ſunt eadẽ ſpeciesq;: non eiuſdem tamen, ſed diuerſorum reſpectu. Explicetur autem id quod diximus vno in prædicamento dilucidumq; fiat,hoc pacto. Subſtantia eſt quoddam & ipſa genus,vt patet:atq; ſub ipſa quidem eſt corpus,ſub corpore verò eſt animatum corpus, ſub quo animal cadit. Sub quo rurſùs animal particeps rationis eſt, ſub quod homo cadit:ſub hunc Socrates, Plato, ſinguliq; homines collocantur. Horum igitur ſubſtantia quidem genus ſummum, maximeque patens eſt, ſolumque genus: Homo verò ſpecies ima, & ſpecies ſolùm. At corpus ſpecies quidem eſt ſubſtantiæ, genus autem corporis animati: Animatum verò corpus, ſpecies quidem eſt corporis,genus autem animalis: rurſùs Animal, ſpecies quidem eſt animati, genus autem animalis participis rationis. Homo verò ſpecies quidem eſt animalis participis rationis, genus autem hominum ſingulorum non eſt, ſed ſpecies ſolùm. Atq; omninò id omne quod eſt ante indiuidua, & de ipſis ſine vllo medio prædicatur,ſpecies erit duntaxat,& nullo modo generis rationem ſubibit. Vt igitur ſubſtantia, quia ſupremũ eſt,propterea quòd nihil eſt ante ipſam, genus eſt ſummum, vti diximus: ſic & homo, quia ſpecies eſt, ſub qua nulla ſpecies prorſus, nec quicquam eorum quæ diuidi in ſpecies poſſunt,ſed indiuiduorum (indiuiduum enim Socrates, & Plato, atq; hoc album eſt) ſpecies erit profectò ſolũ, ac vltima ſpecies, ſpecialiſſimaq; ſpecies, vt diximus. Media verò ſpecies eorum quidem erunt,quæ ſunt ante ipſa:genera autem eorum,quæ ſub ipſa ſunt collocata.

Tex.v. ¶Quare hæc quidem duos habent reſpectus,vnum ad ea quę antecedunt,quo ſpecies alterum ad ſequentia, quo genera illorum eſſe dicuntur. Extrema verò vnum habent dumtaxat: ſummum enim genus ad ea quidem, quæ ſunt ſub ſe collocata reſpectum habet: eſt enim genus, vt patet: ad ſuperiora verò nullum profectò habet: cùm ſupremum ſit genus, & vt principium primum, atque (vt diximus) id, ſupra quod nullum inueniri genus omninò poteſt. Ima quoq; ſpecies vnum habet reſpectum. Habet enim ad ſupera, quorum ſpecies dicitur: ad infera verò non diuerſum habet,ſed indiuiduorum ſpecies dicitur. Atq; indiuiduorum quidem ſpecies dicitur, vt continens ipſa: ſuperiorum autem rurſùs ſpecies appellatur, vt continetur ab illis.

Tex. vj. ¶Definiunt igitur genus ſummum ſic, quod genus cùm ſit, non eſt ſpecies: & rurſùs, ſuprà quod nullum aliud omninò genus tranſcendit. Speciem verò imam hoc pacto:quæ ſpecies cùm ſit, non eſt genus: & rurſùs, quæ ſpecies cùm ſit, alias in ſpecies diuidi nequit. Et inſuper, quæ de pluribus differentibus numero, ipſo quid eſt prædicatur. Media verò, quæ his interiacent, alia aliorũ alternis genera ſpeciesq; vocant:atq; vnumquodq; ipſorum ſpeciem eſſe genusq; ſtatuunt, non reſpectu tamen eiuſdem ſed diuerſorũ. Ea enim quæ ante ſpeciem imam vſque ad ſummum genus aſcendunt, & ſpecies & genera alternis dicuntur: vt Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, ac tandem Iouis filius. Verùm in familijs quidem ad vnũ, velut Iouem, plærunq; principium ipſum reducitur: in generibus autem non ità res ſeſe habet. Non enim ipſum ens, vnum omnium genus commune eſt, nec vniuerſa generis eiuſdem, ſupremo, ſcilicet, in genere, vt Ariſtoteles inquit, euadunt: ſed vt in prædicamentis prima genera decem, quaſi principia decem prima ponantur: Etſi enim omnia quis entia vocauerit, æquiuocè (inquit) & non vniuocè vocabit. Nam ſi ipſum ens commune omnium genus eſſe, vniuocè vniuerſa profectò entia dicerentur. Cùm autem ſint decem prima,communicatio nomine tantùm, haud verò & ratione,ad id nomen accommodata eſt.

Tex.vij. ¶Genera igitur ſunt ſumma quidem decem:ſpecies autem imæ numerò quidem ſunt aliquo, at non infinito. Indiuidua verò quæ ſub imis collocantur,ſunt infinita.

¶Quapropter deſcendere à ſummis vſque ad ima Plato iubebat, ibiq; ſtare: deſcendere verò per media, differentijs ſpecificis diuidentes, infinita autem omittere: neque enim cadere ſub ſcientiam poſſe. Cùm igitur ad imas deſcendimus ſpecies, tranſire per multitudinem diuidendo neceſſe eſt: at cùm ad ſumma aſcendimus genera, in vnum multitudinem ipſam colligamus oportet. Species enim in vnam naturam multa congregat, & magis id etiam genus. Particularia vero ac ſingularia vnum econtrà in multa ſemper diuidere videntur. Speciei quippe communicatione, homines complures homo vnus ſunt: at vnus atque communis, ipſis particularibus plures. Singulare nanque diuiſuum ſemper eſt: ipſum vero commune, collectiuum, vnius ſuapte natura efficax. Aſſignato verò genere,ſpecieque,quidnam vtrunque ipſorum ſit,cùm genus ſit vnum, ſpecies verò plures (diuiſio nanque generis in ſpecies plures ſemper eſt) genus quidem ſemper de ſpecie prædicatur,omniaque omninò ſupera de inferis ſemper dicuntur: ſpecies verò neque de propinquo ſibi genere,neque de vllo ſupero prædicatur: non enim conuertitur. Nam aut paria de paribus, vt hinnibile de equo:aut maiora de minoribus, vt animal de homine, prædicetur oportet: minora verò de maioribus non oportet:non enim animal hominem eſſe dixeris, qualiter hominem animal eſſe dicas. Atque de quibus ſpecies prædicatur,de his & ſpeciei genus, & genus etiam generis, vſque ad ſummum genus neceſſariò prædicatur. Nam ſi verum eſt dicere,Platonem hominem,& hominem animal, & animal ſubſtantiam eſſe:verum,& Platonem animal dicere,& ſubſtantiam. Cùm enim ſupera ſemper de inferis prædicentur, ſpecies quidem de indiuiduo, genus autem de ſpecie ac indiuiduo: ſummum verò genus & de genere,vel de generibus, ſi plura media ſubalternaque ſint, & de ſpecie atque indiuiduo prædicabitur. Summum enim de generibus,& ſpeciebus,ac indiuiduis omnibus prędicatur: illud autem quod eſt ante imam ſpeciẽ genus,de vniuerſis imis ac indiuiduis dicitur: ea verò quæ eſt ſolùm ſpecies, de omnibus indiuiduis prædicatur: indiuiduum autem de vno ſolo particulari.

Tex.8. ¶Indiuiduum autem dicitur Socrates,& hoc album:atque hic accedens Sophroniſci filius,ſi ſolus Socrates illi filius eſt. Indiuidua igitur ex eo talia dicuntur, quia ex proprietatibus quidq; conſtat, quarum idem aggregatum nunquàm in alio fiet. Socratis nãque proprietates nullo in alio particulari eædem fient. Hominis autem, communis dico, proprietates eædem in pluribus, imò verò in omnibus particularibus hominibus, quatenùs homines ſunt, ſiunt atque inueniuntur. Indiuiduum igitur à ſpecie, & ſpecies à genere continetur. Genus enim eſt quoddam totum, indiuiduum autem pars. At ſpecies & totum, ac etiam pars eſt: ſed vt pars quidem ad aliud, vt totum autem non ad aliud dicitur, ſed in alijs. Totum enim in ipſis partibus eſt. De genere igitur atque ſpecie,& quidnã ſit ſummum genus, & quid ima ſpecies, & quæ ſint eadem genera ſpecieſve, quæ præterea ſint indiuidua,& quot modis genus ſpeciesq; dicantur,ſatis iam explicauimus.

ALio ordine enumerauit in prologo Porphyrius vniuerſalia aliumq; ſeruat in eorum tractatu: dum illic differentiam collocauit ante ſpeciem, hic vero ſpeciem anteponit differentię. Quod non caſu,ſed conſulto fecit. Ordo enim naturalis erat,vt de differentia priuſq; de ſpecie diceretur:conſtat enim ſpecies ex genere & differentia,tanquã materia & forma:& rectus ordo ſcientiarum eſt,vt cognitio totius a cognitionibus partium proficiſcatur. Quemadmodum Ariſtote. primo Phyſicorum cognitionem rei naturalis ab his (quibus res naturalis conſtat) principijs exordiꝛ. At vero quia ſpecies & genꝰ relatiue inuicem dicũtur,& relatiua ſimul ſunt cognitione, neceſſariũ duxit Porphyrius,poſt genus proxime de ſpecie dicere:vtpote q̃ alterum per alterum mutuo definiatur. Quamuis & aliam rationem adũciat Auicenn. puta q̃ ſpecies actu contineat intra ſe genus, differentia vero ſit extra eſſentiã generis:ſicut materia eſt de eſſentia cõpoſiti, non tamen de eſſentia formę: & ideo ſpecies eſt propinquior generi, q̃ differẽtia. Et poteſt tertia ratio accumulari: quia prędicatio ſpeciei cum ſit quidditatiua, nobilior eſt, q̃ prędicatio differentię, quę prędicatur in eo quod quale. ¶Tria ſunt membra huius capitis. In primo ſtatuũtur & acceptiones & definitiões ſpeciei: in altero diſponitur ſeries & arbor prędicabilium, in qua vnũ eſt ſupremum genus, aliud infima ſpecies, atq; alia in medio genera ſubalterna. In tertio denique poſtremo membro definitur indiuiduũ, quod eſt ſubiectum prędicatorum omnium. Prima pars cõtinet tres textus: ſecunda quatuor: vltima vero vnicum, atq; adeo in toto capite ſunt textus octo.

Text.19. ¶Species autẽ dicitur &c. Quemadmodũ fecit Porphyrius ſuperiori capite, ita hic non cõnumerat omnes acceptiones ſpeciei (accipitur enim & apud Grammaticos, pro ſpecie primitiua & deriuatiua: & apud Dialecticos pro ſpeciebus cognoſcitiuis, aut ſenſuum, aut intellectus) ſed eius tantum acceptionis realis & vulgaris meminit, cuius ſimilitudine accipit ſpecies ſm Dialecticos. Species ergo accipitur dupliciter, vno modo vt ſignificat intentionẽ primam: alio modo vt eſt nomen ſecundæ intẽtionis. Quod dicũt, primæ intẽtionaliter, & ſecũdæ itẽtionaliter. Primo modo accipitur pro vniuſcuiuſq; rei forma. i. pro forma a qua res dicitur formoſa & ſpecioſa, vt eſt illud, ſpecioſus forma præ filijs hominum: & illud, formoſum paſtor &c. Sed circa exẽplũ rex. litere adnotandũ eſt, q̃ litera Græca ſic habet, proton eidos arion tyrãnidos, id eſt, prima ſpecies digna eſt imperio. Boetius vero quem Albertus & fere doctores ſequuntur, non dixit, prima, ſed Priami, vel quia in aliquo exẽplari Græco ita reperit: vel vt ad infelicitatem Priami alluderet, qui cum eſſet forma præſtantiſſimus, atq; adeo dignus cenſeretur imperio, iniqua tamen fortuna regno cecidit Troianorum. Commentator vero legit, vt litera Græce iacet, prima ſpecies, quamuis mendoſi codices habeant, primi ſpecies. At vero Argyropylus ſignificantius forte tranſtulerit præſtantiſſima ſpecies: nam proton, id etiam ſignificat, quod præſtantiſſimum. Dicitur aut præſtantiſſima hominis ſpecies imperio digna: tum quia vt ex Ariſtot. 2. de anima & primo Rhetoricorum colligitur, lineamẽta corporis, iterq; virtutis animi indicia ſunt: tum etiã quia & corporis præſtãtia permultum cõmendat virtutem principis, & cuiuſuis ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gistratus: est em (vt ait poeta) ℞atio⁹ ⁊ pulch⁹o veniens in corpore virtus. ¶ Secūdo modo accipitur species vt est nomen secūdę intētionis. Et est illud quod ponitur sub assignato genere. Sub assignato genere, id est, sub genere quod superiori capite definitū est. Aut sub assignato, id est, sub certo ⁊ determinato genere, ad denotandum ꝙ non sub singulis generibus sunt species singulę, sed sub vno certo genere continentur multę species: sunt enim homo ⁊ equus ⁊c. species animalis. Tex. 2. ¶ In secūdo texcusat se statim ℙorphyrius, ꝙ non debeat sibi vitio vari, si cum genus definierit per speciem, iam modo speciem vicissim definiat per genus: vbi videtur circulo vti contra artem definiendi: respondet enim ꝙ cum genera ⁊ species dicantur correlatiue, animal enim est genus hominis, atq; homo species animalis, necessarium est naturam generis exponi per ordinem ad speciem, ⁊ naturam speciei explicari per ordinem ad genus. Vbi quęstio disputanda foret, vtrum vnum relatiuū debeat definiri per reliquum: sed quęstio hęc reponenda est vsq; ad prędicamentum relationis: vbi ait Aristote. ꝙ si quis vnum correlatiuorum definite scit, simul scit ⁊ alterum. Nunc autem supponendum interim est, ꝙ cū res sicut se habent ad esse, ita se habeant vt cognoscantur. 2. meta. tex. 4. ⁊ esse relatiui sit esse ad aliud (esse enim patrem nihil aliud est ℘ habere habitudinem ad filium) fit vt conditio ⁊ proprietas vnius relatiui nō explicetur nisi per suum correlatiuum: pater enim est ille qui habet filium, ⁊ filius ille, qui habet patrem, sicuti eadē est via a Thebis ad Athenas, ⁊ ab Athenis ad Thebas. In vero illa sit propria definitio, illic disputabitur. Hoc tamen hic admonuerim, ꝙ forsan correlatiuum posset perspicatius exponi non per aliud formaliter, sed per fundamentum alterius. Vt si dicas pater est animal qō genuit sibi simile in substantia, ⁊ filius est animal quod a sibi simili genitum est, atq; adeo genus est vniuersale, quod alteri vniuersali superpositum est: species vero vniuersale quod sub alio positum est. ¶ Et dicitur species hoc secundo modo ad similitudinem speciei realiter: nam quemadmodum forma ⁊ pulchritudo rei est eius perfectio, ⁊ per illam perficitur informitas materię: ita cū genus dicat quid confusum, ⁊ in potentia ad plures species, per differentiam actuatur ad perficiendam speciem. Sicut enim ęs (inquit Boetius) accepta forma transit in statuam, ita genus accepta differentia trāsit in speciem ⁊c. Unde vulgares Latini prius imposuerunt nomen ad significādum formam ⁊ pulchritudinem cuiusq; rei, ⁊ inde philosophi, ⁊ dialectici transtulerunt nomen ad significandum speciem quę est sub genere. Tex. 3. ¶ Assignant igitur speciem. Subsequēter in. 3. tex. ℙorphyrius assignat duas definitiones specieiː non enim sunt tres, vt expositores plurimi censent: sed certe, vt inquit Auicenna, tantum sunt duę. Una quę definit speciem per respectū ad superius genus, ⁊ alia quę definit speciē per habitudinem ad inferiora individua. ℙrima definitio est, species est id quod subiicit generi, ⁊ de quo genus hoc ipso quid est prędicatur: secūda nanq; particula est prioris expositio. ¶ Altera definitio est, species est quod de pluribus differentibus numero hoc ipso quid est prędicatur. Vbi notandum est primo ꝙ genus, inquantū genus nō dicit nisi vnicam habitudinem, puta ad inferiora de quibus prędicatur, sicut neq; individuū dicit, nisi vnicam habitudinem ad superiora, quibus subiicitur. Species vero, inquantum species, dicit duas habitudines: scilicet subiici generi ⁊ prędicari de individuo. Est em homo, species animalis, ⁊ species ℙetri: ⁊ ideo vtroq; modo definitur. Sed tamē species nō habet, vt sit vnum quinq; vniuersalium per respectum ad genus, sed per respectum ad individua: esse enim vniuersale nō est subiici, sed prędicari. Ob idq; dignior acceptio speciei est qua comparatur ad individua, ⁊ fm hanc acceptionem impositum est ei primo nomen speciei. Et ideo acceptio speciei respectu generis precedit in textu tanquā imperfectior ⁊ minus propria. ¶ Unde subiūgit ℙorphy. ꝙ definitio prior cōuenit speciei in vniuersum, siue sit specialissima, siue subalterna: posterior vero tantum conuenit speciei specialissimę, quę simpliciter dicitur species: nam species q̄ sunt genera, non dicuntur simpliciter species: sed species subalternę.

Definitiones spēi.

Tex. 4. ¶ Atq; id quod dicim⁹.

Hęc est secunda pars text. in qua diffuse admodum disponitur series ⁊ arbor prędicabiliū, quę generaliter in tria distinguuntur: puta suprēmum genus quod dicunt generalissimum: infimā speciem, quam dicunt specialissimā: ⁊ media, quę sunt species ⁊ genera subalterna. Atq; licet arbor hęc quocūq; in prędicamento ordinari posset, explicatur tū in prędicamento substātię quod est omnium dignissimū. ¶ Ubi adnotandum est primo, ꝙ apud ℙorphyrii. sex sunt vniuersalia in recta linea disposita, puta, substantia, corpus, corpus animatum, animal, animal rationale, homo, sub quo ponuntur individua, ℙetrus, ℙaulus ⁊c. ⁊ quidē corpus animatū, ⁊ aīal rationale, potius habēt formā definitionū q̄ specierum aut generū: veritātī nominum inopia in causa est, vt corpus animatū, accipiatur vice nominis simplicis et absoluti, qō sit genus oīm viuentium, puta animaliū ⁊ plantarū: loco cuius nos substituimus viuens, vt gerat vicem nominis absoluti. Itidē, animal rationale, positū est a ℙorphy. loco nominis simplicis ⁊ absoluti, qō sit gen⁹ hominum corporūq; cęlestiū ⁊ suprācelestiū substantiarum. Fuit enim ℙorphy. (vt in prologo adnotauimus) Stoicus magis ⁊ ℙlatonicus, q̄ Aristotelicus: atq; adeo in illo fuit errore Stoicorū, vt crederet cœlos esse animalia, eo qō a seipsis videntur moueri, qō proprium est aīalis: idq; ansam dedit poetis, vt astra cōfingerent esse viuentes deos. Fuit itidē in alio errore, puta deos ⁊ substātias suprācelestes esse animalia rōnalia, vt refert Apule. li. de Deo Socratis vbi dęmones (inq̄t) sunt animalia corpore aerea, mēte rōnalia. Et ideo opinatus est, animal rationale, esse genus, quod contractum per mortale, constituit definitionem hois: cōtractum vero per immortale, cōstituit definitionē suprācelestiū substantiarū. Illos tū errores non solum Christiana fides, sed Aristot. 12. meta. elidit, asserens cœlos non habere animas informātes, sed assistrices intelligētias, a quibus mouent: itē substātias suprācelestes non esse corporea animalia ⁊ rationalia: sed substātias pure intellectuales, quas subinde intelligētias nūcupauit. Ob idq; nos nullū posuimus mediū genus inter animal ⁊ hoīem, sed animal rationale, est definitio hominis: atq; adeo tantū sunt quinq; vniuersalia in linea recta. Ea vero q̄ hinc inde circūstant sunt differentię. ¶ Igit substantia est genus corporis, nullius tū est spēs: corpus vero, spēs substātię: sed genus viuentis: ⁊ ita deinceps vnūquodq; mediū est genus inferioris ⁊ spēs superioris, vsq; ad hō, quod tam respectu superioris animalis, q̄ respectu inferioꝝ inęquidnoꝝ est species, ⁊ nullo modo genus: differētię vero q̄ ad latera adscribuntur sunt diuisiuę generis superioris ⁊ cōstitutiuę specierū inferiorū, vt, corporeū, diuidēs substantiam,

Arbor vniuersalium.

stantiam, definit corpus: est em corpus substātia corporea: ⁊ ita deinceps, vt patet in figura. Homo vero (neq; aliqua specialissima species) non diuiditur formaliter per inferiores differētias, sed materialiter per principia individuationis, vt in prędicamentis manifestabitur. ¶ Est pterea notādū, ꝙ catena hęc arbor prędicabilium non solū in nominibus cōsistit (vt Nominalium fert opinio) nec in solis rebus, vt quidā Realissimi opinantur, sed est in rebus principaliter ⁊ fundamentaliter ⁊ in nominibus tanquā insignis: quēadmodū em se habēt vniuersalia obiectiua ita ⁊ vniuersalia in repręsentādo, vt admonere sępe solemus. ¶ Sumitur rō huius arboris hoc mō. Cum hoies cōueniāt essentialiter inter se ⁊ differāt a cęteris animalib⁹, consideratur in homine ratio cōis solis hoībus quę dicit humanitas: ⁊ cū animalia oia cōueniant essentialiter inter se ⁊ differant a plātis, cōsideratur vna ratio generica cōis oībus animalibus q̄ dicitur animalitas, ⁊ super illā cōsideratur ratio viuentium quę est cōmunis animalibus ⁊ plantis: ⁊ superior ratio corporis ⁊ suprema ratio substātię. Atq; adeo totidem correspondent in intellectu cōceptus formales absoluti. ¶ Id pterea hicadnotauerim ꝙ hęc vniuersalia, quoꝝ fundamēta sunt in rebus, non sunt nuncupanda vniuersalia in essendo (vt quidā appellant) nam vniuersale in essendo desīgnat, id qō scōm esse reale est separatū, vt erat in opinione ℙlatōis: vniuersalia autē Aris. solū sunt vniuersalia, per abstractionē intellect⁹: quare nō sunt nuncupāda, nisi vniuersalia obiectiua, aut vniuersalia abstracta, ad differentiā vniuersalium, quę sunt in voce, aut scripto, quę dicuntur vniuersalia in repręsentādo. Tex. 5. ¶ Quare hęc quidē ⁊c. Infert corollariū ℙorphy. ꝙ singularia inter medioꝝ duos habēt respectus dū sunt species superioꝝ, inferioꝝ vero genera: sed extrema nō habēt nisi vnū dūtaxat respectū: substātia em ita est genus, vt sit nullo modo species: hō vero ita est species, vt neutiq̄ sit genus: est em homo ⁊ species animalis, ⁊ species ℙetri ⁊ ℙauli. Adde si libet ꝙ quēadmodū substantia est suprēmū genus ⁊ homo infima species, ita corp⁹ est suprema species, puta supra qō nulla est species: atq; animal, infimum genus, vtpote sub quo nullū est genus. Quare licet tria sint quodā modo media, tū viuēs est simpliciter mediū: nēpe ꝙ habet supra se non solū genus sed speciē, quale est corpus: ⁊ sub se non solū speciem, sed etiā genus, quale est animal. ¶ Hinc innotescit quare illa intermedia dicant species aut genera subalterna: non em dicitur animal species subalterna: qr ponitur sub alia specie sicut propositio particularis dicit subalternari vniuersali: sed dicuntur subalterna, qr subalternatim ⁊ vicissim mō sunt genera modo species, vt animal est species quatenus subiicitur viuenti, ⁊ genus quatenꝰ prędicat de homine. Tex. 6. ¶ In text. 6. qui incipit, definiunt igitur ⁊c. colligit subinde ℙorphy. duas definitiones generalissimi ⁊ tres definitiones specialissimi, q̄ ex dictis elucescunt. Cōparat tamē filū hoc ⁊ seriem generū ⁊ specierū dialecticorū ad progeniem in familijs. Ut Agamemnon sit loco hominis, ⁊ eius pater Atreus, loco animalis: deinde auꝰ eius ℙelops loco viuentis, pterea proauus Tantalus, loco corporis: at deniq; attauus Jupiter, loco substantię. Et quāuis Jupiter non fuit primum genus Agamemnonis, fuit enim Jupiter filiꝰ Saturni, nepos q̄ Cęlij Ophyonisq; pronepos, tamen aut quia Jupiter deus fuit, propter eius reuerentiam ponitur tanq̄ primū genus: aut qr Saturnū regno deturbauit ⁊ pepulit, nō fit mētio Saturni. ¶ Subiungit tamen ꝙ non quēadmodū in familijs, ita est in generibus apud philosophos: nā in familijs oia reducūtur ad vnum primum Jouem, in generibus autem nō oia reducuntur ad vnū: qr maxime reducerentur ad ens, qō tamē est falsum: imo, ens, nō est vniuocum genus ad oia prędicamēta: sed sunt decē prima genera atq; adeo primo diuersa, vt in prędicamentis. c. 4. videbimus. Tex. 7. ¶ In tex. 7. qui incipit genera igitur sunt summa. Subnectit continuo ℙorphy. tria dicta notanda. ℙrimum, genera sunt decem (scilicet generalissima) species vero plures sunt, q̄ sub numero cōprehendi possunt, sunt tamen numero finito: q̄ individua sunt infinita: quapropter dividere genera licet vsq; ad infimas species, speciē tū per individua dividere (autore ℙlatone) nec est scientię, nec artis. Quare sciētię nō sunt nisi de vniuersalibus, q̄ sunt perpetua ⁊ eiusdem rationis in oib⁹ individuis. De individuis aūt nō est sciētia: tum qr corruptibilia, tum qr ratio propria vnius individui nō est eadem in alio: ⁊ ideo per sciētias abstractiuas non possumus percipere qualis sit ⁊ individuoꝝ qualitas ⁊ dispositio, sed id percipimus experiētia. ¶ Scōm dictū cū descendimus a genib⁹, ad species id facimus per diuisiones multiplicādo species, vt substātia diuidimus in corporeū ⁊ incorporeū, ⁊ corp⁹ in aiatū ⁊ ānimatū, ⁊ ita deinceps. Et quodlibet illoꝝ eadē rōne subsecatur: q̄ cū a specibus ad genera ascēdimus colligimus multitudinē: homo. n. vnā pluriū individuoꝝ essentiā continet: genus vero vnā pluriū specierū colligit ratiōnē. Quare plures hoies participatione speciei sunt vnus homo. i. vnicā rationē ⁊ essentiam habent inquantum sunt homines. Et eadem ratione participatione generis plures species sunt vnum animal, id est, inquātū homo ⁊ equus sunt ąnimalia, eandē rationē participāt. Quare singulare semper est diuisiuū, vniuersale vero collectiuū. Considerandum est hic tū ꝙ non affirmatur hic plures homines esse simpliciter vnum hoīem: nam simpliciter vnus hō intelligitur vnus numero, sed plures hoies sunt vnus homo cum addito. i. vnus hō in specie. ¶ Tertiū dictū est, ꝙ cum diuisio generis sit semp in plures species, fit vt superiora de oībus inferioribus prędicentur aut ęqualia de ęqualibus, inferiora vero de superioribus minime prędicātur: si em ℙetrus est homo ⁊ homo est animal ⁊ animal viuens ⁊c. fit vt ⁊ ℙetrus sit homo, ⁊ sit animal, ⁊ sit viuens, vsq; ad substantiam: et si homo ⁊ rationale, ⁊ risibile, cōuertātur, tunc omnis hō est rationalis ⁊ omnis homo est risibilis ⁊ econuerso, prętereꝰ ꝙ istę sunt prędicationes directę, cōuertētes vero indirectę: sed tamē ℙetrus nō prędicatur de homine nec homo de animali, ⁊ sic ascendendo: nō solū qr inferiora non prędicantur de superioribus directe nec vniuersaliter (est em indirecta hęc, animal est homo, ⁊ falsa hęc, omne animal est homo) sed certe mens ℙorphyrii est, ꝙ simpliciter inferius non prędicatur de superiori: nam q̄ q̄ sit vera propositio, animal est homo: tamen homo simpliciter non censetur prędicatum animalis: quia nō est forma eius. Quare prędicari indirecte est prędicari fm quid, vt supra dictū est. Concludit tamen ℙorphy. ꝙ individuum de vno solo puta de seipso prędicatur.

¶ Indiuiduum autem dicitur.

Hęc est tertia ⁊ postrema pars textus qua continet definitio individui. Ubi primo ℙorphy. tria cōmemorat individuoꝝ genera, puta individuū determinatū seu nominatū, qō est nomē proprium, vt Socrates: alterum individuū vagum seu confusum: quod circunscribitur communi nomine cum pronomine

demon

Universidad de Deusto
Biblioteca

demonstratiuo,vt hoc album,hoc veniẽs quod spar sim vagatur per oia singularia,dum nõ hoc determi nate significat,sed cõfuse vniuersa:quare nunc accipitur pro vno nũc pro alio,scõm q hoc,aut illud demõstratur:z tertiũ est indiuiduũ ex suppositiõe seu circũlocutum,vt Sophronisci filius,supposito Socratem fuisse vnicum Sophronisci filiũ. Quare hęc non sunt tria indiuidua re distincta,sed sunt tria nomina q̃ eidẽ Socrati cõuenire possunt. ¶ Scõo sub-
Indiuiduũ iungit Porphy. definitionem indiuidui qõ est illud cuius aggregatum seu collectio proprietatũ nõ potest in alio fieri,vt collectio proprietatũ q̃ sunt in Socrate, nũq̃ erunt in Platone, ad differẽtiã speciei, puta cõmunis hominis,cuius essentia z definitio eadem cõuenit oĩbus indiuiduis. Ubi cõsiderandũ est quẽadmodũ Porphyrius in rebus ipsis ponit speciem,z nõ tantũ in noĩbus. Proprietates aũt indiuidui sunt numero septẽ quas his versibus explicant: Forma, figura, locus, tẽpus, cũ noĩe, sanguis, Patria sunt septẽ, quę non habet vnus z alter. Forma, id est qualitas, vt color z complexio: nam forma substantialis potius pertinet ad speciem: figura, vt lineamenta z corporis habitudo: locus z tẽpus, puta hic z nunc, q̃ potissima sunt accidẽtia indiuiduationis. vt esse natum sub tali climate taliq; respectu cœli, atq; tali tẽpore anni. Nomẽ z sanguis, puta esse genitum his aut illis parentibus z oriundum esse ex tali patria. Hęc autẽ accidentia præsertim conueniunt indiuiduo substantię: nam indiuidua accidentium non indiuiduãtur nisi ratione singularis substantię in qua recipiuntur, vt videbimus in prædicamento substantię. ¶ Tertio Porphyrius colligit, q indiuiduum continetur a specie, z species a genere: nam genus est quoddã totum, indiuiduum autẽ est pars, species vero est totum z pars: pars quidẽ quatenus cõtinetur sub genere: z totum, quatenus continet indiuidua. ¶ Qõ si quis arguat speciem potiꝰ esse totum respectu generis q̃ genus respectu speciei, qñquidem species cõstat ex genere z differentia tanq̃ ex materia z forma. Rñderur duplex esse totũ
Totum duplex. apud dialecticos. s. totum actuale, z totum potentiale: totũ actuale est quod actu in sua quidditate plures cõtinet partes essentiales: totum potentiale est quod sub se plures cõtinet partes subiectiuas: primum dicitur totũ definibile quod resoluitur in partes compositiuas, alterum dicitur totum vniuersale quod diuidit in partes subiectiuas. Primo modo species est totũ respectu generis, z scõo mõ genus est totũ respectu speciei: z qz opusculũ hoc est de vniuersalibꝰ simpliciter Porphyrius enũtiauit gen̄ esse totum: quia videlicet est totum in prædicando.

Quæstio vnica.

Vtrùm textus Porphyrij de specie sit in vniuersum verus.

Parte negatiua arguitur Primo. q genus z species nõ dicãtur relatiue. Relatiua auctore Aristo. in prædicamẽto relationis sunt simul natura: sed genus prius est q̃ species: nã vt Arist. docet in post prædicamẽtis, prius esse qõ nõ cõuertitur subsistendi cõsequẽtia, z tñ nõ sequitur si animal est homo est: ergo genus z species nõ se habẽt relatiue. ¶ Et cõfirmatur. Si genus z species essent relatiua ponerentur in solo prædicamento ad aliquid qõ est falsum, cum in vnoquoq; pdicamẽto genera sint et species. ¶ Secũdo arguitur cõtra definitionem. Numerus est species solum quãtitatis: ergo in solo prædicamento quãtitatis reperiuntur aliqua differentia numero: sed species in quocũq; inuenitur prædicamento: ergo species nõ debet definiri per prædicari de pluribus differentibus numero. ¶ Et cõfirmatur primo. Definitio Porphyrij neq; omni cõuenit neq; soli speciei: nam sol, luna, z similia sunt species, quę tamẽ nõ prædicantur de pluribus differentibus numero: z Deus econuerso vt pdicari de pluribus differẽtibꝰ numero, puta de tribus psonis, z tñ non est species, sed res singularissima: ergo. ¶ Et secundo id confirmatur. Genus prædicatur de pluribus differẽtibus numero, puta de Petro z Paulo, imo cum prædicatur de homine z equo, prædicat de pluribus differentibus numero: nam fm Aristo. 5. meta. text. 12. ea q̃ specie differunt a fortiori differunt numero: ergo falsum dicit Porphyr. illam definitionẽ soli speciei specialissimę cõuenire. ¶ Mox cõtra secũdam partem textus, arguitur tertio, q genera subalterna inepte dicãtur media. Medium est qõ participat vtrunq; extremum, z per consequens de neutro pdicatur, vt medius color nec de albo nec de nigro prædicatur: sed tñ genus totũ prædicatur de inferioribus, z de illo prædicantur superiora: ergo genera illa non dicuntur media. ¶ Quarto arguitur. Arbor prædicabilium supponit genera illa z species vt iacent sibi esse immediata: sed hoc est falsum: ergo arbor supponit falsum. Probatur minor. A quacunq; essentiali cõuenientia abstrahibilis est conceptus cõmunis qui sit, aut species aut genus proprium eorũ quę sic cõueniunt: sed inter hoiem. v. g. z elephantem, z equum, videt quędam esse cõueniẽtia essentialis, qualis non est inter hominẽ z lepore: ergo aliqõ genus proprium est harum trium specierꝫ, puta, a, quod est superius ad hominẽ z inferius ad animal: eadem ratione inter hominem z elephãtẽ, est aliqua conuenientia, quę non est inter hominem z equum, z sic dabitur genus, b, inferius ad, a, z superi⁹ ad hominẽ: atq; simili arte excogitari potest media species inter hominẽ z elephantẽ, z ita in infinitum, quo fit vt nullum sit genus immediatũ hoĩs.
¶ Et confirmatur. Genus non prædicatur de indiuiduo: ergo male dicitur in calce septimi textus, q genus prædicatur de quibus prædicatur species. Probatur antecedens. Si prædicaretur de illis maxime prædicaretur prædicatione generis: sed istę prædicationes Petrus est animal, Paulus est animal, non apparent prædicationes generis, cum in his nõ prædicetur genus de pluribus differentibus specie.
¶ Quinto aduersus tertiã partẽ text⁹ argr. Indiui dua singularium non cadunt sub scientia, quia sunt infinita vt ex mente Platonis dixerat supra Porphyrius: ergo nec possunt definiri: eiusdẽ enim obiecti est definitio atq; scientia. ¶ Sexto z postremo arguitur. Definitio indiuidui nec cõuenit indiuiduo vago, nec indiuiduo ex suppositiõe, neq; indiuiduo determinato: ergo nõ est bona. Probatur añs singulari vago vt, hic homo, hoc album, nõ repugnat prædicari de pluribus, si plura successiue demõstrẽtur, z multo minus repugnat singulari ex suppositione, vt si plures essẽt Sophronisci filij: ergo hęc nõ sunt simpliciter indiuidua. Secũda pars, probatur. Indiuiduum determinatum de nullo prius prædicatur: ergo per contrariũ extremum definitio non cõuenit ei, qua in vltimis verbis superioris textus, indiuiduum dicitur esse id quod de vno solo particulari prædicatur. Probatur antecedens, nam si prædicaretur

caretur maxime de seipso: sed vt supra dixim⁹, nihil prædicatur de seipso, quia prædicatum est veluti forma subiecti z nihil est forma sui. Quod confirmatur auctoritate Aristot. cap. de substantia dicentis, q a prima substantia nulla est prædicatio.

¶ Hic non opus est alia conclu-

sione, prꝫterq̃ q dicta Porphyrij sane intellecta recte habent. Unde ad primũ argumẽtum respõdetur q genus z species, si accipiantur personaliter, p substractis fm se intellectis, non sunt relatiua, z hoc probat argumentum. Ratio eĩ animalis, est prior rõne hoĩs: qz potest esse animal sine homine z nõ econuerso: imo in eodẽ supposito emb: yo prꝫ⁹ viuit vita animalis q̃ vita hominis. Nec hoc mõ gen⁹ z spẽs sunt in vno certo pdicamento, sz in singulis sunt genera propria z species. Alio mõ accipiunt gen⁹ z spẽs formaliter: vt supponũt simpliciter, p natura ĩ cõi substracta intẽtioni generis, z hoc mõ genus z spẽs relatiue se habẽt: est eĩm animal genus hoĩs, z hõ spẽs animalis. Caue nunq̃ cõcedas genus aut speciẽ accipi pro intẽtionibus, qõ iam mõ tanq̃ falsissimum condemnatum est. ¶ Ad cõfirmationẽ rñdebitur in pdicamẽtis. c. 4. vbi videbimus an ponãtur in vno certo prædicamento. ¶ Secundum argumentum petit expositionẽ definitionis, quę partim ex definitione generis innotescit: definitur eĩm hic scõa intẽtio speciei, sicut illic secũda intẽtio generis: non q̃ species aut eius definitio accipiatur pro scõa intentione, sed vtrũq; denominatiue supponit pro hoĩe z ceteris speciebꝰ, quibus cõuenit pdicari de pluribus rõne scõę intẽtionis. i. in quãtũ abstrahuntur a conditionibus singularibus. Itẽ illic expositũ est quid est prædicari in quid. Est tñ differẽtia, q genus pdicat in quid: qz est pars qddditatiuę definitionis spẽi: species vero, qz dicit totã quidditatẽ indiuiduorum de quibꝰ prædicatur. ¶ At circa materiã argumenti notãdũ est, q Arist. 5. meta. tex. 12. vbi dicit ea differe specie q̃ differunt definitione, subiungit, ea differe numero quę differunt ex parte materię. i. quibus nõ est vna materia. Unde differentia specifica z numerica differunt, q illa est formalis, hęc vero, materialis: hõ enim z equus per formã differunt specie, sed formę plurium equoꝝ solũ differunt numero, qz sunt in diuersis materijs. Atqui diuisio materialis
Dꝛia spẽ. z mi. dicitur numerica: qz vt. 4. Topic. c. 6. Et. 3. Physi. tex. 68. docet Aristo. numerus augetur ex diuisione continui. Quę diuisio est materialis, qz fit ratione quãtitatis z materię: z ideo q̃cunq; differunt tãtũmodo ratione materię, dicũtur differre numero. Et prꝫterea, qz per solã numerationem indiuiduoꝝ augetur numerus: duo enim hoĩes, quãuis nõ sunt nisi vna species, sunt duo: z duo homines z tres equi, quãuis nõ sint nisi duę species, sunt simplr quinq;: z vnus homo, quamuis habeat plures partes z plura accidentia, non est nisi vnum. ¶ Unde ad argumẽtũ respõdetur, q quãuis numerus formaliter accept⁹, id est, in quãtũ abstrahitur a rebus numeratis, puta hominibus, lapidibus ꝛc. sit species prædicamẽti quantitatis, vt illic videbimus, nihilominus numerus materialiter acceptus pro reb⁹ numeratis, reperitur in quocunq; pdicamento: z ideo in quocũq; est species, quę prædicatur de pluribus differẽtibus numero. ¶ Confirmatio prima insinuat vnum adnotatione dignum: videlicet q genus suapte natura plures postulat species, species vero potest in vno indiuiduo conseruari. Quę sententia est Aristo. 4. Topico. cap. 3. z Boetij lib. de diuisionibus, z S. Tho. 1. sen. d. 19. q. 4. art. 2. Et ratio est, quia genus non dicit totam essentiam speciei, sed contrahitur per duas oppositas differentias: nihil eĩm ꝓtrariatur nisi quod desse est indeterminatũ ad plura: species vero: qz dicit totam essentiam indiuidui, nõ contrahitur per oppositas differentias, sed multiplicatur ad multiplicationem indiuiduorum ratione huius aut illius materię: quapropter Auicẽna, species, inquit, potius dicit multiplicari q̃ diuidi. Idcirco de per accidẽs est q̃ species sit in vno vel plurib⁹ indiuiduis: qñ eĩm indiuidua sunt corruptibilia, tunc est in pluribus, qz species non potest cõseruari in vno: sed qñ sunt incorruptibilia, vt, sol, naturaliter cõseruatur in vno. Dixerim naturaliter: qz supranaturaliter potest animal cõseruari in vna specie si Deus corrumperet alias. ¶ Ad aliam partem de Deo respõdetur, q Deus non est species, vt latius videbimus in prædicamẽto substãtię: sed interim rñdetur q̃ in definitione speciei intelligitur gen⁹ definiti. s. species est vniuersale qõ pdicatur ꝛc. Essentia diuina nõ est vniuersale, qõ sit cõmunicabile p definitionẽ z diuisionẽ: nõ eĩm est alia numero essentia Deitatis in patre z alia in filio: sicut in hoĩbus multiplicat essentia hoĩs: sed eadem singularissima est in omnibus. Et prꝫterea personę diuinę nõ ꝓprie differunt numero, vt docet S. Tho. 1. parte. q. 30. quia idem numero Deus est pater, filius z spiritus sanctus: sed hoc altioris est negotij. ¶ Ad secundam cõfirmationẽ rñdetur, q definitio speciei debet intelligi cũ duplici prꝫcisione hoc mõ, species est vniuersale qõ tñ pdicatur de pluribus solo numero differẽtibus: z genus quãuis pdicatur de Petro z Paulo solo numero differẽtibus, non tãtum pdicatur de illis sed de hoĩe z de equo q̃ non differunt solo numero. Ponitur vniuersale tanquã genus ad excludendum definitionem q̃ non est species, qz nõ est simplex vniuersale. Et eadẽ rõne excludit indiuiduum, qõ quãuis ponit sub assignato gñe, non est species.

¶ Ad tertiũ argumẽtum respõ

detur, q mediũ multis modis accipitur. s. mathematice pro eo qõ æqualiter distat ab extremis: z physice, p eo qõ virtualiter participat vtrũq; extremum, vt est medius color: z moraliter, pro eo in quo consistit virtus: z quarto mõ logice qõ Arist. vocat positiõe mediũ. i. pdicatione: z isto mõ accipitur in proposito, qõ est mediũ in recta linea inter superius z inferius. Quocirca nõ participat vtrũq; extremũ, sed participat superius z participatur ab inferiori: vt animal participat corpus, qõ ponit in eius definitione, z participatur ab hoĩe, cuius definitionem ingreditur. Quo fit vt hmõi mediũ, sit mediũ in demõstratione: demõstrat eĩm corpus de hoĩe per mediũ aĩal. Videlicet omne aĩal est corpus, oĩs hõ est aĩal: ergo oĩs hõ est corp⁹. ¶ Quarto arguẽto cõuincẽtur fere Nominales cõcedere eius cõclusionem: nẽpe q̃ nullũ sit genus immediatum ad hoĩem: sed q̃ inter quascunq; duas species põt signari species media: atq; adeo genus, qõ tantũ cõueniat perfectiõi, z illi medię. ¶ Cõtra hoc tñ in pmis auctoritas Aristot. 8. meta. text. 10. vbi ait, q resolutio definitionis speciei nõ procedit in infinitum, sed resoluitur in genus z differentiam: z rursus (inquit) genus diuidit in aliud genus, z ita ascendendo vsq; ad generalissimũ: z. 6. To. c. 3. dicit vitiosam esse definitionẽ: q̃ nõ datur per genus pximũ. ¶ Et secũdo ratione arguitur. Non est necessariũ q̃ inter quascunq; duas aut tres species, sit essentialis conuenientia, quę non sit inter alias, ergo ratio illoꝝ supponit falsum. Uolo in antecedẽti dicere q̃ forte inter oĩa aĩalia, saltẽ pfecta, nulla est essentialis cõuenientia q̃ esse sensitiuum, qõ est conuenire in genere aĩalis. Itaq; quãuis

Universidad de Deusto
Biblioteca

uis species elephantis proxime accedat ad speciem hominis, non est propterea, q̃ aliqua sit cõueniẽtia essentialis inter hominẽ ⁊ elephantẽ, quę nõ sit inter omnia animalia: sed quia species, vt inquit Aristo. 8. met. tex. 10. sunt sicut numeri inequaliter perfecti: at quãuis quaternarius propius accedat ad quinariũ q̃z ternarius, tñ quaternarius ⁊ quinari⁹ nõ conueniũt nisi in ratione numeri in qua oẽs numeri cõueniũt: ⁊ ita hõ ⁊ elephas nõ conueniũt nisi in ratione animalis, pręterquã q̃ ratio animalis est perfectior in elephante q̃z in cane. Quinimo quãuis Deꝰ posset creare speciẽ mediam inter hominem ⁊ elephãtem, forsan non posset facere q̃ cõueniret cum hoĩe in alia cõuenientia essentiali, q̃z in rõne animalis: ⁊ sic nõ posset facere q̃ cõueniret cum hoĩe essentialiter ⁊ non cum alijs animalibus. ¶ Et propterea argẽ. Eadem ratione qua inter hominẽ ⁊ equum fingitur cõuenientia essentialis, quę nõ cõplectitur oĩa animalia, admittenda est cõueniẽtia essentialis inter oĩa animalia ⁊ perfectissimã plantã, quę non cõprehenderet oẽs plantas: qõ profecto admittere nõ esset philosophicum. ¶ Unde ad argumentũ concesso, a quacunq; cõuenientia essentiali posse abstrahi conceptum absolutum, negatur minor: videlicet inter quascũq; species posse dari conuenientiam essentialẽ, quę nõ extendatur ad oẽs species illius generis: imo animal est genus proximũ ⁊ immediatũ hoĩs ⁊ oĩm animalium, qõ per suas cuiusq; differẽtias immediate contrahit ad cõstitutionem oĩm specierũ. De differentijs quę in arboris lateribus collocãtur sequẽti capite dicturi sumus. ¶ Sed subiecim⁹ quarto argumento, cõfirmationẽ illã, eo qõ nõnulli ex Nominalibus gratis torquentur, metuentes concedere animal ⁊ quodcũq; superius genus prędicari de indiuiduo prędicatione generis, cum id expresse asserat Porphyrius, videlicet q̃ id quod est genus speciei est genus indiuiduor. Unde ad cõfirmationẽ respõdetur, q̃ quãuis ad hoc vt vniuersale sit genus, requiratur q̃ sit prędicabile de pluribus differentib⁹ specie, tamen ad hoc qõ prędicetur prędicatione generis, nõ requiritur q̃ in illa prędicetur de pluribus differentibus species (imo in vna prędicatione non potest prędicari de pluribus) sed satis est q̃ prędicatum sit genus ad subiectum.

¶ Ad quintum argumentũ eui

dentius respondebitur in cap. de substãtia, inter exponendum definitionem primę substãtię. Interim tñ respondeꝺ, q̃ si indiuiduũ accipiatur primę intẽtionaliter pro re ipsa, puta pro Socrate fm esse reale ⁊ absolutũ quod hz, tunc nõ est definibile, vt argumentum probat: si vero nomẽ indiuidui accipiatur scõdę intẽtionaliter, tũc est definibile ⁊ definitur hic a Porphyrio. ¶ Ubi notandũ, q̃ fm Nominales definitum proximũ est ille tꝰus indiuiduum: sed definita principalia sunt noĩa singularia, Petrus, Paulus ⁊c. Nã sicuti soli termini apud Nominales sunt vniuersalia, ita secundę intentionaliter (vt loquitur Porph.) soli termini sunt indiuidua. At re vera definitio Porphy. manifeste intelligitur de rebus, cũ ait, indiuiduũ esse cuius collectio proprietatũ nunq̃ eadem in alio erit, q̃ quidẽ definitio nullatenus potest attribui terminis: quis em̃ dicat, indiuiduũ est terminus cuius collectio proprietatũ nunq̃ eadem in alio erit? Et ideo attendendum est quẽadmodum nomẽ generis aut speciei supponit pro re in quãtũ subiicitur secũdę intentioni, q̃ est esse in pluribus ⁊ prędicari de pluribus: ita hoc nomẽ indiuiduũ, supponit pro re singulari cõnotando q̃ nõ est amplius diuisibilis in inferiora quidditatiue, ⁊ sub hac ratione definitur in proposito. Unde ad formã argumenti respõdetur, q̃ definitum est hic secũda intẽtio, q̃ est cõis omnibus indiuiduis, vt ait S. Tho. q. 9. de poten. ar. 2. 1. Non q̃ secũda intẽtio sit indiuiduum, sed ad sensum supra expositũ, puta, q̃ res singulares quatenus substant secundę intentioni, quę est carere inferioribus de quibus prędicẽntur, definiũtur. ¶ Sed restat hic dubitatio duplex. Prima, quia definitio Porphyry non datur per terminos secũdę intentionis, sed per tꝰos primę intẽtionis quę conueniunt rei ex natura sua, puta habere collectionẽ accidentium. Et. 2. q̃ definitio solũ videt conuenire in diuiduo prędicamenti substãtię, cũ tñ in alijs prędicamẽtis sint indiuidua, sicut vniuersalia. Ut, hoc album, hęc albedo. ¶ Ad primã respõdetur, q̃ prime ante definitionẽ pdixerat, indiuiduũ esse, qõ de vno solo prędicatur. i. non de pluribus inferioribus, quo expresserat naturã indiuidui, quatenꝰ substat secũdę intentioni: ⁊ ideo subiungit secũdã definitionẽ in diuidui fm esse reale: nã ex hoc q̃ res est realiter idiuidua ratione cõditionũ materialium, hz vt nõ prędicetur de pluribus: q̃ scõm modum essendi est modus prędicãdi. ¶ Ad secundã. Cõceditur q̃ etiam in accidentibus sunt indiuidua: nihilominus accidentia nõ indiuiduant nisi rõne primę substãtię in qua recipiũtur, vt in. c. de substãtia videbimus. Et ideo assignauit solũ definitionẽ indiuidui prędicamenti substãtię. Quomodo aũt differat inter singulare, indiuiduum, ⁊ suppositũ seu prima substãtia, quę oĩa sunt noĩa secũdę intẽtionis, loco citato videbimus. ¶ Ad sertũ tandẽ argumentũ respondetur: concedẽdo q̃ singulare ex suppositione, non est simpliciter singulare, vt probat argumẽtũ: nã huic nomini Sophroniſci filius, ex modo suę significationis nõ repugnat supponere pro pluribus. Imo fili⁹ Dei nõ est nomen singulare: q̃ repugnãtiã supponẽdi p pluribus, nõ hz ex significatiõis forma, sz ex natura rei (sicut sol est nomẽ cõe specificum) quãuis ex accommodatione vsus accipitur loco nois ꝓprij Christi seruatoris nostri. Atq; hac ratione mẽtio facta est hic hmõi singulariũ ex suppositione: q̃ frequenter accipiantur loco nominis propriꝰ. Eadẽ ratione cõcedimus q̃ singulare vagũ, hoc albũ, nõ est tam proprie singulare, q̃ singulare determinatũ: q̃ potest accipi pro pluribus demõstratis, sed nihilominus apud philosophos accipitur p singulari designato. Imo (quod memoria reseruãdum est) apud Arist. (vt est videre de substãtia ⁊ vbiq;) singulare vagum nõ exprimitur per nomẽ demõstratiuũ, sed per signũ particulare, vt, quidã homo, quoddã album, accipiendo pro vnoquolibet hoĩe. ¶ At vero de singulari determinato, vt, Socrates, controuersia est an proprie dicatur prędicari de se ipso. Boetius em̃ sustinet partẽ affirmatiuã: Commẽtator vero negatiuam: ratio Boetij est, q̃ Petrꝰ est Petrꝰ, est nõ solũ vera, sed naturalissima pdicatio: nihil em̃ Petro tã naturaliter cõuenire potest q̃ esse Petrũ: sed ratio Cõmẽtatoris est quã supra diximus, q̃ prędicatum se habet vt forma respectu subiecti: ⁊ vbi nõ est aliqua distinctio saltem in modo significãdi, non põt idem esse prędicatũ sui. ¶ Hãc ꝯtrouersiã dirimit hic Caietanus distinguẽs, q̃ alia est pdicatio naturalis: puta cuius prędicatum naturaliter conuenit subiecto: ⁊ tali prędicatiõe idẽ prędicatur de seipso. Alia est pdicatio artificialis: nempe q̃ inuẽta est propter artẽ ratiocinãdi. Sad manifestãdum aliquid ignotũ, et in hac necesse est prędicatũ ꝯiuguo modo differre a subiecto, vt habeat formam propositionis dubitabilis: ⁊ tali prędicatione non prędicatur idem de seipso. ¶ At vero, quãuis forsan de nomine sit disputatio,

tio, certe pdicatio idẽtica non est simpliciter prędicatio propter rationẽ dictã: qua de causa Aristot. c. de substantia vniuersaliter dicit, q̃ a prima substantia nulla est prędicatio. Unde Porphyr. quãdo dixit q̃ indiuiduũ de vno solo prędicatur, aut accepit improprie, aut illud intellexit (vt dicit Commentator) de singulari accidentis: vt si dicas, Petrus est hoc albũ. Et hęc videtur intentio Arist. qui. 1. Periher. c. 5. dixit, q̃ singulare non prędicatur de multis (id est permittitur q̃ aliquod singulare, puta accidẽtis, prędicetur de vno solo. i. de prima substantia) sed in prędicamentis indiuiduum substantię, simpliciter negauit posse de aliquo prędicari.

DE DIFFERENTIA.

CAP. III.

DIFFERENTIA verò, & cõmunniter, & propriè, & ꝑprijssimè dicatur. Differre nanq; quippiã cõmuniter dicitur, cùm diuersitate aliqua quouis modo aut à seipso, aut alio differt. A Platone nãq; Socrates diuersitate aliqua, atq; à seipso puero vir factus, & agẽte non agens differt. Et semper hæc differentia in ijs est sanè diuersitatibus, quæ cõsistunt in hisce, quæ cùm interrogamus quo modo res sese habet, assignari reddiq; solent. Propriè verò aliqua differre dicũtur, cùm inseparabili differunt accidenti. Et inseparabile quidem accidens est, vt cęruleus oculorum color, vt similitas, vt cicatrix callo ex vulnere inducto. At proprijsimè quippiam à quopiam differre dicitur, cùm specifica differentia differt: qualiter ab equis homines specifica rationalis differentia differunt. Tex. 2. ¶ Omnis igitur in vniuersum differentia, diuersum alicui adiuncta facit: sed communiter quidem & propriè differentiæ, diuersum per accidens faciunt: proprijsimè verò diuersum per se, quod quidem & aliud dicitur. Differentiæ igitur quæ diuersum per accidens faciunt, tantũ differentiæ: quæ verò aliud ac diuersum per se, differentiæ specificæ nuncupãtur. Animali nanq; differentia rationalis adiũcta, aliud sanè ac animalis speciẽ facit: motus autem additus, diuersum à quiescente tantũmodo facit: hæc igitur aliud, illa diuersum tantũ facit. Differentijs igitur hisce quæ faciunt aliud, diuisiones generũ in species fiũt, & definitiones etiã assignantur, quæ quidem ex genere talibũsve differentijs constant. cæteris verò diuersitates per accidens tantùm emergũt, eius quo de qualiter sese habet interrogatur. Tex. 3. ¶ Rursũs igitur à principio differentiam diuidentes, differentiarum alias separabiles alias inseparabiles dicimus esse. Mouẽri nanq; atq; quiescere, & valêre ac ægrotare, & quæ sunt similis generis, separabilia sunt: aquilinum autem esse vel simum, & rationale & irrationale, inseparabilia sunt.

Tex. 4. ¶ Inseparabilium rursũs alias per se, alias per accidens esse. Rationale nanq; & mortale, & susceptiuũ esse scientiæ, per se homini cõpetunt: at aquilinum esse, vel simum, per accidens, & non per se cõpetit. Quæ igitur per se cõpetũt, in substãtiæ ratione sumuntur, & aliud faciunt: quę verò per accidens cõpetunt, nec in substãtiæ ratione sumuntur, nec aliud faciunt: sed per accidens diuersum. Et hæ quidem, quę per se competunt, nec intendi nec remitti volũt: quæ verò per accidens, & si inseparabiles sunt, intensionem remissionẽmve suscipiunt. Neq; enim genus magis minúsve de eo cuius est genus dicitur: neque generis differẽtiæ, quibus in species genera diuiduntur. Hæ nanq; sunt, quæ cuiusq; rationẽ conficiũt. At vniusquiusq; ratio vna est, eademque, nec intensionem nec remissionem vllam suscipiens. Simum enim esse aut coloratũ, intenditur atq; remittitur. Tex. 5. ¶ Cùm igitur species differentiarum tres ità appareãt, & earum aliæ sint inseparabiles aliæ separabiles: & inseparabilium quidem aliæ per se, aliæ per accidens: differentiarum per se rursũs, aliæ sunt per quas in species diuidimus genera: aliæ per quas ea quæ sunt diuisa constituuntur. Veluti differentiæ per se animalis hæ sunt omnes, animatum, sensitiuum, rationale ac irrationale, & mortale ac immortale: atq; animati quidem & sensitiui differentiæ, constitutiuæ sunt substantiæ animalis. Est enim animal, substantia animata sensitiua. Mortale verò ac immortale, rationale ac irrationale, animalis sunt differẽtiæ diuisiuæ. Per has enim in species genera diuiduntur. Verũ hæ quæ sunt generum diuisiuæ, constitutiuę sunt specierum: nam animal per rationale ac irrationale, & per mortale rursũs ac immortale diuiditur: sed mortalis quidẽ rationalisve differentiæ, constitutiuæ sunt hominis: rationalis verò ac immortalis, Deorũ: irrationalis autem atq; mortalis, animalium expertium rationis. Sic & substantiæ supremæ, animatum atq; inanimatum, sensitiuum atque insensitiuum differentiæ cùm sint, animatum & sensitiuum vnà cum substãtia sumptæ animal cõsecẽre: animatum atq; insensitiuum, plantã. Cùm igitur eædem differentiæ partim constitutiuæ sint, partim diuisiuæ, vniuersæ specificæ nuncupantur. Atq; his opus est maximè ad generũ diuisiones, & ad definitiones conficiendas. Sed nõ illis alijs, quas separabiles esse aut inseparabiles diximus. Tex. 6. ¶ Has itaq; definientes, differentiam inquiũt eam esse, qua species genus excedit. Homo nanq; suprà animal, rationale mortaleq; habet. Animal enim neq; nihil istorũ est

(vndè

Universidad de Deusto
Biblioteca

(vndè enim differentias species haberent?) neq; omnes oppositas habet: idē enim oppositа nimirum haberet. Sed vt censent, potentia quidē omnes eas differētias habet quæ sub se sunt, actu autem nullam. Atq; hoc pacto neq; ex non entibus fit, neque circa idem oppositа simul erunt. Tex. 7. ¶ Definiunt autē ipsas & hoc pacto. Differentia est id quod de pluribus & differentibus specie, hoc ipso quale quid est prædicatur. Rationale enim & mortale de homine, hoc ipso quale quid est homo, sed non hoc ipso quid'est prędicatur. Nam si interrogabimur quid est homo? accommodatè dicemus, animal. At si quale animal est interrogabimur? rationale mortaleq; accommodatissimè respondebimus. Nam cùm res è materia formaq; constent, aut ex talibus quæ instar illarum sint, vt statua ex ære quidē, vt ex materia constat: ex figura autem vt ex forma: sic & homo cōmunis, qui quidē est species, ex genere differtiaq; constat, simēilitudinērationis subeuntibus cū materia atq; forma. totum autem hoc animal rationale mortale, est homo, vt istis est statua. Tex. 8. ¶ Describunt tales differētias & hoc modo. Differentia est id quod suapte natura ea, quæ sunt sub eodem genere, separat. Rationale enim atq; irrationale, equum & hominē quæ sub eodem, vt patet, genere, quod quidē est animal, collocantur, separat. Insuper & hoc modo assignant. Differentia est id, quo singula differunt. Homo enim & equus genere quidem nō differunt, & nos enim animalia sumus, & ea quę sunt expertia rationis: sed additū rationale, nos ab illis seiunxit. Diij quoq;, & nos rationis participes sumus: sed mortale adiunctum, nos ab illis distinxit. Exactiùs autem ea, quæ ad differentiā pertinent pertractantes, differētiam inquiūt nō quoduis eorum esse, quæ separant ea, quæ sub eodem genere collocantur: sed id quod ad substātiam rationem̄que confert, & quod pars eius est rei cuius differentia dicitur esse. Non enim aptum ad nauigandum esse, hominis est differentia, & si ejus proprium est. Dicere nanque possumus animalium alia esse apta, alia non esse apta ad nauigandum, hominem à cæteris seiū gentes. At aptum esse ad nauigandum, ad substantiam sanè non confert neque pars est ipsius, sed aptitudo solùm. Propterea quòd non est tale, quales sunt hæ differentiæ, quas specificas appellamus. Erunt igitur eæ specificæ differentiæ, quę diuersam faciunt speciem, & q̄ in ratione sumūtur. Atq; de differētia qdē hęc satis sint dicta.

DE differētia (vt ait Boetius) non opus est quęrere, cur statim post speciē collocetur: quando quidē in dubium reuocatum est, an debuisset speciem antecedere. Est enim differentia pars essentialis speciei: quam subinde Arist. 5. met. tex. 19. appellat primam qualitatem substantię, ob id q̄ absq; dubio in ordine disputationis præferenda est proprio & accidenti, quę sunt qualitates accidentales. ¶ Caput hoc in duo scinditur mēbra, in priori sunt quinq; diuisiones differentię, & totidem in altero definitiones: quapropter primū mēbrū habet quinq; textus, totidemq; secundum. In primo textu est prima diuisio differentię quę explicat acceptiones varias huius nominis. Dicitur differētia, cōmuniter, propriè, & propriſſime. Boetius trāsfert, magis p̄prie, sed Hęcce est, idiętata, quod est p̄prissime. Vbi notandum est (vt dicit Auicenna) q̄ nō sumūtur acceptiones istę sicut illę generis & speciei: etenim illic diuidebatur vox in diuersas significationes simpliciter æquiuocas: nam prius vulgus imposuerat genus ad significādum collectionem aut seriē familię, & inde philosophi transtulerunt nomen ad significandū genus secundę intentionis. Hęc vero nō est prorsus æquiuoca significatio, sed potius analogica. Quēadmodum em̄ rationalitate differt hō ab equo, ita similitate nasi differt hō ab alio qui hz aquilū nasum. Et motu differt ambulās a sedēte, licet non sit perfecta similitudo: vnde oēs tres significationes spectant ad dialecticū. Et propriſſima differētia est membrum principale qō simpliciter dicitur differētia: aliq; vero scōm quid, quāuis quo ad nos prius occurrant sensui differētię cōis & propria. Idcirco hic nō loquimur de dria vt in materia exponibiliū. Illic nāq; solū docet, qd sit duo inter se quomodocūq; differre, qō est vnū non esse aliud: hic vero appellat differentia, id per qō vnum extremū differt ab alio. ¶ Atqui dicitur cōmuniter dria: primum q̄ est accidēs neutri extremorū proprіū, sed vtriq; cōmune. i. qō vtriq; vicissim accidere potest: vt ambulatio qua nunc Petrus ambulās differt a sedente Paulo, & post modū Paulus ambulās pōt differre a Petro sedente. Et præterea q̄ vulgus communiter appellat illā driam rerum quā sensu percipit. Et pōt hac dria nō solū vnū ab alio, sed idē a seipso differre. Vt exemplo in textu patet. ¶ Dria vero propriè est accidens inseparabile quo vnum differt ab alio. Vt nasi curuitas, cęruleus oculorum color, Boetius vertit, cęsitas, quod quidā codices mēdose habent, cęcitas, cū tamē Hęcce sit, glaucotes. i. glaucus oculoꝝ color qui appellatur cęsius aut cęruleus. Et ideo dicitur propriè dria, nō q̄ simpliciter & absolute sit dicenda dria, vt statim dicemus, sed q̄ est accidēs proprium. Hec ponit exemplum proprіi specifici quale est risibile: q̄ nō loquitur de differentia, qua species inter se differunt, sed q̄ differunt indiuidua sub eadē specie: qualis est oculoꝝ color, & cicatrix cū callo fuerit indurata, & facta inseparabilis: qō Boetius transfert, cū occalluerit, q̄ sunt idiuiduoꝝ stigmata & notę quibus dignoscūtur. Proprіſſime differētia est id, quo vnū essentialiter & specie differt ab alio. Vt rationale. Tex. 2. ¶ In secundo tex. qui incipit, omnis igitur &c. annectitur diuisio secunda q̄ est velut superioris expositio. Vt ergo Porphyr. q̄ omnis differentia, puta trium illarum facit diuersum, dria vero cōiter & propriè facit diuersum per accidēs, differentia vero p̄prіſſima facit diuersum per se, atq; adeo facit aliud. i. aliā essentiam. ¶ Boetius transfert, ois facit alteratum, sed propria alteratum solum, & propriſſima aliud, quę translatio multis fuit in causa fingendi q̄ alteratum vno modo accipitur generaliter pro quacunq; diuersitate siue essentiali siue accidentali: nempe vt saluarent: Quomodo differentia p̄prіſſima faciendo aliud, faciat alteratum, cum

cum tamē profecto alteratū non dicat nisi driam accidentalē, & aliud essentialē. Dicendū ergo, q̄ alteratum necesse tam Latinū q̄z diuersum, nec exacte explicat phrasim Hęcā & mentem Porphyr. quā tū egregie explicāt verba Argyropyli: nā, diuersum, est superius ad diuersum per accidens & diuersum per se: & ideo oēs dria facit diuersum: aliq; quidem, diuersum per se, qō est facere aliud. ¶ Subiūgit Porphyr. duas proprietates harū differentiarū. Prima spectat ad nomen: q̄ dię per se nuncupantur dię specificę, i. specierū cōstitutię: sed dię per accidēs dicunt tantūmō dię. Tantūmodo inq̄z, non q̄ differētia per accidēs sit simpliciter & absolute dria (qō & Albertus adnotauit) sed q̄ dria per accidens non habet aliud peculiare nomē, quo nominetur: quēad modū alię nuncupant dię specificę, quę quidē simpliciter & absolute sunt appellandę dię. Altera proprietas attinet ad rem: videlicet q̄ differentię proprіſſimę faciētes aliud, sunt quibus & diuidūtur genera, & species definiunt. Vnde illud palā fit, qō in prologo dixit Porphyrius: has vez introductiones permultum cōducere ad definitiones & diuisiones: nempe vt sciamus quibus differentijs sit, & genus diuidēdum & definitiones specierum constituendę. Tex. 3. ¶ In tex. 3. qui incipit, rursus igitur, subiungitur tertia diuisio dię: nam alia est differētia separabilis aliaq; inseparabilis. Et ꝑsulto Porphyr. ait, rursus a principio differentiā diuidētes, acsi dicat, q̄ hac diuisione non subdiuiditur aliquod membrū superiorum diuisionum, sed diuiditur dria in cōi sicut in superioribus. Enimuero sicuti diuisio secunda priori mēbro cōprehendit duo mēbra primę diuisionis & scōo comphendit tertiū mēbrū: ita hęc tertia, priori mēbro includit primū primę diuisionis, & scōo includit secūdū & tertiū. Cōmunis enim et propria dria faciunt diuersum per accidens. Vt moueri & simū esse: & proprіſſima, facit aliud, sed tū tota differentia communiter dicta est accidens separabile. Differentia vero propriè & differentia proprіſſime dicunt qualitates inseparabiles, vt simitas, & rationalitas. Tex. 4. ¶ In textu 4. qui incipit, inseparabilium rursus, subdiuiditur scōm membrum tertię diuisionis quarta diuisione. Nā driarum inseparabiliū, alia inest per se, vt dria proprіſſima, qualis est rationale: alia inest per accidens, vt oculoꝝ cęcitas, curuitas nasi, q̄ sunt proprię differentię. Differentia illa conuenit per se in præsentiarum q̄ est de essentia rei. Et illa conuenit per accidēs quę est extra essentiam quāuis sit inseparabile accidens. Quo fit (inquit Porphyr.) vt differentia per accidens intensionem suscipiat & secundum magis & minus pdicet. Est em̄ hō magis aut minus aquilus, aut cęsius. Differentia vero per se nō intēsionem admittit nec remissionem, sed quemadmodū genus, æqualiter semper prædicatur. Nemo enim est magis minusve rationalis. Tex. 5. ¶ In tex. 5. qui incipit, cū igitur &c. ponitur diuisio quinta, qua subdiuiditur secundum membrum quartę diuisionis. Differentiarum enim (inquit) alię sunt per quas genera diuidimus, atq; alię per quas constituimus species. ¶ Hic adnotandum est, q̄ diuisio hęc potest esse aut diuisio rerum aut rationum tantum. Quod est dicere, Possunt membra huius diuisionis insinuare diuersas differentias: aut solum rationes diuersas eiusdem differentię, quę diuersis rationibus est diuisiua & cōstitutiua. Et vtriusq; sensus subiungit Porphyrius exempla. Eiusdē em̄ generis subalterni, alię sunt dię constitutiuę & alię diuisiuę. v. g. corporis dria constitutiua est corporeum, est enim corpus substātia corporea: diuisiuę vero eius sunt aiatū & inanimatum. Et viuentis differentia cōstitutiua est animatū, diuisiuę vero sunt, sensibile, & insensibile: atq; adeo animalis constitutiua differentia est, sensibile, diuisiuę vero rōnale & irrationale: ita vt quodcūq; istorum generum inquantū est species, habet vnam differentiam cōstitutiuam quę est secum conuertibilis, quatenus vero est genꝰ, habet duas diuisiuas inferiores se. At vero si eandē cōcipias driam, tunc in ordine ad superiꝰ genus erit diuisiua, & in ordine ad inferiorē spēm erit constitutiua, vt in superiori arbore vniuersali ad oculū patet, vt rationale est dria diuisiua animalis, & cōstitutiua spēi. ¶ Quo fit vt quēadmodum dictū est de spē, nēpe q̄ hz duos respectus. s. ad genus & ad indiuiduū, & respectu vtriusq; est spēs, ita dicēdū est de dria: mihilominus (inquit Porphyr.) hmōi differētię simpliciter nuncupant specificę: quippe q̄ denominātur a digniori actu qui est cōstituere spēm, eo em̄ differētia diuidit genus vt constituit speciē: & si constituat genꝰ subalternū nō cōstituit illud, nisi inquantum est species. Text. 6. ¶ Has itaq; definientes. Hęc est scōa pars p̄ncipalis textus, qua quinq; cōnumerat Porphyr. definitiōes differētię. Vbi animaduertēdū est, tres esse actus differētię. s. diuidere genus, & ꝑstituere speciem, & distinguere & diuidere speciē ab aliꝰ spēbus eiusdē generis. Prima definitio explicat qūo rōne differentię species differat a genere: secunda qūo differentia prædicetur de specie: tertia, qūo diuidat genus: quarta, qūo faciat differre vnā speciem ab alia: quinta denicq;, qūo constituat speciem. ¶ Prima definitio est. Differētia est qua species genus excedit. Boetius vertit, qua species abundat a genere. Attamen, vt phrasim Hęcā ad literam seruaret, fecit Latinā orationē æquiuocā (quod quidem vitiū frequētissimum est apud Boetiū) cū em̄ phrasis Hęca non cōsonet Latinę, id in causa est, vt versio q̄ Hęcā literā syllabatim obseruat Boetij sit, & obscurissima, & frequētissime amphibologica. Vt em̄ q̄ homo ab animali plus habet rationale: quod aliqui exposītoes ita intelligūt. s. homo effectiue recipit ab animali differentiam, & tamen non est ille sensus: sed q̄ homo excedit animal per rationale, sicut compositū excedit materiā per formam. ¶ Respōdet mox Porphyrius tacitę rationi quā quis posset obijcere: videtur enim q̄ genus contineat differentiā eandem quā species cōtinet, ac per ōns non excedat genus per driam. Probat añs. Primo q̄ genus (vt dictū est superiori cap.) est totum respectu specierum: totum autem cōtinet suas partes. Quod si genus cōtinet speciē, cōtinet subinde differentiā cōstituentem speciē. Secūdo: q̄ si differentia non continetur sub genere, tunc sequeretur q̄ species haberet differētiam ex nihilo: q̄ si hō ab animali non habeat vt sit rationalis, nō videtur vnde id habeat. Sed respōsio Porphyr. consistit in hoc. Cū species, vt dictum est, cōstet ex genere & differentia veluti ex materia & forma, explicatur eius cōpositio per similitudinē generationis rei naturalis, vt quēadmodum res naturalis, puta ignis, neq; fit ex nihilo, neq; ex igne in actu. Sed ex medio, puta, ex materia ligni quę est in potentia ad ignem, vt docet Arist. 1. Physi. ita dria per quā cōstituitur species, neq; deriuatur ex nihilo, neq; ex rōnali in actu, sed ex animali, qō in potentia cōtinet oēs drias specierū: & hoc est quod dicit Porphyr. s. aialneq; nihil horū, puta, driarū, habet: q̄ si nō haberet illas nec in actu nec in potētia, tunc species vnde illas haberet? Quasi dicat nullo modo haberet, quia ex nihilo nihil fit: nec rursus aial cōtinet actu drias, q̄ tunc opposita includeret in sua essentia, puta, rationale, & irrationale, qō est impossi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bile, sequit ergo vt contineat illas solum in potẽtia quẽadmodũ materia est i potẽtia ad plures formas. Tex. 7. ¶ Jn text. septimo qui incipit definiunt autẽ ꝛc. subditur scda definitio dñi, qua definitur in ordine ad species de quib⁹ p̃dicat, ꝛ fm quam est tertiũ prædicabile, nam in ordine ad gen⁹ sicut spẽs nõ est p̃dicabile, ita nec differentia. Differẽtia (inquit) est qđ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo q̃ quale. Jtaq; differentia fm Porphy. conuenit cum genere in prædicari de pluribus differentibus specie, ꝛ differt ab illo in prædicari quale. Quare definitio hęc non cõuenit vltimis differentijs cõuertibilib⁹ cũ suis spẽbus: cuius rationem infra examinabimus. ¶ Exponit autẽ illã particulam, puta, p̃dicari in eo q̃ quale, duplici medio. Primo a signo: qz interrogantibus, quid est hõ, respõdemus q̃ est animal: sed quærentibus, quale animal, respõdemus q̃ est rationale. Et secũdo id patefacit similitudine artificiali: genus esti in constitutione speciei habet se ĩstar materię. Dñia vero ĩstar formę, vbi nota quẽadmodũ speciẽ vocat hominem cõem. Jn his vero q̃ constant ex materia ꝛ forma, materia dicit quiditatem, ꝛ forma qualitatẽ, vt si quęratur quid est statua respondetur q̃ est, ęs: sed si interrogetur, quales, respondetur, ęs taliter figuratum. Posuit exemplum in artificialibus q̃ prędsto sunt sensibus ꝛ rem oportunius exponũt. Tex. 8. ¶ Jn tex. 8. qui incipit, Describunt tales differentias, assignat tertia definitio. s. differentia est id qđ suapte natura separat ea q̃ sunt sub eodẽ genere, vt rõnale distinguit inter hominem ꝛ bruta, q̃ sunt sub animali: ꝛ mortale inter nos ꝛ Deum (persistit esi in secta Stoicoꝝ, q̃ nos ꝛ dij sumus rõnales) Hęcc est, angeli, sed idẽ pollet in presentiarũ. Definitio hęc datur fm primum actũ differentię qui est diuidere genus. Ait, separat ea q̃ sub eodẽ gñe sunt. ꝛ non dicit, diuidit genus. Forte (vt ait Albert⁹) qz diuisio gñis nõ est sicut diuisio cõpositi in partes: nõ esi diuiditur aĩal in partes quo ad essentiã, sicut si diuideretur eius definitio, in corpus animatum ꝛ sensitiuum: sed diuiditur diuisione explicãte eius cõfusionem ꝛ potestatem, vt tota ratio animalis sit in hoĩe ꝛ tota in equo: ꝛ ideo hac diuisione potius diuidũtur ꝛ separãtur ea quę sunt sub genere q̃ gen⁹ ipsum. Dicitur, ea quę sunt sub eodem genere, qz rationale non diuidit hoiem ab alsedine, sed ab equo qui est sub eodẽ genere sub quo est homo. Tex. 9. ¶ Jn tex. 9. qui incipit, Jnsuper et hoc modo ꝛc. additur quarta definitio fm tertium actum differẽtię, puta, differẽtia est id qua differũt a se singula. Ut rationale est qua homo differt ab equo. Et accipit hic differre proprie vt distinguitur cõtra alios modos alietatis, vt statim dicturi sum⁹. Tex. 10. ¶ Jn tex. 10. qui incipit, exactius autem ꝛc. concluditur quinta ꝛ postrema definitio differẽtię, quam asserit Porphyri. exactius explicare rationẽ differentię. Nam in ceteris definitionibus, semper est aliquid subintelligendum: non enim omne illud in quo species excedit genus est eius differẽtia: nec omne illud quod diuidit ea quę sub genere continẽtur: neq; omne illud quo differunt a se singula, nisi intelligeretur, illud quod est de essentia rei: nã risibile ꝛ aptum ad nauigandum ꝛ alia quę sunt propria accidentia hominis, non habent rationem differentię, tametsi per illa species excedat genus et quodam modo diuidatur genus: vt si dicas, animalium aliud aptum ad nauigandum aliud ineptum. Ratio ergo proprię differentię est, q̃ sit cõstitutiua essentię: ꝛ inde appellantur specifice. Jtaq; differentia, vt rationale, diuidit genus determinãdo ipsum ad esse substantię speciei: ꝛ facit differre hominem ab equo constituendo essentialiter speciem humanã: quod non conuenit proprię passioni, imo risibile presupponit essentiam iam constitutam.

Quæstio vnica.

Vtrùm textus differentiæ sit in vniuersum verus.

Parte negatiua arguitur, Primo contra primã diuisionẽ. Plato vir factus non differt a seipso iuuene solum dñia cõmuni, ergo exemplũ Porph. nõ est aptũ. Probat añs. Plato senex est alius ab ipso iuuene: nã cõstat ex noua materia q̃ per nutritionem fuit prorsus commutata. ¶ Scõo argt cõtra secundã diuisionem. Non est hoc proprium differentię proprissimę, puta facere aliud, ergo male dicit Porphy. q̃ sola dñia ppriissima facit aliud. Probat añs. Vnũ indiuiduũ est aliud ab indiuiduo eiusdẽ speciei, vt Petrus est alius a Paulo, ꝛ tñ nõ differunt proprissima dñia, nam talis nõ est nisi specifica: ergo non sola dñia proprissima facit aliud. ¶ Cõtra tertiã diuisionẽ arguitur tertio. Dñię proprię quales sunt, aquilũ ꝛ simũ, non fluunt ex principijs intrinsecis speciei, sed indiuidui: qz non conueniunt omni speciei: ergo non sunt inseparabiles. Probatur cõsequentia: qz solum proprium, qđ procedit ex essentia rei est inseparabile. ¶ Et cõfir. si differentia propria est inseparabile accidens, tunc omis talis est per se, qz propriũ per se p̃dicat de suo subiecto: vt auctor est Aristo. 1. Post. tex. 9. ergo male in quarta diuisione diuiditur differentia inseparabilis in per se, ꝛ per accidens. ¶ Et confirmatur secundo. Propria passio nõ suscipit magis ꝛ minus, postquã fluit ex essentia rei: ergo male dicit Porphy. q̃ differentia propria, qualis est propria passio, suscipit magis ꝛ minus. ¶ Tertio cõfirmatur. Unus hõ est magis aptus ad sciẽtias ꝛ ad ratiocinãdũ, q̃ ali⁹: sed rationale dicit ratiocinationẽ: ergo vnus homo est magis rõnalis q̃ alius, ꝛ per ꝛ̃s dñia proprissima suscipit magis ꝛ minus. ¶ Quarto cõtra scõam cõclusionẽ argt. Differentię priuatiuę, vt inanimatũ, irrationale, ꝛ similes, sunt diuisiuę generis, ꝛ tamẽ non sunt constitutiuę inferioris speciei: ergo male insinuat Porphyrius omnem differentiam, superius genus diuidentem, constituere inferiorem speciem. Probatur minor. Differentia constituit speciem addẽdo nouum gradum perfectionis generi, vt supra dictũ est: sed priuatio non dicit perfectionem aliquã: ergo dñię priuatiuę non sunt cõstitutiuę speciei. ¶ Ad scõam partẽ tex. descendendo, argt quinto cõtra primã definitionẽ. Genus cõtinet in se differentias inferiores actu: ergo male asserit spẽ. ꝛ excedere genus per differentiã. Probatur añs primum: qz genus continet speciem sicut forma vniuersalis continet particulares, ꝛ species continet dñiam sicut totum partem: ergo de primo ad vltimũ, genus cõtinet differẽtiã: ꝛ scõo qz natura. v. g. animalis (vt supradictũ est) non reperitur realiter, ni cõtracta ad esse hominis vel equi ꝛc. sed natura animalis quę est in homine continet actu rationalitatem: quia non est aliud q̃ humanitas (vt in. c. de genere dictum est) ꝛ eadem ratione animalitas quę est in equo, continet actu hinnibilitatem, ergo. q̃ si dicas, aĩal inquãtum per intellectũ abstrahit a rõnibus specierum, non continere dñias actu: tunc sequitur, q̃ nec continet illas in potẽtia, quia pfecto non

non videtur qđo animal habeat potestatem, vt inde fluat rationalitas: qz nec est causa efficiẽs illius nec formalis, nec finalis, nec materialis. ¶ Sexto cõtra secundã definitionẽ arguitur. Dñia non omnis prædicatur de pluribus differentibus specie: ergo definitio mala. Probatur antecedens. Jn omni genere descẽdendũ est ad vltimã differẽtiam, quę sit cõuertibilis cum specie, vt est expressa sniã Aris. ꝛ Cõme. 7. met. tex. 43. vñ Boetius lib. de diuisionibus dicit, q̃ nisi esset penuria nominum, nulla definitio haberet plures q̃ duos terminos. Puta genus ꝛ dñiam cõuertibilẽ cũ specie, ꝛ manifeste patet de rationali quod cõuertitur cum hoĩe. Et cõfir. Si dñia prædicaretur in quale, id maxime esset, qz se habet vt forma essentialis contrahens genus: sed eadem ratione genus ipsum ꝛ quodcunq; superius p̃dicaretur in quale de suo inferiori: nam superius se habet vt forma respectu quidditatis inferioris vt habeẽ. 2. Phys. tex. 28. quapropter docetur in prædicamentis secundam substantiã significare, quale quid: sed superiora nihilominus prædicantur in quid de suis inferioribus: ergo dñia non prædicatur in quale de specie. ¶ Septimo contra ẽrtã definitionem argt. Non est proprium differentię vt per eam differãt a se singula: ergo illa definitio non est bona. Probatur añs. Generalissima differunt inter se, nõ tñ differunt per differentias, cum nõ habeãt cõe genus: ꝛ indiuidua eiusdẽ speciei differunt, ꝛ non per differentias: imo differentię ipse differunt ꝛ non per alias differentias: nã si rationalitas differret ab hinnibilitate p aliam dñiam, tunc quęretur de illa scõa differentia per quid differret: ꝛ sic esset processus in infinitum.

¶ Ad quæstionem respõdetur,

Capitulum hoc in vniuersum esse verum: vnde ad primum argumẽtum longa requireretur respõsio, nisi super Petrum Hispanum inde quantitate propositionis ꝛ potissimũ editione prima latissime explicuissem, quemadmodum idem Petrus qui fuit puer est postea iuuenis, ꝛ postea senex: non quidem tanta idẽtitate quanta angelus, aut cœlũ, aut reliq̃ corruptibilia: at vero quanta sufficit vt simpliciter dicatur idem. Et oppositum repugnat non solũ Aristo. 4. metap. tex. 22. ꝛ. 39. Sed sacrę scripturę apud Job vbi ait, quẽ visurus sum ego ipse ꝛ non alius, et rursus circundabor pelle mea ꝛc. Nec esset securus in fide resurrectionis, qui negaret eundem hominẽ resurrecturum qui mortuus est, ꝛ in eodẽ corpore, quãuis ex tanta materia quanta materia nutritionis in homine sene corrupta est, parũ sit resumptus. Respondetur ergo ad argumẽtum sicut tunc, negando q̃ Petrus senex sit alius q̃ iuuenis: imo (vt ait Porphy.) solum differunt accidentaliter. Et ad probationem in contrarium respõdetur, q̃ quãuis tota materia quã ego habui ante. 30. annos fuerit corrupta, nihilominus, quia in quocunq; articulo temporis fuit imperceptibiliter variata, sum ego ille qui fui heri, ꝛ heri qui per heri fuerã: ꝛ ita procedendo de primo ad vltimum sum ille qui fui puer, alias non esset verum q̃ ego sum baptizatus. ¶ Et ad communem replicam, quid si modo reproduceretur illa materia quam habui ante. 30. annos ꝛ informaretur hac anima mea, videt q̃ ille esset alius postq̃ haberet oĩo aliã materiã. Respõdemus tũc q̃ ille esset alius, ꝛ hoc videtur docere Arist. 4. met. tex. 39. vbi ait, q̃ si igni paulatim apponãtur ligna, idem augeturi sed q̃mma simul tollerẽtur ꝛ simul apponerentur alia noua, esset alius ignis: nihilominus forsan melius respondebitur, q̃ ille non esset tã idem mecũ q̃ ego sum ille qui fui in illa materia, propter repentinã mutationẽ tantę materię: nihilominus simpliciter ille de nouo productus ꝛ ego esse mus idem. Et ratio est, qz ego in resurrectione idẽ resurgam qui modo sum, ꝛ forsan nullã particulam materię quã mõ habeo habebo tunc: sed aliã forsan quã habui alio tpe. Jmo cũ materię cadauerum fuerint tã multis modis transmutatę, satis est si vnusquilibet in resurrectione habeat particulã totius materię quam habuit viuens. ¶ Ad secundum argumentum respõdetur: q̃ sola differentia proprissima vt inquit Porphy. est illa quę facit aliud, saltem inter illa quę sunt in eodem prædicamento. Et ratio est quia differentia proprissima constituit essentiam: risibile vero aut, aquilum, ꝛ a fortiori alia accidentia, aduenient essentię constitutę. Et ideo negatur q̃ Petrus sit aliud a Paulo, quod certe est notandum etiã in Theologia, ne ab hereticis decipiamur: nam, aliud, apud Philosophos dicit differentiam in essentia: ꝛ qz species dicit totam essentiã indiuiduorum, propterea Petrus ꝛ Paulus, vt sunt eiusdem speciei, ita sunt eiusdẽ essentię. Atqui quanti hoc referat adnotate, hoc proferam exemplo: venit mihi hisce diebus in manus liber quidã Arrianus, quippe qui negabat Patrem ꝛ Filium eandẽ habere essentiã numero, eundẽq; esse numero Deum: paucis deinceps interiectis solis cõcedebat, Filiũ esse eiusdẽ essentię cũ Patre. Poterat hoc quidem hoiem dialecticę ignarũ fallere, qui existimaret retractionẽ esse hanc superioris hęresis, cum tñ virus sub verbis lateret. Nam cõcedebat Filium esse eiusdem essentię, sicut ego sum eiusdem essentię cum patre meo, oĩa enim indiuidua eiusdẽ speciei sunt eiusdem essentię: ꝛ ideo generatio eoꝝ est vniuoca. Nõ ergo satis est concedere filium Dei esse eiusdẽ essentię cũ Patre, nisi addas, eiusdem numero, ꝛ esse eundẽ Deũ numero: nã ꝛ in nobis cõcedit Porph. q̃ plures hoies sunt vn⁹ hõ fm speciẽ ꝛ essentiã. Hęc ergo adduxerim quib⁹ manifestarẽ. q̃ Petrus non est aliud a Paulo, sed est alius hõ: nam alius homo, dicit alĩ numero: ſ. aliud, subsiãtiue dicit aliud in specie. Est etiam, aliud, indiuiduum si ly. aliud, accipiatur adiectiue. ¶ Ad tertium rñdetur. Qđ nõ solũ accidẽtia ppria spẽi sunt inseparabilia, ſ. etiam accidentia ppria indiuidui: nam sicuti risibile eo q̃ fluit ab essentia diuoueri nõ põt ab hoĩe, ita oculoꝝ color, aut dispositio nasi q̃ ex peculiari indiuidui cõplexiõe dimanat, est sicuti character eius indelebilis, ꝛ quodãmõ inseparabilis, vt. c. sequẽti explicabimus. ¶ Ad primã confirmationẽ rñdetur: q̃ per se inesse subiecto, accipitur in p̃sentiarũ stricte primo modo perfectatis, pro eo quod est de essentia subiecti. Atqui dicitur dñia per se, ꝛ rõne speciei, q: est de eius essentia, ꝛ ratione generis qz per se illud diuidit: non enim aĩal per se bene diuiditur si dicas, aliud album aliud nigrũ, sed si dicas, aliud rõnale aliud irrationale: nã genus per se diuidi, est per se contrahi ad cõstitutionẽ speciei. Propriũ autẽ inest per se scõo mõ perfectatis. ¶ Ad scõam confir. Albertus et Paulus rñdẽt, q̃ propria passio qualis est, risibile, suscipit magis ꝛ minus: ita q̃ vnus homo est magis admiratiuus aptioꝝ ad ridendum q̃ alius, atq; adeo risibilioꝝ, qđ pfecto non facile crediderim: imo hanc mihi videor videre differentiã inter accidens propriũ speciei, ꝛ accidens qđ est proprium indiuidui; q̃ accidẽs primũ nec est intẽsibile nec remissibile, accidens vero scõm est intensibile ꝛ remissibile: nam sicuti ex eo q̃ essentia rei est innariabilis, fit vt rõnale nõ suscipiat magis ꝛ minus, eadẽ rõne neq; risibile, qđ fluit ex eadẽ essentia, suscipit magis ꝛ minus: tã risibilis esi fuit Cato q̃ fertur nunq̃ risisse,

Risibile nõ intẽditur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ꝯ Philomenes,cuiꝰ(auctore Valerio) vis risus im-
moderati vitam hausit. Verũtñ accidentia propria
indiuidui,qꝫ dimanãt ex cõplexione indiuidui ſuſci
piente magis ⁊ minus,ſuſcipiũt ⁊ ipſa magis ⁊ mi-
nus,vt hõ ſit magis ceſſus alio,aut magis aquilus.
Uñ ad cõfirmationẽ reſpõdetur:q Porphyrius in-
ter differẽtias proprias nunq meminit propriẽ paſ
ſionis ſpeciei (quę pertinet ad quartũ prędicabile)
ſed ſolum accidentium propriorum indiuiduiq̃ per
tinent ad quintum prędicabile. Intelligit enim(vt
annotauimus in textu)per differentiam propriam,
accidentia inſeparabilia,quibus indiuidua differũt
ſub eadem ſpecie:vt differentiꝰ propriſſimis reſer-
uaret,ſeparare vnã ſpeciẽ ab alia. ¶ Et per hoc rñ
detur ad tertiã cõfirmationẽ,q vnus homo poteſt eſſe
magis pꝛõptus ad ratiocinandũ ⁊ ad diſciplinas ꝯ
alius,⁊ promptior ad ridendũ:non quidẽ q ſit ma-
gis rationalis aut magis riſibilis,ſed propter indi-
uidualẽ cõplexionẽ corporis qua vꝫ habet carnes
magis molles.vt ait Ariſto.2. de anima,aut organa
aptiora,aut eſt ſanguineus aut choleric⁹ ⁊c. Et hoc
modo Hilbertũs concedit, q aial animantius eſt ꝯ
Diſgrega- plãta:qꝫ perfectius viuit. ¶ Quod ſi quis arguat,
tiuum. q diſgregatiuum viſus eſt differentia albedinis,et
tamen ſuſcipit magis ⁊ minus. Rñdetur, q dria eſ-
ſentialis accidẽtis nõ plus ſuſcipit magis ⁊ minus,
ꝯ differẽtia ſubſtãtię:etenim ſicut vnus homo non
eſt magis homo ꝯ alius,ita nec vna albedo eſt ma-
gis albedo ꝯ alia:ſed ſubm eſt magis aut minus al-
bum propter intẽtionẽ albedinis in illo. At diſgre-
gatiuum viſus non eſt dria eſſentialis albedinis,vt
meminit S.Tho.opuſ.42.c.19.ſed qꝫ dręę acciden-
tium ſunt nobis ignotę, explicamus illas per effe-
ctus:imo diſgregare viſum,non eſt effectus albedi
nis,ſed lucis:at qꝫ inter colores albedo pręcipue re
cipit lucem,ideo dicitur diſgregare viſum. Et ob id
q̃ intẽſior eſt,magis eſt diſgregatiua. ¶ Ad quartum
argm rñdet Boetius negãdo q dręę priuatiuę non
cõſtituant ſpeciem:vnde dicit q quãuis mera nega
tio,vt nõ eſſe rõnale,nullã dicit perfectionẽ: tñ pri-
Dria pria uatio vt,irrationale,dicit perfectionẽ equi. Auice-
tiua. na vero ⁊ Albertus negãt drias priuatiuas ꝓſtitue
re ſpeciem ꝓpter rationẽ argumẽti,quiꝰ ꝓfecto li
bẽtius ego ſubſcriberem. Non enim video qũo irra
tionale dicat perfectionẽ cõſtitutiuã ſpeciei: quare
ly.brutum,cum cõnotet carentiam rationis,nec eſt
genus nec differentia. ¶ Et argt primo cõtra Boe-
tium:qꝫ ſm eum,animal,non eſt immediatum genꝰ
equi,ſed aial irrationale:idcirco definitio equi non
eſſet,animal hinnibile,ſed aial irrationale hinnibile
qđ nõ facile crediderim:imo credo q aial eſt imme-
diatũ genus ad multas ſpẽs animaliũ,ſicuti ad ho-
minẽ:non eſt maior rõ q animal immediate cõ-
trahatur ad eſſe ꝟois,ꝯ ad eſſe equi. Unde ad argu
mẽtum rñdetur,q illę dręę priuatiuę ponuntur lo-
co poſitinarũ,q̃ nobis ſunt ignotę:ait eñ Ariſto.6.
Top.c.3.q genus quodlibet diuidẽdũ eſt per duas
differentias oppoſitas. Cuius ratio eſt duplex. Pri
ma,qꝫ differentię rerũ plurimę nobis ſunt ignotę:
ſcõa,qꝫ quãuis eſſent notę,nõ poſſent certo numero
cõpręhendi,qꝫ ſunt innumerę,vt Porphy. c. ſupe-
riori meminit:quare ſi diceres,aialium aliud ratio-
nale,aliud hinnibile, aliud mugibile ⁊c. hauriri nõ
poſſet tota cõtinentia generis. ¶ Atq differẽtia pri
uatiua aliqñ ponitur loco vni⁹ poſitiuę tam ample
ſicut eſt illa priuatiua : vt cum diuiditur ſubſtantia
per corporeum et incorporeum, incorporeum po-
nitur loco ſpiritualis,aut intellectualis,quę facit ꝙ
ſe vnum genus diſtinctum contra corpus. Aliquan-
do vero nõ ponit loco vnius,ſed loco pluriũ,vt irra-
tionale nõ fungitur vice vnius dręę poſſitiuę q̃ cõſti-
tuat genus cõe oĩm irrationaliũ:ſed loco plurima-
rũ driarum,puta hinnibilis,latrabilis ⁊c. Mõ nega
mus eſſe plurima genera ſubalterna ſub animali: vt
canis forſan eſt vnũ genus cõe ad plures ſpecies ca
nũ:⁊ ceruus forſan eſt genus ad plures ſpecies cerua-
uorum:⁊ armẽtum ad plures ſpecies armẽtor. Sed
dico primo,q nõ eſt vnum genus cõe oĩm irrationa
lium:⁊ ꝓterea, q ſicut animal eſt immediatum ge-
nus ad ſpẽm humanã,ita forſan eſt immediatũ genꝰ
multarũ ſpecierũ bruto. ¶ Quintũ argumẽtũ ptinet iam ad ſcõam partẽ textus qõnis. Ad qõ rñdet
cum Porph.q genus nõ ptinet drias actu,ſed po-
teſtate:nã cõtinere illã actu eſt cõtinere tanꝯ par-
tẽ ſuę definitionis ⁊ quidditatis:⁊ vt rñſum eſt, ani
mal inquantũ abſtrahit ab hac ⁊ illa rõne ſpecifica,
nõ includit in ſua definitione,rõnale aut irrationa-
le,ſed tñ,ſenſitiuum,quãuis in re nulla detur reali
ter animalitas q̃ non includat actu rõnale aut irra-
tionale. Uñ ad argm cõceditur, q genꝰ ſicut cõfuſe
cõtinet ſpẽm,ita ⁊ drias:nihilominꝰ ſpecies deter-
minate cõtinet drias,quã genus determinate non
cõtinet. ¶ Sed ad plenioręm intelligẽtiã reſtat dubiũ. Genus con
qũo genus cõtineat drias poteſtate aut potẽtia:nã tinet drias
continere,dicit aliqđ genus cauſe:an ergo cõtineat
in gñe cauſę efficientis an formalis. Albertus di-
cit,q continet in genere cauſę formalis,ſicut confu-
ſum continet determinatum:⁊ eſt opinio Cõmen.5.
met.com.15. Dicẽdum eſt tñ q genus, aut cõparat
ad drias,aut ad ſpẽm:ſi ad differentiã,tũc continet
eã in gñe cauſę materialis,ad ſimilitudinẽ rei artifi
cialis:ſicut eñ ſcãnum nõ fit ex quacũq materia:qꝫ
materia eiꝰ nõ eſt butyrum ſed lignũ:ita rõnale nõ
informat quodcũq genꝰ immediate,ſed aial. Ad an
tiqui dicebãt,drias educi de potẽtia gñis, ſicut for
mã cõpoſiti de potẽtia materię. Si vero cõpararet
ad ſpẽm,tũc cõtinet illã in gñe cauſę formalis, ſicut
ſphęra maior in cœlis cõtinet minorẽ. Et põt quo-
dãmõ accõmodari ſimilitudo cõtinui:ſicut enim in
cõtinuo ſunt plurima in potẽtia,q̃ per diuiſionẽ ei⁹
fiunt entia in actu,ita ſub cõfuſione animalis conti
nent plures ſpẽs,q̃ per diuiſionẽ driarũ cõſtituunt
in actu. Et propterea antiqui nõ ſolũ dicebãt genus
cõtinere drias in potẽtia,q̃ deſignat merã paſſionẽ,
ſed poteſtate:quaſi q genꝰ ꝓferat de ſe differẽtias.
Qua ꝓterea de cauſa,decẽ generaliſſima dicũtur de
cem rerum principia,quaſi q̃ oĩa inferiora ſub ſe cõ
tineãt,⁊ a generaliſſimis omnia inferiora dimanẽt.
¶ Sextum argumentum eſt in hac materia pcipuũ:
ad qõ Albertus dat quinq̃ ſolutiones, quas prolixum eſſet hic ad lõgũ recitare. Tres ſunt q̃ ad rem
faciunt. Et prima,quã ego vehementer ſuſpicor fuiſ
ſe intentionem Porphy.eſt,q forte in eius opinio-
ne nulla erat ſimplex vltima dria cõuertibilis cum
ſpẽ ſpecialiſſima,ſed oẽs cẽſebat eſſe cões ad plures
ſpecies. Ultimã vero driam putabat eſſe cõpoſitam
ex pluribus ſimplicib⁹,vt patet in eius exẽplo, vbi
ait,q rationale,cõe eſt nobis ⁊ diſs:⁊ mortale cõmu
ne eſt nobis ⁊ brutis:ſed,rationale mortale, cõplet
vltimã differentiam hominis. Quã opinionẽ ſequit
Burlęus. At vero ſiue hęc fuerit mens Porphyrii
ſiue nõ,eſt tamen ⁊ cõtra Ariſto. ⁊ cõtra veritatem
vt argumentum comprobat. ¶ Secunda rñſio eſt,q
Porphy.ſolũ intẽdit definire drias ſpecierũ ſubal-
ternarum,eo q dręę vltimę ſunt nobis ignotę ſicut
ſpecies ipſe:dręę vero ſubalternę ſunt magis notę.
Quę quidẽ reſpõſio(quãuis Albertus dicat eam eſ
ſe irridẽdam,qꝫ tunc definitio non cõueniret omni
contẽto ſub definito)tñ profecto forſan non eſt adeo
riſu digna:quin etiam videtur eſſe Ariſtotelis ſcõo

Poſt.

Poſt.ter.17.vbi ait,q differentia ſuperior eſt ꝯ ſpe
cies:qđ S.Thom. exponẽs ait,rõnẽ eſſe,qꝫ dręę vlti
mę ſunt nobis ignotę. Nihilominus,poſtq in rei ve
ritate eſt aliqua vltima dręa ſimplex,exponenda eſt
definitio,vt etiã illã comprehendat. ¶ Ultima ergo
expoſitio Alberti eſt,q dria habet tres actus.ſ.diui
dere genus,cõſtituere ſpeciẽ,⁊ in his cõſiſtit ratio
dręę:hꝫ aliud quod eſt cõſtituere vltimã ſpeciem, ⁊
hoc de per accidens eſt ad rõnem differentię:⁊ ideo
in definitione ſolũ duo prioꝛa debuerunt explicari.
Sed profectoſolutio nõ abũde ſatisfacit:nam ſicut
de ratione differentię nõ eſt cõſtituere ſpeciẽ ſpecia
liſſimã,ita nec cõſtituere ſpẽm ſubalternã:ſed ſolũ
de rõne eius eſt cõſtituere ſpẽm abſtrahẽdo ab hac
⁊ ab illa:ergo definitio debuit aſſignari cõis ⁊ indif
ferẽs ad vtrãq driam. ¶ Rñdetur ergo,vt ait domi-
nus Caietanus exponẽdo Albertũ, q definitio de-
bet intelligi negatiue.ſ. Dria eſt cui inquãtum dria
eſt,nõ repugnat pdicari de pluribus differentibus
ſpecie:⁊ ita eſt q rõnale,quatenus eſt dria, id nõ re-
pugnat,ſed inquãtũ cõſtituit ſpeciem vltimã. Et rõ
definiendi hoc mõ fuit,q ſicuti ſpecies debet defini
ri per reſpectũ ad indiuidua:ita ⁊ differẽtia(quẽad-
modũ ⁊ genus)debet definiri in ordine ad ſpeciẽ cu
ius eſt pars. Et cũ dria inquãtũ differẽtia nõ cõuer-
tatur cũ ſpecie ſpecialiſſima,ſicut propꝛium,debuit
definiri per indifferẽtiã ad pdicari de plurib⁹ ſpe
ciebus:⁊ hac rõne definitio cõprehendit tam drias
ſubalternas ꝯ ſpecialiſſimas. Qua de cauſa(vt cõſi-
In quale. cio)Ariſt.1.Top.c.4. inter pdicata nõ meminit dif-
ferentię ſed ſolius definitionis:qꝫ vꝫ vltima diffe-
rentia prędicatur de ſpecie ſicut definitio eſſentiali
ter ⁊ cõuertibiliter. ¶ Pro materia primę cõfirma-
tionis notandum,q oĩa vniuerſaliter pdicata dicũt
quodãmodo q̃litatẽ reſpectu ſubiecti,eo q ſe habẽt
vt forma reſpectu illius,vt colligit ex Ariſto.ſecũdo
phyſi.tex.28.diuerſimode tñ nia accidẽs dicit q̃lita-
tẽ accidentalẽ ſeparabilẽ:propꝛiũ vero,qualitatẽ ac
cidentalẽ,ſed inſeparabilẽ: ⁊ de his manifeſtum eſt
qño prędicẽtur in quale. At vero genus ⁊ dria quia
vtrũq eſt pdicatum ſpeciei vtrũq dicit qualitatẽ,
modis tamen diuerſis. Nam dria reſpectu generis
hꝫ ſe ſicut actus determinãs ⁊ informãs illud,⁊ oĩs
actus qui ſe habet vt determinans,prędicat in qua
le. Hoc enim eſt quod quærimus,interrogantes,ho-
mo quale animal ſit.i.qualiter ſit formatum. Genꝰ
vero reſpectu differentię hꝫ ſe ſicut materia deter-
minabilis,reſpectu vero ſpeciei de qua pdicat quid
ditatiue,habet ſe vt forma:nõ quidẽ ſicut actus de-
terminãs rationẽ ſpeciei, ſed ſicut quidditas totali
ter determinata. Et ideo Ariſto. Scõas ſubſtantias
dicit ſignificare quale quid.i.quale per quod reſpõ-
det ad q̃ſtionem,quid eſt. Et ideo pdicantur quiddi
tatiue vt.c.etiã de genere diximus. ¶ Ad ſecundam
Definit. 2. intentio. ꝓfirmationẽ rñdetur,q differẽtia accipiẽdo prime
intẽtionaliter pro ſubſtracto ſm eſſe abſolutum qđ
habet in reb⁹(vt rõnale)non eſt definibilis, vt ꝓbat
argumentum:ſed tñ accipiendo nomẽ differẽtię ſe-
cũde intẽtionaliter pro re inquãtũ ſubſtat ſcõe in-
tentioni,q̃ eſt pdicari de pluribus ⁊c. definitur hic a
Porphyrio:vnde definitum eſt ſcõa intẽtio ad ſen-
ſum ſupra expoſitũ:nõ q ſecunda intẽtio ſit dria,ſz
q definitur res inquãtũ ſubſtat ſcõe intẽtioni. Nominales dicunt q definitur ly differentia q̃ ſuppo-
nit pro illis terminis,rationale,hinnibile ⁊c. ¶ Ad
ſeptimũ argumẽtũ latius patebit reſpõſio in pdica
men.c.4.ſed interim negatur q non ſit ꝓpriũ dręę
vt p illã res differãt. Ubi notandũ,q quãuis oẽs res
quarũ vna realiter nõ eſt alia,vulgari ſermone dican
tur differre:nihilominꝰ tñ propꝛie,res differre eſt,
idem ad diuerſa ferre:⁊ ideo propꝛie ſolũ conuenit
ſpeciebus cõtentis ſub eodem genere,ad quas genꝰ
idem per diuerſas differentias diſtrahitur: genera-
liſſima vero vt loco citato explicabim⁹, nõ differũt,
ſed ſunt primo diuerſa. Et indiuidua eiuſdẽ ſpeciei
non propꝛie differunt,ſed ſunt materialiter diuiſa:
qꝫ differentia dicit eſſentialem diſtinctionẽ. Quare
perſonę diuinę nõ propꝛie differunt, ſed ſunt perſo-
naliter diſtinctę: ⁊ differentię ipſe non differũt,ſed
ſunt rationes differendi,puta quibus ſpecies diffe-
runt:ſicuti albedo non eſt alba,ſed albi forma.

DE PROPRIO. CAP. IIII.

Proprium autẽ quatuor diuiditur modis. Nam pro-
prium eſt id,quod ſoli cui-
piam accidit ſpeciei,etſi nõ
omni:vt homini accidit me
dẽri,aut metiri. Et id item,
quod vniuerſæ accidit ſpe-
ciei,& ſi non ſoli: vt hominem bipedem eſſe. Et
etiam id quod ſoli accidit,& omni,& quandoq;:
vt omni homini in ſenectute caneſcere. Quartũ
autem eſt id,in quod omnia conuenerunt, vt ſo
li,& omni, ſemperque accidat, quale eſt riſibile
reſpectu hominis. Nam homo, & ſi non ſemper
ridet,riſibilis tamen dicitur:non ex eo, quia ſem
per rideat,ſed quia aptus eſt ad ridendum. Hoc
autem ipſi ſemper eſt inſitum: quemadmodũ &
equo ipſum hinnibile. Hæc verè propria inqui-
unt eſſe,quia in his ipſis fit & conuerſio. Si eſt e-
nim homo, eſt riſibile : & ſi eſt riſibile,eſt etiam
homo.

Vm ſpecies,vt in ſupe-
rioribus adnotauimus, totũ quoddã
ſit metaphyſicum, ex genere ⁊ differẽ
tia tanꝯ ex materia ⁊ forma cõpoſitũ:
ordo debitus eſt,vt poſt tria hęc quarto loco ſucce-
dat propꝛiũ:nomen eñ ipſum manifeſtat cur ſit ac-
cidẽti pferendũ. Propꝛiũ nãq eſt illud qđ eſſentiã
rei,prime ſequit.tanꝯ id qđ ex principijs eſſentiali
bus fluit:accidẽs vero eſt,qđ aliunde extrinſece cõ-
petit. Atqui capitulũ hoc quartũ breuius eſt ꝯ vt
partitione aliqua opus habeat. ¶ Narrat hic Por-
phy.quatuor acceptiones propꝛii, ⁊ id ſolũ qđ eſt pro
pꝛiũ quarto mõ,eſt ſimpliciter ⁊ ꝓpriſſime ꝓpriũ:
cętera vero ſunt ꝓpria ſm quid. Eñ acceptiones iſte
non ſunt ſicut ille generis ⁊ ſpeciei:puta prime aut
ſecunde intentionaliter,ſed ſicut acceptiones dręę,
oẽs intelliguntur ſcõe intẽtionaliter. Sine eñ pro
pꝛium accipiat quarto,ſiue aliis modis,eſt acceptio
dialectica. Ob idq; licet propꝛiũ aliter accipiat ſm
Grãmaticos:qñ diſtinguũt nomẽ in ꝓpriũ ⁊ appella
tiuũ,aut qñ diſtinguũt ſignificationẽ in impꝛopꝛiã
⁊ ꝓpriã:⁊ aliter in philoſophia morali qñ dicũt,res
iure gẽtium eſſe appꝛopꝛiatas,⁊ religioſos nõ habe
re propꝛiũ:tñ hmõi acceptiones nihil ad rẽ ptinẽt.
¶ Sed eſt ꝓtereaſciendũ,q Ariſt.1.Top.c.4. aliter
definit propꝛiũ,nec̃ refert niſi tñ tres acceptiones

Universidad de Deusto
Biblioteca

proprij. Ait enim, Proprium est qđ nō indicat quid est esse rei, soli autē ineſt ⁊ quērsim prędicatur. Prima particula excludit vltimā dſiam a rōne proprij, ⁊ secunda excludit accidētia cōia. Subiungit autē, q si quid aliud est proprij qđ nō soli ineſt, aut quod nō semp ineſt, erit proprij fm quid: puta ppriū ad aliquid, aut proprij qn. Bipes, qđ non cōuenit soli, dicitur proprij ad aliquid: q nō distinguit simpliciter hoiem ab alijs spēbus, sed solum a quadrupedibus ⁊ nō a volatilibus: ſz canescere dicit proprium qn, q nō cōuenit semper. At vero Porph. proprij ad aliqđ distinguit in duo, puta in proprij qđ ineſt soli, sed nō oi, vt esse medicū aut geometrā: ⁊ ppriū qđ accidit oi sed nō soli, vt esse bipedē. Tertio modo ppium est qđ cōuenit aliqñ: ⁊ quarto mō id quod Arist. vocat simpliciter proprij. ¶ Notādum est pterea tertio, q definitio Arist. est proprie dialectica: quippe q datur per tſos secundę intētionis, ⁊ explicat proprium quatenus est quartum p̄dicabile. Definitio vero Porphyr. videtur explicare potius naturā proprij fm suum esse reale: nisi dicas, q ly, conuenir, tūn valet sicut prędicari. Quomodocūq; aūt sit, sensus definitionis est iste. Proprium est vniuersale qđ prędicat de specie, accidentaliter, intrāsmutabiliter, ⁊ cōuertibiliter. Accidentaliter, ad dſiam vltimę differentię. Intransmutabiliter, ad differentiā accidētium cōmunium. Conuertibiliter, ad dſiam proprij fm quid: tria enim dicit, conuertibiliter. ſ. q ois homo sit risibilis, ⁊ tantū homo sit risibilis, ⁊ semper homo sit risibilis. Hāc definitionē Nominales more suo attribuūt terminis, vt sit sensus, Proprium est terminus q prędicatur de tſo qui est spēs ⁊c. Et qui semel deuorauerit illa noīa, homo, equus, ⁊ similia, esse species, admittat subinde illa noīa, risibile, hinnibile, esse proprias passiones. Secundū ergo intentionem Porphyrij, ⁊ Aristotelis definiuntur hic res, quatenus subſtant secundę intentioni ad sensum supra expositum: res enim sunt accidentia propria, ⁊ termini sunt nomina talium accidentium. ¶ Sequitur ex dictis, proprium analogice dici, puta principaliter de proprio quarto modo, ⁊ minus principaliter de proprio trib⁹ prioribꝰ modis.

Definitionis sensus.

Quæstio prima.

Vtrùm textus hic Porphyrij verus sit.

ADuersus partem affirmatiuā arguitur primo contra primā acceptionē. Aut esse medicū vel geometram, accipitur pro aptitudine ad scientiam, aut pro habitu acquisito scientię: si primum, tunc est proprij quarto modo: nam (vt auctor est Aristoteles in. 1. metaph.) aptitudo ⁊ inclinatio ad sciētiam est homini naturalis ex principijs essentialibus fluēs, sicut aptitudo ad rīdēdum. Si secundum, tunc est merum accidēs: accidit enī Petro esse medicum, quia nō est natura speciei, sed ex mera voluntate. ¶ Eodē modo arguitur aduersus tertiā acceptionē: nam si canescere dicat aptitudinem, est proprium quarto modo: si vero dicat actū, est merū accidens prouenies ex defectu calozis cerebri. ¶ Et cōfir. q etiā muli in senectute canescūt: ergo nō cōuenit soli homini. ¶ Sēdo argr cōtra secundā acceptionē. Esse bipedē, nulli speciei est proprij: q non specialissimę, cum non conueniat soli: neq; subalternę, quia maxime esset proprij animalis: ⁊ hoc nō, q nō cōuenit omni animali: ergo nullo mō est proprijs: nam omne proprium procedit ex principijs alicui⁹ speciei. ¶ Cōtra quartā ⁊ ppriā acceptionē argr tertio. Aut proprium cōuenit speciei ratione suę essentię, puta ratione talis formę specifice: aut conuenit aliunde, sicut calor cōuenit aquę ab igne. Si primū non prędicatur accidentaliter, sed certe essentialiter: nam ea ratione differentia prędicatur de specie essentialiter, quia est de essentia illius. Si vero non conuenit ratione essentię, tunc est purum accidens: ⁊ sic non posset distinctio fieri inter quartū ⁊ quintum prędicabile. ¶ Confir. Proprium non ponitur in prędicamēto substātię: q nec in recta linea, cum nec sit genus nec species substātię: nec ad iatus, cū non sit eius dſia: ergo ponitur in prędicamento accidentis, ⁊ per ꝯns est accidens. ¶ Quarto arguit. Nullum est accidēs quantūcunq; cōe, qđ nō sibi vēdicet proprij subm: ergo oē accidēs est ppriū respectu alicui⁹ subiecti, ⁊ p ꝯns nulla est distinctio inter quartū ⁊ quintū prędicabile. Probat añs. Si aliqđ esset tale accidēs, maxime esset calor, sapor, albedo, ⁊ alia id genus: sed hęc nō possunt esse nisi in corpore naturaliter: ergo sunt propria respectu corporis. ¶ Quinto ⁊ postremo argr. Vniuersale nō dr nisi respectu inferior (est. n. vniuersale vnū in multis ⁊ de multis) ſz ppriū nō est vniuersale respectu inferior, nec iquātū ppriū pdicat de multis: ergo nō est iter vniuersalia cōputādū. Probat minor. Si ppriū pdicaret de plurib⁹, maxime de idiuiduis: ſz iſtę nō sunt pdicationes proprij, Petrus est risibilis, Paulus est risibilis: ergo non prędicatur de pluribus.

¶ Ad quæstionē veluti ad superiores affirmatiue rndet. Ñ ad primū argu. rndet pmo mō, q esse medicū aut geometrā, nō accipit p inclinatiōe ⁊ aptitudine naturali ad scias, ſz p habitu: nā habitus scię est etiā aptitudo qdam ⁊ potētia ad actum: dſia. n. est inter aptitudinē ad scias, ⁊ aptitudinem ad ridendum: q aptitudo ad rīdēdum est cōpleta potestas, quę a sola fluit essentia non aliunde dependens ad rīdēdum: ⁊ ideo cōuenit omni homini p semper: sed aptitudo ad scientias nō est cōpleta ptās sine habitu scię, qui quidē habitus avolūtate hois dependet. Et ideo licet cōueniat soli hoi, q brutum nō est sciētię capax, nō tñ cōuenit oi hoi. Et quāuis solutio hęc sit oīm cōis, forsan alius est sensus Porphy. procedit enim solutio data, supposito q esse medicum, ⁊ esse geometrā, sint posita gratia exempli loco scientię in vniuersali: nam cum hoies naturalē habeāt inclinationē ad sciētiam, nō potest illa esse proprium primo mō: sed habitus qui nō cōuenit oībus. At forsan Porphy. esse medicum, ⁊ esse geometrā, intellexit specialiter: vt per proprium primo mō intelligat particulares aptitudines naturales, q̄ in diuersis hoībus sunt diuerse ad specialeſ scias, ⁊ artes, fm qđ nascūtur in tali sydere: sunt enim homines aptissimi ad aliquas artes, qui ad alias sunt inepti. Et ideo aptitudo ad medicinā conuenit paucis hominibus. ¶ Ad aliud de canescere rndetur, q non accipitur solū p actu, nec solum pro aptitudine quę fluit ex essentia hominis: sed pro aptitudine illa simul cum qualitate cerebri, vnde pēdet actus canescendi: est enim causa canicici corruptio humidi naturalis, quod calor cerebri deficiēs in senectute digerere non potest. Et hac de causa qui grossiores habent capillos facilius canescūt q̄ qui habet subtiliores, propter maiorem abundantiam humidi. Quare non solum actus canescendi non inest semper: sed nec tota causa canescēdi inest semper. Hac de causa hoc adnotauerim, q Paulus Venetus

Venetus putat hanc esse dſiam inter proprij quarto modo ⁊ tertio mō: q hō est semp aptus ad semp ridēdū: sed quāuis semper sit aptus ad canescendū, nō tñ ad semper canescendū, sed aliqñ. Et pōt quidē in bono sensu hoc saluari. Verūtñ si sit sermo de aptitudine, ⁊ tota potentia ad canescendū, certe nec illa semper inest. Dicitur illa potētia cōuenire oī homini, q̄ ois qui ad senectutē venerit (nisi aliqua specialis causa obstiterit) canescit: sicut grues (vt fertur) in senectute nigrescunt. ¶ Ad cōfirmationē respondetur, q albi pili mulorum non sunt canicies, sed est alia passio q̄ nullo modo est illis propria, nec cōuenit illis solis cum cōueniat equis, neq; cōuenit oībus. ¶ Ad secūdum principale cōceditur q quicqd quarto mō, ⁊ simpliciter est proprij, debet esse proprium respectu alicui⁹ certę speciei, aut specialissimę aut subalternę, aut alicuius essentię simplicis. Et rō est quā insinuabāt argumētum: vez q̄ ex quacūq; dſia quā exprimit definitio fluit proprium talis speciei: vñ, sicut dictum est in. c. de genere, q genera subalterna non definiuntur inquātum gña, sed inquātū species, eadē rōne vnūquodq; habet ppias passiones, nō inquātū gen⁹, sed inquātū species: vt sensibile est propria passio alalis, quāuis accipiat loco dſię q̄ est nobis ignota. Et ob id indiuidua nō habēt proprias ⁊ peculiares passiones: q̄ non habēt proprias ⁊ peculiares essentias, pręter essentiam speciei q̄ est oībus cōis: sed habent (vt inquit Porphy.) proprietatū collectiones accidentaliū, quibus inuicē distinguūtur. Addiderim vel essentię simplicis. i. non cōpositę ex gñe ⁊ dſia: q̄ generalissima habent etiam suas proprias passiones. Et entis (qđ est conceptus simplex) passiones sunt, vnū, verū, ⁊ bonū. Et in simplicissimo Deo sunt attributa propria: vñ cōceditur subinde ad argumētū, q̄ bipes, propterea nō est proprij simpliciter: q̄ nō conuenit alicui proprię speciei, sed est cōe multis, nō tñ toti gñi alalis. ¶ Ad tertiū argumētū rndetur, q̄ quāuis risibile fluit ex principijs essentialibus, nihilominus nō prędicatur essentialiter: nam prędicari essentialiter est, prędicatum esse de essentia rei tanquā partē intrinsecā eius, vt tñ sunt genus ⁊ dſia: risibile vero nō est pars essentię, sed est quasi effect⁹ essentialis eius: ⁊ ideo pdicatur accidētaliter medio mō inter dſiam ⁊ accidens cōe. ¶ Ad cōfirmationē respondet S. Tho. q. 77. ar. 1. q accidēs accipit dupliciter. Uno mō, vt diuiditur cōtra substātiā: ⁊ isto mō non est dare mediū inter substātiā ⁊ accidēs, cū diuisio sit per affirmationē ⁊ negationē. ſ. esse in subiecto ⁊ non esse in subiecto: ⁊ ideo proprij q̄ nō est substātia, isto mō est accidens. Secūdo mō accipit, accidens, vt est quintum prędicabile: ⁊ sic pōt dari medium inter substātiā ⁊ accidēs: vt accidēs sit quicqd nec fluit ab essentia, nec est de essentia: proprij vero sit, quod cū nō sit de essentia, fluit tamē ab essentia. ¶ Ex quo sequitur (ad formā confirmationis) q proprium ponitur in prędicamēto accidētis, ⁊ diuersa propria in diuersis pdicamentis accidētium. Exempli gra, intellectus, voluntas, sensus, ⁊ alia id genus, q̄ sunt proprię passiones tanq̄ potētię naturales ponunt in scōa specie qualitatis: triangulus, quadrāgulus ⁊c. quę sunt passiones linearū, ponūtur in quarta specie qualitatis, q̄ sunt figurę. Sed rursus habere tres angulos equales duobus rectis, quę est propria passio trianguli, ponitur in prędicamēto quantitatis. Nota quomō figura est passio qualitatis, ⁊ habere tres equales ⁊c. est passio figurę pertinens ad quātitatem: (nam equale vel inequale, spectant ad quantitatem) sed magnum, parvū, par, ⁊ impar, q̄ sunt species quātitatis, ponuntur in eodē prędicamento quātitatis: simile ⁊ dissimile in pdicamento relationis, licet sint passiones qualitatis. Impertinēs ergo est, q passio ⁊ suū subm in eodē ponātur pdicamento. ¶ Ad quartū rndetur, q oē accidēs habere proprij subm, pōt intelligi duob⁹ modis. Uno mō de subiecto inhęsionis: ⁊ hoc modo forsan est verū, qđ non oē accidens potest indifferenter inesse cuicunq; subiecto: imo accidentia corporalia solum corpori inesse possunt mediante quātitate, qđ est eius proximum subiectum. Et ecōuerso accidētia spūalia ⁊ indiuisibilia suapte natura nō possunt inhęrere corpori, nec id solū naturaliter: sed forsan nec supernaturaliter Deus posset albedinē ponere inhęsiue in angelo, neq; nortriā in lapide, quāuis id passim cōcedatur: nā hoc videt naturis rerū repugnare: sed quicquid sit de miraculo, saltem naturaliter oē accidens habet subm inhęsionis proprij. Dicantē non loquimur de subiecto, proprij hoc mō. Secundo modo possumus loqui de subiecto, ex cuius essentia fluit accidens qđ est proprium: ⁊ hoc modo loquimur in proposito, ⁊ negamus aliquā essentiam specificam rerū, aut specialissimā, aut subalternā, vnde tanq̄ proprij quarto mō fluat albedo, aut nigredo, aut aliquod tale accidens: nā quāuis solum corpus sit albū, nō tñ omne: ⁊ quāuis ois nix sit alba, non tamen sola. ¶ Tertio mō posset quis fingere albedinē posse habere proprij subiectum, puta, certā proportionē ⁊ mixtionem qualitatū primarum vnde fluat albedo, ⁊ certā vñ fluat nigredo. Sed hoc nec est ad ppositū: q talis mixtio non vocaretur subiectū sed causa efficiēs: ⁊ pterea q̄ forsan nō datur certa ⁊ determinata mixtio vnde fluant hmōi qualitates scōe: nā videmus ex nimia frigiditate albescere niue, ⁊ ex magno calore saccarū. Sed de hoc satis. ¶ Ad quintum argumentū respōdetur. Primo, q ad hoc q proprium sit vniuersale, satis est q cōuertibiliter prędicetur de specie, q̄ est vniuersale. Sed scōo rndetur, q certe pdicat de indiuiduis pdicatione proprij per illā regulā Arist. ante prędicamentalē: Quicquid de superiori pdicatur, prędicatur de inferiori: q certe intelligēda est eodē genere prędicationis, vt si hō est animal, est pdicatio generis, Petrus est alal, est etiam pdicatio generis. Eadem rōne, q̄ risibile prędicatur de hoie prędicatione proprij, istę etiam sunt prędicationes proprij, Petrus est risibilis, Paulus est risibilis. Nec requiritur q pdicatum cōuertatur cum subiecto: satis enim est q cōuertāt c specie aut cū gñe, cuius subm est indiuiduum. Et rō est, quia proprij est qđ fluit ex essentia rei: essentia vero indiuidui nō est alia ab essentia speciei ⁊ gñis: ⁊ ideo qđ est proprium speciei, est proprium indiuidui, quare hęc est etiam prędicatio proprij, Petrus est sensibilis.

Quæstio secunda.

Vtrùm proprium à suo subiecto realiter distinguatur.

ARguitur primò cōtra partem affirmatiuam, argumēto quo sępe solemus contra hmōi distinctiones vti. Pluralitas ⁊ distinctio rerū nō est cōcedēda, nisi rōne id cōuincēte: sed nulla videt cōuincere rō, vt aliqđ sit accidens in hoie, qđ sit potentia ad rīdendū distinctū realiter ab eo vel eius: ergo gratis cōceditur. Probatur minor: q hō eo ipso q habet animam ⁊ organa corporalia, habet potētiā rīdendi ambulādi ⁊c. ¶ Secundo arguitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eadem est ratio de oībus propriis passionibus, vt distinguant aut nō distinguātur a subiecto, postꝙ oīs passio cōsequit essentiā rei: sed multe sunt ꝓprie passiones q̄ nō distinguūtur realiter a suis subiectis: ergo nulla distinguit. ¶Probatur minor. ¶Passiōes entis, vt vnum, bonum, verū, non distinguūtur ab ente nisi sola rōne, vt Aristo. 10. met. text. 5. ex professo docet, & S. Tho. illic cōfitetur, 7. q. 1. de veritate, arti. 1. latius exponit dicens, ꝙ vnum, significat ens, inquātū est indiuisum: & verū, significat illud inquātum obiectū intellect⁹: & bonū, significat idē inquātū obiectū est appetit⁹. Itē aptitudo materię ad formā nō distinguitur a materia, vt S. Tho. 1. p. q. 77. art. 1. cōcedit: multeq̄ sunt p̄terea hmōi passiones non distincte a subiecto. ¶Tertio arg̃. Si aptitudo ad ridendum distingueretur ab hoie, sequeret ꝓcessus in infinitum in hmōi passionibus, quē nullus debet philosophus admittere: probatur sequela, Aptitudo ad ridendum distinguitur ab hoie: ergo aptitudo illa est etiā apta inhęrere subiecto, & per ꝑns aptitudo eius ad inhęrendū distinguitur ab illa: et eadem ratione illa secūda est apta inhęrere subiecto per aliam tertiam, & sic in infinitum. Et p̄terea subiectum per se, nō est in potentia ad ridendum, nisi ꝙ illā aptitudinē: ergo eadē rōne nō est in potētia ad ꝓducendū illā aptitudinē, nisi per aliā: & sic in infinitū. ¶Quarto arguitur. Si ꝓpriū esset accidens distinctū realiter a subiecto, vel esset extēsum ꝙ totum, vel esset in aliqua certa parte, vel esset iudiuisibile: nō primū, q̄ ridiculum esset si quis cōcederet risibilitatem esse in pede, qui ridere nequit: nec tertium, q̄ actus ridendi est materialis: quoniā exercetur organis materialibus: neq̄ secūdum. q̄ non facile apparet in qua parte hois esset risibilitas. ¶Et cōfirmatur hęc rō: q̄ si esset accidēs distinctū, illud esset intēsibile & remissibile sicut cętera accidentia corporalia: & sic vn⁹ hō esset magis risibilis alio, qō supra negatum est. ¶Quinto arg̃. Si risibilitas esset accidens distinctū, seq̄retur ꝙ posset per diuinā potētiam a subiecto separari: imā cum oīa a Deo conseruentur, posset Deus subiectū seruare corrupto accidēte, vel ecōuerso: sicut seruat accidētia in sacramento Eucharistię: qō tamen est falsum, nam tunc daretur homo qui nō esset risibilis, & certe id repugnat, ac si daretur hō qui non esset rōnalis. ¶Sexto demū & postremo arg̃. Esto, cōcederetur aliqua distinctio ex natura rei inter subiectū & eius passionē seclusa operatione intellectus, satis esset concedere distinctionē formalē, q̄ minor est distinctione reali, per quā incōuenientia istoꝝ argumentoꝝ euitarē tur: ergo nō est asserenda distinctio realis. Probat antecedēs, distinctio formalis, vt supra diximus, est inter duo q̄ non se habent vt duę res, & tamē vnum non est de essentia alterius, & ita videntur se habere homo & risibile: q̄ de essentia & quidditate hois non est risibilitas, nihilominus non sunt duę res vt patet per argumenta facta. ¶In contrarium est, ꝙ potētię naturales sunt ꝓprię quędam passiones animę, vt intellectus, voluntas, sensus, & similes: quę quidem potentię sunt accidentia distincta ab anima, vt patet per Aristo. qui ponit huiusmodi potentias in prędicamento qualitatis, quod secundum ipsum distinguitur a substantia.

¶Quæstionem hanc fateor nihil prorsus ad dialecticum pertinere: sed q̄ dialecti cі huius tēporis illā huc introduxerūt, non potuimus hic non mouere. Tres sunt de hac q̄stione opiniones, quas inter arguēdum innuebamus scēm numerum distinctionum trium, quas quęstione tertia sup̄ prologum adnotauimus. Distinctionū em̄ alia est rōnis, vel̄ per solā operationē intellectus: & alia ex natura rei seclusa operatione intellectus. Et hęc ꝛm Scotū distinguitur in realē & formalē. ¶Prima ergo opinio est Moīalium tenētiū, ꝙ subiectū & passio nullo mō ex natura rei differūt. Distinguunt tn̄ de ꝓpria passione: nā vno mō accipitur (inquiunt) dialectice pro illis noīb⁹, risibile, hinnibile &c. quę cōuertibiliter p̄dicātur de nominibus specificis: et hoc modo manifestum est distingui ꝓprium a subiecto, in quo sensu non mouetur hęc quęstio. (Quin etiam impropriū satis est dicere illum terminū, risibile, esse ꝓpriam passionem illius termini homo). Alio mō propria passio accipitur physice pro accidēte qō cōsequitur essentiam rei: in quo sensu mouetur quęstio p̄sens, ad quā rīdent negatiue. s. subiectū & propria passio, vt hō & risibilitas, nō distinguūtur ex natura rei: sed sicut hō per animā immediate viuit, ita per eā immediate ridet, intelligit, sentit, vult &c. Quare intellectus & voluntas nullo mō distinguūtur. ¶Probāt cōclusionē argumētis supra formatis. ¶Reales vero cōsentiunt quidē ꝙ distinguantur ex natura rei: differunt tamē ꝙ Scotus opinatur suo modo solū formaliter distingui, sed S. Tho. cēset distingui realiter. Opinionem suā explicat Scotus secundo sentētiarum. q. 16. q. vnica. Ubi ꝙ distinguātur ex natura rei probat: q̄ seclusa operatione intellect⁹, hō, & risibile, habēt distinctas definitiones: nam hō est aial rōnale, & risibilitas est aptitudo ad ridendū. Item, q̄ circūscripta operatione intellectus cōcedimus ꝙ risibilitas est in hoie, & quod hō est subiectū risibilitatis: & per ꝑns habent se sicut subiectum & accidēs. Hō vero nō distinguātur realiter probat: q̄ distingui realiter est distingui tā⁹ duas res: & tn̄ risibilitas pēdet ex essentia & ideo essentia continet essentialiter quodāmō risibilitatem. Atq̄ adeo hinc elicit mediam distinctionē formalem. Itaq̄ distinctio formalis est, vt supra diximus, quando vnum habet definitionem quidditatiuā nō includētē aliud, nihilominus aliud cōtinet essentialiter ipsum: sicut dixit animalitatē distingui ab hoie formaliter, q̄ definitio aialis nō includit hominē, nihilominus hō cōtinet essentialiter animalitatē. Unde adhuc insinuat Scotus duos gradus distinctionis formalis: plus. n. distinguūtur ex natura rei subm̄ & passio, ꝙ natura generis & natura speciei: q̄ natura gn̄is, quāuis nō includat naturā speciei, includit tn̄ in illa tan⁹ pars ei⁹ quidditatiua: tn̄ ꝓpria passio neq̄ includitur in definitione subiecti, nec ĩcludit illud nisi scōo modo dicēdi p̄se, sicut nasus ponit i definitiōe simitatis, vel̄ simitas est nasi curuitas, vbi subm̄ nō ponit tan⁹ pars passionis.

¶His suppositis ad intelligentiam opinionis S. Tho. notandū est, ꝙ nus⁹ apud ipsum inuenitur, ꝙ passio dist inguat a subiecto sub istis terminis, passio vel ꝓpriū, & solū ꝙ potētię distinguant a subiecto: puta ꝙ potētię aię distinguant ab aia, & potētię corporales a corpore. Hoc patet prima. p. q. 77. a. 1. & in. q. de spiritualib⁹ creaturis. ar. vl. & vbicūq̄ alibi de re ista meminit. Sed q̄ in locis citatis dicit, ꝙ potentię se habent sicut accidentia propria subiecti, quę pertinent ad quartum prędicabile, vt patet loco primo citato ad quintum argumentū: inde posteriores isti doctores monēt q̄stionē sub noie ꝓprię passionis, opinātes ꝛm S. Tho. oēm propriā passionem distingui a subiecto, qō S. Thom. nō somniauit. ¶Sed multo magis miror: qd istis in mētē venerit, proprias passiōes appellare relationes aptitudinales ad agendū vel patiendum.

In

In qua sententia citāt S. Thom. prima. p. q. 77. Et Scotū in. 4. dist. 49. q. 2. qō tamē neuter vnquā cogitauit. Enimuero, nec ois propria passio est potentia, vt q. 1. patebit: nec illa quę est potentia, est relatio cū ponatur in scōa specie qualitatis. Verum est tn̄, ꝙ potētia definitur in ordine ad actū, vt risibilitas est potentia ridendi, sicut visus potētia sentiendi coloꝝ: inde tamē nō sequitur esse relationes: q̄ nihilo minus habēt esse absolutū, vt intellectus, voluntas &c. Sicut forma non est relatio, quāuis sit actus materię. Sed de hoc in tertio prędicamento. Unde si quęstio hęc tractāda esset in Dialectica potius deberet tractari in prędicamentis, in secunda specie qualitatis, an videlicet naturalis potētia distinguatur a subiecto. Quia tamen in hoc loco hac tēpestate mouetur, respōdetur tribus cōclusionibus. ¶Prima, Omnis propria passio quę est potētia respectu operationis realis & accidētalis, distingui tur realiter a subiecto, siue sit potentia actiua siue passiua: oū modo sit potētia per se ꝓxime ordinata ad talē actū. Exēpli gra, intellect⁹ q̄ respectu obiecti est potētia passiua ad recipiendū species, & actiua ad producendū actū, pariter sensus & volūtas distinguūtur realiter. Cętere particulę explicabūtur cōclusione tertia. Conclusio hęc primo probat: quia tales potētię ponunt ab Arist. in scōa specie qualitatis: & Arist. scōo de aīa potētias animę vocat partes aię. Item Dionysius de cœlesti hierarchia. c. 2. & scōm aliā diuisionē. c. 9. dicit, ꝙ cœlestes spūs diuidūtur in essentiā, virtutē, & operatione. Et August. 15. de Trinitate. c. 7. vbi tractat de imagine, dicit, ꝙ intellectus, volūtas, memoria quę sunt in hoie, non sunt idē ꝙ homo, vt in Deo. ¶Secūdo id probat S. Tho. locis nup̄ citatis ex illa maxima Arist. 9. met. t. 13. et lib. 12. t. 26. et. 28. videlicet potentia & actus sunt in eodē genere, ex qua infert ꝙ vbi actus est accidētalis, ibi potētia & virtus ad talē actū est accidēs. Cuius ratio est, q̄ dare esse substātiale, & operari, sunt duo distincti effectus, quoꝝ p̄im⁹ est effectus substātialis & formalis prouenięs a forma in genere cause formalis: alter vero est accidētalis prouenięs a forma in genere cause efficiētis: sed potentia debet proportionari effectui: ergo forma substātialis per seipsam dat esse substātiale, & per virtutes sibi additas operatur. Unde glossa Scoti loco citato. s. q̄ maxima Aristotelis intelligitur de potētia & actu essendi, vt Antichristus qui modo est in potentia, & postea erit in actu, sunt in eodē genere: glossa (inquā) ista certe nō est ad mentē Arist. q̄ de illo nemo ambigere vn⁹ poterat, quin res quę prius non est, & postea est, sint in eodē genere: q̄ sunt eadē res numero. ¶At vero p̄termissis his metaphysicis, probatur tertio, & maxima Arist. & cōclusio pro captu Dialecticorum. In rebus oībus corporalibus & insensibilibus, videmus res operari per virtutes sibi additas: vt ignis calefacit per caloꝛē, & aqua frigefacit per frigiditatē, quę sunt accidētia: sol concedit ab oībus philosophis illuminare per lucem, & per illā vel alias virtutes ignotas operari diuersos effectus: & terra recepit a Deo virtutes naturales ad germinandū herbas: qō notatur Geneseos primo, germinet terra herbā virentē, & lignū pomiferū facies fructū, cuius semē in semetipso sit super terrā. Non est dubiū quin plantę habeāt virtutes productiuas, quę sunt eoꝝ accidētia. Unde medici attribuūt herbis diuersas virtutes a ꝓprietate, vt Rha barbarū nō solum ratione caloꝛis, aut frigiditatis, sed ratione proprietatis quę est propria passio eius expellit cholerā: ergo eadē ratione alię virtutes & potentię naturales ad alios effectus sunt accidentia distincta. ¶Quarto arguit, Arist. scōo de aīa distinguit quinq̄ sensus, quos vocat partes animę: propterea q̄ sunt quinq̄ obiecta diuersimode mouentia: aliter em̄ color mouet visum, & aliter sonus mouet aurē: ergo intētio illius est ꝙ diuersis obiectis actiuis correspōdent diuersę potentię receptiuę specierū: & ille nō possunt esse aia, quę est simplicissima: ergo sunt distinctę potētię. ¶Et cōfirmatur. Distincta organa & instrumēta seruiunt distinctis potētijs: verbi gratia oculus, & aures, sunt distincta organa: ergo distinctę sunt potētię, visiua, & auditiua, qō expresse docet Arist. scōdo de aīa. t. 122. dicēs organū sensus est, in quo collocatur vis & potentia sentiēdi. ¶Quinto arguitur ex intētione Arist. tertio de aīa, vbi ponit intellectū agentē, & passibilē distinctas virtutes, puta vnā actiuā & aliā passiuam: quas apud oēs expositores adeo fuit cōpertissimū esse virtutes distinctas ab anima, vt Commen. in illū errorē exceserit, vt crederet intellectū perpetuo manere anima corrupta. ¶Sexto & postremo arguitur. Sermones vsitati de intellectu & volūtate vix saluari possunt, nisi ponāt distinctionē illarū potentiarū inter se, & per ꝑns ab essentia. Dicimus enim ꝙ homo intellectu intelligit, nō volūtate nec sensu: & vult volūtate, & nō intellectu. Itē ꝙ intellectus dirigit voluntatē, ꝙ volūtas mouet alias potētias, & ꝙ intellectus est in capite, & nō in pede, & ꝙ sensus est particulariter in oculo. Hęc autē oīa peruertūt dicētes, ꝙ potētia nō distinguitur ab aīa: nā dicunt animā eandē esse & intellectū & sensum, quod Arist. aduersus antiquos philosophos ostēdit esse falsum scōo de aīa tex. 60. & infra: Itē cōcedūt ꝙ intellect⁹ vult, & volūtas intelligit, qui neutiꝭ est sermo philosophis dignus. Possent & alia hic argumenta accersiri ad probandū ꝙ sensus distinguitur ab aīa: nēpe cū sit potētia corporalis & extēsa sicuti sensatio: sed satis est hactenus calamus lineā Dialecticę trāsgressus. ¶Ergo vt ad propositū redeamus, eodē modo risibilitas censetur quędā potētia corporalis ad ridendū. Ex repētino esū gaudio dilatarur sanguis a corde, qui extendēs partes faciei, facit motū risus in oꝛe. Sicut ecōuerso ex repētino moeroꝛe sanguine currēte ad coꝛ, oculi cōstringuntur & exprimūt lachrymas. Et sic videtur ꝙ risibilitas distinguatur realiter a subiecto: sicut potentia nutritiua quā philosophi oēs profitētur esse potentiā distinctā ab anima. ¶Secunda conclusio talis, distinctio passionis a subiecto nō est formalis sed realis. Conclu. 2.

Ista cōclusio probatur. ¶Primo q̄ (vt tertia conclusione super Prologū arguebam⁹) vnitas & distinctio est passio entis: sed nullū est ens, nisi ens ratiōis & ens reale secundū Arist. 5. met. tex. 14. ergo nulla est distinctio tertia. sed oīs est aut rationis aut realis. Et p̄terea est intellectu difficile quo modo aliqua distinguantur ex natura rei, & nō sit realis distinctio: & mirū est ꝙ ante tempus Scoti nemo philosophorū suspicatus vnquā fuerit hanc distinctionem formalē. Et secundo cōfirmatur, quia nec subiectū est de essentia passionis, nec passio de essentia subiecti: quinimo passio sit quasi effectus essentię. Quare non solum in sensu formali est falsum, homo est risibilitas, aut homo est intellectus, aut homo est volūtas, sed etiam in sensu identico hęc est falsa, homo est res qui est intellectus, aut res quę est voluntas. Et hęc est differentia inter has duas scholas: quia Scotus negans illas in sensu formali, concedit eas in sensu identico, sed a sancto Thoma in vtroq̄ sensu negantur. ¶Tertia conclusio. ¶Primum quod non est potentia iuxta tenoꝛem primę conclusionis, non oportet a suo subiecto distingui. Conclu. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Probatur cõclusio, qr rationes supra factę nõ procedunt nisi solũ de potentijs, r ea ratione qua sunt potentię. Ex cuius inconsideratione oia fere argumẽta procedũt quę a doctoribus huius tẽporis aduersus S. Tho. iaciuntur. ¶ Unde ad primũ argumentũ, cõceditur nõ esse recipiẽdas huiusmodi distinctiones sine ratione cõuincenti. At vero nõ est hic demõstratio mathematica exigenda: nã vt dicit Arist. 1. Ethico. pro ratione cuiusq; scięt̃ię exigẽda est ratio: r in philosophia naturali rationes quas modo faciebamus, faciunt vehementẽ probabilitatẽ. Et ideo respõdetur, q quãuis homo per animã, rideat, intelligat, nutriatur. rc. tanq̃ per principiũ primũ efficiens: tamẽ intelligit per intellectũ tanquã per potentiã propriã illius actus. Itaq; quãdo dicimus, q homo per se intelligit, per se ridet, intelligitur q ex sua essentia fluunt illę virtutes, nec recipit illas aliunde sicut aqua ab igni recipit calorẽ quo postea ipsa calefacit. ¶ Ad secundũ cõceditur, q passiones entis nõ distinguuntur ab ente ex natura rei, de quo itidẽ Scotus contrariã habet opinionẽ: putat enim tantã esse distinctionẽ formalem inter passiones entis, quã inter passiones hominis. Sed re vera contrariũ probat Arist. loco citato in argumẽto primo, qr quęcũq; res, ea ratione qua est ens, est vnũ ens. Et secundo, qr nullo modo passio entis, nec aliqua res potest per intellectũ abstrahi ab alia, quin in re abstracta includatur ens, vt quo modocũq; abstrahatur passio entis (puta vnitas) ab ente, adhuc includit ens: qr ens est de quidditate cuiuscũq;, vt in prędicamẽtis, cap. 4. exponetur. Et ideo passiones entis nõ distinguunt ab ente. Et prę terea, qr illę passiones non sunt potentię reales eo modo quo potentia nutritiua aut intellectus, r alia id genus. ¶ Eodẽ modo respõdet S. Tho. loco citato, q potentia materię non distinguitur a materia. Nam quãuis illa sit potentia passiua, nõ est tamen potẽtia ad recipiendũ actũ accidentalẽ (secundũ terminũ primę cõclusionis) sed substantialẽ. Quin etiã ex eadẽ ratione Aristotelis, puta q potẽtia r actus sunt in eodẽ genere, cũ forma sit substãtialis actus materię, sit, vt materia sit etiã potẽtia substãtialis formę. Unde materia r forma per seipsas habẽt immediatũ ordinẽ, vt sine aliquo medio accidẽte vniãtur. Quocirca licet in generatione ignis prędedãt in toto cõposito accidẽtia corrumpentia lignũ: tñ prius natura forma substantialis ignis geniti informat materiã, quã accidentia quę sunt in igne geniti: sed de hoc alias. ¶ Ad vltimã particulã argumẽti cõceditur, plurimas esse passiones quę nõ distinguuntur a subiecto: puta, quotquot nõ sunt potentię ad producendũ vel recipiendũ accidẽs reale, vt mortale, corruptibile, habere tres angulos equales duobus rectis, quę est passio triãguli: par r impar, quę est passio numeri: atq; alia id genus plurima. ¶ Ad tertiũ negatur processus in infinitũ, r negat q risibilitas sit apta inhęrere subiecto per aliã aptitudinẽ, imo per seipsam ineat, qr aptitudo inhęrẽdi nõ est potẽtia actiua ad recipiendũ, aut producendũ accidẽs. ¶ Eodẽ modo cõceditur, q subiectũ recipit risibilitatẽ: sed tamẽ nõ est aptum ad hoc per aliã aptitudinẽ distinctã: qr subiectũ nõ recipit risibilitatẽ, aut intellectũ aut alias passiones per trãsmutationẽ ab alio, nec per hoc q subiectũ producat illas passiones noua productione. ¶ Ad cuius intelligentiã notato, q passio nõ dicitur fluere ex essentia subiecti, eo q subiectũ producat passionẽ actione distincta ab illa qua subiectũ producit. Exempli gratia. Non est intelligendũ, q pater meus genuerit me, r essentia mea alia actione produxerit meã risibilitatẽ: aut q terra produxerit herbã, r herba produxerit suã proprietatẽ: quinimo producẽs subiectũ, eadẽ actione cõproducit oẽs passiones eius: sed dicunt fluere ab essentia, qr prius natura subiectũ habet essentiã, quã passiones. i. qr subiectum habet hãc essentiã, habet has passiones: r ideo subiectum nõ indiget potẽtia ad producendũ suas passiones, sed illas immediate habet per suã essentiã: r propterea nõ datur processus in infinitũ. Unde S. Tho. 1. q. 77. ar. 6. ait q passio fluit ab essentia in genere causę finalis, qr passio est propter essentiã: r quodã modo in genere causę effectiuę, qr cõproducitur r cõsequitur ad productionẽ speciei: r in genere causę materialis, qr prius natura essentia est in supposito, quã passio. ¶ Per hoc soluitur aliud argumentũ q fit in hac materia de quãtitate. Arguitur enim sic aduersus S. Tho. Corpus est potẽtia passiua ad recipiendũ accidẽtia corporalia, puta calorẽ, r colorẽ r alia: tamẽ illa potẽtia nõ distinguitur a corpore. Respõdetur, q quãtitas est potẽtia passiua corporis qua mediãte recipit alia accidẽtia. Sed cũ replicatur. Corpus est in potẽtia passiua ad recipiendã quantitatẽ: ergo illa potẽtia distinguitur a corpore: r rursus est in alia potentia ad recipiendũ illã potentiã, r per cõsequens illa alia distinguitur, r sic in infinitũ. Respondetur, q potentia corporis ad quantitatẽ non distinguitur a corpore: qr quãtitas est illi cõgenita ad modum proprię passionis. ¶ Ad quartã respõdetur, q risibilitas est accidẽs corporale, r diuisibile sicut potẽtia nutritiua r alię corporales: neq; tamẽ credo esse per totũ corpus dispersam, sicut potẽtia nutritiua aut sensus tacitus, post quã nõ exercet suũ actũ nisi in facie. Et forte est in corde, nam potẽtia est in organo suę operationis, vt visus in oculo, r risus prouenit cũ ex repentino gaudio admiramur: nã tunc sanguis dilatatur a corde ad faciẽ, r inde sequit illa oris dilatatio quę est risus, sicut ecõuerso oblata repẽtina tristitia, sanguis fugit ad cor, r inde sequitur cõpressio partiũ exprimentiũ lachrymas. ¶ Ad cõfirmationẽ respõdetur, negãdo sequelã: non enim cõtinuo sequitur, si propria passio est accidẽs q sit intensibile, aut remissibile: nam intensio r remissio non est generalis proprietas oĩm in vniuersum accidentiũ: quãtitas enĩ suapte natura non est intensibilis, neq; relatio, vt equalitas nõ est intensibilis: sed soli prędicamento qualitatis asscribit Aristot. illã proprietatẽ quę est suscipere magis r minus: nec tamẽ omni eius speciei, sed soli primę r tertię quę sunt habitus vel dispositio, passio vel passibilis qualitas. Sed tñ quarta, vt figura: r secunda, vt naturalis potentia, nõ est intensibilis. Et ratio quidẽ scõm Nominales, non potest tã euidẽs assignari, sed est dicendũ, q suapte natura intellectus r voluntas r similes potẽtię nõ sunt accidẽtia, quę habeãt gradus intensionis: sed scõm S. Tho. ratio est manifesta. Nam intensio fit per maiorẽ radicationẽ in subiecto. i. per hoc q accidens intimius (vt sic loquamur) insit, magisq; actuet subiectũ. At vero proprię passiones, qr fluũt ex essentia subiecti, r quodã modo sunt illi essentiales, nõ possunt magis r minus actuare, sed oẽs insunt equaliter, vnde sicut nõ potest homo esse magis rationalis, ita neq; magis risibilis quam alius. ¶ Ad quintũ argumentũ, scio Thomistas nullatenus admittere propriã passionẽ posse a subiecto separari, inter quos est egregius Caietanus prima. 1. q. 3. art. 3. quod r Capreolus probabilius censet primo sententiarũ dist. 3. q. 3. Imo S. Tho. de spiritualibꝰ creaturis, art. vlt. ad. 7. argumentũ videt esse eiusdẽ sententię, vbi ait q nõ potest separari ab hoc q sit risibilis, r Porphyrius. c. 5. dicit nigredinem nõ esse propriam passionem cornix quia potest intelligi cornum esse r non esse nigrum, vbi insinuat per contrarium, q non potest intelligi hominem esse r non esse risibilem. ¶ His nihilo minus non obstantibus duabus respõdemus propositionibus. Prima, Deus supernaturaliter potest accidens quod est risibilitas separare a subiecto, r alterum sine altero cõseruare. Ista q de ista propositione vnquã dubitare potui: si enim sunt distinctę res, r neutra est de intrinseca quidditate alterius, absq; dubio potest Deus vnam sine alia conseruare. Id vel maxime cũ se habeant quodammodo, vt causa r effectus. ¶ Secunda propositio est. Quãuis intellectus r risibilitas separarentur ab homine, nihilo minus esset intellectiuus r risibilis. Probatur: quia adhuc homo esset aptus natus essentialiter ad intelligendum si daretur ei intellectus. Non dico, aptus in potentia remota, sicut lapis est aptus, si ex illo fieret homo: sed dico q homo suapte natura est intellectiuus, si detur ei intellectus, quo intelligat: r hoc modo lapis non est intellectiuus: nam quãuis lapidi inhęreret intellectus aut risibilitas, nec intelligere posset, nec ridere: atq; adeo nec denominaretur intellectiuus nec risibilis: sed quemadmodum Cęcus simpliciter est aptus natus videre, atq; adeo est visiuus (vt sic loquamur) licet id facere non possit nisi potentiam visiuam recipiat, ita homo sine intellectu esset simpliciter intellectiuus. Potest hęc vocari potentia remota essentialis. ¶ Censent hic neoterici Thomistę, q separata super naturaliter risibilitate, r subiecto relicto suę naturę, starim flueret alia noua. Id tamen est falsum, quia subiectum non est causa productiua passionis, vt nuper dicebamus: sed passio producitur a causa productiua subiecti, quod isti non considerant. Unde si Deus auferret mihi intellectũ, nulla causa posset eum mihi natura liter restituere, sed solus Deus supranaturaliter. ¶ Percontatur quis forsan hoc loco, Utrum nomina ista passionum vt risibile, intellectiuum. rc. amplient de materiali, an vero tantummodo de formali. Omnes enim dicunt solum ampliare de formali: quod est dicere, Solum supponunt pro re existenti connotando quod possit ridere, aut intelligere. rc. Quapropter Antichristus (dicunt) non est modo risibilis. Et quicunq; negant suppositionem naturalem, ita tenentur subsequenter dicere: nam risibile, r homo, conuertuntur: r ideo si Antichristus non est homo, certe nec est risibilis. At vero secundum suppositionem naturalem, quę secundum Aristo. r vniuersaliter secundum omnes philosophos negari non debet, tam perpetuę veritatis sunt istę, Antichristus est risibilis, homo est intellectiuus, quã istę, Antichristus est homo, homo est rationalis. Non propterea q, risibile, ampliet de materiali: sed propter suppositionem naturalem: quia videlicet, quando prędicatũ est de essentia subiecti, aut fluẽs ex essentia, tunc ly est, non dicit existentiam in tempore, sed tantum necessariam extremorum cõnexionem. Attamen in ordine ad, est, secundum adiacẽs, species r propium dicuntur ad conuertentiam, scilicet si homo est, risibile est: r si homo nõ est, risibile non est: r econuerso: nam, est, secundum adiacens dicit existentiam. ¶ Ad sextum argumentum quod pro opinione Scoti formauimus, respondetur, q omnis distinctio ex natura rei est realis: r preterea quod rationes supra factę, non solum videntur probare subiectum r passionem differre ex natura rei, sed etiam realiter tanquam duas res.

Passiones entis.

Fluere.

DE ACCIDENTE.
CAPVT. V.

ACCIDENS autem est, quod adest atq; abest sine subiecti corruptione. Diuiditur autem in duo. Aliud enim est separabile, aliud inseparabile: atq; dormire quidem accidens separabile est: nigrum autem esse, coruo Aethiopiue inseparabiliter accidit. Mente tamen cogitationéve coruus albus, & Aethiops non niger, sine subiecti corruptione concipi potest. Definiunt etiam & hoc pacto. Accidens est, quod inesse ac non inesse eidem potest. Et quod neq; genus, neque species, neq; differentia, neq; proprium est, semper autem est in subiecto.

POstremum prædicabilium est accidens, quod rei ab extrinseco contingit: supponit enim nõ solum essentiã ex genere et differentia constitutã, sed propriũ etiã quod emanat ab essentia. Caput breuissimũ est, neq; vlla indiget diuisione. Proponit primũ Porphyrius definitionẽ generalẽ accidentis, secundo diuidit accidẽs in id quod est separabile, r id quod est inseparabile: r tertio subiũgit alias duas definitiones. ¶ Accidẽs (inquit) est quod adest r abest sine subiecti corruptione. Ad cuius intelligentiã notandũ est qđ, adesse r abesse, dupliciter accipitur. s. primę intentionaliter, vt cõuenit accidẽti scõm esse reale: r alio modo secũdę intentionaliter, quod est prędicari accidentaliter r trãsmutabiliter, r hoc modo accipitur hic. Unde Nominales tenẽtes res nullatenus prędicari, sed solos terminos: dicũt solis terminis cõuenire definitionẽ. Itaq; tantũ valet accidẽs, sicut terminus qui potest successiue affirmari r negari de alio termino: vt sunt hęc nomina, calidũ, frigidũ: albũ, nigrũ, r similia. Reales vero qui cõsentiunt cum Arist. r alios philosophos dicũt nomina solũm prędicari tanquam signa, res vero, principaliter, vt in principio prędicamentorum videbimus: intelligunt definitionem hanc veluti superiores, scilicet, quod definitur ibi secunda intentio ad sensum superius expositum. Definitur enim re ipsa quę est accidens, quatenus substat secundę intentioni, quod est dicere: quatenus prędicatur in cõcreto denominative de substantia. ¶ Est ergo sensus definitionis. Accidẽs est vniuersale quod prędicatur de pluribus accidentaliter r transmutabiliter, vt per vltimam particulam differat a quarto prędicabili. Definitionis sensus.

¶ Secundo diuidit Porphyrius accidens in id quod est separabile, vt album, nigrum, respectu hominis: r id quod est inseparabile, vt nigrum, respectu corui. At Porphyrius ne videatur sibi contrarius: sane qui postquam dixerat, accidens esse id quod potest adesse et abesse, subiungit aliquod esse accidens inseparabile, respondet tacitę obiectioni: dicens q quamuis nigredo corui non possit realiter separari a corno, vt in rei veritate sit corus albus, tamen per intellectum potest separari, quod est dicere, non repugnat essentię corui esse album.

¶ Tertio

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Tertio subiungit duas alias definitiones, quę ad literā sunt Arist. 1. Topico. cap. 4. quarū vltima vt inquit Arist. nō est propria definitio: q; datur per negationē aliorum prędicabiliū, vt si dicas, homo est animal, quod neq; est equus, neq; leo. &c. quę qui dem definitio nō explicat positiue naturam rei, sed prima (inquit Aristo.) explicat naturā accidentis: & est eadē cū prima quę est propria Porphyrij, nisi q definitio Porphyrij est expositio definitionis Aristot. Posset enim quis suspicari q risibile est accidens Petri, propterea q Petro existente, Petrus est risibilis: & non existente, non est risibilis: & ideo explicat Porphy. q accidens debet affirmari & negari, subiecto manente.

Quæstio vnica.

Vtrùm textus accidentis sit verus.

ARguitur pro parte negatiua. Accidens & reliqua prędicabilia in idem incidunt: ergo non debet distingui quintū prędicabile contra quatuor alia. Probatur antecedens. Omne accidens cuiuscūq; nouem prędicamentorū est aut genus, aut species: & in quocūq; illorū sunt proprię differentię, & propria accidentia: ergo accidens & reliqua prędicabilia concidunt. ¶ Secundo arguitur. Definitio nō debet dari disiunctiue: quia definitio explicat quidditatē quę cuiuscūq; rei est certa & determinata: ergo definitio accidentis non est bona. ¶ Tertio, Risibile, negatur nunc de Antichristo, si copula importet tēpus presens, & affirmatur de illo dū fuerit & hoc sine subiecti corruptione, & tamē risibile nō est accidēs: ergo definitio conuenit aliis a definito. ¶ Et confir. argumentū cōtrario modo. Mortuū, est accidens hominis, & cōburi est accidens domus: nam comburi accidit domui, & mori homini, sicut ridere, licet esse mortale sit eius passio, sicut risibile, & tamē illis nō cōuenit definitio: ergo definitio nō est bona. Quarto arguitur cōtra diuisionē accidentis. Accidens separabile, & proprium quod est quartū prędicabile cōuertuntur: ergo male diuiditur accidens quintū prędicabile in inseparabile & separabile. Probatur antecedēs primo, q; nigredo coīui, & albedo cygni, & alia id genus: eo sunt accidentia inseparabilia, q; conueniunt rei ratione essentię (alias possent separari) sed omne accidens ab essentia manans est propriū: ergo. ¶ Et cō firmatur idem antecedens, q; nigredo coīui vel est separabilis secundū rem vel solū secundū intellectū: si primū, tunc nō restat causa cur dicatur inseparabilis: si secundū, tūc aut intelligitur de abstractione pręscissiua (in qua secundū Arist. 2. Physi. nō est mendacium) videlicet q; potest simplici notitia cognosci coīuus sine nigredine, & in hoc non differt a proprio: nā etiā possumus cōsiderare hominē non cōsiderando risibilitatē: aut intelligitur de abstractione negatiua, i. q; possumus intelligere coīuum nō esse nigrum, etsi intelligitur q talis propositio potest esse vera, tunc sequitur q, in rei veritate, coīuus potest esse albus: & sic nigredo non est accidēs inseparabile: si tamen illa negatiua non potest esse vera, tunc vana est abstractio intellectus.

¶ Textus præsens facillimus est, & si bene intelligatur est verissimus. Unde ad primū respondet S. Tho. de spiritualibus creaturis, art. vltimo: q accidens accipitur vno modo vt distinguitur cōtra substantiā, & sic diuiditur in nouem prędicamenta. Alio modo vt distinguitur contra alia quinq; prędicabilia. Et sic est quintū prędicabile: ideo ad argumentū respōdetur, q accidens primo modo potest esse genus & species, vt coloratum, genus est albi: & color, genus albedinis. Et potest esse differentia, & proprium, vt equale & inequale est proprium quātitatis: & habere tres angulos equales duobus rectis, quod est de prędicamento quantitatis est proprium trianguli, qui est de prędicamento qualitatis. Itaq; accidens primo modo tantum valet sicut id quod suapte natura non potest esse per se, sed in alio. Et illo modo accipiēdo, accidēs, diximus superius q proprium est accidens. Sed secūdo modo, accidēs, tantū valet sicut prędicatum quod accidētaliter & transmutabiliter prędicatur. Qua de causa nuper dicebamus accidēs, vt est quintū prędicabile cōnotare secundā intentionē: & hoc modo distinguitur cōtra proprium & alia prędicabilia. Sed accidēs, accipiendo primo modo, est nomē primę intentionis, significans quantitates & qualitates, & alia accidentia, quę possunt esse fundamenta omnū intentionū vniuersaliū. Unde Arist. 1. Topi. cap. 4. oia inquit prędicata, vt genus differentia. &c. in oībus prędicamentis repertūtur. ¶ Ad secundū facile respōdetur, q definitio quidditatiua nō debet dari per disiunctionē, cū quidditas rei sit vna: sed tamē descriptionē (qualis est hęc) nihil vetat dari per disiunctionē: sicut enunciationē describit primo Perihermenias Aristot. q sit oratio in qua verū vel falsum est. ¶ Ad tertiū respondetur q, præter subiecti corruptionem, determinat ambo verba, adesse & abesse, & ideo sano & proportionali modo est intelligenda illa particula. s. accidens est quod postq; semel adest, potest abesse præter subiecti corruptionē. i. q causa quare accidens abest, nō sit corruptio subiecti: & postquā abest, potest adesse præter subiecti corruptionē: modo ad argumentum dicimus, q causa quare illa incipit esse vera, Antichristus est risibilis, est q; Antichristus producit. Intelligimus illā incipere esse verā, verbo importante tempus: nam si esset suppositio naturalis, illa est perpetuę veritatis, vt in superiori capite dicebamus. ¶ Pro materia cōfirmationis notandū est, q mortuū, vsitato sermone dicitur & de corpore, & de homine. Et vtroq; modo potest accipi dupliciter, vt diximus secundo libro Summularū. Uno modo vt sit participiū præteriti: videlicet, vt tantum valeat, sicut quod vixit & postea nō vixit, siue viuat modo, siue nō: quemadmodū confitemur de Christo q est mortuus, licet modo viuat. Alio modo vt accipiatur nominaliter pro eo quod vixit & modo non viuit: quo modo Paulus negat Christum iam esse mortuū. Tunc ad confirmationē respōdetur q, mortuū, in vtraq; acceptione, respectu corporis est accidens, & potest adesse prius & postea abesse præter subiecti corruptionē: nam modo corpus meū vivit & me defuncto corpus idē erit mortuū. Idem inquā vt loquimur cōmuniter, licet habeat nouā formā cadaueris. Attamen respectu hois, in quo sensu procedit cōfirmatio, mortuū, nullo modo est accidens: imo hęc propositio, homo est mortuus, est in materia disparata: q; repugnat hominē esse, & esse mortuū. ¶ Sed cōtra solutionē replicatur dupliciter. Primo Christus est modo, & est mortuus in prima acceptione: imo omnes in die Judicij erimus homines & illo modo mortui: ergo saltē in prima acceptione potest abesse prius & postea adesse subiecto. Nam ego

ego nunc non sum mortuus, & tunc ero homo mortuus. ¶ Secundo. Ego nūc nō sum mortuus & post 50. annos illa erit vera, Dominicus est mortuus: in vera; acceptione propter ampliationē de ly, mortuus: ergo illud prędicatū est accidens. ¶ Ad primū cōceditur: q, per miraculū supernaturaliter potest homo prius non esse mortuus & postea idē esse mortuus, sicut modo est Christus: id tamen non sufficit vt prędicatum sit accidēs subiecti. Sed requiritur q, naturaliter subiecto nunq; corrupto, prędicatū possit adesse & abesse. Ad secundum eodē modo concedit, q, virtute ampliationis, me mortuo, mortuum affirmabitur de me quod modo negatur. Id tamen non sufficit ad rationem accidentis: sed q subiecto manente, seu (quod dicunt) subiecto propositionis sine ampliatione supponente, prędicatum possit affirmari & negari. ¶ Circa materiam quarti argumenti quod potissimum est in hac parte, consideranda est radicitus differentia inter proprium & accidens. Proprium est illud accidēs, vt sępe repetimus, quod cōuenit indiuiduo ab essentia speciei: accidens vero est illud quod ecōuerso prius natura conuenit indiuiduo, & ratione indiuidui conuenit speciei. Quod est dicere. Petrus est risibilis, quia est homo. Sed tamē homo est dialecticus, quia Petrus est dialecticus: nō enim homo in quantum homo est dialecticus: quia id non est de eius essentia, sed accidit ei, quia aliquis homo est dialecticus. Doctrina est receptissima Peripateticorū, quam docet S. Tho. de ente & essentia. c. 4. & alibi frequēter: & Porphyr. c. vlti. dicit q accidens prius ineat indiuiduo quam speciei: & Aristo. c. de substantia dicit, q quia Socrates est Siammaticus, homo est grammaticus. Eadem ratione albedo aut nigredo non est de essentia hominis: sed ratione materię et indiuidualium conditionum, puta quia homo generatur in hoc aut illo climate, prouenit, vt nos simus albi, & Aethiopes sint nigri. Eodē modo ex dispositione materię aliquis homo est aquilus, & aliquis est simus. Quare, aquilum, simum, glaucum, & oia accidentia inseparabilia indiuidui, pertinent ad quintū prędicabile. ¶ Ex quo sequitur q, omne accidens quintū prędicabile est omnino extra essentiā subiecti: puta quia nec est pars essentię, nec fluit ab essentia: quia in indiuiduo supposito nulla est essentia præter essentiam speciei. Unde Porphyrius qñ dixit, accidens est quod adest & abest præter subiecti corruptionem, nomine subiecti intellexit essentiam subiecti: vt sit sensus, quem in fine textus declarat, accidens est id cui non repugnat corrumpi salua essentia & quidditate subiecti. ¶ Sed inter accidentia quę prouenient ex conditione indiuiduali materię, aliqua sunt transmutabilia vt calefieri, frigefieri: alia vero intransmutabilia propter complexionē naturalē indiuidui, aut quę iam facta est naturalis. ¶ Unde ad formam argumenti negatur, q, nigredo conueniat coīuo ex principijs essentialibus speciei. Sed conuenit ex dispositione materię: q; videlicet vt inquit Arist. libro de Causis particularibus, semen in matrice decoquitur forti decoctione: & ideo resolutur humidum clarum & restat nigrum: itaq; quod in hominibus facit clima: vt aliqui homines sint albi, & alij nigri, in coīuo facit calidissima complexio. Et ideo Albertus dicit, quod si nidus coīuorum esset in montibus frigidis, & ouum coīui circumliniretur argento viuo, & humore viscoso anseris aut cati qui est frigidissimus, nascerentur coīui albi. Sed quicquid de hoc sit, quamuis coīuus non possit naturaliter esse albus vt Porphy. præsupponit, nihilo minus nō esset proprium, sed accidens: quia non fit ab essentia, sed ex qualitate generationis indiuidui. ¶ Unde ad confirmationem respōdetur, quod nigredo coīui secundum Porphy. non est separabilis secundum rem, sed solum secundum intellectum: non solum abstractione prescissiua, sed negatiua: non tamen quod in rei veritate possit esse vera, coīuus non est niger, alias non esset accidens inseparabile, vt supponit Porphyr. sed quod non repugnat essentię & quidditati coīui, vt sit albus: sicut neq; repugnat Aethiopi albedo, nec repugnat hominis quidditati, qui est aquilus, vt sit simus.

Quæ communia, quæ sua vnicuiq; vocum quinq; sint. Caput. VI.

Commune omnibus.

DEFINITIS AVtem vniuersis quę erāt proposita, genere iniquam, specie, differentia, proprio, & accidente: dicendū est quę nam cōmunia & quæ propria vnicuiq; sint. Commune hoc ita q; omnibus ineat, de pluribus prædicari, sed genus quidem de omni specie sua, & de indiuiduis, quæ sunt sub vnaquāq; specie, prædicatur. Et differentia simili modo. Species autē de indiuiduis, quæ collocantur sub ipsa. Proprium verò de specie & indiuiduis speciei: & accidens de speciebus & indiuiduis prædicatur. Animal enim de equis, bobus atq; hominibus, quæ quidem sunt species, prædicatur: & item de hoc equo, de hoc boue, atq; de hoc homine, quæ indiuidua constat esse. Irrationale autem de boue, de equo, & de singulis similiter prædicatur. Homo verò qui quidem est species, de singulis solùm hominibus dicitur. Et proprium de specie, cuius est proprium, & de indiuiduis, quæ collocantur sub ipsa: risibile enim de homine, & de singulis hominibus prædicatur. Nigrum autem de coruorū specie, & de singulis dicitur coruis, atq; de Aethiopibus simili modo, quod quidē inseparabile accidēs est, vt patet. Mouēri quoq;, quod accidens est separabile, de equo atq; homine, & de horum indiuiduis dici solet: verum primò quidem de indiuiduis, ratione verò secunda de speciebus etiā, quæ indiuidua continent, prædicatur. T. ij.

Commune est generi ac differentiæ, species continere. Continet enim & differentia species, & si non omnes eas, quas genus continet. Rationale nanq;, & si non expertia rationis, vt animal, Deum tamē ac hominem, quæ sunt species, continet. Præterea vt quæ de genere vt genus est prædicantur, & de speciebus quæ sub ipso sunt prædicantur: sic quæ etiam de differentia

Communia generi cum differentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferentia,vt differentia eſt dicuntur,eadem de ſpecie, quæ ex ipſa conſtat, ſimiliter prædicantur. De animali nanq;, quod quidem genus eſt, & ſubſtantia,& animatum,& ſenſitiuum,vt de genere cùm dicantur, eadem & de vniuerſis, quæ ſub animali vſq; ad indiuidua ſunt, prædicãtur. De rationali quoq;, quod quidem eſt differentia,hoc,ratione inquam vti,identidem cùm prædicetur,idem non ſolùm de rationali, ſed etiam de ſpeciebus rationalis,atq; indiuiduis prædicabitur. Commune inſuper illud etiam eſſe patet, vt ſi genus tollatur vel differentia,vniuerſa continuò, quę poſita ſub ipſis ſunt,tollãtur.Etenim vt ſi non ſit animal, homo non eſt, neq; etiam equus:ſic ſi nõ ſit rationale, nullũ animal prorſus erit,quod particeps ſit rationis. ¶Proprium verò generis eſt, de pluribus quàm differentia, ſpecies,proprium,atq;accidens,prædicari.Nam animal quidẽ de homine dicitur, equo,aue,atq; ſerpente:quadrupes autem, de hiſce tantummodò dicitur,quæ quatuor pedes habent:homo verò de indiuiduis ſolùm humanis:& hinnibile de ſolo equo,ac ſingulis equis:& accidens de paucioribus ſimili modo.Atq; ſumẽdæ ſunt eæ differentiæ,quibus diuiditur genus,non eæ ex quibus generis ſubſtantia conſtat. Prætereà genus quidem potentia differentiam continet:animal enim partim particeps,partim expers eſt rationis. At differentiæ non continent genera. Prætereà genus priùs eſt hiſce differentijs,quibus diuidi ſolet:idcirco ſecum ipſas tollit, ſed ab ipſis non tollitur : Nam ſi animal tollatur, rationale ſimul irrationaléve continuò tollitur. Differentiæ verò genus nõ tollunt:nã ſi vniuerſæ quoq; tollantur, ſubſtantia animata, ſenſitiua, mente cognitioneq; concipitur, quæ quidem animal eſt, vt patet. Prætereà genus quidem hoc ipſo, quid eſt:differẽtia verò hoc ipſo,quale quid eſt, vt dictum eſt, prædicatur. Prætereà genus quidem vnum in vnaquâq; ſpecie eſt,vt eſt in homine animal : differentiæ verò plures, vt rationale, mortale, mentis atq; ſcientiæ ſuſceptiuum, quibus ab expertibus rationis animalibus differt. Genus prætereà ſimile materiæ eſt, differentia formæ. Sunt & alia communia propriaq; generis & differentiæ, hæctamen quæ ſunt enumerata,ſufficiant. T.iij. ¶Genus & ſpecies hoc habent commune,de pluribus inquã,vti diximus, prædicari. Species autem, vt ſpecies ſolùm,non vt genus quoq; ſumatur : ſi quidem ſi ſit idem ſpecies atq; genus, commune eſt etiam ipſis, & ijs eſſe priora de quibus dicuntur, &inſuper vtrunq; totum quid eſſe. Differũt autem, quòd genus quidem ſpecies continet, ſpecies autem continentur, & non continent genera. Genus enim ad plura quàm ſpecies pertinet. Prætereà genera præſtrata oportet,vt quę quidem & differentijs ſpecificis informata, ſpecies nimirum efficiant. Quapropter & priora genera ſunt natura,& ſecum ſpecies tollunt,& ab illis non tolluntur. Nam ſi ſpecies quidem ſit,erit & genus omninò:ſin verò ſit genus, non protinus & ſpecies eſt. Et genera quidem de quâq; ſpecie ſua vniuocè prædicantur: ſpecies autem de generibus non dicuntur.Prætereà genera quidem ambitu ſpecierũ, quæ ſunt ſub ipſis, ſpeciẽ quãq;. Species autem genera differentijs ſuis exuperãt. Prætereà neq; ſpecies ſummum genus, neq; genus infima ſpecies vnquàm fieri poteſt.

T.iiij. ¶Generi commune cum proprio eſt,ſpecies ſequi. Nam ſi homo eſt,animal eſt : & ſi homo eſt,riſibile eſt. Commune etiam eſt prædicatio æqua:æquè nanq; genus de ſpeciebus,& proprium de indiuiduis,quorum eſt proprium,prędicatur.Etenim æquè bos & homo eſt animal,& Socrates atq; Plato riſibile. Commune inſuper eſt & vniuoca prædicatio.Et genus enim de ſpeciebus ſuis,& proprium de hiſce quorũ eſt proprium vniuocè prædicatur.Differunt autẽ. Genus enim eſt prius, proprium verò poſterius. Eſſe enim animal,deinde diuidi differentijs proprijsq; oportet. Et genus quidem de pluribus ſpeciebus, quarum eſt genus. Proprium autem de vna ſpecie tantùm cuius eſt proprium,prædicatur. Prætereà proprij quidem fit mutua prædicatio,generis autem non fit : neq; enim ſi animal eſt,homo eſt : neq; ſi animal eſt, riſibile eſt: ſin verò homo eſt,riſibile eſt,& ecõtra.Prætereà proprium quidem omni ſpeciei ineſt, cuius eſt proprium,& ſoli ac ſemper : genus autem omni quidem ſpeciei,cuius eſt genus, & ſemper ineſt, non tamen ſoli.Prætereà ſi propria tollantur,genera nõ tolluntur:ſin verò genera tollantur,ſpecies cõtinuò ſimul tolluntur:quibus peremptis, & propria ſimul pereunt.

T.v. ¶Generi autem & accidenti cõmune eſt, de pluribus, vti dictum eſt, prædicari:ſiue accidens ſit ſeparabile, ſiue inſeparabile. Mouẽri nanq; de pluribus,& nigrum de coruis,Aethiopibuſve, & quibuſdam etiam expertibus anima prædicatur.Pluribus autem genus atq; accidens differre videntur. Genus enim ſpecies, vt patet, præcedit:accidens autem poſterius ipſis eſt,etiã ſi accidens inſeparabile ſumatur.Prius enim natura id cui accidit, accidẽte eſt. Et hiſce quidem, quibus genus communicatur,æquè generis cõmunicatio competit:hiſce verò,quibus accidens communicatur,non æquè communicatio competit. Intentionem enim remiſsionémve,communicatio accidentium ſuſcipit : generum verò nõ ſuſcipit. Et accidentia quidem in indiuiduis primò ſunt : genera verò ac ſpecies indiuiduis ſubſtan-

Propria generis et differẽtię.

Cõmunia generis et ſpeciei.

Propria generis et ſpeciei.

Cõmunia generi cũ proprio.

Differẽtia ſpecifica ab ꝓprio.

Cõmunia generi cũ accidente.

Propria generis et accidentis

ſubſtantijs natura priora ſunt. Et genera quidẽ de hiſce, quæ ſunt ſub ipſis, hoc ipſo quid eſt prædicantur : accidentia autem hoc ipſo quale quid eſt,aut quomodò ſeſe habet res, prædicantur. Qualis enim eſt Aethiops, ſi interrogatus fueris,niger dices:& quomodo ſeſe habet Socrates? ambulat reſponderes,aut ſedet.

Hactenus quid genꝰ ceteris differat, nunc quid inter ſe reliqua.

¶Genus igitur quonam pacto à cæteris differret,iam diximus. Fit autẽ, vt vnumquodq; etiã cæterorum à cæteris quatuor differat. Quare cũ hæc quinq; quidem ſint, vnumquodq; verò à cęteris quatuor differat,ſit vt viginti oẽs ipſorũ differentiæ ſint. Quater enim quinq; numerum dictum conficiunt.At non ità eſt:ſed cùm,ſi ordine numeres, quod ſecundo quidem loco numeras,vna deficiat differentia, propterea quod eſt ea iam ſumpta:quod tertio verò, duabus:& quod quarto,tribus:& quod quinto,quatuor: decem iſtorum vniuerſæ profecto differentiæ fiunt,quatuor,tres,duæ,vna. Genus enim quonam pacto à differentia,ſpecie,proprio,accidenteq;,differt,iam dictum eſt. Sunt igitur hæ quatuor differentiæ.Differentia verò quo pacto quidem differt à genere, dictum eſt,cùm dicebatur quo'nam modo genus ab ipſa differret. Reſtat autem, vt quo'nam modo differt à ſpecie, proprio,accidenteq;, dicatur. Atq; tres hinc differentiæ emergũt,vt patet.Species rurſùs quo quidem modo à differentia differt, dictum eſt,cùm quo'nam pacto differret à ſpecie differentia dicebatur : quo verò modo à genere differt, dictum eſt etiam, cùm quo'nam pacto genus differt ab ipſa ſpecie,dicebatur. Reſtat igitur, vt quo'nam modo differt à proprio atq; accidente, dicatur. Atq; duæ iam & hæ differentiæ hinc oriuntur. Proprium igitur reſtabit,vt quo'nam pacto differt ab accidente,dicatur : nam quo pacto à ſpecie, differentia, genereq;, differt, dictum eſt anteà, cùm illa differrre ab hoc dicebantur . Cùm igitur generis ad cætera quatuor differentiæ ſumantur,vt diximus,differentiæ tres ſpeciei,duæ proprij,vnaq; eſt accidentis, decem omnes iſtorum profecto differentiæ erunt. Quarum quatuor,quæ ſunt generis ad cætera, diximus:nunc deinceps cæteras afferamus oportet.

Cõmunia differentię cũ ſpecie.

COmmune id itaq; differentiæ eſt cum ſpecie,æquè eſſe communicata. Singuli enim homines æquè ſunt homines, atq; rationis participes. Eſt etiam & hoc commune, ſemper ijs adeſſe quibus communicatur. Semper enim Socrates rationalis eſt, ſemperq; homo. Proprium differentiæ quidem eſt, ſemper hoc ipſo quale quid eſt prædicari : ſpeciei autem, hoc ipſo quid eſt prædicari : nam ſi homo vt quale quid ſumitur,non tamen eſt ſimpliciter quale:ſed ea ratione,qua differentię generi coniunctæ ipſum conſtituerunt. Prætereà differentia quidem in pluribus ſæpe ſpeciebus videtur eſſe:vt quadrupes plurib⁹ aĩalibus ſpecie diuerſis ineſt.Species autẽ indiuiduis ſolis ineſt, quæ ſub ipſa ſunt collocata.Prætereà differentia prior eſt ſpecie,quæ ex ipſa conſtat : tollit enim rationale hominem, ſi ipſum tollatur : at homo ſi tollatur, rationale non tollit:eſt enim & angelus.Prætereà differentia quidem cum alia componitur differentia:rationale nanq; atq; mortale, ad conſtituendum hominem componuntur:Species autem cũ ſpecie non cõponitur, vt alia quædam ſpecies oriatur:quidam enim equus cum quodam aſino ad muli generationem concurrit:equus autem ſimpliciter cũ aſino compoſitus, nõ effecerit mulũ.

Cõmunia differentię cũ ꝓprio.

¶Differentia & proprium commune quidem habent,æquè vt communicent his quibus communicantur:æquè enim rationalia ſunt rationalia,& æquè riſibilia riſibilia. Et ſemper ac omni ſpeciei adeſſe: nam ſi diminutus etiã fuit bipes, ratione tamẽ aptitudinis ſemper dicitur bipes: quoniam & riſibile per aptitudinem ſemper dicitur tale,non quia ſemper ridet. Propria autem hæc, nam differentia quidem perſępe de ſpeciebus pluribus dicitur : rationale enim de angelo dicitur, & de homine. Proprium autem de vna tantummodò ſpecie cuius eſt proprium, prædicatur. Et differentia quidem ſequitur ea,quorũ eſt differentia, non tamen conuertitur. In proprijs verò fit mutua prædicatio,propterea quod conuertuntur.

Propria differentię ☞ ꝓprij.

Cõmunia differẽtię ☞ accidenti.

¶Differentiæ cum accidente commune eſt, de pluribus prædicari:& item ſemper ac omni adeſſe,ſi modo inſeparabile ſit accidẽs.Nam bipes cùm omni ſemper homini competit, coruis idẽ, & nigrum eſſe,omnibus ſimiliter competit. Differre autem hiſce videntur.Differentia nanq; cõtinet ſpecies,& non continetur:etenim rationale continet hominem & angelum. At accidentia tum continent, ex eo, ſcilicet, quia in pluribus ſunt:tum continentur,propterea quod ſubiecta non vnius accidentis ſunt,ſed ſuſceptiua pluriũ. Et differentia quidem expers eſt intẽtionis atq; remiſsionis : accidentia autem gradus ſuſcipiũt, ac magis talia minúſve dicuntur. Prætereà contrariæ quidem differentiæ miſceri non poſſunt: accidentia verò contraria nonnunquàm miſcentur.Et hæc quidem communia propriaq; differentiæ cum cæteris ſunt : ſpecies autem quo pacto à genere differentiaq; differt quidem, dictũ eſt tum,cùm quo pacto genus & differentia à cęteris differrẽt diceretur. Reliquum,vt à proprio accidenteq; differat,conſideremus. Specieiitaq; cum proprio eſt commune, mutua prædicatio. Nam ſi homo eſt,riſibile eſt : & ſi riſibile eſt,homo eſt,

Propria differentię ☞ accidẽtis

Cõmunia ſpeciei cuꝫ ꝓprio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo est, atq; risibile, vt aptum est ad ridendum, sumere, vt sæpenumerò dixim⁹, oportet. Aequè prætereà species assunt hisce, quibus communicantur: & propria hisce, quorum propria esse dicuntur. Differre autem hisce videntur. Species enim & aliorum genus esse potest: Proprium verò aliorum proprium esse non potest. Et species quidem proprium antecedit: proprium autem aduenit speciei. Sit enim homo oportet, vt & risibile sit. Prætereà species quidem semper actu subiecto adest, proprium autem interdùm & potentia inest. Socrates enim actu quidem semper est homo: non autem semper ridet, quanquàm semper ad ridendum est aptus. Prætereà quorũ definitiones sunt diuersæ, ea etiam sunt diuersa. Deniq; speciei quidem definitio est, sub genere esse, & de pluribus differentibus numero, hoc ipso quid est prædicari, & quæ sunt similia: proprij verò, soli & semper atq; omni inesse.

Propria speciei & propriũ.

T.x. ¶Speciei verò & accidenti commune est, de pluribus prædicari. Per pauca autem sunt reliqua, quibus conueniunt, propterea quod plurimũ inter sese accidens, & id cui accidit, distant. Propria autem vtriusq; sunt hæc: Speciei quidẽ, de hisce quorum est species, hoc ipso quid est prædicari: Accidentis autem, hoc ipso quale est, aut quomodò sese habet. Et quæq; substantia vnius quidem speciei, plurium autem accidentium, tam inseparabilium quàm separabilium particeps est. Deinde species quidem ante accidentia mente concipitur, etiam si inseparabilia sunt: (sit enim subiectum oportet, vt illi quippiã accidat:) accidentia autẽ posteriora sunt, & aduentitia natura. Prætereà speciei quidem communicatio æqua est: accidentium autem, & si inseparabilia sunt, æqua non est. Aethiops enim magis aut minus niger Aethiope esse potest. At enim restat, vt de proprio & accidente dicamus, quo enim modo proprium à genere & specie & differentia differt, antea diximus.

Communia speciei & accidentis.

Communia proprio cũ accidente.

T.xj. ¶Commune itaq; proprio cum accidente inseparabili est, sine ipsis non esse ea, in quibus insunt. Vt enim sine risibili non est homo, sic & sine nigro Aethiops esse non potest. Et quemadmodùm omni semperq; propriũ adest, sic & ipsum inseparabile accidens adest. Differunt autẽ hisce. Proprium enim vni soli speciei inest, vt risibile homini: inseparabile autem accidens, ceu nigrum, non Aethiopi solũ, sed coruo etiam, & pici, & hebeno, cæterisq; compluribus inest. Quapropter proprium quidem conuertitur cum eo, cuius est proprium, & est ipsi æquale: inseparabile autem accidens non conuertitur. Ac proprio quidem communicatio æqua est, accidentium autem suscipit gradus. Sunt & alia communia hisce quæ dicta sunt, atq; propria:

Propria proprij & accidentis.

Pici, alias carboni.

verùm & hæc ad ipsorum distinctionem communicationemq; demonstrandam sufficiunt.

¶ Capitulũ hoc sextũ prolixius est forte, ỹ necessariũ: tametsi nonnihil vtilitatis habeat, vt conuenientias omnium vniuersalium, singulorumq; proprietates quiuis possit simul comprehendere. Intentio enim Porphyrij in hoc capite est, & simul prius omnia prædicabilia, & quodcunq; subinde ad aliud quodlibet cõferre. Atqui, vt auctor ipse textu. 5. hic adnotauit, cum quinq; sint prædicabilia, si quoduis illorum ad singula quatuor aliorum conferas, viginti colliges cõbinationes: nam quater quinq; viginti sunt numero, veruntamen quia idem est conferre genus. v. g. ad differentiam: & ecõuerso differentiam ad genus, fit vt genus ad quatuor alia sit comparandum: differentia vero, non nisi ad alia tria: & species non nisi ad alia duo: & proprium tantummodo ad accidens. Et per consequens decem tantum restant comparationes. ¶Quibus si vnam præmiseris generalem comparationem omnium, videcim colliguntur. ¶ Diuiditur ergo caput hoc in quinq; partes. In prima quę vnicum habet textum, comparantur omnia simul vniuersalia in his quibus omnia conueniunt. In secunda, quę continet quatuor textus, comparatur genus ad alia quatuor vniuersalia. In tertia, quę tres habet textus, comparatur differentia ad alia tria. Et in quarta quę duos textus habet, comparatur species ad alia duo: & in quinta, quę vnicus est textus, comparatur proprium ad accidens. ¶Quo fit vt secundum numerum comparationum totum capitulum per vndecim textus distribuatur.

¶ Confert igitur primò Porphyrius generaliter inuicem omnia vniuersalia: conueniunt enim omnia vna tantum cõuenientia, quę est, prædicari de pluribus, inequaliter tamen: nam genus prædicatur de pluribus quam differentia: & differentia de pluribus quam species. &c. Conuenientia hęc & differentia manifesta est ex definitionibus vniuersalium: est enim vniuersale vnum in multis & de multis: & ideo omne vniuersale prædicatur de pluribus: sed tamen de pluribus prædicatur genus quam differentia, & differentia quam species, vt ex eorum definitionibus patet. ¶ Quod si quis forsan in contrarium arguat, q. species prædicetur de pluribus quam genus: nam species prædicatur de pluribus differentibus numero, & per consequens prædicatur de indiuiduis: genus vero prædicatur de pluribus differentibus specie, & per consequens de solis speciebus: sed indiuidua speciei plura sunt quam species generis: nam, vt capite de specie dixit Porphyrius, species sunt in numero finito, indiuidua vero in numero infinito. Respõdetur, q. genus nõ solum prædicatur de speciebus, sed etiam de indiuiduis specierum. Exempla manifesta sunt in textu. ¶ Adnotato in vltimis verbis huius textus, quomodo accidentia prius natura cõueniant indiuiduo, & ratione illius conueniant speciei, quod proximo capite expositum est. ¶ In secundo textu qui incipit, Commune est. &c. Sequitur secunda pars in qua genus confertur cum aliis quatuor vniuersalibus. Et quamuis prius tractauerit de specie quam de differentia propter relationẽ inter genus & speciem, nihilo minus, quia differentia est

est magis vniuersale quam species, vt ex eius definitione constat, in his comparationibus præfertur differentia speciei. Et sunt duę particulę huius textus. In prima ponuntur conuenientię inter genus & differentiã, & in secunda ponũtur differentię. Conueniunt enim genus & differentia in tribus: quia tam genus quam differentia continet sub se speciẽ, licet differentia non contineat tot species quot genus: vt animal continet plurimas species, sed rationale continet sub se nos & Deum. Unde secundũ Porphyrium qui non ponit differentiam conuertibilem cum specie, omnis differentia tam constitutiua generis quam diuisiua continet sub se species. Sed tamen in rei veritate hęc conuenientia inter genus & differentiã solum potest saluari in differentia constitutiua generis. Enimuero quot species continet sub se animal, tot continet sensibile. Non intelligo, q. sensibile sit genus, sicut animal: sed q. essentialiter non quidditatiue prædicatur de omnibus speciebus animalis. Rationale vero nullã sub se continet speciem, sed conuertitur cum homine. Secundo conueniunt genus & differentia, quod sicut quicquid prædicatur de genere, prædicatur de specie: ita quicquid prædicatur de differentia, prædicatur etiam de specie. ¶ Tertio conueniunt q. sicut a negatione generis ad negationẽ speciei valet argumentum: ita valet a negatione differentię ad negationem speciei. ¶ In secunda particula textus ponuntur sex differentię inter genus & differentiã: prima est, q. genus prædicatur de pluribus quam differentia, & quam species, & quodcunq; aliud prædicabile. Sed intelligitur (inquit Porphyrius) de differentia diuisiua generis quę est inferior genere: nam differentia constitutiua generis de tot prædicatur quot genus. ¶ Est tamen hic dubitatio parua de eo quod ait Porphyrius, genus prædicari de pluribus quam accidens: nam videtur q. accidens puta album de tot prædicetur: imo de pluribus, qr prædicatur, etiam de genere ipso generalissimo, substantię: quia omnes istę sunt directę prædicationes, Petrus est albus, homo est albus, animal est albũ, substantia est alba. ¶ Respondetur q. genus nõ proprie potest comparari ad accidens in quantum accidẽs in superioritate: quia nec genus est superius ad accidens, nec accidens ad genus. Sed quia in vnoquoq; prædicamento etiam accidentis, genus est supremum prædicatum, propterea dicit Porphyrius q. genus prædicatur de pluribus quam accidens. ¶ Secundo differunt genus & differentia: quia genus continet potestate differentias, differẽtia vero non continet genus. Semper loquitur de differentijs diuisiuis. ¶ Tertio differunt, quia genus est prius differentijs. Et ideo a negatione generis ad negationem differentię valet consequentia, & non econuerso. ¶ Quarto differunt, q. genus prædicatur in quid, differentia vero in quale. Et quinto differunt, quia in definitione speciei nõ est, nisi vnicum genus, sunt tamen plures differentię. Sed hoc intelligitur quando non est cognita vltima differentia conuertibilis cum specie. ¶ Sexto differunt, quia genus se habet vt materia, differentia vero, vt forma. ¶ In tertio textu qui incipit, Genus, & species, comparatur genus ad speciem: in cuius prima particula ponuntur tres conuenientię, scilicet, q. tam genus quam species prædicatur de pluribus. Et dicit, q. loquitur de genere & specie, vt sunt distincta vniuersalia, puta species specialissima quę non est genus: nam inter genus subalternum & speciem subalternam non opus est ponere differentiam & conuenientiam, quia sunt idẽ. In secunda particula ponuntur octo differentię, quę in textu sunt manifestę. ¶ In textu quarto qui incipit, Generi commune. &c. comparatur genus ad proprium: & in prima particula ponuntur tres conuenientię, & in secunda ponuntur quinq; differentię. Exempla sunt lucida in textu. ¶ In textu quinto, qui incipit, Generi autem, comparatur genus ad accidens, & continet duas particulas. In prima ponitur vna differentia, & quatuor conuenientię. Et secunda est epilogus omnium & conuenientiarum, & differentiarum inter vniuersalia. ¶ Tertia pars capituli est in textu sexto qui incipit, commune id itaq;, in qua comparatur differentia ad alia tria vniuersalia. Unde in textu sexto comparatur primo ad speciem: & in prima particula ponuntur conuenientię, & in altera subduntur quatuor differentię. ¶ In textu septimo qui incipit, Differentia & proprium, comparatur differentia ad proprium: inter quę vniuersalia duę sunt conuenientię & totidem differentię. ¶ In textu octauo, qui incipit, Differentia cum accidenti, subiunguntur duę conuenientię, & tres differentię inter differentiam & accidens. ¶ Quarta pars huius capituli complectitur textum nonum atq; decimum. In nono comparatur species ad proprium. Et inter hęc duo vniuersalia sunt duę conuenientię & quatuor differentię. Et in decimo textu cõparatur species ad accidens. Et est inter speciem & accidens vnica conuenientia, puta de pluribus prædicari: differentię vero sunt quatuor. ¶ Postrema deniq; pars vltimusq; textus continet duas conuenientias, totidemq; differentias inter proprium & accidens.

¶ Finis libri Prædicabilium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prædicamentorum

Commentarij Fratris Dominici Soto Segouiensis, ordinis Prædicatorum, artium ac sacræ Theologiæ Professoris, In librum Prædicamentorum Aristotelis.

Aristotelis vita.

TItulus huius libri in codice Greco sic habet, Aristotelis categoriæ, Quod Latine est, prædicamẽta. Aristoteles philosophus fuit celebratissimus, ab Stagira Macedoniæ vrbe oriundus, patre Nicomacho medico ortus, anno primo (si modo Apollodoro creditur) nonagesimonono Olympiadis: nempe ante aduentũ Christi Seruatoris nostri annis circiter octuaginta supra tercentos. Corporis forma non adeo cõspicua. Voce enim gracili, exilibusq; cruribus, atq; oculis pusillis fuit. Ingenio tamẽ præclarissimo natus, anno ætatis. 17. Academiam Platonis, philosophi Athenis tunc celeberrimi, adiuit. A quo post ꝫ annos viginti sub eius disciplina exegisset, dissentire in multis cœpit, atq; in his præsertim vniuersalibus: vt in prologo super Porphyr. adnotauimus. Vnde Plato dicere solitus: In me Aristoteles recalcitrat, nõ secus atq; in matrẽ pulli geniti: & Aristoteles: Amicus Plato, sed magis amica veritas: vt. 1. Ethicor. insinuauit. In lyceio gymnasio annos tredecim publice docuit. Peripateticorũ princeps dictus est, a peripatein, qõ est, deambulare: in more enim habuit deambulando docere: Quãuis Ammonius a Platone affirmet morẽ illũ emanasse. Alij tradũt locũ in quo Aristo. docebat, peripatõ, id est, deambulatoriũ nuncupari: & inde nomen traxisse. Anno ætatis suæ. 63. dum in Eubœa exularet, vita defunctus est. Opera adeo scripsit multa, vt quæ modo extant, minima sit eorũ pars, quorũ copiã nõ habemus. De vniuersis enim rebus disseruit: & ita disseruit, vt cunctas antea scientias diffusas atq; cõfusas ad perfectũ excoluerit, vt iam modo vni Aristoteli scientias omnes naturales debeamus. Tametsi cũ fuerit alias disertissimus, & eloquentissimus (vt ex eius libris Rhetoricorũ conijcitur) tamẽ tum in alijs multis, tum maxime in metaphysica, obscuritatẽ (vt ait Ammonius) affectauit: vt legentes ingeniosiores, magisq; idoneos redderet, & ignauos auerteret. Nam res quanto sunt obscuriores, tanto pressius, dum intelliguntur, hærent memoriæ. Vnde (vt in Alexandro refert Plutarchus) cũ Aristotelẽ Alexander subaccusaret, q metaphysicam scripsisset, atq; vulgasset, in qua ipse cæteris præcellebat, respodisse fertur, illos libros perinde esse edi tos, acsi editi nõ fuissent. Insinuans rarissimos fore, qui eos possent intelligere. ¶ Scripta eius ad genera quatuor reducũtur. Prima enim pars ad eloquentiam pertinet & rhetoricam. Altera ad ciuilẽ & moralem disciplinam. Tertia ad Dialecticam spectat. Quarta vero ad secretorum naturæ cõtemplationem: nempe ad philosophiam naturalẽ atq; Metaphysicam. Atq; adeo liber hic ad Dialecticã pertinet. Tametsi Iamblicus philosophus, vt hic Boetius refert, existimet opus hoc falso esse Aristoteli assc̃riptum: quippe quod non ab eo, sed ab Archita Tarentino Pythagorico editum censeat. At vero opinione hac reiecta, fides apud omnes probata est, opus esse Aristotelis: vt breuitas ipsa, & subtilitas, & auctoritas manifestat, quæ cum reliquis eius operibus maxime consonant.

Peripateticus.

Obscure scripsit.

Operũ genera quatuor.

¶ Categoria, si Græcam vocem obseruemus, idẽ est Latine quod, prædicatio, & Argyropylus ita frequenter vertit. Nam categoreo duo præter alia significat, scilicet, demonstro, & prædico. Vnde, categorema, quod est demõstratio & prædicatum: & categoria, verbale nomen, quod est demõstratio & prædicatio. Attamen duo significat apud Græcos, puta enuntiationem simplicem, vt Petrus est homo: & prædicatorum ordinẽ, vt homo, animal, viuens. &c. vtrunq; enim dicitur prædicatio. Obidq; Latini ad tollendam æquiuocationem, enuntiationem, vocãt categoricam, id est, prædicatoriam propositionem: & seriem prædicatorum appellant prædicamentum. ¶ Est ergo prædicamentum prædicatorũ ordinatio, quorum superiora de inferioribus quidditatiue prædicantur. Vt series illa quæ in arbore Porphyrij ante oculos posita est: puta, homo, animal, viuens, corpus, substantia. Tametsi diuus Augustin. in suis categorijs, aliam verbi significationem sequutus, ait categorias eo sic appellari, q̃ sint quædam rerũ demonstrationes ante oculos positæ. Igitur prædicamentum non supponit, vt aliqui arbitrantur, pro generalissimo. Vnde Porphyr. in cap. de specie. In quocunq; (inquit) prædicamento est quoddam summũ genus & infima species. Et Aristoteles. 5. Meta. tex. 12. eadem (inquit) genere sunt, quorum eadẽ est prædicamenti figura. Vbi apparet prædicamentum appellari dispositionem illam & lineam prædicatorum. Atq; adeo hoc est subiectum huius libri. ¶ Quod si quis arguat. Prædicamentũ, est huius libri subiectum: ergo nihil hic consideratur, nisi qd est prædicamentũ: sed tractatur hic de singulis prædicatis: ergo singula sunt prædicamenta. Respondetur negando primam cõsequentiam: satis enim est quod nihil hic tractetur, nisi in ordine ad prædicamentum, id est, tanq; ponibile in prædicamento.)

Categoria.

Prædicamentum.

¶ Octo sunt quæ secundum cõmentatorem Com. 1. super primũ physico. in initio cuiusq; operis adnotanda sunt: puta auctoris, & nomen & intentio. Libri vero, nomen, vtilitas, proportio, ordo, modus procedendi atq; diuisio. Et de nomine quidem tam auctoris quam libri, hactenus diximus: sed circa intentionem auctoris & circa vtilitatem libri sunt hic singula dubia. ¶ Primum circa subiectum libri est, fueritne intentio Aristotelis hic tractare de verbis, an vero de reb⁹. Enimuero quamuis super Porphy. satis fuerit comprobatum, vniuersalia esse in rebus, ambigua tñ est hic intentio Aristotelis. Alexander enim Aphrodiseus & Simplici⁹ & Boetius existimãt libri hũc esse præcipue de vocibus: sed Commẽtator Auerrois & Eustratius opinãtur cõtra esse de rebus. Atqui vtriq; habent

Octo notãtur in initio operis.

Dubium primum.

habent fundamentũ: nã in prima statim definitione æquiuocorũ videt Arist. de reb⁹ loq: definit enim res ipsas quæ sunt æquiuoca æquiuocata: sed mox in prima diuisione videtur sermo esse de vocibus, dũ inquit, Eorũ quæ dicuntur, alia cum cõplexione, alia sine cõplexione dicũtur: dici enim cũ cõplexione aut sine cõplexone, nõ rebus, sed certe vocib⁹ cõgruit. At vero non ita intelligendus est Boetius, vt negare credatur vniuersalia esse in rebus: quippe qui super Porphyr. vt frequenter adnotauimus, cõtrariũ expresse docet: sed putat Aristotelẽ in. 5. meta. tractare de prædicamẽtis secundũ esse reale, hic vero principaliter de vocibus, & secundario de rebus. Ait enim. Res & rerũ significatio iuncta. i. connexa est. ¶ Tertia ergo opinio in hac parte est Nominaliũ, qui astruunt, solas voces, & nullatenus res collocari in prædicamẽto. Quocirca quãuis in prædicabilibus, quantũ ad rem, satis fuerit, disputatum, vniuersalia esse in rebus, modus tamẽ loquẽdi explicãdus est hic cõclusionibus his, quas quinq; subiecimus. ¶ Prima, Tam res ꝫ voces ponũtur in prædicamento. Quod est dicere. Arbor illa, homo, aial, viuẽs, corpus, substãtia, & in rebus cõsideratur, & in noibus. Probatur. Homo a parte rei est animal rationale, & animal est viuẽs sensibile, & viuẽs est corpus animatũ, & corpus est substãtia corporea: ergo in rebus ipsis, puta in quocũq; hoie, est aial cõtractũ per rationale. ad esse hominis, & viuẽs cõtractũ per sensibile ad esse animalis: & pariter reliqua superiora genera, atq; adeo res sunt in prædicamẽto. Et cõfirmatur: q̃ Aristoteles. 5. met. tex. 14. diuidit ens reale in decẽ prædicamenta, de quibus subinde, tanq; de rebus sigillatim tractat. ¶ Quod vero nomina ponãtur in prædicamento probatur. Aqualibet essentiali cõuenientia abstrahit intellectus formalẽ conceptũ adequatũ eius: ergo qualis est ordo in rebus, talis est in illis noibus, homo, animal, viuẽs, corpus, substãtia, tanq; in rerũ signis. ¶ Arguitur tamẽ cõtra conclusionẽ. Prædicamentũ (vt dictũ est) idẽ pollet quod prædicatio, id est, prædicatorũ ordo: sed in rebus nõ est prædicatio: ergo sola nomina reponuntur in prædicamento. Minor multis modis probatur. Primo, Prædicatio est oratio, & prædicari est dici seu affirmari & negari: hęc vero nõ possunt adaptari rebus: nam oratio est oris ratio, & verba sunt quæ dicuntur, affirmantur & negantur. ¶ Secundo. Si res prædicarẽtur, tũc propositio cõstaret ex rebus, vnde sequeretur, q̃ in aliqua propositione nulla esset distinctio inter subiectũ & prædicatũ: vt in hac Petrus est homo (nã homo qui est Petrus nõ distinguitur a Petro) & in aliqua, prædicatũ distaret a subiecto longissima distantia: vt in hac Salmantica nõ est Roma, & in aliqua subiectũ comederet prædicatũ: vt in hac (homo nõ est panis) & in aliqua subiectũ esset pater prædicati: vt in hac, Nicomachus nõ est Aristoteles, quę oia videntur ridicula. ¶ Et tertio arguitur. Si res prædicarentur, sequeretur q̃ res etiã supponerẽt, quod est falsum: nam certe res quæ est Deus nõ habet pro quo supponat, q̃ nõ supponit pro seipsa (supponere enim est loco alterius poni) vnde concedendũ esset subiectũ huius, Deus est, nõ supponere. ¶ His nihilo minus non obstantibus est secunda cõclusio. Non solũ nomina sed etiã prædicantur: res quidẽ realiter & obiectiue, sed nomina instrumẽtaliter & tanq; rerũ signa: & quãuis nomina forte magis propriæ, tamẽ res principalius. Priorem partem & singulas eius particulas affirmat Arist. 1. Elenc. c. 1. Vbi ait. Postq̃ res in disputationem afferre non possumus, vocibus vtimur loco rerũ. Et quemadmodum (inquit) his vsu venit, qui calculis supputãt, vt qõ in calculis colligũt, in rebus numeratis inueniãt, ita quod vocibus prædicamus est in rebus. Ex quibus verbis colligitur, q̃ res prædicantur realiter & obiectiue, & voces instrumentaliter & tanq; signa. Et. 1. Periherme. cap. 5. Cum rerũ (inquit) aliæ sint vniuersales, aliæ vero singulares, necesse est aliquid de vniuersalibus rebus, & aliquid de singularibus prædicari. Et in hoc libro, cap. 2. & cap. de substantia ait secundas substãtias (puta genera & species quæ sunt in rebus) dici & prædicari de primis substãtijs. ¶ Ratione nõ alia hic opus est, præter illas quas in prædicabilibus adduximus ad probandũ vniuersalia esse in rebus: nam cũ vniuersalia sint quę prædicantur, inde colligitur res prædicari. Et præterea prædicationẽ essentialẽ appellamus eam, cuius prædicatũ est de essentia subiecti: & quidditatiuã, cuius prædicatũ est de quidditate subiecti, quælocutiones magis congruunt rebus quã vocibus. Atqui inde ortũ habuit distinctio illa apud veteres, aliud videlicet esse vniuersale in prædicando aliudq; in repræsentando. ¶ Sed q̃ nomina magis proprie prædicẽtur, probatur per primũ argumentũ supra factum: prædicari enim sicut, dici, magis proprie conuenit vocibus quam rebus. Itẽ quia propositio proprius est in nominibus, quam in rebus. ¶ Quod vero res principalius prædicentur, probatur: q̃ propter vnũ quodq; tale & illud magis: sed noĩa solũ prædicãtur tanquã instrumẽta & rerũ signa: ergo res principalius prædicantur. Alia enim est ratio propriæ ꝓdicationis, & alia est ratio principalis ꝓdicationis: proprietas namq; cõsistit in significatione verbi, prædicari, quod vocibus proprius cõuenit: & principaliter prædicari cõsistit in hoc q̃ res sunt finis, cuius gratia nomina prædicantur. Vnde cũ S. Tho. opus. 56. affirmauerit ex mente philosophi, res principaliter prædicari, postea. 1. Periherme. lectio. 5. dixit voces magis proprie prædicari: vbi nulla est repugnantia. ¶ Est tamẽ adnotandũ, q̃ quemadmodũ de vniuersalibus dictũ est, q̃ habẽt quidẽ fundamentũ in re, sed fiũt vniuersalia in actu per operationem intellectus: ita res ante operationem intellectus fundamentaliter prædicantur: quod nihil aliud est quam rationem. v. g. hominis inesse Petro substantialiter, & albedinẽ inesse accidẽtaliter: sed actu prædicantur, qñ intellectus actu cõsiderat vnũ sub ratione ꝓdicati: puta qõ de alio dicitur, et aliud sub ratione subiecti, videlicet de quo aliud dicitur. ¶ Hinc demũ sequitur duplices esse sensus harum propositionũ, homo prædicatur de pluribus, animal prædicatur de pluribus, vnus vt subiecta supponant simpliciter pro homine in communi et animali in cõi, & alter vt supponãt materialiter. Et vterq; provenit ratione ꝓdicati. & vterq; est verus. ¶ Unde ad primũ argumentũ respõdetur. q̃ quãuis magis proprie verba dicantur & prædicẽtur, nihilo minus passiue & obiectiue res ipsæ dicũtur & prædicãtur: dicimus enim & narramus res gestas. ¶ Ad secundũ argumentũ varia est respõsio inter Reales. Burlęus enim & alij putãt in rebus esse propositionẽ & syllogismũ, sed Paulus Venetus negat: nam antiquiores nusquã hoc disputãt. Ratio prioris opinionis est, q̃ cũ in rebus sint vniuersalia, vt supra disputauimus, & ipsa sint prædicata, vt patet ex definitione vniuersalis, & parebit amplius capite secundo ante prædicamentorũ, inferunt in rebus esse prædicationem ipsam & per consequens propositionem & syllogismum. ¶ At vero, quamuis disputatio forte de nomine sit, non oportet id concedere. Primo, quia res potius dicuntur significatum propositio-

Conclu. 1. Res et tñi ponuntur in prę.

Conclu. 2. Res prædicãtur.

Res actu prædicant.

Ex rebus non fit prõ positio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis,quam propositio. Secundo,quia eadē ratione concedendū esset,res esse nomina ꝛ verba ꝛ terminos:nā terminus(vt ait Aristo. primo priorū)est in quē resoluitur propositio:hęc tamen nullo possunt cōuenire rebus. Et tertio,qꝛ eadē ratione cōceden dū esset in rebus esse propositionē exclusiuā, exceptiuā, ꝛ vniuersalē:itē esse syllogismū in Barbara ꝛ in alijs modis,cōsequens est falsum:qꝛ huiusmodi syncategorēmata tantū. ꝛc. nō sunt in rebus. Accedit auctoritas Arist. 6. meta. tex. 8. dicētis, ꝙ verū ꝛ falsum nō est nisi in intellectu. Intelligit formaliter,qꝛ fundamentaliter ꝛ obiectiue est in rebus:vt ait. 9. meta. tex. 22. ¶ Dicendū ergo est,ꝙ quāuis in rebus sint prędicatū ꝛ subiectū,nihilo minus prędicatio nō fit in rebus:sed solū exercetur in mēte voce aut scripto. Itaq; in hac vocali,homo est animal, nō solū vox prędicatur de voce,sed principaliter ratio animalis de ratione hois. Imo profecto aptius loquebātur antiqui dicētes,voces nō prędicari pas siue,sed prędicare:vt quemadmodū extrema huius propositionis, homo est aīal, significāt res,ꝛ res significantur per voces, ita voces prędicāt rationem animalis de ratione hois:atq; adeo res prędicatur de re. Quemadmodū enim scientia ꝛ definitio sunt quidē in mēte ꝛ in voce, sed res nihilo minus sunt quę definiūtur ꝛ sciūtur,ita prędicatio ꝛ propositio fit in terminis,sed res sunt quę principaliter prędicātur. Et hoc est quod dicit Arist. ꝙ vtimur terminis pro rebus. ¶ Ex quo sequitur,ꝙ male distinguit Burlęus aliā esse propositionē realē,ꝛ aliā intentionalē:nā profecto omnis propositio,imo omne prędicatū est intentionale:sed in mēte est intētionale formale,ꝛ in rebus est intētionale obiectiuū:res nāq; nō sunt prędicata,nisi quatenus sunt obiecta intellectus:videlicet in quantū per hanc propositionē, homo est animal,intellectus cōcipit rationē animalis,vt quod de alio dicitur,ꝛ rationē hois,vt de quo aliud dicitur. Et per hęc patet respōsio ad argumētum:nō em cōcedimus ꝙ inter subiectū ꝛ prędicatū formalis propositionis sit illa distantia,sed inter prędicatū ꝛ subiectū quę sunt res significatę. ¶ Ad tertiū respōdetur,ꝙ si supponere accipiatur pro eo quod est,verificari,res quidē supponunt,quia de seipsis verificātur. Si vero supponere idem sit quod, poni loco alterius,tunc res nō supponunt:qꝛ nihil ponitur loco sui:sed nomina supponunt pro rebus.

Conclu. 3. ¶ Tertia cōclusio colligitur ex superioribus, qua respōdetur ad dubiū propositū. Liber prędicamentorū est de rebus in quantū noibus significantur,ꝛ de noibus in quantū significāt res:sed principalius tractat de rebus. Conclusio ex his quę dicta sunt restat manifesta,ꝛ est expressa sententia D. August. in libro Categoriarū. Et Auicen. in principio Logicę dicētis,ꝙ voces nō cadunt sub cōsideratione Logica,nisi quatenus signa sunt rerū. Conclusio prima in. 4. cap. magis elucidabitur,ꝛ secunda in secūdo, ꝛ hęc tertia in primo,atq; adeo omnes in toto processu prędicamentorū:sed propter connexionē quā habēt,decuit eas simul oculis subijcere. ¶ Restat tamen dubiolum circa tertiā conclusionē,vtrum consideretur hic res solum in quantū substant secundis intentionibus:puta in quantum sunt genera ꝛ species. ꝛc. Burlęus enim tenet partē affirmatiuā:

Conclu. 4. sed Paulus Venetus,negatiuam. Respondetur nihilo minus medio modo. Et sit quarta conclusio. Negari non potest quin considerentur hic res in ordine ad secundam intentionem, quę est prędicari, ¶ Probatur. Subiectum huius libri est prędicamentum, ergo considerantur hic res ea ratione qua ordinantur in prędicatione, ꝛ hoc pertinet ad secundam intentionem. Est enim differentia inter Logicum ꝛ Metaphysicum, ꝙ Logicus tractat de rebus, vt cognoscat earum intentiones prędicandi: Metaphysicus vero econuerso si tractat de intentionibus,vt. 5. Meta. tractatur de genere. ꝛc. id facit,vt explicet naturas rerum. ¶ Quinta conclusio. Conclu. 5. Non considerantur hic secundę intentiones quemadmodum in prędicabilibus: non enim definitur hic quid sit genus aut species,aut aliud vniuersale,sed explicantur naturę substantię, quantitatis. ꝛc. vt in particulari cognoscatur quid de quo prędicatur prędicatione generis aut accidētis. ꝛc. Quocirca considerantur proprietates substantię ꝛ aliorum prędicamentorum secundum esse reale: vt recipere magis ꝛ minus,recipere contraria. ꝛc. sed tamen omnia tractantur,vt inde sumatur iudicium prędicationis. ¶ Hoc tamen vnum pro toto opere presenti,hic duxerim admonendum,ꝙ definitiones non sunt diuersę pro diuersis opinionibus assignandę:nā definitio debet esse certissima,ꝛ in omni opinione receptissima. Sunt enim qui dicunt prędicamentum,secundum Scotum,est ordo plurium realitatum. Et secundum S. Tho. est ordo conceptuū obiectualium:ꝛ nescio quas alias fercentas particulas congerunt in definitionem,quę eam intelligibilem reddunt ꝛ incredibilem, quam nec Scotus, nec S. Tho. cognoscerent. Est ergo prędicamentū secundum omnes,prędicatorum series. An vero illa series,sit in terminis, vel in rebus, vel vtrobiq; id maneat sub disputatione.

¶ Alterum dubium principale

Dubium secundum.

est de necessitate vel vtilitate huius libri. Sunt em qui vitio dent Aristoteli, ꝙ prędicamenta in Dialectică introduxerit,obscura quidem magis quam Dialecticis necessaria. In quorū gratiā arguere sic possumus: Logica solū tractat (vt dictū est) de entibus rationis,hoc est,de secundis intentionibus,puta de syllogismo,de enūtiatione,de genere. ꝛc. Sed tractatus hic est de rebus ꝛ nominibus primę intentionis: puta de substantia, de qualitate, de relatione. ꝛc. quę habēt esse pręter operationē intellectus: de quibus ex professo tractat Aristo. 5. Meta. tex. 15. vsq; ad. 20. ergo opus hoc nō pertinet ad dialecticā. ¶ Et secundo arguitur. Finis dialectię est verū a falso discernere: verū autē ꝛ falsum solū est in secunda ꝛ tertia operatione intellectus: cū. s. cōponimus subiectū cū prędicato,aut ratiocinamur: sed in simplicibus conceptibus quos formamus de rebus nō cōsistit falsum,vt ait Aris. c. 4. huius,nec circa illos errare possumus,cū naturaliter producant: ergo ad dirigendū simplices apprehēsiones nulla opus est arte,magis ꝙ ad recte videndū:ꝛ per ꝙns hoc opus nō est necessariū dialecticis. ¶ Quod si ꝙs dicat notitias simplices rerū esse fos,ex quibus cōflatur propositio ꝛ syllogism⁹: Arguit sic, Termini ꝓpositionū solū sunt duo. s. nomē ꝛ verbū: ergo satis esset dialectico tractare de noie ꝛ verbo,sub quibus oēs partes oronis cōprehēdunt,saltē categorēmatę: qua ratione Arist. 1. Periherme. a noie ꝛ verbo exorsus est: ergo notitia prędicamentorū nō est ad hoc necessaria. ¶ Ad hoc nihilo minus respōdetur, Prędicamentorum notitia non est necessaria. ꝓdicamentorū notitiā esse dialecticis admodū necessariā. Primo,qꝛ cognoscere vniuersalia: puta gña,ꝛ spēs. ꝛc. pertinet ad dialecticū: id tū cognosci nō pt sine prędicamentis. Mā quāuis ex definitione gñis in ꝓdicabilibus tradita cognoscaꝛ ꝙd sit gen⁹: tū in particulari nescirēt aīal esse genus hois,ꝛ albū nō esse gen⁹, nisi qꝛ per prędicamēta cognoscerēt aīal esse de quidditate hois, ꝛ albū esse accidens eius. Nec

Nec cognoscerēt an simile,ꝛ dissimile essent differētię,aut species qualitatis, nisi qui per prędicamenta cognoscerēt simile,ꝛ dissimile esse diuersū prędicamenti, a qualitate: ꝛ per oīs similitudinē nec esse genus,nec speciē, sed accidēs qualitatis. ¶ Secundo,hoc est necessariū ad definiendū,quod dialectico incūbit. Ad cōstruendā enim definitionē rei,inquirendū est prius in quo gñe sit:vt puta sitne substātia,an accidēs:ꝛ pręterea, qđ accidēs sit (hac enim arte Arist. secundo de aīa disquirit quidditatē aīę. Et tertio Physi. tex. 3. vestigat quidditatē motus) ne ergo opus esset disquirere per tantā rerū diuersitatē,necesse fuit res vniuersas ad decē ordines redigere,quibus tota vniuersitas inspiceretur. Atq; adeo cognosceretur quid ꝛ quę essent proprietates substātię in quantū substātia:ꝛ quātitatis in quantū quātitas. ꝛc. ¶ Et tertio,est hęc notitia necessaria ad demōstrationes faciendas,quę cōstant ex propositionibus necessarijs ꝛ de per se. Non enim cognoscere quis posset,quod nam prędicatū cōueniat per se,quod ve per accidēs,nisi habita notitia prędicamentorū. Sunt ꝛ plures alię vtilitates,quas longū esset recensere. ¶ Unde ad argumentū primū respōdetur,ꝙ autore Arist. 4. meta. tex. 5. dialecticus perinde atq; metaphysicus de rebus oībus disputat,licet ratione differāt: nam metaphysicus disputat de rebus sēm esse naturale ꝛ absolutū, quod in se habent: dialecticus vero secundū ꝙ substant operibus rationis. Unde de prędicamētis disputat philosophus. 5. meta. quantū ad cerū quidditatē: an videlicet quātitas, qualitas, ꝛ relatio distinguantur inter se,ꝛ a substātia,ꝛ secundū alias id genus proprietates,quę nō pertinent ad dialecticū: sed dialecticus disputat de illis,quatenus ordinātur ad rationē quę ex illis facit prędicationes,de per se,aut de per accidēs. ꝛc. Et ideo ad minorē argumēti respondetur quod quāuis in prędicamentis non cōsideretur immediate secundę intentiones sicut in prędicabilibus,nihilo minus considerantur res,vt in particulari cognoscatur quid sit genus aut species aut accidēs. ¶ Hinc sequitur tā Metaphysicā ꝙ Dialecticā esse vniuersales scientias, modis tamē diuersis:qꝛ Metaphysica, cū tractet res secundū esse absolutū ꝛ reale, est subalternās respectu omniū aliarū scientiarū realiū: dialectica vero, est solū modus sciendi respectu illarū. ¶ Ad secundū respōdetur,ꝙ quāuis in simplicibus notitijs nō consistat verū, ꝛ falsum,nihilo minus potest error contingere in applicatione vnius notitię ad aliā: an videlicet notitia,aut significatū eius sit genus respectu notitię, aut significati alterius,vel differentia, vel accidens: ꝛ hoc docet liber prędicamentorum. Triaopera intellect⁹. ¶ Sunt enim (vt auctor est Albertus) tria opera intellectus,scilicet,ordinare,componere ꝛ colligere. Ordinare est disponere res omnes ꝛ rerū nomina, vt innotescat quomodo inuicē se habeāt. Et hoc docet liber prędicamentorū. Componere vero est affirmationes ꝛ negationes ex eisdē rebus ꝛ nominibus construere, quod traditur in libris Perihermen. Sed colligere est ex propositionibus notis ignotas syllogizari,quod in reliquis libris Dialecticę manifestat Arist. ¶ Unde ad replicā respondetur,ꝙ quāuis satis esset cognoscere nomen ꝛ verbum ad propositiones in genere componendas,tamen ad construenda ꝛ dignoscenda varia genera prędicationū, puta essentialis,accidentalis, quidditatiuę. ꝛc. necessaria est notitia prędicamentorum.

¶ Habemus ergo nomen & au

ctoris ꝛ libri: item ꝙ Intentio auctoris est res vniuersas rerumq; nomina in decē ordines redigere, quas ante oculos habeat dialecticus: cuius vtilitas est vt dignoscant habitudines ꝛ prędicationes oīm. Unde ¶ proportio huius libri ad dialecticā est qđ est eī⁹ pars ꝛ reliquarū partiū tanta. Itaq; adeo ordo est,vt liber ꝛū Dialectię Aristotelis sit primus. Est nanq; duplex operatio intellectus,vt auctor est Arist. 3. de anima tex. 21. scilicet simplicium apprehēsio ꝛ cōpositio aut diuisio: ꝛ secundam diuidunt in enuntiationē ꝛ discursum. Quarū simpliciū apprehensio precedit ceteras veluti pars precedit totū. Componitur enim enuntiatio ex simplicibus terminis,sicuti ex enuntiationibus cōficitur syllogismus. ¶ Modus doctrinę non est demōstrativus,sicut modus scientię mathematicę, sed procedit per definitiones, diuisiones ꝛ documenta modo introductorio. De diuisione autem,statim.

De æquiuocis, vniuocis & denominatiuis. Caput. I.

ÆQVIVOCA DIcuntur ea,quorum nomen solūm commune est: ratio verò subſtantiæ nomini accommodata, diuersa: vt animal dicitur & ipse homo,& id quod est pictum. Horū enim nomen commune tantummodò est, ratio verò subſtantiæ nomini accommodata diuersa. Si quispiam enim quænam sit vtriusq; ratio animalis voluerit assignare, rationem vtrisq; profectò propriam assignabit. ¶ Vniuoca ea dicuntur,quorum & nomen cōmune est,& ratio subſtantiæ nomini accommodata eadem est: vt animal dicitur & ipse homo,& equus: nomine nāq; cōmuni & homo & equus animalia nuncupantur,& ratio quoq; subſtantiæ vtrisq; eadem est. Si quispiam enim vtriusq; rationem voluerit assignare: quæ nam sit vtriusq; ratio animalis,eandem rationem omninò reddet. ¶ Denominatiua ea dicuntur,quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu: vt à Grammatica Grammaticus appellationem habet,& à fortitudine fortis.

OPus præsens in codice Græco nō diuiditur in diuersos titulos: sed sub titulo prędicamentorum cōtinet capitula quatuordecim. Expositores autē illud partiunt in tria: videlicet in ante prędicamenta, prędicamēta, ꝛ post prędicamenta: vt tria prioza capitula sint de antepredicamentis, ꝛ sex proxima de prędicamentis, ꝛ postrema quinq; de postprędicamentis. ¶ Anteprędicamenta sunt præambula quę ad notitiā prędicamentorū viā aperiunt: quorū proinde notitia ad cognitionē prędicamentorū prærequiritur. Sed post prędicamenta (vt suo loco, quam hic, melius explicabitur) sunt proprietates quędam ꝛ conditiones, quę naturam prędicamentorū consequuntur. Hęc

Anteprędicamentū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quicquid præambulū est ad notitiā prædicamentoꝝ appellabitur prædicamentū: prædicabilia eñ præambula sunt prædicamentoꝝ, ꝛ tñ nō dicūtur antepræ dicamenta. Sed illa tñ fundamēta quę Arist. iecit in principio prædicamentoꝝ, censentur hoc noīe.

¶ Atqui antepredicamenta in genere sunt tria: puta definitio, diuisio, ꝛ regula: in particulari vero sunt septē: puta tres definitiones in primo capite, duę diuisiones in secundo, ꝛ totidē in tertio regulę. Tametsi Paulus alia ratione quinq; tñ designet antepredicamenta, scilicet equiuoca, vniuoca, denominatiua, predicatū, ꝛ subiectū: de quoꝝ prioribus tribus dātur singulę definitiones, ꝛ de duobus vltimis, duę diuisiones, ꝛ regulę duę. ¶ Definitiones sunt equiuocoꝝ vniuocoꝝ ꝛ denominatiuoꝝ. Ratio qua cognitio equiuocoꝝ ꝛ vniuocoꝝ prægreditur ad notitiā prædicamentoꝝ posset generalis adduci, qz vt. 6. Topic. cap. 5. admonet Arist. in principio statim cuiusuis disputatiōis distinguendū est an nomē equiuocū sit, an vniuocū: nā equiuoci non est vna, sed multiplex consideratio. Obiiciq; nomen equiuocū nō ponitur in prædicamēto anteq; distinguatur: cū secundū diuersas significationes ponatur, aut in diuersis prædicamētis, aut in diuersis speciebus eiusdē prædicamēti. ¶ Ceruntamē harū trium definitionū ratio specialis est hęc. Tres habēt prædicamenta ordines ꝛ respectus. Primus quo oīa continentur noīe illo trāscendenti ens: ꝛ respectu illi sunt quodāmodo equiuoca videlicet analogia, vt cap. 4. videbimus. Alter est quo singula generalissima referuntur ad sua inferiora, de quibus vniuoce prædicārur. Sed tertius est quo vnū prædicamentū refertur ad aliud: prædicatur nanq; vnū prædicamentū de alio solū denominatiue, atq; nouē prę sertim accidentiū, de prædicamēto substantię. ¶ Et hac de causa necessariū fuit prænoscere rationē equiuocoꝝ, vniuocoꝝ, ꝛ denominatiuoꝝ. ¶ Hinc prętea sumitur ratio huius ordinis. Enimuero quāuis vniuoca propter dignitatē appareāt prius fuisse definienda, tñ qz primus ꝛ generalissimus ordo prædicamentoꝝ est ille quo oīa simul referuntur ad ens, ꝛ secundus est ille quo singula generalissima referuntur ad species sui generis, ꝛ tertius quo vnum prædicamentū refertur ad aliud: primo loco statuit Aristotel. definitionem equiuocorum: vt primo statim verbo generalem illam insinuaret diuisionem entis in prædicamenta: ꝛ secundo loco subiungit definitionem vniuocorum, ꝛ tertio deniq; denominatiuorum. At vero quamuis tria videantur esse mēbra huius capitis, tamen equiuoca ꝛ vniuoca sub eodem membro tractabimus, quia mutuo se ambo exponunt.

Definitiones tres.

Æquoca.

¶ Ad euidentiam definitionū

equiuocoꝝ ꝛ vniuocoꝝ cōsiderandū est primum equiuoca appellari, ꝛ res equiuoce significatas, et nomē equiuoce significās. Res dicuntur equiuoca equiuocata, nomē vero equiuocū equiuocās. Pari ratione res dicūtur vniuoca vniuocata, ꝛ nomē vniuocū vniuocās. Et Arist. definit hic equiuoca equiuocata atq; vniuocata. Qua de causa definit ea in plurali numero: nā res vna, cū nō possit per vnū nomen pluribus rationibus significari, equiuoca esse non potest. Nec potest res vna esse vniuoca: quia vniuocatio rerum in hoc consistit q̄ res plures, nomine ꝛ ratione cōueniant. Æquiuocū autē equiuocans, ꝛ vniuocum vniuocans debet in singulari definiri. ¶ Alit, Æquiuoca dicuntur, ꝛ non, equiuoca sunt, quia vt Boetius adnotauit, res non sunt per se aut equiuocę, aut vniuocę, sed solum sunt tales per respectum ad nomen quo significantur: quemadmodum vicissim ꝛ nomen respectu rerum est, aut equiuocum, aut vniuocum. Exempli gratia. Canis domesticus ꝛ canis marinus sunt equiuoca respectu huius nominis, canis: sed sunt vniuoca respectu illius nominis, animal. Et nomen, canis, est equiuocum respectu illarum specierum: sed est vniuocum respectu latrabilium, ꝛ forte respectu cœlestis syderis: si modo significat illud, non impositione noua, sed propter fabulam qua fertur caniculam Icari versam fuisse in illud sydus. ¶ Hinc patere incipit conclusio tertia superioris dubii: nempe q̄ intentio Aristotelis fuerit in hoc libro tractare precipue de rebus, ꝛ simul de nominibus: quia tractat de rebus respectu nominū, ꝛ de nominibus respectu rerum.

¶ Secundo notandum est, q̄ nomen, ratio, in presentiarum definitionibus varie ꝛ diuerse interpretatur Mominales atq; Reales. Enimuero Mominales, cū nullum conceptum obiectiuum vniuersalē ponant in rebus, nomine rationis intelligunt in presentia conceptum formalem, quem intellectus format de rebus. Ut primę definitionis sensus sit: Æquiuoca dicuntur res quę significantur eodem nomine mediantibus diuersis conceptibus, vt canis domesticus ꝛ canis marinus respectu huius nominis, canis. Et simili ratione sensus secūdę definitionis est. Vniuoca dicuntur res quę significantur per idem nomen mediante eodem conceptu: vt Petrus, ꝛ Paulus, respectu huius vocis homo. Ex quo sequitur, q̄ res secundum hanc expositionē, non possunt esse equiuocę respectu nominis mentalis: quia conceptus vltimatus (vt primo libro Summularum adnotauimus) non potest hoc modo esse equiuocus, cum conceptus vltimatus seipso ꝛ non mediante alio significet: sed solum dicuntur aut equiuoca aut vniuoca respectu nominis vocalis vel scripti.

Ratio.

Sensus definitionis.

Proportionabili modo equiuocum equiuocans est terminus sua significata mediantibus diuersis conceptibus significans, vt, canis: ꝛ vniuocum vniuocans est terminus sua significata eodem conceptu significans, vt animal. ¶ Sed tamen antiqui omnes expositores Aristotelis: vt Boetius commentator, et omnes Græci, nomine rationis intelligunt hic definitionem (in rebus habentibus definitionem) aut conceptum obiectiuum, formaliter et adequate significatum per nomen. Necq; dubitari potest hanc esse mentem Aristotel. Primo, quia vt statim capite. 4. videbimus nomen, ens, mediante eodem formali cōceptu significat omnia prædicamenta, et tamen non est vniuocum ad illa. Et prętera quia vbiq; apud Aristote. nomine rationis intelligitur definitio, vt capite de substantia videbimus: vbi loquens de ratione nominis ponit exemplum de definitione. Imo vero. 4. Metaphysic. text. 28. ratio (inquit) quam significat nomen est definitio. Et postremo quia sermo ipse huius textus (ratio substantię nomini accommodata) idem sonat quod definitio rei significatę per nomen. Est enim definitio oratio per quam reddimus rationem nominis. Ut quęrenti, quare Petrus est homo, respondetur, quia animal rationale. Et hoc est rationem nomini accommodare. Et ideo canis domesticus ꝛ marinus sunt res equiuocę: quia quęrenti quare canis, domesticus est canis, ꝛ quare marinus est canis, respondebitur per diuersas definitiones. ¶ Est ergo sensus definitionis. Æquiuoca sunt res quę habent idem nomen commune, sed secundum illud nomen diuersas habent definitiones, vt exemplo iam modo indicauimus. Dicitur, ratio secundū idē nomē, quia illę duę species

species aīalis secundū aliud nomē, puta quatenus sunt aīalia habent eandē genericā definitionē animalis. Patet etiā definitio in exēplo Aristotelis, vt homo viuus, ꝛ homo pictus, cōueniūt hoc noīe animal: nam si quęratur quare homo est aīal, respōdebitur, qz substantia aīata sensibilis, ꝛ quęrēti quare homo pictus est aīal, respōdebitur, qz effigies substātię animatę sensibilis. ¶ Proportionabili modo sensus definitionis vniuocorū est. Vniuoca dicūtur res quę habēt idem nomē cōmune, ꝛ secundū illud nomē eandē habēt definitionem, vt homo ꝛ equus: quibus hoc nomē aīal est cōmune, ꝛ si quęrat quare homo est animal, respōdebitur, qz substātia animata sensibilis, idemq; respōdebitur si quęrat quare equus est aīal. ¶ Quocirca equiuocū equiuocās est nomē significās res diuersis rationibus. Et vniuocū vniuocās est nomē significās res eadē ratione. Ut tamē noīe rationis intelligatur definitio. Est tamē adnotandū, q̄ eodē redit si noīe rationis intelligatur cōceptus obiectiuus, quę est ratio significata in rebus: animal enim vniuoce significat equum ꝛ hominem, quia formaliter significat vnam rationem obiectiuam ambobus communem.

Vniuoca.

Nomen equiuocū.

¶ Denominatiua ea dicuntur.

Tertia definitio est denominatiuorū quę præambula est ad notitiā prædicamentoꝝ, ratione iam dicta. Atqui dubitare quis forte potest quid hic definiat Arist. vtrū noīa denominatiua, vt sunt ly album, ly musicū ꝛ similia: an res poti⁹ quas hęc noīa significāt ꝛ pro quibus supponūt. Ubi notandū primum est, q̄ in denominatione tria est a parte rei cōsidera re: puta rem denominantē, rem denominatā, ꝛ denominatiuū. Ut, g. albedo est res denominās albū, ꝛ Petrus in quo est albedo est res denominata, atq; adeo albū est denominatiuū. Sed denominatiuum, quemadmodū de equiuocis dictū est, potest accipi ꝛ pro denominatiuo denominato, puta pro re alba: ꝛ pro denominatiuo denominante. ſ. pro hoc noīe, albū. Hoc supposito Marsilius, vt refert Paulus Venetus ꝛ Occham quē Mominales sequuntur, dicūt solū definiri hic denominatiua denominantia. ſ. nomina denominatiua. Et profecto est apparentissimū pro illis argumentū, dū ait Aristoteles, q̄ denominatiuū debet differre solo casu ab eo a quo recipit appellationē, vt fortis a fortitudine: nā differre casu, solis noibus cōuenit: res eñ cū nō declinētur, nō differūt casu. Unde sensus definitiōis in hac opinione est hic. Denominatiua sunt noīa cōcreta quę a suis abstractis differūt solo casu. i. syllabarū terminatione, quę quidē abstracta significāt de formali.

Trīa in denominatione.

Res denominatę definiuntur.

¶ At vero quāuis noīa denominatiua forte hoc modo describi possent, tamē sensus hic nihil attingit mētis Aristotelis, qui re vera denominatiua pro rebus denominatis definiuit. Primo qz eodē verborum tenore definiuit denominatiua quo equiuoca: ꝛ vniuoca: sed illa manifeste definiuit pro rebus, vt ostensum est: ergo denominatiua. Prętera qz si denominatiua definisset p vocibus, nō dixisset cōcretū ab abstracto descēdere: nā in vocibus sepe cōtingit contrariū. Imo nomē, fortitudo, formatur a dativo de ly fortis addito, tudo: ꝛ nomē iustitia a genitiuo de ly iustus addito, tia: sed res quę est albū habet appellationē ab albedine. Et postremo hoc fit manifestū ex verbis Aristotelis cū ait, Denominatiua sunt quę ab aliquo, habent noīs appellationem. Enimuero nomē, albū, nō habet appellationē ab albedine: sed nix est quę ab albedine habet appellationē albi. Quocirca Noiales hāc particulā Aristotelis nullatenus possunt adaptare suę definitioni. Explicat enim denominatiuū habere appellationē ab abstracto, per hoc quod est, denominatiuū significare abstractū de formali: cū tamē significare seu cōnotare abstractū, ꝛ recipere ab illo appellationem, res sint diuersissimę. ¶ Est ergo scēdo notandū, q̄ etiā inter Reales sunt fere tot expositiones, quot expositores, propterea q̄ quemadmodū Mominales illā particulā, habere appellationem ab aliquo, nō possunt terminis asscribere, ita nec; Reales illud qđ est, differre casu ab alio, possunt rebus accōmodare. Et (ni fallor) illa particula, secundū nomē, rem fecit obscurā. Litera eñ græca sic habet: Denominatiua sunt quecūq; ab aliquo differētia casu secundū nomē, appellationē habēt. Quā Boetius vt Græce iacet Latine trāstulit. Qēs tñ particulā, secundū nomē, existimāt determinare accusatiuū, appellationē. Obiiciq; Argyropylus per genitiuū vertit, dicēs, quę ab aliquo noīs appellationē habēt. Ego vero, quantū cōiicere possum, crediderim particulā, secundū nomē, determinare præcedētia verba. ſ. differentia casu. Et tūc sensus lucescit definitionis hoc modo, Denominatiua sunt res quę ab aliquo, a quo secundū nomē solo casu differunt, appellationē habēt. Posita est definitio in plurali, nō solū vt eadē esset forma trium oīm definitionū, sed qz ab eodē abstracto plures res denominātur, vt a sapientia dicitur, ꝛ homo sapiēs, ꝛ sermo sapiēs, ꝛ consilium sapiēs, vt inquit Augustinus. Non ergo intelligas q̄ denominatiua inter se debēt differre casu, sed debēt differre ab illa forma a qua denominantur, vt sapiēs a sapientia, vt puta q̄ idē sit nomē ꝛ formę denominantis, ꝛ rei denominatę. ſ. albū albedo. Casu (inq;) nō declinationis, vt genitiuus differt a nominatiuo: sed cadentia ꝛ varietate vltimę syllabę. ¶ Hinc sequitur Aristotelē nō intelligere concretū deriuari ab abstracto: hoc eñ negotiū Græmaticorū est, ad voces pertinēs, apud quos plura sunt abstracta quę potius formātur a cōcretis, vt sapientia a dativo de ly sapiēs addita, a. Et oia fere noīa in entia, a suis cōcretis: sed solū dicit, q̄ denominatiuū, puta res alba, accipit appellationē a re quę est albedo.

Nomē denominatiuum.

¶ Quo fit vt nec; nomē denominatiuū debeat definiri per derivationē ab abstracto, sed per suā significationē, vt ars seruetur prædicamentoꝝ: qua res in ordine ad noīa, ꝛ noīa in ordine ad res definiuntur. Nomē ergo denominatiuū est nomē formaliter significās formā, ea ratione qua denominat subiectū, vt ly albū. Quare potius dicendū est concretū significare formā cōnotando subiectū (quę est sentētia Cōmentatoris. 5. met. c. 14.) q̄ significare subiectū cōnotando formā (quę est opinio Aui. vt illic refert Cōmen.) nam concretū significat formā cōcernendo subiectū. i. applicando formam ad subiectū. Sed dū modo res intelligatur, de noīe nō cōtendimus. Reales sequuntur modū loquendi Commentatoris, Mominales vero. modum Auicennę.

¶ At verò quòtotum hoc caput ante oculos obiiciamus, quinq; sunt notāda rerū genera. In primo angulo sunt vniuoca, quę Græce dicuntur synonyma, id est, res eiusdem nominis ꝛ rationis: vt Petrus ꝛ Paulus respectu huius vocis homo. Quibus contradictorie opponūtur in diametrali angulo diuersiuoca, quę Græce appellantur, heteronyma, id est, res diuersi nominis ꝛ rationis: vt Petrus ꝛ Paulus respectu horū nominū, Petrus, Paulus: vel homo ꝛ equus respectu harum vocum, homo, equus. In alio angulo superiori sunt equiuoca, quę Græce dicuntur, homonyma, id est, similia tantum in voce, vt canis latrabilis ꝛ ca-

Quinq; rerum genera.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis martinus. Quibus contradictorie opponuntur multiuoca, quę Hęcce dicuntur, polyonyma, id est, res multarū vocū, sed eiusdē rationis: vt gladius ꝛ ensis: vestis, ꝛ tunica: Marcus, ꝛ Cicero: quę sunt diuersę voces significātes eandē rem. Et quinto loco sub oībus sunt denominatiua quę Hęcce dicūtur, paronyma, id est, prope nomina: nam denominatiuū ꝛ abstractū habent idē fere nomē solo casu differēs, vt diximus: quę proinde sunt media inter vniuoca ꝛ diuersiuoca: quia nec prorsus habent idē nomē, nec prorsus diuersum, nec prorsus vnā rationē, nec prorsus diuersam. Tametsi diuus Augustinus inter equiuoca ea collocet ꝛ vniuoca. ¶ Verū enimuero quāuis synonyma esse, propie conueniat rebus, nihilominus ꝛ nomina eiusdem significationis dicuntur synonyma. i. nomina eiusdem rei, quod libro primo Summularum adnotauimus, vt sunt ensis ꝛ gladius, Marcus ꝛ Cicero.

Quæstio vnica.

Vtrùm tres definitiones anteprędicamentales recte sint a philosopho constitutę. A parte negatiua arguit primo. Ęquiuocatio ꝛ vniuocatio nō solū in noībus, sed in verbis, pręterea, ꝛ in reliquis orationis partibus inuenitur: ergo insufficienter definitur in ordine ad solū nomē. ¶ Secundo, equiuocatio ꝛ vniuocatio nō solū substātię, sed etiā accidentibus cōtingit: ergo male dicitur, quorū ratio substātię. ꝛc. ¶ Tertio arguitur. Genera oīa ꝛ species substātię vniuocantur in noīe, substātia, ꝛ tamē hoc nomē nō habet definitionē, ꝛ per ꝑns nec significat ea secundū eandē definitionē: quia generalissima, cū nō habeāt suprā se genus, neq; habēt definitionē. Item nomen, Petrus, equiuoce dicitur de pluribus hoc nomine appellatis: ꝛ tamē nō dicitur de illis secundū diuersas definitiones, qꝛ indiuidua cū non habeāt formales differētias, nō definiūtur: ergo ratio hic nō accipitur per definitionē. ¶ Quarto equiuocorū atq; vniuocorū multi sunt gradus, quibus prorsus definitiones illę nō cōgruunt: ait em Aristoteles. 7. Phys. tex. 31. in genere latere equiuocationes: ꝛ tamē species eiusdē generis noīe ꝛ ratione cōueniunt: eadē enim est ratio aīalis in oībus speciebus, vt. 7. met. ipse ait tex. 51. ergo aliqua sunt equiuoca quibus cōuenit definitio vniuocorum. ¶ Quinto arguitur. Analoga sunt media inter vniuoca ꝛ equiuoca, quibus neutra definitio oīno cōuenit: analoga em sunt quę cōueniunt in nomine secundū q̄ habent rationes nec omnino diuersas, nec prorsus eandē, sed similes: ergo diminute locutus est Arist. Imo exemplū quod posuit de aīali picto ꝛ viuo, nō cōuenit definitioni: quippe cum animal viuū ꝛ pictū non sint equiuoca, sed analoga. ¶ Sexto arguitur aduersus definitionē denominatiuorū. Sequeretur ex illa species ꝛ genera prędicamēti substātię esse denominatiua: nā homo denominatur ab humanitate, a qua secundū nomē solo differt casu, ꝛ pariter animal, ab animalitate, cōsequēs tamē est falsum: nam species ꝛ genera non prędicantur de suis inferioribus denominatiue, sed quidditatiue: sola autem prędicamenta accidentium prędicantur de substantia denominatiue: denominari enim (vt inqt Albertus) est de alio seu ab aliena natura nominari. ¶ Septimo tandē arguitur. Sequeretur ex data definitione, q̄ nomen, studiosus, nullum haberet abstractū a quo esset denominatiuū: nam vel abstractum est virtus, vel est studium: sed cum primo non cōuenit in voce, ꝛ cum secundo nō conuenit in significatione: non enim studiosus significat illum qui studet, sed certe illum qui prędictus est virtute: ergo neutrum illorum est abstractum studiosi. ¶ In contrarium est authoritas Aristot.

¶ Tribus articulis respondebimus ad quęstionē, vt primus sit de equiuocis ꝛ vniuocis, secundus de analogis, ꝛ tertius de denominatiuis. Sit tamen de omnibus generalis cōclusio, q̄ recte sunt hęc ab Aristotele definita. ¶ Ad primū argumentū respondetur cōcedendo equiuocationē cōtingere etiam in alijs partibus orationis, vt, profiteor, significat ꝛ docere ꝛ discere: ꝛ fero, portare ꝛ dicere: ꝛ particula, ne, est dictio negādi, interrogandi, ꝛ exhortandi. Quare, nomen, in presentiarum (vt inquit Boetius) nō accipitur specialiter, p vna parte orationis, sed generaliter pro oībus: vt idē sit quod, notamē, id est, nota eorum quę sunt in anima: vt tantū valeat sicut quod Summulistę votāt terminū. Est tamen sciendū, q̄ vt terminus sit equiuocus debet esse oīno idē, orthographia, accentu. ꝛc. quare, amo, vt est verbū, ꝛ vt est ablatiuus de ly hamus, nō est equiuocū, quia dum est ablatiuus scribitur cum aspiratione. Hęc occido vt dicitur a cado ꝛ a cędo est equiuocū: qꝛ habet diuersos accentus. ¶ Ad secundum itidē respōdetur, cōcedendo q̄ tam equiuocatio ꝙ vniuocatio reperitur in rebus ꝛ in terminis omniū prędicamentorū. Quare substantia in proposito non accipitur specialiter pro rebus primi prędicamēti, sed generaliter, vt tantū valeat sicut quidditas seu ratio significata per nomē. Aristo. enim. 5. meta. tex. 15. dicit, q̄ substantia inter alias significationes ꝙ significat quidditatē, quęcūq; sit illa, siue substantię siue accidentis: ꝛ inde sumptus est iste modus loquendi, vt ratio substantię dicatur cōceptus obiectiuus significatus per nomē. Quare ly albū vniuoce significat omnia alba, imo idem nomen est vniuocum, simul ꝛ equiuocū, ꝛ denominatiuum, vt ly sanum est denominatiuum a sanitate, ꝛ vniuoce significat omnia animalia sana, et analogice animal, ꝛ vrinam, ꝛ medicinā. Sunt qui dicunt, q̄ denominatiuum quāuis vniuoce significet illa de quibus denominatiue prędicatur, tamen non prędicatur de illis vniuoce: eo quod non prędicatur de illis quidditatiue, sed hoc est falsum et mere gratis assertum. ¶ Ad tertium respondet Boetius ꝛ respondet S. Thomas primo sententiarum, distinctione. 2. quęstione. 1. articulo. 3. quod ratio est id quod intellectus concipit de re, puta, conceptus obiectiuus quem immediate significat nomen: qui quidem in habentibus definitionem exprimitur per definitionem, et in non habentibus exprimitur per aliquam descriptionem: ꝛ sic substantia significat vniuoce omnes substantias ea ratione qua sunt per se, quę est descriptio substantię. Et proportionabiliter dicatur de nominibus singularibus. Et hac ratione diximus supra idem esse significare eundem conceptum obiectiualem cōmunem pluribus, et significare plura secundum eandem rationem. ¶ Ad quartum respōdetur, tres esse gradus equiuocationis quos loco citato. 7. Phys. docet Arist. Et quia rectum index est sui ꝛ obliqui, vt habetur primo de anima tex. 85. et equiuocatio ab vniuocatione declinat, summa vniuocatio est in specie specialissima. Nomē enim specificum, cum, homo, significat vnum cōceptum obiectiuum, qui idem ꝛ fm eandem prorsus rationem, ꝛ fm eandem perfectionem essentialē est in omnibus inditt duis. Forsan quis dicet prioꝛem gradum esse in essentia diuina: sed hoc non pertinet ad presens negotium: qꝛ hic non loquimur nisi de ratione communi pluribus tanꝙ vniuersali, illa tamen est res indiuidua ꝛ eadem numero realiter in tribus personis.

Generis equiuocatio

¶ Ab hoc summo gradu vniuocationis incipit quoda modo deuiare natura generis, quę est quoda modo primus gradus equiuocationis. Etenim quāuis animal significet vnum gradū perfectionis, puta vt tam sensibilem, tamē gradus ille inequaliter descendit ad suas species, ratione differentiarum cōtrahētium, quę sunt inequaliter perfectę: non enim solū homo est perfectioꝛ equo, sed esse animal, puta esse sensitiuū, est perfectius in homine ꝙ in equo. Has inequalitates perfectionis vocat Aristoteles equiuocationes. Quāuis nō dicit, in genere latere equiuocationes, sed latere multa. Et ratio est, vt exponit illic S. Tho. quia forma sensitiua a qua sumitur ratio generis non est vna pręter formas specierū: non enim in homine est anima generica distincta ab specifica rationali, ꝛ in equo aut in leone pariter dug, ꝛ anima sensitiua in homine est ratiōalis, ꝛ in equo ipsa eadem specifica equi: quare solum secundū rationem abstrahitur vna anima sensitiua a qua sumitur ratio generis: in re tamen animal non dicit nisi plures essentias specificas in ꝑfuso. ¶ Et hac de causa Plato nō ponebat Jdeā gnis separatā ab Jdeis specierum. Et inde rursus colligit illic Arist. cōparationē nō fieri in gne, sed in specie: est enim cygnꝰ magis albus ꝙ anser, quia eadem est natura albedinis in vtroq; at nō est album magis coloratum ꝙ nigrum, quia non est a parte rei eadem natura coloroti, pręter albedinem ꝛ nigredinem, in qua fiat cōparatio. ¶ Eodem modo corpus est equiuocum ad corpus cęleste quod est incorruptibile, ꝛ ad corpora inferiora q̄ sunt corruptibilia, ꝛ maiori forsan equiuocatione, ꝙ animal: corpus enim idē est, quod materiale, sicut spiritus idem est, quod immateriale: vnde ratio generica corporis sumitur a materia: et quia materia cœli est alterius rationis a materia nostra, quia illa non est in potentia ad alias formas, propterea ipsa ratio generica corporis est alterius rationis in rebus corruptibilibus, ꝛ in rebus incorruptibilibus. Et hoc est quod dicit Aristoteles. 10. Metaphys. tex. 26. q̄ corruptibile ꝛ incorruptibile, non sunt idem genere, id est id vnde sumitur ratio generis, scilicet materia, est diuersę rationis, in illis. Et hac ratione Commentator cap. de specie opinatur substantiam non esse generalissimum: quia videlicet intelligentię incorruptibiles, ꝛ substantię corporeę nō sunt eiusdē generis. Hic autem gradus non est equiuocatio fm logicum, sed mera vniuocatio, quia animal, mediante eodem conceptu formali significat eandem rationem obiectiuam animalis, abstractam ab homine ꝛ equo ꝛc. ꝛ pariter, corpus, significat esse materiale abstractum ab hac ꝛ ab illa materia. Et proportionabiliter substantia se habet ad nos ꝛ angelos: sed quia in re sunt diuersę naturę vocatur equiuocatio metaphysica ꝛ realis, ꝛ vniuocatio logica ꝛ intentionalis. Distinctio est S. Tho. 1. sen. d. 2. q. 5. ar. 3. ꝛ quia hic Arist. loquitur de equiuocis ꝛ vniuocis fm logicum censet hęc esse mera vniuoca: ꝛ hinc patet solutio quarti argumenti.

¶ Secundus ergo gradus equiuocationis est analogia, ꝛ tertius est equiuocatio a casu: quare analogia est medium inter vniuocationem ꝛ equiuocationem vt iamiam palam fiet.

Articulus primus.

Tres gradus equiuocationis

¶ Secūdus articulus iuxta quintum argumētum versatur in expositione analogię, ꝛ qꝛ res est cognitu necessaria operępretiū est paulo latius id explicare. ¶ Ubi notandū primo, q̄ analogia propie Hęcce idem quod Latine comparatio seu proportio (vt ait Cicero) libro de vniuersitate. Vocat autē proportionē, quā geometrę dicunt proportionalitatem: q̄ est proportio inter duas proportiones, vt ridere, analogice dicitur de risu hominis ꝛ de floriditate prati: ma qualis est proportio risus ad hominē, talis est floriditatis ad pratum quę est quędam prati lętitia. ¶ Jgitur (vt tenoꝛem definiendi Aristotelicū obseruemus) analoga dicuntur quorum nomen est commune: ratio vero substantię nomini accommodata, proportionalis. Et nomē analogum est quod significat plura fm rationem proportionalem, vt patet in exemplo posito. Jtaq; (vt ait S. Tho. 1. q. 13. ar. 5.) ratio nominis neq; sit diuersa, sicut in equiuocis: neq; eadem, sicut in vniuocis, sed media, vt si queras quare homo ridet, quia explicat gaudium: sed quare pratum ridet, qꝛ floret ad modū gaudentis. ¶ Secundo notandum est, q̄ in analogia sunt etiā gradus, quos alij plures multiplicant, sed ad duos oēs reducunt. Prima est analogia proportionalitatis: hęc enim est proprissima significatio nominis. Et est quando nomen significat res propter proportionabilitatem, vt rideus, significat hominem ꝛ pratum: ꝛ clauis, significat instrumentum ostij, ꝛ operculū gutturis: qꝛ sicut clauis ad ostiū, ita se habet operculū illud ad guttur: ꝛ visus significat sensum corporis, ꝛ analogice intellectum animę, vt inquit Arist. 1. Ethi. cap. 7. qꝛ qualis est, proportio visus ad corpus, talis est intellectus ad animā. ¶ Secūdus gradus analogię est analogia proportionis seu attributionis: q̄ est quando nomē significat plura per habitudinem ꝛ attributionem quam habent ad vnum. Et hęc contingit quatuoꝛ modis fm quatuoꝛ genera causarum. Puta ad vnum finem, vt sanum dicitur analogice de animali, qꝛ habet: de vrina, qꝛ significat: ꝛ de medicina, qꝛ efficit sanitatem. ¶ Ad vnum efficiens, vt medicatiuum seu medicinale, dicit analogice ab arte medicinę de medico qui habet illā, ꝛ de instrumētis ꝛ de medicinis quibus vtitur. ¶ Ad vnū subiectū, vt ens analogice dicit de substantia, quę simpliciter est ens, ꝛ de accidentib⁹ q̄ sunt entia fm quid, puta entis entia. Exēpla sunt Aristotelis ad hoc propositū. 4. meta. Text. 2. ¶ Ad vnam formam seu ad vnum exemplar: quod reducitur ad genus causę formalis, dicuntur analoga quęcūq; eodem nomine significātur propter similitudinē, vt homo viuus ꝛ pictus. Dicitur enim statua homo, qꝛ expressa est ad exēplar hominis viui. Ad hāc reducuntur oēs metaphorępropter similitudinem quālibet, vt leo dicitur de leone ꝛ hoie iracūdo propter similitudinē in ira: ꝛ de Christo propter similitudinem in fortitudine, ꝛ lapis de Christo: ꝛ Nero de homine crudeli ꝛc. ¶ Sequunt quatuoꝛ corollaria quib⁹ hęc magis dilucidātur. Primū. Nō equipollent equiuoca a cōsilio, ꝛ analoga: nā quāuis Aristoteles analoga distinguat ab equiuocis a casu, id solū insinuat q̄ oīa analoga sunt equiuoca a consilio, q̄ nō sunt analoga, vt si pater propter memoriā aui appellet filiū nomine patris sui, quēadmodum cognati Joannis volebant eum appellare nomine patris sui Zachariam: ꝛ Arist. nomine patris nuncupauit filiū Nicomachū ad quē libros Ethicorū scripsit: ꝛ si quis propter spem ad cōciliandā gram Jmperatoris nomine ei⁹ appellaret filiū Carolū: hęc quidē

Analogia.

Analoga.

Duo gradꝰ analogię.

1. Corolla.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomina cõsilio imposita sunt, tamẽ non sunt analoga, q̃ non significant res propter ꝓportionem ꝛ similitudinem. ¶ Secũdo sequitur, ꝙ analoga in hoc differunt ab alijs oĩbus equiuocis, ꝙ alia equiuoca pluribus impositionib⁹ significãt, analoga vero nõ nisi vnica. Exẽpli gratia, canis postq̃ semel impositum fuit ad significandum canem latrabilem, postea impositum fuit ad significãdum marinũ, ꝛ Nicomachus duab⁹ impositionibus (licet a cõsilio) significauit patrem ꝛ filiũ Aristotelis: sed tñ, ridere, non fuit impositum, nisi ad significandum interiectionẽ hominis, ꝛ propter proportionẽ vsus transtulit ad significandum decorem prati ꝛ homo, ex impositione solum significat verum hominẽ ꝛ propter similitudinem significat pictum: ꝛ sanum impositum fuit ad significandum animal, ꝛ sed propter proportionẽ ad animal significat vrinã. Attamẽ, ens, non fuit impositum solũ ad significãdum substãtiam, ꝛ translatum ad accidentia, sed fuit impositum ad significandum id quod est, abstrahendo a substãtia ꝛ accidentibus Deo ꝛ creatura: licet illud simpliciter sit in substantia, ꝛ fm quid in accidentibus: vt cap. 4. de-
3. Corolla. clarabitur. ¶ Sequitur tertio, ꝙ analogum semper significat vnũ per prius, ꝛ aliud p posterius: ꝛ illud prius est significatum principale, licet aliquando sit res minus principalis, vt visus principalius significat visum q̃ intellectum: ꝛ leo, principalius, leonem q̃ Christum: ꝛ illud ponitur in definitione omnium aliorum, vt vrina est sana, q̃ significat sanitatem: et pratum ridet, q̃ se habet vt homo ridens: ꝛ pictura
4. Corolla. est homo, quia est effigies hominis. ¶ Sequit quarto latissimam esse differentiam in significatione huiusmodi analogor: analoga esĩ, ꝓportionalitatis nõ significant immediate vnam rationem cõmunẽ obiectiuam sed duas, vt ridere significat interiectionẽ hominis principaliter, ꝛ analogice decorẽ prati, quibus nihil est cõmune significatum illo nomine: ꝛ ideo hmõi analogum diuersis conceptibus formalibus subordinatur omnino sicut mere equiuocum: nam ridere non significat proportionẽ quę est inter hominẽ ꝛ pratum, sed hoiem ꝛ pratũ propter ꝓportionem. Analoga vero propter attributionẽ ad vnũ finẽ ꝛ ad vnũ efficiens significant solam vnã formã quę est in principali significato, a qua extrinsece reliqua denominantur, vt sanum solam significat sanitatem, quę est in animali, a qua vrina ꝛ medicina denominantur sana, ꝛ pariter medicinale solam significat artem quę est in medico, a qua ꝛ instrumenta ꝛ emplastrum dicuntur medicinale. Et sanum prima impositione fuit impositum ad significãdum id quod habet sanitatem, ꝛ secundario significat quicquid pertinet ad sanitatẽ, ideo alio conceptu significat animal, ꝛ alio vrinam ꝛ medicinã: non enim significat secundario in speciali signum aut causam sanitatis, sed in genere pertinens ad sanitatem.

¶ Sed tamen analogum per attributionem ad vnũ exemplar significat de principali vnum, ꝛ secundario similitudinem ad illud: ob idq̃ secundum significatum semper significat connotatiue, vt animal absolute significat viuum animal, picturam autem, cõnotando similtudinẽ ad viuum: ꝛ leo significat Lẽ, sum cõnotando similitudinem in fortitudine. Unde hęc analogia proxime accedit ad equiuocationẽ: quippe in qua diuersis conceptibus significantur diuerse rationes. Et ideo Aristoteles exemplum equiuocorum exhibuit in animali viuo ꝛ picto. Et per hoc respondetur ad quintum argumentum, ꝙ Aristoteles analoga comprehendit sub equiuocis.

¶ De significatione autem entis est particularis ratio: significat enim vnicam rationem quodammodo communem, puta, id quod est abstrahendo a substantia ꝛ accidente, Deo ꝛ creatura. Quare significat sua significata mediãte eodem conceptu formali: qõ licet appareat nouum, tamen. c. 4. fiet manifestum.

¶ Sextum argumentum est de denominatiuis. Ad quod respondẽtur negando sequelam: genera enim ꝛ species non prędicantur denominatiue de suis quidditatiue inferioribus: distinguit namq̃ Aristote. prędicationem denominatiuã per contrarium ad quidditatiuam, vt superiora de suis inferioribus in quouis prędicamento prędicentur quidditatiue: sed vnum prędicamentum prędicetur de alio denominatiue, pręter substantiam quę de nullo sic prędicatur. Quare, homo ꝛ humanitas sunt solum fm rationem cõcretum ꝛ abstractum: q̃ sunt eiusdem prędicamenti substantię. ¶ Est tamen hic cõsiderandum, ꝙ denominatio quã importat de nominatiuũ, non fit solum a forma accidentali inhęrenti subiecto, sed a rebus omniũ prędicamentorũ, vt sicut, album est denominatiuũ albedinis: ita materiale, est denominatiuum materię, ꝛ capitale, denominatiuum capitis, quę sunt partes hominis. Et humanum dicitur ab homine, vt leges humanę. Et dicimus vas argenteum, statua cerea, moneta aurea, quę sunt denominatiua ab auro, argento, ꝛ alijs substantijs. Et potest esse denominatio a re exterio ri, vt homo dicitur pater, quia habet filium, ꝛ vrina sana a sanitate, quę est in animali. In summa omnia connotatiua quę significant accidens vel habent se ad modum accidẽtis sunt denominatiua. Et ideo dixit Aristoteles generaliter. Quęcunq̃ habent ab aliquo nominis appellationem, siue ab accidenti, siue a substantia, sine a parte siue a toto, siue ab intrinseco siue ab extrinseco. ¶ Ad septimum tandem respondetur cõcedendo, ꝙ studiosus, non habet a quo sit denominatiuum secundũ omnes cõditiones Aristotelis. Sũt enim duę conditiones requisitę vt duo se habeant tanquã denominatiuum ꝛ abstractum. Prima, ꝙ conueniant in significatione. i. ꝙ significatum formale denominatiui sit significatũ absolutum abstracti: ꝛ secundo, q̃ nomina illor. conueniãt in principio ꝛ differant in fine, vt pater ex definitione ꝛ exemplis Aristo. Defectu primę, studiosus, nõ est denominatiuum a studio, quia non significant idem. Defectu secũdę, nec est denominatiuum a virtute, quia non conueniunt in nomine: sicut nec, vitiosus, est denominatiuum a malitia (vt ait Augustinus) sed malus est eius denominatiuũ. Quare a virtute nullũ est denominatiuum, q̃ deberet esse virtuosus ꝛ nomẽ hoc nõ est Latinũ. Eadem ratione grammatica, prȯ muliere, non est denominatiuum a grãmatica prȯ scientia: sed ęquiuocũ, quia est eadẽ vox: sicut sapientia prȯ habitu, ꝛ vt est nomen neutrum plurale, quẽadmodum dicimus verba sapientia. Itaq̃ vbi est eadem vox diuersa significãs, est ęquiuocatio, ꝛ non denominatio. ¶ Quocirca solent hic distingui tria genera denominatiuorũ: puta voce tantum, re tantum, voce simul ꝛ re: Voce tãtum, vt homo ꝛ humanitas: vbi, homo, non connotat de formali humanitatem, quia est nomen absolutum: item, studiosus, ꝛ studium, quę non significãt idem: re tantum vt, studiosus ꝛ virtus, vitiosus ꝛ malitia, quę quantum ad significationem sunt denominatiua, non quantum ad vocem: voce ꝛ re, sicut album ꝛ albedo, fortis fortitudo. Habes ergo tres gradus ęquiuocorum. s. genus, solum secundũ metaphysicũ, ꝛ non secundum logicum: analogiã (quę habet duos adhuc gradus) ꝛ equiuoca, quę secundum rationem prȯrsus diuersas significantur.

Denominatio.

Tria genera denominatiuorũ.

De

De complexis & incomplexis.

CAP. II.

EORVM quæ dicuntur, alia cum complexione, alia sine complexione dicũtur. Illa talia sunt, homo currit, homo vincit. Hęc istius modi sunt: homo, bos, currit, vincit. ¶ Eorum quæ sunt, alia de subiecto quidẽ dicunt, in nullo verò sunt prorsũs subiecto, vt homo, de quodã homine dicitur, vt de subiecto, in nullo autem est subiecto. ¶ Alia in subiecto quidẽ sunt, de nullo verò subiecto dicunt. Atq; id in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vti pars: vt sit autẽ seorsum ab eo in quo inest, fieri nequit, vt quędã grãmatica est quidem in anima, vt in subiecto: de nullo verò subiecto dicitur: & hoc album in subiecto quidem est corpore (omnis enim color in corpore est) de nullo verò subiecto dicitur. ¶ Alia de subiecto dicunt, & ĩ subiecto etiã sunt veluti scientia in anima quidẽ est, vt in subiecto: de grãmatica autẽ dicitur, vt de subiecto. ¶ Alia neq; in subiecto sunt, neq; de subiecto vllo dicũtur: vt quidã homo, & quidã equus: nihil enim taliũ aut in subiecto est, aut dicitur de subiecto. Atq; indiuidua simpliciter, & ea q̃vna numero sunt, de nullo quidẽ subiecto dicuntur, in subiecto autẽ nõnulla ipsorũ nihil prohibet esse: q̃dã enim grammatica ex ijs est planè, q̃ in subiecto quidem sunt, de nullo verò subiecto dicuntur

De reb⁹ et nominib⁹.

IN hoc secundo capite præcedit Aristoteles ad diuisiões duas, quę anteprędicamẽtis cõnumerãtur. Prima fm Alexandrum ꝛ Boetium principaliter intelligitur de vocibus: ꝛ fm nomina les tantum de vocibus ꝛ nullatenus de rebus. Dici enim cum complexione, aut sine complexione, existimant neutiquã rebus, sed vocibus tantũmodo conuenire. ¶ Nihilominus in contrarium statuitur conclusio. Diuisio hęc principaliter de rebus intelligitur, ꝛ cõsequenter de vocibus. Probatur. Hęc diuisio ex eo est anteprędicamẽtalis. i. pręuia ad notitiã anteprędicamentorũ, ꝙ per hanc separãtur ea quę non ponuntur in prędicamento ab his quę in prędicamento ponuntur. Et cõsequenter termini ponuntur (vt principaliter, ꝛ cõsequenter termini ponuntur (vt partim supra diximus ꝛ latius ex subsequentibus constabit) ergo de rebus intelligitur. Et cõfirmatur, q̃ statim diuisione secunda subdiniditur secundũ mẽbrum huius primę sub hac forma. Eorum quę sunt ꝛc. Ubi manifeste est sermo de rebus, vt videbimus. Est ergo intentio Aristotelis vniuersam rerum et nominum multitudinem in duo secare. i. in res ꝛ voces, quę non pertinent ad cõsiderationem huius libri, ꝛ in res quę ad prȩsens negotium spectãt. ¶ Unde ad argumentum respondetur: ꝙ quãuis esse cõplexa aut incõplexa cõueniat solis terminis, tamen dixi cũ cõplexione cõuenit rebꝰ, quatenus complexe aut incomplexe significãtur. Qua de causa dixit Aristoteles, Eox quę dicuntur: nẽpe ad denotandũ res nõ esse cõplexas in se, sed dicuntur. i. significantur, cum, aut sine ꝓplexione. ¶ Quo fit, vt supra adnotauimus non esse distinguendũ (id quod aliqui faciunt) aliud esse cõplexum reale, ꝛ aliud intentionale: nam omne cõplexum est intẽtionale: in mẽte quidem intentionale formale, ꝛ in rebus cõplexum intẽtionale obiectiue. Potest secundo dici, ꝙ cũ Aristo. hic promiscue ꝛ de rebus ꝛ de vocibus loquatur, forte primã diuisionẽ fecit de vocibus ꝛ secundã de rebus. ¶ Est verũtamẽ sciẽdũ, ꝙ cum cõplexum sit duplex: aliud propositio in qua est verũ vel falsum, ꝛ aliud cõplexum sine verbo (quãuis Aristoteles non posuerit exẽplum nisi de priori) nihilominus loquitur de vtroq; non eñ sola propositio, sed quodcunq̃ cõplexum excluditur a ratione prędicamentorum. Quãuis diuersis rationibus. Mã propositio eo non ponitur in prędicamento, ꝙ nõ põt esse subiectũ aut ꝑdicatum: sed alia complexa excludũtur propterea ꝙ non omnia pertinent ad vnum prędicamentum, vt si dicas, homo iustus, vna pars ponitur in prędicamento substantię, ꝛ alia in pdicamẽto qualitatis: et si dicas, homo rationalis, vna pars ponitur in linea recta ꝑdicamenti substantię, ꝛ alia ad latus.

¶ Altera diuisio hac ratiõe pertinet ad anteꝑdicamenta. Nihil ponitur in prędicamento, vt nomẽ prę se fert, nisi aut subiectũ aut ꝑdicatum. Et ideo quẽadmodum tribus superioribus definitionibus cõplexus est Aristoteles modos ꝑdicandi vniuersos, ita hac diuisione quadrimembri, vniuersa complectitur ꝑdicata atq; subiecta omniũ ꝑdicamentorum. Omne eñ ponibile in pdicamẽto aut est vniuersale substãtię, aut vniuersale accidentis: aut indiuiduũ substãtię, aut indiuiduũ accidentis. Duo prioza cõprehendũt oia ꝑdicata, duo vero posteriora oia subiecta. Quã ob rem ꝓphanus Uenetus nõ has diuisiones, sed subiectũ ꝛ ꝑdicatũ vocat anteꝑdicamenta: quorũ assignatur secunda diuisio. ¶ In hac diuisione Nominales potissimũ exponunt mentẽ suã de ꝑdicamentis: quippe quã prȯrsus de terminis glossant, ꝛ nullo mõ de rebꝰ. Quocirca, esse in subiecto, dupliciter fm eos accipitur: vno mõ prime intẽtionaliter, qõ est, inhęrere subiecto: quẽadmodum scięria est in intellectu: ꝛ alio modo secun de intentionaliter, quod est, accidentaliter ꝑdicari de subiecto: ꝛ hoc secundo modo glossant hanc literam. Sed dici de subiecto, nõ possunt eodẽmodo distinguere: q̃ dici de subiecto, non potest capi prime intẽtionaliter: sed, dici de subiecto, est quidditatiue ꝑdicari, quod solis terminis assĩrunt cõuenire. Sẽsus ergo diuisionis apud eos est hmõi. Eorũ q̃ sunt ꝛc. i. Terminorũ, alij sunt qui ꝑdicantur solũ quidditatiue, ꝛ nõ accidentaliter vt ly, homo: alij vero qui ꝑdicantur accidẽtaliter, sed non quidditatiue, vt ly hoc albũ: alij q̃ prędicãtur vtroq; mõ. s. ꝛ quidditatiue ꝛ accidẽtaliter, vt album, quod prędicatur quidditatiue quidẽ de hoc albo, ꝛ accidentaliter de ꝓetro: alij demũ sunt qui neutro modo ꝑdicãtur, vt individua substantię, puta ly ꝓetrus, ly ꝓaulus ꝛc. sermo enim est de prędicatione directa. ¶ At vero glossa hęc nulla ratione potest tertij accõmodari. Et ita eorum quidam dicunt expositionem esse pulchrã, siue fuerit intentio Aristotelis, siue non: videntes Aristotelem alioꝛsum intendere.

Noialium expositio.

¶ Igitur ad euidentiam diuisionis ꝓsiderãdũ est, ꝙ Aristoteles ꝓnecte hic tẽdit duas

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quę natu-
ręcũ duab⁹
ĩctionib⁹.

duas naturas cũ duabus secundis intentionibus: vtpote substãtiam ⁊ accidẽs cum rõne vniuersalis, quę est, esse p̃dicatum, ⁊ cũ ratiõe individui, quę est esse subiectum. Et hoc velut basis ac fundamentum non solum prædicamentorum, sed bonę partis metaphysicę Aristotelis esse existimo alta mente reponẽdum. Et q̃ naturę sunt fundamenta intentionum, cœpit a naturis dicẽs. Eorũ quę sunt ⁊c. i. earum rerum quę habẽt esse reale verum (ad excludendũ chimerã, ⁊ alia entia rationis) alia de subiecto quidem dicuntur ⁊c. Alide q̃ sunt pugnantia, eorũ quę sunt, ⁊ terminorum. ¶ Secũdo notandũ, q̃ natura accidentis explicat per, esse in subiecto, ⁊ naturam substantię, per nõ esse in subiecto: cõditionem vero vniuersalis explicat, per dici de aliquo, ⁊ conditionem individui, per nõ dici de aliquo. ¶ Ex quo sequit, q̃ esse in, ⁊ non esse in, manifeste accipitur p̃me intentionaliter, q̃ hoc explicat naturã rerũ: sed dici de, accipit scõe intẽtionaliter: nã explicat p̃prietates

Subm in q̃ ⁊ de quo.

secũde intentionis. ¶ Sequitur secũdo, q̃ cum subiectum sit duplex, s. in quo, ⁊ de quo, subiectũ in quo in proposito accipitur p̃me intẽtionaliter, ⁊ subiectum de quo secunde intentionaliter: nam subiectũ in quo dicit subiectũ inhęsionis, ⁊ subiectum de quo dicit subiectũ p̃dicationis. ¶ Sequitur tertio vna regula notanda in via Arist. q̃ quãq̃ accidentia, dũ denominatiue p̃dicãtur de substãtia, p̃dicentur p̃dicatione vniuersalis. s. quinti p̃dicabilis, nihilominus Aristot. rationem vniuersalis ⁊ p̃dicati, nõ explicat, nisi in ordine ad inferius quidditatiue, et rationem subiecti in ordine ad superius quidditatiue: q̃ in hoc cõsistit ratio vniuersalis, q̃ habeat inferius in recta linea. ¶ Ex his palam fit sensus verborum Aristotelis qui est hic. Eorum quę sunt. i. rerum vere existentiũ, alia de subiecto dicũtur. i. sunt p̃dicata (vt puta vniuersalia, quę sub se habẽt inferiora quidditatiue) in nullo vero sunt prorsus subiecto. i. nulli prorsus inhærere possunt, sed p se subsistunt in proprio supposito, qualia sunt genera ⁊ species substantię. Alia in subiecto quidem sunt. i. subiecto insunt, q̃ non possunt per se subsistere, De nullo vero subiecto dicũtur. i. p̃dicata esse nõ possunt, sed subiecta, vt hoc album (explicat accidentia individua per suum denominatiuum) Alia de subiecto dicũtur. i. p̃dicata esse possunt: vt puta vniuersalia habẽtia sub se q̃dditatiue inferiora. In subiecto etiam sunt. i. subiecto inhærent ceu genera ⁊ species accidentium: scięntia cũ accidens est hominis ⁊ q̃ditatiue p̃dicatur de grammatica. Alia nec in subiecto sunt. i. inhærere subiecto nõ possunt, quia per se subsistunt. Nec de subiecto dicuntur. i. p̃dicata esse nõ possunt, sed subiecta: q̃ non habent sub se q̃ditatiue inferius. s. d supra se superi⁹, vt individua substantię. ¶ Disponantur hęc quatuor in quadrato cõtradictoriarũ, vt secundum membrum cõtradicat p̃mo per diametrũ, ⁊ quartum tertio. ¶ In hac diuisione cõtemplari oportet quod de vniuersalib⁹ diximus: nempe quẽadmodum Arist. secundas intentiones vniuersalis ⁊ individui, seu p̃dicari et subiici attribuit naturis rerum, puta substantię et accidenti: verang; intentionem ingenio ⁊ arte cum vtraq; combinando natura. Quo liquet vniuersalia esse in rebus, puta in suppositis, atq; adeo res p̃dicari ⁊ subiici, quod super titulum in quadam secunda conclusione affirmauimus.

Sensus Aristo.

¶ Definit obiter naturã accidẽtis. Ad cuius intelligentiam adnotat hic Boetius modos octo quibus Arist. 4. Phy. text. 23. dicit aliquid esse in alio: qui cõtinẽtur his versibus: In sunt

Esse in aliquo. 8. modi.

pars, totum, species, genus. Mouq; forma. Rex in regno, res in fine, loco q; locatum. Est enim pars in toto sicut in cõseruante: ⁊ totum in partibus, a quibus vicissim dependet: ⁊ species in genere, sub quo continetur: ⁊ genus in specie, cuius est pars: forma in materia, ⁊ respublica in potestate regis, ⁊ media in fine, sicut diligẽs in amato (vbi cũ est thesaurus ibi est cor) ⁊ locatum in loco: a q̃ Boetius distinguit esse in vase, sicut vinũ ĩ amphora, ⁊ sic facit nouẽ modos. Sed parũ p̃senti negotio seruiunt. ¶ Tribus particulis definit Aristote. accidens. Est enim illud quod est in alio, ⁊ non sicut pars, nec potest esse sine illo ĩ quo est (videlicet naturaliter). Prima particula ad differentiam substantię, quę non est in aliquo: secunda ad differẽtiam formę substantialis, q̃ est in toto sine quo non potest esse, ⁊ tñ non est accidens: tertia ad differentiã illius quod est in loco aut in vase, quod est in aliquo, non tanq̃ pars, tñ nõ est accidens: q̃ potest cõseruari sine hoc vase in quo est, aut sine hoc loco: quãuis res corporea non possit esse generaliter sine loco. ¶ Q̃ si quis arguat hãc definitionem conuenire formę substantiali, quę tamẽ non est accidens: nam forma est in materia nõ tanq̃ pars eius, ⁊ nõ potest naturaliter esse sine materia, saltẽ forma corporea. Rndetur dupliciter. Primo, q̃ forma est in materia tanq̃ pars, nõ quidem tanq̃ pars materię, sed tanq̃ pars totius. Et ideo excluditur per secundam particulam definitionis. Et forte excluditur per tertiam particulam: quia forma sub ratione cõmuni formę, non repugnat naturaliter esse sine materia, vt patet de anima rationali: accidenti tamen a toto genere repugnat.

Accidens.

¶ Dubium est hîc primũ apud Albertũ, qualis. s. diuisio sit hęc. Et censet esse diuisionẽ generis in species, quod Paulus Venet⁹ negat. At solutio clara est, si modo intelligas sub hac vna diuisione quadrimembri tres latere bimẽbres. Prima est. Naturarũ, alia per se subsistẽs, vt substãtia, ⁊ alia inexistens, vt accidens. Et hęc est diuisio analogi in analogata, vt videbimus cap. 4. nam ens analogice dicitur de substantia ⁊ accidenti. Altera est. Naturarũ, alia vniuersalis, ⁊ alia singularis. Et hęc est diuisio subiecti in accidẽtia: nam esse vniuersale nõ cõuenit naturę reali de per se, sed de per accidẽs per abstractionem intellectus. Tertia est. Prædicatorum, seu vniuersaliũ, aliud est vniuersale in natura substantię, ⁊ aliud in natura accidentis. Et hęc est diuisio generis in species: nam hoc quod est, quidditatiue prędicari, vniuocũ est substantię ⁊ accidenti: quẽadmodum genus ⁊ species vniuoce cõuenit omnibus prędicamentis, vt diximus cap. de gñe. Itaq; q̃uis de naturis analogice dicak ens, nihilomin⁹ scõę intentiones vniuoce cõueniunt illis.

Qualis diuisio.

¶ Alterum dubium est, q̃ videtur diuisio hęc sufficiens. Etenim differẽtia est vnũ vniuersale, ⁊ vna natura q̃ non comprehẽditur sub aliquo istorũ membrorũ: q̃ vel includitur sub natura accidentis, ⁊ hoc non, cũ sit de substantia speciei vel includitur sub natura substãtię, ⁊ hoc non, quia videtur inhærere subiecto. Quẽadmodum enim forma aduenit materię, ita differẽtia, generi. Item nec est vniuersale quia non habet inferius quidditatiue, nec prorsus singulare, q̃ p̃dicatur essentialiter de specie ⁊ de oibus individuis. Propter hoc argumentum aliqui dicũt, q̃ dici de alt., uo, in proposito tantũ valet quãtum prędicari essentialiter: ⁊ ita dicunt differẽtiã includi sub primo mẽbro diuisionis, vt sit vniuersale ⁊ prędicatum substãtię. Nihilominus

Differẽtia

nus tamen intentione Aristotelis oculatius explorata, dicendum est, q̃ solum vult hac diuisione comprehendere illa q̃ in recta linea ponuntur in prędicamento. Quare sicut hic non meminit de prędicatione denominatiua, qua res vnius p̃dicamenti prędicantur de alio, ita nec meminit de illis q̃ ad latus ponuntur in eod̃ prędicamento. Quamobrem sicut non definiuit partes naturę substantię, puta formam quę inest materię, sed perfectam substantiam quę nulli subiecto inest, ita nec definiuit prędicatũ differentię quę ad latus ponitur in prędicamento substantię. Et ratio est, quia Aristoteles solum vult declarare id quod simpliciter est prędicatum: ⁊ prędicatum simpliciter non est nisi respectu quidditatiue inferioris: differẽtia autem nec habet superius nec inferius quidditatiue. Quo fit vt sola ordinatio prędicatorum in recta linea sortiatur nomẽ prędicamenti.

DE REGVLIS.

CAP. III.

VM quippiam de quopiam prædicatur, vt de subiecto: ea quæ de prædicato dicuntur, dicentur etiam de subiecto: vt homo de quodam homine prædicatur, animal autem de homine prædicatur: igitur animal de quodam etiam homine prædicatur: quidam enim homo, & homo est, & etiam animal. ¶ Eorum quæ sunt diuersa genere, & non ità se habent vt alterum sub altero collocetur, diuersæ sunt species & differentiæ: vt animalis atque scientię. Animalis nanq; differentiæ sunt, gressibilis, & bipes, & volatile, degensq; in aquis: scientiæ verò nulla ex his est differentia: non enim hoc scientia à scientia differt, quod sit bipes. ¶ Eorum verò generum, quorum alterum sub altero collocatur, easdem esse differentias nihil obstat: supera enim de suis inferis prædicantur. Quare quotquot differentiæ prædicati sunt, totidem erunt & subiecti.

Tertium hoc caput continet duas regulas antepręd icamẽtales. Cũ em superiori diuisiõe ostẽsum fuerit, quicquid in prędicamẽto disponitur, aut subiectum esse aut p̃dicatũ, de natura substantię vel de natura accidentis, his regulis duabus exponitur subinde cõditio subiecti ⁊ p̃dicati. In prima regula quidem exponitur ratio qua vniuersalia p̃dicantur: ⁊ in secũda, modus quo per differẽtias diuiduntur ⁊ cõstituũtur. ¶ Sensus multos patitur veros prima regula: quãuis forte solum vnum intẽderit Aristo. Burleus ⁊ alij latissime extẽdunt regulam: sic videlicet, Quãdocunq; alterum p̃dicatur de altero, quicquid vniuersaliter prędicatur de prędicato, subinde prędicabitur de subiecto. Hic sensus verum habet in quibuscunq; vniuersaliter prędicatis, siue essentialibus siue accidentalib⁹: vt si homo est animal, ⁊ omne animal est equ⁹, homo est equus: ⁊ si omne animal est albũ, homo est albus: ⁊ si omne animal est genus, homo est genus. Item si homo est albus, ⁊ omne album est musicum, omnis homo est musicus ⁊c. Hic tamẽ sensus longe est ab intẽtione Aristote. q̃ iste non fundatur in natura prędicati, sed in vi distributionis medij per artem syllogisticã: videlicet, si omne. a. est. b. et. c. est. a. c. est. b. ⁊ tamẽ Aristo. voluit explicare naturam prędicati: q̃ scilicet si. a. est prędicatũ de ly. b. quicquid (etiam sine distributione) conuenit. a. conuenit. b.

Sensus regulę pmę.

¶ Secunda expositio est Alberti. Quando alterum de altero p̃dicatur, vt de subiecto sibi proprio, quicquid prędicatur de prędicato directe ⁊ quidditatiue, prędicabitur de subiecto. De subiecto (inquit) sibi proprio, id est de quo p̃dicatur prędicatione alicuius quinq; p̃dicabilium, vt q̃ animal p̃dicatur de homine, de illo etiã p̃dicabitur corp⁹, quod directe dicitur de animali: ⁊ rationale dicitur de homine p̃dicatione differẽtię, ⁊ sensitiuum quidditatiue (vt putat) prędicatur de rationali, sensitiuum p̃dicabitur etiam de homine: ⁊ q̃ risibile p̃dicatur de hoie p̃dicatione proprii, admirativum, quod quidditatiue p̃dicatur de risibili, p̃dicabitur ⁊ de homine: ⁊ q̃ album p̃dicatur de homine, prędicatione accidentis, coloratum, quod quidditatiue prędicatur de albo, p̃dicabitur de homine. Nõ tamen sequitur si homo est animal, ⁊ animal sit irrationale, q̃ homo sit irrationalis: q̃ irrationale non dicit quidditatiue de animali. ¶ Expositio hęc propius accedit ad mentẽ Aristotelis, nescio tamen an prorsus attingat: quia aliquid dici de aliquo apud Aristotelem, quãdo addit, vt de subiecto, profecto idem designat, quod, dici de aliquo vt de quidditatiue inferiori, q̃ superiori capite adnotauimus. Quocirca accidẽtia, etiam propria passio, p̃dicantur de subiecto, nõ vt de subiecto, sed vt in subiecto, ⁊ suo modo differẽtia quatenꝰ p̃dicatur in quale ad modum accidentis. Intelligitur ergo hic q̃n alterum de altero p̃dicatur, solũ q̃d ditatiue: vt de eodẽ prędicato sit hęc regula, de quo fuit diuisio secunda. ¶ Hoc supposito Boetius expo nit sic. Quando alterum de altero prędicatur vt de subiecto, id est quidditatiue, quicquid p̃dicatur itidem quidditatiue de prędicato, p̃dicatur ⁊ de subiecto. Vt restringatur regula ad solam lineã rectã, vt si homo est animal, ⁊ animal est viuens, homo est viuens. Paulus Venetus dicit, q̃ secũda pars nõ est restringẽda sicut prima. Vt sit sensus, si animal p̃dicatur de hoie vt de subiecto. s. quidditatiue, quicq̃d p̃dicatur de animali essentialiter. s. corpus, ⁊ sensitiuum, ⁊ animatũ, quę p̃dicantur de animali, prędicabuntur de hoie. Et regula extendatur ad vlas ⁊ genera eiusdem p̃dicamenti. Parum refert inter has expositiones, nisi q̃ sentẽtia Boẽ est mihi verisimilior: q̃ in hac regula nihil Aristoteles intendit de differentijs: id em reseruauit prosecunda parte secũdę regulę. s. q̃ differentię p̃dicati sunt differentię subiecti. Hic aute solũ voluit insinuare rectã lineam p̃dicamentalem. s. q̃ quicquid p̃dicatur de superiori, p̃dicatur de inferiori eodem genere p̃dicationis, vt si animal p̃dicatur de homine p̃dicatione generis, eadem p̃dicatione prędicatur de Petro.

Sensus regule

¶ Secundũ omnem expositionem non sequitur. Si Petrus est homo, ⁊ homo est species, Petrus est species: quia fm primam, species non prędicatur de homine distributo: est em falsa, omnis homo est species, pter personalẽ suppositionem subiecti: ⁊ fm alios nõ est p̃dicatio essentialis: homo enim nõ est essentialiter species, sed p accidẽs in ordine ad intellectũ. Et eadem ratione non sequitur. Homo est animal, ⁊ animal est genus: ergo homo est genus.

¶ Eorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. Regula. ¶Eorum quæ sunt diuersa genere ꝛc. in hac secunda regula explicat naturā vniuersalis quātū ad differentias. Et habet duas partes. Prima est, q genera nō subalternatim posita, habent differentias specie differentes. Est enim mē dum sicubi legatur in textu, Diuersę sunt species ꝛ differentię: vt species, sit nominatiuus, quod patere potest ex codice Græco: non em̄ fit mentio hic de speciebus, sed q genera diuersa habēt differentias speciei diuersas. i. formaliter differentes, ꝛ non solū materialiter aut accidentaliter differētes: quemadmodum indiuidua eiusdem speciei differunt solum materialiter ꝛ per collectionem accidentium, quę sunt in vno ꝛ non in alio. ¶Eorum vero generum ꝛc. Secunda pars regulę est, q generum subalternorum, quorum alterum subaltero collocatur, nihil prohibet easdem esse differentias, vt animatum, quod est differentia viuentis, est subinde differentia animalis: ꝛ sensitiuum, quod est ꝛ differentia animalis, est differentia hominis.

¶Circa hāc regulam duo sunt

parua dubia: primū de quibus generibus, alterum de quibus differētijs intelligatur. Contra regulam

Dubium. 1 proinde arguitur. Primo in opinione Stoicorum, Substātia corporea ꝛ substātia incorporea sunt duo genera nō subalternatim posita: ꝛ tamen eadem est differentia alicuius substātię corporeę ꝛ alicuius incorporeę, vt puta, rationale, quę est differentia cōstitutiua hois, ꝛ cōstitutiua angeli: ergo pars regulę prior est falsa. ¶Et secūdo in rei veritate. Animal gressibile, ꝛ animal volatile, sunt genera non subalternatim posita (diuiditur em̄ animal ex equo in reptile, gressibile, ꝛ volatile, vt colligit Genesis. 1.) tū bipes est differentia volatilis, ꝛ alicuius gressibilis, puta hominis, ꝛ pariter canis: ꝛ pecus. i. animal domesticū quod pabulo nutritur, vt boues ꝛ asini ꝛc. illa (inquā) sunt diuersa genera non subalternatim posita, ꝛ tamen habent eandē differentiam cōstituti uam, puta quadrupes: ergo prior pars regulę falsa. Item sapor ꝛ sonus sunt diuersa genera qualitatis non subalternatim posita: ꝛ tamen acutum ꝛ graue sunt differētię diuisiuę ꝛ constitutiuę vtriusq; ergo. Ad dubiū. Ad hoc dubium respondēt nōnulli, q genera nō subalternatim posita sunt duplicia: alia quoq; neutrum est sub altero neq; ambo sub tertio, vt genera diuersorum p̄dicamentorū: alia vero quę, licet vnum non sit sub altero, tamē ambo sunt sub tertio, vt genera opposita eiusdē prędicamenti. Aiunt ergo isti, q Aristoteles intelligit subalternatim posita, siue primo, siue secundo modo. Et ideo ad primū argumentū respondent, q substātia corporea ꝛ substantia incorporea censentur genera subalternatim posita, puta sub substātia: q propter excluduntur a priori parte regulę ꝛ includūtur in secunda, hoc est habēt easdem differētias, vt probat argumētum. Et idem rādetur ad secundū de animali gressibili ꝛ animali volatili, ꝛ de cane ꝛ pecude. ¶Sed profecto respōsio hęc est cōtra textum: nam genera subalternatim posita, vt aperte in versione Argyropyli explicatur, non sunt nisi illa quorū vnum est sub altero: q̄re substantia corporea ꝛ incorporea non sunt subalternatim posita: nec animal gressibile ꝛ volatile. Unde ad primū argumētum respōdetur, q illa opinio Stoicorum est falsa, videlicet q rationale sit differentia hois ꝛ angeli. Imo, intellectuale, est differentia angeli, differens specie a rationali: nā rationale dicit discursum, qui est propius hominis, cum angeli simplici intuitu intelligant obiecta naturalia. ¶Ad secundum respōdet Paulus, q ratio bipedis non est eiusdem speciei in homine ꝛ in volatili, sicut nec ratio quadrupedis est eadem in cane ꝛ in pecude. Imo vero sicut ille sunt species diuersę animalis, ita omnes earū differentię sunt diuersę. Posset tamē forte ad rem propius respōderi, q Aristoteles non dicit, nisi q genera non subalternatim posita debēt habere differētias aliquas constitutiuas specie diuersas, ꝛ aliquas diuisiuas, non tamē negat quin si illa genera cōtineantur sub vno tertio genere, possint habere aliquam differentiā cōmunem, sicut habent idem genus cōmune. Et ita gressibile ꝛ volatile licet habeant suas cuiusq; differētias proprias, nihilominus possunt habere vnā rationem bipedis, quā profecto credo esse eandem ꝛ cōmunē: sicut ratio quadrupedis eadem est in cane ꝛ in pecude. In generibus autem subalternatim positis quęcūq; differētia cōstitutiua superioris est etiā cō stitutiua inferioris: ꝛ in hoc differunt hęc genera ab illis. Ad illud de sono ꝛ sapore respōdetur, q grave ꝛ acutum nō sunt eius proprię differentię, sed metaphorice dicūtur de illis: acutum enim dicitur proprie de cuspide ꝛ per metaphorā de vino. ¶Ad vltimū respondetur, q corpus de prędicamento substātię ꝛ corpus de prędicamento quantitatis sunt equiuoca: primū est substātia materialis, ꝛ secūdū quātitas trinę dimensionis, vt suo cuiusq; loco videbit.

¶Alterum dubiū est de quibus 2. Dubium

differentijs intelligatur regula. Arguitur enim sic. Generalissima diuersorū prędicamentorum sunt non subalternatim posita, ꝛ tamen non habent diuersas differentias: q generalissima sicut nō habent supra se genus, ita neq; propriè habent differētias. Secūdo arguitur. Animal est genus positum sub viuente, ꝛ tū sensitiuum, quod est differentia constitutiua animalis, nō est cōstitutiuum viuentis: nec eadē differentia, quę est diuisiua viuentis, est diuisiua animalis. ¶Respondetur regulā intelligi de differentijs vtriusq;, tam diuisiuis, q̄ cōstitutiuis, certa tamē lege. Prior pars regulę intelligitur, q si sint genera diuersorum prędicamentorū, tunc habent differentias tam diuisiuas q̄ constitutiuas oēs diuersas, vt est exēplū Aristotelis in scientia ꝛ animali. Prę terquā q generalissima nō habent differentias, sed modos diuersos. Et per hoc soluitur primū argumē tum. Si vero sint genera subalternatim posita, quibus seruit secunda pars regulę, tunc q̄cunq; differē tia constitutiua superioris generis est constitutiua inferioris, inadequate tamen: at diuisiua superioris non est diuisiua inferioris, sed eius cōstitutiua. Ecōuerso differentia diuisiua inferioris, est diuisiua superioris inadequate: constitutiua vero inferioris non est cōstitutiua superioris, sed eius diuisiua. Exē pli gratia, animatū, est differentia cōstitutiua viuētis (nam viuens est corpus animatum) eadē ergo est constitutiua animalis, atq; adeo hominis. Est enim animal corpus animatum sensitiuū, ꝛ homo est corpus animatum sensitiuum rationale. Sensibile vero ꝛ insensibile q̄ diuidunt viuentes, non possunt diuidere animal. Econuerso, rationale ꝛ irrationale quę diuidunt animal, diuidunt proinde viuens, inadequate tamen: quia non comprehendunt plātas quę continentur sub viuenti. Sensitiuum vero quod cō

stituit animal, non constituit, sed diuidit viuens. Et per hęc soluitur secundum argumentum.

De decem prædicamentis generatim.

CAP. IIII.

EOrum quæ nulla cōplexione dicūtur, singula aut substantiā significant, aut quātitatem, aut qualitatem, aut aliquid, aut vbi, aut quando, aut situm esse, aut habēre, aut agere, aut pati. Est autem Substantia quidem, vt in summa dicamus, velut homo, equus: quātitas autem, vt bicubitū, tricubitū: qualitas, vt albū, grāmaticū: ad aliqd, vt duplum, dimidium, maius: vbi verò, in foro, in Lyceio: quādo autem, vt heri, superiore anno: situm verò esse, vt iacet, sedet: habēre autem, vt calceatum esse, armatum esse: agere verò, vt secare, vrere: pati, vt secari, vri. ¶Singula igitur eorum quæ dicta sunt, ipsa quidem secundùm se nulla cū affirmatione negationéve dicunt. horum autem ad se inuicem complexione, aut affirmatio, aut negatio fit. Videtur enim omnis affirmatio vel vera, vel falsa esse. eorum autem quæ secundùm complexionem nullam dicuntur, nihil neque verum neque falsum est: vt homo, album, currit, vincit.

RAtionibus anteprædicamentorum præiactis, quartum hoc caput initium est prædicamentorum, quam rem a diuisione entis in decem prædicamenta exoriditur Aristotel. Complexis em̄ rebusq; complexe significatis a ratione prædicamētorum depulsis, res vniuersas quatenus incōplexę significantur, partitur in decem prædicamenta. Et habet capitulum duas partes: in priori fit diuisio ꝛ in altera probatur. Hāc diuisionem Boetius ꝛ Alexander, perinde atq; superiorem, interpretantur de vocibus esse principaliter: ꝛ Nominales tantū esse de vocibus. Pro quibus facit verbū, significant, dū ait: Eorum quę nulla cōplexione dicuntur, singula aut substātiā significant ꝛc. significare enim non cōuenit rebus, sed vocibus. Nihilominus tū abunde id supra (vt reor) comprobauimus, quod Aristot. hic loquitur de rebus principaliter, ꝛ subinde de vocibus (quod in subsequentibus euidētius fiet) ob idq; vicissim nunc loquitur de vocibus, nunc vero de rebus. Intendit ergo hic diuidere res incomplexe significatas, sed explicat illas per voces significātes. Unde licet diuisionem videatur ponere de vocib⁹, exempla statim subiungit de rebus significatis dū ait, est autem substantia, vt homo ꝛ equus ꝛc. non enim intelligitur, q ly homo aut ly equus sint substantia, sed res. ¶Singula igitur ꝛc. Dixerat nihil poni in prædicamēto nisi incōplexum: quia tantum incomplexum diuiserat decem prædicamēta: ꝛ ideo omnibus prædicamentis connumeratis, in secunda parte probat singula per se non esse cōplexa, nec significari complexe: q nullum per se est affirmatio aut negatio: substantia nanq; per se aut quantitas non est affirmatio vel negatio, sed ex illis aduenien te verbo fit affirmatio aut negatio. Et q per se singula non sint affirmationes, probat, quia omnis affirmatio ꝛ negatio significat vere vel false: substantia vero per se nec verum significat nec falsum. ¶Cum diuisio hęc ianua sit ꝛ via ad intelligendam artē prædicamentorum, operępretium est a prima linea rē deducere. Quam duabus quæstionibus explicabimus. In prima examinabitur quo genere diuisionis diuidatur ens in decem prædicamenta: ꝛ in altera, an diuisio sit sufficiens.

Quæstio prima.

Vtrùm diuisio entis in decem prædicamenta sit analogi in analogata, an generis in species.

ADuersus partem affirmatiuam prioris membri quæstionis, arguit Sco. 4. meta. 7. 1. sen. dis. 3. q. 1. 2. q. 3. ꝛ dist. 8. q. 3. prætendens q ens, dicatur vniuoce de decem prædicamentis ꝛ de Deo ꝛ creatura: nam eadem est fere quæstio. Primo. Omnis intellectus certus de vno conceptu, ꝛ dubius de diuersis habet conceptum de quo est cert⁹, alium a conceptibus de quibus est dubius: sed intellectus potest esse cert⁹ de aliquo quod sit ens, ꝛ dubius an sit substantia vel accidens: ergo conceptus entis est distinctus a cōceptu substantię ꝛ accidentis. Exemplū maioris. Dum quis a longe videt rem moueri, accipit illam esse animal, ambigit tū, bos ne sit, an equus: illud est signū q conceptus animalis sit distinctus ab illis cōceptibus particularibus, et q sit eōis illis. Exemplum minoris, si gentilis videret hostiam consecratam, certus esset illud quod videret esse ens, et si Christianus magnę auctoritatis diceret illi, non esse illic substantiā sed accidens per se, inciperet hęsitare an sit substātia vel accidens: ergo conceptus entis est vnus ꝛ cōmunis substātię ꝛ accidenti: ꝛ per cōsequens, ens, est vniuocum ad illa. Imo philosophi cōueniunt quātitatē esse ens: inter quos tamen Nominales putant non distingui a substantia, Reales vero esse accidens distinctum. Et similiter probatur ens esse vniuocū Deo ꝛ creaturę: nā philosophi antiqui, cum oēs cōsentirēt primū principiū rerū esse ens, dubitabāt esset ne creatum an increatum: quare alij dixerunt esse infinitū, alij ignem ꝛc. ¶Secundo arguitur. Si ens non esset vniuocum substantię ꝛ accidenti, sequeretur q non possemus per cognitionem accidentis venire in cognitionem substātię: cōsequens est falsum ꝛ contra Aristotelem, primo de anima tex. 11. vbi ait, q accidentia cōferūt ad cognoscēdum quod quid est. Sequela probatur: quia si per accidētia cognoscimus substantiam, est q⁹ ab accidentibus sensu perceptis abstrahimus conceptū entis cōmunē substantię et accidēti, ꝛ inde inuestigamus ens per se subsistens cui accidentia insunt: si tū ens nō esset cōmune accidenti ꝛ substantię, periret iste processus. Eodēmodo per creaturas cognoscimus Deū, vt Apostolus docet ad Ro. 1. quod fieri nō posset, nisi q⁹ a creaturis abstrahimus cōceptū entis cōmunē Deo ꝛ creaturis, ꝛ inde remouēdo imperfectiones creaturarū cōtēplamur conceptum Dei, puta, q sit ens incorporeū, immortale ꝛc. qui discursus cessaret nisi ens esset vniuocū Deo ꝛ creaturę. ¶Accedit huc auctoritas

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritas Aristo. 2. meta. tex. 4. vbi probat, q Deus est maxime ens ⁊ maxime verū, q̄ est causa vniuoca entium oīm, sicut ignis est maxime ⁊ per se calidus: q̄ est causa vniuoca calidorū, qui discursus nō valeret nisi ens vniuoce diceretur de Deo ⁊ creatura. Et Auicēna. 1. meta. cap. 2. ⁊. 5. ait q substantia ⁊ quantitas cōueniunt in cōi intentione entis cuius sunt ḡsi species. ¶ Tertio ex his rationib⁹ arguit, q ens sit genus ad decem prædicamenta, quod est secundum membrum quęstionis. Ens vniuoce prædicat de decem prædicamētis ⁊ quidditatiue: q̄ ens cum significet essentiā in generali, est de essentia ⁊ quidditate oīm rerum (vt videtur innuere Arist. 4. meta. text. 4.) ergo ens est genus. ¶ Patet consequentia tum ex definitione generis, tum etiam q̄ alias daretur aliquod vniuersale, quod non comprehenderetur sub numero quinq̄ prædicabiliū, aut quatuor prædicatorum quę statuit Aristotel. 1. Topico. ⁊ tunc diminute essent locuti. ¶ Quarto arguitur. Ens ad minus est quidditatiue superius ad substantiam: ergo quamuis non esset genus ad omnia prdicamenta propter equiuocationem, saltem est generalissimū prædicamenti substantię.

Tres opiniones.

¶ Quæstio præsens duo habet

mēbra: duobus⁹ subinde articulis absolue⁊, vt primus sit de significatione entis, an sit vniuoca: ⁊ alter de eius diuisione ⁊ prdicatione, an sit genus cōe prædicamentorum. De primo sunt tres opiniones. ¶ Prima est Marsilij ⁊ Burid. (vt refert hic Paul⁹) tenentium, q ens dicitur analogice de substantia et accidenti mediantibus diuersis cōceptibus formalibus, sicut animal de viuo ⁊ picto. Secūda est Scoti locis citatis tenentis, ens esse vniuocum omnib⁹ in vniuersum rebus: puta Deo ⁊ omnibus prædicamentis. Alia opinio est non esse vniuocum, sed analogum ad substantiam ⁊ accidentia. Quam opinionem asscribunt S. Thomę cum tñ sit expresse Aristotelis: nec S. Thom. addit verbum ad verba Aristo. Est tamē pterea opinio S. Tho. q sit analogum ad Deū ⁊ creaturas: de quo non locutus est expresse Arist. ¶ Ridetur igitur ad primum mēbrū qstionis quatuor conclusionibus. Prima. Ens significat

1. Cōclusio Ens⁹ cep. for. entis.

substātiam ⁊ accidens, Deum ⁊ creaturam, mediā te eodē cōceptu formali. Cōclusionem hanc probāt arguēta Scoti: sed pterea probatur conclusio ratione facili. Qui imposuit hoc nomen ad significandum, certe nec specialiter considerauit Deum, nec creaturas, nec substātiā, nec accidens, sed imposuit illud ad significādū quicquid est, quomodocūq; sit, abstrahēdo ab hoc ⁊ illo modo essendi. Et certe Latini oēs ignorantes philosophiam, per illud nomen nec concipiūt Deum nec creaturas, sed generaliter quicquid est. Nec est dicendum philosophos alium conceptum formare ꝑ Latini alij: ergo ens median te eodem conceptu significat omnia. ¶ Secundo arguitur. Ens inquantū, ens, est obiectum metaphysicę, q̄ sciētia cōsiderat passiones entis in cōi q̄ conueniunt illi, nō inquātum Deus aut substātia ⁊c, vt docet Aristo. 4. meta. tex. 1. hoc fieri non posset nisi esset vnicus conceptus entis: ergo. ¶ Et confirmatur ratio. Ens in cōmuni est obiectum intellectus vt colligitur ex Aristo. 9. meta. tex. 22. abstrahendo ab hoc ⁊ illo (id enim quod de rebus primo concipimus est ens) ergo est vnus conceptus formalis entis. ¶ Tertio arguitur in cōmuni modo concipiēdi, hę vniuersales sunt falsę, omne ens est accidens, oē ens est substātia, omne ens est Deus, omne ens est creatura: nō alia de causa, nisi q̄ subiectū distribuit p̄o substantia ⁊ accidenti, Deo, ⁊ creatura: tamē si pluribus cōceptibus significaret substātiam ⁊ accidens, essent vere sicut hę, ois hō est pietus, ois homo est viuus, per illam regulam analogorum. Talia sunt subiecta ⁊c. Conclusio est euidentior ꝑ vt pluribus probationibus indigeat. Et est conclusio S. Thomę in primis statim verbis de ente ⁊ essentia. Capreoli in. 1. distincti. 2. q. 1. ⁊ omnium huius schole. Quare in conceptu formali entis nihil differt inter Scotum ⁊ S. Thomam. ¶ Secunda conclusio. Conceptus formalis entis, significat vnam rationē formalem in obiecto, ratione abstractam a substantia ⁊ accidenti, Deo ⁊ creatura. Hanc negant nonnulli ex discipulis S. Thomę quam Caieta. in principio statim de ente ⁊ essentia optime cōcedit. Imo videtur mihi Arist. eam asserere. 4. meta. tex. 7. vbi ait, q omnibus est prædicamētis cōe, esse ens. Et re vera sequit ex superiori: ens enim nō est impositum ad significandum hoc aut illud, sed in vniuersum id quod est, ⁊ ita homines concipiunt. Atq; adeo hoc intelligit S. Tho. loco modo citato dicens, ens ⁊ essentia sunt ea quę primo intellectu concipiuntur. Et est scientia Auicennę. 1. meta. c. 5. Et confir. Aristo. 7. meta. text. 3. dicit, q substantia est magis ens ꝑ accidens: comparatio autem non fieret, nisi in ali qua ratione quodam modo conuenirent.

2. cōclusio.

¶ Tertia conclusio, Ens nō vni

3. cōclusio. Ens analogum.

uoce, sed analogice, significat substantiā ⁊ accidentia. Conclusio est expressa Aristo. 4. meta. tex. 2. vbi dicit, ens significare accidentia per attributionem ad substantiam: veluti sanum significat vrinā ⁊ medicinam in ordine ad animal. Idem dicit. 1. Ethico. cap. 6. vbi ait, q bonū tot modis dicitur quot ens: Aequiuoce (inquit) nō a casu sed a cōsilio. Et. 11. meta. c. 3. ⁊ lib. 12. tex. 28. dicit, q nec equiuoce dicitur, nec vniuoce sed medio modo. ¶ Probatur cōclusio ratione quę colligitur ex Aristo. Analoga sunt quorū nomen est cōe, ratio vero nec oīno eadē nec oīno diuersa, sed proportionalis: talia sunt substātia ⁊ accidētia: ergo. Probatur minor. Substantia est ens: q̄ per se stat: accidens vero est ens, quia est aliquid substantię, puta quātitas: quia est mensura substantię: ⁊ qualitas est ens, quia afficit substātiam. ¶ Confirmatur ex modo concipiendi: q̄ re vera solas substantias apud hoies censentur esse entia, nec duo lapides existimantur plura, q̄ duo entia, licet multa sint illic accidentia. ¶ Quod si quis arguat contra. Quēadmodū genus mediante eodem conceptu formali significat vnam rationē cōem pluribus speciebus, ita ens significat: ⁊ quēadmodū cōceptus obiectiuus entis non est eiusdē rationis in substantia ⁊ accidenti, ita cōceptus genericus nō est eiusdē rationis in suis speciebus, vt cap. 1. dictū est: ergo nihil deficit enti vt sit cōmune tanq̄ genus. Respondetur, q ratio generica simpliciter cōuenit quibuscunq; speciebus, non tamē ratio entis. Exēpli gratia. Corpus significat substātiā materialē: ⁊ quāuis materia, a qua abstrahit illa ratio, sit alterius rationis in corporib⁹ cęlestibus ⁊ in inferioribus, nihilominus esse materiale simpliciter conuenit vtrisq; corporibus: sicuti animal simpliciter cōuenit equo, quāuis forma sensitiua a qua abstrahitur ratio animalis, sit alteri⁹ rationis in equo ⁊ in homine. Sed tñ ratio entis soli substantię conuenit simpliciter: accidentibus vero secundū quid. Verba sunt Arist. 7. meta. text. 2. ſ. q̄ quantitas, qualitas ⁊c. non sunt ens, sed entis ens: ⁊ text. 15. repetit, q̄ ens dicitur de substantia simpliciter, sed de cęteris prædicamentis secūdū quid. Quēadmodum sanum, simpliciter dicit de animali, sed de vrina ſm quid. Atqui pūctū hoc

hoc est potissimū adnotandum sane, quo entis explicat analogia. Latet ergo fallacia sub cōsequētia, dū ex eo q̄ ens vno conceptu formali significat decem prædicamenta, infertur esse vniuocum, postquā nō dicitur simpliciter de suis significatis. Et profecto ratio Arist. est elegans. Ens enim dicitur ab esse, ſz accidentis esse nil, ⁊ aliud est, ꝑ inesse substantię: ergo ens per prius dicitur de substantia ⁊ per attributionem de accidenti, quod est esse analogum. Sicuti, sanum, eo dicitur analogice de animali ⁊ de vrina: q̄ vrinā esse sanā nihil aliud est, ꝑ significare animal sanū. Vā sicut in definitione sanitatis ponit animal, ita in definitione esse accidentis ponit substantia. ¶ Differt tñ inter, sanum, ⁊ ens: vt. 1. cap. dictum est, q̄ sanum, impositum fuit primū ad significandum animal sanum: ⁊ ideo vno conceptu significat illud, ⁊ alio significat vrinam: tñ ens generaliter impositum fuit ad significādum id quod est: ⁊ ideo vnico conceptu significat oīa. ¶ Hinc sequitur, q̄ in mente vltimata potest esse analogia quę est species equiuocationis: tametsi lib. 1. Sūmularū negauim⁹ in mēte esse equiuocationē: tunc. n. res nobis erat cum Sūmulistis: ⁊ ideo definiuimus terminū equiuocū esse, qui mediātibus diuersis cōceptibus significat res: vnde cum cōceptus vltimatus per se ipse significet, nō poterit hoc modo esse equiuocus, nec analogus. At vero cum vnus conceptus formalis per se ipse significet vnam rationem obiectiuā, quę nō eadē simpliciter, ſz ꝓportionabiliter est in suis significatis, principaliter in vno, ⁊ per attributionem in alijs, hoc modo cōcedimus analogia in mente vltimata: quāuis mera equiuocatio non sit illic possibilis. ¶ Sequit pręterea, q̄ Nominales si cōcedāt ens mediāte eodē cōceptu significare omnia prdicamenta, n ullatenus negare possunt esse simpliciter vniuocum: quia nullum ponunt conceptū obiectiualē in quo sit analogia. Et hac causa Mar. et Buri. dixerunt subordinari diuersis conceptibus.

4. Cōclus.

¶ Quarta conclusio. Ens analo

gice dicitur de Deo ⁊ creaturis. Hęc cōclusio quāuis obscuior: forsan sit, ꝑ dialecticis plene possit explicari: tñ q̄ cum tertia affinitatē habet sub breuibus exponetur ad mentē S. Tho. 1. p. q. 13. ar. 5. Cū effectus nō adęquat virtutē causę, tunc nomen cōmunevtriq; analogice dicitur de causa ⁊ de effectu: sed creatura in ratione entis nō adęquat virtutem Dei: ergo ens analogice dr̄ de Deo ⁊ creatura. Exē plum maiotis, calidum quod fit ab igne pōt adęquare virtutem ignis. i. pōt procedere vt efficiat verus ignis (hoc est. n. effectum adęquare causam) ⁊ ideo calidum vniuoce dicitur de igne ⁊ de aqua calefacta ab igne: nam postquā calor aquę pōt procedere vsq; ad ignē, signū est esse eiusdē rationis cū calore ignis. Sed calidū productū a sole nō pōt eo procedere, vt efficiatur sol: signū ergo est nō esse eiusdem rōnis cum virtute calefactiua solis: ⁊ ideo calidum non dicit vniuoce de sole ⁊ de ijs inferioribus: nec sol est formaliter calidus, sed habet virtutē excellētiorē, qua potest varios effectus producere. Eodem modo, cū ens dicatur ab esse, ⁊ ratio essendi in creaturis nō possit adęquare rationē essendi in Deo: q̄ Deꝰ per se ⁊ ex quidditate sua habet existere, creatur autē id nō habent ex sua quidditate, sed a Deo (alias creatura esset Deus) fit vt ens dicatur analogice de Deo ⁊ de creatura. ¶ Arguitur autē in contrarium. Ens dicit analogice de substantia ⁊ accidēti, eo q̄ simpliciter dicit de substātia ⁊ secundum q̄d de accidenti: at vero de Deo ⁊ creatura non est ita, imo simpliciter dr̄ de vtroq; : est enī substantia creata simpliciter ens: ergo nō dicit analogicę de Deo ⁊ creatura, sed vniuoce. Respōdet, q̄ q̄dāmodo est similis analogia ⁊ quodāmodo diuersa. Est enim eadem, q̄ sicut substātia est per se. i. non in alio, ⁊ accidentia dependēt naturaliter a substantia, ita esse cōuenit Deo per se. i. non ab alio, ⁊ esse creaturarum dependet a Deo. Est tñ diuersitas quā probat argumētum: vnde propter primam causam dixit S. Th. loco modo citato, q̄ ista analogia est sicut vtinę ad animal in ratione sanitatis: q̄ sicut sanum in vrina nihil aliud est ꝑ esse signum sanitatis, ita esse ⁊ perfectiones creaturarum non sunt nisi expressiones perfectionū quę sunt in Deo: sed propter secundā causam dixit i de veritate. q. 2. ar. 11. q̄ est iter Dei ⁊ creaturā analogia proportionalitatis: sicut. n. esse Dei se habet ad Deum, ita esse creaturarū ad creaturas: nā sicut Deus per esse quod formaliter est in eo existit, ita creatura. Ad modum quo ridere dicitur de homine, ⁊ de pacto: sicut enim homo per risum qui est in eo ridet, ita pratum per virorem qui est in eo dicitur ridere. Quare ens perfectiori modo dicitur de Deo ꝑ de creatura. Si tamē sit nomē metaphoricum, vt leo, per prius dicitur de animali, ⁊ solum per similitudinem dicitur de Deo.

¶ Ad argumenta ergo Scoti re

spondetur, q̄ primū argumentū est ad literā Auic. 3. meta. c. 5. quo ipse tū intendit concludere omnia prdicamenta cōuenire in vna intētione entis, vt ca. 1. dixerat, quod nos cōcedimus: nō tñ cōtendit esse vniuocū, ⁊ tantūdem cōcludit secundum argumentum. Et re vera Scotus ipse loco citato. q. 1. videt se exponere, q̄ solum intelligat vniuocationem entis secundum cōceptum formalē: nisi q. q. 3. respondendo ad autoritates Aristotelis videtur sentire, q̄ sit vniuocū quātū ad cōceptū obiectiualē ad modum gñis, non attendens quod nō dicitur simpliciter de accidētibus. Scotiste dicunt ens esse, ⁊ vniuocum, ⁊ analogum: sed tamen hoc, primo includit repugnantiā, ⁊ pterea est vbiq; cōtra Arist. ⁊ expresse. 11. met. c. 3. ⁊ lib. 12. tex. 28. vbi ait, q̄ non dicitur ens equiuoce nec vniuoce, sed analogice. Itaq; non solum asserit esse analogum, sed vbiq; negat esse vniuocum. ¶ Ad autoritatem Aristote. respondetur, q̄ analogiam entis inter Deum ⁊ creaturā vocat vniuocationem: q̄ magis accedit ad vniuocationem ꝑ analogia entis de decem prædicamentis, eo q̄ simpliciter ens dicitur de Deo ⁊ de creatura.

Secundus articulus.

¶ Secundus articulus est disputare, an ens sit genus ad decem prdicamenta, vbi sta

Ens nō est genus.

tuitur negatiua cōclusio. Ens nō est genus ad decē prædicamēta. Et quidē cōclusio oibus est philosophis receptissima. Quā vel hic maxime Aristo. insinuat, dum gña decem rerum cōstituit supremum ⁊ generalissima: si em ens genus esset oibus commune, nullum eor esset supremum. At vero Scotus qui primus in scholas introduxit ens esse vniuocū, difficile pōt excludere ens a ratione generis: nam certe Arist. ⁊ quotquot fuerūt antea philosophi, ea potissimum rōne negāt ens esse genus, quia nō prædicatur vniuoce de substātia ⁊ de accidētibus. Et ratio est in promptu aduersus Sco. nam si ens est vniuocum, significat plura secundum eandem rationē (ex definitione Aristo.) ⁊ per cōsequēs significat vnum cōceptum cōmunem, qui simpliciter conuenit oibus significatis, hoc est enim significare secundū eandē rationem: sed animal, aut corpus, non alia ratione est genus, nisi q̄ significat vnū hoc mō cōe multis: ergo ⁊ ens pari ratione est genus. Respondet Sco-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus,ens nō esse genus,sed tamen casola causa, quia est transcendens,hoc est, qr vniuersaliter prædicatur de oibus.Et eandem causam prætendunt Nominales. ¶Sed cōtra hanc causam arguitur.In definitione generis nihil aliud habetur, nisi q prædicetur de pluribus differentibus specie in eo quod qd: ergo esse transcendens,nihil obstaret ad rationem generis,si ens esset prædicatum vniuocū ꝛ quidditatiuū,quę ambo cōcedit Scotus.Q3 si respōdeas obstare auctoritatē Aristotelis cōstituētis decē gñalissima,petis principium.Hoc enim contēdimus q Aristo.non statuisset decē generalissima, si videret ens esse vniuocū ad oia entia. Imo vero propterea Plato,vt videbimus.q.sequenti, nō distinxit decē prædicamenta:qr credidit ens esse vniuocū ꝛ vniuersalissimum.Et ideo Arist.primus.4.met. phauit ens esse analogum,ꝛ subinde in quinto distinxit decem gñalissima. ¶Probatur ergo cōclusio.s.ens nō esse genus duplici ratione Aristot.Prima.qr non dicitur vniuoce de oibus prædicamentis.Et hac vtitur in oibus locis supra citatis, ꝛ in alijs multis suorū operum.Quare Porphy.cap.de specie hac sola ratione tanquā cōpertissima apud oēs philosophos vtitur dicens,Ens non est genus : quia si quis oīa entia vocet,eq̄uoce nuncupabit ꝛ non vniuoce.Ubi oēs quotquot sunt expositores cōsentiunt illam esse rationem Aristotelis. ¶Secunda probatio Arist. est elegantissima. Asserit.n. eādem conclusionem.3. met.tex.10.ꝛ probat ens non esse genus hoc modo: Omne genus est extra essentiam ꝛ quidditatē drię: sed ens est de essentia ꝛ quidditate rerum oīm,ꝛ per consequens cuiuslꝫ drię:ergo nō potest esse genus. Probatur maior: Genus vt ait Porphy. cap. 3. habet se ad differentiā sicut materia ad formam,eo q3 genus cōtrahitur per drias:sed contrahens debet esse oīno distinctum ab eo quod cōtrahitur: si enim animal(v.g.)includeretur in rationali,nō ꝓtraheretur per rationale:nam cōtrahere est addere nouum gradum:ꝛ si rationale includeret animal, nō adderet nouū gradū supra animal. Minor autē est manifesta:qr quicūq; gradus rerū,quomodocūq; abstractus,includit ens.Quare nulla pōt dari differētia quę contrahat rationē entis,ꝛ per consequens ens non potest esse genus. ¶Hanc verū tamē rationē nō recipit Scotus.1.senten.d.3.q.3.vbi negat hanc minorem,videlicet, ens esse de essentia vltimarū differētiarū.Imo dicit,q rationale nō includit ens.Moueturhac ratione.Differētia est cōceptus simpliciter simplex,nā species resoluitur in genus ꝛ drias, ꝛ genus rursus resoluitur in aliud superius vsq; ad gñalissimū:drię vero non resoluitur in genus ꝛ differentias: aliꝰ as differentia secunda deberet iterū resolui,ꝛ sic resolutio speciei procederet in infinitū, ꝓtra doctrinā Arī.8.met.tex.19. Arguit ergo Sco. Si ens esset de essentia huius differentię.v.g. rationale,tunc esset resolubile in cōceptū entis ꝛ aliam differentiam cōtrahentē,ꝛ rursus illa secunda differentia eadem ratione includeret ens, ꝛ per consequēs esset resolubilis,atq; adeo resolutio procederet in infinitū. ¶At vero in cōtrarium arguitur,q ens sit de essentia cuiuscunq; Primo, est sententia Aristo.expressa loco citato,qua de causa negat esse genus:ꝛ.4.topi.cap.6.ꝛ.10.met.tex.6.ꝛ frequētissime repetit,q ens sequitur ad oīa.Et eadē ratione 8.met.tex.16.probat ens nō intrare definitionē aliquam quidditatiuā,qr videlicet nō dicit gradū specialē quidditatis nō inclusum in quacūq; differentia.Sed ꝓter auctoritatē Aristotelis est ratio manifestissima:nā cū ens dicatur ab esse, primū quod de quacūq; re intelligit cōcipit,est esse ens: ꝛ ideo excludere aliquid a rōne entis,est asserere nihil esse.Unde ad argm Scoti Aristocles ipse respōdet 4.met.tex.3.vbi ait,adeo ens esse intimū cuicunq; vt nullā faciat cōpositionē:sed idem est, ens homo, ꝛ hō: ens rationale,ꝛ rationale: quare licet ens sit de essentia differētię,non ꝓpterea differētia istre solubilis:qr ens nō est de essentia sicut genus cōponens speciem,sed sicut quid cōceptū in quacūq; re, a qua nulla res est per abstractionem separabilis. Itaq; pōt intellectus abstrahere cōem rationē entis abstractione vniuersalis a quocūq; particulari, sed nihil particulare abstrahitur ab alio abstractione formali,quin in conceptu abstracto includatur ens.Et hac potissimum ratione non est genus.Tertiam rationem adijciemus in solutione ad primum: quia videlicet ens non prædicatur quidditatiue.

Ratio prima.

Secunda.

Ens est de essentia differentię.

¶Ex his quæ dicta sunt colligitur in primis generalissima non cōstitui ex genere ꝛ differētia:qr nec ens est genus eorū, nec proinde cōtrahitur ad esse substātię ꝛ esse accidentiū per differētias,sed per modos intrinsecos:vt substātia est ens p se,ꝛ accidēs est ens in alio.Differunt inter modos intrinsecos ꝛ differentias rōne iam dicta:nēpe q drię est extra rationem generis,vt rationale non includit in se rationē animalis,sed dicit nouum gradum:attamen esse per se vel in alio,non dicit nouū gradū entis:qr esse per se vel in alio quomodocūq; abstrahat includit ens:ꝛ ideo dicit modus intrinsecus entis. ¶Sequitur secūdo,q generalissima non ꝓprie dicūtur differre,sed sunt primo diuersa. Nec est cōmentum Realiū,sed est sentētia Arist.10.met.tex.12.vbi ait,illas res ꝓprie differre quę cōueniūt in aliquo genere ꝛ habēt distinctas differentias,vt homo ꝛ equus,animal ꝛ lapis ꝛc.illa vero sunt primo diuersa,quę nullo genere conueniunt,nec differunt per drias,sed seipsis,vt sunt gñalissima:ꝛ eadē rōne vltimę differētię,quę non conueniunt in genere.Hac de causa generalissima ꝛ vltimę drię censentur cōceptus simpliciter simplices.Un quāuis oēs res realiter distinctę gñali nomine dicantur differre,nihilominus ꝓprie non differunt nisi quę sunt sub eodem gñe.Ob idq; per sonę diuinę, sunt quidē distinctę realiter,non tū differentes:qr vt capite sequenti videbimus,in diuinis nec est genus nec differentia.Imo vero neq; individua eiusdem speciei dicūtur ꝓprie differre:qr species non cōtrahitur per differentias sicut genus:sed dicuntur materialiter diuisa ꝛ distincta. ¶Sequitur tandem tertio, q nec generalissima nec vltimę differentię habent ꝓprie definitiones quidditatiuas : sed est quędā descriptio substantię,si dicas,q est ens per se: ꝛ descriptio quantitatis,si dicas,q est mensura substantię ꝛc. ¶Ad tertiū igitur argumētū principale,partim respōsum est,dū negauimus ens esse vniuocū: sed ad aliud verbū quo arguitur ens prædicari qdditatiue,nō facilis est respōsio saltē ꝓ dialecticis. Nihilominus necessarium illis est id non prorsus ignorare. Scotus.1.d.3.q.3.vt asserit ens esse vniuocū,ita ꝓindubitato habet esse prædicatū quidditatiuū,qr significat rerum essentias. Sed reverā hoc videt cōtra Aristotelē,qui.8.met.tex.16.negat ens intrare definitionē aliquā quidditatiuā. ¶Idcirco notādū est,q esse nō est de essentia creaturarū.Hoc est dicere:In definitione quidditatiua hois nō includitur vt sit:nam vt.1.li. Summularū dictū est,q homo sit animal rationale,est perpetuę veritatis,ꝛ erat verū anteq̄ mūd⁹ esset : quare nō sequit, homo est animal rationale:ergo homo est. In Deo tamen esse,est de quidditate Dei:qr nulla alia causa

Gñalissima carent genere ꝛ dria

Primo diuersa.

Esse nō est de essentia creaturę.

sa id potest recipere.Solent ergo aliqui distinguere,q ens accipit dupliciter,scilicet aut participialiter aut nominaliter.Primo mō(inquiunt)Significat esse seu existentiā,sicut currēs cursum, ꝛ ideo non est prædicatum quidditatiuū creaturarum.Secūdo modo significat essentiā:ꝛ hoc modo dicūt dividi in prædicamēta ꝛ pdicari essentialiter ꝛ qddditative.Nec tū sequitur vt sit gen⁹ : qr nō cōtrahitur, vt dictū est,per differentiā quę sit extra rationē entis. ¶Mihi vero nō videtur distinctio hec admodū necessaria,nec Arist.illam vnq̄ insinuauit: Imo vere ens semper est participium verbi,sum,sicut existens,verbi,existo.Quod quidem de formali significatur esse,ꝛ de materiali id quod habet esse.Unde.1. Phy.text.13.ꝛ alibi sepe loco entis transfertur, id quod est.Et qr prædicatio attenditur penes significatum formale, ens nullatenus de creatura pdicat quidditative. ¶Unde ad argumentū Scoti cōcedimus,q ens significat essentias rerū quę est sententia Arist.9.met.tex.14.quā S.Tho.illic ꝛ vbiq; cōcedit,ꝛ hac ratione diuiditur in prædicamēta.Sed tū significare essentiā est significare quidditatē in ordine ad esse:puta ea ratione qua pōt habere esse: ꝛ qr esse nō est de quidditate creaturarū , ideo non prædicantur de illis quidditative.Unde S.Tho.4. met.lectione secūda:nomen,inquit,res,imponitur a quidditate,nomē vero:ens,imponitur ab actu essendi:sed qr idem est quod habet quidditatē ꝛ essentiam,res,ꝛ ens,idem significant. Unde colligitur q significare essentiā,non est significare quidditatem absolute,sicut nomen; res,significat, sed est significare eam sub ratione essendi.Essentia enim est nomen verbale ab, esse, sicut existentia ab existere. Et quo me perspicacius exponam, concederem eo q res,quidditative prædicatur,non quidem vt genus,qr non dicit gradū distinctū a differentia, vt supra expositū est:sed qr significat absolute quidditatem quācunq; ꝛ quēcunq; gradū quidditatis realis. At vero,ens,qr significat essentiam.i. quidditatem sub ratione essendi.i.quatenus pōt habere esse,non pdicatur quidditative.Diverim,quatenus pōt habere esse,qr nō supponit solū pro eo quod actu est,sicut ly existens,imo sicut est perpetuę veritatis; homo est animal,ita homo est ens. ¶Quam ob rem S. Tho.10.me.lectio.2.dicit,q ens significat decē pdicamenta sim q sunt,actu vel potētia. Atqui hęc est tertia ratio quare,ens,non est genus : nempe quia nō prædicatur quidditative de creaturis. Et ita S. Tho.quodlib.2.q.2.ar.1.dicit non esse prædicatum essentiale:ꝛ primo cōtra Henti.c.26.dicit, q eus nō cadit in conceptu substantię.ꝛ.1.parte.q.3.artic5.dicit,q ens de solo Deo dicitur quidditative. ¶Sed contra responsionem arguitur. Sequeretur q eus poneretur in prædicamento accidētis,ꝛ esset connotatiuū postquā significat esse,quod nō est de quidditate substantię.Propter hoc argumentum Auicenna(vt.4.Meta.refert Commen.commē.2.& S. Thom.lectione secunda)opinatus est , q ens addit accidens supra substantiam, sicut album albedinē: quod tamen reprehendit illic S. Tho.nam esse,nō est accidens substantię sicut albedo,sed est actꝰ substantię:quod est dicere, est terminus productionis substantię:rem enim produci,nihil aliud est, q esse adquirere.Et ideo non ponitur in prædicamēto accidentis,sed reducitur ad prædicamentum substantię:quod propterea a S.Tho.sepe appellatur prædicatum substantiale;nec censetur nomen connotatiuum,sed absolutum.Imo frequenter vtuntur doctores nomine,ens,vt omino eodem modo significet sicut,res. ¶Ad vltimum argumētū,Marsilius

Ens est participiū.

Ens nō dicit accidēs

Ens est actus substātię.

Quæstio secunda.

Vtrùm diuisio rerum in decē prędicamenta sit sufficiens.

ARguitur ad partem negatiuam. Diuisio reducenda est ad q pauciſſima mēbra fuerit possibile: sed prædicamēta nouem accidentiū comprehenduntur sub vno genere accidentis: ergo tantū sunt duo genera suprema,puta substātia ꝛ accidēs. Probatur minor. A quacūq; essentiali conuenientia abstrahitur cōceptus communis:sed omnia accidentia conueniunt in hoc quod est inesse:ergo. ¶Secūdo arguitur, q saltem sufficerent tria prædicamenta , scilicet substantia, ꝛ accidens absolutum, ꝛ respectiuum:nam quantitas et qualitas videntur habere eundem modum essendi absolutū, quod est , esse in aliquo:ꝛ relatio cum sex vltimis prædicamentis videtur habere distinctum modum essendi:puta esse ad aliud. ¶Tertio arguitur. Partes substantię,vt materia, forma, caput: ꝛ differentia,vt rationale,cōtinētur sub ente reali:tamen nō ponūtur in aliquo decē prædicamētorū : nā maxime in prædicamēto substātię,quod est falsum: quia materia nō est substantia,sed pars substantię: nec differentia est substantia,sed pars metaphysica substantię:ergo aliud cōstitui oportuit prædicamentum vbi hęc collocarentur. ¶Et cōfirmatur. Punctum,vnitas,angulus,sunt entia q3 tamen in nullo istorū sunt prædicamento:qr nō sunt ens in prædicamēto quātitatis,quod est falsum: q3 hęc non sunt quātitates sed quātitatū principia,vt punctum linea,vnitas numeri,angulus figure:ꝛ pręterea pri ationes vt cęcū,obscurum,ꝛ similia,nō sunt in his prædicamētis:ergo pro hmōi rebus omnibus addendum erat aliud prædicamentū. ¶Quarto arguitur, Entia rationis disponunt in linea prædicamentali vbi ens rationis est generalissimū,sub quo ponitur vniuersale,cuius species sunt quinq; vniuersalia: ꝛ tū hmōi entia nō ponuntur in aliquo decē prædicamētorum in quibus secundum Aristo.5.meta.text. 14.non ponūtur nisi entia realia:ergo addendum fuisset nouum prædicamentum entis rationis.

De numero prædicamentorum varię fuerunt philosophorū sententię. ¶Plato opinatus ens vniuocū esse ad res vniuersas,iudicauit esse genus vniuersale oīum rerū, atq; adeo vnicum esse generalissimum prædicamentū: sicut in familijs omnia reducūtur ad Jouem. Quā opinionē repudiauit Porphy.cap.de specie:ꝛ Aristo.3.met. tex.10. rationibus quas attulimus superiori quęstione. ¶Pythagoras per cōtrariū extremū multis

Plato.

Pythagoras.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aristo.

plicauit ꝑdicamẽta viginti: decẽ videlicet positiua, totidemq; priuatiua, quę longũ, difficile, atq; alienũ a presenti negotio esset hic illa commonere. Redarguit illã opinionẽ Arist. 1. met. ca. 5. quã illic S. Th. le. 8. late tractat. ¶ Aris. ergo. 5. met. tex. 14. elegãter rerũ omniũ ꝑdicamẽta ad decẽ redegit. Vbi notandum est primum, q; cum ens simpliciter dicatur de substantia, & per attributionẽ ad substantiã dicatur de accidentibus, primũ prędicamentũ est substantię: prędicamenta vero accidentium sumenda sunt per diuersas habitudines ad substantiam.

Entis partitio.

Vnde primo distinguit ens in ens rationis & ens reale. Atqui entis rationis tres sunt gradus. s. negatio, & priuatio, & secundę intẽtiones. Negationes sunt res fictitię, quę nihil ꝓrsus in re ponũt, vt chimera. Et dicũtur ens ratiõis, q; sunt obiecta circa quę negotiatur intellectus: dicimus esse q; affirmatio. s. chimera est, cõtradicit negationi, vbi chimera cõsideratur per modũ entis. Hęc q; nullam prorsus habent entitatem, a prędicamẽto penitus excludũtur. Secundus, genus est priuationum q; ponunt aptitudinẽ in subiecto, vt cęcum, dicit priuationem visus in subiecto apto ad videndũ. Hęc quãuis directe nõ ponãtur in prędicamẽto (q; de formali nõ significant aliquid positiuum) reductiue tñ ponuntur, vbi ponitur forma positiua, vt cęcũ & tenebrosum ponuntur reductiue in prędicamento qualitatis, vbi directe ponitur visus, & lumẽ. Tertius gradus est secũdarũ intentionũ quę habent fundamentũ in re de quibus videbimus in solutione ad quartũ. ¶ Relectis entibus rationis adhuc secũdo notãdũ est, q; inter entia realia secundũ eundẽ Arist. 4. met. text. 2. sunt gradus etiam tres: sunt enim aliqua debilissima entia, quę licet non sint priuationes, habent tñ aliquid admixtum de priuatione: sicut motus qui consistit in fieri, vt calefactio qua actu corrũpitur frigiditas ꝓ ꝓductiõe caliditas. Et ideo motus, q; non tam est ens, q; via ad ens, non pertinet directe ad prędicamentum, sed ad postprędicamẽta: tãetsi reductiue argumẽtatio ponatur in prędicamento quãtitatis, & alteratio in prędicamento qualitatis. Secundus gradus est rerum quę nihil habent admixtũ de priuatione, sed habẽt esse cõpletum: nihilominus non sunt entia per se, sed in alio, & hęc sunt accidentia nouẽ prędicamentorum: atq; adeo supremus gradus entis est substantia quę per se existit. ¶ Nouem ergo prędicamẽta distinguũtur penes nouẽ modos essendi accidentium in substantia: nã modi prędicandi (vt inquit Aristo.) loco citato modos sequuntur essendi. ¶ Vbi tertio notãdũ, tria esse in substãtia cõsiderãda. s. materiam, formã, & compositum. Item in accidentibus cõsiderãdum est alia inesse substantię ab intrinseco, & alia ab extrinseco. Vnde S. Tho. 5. met. lect. 7. colligit sufficiẽtiam prędicamentorũ. Prędicatum em̃ aut primam substãtiam (quod est primum subiectum oĩm prędicamentorum) tripliciter se habet: aut em̃ prędicat rem quę est substantia, vt cũ dicimus, Socrates est homo, aut animal, & hmõi prędicata cõstituunt prędicamentum substantię. Secundo modo prędicatũ dicit accidens quod ab intrinseco inest substantię. Quod si absolute cõuenit ei tunc vel ratione materię, & est ꝑdicamẽtũ quãtitatis: aut ratione formę, & est prędicamẽtum qualitatis: nam quantitas sequitur materiã: quare res immateriales nõ habẽt quãtitatem, qualitates vero sequunt formã: & ideo res diuersarũ specierũ, diuersas habẽt qualitates. Si vero tale accidens intrinsecum conueniat, non absolute, sed in respectu ad aliud, est ꝑdicamentum ad aliquid. Et hoc cõuenit supposito ratione totius eo enim q; Petrus est, refertur ad patrem, & eo q; est totum, est duplum ad medietatem &c. Tertio modo prędicatũ sumitur ab eo qõ est extra substantiã. Et talia sunt vltima sex ꝑdicamenta. Nam si omnino queniat ab extrinseco, tunc si illud extrinsecum non sit mensura substãtię, est prędicamentum habitus, vt vestitũ esse, calciatum esse. Si autẽ sit mensura: aut est mẽsura quãtitatis, & hoc est prędicamentum: vbi quare res quę nõ sunt quãtę nõ sunt in loco: q; si addatur dispositio partium adinuicẽ, est prędicamentum situs: vt iacere, sedere &c. Aut est mensura durationis & est ꝑdicamentũ qñ: puta tpis. Si prędicatum partim cõueniat ab intrinseco, & partim ab extrinseco, tunc si principiũ illius sit intrinsecum, est prędicamentum actionis: si vero terminus sit extrinsecus, est ꝑdicamentũ passionis: nam calefaciens prędicatur de igne in quo est principiũ calefaciendi, & calefactũ de aqua q; est terminus calefactionis. Quo fit vt sicut quantitas sequitur materiã, ita ꝑdicamentum vbi, & prędicamẽtum situs, et ꝑdicamẽtum passionis, sequuntur quãtitatẽ: quia nihil realiter patif, nec est in loco, nisi ratione quãtitatis: spiritualia em̃ nec sunt proprie in loco, nec realiter patiuntur, sed solũ intentionaliter in intellectu & voluntate. Et sicuti qualitas sequitur formã, ita prędicamentum qñ, & prędicamentum actionis, sequuntur formã: q; res nec mẽsurantur tẽpore, nisi ratione formę corruptibilis, nec realiter agũt, nisi per qualitates. Et sicut relatio, ita & habitus consequitur ad totum suppositum. ¶ Hinc primo considerato res esse pricipaliter in ꝑdicamẽto: nã alias quid opus erat Aristoteli distinguere ens ꝓrius in reale & rationis, deinde reale in decẽ prędicamenta. ¶ Secundo animaduertito dſiam inter tria priora ꝑdicamẽta accidẽtis & sex vltima: nam tria priora dicunt res intrinsecas substãtię, cętera vero sumũtur ab extrinseco. Itaq; ꝑdicamentum substantię sumitur ab eo quod est substantia: tria proxima, ab eo quod est in substantia: sex vltima, ab eo qõ est circa substantiam. ¶ Alij aliunde deducunt hanc diuisionem, quos refert hic Paulus Venetus. Alij nãq; ponunt nouem tantum prędicamenta, ponẽtes habitum in prędicamento quantitatis. Alij ponunt, quando, in prędicamẽto quantitatis, in quo ponit tempus. Alij, vbi, in prędicamento relationis. Alij putant actionem & passionẽ esse idẽ prędicamentũ. De quibus oĩbus in locis cuiusq; propriis disputabimus. ¶ Nominales qui res ad prędicamenta non admittunt, distinguunt prędicamenta penes varias connotationes, puta q; termini significantes absolute substantiam sunt de prędicamento substantię, & termini connotantes quantitatem, sunt in prędicamento quantitatis: & ita de cęteris. Attamen rationem reddere non possunt cur distinguãtur numero decem, nisi connotationes in dictos rerum essendi modos resoluant.

Sufficientia prędicamẽtorum.

¶ Ad primũ argumentũ respõdere quis forsan posset, cõcedẽdo accidẽs esse vniuocũ genus nouẽ ꝑdicamentorum: sed tunc (vt probat argumẽtum) prędicamẽta reducerentur ad duo generalissima, qõ est cõtra Aristotelẽ. Rursus per oppositũ extremũ, ne id cõcederet, quis forte negaret accidens esse vniuocum nomen ad nouem prędicamenta. At vero id etiam falsum apparet: nam accidens videtur significare vnam rationẽ cõmunẽ, puta accidere substantię. Quo circa medio mõ respondeo. Primo cõcedimus, q; accidens est vniuocũ ad nouẽ prędicamenta. Probat. Significat mediante eodem conceptu formali vnã rationẽ cõem q; simpliciter

Res sunt in prędi.

Accidẽs vniuocũ nõ tũ genus.

citer est in oĩbus: ergo est vniuocũ. Probatur antecedens. Accidẽs in cõmuni significat accidere substantię, abstrahendo ab hoc & illo modo inhęrendi: & hoc simpliciter cõuenit omnibus (non enim possumus dicere q; simpliciter cõueniat quantitati aut qualitati, & secundũ quid aliis) ergo significat mediante eodem conceptu vniuoce. Secundo dicimus q; non est genus. Paulus & alij quos viderim, nescio quas rationes cõfingunt: sed existimo, vti de ly ens diximus, ita dicendũ esse de ly accidens. Primo, q; nõ prędicatur quidditatiue: q; nõ formaliter significat quidditates accidentiũ, sed esse eorum in substantia. Et secundo (quod est adnotandum) dicimus, q; quãuis significet quidditatẽ, non tñ significat distinctũ gradũ, vt possit cõtrahi per dſias. Extẽ pli gratia, albedo cõstat ex colore & particulari dſia quę est extra rationem coloris: sicut rõnale, est extra rationẽ cõem animalis. Sed tñ accidens includitur in quocũq; gradu & quacunq; dſia accidẽtis: sicut ens in quocũq; gradu quidditatis realis. ¶ Et eodẽ modo rñdetur ad secundũ argumentũ, q; nec accidens absolutũ est genus ad quantitatẽ & qualitatem, nec relatio ad prędicamentum relationis, et ad sex vltima. Eo vel maxime quod sex vltima forte nõ sunt formaliter relationes, vt suo loco videbim⁹. ¶ Ad tertiũ respondetur, q; partes & differẽtię substantię nõ sunt directe in prędicamẽto: sed reductiue & ad latus ponũtur in prędicamẽto substantię: & similiter respondetur, q; puncti, linea, & angulus nõ directe, sed reductiue ponuntur in prędicamento quantitatis: & pariter priuationes reducuntur ad prędicamentum, vbi sunt formę quarum priuationem significant. ¶ Ad quartum in quo est maior difficultas multi sunt modi respõdẽdi. Buridanus in fine prędicamentorum, & alij multi putant entia rationis locari in prędicamẽto relationis: q; significãt relationem aut generis, aut speciei, aut alterius respectũ rationis. Hoc tamẽ nõ cõsonat veritati. Primo, q; in prędicamento relationis non ponũtur nisi relationes reales: & tamẽ relatio signi ad placitũ significantis est ens rationis, sicut & ratio generis, & ratio speciei. Et pręterea in prędicamento relationis ponitur solũ illud quod non habet aliud esse, q; comparari ad aliud: tamen esse genus non solum est comparari ad speciem, sed est esse aliquid eius: puta formam & prędicatum eius: sicut pars substãtię quãuis dicat comparationem ad substãtiam, nõ est in prędicamẽto relationis: quare genus potius est relatiuum secundum dici, q; secundum esse, vt illic declarabimus. ¶ Alij dicunt, q; entia rationis nõ sunt in speciali prędicamento, sed communiter in omnibus: quia in quocunq; est genus & species &c. Hoc tamen non est secundum Aristotelem, secundum quem nomina non ponuntur in prędicamento pro significatis materialibus sed pro formali: et quãuis substantia & quantitas sint genera, & species, tamen intentio generis formaliter est accidẽs rationis. ¶ Dicendũ ergo est, q; entia rationis sunt extra decem prędicamenta: nam primo Aristoteles distinxit ens in reale, & rationis: & deinde reale, in decem prędicamenta. Quapropter aut entia (quod asserit Paulus Venetus) rationis pertinent ad antepręd icamenta, vt prędicabilia generali nomine dicantur ante prędicamenta: aut fingendum est vndecimum prędicamẽtum quod sit entium rationis ordinatio.

De substantia.
CAP. V.

Substãtia max. ꝓpria quę.

SVbstantia autem, quæ quidem propriè in primisq; & maximè sic dicitur, est quæ neque de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est: vt quidam homo, & quidam equus.

Substãtię secundę.

Secundæ verò substantiæ, species hæ, in quibus quas in primis substantias appellabamus insunt, dicuntur: & hæ quidem, & harum specierum genera, vt quidam homo, in specie quidẽ homine est: genus verò speciei animal est. Secundæ igitur substantiæ hæ dicuntur, vt est homo atque animal.

Tex. ij. Manifestum autem ex ijs quæ diximus est, quod eorum quæ de subiecto dicuntur, necesse & nomen & rationem de subiecto prædicari: vt homo de subiecto quodam homine dicitur. Prædicatur etiam & nomen: hominẽ enim de quodam homine prædicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam enim homo & homo, & animal rationale mortale est: quare & nomẽ & ratio de subiecto prædicabitur. Eorũ verò quæ in subiecto sunt in plurimis quidem neque nomen, neque ratio prædicabitur de subiecto: in aliquibus autem nomen quidẽ nihil prohibet de subiecto prædicari interdũ, ratione verò est impossibile: vt album, cùm in subiecto sit corpore, prędicatur de subiecto: dicitur enim corpus albũ: ratio verò albi, de corpore nunquàm prædicabitur. Alia verò omnia, aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum singula depromenti fuerit: vt animal de homine ꝑdicatur: ergo & de quodã homine prædicabitur: nam si de nullo quorundam hominum, neque omninò de homine. Rursus color in corpore est: ergo & in quodam corpore. Nam si non in aliquo corporum singulorum est, nec omninò in corpore: quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substãtijs, aut in subiectis eis sunt. Non existentibus igitur primis substantijs aliquid aliorũ esse est impossibile. Omnia enim alia aut prædicantur de eis, aut in subiectis eis sunt: quare non existẽtibus primis substantijs impossibile est aliorũ aliquid esse.

Tex. iij. Secundarum verò substantiarum, magis substãtia est species quàm genus: propinquior enim est primæ substãtię. Si quis em̃ prima substantia quid sit ędat, euidẽtius cõueniens q; reddiderit, si speciẽ quã genus reddat: vt hominẽ quendã manifestius assignabit, hominem potius q; animal assignãs: illud. n. proprium magis cuiusdã hois, hoc autẽ cõmunius. Et cùm quandã arborẽ assignauerit, manifestiꝰ assigna

Universidad de Deusto
Biblioteca

bit,arborē assignādo quā plātā. Prętereà primę substantiæ ideo quod alijs oībus subijciuntur, & omnia alia de ipsis vel prædicātur,vel in ipsis sunt,ea gratia primæ substātię maximè dicunt. Vt autē primæ substātię ad oīa se habēt cætera, ita se species ad genus habet: subijcitur ēm species generi:genera enim de specieb⁹ prædicant: species autē cum generibus non conuertūtur. Quare & ex his species genere substātia magis est.Ipsarū verò specierū q̄cunq; genera nō sunt, altera magis altera substantia nulla est. Nihilo enim magis accōmodatiùs assignabis de quodā homine hominē assignādo, quā de q̄dā equo equū. Similiter autē & in primis substātijs, nulla altera magis altera substantia est: nihilo enim magis quidā homo substātia est,quàm bos quidā.

Tex. iiij. Meritò igitur post primas substantias,solæ aliorū omniū species generaq; secūdæ substantiæ dicūtur.Sola enim hæc,eorum quæ prædicantur primā substantiā indicant: quēdā ēm hominē si quis edisserat quid sit, specię q̄ genus accōmodatiùs demōstrabit: & manifestius q̄d sit faciet,hominē q̄ animal attribuēdo.Aliorū verò omniū q̄cquid attribuat q̄s , tribuet extraneę: velut albū, aut currit,aut aliud quodcūque hmōi depromendo. Quare meritò hæ solæ aliorū secūdæ substantiæ dicuntur.Ad hæc primę substātię eò quod alijs oībus subijciunt,& oīa alia de illis vel p̄dicātur,vel in ipsis sunt proprijssimè dicuntur substātiæ . Sicut autē primæ substantię ad oīa se habēt cætera,ita gña & species primarū substātiarum ad reliq̄ oīa se habēt: de his ēm reliq̄ oīa p̄dicant:quēdā.n.hominē dices grāmaticū esse:ergo & hominē & aīal grammaticum dices esse:similiter autem & in alijs.

Tex. v. Cōmune autē omni substantiæ est, in subiecto nō esse.Prima nāq; substātia nec in subiecto est,nec de subiecto aliq̄ dicitur.Secūda rū verò substātiarum cōstat quidē etiā sic,in subiecto nullā esse.Hō enim de subiecto quidē hoīe quodā dicit,in subiecto verò nullo est:nec ēm in quodam hominē hō est. Similiter autem & aīal de subiecto quidē dicit quodā homine, nō etiā est aīal in q̄dā hoīe.Prætereà,eorū q̄ in subiecto sunt,nomen quidē de subiecto prædicari interdū nihil prohibet:rationē verò, est impossibile. Secundarū verò substantiarū de subiecto & ratio & nomē p̄dicar:rationē ēm hominis de quodā homine p̄dicabis,& animalis similiter:quare nō erit eorū substātia,q̄ sunt in subiecto. Nō est autē propriū substātiæ hoc quippe & dria eorū est,quæ in subiecto nō sunt:bipes enim & gressibile de subiecto q̄dē homine q̄dā dicit,in subiecto verò est nullo. Nec ēm in homine bipes est, neq; gressibile.Ratio quoque dria de illo p̄dicatur,de quocunq; ipsa differētia dicitur. Velut si gressibile de homine prædicatur,& ratio gressibilis de homine prædicatur:est enim homo gressibilis.Neq; nos verò substantiarum partes conturbent, quasi quæ in toto sunt , etiam in substantia sient : quæ ita in toto quasi in subiecto sint,nec fortè eas non esse substantias fatēri cogamur.Non enim sic in subiecto quippiam esse,quemadmodum partem esse dicitur.

Text. vj. Ineſt autem substātijs differētijsq̄, omnes vniuocè vt prædicentur. Oīa ēm quæ ab his prædicata sumuntur,aut de indiuiduis, aut de speciebus prædicantur.A prima nāque substantia,prædicatio nulla est:de nullo enim subiecto dicitur.Secūdarum verò substantiarū spēs quidē de indiuiduo prædicatur:genus aūt & de specie p̄dicaī,& de indiuiduo.Similr aūt & dr̄ię, & de specieb⁹ & de indiuiduis p̄dicātur.Iam verò & rationē primæ substātię specierū generū̄q; suscipiūt,& species gn̄is:q̄cunq;.n.de p̄dicato dicūtur,eadē & de subiecto dicent.Similr aūt rōnē differentiarū suscipiūt species & indiuidua.Vniuo autem sunt quorū & nomen cōmune est & ratio eadem:quare omnia q̄ à substantijs differentijsque sunt,vniuocè prædicantur.

Tex. vij. Omnis aūt substātia hoc aliq̄d signi ficare videtur.In primis igitur substātijs indubitabile id verū̄q; est,hoc aliqd ipsas significare. Indiuiduū enim vnū̄q; numero est,quod significatur.In secūdis verò substātijs, similiter qdem propter appellationis figurā hoc aliqd significare videt,cū q̄s aut hoīem aut aīal dixerit:nō tū est verū,sed q̄le qd potiùs significat:nō est. n.vnū ipsum subiectū, vt ipsa substātia prima : sed de plurib⁹ ipse hō & aīal dicit,verū nō q̄le quid absolutè significat,per quale ac habitum:nihil.n.aliud albū q̄ quale significat.At species & genus circa substantiā quale ipsum definiunt:q̄lem.n. quādā substātiā sanè significāt. Gn̄e tū amplior definitio q̄ specie fieri solet,qui nanque animal dicit,is plura cōplectitur q̄ is quis hominē dicit.

Tex. viij. Competit p̄tereà substātijs,& nihil ipsis cōtrariū esse.Primę nāque substātiæ,vt alicui homini,aut alicui animali q̄dnā cōtrariū fuerit:nihil.n.prorsus his aduersatur.At neque ipse hoī vel animali cōtrariū q̄cq̄ esse videtur. Nō tū hoc substātię propriū est:& alijs.n. competit,vt quātitati:bicubito.n.aut tricubito nihil cōtrariū esse videtur:neque ipsis decē,neq; taliū cuiq̄ quicq̄ aduersatur.Nisi quispiam multū pauco, aut magnum paruo dixerit esse contrarium:attamen nihil eorum quæ definitæ sunt quantitatis,cuiquam prorsus aduersari videtur.

Tex. ix. At verò substātia nō suscipe grad⁹ vr̄, vt sit magis minùsve talis. Atq; nō dico substantiā substātia nō magis substātiā eē:hoc.n.iā dixi mus ita esse:sed quāq; substātiā idipsum quod est,

est,non dici magis ac minùs esse:veluti si substā tia eadem homo sit,non est magis ac minùs , aut seipso,aut alio,homo:non enim alius alio magis homo est: perindè atque album aliud alio magis ac minùs est album:corpus enim album magis albū nunc q̄ priùs: & calidū magis nunc calidum ac minùs dicitur esse: substantia verò non magis dicitur,nec minùs:neq; homo magis nūc homo quàm priùs dicitur esse,neque cęterorum quicquā omninò q̄ substantię subeunt rationē: quare patet,substātiam gradus suscipere nō posse,vt magis sit vnquā id quod est, atque minùs.

Tex.10. ¶ Maximè verò substantiæ propriū hoc esse videtur,idem inquā vnum q̄ue numero permanens,cōtrariorū esse susceptiuum:quale nihil in ijs q̄ substantiæ non subeunt rationem proferre possis,quod vnum numero cùm sit, recipere in se simul cōtraria possit:vt color vnus idemq̄ numero,albus idem ac niger: negotiúmve idem numero,bonum malū̄q; vt dicatur:ac in cæteris similiter,q̄cunq; substātia non sunt . Substantia autem vna eadē q̄ numero contrariorum est susceptiua,veluti quidā homo vnus ac idem interdùm sit albus,interdùm niger,& calidus atq; frigidus,& vitiosus ac studiosus.Ad alia verò nulla idipsum accōmodari videt nisi fortasse quispiam instaret,orationē opinionē q̄; dicens cōtrariorū esse susceptiuas . Eadem enim oratio falsa veraq̄ esse videtur: nam si vera est hæc oratio,quempiam inquā sedere, si ille surgat eadem hæc oratio falsa erit.Idem & in opinione fieri videt. Nā si quispiā opinatur quempiam sedere,si surgat ille,falsō nimirū opinabitur,qui de illo eandē habet opinionē.Enimuerò si quispiam & his illud accōmodatum duxerit esse,in modo tamē habebit vtiq; differētiā:substātię enim ipsę sui mutatione cōtrariorū sunt susceptrices: si fit ēm ex calido quippiā frigidū,mutat sanè,alterat ēm vt patet:& similiter si nigrū ex albo fit , & studiosum è vitioso,& ī cęteris simili modo,vnū quidq; mutationē suscipiēs,contrariorū est susceptiuum.In oratione verò atq; opinione non ita fit, sed ipsæ quidē īmobiles penit⁹ manēt:si res autē moueat, ibi tū euadūt circa eas cōtraria: oratio nāq; eadē manet , quēpiā inquā sedere:re autē mota, interdū vera,interdū falsa fit.Eadē circa opinionē etiā fiūt. Quare saltē hoc quidē modo substātię propriū erit,ipsam sui mutatione susceptricē cōtrariorū esse. Quòd si q̄spiā & hoc acceptet,opinionē vt putet , orationēmve susceptiuas cōtrariorū esse,sciat idipsum verū nō esse. Oratio nāq; opiniove,nō quia suscipiūt aliqd,ideo susceptiua cōtrariorū esse dicunt:sed quia circa quippiā aliud accidit aliquid. Ex eo nāq; vera vel falsa oratio ac opinio dicit esse,quia res ipsa est,aut non est: nō quia ipsę cōtrariorum sunt susceptiuæ. Simpliciter enim à nulla re prorsùs aut oratio aut opinio mouetur:quare nō erunt susceptiuę profectò cōtrariorū si passio in ipsis nulla efficiat. At substātia hoc susceptiua cōtrariorū dicitur esse, quòd contraria suscipiat ipsa. Morbum enim & sanitatē, nigredinē atq; albedinē suscipit:atque vnūquodque talium ipsa suscipiens, susceptrix contrariorum dicitur esse. Quare substātiæ proprium erit,ipsam vnum idemq; numero permanentem,mutatione sui susceptricem esse contrariorum. Sed de substantia quidem hactenùs.

Diuisione prædicamēto

rum præmissa ad singulorum Aristot. enarrationē descēdit. Hęc adeo cognitu arduū est cur a substātia inchoauerit. Est enim substantia fundamētum vnde reliqua prædicamenta pendent,& cuius attributione distinguūtur & cognoscunt. Atq; adeo substātia(vt.7.met. tex.4.habet) est oīm rerū prima,ratione, cognitione,& tpe. Atqui capitulū hoc quintū in duo secat p̄ncipalia mēbra. In primo constituit Aristo. subiectū & p̄dicata in recta linea huius prædicamenti:& in altero exponit eius proprietates . In primo membro sunt textus quatuor. Insinuat enim primo diuisionē substātię in primā & secundā:& vtrāq; definit. Mox cōparat secūdas substātias ad prædicata aliorum prædicamentorū,& primam substātiā ad oīa prædicamenta. Deinde cōparat,& inter se secūdas substantias,& inter se primas. Postremo reddit rationem nominum illorum,secunda substantia,& prima substātia,q̄ in.1.tex.fuerāt definita. In secundo mēbro iuxta sex p̄prietates substātię sex distinguūtur tex. Atq; adeo totū caput distribuitur in decem tex.

¶ Ad intelligentiā definitionis

primę substātię cōsiderandum est,non esse duas definitiones vt aliqui putant,sed vnam sicuti admonet Albertus:vt definitū sit totū illud,substātia q̄ propriè in primisq; & maxime dicit,& reliquū sit definitio. ¶ Propriè. Ad differentiā accidētium ā fm Arist. 5.met.tex.15.substātia tertio mō accipit p essentia cuiuscūq; significata per definitionem,& sic essentia accidētis quodāmō dicit substātia. At q̄ substātia, vt nomē sonat,dicit a substādo:q̄ vez substat alijs in essendo,& proinde in p̄dicando:& accidentia nō substant alijs accidentib⁹,nisi quatenus ipsa sustētantur in substātia.ideo primū prædicamentum ,p̄riè dicit substātia. ¶ In primis.i.principalē. Ad diriam secūdarū substātiarū:nam secūdę substātię substant quidē accidentibus,sz tū rōne primę substantię:hō ēm aut animal,in cōi,nō est albū nisi q̄ Petrus est albus:suppositū nāq; est primū subiectū accidētiū: atq; adeo inde dicitur suppositū. ¶ Maxime.i. q̄ primis substat:nā accidēs,vt quantitas, substat alijs accidētib⁹:secūdę verò substię substāt plurib⁹:nā substāt etiā quātitati:sz prima substātia substat plurimis quin etiā vniuersis:nā substat & secūdis substātijs. Hęc ergo substātia,quā ,p̄riè & maxime vocāt substātiā(ait Aristo.)est q̄ neq; de subiecto dicit, neq; in subiecto est. Et hęc est definitio. Cuius prima particula separat primā substātiā a secūdis:secunda verò secernit eā ab indiuiduis accidentiū. Vnde prima particula,vt notauim⁹.c.2.accipit secūdę intētionaliter,& secūda primę intētionaliter. Nā p primā distinguit inter secūam intētionē primę substantię,q̄ est subijci: & secūdā intētionē secūę substantię,

Prima.

Maxime.

Prima substātia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

que est prædicari: & per secundā distinguitur inter naturā substātię, q̄ est per se esse, & naturā accidentis, q̄ est inesse. ¶ Qđ si quis arguat cōtra definitionē, q̄ conueniat partibus substātię: nā, hęc manus, nec de subiecto dr̄ (cū sit singularis) nec in subiecto est cū nō sit accidēs. Rndetur, q̄ in definitione, cum dat negatiue, debet subintelligi genus: vt sit sensus, Prima substātia est substātia q̄ nec de subiecto dicitur &c. & accipit substantia pro eo qđ ponit in recta linea quo partes substātię nō sunt substantia. ¶ Simili proportione intelligitur definitio secūdę substātię: nisi q̄ litera est suboscura. Sz notato, q̄ licet secūdę substātię sint in primis ad modū, quo forma vniuersalis est in particulari: q̄ formaliter p̄dicant de illis, nihilominus etiā primę substātię sunt in secūdis ad modū quo pars est in toto: nā vt. c. de spē exposuim⁹, superi⁹ est quoddā totū respectu inferioris, qđ ptinet in superiori. Itē notato ly, imprimis, accipi aduerbialiter p eo qđ est, principalr. Est ergo sensus. Secundę substantię dicuntur species hę. i. species illę, in quib⁹, quas principaliter substātias appellabam⁹, insunt. i. sub quibus primę substantię cōtinentur. Species (inquit) hę, & harū specierū genera: sicut enim hō singularis est in specie, ita spēs est in genere. Quare vero dicātur secundę substantię, explicabitur in. 1. quęstione. Tex. 2. ¶ In secūdo textu qui incipit, Manifestū est &c. explicās latius Arist. rationē primę substātię cōparat primo scōas substantias ad vniuersalia accidentiū, & scōo primā substantiā ad vniuersas res omniū prædicamentor̄. Dđa ergo est inter vniuersalia substātię & vniuersalia accidētiū, q̄ vniuersalia substātię p̄dicantur de suis inferior⁹ nōie & rōne: accidētia vero de substātia, qđā nec nōie p̄dicantur nec ratione: & qđā p̄dicant nōie, sz nō ratione. Ubi notādū, q̄ aliquid prædicari de alio scēm nomē, est q̄ nomen p̄dicati sit nomen subiecti: & prædicari fm rationē, est q̄ definitio prædicati sit definitio subiecti. Accipitur em̄ ratio pro definitione, vt patet in exēplo Aristotelis. Species ergo & genus, p̄dicantur de Petro fm nomen & fm rationē: q̄ Petrus est hō, qđ est nomē spēi: et est aial rōnale, q̄ est eius definitio. Et pariter est animal, qđ est nomē generis: & est viuens sensibile q̄ est eius definitio. Accidētia vero si accipiant in abstracto, neutro mō prædicātur de substātia: q̄ Petrus nec est albedo, nec est color: disgregatiuus vlus. In cōcreto vero accidēs p̄dicatur fm nomen: q̄ nomen concretum albedinis est nomē corporis, nam corp⁹ est album: tamē definitio albi nō est definitio corporis. Tex. 3. ¶ In textu. 3. qui incipit, Secundarū &c. facit Aristo. tres cōparationes: primā, inter secundas substantias: vcz q̄ spēs est magis substantia, q̄ genus. Quā duabus rōnib⁹ demonstrat. Prima, q̄ cum prima substātia sit maxime substantia, id quod propius accedit ad primā substantiam & euidētius explicat eius quidditatem est magis substantia, hoc autem est species: quęrenti nāq; quid est Petrus, euidentius rndebitur esse hoiem, q̄ esse animal: nā aial, nō explicat totā essentiā Petri, sicut hō. Secūdo, q̄ prima substātia ideo est maxime substantia, q̄ plurib⁹ substat, sed post primā substātiam pluribus substat species, q̄ genus (nā spēs substat etiā generibus ipsis) ergo species est magis substātia. Eadem rōne gen⁹ quāto inferius, tāto est magis substātia. ¶ Scōa comparatio est inter spēs specialissimas sub eodē gñe. Ait em̄ nullā huius spērū esse magis substantiam alia, vt hō non est magis substātia q̄ equ⁹. ¶ Atq; adeo tertia cōparatio est iter primas substātias: inter quas eadem rōne nulla est magis substātia q̄ alia, vt hic hō, hic equus, hic lapis, & qualiter sunt primę substātię. Tex. 4. ¶ In. 4. & postremo tex. huius mēbri qui incipit, Merito &c. Philosophus reddit rōnem quare scōę substātię dicant substātię: nam cū substātia dicatur a subsdo, & scōę substantię non substent. i. non sint prima subiecta, sz prædicata q̄ se habent vt forma respectu subiecti, potius deberent dici qualitates substantię. Rndet, ergo. q̄ recte dicūtur substātię: qđ probat duab⁹ rationib⁹ sumptis ex duabus acceptionibus substātię: nā substantia vt dictū est, accipit primo mō fm Arist. pro quidditate substātię, & scōo modo pro eo qđ substat tanquā subiectū alior̄. ¶ Prima rō procedit primo modo. Probatur em̄ scōas substātias recte appellari substātias: q̄ p eas respondet ad quęstionē qđ est prima substantia: licet per spēm propius rndeat q̄ per genus: q̄ spēs explicat vltimā dr̄iam, atq; adeo totā essentiā rei: quęrēti em̄ quid est Petrus, rndetur, prie q̄ est hō, & cōsuse q̄ est aial. Accidētia vero nō sunt substātię: q̄ nō explicāt quidditatē substātię. ¶ Scōa ratio, procedit ex scōa acceptione substātię. Primę substātię eo dicunt primę, q̄ substant vniuersaliter oībus prædicatis, sed gña & spēs post primas substātias substāt etiā cunctis accidētibus, ergo merito dicuntur scōę substātię. Et ponit exēplum de accidentibus spiritualibus, puta grāmatica: ad denotandū q̄ nō solū substāt accidētib⁹ corporalib⁹ q̄ insunt mediāte quātitate, sed oib⁹ simpliciter. Atq; notandū q̄ cū ait, si quidā hō est grāmaticus, hō est grāmaticus, nō solū est sermo cōditionalis, sed causalis. Etenim accidēs prius natura recipitur in diuiduo qđ est fr̄us generationis, & propterea inest speciei: hō nanq; in cōi de se nō dicit, q̄ sit albus nec niger, sed quia Petrus est albus, homo est albus.

Prima p prietas.

¶ Textus quintus qui incipit,

Cōmune autē, initiū est scōi mēbri huius capitis, in quo sex assignātur substātię ppriętates: cū. n. gñalissima prædicamentorū definiri nequeāt, cuiusq; propriętates Arist. enarrādo, eorū describit naturam. Quarū prima est, cōe esse oi substātię in subiecto nō esse. Hāc & sequētes ppriętates Moales tris accōmodāt, vt sensus sit, q̄ tri significātes substātiā absolute nō insunt subiecto. i. nō p̄dicant accidēraliter: itaq; inesse apud ipsos, accipit hic scōe intētionaliter. ¶ Sz quāuis ita sit, q̄ hmōi tri nō p̄dicant accidētaliter, id nihilomin⁹ accidit tris rōne rei signifi cate: enimuero q̄ substātia nulli realiter inest, fit vt nec ipsa nec nomē eius prædicet accidentaliter. Tū Arist. inesse subiecto, intelligit hic prime intentionaliter, vt ex modo essendi, modū venemur p̄dicādi: qđ ex cōtextu literę palā fiet. ¶ Tres particulas habet hic textus. Primo probat cōclusionē dicens, q̄ primā substātiā manifestū est nō inesse subiecto. Sz de secūdis posset quis dubitare: eo q̄ scōę substātię prædicantur de subiecto. Et cū p̄dicatum habeat se vt forma, & subiectū vt materia, fit vt scōę substātię appareant esse in subiecto. Quę verba ostendunt, hoc qđ est, esse in subiecto, accipi prime intentionaliter: est em̄ ad sensum manifestū, supposita substantialia p se subsistere & nulli inesse, qđ nō est tam manifestū de p̄dicatis substātialibus. Si vero esset sermo de tris: tam notum esset, ly hō, nō prædicari accidētaliter q̄, ly Petrus. Probat ergo Aristo. scōas substātias nō esse in subiecto duplici rōne. Primo, q̄ quāuis hō dicatur de subiecto. i. sit prædicatum essentiale primę substantię, nihilominus nō inest primę substātię tanquā subiecto: hō em̄ non est in quoda hoie. i. hō non est qualitas in rębus Petro, sed dicit essentiā Petri. ¶ Scōo id probat, q̄ eorū q̄ sunt in subiecto (vt iam mō dictū est) nō prædicātur nōie & ratione: sicut ratio & definitio albi, nō est definitio corporis: sed tamē scōa substātia prædicatur nōie & ratione de prima: nam definitio hoīs est definitio quidditatiua Petri. Et nota vim rationū istarū in hoc cōsistere, q̄ esse in subiecto simpliciter, est esse in aliquo tanq̄ in sustentāte a quo recipit esse: at secundę substātię, nō sunt hoc modo in primis: q̄ potius cōstituunt essentiā primę substātię. Et ideo secundę substantię sunt de primis, tanq̄ de subiecto prædicationis, sed nō sunt in illis, tanq̄ in subiecto inhęsionis. ¶ In scōa particula textus, declarat hāc nō esse propriętatē solius substātię. Enimuero differentia nō est in subiecto, q̄ est de essentia rei sicuti genus. Itē q̄ etiā prædicatur nōie & ratione. Ratio em̄ rationalis (quę est vti ratiōe) est etiā ratio hoīs: q̄ si quis arguat differentiā nō habere definitionē (vt supra dictū est) iam primo capite respōsum est, q̄ ratio accipitur pro definitione in his quę habēt definitionē: in aliis vero definitione carētibus, accipitur, ratio, pro cōceptu obiectiuo: vel pro descriptione quę accipit loco definitionis. ¶ In tertia particula respōdetur dubitationi: q̄ videtur q̄ hęc propriętas nō cōueniat oi substātię, quę dubitatio prouenit a partib⁹ substātię. Apparēt enim materia, & forma, & caput esse in subiecto: nā partes sunt in toto. Respōdet Arist. q̄ partes nō sunt in toto, inhęrentes illi tanquā subiecto, sed sunt cōponentes totū: & per oēs pertinent ad essentiam rei. Itaq; vult Arist. cōcludere hāc propriętatē nō solū substantię in recta linea, sed partibus quoq; tā metaphysicis, vt differētijs, quā physicis, vt essentialibus & integralibus, cōuenire: accidētia em̄ sunt in toto, & supponūt totū compositū a quo dependent: sed partes sunt in toto, tanquā cōponentes totū, qđ ab illis pēdet. ¶ In textu sexto qui incipit, Inest autē, subditur secunda propriętas substantię: videlicet quod substantię omnes vniuoce prædicantur. Quę quidem propriętas & rebus conuenit, & subinde terminis. Ponitur plurale ad designandum species & genera: cū em̄ ait, omnes substantię, intelligit oia prædicata prædicamēti substantię: nam prima substantia nō potest esse prædicatū. Ubi notato id qđ diximus in cap. de specie, indiuiduū substātię nullatenus prædicari, nec de seipso: nā Petrus est Petr⁹, nō est simpliciter prædicatio, sed scōm quid. Probat cōclusionem. Oia prædicata prædicamēti substātię prædicantur de suis inferioribus nōie & ratione: ergo prædicātur vniuoce. Utraq; præmissa iam modo probata est: & cōsequentia patet ex definitione vniuocorū. Ait vero hanc propriętatē etiam cōuenire differētijs. Et probat, q̄ definitio secundarū substātiarū & definitio differētię sit etiā definitio suorū inferior̄: si per regulā antepredicamentalē, quicquid cōuenit prædicato, cōuenit etiā subiecto essentialiter inferiori. ¶ In textu septimo qui incipit, Ois autē substātia. &c. subiungit tertia propriętas substantię: videlicet q̄ ois substātia videt hoc aliquid significare: sola tamē prima substantia significat hoc aliquid: secūda vero substātia nō significat nisi quale quid. Id cuius euidentiā id in primis ex superioribus meminisse opus est, q̄ cū in prædicamētis Arist. & de rebus principaliter & subinde de tris tractet: nusq; loquit de rebus, nusq; vero de tris. Et ideo hanc propriętatē substantię explicat per significationem terminorū, q̄ vcz nomē singulare significet hoc aliqđ: nomē vero vniuersale substātię, significet qle qđ. ¶ Ubi, p interptatione terminorū notādū est, q̄ quē admodū, ly aliquantū, significat quātitatē de formali: ly aliquale, significat qlitatē: ita ly aliqđ, significat substantiā in cōi siue primā siue secundā. At ꝯ pnomē demōstratiuū designat id qđ oculis obijcit, qlia sunt supposita: & ideo, hoc aliqđ, tm̄ valet sicut, substātia hęc & vna numero. Sed tm̄, qle, cū simpliciter profert, significat de formali qualitatē, q̄ est res quarti prædicamēti: nihilominus accipit aliqn gñaliter, p oi illo qđ se habet vt forma respectu alteri⁹: & q̄ natura substātię, in cōi significata, habet se vt forma respectu suppositorū: idcirco noīa vniuersalia p̄dicamēti substātię dicunt significare qle qđ. i. qualitatē substantialē. Itaq;, cū, qđ, vel aliqđ significet in cōi substantiā, hoc aliquid, significat subm̄ primū substātię, & qle quid, significat prædicatū. Quocirca Aris. 5. met. tex. 15. dicit, q̄ substātia, vno mō significat substātiā singularē: alio mō accipit vt significat, quod qđ est. i. quid itatē. ¶ Lucida ergo est, ꝓbatio Arist. ait. n. q̄ prima substantia manifeste significat hoc aliqđ: q̄ pma substātia est vnū numero indiuiduū: sed in scōis substātijs noīs figura est in causa, vt videant significare hoc aliquid: nā, homo, aīal. &c. cū significēt rem per se subsistētē, & nō subsistāt nisi supposita, vident significare hoc aliquid: sicut, Petrus, & Paulus. Sed tū cū nō significēt vnū numero: sed significēt naturā essentialē, q̄ est plurib⁹ cōis, potiꝰ significāt, quale qđ. ¶ Et subdit, nō q̄ significēt qle simpliciter, sicut albū, nā albū, solū qle significat, sed significāt quale qđ. i. naturā substantialē. Qđ si arguas, q̄ nomē vniuersale, hō, significat etiā indiuidua ꝓ quib⁹ supponit: rndetur, q̄ primariū significatū est natura in cōi: sed materialia, sunt in diuidua. Atq; Arist. tā anxie ꝓbat, scōas substātias nō significare hoc aliqđ sed quale quid, vt opinioni Platonis cōtradicat: nā Plato vniuersales substātias dicebat esse separatas: aduersus quē. 7. meta. tex. 43. & infra, ꝓbat inde sequi illi⁹ modi substātias debere esse primas substātias, puta, subsistētes: sicut Petrus, & Paulus, qđ manifestat esse impossibile: nā vniuersalis substātia, cū sit p̄dicatū formale indiuiduor̄, nō ꝑt esse p se subsistēs sed debet esse in indiuiduis tanquā eorū forma. Et in hoc sensu cōcludit aduersus illū, q̄ vniuersalia nō sunt substātię. i. subsistētes: & hoc est qđ dicit hic, q̄ nō significāt hoc aliqđ: sed qle qđ. ¶ Subiūgit tandē Arist. q̄ gñe amplior est definitio quā spē, qđ est dicere, gen⁹ amplior rē formā significat. i. naturā magis vniuersalē quā spēs: & p oīs magis significat qle quid: nā spēs solū significat naturā indiuiduor̄, gen⁹ vero naturā pluriū specierū. ¶ In textu octauo, q̄ incipit, Competit

Quarta p prietas.

ꝑterea. subdit ppriętas quarta substātię, puta substātię nihil esse cōtrariū. Et primo asserit propriętatē: deinde subiūgit nō cōuenire hoc soli substātię: q̄ & quātitati etiā cōpetit: & tertio soluit dubitationis cula, nēpe, q̄ nō sit certū id oi quātitati cōuenire. Propriętatē hāc Arist. nō aliter ꝓbat quā inducendo: quppe q̄ supponat & ex natura substātię, & ex prima ei⁹ ppriętate hāc esse manifestū. Contraria em̄ ea sunt (vt in postprædicamētis videbitur) quę sunt sub eodē gñe, & circa idē subm̄ mutuo se expellūt, vt calidū & frigidū: sed substātia est qđ oibus aliis substat, & ipsa in nullo subiecto recipitur: ergo substātię nihil est cōtrariū. Exēpli gra. Caliditas & frigiditas sunt contraria: quia in eodem subiecto altera alteri succedit, vt res quę modo est calida possit esse frigida: sed res quę modo est homo, non potest post modū esse equ⁹: nec res quę modo est aqua, potest eadē esse ignis: ergo substātię nihil est cōtrariū. Et ꝑterea. Unū contrariū nō pōt alterius esse subm̄: secundo de genera. tex. 6. caliditas em̄ esse nō potest frigiditatis subiectū: sed substātia omniū in vniuersum est subiectū accidētiū: ergo nullū est sibi cōtrariū. Unde optime subnotauit Arist. propriętatem

Secunda substantia.

Prædicari nomi. & ratione.

Esse in subiecto.

Scōa propriętas.

Tertia propriętas.

Scōa expositio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hanc perſpicatius lucere in primis ſubſtantijs, quam in ſecundis: euidentius enim eſt primam ſubſtantiã nulli ineſſe: & per oñs eſſe impoſſibile vt res quæ modo eſt Petrus, ſit poſtmodũ Paulus aut res alia: ſed de ſpecie aut gñe nõ eſt adeo manifeſtũ, cũ (vt dictũ ſit) habeãt ſe vt formæ primarũ ſubſtantiarũ. ¶ Hinc ſequit, propietatẽ iſtã congruentius adaptari rebus ỹ terminis: negat em̃ Ariſt. ſubſtãtijs realẽ cõtrarietatẽ qualis eſt inter qualitates: tametſi ratione rerũ cõueniat etiã terminis prædicamẽti ſubſtãtię nõ eſſe propie cõtrarios. ¶ Subiũgit ſcõ Ariſt. hãc propietatẽ cõuenire etiã quãtitati, vt lineę nihil eſt cõtrariũ, aut ſuperficiei. Non em̃ ſunt accidẽtia quę ſe expellãt circa idẽ ſubm̃: & eadẽ ratione bicubitę quãtitati nõ eſt cõtraria tricubita, quę ſunt ſpẽs quãtitatis cõtinuę: ſicut nec cõtrariantur, binarius, & ternarius: q̃ ſunt ſpecies quãtitatis diſcretę. ¶ Addit tertio Ariſto. q̃ forſan q̃s dubitabit, multa cõtrariari paucis, quę ſunt ſpecies quantitatis diſcretę: & magnũ paruo, quę ſunt ſpecies quãtitatis cõtinuę. Videtur em̃ ex natura ſignificatiõis habere oppoſitionẽ, ſicut albũ nigro: & reſpõdet, q̃ quicquid de iſtis ſit, tñ quãtitates illę quę ſunt certę & determinatę, vt binarius, ternarius, bipedale, tripedale, nõ cõtrariãtur. Magnũ & paruũ dicunt quãtitates indeterminatę, q̃ in quacũq; quantitate reperiuntur: nã & inter elephãtes reſpectiue eſt aliq̃s paruus: & inter formicas eſt aliquã magna. ¶ In textu nono qui incipit, At vero ſubſtãtia, ſequit̃ ꝓprietas quinta ſubſtãtię, nẽpe q̃ ſubſtãtia nõ ſuſcipit magis & minus. Vbi primo Ariſt. exponit ſenſum ꝓprietatis: & deinde inductiue indicat eã. Vtplex em̃ eſt ſenſus ꝓprietatis huius, ſcõm q̃ ſubſiſtãs, aut accipitur ſecũdę intẽtionaliter, prout re ipſa in quantũ ſubſtat ſecundę intẽtioni, aut accipitur primę intẽtionaliter pro re ſcõm ſuũ eſſe abſolutũ. Iſtã primo modo ſupra dixerat Ariſt. ſubſtantiã recipere magis & minus: q̃ prima ſubſtãtia eſt magis ſubſtãtia ỹ ſcõa: eo q̃ principaliter & maxime ſubſtat, & inter ſcõas ſubſtãtias ſpecies eſt magis ſubſtãtia ỹ genus. Vnde ꝓprietas hęc quinta ſolũ cõuenit ſubſtãtię ſcõ modo: hõ em̃ in quantũ homo, nõ ſuſcipit magis & min⁹, nec aſal in quantũ aſal. ¶ Atqui Moſales propietatẽ hãc ſolũ intelligũt ſcõę intẽtionaliter, in hoc ſenſu, q̃ termini prędicamẽti ſubſtãtię nõ prędicãtur cũ his aduerbijs magis & minus: q̃ vnus nõ eſt magis homo aut magis aſal ỹ alius. Attamẽ quãuis ita ſit q̃ ꝓprietas hęc cõueniat terminis, nihilo minus tñ principaliter cõuenit rebus: terminis vero tanq̃ ſignis rerũ. Enimuero ſicut eo q̃ albedo eſt intẽſibilis, & remiſſibilis, ly albũ, prędicatur ſcõm magis & minus: ita eo q̃ ſubſtãtia nõ eſt intẽſibilis, aut remiſſibilis, termini prędicamẽti ſubſtãtię nõ prędicãtur ſcõm magis & minus. ¶ Hanc iſtam propietatẽ ſolicitus eſt Ariſto. aliter ỹ inductiue cõfirmare: q̃ ex prima & quarta fit manifeſta. Ad cuius intelligentiã adnotandũ eſt, q̃ rerũ omniũ eſſentię, ſiue ſubſtãtia ſit ſiue accidẽs, cõſiſtunt in indiuiſibili, nec additionẽ recipiẽtes nec diminutionẽ. Enimuero, quemadmodũ nullus eſt magis homo ỹ alius, aut magis aſal: ita neq; vna quãtitas eſt magis quãtitas quã alia, neq; vna albedo magis albedo, neq; vna relatio magis relatio quã alia. Et hoc eſt vnũ eorũ in quibus ſpecies ſunt ſicut numeri, vt docet Ariſto. 8. Meta. tex. 10. ſicut enim numero additio fieri non poteſt, quin mutetur ſpecies: ita neq; rerũ eſſentijs. Hinc fit vt intẽſio aut remiſſio ſolũ conueniat accidẽti in ordine ad ſubiectũ: q̃ videlicet perfectius eſſe habet in ſubiecto magis actuãdo ſubiectũ, aut minus perfectũ minus actuãdo. Cum ergo ſubſtãtia nulli inſit, nõ poteſt habere aliud, aut aliud eſſe in ſubiecto: & ideo ſuapte natura nõ ſuſcipit magis & min⁹. Illi vero qui tenẽt intenſionem fieri per additionẽ gradus ad gradum: & per conſequens quod albedo etiam extra ſubiectum poteſt eſſe magis aut minus intenſa: non poſſunt tam euidentem adducere rationem huius propietatis: nam ſi albedini ſeparatę poteſt fieri additio, non poteſt̃ euidenter reſponderi cur ſubſtantię non fiat. Nihilo minus reſpondebunt hanc eſſe naturam ſubſtantię & illam naturam accidentis. ¶ Sequitur etiam hęc propietas ex quarta: quia accidentia corporalia per maiorem aut minorem admixtionem contrarij ſunt minus aut magis intenſa, vt calor, albedo, & alia. Corporalia inquam, quę pertinent ad qualitates primas: nã lumen, quia non habet contrarium ſine mixtione eſt magis aut minus intenſum. Cum ergo ſubſtantia non habeat contrarium, non eſt intenſibilis aut remiſſibilis. ¶ In. 10. & poſtremo textu qui incipit, Maxime vero ſubſtantię. &c. tandem cõcluditur vltima propietas quę maxime conuenit ſubſtantię, videlicet q̃ vna & eadem numero ſubſtãtia ſit ſuſceptiua contrariorum. Et habet hic textus particulas tres. In prima probatur excluſiua, videlicet, tantum ſubſtantię conuenit. &c. Et primo probatur ex exponentibus, negatiua ſcilicet q̃ nulli rei alius prędicamenti quam ſubſtantię conuenit ſuſcipere contraria: idem enim color numero non ſuſcipit cõtraria. Addit, idem numero, quia in genere aliquis color eſt albus, & aliquis niger. Deinde probat affirmatiuam: quia vnus & idem homo ſucceſſiue modo eſt albus, poſtea niger. Et propietas hęc ſequitur ex tertia: ex hoc enim q̃ ſubſtãtia ſignificat hoc aliquid, ſequitur q̃ eſt primum ſubiectum omnium in vniuerſum accidentium: & per conſequens contrariorum ſucceſſiue. ¶ In ſecunda particula arguit, q̃ non ſit hoc propriũm ſubſtantię: nempe q̃ non conueniat ſolinam, oratio, & opinio, recipit contraria & non eſt ſubſtantia. Oratio eſt propoſitio apprehenſiua ſignificans verum vel falſum: in quo autem ſit prędicamento, cap. ſequenti videbitur. Opinio vero eſt propoſitio iudicatiua quę pertinet ad prędicamentum qualitatis: & vtraq; recipit verum vel falſum, vt ſi quis a longe videat hominem ſedentem, quem iudicat ſedere: & ipſo ſurgente ſemper iudicet ſedere: oratio & opinio mutatur de vera in falſam. In tertia particula reſpondet dupliciter. Primo, q̃ licet concederetur orationem & opinionem recipere contraria: nihilo minus non recipiũt contraria per ſui mutationem, ſed per mutationem rerum: mutatur enim oratio de vera in falſam: non quia ipſa aliquid perdat aut acquirat, ſed quia res ſignificata mutatur, puta, quia homo qui ſedebat ſurgit. Subſtantia vero recipit contraria per ſui mutationem: & ideo quamuis ſimpliciter ſuſcipere contraria non eſſet propriũm ſubſtantię: tamen hoc dus ſuſciptendi, ſcilicet, per ſui mutationem eſſet illi propriũm. Secundo ad rem propius reſpondet negando ſimpliciter, q̃ oratio aut opinio ſuſcipiat contraria. Et ſolutio ſtat in hoc, quod oratio realiter non recipit contrarium, id eſt, contrarias qualitates: ſed ſolum denominationes contrarias: nam oratio propterea q̃ nunc denominetur vera & poſtea falſa, nihil acquirit aut perdit: ſed res eſt quę mutatur: ſicut ſi ego ſim nunc Petro dexter, & me immoto ipſe mutetur ad dexteram meam, ero illi ſiniſter ſine aliqua mutatione, nec atq; hac ratione prętendit Ariſto. hanc propietatẽ conuenire ſubſtantię tanquam propriũm quarto modo.

Quæſtio

Quinta ꝓprietas.

Sexta ꝓprietas.

Quæſtio prima.

Vtrùm prima pars textus ſit vera.

A Parte negatiua argr̃.

Primo. Nulla eſt ſubſtãtia quę diuiditur in primã & ſecundã: ergo diuiſio illa ſupponit falſum. Probatur añs. Aut diuidit hic ſubſtãtia, vt generaliſſimũ primi prędicamẽti, & hoc nõ: q̃ cũ generaliſſimũ ſit ſecũda ſubſtãtia, diuiſum cõuerteretur cum vno membro diuiſionis: aut accipitur ſubſtãtia, vt eſt cõe ad primã & ad ſecundã ſubſtantiã, & hoc nõ: q̃ non poteſt eſſe vna intẽtio cõis primę & ſecũdę ſubſtãtię: intẽtio em̃ primę ſubſtãtię eſt eſſe ſubiectũ, & intẽtio ſecũdę eſt eſſe prędicatum: ergo nõ poteſt aſſignari vnicũ diuiſum illius diuiſionis. Et cõfirmat. Aut inter primã & ſecundã ſubſtantiã eſt diſtinctio ex natura rei ſeclusa operatione intellectus: aut eſt ſola diſtinctio rationis, per operationẽ intellectus: ſed nulla iſtarũ: ergo nullo modo diſtinguunt: & per oñs diuiſio ſupponit falſum. Probatur minor. Si eſſet diſtinctio ex natura rei, tũc ſecũda ſubſtãtia non prędicaretur formaliter de prima ſubſtãtia: & per cõſequens, nõ eſſet ſpecies neq; genus reſpectu illius, cuius oppoſitũ aſſerit Ariſt. Quod aũt diſtinguant ſola ratione, vt eſſe cõtra Ariſtotelẽ qui ait, ſolã primã ſubſtantiã eſſe principaliter & ſimpliciter ſubſtãtiã: ſecundã vero non eſſe ſubſtantiã, niſi cũ addito. Itẽ primã ſubſtantiã ſignificare hoc aliquid, & ſecundã quale qd: q̃ apparet maiorẽ arguere diſtinctionẽ ỹ rationis. ¶ Secũdo arguitur cõtra definitionẽ primę ſubſtãtię. Aut definitur illic res aliqua ſingularis, & hoc nõ: q̃ (vt ex ſententia Platonis, inquit Porphy. &c. de ſpẽ) de ſingularibus nõ eſt ſcientia: & per oñs nec eſt definitio: quod etiã teſtatur Ariſt. 2. poſt. tex. 22. aut definit aliqd cõe & vniuerſale, & hoc nõ: q̃ prima ſubſtãtia eſt qd ſingulare diſtinctũ cõtra vniuerſale: ergo nõ põt aſſignari adęquatũ definitũ definitionis primę ſubſtãtię. ¶ Tertio cõtra definitionẽ ſcõę ſubſtãtię arguit, q̃ genera & ſpẽs non debeãt appellari ſecũdę ſubſtãtię. Vniuerſalia ſunt priora natura ỹ ſingularia: nã vniuerſalia ſunt perpetua: ſingularia vero ſunt corruptibilia: & ideo dicuntur magis entia ỹ ſingularia, vt. q. 1. ſup prolog. Porr. dictũ eſt: & ſunt priora cognitione intellectus, vt habeť. 5. me. tex. 16. Ergo poti⁹ gña & ſpẽs ſunt dicẽda primę ſubſtãtię: & indiuidua, ſecũdę ſubſtãtię. ¶ Quarto arguit̃ cõtra ſecundũ textũ. Accidentia prędicãtur noíe & ratione ſicut ſcõę ſubſtãtię: ergo male in hoc cõſtituitur dfia inter ſcõas ſubſtãtias & accidẽtia. Probat añs. Albũ prędicat̃ de hoc albo, noíe & ratione, & albedo de hac albedine: nã nomẽ albedinis eſt nomẽ huius albedinis, & definitio eius eſt definitio huius albedinis: ſicut definitio hois eſt definitio Petri, & idẽ eſt de albo & hoc albo: ergo q̃ ſi dicas accidẽtia nõ prędicari de ſubſtãtia noíe & ratione, cõtra hoc arguit̃: Sicut albũ prędicat̃ de corpore: ita & diſgregatiuũ viſus, q̃ eſt definitio albi, prędicatur de illo. Et eẽ, qua ratione corp⁹ eſt albũ, eſt etiã diſgregatiuũ viſus: ergo nulla eſt in hoc dfia inter ſubſtantiã & accidẽs. ¶ Quinto argr̃ cõtra id qđ habeť in eodẽ textu, videlicet q̃ deſtructis primis ſubſtãtijs, deſtruũtur ſcõę ſubſtãtię. Secũdę ſubſtãtię (vt dicebam⁹) ſunt perpetuę veritatis: nã añ creationẽ mũdi verũ erat dicere, hõ eſt aſal rationale: ergo deſtructis oibus particularibus hoibus, adhuc manẽt vniuerſalia. ¶ Et cõfir. ex Porphy. cap. 6. vbi per cõtrarium extremũ dicit, q̃ deſtructis ſingulis alijs, remanet rõ alis: ſed tñ deſtructo aliquo, nec remanet hõ nec aliq̃s ſingularis: & hęc eſt regula dialecticoꝝ, q̃ a negatione inferioris ad negationẽ ſuperioris, non valet añs, ſed cõtrario. ¶ Sexto cõtra textũ tertiũ argr̃ autoritate Ariſt. qui. 8. me. tex. 2. ait, q̃ genus eſt magis ſubſtãtia ỹ ſpẽs, & ſpẽs ỹ ſingularia: cui vr repugnare textus iſte vbi ait, q̃ ſpẽs eſt magis ſubſtãtia ỹ genus. ¶ Septimo argr̃ cõtra quartũ textum vbi ait, ſola gña & ſpẽs prędicamẽti ſubſtãtię cẽſendas eſſe ſubſtãtias. Subſtãtia (vt habeť. 5. me. tex. 15.) vno mõ accipit̃ pro eſſentia & quidditate: et alio mõ pro hypoſtaſi ſubſiſtẽti: & in vtraq; acceptione accidẽtia ſuo mõ ſunt ſubſtãtię: ergo nõ ſola vniuerſalia primi prędicamẽti ſunt appellanda ſubſtãtię. Probat minor. Accidẽtia habẽt etiã ſuo mõ eſſentias & qdditates: vt habeť. 7. meta. tex. 15. & quãtitas in ſacro altaris ſuſtinet oña accidentia ad modũ ſubſtãtię: ergo etiã ſuo mõ accidẽtia ſunt ſubſtãtię. ¶ Et cõfir. Saltẽ dfię, vt rõnale, q̃s eſt de eſſentia ſubſtãtię, debẽt cẽſeri ſubſtãtia quemadmodũ gen⁹. ¶ Octauo principaliter argr̃ aduerſus diuiſionẽ ſubſtantię: Deus eſt ſubſtãtia, & tñ in Deo nõ eſt diſtinguere ſecundã & primã ſubſtantiã: alias illic eſſet ſpecies cõpoſita ex genere & differẽtia, q̃s repugnat ſimplicitati Dei: ergo diuiſio eſt inſufficiens. ¶ Et cõfirmatur. Chriſtus in quantũ hõ, ponitur in prędicamẽto ſubſtãtię, poſit̃ eſt verus hõ & proprijſſime hõ vniuoce nobiſcũ: & tñ Chriſtus nec eſt ſecunda ſubſtantia nec⁹ prima: ergo diuiſio ſupponit falſum. Prima pars minoris nota eſt: quandoquidem Chriſtus eſt in diuiduũ: & ſcõa probat: Prima ſubſtãtia (vt ait Ariſtoteles) eſt in ſcõa, ſicut pars quidditatiue inferior in toto vniuerſali: ſed Chriſtus nõ eſt res quidditatiue inferior ad hominẽ: q̃ humanitas non eſt de eſſentia & quidditate Chriſti: ergo Chriſtus non eſt prima ſubſtantia. ¶ In contrarium eſt autoritas Ariſtotelis.

¶ Ad quæſtionem reſpõdetur

affirmatiue. In priori articulo reſpõdetur ad ſeptẽ priora argumenta, & in altero ad octauũ. Vnde circa primum argumentũ ſupponenda primũ eſt differẽtia inter Nominales atq; Reales. Nominales em̃ caput hoc totũ ſicuti ſequẽtia, de terminis tantũmodo interpretantur, quippe quos ſolos ponũt in prędicamento. Aiunt ergo hoc nomẽ, ſubſtãtia, bifariã accipi: videlicet, primę & ſecundę intentionaliter. Primę intẽtionaliter ſignificat res per ſe ſubſiſtentes: puta, hominẽ, lapidẽ. &c. Secundę intentionaliter accipitur pro terminis abſolute ſignificãtibus ſubſtantiã, vt ſunt iſti termini, homo, lapis. Et hoc ſecundo modo accipiũt in preſentio, hoc nomẽ, ſubſtãtia. Atq; adeo ſic interpretantur diuiſionẽ hanc, ſubſtantiarũ. i. terminorũ abſolute ſignificantiũ ſubſtantiã, alia eſt prima ſubſtãtia, & alia eſt ſecunda. i. alius eſt terminus ſingulariter ſignificãs ſubſtantiã, vt ly Petrus: aliuſq; ſignificãs cõiter ſubſtantiã, vt ly homo, ly aſal. An vero cõueniat expoſitio, vt termini ſignificãtes ſubſtantiã appellent ſubſtãtię, ipſi ſint iudices. Re vera Ariſto. qñ dicebat, primã ſubſtantiã principaliter & maxime ſubſtare, non (vt exiſtimo) loquebatur de hoc termino, Petrus: ſed de re, vt exẽplis manifeſtat. Dũ ait, vt quidã hõ, quidã equus: nõ em̃ accipiũtur hęc nomina materialiter, ſed perſonaliter: ac ſi dixiſſet, quidã deſignatus homo, vt puta, Petrus. Quod ſi prima ſubſtãtia accipitur pro re, pariter accipitur ſecunda, vbi id prę terea animaduertendum eſt, quod apud Ariſto. quidam homo, quidam equus, ſunt ſingularia vaga.

¶ Igitur

Nominalium opinio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Substãtia ¶ Igitur ex mente Arist. hoc nomẽ, substãtia, nullatenus accipitur pro termino: sed pro re quę per se stat. Accipitur tamen substãtia tripliciter. Primo modo pro eo generalissimo substãtię: & secũdo modo vt distinguitur cõtra accidẽs: videlicet vt includit partes substãtię, vt autor est Arist. 5. meta. tex. 15. Enimuero cũ substãtia & accidẽs distinguãtur per opposita. i. esse per se, & nõ esse per se, nõ est dare mediũ: sed quicquid nõ est accidẽs, est substãtia. Tertio modo accipitur pro eo quod est in recta linea primi prędicamenti: vt videlicet excludit differentias & partes substãtię, & cõprehendit omne illud de quo directe prędicatur generalissimũ, siue sit genus, siue spẽs, siue indiuiduũ. Primo modo nõ potest substãtia diuidi in primã & secundã, vt probat argumentũ: nec secundo modo, qz illo modo noie substãtię includũtur etiã partes: & tamẽ partes substãtię nec sunt genera, nec species substãtię, cũ nõ sint in linea recta. Si enim pars animalis esset substãtia, eadẽ ratione esset subsistens, & esset aial, quę directe ponuntur sub substãtia, quod est falsum: qz materia, aut caput nõ est aial. Substãtia ergo tertio modo diuiditur in primã & secundã. Est enim in memoriã reuocandũ, Aristotelẽ tractare hic de rebus quatenus prędicantur mediantibus terminis. ¶ Et ideo sensus diuisionis est iste: Id quod est in recta linea primi prędicamẽti, aut est prima, aut secũda substãtia. i. aut est primũ subiectũ, aut est prędicatũ. Etenim quod in secũdo capite diximus, eorũ quę sunt, alia neq; de subiecto dicũtur neq; in subiecto sunt, alia de subiecto dicũtur & in nullo subiecto sunt, hic dicit, substantiarũ alia prima, alia secunda. Vnde ad formã argumẽti cõceditur, q. istę duę intentiones putã, esse primã, & esse secundã substantiã, quod est, esse subiectũ, & esse prędicatũ, nõ habẽt vnã intentionẽ cõmunẽ: & ideo Aristo. non expressit formaliter diuisum huius diuisionis, sed solũ expressit mẽbra diuidẽtia: nihilominus subintelligitur diuisum ad sensum expositũ. ¶ Circa materiã cõfirmationis admonitos esse oportet dialecticos ne in via S. Th. decipiãtur. Sunt enim apud doctorẽ sanctũ, tres distinctiones frequentes, quas falso quis posset tanq; eandẽ cõfundere. Una est distinctio, esse ab essentia: altera, naturę a suppposito: & tertia, vniuersalis a particulari, seu magis vniuersalis, a minus vniuersali. De prima distinctione nihil certi apud Aristotelẽ habemus: sed S. Tho. de ente & essentia, cap. 5. et. 2. cõtra gentiles. cap. 52. & prima parte. q. 3. ar. 4. & alibi sępe hãc cõstituit differentiã inter Deũ & creaturas, q in solo Deo esse & existere sit de quidditate & essentia sua: qz cũ sit prima causa, si de se nõ haberet esse, nullo modo posset ab alio habere: sed tñ in creaturis esse nõ est de essentia: quia essentię sunt perpetuę, sed tñ esse recipiũt ex tẽpore a Deo, quod capite prędcedẽti, & super prologũ Porphy. q. 1. obiter exposuimus. Hec locus est hic latius id disputãdi. Sed id solũ addiderim, q nõ est res tãti momẽti hãc distinctionẽ, aut cõcedere, aut negare: dũ modo nõ negetur differẽtia inter nos & Deũ, q esse sit de essentia Dei & nõ sit de essentia creaturę: sicut qui negauerit sessionẽ distingui realiter a sedẽte, nihil magnũ negabit, dũ modo nõ cõcedat sedere esse de essentia hois: hanc enim antiqui appellabãt distinctionẽ & forte docte. ¶ Nec de secunda distinctione multa hic expendentur, plura q quę super eundẽ prologũ. q. 3. adnotauimus: videlicet, q homo & humanitas censentur apud S. Th. realiter distingui: eo q, seclusa operatione intellectus illa est falsa, homo est humanitas, in sensu formali: quãuis in sensu identico cõcedendũ sit, q homo est res quę est humanitas. Et ideo hanc, forsan est disputare de noie, appellare distinctionẽ realẽ, aut formalẽ. Hic modus loquendi oĩbus antiquis philosophis fuit semper receptissimus. Qui fundatur primo in Aristotele, tertio de aĩa, tex. 9. vbi ait, q aliud est magnitudo, & aliud magnitudinis esse. Et aliud est aqua, & aliud est aquę esse. i. quidditas: & 1. de anima, tex. 64. dicit, q actiones nõ sunt formarũ, sed suppositorũ, vt aia nõ texit, sed homo. Eadẽ ratione cõcedimus, q homo intelligit & ambulat: negamus tñ q humanitas ambulat aut disputat. Itẽ cõcedimus, q Christus assumpsit humanitatẽ, & negamus q assumpsit hominẽ. Quę loquutiões videtur insinuare aliquã distinctionẽ ex natura rei inter humanitatẽ significatũ in abstracto, & hominẽ significatũ in concreto: quę licet nõ sit tãta quãta inter substãtiã & accidẽs, nihilominus est tãta, quãta sufficit ad negandã propositionẽ illã in sensu formali. ¶ Quod si quis obijciat illud Arist. 7. Met. tex. 21. Ex his quę sunt per se. i. in substãtijs, idẽ est quod quid est, & id cuius est, respõdetur, vt illic respõdet S. Th. lect. 5. q quidditas significata in abstracto distinguitur a suppositor & hoc intẽdit Arist. loco citato. 3. de anima. quidditas vero in cõcreto nõ distinguitur ab illo & hoc prętẽdit. 7. Meta. Quod est dicere, istę sunt verę in sensu formali, homo est aial, homo est rationale: sed istę sunt falsę, homo est aialitas, homo est rationalitas. Et ratio est: quia homo dicit id quod habet humanitatẽ & oĩa accidentia: humanitas vero non est subiectũ accidentiũ: qz non cõcedimus, humanitas ambulat, aut humanitas est alba, sed homo. Et ideo 1. par. q. 3. art. 3. concludit S. Th. q. in solo Deo vbi nullũ est accidẽs, Deus & deitas nõ distinguuntur realiter, sed solũ ratione. ¶ Vnde. 7. Meta. infert, q neq; humanitas est species, sed principium speciei, nec animalitas est genus, sed principiũ generis: qz humanitas non est homo, sed est id quo Petrus est homo. Atqui quod diximus de ente & essentia, dicimus de natura & suppposito: videlicet, q nõ est grave peccatũ quantũ ad nomẽ negare hanc distinctionẽ realẽ: dũ modo cõcedatur q homo disputat, sed humanitas nõ disputat: & q homo est habẽs humanitatẽ, & tñ humanitas nõ habet hominẽ. Fateor tñ optime antiquos vocasse hanc distinctionẽ realem, postquã seclusa operatione intellectus est hęc dist. ¶ Tertia distinctio est ad propositũ inter vniuersale & particulare, seu inter magis vniuersale & minus vniuersale. Quãsuper prologũ Porphy. q. 3. secundũ Scotũ diximus esse formalẽ: secundũ S. Th. esse solũ rationis. Vnde ad formã cõfirmationis respõdetur, q secunda substãtia & prima substãtia sunt eadẽ res: sed differunt per operationẽ intellectus: homo enim in quantũ abstrahitur a cõditionibus singularibus, est species, & in quantũ abstrahitur a cõditionibus specierũ, est genus: sed prima substãtia est idem homo in quantũ cognitus notitia singulari: qua ratione est subiectũ omniũ prędicatorũ. Et hęc sola distinctio est sufficiẽs vt species & gña appellẽtur scdę substãtię, & indiuidua appellentur prime. ¶ Et dictis sequit primo, q secunda substantia & prima substantia, sunt noia secũdę intẽtionis. ¶ Sequitur secũdo, q illa diuisio nõ est diuisio generis in species, cuius meminit S. Tho. de potẽtia. q. 9. art. 2. ad. 6.) qz vna species nõ prędicatur de alia opposita, vt albũ non prędicatur de nigro: & tñ secunda substãtia prędicatur de prima, vt homo de Petro: sed est diuisio eiusdẽ naturę, vt subsistat diuersis secũdis intẽtionibus: & est diuisio analogi, secundũ Arist. qui ait solã primã substantiã esse maxime substantiã. i. simpliciter: secundę vero sunt substãtię secundũ quid: qz nõ per se subsistant sed sunt in indiuiduis.

¶ Ad

Diuisionis sensus.

Tres distinctiones.

Esse & essentia.

Natura et suppositũ.

Humanitas non est species.

Uniuersale & particulare.

Definitur secũda intentio.

Indiu. singula. pri. substantia.

Substãtia dupliciter

¶ Ad secundum argumentum principale, nescio quid dñs Caietanus formidauerit cõcedere, q in definitione primę substãtię definitur scda intẽtio: quippe cũ res clarissima sit intelligẽti quę in capite de gñe diximus, definiri hic secundã intentionẽ, ad sensum illic expositũ. Definit esse hic substãtia ea natura, qua substat in prędicatione vniuersis prędicatis cuiuscũq; prędicamẽti: & quẽadmodũ dici de subiecto, cõnotat secundã intentionẽ: ita & esse subiectũ. Et cõfirmatur: qz prima substãtia cõdiuiditur cõtra secundã substantiã: sed scda substãtia, dicit secundã intentionẽ: ergo & prima substãtia. Cauendũ tñ est (vt illic admonuimus) ne cõcedatur, q hoc nomẽ, prima substãtia, aut eius definitio supponat pro secũda intẽtione: qz nõ secũda intẽtio, sed Petrus, & Paulus, sunt prima substãtia, quę neq; de subiecto dicitur, neq; in subiecto est: sed ad hũc sensum cõcedimus definiri secundã intentionẽ: qz definitũ. Res singulares, secundũ cuius est esse intentionale: q̃ est esse primũ subiectũ. Quod quidẽ est cõmune oĩbus primis substãtijs. Vnde ad formã argumẽti respõdetur, q pro substracto seu significato materiali, definitur quidẽ res singularis: sed p formali, seu per se significato, definitur intẽtio cõia primę substãtię. ¶ Est tñ hic adnotanda differẽtia inter hęc tria noia, indiuiduũ, singulare, prima substãtia. Indiuiduũ dicit respectũ ad inferiora: est enim indiuiduũ id quod amplius diuidi non potest in quidditatiue inferiora: singulare vero dicit respectũ ad vniuersale: appellatur nanq; singulare, eo q ratio vniuersalis sit iam facta hęc & incõmunicabilis per principia indiuiduationis: sed prima substantia dicit respectũ ad oĩa prędicata tam substãtię, q accidentiũ: est enim prima substãtia id quod oĩbus substat. Quo fit, vt tam indiuiduũ q singulare, reperiatur nõ solũ in recta linea substantię: sed in partibus eius, & in oĩbus prędicamẽtis accidentium, vt hęc manus, hęc albedo: sed prima substãtia, solũ est substãtia cõpleta. Vnde nec anima rationalis, quãuis per se potest subsistere, est prima substãtia: vt ait S. Th. 1. par. q. 29. art. 1. ad vlt. quia suapte natura est pars hois. Atqui, quod philosophi vocãt primã substantiã, theologi appellãt suppositũ. Quod si fuerit suppositũ naturę rationalis, aut intellectualis, appellatur persona. ¶ Circa tertiũ argumentũ pro intelligẽtia huius capitis notandũ est, q Aristo. 5. met. tex. 15. inter alias acceptiones, dicit, q substantia, vno modo accipitur, pro essentia et quidditate rei: alio modo pro suppositis subsistẽtibus. Substãtia primo modo hęc dicitur vsia, id est, essentia: & secundo modo dicit, hypostasis, id est, res subsistẽs. Et qz substãtia dicitur a substando, idcirco substantia simpliciter accipitur in secunda acceptione. Vnde ad formã argumẽti respõdetur, q secũdę substãtię appellantur magis entia, & magis substantię: qz sunt perpetuę ad sensum expositũ super prologum Porphy. sed nihilominus simpliciter loquẽdo, illa est magis substãtia quę pluribus subsitat: & ita loquitur Arist. in hoc libro. ¶ Et est hic considerandũ, q Arist. excogitauit hoc nomẽ, secũda substãtia, aduersus Platonẽ. Cum enim Plato posuisset species realiter separatas a singularibus, sequebatur ex opinione sua, illas per se realiter subsistere: atq; adeo esse primas substãtias: quod esse impossibile probauit Arist. 7. meta. tex. 45. Si enim sunt vniuersalia nõ subsistunt nisi in singularibus. Et ideo simpliciter negauit vniuersalia esse substãtias: atq; adeo imposuit illis nomen, vt dicerentur secundę substãtię: quia non per se subsistunt, sed in singularibus.

¶ Ad quartum argumentũ respõdetur, q differẽtia quã cõstituit Arist. inter secũdas substãtias & vniuersalia accidentiũ, nõ est sic intelligẽda, vt neget accidẽtia prędicari noie & ratione de suis inferioribus quidditatiue. Enimuero, sicut homo de Petro, & animal de hoie: ita albũ prędicatur de hoc albo, & coloratũ de albo, noie & ratione, vt probat argumentũ: sed intelligit, q accidens de substãtia nõ prędicatur noie & ratione. Vnde ad argumentũ cõceditur, q definitio albi prędicatur quidẽ denominatiue de substãtia: sicut enim hęc est denominatiua, corpus est albũ, ita & hęc, corpus est disgregatiũ visus: hoc tamẽ nõ sufficit, vt albũ prędicetur ratione de corpore: sed requiritur q definitio albi sit definitio corporis: modo quãuis disgregatiũ visus sit definitio albi pro formali: qz est definitio albedinis, tamẽ nõ est definitio corporis. Et eadẽ ratione quãuis definitio coloẽti, sit definitio inadequata albi: sicut definitio animalis est definitio hois, tamẽ nõ est definitio corporis. Differentia ergo Arist. consistit in hoc, q omnia vniuersalia prędicãtur de suis inferioribus noie & ratione: accidẽtia vero de substãtia nõ prędicãtur nisi denominatiue. Ad replicã respõdetur, q licet definitio albi prędicetur denominatiue de corpore, sicuti, albũ, nõ sufficit, vt prędicetur de illo ratione: qz definitio illa nõ est definitio corporis. ¶ Ad quintũ argumentũ respõdetur, q substãtię possunt cõsiderari, vel quautũ ad essentias, vel quantũ ad existentias. Quantũ ad essentias, procedit argumentũ cũ sua cõfirmatione: nam cũ ratio superioris includatur in ratione inferioris: & ratio inferioris addat aliquid supra superius, sequitur q id quod nõ est animal, nõ est homo: nõ tamẽ sequitur, q si aliquid nõ sit homo, cõtinuo nõ sit animal. Quin etiã quantũ ad existentias, cũ superius in pluribus cõseruetur q inferius, nõ sequitur, si nullus homo est, nullũ aial est, & ecõuerso sequitur: nec hoc vult negare Arist. in presentiarũ. Sensus ergo eius est, q cũ vniuersalia nõ subsistãt nisi in singularibus, si nullum existit singulare alicuius vniuersalis, nec vniuersale ipsum existit. Ex eo enim ante creationẽ mundi non existebat homo in vniuersali: quia nullus erat homo singularis in quo existeret. In quo etiã intendit cõdemnare Platonẽ, qui censebat vniuersalia existere etiã destructis singularibus. ¶ Ad sextũ argumentũ iam respõsum est, q Arist. vocat genera magis substãtias quã species: qz sunt in ratione essentię magis abstracta: sed tamẽ in ratione subsistentię, cõtrario modo species sunt magis substãtię, quã genera. ¶ Ad septimũ argumentũ respõdetur, q accidentia possent quodãmodo appellari substantię, in illa significatione, qua substãtia accipitur pro essentia, vt probãt auctoritates Arist. sed tamẽ qz hic loquimur de substãtia secundũ propriã & absolutã eius significationẽ: non appellantur substantię, nisi ea quę dicunt quidditatẽ & essentiam substantię. i. per quę respondetur ad quęstionem factam per quid de substantia: qualia sunt sola genera & species. Quærenti enim quid est Petrus: non respõdebitur, quod est rationalis aut albus: sed determinate, quod est homo: & confuse, q est animal. Quare nec differentia est secunda substantia, nec ponitur in recta linea, nec constat ex genere et differentia: sed est conceptus simplex, vt. c. proximo dicebamus.

¶ Articulus secundus versatur in respõsionibus ad vltimũ argumentũ, & eius cõfirmationẽ. Argumentũ petit difficultatẽ illã celebrẽ, an

Arti. 29.

Universidad de Deusto
Biblioteca

An Deus ponatur in prædicamento.

Qu Deus ponatur in prædicamento. Quod inde in quæstionē venit inter Theologos, q̄s res quę ponuntur in prædicamento cōstant ex genere ⁊ differētia, ad modū materię ⁊ formę: ⁊ huiusmodi cōpositio videtur summę simplicitati Dei repugnare. Nihilominus sunt duę opiniones. Una est Holcot, Gregorii ⁊ Gabrielis. 1. sent. dist. 8. q. Deus ponitur in prædicamento. Probāt opinionē suā, ꝓximo: quia hoc nomē, substātia, vniuoce, ⁊ quidditatiue prædicatur de illo ⁊ de nobis: ⁊ hoc nomen, spiritus, vniuoce ⁊ quidditative prædicatur de Deo ⁊ de angelis: ergo Deus ponitur in prædicamēto, tanꝫ indiuiduū prædicamēti substātię. ¶ Secundo, q̄ pater ⁊ filius sunt nomina de prædicamento relationis, ⁊ tamē prædicantur de Deo: ergo ly pater, cū dicitur de Deo est in prædicamēto relationis: ⁊ eadē ratione ly Deus, erit in prædicamēto substātię. ¶ Et cōfirmatur auctoritate Boetij in lib. de Trinitate, dicētis: tantū duo prædicamēta esse in Deo, puta, substantiā, ⁊ relationē. Alias multiplicat Gregorius auctoritates Aristotelis, quę fines dialectięq; transcendūt, nec vllā certe habēt efficaciā. ¶ Alia est opinio negatiua magistri sent. in. 1. dist. 8. vbi ait, prædicamēta artis dialectięq; Dei naturę minime cōuenire. Quē sequūtur Scotus eadē dist. q. 3. et S. Th. 1. par. q. 3. art. 5. ⁊ fere Theologorū nemo audet cōcedere Deū esse in prædicamēto. Scotus, q̄ tenet hęc nomina, eius, ⁊ substantia, vniuoce prædicari de Deo ⁊ creaturis, ea sola ratione probat Deū nō poni in prædicamento: q̄ videlicet, est res infinita, ⁊ id quod ponitur in prædicamento est res finita: nam species prædicamētalis cōstat ex genere quod est in potētia vt cōtrahatur per differentiā, tanquā per actū eius: quod autē est in potentia ad nouā perfectionē nō potest esse infinitę perfectiōis. Unde sequeretur esse aliquid in Deo quodāmodo imperfectū. ¶ At vero prędictę quęstionē per tres sabiectas cōclusiones ordine cōgruo dissoluā. Est enim animaduertendū, q̄ ex decē prædicamentis sola duo, quę sunt, substantia, ⁊ relatio, dicūtur proprie de Deo: cętera vero nōnisi metaphorice, vt quinto de Trinitate in principio autor est Augustinus. ¶ Unde prima ⁊ manifesta cōclusio est hęc: Nullū attributū Dei, quod in nobis est accidēs ponitur in aliquo prædicamēto. Uel (vt de terminis dicamus) nullus terminus octo prædicamentorū proprie prædicatur de Deo. Conclusio est illic Augustini, cap. vbi ait, Deū esse, bonū siue qualitate, magnū sine quātitate, sine situ prędictē, sine habitu oia continētē, sine loco vbiq; totū, sine tēpore sempiternū, sine vlla sui mutatione mutabilia facientē, nihilq; patientē. Quod est dicere ista generalissima, quantū, quale, ⁊c. nō prædicari proprie de Deo, sed metaphorice. ¶ Secunda cōclusio. Deus nō est in prædicamento substātię, vniuoce cū creatura. Et q̄ substātia (vt supra dictū est) accipitur aut pro substātia, aut pro essentia, vtroq; nō probatur. In primo sensu ex professo eā asserit August. 7. de Trinitate. ca. 5. vbi ait, manifestū esse Deū abusiue substantiam vocari. Et probatur ratione: nā substantia, nō solū dicit id quod per se stat, sed id quod accidentibus substat: hoc enim sonat nomē, substātia, pura, substitere: sed Deus nulli prorsus accidēti, aut formę substat: ergo nō est substātia vniuoce nobiscū. ¶ Secundo probatur in secunda significatione. Substantia vt significat essentiā nō dicitur vniuoce de Deo ⁊ de nobis: ergo nō est in eodē prædicamento nobiscū. Non intendimus hic negare, vnicū conceptū formalē substantię cōmunem Deo ⁊ nobis: sed sensus antecedētis est, q. ille cōceptus non significat vnā rationem obiectiuā cōmunem Deo ⁊ nobis, vt capite superiori latius expositū est. Probatur añs: sicut illic de cōceptu entis probatū est. Essentia dicitur ab esse: sed aliter in Deo: ergo nō est eadē ratio cōmunis Deo ⁊ nobis. Probatur minor. Essentia in nobis dicitur: q̄ habet esse per se. i. nō in alio, licet habeat ab alio: essentia vero in Deo dicitur, quia habet esse per se, neq; in alio nec ab alio: q̄ esse Dei est de quidditate Dei: esse vero nostrum nō est de quidditate nostra, sed receptū a Deo. Et quānis esse nō distinguatur realiter a nobis: est nihilominus concedendū, q̄ nō est de quidditate nostra: ⁊ sic alia ratione Deus dicitur substantia, ⁊ alia ratione creatura eius. Et hanc cōclusionē prętēdit August. 5. de Trinit. cap. 2. vbi ait, q. Deus est substantia: vel (si melius hoc appellatur) essentia: ⁊ subiungit hoc nomē soli Deo propriū sime cōuenire: q̄ ita est de essentia, vt sit suū esse. Un de simpliciter Exodi. 3. ait Deus, ego sum qui sum, ⁊ qui est misit me ad vos. Non quidē negat Augustinus quin creatura simpliciter sit: sed intelligit, q. essentia quā significat substantia, analogice dicitur de Deo ⁊ de nobis: sicut, ridere, dicitur de hoie ⁊ de prato: est enim esse nostrū quędā participatio ⁊ similitudo esse diuini. ¶ Tertia cōclusio. Deus nullo modo ponitur in prædicamento, siue vniuoce nobiscū, siue equiuoce (posset enim quis opinari in Deo esse genus ⁊ differentiā substantię sicut in angelis, aut in sole licet alterius rationis.) ¶ Probatur cōclusio. Primo, q̄ ex sententia Aristotelis. 3. meta. tex. 9. et. 15. quam citat Porphy. c. de differētia, species cōstat ex genere quod se habet vt materia: ⁊ differētia quę se habet vt forma (vt expositū est. c. de genere) sed simplicitati dei repugnat omnis cōpositio: ergo in Deo nulla est proprię species aut genus: ⁊ per cōsequēs nec ponitur in prædicamento. ¶ At vero Diego ⁊ sequaces eius, hanc rationē veluti cęteras quę a metaphysica proficiscuntur, nihili faciunt: aiunt enim q. cōpositio metaphysica speciei nō est ex veris partibus: sed sunt diuersi cōceptus eandē essentiā significantes, licet cōceptus generis sit magis vniuersalis. Nihilominus explicat vis rationis huius, quę certe pluris debet esse apud philosophos quam isti existimāt. Genus (vt sępe diximus) significat rationē quę est extra essentiā differentię: alias non cōtraheretur per differentiā tanquā per nouū gradū perfectionis (⁊ hac potissimū ratione diximus ens nō esse genus: q̄ est de ratione cuiuscunq; realis differentię) at essentia diuina est ita infinita, vt nihil in Deo sit quomodocunq; abstrahibile, in quo realiter nō includatur essentia: siue enim abstrahas sapientiā, siue bonitatē, illic realiter, ⁊ certe formaliter includitur essentia diuina: sicut ens includitur in oibus rebus: ⁊ in hoc cōsistit ratio infinitatis: diuinę, puta q. sit omnino illimitata: itaq; nulla sit participialis ratio sapientię aut ratio bonitatis. ⁊c. quę nō includat essentiā. ¶ Et hęc potissimū est ratio S. Thomę, q. attributa diuina, imo relationes ipse nō distinguantur ab essentia, nisi sola ratione: nā si formaliter distinguerentur (vt vult Scotus) sequeretur, q. varetur aliquid in diuinis quod formaliter nō esset aliud: quod non solū repugnat simplicitati Dei, sed etiā infinitati. nam hoc formaliter non esse hoc, vult limitationē ⁊ infinitas Dei in hoc stat, q. sicut eminenter est omnes creaturę, ita formaliter sit quicquid est in ipso. ¶ Et inde rursus sequitur, q. relationes, vt sunt formaliter essentia, ita sunt formaliter infinite perfectę. nam eadem perfectio quę in patre est generare, in filio est generari. Uerbū hoc prętер fines dialectię fecimus, vt ostenderemus quomō Dialectica Theologię ancillatur. ¶ Ad prędicta positū

1. Conclu.

Respōdet.

2. Conclu.

3. Conclu.

Ratio infinitatis.

Attributa Dei.

positū redeuntes cōcludimus, q. propter infinitatē essentię diuinę nulla est illic ratio cōtrahibilis neq; ratio cōtrahens: ⁊ per consequens neq; ratio generis neq; ratio speciei. Et eadē ratione nec Deus est definibilis, nec eius attributa possunt de illo a priori demōstrari. ¶ Secundo probatur conclusio ratione S. Tho. loco citato. Si Deus poneretur in genere, deberet poni in genere entis: sed ens secundum Aristotelē nō est genus: ergo in nullo ponitur genere. Sequelā maioris rari sunt qui intelligant, est tamē optima: q̄ Deus nō potest poni in genere substantię: primo q̄ nō substat accidētibus: ⁊ secundo q̄ substātia videtur dicere aliquid limitatū: quia de se nō ambit oia entia, sed distinguitur cōtra accidentia: ⁊ ideo si in aliquo esset genere, deberet maxime esse in genere entis: tum q̄ esse, est de essentia Dei, tum etiā quia ens dicit essentiā illimitatam qualis est essentia diuina. Una enim ratio qua supra diximus ens nō esse genus creaturarū fuit, quia esse nō est de essentia creature. ¶ Quod si quis hic percontetur, vtrū angelus ponatur in prædicamento: nam ex dictis videtur sequi pars negatiua: cum enim angeli nō constent ex materia ⁊ forma, ⁊ genus sumatur a materia, ⁊ differentia a forma, vt supra dictum est, videtur q. illic nec sit ratio generis nec ratio differentię. ¶ Respōdetur, q. angelus ponitur in prædicamento: nam substātia est genus ad nos ⁊ illos, nō obstāte Commentatore qui in cap. de specie opposituū opinatur. Hec genus (vt supra dictū est) dicitur sumi a materia propterea q. tantū materiā physicā significet: sed q. id quod significat genus se habet vt materia ad id quod significat differentia. Et ita est in angelis cuius genus est spiritus, quod quodā modo cōtrahitur ad esse huius aut illius speciei per suas differētias. Doctrina est S. Th. de ente ⁊ essentia cap. 3. ⁊ alibi sępe. Tametsi in qualibet specie angeloruū nō sit nisi vnū indiuiduū, ficti in specie solis. ¶ Ex quo sequitur tandē ad notitiā omniū prædicamentorū, q. res oīs quę ponitur in prædicamēto, quānis nō sit necessariū q. cōponatur physice ex materia ⁊ forma: debet tamē cōponi ex genere ⁊ differentia: ⁊ per consequēs erit res, cuius esse non erit de eius quidditate. Quales sunt omnes ⁊ solę creaturę. ¶ Igitur ad argumentū primū Gregorij ⁊ aliorū respōdetur, q. quanquā nomē, substātia, ⁊ nomē spiritus, prædicentur de Deo ⁊ de nobis, nō tamen prædicantur vniuoce vt dictū est: neq; ly pater, prædicatur de Deo ⁊ creatura vniuoce: nā pater in creaturis est nomē accidentale: cū tamē esse patrē in diuinis nō sit accidens: q̄ vt August. loco citato docet, in Deo nihil est per modū accidētis, sed relationes diuinę sunt subsistentes, vt docet S. Tho. 1. parte. q. 29. arti. 4. ¶ Et ad confirmationē respondetur sententiā Boetij solū esse, q. cū nomina aliorū prædicamentorū improprie dicātur de Deo: substātia tamē ⁊ relatio dicuntur proprie: non tamē vniuoce cū creatura. Hec vult dicere, q. illic sit propria ratio prædicamētalis. ¶ Ad octauū vero argumentū principale quod nos fatemur, cōcedimus q. Deus, sicut non est in prædicamēto, ita nec proprie est prima, nec secūda substātia secundū definitionē Arist. q̄: nec subsat accidētibus, nec est illic ratio vniuersalis, puta generis aut speciei, aut ratio prædicabilis de pluribus per indifferentiam: sed vna simplicissima, ⁊ infinita est tres personę.

Angelus.

Quę res ponūtur in prædi.

¶ Confirmationē subiecimus octauo argumēto, eo q. quantū colligi potest ex opinione nominaliū Christus nō ponitur directe in prædicamēto substātię: q̄: hic nō ponūtur nisi termini absoluti, ⁊ tamen, homo, vt supponit pro Christo secundū eos est terminus cōnotatiuus. Ratio in eorū gratiā potest hęc formari. Homo absolute idē est qđ compositū ex materia ⁊ forma, Christus nō est cōpositus ex materia ⁊ forma (quia Christus supponit p̄ supposito diuino) ergo Christus nō est homo illo modo. ¶ Distinguunt ergo, q. homo accipitur triplici- Homo tri ter. Uno modo absolute pro composito ex materia ⁊ aia rationali: ⁊ isto modo dicūt humanitatē Christi esse hominē, ⁊ quālibet partem hois esse hominem. Alio modo connotatiue, ⁊ hoc dupliciter: primo vt supponit pro cōposito ex corpore ⁊ aia rationali, cōnotando q. per se existat: ⁊ hoc modo quilibet nostrū est homo, ⁊ humanitas Christi nō est hō. Unde ad illā consequentiā, Deus assumpsit humanitatē. humanitas est homo: ergo Deus assumpsit hominē, respōdent q. si hō accipiat primo mō, cōsequētia est bona, ⁊ cōsequens est verū: si autē accipiat secūdo modo, cōsequentia nō valet: q̄ variat appellatio. ¶ Tertio modo accipitur, homo, vt supponit pro aliquo cōnotando q. sustineat humanitatē: ⁊ isto modo supponit p̄ Christo. ¶ Et cōfir. q. vt supponit pro Christo sit cōnotatiuus: q̄ nūc supponit p̄ Christo, ⁊ potest desinere supponere pro illo, ipso manēte (si dimittat humanitatē) ergo est terminus cōnotatiuus sicut albū. ¶ His tamē nō obstātibus ad hoc dubiū dicimus tria: primū, q. homo, vt dicitur de nobis, nullo modo est terminus cōnotatiuus: nā homo vt supponit pro nobis est terminus de prædicamēto substantię. Secundū dictū est, q. homo, codē modo accipitur, vt supponit pro Christo, et vt supponit pro nobis. Hoc probatur: q̄ homo vniuoce dicit de Deo ⁊ de nobis: vt dicit S. Tho. tertio sent. dist. 7. q. 1. arti. 1. ad tertiū. Nam cū articulus fidei simpliciter sit, q. Christus est homo, nō est tutū dicere, q. nō est vniuoce nobiscū homo. Et hoc significat Apostol⁹ ad Philippen. sc̄do dicēs, q. est habitu inuentus vt homo. Tertio igitur respōdetur ad argumentū, q. hoc nomē homo nō accipitur nisi vno solo modo. s. vt absolute significat suppositū humanę naturę. i. suppositū subsistēs in humana natura: quare nec humanitas Christi, nec aliqua pars hois est aliquo modo homo. Admirabile em̄ esset dicere, q. caput meū esset aīal rationale. Unde q̄n Arist. in hoc capite partes substātię nō ponit in recta linea prædicamētali, nihil aliud vult dicere, nisi q. pars hois nō est substantia, sed pars substātię, ⁊ per consequēs q. nec est animal neq; homo. ¶ Et ideo ad confirmationē principalē negatur, q. Christus non ponatur in prædicamēto substātię. Imo ponitur tanquā prima substantia sicut ego. Et negatur q. non sit quidditatiue inferior ad ly homo. Quinimo hec est quidditatiua, Christus est homo: sicut hec. Dominicus est homo. Nec requiritur ad hoc quod sit quidditatiua, q. humanitas sit de essentia suppositi: sed satis est q. prædicatum dicit naturam substantialē in qua subsistit suppositum: et ita est quod Christus subsistit in humanitate. ¶ Et eodem modo ad argumentum primum modo formatum negatur primo, quod homo idem sit quod compositum ex materia ⁊ forma: sed est suppositum humanę naturę, qualis est Christus: quare non sequitur q. Christus sit compositū ex materia ⁊ forma: sed q. habet humanitatem compositam ex materia et forma. Nihilominus possumus quodammodo concedere, q. Christus secundum humanitatē est compositus ex materia et forma, sicut concedit S. Thomas. 3. parte. q. 16. arti. 10. q. Christus secundū q. homo est creatura. i. subsistit in natura creata, licet simpliciter non est concedendum q. Christus est creatura, vt dixerat ar. 8. ne suboriatur

Christus in prædi.

Christus est compositus.

suspitio

Universidad de Deusto
Biblioteca

suſpitio ꝙ ſit creatura ſcõm diuinitatẽ, vt putabant Arriani. Hoc pariter mõ licet nõ cõcedat ſimpliciter ꝙ Chriſtus eſt cõpoſitus, põt tñ cũ addito cõcedi, poſtq̃ habet humanitatẽ cõpoſitã. ¶Ad vltimã cõfirmationẽ reſpõdet, ꝙ nõ eſt ſignũ efficax termini cõnotatiui, quãuis poſſit definere ſupponere materę re, p q̃ ſupponit: mã hoc eſt peculiare in Chriſto, ꝙ poſſit mõ ſubſiſtere in natura ſubſtãtiali, ꝛ mõ nõ ſubſiſtere: ꝛ ideo, hõ, quod abſolute ſignificat ſuppoſitũ naturę humanę, poteſt modo ſupponere ꝛ modo nõ ſupponere pro eo. ¶Ad aliã conſequentiã. Deus aſſumpſit humanitatẽ, humanitas eſt homo. ꝛc. nos negamus minorẽ. Et hęc eſt ratio quare Anſelmus in libro de natura verbi ait, vix poſſe cõcedi ſine errore, ꝙ homo ſit humanitas: nam illa cõceſſa ſequit, aut ꝙ Chriſtus aſſumpſit hominẽ, aut ꝙ homo eſt nomen connotatiuum: quorum vtrunq̃ eſt falſum.

Quæſtio ſecunda.

Vtrùm ſex proprietates ſubſtãtiæ ſint rectè à Philoſopho aſsignatæ.

APparte negatiua arguitur, Elementa ſunt ſubſtãtię: ꝛ tamen ſunt in mixto, vt videtur eſſe opinio Ariſt. ſecũdo de generatiõe textu. 49. Item forma ſubſtãtialis eſt ſubſtãtia, ꝛ tamẽ eſt in ſubiecto, puta in materia: ergo non eſt propriũ ſubſtãtię, nõ eſſe in ſubiecto. ¶Secundo cõtra ſecundã proprietatẽ arguitur. Oĩbus prędicamẽtis cõmune eſt eorũ genera ꝛ ſpecies de ſuis inferioribus vniuoce prędicari: ergo illa nõ eſt propria ſubſtãtię. Antecedens patet ex his quę dicta ſunt in priori queſtione. Nam quemadmodum, aĩal, noſe ꝛ ratione prędicatur de ſuis inferioribus, ita, color. prędicatur de albedine ꝛ nigredine: ꝛ quantitas cõtinua, de linea ꝛ ſuperficie: ꝛ numerus, de binario ꝛ ternario. ¶Tertio cõtra tertiã proprietatẽ arguitur. In alijs prędicamẽtis ſunt ꝛ indiuidua ꝛ vniuerſalia: vt puta, hęc quãtitas, ꝛ quãtitas, hęc albedo, ꝛ albedo: ergo in quocunq̃ prędicamento eſt dabile vnũ primũ ſubiectũ, quod ſignificat hoc aliquid, ꝛ prędicata quę ſignificãt quale quid: ꝛ per cõſequẽs hoc nõ eſt propriũ ſubſtãtię. Probatur cõſequentia: qr ſignificare hoc aliquid, eſt ſignificare quidditatẽ ſingularẽ ꝛ demonſtrabilẽ ad ſenſum: ꝛ ſignificare quale quid, eſt ſignificare formã quę eſt de quidditate ſubiecti: ſicut enim quęrenti quid eſt homo, reſpõdetur eſſe aĩal, ita quęrenti quid eſt albedo, reſpõdetur eſſe colorẽ. ¶Et cõfirmatur: qr ſaltem differẽtia eſſentialis non poteſt negari, quin ſignificet quale quid, poſtq̃ ſignificat eſſentiã ſpeciei. ¶Quarto arguitur aduerſus quartã proprietatẽ. Elementa ſunt ſubſtãtię: quę tamẽ ſibi inuicẽ ſunt cõtraria, vt ignis, aquę: ꝛ aer, terrę: quod expreſſe aſſerit Ariſt. ſcõo de generatione, tex. 24. ¶Et cõfir. 1. forma ſubſtãtialis eſt ſubſtãtia poſtq̃ non eſt accidẽs, ꝛ tñ formę ſubſtãtiali cõtrariatur priuatio, vt autor eſt Ariſt. 1. Phyſi. tex. 80. nã homo fit ex non hoie tanq̃ ex cõtrario. ¶Et cõfir. 2. Differẽtię eſſentiales diuiſiuę generis, poſitiua ꝛ priuatiua: vt rationale ꝛ irrationale, ſunt ſubſtãtię: quę tamẽ inuicẽ ſunt cõtrarię: vt colligitur ex Ariſt. 10. meta. tex. 13. ergo nõ cõuenit omni ſubſtãtię nõ habere cõtrariũ. ¶Quinto aduerſus quintã proprietatẽ arguit. Anima intellectiua eſt ſubſtãtia, nõ ſolũ qr eſt pars ſubſtãtię, ſed quia poteſt per ſe ſubſiſtere: ꝛ tamen ſuſcipit magis ꝛ minus ſecundũ perfectionẽ eſſentialẽ: vt videtur ſentire S. Thomas. 1. par. q. 85. artic. 7. Item elementa ſecundũ Commentatorẽ tertio de cœlo, cõmento. 67. ſuſcipiunt magis ꝛ minus: ait enim manere in mixto ſecundum eſſe remiſſum. Item genera videntur ſuſcipere magis ꝛ minus, vt ſuperius cap. de equiuocis allegatũ eſt ex autore ſex principiorũ dicente, ꝙ aĩalia ſunt magis animantia quã plantę. Et S. Thomas. 1. par. q. 93. arti. 3. ad tertiũ, videtur hanc proprietatẽ gloſſare de ſolis ſpecie bus ſpecialiſſimis: ergo ſubſtantia ſuſcipit magis ꝛ minus. ¶Sexto aduerſus vltimã proprietatẽ arguitur. Hęc omni neq; ſoli ſubſtãtię cõuenit ſuſcipere cõtraria: ergo id nõ eſt maxime propriũ ſubſtantię. Probatur prima pars antecedẽtis. Deus, intelligẽtię, ꝛ cœli, ſunt ſubſtãtię: ꝛ tamẽ nõ ſuſcipiũt cõtraria, alias eſſent alterabilia, quod eſt falſum, cũ intelligentię nõ habeãt materiã, ꝛ cœli nõ habeãt materiã, quę ſit in potentia ad alias formas: ergo nõ oĩs ſubſtantia ſuſcipit cõtraria. Et prętera, forma ſubſtantialis eſt ſubſtantia (ſiquidẽ non eſt accidens) ꝛ tamẽ illa nõ ſuſcipit cõtraria: quia forma nõ eſt quę denominatur ab accidentibus, ſed ſuppoſitum. Secunda pars antecedẽtis probatur. Superficies recipit contraria, puta albedinẽ ꝛ nigredinẽ: ꝛ linea recipit rectũ ꝛ curuũ: hęc autẽ ſunt in genere quãtitatis: ꝛ eadẽ actio numero eſt ſtudioſa ꝛ praua ſucceſſiue (ſi nunc nõ ſit prohibita ꝛ poſtea ſit prohibita) ꝛ tamẽ actio eſt de prędicamento actionis: ergo non ſola ſubſtantia ſuſcipit contraria. ¶Et confir. Oratio recipit contraria per ſui mutationem: nam veritas (vt autor eſt Ariſt. 6. meta. tex. 8. et S. Thomas. 1. parte. q. 16. arti. 2.) non eſt in rebus ſed in intellectu: ꝛ per conſequens in ſe recipit veritatem ꝛ falſitatem: ergo male dicit Ariſto. quod oratio nõ ſuſcipit contraria per ſui mutationem. ¶In contrarium eſt authoritas Ariſtotelis aſſerentis has ſex proprietates ſubſtantię.

¶Ad quæſtionem reſpondetur affirmatiue. Unde ad primũ argumentum negatur elementa eſſe in mixto tanquã in ſubiecto: quia non ſunt formaliter in mixto, ſed virtualiter ſecundum ſuas qualitates. Et quãuis eſſent formaliter in illo, nõ tamẽ eſſent tanquã in ente cõpleto: quemadmodũ accidentia ſunt in ſubiecto a quo ſuſtentantur: ſed eſſent tanquã partes ex quibus componeretur mixtũ. Forma vero ſubſtantialis primo non eſt ſubſtantia cõpleta: ꝛ prętera nec eſt in ſubiecto tanq̃ in ente completo a quo recipit eſſe: ſicut accidentia ſunt in ſubiecto, et ſicut negatur ſubſtantia eſſe in ſubiecto: ſed eſt in ſubiecto, puta in materia prima quę eſt ens in potentia cui forma dat eſſe. ¶Ad ſecundũ reſpõdetur vti ſuperiori queſtione diximus, quod hęc conditio quę eſt prędicari de inferioribus vniuoce nomine ꝛ ratione, nõ conuenit ſoli ſubſtantię: ſed oĩbus prędicamentis reſpectu ſuorũ quidditatiue inferiorũ. Nihilominus, quia, hic agitur de oĩbus prędicamentis reſpectu primę ſubſtãtię, hoc eſt, propriũ prędicatis de prędicamento ſubſtantię, prędicari nomine ꝛ ratione de ſubſtantia, ſiue ſit ſpecies, ſiue genus, ſiue differentia: nam alia prędicamenta nõ prędicantur de ſubſtantia nomine ꝛ ratione (vt ſupra diximus) ſed denominatiue. ¶Ad tertium argumentũ cõceditur in alijs prędicamentis eſſe etiã indiuidua ꝛ vniuerſalia quę de illis quidditatiue prędicantur, ꝛ quodammodo quidditates (vt Ariſt. 7. meta. tex. 2. et. 15. docet) ꝛ ideo quodammodo poſſunt vocari ſubſtantię: nam vt habetur. 5. meta. tex. 15. ſubſtantia vno modo ſignificat quod quid erat eſſe omniũ prędicamentorũ. Attamen qr accidentia, Elementa.

ſlentia, ſicut ſimpliciter non ſunt entia, ita ſimpliciter nõ habẽt quidditates, ſed ſecundũ quid, ꝛ ideo nõ appellantur ſecundæ ſubſtãtię: ſed hoc nomẽ propriẽ ꝛ ſimpliciter cõuenit vniuerſalibus prędicamẽti ſubſtãtię quę ſunt in linea recta. Unde differentię nõ ſunt ſecundæ ſubſtãtię: qr nõ prędicãtur in quid: nã ſubſtantia ſolũ ſit illud, per quod reſpondemus ad queſtionẽ factam per quid. ¶Dicit tamẽ eſt obiter adnotandũ, quemadmodũ verba hęc Ariſto. album nihil aliud quã quale ſignificat, nõ eſſe adeo efficacia ad probandũ albũ ſolũ ſignificare albedinem: tametſi ad hoc propoſitũ paſſim citentur, etiã a philoſophis ſuperioris notę. Primo: qr Hiecę non habetur ſolã qualitatẽ ſignificat, ſed, ſolum quale ſignificat, vt tranſfert Argyropylus: eſt enim poion, non poiotes. Et prętera, quia hic nõ eſt queſtio apud Ariſtotelẽ de ſignificatione nominis denominatiui: videlicet an ſignificet ſubiectũ materiale vel formã accidentalẽ: ſed ſolũ vult explicare, ꝙ ſecũda ſubſtãtia nõ ſignificat quale ſimpliciter ſicut albũ: quia albũ (inquit) non, niſi quale ſignificat, ſubſtantia vero ſignificat quale quid. i. quale ſubſtantiale. Mihi ſolum nus credo, ꝙ terminii cõnotatiui ſignificãt formam accidentalẽ, conſignificãdo ſubiectũ: vt. ꝛ. meta. tex. 14, aſſerit Comment. aduerſus Auicennã. Qua de cauſa S. Thomas ſepe dicit, ꝙ nomẽ denominatiuũ aliud ſignificat, puta formã: ꝛ pro alio ſupponit, puta pro ſubiecto illius formę quod denominat. Auicenna vero putabat, ꝙ potius ſignificat ſubiectũ illud pro quo ſupponit. Quę nominales ſequuntur.

Alboũ quale ſignificat.

Contrarietas.

¶Ad quartũ argumentũ reſpõdetur, ꝙ cõtrarietas multis modis accipitur, vt in poſtprędicamentis videbimus: ſola enim ſibi oppoſita ꝛ quomodocunq̃ repugnãtia dicitur generali noſe cõtraria: ſed vlteo modo citato ait Ariſt. cõtraria proprie ſunt illa, quę ſunt ſub eodẽ genere ꝛ mutuo ſe circa idẽ ſubiectũ expellunt: vt caliditas, frigiditas: album, nigrum. ꝛc. Et in hac ſignificatione, ſubſtantię nihil eſt contrarium. Et ratio eſt quã in expoſitione literę inſinuauimus: qr ſubſtantię nõ recipiũtur in ſubiecto. Et prętera qr ſubſtãtię nõ ſe mutuo corrumpunt niſi mediantibus qualitatibus. Quapropter contrarietas per ſe primo cõuenit qualitatibus: ꝛ ratione illarũ cõuenit ſubſtantię. Unde elementa nõ ſunt ſibi contraria niſi ratione qualitatũ quas habẽt cõtrarias. ¶Ad primã confirmationẽ reſpõdetur, ꝙ forma dicitur cõtraria priuationi, nõ proprie: quia priuatio, vt, nõ homo, non eſt aliquid poſitiue: ſed improprie, qr priuatio ꝛ forma ſunt ſucceſſiue circa eandẽ materiã: ignis enim nõ fit ex igne, ſed ex nõ igne. ¶Nõ ſi arguas, ꝙ formę ſubſtãtiales etiã ſe expellũt circa eandem materiã: vt forma ignis, ꝛ forma aquę: ergo ſunt propriæ cõtrariæ: negatur cõſequentia, qr nõ ſe expellunt per ſe, ſed ratione qualitatum: eo enim ꝙ ignis per caloręm depellit frigiditatẽ aquę, ſubſequẽter corrumpit formã. ¶Ad ſecundã confirmationẽ reſpõdetur: ꝙ differentię oppoſitę diuiſiuę generis nõ ſunt propriæ cõtrariæ, poſtq̃ nõ ſe expellũt circa idem ſubiectũ: quippe cũ fieri nequeat, vt idẽ animal modo ſit rationale, ꝛ poſtmodũ irrationale: ſed dicũtur cõtrariæ, qr vna eſt quodãmodo alterius priuatio. Cum enim ſpecies eiuſdẽ generis ſint perfectione inæquales, perfectiſſima, quę eſt aliarũ menſura, cenſetur vt habitus, ꝛ reliquæ imperfectiones habẽt ſe vt priuationes eius: ꝛ ideo prima explicatur noſe poſitiuo, rationalis, ꝛ reliquæ omnes noſe priuatiuo, irrationales. ¶Ad primã partẽ quinti argumẽti de anima rationali reſpõdetur nõ eſſe mentem S. Thomæ, nec poteſt eſſe alicuius philoſophi, ꝙ anima ſecundũ ſuã eſſentiã recipiat magis ꝛ minus, nec ſit vna eſſentialiter perfectior alia: quãdo quidẽ oĩs ſunt eiuſdẽ ſpeciei. Sed tamen quod S. Tho. locis citatis ꝛ philoſophi cõcedunt eſt, ꝙ vna anima poteſt eſſe perfectior in vno ꝙ in alio individualiter ex parte corporis: qr cũ anima ſit actus corporis, debent ambo habere proportionẽ, vt in corpore melioris cõplexionis ſit anima quodammodo melior, iuxta illud ſecũdo de anima textu. 64. Molles carne, mẽte ſunt aptiores. ¶Hoc tñ dupliciter poteſt intelligi, Uno modo, ꝙ vna anima ſit in ſeipſa perfectior quã alia: veluti vnus homo eſt maior aut pulchrior alio. Et hoc modo cenſet Caietanus loco citato prima parte vnã animã eſſe perfectiorẽ alia: vbi ait, cęcos eſſe qui hoc nõ vident. ¶At ingenue fateor me eſſe in numero horũ cęcorũ, qui nunquã intelligere potuĩ quomodo animas eiuſdem ſpeciei potuerit Deus facere inæqualiter perfectas: nam in perfectione eſſentiali nõ poteſt eſſe inæqualitas. Sunt enim ſpecies in hoc ſicut numeri, ꝙ earũ perfectio cõſiſtit in indiuiſibili, vt habetur. 8. met. tex. 10. Quod ſi ſit perfectio accidẽtalis, hoc nõ poteſt eſſe niſi aut ratione intenſionis in ſubiecto, vt vnũ eſt magis calidũ ꝙ aliud: aut ratione extenſionis, vt vnũ corpus eſt maius quam aliud: aut ratione diſpoſitiõis partiũ, vt vnũ eſt pulchrius alio: aut propter aliã ſimilẽ diſpoſitionẽ accidentalẽ, vt colligitur ex Ariſt. 7. Phyſiter. 29. vbi ait, ꝙ cõparatio nõ fit niſi in ſpecie ſpecialiſſima, quę eſſentialiter eſt eadẽ in ſuis indiuiduis, ſed accidentaliter variatur: hęc tamẽ accidentalis variatio in anima intelligi non poteſt ſecundum ſeipſam ſeclusis habitibus, ꝛ actibus intellectus ꝛ voluntatis. ¶Alio ergo modo intelligitur, ꝙ vna anima eſt perfectior alia: qr videlicet poteſt meliores actus producere tam ſpirituales, ꝙ corporeos, propter meliora inſtrumenta ꝛ ſenſus et alia organa corporea quę illi contingunt ex meliori diſpoſitione corporis. Et in hoc ſenſu concedendũ eſt, ꝙ vnus homo eſt perſpicatioris ingenij ꝙ alius, aut ꝙ anima Chriſti fuit perfectior quacunq̃ alia creata. Nempe ꝙ temperatiſſimã corporis cõpoſitionẽ fuerit ſortita. Non loquimur de votibus eius, tã intellectus quã voluntatis: ſed de nuda eſſentia animę. ¶Unde nõ ſequitur, ꝙ anima recipiat magis ꝛ minus. Imo nec ſecundũ Caietanũ id ſequitur: qr perfectio illa quam anima ſortitur in ſua creatione nõ variatur poſtea, etiã ſi corporis cõplexio mutetur. Sed de hoc alias. ¶Ad ſecundã partẽ argumẽti reſpõdetur, ꝙ opinio illa Commentatoris nõ tenetur, nec eſt ad mentẽ philoſophi. Cenſet enim elementa manere in mixto, nęq; omnino ſecundũ eſſe cõpletum quod habẽt ſeparata: nęq; tantũ, ſecundũ eoſũ qualitates, ſed medio modo, puta ſecundũ ſuũ eſſe ſubſtantiale, in eſſe tamẽ remiſſo. Itaq̃ putat, ꝙ eſſentię elementorũ temperãtur, ꝛ remittuntur in cõpoſitione mixti ad modũ quo albedo ꝛ nigredo remittũtur in mixtione coloris viridis aut rubei. Et ita gloſſat iſtũ locũ Ariſtotelis (. ſubſtantiã nõ ſuſcipere magis ꝛ minus) ꝙ intelligatur de ſubſtantijs perfectis ꝛ mixtis. ¶Sed re vera hoc eſt ad libitũ peruertere doctrinã Ariſt. Nam cum elementa ſint ſimpliciter ſubſtantię, nõ poſſunt eſſe in ſubiecto ſicut accidentia, ꝛ per cõſequens, nec intendi nec remitti: ſed manẽt in mixto tantũmodo virtualiter ſecundũ ſuas qualitates, puta caloręm, frigiditatẽ, humiditatẽ, ꝛ ſiccitatẽ. ¶Ad tertiã partẽ argumenti patet reſponſio, ex his quę diximus cap. 4. Natura enim generis nõ ſuſcipit magis ꝛ minus: ſed qr natura. v. g. animalis non eſt alia natura ſpeciei, ſit ꝙ eſſe aĩal in hoie ſit perfectius quã in equo nõ ꝓpter intenſionẽ, ſed propter differentiã ſpecificã: qr natura ani-

Una anima perfectior alia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra animalis & hois in Petro sola ratione differunt. ¶ Ad vltimũ argumentũ respõdetur, q Arist. loquitur de substãtia que est in prædicamẽtis: Deũ autem iam diximus nõ esse in prædicamẽto: nihil enim est in illo, aut mutabilitatis aut potẽtię. Intelligẽtias veroneganus nõ posserecipere cõtraria: nam in intellectu suapte natura possunt recipere verũ & falsum, & in voluntate, bonũ & malũ: nõ tamẽ possunt recipere contrariũ, quod tendat ad corruptionẽ, aut generationem. Idem dicimus de cœlo, q nõ potest hoc modo recipere contrarium: sed nihilominus in cœlo distinguimus, dextrũ, & sinistrũ: & secundũ partes habet motus cõtrarios: nã pars quę modo mouetur in orientẽ, postea mouetur in occidentẽ: quãuis secundũ se totũ cœlum nõ habeat motus cõtrarios. ¶ Ad aliud de forma respondetur: q eo modo quo forma est subiectũ, recipit cõtraria: puta tanq̃ subiectũ quo (vt diximus de quãtitate) quare habitus inest intellectui & alę, sed hoi tanquã intelligẽti. Animę vero separatę quę habet modũ substãtię possunt inesse successiue cõtraria. ¶ Ad secundã partẽ antecedẽtis eiusdẽ argumẽti respõdetur, q. suscipere cõtraria stat dupliciter: vno modo tanquã subiectũ quo, & hoc cõuenit superficiei & lineę. Alio modo tanquã subiecto quod: & hoc est propriũ substantię. Volo dicere, q superficies non susciperet albedinẽ, nisi q substãtia sustentat illã: nec linea fieret curua aut recta, nisi q ferrũ vbi est linea recipit curuitatẽ, & rectitudinẽ. Recipiuntur tamẽ huiusmodi accidentia mediãte quãtitate. ¶ Ad confirmationẽ respondetur, q oratio aut iudiciũ per hoc q mutatur de veritate in falsitatẽ, solũ amittit & acquirit respectũ nouitatis: enim veritas adequatio signi ad signatũ: & Arist. loquitur de cõtrarietate propriè, quę est rerũ absolutarũ. Eodẽ modo respõdetur de actione, q eadẽ actio numero in esse naturali, potest mutari de bona in malã moraliter: nõ tamẽ per mutationẽ realem sui, sed per mutationẽ legis aut temporis. v.g. cœnare carnes feria quinta in medio noctis ante duodecimam est bona actio: & post duodecimam est mala actio propter mutationem temporis prohibiti. Et lectio hęc mea quę modo est bona, fieret mala si prohiberetur.

Duplex subiectũ.

DE QVANTITATE. CAP. VI.

QVantum autem partim est continuum, partim discretum: & partim ex habentibus positionem partibus, partim è nõ habentibus cõstat. Atq; discretum quidẽ est, vt numerus atq; oratio: continuum autem, vt linea, superficies, & corpus: & insuper præter hæc, tempus & locus. ¶ Partium enim numeri nullus terminus communis est, quo ipsæ copulantur, ceu quinq; & quinq; si sint denarij partes, nullo communi termino copulãtur: sed sunt seiuncta. Similiter tria & quinq; communi termino nullo copulantur. Neq; omninò fit, vt numeri partium terminus cõmunis vllus sumatur, sed semper partes seiunctæ sunt: quare discretum numerus est. Similiter & oratio discretum esse videtur: nam quantum ipsam esse ex eo patet, quia longa breuiq; syllaba mensuratur. Eam verò orationem dico, quæ fit cũ voce: etenim nullo partes ipsius communi termino copulantur: neq; enim terminus cõmunis vllus est, ad quẽ syllabæ coalescãt: sed quæq; per se sunt seiunctæ. ¶ Linea verò cõtinuum est, sumi nanq; cõmunis terminus, quo partes lineę copulentur, punctum potest: itidem vt superficiei linea. Plani nanq; partes cõmuni quodam termino copulantur. Similiter & in corpore sumere assignareq; lineam superficiémve cõmunem terminũ potes, quo partes corporis copulantur. ¶ Porrò autẽ & tempus & locus generis huius sunt: tempus enim præsens cũ exacto futuroq; copulatur. Rursus & locus cõtinuus est: corporis enim partes, quæ quidem aliquo cõmuni termino copulantur, locum occupant: igitur & loci partes, quas quæq; pars corporis occupat, eodem sanè termino copulantur, quo copulantur & partes corporis. Quare locus etiã continuus erit, quippe cùm partes ipsius vno cõmuni termino copulentur. Tex. ij. ¶ Præterea partim, vti diximus, ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus constat: nam lineæ quidem partes positionem habent: quæq; enim ipsarum alicubi situm habet: atq; quã in parte plani quæq; sita est, quâq; cum parte copulatur, sumere assignareq; potes. Similiter & plani partes positionem quandam nimirum habent: simili nanq; modo quæq; partium vbi iacet, quâq; cum parte copulata est, assignabitur. Partes etiam solidi locive positionem identidẽ habent. At in numero nemo demonstrare partes ipsius positionem quam habeãt, aut vbi sint sitæ, aut quæ quibus cũ copulentur, potest. Nec item in tempore: nulla enim pars temporis permanet: quod autem non permanet, id quonam pacto positionem habebit? Sed ordinẽ habere potiùs dices, propterea quòd hæc pars sit prior tẽporis, hæc posterior. Et in numero simili modo: ex eo planè, quia priùs vnũ q̃ duo, & duo q̃ tria, & tria quàm quatuor numerantur. Atque hoc quidem pacto ordinem quendam habent, positionem autem ipsarum non vtique sumas. Oratio quoq; similiter sese habere videtur: nulla enim ipsius pars permanet: sed iam quæ dicta est, prænendi ampliùs non potest. Quare partium ipsius positio sanè non erit, cũ nulla prorsus permaneat. Quæ cùm ità sint, patet, partim ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus positionem constare. Tex. iij. ¶ At qui hæc sola quę dicta sunt, propriè quanta dicũtur: cętera verò vniuersa per accidẽs. Ad hoc enim aspicientes, & cætera quãta dicimus: velut albũ, ex eo multũ dicitur, quia multa superficies est: & est: & actio longa, motũsve, quia tempus est longum: non enim per se vnumquodq; horum dicitur quantum. Etenim si quispiam quantãnã sit actio assignauerit, tempore sanè ipsam definiet, biennem dicendo, aut triennẽ esse, aut alio simili modo. Et album etiam quantum sit si assignauerit, superficie nimirum definiet: quanta enim est superficies, tantum dicet & album esse. Quare ea sola quæ dicta sunt, propriè & per se quanta dicuntur: cæterorum verò nihil per se, sed per accidens dicitur quantũ. Tex. iiij. ¶ Præterea quantitati nihil est contrarium. Indefinitis enim quantis nullam omninò contrarietatẽ esse, patet: ceu bicubito, aut tricubito, aut superficiei, aut alicui tali: nihil est illorum omninò cõtrarium. Nisi quispiam pauco multum, aut paruo magnum dixerit contrarium esse. ¶ Athorũ nihil est quantum, sed potiùs est ad aliqnid. Nihil enim per se magnum vel paruum dicitur, sed ad aliud sanè refertur: ceu mons quidem paruus dicitur, milium autem magnũ: propterea quod hoc maius, illo minor hisce quæ generis eiusdem sunt existat. Ad aliud igitur est ipsorum relatio; nam si paruum quicquam magnúmve per se diceretur, nunquàm mons quidem paruus, miliũ verò magnum vtiq; dicatur. Rursus in pago qui dem multos homines, Athenis autem paucos dicimus esse, qui tamen longè sunt illis plures: & in domo quidem multos, in theatro verò paucos, qui quidem & ipsi multo sunt illis plures. Præterea bicubitum quidem atq; tricubitum, & talium vnumquodq; quantũ significat: magnũ autem & paruum, quantum non significat, sed magis ad aliquid. Alterius enim contemplatione magnum paruũq; intelligitur. Quare patet, hæc ex his esse, quæ ad aliquid sunt. Præterea siue quanta hæc quispiam esse ponat, siue non ponat, nihil est ipsis contrarium: quod enim per se ipsum sumi non potest, sed ad aliud semper refertur, ei quo nam pacto contarium quicquàm fuerit? Præterea si magnum ac paruum contraria sunt, fiet vt idem contraria simul suscipiat, & eadem sibiipsis contraria vt sint. Fit enim interdum, vt magnũ atq; paruum sit idem. Est enim ad hoc quidem paruum, ad aliud verò magnũ: quare fit, vt idem eodem tempore magnum sit atq; paruum. Quod si hæc contraria sint, idem profectò contraria simul suscipiet: at nihil videtur simul suscipere contraria posse: substantia nanq; susceptrix quidem contrariorum esse videtur, non tamen valet simul atq; ægrotat quisquàm: neq; simul album est quicquàm atq; nigrum, neq; cæterorum quicquàm quod quidẽ contraria suscipiat simul. Fit etiam, vt ipsa sibiipsis contraria sint. Nam si magnum contrariũ paruo est, cùm idem corpus & magnum

Ordo prædicamentorum.

PRoximum substantiæ prædicamentum est quantitas: q si cui forte dubitatio subierit, q prædicamẽtum qualitatis quantitãti fuisset præferendũ: eo q qualitas (vt cap. 4. dicebamus) sequitur formam, quantitas vero consequitur materiã, & forma dignitate excellit materiam: item quia qualitas conuenit perfectissimis substantijs, puta intelligentijs, quibus repugnat quãtitas: Respondetur, quod Aristo. non tam considerauit ordinem dignitatis, q ordinem substandi: exoditur enim cõsiderationem prædicamentorum a prima substantia, quę est omniũ subiectum: et post substantiam subiectum omniũ aliorũ accidentiũ est quantitas: nam oia corpoalia accidẽtia insunt substantię mediante quantitate: & ideo qua ratione primam substantiam prætulit secũdę, prædicamentum quantitatis antepositit cęteris omnibus. ¶ Secunda ratio est: quia inter omnia accidentia quantitas est quę prius conuenit substantię corporeę: ratio eñ corporis consistit in hoc quod est habere trinam dimensionem: ratione cuius corpus est subiectũ cęterorum

Bibliotheca
Facultatis
Provinciæ Cast. Orient.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rorũ accidentiũ: ꝛ qr cognitio nostra incipit a substãtia corporea, ordine cõgruo quãtitas præponitur reliquis prædicamẽtis. ¶ Et præterea, qr quãtitas est substãtię omniũ accidentiũ simillima: recipit enim per se diuisionẽ sicut substãtia: ꝛ ratione quãtitatis numeramus suppositaꝛ in sacramẽto altaris quantitas vice substantię sustinet accidentia reliqua: ꝛ quantitati cõueniunt passiones substantię: nempe nõ habere cõtraria, nõ suscipere magis ꝛ minus. In summa, qua ratione Arist. 1. Phys. prius disputauit de materia quã de forma, prius hic agit de quãtitate ꝙ de reliquis accidentibus. ¶ Atqui capitulũ hoc sextũ: vti præcedens in duo membra secatur. In primo enumerat Aristo. exponitq; species quãtitatis, ꝛ in secũdo subdit eius proprietates. Primum membrum tres habet textus iuxta tres diuisiones quãtitatis: ꝛ secundũ tres itẽ, iuxta tres proprietates eius: vnde totũ caput per sex distribuitur text⁹. ¶ Tres sunt diuisiones quantitatis. Prima est (quã Arist. nõ explicat, sed supponit) in per se ꝛ per accidẽs. Secunda est quantitatis per se in continuã et discretã: ꝛ tertia quãtitatis etiã per se, in positionẽ habentẽ, ꝛ nõ habentẽ positionẽ in continuo. In primo textu tractat secundam diuisionem: ꝛ in secundo tertiam: quę sunt omnes per se quantitates: ꝛ in tertio subdit ea quę sunt quanta per accidens.

Quãtitas substantię simillima.

Partitio.

¶ Proponit ergò, quanti aliud

continuũ aliud discretũ: ꝛ aliud quidẽ ex partibus cõstat positionẽ ad se inuicẽ habentibus, ꝛ aliud ex nõ habẽtibus positionẽ. Profert ambas diuisiones simul: qr nec coincidũt, cum ex cõtinuis aliquod habeat positionẽ ꝛ aliud nõ habeat: nec rursus secunda est subdiuisio alicuius membri prioris diuisionis: qr secundũ membrũ, scilicet, nõ habere positionẽ, includit omnẽ quantitatẽ discretã ꝛ aliquã continuam, vt quam primũ videbimus. Præposuit vero diuisionẽ in cõtinuum ꝛ discretũ, qr illa est generis in species, alia vero est subiecti in accidẽtis: vel quia habere positionem supponit partes esse continuas, ꝛ addit aliud, vt statim dicturi sumus. ¶ Et textus iste habet particulas quatuor. In prima proponit diuisionẽ in cõtinuum ꝛ discretũ, qr illa est generis in species, alia vero est subiecti in accidẽtis: vel quia habere positionem supponit partes esse continuas, ꝛ addit aliud, vt statim dicturi sumus. ¶ Et textus iste habet particulas quatuor. In prima proponit diuisiones ꝛ cõnumerat species vtriusq; membri prioris diuisionis. Ait enim quantitatis discretę duas esse species, quę sunt, numerus ꝛ oratio: sed quantitatẽ continuam habere quinq; species, quę sunt linea, superficies, corpus, ꝛ præterea tempus ꝛ locus. Ad cuius intelligentiã notandum est, ꝙ esse quantitatis, est esse mensurã substantię: sed potest quantitas esse mensura substantię, aut intrinseca. i. formaliter inhęrens substantię: aut extrinseca. i. adiacens substantię. Atqui ea quę metimur, aut sunt continua, aut discreta: ꝛ rursus aut sunt permanentia, aut successiua. Discretorũ ergo permanentium mensura est numerus, successiuorũ vero, est oratio. Continuorum autẽ permanentiũ sunt tres species intrinsecę, puta, linea, superficies, ꝛ corpus, ꝛ vna extrinseca videlicet locus: at cõtinuorum successiuorum mensura extrinseca est tempus. ¶ Vnde septẽ species quantitatis colliguntur: quinq; intrinsecę, vt numerus, oratio, linea, superficies, ꝛ corpus: et duę extrinsecę, puta, tempus ꝛ oratio. Rursus, duę discretorum, scilicet, numerus ꝛ oratio, ꝛ reliquę quinq; continuorum. Atq; adeo quinq; permanentiũ, puta, numerus, linea, superficies, corpus, ꝛ locus: ꝛ duę successiuorũ, puta, tempus ꝛ cõtinuis, ꝛ oratio ꝛ discretis. Hinc fit punctũ ꝛ vnitatẽ nõ esse quantitates, sed principia quantitatis. ¶ In secunda particula textus descendit Arist. ad singulorum enarrationẽ. Et quãuis in propositione diuisionis continuũ prętulerat discreto, hic tamẽ vice versa prius narrat discretũ quam continuũ. Hec casu id putes, sed cõsulto factũ. Nam quantũ ad rationẽ essendi, continuũ est prius discreto: qr (vt auctor est Arist. 3. Phys. i. tex. 68.) ex diuisione cõtinui fit numerus: ꝛ ideo nos prius cognoscimus continuũ quam discretũ: vt puta vnam rem quam plures: ꝛ hac ratione proposuit prius continuũ quam discretũ. Attamẽ si cõsiderentur huiusmodi quantitates in ratione mensurę (quemadmodũ hic cõsiderantur) numerus præcedit quantitatẽ continuã: nam (vt docet Arist. 10. Metaphys. i. tex. 2.) vnitati, quę est principium numeri, primo ꝛ maxime cõuenit esse mensurã: quia mensura est id quod est indiuisibile (qualis est vnitas) quam ob rem continua ipsa vnitatibus multiplicatis metimur: vt pamũ vlnis. ¶ Exponit ergo in hac secunda particula Arist. quomodo numerus ꝛ oratio sint quantitates discretę. Et numerum quidẽ nõ probat esse quantitatẽ, sed tanquam manifestũ pręsupponit: exponit autẽ eum esse quantitatem discretam. Est enim discreta quantitas illa cuius partes nõ copulantur vno termino cõmuni. Ad cuius euidentiã notandũ est, ꝙ partes copulari ad vnũ terminũ communẽ, est ꝙ idẽ numero sit terminus vtriusq; partis. Exempli gratia. In linea quodcunq; mediũ punctũ designaueris, illud idem est terminus vtriusq; partiũ in illud concurrentiũ, ꝛ hac ratione linea est cõtinua: ꝙ si lineam incidas, tunc aliud punctũ terminat vnã medietatẽ ꝛ aliud reliquam, ꝛ hac ratione partes incisę sunt quantitas discreta. Nec refert punctũ esse rem distinctã a substãtia nec ne: quia verba Arist. intelligi nõ possunt, nisi punctis ꝛ lineis ꝛ superficiebus indiuisibilibus, aut assertis, aut per intellectũ fictis. Ad hoc enim propositũ dixit. 2. Phys. ꝙ abstrahentiũ non est mendaciũ. s. cõsiderantiũ lineã, vt distinctã a superficie, ꝛ superficiẽ vt distinctã a corpore. Numerus igitur est quantitas discreta: qr quinq; ꝛ quinq; quę sunt partes denariũ nullo termino copulantur qui sit vtriusq; partiũ cõis: nã partes illę sciũctę sunt. ¶ At vero de oratione, qr vtrũq; est obscurũ, vtrũq; manifestat Arist. s. ꝛ ꝙ oratio sit quantitas, et quod sit quantitas discreta: loquitur enim de oratione vocali, quę est ens successiuũ. Et ꝙ sit quantitas probat hac ratione. Longum ꝛ breue est passio quantitatis: sed syllaba est longa ꝛ breuis (si enim dicas, tẽporis, prima syllaba tantũ cõsumit tempus, quantũ ambę sequentes) ergo oratio quę constat ex syllabis est quãtitas. Quod vero sit quantitas discreta, probat: qr partes dictionis nõ copulantur vno termino cõi, sicut nec partes numeri: si em dixeris, dños, tres distinctas syllabas protulisti. Qð si qs arguat, Aristotelẽ potius probare syllabã esse quantã, quã esse quãtitatẽ, respõdetur satis esse probasse, ꝙ vel syllaba est quãtitas, vel habet quãtitatẽ: nõ em hic disputat an quantitas distinguatur a re quanta. ¶ Inter tia particula ostendit Arist. tres species quantitatis continuę, quę sunt, linea, superficies, ꝛ corpus. Ad cuius expositionẽ adnotandũ est, solas esse tres dimensiones in corpore quas mathematici cõsiderant: vnde sic est intelligere: Si punctum indiuisibile (qualem cuspidẽ acus demus) super planã superficiẽ cogitatione deduxeris, vestigiũ restat diuisibile secundum longitudinẽ, ꝛ secundũ latitudinẽ indiuisibile: quod appellatur linea: Quod si lineam versus latus rursus traxeris, superficies restat longa ꝛ lata, sed non profunda. At si superficiem sursum leuaueris, restat corpus, longum, latum ꝛ profundũ. Non ꝙ corpus ex his indiuisibilibus cõstet cõtra doctrinã Aris. 6. Phys. sed ꝙ isto modo imaginari possumus hmõi quan-

Septẽ species quantitatis.

Unitas est prima mensura.

Copulari termino cõmuni.

Tres dimẽsiones.

Oratio.

quãtitates. Ait ergo Arist. ꝙ linea est quãtitas cõtinua, eo ꝙ partes eius vno cõmuni termino copulãtur qui est punctũ: ꝛ eadẽ ratione superficies cuius partes copulãtur linea: atq; adeo corpus cuius partes copulantur superficie. Vbi id considerandũ est, quomodo punctũ nõ est quãtitas, cũ sit quid indiui sibile sed est ter minus partiũ quãtitatis. ¶ In quarta ꝛ postrema particula huius textus cõcludit Aristo. ꝙ etiã tempus ꝛ locus sunt quędã quantitates cõtinuę: sunt enim extrinseca mẽsura substãtię: locus quidẽ est mẽsura magnitudinis corporis: nam tãta est magnitudo quãtus est locus quo cõtinetur: ꝛ tẽpus est mensura durationis rei. Et probat tempus esse quantitatẽ continuã: qr partes tẽporis, vt præsens, præteritũ, ꝛ futurũ, copulãtur vnico termino cõi, sicut linea. ¶ Ad cuius notitiã notandũ est, ꝙ quemadmodũ partes lineę cõtinuantur per indiuisibilia puncta, ita partes tẽporis per indiuisibilia instantia, ꝛ partes motus (qui tẽpore mensurãtur) copulãtur per indiuisibilia quę dicũtur, mutata esse. Ait vero sint accidẽtia distincta a substãtia. q. 2. vt cunq; dicturi sumus. Quod si quis arguat nullũ esse tẽpus præsens, qr nihil tẽporis potest esse præsens nisi solũ instãs, respõdetur ꝙ cũ Arist. modo rem nõ tractet metaphysice sed dialectice, loquitur de tempore secundum publicã vocẽ grammaticorũ: apud quos distinguitur tẽpus, in præsens, præteritũ, ꝛ futurũ. Tempus ergo est quãtitas cõtinua: qr insãs præsens vnicũ, est terminus præteriti tẽporis ꝛ futuri: est enim vltimũ instans præteriti ꝛ primũ futuri, vtrũq; tẽpus cõiungens. ¶ Secũdo probat, locũ esse etiã quantitatẽ continuã. Et ꝙ si quãtitas præsupponit vt notũ: nã cũ sola corpora quãta sint in loco sit vt locus sit quãtus, quemadmodũ ꝛ locatũ: sed ꝙ sit cõtinua quãtitas probat: qr partes loci, quemadmodũ ꝛ partes locati, cõtinuantur termino cõi. v. g. si concaua superficies vasis aqua pleni cõferas cũ superficie conuexa aquę, cuicunq; puncto superficiei aquę intelliges respõdere in eodẽ situ aliud punctũ superficiei vasis. Et hoc est quod dicit Arist. partes loci eodẽ termino copulari, quo partes locati. Non em intelligit, eodẽ numero (vt multi falso putãt) nã cũ sint superficies distinctę ꝛ tantũmodo contiguę, nõ possunt partes vtriusq; eodẽ numero termino copulari: sed eodẽ intelligit. i. in eodẽ situ. Textus. 2. ¶ In secũdo textu qui incipit, Præterea partim. ꝛc. explicat Arist. mẽbra secundę diuisionis. Ad cuius intelligentiã notandũ est, ꝙ positio, dupliciter accipitur, vno modo vt dicit ordinẽ ꝛ habitudinẽ partiũ in toto in ordinead locũ, vt stare, sedere, iacere, ꝛ hoc est vnũ ex sex vltimis prædicamẽtis. Alio modo accipitur, vt dicit ordinem partiũ in toto inter se: qđ est esse sursum, aut deorsum, ante vel retro, dextrorsum vel sinistrorsum. Has em sex differẽtias positionis distinguit Arist. in de ąalibus, et. 2. de cœlo tex. 12. Vnde partes quãtitatis habere positionẽ est vt possimus inter eas designare, quę qua sit superior, aut anterior, aut dexterior. ¶ Ad quod duę sunt requisitę cõditiones: requiritur em ꝛ ꝙ partes sint continuę, ꝛ præterea ꝙ sint permanẽtes: nec opus est addere tertiã: puta, ordinẽ (quã quidã addũt) qr ordo stantium cõsequit ex his duab⁹ cõditionibus: nec deficit ordo, nisi ex defectu alterius istarũ duarũ. Et dicere, ꝙ requirit ordo, est dicere, ꝙ requirit positio partiũ: qđ est idẽ per idẽ exponere. Explicgratia. Partes lineę, ꝛ partes superficiei, ꝛ partes corporis, habẽt inuicẽ positionẽ: qr sunt ꝛ cõtinuę, ꝛ permanentes: possum⁹ em inter partes lineę assignare, asi ꝛ retro, si sit ita pedes iacẽs in rectũ deducta: ꝛ inter partes superficiei assignabim⁹ præter hęc, dextrorsum ꝛ sinistrorsum: ac demũ inter ptes corporis, oẽs discernem⁹ dñas positiõis. At vero numeri partes nõ habẽt positionẽ ex defectu pọis cõditionis: qr vcz partes numeri termino cõi nõ copulãtur: vñ statim sequit, non habere ordinẽ secũm sursum, aut deorsum, aut ąñ ꝛ retro: nã numerus denarius nõ dicit, nisi decẽ res distinctas: nec de se dicit ꝙ hęc sit ąñ illã, nec supra illã. ¶ Hęc partes tpis habẽt positionẽ ex defectu sedę cõditionis: qr vcz non sunt permanẽtes. Vñ pariter sequit nõ habere ordinẽ vt possimus in tpe signare q̃ sit pars superior aut inferior. ꝛc. Subiungit vero Arist. ꝙ tã partes tpis ꝙ numeri habẽt ordinẽ: nõ quidẽ positionis, sed prioris, vt posterioris, vt præteritũ est prius præsenti, ꝛ præsens futuro: atq; binarius est prior ternario, ꝛ ternarius quaternario. Tametsi partes priores tpis per metaphoram solem⁹ etiã appellare superiores, qñ dicimus superioribus tpibus hoc aut illud cõtigisse. ¶ Hinc sequitur, ꝙ partes orationis nõ habẽt positionẽ ex defectu vtriusq; cõditionis: qr nec sunt cõtinuę nec permanentes. Partes vero loci positionẽ habẽt sicuti partes locati. Atq; adeo ex septẽ speciebus quãtitatis quatuor quãtitates cõtinuę habẽt positionẽ, sed ambę discretę, ꝛ tẽpus positione carẽt, nec solũ partes cõtinuę permanẽtis, sed pũcta quibus cõtinuã habẽt etiã positionẽ, puta sursum deorsum. ꝛc. nam Arist. 5. met. tex. 12. hãc differentiã ponit inter punctũ, qđ est principiũ quãtitatis cõtinuę, ꝛ vnitatẽ, q̃ est principiũ numeri, ꝙ punctũ habet positionẽ, vnitas vero, nõ. Tex. 3. ¶ In tertio textu q̃ incipit, Atq; hęc sola. ꝛc. post enumerationẽ quantitatũ quę sunt quãtitates per se, addit ea q̃ sunt quãta per accidẽs. Quãta per accidẽs sunt illa quibus non cõuenit vt sint mẽsurę per se, sed mensurãtur aliquo istorũ enumeratorũ. Et ponit exemplũ in prædicamẽto qualitatis ꝛ in prædicamẽto actionis, dicit em ꝙ albũ dr multũ de p accidẽs, qr superficies sup quã extendit est multa: ꝛ actio longa aut motus, qr tẽpus duratio nis est longum, vt longa lectio, longus cursus.

Positio.

Quãto nihil est contrarium.

Tex. iiij. ¶ In textu quarto qui

incipit, Præterea quãtitati, subsequit secundũ mẽbrũ huius capitis, in quo tres enarrãtur ꝓprietates quãtitatis. Prima est, ꝙ quãtitati nihil est contrariũ. Atqui textus iste tres cõtinet particulas. Primo manifestat hãc proprietatẽ in speciebꝰ determinatis quãtitatis: ait em manifestũ esse bicubito ꝛ tricubito, nihil esse contrariũ: sicut nec lineę, aut superficiei, aut corpori. Et eodẽ modo potest esse exẽplũ in quãtitate discreta: ternario em aut quaternario nihil est cõtrariũ. Hęc id probat Arist. sed tanq̃ notũ relinquit ex superioribus capite, vbi dixit hãc proprietatẽ nõ soli substãtię cõuenire, sed etiã quãtitati. In cuius expositione eadẽ ratione explicuimus quãtitati nihil esse contrariũ, qua substãtię ipsi nihil est contrariũ. ¶ In secunda particula Arist. subdit obiectionẽ quã illic etiã subdiderat: qr apparet magno cõtrariari paruũ, ꝛ multis pauca: quę videntur esse species quędã quãtitatis: sed latius rũdet ꝙ illic, dat em solutiones duas. Primo negat has esse quãtitates: ꝛ scõdo admisso, negat esse cõtraria: ait em magnũ ꝛ paruũ, multũ ꝛ plus, esse potius nõia de prædicamẽto ad aliquid. Et probatio stat in hoc, ꝙ magnum ꝛ paruũ, nõ significãt simpliciter ꝛ absolute quãtitates certas: magnũ em nõ dicit certã quantitatẽ, sicut bicubitũ, aut quantitatẽ mille cubitorũ: sed magnũ significat excessum respectu alterius, sicut granũ milij dicitur magnũ, in genere suorũ mõs dicitur paruus, in ratione mõtis: ꝛ in pago sunt multi vicini, quia excedũt quantitatẽ iustã pagi: ꝛ the

Bibliotheca
Facultatis Philosophicæ
Provinciæ Cast. Ordinis

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis pauci, quando non adequant iustam quantitatem ciuitatis: atqui significare excessum pertinet ad prædicamentum relationis: sicut duplum ꝛ triplum: quemadmodū enim duplum dicit certum excessum: ita magnū dicit excessum indeterminatum. Magnum ꝛ paruum. Est ergo magnū ꝛ paruū, passio quantitatis pertinens ad prædicamentum relationis: diximus nanq; cap. de prop̃tio, q̃ passio vnius prædicamẽti ponitur in alio: ꝛ hoc est quod dicit hic Arist. q̃ bicubitum quantitatē significat. s. certā speciē quantitatis: at vero magnū non significat quantitatē, sed excessum respectu alterius, quę est relatio quātitatis. ¶ Secunda respõsio ad obiectionē est, q̃ etiam si admitteretur hęc significare quantitatē: nihilominus magnū ꝛ paruū, nõ sunt contraria. Quod probat tripliciter. Prima ratio stat in hoc: cõtraria sunt quę circa idem subiectum mutuo se expellūt: sed tamen id quod est magnū respectu alterius nõ expellit ab eodē subiecto esse paruū: quia stat, id quod est magnū respectu vnius esse paruū respectu alterius, vt pagus qui est magnus inter alios pagos, est paruus vt sit ciuitas. In capite sequenti hoc latius explicabitur, quomodo relatio, nõ expellit relationē oppositam: eo enim q̃ simile nõ dicitur absolute sicut calidū, sed respectiue, nihil obstat q̃ id quod est simile respectu vnius sit dissimile respectu alterius: et propterea simile ꝛ dissimile nõ sunt simpliciter contraria: sed cum addito ꝛ secundū quid, puta, respectu eiusdē. ¶ Secunda ratio est expositio prioris deducendo ad inconueniēs. Si magnū ꝛ paruū essent cõtraria, sequeretur q̃ cõtraria simul conuenirent eidē subiecto: quod est cõtra naturā contrariorum: nam idē (vt modo dicebamus) eodē tempore est magnum respectu vnius: ꝛ paruum respectu alterius. Vnde prima ratio procedebat a priori: ꝛ hęc secunda a posteriori. ¶ Tertia ratio est fere eadē. Si magnum ꝛ paruū cõtrariarent, sequeretur, q̃ idē esset sibi ipsi cõtrarium: nam eadē quantitas est excedēs ꝛ excessa respectu diuersorum, ꝛ per cõsequens magna ꝛ parua. ¶ In tertia particula textus, insinuat Arist. aliā nouā obiectionē contra hanc proprietatem: nam locus species quędā est quantitatis, vt supra dictū est, ꝛ tamen in locis est contrarietas, puta, sursum, deorsum. Et probat Arist. minorē: cuius probatio (quę subobscura est) sic intelligitur. Contraria sunt illa, quę maxime sub eodē genere distāt: et per quoꝝ habitudinē, ꝛ respectū, alia intermedia opponuntur: vt late probat Arist. 10. meta. tex. 13. ꝛ infra. v. g. album ꝛ nigrum, sunt cõplete cõtraria: quia color recedens a nigro nõ potest vltra progredi, quam vsq; ad albū: ꝛ viride incõplete contrariatur nigro, quia tendit ad albū: ꝛ pallidū contrariatur magis nigro: quia magis accedit ad albū: sed inferus locus, puta centrum mundi, ꝛ locus supremus. s. conuexum primi coeli, maxime distant in genere quantitatis, vtpote per maximā lineā: ꝛ quanto aliquid propius accedit centro, est inferius: et quanto longius ab illo distat, est superius, vt secundo de cœlo habetur: ergo centrū terrę, ꝛ conuexum primi coeli sunt cõtraria. Itaq; nõ intēdit hic Arist. probare quęcunq; loca, superiorē, ꝛ inferiorē, esse cõtraria: sed specialiter id vult probare de centro terrę ꝛ cõuexo primi coeli, per illā doctrinā, contraria sunt quę maxime distant. ¶ Sed restat dubium, cur Arist. nõ responderit ad hanc obiectionē: ꝛ trū concesserit huiusmodi loca esse contraria, an vero illud negauerit. Respondetur q̃ Arist. non concedit loci, in quantū est quantitas, esse aliquid contrariū (hoc enim putabāt antiqui philosophi. propter hoc argumentū Aristotelis) sed supponit solutionē lucidam esse ex his quę de paruo ꝛ magno dixerat. ¶ Ad cuius intelligentiā notandū est, q̃ locus dupliciter accipitur. Vno modo secundū propriā significationē, vt est species quantitatis: ꝛ hoc modo locus idem est, quod superficies vltima cõtinentis: vt. 4. Phys. definitur. In qua significatione loco nihil est cõtrarium: quia nec dicit sursum esse nec deorsum: sed solum dicit esse mensuram locati abstrahendo ab esse in hoc vel illo puncto respectu centri terrę. Alio modo accipitur locus pro hoc aut illo puncto respectu centri terrę: ꝛ hoc vocat Arist. vbi, quod est vnū ex sex postprædicamentis. Et in hac significatione non significat quantitatem aut mensuram locati ꝛ sed esse in hoc aut illo puncto respectu centri terrę, puta magis aut minus distans ab illo: sicut aqua est in inferiori loco, ꝛ aer in medio, ꝛ ignis in superiori loco: quia aqua minus distat a centro quam aer, et aer quam ignis. Aut propinquius orienti, aut occidenti (quam vocant Cosmographi longitudinem) aut propinquius septentrioni, aut meridiano (quā appellant latitudinem.) Et respectu hoīs dicitur hoc esse a dextris, illud vero a sinistris, et isto modo, accipiendo pro vbi, aliquid est contrariū. Vnde non sequitur, q̃ quantitati aliquid sit contrarium: sed, vbi, quod dicit respectum: sicut quāuis magno aliquid esset contrarium, non sequeretur quantitati aliquid esse contrarium: quia magnum non significat quantitatem certam: sed excessum respectu alterius, ꝛ est relatiuum secundum dici, vt cap. 7. et. 9. explicabimus. Tex. 5. ¶ In textu quinto qui incipit, Porro autē, subditur secunda proprietas quātitatis: nempe q̃ quantitas nõ suscipit magis, nec minus: in quo etiā assimilatur substātię. Probat hoc inductiue per oēs species quantitatis: q̃ bicubitū (quę est species quātitatis continuę) nõ suscipit magis ꝛ minus: nec enim vnū tricubitū est magis tricubitū q̃ aliud: nec magis quantū q̃ bicubitū: nec vna dies est magis dies quā alia: nec magis quanta quā vna hora. Proprietas hęc cõsequitur ad primā, vt in superiori capite adnotauimus: nā accidentia corporalia a suo simili intenduntur: ꝛ a suo cõtrario remittuntur. Vnde quāto accidēs minus habet admixtum contrarij, est intensius: ꝛ quāto plus habet mixtionis, tanto est remissius. Sed quantitas nõ habet contrariū: ergo nec est intensibilis nec remissibilis. ¶ Secõ. Intēsio ꝛ remissio cõuenit accidenti respectu subiecti: q̃ magis aut min⁹ actuat subiectū, quātitas vero cõsequit statim substantiā genitā, ad modū propię passionis. Vnde sicut propria passio nõ suscipit magis ꝛ minus, ita nec quātitas. Tex. 6. ¶ In textu sexto ꝛ vltimo qui incipit, Proprium autem: concluditur tandē tertia ꝛ vltima proprietas quantitatis, quę est proprium eius quarto modo, puta, quia conuenit, omni, soli, ꝛ semper: videlicet q̃ proprium est quantitati secundū eam equale, aut inequale dici. Quod est dicere: Quātitas per se habet esse equalē vel inequalem alteri quantitati: vt linea per se est equalis lineę, ꝛ numerus numero, tempus tempori: ꝛ reliqua oia prædicamẽta id habēt a quātitate: vt si homo est maior cane ꝛ minor elephāte, ꝛ equalis alteri hoi, oia hęc habet rationē quātitatis. Et eodē modo si duę actiones sunt equales, aut inequales, hoc est ratione temporis quę est sua quantitas: et si albedo vnius folij papyri est equalis albedini alterius, id est, q̃ extenditur per equalē superficiem: sed secundum qualitatem res non dicuntur equales: album enim in quantū album, nõ est alteri equale, sed simile. Et ratio huius proprietatis est: q̃ proprium est, quanti esse mensurā: ꝛ mensura est id quo rerū equalitates, aut inequalitates metimur.

¶ Quæstio

Locus. Locus dupliciter. Æquale vel inequale.

Quæstio prima.

Vtrùm textus quantitatis sit verus.

ADuersus partem affirmatiuā arguitur primo. Quantitas prius deberet in genere definiri quā diuideretur in species: postquā quantū est genus ad discretū ꝛ continuum: ergo ineptum est Arist. initiū. ¶ Et cõfir. oīs quātitas cõtinua est discreta: ergo non sunt ille duę species. Probatur antecedēs. Discretum est id cuius partes separant: sed verbū in definitione dicit aptitudinē: ergo idem est discretū quod diuisibile in plures partes: ꝛ talis est quantitas cõtinua: ergo. ¶ Et cõfir. secundo. Ratio quātitatis est esse mensurā substātię, vt cõstat ex vltima proprietate quātitatis: sed oīs mensura reducitur ad vnitatē, cui per se primo cõuenit ratio mensurę secundū Arist. 10. meta. tex. 2. et vnitas est principiū quantitatis discretę: ergo quātitas cõtinua reducitur ad discretā: ꝛ per consequēs nõ sunt duę species. ¶ Secundo principaliter arguitur. Accidētia in cõcreto nõ ponuntur in prędicamẽto per se primo, sed in abstracto: ergo male Arist. diuisit quantū in cõcreto. Probatur antecedēs. Id per se ponitur in prędicamẽto, quod est simplex prædicatū, scilicet simpliciter significans rem illius prædicamẽti, ꝛ ratione cuius alia ponūtur in eodē prędicamẽto: sed accidēs in abstracto significat simpliciter formā accidentalē, in concreto vero significat illā quodā modo cõpositiue concernendo subiectū: ꝛ ideo concretū ratione abstracti quod est significatū formale ponitur in prędicamento: ergo abstractum per se primo ponitur in prędicamento. ¶ Tertio principaliter arguitur. In substātijs spiritualibus est numerus: nam decies centena milium ministrāt Deo: quin etiā in Deo ipso est numerus trium personarū: ꝛ tamē illic nõ est quātitas (cū nihil sit illic materiale) ergo numerus nõ est species quātitatis. ¶ Quarto arguitur. Oratio, si accipiatur in mẽte, est de genere qualitatis, puta habitus vel dispositio: si vero accipiatur in voce (vt dicit Aristo.) tunc, aut accipitur in quantū significatiua: ꝛ sic est in genere signi, vt cap. 4. dictū est: aut accipitur in quantū est quoddā ens naturale: ꝛ tunc, si oratio est verberatus aer (vt aliqui opinātur) est in prędicamẽto substātię vti oratio scripta: si vero sit accidēs ex reuerberatione productū in aere, tunc est in prędicamẽto qualitatis. Quod si accipiatur vt est quędā actio, tunc est in prędicamẽto actionis sicut ambulatio: ergo nulla ratione oratio ponitur in prędicamẽto quātitatis. ¶ Et cõfir. Quelibet per se syllaba est quātitas cõtinua (vt puta quę vnico spū profertur) ꝛ est oratio: ergo oratio nõ est species quātitatis discretę: vel saltē exemplū positū in textu de syllaba nõ est aptū. ¶ Quinto principaliter arguit. Si linea, superficies ꝛ corpus essent species quātitatis, sequeretur q̃ oēs passiones eorū essent in eodē prędicamẽto: cõsequens est falsum, ergo ꝛ añs. Probatur minor: Triangulus, quadrangulus, sunt passiones linearū ꝛ superficierū: ꝛ cubus est passio quędā corporis: nā cubus est corpus constās ex oibus suis lateribus equalibus, vt tessera: ꝛ tamē cū sint figurę, pertinent ad prędicamentū qualitatis. Itē asperū ꝛ lene, sunt passiones quātitatis. nā asperū est superficies dura quę habet partes subsultantes alias. s. alijs prominentes: ꝛ lene est superficies quę habet partes equales, vt speculū: ꝛ tamen ista pertinēt ad prędicamentū qualitatis. ¶ Et confir. Linea infinita (qualis ponitur linea gyratiua, aut si imaginarer linea recta infinita) non posset esse mensura, vt docet Arist. 5. met. tex. 18. sed de ratione quātitatis est esse mensurā: ergo talis linea nõ est in prędicamẽto quātitatis. ¶ Sexto arguit, Philosophus 5. meta. text. 18. enumerat tēpus, motū, ꝛ locū, inter quātitates per accidens: hic vero cõnumerat inter quātitates per se, licet extrinsecas, vt patet in tertio textu: ꝛ illic nihil meminit de oratione: ergo est sibi cõtrarius. ¶ Et confir. Locus est superficies corporis continentis, vt habetur quarto met. ergo superficies, ꝛ locus, nõ sunt duę distinctę species. ¶ Et confir. secundo. Æquale cõtrariatur magno ꝛ paruo secundū Arist. 10. meta. tex. 17. tanq̃ mediū duobus extremis: ergo a fortiori magnū cõtrariatur paruo. ¶ Et confir. tertio, q̃ locus cõtrarietur loco cõtra intentionē Arist. puta accipiendo locū pro superficie cõtinente locatū. Dit enim ipse. 4. phys. tex. 4. et tex. 44. q̃ corpora cõtraria naturaliter feruntur ad loca cõtraria: q̃ habēt virtutes conseruatiuas cõtrarias, vt grauia moueantur ad centrū, ꝛ leuia mouentur sursum: vnde manifeste loquitur de loco conseruante locatū: sed locus hoc modo videtur pertinere ad quantitatē: ergo quātitati aliquid est contrariū. ¶ Mono principaliter cõtra secundā proprietatē arguitur. Longū est species quātitatis, sicut calidū est species qualitatis: sed sicut per alterationē aliquid efficitur magis calidū, ita per rarefactionē efficit magis longū: ergo sicut qualitas recipit magis ꝛ minus, ita ꝛ quātitas. Et id confir. auctoritate D. Tho. 1. 2. q. 52. ar. 2. ad primū. ꝛ secunda secundę q. 24. ar. 5. ad primū argumentū: vbi expresse dicit, q̃ quātitas habet proprium augmentū, sicut alię formę accidētales per modū intēsionis ei⁹ in subiecto, sicut patet in his quę rarefiūt. In quā sententiā citat Arist. 4. phys. tex. 84. ¶ Decimo ꝛ postremo arguit cõtra vltimā proprietatē, Æquale vel inequale

Universidad de Deusto
Biblioteca

te nō est propriū quarto modo quātitatis: ergo male dicit Arist. illud esse maxime proprium. Antecedēs probatur tripliciter. Primo, qz substātię id cōuenit nō solū ratione quātitatis, sed ratione essentię: sunt em̄ species animaliū inequales in gradu essentiali perfectionis: vnde in quocūq; genere est vna z perfectissima species que est metrū z mensura aliarū. Secundo probatur. Quia in prædicamēto qualitatis est equalitas, z inequalitas secundū qualitatem: duę enim albedines inequaliter intense sunt quidē similes, sed tamen equales non sunt, nisi sint equaliter intense. Et tertio probatur antecedens. Quia equale vel inequale pertinet ad prædicamentum relationis: ergo non est propria passio quantitatis. ¶ In contrarium est auctoritas Aristo.

Ratio quātitatis.

¶ Ad quæstionem affirmatiuè respōdetur. Unde circa primū argumentū adnotandū est, q prima z per se ratio quātitatis est, esse rationē extensionis: nempe ratione cuius substantia habet partē extra partē: z huic proximū est, q ratione quātitatis substantia z accidētia corporalia sunt diuisibilia in partes secundū extensionē: cui annexa est tertia proprietas quātitatis que est esse mensurā substātię: ac demū, vt ratione quantitatis substātia, z res omnes corpore sint equales vel inequales, finitę vel infinitę. Unde de quātitate tractat Aris. 5. met. tex. 18. et hic: sub diuersis tamē rationibus. Nam illic tractat de quātitate secundū eius esse naturale: qō est extēsio z diuisibilitas: hic autē tractat de illa in ordine ad substantiā: puta in quantū est mēsura substantię.

Definitio quātitatis

¶ Et ideo illic definit quantitatē in genere dicēs. Quantū dicitur quod est diuisibile in ea que insunt, quorū vtrūq; vel vnūquodq;, vnū qd aptū est esse. Quod est diuisibile, ad differentiā Dei z intelligentiarū: que ideo nō sunt propriē quanta, qz nō sunt diuisibilia. In ea que insunt, ad explicandā diuisionē propriā quātitatis. ¶ Ubi adnotandū est, q corpus tripliciter est diuisibile. Uno modo in elemēta que nō sunt formaliter in mixto, sed virtualiter: in que nō diuidit nisi per corruptionē mixti. Dicit ergo: In ea que insunt. i. in partes que formaliter sunt in toto: ad excludendū diuisionē mixti in elemēta: que nō est diuisio quātitatis. Secūdo diuiditur corpus in materiā z formā: que quidē per se separatę naturaliter esse nō possunt: z ideo ad excludendū hāc diuisionē dicitur in definitione. Quorū vtrūq; aut vnūquodq; vnū quid esse potest. i. q si diuisio fiat in duas partes, vtraq; per se manere pōt: etsi fiat in plures, quecunq; etiā manet. Et hęc est diuisio secundū extensionē: que est propria quātitatis conueniēs vniuoce quātitati cōtinuę z discretę tanq; genus suis speciebus. ¶ Quod si quis arguat, generalissimū (quale est quantū) nō definiri: respōdetur, q est hęc descriptio quędā: sicuti esse per se, est descriptio substātię. ¶ At vero accipiēdo quantitatē in ratione mēsurę, vt hic cōsideratur, continuū, z discretū, nō cōueniunt in vna ratione mēsurę. Continua em̄ quātitas metitur magnitudinē rei: discreta vero metiē multitudinē. Et hac de causa Arist. nō definiuit hic quantitatē in genere: sed statim rē inchoauit ab speciebus: veluti fecit capite superiori de substātia. Unde diuersa sunt nōia ad interrogandū z respondendū de mēsura cōtinui, z de mensura discreti. Nam de cōtinua interrogamus, quanta sit: z respōdemus, q est magna vel parua, bicubita vel tricubita. rc. sed de discreta interrogamus quot entia sunt: z respōdemus, q sunt multa vel pauca, vnū aut plura: quāuis de cōtinuo quod est facile diuisibile (qualia sunt liquida) etiā respōdemus, q est multū vel paucū: vt q est multū aut paucū vinū, vt docet Arist. x. me. tex. 20.

Interrogationes quāti.

Quātitas cōtinua nō est discre.

¶ Ad primā confirmationē respōdetur, q satis mirari nō possum, qua sibi ratione doctores huius temporis persuadere potuerint, omnē quantitatē continuā esse discretā: dicentes, q quātitas z quātitas discreta, cōuertuntur: cū Aris. asserat manifeste duas esse distinctas species. Nec q definitio illa quā assignāt quātitati discretę, est Aristot. sed illi potius cōtra Aristotelē eā excogitarūt. Nam quātitas discreta secundū Arist. nō definitur, q sit ois quātitas diuisibilis in plures partes: sed illa sola quātitas cuius partes nō copulātur vno cōmuni termino. i. quantitas cuius partes sunt actu diuise: ita vt sit nomē collectiuū. Unde quātitas cōtinua nō magis est discreta, q discreta sit continua. Mirabile em̄ est, q vnus lapis sit binarius z ternarius. rc. cū illic nō sint actu duo aut tria. Nec sequitur, sunt due medietates: ergo sunt duo entia: qz ille partes non habēt vnitates distinctas: imo ille due partes nō sunt nisi vnū. Quo fit vt vnū z multa opponātur nō solū ratione, sed realiter: qđ docet Arist. 10. met. tex. 17.

Unitas est prima mensura.

¶ Ad secundā confirmationē respōdetur, q quāuis cōtinuum z discretū habeāt diuersas rationes mensurę, vt iā modo dicebamus: tamē mēsura cōtinui reducitur ad vnitatē, vt est sententia Arist. loco modo citato: vbi docet, q cū prima ratio mensurę debeat esse indiuisibilis, prima omniū mensura est vnitas. Exēpli gratia. Stadiū, quod est vnū cōtinuū metimur passib9 centū viginticinquinq; z passum, quinq; pedibus: z pedē palmis quatuor: z palmū, quatuor digitis: atq; adeo digitum quatuor granis tritici: quo grano vtimur tanq; indiuisibili vnitate. Et eodē modo in pōderibus: Talentū metimur libris: z libā, vncijs: z ita descendendo vsq; ad scrupulos: que sunt veluti vnitates indiuisibiles. Pariq; ratione in tēpore: annū metimur mēsibus, z menses diebus. rc. ¶ Ad secundū argumentū, diuersi sunt modi respōdendi. Paulus Uenetus hic z superius cap. 4. censet, q abstracta primo ponuntur in prædicamēto: nec tamē aliā rationē adducit q Arist. in abstracto dixit, quātitatis aliud continuū. rc. Et eadē videtur esse sentētia S. Th. op. 42. cap. 19. vbi ait, q accidentia in cōcreto non sunt in genere nisi per reductionē. Ex alia parte, cū prædicamenta accidentiū distinguantur secundū diuersos modos prædicandi de substātia: z nō prædicētur de illa nisi in cōcreto, videtur q potius cōcreta sint in prædicamento quam abstracta. Et pręterea: quia quāuis Boetius transferat in abstracto, quātitatis aliud. rc. tamen in Greco non est nisi in concreto, vt vertit Argyropylus. Est enim posoi. i. quanti, non posotetos. i. quantitatis.

Discreta primo sunt in prædic.

¶ Nihilominus vtrouis modo dicamus parum refert. Tametsi argumentū principale quod nos formauimus plus me mouet, vt abstracta principalius ponantur in prædicamenta. Et id maxime tenendo res prædicari: nam albedo ipsa est forma que prædicatur de substantia (licet non prædicetur nisi in concreto) z cum distinctio prædicamentorum sit formalis, videtur quod abstracta principalius ponatur in prædicamento. At vero Aristo. parum de hoc curat: aliquando enim explicat res prædicamentorum in abstracto, aliquando in concreto, vt generalissima, puta quantum, quale, ad aliquid, in concreto sunt: et duplum, subduplum, calidum. rc. Sed tamen species quantitatis, propter similitudinem quam habent cum substantia, explicat in abstracto, vt linea, superficies, z eius figurę vt triangulus, quadrangulus. rc. ¶ Quod autē de rebus dictū est, de terminis proportionabiliter intelligat: quippe qui in prædicamēto tanq; rerum signa ponātur. Tametsi nō sit cōcedendum, q ly albū ponatur in prædicamēto ratione de ly albedo: sed tam res q̄ est album, q nomen album, ponit in prædicamento ratione albedinis. ¶ Jd tñ adnotādum est per totum caput, q tam species q proprietates quantitatis exponi non possunt aptę de terminis, sed de rebus, vt nōnulli ex Nominalibus etiam cōcedunt. Nam quis dicat q linea, superficies, z corpus, accipiantur pro illis tribus: que certe nō sunt linęę nec superficies, sed nomina linearum z superficierum. ¶ Ad tertiū argumentū rñdetur, q vnitas dupliciter accipitur. Uno modo transcendēter, vt cōuertitur cū ente tanquā passio eius. Mā ens z vnū cōuertuntur, vt docet Arist. 7. me. tex. 16. z. 57.

Unitas dupliciter.

tanquā passio z eius subiectū, que vt diximus cap. de propio, sola ratione distinguūtur fm S. Tho. et fm Scotum distinguūtur formaliter. Et isto modo quęcunq; res mundi siue corporea, siue incorporea, eo qō est res, est vna: z isto mō in angelis z in Deo est numerus. Tñ cū nomen res (propter eius transcendentiam) supponat tam pro essentia q pro persona, vtrūq; cōcedimus in Deo. s. z q Deus est vna res, z q est tres res: atq; adeo q est vnus z trinus. Alio modo accipitur vnitas vt sequitur diuisionē quātitatis (etenim in quot partes diuiditur continuū, tot resultant vnitates) que vnitas dicitur vnitas prædicamētalis: qz est principium numeri que est species quantitatis: z hęc in rebus spiritualibus nō reperitur.

Oratio.

¶ Ad quartum argumentum rñdetur: q oratio vt est species quātitatis, nō accipit aliquo illorū modorū que enumerātur in argumento, vt argumentū probat: sed accipit vt est nomē mensurę rei successiue discretę. Et ideo dicit in textu, Dico autē orationē illā q est in voce, quā particulā Boetius dicit addidisse ad tollendā equiuocationē orationis mentalis. Sed tñ particula est in Greco, vt vertit etiā Argyropylus. Hęc qdē spes quātitatis ante Aristotelē forsan erat incognita: z primus ille hanc speciē appellauit orationē. ¶ Ad cuius euidētiā notandum est, q ad rationē orationis in presentiarū impertinens est, esse vocē significatiuā necne: imo neq; esse vocem, aut aliū sonū. Est enim mensura qua metimur, non solum numerum partium discretę quātitatis successiue: sed quātitatē z durationem cuiusq; partis in eodē situ (quod expositores silētio pręterijsse miror.) Exempli gratia. Siue dicas Cicero, siue Ciciro, eadē est spes orationis (quāuis secūda dictio nō sit significatiua) non solū, qz vtraq; dictio cōstet ex tribus syllabis: sz qz vterq; pes sit tribrachus, cōstans ex tribus brevibus: attn si dicas, Ciroci, non est eadem species quantitatis: quia prima syllaba efficitur longa, tametsi Boetius reputet eandem speciem: non respiciens mutationem quātitatis syllabę. Eadē ratione, domini, z blitiri, sunt eadē species orationis: nam vterq; pes est anapęstus, cōstans ex duabus brevibus z vltima longa: sed tēpora, est alia species, qz est dactylus, cōstans ex priori longa z duabus brevibus. Atqui (vt semel finiam) oratio est species subalterne quātitatis habens sub se tanquā species specialissimas cunctas species pedū in carmine, vt spondęus, constans ex duab9 longis, vt gentes: pyrrichius, ex duabus brevibus, vt Deus: iambus, ex brevi z longa, vt Deos: trocheus, ex longa z brevi, vt tempus. Et eodē modo in trisyllabis, molossus, ex tribus longis: tribrachus, ex trib9 brevibus, dactylus, anapęstus rc. In hac specie quātitatis ponūtur etiam nomina metrorū, vt metrū, carmē, Hexametrū, Pentametrum, Sapphicū, Adonicū rc. Hec solū voces, sed si tuba aut cithara sonos fm metri quātitates resonēt, illi sunt in eadē specie quātitatis, acsi voce proferrentur.

Syllaba.

¶ Ad cōfir. conceditur, q vna syllaba que vnica cōtinua prolatione profertur, nō est mensura discreta, sed cōtinua. Et ita in. 2. lib. Summu. diximus solum vnius syllabę esse accidens paruissimo tempore permanens in aere. Attn oratio ponitur pro species distincta a tēpore: tum qz de per accidens est, q syllaba vnica prolatione an pluribus proferat, tū maxime, quia tota dictio z oratio est vna quantitas cōstans ex partibus discretis. Et propterea hanc speciem non appellauit Aristo. syllabā sed orationem.

Fundamētum.

¶ Circa quintum argumentum id maxime cōsiderā dū est, quę res aut termini in q prædicamento ponātur. Quē admodū em̄ ludus Summulistarū est adducere instantias (quas vocant) in materia oppositionis, aut syllogismorū: ita negotiū dialecticorum in prædicamētis, debet esse disquirere discernere q̄ res z tros cuiuscunq; prædicamenti: in hunc enim vsum inuēta est ars hęc Arist. ¶ Ubi hoc fundamentum iacere oportet, quāuis multi etiā graues doctores contrariū putēt. Nullus terminus fm eandē significationem, nullaq; prorsus res formaliter accepta, constituitur in diuersis prædicamentis: alias rueret tota ars Arist. cuius negotiū fuit distinguere decē genera rerum que essent primo z per se diuersa. Inspicienda est natura rei formaliter significata, z fm illam z res z nomen collocanda sunt in prædicamento. Exempli gratia. In prædicamento quantitatis, sunt due species subalterne, puta, cōtinuum, z discretum: z sub continuo sunt tres species intrinsecę quātitatis. s. linea, superficies, z corpus. Atqui, si iste spēs accipiantur secundū esse absolutum quantitatis, quod est esse diuisibile secundum extensionem, sunt species specialissime: qz nō sunt nisi tres species dimensionis, z per consequens diuisionis, scilicet, secundum longitudinem, latitudinē, z profunditatem. Si vero accipiātur fm rationem mensurę, tunc sunt species subalterne: nā sub linea ponuntur omnes quantitates dicētes mensuram, vt bicubitū, tricubitū, item stadiū, passus, pes, palmus, vlna, z alia id genus, quę sunt directe in prædicamento quantitatis. Unde, pes, si accipiatur tā quā pars hominis est reductiue in prædicamento substantię: sed si sit nomen mensurę est prædicamenti quantitatis: sicut passus, vt dicit actionem est in prædicamento actionis, si tamen mensuram, est in prædicamento quantitatis. Eodem modo, modius, amphora, volium, z similia, si accipiantur vt significant figuram vasis, sunt in prædicamento qualitatis: sed si accipiantur in ratione mensurę, sunt in prædicamento quantitatis. Eadē ratione, vncia, libra, talentum, sunt in prædicamento quantitatis. ¶ Eodem modo dicendum de quantitate successiua, puta, tempus, si accipiatur enim secundum esse absolutum est species specialissima: nam tempus est species cuiuscūq; tēporis magni vel parui: sed tamē in ratiōe mēsurę est species subalterna, cuius species sunt, hora, dies, mensis, z annus, seculū, etas. Eodē modo species numeri sunt, binarius, ternarius rc. sed iste sunt species specialissime, sicuti, locus: vtpote quibus nō est assignare alias inferiores species: nam binarius hominum, z binarius equorum, eiusdem speciei sunt in genere quantitatis, licet in genere substātię differant species sicuti locus terrę, z locus ignis, eiusdem sunt etiam speciei, in hoc genere: licet habeant naturas z proprietates differentes specie physica.

Tempus.

¶ Jgitur ad argumētum respondetur, q quamuis, linea, sit in prædicamento quantitatis, nihilominus, triangulus, circulus z similia (que fiunt ex lineis) sunt in prædicamēto qualitatis:

Figure quātitatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia ista de formali dicunt figuras q̄ sunt passiones qualitatis: ꝛ in p̄dicabilib⁹ diximus, ꝙ passio vnius prædicamenti aliqñ ponitur in alio. Eodē modo, cuius, qui est corpus vndecūq; quadratum, est in prædicamento qualitatis, sicut, tessera, sphæra, ꝛ pyramis, ꝛ corpus ouale, lenticulare, ꝛ reliquę id genus figurę corpor. Imo vero adnotandū est hic, hmōi etiā figuras accidere numeris, quos Arist. 5. meta. text. 19. vocat numeros compositos: quemadmodū etiā in superficie, triangulus est figura plana, ꝛ in corpore, cubus, est figura corporalis: ita, nouenari⁹, dicitur numerus superficialis triangularis ęquilaterus, vt puta qui constat ex ter tribus: nam tres ternarij se habent vt tria latera trianguli: ꝛ numerus vigesimusseptimus, est numerus corporalis cubus: nam ter triater, sunt vigintiseptem. Unde quanū numerus nouenarius, ꝛ numerus vigesim⁹ septimus, sint in prædicamento quātitatis: tñ si dicas, numerus triāgularis, aut numerus cubus, est in prædicamento qualitatis, vt illic dicit Aristote. Hęc sequitur eandem rem esse in diuersis prædicamentis: quia numerus nouenarius, solū dicit quātitatem: sed numerus triangularis dicit figuram.

Asperum. ¶Et eodem modo respondetur ad aliā partē argumenti, ꝙ asperum, ꝛ lene, nullo modo sunt de prædicamēto quātitatis (vt aliqui falso putant) sed sunt de prædicamento qualitatis, quia dicunt figuram: quāuis asperum dicat figuram ex partibus subsiliētibus in corpore duro. Eodem modo, rarum ꝛ densum, durum ꝛ molle, graue ꝛ leue, omnia pertinent ad prædicamentum qualitatis: quāuis grauitas, duricies, ꝛ raritas, fundentur in quantitate, tanquā passiones eius. ¶Ad confirmationem respondetur, ꝙ Aristote. illic solum intendit dicere, ꝙ linea infinita in actu non potest esse mensura secundū se totam, potest tamen fm partem finitam esse mensura. Et ideo linea fm Mathematicos, qui tractant de linea recta inquātum cōstituit angulum, definitur, ꝙ sit lōgitudo clausa inter duo puncta: quod solum cōuenit lineę finitę. Nihilominus linea infinita est etiam in prædicamento sicut linea finita: ꝛ in ratione quantitatis sunt eiusdem speciei: nam linea licet sit infinita extensiue, est tamen finita ꝛ limitata fm essentiam (postquā est creatura, vt dicit S. Thom. p. p. q. 7. arti. 3. ¶Ad sextum argumentum respondetur, cum S. Tho. in eodem loco, ꝙ cum Aristo. in 5. meta. tractet de quātitate fm esse naturale, q̄ est ratio diuisionis: tempus ꝛ motum collocauit inter quantitates per accidēs, eo ꝙ motus, non per se diuiditur: sed diuiditur ad diuisionē spatij per quod fit mot⁹: est em̄ prior pars motus, illa q̄ mobile mouetur super primā partē spatij: ꝛ posterior est illa, qua mouetur sit per secundam partem: ꝛ pariter tēpus diuiditur ad diuisionem motus: est nāq; prius ꝛ posterius in tempore, sicut in motu primi mobilis. At vero, accipiendo in ratione mensurę, tēpus est per se quantitas ꝛ mēsura durationis: ꝛ ideo hic posuit tempus inter quantitates per se: nihil tamē hic meminit de motu, q̄ non est in motu alia ratio mensurę, q̄ in tēpore. Eadē de causa nihil meminit illic de oratione, q̄ in rōne quātitatis nō distinguitur tempus ꝛ oratio: nā quelibet syllaba est quantitas continua: sed tamē in ratione mensurę, oratio, q̄ est mensura discreta, distinguitur a tempore, qđ est mensura continua. Vel dicendum est, ꝙ oratio in ratione quātitatis cōtinetur sub nomine numeri: q̄ in ratione numeri nihil refert, ꝙ sit permanens vel successiua: sed tñ in ratione mēsurę differt, ꝙ sit mensura permanentis vel successiui. ¶Ad primam confir. respondetur, ꝙ quāuis eadem res sit superficies ꝛ locus, nihilominus hęc habet respectū diuersor: nam respectu corporis locātis est species quātitatis intrinseca: sed respectu locati est species quātitatis extrinseca: q̄ est terminus intrinsecus locātis, ꝛ extrinsecus locati. Et his rationibus diuersis pertinet ad diuersas species quantitatis. ¶Ad secundam confirmationem respond. ꝛtur, ꝙ quāuis aqua ꝛ aer continentes baculum sint duo in genere substantię: ꝛ superficies earum versus baculū sint etiam duę tanquā termini intrinseci aeris ꝛ aquę, tamen in ratione loci sunt vnus locus: quia adęquate ambiunt idem locatum.

Linea infinita.

Locus.

¶Ad septimum argumentum

(quod contra secundam partem textus formatum est) respondetur, ꝙ nō esse in subiecto, est proprium quarto modo subantię, nulli cōueniens accidenti: ꝛ ideo cōnumeratum est inter proprietatem substantię: tamē, esse in subiecto, nō est propriū quātitatis, sed est omni accidenti cōmune, ꝛ ideo nō debuit poni proprium quantitatis: at per oppositū extremū colligitur ex proprietate substantię. Eodem modo prædicari de suis quidditatiue inferioribus nomine ꝛ ratione, quia est omnibus prædicamentis cōmune, satis est expositum esse in prædicamento substantię, cui per se primo conuenit hęc proprietas: nam prædicari nomine ꝛ ratione, est prædicari nomine ꝛ definitione, ꝛ accidentia: q̄ non habent quidditatē ita propriē sicut substantia, nec habent ita propriē quidditatiuam definitionem. ¶Ad confir. respondetur, ꝙ quātitati non conuenit eo modo, cum sit vna numero recipere contraria, quo modo est proprium substantię: nam quantitas, non recipit cōtraria, nisi tanquā subiectum quo: substantia vero est q̄ susti net accidentia: ꝛ quātitas in sacramento altaris supernaturaliter fungitur hac vice substantię. ¶Ad octauum argumentū respōdetur, ꝙ lōgum vno modo accipitur absolute, ꝛ significat dimensionem lineę: dicimus enim lineam esse longitudinem sine latitudine: ꝛ superficiē, latitudinē sine profunditate ꝛc. ꝛ isto modo, longum, est de prædicamento quātitatis: q̄ nullum dicit excessum nec respectum. Vñ Arist. 2. de cœlo, tex. 12. dicit, ꝙ longitudo annualis est distātia a sursum vsq; deorsum: ꝛ latitudo a dextro in sinistrum: ꝛ profunditas ab ante retro: sum. Quare, longum, ꝛ latum, isto modo non habent cōtrarium: nam quicquid est diuisibile fm longitudinem, quātūcunq; breuissimū, est longū: sicut quicqd est diuisibile fm latitudinem, quātūcunq; angustissimum est latum. Sed alio modo, longum, accipitur vt dicit excessum, ꝛ sic non pertinet ad quātitatem sed ad relationem: ꝛ opponitur breui, non simpliciter, sed respectu eiusdē, vt in expositione textus dictum est. Et idem prorsus dicendum est de magno ꝛ parvo. ¶Nam magnum vno modo accipitur absolute, vt dicit Aristo. 5. met. text. 18. (quod notat illic S. Tho. lec. 13.) ꝛ isto modo non habet contrarium ꝛ pertinet ad quātitatem: ꝛ alio modo accipitur respectiue de quo loquitur hic Arist. tex. 4. ¶Ad confir. respondetur, ꝙ magnum ꝛ parvum adhuc accipitur dupliciter. Uno modo vt dicit solum quantitatem abstrahendo a quocūq; subiecto naturali (vt modo dicebam⁹) vel absolute, vt pertinet ad quātitatē: vel respectiue vt pertinet ad relationē.) Alio modo accipit vt dicit terminos rei naturalis. Alit enim Arist. 2. de anima, tex. 41. ꝙ vnicuiq; viuentiū datus est certus terminus augmenti ꝛ decrementi. Procedit augmentatio a minimo naturali vsq; ad maximū: ꝛ diminutio retrocedit e cōuerso. Et inter hos tros est contrarietas: nō quidē inquantū sunt de

Longum.

Magnū et paruum.

de prædicamento quātitatis, sed inquātum reducti ue ponuntur in prædicamento substātię, tāquā termini substantię. ¶Quod si ds adhuc arguat, Bicubitū ꝛ tricubitū expellit se mutuo circa idē subiectū, vt patet in rarefactione cerę q̄n calefit: ergo sicut frigidū ꝛ calidū cōtrariantur, ita bicubitū ꝛ tricubitū. Ridetur ꝙ quātitates non augentur, aut minuuntur, aut corrūpūtur, nisi per actionē primārū qualitatū. Q̄n sicut diximus elemēta nō esse per se cōtraria, sed ratione qualitatū: ita dicēdū de quātitate. ¶Ad tertiā confirma. distinguitur de loco sicut modo distinguebamus de magno ꝛ paruo. Accipitur em̄ locus, tripliciter. Uno mō vt solū dicit superficiē ptinētis. Alio mō pro, vbi, vt dicit certū respectū ad centrum terrę vel ad aliud punctum fixum. Et primo mō hactenus diximus pertinere ad quantitatē ꝛ nō habere cōtrarium: ꝛ secūdo modo, diximus habere cōtrariū, ꝛ esse relatiuū scōm dicī. Sed tertio modo accipitur ꝓ loco rei naturalis: vt dicit nō solum superficiē cōtinentis, sed virtutē naturalē cōseruatiuā locati, sicut locus radicis arboris est terra, ꝛ nō aqua: ꝛ cauea est locus conseruationis vini. Et hoc modo locus cōtrariatur loco, vt locus ignis, loco aquę: ꝛ loci calidorū, locis frigidorū ratione qualitatū conseruatiuarum. ¶Ad nonum principale negatur consequentia: nam magis ꝛ minus albū accipitur fm intensionē sub eadē extensione, secundū ꝙ albedo magis aut minus actuat subiectum, aut plures, aut pauciores habet gradus albedinis: sed tñ magis aut minus longum solū dicit secundū extensionē. Unde q̄n Arist. dicit, ꝙ quātitas non suscipit magis aut minus, intelligit ꝙ non magis aut minus radicatur in subiecto aut nō plures gradus acquirit. ¶Ad autoritatem S. Tho. respondetur, ꝙ forsan locis citatis non est legēdum, intensionis, sed, extensionis: ꝙ si legatur, intensionis, nihil aliud vult sentire S. Thomas, nisi quod quemadmodū qualitas, aliquando augetur extensiue additione nouę qualitatis per maius subiectū, (vt quando calor successiue penetrat partes interiores ferri) aliquando vero augetur per maiorem radicationem in subiecto sine additione nouę qualitatis (quod augmentum vocatur intēsio:) ita quantitas aliquando augetur per additionē nouę quantitatis (quēadmodum augetur animal per additionem noui alimenti) aliquādo vero augetur sine additione nouę quantitatis per extensionem eiusdem quę antea erat, vt in rarefactione: in quo habet similitudinem cum intensione qualitatis, non tamen ꝙ hęc propriē sit intensio. ¶Ad decimum ꝛ postremū respōdetur, ꝙ quādo Aristo. dicit proprium esse quantitati equale vel inequale, intelligit de equalitate in extensione. Nihilominus adeo proprium est quantitati, equalitas vel inequalitas ꝛ ratio mēsurę, vt perfectiones substātię ꝛ intensiones qualitatis nō dicātur equales aut inequales, nisi per similitudinē ad quantitatē: quia omnia mensurātur vnitatibus: nam substantię dicuntur equaliter perfectę quę habent eosdē gradus perfectionis: ꝛ qualitates sunt equales in intensione, quę habent eosdem gradus intensionis. Quin etiā in diuinis metaphorice est illic equalitas, quia metaphorice est illic quātitas: nam fm Augustinum. 8. de Trinitate. In his quę non mole magna sunt, idem est maius, quod melius. ¶Ad tertiam probationem antecedentis eiusdem argumenti respondetur cōmuniter, ꝙ equale ꝛ inequale formaliter significat relationē, tamen fundamentaliter dicit quantitatem. ¶Nihilominus (ni fallor) vtrūq; quodāmodo dicit formaliter. Enimuero ratio qua vnū est equale alteri certe est quātitas, sicut ratio qua aliquid est albū est albedo: sed quia equalitas non est nisi inter duo extrema, equale dicit relationē. Et ideo vtrunq; cōcedendum est suo modo formaliter. s. ꝛ ꝙ res formaliter sunt equales quantitate, ꝛ ꝙ sunt formaliter equales relatione. Nisi ꝙ quantitas est fundamentum proximū relationis. Et ideo equale ꝛ inequale potest poni ratione fundamenti in prædicamento quantitatis (vt diximus capite de proprio) quandoquidem quātitas est ratio equalitatis: ꝛ hoc modo mathematici loquuntur de equali: Et nihilomin⁹ ponitur in prædicamēto ad aliquid, ratione relationis: sicut maius ꝛ minus, duplum ꝛ subduplū. Tāet si hęc relatio sit passio quantitatis.

Locus.

Quæstio secunda.

Vtrùm quantitas distinguatur à re quanta.

Aduersus partem affirmatiuam statim se offert argumentum illud vulgatum, Frustra est pluralitas sine necessitate: sed omnia quę philosophi de quantitate prædicant, saluari optime possunt sine distinctione quantitatis a substantia ꝛ qualitate, dicendo ꝙ substātia est sua magnitudo ꝛ qualitas item sua: ergo non est huiusmodi distinctio asserenda. Probatur min⁹. Officium primum quantitatis est (vt hactenus dictum est) extendere partes substantię, et facere eas loco distare vt sint aptę diuisioni: sed hoc substātia per se habere potest ꝛ qualitas per se: ergo intentum. Min⁹ ostenditur. Si quantitas distinguitur a substantia, poterit Deus separata quantitate seruare secundum substantiam (sicut enim in sacramento altaris seruatur quantitas sine pane, potuisset Deus ꝛ panem sine quantitate seruare) tunc substantia panis esset vna: ergo haberet partes continuas, ꝛ distantes loco ꝛ situ sicut antea, (nam potest Deus illam seruare sicuti erat) atq; adeo esset diuisibilis secundū extensionem, ꝛ occuparet locum: ergo sine distincta quantitate poterit per se substantia habere aliquid quantitati attribuimus: ꝛ per consequēs quātitas non est accidens distinctum. ¶Et cōfirmatur preterea. Partes substantię seipsis vniuntur, vt caput collo ꝛ collum scapulis: ergo seipsis extenduntur. Antecedens probatur, quia partes substantię non videntur posse vniri mediante accidenti. ¶Secundo arguitur. Si quantitas esset accidens distinctum a substantia, sequeretur ꝙ esset subiectū aliorum accidentium (vt asserit ista opinio) ꝛ per cōsequens esset vna numero susceptiua contrariorū: quod est contra Aristotelem superiori capite asserentem, hoc esse proprium substātię. ¶Tertio arguitur. Si quantitas ponitur accidens distinctum, vt faciat partes substantię loco ꝛ situ distare, sequitur ꝙ in rarefactione, vbi partes magis distant ꝙ prius, noua quantitas acquiritur: nam si per eandē numero quantitatē partes substātię, nunc minus nūc vero magis distarent, idē possemus attribuere substātię, vt seipsa haberet partes, aut min⁹ distantes. Quod autem acquiratur noua quantitas, videtur esse contra Aristotelem quarto Physicorū text. 84. vbi insinuat, ꝙ in rarefactione nihil nouū acqrit, sed solę partes magis extēdunt. ¶Quarto principaliter arguitur. Si quātitas distinguere

tur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tura substantia ⁊ qualitate, sequeretur q̄ eadem ratione species quantitatis essent inter se distincte, vt puta punctum, linea, superficies, ⁊ corpus: sequēs est falsum: ergo et antecedens. ℙrobat minor: si punctum distingueretur a linea, sequeretur, q̄ esset accidens indiuisibile continuans partes lineę. Contra quod tripliciter arguitur. ¶ ℙrimo quia accidens indiuisibile non potest esse nisi in subiecto indiuisibili: sed tam substantia q̄ linea sunt subiecta diuisibilia: ergo nec in substantia, nec in linea subiectaretur: ⁊ per consequens in nullo esset subiecto. ¶ Secundo sequeretur, q̄ diuisa linea produceretur nouum punctum quod antea non erat: nam vnicum est punctum continuans medietatem lineę: sed tamen facta diuisione vnum est terminans vnā medietatem, atq; alterum, alteram. ¶ Et tertio arguitur. Si puncta sunt accidentia distincta a linea, Deus tunc poterit separare omnia accidentia a linea: ⁊ tunc vel partes lineę manebunt continuę, et sic puncta sunt superflua: aut discontinuę, ⁊ sic continuum erit diuisum in quamlibet sui partē: quod contradictionem implicare videtur. ¶ Similia argumenta formari possunt aduersus lineam, quę est indiuisibilis secundum latitudinem, ⁊ aduersus superficiem, quę est indiuisibilis secundum profundi tatem: de qua perspicacius procedit secunda ratio cum frangitur baculus: nam tunc duę restant superficies terminantes partes fractas, cum tamen ante fractionē nō esset nisi vnica cōtinuās ambas: ⁊ quęritur a quo producta est illa noua superficies, quę certe non videtur per solam diuisionē posse produci. ¶ De tempore posset etiam argumentum fieri, q̄ non sit accidens distinctum a motu coeli: sed de illo nec locus est hic, nec nobis est animus vsq; ad quartum physicorum dicere. ¶ Quinto principaliter arguitur. Si quantitas continua esset accidens distinctū, sequeretur pari ratione, q̄ quantitas discreta (puta numerus) distingueretur a rebꝰ numeratis suisq; vnitatibus, videlicet q̄ ternarius esset vna forma, ⁊ q̄ternarius alia ⁊c. sed consequēs est falsum: ergo ⁊ antecedens. ℙrobatur minor: qz si ternariꝰ. v. g. ℙapę ⁊ Imperatoris, ⁊ Regis Frācię distingueretur ab illis, deberet esse in omnibus simul tanquā in subiecto adequato: est tamē impossibile, q̄ vna res sit in tribus subiectis distinctis atq; adeo distantibus. ¶ Et confirma. Eadem ratione sequeretur, q̄ vnitas quę est principium numeri esset res indiuisibilis, sicut punctum quod est principium quātitatis: cōsequens est falsum: quia certe in tribus lapidibus non videtur quid aliud sit, q̄ tres quātitates separatę quę sunt ternarius. Quibus colligitur, q̄ quātitas nō distinguitur a re quāta. ¶ A parte affirmatiua questionis videtur stare autoritas Arist. in hoc capite, vbi loquitur de quātitate tanquā de accidente distincto: dicēs q̄ linea, superficies ⁊c. sunt per se quātitates: cętera vero nō sunt quantitates, nec equalia vel inequalia nisi ratione istorum. Et idem latius enūtiat. 5. me. tex. 18.

¶ In hac quæstione quæ prima mota est de distinctione prędicamentorū, operępretium est in prīoꝝ articulo de distinctione omniū in genere vnū verbum prefari: ⁊ deinde in secūdo descendemus ad particulare responsionē de quantitate. ¶ Haud nos latet q̄ sit pfuasu difficile, omnia decem prędicamēta sic esse realiter distincta, vt ex rebus multi videntur cōtendere: nępe q̄ distinguātur omnia sicut albedo distinguitur a substātia, quā in sacramento altaris sine substantia certo credimꝰ existere. Quinetiā mihi nunquā persuasum erit relatione, ⁊ sex vltima prędicamenta hoc modo a substantia esse realiter distincta. Nihilominus (vt citra iniuriam dixerim hominum alias doctorū, quibusq; honorē semper deferā) modum loquēdi aliquorum Nominalium satis in hac parte probare nō possum: sane qui hmōi propositiones concedunt, substantia est quātitas, substantia est relatio, sedens est sessio, ⁊ similes. Non q̄ ego sim tanti, vt contendam eas omnino repudiare: sed certe q̄ videntur pugnare, non solū cum doctrina Aristotelis, sed etiā cum cōmuni modo concipiendi. Et ideo excogitandus illis esset modus aliquis quo nō cōcederētur, etiam si negarent omnia pdicamēta esse realiter prorsus distincta tanquā substantiam ⁊ colorē. ¶ Quocirca statuitur hic cōclusio tanquā fundamentum distinctionis prędicamentoꝝ. Nullum prędicamētum formaliter prędicatur de alio, nisi prędicatione denominatiua. Quod est dicere: In concreto, substantia est quanta, ⁊ qualis, ⁊ alba, ⁊ similis. Et ita in reliquis vnum prędicamentū prędicatur de alio. Sed tñ in abstracto, substantia, nec est quantitas, nec relatio, nec sessio, nec actio ⁊c. ℙrobatur conclusio. ¶ ℙrimū omniū manifestum est, hanc esse intentionem Arist. 5. met. tex. 14. distinguentis ens reale in decē prędicamēta: nam metaphysica non est de terminis, sed de rebus: cum ergo animus esset illic tractandi de ente, quod est subiectum metaphysicę, distinxit ens in decē genera rerū oīno diuersa: sicut qui tractaret de arboribꝰ, distingueret distincta genera arborum: nisi q̄ ens nō dicitur de illis vnīoce. Et ideo apud Aristotelem multo perspicatiores sunt hmōi negationes, substantia non est quātitas, substantia nō est qualitas, quātitas nō est qualitas, substantia nō est sessio, non est habitus ⁊c. q̄ iste, homo non est equus, equus nō est bos ⁊c. ergo qui cōtrarias affirmatiuas cōcedit, artem Aristotelis palam confundit. ¶ Secundo probatur ex eodē Arist. qui. 5. met. tex. 12. dicit, ea tantū specie differre quecunq; cōtinentur sub eodē prędicamento: sed ea differre genere, quę differunt prędicamēti figura. Et 10. met. tex. 12. tantam censet esse differentiam inter prędicamenta, vt nō concedat ea differre, sed esse prīmo diuersa. Itaq; quēadmodum Aristo. 7. me. tex. 59. docet prędicationē idēticam, puta, homo est homo, esse immediate verā, neq; querenti quare homo est homo, reddendam esse aliam causam veritatis, nisi qz homo est homo: ita. 10. met. intelligit negationem rei vnius prędicamenti de re alterius esse immediate veram: nec querenti, quare substātia non est sessio, reddenda est alia ratio, nisi qz sunt rationes prīmo diuerse. ¶ Et tertio id patet: qz vbicūq; Arist. querit quidditatē alicuius rei, statim discurrit per omnia prędicamēta: ad denotandum q̄ sunt res diuersissime. ℙrimo de anima statim q̄rit, anima an sit substantia, an vero quantitas: 2. 1. physic. tex. 13. contra ℙarmenidē ⁊ Melissum, asserentes omnia esse vnum, statim percontatur, sint ne omnia vna substantia, an vna quātitas, an vna qualitas ⁊c. Quo argumento nō vteretur nisi apud omnes philosophos, etiā apud ipsum ℙarmenidem, receptissimum esset, prędicamēta esse per se prīmo diuersa. Et iste est manifeste sensus verborū, quicquid alii dicant, si substantia ⁊ quātitas sunt, duo sunt: ⁊ credo idem dixisset de quocūq; alio prędicamento, puta, si substantia ⁊ relatio sunt ⁊c. nisi q̄ posuit exemplum de quantitate, quę est res ad sensum magis cognita. ¶ Et quo semel finiam, tanta est distinctio inter accidentia omnium nouem prędicamētorum et substantiam, vt. 7. meta. tex. 2. doceat accidentia. nō habere propriē quidditates, nec esse simpliciter entia, sed entis entia. ¶ Quarto arguit, q̄ concederē substantiam esse quantitatem, aut aliud cęterorum prędicamentorū sit cōtra cōmunem modū cōcipiēdi: nam quęrenti quid sit homo, ⁊ respondetur, q̄ est substantia, ⁊ non respōdemus, q̄ est quātitas: nō solum propter cōnotationes terminorū, sed re ipsa vident esse duo, hō ⁊ quantitas. Itē concedimus, q̄ quantitas est accidēs hominis: ⁊ tñ nullus cōcederet, q̄ substantia est accidēs. Item cōcedimus propium esse quantitati, secundū eam equale vel inęqle dici: quod tñ nō est prīmū substantię. Et cōcedimus, q̄ prīmū est relativoꝝ dici simul ad cōuertētiā: quod non est prīmum substantię aut quantitatis. Et cōcedimus, sessionē esse dispositionem partium in ordine ad locum: sed nullus concederet, q̄ substātia dicit dispositionē in ordine ad locū. Item cōcedimus, q̄ tempus est accidens coeli, est mensura durationis: ⁊ tñ coelum non est mensura durationis. Omnia ista profecto cōfundunt qui concedunt res diuersorū prędicamentorum de se inuicem formaliter affirmari. ¶ Et hinc prolapsi sunt, vt concedant q̄ intellectus est voluntas, ⁊ q̄ volitas est sensus, ⁊ q̄ voluntate intelligimus, ⁊ intellectu amamus, ⁊ vtroq; sentimus: quas profecto enuntiationes extra scholas nemo proferret. Adde, q̄ Occhā ipse. 1. parte Logicę. c. 44. ait: Quantitas non distinguitur a re quanta: siue ista propositio, substantia est quantitas, sit concedenda, siue non. Ubi insinuat, q̄ licet nō distinguatur, nihilominus illa propositio est neganda. Nisi q̄ discipuli esse pergūt super magistrum.

Fundamētum.

ℙrędicatio idētica ⁊ for.

Regula appellatiōis.

¶ Attamen dubium restat quo modo posset hmōi affirmationes euitare qui nō cōcederet inter sedentem ⁊ sessionē eam distinctionē, quę est inter duas res (quam neq; ego profecto concedere possum.) Nam si nō sunt duę res: ergo eadē res quę est sedens, est sessio. Unde continuo sequit, hęc res est homo (demonstrando hominē sedentem) ⁊ eadē res est sessio: ergo sedens est sessio. ¶ Fateor hunc syllogismum, potuisse cōuincere (sicut coegit Occham ⁊ eius discipulos) vt illi modi prędicationes cōcederentur. Attamen ⁊ Aristo. ⁊ antiqui philosophi negant cōsequētiam. Et certe quāuis sit apparentissima potius est negāda, q̄ sint concedendę propositiones supra impugnatę. ¶ Ad cuius igitur intelligentiam notandū est, duplicē esse prędicationem apud antiquos. s. idēticam ⁊ formalem. ℙrędicatio identica est illa, in qua denotatur rem significatam per prędicatum, esse eandē cum re significata per subiectum. ℙrędicatio vero formalis est illa, in qua denotatur rem significatā per prędicatū esse formā seu rationē rei significatę per subiectū. Unde qñ prędicatū est terminus cōnotatiuus in cōcreto, semper facit sensum formalē: sed qñ accipitur in abstracto, tunc potest vtroq; modo accipi. Dicebāt ergo antiqui, q̄ ex prędmissis in sensu idētico, non sequit prędicatio formalis: ⁊ talis defectus cōmittit in dicto syllogismo, nam illi termini res, ens, id qđ, faciunt sensum identicum. s. hęc res est sedens, hęc res est sessio (quia ens, ⁊ res, est transcendens pertinēs ad omnia prędicamēta) sed consequens puta, homo est sessio, facit sensum formalem: qz extrema sunt diuersorum prędicamentorum. ¶ ℙossumus iam modo defectum istum reducere, ad defectū appellationis. Ubi habeatur pro regula: q̄ quādo res vnius prędicamēti in abstracto, prędicatur de re alterius, denotatur, q̄ ratio ⁊ definitio rei significatę per prędicatum, est ratio ⁊ definitio rei significatę per subiectum. Unde perinde est arguere, hęc res est homo, ⁊ hęc res est sessio, ac si argueres, hęc res est homo, ⁊ hęc res est sessio, ergo homo inquantum homo, est sessio inquantum sessio, aut (quod idem est) ratio hominis est ratio situs. Et ideo concludēdum esset, res quę est homo est sessio: quę propositio ad modū cōcipiendi verum sonat. In concretis vero optime sequitur. ℙetrus disputat, ℙetrus est homo: ergo homo disputat: ois homo est albus, omne risibile est homo: ergo omne risibile est album. ¶ Sed sunt contra istū modum dicendi argumenta duo. ℙrīmū, qz nō videtur defectus iste syllogismi fundamentum habere in Dialectica. ¶ Ad quod rīdetur fundamentū esse primo, qz cum mediū puta, res, aut si dicas hoc ens, sint termini transcendentes significāt rem cuiuscunq; prędicamenti: ⁊ ideo cum quibuscūq; talibus possunt facere sensum identicū. ¶ Et prēterea, qz defectus appellationis ⁊ aliꝰ dialectici nō habuerunt fundamentum aliud q̄ modū concipiendi hominum: vnde sicut in istis syllogismis, ℙetrus est monachus ⁊ ℙetrus est albꝰ: ergo ℙetrus est monachus albus: cognosco Cornscū, Cornscus est veniens, ergo cognosco venientem, propter modū cōcipiendi dicimus esse peccatum appellationis, eadē ratione in proposito. ¶ Et postremo defectus iste habet fundamentum in Arist. qui. 3. ℙhy. tex. 19. ⁊ infra cōcedit actionē ⁊ passionē esse eūdē motū: motus enim ad calorē, vt exit ab igne, est actio, ⁊ vt recipit in aqua, est passio: sicut eadē (inquit) est via a Thebis ad Athenas, quę est ab Athenis ad Thebas: Ubi negant hanc consequentiam, hic motus est actio, ⁊ hic motus est passio: ergo actio est passio, quia inquit est eadem res actio ⁊ passio, sed alia est ratio actionis, ⁊ alia est ratio passionis. ¶ Atq; doctrinam hanc intelligere mihi videor apud Aristo. capite de substātia in hoc libro, vbi ait, q̄ genera ⁊ spēs prędicātur de suis inferioribus noīe ⁊ ratione. Accidētia vero licet prędicētur de substātia, nomine, tñ ratione vnum prędicamentum nō prędicatur de alio. Quod verbū presertim ad hoc propositum cōmēdatum esse velim: est enim dicere, q̄ vnū prędicamentum in concreto prędicatur de alio: sed tñ in abstracto non prędicabitur, quippe qua prędicatione denotabitur rationem vnius prędicamenti esse rationem alterius. Habemus ergo, q̄ quāuis concedatur, q̄ res quę est homo est relatio, aut q̄ homo est res quę est actio ⁊c. tñ nequaquā cōcedendū est: homo est actio, vel homo est relatio: ⁊ sic de aliis prędicamentis. ¶ Secundum ac maius argumentū est, aduersus modū istum dicendi. Nempe, q̄ videmur id in creaturis admittere, quod in diuinis cōfitemur altissimū esse mysterium. Concedit enim fides catholica: q̄ res quę est ℙater est Filius, negans, q̄ ℙater sit filius: atq; adeo negat illam cōsequētiam, hęc essentia diuina est ℙater, ⁊ hęc essentia diuina est Filius: ergo ℙater est Filius. Quod si nos pariter in creaturis dam⁹, nihil magni attribuimus Deo. ¶ Respōdetur nihilominus latissimā esse hic ⁊ ibi distātiā: hic enim solū negamus hmōi syllogismos propter varios modos significandi terminorum, qz videlicet prīmisse faciunt sensum idēticum, conclusio vero sensum formalē: illic vero nō solum propter significationē terminorum, sed propter ipsam naturam rei q̄ vna simplicissima non solum realiter, sed formaliter est plures res: ⁊ ille plures nō solum sunt plures formaliter propter significationē terminorū: sed plures res. i. plura supposita. Exēpli gratia. Cōcedimus, q̄ actio nō est passio: aut q̄ homo nō est sessio: nō tñ dicim⁹ q̄ hę sunt duę res. Item in sensu identico concedimus illas prīmis-

sas,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus. hoc est actio, ꝛ hoc est passio, sed non in sensu formali. In diuinis vero non solum in sensu identico, sed in sensu formali: essentia est Pater ꝛ essentia est Filius: ꝛ conclusio est falsa, Pater est Filius: imo Pater distinguitur a Filio tãquam res a re. Itaq; sunt realiter ꝛ formaliter eadem res, id est eadem essentia: ꝛ formaliter ꝛ realiter distincte res, id est distincte personę. Nam res (cum sit transcendens) ꝛ pro essentia ꝛ item pro persona supponit. ¶ Et per hęc item patet differentia inter has propositiones: homo est humanitas, ꝛ Deus est deitas: prima esti est falsa, ꝛ secunda vera: quia homo dicit id quod habet humanitatem cum ceteris alijs accidentibus (in quo differt ab humanitate) Deus autem simplicissimus nihil habet sed omnia est. Unde antiqui in creaturis inter suppositum ꝛ naturam appellabant distinctionem realem, sed in diuinis non nisi distinctionem rationis ex solo modo significandi terminorum. Hęc satis est pro primo articulo adnotasse, vt qui conformiter ad Aristotelem ꝛ ad communẽ modum concipiẽdi citra tãtam distinctionem prędicamentorum loqui velint, modum habeant quo suos defendant sermones.

Articulus secundus.

¶ His prefatis in articulo secundo videndum nobis est propzie de quantitate, distinguatur ne a substantia ꝛ qualitate realiter: quemadmodum albedo distinguitur a substantia, vt non solum negemus substantiam esse formaliter quantitatem in sensu iam exposito, sed neq; concedamus, q̃ substantia est res quę est quãtitas. De qua quęstione (alijs omissis) sunt duę opiniones. Una Occham in prima parte sue logicę cap. 44. ꝛ 45. quam fere Nominales sequunt. Et alia est Realium omnium.

Duę opiniones.

¶ Prima opinio est, q̃ nulla species quantitatis distinguitur a substantia vel qualitate, sed lignum est sua quãtitas: ꝛ materia ligni sua: ꝛ forma, item sua: ꝛ quotquot pręterea sunt accidentia corpzalia in ligno, tot sunt quãtitates: vt color sit sua, ꝛ sapor sit sua ꝛc. Quocirca omnes illas species quantitates exponunt secunde intentionaliter. Exempli gratia, iste terminus, linea, significat rem, cõnotando q̃ sit diuisibilis secundum vnam dimẽsionem: ꝛ ly superfícies, significat rem connotando q̃ sit diuisibilis secundum duas: ꝛ ly corpus, significat rem connotando q̃ sit diuisibilis secundũ tres dimensiones. Neq; concedunt rem aliquam esse in corpzore quouis modo indiuisibilem. Rationes huius opinionis pręcipue sunt ille quę in principio quęstionis sunt propositę. ¶ Reales vero omnes sunt in contraria sententia, videlicet quantitatem a re quanta distingui, vt S. Tho. p. p. q. 77. artic. 2. ꝛ Scot. 2. d. 12. ꝛ 4. d. 12. Quorum opinio sic intelligitur. Quemadmodum albedo est quoddam accidẽs, quo substantia formaliter est alba: ita quantitas ꝓtinua est accidẽs, quo partes substantię extendũtur, puta, vt caput sit ꝛ in alio loco q̃ collum: ꝛ collũ in alio q̃ pectus ꝛc. Et ratione eius substantia diuiditur, ꝛ mouetur ꝛ habet oẽs alias actiones corpzales. Quo fit vt corpus de prędicamẽto substantię sit subũ corpzis de prędicamẽto quãtitatis. Ratio. n. substãtię corpzalis cõsistit in hoc, q̃ est, esse capacem quantitatis: nec aliud est substantiam esse suapte natura indiuisibilẽ, q̃ esse incapacem quantitatis. Quo modo partes corpzis de prędicamento quantitatis vniãtur per superficies, ꝛ superficies per lineas, ꝛ lineę per puncta, supra expositum est. ¶ Neutra istarum opinionum est adeo demonstrabilis, quin altera sit probabilis. Nihilominus ad quęstionem respõdetur duabus conclusionibus quę sunt vero similiores.

1. Cõclusio.

¶ Prima conclusio, quantitas quo ad res eius species nominatas distinguitur a substãtia: ꝛ punctũ a partibus lineę. Hęc conclusio primum, ꝛ potissimum probari solet ex illo Aristo. 1. Physi. text. 13. contra Parmenidem: Si substantia, ꝛ quantum, ꝛ quale sunt, non vnum, sed multa sunt. Quod infra text. 15. repetit. Si substantia, et quantum sunt, duo sunt. Ad hanc autoritatem respõdet Occham prima parte logicę, cap. 45. q̃ nõ intelligit Aristoteles substantiam ꝛ quantitatem esse duas res distinctas, sed q̃ si substantia est quanta, habet plures partes. ¶ Et certe sensus iste accõmodari non potest literę. Primo, quia Parmenides asserens totum mundũ esse vnum ens, non negabat illum habere partes: sed dicebat totum mundũ esse vnũ, sicut ego sum vnus: ꝛ ideo Arist. non volebat probare solũ q̃ mundus haberet partes, sed essent plura genera rerũ. Et ideo facit argumentũ: aut illud vnũ est finitum, aut infinitum: ꝛ siue sit finitum siue infinitum, debet esse quãtũ: nam finitũ ꝛ infinitũ sunt passiones quãtitatis: ꝛ rursus si substantia ꝛ quantitas sunt, duo genera rerum sunt. ¶ Unde minus ꝓsonat alia expositio alioꝝ (videlicet q̃ loquitur Arist. de substãtia spirituali: intelligẽs q̃ si substantia spiritualis ꝛ substantia materialis sunt, duę substãtię sunt.) Minus (inquã) hęc exposttio cõuenit literę: nam si esset sermo de substantia spirituali, nõ assumpsisset Aristo. aut est finita, aut infinita. Item qz Parmenides nihil suspicabatur de substantijs spiritualibus: alias non esset tam hebes, vt diceret substantias corpzales ꝛ spirituales esse vnum ens. ¶ Sed quid pluribus opus est? luce clarius est argumẽtum Arist. aduersus Parmenidem. Nihil enim aliud voluit ille obijcere, nisi q̃ si oia sunt vnũ, quodnã vnũ: an substantia, an quantitas, an qualitas, sicut. 1. de anima inquirens, quid est anima, querit sitne substantia, an quantitas, an qualitas ꝛc. Erat enim receptissimũ inter oẽs philosophos, esse plura rerum gña: saltem illa tria notissima quę sunt, substantia, quãtitas, ꝛ qualitas. Nec Parmenides hoc negabat, si erat in opinione quã nunc sustinent Nominales. i. q̃ substantia ꝛ quantitas sunt eadem res: ꝛ addebat q̃ eadẽ res erat qualitas. Quod nisi fides nos doceret accidentia in sacramento altaris esse sine subiecto: qui sustinent quantitatẽ non distingui a substantia, idem (reor) dicerent de qualitate. Et ideo quantum conijcio Aristo. arguebat cõtra Parmenidem ex concessis ab illo: puta q̃ substantia, quãtitas, ꝛ qualitas erãt tria genera rerum: ꝛ inde inferebat, q̃ essent res distinctę. Unde si aliqua responsio posset Nominalibus fauere, esset fm dicta in superiori articulo: videlicet Aristotelẽ cõcludere, q̃ in sensu formali, substantia nõ est quantitas, ꝛ ita debẽt respondere ad simi les oẽs autoritates Ari. ¶ Nihilomin⁹ ꝓfecto Aristo. plus intẽdebat cõcludere: nam forsan in sensu formali non concessisset Parmenides, q̃ substãtia est quantitas, aut qualitas propter modũ diuersum significãdi: sed in sensu idẽtico dicebat, q̃ eadem res q̃ est substantia, est quantitas, ꝛ qualitas, ꝛ homo, ꝛ equus, ꝛ aer, ꝛ ignis ꝛc. Et ideo Aristo. volebat concludere, q̃ nec in sensu identico substãtia esset quãtitas, aut qualitas. ¶ Unde nos sumimus nouum argumentum. Tantam distinctionem posuit illic Aristoteles inter substantiam ꝛ quantitatem, quantã inter substantiam ꝛ qualitatem: sed inter substantiam ꝛ albedinem est distinctio realis: ergo eadem est inter substantiam ꝛ quantitatem secundũ Aristo. Et confirmatur: quia posttquã vtrunq; est accidens

Aristo. cõtra Par.

dens absolutũ, eadẽ est ratio distinctionis vtriusq;. Et certe vt paulo ante dicebam⁹, nisi fides sacramẽti altaris id vetaret: qui negãt quantitatem distingui: idem negarent de omni qualitate. ¶ Alia multa loca Aristo. adduci possent ad hanc conclusionem. Nam. 3. me. text. 17. ex professo probat aduersus antiquos, punctum, lineam, ꝛ superficiem non esse substantiam, sed accidentia substantię: quod non potest glossari secunde intentionaliter. i. q̃ linea supponit pro substãtia cõnotando q̃ aliqualiter se habeat: nã in hoc non cõtradiceret antiquis, qz idem concederent: sed expresse probat, q̃ substantia non est linea aut punctum. Et certe apud Aristo. barbarus esset qui hmõi propositiones concederet. Et. 7. me. text. 8. dicit, q̃ materia nec est, quid, nec quantitas. Et breuiter vbicunq; de substantia ꝛ quantitate ineidit sermo, loquitur tanquam de duabus rebus. Quocirca euidentissimũ est apud Aristo. saltem in sensu formali nunq̃ debere concedi, q̃ substãtia est quantitas aut linea. Quod primo articulo satis puto ꝓsulsum esse. Sed est pręterea maximũ argumentum, q̃ omnino quãtitas realiter distinguat a substantia, sicut qualitas. Nam ex equo vbicũq; distinguit hęc tria. Imo frequẽtius distinguit quãtitatẽ q̃ qualitatẽ. ¶ Rationibus etiã multis corroborãt philosophi hanc conclusionẽ: quas passim quisq; videre potest. Nos vero hoc potissimum vtimur argumẽto: quod sit hic secundum. Si quantitas non distinguitur a re quãta, sequitur, q̃ tot sunt quãtitates in supposito, puta in ligno, quot sunt illic res corpoteę: nempe q̃ materia ligni est sua quãtitas: ꝛ forma, sua quãtitas: ꝛ calor, item sua: ꝛ color, sua ꝛc. q̃ns est falsum: ergo ꝛ antecedens. Sequelam autores opinionis ipsi cõcedũt: sed probatur minor. Si plures essent quãtitates in eodẽ supposito penetratiue se habentes, sequeretur, nullam posse assignari rationem naturalem, cur duo distincta corpora non possent se naturaliter penetrare in eodem loco: quod tamen natura abhorret. Sequela sic ostenditur: Oẽ lapis ꝛ lignũ non possint simul se penetrare in eodẽ loco, nulla est alia ratio, nisi quia duę quãtitates nõ possunt esse simul in eodem loco (hac em̃ de causa ꝓcedimus ꝛ plures angelos simul esse in eodẽ loco: ꝛ sacratissimũ corp⁹ Christi in sacramẽto altaris esse fm oẽs partes in eodem pũcto: qz videlicet nõ est ad modũ quãtitatis.) Sz plures quãtitates, puta materię ꝛ formę ligni ꝛ oim accidẽtiũ, sunt simul coextensę in eodẽ loco: ergo eadẽ ratiõe nihil vetaret, q̃ mín⁹ lignũ ꝛ lapis simul se possint penetrare. ¶ Nam qui rideret lignũ ꝛ lapidem nõ posse esse simul, qz non vniuntur vt faciant vnũ: materiam vero ꝛ formã esse simul, qz faciunt vnũ: ꝓfecto nõ satisfaceret argumento. Primo, qz solutio videt petere principiũ: hoc enim cõtendit argumẽtum, q̃ si materia ꝛ forma haberent distinctas quãtates, nullo modo forma informaret materiam: quia non possent se penetrare magis q̃ lignum et lapis: nam ea ratione qua quantitates non possunt penetrare, repugnaret illis vniri in eodẽ loco adequate: aut si nõ repugnaret illis vniri, pari ratione nec repugnaret esse simul licet nõ vnirentur. ¶ Et pręterea, quia si Deus amoueret quantitatem a lapide, posset esse simul in eodem loco cum ligno, veluti angelus: quãuis non informaret lignũ: ergo re pugnantia existendi in eodem loco, non est q̃ non vniantur, sed re vera ꝓ sunt duę distinctę quantitates. Argumentum profecto concludit, non esse in vno supposito, nisi vnam solã quãtitatem qua extendũtur, ꝛ partes suppositi, ꝛ partes materię, ꝛ partes formę: atq; adeo partes oĩum, quę illic sunt, corporalium accidentium. Et cum nõ appareat quod istorum sit illa quãtitas, colligitur esse vnum accidens ab omnibus distinctũ. Quocirca opinionem Nominalium facilius defenderet, qui diceret solã materiam esse quantitatẽ superpositi, qua forma ꝛ accidentia extenduntur. ¶ Tertio arguitur, q̃ punctum distinguat̃ tanquã quid indiuisibile. Primo id asserit Arist. 5. me. 12. vbi ait, punctũ esse quid indiuisibile habẽs positionẽ in continuo. Et. 4. physi. text. 90. dicit, q̃ pũctũ non potest esse immediatũ alteri pũcto. Et text. 107. dicit, q̃ punctũ non est pars lineę, sed continuans eius partes. Et. 6. physi. text. 88. dicit, q̃ continuum non cõponitur ex pũctis. Et tertio de coe. text. 14. dicit, q̃ punctũ eo modo se habet ad lineam: quo linea ad superficiem: ꝛ superficies ad corpus. Et multa alia id genus passim offenduntur apud Arist. quę videntur ꝓxpzimere distinctionem inter punctum ꝛ tres quantitatis species. ¶ Sed ratione argt̃ (quod fuerit hic quartum argumentũ): Si detur globus perfecte spheric⁹ superficiei planę superpositus, cõtingere eam nõ põt nisi pũcto indiuisibili, ergo dabile est hmõi punctũ. Probatur antecedens. Dato opposito, videlicet q̃ globus tangat superficiem secundum aliquam brevissimam lineam rectam, sequitur q̃ globus ille nõ erat perfecte sphęricus, vt vel ad oculũ patere potest ignoratti geometriam: nam geometra facile id demonstraret, signata illa linea recta in superficie globi. Tunc enim ductis tribus lineis a centro illius sphęrę, vna ad punctum medium illius lineę, ꝛ alijs duabus ad extremitates, ille lineę non erunt equales (qz media erit minor) ꝛ per consequens superficies globi nõ est perfecte circularis: quandoquidem non oẽs lineę ductę a centro ad circunferẽtiam sunt equales. Ducito lineam rectã transuersãlem in pariete super quã circulum describito, quę illam tangat, ꝛ fiet res manifesta. ¶ Rideburt (scio) autores ꝓtrarię opinionis, q̃ globus ille tanget superficiem, non secundum aliquã partem adequate, sed fm aliquam inadequate. Quod est dicere: Data particula globi versus superficiem, illa tãget superficiem non secũdũ se totã, sed secundum medietatẽ sui, quę est versus superficiẽ: nec illa medietas tangit secundũ se totam, sed secundũ quartã, ꝛ quarta solũ secũdũ octauã: ꝛ ita in infinitũ. ¶ Sed profecto est mirabile, q̃ globus tãgat planum, ꝛ tñ nihil in globo signari possit quod se toto tangat planum. ¶ Simile argumentum fit de linea: si enim sup planã superficiem ponas taxillum, nõ plane sed fm lineã angulatã, videbis q̃ taxillus tñ tãgit planũ secundũ lineã diuisibilẽ fm longitudinem, ꝛ indiuisibilẽ secũdum latitudinem. Quod si plane superponas taxillum, videbis q̃ tangunt se duo superficies indiuisibiles secundum profunditatem. Imo nulla duo corpzatangere se possunt, nisi secũdum superficies. Quę si non ponantur indiuisibiles secundum profunditatem, nihil potest signari in corpzore qõ se toto adequate tangat aliud corpus. Nam data quacunq; parte, illa erit diuisibilis secundũ profunditatem: ꝛ secundũ partẽ interiorẽ nõ tanget aliud corpus. ¶ Quintũ põt fieri de linea argumentum, in area plana, vbi lumen solis obiecta vmbra facit lineam. Signetur in concursu illo solis ꝛ vmbrę, linea diuidens lumẽ ꝛ vmbrã quę procedit in longũ. Illa est indiuisibilis fm latitudinẽ: nam dato opposito, si diuidatur secundum latitudinem, medietas erit in lumine, ꝛ medietas in vmbra: ꝛ per cõsequẽs non est data linea quę se tota diuidat lumen ꝛ vmbram. ¶ Sexto arguitur. Cum video parietem albũ, solã video superficiem longam ꝛ latam, ꝛ nõ profundam:

Aliq; autoritates.

Argũ. 2.

Argũ. 3.

Argũ. 4.

5. Argũ.

6. Argũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam: ergo tabilis est talis superficies. ¶ Respõdetur, q̃ nulla est tabilis pars fm profunditatem adequate vilis, sed quacũq; data, illa videtur fm partes anteriores versus superficiẽ. Et contra hoc arguitur. Nihil videt nisi mediãte lumine: ergo id solum parietis videtur qõ recipit lumen, sed paries nõ recipit lumen fm partes interiores, sed solũ fm superficiem: ergo illa sola adequate videtur. ¶ Forsan aliq; preterea argumẽtũ. Si acũ fm cuspidem moueas continuo per mensam planã vsq; ad lineã extremã, tunc nõ finietur (inquiunt) motus quoad vsq; cuspis sit in vltima linea indiuisibili terminãte mensam: nam in quocũq; puncto mensę sit acus, vel restat aliquid vltra diuisibile, & tunc non erit terminus motus, q̃ aliquid restat pertransemndũ: vel nihil restat, & tunc sequitur, q̃ acus est in linea indiuisibili terminante mẽsam. Hoc tñ argumẽtũ facile aduersarij diluerẽt, dicentes: q̃ motꝰ acꝰ nõ terminatur intrinsece, sed extrinsece in primo instanti non esse acus in mensa, puta quando exiuit. Et ita soluentur omnia argumẽta de motu, quę proinde nos missa facimus. ¶ Est tñ vltimũ argumentum de sacratissimo mysterio Eucharistię: nam fidei lumen multa etiam naturalia illustrat. Et mysteriũ Eucharistię multo sit nobis intelligibilius si ponamus quantitatem esse in sacramento, velut subiectum aliorum accidentium: quod cum sit accidẽs materiale per se extensum quo mediante panis sustinebat accidentia, potest absente pane ipsius officium retinere: alias qualitates essent illic diffluctę, & cum hostia calefit, tunc calor in nullo reciperet subiectꝰ: multaq; alia sequerentur incõuenientia: quę posita quantitate, euitantur.

7. Argũ.

2. Conclu. ¶ Secũda cõclusio. Neq; numerus qui est quãtitas discreta distinguitur ab vnitatibus ex quibus cõponitur: neq; vnitas a quantitate continua. Ad cuius intelligentiã notandum est, opinionem hactenus Realium esse, q̃ vnitas cuiuscunq; indiuidui quanti est quędam res omnino indiuisibilis addita eius quãtitati: & preterea q̃ numerus, puta ternarius trium lapidũ pro per se significato, nec est tres lapides simul sumpti, nec eiꝰ vnitates: sed significat de formalitate simplicẽ formã, q̃ est in oibus tribus, a qua habent vt sint ternarius. Ratio prioris partis est, q̃ Aristo. 5. met. tex. 12. expresse dicit, q̃ tam vnitas (quę est principiũ numeri) q̃ punctum (quod est principiũ quantitatis) sunt indiuisibilia: nisi q̃ punctũ habet positionẽ in continuo, vnitas vero, non. Et 10. met. eo dicit vnitatem esse primã mẽsuram, q̃ est indiuisibilis. Ratio vero secũde partis q̃ opinionis est: q̃ nihil formaliter ponitur in prędicamento, nisi sit ens reale & simplex: cum ergo ternarius, quaternarius ꝛc. sint distinctę spes formales quãtitatis, sequitur q̃ quẽadmodum linea dicit rem quę est vna, & superficies dicit rem aliã: ita ternari⁹ dicit vnam formã specificã, & quaternarius vnam aliam: & cum tres lapides non sint vna res, sequitur q̃ ternarius dicit de formali, seu de per se significato vnam formã existentẽ in tribus lapidib⁹ q̃ quã illi lapides sunt ternarius. Contra hanc imaginationẽ statuimus secundã cõclusionẽ.

Unitas. ¶ Et q̃ vnitas qua ego sum vnus in gñe quantitatis nõ sit res idiuisibilis distincta a quãtitate mea, certe abunde mihi persuadet, q̃ nõ est id necessariũ ad salnãdum ea quę philosophi dicunt de vnitate: quẽadmodũ enim quęcũq; res mundi eo ipso q̃ est ens, est vnum vnitate trascendentali, ita quęcunq; res corporea, eo ipso q̃ est quanta, est vna vnitate prędicamentali: nec est credibile aliud indiuisibile esse in me, vt sim initium numeri. Quod vero nec numerus dicat aliquã simplicem formam existentem in rebus numeratis, satis persuasum mihi habeo quinto argumento supra formato. Intelligere enim nõ possum quomodo vna numero res sit in tribus distinctis subiectis. Atq; hãc mihi lege, in his presertim metaphysicis distinctionibus constitui, vt nisi prius intellexero, non credã: cum de solis sit de reuelatis scriptum sit, nisi credideritis, non intelligetis. Jam enim secula illa abierunt qñ precipua homines studia in his metaphysicis ponentes, nec res aut intelligere, aut exponere adeo curabãt, dũ modo verba syllabatim, vt scripta legebant defenderent. ¶ Ergo vnitatẽ esse indiuisibilẽ ego sic intelligo. Quãquã ratio quãtitatis consistat in hoc quod est esse diuisibile, tamen alia est diuisio magnitudinis, quę est quantitas continua: & alia multitudinis, quę est quantitas discreta: nam ratio magnitudinis est, q̃ sit diuisibilis in partes quę non erãt actu plura, sed potẽtia (cum essent continuę) & per diuisionẽ fiunt actu plura. Sed ratio multitudinis est, q̃ sit diuisibilis in partes quę ante diuisionem erant actu plura, sicut senarius sex hominũ diuidit in duos ternarios, aut in tres binarios. Et ideo pũctum (quod est principiũ magnitudinis) est simpliciter indiuisibile, vt opponitur prime diuisioni: sed vnitas (q̃ est principiũ multitudinis) est indiuisibilis solũ, vt opponitur secunde diuisioni. Itaq; quãtitas mea quãtis in ratione cõtinui sit diuisibilis, tamen in ratione vnitatis est indiuisibilis. Exempli gratia: numerus octonarius hominum diuiditur in duos quaternarios: & quaternarius in duos binarios: & binarius in duas vnitates: vnitas vero (qualis ego sum) nõ est amplius hac ratione diuisibilis: sed si ego diuidar, tanquã quantitas cõtinua, desinam esse vnitas & efficiar binarius. Et hac de causa dixit Aristo. 8. meta. tex. 10. q̃ diuisio quãtitatis cõtinuę procedit in infinitũ: diuisio vero numeri, minime. Unde quãtitas mea eo est vnitas, q̃ nõ est actu plura. Et ita est glossandus Aris. & S. Tho. Et certe credo si illi essent modo interrogati, ita cõcederent. Quod si quis cõtenderit verba illorum aliud sonare: profecto nihil autoritatis detractũ erit summis philosophis, quãuis nõ credamus has indiuisibiles vnitates aut numeros. ¶ Eadẽ ratione dico, q̃ tres quãtitates trium lapidum sunt ternarius. Necq; est aliã indiuisibilẽ atq; inintelligibilẽ vnitatẽ superaddere. Et ad argumẽtum, q̃ ternarius, & quaternarius sunt distinctę species, & per consequens debet esse in quocunq; vna forma specifica, respondemus cum S. Thoma. 8. meta. lectione. 3. q̃ vltima vnitas aduenies numero dat illi speciem. Ultima inquam fm considerationem intellectus. s. q̃ vnitas addita binario, facit ternarium: & addita ternario, facit quaternariũ. ¶ Ex hoc sequitur sensus illius diuisionis numeri. Alius est enim numerus numerãs. s. aia vel eius cõceptus: & alius numerus numeratus, qui est in reb⁹. Et hic est duplex. s. formalis & materialis: formalis est vnitates, vt abstracte ab hac, & illa materia: & materialis est tres homines, tres lapides ꝛc. Unde ternarij oẽs sunt formaliter eiusdẽ speciei, licet materialiter specie differãt. ¶ Cõtra hãc tñ expositionẽ videtur esse autoritas Aristo. 5. met. tex. 19. vbi ait, q̃ sex non sunt bis tria, sed semel sex: vbi videtur negare, q̃ senarius sit aggregatum ex duobus ternarijs. ¶ Respondetur, q̃ potius autoritas est pro nobis: nam dicit, q̃ senarius est semel sex vnitates: sed quando dicit, q̃ sex non est bis ter, loquitur de senario, vt diximus questione prima, inquantũ est numerus superficialis triangularis: nam tres binarij faciunt numerũ triangularem: & ideo sunt sicut figura numeri: & qz figura non est substantia rei, sed accidens eius. ideo dixit q̃ senarius non est ter duo. ¶ Ultimam autoritatem scio mihi obiiciẽt omnes Thomiste. 7 met. lectiõe. 13. vbi S. Thomas supra textum. 49. dicit, q̃ dualitas non est duę vnitates, sed aliquid ex duabus vnitatibus compositum. ¶ Respõdetur primo, q̃ S. Thomas non dicebat hoc ex propria opinione, sed vt exponeret opinionem Democriti, quam illic impugnabat Aristote. Et propterea ipse exposuit. 8. met. vt modo citatum est. Et quando S. Thomas id credidisset, q̃ numerꝰ est res simplex distincta a rebus numeratis, nihil perdet autoritatis, licet rem tam parui momenti non credamus.

Numerus

Indiuisibilis.

Numerus

¶ Supereſt ad argumenta principalia respondere. Ad primum negatur superfluere poni quantitatem distinctam: Imo est necessarium ad illud officium vt extendat partes substantię in loco, quia non possumus rem corpoream ab incorporea aliter distinguere, nisi qz corporea est capax quantitatis: incorporea vero non. Unde Augusti. 5. de Trinita. lib. 5. cap. 10. in his quę magnitudinis participatione magne sunt, aliud est magnitudo, aliud q̃ ab ea magnitudine magnum est. Et prorsus nõ hoc est magnitudo, quod est magna domus. Et quãuis sint qui non admittant substantiam per Dei omnipotentiam seruari sine quantitate (vt. 2. sentẽ. d. 18. refert Capreolus:) Mihilominus admittitur casus. Hoc tamen admisso dicit Paulus Venetus. 5. metap. (quem multi sequuntur) q̃ omnes partes substantię fluerent ad punctum medium. Attamen salua autoritate grauissimi philosophi, certe illud est falsum: nam res corporea, nec mouetur, nec agit, nec patitur, nisi ratione quantitatis. Et ideo substantia remota quantitate, est omnino immobilis quocunq; genere motus, quare partes non fluerent ad punctum: eo vel maxime, q̃ si ad imaginationem daretur corpus infinitum, non posset signari punctum medium ad quod partes fluerẽt. ¶ Respondetur ergo, q̃ partes tunc manebunt in eodem situ quo antea erant. Sed inde non sequitur quantitatem esse superfluam: quia nos loquimur secũdũ naturas rerum, cui non repugnat Deum per miraculum supplere vicem quantitatis: sicut non sequitur, Deus potest sine sole mundum miraculo se illuminare: ergo superuacane⁹ est sol. Itaq; quãuis quantitas sit naturalis ratio extendendi partes, & ponendi eas in loco: amota vero supernaturaliter quãtitate manebũt i eodẽ loco, & situ sicut antea, non tamen occupabant locum: imo poterit in eodem loco penetratiue se habere cum illa substantia aliud quantum. Hec tamen illa substantia poterit agere quicquam aut pati, aut diuidi naturaliter, nisi a solo Deo per miraculum: potius q̃ corpus Christi in sacramento altaris. ¶ Sed circa materiã confirmationis profecto dubium est, vtrum partes integrales substantię vniantur formaliter per quantitatem. Integrales inquam, quia essentiales non vniuntur per quantitatem, sed forma seipsa immediate vnitur materię tãquã proprius actus pro prię potentię. Sed dubium est vtrũ caput vniatur collo, & collum pectori formaliter per quantitatem. Quod quanuis hactenus apud Reales in questionem non viderim reuocatum: sed omnes videantur supponere partẽ affirmatiuã, potest tamen esse dubium. Primo, quia non videtur q̃ partes substantię vniantur per aliud, sed per seipsas. Et preterea quia Aristo. nunquã videtur hoc attribuisse quãtati, sed solum dicit hic, q̃ partes corporis de prędicamento quantitatis vniuntur per superficies, sicut superficies per lineas: non tamẽ dicit, q̃ partes substantię vniantur per quantitatem. ¶ Item, quia videtur posse Deum supernaturaliter facere, vt forma equi vniatur materię sine quantitate, & tamen q̃ habeat caput & pedes, & manus. Sicut Durandus. 4. d. 10. q. secunda opinatur, q̃ in sacramento altaris sit corpus Christi sine propria quantitate: quod licet non credam verum esse de facto, videtur tamen esse possibile. Et tamen si partes integrales formaliter vnirentur per quantitatem, videtur q̃ nec supernaturaliter possint vniri sine illa: potest enim Deus supplere vicem causę efficiẽtis, non tamen formalis: vt licet possit sine igne calefacere, nõ tamẽ potest facere q̃ paries sit albus sine albedine. Et sic certe videtur q̃ partes substantię licet extendantur per quãtitatem, non tamen vniãtur. Et fm hoc responderemus ad confirmationem, q̃ secluſa quantitate partes substantię manerent entitatiue & substantialiter per seipsas vnite: & illa substantia esset vtra trãscendentaliter, nihilominus naturaliter non esset diuisibilis, qz diuisio naturaliter nõ fit nisi per quãtitatem vt habetur. 1. physi. text. 18. Et quãuis cõcederetur, q̃ partes substantię entitatiue vniuntur sine quãtitate, non tamen possent naturaliter habere aliquam figuram, nec aliquod prorsus accidens corporale (nisi de potentia Dei absoluta) quia hęc omnia conueniunt substantię ratione quãtitatis. ¶ Attamen tenẽdo communem opinionem Realium: q̃ videlicet partes substantię formaliter vniuntur per quãtitatẽ: tunc forte negandus esset casus argumenti, videlicet, q̃ posset Deus cõseruare substantiam sine quãtitate. Sicuti iam modo negauri⁹ sumus, q̃ possit Deus separare omnia punctа a linea: vtpote qz tunc sequeretur, lineam esse diuisam in omnem suam partem, quod implicat contradictionem. Et idem sequeretur de substantia: quia certe vt dicebamus effectum causę formalis Deus non potest supplere. ¶ Potest nihilominus illo dato responderi, q̃ nõ est tam formalis effectus quãtitatis vnire partes substãtię, q̃ albedinis dealbare, aut q̃ puncti vnire partes lineę, sed est quodãmodo effectus extrinsecus. Unde quemadmodum partes substantię potest Deus supernaturaliter seruare extensas & figuratas, quãuis naturaliter illi sint effectus formales quodãmodo quantitatis: ita quãuis sit effectus quantitatis vnire partes substãtię, possunt nihilominus manere vnitę supernaturaliter sine quantitate. Naturaliter vero quodcũq; agens corrumperet quantitatẽ, corrumperet subinde substantiam. ¶ Ad secũdum argumentum respõdetur, q̃ suscipere contraria tanquã subiectũ, quod hoc est proprium substantię, sed tanquã subiectũ quorũ accidens põt esse subiectũ alterius, qz ẽlitas recipitur in substantia mediante quãtitate, vt dicit S. Tho. 3. p. q. 77. ar. 2. ¶ Et qz hoc, etiam illi qui cõcedunt quantitatẽ distingui a re quãta, nõ credũt: libet hac ratione id explicare. Quãtitas est accidẽs cõsequẽs materiam (quia ratio materialitatis cõsistit in hoc, q̃ res sit capax quantitatis) qualitas vero consequitur formã (nam diuersas formas substãtiales sequuntur diuerse qualitates.) Unde fit vt quẽadmodũ substãtia nihil agit, nisi mediante accidente tanquã virtute agẽdi (vt ignis mediãte calore) ita substãtia nihil corporale patiatur, nisi mediãte quantitate: hac enim ratione corpus Christi in sacramento, nec est alterabile, nec corruptibile: qz non est per modum quantitatis, & hoc est quãtitatẽ esse subiectũ quo, i. ratione cuius substantia recipit

Substãtia sine quantitate.

Partes substantię.

Subũ quo

accidẽtia

Universidad de Deusto
Biblioteca

accidẽtia corporea. Et sicut materia est ꝑmũ subꝭ respectu formę substantialis, ita quãtitas sit subꝭ quo respectu aliorũ accidentium. ¶ Hinc rursus fit, vt quemadmodum calor separatus tanquã virtus ignis calefaceret, ita quantitas in sacramento altaris tanquã virtus passiua substantię sustineat alia accidẽtia. Ex certe corroborat opinio, q̃ quãtitas sit accidẽs distinctũ, nã alias deberet cõcedi, vt concedit contraria opinio, oia accidẽtia illic sunt seorsum diuisucta, vtputa color a sapore & sapor a calore &c. qõ certe est cõtra experiẽtiã. ¶ Itẽ, ex hoc corroborat argumẽtũ secũdũ supra factũ, puta q̃ sunt illic plures quãtitates penetratiue se habentes in eodẽ loco, & nõ facientes vnũ, & ideo non posset dari ratio, quare lignũ & lapis nõ possint se penetrare: nisi dicant q̃ ꝓter existentiam accidẽtium sine subiecto, est nouũ miraculũ q̃ se penetrẽt, qõ profecto est mere gratis dictũ: imo esset miraculũ si nõ manerent simul. ¶ Ad tertiũ variꝭ sunt modi rñdendi, Gregorius. 2. d. 12. q. 2. opinatur quãtitatem adeo esse coꝛ Rarefactio uam materię, vt nulla mutatione naturali corũpi possit. Itaq; non solũ in rarefactione cerę, vbi nulla substantia noua accrescit ꝓteritę, sed neq; in augmentatione vbi additur substantia per nutritionem, neq; in generatione vbi acquiritur noua forma in eadẽ materia: acquiritur nec deperdit noua quantitas, sed illa antiqua extẽditur aut cõstringitur. Hęc tamẽ opinio est falsa: nam quęcũq; substãtia adducit secum sua ꝓpria accidentia: & ideo in augmẽtatione animalis, necesse est dicere, q̃ addit noua quantitas ꝓteritę. Et in generatione corũpitur tota quãtitas ꝓterita & acquiritur noua: q̃ quantitas est accidẽs totius suppositi: quo corꝛupto necesse est & eius accidentia corrumpi. Scotus 1. 4. d. 12. q. 4. Quãuis vtrãq; partẽ sub vtroꝛ relinquat, videt tñ tanquã ꝓbabile opinari per cõtrarium extremũ, q̃ nõ solũ in gñatione aut augmento viuẽtis, sed etiam in rarefactione acquiritur noua pars quãtitatis: q̃ rarefactio & cõdensatio sunt motus ꝓtrarij, & ꝓ ꝑfis termini, puta maioꝛ vel minoꝛ quãtitas debẽt esse cõtrarij: qõ fieri non posset nisi quãtitas maioꝛ esset alia a quãtitate minoꝛi. At vero S. Tho. medio modo incedit. s. q̃ in gñatione tota quãtitas corrupti perdit, & tota geniti acquiritur. Et in augmentatione acquirit noua pars quãtitatis, sicut noua pars substãtię, q̃ accidẽs sequit mutationẽ subiecti. Sed tñ in rarefactione & cõdensatione, sicut nec acquiritur, nec deperditur substãtia: ita neq; quãtitas, vt habetur. 1. 2. q. 52. art. 2. ad primũ. Et. 2. 2. q. 24. art. 5. ad primũ. Et certe hęc videtur esse sententia Aristot. 4. phy. text. 84. vbi dicit rarefactionẽ fieri sine alicuius rei acquisitione, ꝓterq̃ q̃ eadẽ materia maioꝛem occupat locum. ¶ Ad quartũ conceditur, oẽs species quãtitatis esse per se diuisas & punctum a partibus lineę. Vñ ad primã impugnationem respõdetur, q̃ punctum nõ est necesse habere subiectũ adęquatũ indiuisibile, sicuti ipsum est: q̃ punctũ nõ est per se primo in substãtia, ſ. rõne lineę, & linea rõne superficiei, & superficies rõne coꝛporis. Vñ coꝛpus est in substãtia tanq̃ in subiecto adęquato, reliquę vero spẽs sunt in substantia quodãmodo inadęquate. ¶ Ad secũdã impugnationẽ conceditur, q̃ per diuisionẽ continui ꝓducuntur noua puncta & lineę & superficies: nã diuiso baculo, superficies illę duę terminantes partes, vbi facta fuit diuisio, nõ erãt ante diuisionem immediatę: q̃ duę superficies non possunt esse immediatę, sicut nec duo puncta, vt ait Arist. 4. phy. tex. 90. Nec superficies q̃ continuabat illas partes potuit diuidi in duas: cũ esset indiuisibilis ſm profunditatem. Quare illę superficies non erãt actu, sed factę sunt actu per diuisionẽ. Eadẽ ratione si partes illę reunirentur, iterũ corrũperetur illę duę superficies, & ꝓduceretur vna noua cõtinuans. ¶ Quod si quis arguat Aristotelẽ. 3. me. tex. 17. dicere, q̃ puncta & lineę & superficies nõ generãtur, nec corrumpunt: Rñdetur, q̃ nihil aliud illic vult, nisi q̃ huiusmodi dimensiones non sunt substantię, sed accidentia: et ideo non generantur simpliciter, sicut nec reliqua accidentia: sed congenerantur & corrumpuntur ad generationẽ substãtię. Quod est dicere: sicut per diuisionẽ non ꝓducũtur simpliciter duo, sed partes quę potentia erãt duo, fiũt actu duo, ita superficies fiunt actu quę erãt in potẽtia in cõtinuo. ¶ Ad tertiam impugnationẽ negatur per aliquã potentiam posse separari omnia pũcta lineę, aut oẽs lineas superficiei, quia sequeretur continuum esse diuisum in omnes suas partes: quod implicat contradictionẽ. ¶ Quinto argumento eiusq̃ confirmationi, iam suas concessimus conclusiones.

De His quæ ad aliquid. CAP. VII.

EA verò dicũtur ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur: veluti duplum, id quod est cuiuspiam dicitur, duplum enim alicuius scilicet: & maius id quod est, alio dicitur maius: aliquo nanq; maius dicitur: similiter & cætera, quæ istiusmodi sunt. Sunt & hæc etiam ex hisce quæ ad aliquid sunt, vt habitus, dispositio, scientia, atque positio: omnia enim hæc id quod sunt aliorum esse, aut ad aliud aliquo alio modo dicuntur: & non aliud quicquam. Habitus enim cuiuspiam habitus, & scientia alicuius scientia, & positio alicuius positio dicitur esse, cæteraq; simili modo. Ea igitur sunt ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur: ceu mons magnus ad aliud dicitur: ad aliquid enim mõs magnus dicitur. Simile quoque cuipiam simile dicitur: & cætera etiam talia ad aliquid eôdem modo dicuntur. Sunt autem & recubatio, & statio, & sessio, positiones quædam: positiones verò ad aliquid sunt. Recubare autem, aut stare, aut sedere, positiones non sunt: sed à dictis positionibus denominatiuè dicuntur.

Textus. ij. Est autem & contrarietas in hisce quæ ad aliquid sunt: virtus nanque vitio cõtrarium est, quorum vtrumque ad aliquid est: & ignorationi scientia. Non tamen vniuersis cõtrarietas inest: duplo nanque & dimidio, & similibus, contrarium est nihil.

Textus. iij. Videntur etiam ea quę sunt ad aliquid & gradus suscipere, vt magis minúsve talia sint: simile nanq; & magis & minùs dicitur

tur simile & dissimile, & æquale & inæqle similiter: quorum vtraque ad aliquid sunt. Quippe cùm simile cuidam simile, & dissimile cuidam dissimile, & inęquale cuidam inæquale dicatur. Non vniuersa tamen hanc subeunt legem: duplum enim nõ magis minúsve dicitur duplũ, neque quicquam talium vllum.

Textus. iij. Atqui vniuersa quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur quæ conuertuntur: seruus enim heri dicitur seruus, & herus serui dicitur herus: & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium dicitur, & in cæteris simili modo: quanquàm interdum dictio casu differt. Scientia enim scibilis scientia, & scibile scientia scibile, & sensus sensibilis sensus, & sensibile sensu sensibile dicitur. Verùm interdum conuersio fieri non videbitur, si ad id ad quod dicitur, non accommodatè fuerit assignatum, sed qui assignat errauerit: veluti si ala auis fuerit assignata, non conuertitur auis alæ: non enim primò accommodatè est assignata ala auis: nam non hoc ala ipsius dicitur, quo est auis, sed quo est ales: complurium enim & aliorum alæ sunt, quæ aues non esse constat. Quare si accommodatè fuerit assignata, fiet cõuersio sanè: veluti ala alitis ala, & ales ala est ales. Atqui interdum & nomen facere necesse est, si positum nomen ad quod accommodata fuerit assignatio, non sit: ceu si clauus nauigij assignabitur, non accõmodata sit assignatio, non enim eò clauus ipsius dicitur, ouo nauigiũ est, sunt enim nauigia, quorũ clauꝰ nõ sunt. Sed forsitã accommodatior assignatio fuerit, si clauus clauati clauus, aut aliquo alio simili modo dicatur, non enim positum nomen est. Atq; conuertitur, si accommodata fuerit assignatio: clauatum enim clauo est clauatum. Idem fuerit & in cæteris modus: veluti caput accommodatiùs fuit assignatum, si capitati caput, quàm si animalis esse dixerimus: non enim eo caput habet, quo animal est: complura nanque animalium capite vacant. Hoc autem pacto facillimè quidpiam eorum nomina sumet, quibus nomina posita non sunt, si à propositis primùm vocibus, etiam his imponat nomina, quæ cum primis conuertuntur: vt in prædictis intueri licet, vbi ab ala ales, & à clauo clauatum assignabatur.

Vniuersa igitur ea quæ sunt ad aliquid, si accommodatè quis reddat, ad ea sanè dicuntur quæ conuertuntur. Nam si ad quoduis vnũquodque, & non ad id ad quod dicitur assignetur, non fit sanè conuersio: neq; enim quicquã eorum, quæ sine controuersia ad ea dicuntur quę conuertuntur, nomenq; habent, conuertitur: si non ad id quod dicitur, sed ad accidentiũ aliquid assignetur. Veluti si seruus non heri, sed hominis, aut bipedis, aut cuiuspiam similium fuerit assignatus, non fuerit sanè conuersio. non enim accõmodata est assignatio. Præterea si accommodatè ad id quod dicitur fuerit assignatum, sublatis quidem cæteris omnibus quæ sunt accidentia, relicto autem eo solo ad quod est assignatum accommodatè, ad illud sanè dicetur. ceu si seruus ad herum dicatur, sublatis quidem cæteris vniuersis quæ accidunt hero, bipede inquam, scientiæ susceptiuo, hoc homine: relicto autem tantummodò hero, seruus ad ipsum semper dicetur: seruus enim heri dicitur seruus. Quòd si non accommodatè ad id, ad quod tandem dicitur, fuerit assignatum, cæteris quidem sublatis, eo verò solo relicto ad quod est assignatum, non ad ipsum sanè dicetur. Assignatus enim sit seruus hominis, alaque auis: atque ab homine herus auferatur, non ad hominem sanè seruus dicetur. Nam cùm herus non sit, neque seruus est sanè. Similiter & ab aui ales auferatur, non vlterius ala profectò ad aliquid erit: si enim ales non sit, neque erit ala cuiusquam. Quare quodque assignetur ad id, ad quod tandem dicitur accommodatè, oportet. Atque si sit quidem positum nomen, facilis assignatio fit: sin verò non sit, nomina fortasse ponãtur necesse est. Quòd si hoc assignentur modo, ea quæ ad aliquid sunt, vniuersa ad ea sanè dicentur, quæ conuertũtur, vt patet.

Textus. v. At verò ea quæ sunt ad aliquid, simul natura esse videntur: atque in plurimis quidem vera est hæc sententia, in quibusdam autem vera non est. Simul enim duplum est & dimidium: & si est dimidium, duplum est, & contra: & si seruus est, herus est etiam, similiter & in cæteris. Quin & mutuò hæc interimunt sese. Nam si duplum non est, dimidium non erit: & si dimidium non est, duplum non erit. Idem est & in cæteris modus, quæ rationis sunt similis. Non tamen in vniuersis quæ sunt ad aliquid, verum hoc esse videtur, simul inquam natura vt sint: scibile nanque scientia prius esse videbitur. Plærunque enim rerum quæ anteà sunt, scientias nos accipimus: in paucis enim, aut nulla in re prorsus, scientiam fieri quispiam cum scibili simul videbit. Præterea si scibile tollatur, tollitur & scientia: scientia verò si tollatur, non tollitur scibile. Nam si scibile non sit, scientia non est: nullius enim prorsus scientia erit. Scientia verò etiam si non sit, scibile esse nil prohibet: quadrationis enim circuli & si scibilis est, scientia quidem nondum esse videtur: est autem scibilis ipsa. Præterea animali sublato, scientia quidem animalis non erit, cùm complura interim quæ scibilia sint ani

Universidad de Deusto
Biblioteca

malium existant. Sic & in sensu res sese habe re videtur: sensibile enim antecedere sensum videtur: si sensibile nanque tollatur, tollitur & sensus: at ipsum si sensus auferatur, non tollitur. Sensus enim circa corpus & in corpore sunt: itaque sensibili sublato, corpus è medio tollitur: est enim & ipsum corpus sensibile: si corpus verò non sit, etiam sensus auferetur. Quare fit, vt secum sensibile sensum auferat. At sensus secum sensibile non tollit: nam si animal tollatur, tollitur quidem sensus, sensibile verò non tollitur. Est enim sensibile corpus: vt calidum, frigidum: dulce, amarum, & cætera omnia quæ sunt similis generis. Præterea sensus quidem cum sensitiuo simul emergit: nam vnà cum animali, & ipse sensus efficitur. Sensibile autem est & anteà, quàm sensus sit ortus: est enim ignis, & aqua cæteraque talia, è quibus animal constat, & anteà quàm sit omninò animal, aut sensus: quare sensibile pri' ipso sensu videbitur esse.

Textus. vj. Existit autem hoc loco dubitatio quædam, vtrùm nulla substantia dicatur ad aliquid, quemadmodùm & videtur: an hoc in aliquibus substantijs secundis contingat: in primis nanque substantijs verum est. Nam neque tota, neque partes ad aliquid sanè dicuntur, quidam enim homo non dicitur cuiusdam quidam homo, neque quidã equus cuiusdam quidam equus. Et itidem in partibus, quædam enim manus non cuiusdam quę dam manus, sed cuiusdam dicitur manus: & quoddam caput, non cuiusdam quoddam caput, sed cuiusdam dicitur caput. Eadem & in pluribus secundis substantijs dici possunt: homo nanque non cuiusdam dicitur homo, nec equus alicuius dicitur equus, nec lignum alicuius dicitur lignum, sed alicuius possessio dicitur. Talia igitur patet non ad aliquid esse. In quibusdam autem secundarum substantiarum est dubitatio: caput enim alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus, & vnumquodque tale eôdem modo dicitur: quare hæc videbuntur ad aliquid esse.

Textus. vij. Si igitur eorum quæ sunt ad aliquid, definitio est assignata, aut omninò est difficile aut impossibile, nullã substantiã ad aliquid esse ostendere: sin verò non sufficiẽter est assignata, sed ea sunt ad aliquid, quorum esse idem est ei quod est ad aliquid aliquo modo se se habere, fortasse ad hæc aliquid dici potest.

Textus. viij. Prior autem definitio sequitur quidem ea, quæ sunt ad aliquid, omnia: non tamen idem est, propterea quòd ipsorum ad aliquid esse, est id quod sunt aliorum esse dici. Ex his igitur patet, si quispiam aliquid eorũ quæ sunt ad aliquid, definitè scit, simul id quod ad illud dicitur definitè sciet. Hoc autem patet quidem ex his ipsis. Nam si scit quispiam hoc aliquid esse, est autem eorum quæ sunt ad aliquid esse, idem ei quod est ad aliquid aliquo modò sese habere: & illud profectò sciet, ad qd' hoc aliquo modo se habet. Si enim nescit omninò id, ad quod hoc aliquo modo se habet, neq; si ad aliquid hoc modo se habet sciet. Patet autem & ex singulis: nam si quispiam hoc scit definitè duplum esse, & id cuius duplum est continuò definitè sciet. Nam si nullus definitè duplum scit illud esse, neque si est duplum omninò scit: similiter & hoc si scit præstabili' esse, & quo præstabilius est definitè ob hæc eadem ipsum scire necesse est. Nec indefinitè sciet, hoc præstabilius esse deteriore: hæc enim opinatio est, non scientia. Non enim exactè iam deteriore præstabili' esse sciet: nam si fortè sic accidat, nihil est deterius ipso. Quare patet necessariũ esse, vt quicquid eorum quæ sunt ad aliquid quispiam definitè sciat, & id itidem ad quod illud dicitur vt sciat.

Textus. ix. Fit autem vt caput & manus, & quæcunque taliũ quæ substantiæ sunt, id quod est ipsum definitè sciatur: at non fit necessariò, vt id ad quod definitè sciatur. Cuius enim hoc caput, aut cuius est manus, non fit vt definitè sciatur. Quare hæc non ad aliquid erunt. Quòd si hæc non sunt ad aliquid, verè dicere licet, nullam substantiam ad aliquid esse. Difficile autẽ est fortasse, de talibus vehemẽter asserere eum, qui non persæpe cogitationem in his posuerit. circa tamen vnumquodq; ipsorum non est inutile dubitasse.

Ad aliqd.

AD aliquid, Zeno alijq; Platone antiquiores philosophi (vt ex Alexandro refert Albertus) nõ cẽsebant prædicamentum esse distinctũ ab alijs, sed esse oibus permixtum tãquam conmunem omnium cõditionem & proprietatem. Vt enim omnibus prædicamẽtis commune est habere genus aut speciem, ita & referri: nam in prædicamento substantiæ secunda substantia dicitur respectu primę: & in prædicamento quãtitatis est magnũ & paruũ: & in prædicamento qualitatis simile & dissimile. At vero Plato primus docuit hoc esse speciale genus entis: ita vt quemadmodum in rebus aliud est esse quid, aliud quantum, aliud quale, ita sit specialis ratio entis esse ad aliquid. Cui subinde, cum antea habitudo hęc relatio appellaretur, nomen primus imposuit, ad aliquid: Horum rationẽ quæstione prima exposituri sumus. ¶ Attamẽ circa ordinẽ hęsitare ḡs merito põt, cur prædicamẽtũ hoc fuerit quãtitatis prædicamẽto anteposítum: cum ordo naturalis rerum postulabat, vt accidentia absoluta præcederent relatiũ: siquidẽ relatio omnis in rebus absolutis fundetur: & res omnis prius natura in se sit ꝙ referat: vnde. 5. phys. tex. 10. relatio non producitur per se, sed comproducitur ad productionem

Ordo.

ductionem alicuius absoluti. ¶ Et secũdo, quia relatio iter entia realia minimę est entitatis, vt ait Cõmentator. 12. metap. com. 19. qz non habet esse fixũ sed pendẽs a termino: potest enim res quęcunq; in se esse substãtia, & quanta, & qualis: similis vero aut maior aut minor non, nisi posito termino ad quem referatur. ¶ Et postremo, quia in quinto meta. vbi Arist. ordinem naturalem rerum cõsiderauit, prędicamento, ad aliquid, prædicamentum prætulit qualitatis. ¶ Boetius & Ammonius aliam causam huius ordinis nullam assignant, nisi ꝙ in prædicamento quãtitatis factus est sermo de magno & paruo ꝙ dicuntur, ad aliquid, & hac de causa ne diutius protraheretur cognitio relatiuorum, statim apposita sunt prædicamẽto quãtitatis. Sed certe hęc non erat tanta necessitas, quę cogeret naturalẽ ordinẽ peruertere. ¶ Et ideo iudicio meo forte dicẽdum est, vt cap. superiori dicebamus, ꝙ hic nõ seruat Arist. ordinem naturę, aut perfectionis rerum, sed ordinẽ quo cętera prædicamenta prædicantur de substantia (qz tractatur hic logice de prædicamentis non ſm ordinem essendi, sed ſm ordinẽ prædicandi, & de substantia post quãtitatem prius prædicatur esse ad aliud, ꝙ esse quale: nam statim considerata substãtia quanta, seclusa quacũq; alia qualitate, mensuratur quantitate, & est dupla ad suam medietatem, et tripla ad suam tertiam, et habet sursum, deorsum &c. quę omnia dicunt relationem. ¶ Atqui caput præsens in tria diuiditur membra. In primo, qui vnicus est textus, constituitur et explicatur definitio huius prædicamenti, quę tempore Aristotelis circunferebatur inter Dialecticos. In secundo exponuntur quatuor eius proprietates: quod propterea in quatuor secuimus textus. In postremo vero, qõ quatuor item textus habet, terminatur dubitatio de partibus substantię, an sint ad aliquid: atq; adeo concluditur exacta definitio eorum quę sunt ad aliquid ſm propriam sententiam Arist. ¶ Quo fit vt totum caput per nouem textus sit distributum.

Diuisio.

Definitio.

¶ Ea (inquit) dicuntur ad aliquid, quę id quod sunt, aliorum esse dicitur, aut ad aliquid aliquo modo. Translatio Boetij sic habet: Ad aliquid talia dicuntur, quęcunq; hoc ipsum qõ sunt aliorum dicunt, vel quomodolibet aliter ad aliud. Atqui Albertus, Paulus & alij in singulis verbis mysteria scrutantur. Et talia, & quęcunq; consulto existiment esse posita, ad denotandum ꝙ cuiuscunq; relationis fundamentum est accidens (qõ exprimitur per ly talia) tamen primum subiectum est substantia (quod per ly quęcunq; designatur.) At vero Hęc non est illud verbum, talia: nec sunt plura verba ꝓ Argyropyli habet traductio. Nec censeo quicquam illic latere mysterij. ¶ Aiunt præterea & Boetius, & Ammonius dictum esse pluraliter quęcunq;, & dicuntur, ad significandum ꝙ vna res singulariter non dicitur ad se relatiue (sicuti vna res potest esse qualis et quanta) sed relatio semper est inter duo extrema, puta fundamentum & terminum. Attamen quamuis tantorum hominum expositio contemnenda non sit, nihilominus verbum hoc plurale non videtur designare duo extrema eiusdẽ relationis: alias dictũ esset potiꝰ, Ad aliquid ea dicuntur quorum esse vnius est ad alterum. Et ideo forte plurale accipitur loco singularis, qui frequens est apud Aristotelis, vt sit sensus, Ad aliquid dicitur illa res, cuius esse, alterius dicitur, aut ad aliquid alio modo refertur: terminus enim relationis exprimitur, credo, per nomen obliquum potius ꝙ nomine plurali includatur. Nisi ad bonum sensum intelligas, quęcunq; aliorum sunt, id est, quęcunq; sic inuicem se habent vt vnum eorum sit ad alterum. ¶ Verantur hic expositores ꝙ idem definiatur per idem, scilicet ad aliquid dicitur id cuius esse ad aliquid dicitur. Sed tamen omnes mihi apparent in equiuoco laborare: nam, ad aliquid, in definitione non accipitur loco vnius nominis, sicuti est definitum, neq; est relatiuum: sed est ly aliquid, transcendẽs: ac si dixisset, cuius esse dicitur ad aliquod ens, vt exprimatur terminus relationis. Potuisset enim dicere cuius esse est ad aliud, nisi qò est aliqua relatio eiusdẽ ad seipsum cõsideratum, vt duo, vt identitas. ¶ Nominales more suo definitionem hanc cõtendunt etiam terminis accommodare: dicentes ꝙ relatio accipitur prime intentionaliter pro rebus, & secunde intẽtionaliter pro terminis: vt isti termini, pater & filius, sint relationes. At vero abusus est terminos appellare relationes: non enim esse horum terminorum est esse ad aliud: sed id quod in re est esse patrẽ, hoc est esse ad aliud: termini vero dicũtur nomina relatiua, id est, nomina significantia relationes. Et ideo definitio Aristote. solum conuenit rebus: sed termini sunt in hoc prædicamento tanquã signa relationum. ¶ Sed est præterea hic adnotandum ad definitionis & explozum intelligentiam, ꝙ terminus relationis aliquando exprimitur sola reflexione obliqui casus: aut genitiui, aut datiui, aut ablatiui: aliquando vero per accusatiuum cum prepositione: mons enim dicitur magnus cuius terminus non potest exprimi nisi cum prepositione accusatiui: est enim magn' ad paruũ, id est, respectu parui: & ideo dicitur aliorum vel ad aliud aliquo modo. Item reflexione obliqui dupliciter, aut ꝙ simili obliquo referantur ambo extrema, vt pater est filij pater, & filius patris filius: & simile est alteri simile & alterum huic: & maior est minore maius, & minus maiore minus. Aut dissimili, vt scia est rei scibilis scia, scibile vero non est scientię scibile, sed scientia scibile. De quibus omnibus subdit Aristo. exempla. Velut duplum, subdupli est duplum: & subduplum, dupli subduplum. Apud Hęcos genitiuus est pro ablatiuo: & ideo tantum valet, subdupli duplum, ac si dicas subduplo duplum: construitur enim duplum cum ablatiuo, sicut maius & minus. Latini vero dicunt hoc esse duplum ad illud. ¶ Subiungit Aristotel. Sunt & hęc etiam ad aliquid, habitus, dispositio &c. Vbi (dum hoc quęstione prima latius exponimus) interim notandum est hanc definitionem non esse positam ab Aristote. tanquam bonam, & ex propria sua sententia: sed est definitio quę suo tempore circunferebatur: quam Boetius dicit fuisse Platonis. Et ideo in toto capite vsq; ad textum septimum, multa dicit quę non sunt intelligenda tanquam a se approbata: sed potius sunt inducta ab illo, vt egregie notauit Ammonius, tanquam incõuenientia quę con sequuntur ad hanc definitionem: quibus manifestẽr eius insufficientiam atq; adeo suam propriam concludãt. Et insufficientia stat in verbo, dicuntur, quod Aristote. mutat in verbum, est, stat enim vera ratio ad aliquid in hoc ꝙ tota eius quidditas sit esse ad aliud, (quę appellantur relatiua secundum esse) vt tota quidditas huius quod est esse duplum, est esse ad subduplum: sed tamen definitio posita includit omnes res quę dicunt respectum ad aliud, licet quidditas earum non sit esse ad aliud: quę propterea dicuntur relatiua secundum dici, vt habitus non est relatiuum secundum esse: quia quidditas eius non est esse ad aliud, sed est perfectio quę nõ potest exprimi nisi per respectum ad subiectum: est

Desinsdefi.

Universidad de Deusto Biblioteca

habitus est forma permanens et immobilis. dispositio est ad aliquam re mobilis et aplicatio.

enim habitus perfectio rei habituabilis: ⁊ dispositio, perfectio rei disponibilis. Et ideo post exemplum eorum que vere sunt ad aliquid, vt duplum ⁊ maius, subiungit: Sũt etiã, id est, ſm positam definitionem dicuntur etiam ad aliquid, que tamen vere non sunt ad aliquid, vt habitus ⁊ dispositio que dicunt respectum ad subiectum: est enim habitus perfectio subiecti ad suum finem, vt virtus perfectio studiosi ad agendum secundum rationẽ: ⁊ scientia, que dicit respectum ad obiectum: ⁊ positio q̃ dicit habitudinem partium in ordine ad locũ, vt recubatio, statio, sessio ⁊c. Addit tamen ꝙ quãuis abstracta sint relationes, tamen concreta vt cubare, seu cubans, stans ⁊ sedens non sunt relationes sed substantie, que illis relationibus denominantur.

¶In textu secundo qui incipit,

1. Proprietas.

Est autem ⁊ contrarietas. Incipit secundum membrum, vbi statuuntur quatuor proprietates huius predicamenti. Quarũ prima est, ꝙ relatiuo aliquid est contrarium, vt virtus vitio: scientia ignorantie. ¶Dubium esset hic, ꝙ Aristot. videtur sibi contrarius: cum capite superiori dixerit relatiuo nihil esse contrarium: nisi ex iam modo dictis dissolueret: non enim ex propria sententia hanc asserit proprietatẽ: sed ſm positam definitionem quam explicãdo impugnat. Et ideo nõ ponit exemplum nisi de relatiuo secundum dici: nam virtus ⁊ vitium, scientia ⁊ ignorantia, non sunt relatiua secundum esse: sed sunt in predicamento qualitatis. Est tamen virtus, sicuti habitus, relatiuum secundũ dici, quia est qualitas secũdum esse absoluta: licet dicat ordinem ad subiectũ: est enim virtus studiosi habitus: ⁊ vitiũ, vitiosi vitium. ¶Subiungit tamen Aris. ꝙ hec proprietas non conuenit omnibus relatiuis: imo ⁊ intelligit ꝙ nullis vere relatiuis que sunt relatiua secundum esse, aliquid est cõtrarium. Duplo nihil est contrarium: nec simili, aliquid est contrarium: quia idem est simile ⁊ dissimile respectu diuersorũ.

2. Propietas.

¶In tertio textu qui incipit, Videntur etiam, subditur secunda proprietas, videlicet ꝙ relatiua videntur suscipere magis ⁊ minus: nã iste due proprietates vniuersaliter se consequuntur: quia per minorem mixtionem contrarij fit intensio: ⁊ per maiorem, remissio. Dato enim summe calido, quod sit. v. g. vt octo, calidum vt septem est illi magis simile, q̃ calidum vt sex. Item quadricubito tricubitum est magis equale q̃ bicubitum: ⁊ bicubitum, magis inequale. Subiungit Aristote. ꝙ hec non conuenit oĩbus relatiuis: nam duplum nõ suscipit magis ⁊ minus: tam duplus enim est quaternarius ad binarium, q̃ octonarius ad quaternarium.

3. Propietas.

¶In textu quarto qui incipit, Atqui vniuersa, subsequitur tertia proprietas que re vera proprietas est relatiuorum, videlicet, Relatiua conuertuntur. Quod Boetius vertit, Dicuntur ad cõuertentiam. Vt seruus, heri est seruus: ⁊ herus, serui est herus.

Dici ad cõuertẽtiam.

¶Dici ad conuertentiã, ne quis hic fallatur, non est qd̓ affirmatio vnius inferat alterius affirmationem, ⁊ ecõuerso: vt si seruus est, herus est: hoc enim pertinet ad quartam proprietatem, que est relatiua simul esse natura. Neq; est ꝙ termini relatiui sint conuertibiles. Relatiua ergo ꝯuerti est, ꝙ vtrũq; de se ipsum predicetur cum alterius geminatione in obliquo exprimente relationem, vt herus est serui herus: ⁊ seruus est heri seruus. ¶Quocirca proprietas hec nihil aliud est q̃ explicatio quedam nature relatiuorum. Itaq; sicut homo ⁊ risibile, sunt termini cõuertibiles: quia si homo est, risibile est: ita seruus, et heri seruus, herus ⁊ serui herus, conuertuntur.

Que potest etiam appellari reciprocatio. Significantius Argyropylus traduxit herus quam Boetius, dominus: nam dominus non solum dicitur respectu serui, sed respectu dominij quaruncunque rerum: vt est illud Vergilij, Romanos rerum dominos. Est etiam nomen honoris, quod Grece dicitur, Cyrios. Sed tamen, despotes quod hic est Grece, Latine est, herus, qui solum dicit respectum ad seruum. ¶Sunt autem in hoc textu (qui longiusculus est) particule quinque. In prima vt visum est constituit proprietatem. In secunda que incipit, Verum tamen ⁊c. incipit exponere dictam proprietatem. Ait enim, quod vt relatiua dicantur ad conuertentiam et reciprocationem, necesse est apte fieri nominum accommodationem. Si enim quis dicat, ala et auis, esse relatiua, fallitur: quia non dicuntur ad conuertentiam: nam habere alam, superius est quam esse auem. Unde licet sequatur, si auis est, alas habet, non tamen vice versa: nam scarabei ⁊ vespe habent alas: que tamen animalia, non esse aues, monstrat Aristoteles in libro de animalibus. Correlatiuum ergo ale est ales: nam scarabei aut vespe non dicuntur alites. Et forte melius vertisset Argyropylus, vti Boetius, Ala alati ala: est nãq; Grece, pterotou, quod est alati. Quo nomine significantius promitur relatio ale: est enim ala, alati ala: ⁊ alatum ala alatum. Nec ita proprie dicere possumus, quod ales sit ala ales: cum ales sit nomen absolutum: alatum vero est denominatiuum ab ala. ¶At quia huiusmodi fallacia in assignãdis correlatiuis aliquando prouenit ex ignorantia denominatiui, vt in exemplo modo posito: aliquando vero ex inopia nominum q̃ nõ sunt imposita. Et ideo subiungit secundũ exemplum in tertia particula, que incipit, Atq; interdum. Ait enim quod aliquando necesse est nomen facere vnius correlatiui secundum alterius vocem: quam Greci vocant, onomatopoeiam, vt si quis opinatur, clauus ⁊ nauigiũ, esse relatiua, decipietur: nam quanuis omnis clauus (qui est temo) sit nauigij clauus, non tamen omne nauigiũ habet clauum: sunt enim parue scaphe que clauo non gubernãtur. Boetius trãstulit, remus, sed tamen Grece est, pedalion, quod Latine est clauus, seu temo, quo puppis gubernatur. Faciendum est ergo nomen denominatiuum a clauo, vt dicamus, clauus est clauati clauus: ⁊ clauatum, clauo clauatum. Eodem modo, caput ⁊ animal, non mutuo reciprocantur. Sunt enim animalia multa capite carentia, vt cancri, vermes, conchylia, ⁊ alia multa: ergo si volumus ad conuertentiam dicere, faciamus a capite, capitatum: est enim caput, capitati caput: ⁊ capitatum, capite capitatũ. Et ita vniuersaliter concludit Arist. ꝙ si secundum vocẽ abstracti faciamus nomen concretũ, in vniuersum dicentur ad cõuertentiam. ¶Ex quo infert ad maiorem declarationẽ in quarta particula: que incipit, Nam si ad quoduis, infert inquã, ꝙ si assignatio vnius relatiui fiat ad quoduis aliud nomen quod accidẽtaliter cõuenit alteri correlatiuo, tunc non dicentur ad conuertentiam. Et intelligit accidere alteri, non solũ illa que sunt vere accidentia, sed illa omnia que non sunt de intellectu alterius correlatiui. V. g. herus est herus ⁊ est bipes ⁊ est homo: seruus tñ non dicitur ad conuertentiam nisi cum ly herus: non enim sequitur, ꝙ si sit seruus sit bipedis aut hominis seruus: nec econuerso sequitur, ꝙ si est homo est serui homo. ¶Quod confirmat Aristo. tali ratione. Seclusis omnibus alijs, id est, dato per impossibile, herus nec esset susceptiuus discipline, nec bipes, neq; hõ, dũmodo esset herus, dicerentur

Onomatopoeia.

ad cõuertentiam seruus et herus. ¶In quinta tandem ⁊ postrema particula que incipit, Quod si non accõmodate ⁊c. concludit canonem huius proprietatis: videlicet ꝙ ad assignandũ proprium correlatiuũ, assignãdum est tale nomen, vt sublatis ceteris omnibus illud cõuertatur cum suo correlatiuo: illo tamen ꝯcepto, nulla sit cõuertentia, vt in exẽplis factũ est manifestum.

Canon.

4. Propietas.

¶In text. 5. qui incipit, At vero ea que sunt ad aliquid. ponit Aristo. quartam ⁊ vltimam proprietatem huius predicamenti: videlicet ꝙ ea que sunt ad aliquid sunt simul natura: quia simul se ⁊ inferunt ⁊ perimunt. Quam ob rem solent relatiua comparari duob⁹ lignis sibi inuicem obnitentibus, quorũ altero sublata, alterum haudquãquam stabit. Et habet hic textus particulas tres. In prima enim explicat proprietatẽ. Et in secũda facit argumentũ de scientia ⁊ scibili: que cũ appareãt esse relatiua, non tamen videntur simul esse natura. Et tertio facit argumentum de sensibili ⁊ sensu.

Simul natura.

¶Ad euidentiam proprietatis huius considerandum est (vt egregie adnotauit Paulus Venet⁹) duo exigi vt alique res sint simul natura. Primum, ꝙ mutuo se inferant mutuoq; se tollant per verbum substantiuum secundum adiacens. Et preterea, ꝙ neutrum sit causa alterius. Que conditiones expresse sunt Arist. in postpredicamentis, cap. de simul: Vbi ait ea esse simul natura, que cũ essendi consequentia conuertuntur, neutrum tamen est alterius causa: quare sol ⁊ lumen eius non sunt simul natura: licet sequatur, sol est, ergo lumen est, et econuerso: quia sol est causa luminis. Et eadem ratione neq; subiectũ ⁊ propria passio sunt simul natura. Itaq; simul natura sunt q̃ se se mutuo inferũt ⁊ tollũt per cõsequentiã cõditionalẽ: neutrũ tñ infert aliud per notam causalem: vt duplum ⁊ subduplum sunt simul natura: quia si duplum est, subduplum est: ⁊ si duplum non est: subduplum nõ est: nõ tamen quia duplum est, subduplum est aut ecõuerso. ¶Quod si quis hinc inferat, pater ⁊ filius, non esse relatiua neq; causa ⁊ causatum: quia pater est causa filij: et in vniuersum causa est causa causati. Negatur sequela: nam in relatiuo est considerare ⁊ subiectum materiale, ⁊ fundamẽtum, ⁊ relationem ipsam. Res que est subiectũ vni⁹ relationis est causa rei que est subiectũ alterius: ⁊ est causa per fundamẽtũ proximũ talis relationis: tamẽ relatio vna non est alterius relationis causa. Exempli gratia. Paulus pater est causa dominici filij: ⁊ id quidem per generationẽ que est fundamentum proximum paternitatis: tamen paternitas seu esse patrem nõ est causa huius quod est esse filium, potius q̃ econuerso. Ita Deus fuit causa oĩs creature: ⁊ id quidẽ per creationem que fuit fundamentũ proximũ relationis: sed tamen esse actu causam (quod est creare) non est causa nec prius q̃ creari, sed sunt simul. Et ideo relationes creatoris ⁊ creature sunt simul natura. Eodem modo res que est binarius prior est q̃ quaternarius: tamen binarius nunquã erit subduplus quoadusq; sit quaternari⁹. Et ideo nõ est pri⁹ subduplus q̃ quaternarius sit duplus. Quo fit vt conditio hec sit propria relatiuorum quarto modo: omnibus enim ⁊ solis relatiuis conuenit.

Scientia ⁊ scibile.

¶In secunda particula que incipit, Non tamen, facit argumentum de scientia ⁊ scibili ꝙ non dicantur simul natura: imo ꝙ scibile sit prius q̃ sciẽtia. Quod probat triplici ratione, Primo quia scibile est obiectũ scientie: obiectum autem est causa scientie (sumuntur enim scientie a rebus) ergo scibile est prius q̃ scientia. ¶Inserit tamen parẽthesim quandam, videlicet ꝙ in paucis aut in nulla re prorsus scientia ⁊ scibile sunt simul. Ad cuius notitiam notanda est differentia inter scientias speculatiuas in nobis et scientias practicas: speculatiue enim omnes sumũtur a rebus: scientie vero practice sunt cause rerũ. In nobis inquam, quia scientia diuina non est sumpta a rebus, sed fuit causa omnium rerum: vt prima parte, questione. 14. articul. 8. notauit S. Thomas. Ammonius ergo dupliciter exponit hanc literam, primo in paucis, puta in rebus que nullum habent esse, vt chimera, obiectum non precedit scientiam, sed intellectus per scientiam confingit obiectum. Sed additur correctiue, aut in nullis, quia cum huiusmodi res non sint vere scibiles, nulla est instantia. Secũdo exponit de omnibus sciẽtijs practicis vt sunt morales ⁊ mechanice, que sunt pauce respectu speculatiuarum. In quibus scientia videtur precedere scibile: qui enim primus excogitauit scientiam nauis, prius habuit scientiã, q̃ esset scibile: ⁊ ita in eo qui primus excogitauit organa aut alias artes. Sed additur etiã correctiue, aut in nullis, q2 adhuc in istis quodam modo obiectum antecedit scientiã: quanuis enim non fuerit nauis ante primum inuentorẽ, tamen nullus inuenit talẽ scientiam, nisi quia forte vidit natare tabulam sup aquã, aut aliquid aliud, vnde excogitauit artem: ⁊ ideo semper quodãmõ scibile antecedit scientiam. ¶Forsan cõgruẽtior est alia expositio quã insinuat Paulus: nam Aris. non dicit, ꝙ in paucis aut nullis sciẽtia precedit scibile: sed ꝙ in paucis aut nullis scibile ⁊ scientia sunt simul natura. Instãtie vero adducte non ostendunt nisi ꝙ scientia aliquando precedit scibile. Et ideo forsan Aristo. intelligit de sciẽtijs substãtiarum separatarum (q̃ pauce sunt apud Aristo.) que cum sint perpetue ⁊ actu intellectuales, non sumunt scientias a rebus: sed simul natura in illis est scibile ⁊ scientia: vt simul natura fuit scientia intelligentie motricis orbis, ⁊ orbis ipse. Dicit tamen correctiue, in nullis, quia adhuc in illis quãuis scibile ⁊ scientia secundũ ipsum sint perpetua, tamen ratio obiecti inquantum obiecti natura precedit rationem sciẽtie. ¶Secũda ratio qua scibile probatur esse prius q̃ sciẽtia est, q2 ex negatione scibilis sequitur negatio scientie, non tñ ecõuerso vt patet (inquit) de quadratura circuli: que est scibilis, cuius tamen hactenus non est scientia.

Quadrare circulum.

¶Ad cuius intelligentiam notãdum est, ꝙ quadrare circulum non est inuenire circulum ⁊ quadratũ quorũ peripherie. i. linee terminantes aream, sint equales: nam facile idem filum quod habet formã circuli potes formare in quadratũ: tamẽ area quadrati nõ erit tãta quãta area circuli: quia circulus est capacissima figura: quod nõ est hic locus explicare. Quadrare ergo circulum est, ꝯ signato quouis circulo inueniatur vnum quadratũ cuius area sit equalis aree circuli: quod Arist. 1. phy. tex. 11. probauit esse possibile, q2 si datur intra circulum quadratum minus ⁊ extra circulũ quadratũ maius, possibile est dare equale: ⁊ tamen talis scientia nõdũ est inuenta. Non ergo sequitur, nõ est scientia quadrature circuli, ergo circulus non est quadrabilis. ¶Tertiam rationem subdit illic Aristo. Preterea animali sublato, ⁊ Grece quidẽ non sunt nisi hec sola verba que transtulit Boetius. s. animali sublato nõ est scientia cũ tñ sint scibiliũ plura, ⁊ est tũc litera clarissima. Argyropyl⁹ vero nescio cur addidit: scientia quidẽ animalis nõ erit, existunt tñ cõplura scibilia animaliũ. Demãtur ergo, animalis, ⁊ animalium, que literam obscurãt. Et ratio stat in hoc: Si animal nõ est, scientia non est: quia cum scientia non sit nisi in homine (loquitur enim de scientia hu

Universidad de Deusto
Biblioteca

maia) si nõ est animal nullum est subiectũ sciẽtię: ꝛ per cõsequẽs nec est scientia: ꝛ tñ sublato animali, adhuc restant multa corpora insensibilia quę sunt scibilia: ergo scibile est prius sciẽtia, ꝛ per cõsequẽs nõ sunt simul natura. ¶ In tertia particula textus q̃ incipit, Sic ꝛ in sensu, facit simile argm̃ q̃ sensus ꝛ sensibile nõ sint simul natura, qꝛ sensibile est priꝰ sensu: nam ex negatiõe sensibilis, sequitur negatio sensus ꝛ nõ ecõuerso. Nomine sensus intelligit semper sensationem. Et facit etiã duas rationes. Prima est. Omnis sensus ꝛ circa corpus est (scilicet tãquã circa obiectũ) ꝛ in corpore. ſ. tãquã in subiecto (puta in animali) tũc sic: Si sensibile nõ est, neq; corpus est (qꝛ cõuertũtur) ꝛ si corpus nõ est, animal nõ est: etsi animal nõ est (quod est subiectũ sensus) nec sensus est: ergo de primo ad vltimũ si sensibile non est, sensus nõ est. Econuerso tñ non sequitur, sensus nõ est: ergo sensibile nõ: quia sublato animali (qõ est subiectũ sensus) nõ tollitur sensibile: quia adhuc restant corpora inanimata, puta calida ꝛ frigida, quę sunt sensibilia. ¶ Facit secũdã rationẽ illic, pꝛeterea sensus, q̃ talis est: Sensus nõ incipit esse nisi quando incipit esse animal: sed priꝰ natura q̃ sit animal sunt sensibilia elementa ex quibus componitur: elementa vero, vt ignis ꝛ aqua, sunt sensibilia: ergo sensibile est prius sensu. Attamen fueritne intentio Aristo. ex propria scientia determinare q̃ scientia ꝛ scibile, ꝛ sensus ꝛ sensibile, sint relatiua, ꝛ non sint simul natura, quẽstione prima videbimus.

¶ In textu sexto qui incipit,

Exístit autem hoc loco ꝛc. inchoatur tertium membrũ huius capitis: vbi mouet Arist. dubitationẽ de partibꝰ substantię, an dicãtur ad aliquid: cuius intentio est manifeste aperire, q̃ sit insufficiens definitio posita Platonis: postq̃a enim ostendit ex illa definitione sequi accidentia absoluta dici, ad aliquid, vt habitus ꝛ dispositio, item positionẽ esse ad aliqd, ꝛ per consequens sex vltima prędicamẽta: cõcludit tandẽ q̃ sim eandem definitionem etiam substantia, atq; adeo omnia p̃dicamenta dicerentur, ad aliquid. ¶ Et sunt hic quatuor textus. In primo facit argumẽtum contra definitionem, ꝛ argumentũ est hoc: Si definitio posita est bona, sequitur q̃ partes secundę substantię dicuntur, ad aliquid, vt caput, manus ꝛc. Ait ergo primam substantiam manifestum esse non dici, ad aliquid, Petrus enim nõ est alicuius Petrus, nec alicuius homo (esto sit patris filius aut heri seruus) nec partes primę substantię, puta hoc caput, hęc manus dicẽtur, ad aliquid (qꝛ statim explicabimus). Item secũdę substantię quę sunt in recta linea non dicuntur, ad aliquid, homo enim nõ est homĩis homo, aut equi homo. Et quãuis equus sit hominis equus, nõ tñ genitiuus ille explicat relationem, sed possessionem equi. Partes vero secundę substantię, dicuntur ad aliquid, vt caput est alicuius caput. ¶ Sed est hic statim dubium quomodo caput in genere dicat, ad aliquid, ꝛ tñ in indiuiduo, hoc caput, non dicatur ad aliquid, nam per regulã ante prędicamentalẽ, quicquid cõuenit generi aut speciei cõuenit indiuiduo. ¶ Boetius exponit caput dici relatiue (vt dictũ est in tertia proprietate) respectu capitati: ꝛ fm hoc clarum est, q̃ caput est capitati caput: tamẽ hoc caput non refertur vt sit huius capitati hoc caput: nã hoc caput nõ est proprium abstractum huius capitati: est potuit hoc esse capitatum alio capite, ꝛ hoc esse caput alterius capitati: sed tamen caput in communi non potest esse nisi capite capitatum. Si vero inẽs fuerit Arist. arguere, q̃ partes substantię referuntur ad substantiam, non solum vt abstractum ad denominatiuum: sed tanquã pars ad totum (est enim caput pars, ꝛ per consequens alicuius pars) tunc proportionabiliter dicẽdum est (vt Ammonius inquit ꝛ Albertus) q̃ hęc pars quatenus hęc pars nõ refertur ad hoc totum alia relatione q̃ pars in cõmuni refertur ad totum in communi: quia singularitas illa nõ dicit relationem, vt hoc sit huius hoc: cum hoc caput non includat in sua ratione, q̃ sit huius animalis, sicut caput q̃ sit animalis. Licet inquantum est hoc ens, indiuiduatur per hoc quod est in hoc supposito. ¶ In textu septimo qui incipit, Si igitur ea, ꝛc. Aristo. ex superius dictis, ꝛ potissimum ex hac dubitatione concludit definitionẽ posi tam non esse sufficientem, ꝛ per consequens veram definitionem esse hanc: Ea sunt ad aliquid quorum esse idem est ei quod est ad aliquid aliquo modo se habere. Reminem confundat vatiuus, ei, sensus enim est: Quorum esse est idem illi esse. i. est tale esse quale est ad aliquid aliquo modo se habere. Vel (sicut vertit Boetius:) Ad aliquid sunt quibus hoc ipsum esse, est ad aliud quodam modo se habere. Et subiungit Aristo. q̃ ex definitione priori sequuntur inconuenientia hactenus deducta, quę tamen oia per hanc secundam facile diluuntur: nam illa q̃ dantur per ly dicuntur, competit relatiuis secundum dici: hęc autem quę datur per ly esse, solum conuenit relatiuis secundum esse, vt partim supra expositum est, ꝛ latius iam modo exponetur. ¶ In textu octauo infert Aristo. hoc corollarium ex hac secunda definitione, videlicet q̃ si quis definite nouerit vnum relatiuorum, definite etiam nouit ꝛ reliquũ. Quę potest constitui quinta proprietas relatiuoꝝ secũdũ esse. Ratio corollarii est manifesta: nam si tota quidditas relatiui est esse ad aliud, definitio quidditatiua esse non potest, nisi explicet terminũ illius habitudinis: nam cum habitudo sit inter duo extrema, quidditatiue cognosci nõ potest, nisi extremis cognitis: vt si tota quidditas dupli est bis continere subduplum, qui nouit hanc quidditatem, cognouit ꝛ quidditatem subdupli: quę est bis contineri a duplo. ¶ In textu demum nono ꝛ postremo qui incipit, Fit autem ꝛc. per datam definitionem, ꝛ corollarium respõdet ad dubitationem de partibus substantię: quas inde constat non esse, ad aliquid, quia stat definitiue cognoscere quid est caput non cognita natura animalis. Ponit exemplum in singulari, vt si quis videat manum alicuius, homine non viso (qui scilicet sit velata facie aut ostendat manum per fenestram) cognoscetur tunc manus, non cognito cuius sit. Sed tamẽ adhuc in genere potest quis habere definitionem capitis aut manus non cognoscendo quidditatiue animal. Est enim caput pars animalis talis figurę, qua definitione non explicatur quidditas animalis. Et eadem ratione oĩa relatiua secundum dici excluduntur a ratione relatiuorum: vt subsequenti quęstione palam fiet.

Dubium.

Propria definitio.

Sicꝫ destinite nouit.

Quæstio prima.

Vtrùm textus Ad aliquid verus sit.

A Parte negatiua arguitur primo contra definitionẽ. Prima definitio cõperit omnibꝰ relatiuis secundum dici: sed relatiua quę tãtum sunt relatiua secũdũ dici, nullo modo per

pertinent ad hoc prędicamentũ: ergo illa definitio nihil ad rem huius prędicamenti faciebat. Probatur minor. Si relatiua secundũ dici pertinẽt ad hoc prędicamentũ, tunc (vt docte infert Ammonius) omnia accidẽtia quomodocũq; absoluta essent in hoc prędicamẽto: qꝛ accidẽs in genere dicit respectũ ad subiectũ: imo qꝛantitas inquantũ quantitas dicit mensurã substãtię: ꝛ qualitas, dispositionem eius. Quinetiã substãtia, cũ dicatur eo q̃ subsțat accidẽtibus (qui est quidam respectus) pertineret ad hoc prędicamentũ: vnde sequeretur prędicamentorũ cõfusio. ¶ Secũdo principaliter arguitur. Ad aliquid solũ dicit cõparationem ꝛ relationẽ vnius ad aliud: sed referri est actus intellectus: quemadmodũ eñ ratio generis, aut ratio speciei solũ habet esse per operationẽ intellectus abstrahẽtis, ita relatio dicit actũ intellectus cõparantis vnũ ad aliud: ergo, ad aliquid, non dicit ens reale, sed solũ ens rationis: et per cõsequens nõ adnumeratur decẽ prędicamentis: quę secundũ Aristo. 5. Meta. tex. 14. sunt entia realia. ¶ Tertio principaliter arguitur. Si relatio esset ens reale, aut realis habitudo (nõ enim disputamus modo an relatio distinguatur a fundamẽto) sequeretur, q̃ relatio vere produceretur sicut alia accidẽtia: nam accidẽs reale nõ est nisi producatur: sed Arist. 5. Physi. tex. 10. ait ad relationẽ non esse per se motũ: ergo hoc prędicamentũ nõ pertinet ad entia realia. ¶ Quarto aduersus primã proprietatẽ arguitur: aut illã proprietatẽ intelligit Arist. secundum proprią opinionẽ de relatiuis secundum esse ꝛ hoc nõ, quia cap. de substãtia diverat relatiuo nihil esse contrariũ: aut intelligit eã secundũ definitionẽ antiquorũ solũ de relatiuis secundum dici: ꝛ cõtra hoc arguitur, Relatiua secundũ esse vere sunt cõtraria respectu eiusdẽ: qꝛ nihil potest esse simile ꝛ dissimile respectu eiusdẽ, aut equale ꝛ inequale, aut pater ꝛ filius. ꝛc. ¶ Quinto aduersus secundã proprietatẽ arguitur. Si aliqua relatiua susciperẽt magis ꝛ minus, maxime essent illa duo quorũ extant Aristo. exempla, puta simile ꝛ dissimile, equale vel inequale (nã duplo ꝛ aliis ipse negat cõpetere hãc ꝓprietatẽ) sed illa nõ suscipiũt magis ꝛ minꝰ: ergo nulla. Minor colligit ab ipso autore. 5. met. tex. 20. vbi ait, q̃ similitudo ꝛ equalitas cõsistit in vnitate: ait inq̃ q̃ vnitas in substãtia facit idẽ: vnitas in qlitate facit simile, ꝛ vnitas in quãtitate facit equale: sed vnitas nõ suscipit magis ꝛ minus: ergo nec simile nec equale, sicut neq; idẽ. ¶ Sexto principaliter arguit cõtra tertiã proprietatẽ. Alia quã relatiua dicũtur ad conuertentiã: ergo hęc nõ est proprietas relatiuorũ: saltem quarto modo vt insinuauimus. Minor ostenditur. Quodcunq; denominatiuũ cuiuscunq; sit prędicamenti, dicitur ad conuertentiã cum suo abstracto: etenim si quantũ est, quãtitate quantũ est: ꝛ si quantitas est, quanti quantitas est: ꝛ si calidũ est, caloꝛ calidi est: ꝛ si caloꝛ est, calidi caloꝛ est: quę tamen nõ sunt ad aliquid. ¶ Septimo principaliter aduersus quartã proprietatem arguitur. Aut illa proprietas cõstituitur tanquã generalis proprietas omniũ relatiuorũ secundũ esse ꝛ secundũ dici: aut tanquã propria relatiuorũ secundũ esse: non primũ quia statim Arist. scibile, ꝛ scientiã, quę sunt relatiua secundum dici excludit ab hac proprietate: sed q̃ nõ cõueniat solis relatiuis secundũ esse, arguitur in ipso eodem exemplo Aristo. Scibile ꝛ scientia sunt simul natura: ergo male id negauit Aristo. Probatur antecedens. Si scibile in actu est, scientia in actu est: ꝛ econuerso: et si scibile in potentia est, scientia in potentia est ꝛ econuerso. Et in exemplo Aristo. id patet: nam si quadratura circuli est scibilis in potentia, certe possibilis est scientia de illo. Instantię vero Arist. solũ probant q̃ nõ sequitur, si scibile in potentia est, scientia in actu est: quę nihil videntur probare, qꝛ scibile in potentia ꝛ scientia in actu nõ dicuntur relatiue. ¶ Octauo ꝛ postremo contra quintam proprietatẽ arguitur. Si cognoscẽs definite vnum relatiuorũ, definite cognosceret ꝛ reliquũ, sequeretur q̃ in definitione vnius relatiui deberet poni et reliquũ: sed hoc est falsum: ergo ꝛ antecedens. Probatur minor. Definitio debet esse clarior definito, vt habetur. 1. Topic. cap. 4. et lib. 6. cap. 3. sed si vnũ relatiuum definiatur per aliud ꝛ econuerso, non potest definitio esse clarior definito: quia esset circulatio: ergo vnum non debet definiri per alterum.

¶ Ad quæstionẽ (vt authoritas

est Aristo.) respõdetur affirmatiue. Vnde circa primũ argumentũ ad euidentiã totius huius capitis notandũ est, duplicia esse relatiua (quę sit prima diuisio atq; adeo basis ꝛ huius prędicamenti ꝛ vltimorũ sex) alia quidẽ sunt relatiua secundũ esse, alia vero secundũ dici: vt meminit S. Tho. prima parte. q. 13. ar. 7. ad primũ: ꝛ de potentia. q. 7. ar. 10. ad vndecimũ. Relatiua secundũ esse sunt illa quę sunt imposita ad significandũ habitudines ipsas relatiuas. Relatiua vero secundum dici sunt quãdo nomina sunt imposita ad significandum qualitates vel res alias absolutas: quas consequuntur quędã habitudines. Exempli gratia, simile ꝛ dissimile sunt relatiua secundũ esse: qꝛ hęc uoia nõ sunt imposita ad significandũ qualitatẽ (sicut ly albũ) sed ad significandum habitudinẽ inter duo alba. At vero scientia quãuis significet qualitatẽ, quã cõsequitur relatio ad obiectũ (est enim scientia cognitio obiecti) nõ tamen illud nomen impositũ est ad significandũ illã habitudinẽ: sed qualitatem ipsam prout est habitus perficiens intellectũ. Eodẽ modo moueꝰ quãuis significet de formali motum quę sequitur ordo ad mobile, tamẽ nõ significat ordinẽ illum ꝛ habitudinẽ, sed motum: ꝛ ideo sciẽtia ꝛ moues sunt relatiua secundũ dici. Eodẽ modo caput est relatiuũ scõm dici: qꝛ nõ significat de formali habitudinẽ capitis ad capitatum, sed partẽ quę certã habet figurã. Et quãuis per noia id explicemus, nihilominus res ipse sunt relationes ꝛ relatiua quę principaliter in prędicamẽto ponunt. Unde quo vno verbo tẽ explicemus, relatiuũ scõm dici est res, cuius quidditas nõ est esse ad aliud: sed tñ explicari nõ potest, nisi per ordinẽ ad aliud. Relatiuũ vero scõm esse, est illa res, cuius quidditas nihil aliud est q̃ esse ad aliud. Quidditas enim intellectus aut voluntatis nõ est esse ad aliud: imo sunt res absolute: sed explicari nõ possunt, nisi per ordinẽ ad obiecta. Est enim intellectus potẽtia cognoscitiua vniuersaliũ: attamẽ duplũ in quãtum duplum, nullã rem dicit absolutã sed habitudinẽ ad subduplũ. Et hac de causa inuenta sunt hęc noia, secundũ dici, ꝛ secundũ esse: quę sumpta sunt ex differentia definitionũ Aristo. quarũ prima dabatur per ly dicunt: ꝛ secunda per ly sunt. Et est attente notandũ, q̃ relatiua eo dicunt scõm esse, qꝛ simpliciter ꝛ in rei veritate sunt relatiua: atq; alia eo dicunt secundum dici, qꝛ vere nõ sunt relatiua: sed sunt res quę dicunt respectus. i. quę vnũ significãt, ꝛ aliud respiciunt: ꝛ ideo sunt relatiua scõm quid: vt illa particula secundum dici, sit diminuens: sicut Aethiops est albus secundum dentes. Huius in cõsideratione (si nos non fallimur) decepti sunt qui his temporibus de prędicamentis scripserunt. ¶ Tripliciter ergo exponunt hunc textum. Doctores enim huius temporis vtraq; hęc relatiua equaliter reponũt in hoc

Relatio secundũ esse ꝛ secũdum dici.

Quid sit relatiuũ secundũ esse et quid secundũ dici.

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prędicamẽto ad aliquid, decepti cortice literę: quia Arist. vtrąq; cõnumerat. Et ita secundũ istos, habitus, dispositio, sciẽtia, equaliter ponuntur in prędicamẽto qualitatis ꝛ in hoc. ¶ At Paulus Venetus, hanc modificãs opinionem, dicit ꝙ nulla res eque principaliter ponitur in diuersis prędicamẽtis: sed relatiua secundũ dici ponuntur principaliter in prędicamento secundũ primariũ significatũ: ꝛ secundario ponũtur in isto. Exempli gratia. Habitus, dispositio, ꝛ scientia, virtus ꝛ vitiũ, principaliter ponuntur in prędicamento qualitatis: sed minus principaliter in isto: stans ꝛ sedẽs principaliter ponuntur in prędicamẽto situs, ꝛ hic minus principaliter: esse in gymnasio principaliter ponit in prędicamento vbi, ꝛ minus principaliter hic: ꝛ caput ꝛ manus secundũ primariũ significatũ reductiue sunt in prędicamẽto substãtię, ꝛ secũdario in isto. ¶ Nihilominus, si mentẽ Arist. attigimus, repetimus hic conclusionẽ quam in cap. superiori diximus esse fundamentum huius artis. Nulla res aut nomen vniuoce ꝛ formaliter ponitur in diuersis prędicamẽtis. Formaliter inquã, qz si relatio nõ distinguatur a substãtia, nihil vetat ℘etrũ inquantũ est homo esse in prędicamento substãtię: ꝛ inquantũ est pater, esse in prędicamẽto ad aliquid: sed formaliter intelligo, ꝙ idẽ nomen secundũ eandẽ significationẽ, aut eadẽ res secundũ eandẽ rationem nõ est in diuersis prędicamentis.

Conclu. 1.

Conclu. 2.

¶ Huic annectimus secundã conclusionẽ: ꝙ in hoc prędicamẽto tantũmodo ponũtur simpliciter relatiua secundũ esse. ℘robatur primo ex ipso noie: nã relatiuũ secundũ esse hoc significat: ꝙ sit vere relatũ ꝛ vere ad aliquid: reliqua vero sunt nõ relatiua, sed respectiua. ¶ Et cõfirmatur, qz nomẽ ponitur in prędicamento secundũ eius formale significatũ: sed relatiua secundũ dici nõ significãt de formali habitudinẽ ꝛ relationẽ: sed qualitatẽ potius aut rẽ aliã absolutã quã cõsequitur relatio: ergo illa nõ ponuntur in hoc prędicamẽto. ¶ Et secundo principaliter arguitur. Si eadẽ res poneretur in diuersis prędicamẽtis, tota machina prędicamentoꝝ rueret, qua Arist. intendit decẽ rerũ genera impermixta cõstituere (vt patet. 1. ℘oste. tex. 21.) et esset recidere in opinionẽ Zenonis ꝛ aliorũ antiquorũ: qui ea de causa nõ putabãt, ad aliquid, esse speciale prędicamentũ: qz censebant omnia relatiua secundũ dici esse vere relatiua: vnde sequebatur oĩa accidentia, ꝛ etiam substantiã esse relatiua: quã opinionẽ Arist. intendit in hoc capite repudiare. ¶ Et confirmatur: quia certe si habitus, ꝛ dispositio, ꝛ virtus, ꝛ scientia, sunt in hoc prędicamẽto: eadẽ ratione intellectus ꝛ voluntas, ꝛ omnes potentię, ꝛ omnes formę, quinetiã ꝛ quãtitas ꝛ substãtia, omnia pertinerẽt ad hoc prędicamentũ: nõ ſ. ũ materialiter, ꝙ eadẽ res diuersis rationibus esset in diuersis prędicamẽtis: sed formaliter secundũ eandẽ rationẽ: nam ratio substãtię exprimitur per hoc quod est substare accidentibus: ꝛ ratio quãtitatis per ordinẽ ad substantiã: ꝛ ratio potentię per ordinẽ ad obiectũ: quod si sufficeret ad rationẽ relatiuoꝝ, oĩa accidentia secundum ꝓprias rationes pertinerẽt ad hoc prędicamentũ. ¶ Tertio id probatur. Quicquid sit de scientia, tamẽ habitus ꝛ dispositio, ꝛ virtꝰ ꝛ vitiũ manifestissimũ est, quod nullo modo sunt in hoc prędicamento: qz nec ꝓpriæ sunt relatiua secundũ dici: nam sciẽtia (vt Arist. ipse. 5. meta. tex. 20. docet) non refertur ad intellectũ qui est eius subiectũ: sed ad scibile quod est terminus. Vbi insinuat, ꝙ res non dicitur relative ꝓpriæ, nec secundũ dici, per respectũ ad subiectũ: sed per respectũ ad aliquid quod se habet tanquam terminꝰ. Habitus vero nõ dicit ordinẽ nisi ad subiectũ.

¶ Quarto ꝛ postremo arguitur. Si relatiua secundũ dici ponerentur in hoc prędicamẽto, tunc nihil fuisset opus, addere seruitima prędicamẽta: quippe quę oĩa sunt relatiua secundũ dici. Vnde eo Arisło. docuit illa esse distincta: qz intellexit vere nõ esse relatiua: licet exprimantur per relationes. Atq; hoc est memorię commendandũ ꝓ illoꝝ intelligentia.

¶ Ad primum igitur principale

argumentũ cõceditur, ex definitione antiquoꝝ cõsequi oĩa relatiua secundũ dici esse in hoc prędicamento: sed hac solũ de causa hic est proposita, vt per hoc incõueniens, quod inde sequebatur eius insufficientia proderetur. ¶ Hinc sumitur prima ratio qua ℘lato appellauit hoc prędicamentũ, ad aliquid, nã relatio videtur cõpetere oĩbus relatiuis secundũ dici: qz exprimuntur per respectũ ad aliud: sed ad aliquid, exprimit quidditatẽ relatiuoꝝ esse ad aliud. Et est nomẽ concretũ. Quo circa hęc definitio quã impugnat Aristot. forsan non est ℘latonis, vt dicit Boetius, sed Zenonis ꝛ antiquoꝝ: nam (vt Ammonius ex Horgia ℘latonis adnotauit) idẽ sensit ℘lato in hac parte, quod Arist. ¶ Et dictis sequitur primo cõcordia inter duas extremas opiniões quę de ad aliquid, circũferuntur. ℘rima est quam Horgorius in primo. d. 28. multis cõtendit probare, videlicet, ꝙ nulla res sit in mundo relatiua, sed oĩs absoluta: ꝓptereaq; oĩs res aut subsistit per se aut in alio: ꝛ subsistentia, quomodocunq; sit, dicit rem inde pendentẽ (ꝛ per cõsequens absolutã) a quocũq; alio prẽter eius subiectum. Alia per extremũ opposita fuit opinio Hilberti: quã citat S. Tho. 1. par. q. 28. ar. 2. videlicet, ꝙ relatio nullũ habebat esse fixum: sed totũ esse eius erat ad aliud: ꝛ per cõsequens potius erat res affixa, seu assistẽs, quã inexistẽs. At vero S. Tho. distinguit illic, ꝙ relatio ꝛ est accidẽs ꝛ est relatio. Et ideo secundũ esse cõmune accidentis est in subiecto, sed secundũ esse particulare relationis quidditas eius est ad aliquid. ¶ Ex quo sequitur secundo: ꝙ relationis nõ est dare solũ subiectũ, sicut aliorũ accidentiũ, sed etiã fundamentũ. Subiectum relationis est id quod denominatur a relatione: fundamentũ vero est id ratione cuius talis relatio conuenit subiecto, quod ꝓpterea vocatur etiam ratio fundãdi relationẽ: vt subiectũ similitudinis est substantia quę dicitur similis: fundamentũ vero, est albedo aut figura ratione cuius est similis. Sunt qui subiectũ appellãt fundamentũ remotũ: rationẽ vero fundandi vocãt fundamentũ ꝓximũ: significantius vero dicitur illud subiectum (quippe cui accidit relatio) ꝛ hoc, fundamentum in quo fundatur.

Homen ad aliquid.

Fundamẽtum relationis.

¶ In secundo argumento petitur secunda diuisio relationis.

Vbi notandũ est, ꝙ vt ait Commentator. 11. suę meta. super duodecimũ Aristotelis, cõmento. 19. cũ relatio sit minimę entitatis, opinati sunt antiqui relationẽ solũ dicere actũ intellectus. Et re vera nomẽ relatio (cũ sit verbale) significat actionẽ cõparatiuam, quęnõ potest esse nisi actio intellectus. Et hãc conscio secundam fuisse causam ℘latonis, vt imponeret nouũ nomẽ, ad aliquid, quod significat habitudines ipsas reales siue ordine ad intellectũ. Et hoc est quod dicit vetera es l. ꝙ relatio significat relationẽ vt cõceptam: sed ad aliquid, significat eã vt exercitã: qz relatio significat actũ intellectus: sed ad aliquid significat naturam rei. ¶ Quod autẽ sint aliquę relationes reales ex natura rei probat S. Tho. 1. par. q. 13. ar. 7. et de potẽtia. q. 7. ar. 9. Et Scotus secũdo sen. d. 1. q. 5. qui et natura rei sunt aliquę relationes quę dicunt reales perfe-

Ad aliquid

perfectiones rerũ, vt ordo rerũ in quo cõsistit perfectio vniuersi secundum Arist. 12. meta. tex. 52. ordo exercitus, vnio partium in toto, esse patrẽ, esse causam. ꝛc. Omnes inquam istę sunt relationes, quę ex natura rei dicũt perfectiones: ꝛ per cõsequens sunt relationes reales. Cum dico, reales, nõ affirmo ꝙ distinguãtur realiter: sed ꝙ sunt rationes reales rerum: siue distinguãtur a substãtia siue nõ. ¶ Secunda ergo diuisio relationis est: in relationẽ realem et relationẽ rationis. Relatio realis est habitudo inter duo entia realiter distincta, quę habet esse seclusa operatione intellectus, vt patet in exẽplis positis. Unde tria dicit Scotus in primo. d. 31. exigi ad relationẽ realẽ. ſ. ꝙ sit inter res reales, ꝛ realiter distinctas, ꝛ seclusa operatione intellectus. At vero in hoc quod est realiter distingui, includitur ꝙ ambo extrema sint realia. Relatio vero rationis (per oppositũ) est relatio, quã intellectus facit inter duo: quę, aut nõ sunt entia realia, aut nõ realiter distinguuntur. ¶ Quo fit vt tribus modis cõtingat relatio rationis, vt loco citato refert S. Thomas. ℘primo modo quando extrema nõ sunt vere entia: quod potest cõtingere adhuc dupliciter: qz aut nullum habẽt in re fundamentũ, vt entia prẽterita, aut futura, aut ficta: quare ego sum posterior Adã ꝛ prior Antichristo solũ relatione rationis. Et, chimęrã esse, opponitur huic quod est, chimęrã nõ esse, solũ per relationẽ rationis: qz nec Adam nec Antichristus, nec chimęra sunt: sed intellectus concipit illa sub ratione entis. Aut sunt entia quę habẽt fundamentũ in re: sicut relatio generis ad speciem, ꝛ species ad genus et hoc modo rationis: qz genus ꝛ species licet habeãt fundamentũ in re, tñ res non est actus specifes, nisi per operationẽ intellectus. Sed tertio modo relatio est rationis: quę licet sit inter res quę sunt vere res, tamẽ nõ sunt duę, nec distinctę, nisi per operationẽ intellectus, vt identitas quę est mihi ad me ipsum: in qua relatione intellectus me cõsiderat tanquã duo, cũ nõ sim nisi vnus. Et hoc est valde notandũ apud S. Thomãm, ꝙ videlicet nõ sequitur, distinctio est relatio rationis: ergo extrema sunt entia rationis, in quo frequenter laborant impugnationes Scoti ꝛ aliorũ aduersus eũ. Est enim sentẽtia S. Thomę, ꝙ attributa diuina, puta iustitia ꝛ misericordia distinguunt ratione. Infert statim Scotus, ergo iustitia ꝛ misericordia in Deo sunt entia rationis. Et tñ ꝓna nulla habet apparentiã: nõ enim intelligit S. Tho. ꝙ intellectus sicut facit genus esse actu genꝰ, ita facit iustitiã esse iustitiã, aut misericordiã esse misericordiã (sunt enim hęc realiter in Deo) sed intelligit, ꝙ iustitia ꝛ misericordia de se nõ sunt duo: magis ℘ ego ꝛ ego: sed sola operatione intellectus cõparãtis Deũ ad diuersos effectus est in causa ꝙ essentia diuina cognoscatur sub ratione duorũ, puta iustitię ꝛ misericordię. Et hoc est quod S. Thom. 1. sent. d. 2. q. 1. ar. 3. et. 4. et. 5. et. 1. p. q. 13. ar. 4. intendit, dicẽs attributa Dei nõ solũ differre ratione ratiocinãte: sed etiã ratione ratiocinata. Ratio enim ratiocinãs est intellectus vel cõceptus. Ratio vero ratiocinata est cõceptus obiectiuus seu qdditas in re expressa per definitionẽ: vult ergo dicere, ꝙ attributa Dei nõ sunt solũ cõficta ab intellectu, sed sunt in re formaliter: nisi ꝙ ex parte rei nõ sunt duę res: sed distinctio eorũ est fundamẽtaliter in Deo, ꝛ formaliter in intellectu. Et idẽ docet in primo. d. 33. q. 1. ar. 1. et prima parte. qꝰ 28. ar. 2. de relationibus diuinis respectu essentię. Eodẽ enim modo quanuis essentia ꝛ relatio ex natura rei sint in deo, ꝛ ꝓnus relatio diuina sit realis: sicut pater realiter est pater, nihilominus essentia ꝛ relatio ex natura rei non sunt

Relatio realis ꝛ rationis.

Triplex relatio rationis.

Nõ ratiocinans. ꝛc.

Triplex genus relationis.

duo: sed intellectus cõparans paternitatẽ filiationi cũ ꝙ habet oppositionẽ, quã nõ habet essentia, ideo cognoscit essentiã ꝛ relationẽ sub ratione duorum: ꝛ hoc est essentiã ꝛ relationẽ in Deo distingui ratione. ¶ Hinc sequit, ꝙ sicut nihil obstat esse relationẽ realẽ quę solũ sit relatio secundũ dici: ita per oppositũ nihil vetat ꝙ sit relatio secundũ esse, ꝛ tñ sit rationis, vt patet in exẽplis positis. Verba sunt S. Tho. De potẽtia. q. 7. ar. 10. ad. 11. ¶ Ad scõm ergo principale argũ cõceditur, ꝙ cõparatio dicit actũ intellectus, nihilominus, ad aliqd, dicit habitudinẽ rerũ ꝙ est in illis seclusa operatione intellectus. Et illę dicuntur relationes reales: quę solę ponuntur in hoc prędicamento: nam vt sępe dictum est, solũ ens reale distinguitur in decem prędicamenta.

¶ Circa tertiũ principale, notandũ est ex quinto metaphy. tex. 20. tripler esse genus relationis realis scõm triplicẽ naturã fundamenti (quę sit tertia diuisio relationis.) Relatio primi generis est relatio quę fundat sup quantitatẽ: vt duplũ, maius, equale. ꝛc. Relatio scõi generis est ꝙ datur super actionẽ ꝛ passionẽ: vt pater ꝛ filius: cõbustiui ꝛ cõbustibile. ꝛc. Relatio tertii generis est relatio quę fundatur sup rationẽ mensurę: vt relatio sciẽtię ad scibile. Mensurę inquã, nõ quãtitatis, nã hęc pertinet ad primũ genus, sed mẽsurę quę est veritatis ad esse rei: ab eo enim ꝙ res est vel nõ est, ꝓpositio est vera vel falsa. Obiectꝰ veritas enuntiationis cõsistit in adęquatione propositionis ad rẽ. i. in hoc quod propositio significat rem ita esse sicut est. Et hoc est scibile esse mensurã sciẽtię: ꝛ ideo relatio sciẽtię ad scibile, est mẽsurabilis ad mẽsurã. Et hinc palã fit quomodo sciẽtia sit relatiuũ scõm dicinam quãuis sciẽtia mensuretur per scibile: tñ nomẽ sciẽtię nõ significat illã relationẽ: ꝛ ideo scientia est de prędicamẽto qualitatis: sed mensurabile est de prędicamẽto relationis. ¶ Quod si quis arguat contra sufficientiã huius diuisionis, ꝙ calidius est relatio quę fundatur in qualitate, ꝛ simile ꝛ dissimile: Respõdet illic S. Tho. ex mente Arist. ꝙ nulla relatio fundatur in qualitate, nisi inquantũ qualitas habet rationẽ actionis, aut quãtitatis: similitudo enim fundatur in vnitate qualitatis: illa enim sunt similia q̃ habẽt vnã qualitatẽ: ꝛ illud est calidius qõ habet excessum quodãmodo quãtitatis in qualitate. Et ad hoc propositũ dicit illic Arist. ꝙ vnitas substantię facit idẽ: vnitas vero quãtitatis facit equale: sed vnitas qualitatis facit simile. ¶ Ex hac tertia diuisione relationis subsequitur quarta. Est nãq; relatio duplex ſ. mutua ꝛ nõ mutua. Quam diuisionẽ explicat S. Tho. ꝓima parte. q. 13. ar. 7. Relatio realis mutua est illa, quę ex vtroq; extremo. i. quę ex vtraq; parte habet fundamentũ reale. Relatio vero nõ mutua est quę ex altero tantũ extremo est realis, ꝛ ex altero rationis. V. g. simile dicit relationẽ realẽ: qz sicut vnũ simile realiter refertur ad primũ, eodẽ modo duplũ ratione quãtitatis refert ad subduplũ, ꝛ subduplum etiã ratione quãtitatis ad duplũ: quanuis sit disquiparantia. Et ideo istę sunt relationes mutuę: sed tamẽ scientia (vt est expressa sententia Aristot. loco modo citato) realiter refertur ad scibile: scibile vero sola ratione refertur ad scientiam. Quod est dicere, scientia quia est realis effectus scibilis, ex sua natura habet quod mensuretur ab obiecto: et ideo realiter refertur ad ipsum. Scibile vero non est effectus realis scientię: et ideo non dicitur mensura scientię per aliquam realem rationem quę sit in illo: sed per hoc quod scientia refertur ad ipsum, id est, realiter adęquatur ipsi: ꝛ ideo

Relatio mutua ꝛ nõ mutua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ꝛ ideo est relatio mutua: q; in scientia est relatio realis ꝛ in scibile relatio rationis: quod adhuc in solutione septimi argumenti euidentius fiet. Eodē modo cōcedit illic S. Tho. ꝙ relatio Dei ad creaturā (qualis est relatio domini) est relatio rationis: licet seruitus in nobis sit relatio realis: q; cū Deus non ordinetur realiter ad nos, sed nos ad ipsum: Deus nō refertur realiter ad creaturam, sed creatura ad Deum. Hoc tamen non est presentis speculationis.

Relatio equiparā. et disquipa.

¶ Hinc rursus sequitur aliā esse quintā diuisionem relationis in relationē equiparantię, ꝛ disquiparantię. Relatio enim equiparantię est relatio eiusdem denominationis in vtroq; extremo, vt simile, equale. ꝛc. Relatio vero disquiparātię est relatio quę nō est eiusdē denominationis in vtroq; extremo, vt pater filius, dūs seruus, duplum subduplū. Quare stat vt relatio mutua sit disquiparantię. ¶ Igitur, vt ad responsionē argumēti tertij principalis redeamus, nō eo negat Aristo. ad relationē esse per se motū, q; neget esse accidēs reale: nisi q; relatio per se nō producitur: sed cōproducitur ad productionē sui fundamenti. Est enim tantū triplex motus (pręter generationē quę est mutatio substantię in substantiā) scilicet augmentatio: quę est motus ad quantitatē (quā consequitur equalitas ꝛ inequalitas, duplum subduplum. ꝛc.) ꝛ alteratio: quę est motus ad qualitatem (quam consequitur simile ꝛ dissimile) ꝛ motus localis: qui est motus ad vbi (quod consequitur propinquum remotum. ꝛc.

¶ At verò Scotus dictum hoc

Aristot. limitare cōtendit: excogitans vnā nouā diuisionē relationis, in relationē intrinsecus aduenientē ꝛ relationē extrinsecus aduenientē, vt est videre apud ipsum in tertio. d. 1. q. 1. et in quarto. d. 13. q. 1. et quodlibet. 11. Cuius opinio cōsistit in tribus propositionibus. ¶ Prima est. Relatio intrinsecus adueniēs est relatio necessario cōsequens fundamentū intrinsecū, puta quantitatē (quam sequitur equalitas) qualitatē (quam sequitur similitudo. ꝛc.) aut est relatio quę necessario cōsequitur fundamento ꝛ termino in actu positis. Relatio vero extrinsecus adueniens est illa, quę nō cōsequitur aliquod fundamentū intrinsecū, vel quę nō necessario cōsequitur ambobus extremis positis. Ponit duplex exemplū extrinsecus adueniētis. Primū de vnione: si enim (inquit) materia ꝛ forma ligni essent in eodem loco quo modo sunt nō vnitę, ꝛ postea vnirētur, illa vnio nō cōsequitur aliquā rationē fundandi absolutū, puta quantitatē aut qualitatē: ꝛ ideo stabit ambo extrema esse, scilicet materiā ꝛ formam, ꝛ tamē ꝙ nō esset vnio. Idem dicit de vnione humanitatis ad verbū: stat enim, inquit, ambo extrema esse, ꝛ ꝙ nō sit vnio. Secundū exemplū ponit de, vbi, quam putat esse relationē extrinsecus adueniētē. Tertium exemplū addunt aliqui de propinquitate quā opinantur esse relationē extrinsecus adueniētē: q; stat me esse et columnam esse cui ego sum propinquus, ꝛ tamen ꝙ nō sit propinquitas, vt si hinc discedam. ¶ Secunda eius propositio est. Quod ad relationē extrinsecus aduenientē est per se motus: quod primo enim per motū ego acquiro est, esse in hoc loco: quod (secundum eum) dicit solum talē respectū ad centrū terrę vel ad orientē. ꝛc. vt in capite de quātitate exposuimus. ¶ Tertia propositio eius est. Quod sex vltima prędicamēta sunt relationes extrinsecus adueniētes. ¶ Et q; hoc est precipuū punctū in sex vltimis prędicamētis, necessariū est hęc intelligere ꝛ examinare. In primis hęc diuisio nullibi ante Scotum inter philosopos reperitur. Et arguitur, ꝙ nulla sit relatio extrinsecus adueniēs. Primo, q; Aristo. 5. Metaphy. tex. 20. sufficienter existimauit diuisisse omne genus relationis in tria: quia, inquit, ois relatio, aut cōsequitur quantitatē, aut qualitatem, aut actionem: quare omnis relatio cōsequitur aliquod intrinsecū fundamentū. ¶ Et secundo arguitur in suis exemplis. Unio materię ad formam cōsequitur aliquod intrinsecus fundamentū, scilicet actionem qua forma vnitur materię: sicut enim posita in me albedine sum similis alteri albo: ita posita actione qua forma vnitur materię cōsequitur vnio. Et eodē modo vnio humanitatis ad verbū consequitur actionē qua humanitas assumitur: vnde fit vt sint relationes intrinsecus adueniētes. ¶ At vero de vbi manifestissimū est apud Aristotelē nō esse vere relatiuum, puta relatiuū secundū esse: nam quinto Physicorū textu. 10. postq; dixerat ꝙ ad relationē nō est motus: ꝛ ad substantiā non est nisi mutatio (scilicet generatio) subiungit ꝙ est motus ad quantitatem, ꝛ ad qualitatē, ꝛ ad vbi. Unde apud Arist. nō magis, vbi, est relatio, quā quātitas aut qualitas. Imo sequitur bene, ad nullā relationē est motus: ad vbi est motus: ergo vbi nō est relatio. Quocirca pro libito limitatur maior ad certas relationes, cū sit vniuersalis. ¶ Et cōfirmatur, q; me esse hic, quāuis nō possit explicari, nisi per respectū ad centrū vel ad orientē, tamē esse hic non significat illū respectū, sed esse in hoc loco, dato per impossibile ꝙ nullus esset respectus. Et ideo solū est relatiuū secundum dici: ꝛ propterea facit speciale prędicamentū, q; nō est relatiuum. ¶ Quod si dicat quis Scotum idē intelligere per relationē extrinsecus aduenientē, quod nos appellamus relatiuū secundum dici: id nō potest stare cū suis exēplis: nam certe vnio materię ad formā ꝛ humanitatis ad verbū, est relatio secundū esse: quia tota quidditas huius quod est vniri, est esse ad aliud. Et propinquitas (de qua alij ponunt exēplum) eadē ratione est relatiuum secundum esse. ¶ Et per hoc impugnatur secunda definitio relationis extrinsecus adueniētis. s. quod sit illa relatio: quā stat ambobus extremis positis non poni: nā vel intelligit de fundamētis remotis, ꝛ tunc etiā similitudo esset extrinsecus adueniens: q; stat me esse ꝛ Paulū esse, quādo nō sit similitudo albedinis quę modo est inter nos, vt puta si alter efficiatur niger. Si vero intelligat de fundamento proximo, falsum est ꝙ stet fundamentum proximū vnionis esse, puta actionē, qua forma vnitur materię, quin sit vnio. Sed in hoc (salua eius authoritate) deuiauit Scotus, ꝙ nullum credit esse fundamentum proximum vnionis pręter res vnitas. ¶ Per hęc manifeste impugnatur secunda propositio eius. s. ꝙ ad relationem sit per se motus: nam motus seu actio qua forma ligni vnitur materię nō terminatur ad relationē, sed ad substantiā: actio enim qua vnirentur, esset generatio, ꝛ ideo terminaretur ad esse lignum. Et eadē ratione actio qua humanitas vnitur verbo nō terminatur ad solā vnionē quę sit relatio: sed ad hoc quod est Christū esse hominē, quod est prędicatum substantiale: sicut vnio qua accidens vnitur subiecto esset alteratio, ꝛ per cōsequens nō terminaretur ad relationē: sed ad calidum aut ad album. ꝛc. Itaq; vnio, si dicat motū, precedit natura informationē qua forma informat materiā, seu accidēs subiectum: sed vt dicit relationē, sequitur informationem, ꝛ illa est proxima ratio fundandi relationē. Eo enim ꝙ per informationem fit lignum, consequitur relatio vnionis partiū: ꝛ ex eo ꝙ Christus est homo, cōsequitur relatio vnionis humanitatis: ꝛ ex eo ꝙ ego sum albus, consequitur relatio vnionis accidētis. Et motus localis quāuis termi-

Unio.

Propinquitas.

terminatur ad vbi: tū vbi nō est relatio scōm esse, sed scōm dici. ¶ Et per hoc fit manifestū quo modo propinquitas sit relatio intrinsecus adueniēs, quę cōsequitur actionē qua ego sum in hoc loco: non em̄ stat me esse hic, ꝛ te esse ibi, quin simus proximi: ꝛ me esse hic, est fundamentū propinquum illius relationis. ¶ Hinc dem̄ sequitur, q; sex vltima prędicamenta nullatenus sunt relationes extrinsecus aduenientes, sed res absolute extrinsecus adiacentes: quia neq; sunt vere relatiua: sed solum relatiua secundum dici, vt illic latius videbimus.

Recipere contraria.

¶ Ad quartū principale respon

dek ꝙ primā propietatē nō assignauit Aris. ex propria sentētia: sed tanq; incōueniēs quod sequebatur ex opinione antiquorū: nā cōtrarietas, vt dictū est cap. de substātia, solū cōuenit rebus ratiōe quatuor primarū qualitatū: ex quibus qualitates secundę cōstant: relationes vero nec sunt primę qualitates, neq; ex illis cōpositę. Sed relatiua scōm dici, vt virtus ꝛ vitiū, cōtrariant, nō inquantū relatiua: sed inquantū qualitates. Aū (q̄ Ammonius ꝛ alij antiqui adnotarūt) nō intelligitur, ꝙ virtus sit opposita illi ad q̄ referk: refertur nāq; ad subiectū (virtus enim est studiosi virtus: sicut vitiū, vitiosi vitii) ꝛ tū inter se opponunk, virtus vitio, q; habentē ad cōtrarios disponūt fines, puta ad bene ꝛ male agendum. Sicuti sciētia refertur ad scibile: opponik vero ignorantię. Ignorātię quidē purę negationis, opponi priuatiue: sed ignorātię prauę dispositionis. i. errori, opponik cōtrarie. ¶ Ad replicā vero respōdetur, ꝙ equale ꝛ inequale, simile ꝛ dissimile nō opponunk simpliciter: quādoquidē simpliciter possunt cōuenire eidē (vtpote respectu diuersorū.) Sed opponuntur secundū q̄d, vt si dicas simile ꝛ dissimile respectu eiusdē. ¶ Ad quintū principale respōdetur: ꝙ sicuti relatio inquantū relatio nō recipit cōtrariū, ita neq; recipit magis ꝛ minus: sed sicuti cōproducitur (vt ait Arist. 5. Phys.) ad productionē fundamenti: ita intendik ꝛ remittik ad intensionē ꝛ remissionē eius: vt sicuti alio acquirēte albedinē quā ego antea habebā, incipio ego esse similis illi: ita intēsa eius albedine efficior magis similis. ¶ Sed de equalitate est dubiū quomodo intendat: nā id maxime fieret si ego sum septupedalis, ꝛ alius qui erat quintupedalis incipiat augeri: tūc enim efficimur magis equales: sed tū arguik sic: Quātitas quę est fundamentū relationis nō intendik: ergo neq; equalitas. Respōdetur, ꝙ aliqui textus scōm translationē Boetij in hac scōa propietate nō habēt, equale, sed solū inequale, propterea ꝙ cū equalitas cōsistat in indiuisibili, puta in vnitate quātitatis, vbi nullus est excessus (vt sentit Arist. loco citato in argumēto) nō potest recipere magis ꝛ minus. Nihilominus in textu Greco habet, equale: ꝛ ideo, equale, nō accipik hic propriē sed abusiue, vt vbi est minor excessus, appellet maior equalitas: sicut etiā simile simpliciter dicit eundem gradū qualitatis: sed abusiue dicunk similia nō obstāte aliquo excessu intēsionis. Unde ad replicā respōdetur, ꝙ quāuis quātitas nō intendat, tū ratione eius augmēti equalitas abusiue, ꝛ secundū vulgares dicit intēdi. ¶ Qui putāt relationē esse rē distinctā a fundamēto discriciāt se an illa relatio quę est similitudo sit accidēs intēsibile. Mos vero nō credimus distingui similitudinē ab albedine: ꝛ ideo intensio nō fit nisi per intensionē albedinis, aut per remissionē: nā si ego ꝛ Petrus sumus equaliter albi, per intensionē albedinis in altero nostrū, altero manēte inuariato, remittit intensio. ¶ Ad sextū principale respōdetur, ꝙ illa tertia propietas est generalis oībus relatiuis scōm esse ꝛ secundū dici: ꝛ per cōsequens extendik ad oia denoiatiua, vt patet ex ipsa litera Arist. Sicut em̄ caput est, capitati caput est: et si capitatū est, capite capitatū est: eodē modo color est colorati color: ꝛ coloratū colore coloratū: ꝛ ita in cęteris. Nisi ꝙ color nō significat intrinsece illā habitudinē ad subiectū: ꝛ ideo nō est relatiuū nisi secundū dici, ꝛ id quidē largo modo: nā ꝛ quidditas albedinis explicari posset sine ordine ad subiectum: si haberemus nomē proprię differentię cōtrahentis colorē ad esse albedinis. ¶ Propter septimū argm̄ Ammonius ꝛ Priscī expositores dicūt, ꝙ si scibile ꝛ scientia accipiak vtrūq; in actu, aut vtrūq; in potētia, sunt simul natura: nā scibile in actu est cuius actu habetur sciētia: sicut dicit Arist. tertio de anima, tex. 8. ꝙ quādo recipiunk species intelligibiles in intellectu, per eas obiectum fit intelligibile in actu ꝛ potētia, intellect⁹ in actu: sed prius sicut obiectū solū erat intelligibile in potentia, ita ꝛ intellectus habebat scientiā in potentia. ¶ At vero restat dubiū duplex apud Aristotelē, primū quare de aliquibus relatiuis nempe duplū ꝛ subduplū tanquā notū reliquit ꝙ sint simul natura: ꝛ id dubitauit de scientia ꝛ scibile. Et secundū, ꝙ videk sophisticū fecisse argumentū probando, ꝙ scibile in potentia sit prius ꝙ scientia in actu: q; de illo nulla erat difficultas. ¶ Sed ad vtrūq; respōdet egregie S. Tho. prima parte. q. 13. ar. 7. ad sextū argumentū. Ubi ait ꝙ ad cognoscendū quomodo relatiua sint simul natura nō debemus respicere ad res significatas (nā res quę est pater precedit rē quę est filius) sed respicienda est ad significationes. Est tamē differentia inter relatiua scōm esse, ꝛ relatiua scōm dici. Quod relatiua scōm esse oia se actu includūt in significatione: nō em̄ est pater, nisi actu habeat filiū: nec duplū, nisi actu habeat subduplū: ꝛ ecōuerso. Relatiua vero secundū dici aliqua quidē actu se mutuo includūt, vt non est capitatū, nisi actu habeat caput: nec est caput, nisi actu sit capitatū: nā absciscum caput nō est caput vniuoce. Aliqua vero sunt quorū vnū simpliciter includit aliud in actu: sed tamē aliud simpliciter solū includit primū in potentia: vt scientia non est simpliciter scientia, nisi actu sit. i. actualiter habitus sit in intellectu: ꝛ si hoc modo scientia est, scibile actu est. i. illud obiectū quod fuit causa illius habitus actu est qñ produxit habitū: ꝛ ideo scientia dicit relationē realem ad scibile: q; est effectus realis eius. At vero vt scibile sit simpliciter scibile, nō exigit actu scientiā: q; noia in bile, solū dicūt potentiā. Dicitur em̄ simpliciter scibile, q; potest de illo esse scientia: ꝛ propterea solū dicit relationē rationis ad scientiā: quam alij vocāt aptitudinalē. Hac de causa egregie dicit Arist. ꝙ scibile simpliciter loquēdo est prius scientia: nā quadratura circuli simpliciter est scibilis per hoc ꝙ possit esse scientia de illa: sed tamē simpliciter nō est scientia, q; nō est inuentus talis habitus: cū quo stat ꝙ scibile in actu sit simul natura cū scientia: ꝛ ꝙ scientia in potētia sit simul natura cū scibile. ¶ Octauū argm̄ petit illā difficultatē, vtrū vnū relatiuū debeat definiri per reliquū. Et id quidē nō hic asserit expresse Arist. sed solū ait, ꝙ qui sciuerit naturā vnius relatiui, scit naturā alterius: vnde solū sequitur, ꝙ definitio vnius nō potest intelligi nisi intellecta definitione alterius. Sed tū sexto Topico. cap. tertio cū docuisset definitionem debere dari per notiora ꝛ priora, definitio (quia data innotescendi causa) statim excipit relatiue opposita, quod videlicet vnum definiatur per aliud, vt duplum, inquit, est quod bis continet dimidium: et dimidium quod bis continetur a duplo.

Simul natura.

Scibile et scientia.

Relatiuū def. p reli.

Et inde

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et inde ℣o: phyzius cap. de specie desumpsit q vnū relatiuū ponitur in definitione alterius. ¶ Est ergo cōclusio, q hoc est p̄zopriū relatiuoꝝ secundū esse, vt vnū definiatur per reliquū. Unde Arist. hic tanquā corollariū definitionis relatiuoꝝ secundū esse intulit q vnū cognoscitur in ordine ad aliud: nam si quidditas huius quod est esse patrē, nihil aliud est ℣ genuisse filiū, certe definitio quidditatiua nō p̄ test dari nisi p ordinē ad filium: ꝛ si esse filiū nihil aliud est quā esse genitū ab alio, in definitione filij ponetur pater. Enimuero sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci: ob idq; sicut sunt simul natura, ita sunt simul cognitione. ¶ Alit veruntamē hic Albertus, q aliud est vnū relatiuū definiri per alterum. Aliud vero est vnū definiri in ordine ad alterū. ℣ri mū enim est verū, ꝛ secundū falsum. Nam ly per, vicit causam: ꝛ ideo patrē definiri per filiū, designat cognitionem filij esse causam cognitionis patris: et tunc eadē ratione cognitio patris esset causa cognitionis filij. Quod quidē nō est verū: tum q esset circulus in eodē genere causę: tum q sicut esse patrē nō est causa huius quod est esse filiū, nec econuerso: ita nec cognitio vnius potest esse causa cognitionis alterius. Sed tamē ly ad, solū dicit ordinē, ꝛ sic pater cognoscitur in ordine ad filiū ꝛ filius in ordine ad patrē. Addiderim tū, q nō est necesse vnū relatiuū formaliter semper poni in definitione alterius: satis enim est si ponatur eius subiectum, vt si dicas pater in creaturis est aīal quod genuit aliud essentialiter sibi simile: ꝛ filius est aīal quod ab alio sibi simili genitū est. ¶ Igitur ad argumentū conceditur, q in definitione vnius relatiui debet poni reliquū: negatur tamē inde sequi, q idē sit notius ꝛ ignotiꝰ (in quo plurimi gratis torquētur) nō enim vnū relatiuū ponitur in definitione alterius tanquā notius aut p̄ius notū: sed tanquā eque notū ꝛ simul cognoscibile: hęc enim est p̄opria natura relatiuoꝝ vt sint simul cognitione. ¶ Quod si quis forte replicuerit ex Arist. 2. Topi. cap. 2. vbi ait, q loco nois positi in definitione licet ponere eius definitionē: vt si homo est aīal rationale, loco de ly aīal possumus dicere, homo est corpus sensibile rationale: vnde formet quis hoc argumentū: Si duplū est id quod bis cōtinet subduplū, tunc loco de ly subduplū possumus dicere: duplū est quod bis cōtinet illud, quod bis cōtinetur a duplo: ꝛ per cōsequens idē definiretur per idē. Respōdetur, q nō est eadē ratio in relatiuis ꝛ in absolutis: in definitione enim relatiui non ponitur aliud tanꝰ principale relatiuū: sed tanꝰ terminus relationis illius quę definitur: si tamē loco illius termini ponas eius definitionē, explicat tunc, nō tanꝰ tꝰ, sed tanquā principale relatiuū cuius terminꝰ est fundamentū p̄ioris relationis: ꝛ ideo fit circulꝰ, q nō cōtingit si loco nois absoluti positi in definitione ponas eius definitionem. Et ideo loco relatiui in definitione non licet ponere eius definitionem.

Quæstio secunda.

Vtrùm relatio distinguatur realiter à suo fundamento.

PRo parte affirmatiua arguitur p̄imo ex ipsa quidditate relatiui. Quidditas ꝛ ratio essentialis relatiui plus differt a quidditate substantię quā quidditas accidētis absoluti, puta quātitatis aut qualitatis: nam quidditas relatiui est esse ad aliud vt hic docet Aristo. quidditas vero absoluti est esse in sc. t. nō ad aliud: sed accidentia absoluta realiter distinguūtur a substātia: ergo ꝛ accidēs relatiuū. ¶ Secundo p̄incipaliter arguitur ex Arist. 5. meta. tex. 20. vbi asserit omne genus relationis cōsequi accidēs absolutum, ꝛ quinto ℣hysi. vt dictum est, dicit q motꝰ nō terminatur ad relationē sed ad aliud accidēs absolutū quod cōsequitur relatio: in quibus locis videtur ponere differentiā inter relatiuū accidēs ꝛ absolutū. ¶ Tertio p̄incipaliter arguitur. ℣rędicamenta (vt ſpe hactenus dictū est ex Arist. 5. meta. tex. 14.) sunt entia realia: ergo oia p̄dicamēta realiter inter se distinguuntur. ℣patet cōsequentia: q idē est decē esse entia realia, quod decē esse realiter distincta: si eēt non distinguerentur realiter, non essent decem realiter. ¶ Quarto p̄incipaliter arguitur vt arguit S. Th. p̄ima parte. q. 13. ar. 7. et. 28. ar. 1. et de potētia. q. 7. ar. 9. et alibi ſpe. ꝛ Scotus in. 2. d. 1. q. 5. et in multis alijs locis. Sunt aliquę relationes quę dicunt perfectiones reales vt ordo vniuersi, vnio materię ꝛ formę, inhęrentia accidētis ad subiectum, relatio causę ad effectū realē. esse patrē. ꝛc. quę omnes relationes dicūt perfectiones ex natura rei secluſa operatione intellectus: ergo ille sunt relationes reales: q si sint reales, realiter distinguūtur. Propter hoc argumentū ait illic Scotus. q negare relationes distingui, est negare terū ordinē vniuersi. ¶ Quinto p̄incipaliter arguitur ex mente Scoti in. 3. d. 1. q. 1. Stat aliquando quodcunq; accidēs absolutū quod p̄ius erat in ℣petro manere, destructa eius relatione: ergo relatio ℣petri realiter distinguitur a quocunq; absoluto quod sit in illo. ℣probatur antecedens. ℣petrus albus est similis aliſs albis: destruantur alia alba: ℣petrus desinit esse similis, nullo accidente absoluto corrupto in ℣petro: ergo similitudo ℣petri distinguebatur ab albedine: alias cū albedo maneat ꝛ similitudo non maneat, si albedo erāt similitudo, eadē res manet ꝛ non manet. ¶ Et confirmatur argumentū simili modo. Stat similitudinē ℣petri intendi, nullo eius accidente absoluto intenso: ergo relatio distinguitur ab illo, vt si ℣petrus sit albus vt ſer, ℣aulus vero vt quatuor, tunc sunt aliquo modo similes: sed si post modū albedo ℣petri remittatur ad quatuor, fit magis similis ℣aulo: ergo similitudo ℣petri intenditur albedine eius remissa. ¶ Eodē modo arguunt, q possunt multiplicari similitudines in ℣petro si plures homines generentur albi, albedine tamē ℣petri nō multiplicata: ergo relationes ille distinguuntur ab albedine. ¶ Sed q ad hoc quintū argumentū posset responderi, q oēs iſte variationes in ℣petro fiunt ꝓpter mutationes aliorū extremorū. Sexto p̄incipaliter arguit̄ argumēto Occham in. 1. d. 3. q. 1. Impossibile est cōtradictoria verificari de eodē successiue, nisi aut mutato loco, aut tēpore, aut re noua producta, aut destructa: sed posito. v. g. q materia ꝛ forma ligni sint in eodē loco penetrative ꝛ nō vnitę, tunc possunt esse vnitę adeo, nec tēpore, nec loco mutatis, nec re aliqua destructa: ergo si anteā nō erāt vnitę ꝛ modo sunt vnitę, est p̄opter productionē noue rei quę est vnio. Simile argumentū facit in. 3. q. 1. ad p̄obandū q vnio humanitatis ad verbum sit relatio distincta. ℣plura cōgeruntur alia argumenta vt est videre apud Gregorium p̄imo senten. d. 18. q. 2. sed omnia sunt velut catena, cuius si vnum annulum infringas, tota dissoluitur. ¶ In contrarium est auctoritas Aristo. 5. ℣hysi. tex. 10. vbi ait, ad relationem non esse per se motum, quia stat, inquit, altero mutato, alterum immutatum relatiue dici, id est, stat aliquem sine noua rei acquisitione realiter referri, qualiter antea non referebatur.

¶ Quæstio hæc inter dialecticos huius tēporis maioris fortasse momēti est, quam fuisset apud antiquos: sed q institutū nostrū nō est solū opiniones r̄citare, aut aliquā pertinacius sequi, quā ratio cōuicerit, ad quę stionē duabus cōclusionibus respōdemus. ℣prima est. Nulla p̄orsus est relatio a fundamento realiter distincta tanquā res noua, vt videlicet sint duę res, sicut ignis ꝛ calor. Et p̄imū oīm nemo ante Scotū (quē ego viderim) ita expręsse sub istis terminis cōcessit q relatio distinguatur realiter a fundamēto: sed ille cōcessit p̄imꝰ qui. 3. sent. d. 1. triplex inquit est relatio: Alia cui repugnat esse sine eius termino, vt relatio creaturę ad Deum: ꝛ hęc, inquit, nō distinguitur a creatura. Alia vero est cuius fundamentū potest esse sine tali relatione, vt equalitas, similitudo. ꝛc. (nā potest homo manere albus sine relatione si alia alba corrumpātur) ꝛ hęc inquit oīs distinguitur a fundamēto, siue sit intrinsecus, siue extrinsecus aduenięs. ¶ At S. Tho. nusquā hoc formaliter asseruit: sed eius discipuli illud verbū adiecerūt. Unde ℣aulus Soncinas solertissimus scrutator S. Thomę. 5. inet. q. 28. ait, q circa hanc quęstionē nullibi expręsse habetur quid senserit philosophus aut cōmentator, aut S. Thomas, aut alij peripatetici: ꝛ ideo iuniores varia senserunt. Unde ipse tenet partē negatiuā: licet Capreo. in p̄imo. d. 30. ꝛ alij Thomistę teneāt affirmatiuam. Addiderim ego q S. Thomas potius fuerit opinionis negatiuę, ꝛ primo si opusculū illud quadragesimū octauū de p̄dicamentis est S. Thomę (vt nō abs re creditur) expręsse illud tenet in tractatu de p̄dicamēto, ad aliq̄d, cap. 2. vbi ait, q similitudo Socratis in albedine ad ℣platonē nō est alia res distincta ab albedine: sed solū ipsa albedo vt se habet ad albedinē ℣platonis. Et subdit: Si enim similitudo adderet supra albedinē aliquā rem, nullo modo posset aliquis fieri alicui similis sine sui mutatione: quod est falsum. Nam si quis, inquit, in India fieret modo albus, fierē ego similis illi, nulla in me facta mutatione. Hęc ille. Et quinto ℣hysi. lectione tertia exponēs illud, Ad relationē nō est per se motus, dicit q cū ego habeo quantitatem, per eam cōuenit mihi, vt sim equalis oībus illis qui eandē habēt. Et ideo cū quis de nouo accipit illā, nihil de nouo mihi aduenit per quā sim similis illi. ¶ Et re vera id expręsse asserit Arist. in illo textu. Cuius verba sunt. Neq; motus est in aliquid: altero eīm sub eunte mutationē nō subeuntē vere dici potest. i. per hoc q alter mutatur, me immutato, incipio esse similis aut equalis. Quin etiā hoc explicat definitio, ad aliq̄d. s. hoc ipsum quod sunt, aliorū sunt: nēpe q nullum aliud esse habēt, nisi esse ad aliud, vt pater per hoc solū formaliter est pater, q; habet filiū: ꝛ ꝺns, q; habet seruū. Itaq; quāuis denoiatio est formaliter in patre, denoiatur tamē a filio. Unde S. Tho. 3. q. 16. ar. 6. ad secundū, ꝛ alibi frequēter cōcedit, q relatio cōuenit alicui sine sui mutatione. Idē dicit Augus. quinto de Trinitate cap. vltimo. Et Ansel. mon. capi. 25. ꝛ oēs in vniuersum philosophi. ¶ Scio responsionē esse tenentiū cōtrariā opinionē: ꝛ quāuis qui incipit esse similis aut equalis nō mutetur mutatione per accidēs absolutū, nihilominus mutatur mutatione accidētis respectiui. At vero cū vniuersaliter Arist. dicat nullā esse necessariā mutationē in eo q incipit esse ad aliquid, voluntaria est istorū restrictio. ¶ Attamē cōclusionē nō teneo solū ꝓpter autoritatē Arist. aut S. Thomę: ℑmo certe est mihi cōclusio, ℣ q fuerit opinio ipsorū. Et potissimū mihi argumentū est id quod modo faciebamus. Quis. n. credet per hoc q aliquis incipiat in India esse albus oriri in me aliquā rem, quam p̄ius nō habebā: cū secundū istos deberēt pullulare innumerę entitates: nā incipio esse illi distinctus, similis, maior. ꝛc. Et qñ ℣petro nascit filius, nescio quomō accrescat illi aliqua entitas magis ℣ si esset mortuus anteq; filius animā reciperet: cū tamē authores huius opinionis cōcedant: q, quotiescunq; res aliqua producitur, pullulat in omni creatura mūdi in cœlo ꝛ in terra noua entitas: qua formaliter est ab ista distincta. Quinetiā quotiescunq; res aliqua mouetur localiter, in quocunq; instanti motus ꝛ in re illa, ꝛ in omni corpore mundi, sunt nouę entitates: nā in quocunq; instāti res illa respectu oīm corporū mundi fit magis, aut in minus propinqua: quod ille credat q capere potest. ¶ Secundū argumentū ad conclusionē est. Si relatio esset res distincta a fundamēto, posset Deus illā separare manēte fundamēto ꝛ termino: vt si ego sum similis ℣petro in albedine entitate distincta ab albedine, me ꝛ ℣petro manēntibus albis, potest eā Deus corrūpere: sed tūc adhuc erimus formaliter similes sine illa entitate: ergo illa est superuacanea. ℣probatur maior: q; postquā nec fundamētū est de essentia illius relationis nec cōuerso, certe nulla est repugnātia quo minus possit Deus fundamēta seruare sine illis entitatibus. Scio Scotū in quarto. d. 12. q. 1. et Capreolū in p̄mo. d. 30. hāc maiorē negare: q; naturaliter sequit, positis duobus albis in vtroq; esse similitudinē. ¶ At vero si intelligāt naturaliter sequi illa esse similia, verū est: quinetiā nec supernaturaliter posset fieri, vt nō essent similia. Si vero intelligāt subsequi naturaliter entitatē distinctā quę est similitudo: tunc est argūm. q nihilominus potest Deus illā naturalē sequelā impedire, vel illā entitatē productā separare. Nec valet respōsio, q sicut nō potest Deus facere albū sine albedine, ita nec simile sine similitudine distincta. Nō inquā valet: q; p̄imū nō potest intellectus capere: sed tamē positis duobus albis seclusa quacunq; entitate sunt similia. ¶ Quod si ꝺs respōdeat, q quāuis supra naturaliter possint esse similia sine albedine distincta, nihilominus naturaliter est necessaria illa similitudo: sicut diximus de quātitate, q naturaliter substantia per quantitatē habet partes extēsas, quāuis supernaturaliter ℣eus possit illas extēsas seruare sine quātitate. Contra hoc replicatur, q sit lōge aliter de quātitate: nam de quātitate fecimus alias nouas rationes ad probandū q sit distincta. Et p̄terea q; data substātia sine quantitate, nō haberet quicquid haberet per quantitatē: q; nec posset Deus tunc facere q illa occuparet locū vt nō posset aliud esse illic corpus: sed tamen duo alba circūscripta quacunq; alia entitate tam similia oīno essent ac si haberēt illā. ¶ Simile argūm potest fieri per oppositū: q si paternitas est nouа entitas in patre, posset Deus illā seruare mortuo filio: quādoquidē neutrū est de essentia alterius: ꝛ per cōsequēs tūc pater denominaretur pater ab illa relatione, cū tamē nō haberet filiū. ¶ Tertiū argūm est simile illi quod faciebamus de numero, de ternario ꝛ quaternario. Sequeretur eīm q duplicitas quadruplicitas quę quaternarius ℣tuor hoīm est duplus binario, esset entitas distincta a quaternario: ꝛ per cōsequens q vnū simplex accidens esset subiectiue in quatuor distinctis subiectis, qđ est creditu difficile. ¶ Gregorius Arimin. p̄imo. d. 28. q. 2. viginti fere cōgerit argumēta in cōfirmationē huius cōclusionis: sed illis re vera qui hęc facta denorauerint, frustra aliud quodpiam obiicietur.

℣ręser-

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. Conclu.

Præsertim q̃ qui huiusmodi entia multiplicãt, ipsi tenentur probare: qui vero negãt, inde suã abunde sententiã asserũt si argumẽtis obiectis respõdeant. Nec tanta cura esse debuisset scholasticis huiusmodi distinctiones sustinere, quas intellectus tam fert moleste: cum tamẽ nec̃ locutio sit tã auribus dissona, vt simpliciter ⁊ formaliter cõcedatur, q̃ substantia aut qualitas, aut quãtitas est relatio posit̃ habet distinctã rationẽ ⁊ definitionẽ. ¶ Secunda cõclusio. Relatio formaliter distinguitur ab eius fundamẽto: atq; adeo a cęteris oibus prędicamentis tanquã ratio specialis entis. Conclusio hęc capite superiori satis fuit (opino) ⁊ exposita ⁊ cõfirmata. Unde quãuis secundũ primã conclusionẽ concedendũ sit, q̃ eadẽ res quę est quãtitas est equalitas: ⁊ eadem res quę est albedo est similitudo: ⁊ eadẽ res quę est potẽtia generãdi est paternitas: nihilominus tamẽ negandum est, q̃ simpliciter quãtitas sit equalitas: aut q̃ albedo est similitudo: nã istę propositiones faciũt sensum formalẽ, puta q̃ quãtitas inquantũ quãtitas aut albedo inquantũ albedo sint relationes, id est, q̃ ratio ⁊ definitio quantitatis aut qualitatis sit ratio ⁊ definitio relationis, quod falsum est.

¶ Igitur ad primũ argumentũ concesso antecedenti. s. q̃ quidditas relationis quę exprimitur per definitionẽ plus differat a substãtia quam quidditas relationis absolute: negatur tamẽ cõsequentia cum infertur, q̃ si absolutũ accidẽs est alia res a substantia, ⁊ relatio sit alia res: imo propterea q̃ quidditas relationis, nihil aliud dicit quã esse ad aliud, sequitur vt nõ ponat nouã rem pręter eius fundamentũ. ¶ Ad secundũ respõdetur, q̃ authoritates Aristo. potius pugnãt pro nobis quam cõtra nos, vt in argumẽto sed cõtra, ⁊ inter probandã primã conclusionẽ ostensum est. ¶ Ad tertiũ respõdetur, q̃ decẽ prędicamenta sunt decẽ entia realia, vt docet Arist. inde tamẽ nõ sequitur q̃ sint decẽ res realiter distinctę, sicut ignis ⁊ calor: sed q̃ sint decẽ distinctę rationes entis seclusa operatione intellectus primo diuersę, q̃ habẽt distinctas quidditatiuas definitiones ratione cuius nullũ eorũ de alio affirmatur in sensu formali, vt cõclusione secũda expositũ est. ¶ Ad quartũ principale respõdetur, q̃ solũ probat ordinẽ vniuersi, ordinẽ partiũ, vnionẽ partiũ substantialiũ, inherentiã accidẽtis ad subiectũ, reliquasq; id genus relationes, esse relationes reales: quod nos ingenue fatemur, cũ cõueniant rebus ex natura sua seclusa operatione intellectus: nõ tamẽ probat q̃ sint res distinctę a suis fundamentis. Nec qui hoc negat, negat cõpositionẽ ordinis vt Scotus censet. Quinimo cũ inter res alias posuisset distinctionẽ formalem ex natura rei: quę tamẽ nõ est realis, vt inter attributa diuina ⁊ inter proprietates entis, vbi minus erat apparentię, vt in prędicabilibus capitulo de proprio, ⁊ in hoc lib. cap. 4. disputatũ est, multo eã melius statuisset inter fundamentũ, ⁊ relationẽ ⁊ sex alia prędicamenta. ¶ Ad quintũ principale respõdetur, q̃ ũ sensus maioris sit, q̃ stante rem illã quę est relatio corrũpi, quocũq; alio absoluto manẽte inuariato falsa est: res enim quę est similitudo est albedo ipsa. Si vero sit sensus formalis. s. q̃ stante rem illã desinere esse relationẽ quãdo nõ desinat esse res absoluta, cõceditur: sed inde nihil sequitur cõtra cõclusionem. Cum enim Petrus desinit esse albus nulla in me res corrumpitur, sed albedo mea desinit esse similitudo. Et codẽ modo concedimus, q̃ stante albedine in quantũ est albedo remittit ⁊ in quantũ est similitudo intenditur ⁊ in quantũ est albedo non multiplicari, ⁊ in quantum est similitudo multiplicari, numero albedũ crescente quibus ego sum similis. Sed est notandũ, q̃ ego nõ simpliciter denomino: similis a sola albedine: sed ab albedine simul ⁊ termino relationis: sicut homo nõ denominatur pater a potẽtia tantũmodo generãdi, sed a termino q̃ habet filiũ. ¶ Ad sextũ Occham respõdetur, cõcesso q̃ nunquã cõtradictoria successiue verificantur de aliquo, nisi aliqua mutatio fiat, aut in illo, aut in alio, aut in tempore, aut in alia quacũq; re: quod Hegorius loco citato late tractat. Et in particulari casu argumẽti respõdetur, q̃ si nunc materia ⁊ forma nõ sunt vnitę, ⁊ postea sunt vnitę, ambę sunt mutatę per actionẽ qua sunt vnitę per quã incipit esse compositũ quod nõ erat: ⁊ si nunc humanitas nõ est vnita verbo ⁊ postea est vnita, est q̃ ipsa est mutata per actionem qua est assumpta per quã factum est, vt Deus sit homo: ⁊ argumentũ peccat in hoc q̃ supponit per vnionem quę est relatio immediate vniri partes, ⁊ tamẽ nõ vniuntur nisi per vnionem vt dicit actionem, quã presupponit vnio quę est relatio: nec̃ homo nominũ alias obseruãtissimus debuisset tã facili argumẽto distinctionẽ cõcedere relationis.

De quali, & qualitate. Cap. VIII.

QValitatem verò dico, qua quales quidam dicuntur. Est autẽ qualitas ex hisce, quæ multis modis dicũtur. Atq; vna quidẽ species qualitatis, habitus dispositioq; vocetur. ¶ Differt autẽ habitus à dispositione: nam magis permanet, atq; diuturnior est. Tales sunt ipsæ scientiæ & virtutes. Scientia nanq; ex eorũ numero videtur esse, quæ permanent, & cum difficultate dimouentur: etiam si quispiam mediocriter scientiam acquirat, nisi magna mutatio vel à morbo vel à re quapiam alia simili fiat: similiter & virtus, vt iustitia, temperantia, & quæcunq; tales, haud facilè dimoueri mutarive videntur. Dispositiones autem eæ sunt, quæ faciliter dimoueri mutariq; possunt, vt caliditas, frigiditas, morbus, & quæ sunt hisce similia. Nam his ipsis homo aliquo modo disponitur, & facilè quoq; mutatur, ex calido frigidum subiens, & ex valetudine morbũ: & in cæteris etiam simili modo. Nisi & harum ipsarum aliqua ob diuturnitatem versa iam in naturam sit, dimoueriq; nequeat, aut summa cũ difficultate mutari possit: quam quidem hac ratione quispiam habitum iam nuncupauerit. ¶ Patet autem, ea homines habitus dicere velle, quæ sunt diuturniora, neq; dimoueri facilè possunt: eos enim qui scientias non admodum tenent, sed eas amittere facilè possunt, habitùm habere non dicunt: ea licet scientia aliquo modo deteriùs meliúsve dispositos videant. Itaq; sic à dispositione habitus differt, vt illa facilè dimoueri

ueri possit, habitus autem diuturnior sit: & cum difficultate moueatur. ¶ Sunt autẽ habitus quidem dispositiones, dispositiones verò haud necessario habitus sunt. Qui nanq; habent habitus, ij aliquo modo etiam disponuntur: at qui disponuntur, ij non omninò & habitus habent. Textus. ij. ¶ Aliud autem qualitatis genus est, quo ad luctam aliquos, aut ad cursum, aut ad sanitatem, aut ad morbum aptos esse dicimus: & simpliciter ea, quæ per potentiam naturalem impotentiamve dicuntur. Non enim quiequam horum ex eo dicitur tale, quia aliquo disponitur modo: sed quia naturalẽ potentiam habet, vt facilè quippiam aut faciat, aut non patiatur. Vt ad pugilatum cursumve apti dicuntur ideò, si non quasi rerum earum facultatem iam aliquã teneant, sed tantùm quia naturalem, aut vim aut imbecillitatem facile aliquid faciendi habent: sic apti sanitati, quia vim naturalem haud facilè obnoxiam: morbidi contrà, quia obnoxiam facile, seu quia vi non facilè obnoxia careant, dicuntur. Eiusdem generis est & durum ac molle. Durum enim ex eo dicitur, quia potentiam habet vt non facilè diuidatur: molle autem ex eo, quia eiusdem habet impotentiam. Textus. iij. ¶ Tertium qualitatis est genus, qualitates passiuæ ac passiones, quæ quidem talia sunt: vt dulcedo, amaritudo, & ea quæ sunt generis similis: caliditas præterea, frigiditas q̃, & albedo, atq; nigredo. ¶ Has igitur qualitates quidem esse, perspicuum esse videtur. Ea nanq; quæ hæc susceperunt, qualia sanè dicuntur: vt mel ex eo dicitur dulce, quia dulcedinem suscepit: & corpus etiã album, quia susceprit albedinem: similiter & in cæteris res se habere videtur. ¶ Qualitates autẽ passiuæ dicuntur, non ideò quòd ea quæ susceperunt, passa aliquid sunt. neq; enim mel ex eo, quia passum aliquid est, dulce dicitur: neq; cæterorum talium quicquam: similiter & caliditas & frigiditas, non ex eo passiuæ qualitates dicuntur, quia ea quæ susceperunt aliquid passa sunt: sed quia quæq; qualitas dicta, passionis in sensibus est efficax. Dulcedo nanq; passionem quandam in gustu facit, & caliditas in tactu, cæteræq; simili modo. Albedo autem & nigredo, cæteriq; colores, non eodem modo qualitates passiuæ dicuntur, sed quia à passione sunt factæ. ¶ Nam quòd per passionem mutationes complures colorum fiant, certum est. Pudor enim quempiam, atque erubuit: & timuit quispiam, atq; palluit. Quare si quispiam etiam natura talium passionum incursuumve aliquid subijt, similem colorẽ verisimile est illum habere. Quæ nanq; nunc dum pudet dispositio circa corpus emersit, eadem & in naturali constitutione dispositio fieri potest, vt & color natura similis fiat. ¶ Quæcunque igitur affectionum talium initium ab aliquibus sumpserunt passionibus, quæ permanent, cum difficultate; dimouentur, passiuæ qualitates dicuntur. Siue enim in naturali constitutione pallor aut nigredo sit orta, qualitas dicitur: nam circa eadem quoq; dicimur quales: siue ob diuturnum morbum, aut calorem hæc eadem acciderint, modò non facilè dissoluantur, aut per vitam perinaneant, qualitates sunt passiuæ & ipsæ dicuntur, cum hisce similiter quales dicamur. Quæ verò ab hisce sunt quæ facilè dissoluuntur, passiones dicuntur, nõ qualitates: non enim per hæc quales dicuntur: neq; enim erubescens, ob verecundiam rubeus: neq; pallens, ob timorem pallidus appellatur: sed aliquid passus potiùs dicitur esse: quare passiones hæ res, & non qualitates dicuntur. ¶ Similiter & in anima qualitates passiuæ, passionesq; dicuntur. Quæ enim in generatione continuo à passionibus quibusdam ipsa quæ sine difficultate dimoueri non possunt, sunt orta, qualitates dicuntur: vt insania, iracundia, & quæ sunt similis generis: quales enim ob hæc ipsa dicuntur, vt iracundi, atq; insani. Similiter & quæcunq; mentis egressiones non naturales, sed à quibusdam aliis casibus factæ sunt, quæ aut sine difficultate dimoueri non possunt, aut omninò immobiles sunt, qualitates itidem & hæ dicuntur: quippe cum hisce quales dicantur. Quæ verò ab hisce sunt quæ facilè dissoluuntur, atque expirant, passiones dicuntur: veluti si turbatus quispiam, iracundior fuerit: non enim iracundus dicitur, qui tali in perturbatione iracundior est: sed potiùs aliquid passus dicitur esse: quare passiones talia non qualitates dicuntur. Textus. iij. ¶ Quartum qualitatis genus est figura, & ea quæ circa vnumquodq; est forma, & insuper rectitudo & curuitas, & quicquid est hisce simile: horum enim vnumquodque quale quippiam dicitur. Ex eo nanque quia triangulus, aut quadratum quippiam est, quale quid dicitur: & quia rectum idem idem est, aut curuum, forma etiam quodq; dicitur quale. Rarum autem & densum, & asperum atque lene, quale quidem significare quid videbuntur, à qualitatis tamen diuisione remota esse videntur: partium enim potiùs positionem videntur quandam significare. Etenim densum quidem ex eo quippiam est, quia partes ipsius sibiipsis propinquæ sunt: rarum autem ex eo, quia à sese distant: lene etiam est ex eo, quia recte partes sunt sitæ: asperum verò ex eo, quia quædam partium eminentes, quædam humiles sunt. Atque forsitan quidem & alius quispiam qualitatis modus videbitur esse: qui tamen maximè dici solent, tot fere sunt. Ea igitur quæ diximus, sunt qualitates,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt patet. Textus.v.

¶Qualia verò sunt ea, quæ denominatiuè ab ipsis, aut aliquo modo dicuntur. In plærisque igitur, quin potiùs ferè in omnibus, denominatiue dicuntur: vt ab albedine albus, à musica musicus, & à iustitia dicitur iustus, & in cæteris simili modo. ¶Sed in quibusdam ex eo, quia non sunt nomina qualitatibus posita, non fit vt ab ipsis denominatiue dicantur: vt aptus ad luctam, aut ad cursum, qui quidem naturali potentia talis dicitur, à nulla qualitate dicitur denominatiuè. Potentijs enim hisce quibus hi quales dicuntur, non posita nomina, sicut artibus, quibus militares aut cursores ob dispositionem dicuntur, sunt. Militaris enim dicitur ars, & cursoria, atque ab his ij qui disponuntur denominatiuè dicuntur. ¶Interdum etiam est positum & qualitati nomen, nõ tamen id quod ipsa quale dicitur, nomine illius denominatiuè dicitur. A virtute nanque honestus quispiam dicitur, ex eo sanè, quia virtutem habet, sed non denominatiuè dicitur à virtute. Non tamen in multis idipsum fit. Ea igitur qualia dicuntur, quæ à dictis qualitatibus denominatiuè, aut aliquo alio modo dicuntur.

Textus sextus. ¶Atqui contrarietas in qualitate esse videtur: iustitiæ nanque contrarium est iniustitia, & albedini nigredo, & cætera eodem modo. Ea etiam quæ ab ipsis qualia dicuntur, contraria esse videntur; vt iniustum iusto, & nigrum albo. Non tamen in omnibus hoc esse videtur: Flauo enim, aut fusco, aut talibus coloribus, quæ quidem sunt qualia, nihil est contrarium. ¶Ad hæc, si contrariorum alterum qualitas est, & reliquum omninò qualitas erit. Hoc autem ità esse patet ex singulis prædicamentis: nam si iustitia contrarium est iniustitiæ, atque iustitia qualitas est, est & iniustitia. Nam cæterorum prædicamentorum, neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, neque aliorum quicquam omninò, nisi qualitas iniustitiæ accommodatur. Eadem & in cæteris, quæ sunt in qualitate, contrarijs dici possunt.

Textus. vij. ¶At verò qualia ipsa gradus suscipiunt, ac magis talia minusve dicuntur: albũ enim aliud alio magis minusve dicitur, & iustum alio magis minusve. Et ipsa etiam intensionem suscipiunt: fit enim, vt album albius se euadat. Non tamen omnia, sed plurima conditionem hanc subire videntur. ¶Nam dubitauerit quispiam, si magis minusve iustitia dici possit, & de dispositionibus etiam cæteris simili modo. Sunt enim qui de talibus contendunt: iustitiam nanque aut iustitia, aut sanitatem sanitate magis minusve dici debere, haud omninò dicunt. Sed aliud sanitatem, iustitiamve, aut grammaticen, aut id genus dispositionem magis, aliud minus habere, concedunt admodum. Attamen ea quæ hisce qualia dicuntur, gradus sine controuersia suscipiunt, magisque talia atq; minus dicuntur. Iustior enim & sanior alius alio dicitur, & in cæteris simili modo. ¶Triangulus autem & quadratum, cæteræque figuræ, non videntur talem conditionem subire: nam ea quidem quæ trianguli rationem circulique suscipiunt, trianguli similiter aut circuli sunt omnia. Eorum verò quæ rationem hanc non suscipiunt, nihil alio magis minusve tale dicetur: non enim quadratum magis quàm altera ex parte longius, circulus est; quippe cùm neutrum circuli subeat rationem: atque simpliciter, si non subeant propositi rationem, alterum altero magis tale minusve minimè dicetur. Non ergo omnia qualia gradus suscipiunt, vt magis talia minusve dicantur.

Textus. viij. ¶Eorum igitur quæ dicta sunt, neutrum proprium qualitatis esse videtur, similia autem dissimiliaque per qualitates solas dicuntur. Simile enim quippiam cuipiam nulla alia profectò ratione esse videtur, quàm ea qua quale est. Quare proprium qualitatis erit hoc, ipsa simile atq; dissimile dici.

Textus. ix. ¶Non autem perturbari oportet, si quispiam nos duxerit de qualitate tractantes complura eorum quæ sunt ad aliquid cum qualitatibus ipsis enumerasse. Habitus enim & dispositiones ad aliquid esse dicimus. Etenim in omnibus ferè talibus genera quidem ad aliquid esse dicuntur, singularium verò nihil. Scientia nanque quę quidem est genus, hoc ipsum quod est alicuius dicitur esse: cuiusdam enim scientia dicitur: singularum verò scientiarum nulla id ipsum quod est alicuius dicitur esse: vt grammatica non dicitur alicuius grammatica, neq; musica cuiuspiam musica, nisi generis ratione ad aliquid & ipsę dicantur. Grammatica enim alicuius scientia dicitur, non alicuius grammatica: & musica cuiusdam scientia, non cuiuspiam musica. Quare singulæ nõ sunt, vt patet, ad aliquid: at quales singulis his dicimur: quippe cũ & has ipsas habeamus. Scientes enim ex eo dicimur, quia singularum aliquas scientiarum habemus. Quare singulæ erunt qualitates, quibus & quales qui eas habent dicuntur. At hæ non sunt ad aliquid, vti diximus. Præterea si quid idem, & quale & ad aliquid sit, in vtrisq; ipsum generibus collocari enumerariq;, haud absurdum erit.

Quòd

QVod prædicamentum hoc qualitatis, prædicamento ad aliqd fuisset præferendũ, id merito supra in dubiũ reuocatũ est: at cur post prædicamentũ ad aliquid ante sex vltima prædicamẽta collocẽtur, nulla est ambigẽdi causa. Cum eñ series prædicamentorũ ex ordine ad substantiã sumatur, & qualitas sit accidẽs inhærẽs substantię: sex vero vltima prædicamẽta sint res extrinsecus illi adiacẽtes, vt esse in loco aut in tẽpore. &c. manifestũ est qualitatẽ priorẽ esse illis. ¶Et præterea, q; substãtia corporea suapte natura est primũ ens moũs & mobile. ¶Prima autẽ cõditio mouentis & mobilis est quãtitas: vt eñ cap. de quãtitate dictũ est, substãtia sine quãtitate nec agere quicquã potest naturaliter nec pati: at quãprimũ est quãta, est moũs et mobile, quod est esse ad aliquid: motus vero ad formã nõ est nisi per qualitatẽ. Et hac ratione quatuor hęc prædicamẽta hũc ordinẽ prædicãdi de substãtia seruãt. Sed q; motus fit per actionẽ & passionẽ, tẽpore & loco. &c. post hęc sequũtur sex vltima. ¶Quatuor sunt huius capitis mẽbra. ¶Primũ est de qualitate in abstracto: alterũ vero de quali in concreto (inscribit nãq; hoc prædicamentũ (vt notauit Alex.) de qualitate & quali: sed tertiũ membrũ est de ꝓprietatibus qualitatis: atq; adeo in postremo determinatur dubitatio quędã. In primo mẽbro secundum numerũ specierũ qualitatis sunt quatuor textus: in secundo vnus: in tertio iuxta numerũ proprietatũ sunt tres: & in quarto, vnicus. Unde totum caput cõtinet textus nouem.

¶ In primo textu descriptione

qualitatis præmissa, exponit prima eius spẽs. Ait ergo, Qualitatẽ vero dico qua quales quidã dicũtur. Boetius vertit, Secundũ quã quales esse dicimur. In quo verbo primę personę Albertus censet esse mysteriũ, vt, dicimur, dicatur de hoibus in quibus sunt qualitates rã corporeę quãspirituales. Sed tñ neq; in Deo est nisi tertia persona: vt vertit Argyropylus: neq; Arist. mysteriũ aliud cogitauit: nisi q; qualitas est forma qua res dicunt quales: ad differentiã substãtię, qua res dicunt quid: & quãtitatis, qua res dicunt quãtę: & relationis, qua dicunt ad aliquid. Et ly qua, designat gen⁹ causę formalis. ¶Sed dubiũ est apud Boetiũ, q; si qualitas definiatur per quale, eadẽ ratione quale definietur per qualitatẽ, vt infra patebit. Si eñ quærẽti quid est qualitas, respõdetur esse id quo res est ẽlis: eadẽ ratione quærẽti quid est quale, respondebitur esse id quod habet qualitatẽ: & sic erit circulus in definitione, quod est vitiũ. 6. Topico. cap. 3. cõdemnatũ. ¶Boetius tamẽ ipse respõdet, q; hęc definitio nõ est quidditatiua et proprią: nã generalissima, vt supra dictũ est, non habẽt huiusmodi definitiones: sed est descriptio quędã quę datur per notiora quo ad nos: nã vt ait Cõmentator. 1. Physi. cõmento. 3. Compositũ notius est q; forma: & ideo notius est nobis albũ, quod videmus per se subsistere, quã albedo, quã nõ experimur quo modo distinguat ab albo: & in spiritualib⁹ notior est nobis sapiẽs, cuius opera cõspicimus, quã sapiẽtia, cuius entitatẽ solo intellectu attingimus. Et ideo infra describitur quale, per qualitatẽ, q; est notior q; ad naturã. ¶Nõ si q; arguat, q; quantitatẽ quinto metaphy. nõ definit Arist. per ordinẽ ad subm: sed per ordinẽ ad effectũ, qui est, seõm quantitatẽ res dividit: ergo pariter debuisset qualitatẽ definire. Respõdetur, q; nullus est alius gñalis effectus oĩm qualitatũ, quã afficere substantiã & denominare eã qualẽ. ¶Scdo notandũ est circa nomẽ qualitatis, q; ẽle vt Arist. docet. 5. meta. tex. 19. multipliciter dicitur. Uno modo oĩs differẽtia tã substantię quã aliorum quorumcũq; prædicamentorũ dicitur qualitas: q; p eã respondetur ad quęstionẽ factã per, quale. Et est qualitas respectu generis quod cõtrahit tanquam materiã ad esse speciei: vt in prædicabilibus expositũ est. Imo vniuersalia prædicamẽti substantię sunt quodãmodo qualitates respectu primę substãtię: q; significãt quale quid: vt cap. de Substãtia dictũ est. Alt vero istę nõ sunt simpliciter qualitates, sed secũm quid: nã vniuersalia significãt quale quid: & differentię significãt qualitatẽ substantialẽ. Secundo modo adhuc accipit, quale, vt distinguat cõtra essentiale. Et isto modo cõuenit oi prædicamẽto accidẽtis, respectu substãtię: de qua nouẽ prædicamẽta prædicãtur in quale: sed iste modus est generalis & nõ prius qualitatis. Tertio ergo modo accipitur qualitas vt distinguitur cõtra alia accidẽtia: & est affectio substãtię speciale cõstituẽs prædicamentũ: quod nõ habet aliud peculiare nomẽ quã qualitas, & isto modo accipit quale in definitione: vt sit sensus. Qualitas est qua res simpliciter & proprie dicunt quales. ¶Tertio notandũ est, q; Nominales definitionẽ hãc intelligũt nõ solũ primę intẽtionaliter de rebus: sed etiã secundę intẽtionaliter de terminis. Sed tamen cõtextus definitionis nõ potest terminis adaptari: nõ eñ iste termin⁹ albũ est forma qua dicimur quales: sed certe res quę est albedo. Nec spẽs qualitatis possunt adaptari terminis: quis eñ dicat, q; hoc nomẽ sciẽtia, est habitus, aut q; hoc nomẽ calor, sit passibilis qualitas: aut q; hoc nomẽ intellectus, sit potentia: aut q; hoc nomẽ triãgulus, sit figura. Igitur quãuis negarinon possit, quin termini ponantur in prædicamẽto: tamẽ definitiones qualitatis & specierũ eius manifeste intelligit Arist. de rebus. Terminis vero sunt in prædicamẽto tanquam noia & signa qualitatũ. ¶Præmissa descriptione qualitatis, subdit diuisionẽ eius in suas spẽs dicẽs, q; qualitas multipliciter dicitur. Non tamen, multipliciter, idẽ est quod equiuoce, sed idẽ quod generice: vt eñ cap. 4. expositũ est in genere quodãmodo latere equiuocationes: eo q; cõtinet species inęqualiter perfectas. Sensus ergo est, q; qualitas nõ est spẽs specialissima, sed est genus: cũ eñ qualitas dicitur de vniuersali in prædicamẽto substãtię, & de differẽtia substãtię & de quarto prædicamẽto, tũc dicit equiuoce: sed de suis speciebus dicit tanq; genus. Et prima eius spẽcies est habitus & dispositio. ¶Et differt (inquit) habitus a dispositione. q; habitus magis permanet et est diuturnior q; dispositio. Hęc est secũda particula huiꝰ textus (nã quatuor habet particulas) in qua explicat differentiã inter habitũ & dispositionẽ, q; solũ attendit ex hoc quod habitus est difficile mobilis, dispositio vero, facile mobilis. Et id primo explicat exẽplis. Sciẽtia inquit & virtutes sunt habitus: eo q; sunt difficile mobiles: sciẽtię eñ post q; mediocriter acquisitę sunt, cum difficultate dimouẽtur: nisi morbo aliquis forte maniã aut amentiã aut aliã id genus oblitionẽ scientiarũ incurrat. Cum ait sciẽtię autẽ virtutes, loquitur formaliter de sciẽtia ineſſe sciẽtię & virtute ineſſe virtutis: nã propter duos aut tres actus nullus dicit̃ scies simpliciter aut studiosus: sed solũ dispositus ad scientiã, vt habetur primo Ethi. cap. 7. sed ille dicit̃ scies aut studiosus qui habet habitũ & facilitatẽ ad operandũ. Dispositiones autẽ sunt vt calor & frigus: inter quę facilis est trãsmutatio: nisi forsan ob diuturnitatẽ huiusmodi qualitas versa sit quodãmodo in naturã: vt in hecticis quibus cõsuetudo caloris & febris fere naturalis facta est:

Qualitas multipliciter.

Nominales.

Habitus & dispositio.

Descriptio qualitatis.

cta est: & in paralyticis, vbi frigiditas magna etiam cũ difficultate dimouetur. Cur posuerit exemplũ de calore & frigore, quę ad tertiã potius speciẽ pertinere videnẗ, statim in quęstione videbiẗ. Errore forsan chalcographi deest in Argyropylo inter exempla dispositionũ, sanitas, quod est Gręce & in versione Boetij: addaẗ ergo textui. ¶ In tertia particula quę incipit, Patet autẽ. cõfirmat differentiã hanc ex vsu loquendi hoĩm: nã ea hoĩes habitus dicere solent, quę diuturniora sunt: ea vero appellãt dispositiões, quę facile mutãtur & transmutãtur. ¶ In quarta particula q̃ incipit: Sunt autẽ, addit ꝙ oĩs habitus est dispositio nõ tñ cõuertitur. In quo videẗ sibi ipse contradicere: nã hactenus dispositionẽ ex ęquo diuidebat, cõtra habitũ: nulla vero est cõtradictio: qꝛ dispositio vno modo est nomẽ generis ad omnẽ qualitatẽ qua homo bene vel male disponiẗ, siue facile sit, siue difficile mobilis: & hoc modo accipitur hic. Sed alio modo specialius accipiẗ vt distinguiẗ cõtra habitũ: & isto modo acceperat prius. Inopia enĩ noĩm est in causa vt nomen generis proprie accõmodetur speciei. Sicut spũs sanctus, quod cõuenit oĩbus personis diuinis, accõmodatur tertię. ¶ In textu scdo qui incipit, Aliud autẽ, subditur scda species qualitatis q̃ est naturalis potẽtia vel impotẽtia. Nec putet q̃s mysterio quopiã vocatã esse priorẽ, speciẽ, & hoc, genus: qꝛ hęc oĩa sunt genera subalterna habẽtia sub se alias spẽs: & ideo indifferẽter possunt vocari aut spẽs aut genera. In hac specie ponunẗ intellectus, volũtas. &c. & aptitudo naturalis ad luctã, vel ad cursum, vel ad sanitatẽ, vel ad morbũ: Boetius vertit ꝑ noĩa simplicia, vt pugilatores, cursores. &c. Ubi adnotandũ ꝙ pugil, aut cursor potest quis dici aut ab arte quã exercitatione & industria acquisiuit: & hoc pertinet ad primã speciẽ qualitatis: sed põt etiã q̃s esse cursor aut pugil ꝓpter naturales vires & agilitatẽ & membrorũ compaginẽ: & hoc pertinet ad hãc speciẽ. Et hoc est quod dicit Aris. ꝙ aptos hic vocat nõ ꝓpter facultatẽ aut habitũ acquisitũ: sed ꝓpter naturalẽ aut vim, aut imbecillitatẽ. Sunt enĩ aliqui suapte natura apti aut inepti ad aliquid agendũ vel patiendũ. Et vt Boetius tradit differẽtia hęc sumitur ex victoria formę super materiã aut econuerso: vbi enĩ forma bene dominatur materię, cõplexio & cõpago corporis fit apta ad exercitia corporea & ad resistendũ morborũ causis: qui hoĩes dicuntur salubres vt vertit Boetius: sed qꝛ hoc nomẽ nõ est tã latinum in hac significatione, Argyropylus per periphrasim vocat aptos ad sanitatẽ: nã sanus aut infirmus nec dicit habitũ nec naturalẽ potentiã, sed dispositionẽ primę spẽi. Si vero forma nõ plene dominetur materię: sed aliqua causa corporali impediaẗ, hoĩes nascuntur debiles & morbidi ęgre resistentes morborũ causis: & hęc dẽ naturalis impotẽtia. Explicat hoc alio exẽplo: vt durũ dicit naturalẽ potentiã resistentẽ diuisioni & corruptioni, molle autẽ dicit naturalẽ impotentiã. Ubi adnotato facilẽ potentiã passiuã potius esse impotentiã vt molle respectu diuisionis, & sic cũ respectu caloris: sed difficultas patiendi censetur naturalis potentia, vt durũ. Quemadmodũ ferrũ aut Adamas naturalẽ potentiã habet resistendi. Posuit Aristo. exemplũ in potentijs corporalibus: tũ qꝛ magis sensibiles: tum etiã qꝛ in spũalibus nõ ita occurrit exemplũ naturalis impotentię. Nihilominus sunt etiã potentię spirituales in hac specie, vt intellectus & voluntas. ¶ In tertio textu qui incipit, Tertium qualitatis, subiungitur tertia species qualitatis quę est passio vel passibilis qualitas, in quo textu sunt particulę sex in prima ponit exempla huius speciei. In obiecto gustus. s.

Naturalis potentia.

Passio et pas. q̃litas.

dulcedo & amaritudo (in Gręco est etiã acerbitas seu austeritas vt vertit Boetius qui est medius sapor) in obiecto tactus caliditas & frigiditas. In obiecto visus albedo & nigredo. Odorem & sonum quę sunt obiecta odoratus & auditus, credo nõ alio mysterio prętermisit, nisi vel quia hęc sufficiebant, vt statim videbimus, ad explicandas passibiles qualitates, vel quia odor & sonus non sunt nobis qualitates adeo notę: aut forsan quia odor vt ait Aristo. 2. de anima, tex. 93. easdẽ differentias & nomina sortitur quę sapor. Dicitur enim odor dulcis & amarus, & pariter sonus. ¶ In secunda particula quę incipit, Has igitur, reddit rationẽ nominis quare istę dicuntur passibiles qualitates, & primo ꝙ dicuntur qualitates probat ex definitiõe qualitatis supra posita hoc modo: Qualitas est secundum quã quales dicimur: sed his accidentibus dicimur quales (nam quęrenti quale est mel, respõdetur esse dulce: & qualis est nix, respondetur esse albã) ergo hęc accidentia sunt qualitates. ¶ At ꝙ dicuntur passibiles seu passiuę, ꝓbat statim in tertia particula quę incipit: Qualitates autẽ, ad cuius intelligentiã (quę longa est & subobscurior) notandũ est primo, ꝙ passibile dicitur a passione: sicut cõbustibile a cõbustione. Nam passio secundũ propriã significationẽ (quia est nomen verbale) dicit, motũ, vt ait Arist. 3. Physi. tex. 19. sed passibile dicit ordinẽ ad passionẽ. At passio vt significat motũ est duplex. s. vel corporalis vel spiritualis. Et vtraq3 est triplex. Generaliter enim passio idem est quod receptio alicuius siue perficientis subiectum siue disponentis ad corruptionẽ: & hoc modo illuminatio aeris, & acquisitio scientię dicitur passio, vt habetur. 3. de anima, text. 12. Proprie vero passio est transmutatio cũ abiectione contrarij: sicut calefieri quę disponit aquã ad corruptionem. Sed metaphorice motus appetitus, vt ira & gaudiũ, dicitur passio: vel quia est motus animę quã cõsequitur aliqua mutatio corporalis: vel quia non semper est in nostra potestate: sed voluntas per has passiones quodam modo patitur violentiam. At tamen quarto modo accipitur hic passio ab Aristo. quando distinguit inter passionem & passibilem qualitatem: non enim accipitur pro motu: sed pro qualitate quę est terminus motus, facile tamen transit, vt est rubor ex verecundia. ¶ Secundo notandum est, quod passibile a passione dicitur quadrupliciter. Primo modo passibile est subiectum quod patitur: sicut lignum est combustibile. Secundo modo accidens ipsum potest dici passibile in quãtum est forma qua subiectũ patiẗ. Tertio modo accipiẗ actiue, vt accidẽs dicaẗ passibile: qꝛ est causa passionis. Et quarto mõ qꝛ est effectus passionis. In pręsentiarũ passibilis qualitas nõ diciẗ primo modo: & qꝛ illud est manifestum, silentio prętermissus est primus modus ab Arist. Perspicuũ enĩ est dulcedinẽ mellis non dici passibilẽ qualitatẽ eo quod aliquid patiatur. Sed secũdo modo posset esse dubiũ, vtrũ dicatur passibilis, quia est forma qua mel patitur: & dicit Aristo. quod non est illa causa. Non negat quin recipiens dulcedinem aut albedinem aut calorem vere patiatur: sed hic solum intendit quod non est hęc ratio vt dicatur passibilis qualitas: qꝛ mel non efficitur dulce per passionem proprie dictam, cum non corrumpatur mel per dulcedinem: sed potius hęc sit natura & perfectio mellis: & eadem ratione neq3 ignis dicitur calidus, quia patitur calorem: neq3 homo risibilis, quia patitur risibilitatem, imo perficitur sicut aer per lumẽ. Restat ergo vt dicatur qualitas passibilis tertio aut quarto modo, & vtrunq3 asserit Aris. Dulcedo enim & caliditas dicuntur passibiles qualitates

Passio.

Passibile.

litates tertio modo: qꝛ. s. sunt causa passionis in sensibus: vt dulcedo in gustu & caliditas in tactu: sed tñ albedo & nigredo dicunẗ passibiles qualitates quarto modo: qꝛ. s. sunt qualitates resultãtes ex actione primarũ qualitatũ, & per ꝯñs sunt effectus passionũ. ¶ In quarta particula q̃ incipit, Nam qd. &c. ostẽditur, quo modo colores sint effectus passionũ: tã colores naturales, q̃ illi q̃ ex subita passione fiunt. Imo per hos secundos tanquã per notiores nobis manifestat priores. Ratio stat in hoc. Sicut experimur in motibus subitis hominũ, ita credendũ est fieri in naturalibus: sed ex motu subito verecundię experimur ruborẽ fieri in facie ꝓpter sanguinẽ, q̃ a corde profertur ad faciẽ: & ex metu cõspicimus pallorẽ relinqui in facie ex absentia sanguinis q̃ confugit ad cor: ergo & naturalis rubor, qui est in hoĩe fit etiã ex simili causa naturali: puta, qꝛ copia sanguinis a natiuitate fuit in facie: & alij pariter colores fiũt ex alteratiõe primarũ qualitatũ. ¶ Sed restat hic dubiũ ad maiorẽ intelligentiam tertię particulę. Color est causa passionis in visu, sicut dulcedo in gustu, & caliditas in tactu: ergo color est passibilis qualitas tertio modo, sicut dulcedo & caliditas. Itẽ sapor est effectus primarũ qualitatũ sicut color: ergo etiã dulcedo est passibilis qualitas quarto modo sicut albedo, & per cõsequens male posita est differẽtia inter sapores & colores. Respõdetur, ꝙ quãuis sapor sit effect⁹ passionis primarũ qualitatũ, nihilominus tamẽ qꝛ etiã est causa passionis in gustu: & ratio causę est dignior quã ratio effectus, diciẗ passibilis qualitas ꝑ ordinẽ ad sensum: colores vero, qꝛ nõ sunt in visu causa passionis proprie dictę (nã visus nõ afficiẗ colore per alterationẽ corruptiuã, sicut gustus & tactus) ideo colores nõ dicunẗ passibiles qualitates tanquã causę passionis: sed tanquã earũ effectus. ¶ Et hac de causa nõ posuit Aristo. nisi tria exẽpla passibilis qualitatis. s. caliditas & sapor, quarũ vna est qualitas prima: & alia qualitas scda, & ambę faciũt passionem propriẽ dictã in sensu: & itẽ color qui nõ facit proprie passionẽ in sensu. Odor enĩ eodẽ modo se habet ad odoratũ, sicut sapor ad gustũ (qꝛ etiã calefacit) sonus vero eodẽ modo se habet ad auditũ, sicut color ad visum: qꝛ nõ inficit, sed perficit sensum. ¶ Ex quo sequitur ꝙ quãuis omne obiectũ sensus sit passibilis qualitas huius spẽi, tñ nõ omne diciẗ passibilis qualitas ꝑ ordinẽ ad sensum: sed solũ obiecta tactus, & gustus & odoris: alia vero duo dicunẗ passibiles qualitates: qꝛ sunt effectus passionũ. ¶ In quinta particula quę incipit, Quęcũq3 igiẗ. &c. reuertiẗ Arist. ad propositũ huius textus, dicẽs, ꝙ illę qualitates quę sunt effectus passionũ, si sunt difficile mobiles, dicunẗ passibiles qualitates: siue fiãt ex passionibus naturalibus a natiuitate (vt nigredo Aethiopis & pallor cholerici) siue ex morbo diuturno id accidat: vt q̃ ex diuturna febre mansit perpetuo pallidus. Si vero sunt qualitates facile trãseuntes (vt in illo q̃ erubescit) dicunẗ passiones. Uocat passionẽ, qualitatẽ, quę est effectus passionis: qꝛ nõ habet aliud nomẽ quo illã distinguat a passibili qualitate: & solemus nomẽ causę attribuere effectui, sicut cõbustã domũ vocamus, cõbustionẽ. Probat hãc differentiã: qꝛ quãuis tam istę q̃ illę sint passibiles. i. effectus passionũ: tñ illę sunt simpliciter qualitates, hę vero nõ: nam ab illis dicimur quales, nõ tñ ab istis: nõ enĩ propter ruborẽ verecundię diciẗ iuuenis simpliciter rubeus, sed passus ruborẽ: tamẽ propter diuturnũ & perpetuũ ruborẽ, dẽ quis simpliciter rubeus: & per ꝯñs simpliciter qualis. ¶ In sexta particula q̃ incipit, Similiter & in aĩa. subiungit exemplũ scdm in qualitatib⁹ spũalibus: vc3 ꝙ illę q̃ sunt difficile mobiles, aut qꝛ sunt naturales aut ex infirmitate factę perpetuę, illę quidẽ sunt passibiles qualitates: vt insanus vel furiosus, vel a natiuitate vel ex infirmitate perpetu⁹: qꝛ illi simpliciter dicunẗ tales. Si vero sit passio facile transiens, illa nõ est passibilis qualitas, sed passio: vt si q̃s aliqua causa irasciẗ, nõ dẽ simpliciter iracũdus, sed passus motũ irę. Et accipiẗ hic passio, vt notatũ est, metaphorice. ¶ In textu quarto q̃ icipit: Quartũ qualitatis. subsequiẗ quarta & vltima spẽs qualitatis, quę est figura vel forma: vt rectũ, curuũ, triãgulus, quadrãgulus. &c. est enĩ qualitas conueniẽs soli substãtię corporeę ratione quãtitatis. Trãslatio Boetij habet, forma & circa aliquid cõstans figura. Unde aliquibus ambiguũ est, vtrũ cõstans, sit noĩatiuus adiectiuus de ly figura. i. figura cõstans, an accusatiuus adiectiuus de ly aliquid, vt sit sensus: Figura alicuius cõstantis & per se habẽtis terminũ suarũ partiũ, vt sunt sicca & dura: ad differentiã liquidorũ quę nõ habẽt propriã figurã: sed alienã cõtinentis vasis. At vero litera Gręca tollit hãc ęquocationẽ: est enĩ hyparchousa, adiectiuũ fœmininũ de ly forma (nam in Gręco figura poniẗ primo loco & forma in scdo) & est participium a sum, es, fui: quare nõ opus est trãsferre, cõstans, sed sine aliquo participio, vt vertit Argyro. & sit sensus, Quartũ genus est figura, & illa quę est vnius cuiusq3 rei forma. Nã qd Boetius trãsfert, circa aliquid, Gręce est circa singula, aut, circa vnumquodq3, Quomodo figura & forma differunt: item, an rarum & densum, asperum et lene, ad hoc pertineant pręedicamentũ: & an sint plures qualitatis species: quę omnia in hoc textu tanguntur, disputatione quęstionis elucidabimus.

Figura et forma.

¶ In textu quinto qui incipit :

Qualia vo sunt. sequiẗ scdm mẽbrũ hui⁹ capitis: vbi describiẗ q̃le. Sed dubiũ est q̃re cũ in cęteris p̃dicamẽtis nõ tractauerit Ari. seorsum de abstracto & cõcreto, id fecerit ꝓprie in hoc p̃dicamẽto. Rñdeẗ id par referre: s3 forte id fecit (vt colligiẗ ex Alexãdro) qꝛ q̃litas cõmodi⁹ describi nõ potuit q̃ ꝑ ordinẽ ad q̃le: & ideo tãq3 relatiua scdm dici descripsit alterũ ꝑ alterũ, vt q̃litas describereẗ ꝑ quale, qd est noti⁹ nobis: & q̃le ꝑ quãtitatẽ, q̃ est notior natura. Relatio vero definiẗ ꝑ ordinẽ ad terminũ: & quãtitas ꝑ ordinẽ ad diuisionẽ: & ideo nõ opus fuit illic tractare de abstracto & ꝯcreto seorsum. Uel forte cã fuit, ꝙ quãuis oẽ accidẽs denoĩatiue p̃diceẗ de subiecto, tñ id ꝑspicatius est in hoc p̃dicamẽto: nã in p̃dicamẽto quãtitatis nõ solũ substãtia dẽ quãta a quãtitate, sed ipsamet quãtitas, vt puta lineę & sup̃ficies, sunt quãtę ꝑ se. ¶ Atq̃ tres sunt particulę in hoc textu: in p̃ma. n. ponit descriptionẽ: & in cęteris explicat illã. Ait. n. ꝙ q̃lia sunt q̃ scdm has q̃litates denoĩatiue dicunẗ: aut quomõlibet aliter ab his. Tũc res denoĩatur ab aliq̃ accidẽte (vt ex antep̃dicamẽtis cõstat) q̃n abstractũ & cõcretũ cõueniũt noĩe in p̃ncipio & differũt in fine. Et ideo subiũgit Ari. ꝙ in plurimis q̃dẽ & fere in oĩb⁹, qualia denoĩatiue dicunẗ ęq̃litate: vt a cãdore cãdid⁹, & grãmatica grãmatic⁹, a iustitia iust⁹. &c. in aliq̃bus vero nõ est ꝓpria denoĩatio. Cuius causa potest esse duarũ altera. Aut qꝛ nullũ est nomẽ impositũ talis q̃litatis: aut qꝛ licet sit nomẽ impositũ q̃litati, nõ tñ habet ꝓpriũ denoĩatiuũ. In scda particula text⁹ explicat p̃mũ modũ in scda spẽ qualitatis. Enĩuero naturalis potẽtia pugilãdi aut currẽdi nõ habet nomẽ impositũ: nã pugilatores aut cursores nõ dicunẗ a naturali potentia: sed ab arte q̃ acquiriẗ in palęstra, q̃ pertinet ad primã speciẽ q̃litatis: sed ꝓpter inopiã noĩm explicamus etiã secundã speciẽ per noĩa primę spẽi. Nõ negat quin sint aliqua noĩa ali-

Quale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquarū potētiarū: vt intellectus, a quo ḡs dr intellectiuus: ⁊ sensus, a q̄ dr sensitiuus. ¶ In tertia parte q̄ incipit, interdū, aūt. ⁊c. addit scōm exemplū de virtute ⁊ studioso: quāuis em̄ virtus sit proprium nomē qualitatis, nō tn̄ habet ꝓprium denominatiuū: q; nō cōuenit in principio nois. Eodē mō a grāmatica sciētia, nō dr mulier grammatica denominatiue, sed equiuoce: q; est in totū similitudo vocis: ⁊ ideo cōcludit, q; qualia dicuntur a qualitatibus aut denominatiue, aut alio quouis modo. s. vel equoce, vel non secundum omnes conditiones denominatiui.

Contrarietas.

¶ In textu sexto qui incipit, Attrarietas. ⁊c. incipit tertiū membrū, vbi asserit duplr qualitati tres ꝓprietates: ⁊ prima explicat in hoc textu: q̄ habet duas particulas. In pma ponit ꝓprietas. s. ꝓprium est qualitati habere cōtrariū: vt albedo opponit nigredini: ⁊ iustitię iniustitia. Et rōe formarū cōuenit qualib⁹ ipsis: vt albo cōtrariat nigrū: ⁊ iusto, iniustū. Subiūgit tn̄ q; hoc nō est ꝓprium quarto mō: q; licet cōueniat soli, nō tn̄ oī: nam fauo inqt aut fusco nihil est contrariū. Ratiōe huius in qōne explicabim⁹: q; cōtrarietas est maxima oppositio inter ea q̄ maxime distāt, vt inter albū ⁊ nigrū, q̄ sunt extremi colores. ¶ In scōa particula q̄ incipit: Ad hęc. ⁊c. subdit, nō nouū ꝓprietatē (vt est in quorundā opinione) sed appendicē potię prioris. Et est, q; si vnū ex cōtrarijs est in prędicamēto qualitatis, ⁊ reliquū erit in eodē ⁊ nō in aliquo alio: vt si iustitia ⁊ iustū sunt in ꝑdicamento qualitatis, iniustitia ⁊ iniustū sunt in eodē ꝑdicamento. ¶ In textu septimo q̄ incipit: At vero. ⁊c. subdit scōa ꝓprietas q̄ est suscipere magis ⁊ minus. Amb⁹ em̄ istę ꝓprietates vbicūq; sunt germanę, vt cui adest vna, adsit ⁊ alia: ⁊ cui vna abest, alterā necesse sit abesse: q; remissio ex mixtione fit cōtrarioꝝ: ⁊ intēsio fit, eo q; vnū alterum depurat. Et probat dupliciter, q; albū suscipiat magis ⁊ minus: tū q; cōtingit vnū albū esse magis albū alio: tū etiā q; fieri potest vt idē successiue sit seipso magis aut minus albū. ¶ Subiūgit tamē q; hęc ꝓprietas, sicuti superior, licet cōueniat soli nō tn̄ oī. Est veruntamē de aliquib⁹ dubiū, ⁊ de aliis certū, q; nō recipiūt intēsionē. Dit ergo in scōa pticula text⁹, q; quāuis ql̄ia suscipiāt magis ⁊ minus, dubiū tn̄ est apud quosdā an accidētia in abstracto suscipiāt magis ⁊ minus: ⁊ inclinat magis in partē negatiuā, q; quāuis alicḥs sit magis aut min⁹ iust⁹, aut magis aut min⁹ san⁹: q; magis aut min⁹ participat iustitiā aut sanitatē: tn̄ iustitia ⁊ sanitas nō suscipiūt magis ⁊ minus: cū tn̄ vna iustitia non est magis iustitia ꝙ alia, aut vna sanitas magis sanitas. ¶ In tertia ꝑte text⁹ q̄ incipit: Triāgulus aūt. subdit, q; de aliḍbus ql̄itatib⁹, puta q̄ pertinēt ad quartā speciē, nulla est dubitatio: sed certū est q; nō suscipiūt magis ⁊ min⁹. Et manifestat hoc dupliciter: pmo in formis specificis, ⁊ scōo in gñicis. Dit. n. q; q̄cunq; suscipiūt definitionē triāguli aut circuli. i. duoꝝ ḡrūcūq; triāgulorū aut circulorū, neuter est magis triangulus ꝙ alter, aut magis circul⁹: vt triāgulus inęqualiū angulorū tā triāgul⁹ est, q̄z triāgulus ęqlaterus: ⁊ circul⁹ minor tā circul⁹ est ꝙ circul⁹ maior: ⁊ parit̄ inter diuersas figuras si dek q̄drangulū altera parte lōgius, tā figura est, ⁊ tā quadrangulū quā quadratū equilaterū. ¶ In textu octauo q̄ incipit: Eorū igitur. cōcluditur tertia ꝓprietas qualitatis, vz q; propriū est qualitati scōm eā similia aut dissimilia dici, vt duo alba sunt similia scōm albedinē, duo triāguli scōm figurā. ⁊c. Et ait, q; cum ꝓprietates superiores non sint ꝓpria quarto modo, quia non conueniunt omni: Hoc tamen est ꝓprium simpliciter quarto modo.

Magis ⁊ minus.

¶ In nono & postremo textu qui incipit: Non autē perturbari. mouet ⁊ terminatur vna dubitatio q̄ ex supradictis oritur. Cum em̄ in prędicamēto ad aliḍ collocauerat habitū ⁊ dispositionē, hic vero constituit illa tanquā primā speciē qualitatis, vt Arist. eandē rē in diuersis prędicamētis reponere cōtra eius doctrinā primo posteriorum. ⁊ex. 21. vbi ait prędicamēta debere esse impermixta. Ad q̄ dubiū respōdet dupliciter. ¶ Primo respondet, q; quāuis genus habitus, sit ad aliquid, tn̄ spēs sunt qualitates. Exempli grā. Sciētia quę est genus habitus refertur ad scibile tanquā mēsurabile ad mēsurā, vt dictū est: tn̄ grāmatica nō refertur ad scibile inquantū grāmatica, sed solū inquantū scientia. Q̄ est dicere, Hāmatica inquantū grāmatica non mensurat scibili: sed inquantū est quędā veritas q̄ cōsistit in adęquatione ad obiectū: ⁊ ideo scientia in cōmuni refertur ad scibile: est enim sciētia scibilis sciētia: ⁊ scibile, sciētia scibile: nō tn̄ dicimus, q; grāmatica est grāmaticabilis grāmatica. Eodē modo nō dicimus, q; theologia est theologicabilis theologia: q; solū inquantū scientia (cuius veritas cōsistit in adęquatione ad obiectū) mensuratur ab obiecto. Non negamus quin sciētię distinguant̄ specie ex diuersa inctione obiectorū, vt quęstione tertia proœmiali mōstratū est: sed dicimus, q; inquantū sciētię particulares nō dicūt relationē ad obiectū tanquā mensurabilis ad mensurā. Unde cōcludit Arist. q; ex eo habitus ⁊ dispositio posita sunt in prędicamento ad aliquid, q̄ in gñe dicuntur relatiue: sed ideo posita sunt in prędicamēto qualitatis, q; in spē nō dicunt relatiue. ¶ Secunda solutio est in calce textus, q; nō est incōueniens q; habitus ⁊ dispositio pertineāt ad duo prędicamenta: q; dicūt ⁊ relationē ⁊ qualitatē. ¶ Sed ne iterū huc reuertamur argt cōtra ambas solutiones. Contra primā: Spēs q̄ditatiue cōtinent sub gñe: ergo nō potest genus pertinere ad vnū prędicamentū, ⁊ spēs ad aliud. Et cōtra secundā argt: q; vt supra dictū est, respiciendū est ad significatum formale nois, ⁊ ad rationē formalē rei: ⁊ scōm illā ponēda est res in vnico prędicamēto. ¶ Ad vtrūq; rndet, q; relatiuū scōm esse, q̄ vere est relatiuū, nō pōt esse q̄ditatiue gen⁹ respectu qualitatis aut rei alterius prędicamēti: sicut em̄ quātitas nō potest esse genus substātię, ita nec ad aliquid, genus ql̄itatis: at sciētia nō est relatiuū scōz esse, sed scōz dici: ⁊ ideo vere nō est in prędicamēto ad aliquid. Sed q̄ determinat hic Arist. id solū est, q; stat genus dicere respectū quē nō dicit spēs: nō q; ille respectus sit de quidditate gñis: alias esset etiā de quidditate spēi. Et ad hūc sensum dicit in secunda solutione, q; nō incōuenit idē esse in diuersis prędicamentis: in vno quidē vere secundū esse: ⁊ in alio quodammodo extrinsece: ⁊ ita scientia secundum esse est in prędicamento qualitatis: licet eius quidditas exprimatur per respectum qui pertinet ad prędicamentū relationis.

Quæstio vnica.
Vtrū textus de qualitate sit verus.

Parte negatiua arguit: primo cōtra sufficientiā specierū qualitatis. Dispositi⁹ est generale nomen conueniens oī qualitati: nā ois qualitas disponit subiectū: quę si sit diutur nior hęret per modū habitus: ergo habitus ⁊ dispositio nō faciūt singularē speciē. Et secundo. Ois qualitas cuiuscunq; speciei est actiua: nā aliquis habit⁹ est actiuus, ⁊ calor, q; pertinet ad tertiā speciē, ⁊ figura aliqua est apta ad motū: vt figura circularis velocius mouet ꝙ angularis: ergo ois qualitas est potētia, ⁊ p ꝙns potētia nō facit singularē speciē. Et tertio. Ois ql̄itas est trus passionis: nā ois de se ꝑducitur per alterationē: ergo passio vel passibilis qualitas nō est particularis species. Et ḡrō. Ois ql̄itas est forma subiecti, ergo forma nō facit singularē speciē. ¶ Et cōfir. Ari. in fine ḡrię spēi insinuat esse alios plures modos, q; spēs ql̄itatis ꝙ isti q̄uor: ergo numer⁹ est insufficiens. ¶ Secō principaliter argt. Habitus dr ab habēdo: habere vero nō solū ꝑtinet ad qualitatē, sed ad alia etiā ꝑdicamēta: dicim⁹ em̄ habere q̄titatē, vestē, amicū. ⁊c. ergo habit⁹ nō est ꝓma spēs ql̄itatis. ¶ Et cōfir. Habit⁹ ⁊ dispositio solū differūt penes difficile ⁊ facile remouerī: sed hę sunt accidētales dię q̄ nō mutāt speciē: ergo nō debuisset Arist. in duo mēbra dividere ad modū duarū spērū. ¶ Tertio ꝑncipaliter argt cōtra secōaz speciē. Vel secōa spēs differt a ꝓma in hoc q; ql̄itas secōe spēi est actiua: ⁊ ql̄itas ꝓme spēi nō est actiua: ⁊ hoc nō, q; sunt multi habit⁹ actiui vt sciētia ⁊ virtutes. Aut in hoc q; ql̄itas secōe spēi est ql̄itas a natura, sed qualitas ꝓme spēi est acquisita: ⁊ hoc nō, q; multę sunt ql̄itates prime spēi etiā naturales: vt sanitas ⁊ pulchritudo: ⁊ ecōuerso aliqua est potētia aduētitia: vt character sacramētalis quē S. Th. 3. p. q. 63. ar. 2. reducit ad secōam speciē ql̄itatis. Aut differunt penes subiūm, ⁊ hoc nō: q; vtriusq; spēi ql̄itates sunt ⁊ in aīa ⁊ in corpore, vt habet in litera: ergo secōa spēs nullo mō differt a ꝓma. ¶ Et cōfir. ꝓmo Arist. 5. me. tex. 19. vbi tractat de ql̄itate, solas alias tres spēs posuit ꝓ termissa secōa: ergo nō debuisset hic illā interponere. ¶ Et cōfir. secō: Impotētia solū dicit ꝓuationē potētię: ergo potētia ⁊ impotētia nō sunt duę ql̄itates differētes spē: ⁊ per ꝙns nō debuit explicari duobus noibus: nā ꝓuatio vt cecitas nō ponit in ꝑdicamēto de p se: sed reductiue vbi ponit visus. ¶ Quarto ꝓncipaliter argt cōtra tertiā speciē. Caliditas ⁊ frigiditas ponunt ab Ari. in ꝓma spē: ergo nulla fuit rō, vt ꝓpter has qualitates sensibiles ꝙstituerek tertia spēs. ¶ Et cōfir. Passio ⁊ passibilis ql̄itas nō differūt spē, sed solū scōm esse remissum ⁊ intēsum: ergo illa spēs nō est bimēbris. ¶ Quinto ꝓncipaliter argt cōtra quartā speciē. Aut forma accipit illic gñaliter: ⁊ sic nō est ꝓpria spēs ql̄itatis, cū ois ql̄itas sit forma: aut accipit spāliter ꝑ figura q̄titatis: ⁊ tūc nulla est dīa inter figurā ⁊ formā: ⁊ p ꝙns spēs illa nō habet duas partes. ¶ Et cōfir. Asperū ⁊ lene dicūt figurā: ergo male excludunt ab Arist. ab illa spē ql̄itatis. ¶ Probat añs, q; sicut curuū est id cuius mediū exit ab extremis, ⁊ rectū cui⁹ mediū nō exit ab extremis: ita asperū est cui⁹ partes supficiales inęql̄iter ꝓmi nēt alię alijs: ⁊ lene est cuius partes equali supficie terminātur: vñ sicut rectū ⁊ curuū pertinēt ad hāc speciē, ita asperū ⁊ lene. Rarū vero ⁊ dēsum vident ꝑtinere ad secundā speciē: sicut molle ⁊ durū. ¶ Ad scōm mēbrū text⁹ attinet, cōtra primā ꝓprietatē sexto ꝓncipaliter argt. Cōtrarietas nō cōuenit oī qualitati: vt Aris. ipse cōfitet: nec cōuenit soli: ergo nullo mō est ꝓprium ql̄itatis. ¶ Probat scōa pars antecedētis. Aut cōtrarietas accipit large, vt includat ꝓuatiue ⁊ relatiue opposita: ⁊ has manifestū est cōuenire dīis subst̄ātialibus, vt rationale ⁊ irrationale, ⁊ relatiuis, vt sursum deorsum. Aut accipit ꝓprie ꝓ illis accidētibus quę se circa idē subm̄ expellūt: ⁊ hęc solū cōuenit duab⁹ ꝓmis qualitatib⁹. s. caliditati ⁊ frigiditati: quare male positū est exēplū de albedine ⁊ nigredine, quę cū nō sint qualitates actiuę, nō ꝓprie cōtrariant: aut si cōtrariant, eadē ratione flauū ⁊ fuscū cōtrariant: q; medij colores nō possunt esse in eodē subiecto sicut nec extremi. ¶ Septimo cōtra secundā ꝓprietatē argt. Aut intēsio fit p additionē grad⁹ ad gradū ad modū noialiū, aut p maiorē radicationē in subiecto. Si ꝓmū, nulla esset vna qualitas q̄ intenderet: vt infert Burle⁹: nā gradus ꝑexistēs nunq; est maior: sed aggregatū ex illo ⁊ superueniēte: si scōm, tūc argt sic: Ghiale est oīb⁹ accidētibus inesse subiecto: ergo ghiale est oībus magis aut min⁹ radicari in subiecto: ⁊ p ꝙns nō est hoc ꝓprium qualitatis: sed conuenit etiā quantitati ⁊ relationi. ¶ Et cōfir. Subm̄ recipit magis ⁊ minus rōe qualitatis: ergo a fortiori si cōcretū recipit magis ⁊ minus, ⁊ abstractū recipit magis ⁊ min⁹: q̄ est cōtra determinationē Arist. ¶ Octauo tandē argt cōtra vltimā ꝓprietatē. Non soli qualitati cōuenit scōm eā res esse similes aut dissimiles: ergo nō est hoc ꝓprium quarto mō: vt Aris. intēdit: nā substātię eiusdē spēi sunt similes in spēscōm rationē substantię: imo ꝓpterea gñatio aliqua dr vniuoca, q; substātia generi est similis substātię generātis. Itē duę paternitates sunt similes, ⁊ paternitas ⁊ filiatio dissimiles in gñe relationis: ⁊ due calefactiones sunt similes, ⁊ calefactio ⁊ frigefactio dissimiles in gñe actionis. Imo in Deo, vbi nulla est qualitas, filius est similis patri.

¶ Ad quæstionē veluti ad superiores affirmatiue rndetur. Et ideo in primo articulo quęstionis rndebimus ad quinq; argumēta ꝓtra spēs qualitatis: ⁊ in scōo articulo ad alia tria cōtra tres eius ꝓprietates. Circa materiā primi argumēti Boetius ꝓpter authoritatē Arist. adductā in cōfirmatione censet alias esse plures spēs qualitatis: sed q; Arist. introductionis mō hic rē tractanit, nō enumerauit oēs: vt nos alatos relinqueret ad alias perscrutandas. Nihilominus vt Ammonius ⁊ alij dicūt, credendū nō est Aristotelē, qui vbiq; copiosus est, speciē aliquā ptermisisse. Moiales vti solēt distinguūt quatuor istas spēs per cōnotationes nominū. Aiūt enim q; quatuor istę spēs nihil aliud sunt quā quatuor binarij nominū nō coincidentes in sua significatione: vt hi termini habitus, dispositio. ⁊c. At manifestissimū est Aristotelē nō loqui hic de noibus vt patet inspicienti exēpla litere. Momen em̄ habitus, nō est difficile mobilis, sed res q̄ est habitus: nec naturalis potētia est nomē, sed aptitudo naturalis: nec passibilis qualitas est nomē, sed accidēs immutatiuū sensus: itē q; noia solū ponunt in prędicamēto tanquā signa rerū. ¶ Petit ergo argūi vnde sumat sufficientia quatuor specierū qualitatis, vt nec plures sint nec pauciores. Quā S. Tho. prima scōe. q. 49. ar 2. impugnata opinione Simplicij, egregie deducit hoc mō: Ratio qualitatis est esse modū substātię: ⁊ modus scōm Augustinū super Genesim est mēsura rei. i. terminatio alicuius potētię rei. Unde q; potētia materię terminat̄ per formā, differētia substātialis quę sumitur a forma dicitur qualitas substātialis rei. Et eadē ratione modus accidētalis terminās aliquā potentiā subiecti, appellatur qualitas. Modus autē istę potest sumi vel in ordine ad naturā subiecti, vel in ordine ad eius actionem, vel in ordine ad eius quantitatē. Si sit modus rei in ordine ad naturā, pertinet ad primā speciē: vnde habitus vel dispositio est qualitas perficiēs subm̄ secundū suā ꝓpriā naturā. Exēpli gratia. Propria natura ⁊ perfectio aialis cōsistit in vita: sanitas ergo (puta debita proportio humorū) quę perficit rem ad istū finē, pertinet ad primā speciē qualitatis. Itē ꝓpria natura aię inquantū rationalis est vita secundū

Ad primū.

Sufficientia specierum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cundū rationē: habitus ergo tā intellectus q̄ voluntatis, q̄ perficit animā ad istū finē, pertinēt ad p̄mā speciē qualitatis. Et ad eādē pertinēt eozū cōtraria, s. gritudo ꝛ iniustitia ꝛ reliqua id genꝰ. Ar̄i. 7. Phy. tex. 17. habitus inquit est dispositio p̄fecti ad optimū. i. qualitas disponēs q̄ habet esse naturale ad optimū eius finē. Si vero sit modꝰ seu determinatio subiecti scōm actionē ꝛ passionē, tunc si pertinet ad p̄incipiū operatiōis, est naturalis potētia vel impotētia pertinēs ad secūdā speciē: q̄ si sit tꝰus actionis, p̄tinet ad tertiā speciē: est em̄ passibilis q̄litas id qō p alterationē p̄ducit. Attamē si modꝰ sit determinatio subiecti quantū ad quātitatē, tūc est figura vel forma. ¶ Hinc sequit rō ordinis harū specieꝝ. Et em̄ q̄ natura subiecti p̄supponit actionē ꝛ passionē ꝛ quātitatē, accidēs qō est modꝰ rei quo ad eius naturā cōstituit p̄mā speciē: ꝛ modus dicēs p̄incipiū actiōis cōstituit secundā: ꝛ q̄ dicit terminū actionis cōstituit tertiā: ꝛ tandē modꝰ quātitatis cōstituit quartā. ¶ Ad p̄imū ergo arḡm rn̄detur, q̄ quāuis ois q̄litas cuiuscunq̄ speī sit dispositio subiecti, tn̄ dispositio, vt p̄tinet ad p̄mā speciē, dicit dispositionē subiecti in ordine immediate ad propriā naturā. Figura aut̄ de se nō dicit ꝓuenientiā aut discōueniētiā ad naturā: impertinēs. n. est quātitati vt habeat figurā triāgularē aut q̄drangularē: ꝛ pariter color q̄ est tertię speī de se nō dicit ꝓuenientiā aut discōueniētiā naturę rei. Si tn̄ figurā aut colorē accipiam⁹ in quantū cōueniūt naturę rei, p̄tinēt ad p̄mā speī: vt pulchritudo q̄ dicit debitā appositionē mēbroꝝ ꝛ colorū scōm naturā huī⁹ aut illi⁹ speī aāalis, p̄tinet ad p̄mā speciē: ꝛ pariter deformitas. Neq̄ potentia vel impotētia dicūt immediatū ordinē ad bn̄ vel male esse naturę: sed ad agendū vel patiēdū simpliciter. Eodē mō rn̄detur ad alias duas partes argumenti: quāuis. n. ois qualitas sit actiua, tn̄ p̄ma vel scḋa vel tertia speī nō dicūt de se ordinē ad actionē, sed solū scḋas speī: ꝛ quāuis oēs q̄litates, p̄ducerent̄ q̄ aliquā actionē, tn̄ solū tertia speī dicit formaliter, q̄ sit causa vel tꝰus passionis. Sed ad vltimū mēbrū rn̄deť, q̄ forma q̄ cōstituit q̄rtā speciē non accipit̄ gn̄aliter, vt q̄libet accidēs dr̄ forma subtī: sed spāliter, vt est tꝰus quātitatis. ¶ Ad cōfir. rn̄deť, q̄ illa ꝛba Ari. nō innuūat plures esse speī q̄litatis, sed auctoritas eius ꝛ grauitas est similia ꝛba in fine cuiuscūq̄ tractat⁹ Ad scōm. adiscere: ac si rē nō absolutā p̄stitisset. ¶ Ad secundū p̄incipale rn̄det S. Tho. p̄ma scōe. q. 49. ar. 1. q̄ quāuis habitus dicat̄ ab hēre, pōt tn̄ dici tripliciter: et est ad literā distinctio Ari. 5. me. tex. 28. Mā vno mō habere idē est q̄ habitio, qua vna res hēt aliā inter q̄s nihil mediat nisi sola relatio, aut possessionis aut queuis alia vt hal⁹re seruū, habere pecuniā: ꝛ hoc nō cōstituit p̄dicamentū spāle: sed est ꝺditio cōis q̄ facit vltimū postp̄dicamentū. Scḋo mō est habitio q̄ vna res habet aliā inter quas mediat aliq̄d, quasi p̄ modū actiōis aut passiōis licet nō sit vera actio: sicut esse vestitū, calciatū, armatū: nā esse vestitū non dr̄ simpliciter hēre vestē p̄mo mō, sed hēre illā vestitā. Et hoc est vltimū p̄dicamentū. Tertio mō accipit̄ habit⁹, p̄ q̄litate qua res aliqualiter se hēt in seipsa, vel in ordine ad aliud cōuenienter ad naturā suā: ꝛ hęc p̄tinet ad p̄mā speciē q̄litatis. ¶ Ad cōfir. rn̄det S. Th. loco mō citato ad tertiū arḡm dicēs, q̄ dispositio vno mō accipit̄ gn̄aliter, vt notauim⁹ in expositione p̄mi text⁹, p̄ dispositione quacūq̄, siue facile siue difficile sit remouibilis: ꝛ sic est genꝰ ad habitū. Alit em̄ Ari. 5. me. tex. 25. q. habit⁹ est dispositio qua ds male vel bene disponit. Alio mō accipit̄ spāliter, vt diuidit cōtra habitū. Boeti⁹ vero ꝛ antiqui oēs nullā aliā cōstituūt differentiā inter habitū ꝛ dispositionē, nisi illā q̄ est inter perfectū ꝛ imperfectū in eadē spē: vt eadē qualitas sub esse remisso sit dispositio, ꝛ subesse intēso sit habit⁹: scōm ds habit⁹ ꝛ dispositio nō differūt spē. Alt S. Th. illic oculatius li- habitus ꝛ terā Aris. cōtēplatus dicit, q̄ differūt spē: vt habit⁹ dispositio. sit illa qualitas q̄ ex gn̄e suo est difficile mobilis: q̄ ex gn̄e suo nō habet faciles causas corruptionis: vt sunt habitus intellectus, ꝛ appetitus: quorū exēpla ponit Aris. Sciētia em̄ inq̄t ex gn̄e suo nō habet cōtrariū q̄ facile ipsam corrūpat, nisi vehementi aut diuturno morbo quis incidat in amentiā. ¶ Ubi animaduertendū est, q̄ Aris. nō vtiť hic noīe sciētię generaliter: sed ꝓprie vt distinguit cōtra opinionē: nec sciētia dr̄ difficile mobilis solū ꝓpter intensionē, sed q̄ sciētia gn̄atur p̄ demostrationē, q̄ vnico actu cōuincit intellectū ꝛ gn̄at habitū: vt notat S. Th. p̄ma scōe. q. 51. ar. 3. ꝛ ideo nō hēt causas corruptionis cōtrarias: sed solū p̄ obliuionē. Et̄ opinio quātūcunq̄ sit intēsissima, nō est ex gn̄e suo difficile mobilis, neq̄ est habit⁹: q̄ rōne probabili corrūpitur. Terū est tn̄, q̄ quāuis sciētia vnico actu gn̄etur quantū ad vsum intellect⁹, tn̄ vt hęreat memorię, indiget (vt dicit illic S. Tho.) aliqua assiduitate: ꝛ hoc est qō dicit hic Aris. q̄ si quispiā mediocriter scientiā acquirat, tūc est difficile mobilis: ꝛ idē est de virtutibus moralib⁹: nā virtus ex gn̄e suo dicit cōnexionē cū p̄udētia ꝛ sedatas passiones: ꝛ ideo ex gn̄e suo nō habet cōtrarias causas corruptionis in eodē subiecto: sed tn̄ calor febrilis aut frigiditas ex gn̄e suo facile corrūpitur a cōtrario: nisi ob diuturnitatē efficiatur quodā mō naturalis: sicut hectica q̄ est calor cōfirmatus: ꝛ paralysis, q̄ est cōfirmata frigiditas, ꝛ pariter sanitas ex gn̄e suo est dispositio. Quo fit, vt sciētia ꝛ virt⁹ q̄ ex gn̄e suo dicit habitū difficile mobilē, de p̄accidēs in p̄incipio acq̄sitionis habeat modū dispositionis: ꝛ ecōuerso calor ꝛ frigus, ꝛ sanitas q̄ ex gn̄e suo dicūt dispositionē, p̄accidēs efficient̄ habitus. ¶ Rationē horū noīm possumus assignare, q̄ cū habitus dicat̄ ab habere: ꝛ res nō habeat̄, nisi firmiter teneatur, dispositio nō habet nomē habitus quoadusq̄ firmiter teneat̄, aut nos teneat. Mā in bonis ꝛ cōueniētibus nos tenemus habitū: in malis vero ꝛ discōueniētibus, ipsi nos habēt, vt hī. 5. me. t. 28. Et hęc ad cōfirmationē. ¶ Circa tertiū p̄incipale notandū est: Ad tertiū. q̄ inter p̄imā ꝛ secundā speciē nō est hęc dr̄ia, q̄ sola qualitas scḋe speī sit actiua: ꝛ q̄litas p̄me nō sit actiua: licet ex ante dictis q̄s in hoc possit falli: eo q̄ qualitas p̄imę speī dicit ordinē solū ad naturā ꝛ bene esse rei: qualitas vero scḋe speī dicit potētiā ꝛ virtutē agēdi aut patiēdi. Mō em̄ inquā hęc est differētia, vt ait S. Tho. loco citato ar. 3. nā quāuis habit⁹ immediate disponat rem ad bene esse, dupliciter tn̄ cōuenit habitui vt sit actiuus. Uno mō mediate: q̄ quod disponit rē ad bene esse, disponit mediate ad bene operari: sicut sanitas disponēs ad esse, mediate, disponit ad robuste agere. Secundo modo habitus potest esse actiuus ratione subiecti. Exēpli gra. Habitus qui est in potentia, puta intellectu aut voluntate, eo q̄ disponat potentiā ad bn̄ esse: ꝛ bene esse potentię per se est bene operari, est operatiuus ratione subiecti. ¶ Neq̄ differunt secundo modo tacto in argumēto, vt arḡm probat: tametsi Simplicius ita crediderit, propterea q̄ Aris. secundā speciē appellat qualitatē naturalē, nō tamē p̄imā. Ratio em̄ huius appellationis fuit: tū q̄ nō potuit illā significātius discernere a p̄ima: aptitudo enim luctandi p̄imę ꝛ secundę speciei nō differt, nisi q̄ illa est abarte, ꝛ hęc a natura: tū etiā q̄ apud Aristotelē nulla est qualitas secundę speī nisi naturalis aut facta naturalis: in p̄ima vero sunt ꝛ naturales ꝛ acq̄site.

¶ Neq̄ differunt tertio modo, vt opinatus est Alexander, qui credebat in p̄ima specie solas esse qualitates spāles ꝛ in scḋa corporeas: vt dicēs q̄ Aris. posuit exēplū de sanitate ꝛ gritudine: non q̄ p̄tineāt ad p̄imā speciem, sed per modū exēpli: q̄ sicut gritudo ꝛ sanitas sunt facile mobiles, ita se habet dispositio ad scientiam. Sed re vera vt S. Tho. 1. 2. q. 50. art. 1. meminit, negari non potest quin sanitas ꝛ gritudo sint qualitates p̄imę speciei, nam eodem modo posuit Aris. exēplū de illis sicut de scientijs.

Dr̄ia inter p̄mā ꝛ secūdā speciē. ¶ Differentia igitur formalis sumēda est inter p̄imā ꝛ secūdā speciē ex definitione habit⁹. 5. me. tex. 25. vbi ait Ari. q̄ habitus est dispositio qua aliquid bene vel male disponit. Itaq̄ potētia solū dicit p̄incipiū operādi, vt abstrahit a bene vel male, ꝛ cōueniēter ꝛ discōueniēter: sed habit⁹ vel dispositio dicit bn̄ vel male. Ut em̄ ait S. Tho. 1. 2. q. 49. art. 2. in sola p̄ima specie qualitates reperiť hęc differentia, bn̄ vel male: eo q̄ bonū vel malū dicit ꝓueniētiā vel discōueniētiā naturę rei: quā sola p̄ima spēs q̄litatis significat. Exēpli gra. Intellectus, de se non dicit nisi solū p̄incipium intelligendi, siue bene siue male: sed scientia, q̄ pertinet ad p̄imā speciē est habitus bene ꝛ faciliter operādi: ꝛ erro⁹, est habitus male operādi: ꝛ similiter virtus ꝛ vitiū. ¶ Ad cōfir. autem rn̄det illic S. Tho. ꝛ Cōmentator, q̄ Arist. 5. me. non meminit potentię inter species qualitatis: eo q̄ parum ante tex. 17. tractauerat de illa sub p̄opio noīe potentię: hic autem cōnumerat inter species qualitatis, q̄ ſm potentiā etiā dicimur quales. Quęrēti. n. qualis est hō, cōgruer rn̄detur, q̄ sit aptus aut inept⁹ ad luctā, robust⁹ aut imbecillis, aut q̄ lapis sit durus aut mollis. ¶ Hinc fit, vt quēadmodum in p̄ima specie subalterna habitus ꝛ dispositio sunt ex genere suo species distinctę, ita et in hac, naturalis potētia ꝛ impotētia. Neq̄ impotentia solū dicit p̄iuationē sed positiuā qualitatē: vt ęgrotatiuū ꝛ molle. ¶ Restat tn̄ dubium circa tertiū mēbrū argumenti: vr. n. q̄ habitus nullus sit in anima, sed oīs habitus debeat esse in subiecto diuisibili: nā Aris. 5. me. tex. 24. anteq̄ dixisset q̄ habitus est dispositio, p̄miserat, q̄ dispositio est ordo habentis partes. Ān sit vt habit⁹ nō sit nisi in subiecto habēre partes. ¶ Hoc⁹ est in hac materia subobscur⁹. Ipse tn̄ se exponit si recte intelligatur. Ait em̄ q̄ dispositio est ordo habētis partes, aut in ordine ad locū: ꝛ hęc pertinet ad p̄dicamentum situs: aut ſm potentiā, ꝛ hic est habitus corporalis: vt sanitas q̄ est proportio humoꝝ quos vocat partes: aut ſm speciē, ꝛ hic est habit⁹ operatiu⁹ aię. Uocat em̄ partes animę potētias eius per quas ex sua natura indifferens est ad plura, ꝛ ad bene vel male operādū. At qui sensus est q̄ res non indiget habitu operatiuo qn̄ suapte natura determinata est ad vnū, vt calor ignis nō est habitus, q̄ ignis a natura determinat ad vnico modo operandum: sed tn̄ scientia ꝛ virtus sunt habitus determinātes potētias q̄ sunt partes aię de se indifferētes: determinātes (inquam) ad bn̄ vel male operādū. ¶ Ad quartum p̄incipale rn̄det S. Th. quęstione citata, ar. 2. ad p̄imū argumētū: q̄ si calor ꝛ frigus accipiātur absolute vt solū dicūt ordinē ad passionē cuius sunt causa aut effect⁹, tūc pertinēt ad tertiā speciē. Si vero accipiant̄ tāquā cōuenientia, aut discōueniētia naturę subiecti, tūc pertinent ad p̄imā speciem. Exēpli gratia. Calor ꝛ frigus vt sunt obiecta sensus sunt passibiles qualitates: sed febris q̄ est calor discōueniēs naturę, p̄tinet ad p̄imā speciē: vt ephimera ꝛ tertiana q̄ facile est trāsmutabilis est dispositio: hectica vero est habitus. Eodē modo frigus disponēs ad paralysim est dispositio: sed paralysis ꝺfirmata est habitus. Aut admodū paulo ante dixim⁹, ſm quāuis figura simpliciter ꝛ color sunt in quarta ꝛ tertia specie: tn̄ pulchritudo q̄ dicit proportionē cōuenientē naturę est in p̄ima specie. ¶ Ad confir. rn̄detur, q̄ in hac tertia specie forsan nō est dr̄ia specifica ex gn̄e iter passionē ꝛ passibilē qualitatē: rubor enim ex verecūdia aut naturalis nō vr̄ ex gn̄e differre specie (cuius oppositū nō sit oīno improbabile) fuit tn̄ necessariū diuidere in duo mēbra: q̄ differūt aut ex parte causę aut ex parte subiecti penes facile ꝛ difficile mobile. Rubor em̄ q̄ est ex motu verecūdię, aut pallor ex metu nunq̄ possunt esse passibiles q̄litates: q̄ ratio ne causę habēt vt facile trāseāt. Calor vero in igne ꝛ frigiditas in aqua ratione subiecti habent, q̄ sint passibiles qualitates: nam sunt naturales subiecto a quo non remouētur nisi per corruptionem subiecti. Ar̄i S. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 2. dicit, q̄ in trib⁹ p̄oribus speciebus inuenitur hęc dr̄ia. s. facile ꝛ difficile mobile: eo q̄ hmōi qualitates aut sunt p̄incipia aut termini actionum. In quarta vero, nō inuenit: q̄ figura est terminus quātitatis, quę de se non est actiua: ꝛ ideo figura nec acquiritur nec deperditur per se, nisi ex mutatione quātitatis. ¶ Ad quintū varij sunt modi rn̄dendi. Expositores huius rempestatis fere dicunt formam ꝛ figuram differre: q̄ forma sit modus quātitatis discretę: vt par ꝛ impar. Figura vero est tꝰus quātitatis cōtinuę: vt triangulus. Hęc tn̄ expositio nullum habet fundamentum, neq̄ in significatione nominū (q̄ forma de se non magis significat modum quātitatis discretę q̄ continuę) neq̄ in Aristotele, cuius verba sunt: Quartum genus est figura ꝛ vniuscuiusq̄ rei forma: vbi insinuatur q̄ forma est qualitas rei continuę. Boetius dicit, q̄ forma accipitur hic p̄o qualitate a qua homines dicūtur formosi: ita vt forma sit decor superadditus figurę: sed certe hoc est falsum: nam pulchritudo, ꝛ deformitas pertinent ad p̄imam speciē vt dictum est: cum dicant rei cōueniētiā. Albertus dicit, q̄ solū differūt ratione, vt forma dicatur figura rei inquantū cōueniēs speciei ꝛ formę substantiali: figura vero dicatur inquantum est terminus quātitatis. Sed hoc etiā videť falsum: nā figura inquātum cōuenit speciei, pertinet ad pulchritudinem. ¶ Ut ergo exp̄asi Aris. cōiecere possum, figura ꝛ forma differunt: q̄ figura dicit superficiem lineis certis ꝛ angulis vel circulo terminatā: vt abstrahit ab hac ꝛ ab illa materia. s. vt cadit sub cōsideratiōe mathematica: vt triāgulus, quadrāgulus, circulus ꝛc. nā figura ſm Euclidē est q̄ termino vel terminis claudit. Et ita Aris. 5. me. tex. 19. hanc speciē qualitatis appellat immobilia mathematica. i. figurā vt abstrahit ab ente naturali mobili: puta ferro, ligno ꝛc. Forma vero dicit figuram rerū naturalium aut artificialium: vt domus, turris, statua, etsi dar̄etur simplicia noīa significantia naturales figuras. Et ideo subdit Ari. q̄ etiā rectū ꝛ curuū p̄tinēt ad hāc speciē. s. tanquā tertiū mēbrū: q̄ rectū ꝛ curuū, est nō dicat aliquid lineis terminatū, non dicit figurā, neq̄ pfectā formā: sed sunt formę impfectę seu partes formę: vt arc⁹ semicirculi est pars circuli. Itē cōuexū ꝛc. Uerū est q̄ aliqñ, ꝛ figuras appellamus formas, ꝛ formas figuras. ¶ Ad confir. rn̄deť, q̄ de as- Asperum. spero ꝛ leni auto⁹ sex p̄ncipio⁹ in p̄dicamēto situs vr̄ cōtradicere Aristo. affirmans, q̄ hęc sunt qualitates. Et Albertus illic concordat sententias dicēs, q̄ asperū ꝛ lene, accipiť vno mō vt dicit solā positionē partium inequaliter vel cōliter, ꝛ sic p̄tinet ad situ partiū, vel in ordine ad locū, vel iter seipsas: sicut dicit Ari. in p̄dicamēto quātitatis, q̄ partes

Ad qntū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quantitatis habēt positionē ſm ſurſum ⁊ deorſum. Secūdo modo accipiuntur, vt dicūt figuram ipſam imperfectā ſicut rectum ⁊ curuū: ⁊ ſic ſunt in hac quarta ſpecie qualitatis. Et tertio modo adhuc poſſunt comparari in ordine ad tactū, in quo aſperum, facit auſteritatem, ⁊ lene, dulcedinem: ⁊ ſic pertinent ad tertiam ſpeciem. Nec propterea idem ſm eandem ſignificationē ponit in diuerſis p̄dicamentis: ſed penuria nominū eſt in cauſa, vt vnū nomen poſſit accipi ſecundum diuerſas connotationes.

¶Numerus rerum & nominū

huiꝰ prædicamēti multo copioſior eſt q̄ vt poſſit ob oculos poni: ſed per differētias q̄ inter has ſpecies cōſtituꝰ ſunt de ſingulis iudicandū eſt. Atq; adeo q̄litates ſupernaturales quāuis nō cōprehendātur ſub rationibus naturalibꝰ, reducūtur tamē ad prædicamēta: vt gratia ponitur in prima ſpecie qualitatis tanquā habitus: non quidē immediate operatiuus: q⁊ non ſubiectatur in potentia, ſed in eſſentia dans animę eſſe ſupranaturale: ⁊ ideo eſt ſicut ſanitas ſupernaturalis. Vel potest conſiderari tanquā lumē, vt pertineat ad tertiā ſpeciem: nam lumen in aſtris, vbi habet eſſe permanens, eſt ſicut paſſibilis qualitas: in aere vero, ſicut paſſio. Et ita lumen gloriæ in beatis eſt ſicut paſſibilis qualitas: in Paulo vero in raptu, ſicut paſſio. Vel ſi conſideretur ratione ſubiecti: vt eſt virtus intellectus ad videndū Deum, in beatis eſt ſicut habitus, ⁊ in Paulo, ſicut diſpoſitio. Habitus vero infuſi vt fides, charitas ⁊c. omnes ſunt habitus operatiui primę ſpeciei. ¶In ſecunda vero ſpecie ponitur character ſacramentalis vt citatum eſt ex S. Thoma in tertio argumento: q⁊ character Baptiſmi ſolum dicit potētiam ad ſuſcipiēda ſacramēta, ⁊ character ordinis ad ea miniſtranda, ſiue bene, ſiue male: nam malus Chriſtianus vere ſuſcipit, ⁊ malus epiſcopus vere cōfert ſacramentū. ¶Ad hanc ſpeciem reducuntur omnia inſtrumēta, vt gladius, ſerra, malleus ⁊c. hęc enim de ſe nō dicunt formā, ſed virtutē agēdi: quāuis hoc faciant per formā. Et quāuis calor ⁊ frigus abſolute ſunt in tertia ſpecie, tñ calor ignis ⁊ frigꝰ aquę, ſi conſiderentur vt virtutes naturales agendi, ſunt in ſecunda ſpecie. ¶In tertia ſpecie ſunt oīa obiecta ſenſuum: vt ſi dicas acutum ⁊ graue in ſono aut in tactu. Et in quarta omnia nomina figurarum ⁊ formarum, vt expoſitum eſt. ¶At vero de diſtinctione qualitatis a ſubſtantia non exiſtimauimus neceſſarium eſſe queſtionem diſputare. Conuenit enim inter oēs, primā ⁊ tertiā ſpeciem qualitatis diſtingui a ſubſtantia. Inde nominales dicunt ſolum prædicamentum ⁊ dimidium realiter diſtingui: puta ſubſtātiam ⁊ duas ſpecies qualitatis. Philominꝰ in prædicabilibus, capite de proprio, monſtratū eſt ſecundam etiam ſpecię diſtingui. De quarta vero ſpecie quāuis id nō ſit euidens, veriſimilius tñ eſt, q̄ figura diſtinguatur a re figurata, maxime ſi quantitas diſtinguatur a re quāta. Dum tñ figuram vnius rei cōtinuę, vt ſtatuam vnius lapidis, dicamus ſimpliciter eſſe vnam rem: figuram tñ plurium rerum, vt figuram domus, quę conſtat ex pluribus lapidibus ⁊ lignis, non affirmemus eſſe ſimpliciter vnā, ſed cōpoſitā ex figuris partiū. Et hęc de primo articulo.

¶ In ſecundo articulo dicendū

Ad ſextū. eſt de proprietatibus qualitatis. Ad ſextū argumentū rñdetur, q̄ contrarietas, vt eſt proprium qualitatis, accipiꝫ proprie vt diſtinguitur cōtra priuatiue ⁊ relatiue oppoſita: vt ſ. ſunt accidētia mutuo ſeſe expellētia circa idem ſubiectum. ¶ Sed eſt notandū, q̄ cōtrarietas per ſe primo reperitur in tertia ſpecie qualitatis, vbi ſunt quatuor primę qualitates elemētorū. ſ. caliditas, frigiditas, humiditas, ⁊ ſiccitas: quarū duę primę ſunt principaliter actiuę, ⁊ duę ſecundę paſſiuę. Et ratione iſtarū contrariantur quęcūq; res ſint cōtrarię. Vt in prædicamēto ſubſtantię ignis cōtrariatur aquę ratione caloris: ⁊ in prædicamento actionis calefactio ⁊ frigefactio cōtrariantur ratione terminorū qui ſunt qualitates contrarię. Et generaliter, vt notat Ariſt. nō ſolū abſtracta, ſed cōcreta ipſa ſunt contraria ratione abſtractorū, vt album nigro, calidum frigido ⁊c. Secūdo reperitur cōtrarietas in qualitatibus ſecundis quę fiunt ex iſtis, vt inter albedinē ⁊ nigredinem, amarum ⁊ dulce ⁊c. ¶Sed eſt ſecundo notādum, q̄ cōtrarietas eſt maxima diſtantia, q⁊ eſt perfecta oppoſitio: ⁊ ideo ſimpliciter non reperit niſi inter duo extrema, vt ſunt albedo ⁊ nigredo, dulcedo ⁊ amaritudo. Medij vero colores non contrariātur per ſe niſi ratione extremorū: vt rubeum nō cōtrariatur viridi, niſi quatenus vnus color participat de albedine, ⁊ alius de nigredine. Vnde illi colores qui magis accedunt ad iſtos extremos magis cōtrariātur. ¶In ſpiritualibus autem eſt cōtrarietas per ſe ⁊ proprie: nō ratione primarū qualitatū, ſed ad ſimilitudinē illarū: nam canſę productiuę falſi habitus intellectus corrumpunt habitū verū cōtrarium: ⁊ paſſiones intēperantię corrūpunt habitum temperantię: ⁊ quę corrumpūt habitū iuſtitię, generant habitum iniuſtitię. Intēperantia enim ⁊ iniuſtitia non dicūt priuationes, ſed habitus poſitiuos. ¶Hinc perſpicuum eſt corollarium Ariſt. q̄ ſi vnū contrariorum eſt in prædicamēto qualitatis, reliquum eſt in eodem. Loquitur enim de contrarietate proprie dicta, quę non eſt niſi inter poſitiuas qualitates. Tametſi in priuatiue oppoſitis quodāmodo verū habeat: nam licet priuatio per ſe non ſit in prædicamento (cū non dicat verum ens) tamē reducitur ad genus ſui poſitiui: vt cęcitas reducitur ad ſecundam ſpeciē qualitatis, vbi eſt viſus: ⁊ tenebræ ad tertiā, vbi eſt lumē. ¶Ad ſeptimum principale reſpōdetur, q̄ modo nō eſt locus diſputandi quo modo fiat intenſio: ſed pro nunc reſpondemus, q̄ fit per maiorem radicationem in ſubiecto. ¶Notandū eſt tñ, q̄ quāuis omne accidens inſit ſubiecto, tamē quia quantitas ⁊ relatio per ſe non ſunt accidentia actiua, non radicātur magis ⁊ minus. Qualitatibꝰ vero aut actiuis, aut ſecundis quę ex illis fiunt, pro prium eſt per actionem magis ⁊ minus radicari in ſubiecto. Vnde eadem eſt ratio vt propriū ſit huius prædicamenti habere contraria, ⁊ recipere magis ⁊ minus: puta ratio actionis ⁊ paſſionis q̄ cōuenit qualitatibus primis. Et per hoc ſoluitur argumentum. ¶Sed pro ſolutione confirmationis ⁊ pro intelligentia textus ſeptimi notādum eſt hic, quid eſt aliquid ſuſcipere magis ⁊ minus: vt intelligat quo modo cōcretum ſuſcipit magis ⁊ minus: abſtractū vero, minime. Enimuero recipere magis ⁊ minus formaliter nō eſt eſſe magis aut minus intēſum (vt multi falſo exiſtimāt) alias abſtractū potius recipere magis ⁊ minus q̄ concretum: albedo enim magis aut minus intenditur in ſubiecto. Sed ſuſcipere magis ⁊ minus eſt q̄ nomen accidentis prædicetur cum magis ⁊ minus aut cum comparatiuo. Vnde ſit manifeſtum quomodo cōcretū ſuſcipit magis ⁊ minus, ſed abſtractum non item. Calidū enim eſt calidius alio aut minus calidum: ſed tñ calor nō eſt magis calor: bene tñ intenſior, ſed nō magis aut minus calor. Item album eſt magis aut minus albi, ſed tamen albedo non eſt magis aut minus albedo.

Cōtraria.

Ad ſeptimum.

Suſcipere magis et minus.

¶Hinc

¶Hinc palā fit quomodo in aliis p̄dicamētis nō eſt magis aut minus: q⁊ propria denoiatio quātitatis nō ſuſcipit cōparationē: nihil. n. eſt magis aut minꝰ quātū, lineatū, aut ſuperficiatū ⁊c. ſed in relatione eſt magis aut minus ſimile rōne qualitatis. Et eſt hic inſignis locus Ariſt. ad confirmandū intenſionē nō fieri per additionē: ſed per radicationē in ſubiecto: nam ſi intenſio fieret per hoc q̄ albedo reciperet nouos gradus albedinis, certe ſicut albedo dicit magis intenſa: ita diceretur magis albedo: ſed quia intēſio nō fit niſi per hoc q̄ albedo magis actuat ⁊ pficit ſubm, illud dicit magis albū, albedo vero non dicit magis albedo. ¶Ad octauū argm rñdetur, q̄ hoc eſt proprijſſimū qualitatis, vt ſm eam res dicantur ſimiles, aut diſſimiles, ſicut eſt proprijſſimum quātitatis, vt ſm eam res dicātur æquales vel inæquales. Vñ ſicut nihil dicit æquale vel inæquale niſi quatenus participat aliquā rationē quantitatis: ita nihil dꝰ ſimile aut diſſimile, niſi ꝗtenus participat rationem qualitatis. Exēpli gra. Duo boues dicunt æquales in pfectione: q⁊ eſt vnus gradus pfectionis in illis, ⁊ vnū eſt ratio quātitatis: ſed dicunt ſimiles in ſpecie, q⁊ species habet ſe vt qualitas ſubſtantialis indiuidui. Et eodē mō duo patres ſunt ſimiles in paternitate: q⁊ paternitas inquantum accidens habet ſe vt forma ⁊ qualitas ſubiecti: ⁊ duę calefactiones ſunt ſimiles, q⁊ producūt ſimiles qualitates. Et in ſumma, ſicut duo alba æqualiter intēſa dicuntur æqualia in albedine, eo q̄ habent vnitatem gradus (q̄ vnitas eſt ratio quantitatis (ita per oppoſitū duo quanta æqualia, dicuntur ſimilia: q⁊ habēt eādē quātitatē, q̄ inquātū accidēs, eſt ſicut forma ⁊ q̄litas ſubiecti. Et hoc eſt qđ dicit Ariſto. 5. me. tex. 20. vnitas in ſubſtātia facit idē: in quantitate vero, facit æquale: ſz vnitas in q̄litate facit ſimile.

De Actione & paſſione. CAP. IX.

Vſcipit & ipſum agere patiue contrarietatem. Calefacere nanq; & frigefacere, & calefieri & frigefieri, & voluptate ac dolore affici, cōtraria ſunt: quare cōtrarietatem ſuſcipiūt. Gradus quoq; ſuſcipiunt, vt magis atq; minus dicātur. Fit enim vt magis quippiā minúſve calefaciat, & itidem calefiat: & doleat magis minúſve: quare agere patiue gradus ſuſcipiunt, vti diximus. De his igitur tot à nobis ſint dicta. Dictum eſt autem & de ſitum eſſe, in hiſce quæ diximus de ijs quę ſunt ad aliquid, denominatiuū ipſum à poſitionibus dici. De cæteris verò, vt de quando, de vbi, & de habere: quia ſunt manifeſta, nil aliud dicitur quàm ea quæ in principio dixim⁹: habere quidem, indutum atq; armatū eſſe ſignificare: vbi verò, in Lyceo eſſe, & cætera quęcūq; de ipſis ſunt dicta. De generibus ergo propoſitis ea quæ ſunt dicta, ſufficiunt.

Ex vltima prædicamē

ta Ariſtoteles ſumma breuitate perſtringit. Duas eiꝰ tātū enumerat pro prietates actionis ⁊ paſſiōis: reliqua vero quatuor ſub ſilētio ptermittit, eo (vt inqt) q⁊ ſa cilima ſunt cognitu, ⁊ nō adeo ad vſum neceſſaria. Mihi lomin? Hilbert? Pœtretan? ſupplemētū huic capitulo adiecit qđ libellus ſex principiorū inſcribi tur: vñ ⁊ ipſe autor ſex principior appellat. Hæc ſcripſit, cuius, præter veterem, exiſtat elegātiſſima translatio Hermolai Barbari. Et Albertus in commēto illius inquirit, cur appellētur ſex principia ⁊ non potius ſex generatū Ariſt. decem prædicamenta appellet genera. Non tñ exiſtimo hoc diſputatione dignū: oia. n. decē dicūtur ⁊ gña ⁊ principia. Sña quidē q⁊ ſunt prima p̄dicata quidditatiua in q̄ fit vltima reſolutio definitiōis ex parte generis: eſt. n. hō aīal rōnale: ⁊ aīal corꝰ ſenſibile: ⁊ corꝰ, ſubſtantia. Et eadē ratione dicūtur prima principia: nā principiū eſt ex quo cōponit ſubſtantia ⁊ definitio rei ⁊ in quod fit vltima reſolutio. Itaq; quodcūq; generaliſſimū eſt genus, q⁊ eſt totū cōtinēs ſub ſe ſpecies: ⁊ eſt principiū formale vnde res dimanāt. Differunt tñ iſta ſex gña a præcedentibus quatuor: q⁊ reliqua aut ſunt ſubſtantia aut formaliter in ſubſtātia: hęc vero ſunt extrinſeca quę circunſtant ſubſtantiam, vt eſſe in loco, eſſe in tempore, eſſe veſtitum ⁊c.

¶ Prima & potiſsima quæſtio

eſt hic: An ſex vltima p̄dicamēta ſint relatiōes: quā partim ſeptimo capite diſputauimus. Et qđē ante Scotū null? dixit q⁊ eſſent relationes: ſz ipſe excogitauit relationē intrinſec? aduenientē in locis q̄ illic citauim⁹: q⁊ opinat? eſt aliōs eſſe relatiōes q̄ nō habēt rationē fundādi diſtincta a ſubiecto: qō illic ſatis p captu dialecticoꝝ impugnauim⁹. Modo vero oſtēdere reſtat qūo ſex p̄dicamēta nō ſunt relatiōes extrinſec? aduenientes: q⁊ q̄ nō ſint intrinſec? aduenientes, Scot? cōcedit. Aut p relationes extrinſec? aduenientes intelliguntur relationes ſm dici: ⁊ hoc nō: q⁊ hęc nō ſunt vere relatiua vt ſupra expoſitum eſt: relatiōes vero extrinſec? aduenientes q̄rū ipſe ponit exēplū. ſ. vnio materię ad formā, aut accidentis ad ſubm, aut humanitatis ad verbū, ſunt relatiōes ſm eſſe: nā eſſe vnitū nihil aliud eſt q̄ eſſe ad aliud. Si aūt relatio extrinſec? aduenies ſit relatio ſm eſſe, tunc ſequit q̄ ſit in tertio p̄dicamēto: nā q. accidēs ſit ab intrinſeco, vel veniat ab extrinſeco nō variat formā p̄dicamenti (ſanitas. n. eſt in pma ſpecie q̄litatis ſiue ſit a natura ſiue a medicina, ⁊ forma eſt eſt i quarta, ſiue ſit naturalis ſiue artificialis.) Nō ſi relatio extrinſecus aduenies eſt in tertio p̄dicamento, ſuperflua ſunt ſex vltima: nā p̄dicamenta ſunt impermixta. ¶ Et confir. Relatiua vt habetur. 10. meta. text. 14. ſunt pmo diuerſa: ergo ſicut hęc apud Ariſt. ſubſtātia eſt relatio, eſt immediate falſa, ita ⁊ hęc, relatio eſt vbi, aut ſit? ⁊c. ¶Sco argt. Relatio ſm Ari. 5. me. tex. 10. fundat ſup actionē ⁊ paſſionē: ſed vna relatio nō fundat ſup aliā (nā ſufficiēter numerauit Ariſt. fundamēta relationis quātitatē ⁊ actionē ⁊ mēſurā) ergo actio ⁊ paſſio nō ſunt relationes. ¶Et cōfir. q⁊ expreſſe dicit Ariſt. 3. phy. tex. 19. q̄ actio eſt motꝰ: motꝰ aūt nō eſt relatio. ¶Et tertio tā dē argt. Vbi, eſt eſſe in hoc loco: ⁊ q̄n, eſt eſſe hodie: ⁊ habitus, eſt eſſe veſtitū: hęc aūt ex ſua ſignificatiōe nō dicūt relationē: eſſe. n. duplū nihil aliud dicit q̄ eſſe ad aliud: ſz eſſe hic ſignificat vere rē abſolutam puta hūc locū: ⁊ eſſe veſtitū, habere veſtē circa corpus. ¶Eſt ergo cōcluſio, q̄ ſex vltima p̄dicamēta ſunt relatiua ſm dici: q⁊ nō ſunt vere relatiua ſz res abſolutę, q̄ tñ explicari nō poſſunt niſi p reſpectū ad res a quib⁹ dependēt. Cōcluſio hęc manifeſtat ex his q̄ capi. 4. adnotauimus: Vbi prædicamēta in tria primū partiti ſumus. Cū enim ſubſtantia omnium ſit

Sex prędi. nō ſunt relationes.

Cōcluſio.

funda

Universidad de Deusto
Biblioteca

fundamentum, tria in rebus est considerare. s. aut id quod est substantia, aut accidēs qō formaliter est in substātia, aut res quę extrinsecus sunt circa substantiam. Res primi gnis sunt in prędicamento substātię. Res secūdi generis sunt in tribus proximis prędicamentis: si enim accidens qō formaliter est in substantia est absolutū, aut est quātitas aut qualitas: r ū relatiuum, est ad aliquid. Res tertij generis pertinēt ad sex vltima pdicamenta. ¶ Ecce ergo differentiam duplicē inter tertiū r sex vltima prędicamenta. Prima est, ꝙ relatio formaliter est in subiecto qō ab illa denominat: vt paternitas est in patre qua refertur ad filiū, siue sit accidens distinctū, siue non: sed esse in gymnasio (qō est prędicamentū vbi) nō significat formaliter aliquā relationem quę sit in Petro existente hic: sed illa denominatio fit ab extrinseco, puta, ab isto gymnasio. Et esse vestitum, non significat formaliter relationem quę est in homine: sed vestem taliter se habentem circa hominem. Itaq; sicut homo non dicitur albus ab aliqua relatione, quę sit inter ipsum r albedinē, sed ab albedine: ita non dicitur vestitus ab aliqua relatione, sed extrinsecus a veste. Et inde forsan in mentem venit Scoto vocare relationes extrinsecas, cum tamen non sint nisi absolutа extrinseca. ¶ Secunda differentia sequitur ex prima, ꝙ esse relationis puta esse patrē aut esse duplū, nihil aliud est ꝙ esse ad aliud: sed tamen esse vestitum, non est esse ad aliud, sed est habere taliter vestem: sicut esse albū, non est esse ad albedinem, sed habere in se albedinē. Hoc est hic attente considerandum: per qō rem vix intelle-

Duę dŕię, sex vlt. et ter. prędi.

etam, existimo clare esse expositam. ¶ Ihinc sequitur

Corollariū

corollarium etiam obseruandū, ꝙ quęrenti quid est esse vestitū, vtrum sit relatio, respondendum est ꝙ non est relatio, sed est esse vestitū, aut habere veste, aut ꝙ est habitus. Nec vltra tenemur respondere. Ad hoc enim inuenta est ars prędicamentorū, vt cū peruentū fuerit ad generalissimū, illic cesset interrogatio. Ut si quęratur qd est Dialectica? respondetur, est scientia: quid est scientia? est habitus: quid est habitus? est qualitas: r qualitas est qua quales esse dicimur. Sed si vlterius quęras an qualitas sit substantia vel quātitas vel relatio? respondetur, ꝙ nec hoc nec illud: sed est qualitas, quę facit per se prędicamentum. Eodem modo si quęratur quid est calefactio? Respōdetur ꝙ est actio, r actio est motus vt ab alio procedēs. Ita ꝙ actio nō est magis relatio ꝙ qualitas sit quātitas. Et ita vestitum esse, est habitus. Nec Arist. audiret interrogantē vlterius quid est habitus, cum sit generalissimum: sed respōderet per suas species est vestitum esse, vel armatū esse rc. r vbi, est esse in gymnasio, vel esse in foro rc. Et ex inconsideratione huius corollarij homines inciderunt in modum illum ineptū loquēdi. Quāuis enim relatio non sit distincta a substantia, cū tñ quęritur quid est paternitas, respondendum est ꝙ est relatio: r cum quęritur quid est linea, respondēdum ꝙ est quātitas: sed cum postea quęritur an relatio vel quantitas sit substantia, vtrūq; negandū est: sed relatio est relatio r quantitas est quantitas.

Ratio seu forma.

¶ His præhabitis facilimè intel

liguntur sex vltima prędicamenta. Quorū tractatū Hŭlbertus exordit̄ a definitione huius, qō est, ratio seu forma: nam prędicamēta dicunt rationes r formas distinctas. Dit ergo: Ratio siue forma est id quod superuenit cōposito, simplici cōstans r inuariabili essentia. Forma dicitur simpler r inuariabilis: primo quia quidditas formę consistit in indiuisibili: sicut quidditas numeri cui si addas aut demas vnitatem, mutatur forma r species: r pterea, qd aduenies composito non facit maius: si enim aquę aquam apponas, fit maior: sed si ex albo fiat nigrum, non est necesse vt fiat maius. ¶ Descendens subinde ad singulorum definitiones: Actio (inquit) vel factio, est ratio seu forma per quam in materia subiectam denominamur agere vel facere. Passio vero est effectus agentis. ¶ Ad intelligentiam huius definitionis notandum est, quomodo differūt actio r passio r motus: hęc enim tria, materialiter sunt eadem res, formaliter autem differunt: r pertinent ad diuersa prędicamēta: nam motus neq; est de prdicamento actionis neq; de prędicamento passionis: sed est inter postprędicamēta r reductiue ponitur in prędicamento termini motus ſm Aristotelem. 3. phy. vt augmentatio, reducitur ad prędicamentū quantitatis: r alteratio, ad prędicamentum qualitatis. Exempli gratia. Cum ignis calefacit aquā, motus alterationis (qui pro nunc claritatis causa supponatur esse calor qui recipitur in aqua) motus inquam ille. i. calor qui producitur, est actio r est passio, r est motus diuersis relationib⁹. Et q̄ ista sunt relatiua ſm dici, nō possunt explicari nisi per respectus. Calor ergo ille cōsideratus in ordine ad finē. s. inquantum est in fluxu r fieri r est via ad calorē, est motus: nam illa ratione est actus entis in potētia, quia non in actu r in facto esse. Consideratus vero in ordine ad agens. s. inquantum est aliquid per qō agens immutat aquam superando r vincendo illā, est actio: nam est forma r ratio (vt inquit Hilbert⁹) a qua ignis dicitur agens. Itaq; sicut ego dicor vestitus ab extrinseco, puta a veste, ita ignis dicitur agens, non a relatione quę est in illo, sed ab effectu quo mouet passum. Sed idem calor cōsideratus in ordine ad subiectum. s. vt recipitur in aqua tanquā id per quod aqua mutatur r vincitur ab agente, dicitur passio. Ecce quomodo actio r passio de se non significant relationes: r ideo nō sunt relatiua ſm esse: sed q̄ exprimuntur per relationes, sunt relatiua ſm dici. Non nego quin relatio effectus ad causam sit relatio realis: sed dico, ꝙ actio non significat illam relationem. ¶ Eodē modo sunt explicanda quatuor reliqua pdicamenta. Quando, ſm Hilbertum, est id quod ex adiacentia temporis relinquitur, vt esse hodie, esse heri rc. Itaq; vt homo dicitur vestitus a veste, ita esse nunc, denominatur homo ab hoc tempore in quo est. Et ideo, quādo, nec est tempus quod est de prędicamento quantitatis, nec est relatio hominis ad tēpus: sed est esse in tēpore: sicut esse vestitū neq; est vestis neq; relatio, sed habere vestem. Hoc modo facile intelliges oīa si recurras ad album: esse enim album nec est albedo nec relatio: sed habere albedinē inhęrentem. Ita esse in tempore, est contineri (vt sic dicā) in tali tempore. ¶ Pari modo, Ubi (vt ait Hilbertus) est circūscriptio corporis ex circūscriptione loci prouenięs. Quod nec est relatio nec locus de prędicamento quantitatis: sed contineri in tali loco. s. esse in gymnasio, aut in foro, aut Romę rc. quod non potest explicari nisi per respectum. Ubi meminisse opus est illius qō diximus in prędicamento quātitatis. Differt enim locus vt est illius prędicamenti, r vbi, vt est huius, ꝙ locus, vt dicit quantitatem, non cōnotat esse Parisijs aut Salmanticę aut in Hymnasio rc. sed solum vltimā superficiem contmentis mensurātiq; locatum, vt habetur. 4. physi. sed, vbi, significat esse in hoc aut illo loco: quod explicari non potest nisi in ordine ad aliquod punctum fixum, puta, ꝙ sit in tali altitudine respectu centri terrę (altior. n. est aer ꝙ aqua) r in tali longitudine respectu orientis: respectu cuius

Quando.

Ubi.

maiorem

maiorem lōgitudinē habet Salmantica ꝙ Roma: aut in tali latitudine respectu poli: propinquores. n. sunt polo Parisijs ꝙ Roma. Sed tñ, vbi, non significat talem respectum: quātus. n. per impossibile nullum esset centrū nec orīēs, ego essem Salmātię r alius Romę. Itaq; distare taliter ab oriente, hoc est vere relatiuū secundū esse: sed tñ esse Salmantię nō est relatiuū, quāuis explicetur per talē distātiā. ¶ Eodē mō tēpus vt est de prędicamēto quātitatis solū dicit mēsurā durationis: puta durare per mensem aut p annū: sed pdicamētū, qđ, est tali die natū fuisse, tali die fuisse mortuū rc. ¶ Et ideo hęc prędicamenta nō appellantur tēpus r locus: sed explicant per interrogatiua tēporis r loci. ¶ Est postremo notandum, ꝙ in loco ppie nō sunt nisi corpora ratione quātitatis, q̄ sunt in loco circūscriptiue. i. cōmēsuratiue, indiuisibilia vero sunt solum definitiue et non propie sunt in loco. Et ideo Hilbert⁹ dixit, vbi, esse circūscriptionē corporis q̄ puenit ex circūscriptiōe loci. i. est circūscriptio passiua q̄ est in locato, puenięs a loco circūscribēte actiue. Ex quo patet qūo homo denominat esse hic non a relatione, sed extrinsece a loco circūscribēte. Quid autē sit esse in loco circumscriptiue aut definitiue, in. 4. physi. explicatur. Eadem ratione in tempore non sunt nisi ila quorum esse consistit in successione, qualia sunt cuncta corporea quę sub orbe lunę cōtinentur, quę motui coeli subduntur. Sed hic non est locus dispu-

Situs.

tandi quid sit tempus, vsq; ad quartum physicorū. ¶ Positio vero est quidā partiū situs r generationis ordinatio: positio. n. accipitur vno modo pro ordinatione partium inter se, qō est de prędicamento quantitatis: vt caput in homine est supra pectus r pectus supra vētrē. Et alio modo accipitur pro ordinatione partium in ordine ad locum: r hęc peculiariter dicit situs: vt sedere, stare, iacere. At vero prima positio nō pōt explicari nisi per secundā: non. n. caput est sursum respectu pedis, nisi q̄ est in superiori loco. Est verūtamē situs aliquis non a natura, sed ex appetitu animalis: vt iacere r sedere: ali⁹ est naturalis prouenięns a generatione: vt alium situ r positionē habēt partes hominis, r aliū partes ceterorū animaliū: in illis enim caput non est supra pectus, nec pectus supra ventrem sicut in homine. Dico, supra, in ordine ad locum: q̄ in ordine ad se, caput etiā bruti est supra ventrē: nam in animali illa pars est sursum, qua sumit alimētū: vt docet Ari. 2. de cœlo, tex. 7. r ita in arbore radix est sursum: sed q̄ hic est sermo de situ in ordine ad locum, propterea dicit Hilbertus, ꝙ positio est quędā generationis ordinatio, loquēs de gnatione naturali ratione cuius alia est positio naturalis partiū hominis in ordine ad locum, r alia partium brutorum. Et per naturalem explicatur illa q̄ est voluntaria aut ex appetitu animalis iacentis aut stantis. ¶ Habitus denięq; (autore Hilberto) est corporum r eorū quę circa corpus sunt adiacentia, vt vestitum esse, armatum esse rc. quod iam expositū est. Non enim adiacētia, dicit relationē: sed habere adiacentē vestem qō est quasi habitus. Capite. n. supra proximo diximus, ꝙ habitus, vt est vltimū prędicamentū, est quodammodo mediū inter primā speciem qualitatis, r vltimū post prędicamentum. Habitus enim primę speciei qualitatis est id per quod res aliqualiter se habet in se passiue per qualitatem sibi inhęrentem: habere autem, vt est post. prędicamentum, est habere rē taliter vt inter habentē r rem habitam sit sola relatio, vt habere seruum, amicum rc. sed tamē hoc prędicamētum est habere rem non simpliciter per modum passionis, sed quasi. Habet se enim vestis in ordine ad hominem vestitū quasi forma: r homo qui vestitur se habet quasi pariens ab illa.

Habitus.

¶ Quodlibet horum sex prędi-

camentorū diuidit Hilbertus per species r cuicūq; attribuit suas proprietates: vt actio habet gnās subalterna q̄ sunt factio corporalis transiēs, r actio spiritualis immanēs. Et vtrūq; habet inferiores species: vt factionis species sunt, naturales quidē, calefacere, comburere rc. artificiales vero, scribere, pingere rc. Actionis aūt spēs sunt intellectio r volitio r sensatio rc. ¶ Prędicamēto actionis attribuit ꝙ tuor proprietates: duas quas elicit ex definitione, r duas quas ponit Aristo. Prima proprietas est, ꝙ in quocunq; motu est actio r in quacūq; actione est quodāmodo motus. Mā, vt expositū est, eadē res diuersis rationibus est motus r actio. ¶ Secūda proprietas est, Propxium est actioni passionē inferre: quę pōt intelligi dupliciter. Primo, vt ly inferre accipiat̄ secūde intētionaliter: vt sit sensus si actio est, passio est. Secūdo mō, vt ly inferre dicat causam realē: r hoc est magis ad mentē Hilberti: nā dictum est, ꝙ passio est effectus actionis. Effectus inq; non ita propie sicut calor est effectus ignis: ignis. n. est vere causa caloris: sed tñ actio vt dictū est, non significat causam: sed effectū vt procedit a causa. Nihilominus tñ in calore q̄ producitur prius natura est esse ab agente, ꝙ recipi in subiecto: r ideo idē motus prius natura est actio ꝙ passio. Unde passio dicitur illatio actionis: actio vero non est illatio passionis. ¶ Tertia, ppietas est quā ponit Arist. primā: puta agere r pati suscipiunt contrarietatē: vt calefactio cōtrariatur frigefactioni: q̄ sunt motus tendētes in terminos cōtrarios: vt superiori capite expositū est. ¶ Quarta veniq; proprietas est quā Arist. ponit secūdā. s. ꝙ actio r passio suscipiūt magis r minus. Quod itidē cōuenit illis ratioe termini ad quē. Illud. n. magis calefacit, qō velocius calefacit. i. quod in tēpore equali plus formę producit: r illud magis calefit, quod in tempore equali plus formę recipit. Qua de causa magis calefacit ignitum ferrū ꝙ carbo: r magis calefit lignum siccum ꝙ viride. ¶ Proprietates de, quādo, sunt tres: quarum duę, r cōmunes sunt quatuor vltimis prędicamentis, r impropie sunt proprietates: cū potius sint negationes proprietatum: puta nec recipere contraria, nec magis r minus. Esse enī heri non cōtrariatur huic qō est esse hodie aut esse cras: nam quāuis idem nō possit esse simul heri r cras, hoc non est propter contrarietatē, sed propter successionē temporis. Et eodem modo nulli⁹ est magis heri aut magis hodie ꝙ ali⁹: quāuis possit magis durare ꝙ alius. Et eadē ratione, esse hic r esse Romę, nō sunt cōtraria: q̄ licet repugnet naturaliter mihi esse hic r esse Romę, hoc nō est propter cōtrarietatem locorū, sed q̄ rei finite repugnat esse in duob⁹ locis discōtinuis. Et sursum r deorsum, nō sunt contraria sz relatiue opposita. Nec esse in gymnasio aut in foro recipit magis r minus, quāuis vn⁹ possit in gymnasio occupare maiorē aut digniorē locum ꝙ alius. Eodē mō nec sedere aut iacere habet cōtrariū: nā quāuis idē non possit simul iacere r stare naturaliter, hoc nō est propter cōtrarietatē: q̄ iacere r stare nō sunt q̄litates actiue nec fluxit ex actiuis: r eadē rōne esse vestitū r armatū nō habēt cōtraria. Nec suscipiūt magis r minus. Nullus. n. magis aut minus, sedet aut iacet ꝙ ali⁹: licet pōt esse ꝙ aliquis quiete magis sedeat ꝙ alius: r alius non perfecte iaceat sed accumbat. ¶ At vero asperum r lene, recipiunt magis r minus: r rarū r dēsum: licet quodāmodo sint in hoc prędicamento:

1. Propxtas.

2. Propxtas.

3. Propxtas.

4. Propxtas.

Propxtates qñ.

sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſed tamen nō recipiunt magis ⁊ minus, niſi inquātum habēt rationem qualitatum. ¶ Tertia proprie tas proprīa dē, quando, eſt q̄ ſolgres q̄ incipiunt et deſinūt eſſe ſunt in quādo: nā res eterne, vt Deus, q̄ non menſurantur ſucceſſione tēporis, non ſunt in hoc p̄dicamento. Et tertiā pariter proprietatem poſſumus attribuere p̄dicamento, vbi, q̄ in hoc p̄dicamento ſolum proprie ſunt corpora quanta: nam angeli proprie nō ſunt alicubi. Et eadem ſubinde erit proprietas ſitus ⁊ poſitionis: nam indiuiſibilia nec habent ſitum nec poſitionem. Et eadem etiam erit proprietas habitus: quia habitus, vt eſt vltimum p̄dicamentum, ſolum conuenit corporibus ⁊ preſertim animalibus.

De oppoſitis.
CAP. X.

DE oppoſitis autē quot modis opponi ſoleāt, deinceps dicendum eſſe videtur. Oppoſita nanque modis quatuor opponi dicuntur: aut vt ea quæ ſunt ad aliquid, aut vt contraria, aut vt habitus & priuatio, aut vt affirmatio atque negatio. Atque vt in ſumma dicam, duplum & dimidium, vt ea quæ ſunt ad aliquid: bonum & malum, vti contraria: cæcitas atq; viſus, vt habitus & priuatio: ſedere & non ſedere, vt affirmatio atque negatio, opponuntur.

Textus. ij. Quæ igitur vt ea quæ ſunt ad aliquid opponuntur, ea id quod ſunt, oppoſitorū eſſe, aut aliquo alio modo ad illa dicūtur: vt duplum dimidij, id quod eſt, alicuius dicitur duplum: & ſcientia ſcibili eōdem opponitur modo: atque ipſa id quod eſt, ſcibilis dicitur eſſe: & ſcibile etiam id quod eſt, ad oppoſitum ipſam inquam ſcientiā, dicitur: ſcibile nanq; aliquod, id ſcientia, dicitur ſcibile. Quæ igitur vt ea quæ ſunt ad aliquid opponuntur, ipſa id quod ſunt aliorum eſſe, aut aliquo alio modo viciſsim dicuntur. Ea verò quæ vt contraria opponuntur, nullo pacto legem hanc ſubeunt: neq; enim bonum mali dicitur bonum, ſed contrarium: neq; album nigri dicitur album, ſed contrariū: quare oppoſitiones hæ differunt.

Textus. iij. Atqui contraria quidem quæ talia ſunt, vt ipſorum alterum neceſſariò rebus ijs inſit, in quibus aptum eſt fieri, aut de quibus prędicatur, ea nullum prorſus medium habent: quorum autem alterum ineſſe non neceſſe eſt: inter hæc aliquid omninò medium cadit: veluti ſanitas ac morbus inanimalis corpore fieri apta ſunt, atque alterum inſit animalis in corpore, ſanitas inquam aut morbus, neceſſe eſt: & de numero par atque impar prædicatur, & alterum par aut impar inſit numero neceſſe eſt: atq; nullum inter hæc, aut inter par & impar, aut inter ſanitatem ac morbum, medium cadit. At quorum alterutrum ineſſe neceſſe non eſt, horū medium eſt aliquid: vt album & nigrum in corpore aptū eſt fieri, & nō neceſſe eſt in corpore alterū horū ineſſe: non em oē corpus aut albū aut nigrū eſt. Vitioſum quoq;, ſtudioſumq;, de homine quidem cæterisq; compluribus prædicatur: at nō neceſſe eſt alterum illis ineſſe, de quibus hæc prædicari poſſunt: nō enim omnia aut vitioſa ſunt, aut ſtudioſa: atque eſt inter hoc medium ſanè: fuſcum quidem & flauum, cæteriq; tales colores, inter album & nigrum: id autem quod neque vitioſum eſt, neque ſtudioſum, inter vitioſum ac ſtudioſum. In quibuſdam igitur media nomen habent: vt fuſcum, pallidum, rubrū, cæteriq; tales colores qui media ſunt inter album & nigrum: in quibuſdam verò nomine quidem non eſt facilè medium aſsignare, vtriuſque tamen extremorum negatione ipſum medium definitur: vt id quod neq; bonum eſt neque malum, neque iuſtum neque iniuſtum.

Textus. iiij. Priuatio autem atque habitus dicitur quidem circa quippiā idem: vt viſus & cæcitas, circa oculum: vt ſimpliciter autem dicā, in quo ſolet habitus fieri, circa id vtrūq; ipſorū dicitur. Atq; priuatū eſſe dicimus vnuquodq; eorum, quæ ſuſceptiua ſunt habitus, cùm eſt habitus non quouis modo, ſed in eo, vel in quo cō ſueuit eſſe, vel quando illud conſueuit ipſum habere. Edentulum enim non ex eo dicimus, quia dentes non habet: & cæcum itidem non ex eo, quia viſum non habet: ſed quia non habet, cùm eſt aptus habere: ſunt enim, quæ orta non continuò viſum dentesq; habent: at non edētula aut cæca dicuntur. Priuatum autē eſſe, habitūq; habere, non eſt priuatio atque habitus: nam viſus quidem eſt habitus, cæcitas verò priuatio. At habere viſum non eſt viſus, neque cæcū eſſe cæcitas eſt: etenim cæcitas, eſt priuatio quædā: cæcum autem eſſe, eſt priuatum eſſe, & non priuatio. Præterea ſi cęcitas idem eſſet ac cæcū eſſe, vtraque profectò de eōdem prædicarentur: at homo dicitur quidem cæcus, cæcitas autem nullo dicitur pacto. Et ipſa tamen, priuatum inquā eſſe, habitūque habere, perinde vt priuatio atq; habitus opponi videntur: modus enim oppoſitionis idem eſt. Nam vt cæcitas & viſus, ſic & cęcum eſſe ac habere habitum opponuntur.

Textus. v. At enim neque etiā id quod ſub affirmatione negatione que eſt, affirmatio eſt atque negatio. Affirmationem nāque negationemque orationem eſſe cōſtat: alteram affirmatiuam, alteram negatiuam: at nihil eorum quæ ſub affirmationē negationémve cadunt, oratio eſt, vt patet. Dicuntur tamen & hæc ipſa perinde

de opponi, atque affirmatio negatioque opponūtur: & in his enim idem oppoſitionis eſt modus. Nam vt affirmatio, veluti ſedet, negationi, ceu non ſedet, opponitur: ſic & res quæ ſub vtrūque cadunt, ſedere inquam & non ſedere, ſibi mutuò aduerſantur.

Textus. vj. At verò priuationem ac habitū non eſſe oppoſita ſic, vt ea quæ ſunt ad aliquid, patet: non enim ipſum id quod eſt, oppoſiti dicitur eſſe viſus enim non eſt cæcitatis viſus, neque vllo alio ad illā dicitur modo: ſimiliter neque cæcitas viſus cæcitas diceretur: ſed cæcitas ipſa, priuatio quidem dicitur viſus: cæcitas autē viſus non dicitur, neque viſus dicitur cæcitatis. Præterea vniuerſa quæ ſunt ad aliquid, ad ea ſanè dicuntur, quæ conuertuntur: quare ſi cęcitas ex ijs eſſet quæ ſunt ad aliquid, & illud ad quod ipſa dicitur, profectò conuerteretur: at non conuertitur: non enim viſus cæcitatis dicitur viſus.

Textus. vij. Atqui neque perinde atque cōtraria priuationem ac habitum oppoſitionem ſubire, ex eo perſpicuum fore videtur quòd cōtrariorum quæ medio vacant, alterū in his quibus apta ſunt eſſe, aut de quibus prædicantur, ineſſe ſemper neceſſe eſt: inter enim ea medium nullum cadere diximus, quorum alterum ineſſe ſuſceptiuo neceſſe eſt: vt in ſanitate ac morbo, in pari ac impari, intueri licet. Quorum autem eſt aliquid medium, nunquàm horum alterum omni ineſt neceſſariò. Neque enim album aut nigrum, neque calidum, aut frigidum eſſe, omne quod horum ſuſceptiuum ſit, neceſſe eſt: nam vt inter hæc medium aliquod cadat, nihil ſanè prohibere videtur. Et inſuper ea diximus medium habere, quorum alterum non neceſſe eſt eſſe in ſuſceptiuo, niſi in hiſce in quibus vnū ineſt natura: vt igni caliditas ineſt, & niui albedo. In his enim alterum definitè, non vtrunuis ſuſceptiuo ineſſe neceſſe eſt. Non enim aut ignē frigidum, aut niuem eſſe nigram cōtingit. Itaq; non omni ſuſceptiuo ineſſe alterum contingit, ſed illis tantùm quibus vnum natura ineſt, atque vnum definitè, non vtrūuis. In priuatione autem atque habitu neutrum dictorum eſt verum: neque enim alterum ipſorum ſemper ineſſe neceſſe eſt: quod enim nondum aptum eſt viſum habere, id neque cæcum dicitur, neque viſum habere: quare non ex ijs erunt contrarijs, quæ medijs vacant: ſed nec ex ijs, quæ medium habent. quoniam omni ſuſceptiuo, ipſorum alterum inſit neceſſe eſt: cùm enim eſt aptum viſum habere, tunc aut cæcum aut viſum habere dicetur: atque horum alterum nō definitè ſanè, ſed vtrunuis ſine diſcrimine vllo dicetur: at in hiſce contrarijs quæ medio non vacāt, nunquā fit vt alterum inſit omni, ſed quibuſdam: atque hiſce alterum definitè & non vtrūuis. Quare patet, neutro modo priuationem & habitum, perinde atque contraria oppoſitionem ſubire.

Præterea inter contraria quidem, ſit modò quod ipſa recipere poſsit, fieri commutatio poteſt, niſi vnum ipſorum natura cuipiam, vt igni caliditas. Poteſt enim ſanum ægrotationē ſubire, & frigidum calidum, & album effici nigrū, ex ſtudioſo quoque vitioſus, & è vitioſo ſtudioſus euadere poteſt. Vitioſus enim ſi moribꝰ præſtabilioribus præceptisque inſtituatur, aliquid ſaltem in probitate incrementi ſuſcipiet. Quod ſi parum licet incrementi ſemel ſuſceperit, patet aut penitus illum mutari, aut ingentia incremēta ſuſcipere poſſe. Semper enim habilis magis ad conſequendam ipſam virtutem ſumpto paruo etiā incremento fit: quare veriſimile eſt, maiora quoque illum incrementa ſuſcipere: quod quidem ſi ſemper ita fiat, in cōtrarium penitus habitum deducetur, niſi tempore fortaſsè excludatur. In habitu verò priuationéve fieri non poteſt, vt commutatio vnquàm efficiatur: ex habitu nanque quanquā ad priuationem mutatio fit, ad habitum certè ex priuatione fieri nequit: non enim quiſquam cæcus factus viſum vnquā recuperauit, neque caluus factus comā, neque edentulus vllus dentes emiſit.

Textus. viij. Atqui patet, & ea quæ vt affirmatio negatioque opponuntur, nullo dictorū modo oppoſitionem ſubire. In his enim ſolis alterum verum, alterum falſum eſſe neceſſe eſt, ſemper alterum verum alterū falſum vt ſit. Sanitas enim ac morbus contraria ſunt, & neutrū ipſorum verum eſt aut falſum: ſimiliter & duplum & dimidium relatiuè quidem opponuntur, neutrum tamen verum eſt aut falſum: cæcitas etiam atque viſus, habitus quidem & priuatio ſunt, vt patet: at neutrum verum eſt, aut falſum. Omninò autem nihil eorū, quæ nulla cum complexione dicuntur, verum eſt aut falſum.

At vniuerſa quæ dicta ſunt, ſine complexione dicuntur. Et quidem idipſum in hiſce cōtrarijs maximè accidere videbitur, quæ cum complexione dicuntur: valere enim Socratem, & ægrotare Socratem, contraria ſunt. At neque in hiſce neceſſarium eſt, alterum verum, falſum alterum eſſe: nam ſi exiſtat quidem Socrates, alterum verum, alterum falſum erit: ſi verò non exiſtat, ambo falſa erunt, vt patet. Si enim Socrates omninò non ſit, neutrum erit verum, neque ægrotare ipſum, neq; valere. In priuatione quoque ac habitu ſi Socrates omninò non ſit, neutrum verum erit: ſin ſit, non ſemper alterum erit verum alterum falſum. Viſum enim habere Socratem, & cæcum Socratem eſſe, vt habitus atq; priuatio opponuntur: & ſi ſit Socrates, non neceſſe

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse est alterum verum, alterum falsum esse. Quo enim tempore nondum est aptus habere, vtrunque est falsum. Sin omnino nō sit, falsum etiam erit vtrunque, & visum ipsum habere, & cæcum esse. In affirmatione vero negatione ve, semper siue sit siue nō sit, alterum erit falsum, alterum verum. Horum enim, ægrotare inquā Socratem, & non ægrotare Socratem, siue sit siue non sit Socrates, alterum verum, alterum falsum esse patet. Si enim non sit, ægrotare illum est falsum, non ægrotare verum: quare hisce sublatis hoc competit, alterum inquam ipsorum verum esse, alterum falsum, quæ vt affirmatio atq; negatio opponuntur.

Textus. ix. At vero malum quidem bono necessario contrarium est: quod quidem esse, patet inductione. Morbus enim sanitati, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas aduersatur, & in cæteris simili modo. At malo interdū bonū, interdum malum cōtrarium est: defectui enim, qui quidem est malum, exuperatio, quæ quidē & ipsa malum est, cōtrarium est: similiter & mediocritas, quæ quidem est bonum, vtrique aduersatur, vt patet. In paucis tamen idipsum esse videtur, sed in plurimis malo bonum semper cōtrarium est. Præterea non necessarium est, si contrariorum alterum sit, & reliquum esse. Nā si omnes sint sani, sanitas quidem erit, morbus vero non erit: similiter si sint omnia alba, albedo quidem erit, nigredo vero non erit. Præterea si Socratem valere contrarium est huic, Socratem ægrotare (fieri vero non potest vt ambo simul eidem insint) impossibile est si contrarium alterum sit, & reliquum etiam esse. Nam si stat valere Socratem, ægrotare Socratem stare non potest. Patet etiam, & circa idem aut specie aut genere contraria fieri solēre, vt morbum quidem & sanitatem in animalis corpore, albedinem autem & nigredinem in corpore absolute, iustitiam vero & iniustitiam in hominis anima. Contraria insuper omnia, aut eōdem in genere, aut contrarijs in generibus esse, aut ipsa genera esse necesse est: nam album quidem & nigrum eōdem in genere sunt: color enim ipsorum est genus: iustitia vero ac iniustitia, sub generibus contrarijs collocantur: alterius enim virtus, alterius vitium est genus, vt patet. at bonum & malum non sunt in genere, sed aliquorum ipsa genera sunt.

Postpdicamentū.

IN hoc hoc decimo capite incipit tertia pars principalis huius libri quę est postpredicamentorum. Enimuero quēadmodum antepredicamenta sunt præambula illa, ad notitiam predicamentorum prenia, ita postpredicamentum est proprietas & coditio quę aut omnibus aut quibusdam predicamentis cōpetit. Et ideo dicit postpredicamentū, quia consequitur naturam predicamēti. Tametsi Andronicus (vt Boetꝰ refert) negauerit postpredicamēta hęc composita fuisse ab Aristotele, at reuera ordo ipse & eloquutio ostendit eiusdem esse autoris postpredicamenta, cuius sunt predicamenta: atq; adeo totum librum esse Aristotelis opus. ¶ Atqui postpdicamēta sunt numero quinq; puta, oppositio, prius, simul, motus, & habere. Quorum tria priora generales sunt conditiones omnium predicamentorum: nam & inter se omnia oppositionem habent, cum sint primo diuersa: & item ordinem naturę: est enim substantia prior quantitate & quantitas prior alijs &c. sed omnia sunt simul tēpore. Et pterea ni singulis est oppositio priuatiua inter differentias diuisiuas generis: vt corporeū et incorporeum, in substantia: cōtinuum & discretū, in quantitate. Atq; in tertio predicamento est oppositio relatiua: & in quarto, oppositio cōtraria: & in singulis, genus est prius natura q̄ species: & sunt simul tempore. Motus vero si proprie accipiatur cōsequitur tria tm predicamenta (autore Aristo. 5. Phy.) scilicet quātitatē, qualitatē & vbi. Mutatio vero. s. generatio cōsequitur substantiam. Cōsequitur inquam. i. est conditio: vt proprio loco explicabitur. Sed habere proprie conuenit substantię, vt habere seruum, habere quantitatem, habere animam.

¶ Caput hoc decimū quod est

primum postpredicamentorū diuiditur in tria principalia membra. In primo proponit prius quatuor esse oppositionū genera: & mox singulorum exempla subiungit. Quocirca primum membrum quinq; habet textus. In secūdo membro comparat inuicē quatuor hęc genera oppositionum: q̄ fm tres comparationes tres cōtinet textus. In tertio qui vnicus est textus, specialiter exponit naturam contrariorū. Et fm totū caput per nouū textus distributum est. Quatuor gña oppositionum.

¶ Oppositio inquit modis quatuor opponi dicitur, scilicet aut relatiue, aut cōtrarie, aut priuatiue, aut cōtradictorie: vt duplū & subduplum, bonum & malum, cęcitas & visus, sedere & nō sedere. ¶ Sufficientia huiꝰ diuisionis hinc sumitur. Oppositio aut est inter ens & simpliciter non ens, & illa est contradictio: aut inter ens & non ens in subiecto apto nato, & illa est priuatiua oppositio: aut inter ens & ens, si mutuo se expellunt, & illa est cōtraria: aut inter ens & non ens, quę mutuo se respiciunt, & illa est relatiua oppositio. ¶ Quo fit vt si ordo consideretur in ratione non entis & oppositionis, tunc maxima oppositio est contradictio: q̄ vnum extremum ex ratione sua nihil participat de ente: proxima est priuatio, quę parum participat de ente. s. aptitudinem in subiecto: tertia est contrarietas, quę est inter qualitates positiuas eiusdem generis simpliciter se expellentes: & vltima est relatiua, cuius extrema respectu diuersorum conueniunt eidem: vt duplum & subduplum. Si autem cōsiderentur secundū q̄ participant magis de entitate & minus de oppositione, tunc habent se ordine econuerso vt ordinantur ab Aristotele. ¶ In vero oppositio equinoce dicatur, de his quatuor generibus, parū refert. Crediderim tamen, q̄ saltē de primis tribus generibus vniuoce dicitur: nam oppositio id solum dicit quod impossibilitas simul existēdi in eodem subiecto: quod certe vniuoce conuenit omnibus. Relatiue vero opposita nō sunt simpliciter relatiua: sed secūdū quid. i. respectu eiusdem. Est enim idem duplum & subduplū respectu diuersorū. ¶ In secundo textu qui incipit, Quę igitur, sequitur exēplū relatiuę oppositionis. Relatio opposita.

Ait

Ait em ea relatiue opponi, q̄ id ipsum qō sunt, oppositorꝫ dicitur: & ponit vnū exemplū de relatiuis fm esse, vt duplū qō est subdupli duplum: & alterū de relatiuo secūdū dici, vt sciētia quę est rei scibilis sciētia. Et ad maiorē explicationē subiungit, q̄ contrarie opposita nō habēt eandē legē: nō. n. bonū dicit mali bonū, sed mali cōtrariū: nec album dꝫ nigri albū, sed nigri cōtrariū. ¶ Hic tn est dubiū: primū q̄ hic nō videt definire Arist. quid est oppositio relatiua, sꝫ qd est relatio: nā illa est explicatio definitiōis relatiuorū, vt supra dictū est. Et pterea q̄ hic videt insinuare, q̄ relatiuum opponitur alteri correlatiuo ad qō refert: & tn supra cap. 7. dixit, q̄ est ꝺtrarietas in relatiuis: nō tn inter relatiuū & correlatiuū: sed inter relatiuū & oppositā qualitatē: puta inter scientiā & ignorantiā: & inter virtutē & vitiū. Et tertio, q̄ simile, refert ad simile, & tn nō habet oppositionē ad simile, sed ad dissimile: & propinquū, nō opponitur propinquo, ad quod refertur, sed distanti. ¶ Ad secundū vnde alia pendent, rndetur, q̄ relatiua secūdum dici possunt cōsiderari fm naturā suā, videlicet puta inquātum sunt qualitates, & isto mō vere cōtrariātur: nō quidē suis correlatiuis, sꝫ qualitatibus ꝺtrarijs. Et hoc docuit Arist. cap. 7. Alio mō considerātur inquātū relativa: & isto modo opponūtur relatiue illis ad q̄ referuntur. Ratio. n. oppositionis relatiuę est cōtra se poni: eo em q̄ pater est filij pater, non pōt idem esse pater & filius respectu eiusdē. Et ideo Arist. exprimendo naturā relatiuorum, expressit eoꝝ oppositionē. Est. n. differētia relatiuorꝫ & cōtrariorū (vt ait Arist.) q̄ relatiuū ad idem refertur sub proprio noīe, & in ratione oppositionis, vt duplū est dupli ad subduplū, & oppositum ad subduplum: imo idē est. Cōtrariū vero nō refert ad idem cui opponitur, est nāq; album nigri cōtrariū: sed non nigri albū. Et per hoc soluūtur secundū & primū argumētum. ¶ Ad tertiū vero respōdet, q̄ propie oppositio relatiua est in relatiuis disquiparātię, vt duplū subduplū, maius minus &c. In relatiuis vero equiparantię vt simile, propinquū &c. nō est adeo manifesta oppō relatiua: simile. n. & dissimile, aut propinquū & distās, nō sunt relatiue opposita: q̄ simile nō est dissimili simile, sed simili simile: at vero sunt quodā mō contrarie opposita. ¶ In 3. tex. qui incipit, Atqui cōtraria. & habet duas particulas, ponit exēplum duplicis generis cōtrariorꝫ. Etenim, q̄ hic nō tractat de contrarijs physicę, vt 10. metaphysicę, textu. 13. sed solum dialecticę: non ponit exactā definitionē contrariorꝫ quā illic ponit (est. n. cōtrarietas maxima distantia inter duo extrema q̄ circa idē subm mutuo se expellunt) sed exemplis explicat hic naturam contrariorꝫ. Ait. n. q̄ illa cōtraria quoꝝ alterū necessario inest cuicunq; proprio subiecto, illa inquit sunt contraria inter q̄ nullum est mediū: sed illa quoꝝ nō est necesse vt alterū insit, sunt cōtraria inter q̄ est aliquod medium. Ponit exēplum vnum in naturalib⁹, & aliud in mathematicis. Animali. n. (qō est proprium subm sanitatis) necesse est aut sanitatē inesse, aut egritudinē: q̄ inter sanitatē & egritudinē nō est medium. Et eadē rōne numerus oīs aut par est, aut impar: q̄ nullum est mediū. At vero corpori (qō est proprium subiectū albedinis) nō est necesse aut albedinē inesse, aut nigredinē: q̄ potest habere medium colorem. Eodem modo, vitiosum atq; studiosum, quod dicitur de homine & de alijs multis (alludit ad intelligētias, quę sunt studiosę: & ad dęmones quoꝝ fm Platonicos erāt aliqui praui.) Eoꝝ (inquit) non est necesse alterū inesse: nā est mediū inter studiosum & vitiosum. Enimuero studiosus nō dꝫ quis ꝓpter actum virtutis, nec prauus propter solum actum malum: sed vtrōq; dicitur: & ponit vnū exemplū de relatiuis fm esse, vt duplū qō est subdupli duplum: & alterū de relatiuo secūdū dici, vt sciētia quę est rei scibilis sciētia. Et ad maiorē explicationē subiungit, q̄ contrarie opposita nō habēt eandē legē: nō. n. bonū dicit mali bonū, sed mali cōtrariū: nec album dꝫ nigri albū, sed nigri cōtrariū. ¶ Hic tn est dubiū: primū q̄ hic nō videt definire Arist. quid est oppositio relatiua, sꝫ qd est relatio: nā illa est explicatio definitiōis relatiuorū, vt supra dictū est. Et pterea q̄ hic videt insinuare, q̄ relatiuum opponitur alteri correlatiuo ad qō refert: & tn supra cap. 7. dixit, q̄ est ꝺtrarietas in relatiuis: nō tn inter relatiuū & correlatiuū: sed inter relatiuū & oppositā qualitatē: puta inter scientiā & ignorantiā: & inter virtutē & vitiū. Et tertio, q̄ simile, refert ad simile, & tn nō habet oppositionē ad simile, sed ad dissimile: & propinquū, nō opponitur propinquo, ad quod refertur, sed distanti. ¶ Ad secundū vnde alia pendent, rndetur, q̄ relatiua secūdum dici possunt cōsiderari fm naturā suā, videlicet puta inquātum sunt qualitates, & isto mō vere cōtrariātur: nō quidē suis correlatiuis, sꝫ qualitatibus ꝺtrarijs. Et hoc docuit Arist. cap. 7. Alio mō considerātur inquātū relativa: & isto modo opponūtur relatiue illis ad q̄ referuntur. Ratio. n. oppositionis relatiuę est cōtra se poni: eo em q̄ pater est filij pater, non pōt idem esse pater & filius respectu eiusdē. Et ideo Arist. exprimendo naturā relatiuorum, expressit eoꝝ oppositionē. Est. n. differētia relatiuorꝫ & cōtrariorū (vt ait Arist.) q̄ relatiuū ad idem refertur sub proprio noīe, & in ratione oppositionis, vt duplū est dupli ad subduplū, & oppositum ad subduplum: imo idē est. Cōtrariū vero nō refert ad idem cui opponitur, est nāq; album nigri cōtrariū: sed non nigri albū. Et per hoc soluūtur secundū & primū argumētum. ¶ Ad tertiū vero respōdet, q̄ propie oppositio relatiua est in relatiuis disquiparātię, vt duplū subduplū, maius minus &c. In relatiuis vero equiparantię vt simile, propinquū &c. nō est adeo manifesta oppō relatiua: simile. n. & dissimile, aut propinquū & distās, nō sunt relatiue opposita: q̄ simile nō est dissimili simile, sed simili simile: at vero sunt quodā mō contrarie opposita. ¶ In 3. tex. qui incipit, Atqui cōtraria. & habet duas particulas, ponit exēplum duplicis generis cōtrariorꝫ. Etenim, q̄ hic nō tractat de contrarijs physicę, vt 10. metaphysicę, textu. 13. sed solum dialecticę: non ponit exactā definitionē contrariorꝫ quā illic ponit (est. n. cōtrarietas maxima distantia inter duo extrema q̄ circa idē subm mutuo se expellunt) sed exemplis explicat hic naturam contrariorꝫ. Ait. n. q̄ illa cōtraria quoꝝ alterū necessario inest cuicunq; proprio subiecto, illa inquit sunt contraria inter q̄ nullum est mediū: sed illa quoꝝ nō est necesse vt alterū insit, sunt cōtraria inter q̄ est aliquod medium. Ponit exēplum vnum in naturalib⁹, & aliud in mathematicis. Animali. n. (qō est proprium subm sanitatis) necesse est aut sanitatē inesse, aut egritudinē: q̄ inter sanitatē & egritudinē nō est medium. Et eadē rōne numerus oīs aut par est, aut impar: q̄ nullum est mediū. At vero corpori (qō est proprium subiectū albedinis) nō est necesse aut albedinē inesse, aut nigredinē: q̄ potest habere medium colorem. Eodem modo, vitiosum atq; studiosum, quod dicitur de homine & de alijs multis (alludit ad intelligētias, quę sunt studiosę: & ad dęmones quoꝝ fm Platonicos erāt aliqui praui.) Eoꝝ (inquit) non est necesse alterū inesse: nā est mediū inter studiosum & vitiosum. Enimuero studiosus nō dꝫ quis ꝓpter actum virtutis, nec prauus propter solum actum malum: sed vtrōq; dicitur: & ponit vnū exemplū de relatiuis fm esse, vt duplū qō est subdupli duplum: & alterū de relatiuo secūdū dici, vt sciētia quę est rei scibilis sciētia. Et ad maiorē explicationē subiungit, q̄ contrarie opposita nō habēt eandē legē: nō. n. bonū dicit mali bonū, sed mali cōtrariū: nec album dꝫ nigri albū, sed nigri cōtrariū. ¶ Hic tn est dubiū: primū q̄ hic nō videt definire Arist. quid est oppositio relatiua, sꝫ qd est relatio: nā illa est explicatio definitiōis relatiuorū, vt supra dictū est. Et pterea q̄ hic videt insinuare, q̄ relatiuum opponitur alteri correlatiuo ad qō refert: & tn supra cap. 7. dixit, q̄ est ꝺtrarietas in relatiuis: nō tn inter relatiuū & correlatiuū: sed inter relatiuū & oppositā qualitatē: puta inter scientiā & ignorantiā: & inter virtutē & vitiū. Et tertio, q̄ simile, refert ad simile, & tn nō habet oppositionē ad simile, sed ad dissimile: & propinquū, nō opponitur propinquo, ad quod refertur, sed distanti. ¶ Ad secundū vnde alia pendent, rndetur, q̄ relatiua secūdum dici possunt cōsiderari fm naturā suā, videlicet puta inquātum sunt qualitates, & isto mō vere cōtrariātur: nō quidē suis correlatiuis, sꝫ qualitatibus ꝺtrarijs. Et hoc docuit Arist. cap. 7. Alio mō considerātur inquātū relativa: & isto modo opponūtur relatiue illis ad q̄ referuntur. Ratio. n. oppositionis relatiuę est cōtra se poni: eo em q̄ pater est filij pater, non pōt idem esse pater & filius respectu eiusdē. Et ideo Arist. exprimendo naturā relatiuorum, expressit eoꝝ oppositionē. Est. n. differētia relatiuorꝫ & cōtrariorū (vt ait Arist.) q̄ relatiuū ad idem refertur sub proprio noīe, & in ratione oppositionis, vt duplū est dupli ad subduplū, & oppositum ad subduplum: imo idē est. Cōtrariū vero nō refert ad idem cui opponitur, est nāq; album nigri cōtrariū: sed non nigri albū. Et per hoc soluūtur secundū & primū argumētum. ¶ Ad tertiū vero respōdet, q̄ propie oppositio relatiua est in relatiuis disquiparātię, vt duplū subduplū, maius minus &c. In relatiuis vero equiparantię vt simile, propinquū &c. nō est adeo manifesta oppō relatiua: simile. n. & dissimile, aut propinquū & distās, nō sunt relatiue opposita: q̄ simile nō est dissimili simile, sed simili simile: at vero sunt quodā mō contrarie opposita. ¶ In 3. tex. qui incipit, Atqui cōtraria. & habet duas particulas, ponit exēplum duplicis generis cōtrariorꝫ. Etenim, q̄ hic nō tractat de contrarijs physicę, vt 10. metaphysicę, textu. 13. sed solum dialecticę: non ponit exactā definitionē contrariorꝫ quā illic ponit (est. n. cōtrarietas maxima distantia inter duo extrema q̄ circa idē subm mutuo se expellunt) sed exemplis explicat hic naturam contrariorꝫ. Ait. n. q̄ illa cōtraria quoꝝ alterū necessario inest cuicunq; proprio subiecto, illa inquit sunt contraria inter q̄ nullum est mediū: sed illa quoꝝ nō est necesse vt alterū insit, sunt cōtraria inter q̄ est aliquod medium. Ponit exēplum vnum in naturalib⁹, & aliud in mathematicis. Animali. n. (qō est proprium subm sanitatis) necesse est aut sanitatē inesse, aut egritudinē: q̄ inter sanitatē & egritudinē nō est medium. Et eadē rōne numerus oīs aut par est, aut impar: q̄ nullum est mediū. At vero corpori (qō est proprium subiectū albedinis) nō est necesse aut albedinē inesse, aut nigredinē: q̄ potest habere medium colorem. Eodem modo, vitiosum atq; studiosum, quod dicitur de homine & de alijs multis (alludit ad intelligētias, quę sunt studiosę: & ad dęmones quoꝝ fm Platonicos erāt aliqui praui.) Eoꝝ (inquit) non est necesse alterū inesse: nā est mediū inter studiosum & vitiosum. Enimuero studiosus nō dꝫ quis ꝓpter actum virtu

Contrarie opposita.

Priuatiue oppositā.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pto aut mente:significatum autē ꝓpōnis,vt sedere vel nō sedere a parte rei,nō sunt affirmationes aut negationes:qz affirmatio est oratio ⁊ res ipsa nō est oratio. Q̄ nos ita affirmauimus ⁊ exposuimus in principio huius libri:vbi dixim⁹ ꝙ quāuis res ꝑdicentur tanquā obiecta cōceptuum,tñ res non sunt propositiones. Secundo dicit Aristot. ꝙ sicut affirmatio ⁊ negatio quę sunt orationes opponūtur cōtradictorie,ita ⁊ significata earum puta Petrū sedere ⁊ Petrum non sedere. Et propterea contradictio dicitur inter ens ⁊ non ens:quia etiam Petro non existente,verum est Petrum non sedere.

Prima cō paratio.

¶In textu sexto qui incipit,At vero.incipit secundū mēbrum principale huius capituli in quo fiunt tres cōparationes inter ista gña oppositionum. Vbi cōsiderādum est,ꝙ quatuor extrema cōparationis sex modis possunt cōparari. s. primū ad secundum ⁊ ad tertiū ⁊ ad quartum:⁊ ꝑterea scōm ad tertiū ⁊ ad quartum:⁊ tādē tertium ad quartū. Sed tñ prima cōparatio tam facta est superius inter relatiue opposita ⁊ contrarie opposita:⁊ ideo sequit hic scda inter relatiue opposita ⁊ ꝓuatiue opposita. Dit.n. ꝙ ꝓuatiue opposita non sunt relatiue opposita. Q̄ ꝓbat dupliciter. Primo,qz esse visus nō est ad cęcitatē:est.n.semp obseruādū,ꝙ esse vni⁹ referri ad aliud est,ꝙ ꝓpria denoiatio exprimatur cum obliquo alterius,vt pater est filij ꝑ. Visus autē nō est cęcitatis visus:neq; cęcitas est visus cęcitas,sed visus ꝓuatio. Ad tollendā amphibologiam de ly visus,qđ est noiatiuus ⁊ genitiuus, Boeti⁹ vertit visio,⁊ visionis:quāuis visio nō sit nomē potētię. Trāslatio Argyropyli q̄ mōuenit a Hermania corrigat vt hic habet:ter.n.habet,cęcitas,loco de ly cęcitatis. At qz dixerat Aristo.cęcitatē esse visionis ꝓuationē,ne quis suspicaret idē esse,visionis esse ꝓuationē,⁊ visionis esse cęcitatē,⁊ per cōsequens cęcitatem dici relatiue,subiungit secundam rationē ad ꝓbādum,ꝙ cęcitas non dicitur relatiue ad visum:alias.n. visus etiā ecōuerso diceret relatiue ad cęcitatē:qđ tñ est falsum:qz visus nō est cęcitatis visus. ¶In text.7.qui incipit, Atqui nec perinde.comparat ꝓuatiue opposita ad contrarie opposita:dicens,ꝙ neq; ꝓuatiue opposita,sunt cōtrarie opposita. Quod ꝓbat dupliciter. Et prima ꝓbatio stat in hoc. Duo genera contrariorum supra distincta sunt. Alia enim sunt contraria quoū nullum est medium,in quib⁹ subinde necesse est alterum extremum inesse ꝓprio subiecto,vt sanitas ⁊ ęgritudo:alia vero sunt quorum est aliquod medium,vt album ⁊ nigrum,quorum nō est necesse alterum inesse. Ex vero restringit nūc scōm genus,dicens,ꝙ eor q̄ medium habēt nō necessariū est alterū inesse,nisi forsan alterū sit accidens ꝓpriū ⁊ naturale,vt calor inest igni ⁊ niui albedo. Emendauim⁹ hic textū Argyropyli mō vulgatum: qui vbi debebat habere,Et insuper ea diximus medium habere, transtulit,Medio vacare.i.carere. Quę litera contradicebat ⁊ veritati,⁊ textui ꝓcedenti: cōsi em quę medio carēt,necesse est alterum inesse. Qui error inde forsan emanauit,ꝙ in Hęco habetur, anameson,qđ si esset vnicū nomē cōpositum,idem esset qđ absq; medio:sed vbi sunt duę partes,idem est qđ secūdū medium. Argyropylus forte legit primo mō cum tñ lecturus esset scdo mō. Ad propositum ergo vt redeamus:ꝓuatiue oppositor' (ait Aristot.) nō est semper necesse alterum inesse: nam catulus ante nonum diem nec est vidēs,nec cęcus,vt paulo ante dicebamus:ergo nō sunt cōtraria primi generis,puta inter q̄ non est medium. Rursus,Homini necesse est alterum inesse: ⁊ id nō ꝓuenit eō ꝙ visus sit necessariū accidens hois,neq; cęcitas (qz hō est idifferēs ad vtrūlibet) ergo nō sunt ꝓtraria scōi gñis:vez quox est mediū. ¶In scda particula q̄ incipit,Ꝓterea.affert scdam rōnē. In cōtrarijs inqt possibile est fieri mutationē indiffꝛēter ab vno ad aliud,⁊ ecōuerso(nisi vnū sit accidēs ꝓpriū qđ non corrūpit nisi corrupto subiecto)sz in ꝓuatione oppositis,licet ab habitu in ꝓuationē possibilis sit trāsitus,tñ a ꝓuatiōe in habitū naturalē impossibilis est regressus:fit.n.ex videte cęco,nō tñ ex cęco videns. ¶Rōnē huiꝰ scite exponit S.Tho.8.me.le.4.supra text.14.vbi hoc tractat Arist. Ait nāq;,ꝙ cū ly ex, dicat ordinē,sunt quidē naturales ordines qui naturaliter ꝙerti nō possunt. Atqui naturalis ordo ꝓriorationis,q̄ dicit naturalē corruptionē,est,vt ex ꝑfecto fiat corruptio:tñ ex corruptione nō fiat ꝑfectū immediate,nisi certis transmutationibus mediis. Exēpli gra. Q̄nū corrūpitur in acetum:sed acetum non pōt reuerti in vinū: nisi forsan fundatur ꝓpe vitē,cuius humor actione naturali digeratur in vuas. Itē ex homine fit cadauer:sed tñ ex cadauere nunqđ fiet homo,nisi resolutum in terrā cōuertat in fructus,quibus hō pastus generet semen,⁊ inde aliū hoiem. Cū ergo cęcitas sit corruptio visus, nō potest ex cęcitate fieri visus,sicut ex frigido calidū, ⁊ ex calido frigidū. Tenebrę vero licet sint ꝓriuatio luminis,habent tñ immediatū ordinē ad aerē,sicut lumen. Potest enim tenebra esse vbi non ꝓcesserit lumē. Et ideo mutuus est trāsitus,⁊ a lumine in tenebras,⁊ a tenebris,in lumē. Dixerim cęcitatem non esse nisi ꝓriationē visus ꝓcedētis: intelligo aut ꝓcedentis in re,aut qui naturaliter debuisset ꝓcedere:vt est in cęco a natiuitate. ¶In tex.8.qui incipit,Atqui patet.cōparanꝝ contradictorie oppositas ad tres ꝓcedentes oppositiones. Dit.n.hoc esse ꝓpriū huius oppositionis,ꝙ in vniuersum de quocūq;,siue sit,siue nō sit, necesse est aut affirmationē verā esse aut negationē:qđ nullis alijs oppositor cōpetit. Et id quidē primo ꝑbat si accipiant incōplexe. Sanitas.n. aut ęgritudo:aut visus,aut cęcitas:aut duplum,aut dimidiū cū sint incōplexa, nec vera nec falsa sunt. Secūdo id ꝓbat si accipiātur cōplexe,vbi maior erat apparēs. Dit. n. ꝙ horū contrariox q̄ cōplexa sunt,puta Socratē esse sanū,⁊ Socratē lāguere,Socrate quidē existēte alterū inest:sz Socrate nō existēte,neutrū est verū. Et idē est de his,Socratem habere visum, Socratem esse cęcū. Sz tñ si dicas Socratē esse sanū ⁊ Socratē non esse sanū,de necessitate alterū est verū: etiā si Socrates non sit. Et hac de causa affirmatio ⁊ negatio de eodē habeāt, tanq̄ ꝑmū ꝓncipiū per se notū. ¶In tex.9.q̄ incipit,Ait vero malū ⁊c. sequit tertiū mēbrū huiꝰ capitis peculiare de cōtrarijs:qđ in aliquib⁹ codicib⁹ Hęcis habeāt tāq̄ caput distinctū:in quo quinq; ponunt cōditiōes ꝓpriæ ꝓtrariox. ¶Prima est,Bono ex necessitate ꝓtrariaꝝ malū:malo aūt nō solū bonū,sz etiā malum cōtrariaꝝ. ¶Hō est sensus ꝓpriox partis,ꝙ oē bonū habet cōtrariū:nam cęlū nō habet cōtrariū:nec ꝓprie lumē qđ est q̄litas eius. Hec est sensus,ꝙ ex duob⁹ cōtrarijs si vnus est bonum,alterum nō est bonum:nā calor est bonus ignis,⁊ frigus bonum aquę. Sed sensus est,ꝙ si bono sub rōne boni aliquid cōtrariaꝝ,cōtrarium eius necessario habet rōnē mali respectu illius cuius est bonū. Calor enim ⁊ frigus simpliciter loquēdo nec habent rationem boni nec mali:sed si calor accipiatur inquantum cōueniens igni,tunc frigus est malum ignis:⁊ si calor conuenit saluti hominis, frigus contrarium est malum eius. Et vtrūq; extremū virtutis

tutis eo est malū, qz virtus cui contrariatur est bona. Sed tamen ꝓdigalitas cōtrariatur auaritię,⁊ vtrunq; est malum. Et ratio huius est,qz bonum cōstat ex integra causa:malum autem ex quocūq; defectu. ¶Quod si hinc inferas idem cōtrariari duobus diuersis:vt ꝓdigalitatem,liberalitati ⁊ auaritię:qđ est cōtra Aristotelem.10. me.tex.14.vbi ait, ꝙ vnum tantum vni cōtrariatur:Respondetur,ꝙ illud intelligitur de perfecta cōtrarietate:vnū tñ extremum imperfecte contrariatur medio,inquantū participat aliud extremū: vt album contrariatur rubro,inquantū participat aliquid nigri. ¶Secunda conditio contrariorum est,ꝙ non est necesse si vnum sit reliquum esse:non enim sequitur,si album est,nigrum est:qz possunt omnia esse alba. Intelligitur de consequētia logica:qz naturaliter si elementum ignis est,⁊ contrarium elementum est, puta aqua:vt.2.de cœlo,textu.18.enuntiat Aristoteles. ¶Tertia conditio est,ꝙ duo cōtraria non possunt esse simul in eodē subiecto. ¶Et quarta est,ꝙ contraria semper sunt circa idem subiectum:idem(inquā) specie aut genere,vt si ꝓpriū subiectum sanitatis est aīal,idē est etiā ꝓpriū subm egritudinis: lapis esn qz nō pōt esse sanus nec pōt esse infirm⁹. Et si calor non potest esse nisi in corpore corruptibili, nec frigus esse pōt nisi in corpore corruptibili. ¶Quinta ⁊ postrema conditio est. Dia contraria aut sunt sub eodē genere,vt album ⁊ nigrū sub genere coloris:aut sub cōtrarijs generib⁹, vt iustitia ⁊ iniustitia,quox primū est sub gñe virtutis,⁊ alterū sub genere vitij:aut sunt ipsa cōtraria gña,vt bonū ⁊ malū:q̄ dicuntur gña impropriæ tanquā trāscendentia vniuersalia oībus cōtrarijs: nam omniū cōtrariox alterū habet rationē boni respectu alicuius subiecti,respectu cuius alterum habet rationem mali.

De Modis prioris.
CAP. XI.

PRius quippiā alio quatuor dicitur modis. Primo quidē & proprijssimè tępore, quo pacto quippiam antiquius aliquo & vetustius dici solet: quia nanq; plus est tęporis, ideò antiquius atq; vetustius dicitur. Secundo verò, id qđ' non cōuertitur essendi consequentia:quo pacto vnū duobus est prius:nam si sint duo, & vnū continuò sequitur esse:at si vnum sit, non necessariò sequitur duo esse. Quare hoc posito, nō cōuertitur consequentia, vt illud sit. Prius autem id esse videtur quod essendi consequentia non conuertitur. Tertio modo,ordine quodam dicitur prius,vt in sciētijs atq; orationib⁹ intueri licet. In demōstratiuis em sciētijs,prius est nimirū atque posterius ordine:elementa nāq; designationib⁹ ordine priora sunt, quippe cū principia priora sint ordine cōclusionib⁹ cōtemplandis:& in grāmatica syllabis priora sunt elemēta,in oratiōib⁹ etiā exordiū simili modo narratione ordine antecedit. Præterea id qđ' est præstabilius honorabiliúsve, pri⁹ natura esse videtur. Vulgus etiam eos qui sunt honorabiliores, quosque magis amāt,vocare priores cōsueuerūt: quāquā hic modus penè omniū alienissimus esse videtur. Tot igitur ferè sunt modi prioris,qui dici solēt. ¶Vi debitur autē & vltra iam dictos, alius quidā esse prioris modus:eorū enim q̄ essendi cōsequentia conuertuntur,alterū quod est causa quouis modo vt alterum sit,prius natura non incōgruè dici potest:atque esse quædā talia,patet. Esse enim hominem,ad orationē de ipso verā, essendi cōsequentia sanè conuertitur:nā si sit homo,vera est ea oratio,qua hō dicitur esse:& ecōtrà hō profectò est,si vera est ea oratio,qua hominē dicimus esse. Atq; oratio quidem vera,vt res sit nullo pacto est causa:res tñ aliq̄ ex parte vt sit oratio vera,causa esse videtur. Ex eo nāq; quia res est, aut nō est, oratio vera dicitur aut falsa:quare sit, vt quinque modis ipsum prius dicatur, vt patet.

hoc in ueres in .1. peri her. c. de futuris contingentib⁹ & 9.1. metha. c.9.

De Modis simul. Cap. XII.

SImul autem ea simpliciter proprijsimeque dicuntur quorū generatio est tępore in eodē.neutrū enim ipsorū prius, aut posterius est. Atq; hæc tępore simul dicuntur: natura verò ea dicuntur simul,quæ essendi quidē cōsequentia cū cōuertātur,neutrū tamē vt sit alterū causa est:vt in duplo dimidioq; intueri licet:hęc em cōuertūtur. Nā si duplū est, dimidiū est:& si dimidiū est,duplū est:neutrū tñ est causa vt alterū sit. Eapterea q̄ eiusdē gñis diuisione sibi opponūtur,si mul esse dicunt natura. Dicūtur autē eiusdē gñis diuisiōe oppositа sibi,q̄ in eadē sunt diuisione: q̄lia sunt,volatile,gresibile,atq; in aquis degēs: hęc enim sub eodē gñe cōtra se sunt diuisa:qppe cū aīal in hęc,vt patet,distribuat,nihilq; horum aut posterius aut prius sit,sed natura talia simul esse videātur. Diuidi etiā vnūquodq; taliū in species rursus pōt, vt volatile,terrestre, aquaticū: q̄ qdē & ipsa simul natura erūt: q̄ sub eodē gñe collocata,in eadē sunt diuisiōe. Gen⁹ tñ spē pri⁹ est semp:nō.n.in cōsequētia fit ab illo cōuersio. Nā si volatile est,aīal est:at si aīal est,non necesse est volatile esse:simul igit dicūtur natura,ea q̄ in essendi qdē cōsequētia cōuertūtur:nullo tñ pacto alterum causa est vt alterū sit: & ea quę sub eodem genere colloca, contra sese sunt diuisa. Absolutè autē simul sunt ea quorum generatio eodem in tempore est,vt prius est dictum.

CAput vndecimū est de modis ꝓriox,caputq; duodecimū de modis simul.atq; ꝓius inquit alterū altero q̄tuor dē modis. Modos eos solū intelligit q̄ sunt vulgares ⁊ manifesti. Et prius tpe est id cui⁹ gñatio fuit in tpe ꝑce-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dētr:ꝛ pr⁹ subsistētia id qꝫ nō dr subsistēdi pña.i.id qō infert ab alio,ſz nō infert aliud,vt vnū prius est duob⁹:nā duo fiūt p diuisionē vni⁹. Et tertio mō dr aliqd prius ordine. Et q̄rto mō pri⁹ dignitate. ¶At vero pter q̄tuor illos vulgatos modos addit q̄ntū modū ꝑtis natura. Ait.n.q id dr pri⁹ natura alio qō licet cōuertat essendi pña est nihilomin⁹ cā alteri⁹,vt esse hoiem, pri⁹ natura est q̄ oſo sit vera. ¶Definitio hęc oculatissime est cōsiderāda:dppe ex cui⁹ incōsideratiōe multa in philosophia,ꝛ in theologia cōmenta fingunt ꝛ sustinētur. Hoc in⁹ accurate aīaduertēdū est,q prioritas naturę nō est ꝑtis in q. Qō est dicere nō est explicāda p ly in, ſz p ly qꝛ. Exēpli gra. Sol est ꝑus natura lumine suo qō est coęuū illi,ſz si qs inde inferat, q in aliq̄ ꝑti est sol in q̄ nō est lumē,fallacia est. Ait.n. Arist.q prius natura subsistēdi pña dr cū posteriori. Et sic nō dat q sit in aliq̄ ꝑti in q̄ nō sit aliud,ſz nihil aliud est sole esse prioritē natura q̄ hāc causalē esse veram,qꝛ sol est,lumē est,ꝛ nō ecōuerso:sicut prius natura est homine esse q̄ esse risibilē:ꝛ tñ in nullo ꝑti est hō, in q̄ nō sit risibilis:concedit veritū,q est ꝑus natura ꝓpter causalitā qꝛ hō est,risibile est:ꝛ nō qꝛ risibile est,hō est. Accōmodatissimū exēplū est Aristo. Si in eode instāti q̄ creatus est Adā,esset creata ꝓpō, hō est,prius natura fuisset Adā esse q̄ veritas ꝓpōnis:nā eo veritas est qꝛ significatū est,ꝛ tñ nulla fuisset ꝑtas in q̄. ¶Et a fortiori ꝑitas originis in diuinis nō dicit prioritatē in q̄. In nullo em̄ ꝑti intelligr pr̄ in q̄ nō intelligat filiꝫ. Nec inter patrē et filiū est ꝑitas nature:nā pr̄ nō est causa filij:ſz pr̄ eo solū dicit prior origine,qꝛ filius est a patre,ꝛ nō econuerso:quę proinde vocatur prioritas a quo.

¶In capite duodecimo subdun

tur tres modi simul. Ea.n.sunt simul tpe quoꝝ gnatio est in eodē tpe adęq̄to: vt subm̄ ꝛ ꝓpria ei⁹ accidētia. Simul natura sunt q̄ cōuertunt essendi pña ꝛ neutrū est alteri⁹ cā:vt relationes dupli ꝛ subdupli,pr̄is ꝛ filij ꝛc. Nā q̄uis res q̄ est pr̄ sit cā rei q̄ est filiꝫ,tñ esse pr̄em,nō est pri⁹ q̄ alīū esse filiū nec est cā. Et q̄uis unitas sit ꝑs binario,tñ vnū nō est ꝑus subduplū q̄ binari⁹ sit duplus. Tertio mō aliq̄ dicūtur simul,q̄ ex equo immediate diuidūt idē gen⁹:vt terrestre,aq̄tile,volatile,diuidētia gen⁹ aīalis sunt simul natura:qꝛ nullū est cā alior. Distīxit istū modū a scōo,eo q in ꝑti exēplo nullū est nobili⁹ alio, vt relatio dupli nō est nobilior relatiōe subdupli:in his vero vnū est pstātius alio vt terrestre pstātius est aliꝭ:ꝛ ideo posset qs credere,q nō sint simul natura postq̄ nō est eq̄litas dignitatis:cū cap.11. dixisset,illud esse ꝑ⁹ q̄rto mō,qō est nobili⁹. Dicit ergo mō,q id nō obstat quin dr̄ię diuidētes gen⁹ simplr sint simul:qꝛ esse nobili⁹ nō sufficit vt simpliciter dicat prius. Gen⁹ vero est prius spē postq̄ nō cōuertitur subsistēdi cōsequētia. Sequitur enim,si homo est,animal est,ꝛ nō ecōuerso: vnde genus est prius specie,sicut unitas est prior binario. Reliq̄ de priori,ꝛ simul,latius disserit Arist. 5. met. tex. 16.

De speciebus motus. Cap. XIII.

Motus species sunt sex:gnatio,corruptio:accretio,decretio:alteratio, & ea mutatio q̄loco accōmodat. Atq; cæteri qdē motus, vt patet, diuersi sunt:nō em̄ corruptio est gnatio, neq; accretio est decretio:neq; ea mutatio,q̄ loco accōmodat: cęteriq; mot⁹ similr: de alteratione verò dubitatio q̄dā existit,ne forsitā necessariū sit id qd' alterat,aliquo reliquorū motuū alterari. Hoc aūt verū nō est:Ferè.n.oīb⁹ in passionib⁹, aut pluribus,nos accidit alterari, nullo motuū cæterorū cōmunicāte:neq;.n.incremēta, nq; decremēta suscipere necesse est,id qd' passiōe movet. Et simili in cęteris mō:q̄re alteratio diuersus est a cęteris mot⁹:nā si esset idē, cōtinuò id qd' alterat, crescere aut decrescere, aut aliquo alio moueri cęterorū motuū oporteret: at nō est ꝓfectò necessariū. Similr & id qd' augetur, aut aliquo alio motu moueꝫ,alterari oporteret:at sunt q̄dā q̄ augētur,nō alterātur autē. Quadratū.n. gnomone circūpositō creuit quidē, at nō est alterātū. Similiter & in cæteris reb⁹ huiuscemodi fit. Quare diuersi sunt hi motus oēs, vt diximus. Simplr autē motus quidē cōtrari⁹ quieti est,singulis autē singuli aduersant,gnationi quidē corruptio,accretiōi verò decretio, & mutationi accōmodatę loco quies i loco:& maximè vt videt ea mutatio,q̄ cōtrariū ad locū itur,vt ei motui q̄ sursum itur is motus quo deorsum itur, & è cōuerso opponit. At reliquo assignatorū motuū quidnā cōtrariū sit,nō est facile assignare: nihil autē ipsi contrariū esse videt, nisi q̄spiā & in hoc quietē in q̄litate dicat opponi ei mutationi q̄ ad q̄litatē est, mutationē q; eā q̄ est ad qualitatē cōtrariā perinde atq; in mutatiōe loco accōmodatā:qętē in loco, & mutationē q̄ ad cōtrariū locū itur, cōtraria dixim⁹ esse. Alterationē nāq; mutationē esse in q̄litate cōstat:q̄re motui in qualitate, quies in qualitate opponitur:aut ea mutatio, qua ad qualitatē contrariā itur:quo pacto albū quippiam fieri,& nigrum quippiam fieri, inter se opponuntur. Alterantur enim hæc, atque in qualitatis contrarios terminos mutatio fit.

De Modis habere. Cap. XIIII.

Habere plurib⁹ modis, aut vt habitū dispositionē q̄;,vel aliquā aliā qualitatē dicitur:sciētiā.n. habere aliquā dicimur,& virtutē:aut vt quātū, velut eā quā q̄spiā magnitudinē habet:nā cubitorū triū vel quatuor habere magnitudinē dicim⁹: aut vt ea q̄ circa corp⁹ ponūtur:vt vestē tunicā, & gladiū,& similia:aut in parte, velut in manu annulū:aut vt partē,vt manū vel pedē:aut in vase,vt modiū habere triticū dicimus, aut doliū vinum:hęc.n. habere vt in vase dicunt: aut possessionē,habere em̄ dicimur domū,fundū ve. Dicit & vir vxorē,& vxor virū habere:q quidē remotissim⁹ oīm habēdi mod⁹ esse videt:nihil em̄ aliud dicēdo virū habere vxōrem significamus, quā virū vnà cū vxore habitare. Forsitan & alij qdā habēdi modi esse videbunt,sed qui dici solent,omnes ferè sunt nunc à nobis enumerati.

Sex spēs motus.

IN capite tertiodecimo enarrant sex species motus. Sūt enim quatuor termini motus.s. substātia,cui⁹ est generatio ꝛ corruptio. Tametsi generatio nō sit ꝓpria motus:cum inductio formę substantialis non fiat successiue:ſz est mutatio quędā vt habetur.3.ꝛ.5. phy. Est ꝓterea quātitas:ad quā est augmentatio ꝛ diminutio. Et est qualitas,ad quā est alteratio:ꝛ vbi, ad quod est motus localis. ¶Disputat mox Arist. dubitatiuculā,an alteratio sit motus distinctus ab aliꝭ: sicut generatio distinguitur a corruptione:et augmentatio,a diminutione:ꝛ motus localis, ab vtriſq̄. Nec⁹ hoc quęrit qꝛ res sit dubia:potuisset.n. id statim probare ratione termini mot⁹: qui vt mō dicebamus alius est in alteratione q̄ in aliꝭ motibus. Sed quęrit hoc ꝓpter aliquos antiquos qui putabant alterationem nō esse motum distinctum: ꝓpterea q videbant generationem ꝛ augmentationem viuentium non fieri nisi per alterationem. Quocirca solum vtitur aduersus eos experiētia:qꝛ stat(inquit)frequenter aliquid alterari, quando nō moueatur alia specie motus. At fere in omnib⁹ inquit passionibus aut plurimis contingit: tam animę,vt in amore,odio,ꝛ concupiscentia:q̄ corꝓris: qꝛ stat aliquęm calefieri ꝛ nigrescere ad solem, qñ nō alio motu moueatur. Ait tamen,in plurimis:qꝛ si iste passiones multum crescant,subsequuntur alij motus. Et in metu mouetur sanguis ad cor,ꝛ in verecundia mouetur ad faciem. Et in corꝓralib⁹ per calefactionem rarefit cera:ꝛ per nutritionem auget ur viuens. At quia posset quis dubitare, q saltem omnis augmentatio sit alteratio:quia viuentia nō augentur nisi per alterationem cibi:ꝛ cera, per calefactionē. Respondet,q aliquid potest augeri sine alteratione. Et ponit solum exemplum in mathematicis,q̄ abstrahunt a motu:nam in naturalibus non potest esse augmentatio sine alteratione. Et est exēplum de quadrato,cui si addas gnomonē, augetur sine mutatione figurę. Gnomon est supplemētū qō additur costis quadrati,taliter, vt figura quadrati non varietur,sed maneat equilaterum sicut antea. ¶In secūda parte textus docet Arist. q omnis motus habet duo cōtraria. Generaliter enim omni motui contrariatur quies:ꝛ ꝓterea peculiariter qui cunq̄ motus cōtrariatur oppositę sibi formę. Exempli gratia. Motus localis entis naturalis cōtrariat quieti in suo loco naturali:sed ꝛ motus sursum, contrariatur motui deorsum. Itē generatio cōtrariat huic qō est,generatum esse:qui est terminus mot⁹:

Dubium.

Gnomon.

Quis mot⁹ habet duo contraria.

ꝛ ꝓterea cōtrariatur corruptioni. Et augmētatio contrariatur huic quod est,augmētatum esse, ꝛ deinde diminutioni. Atq; adeo calefactio cōtrariatur huic quod est,calefactum esse:ꝛ rursus frigefactioni. Attamen inter motum ꝛ suam quietem non ꝓpriè est cōtrarietas,sed priuatiua oppositio. Quies enim se habet positiue vt habitus,ꝛ motus vt priuatio:motus namq; qꝛ est via ad terminum, quodā modo est priuatio termini. Et hac de causa motus per se non ponitur in prædicamento:qꝛ quāuis non sit tam diminutum ens,q̄ ens rationis:tamen neq; oīno dicit perfectam formam,sed viam ad formā. Et id eo reponitur inter postprædicamenta: ꝛ motus quisq; reducitur ad prædicamentum sui termini. vt generatio,ad substantiam:augmentatio, ad quantitatem:alteratio,ad qualitatem:ꝛ motus localis, ad prædicamentum,vbi.

Modi habere.

¶Caput deniq; quartumdeci-

mum ꝛ postremum explicat plures modos huius quod est,habere. Atqui vt in prædicamento qualitatis,ꝛ in prædicamento vbi,adnotauimus ex Arist. 5.met.tex.25.habitus vno modo accipitur ꝓ qualitate inhærēte qua quis aliqualiter se habet: ꝛ hęc est species qualitatis. Et alio modo ꝓ re adiacente alicui per modum quasi actionis aut passionis: ꝛ hoc est vnum ex sex vltimis prædicamētis. Et tertio modo accipit generalissime ꝓ eo quod est habere:siue per inhærentiam,siue per adiacentiam,siue per solam relationem. ¶Et modos vniuersos eodem.5.met.tex.28.reducit Arist. ad quatuor. Primo vna res dicitur habere aliam quā trahit ad suā dispositionem ꝛ naturam:vt febris,habet infirmū: ꝛ tyrannus,ciuitatem:ꝛ homo vestem quę cōformatur ad figuram habentis. Secūdo modo res habet aliam sicut subiectum formam:vt substantia habet quantitatē vel qualitatem. Et tertio modo sicut cōtinens habet contentū:vt dolium habet vinum. Et quarto modo sicut aliquid per violentiam tenet aliud ne moueatur suo motu naturali aut libero: sicut columnę habent trabem quam sustinent:ꝛ vincula,habēt hominem. Quintum modum addit hic Arist. quem vocat remotissimum oīm. Sicut homo dicitur habere amicum aut ꝓrem per solam relationem,qꝛ habitant simul: aut quacunq̄ alia relatione quis habeat aliam rem, ꝛ dicitur iste modus remotissimus habendi: quia non magis vnus amicus habet alium q̄ alius ꝓximum. Dicimur denique habere Deum,habere legem,habere gratiam, habere merita,habere fœlicitatem ęternam.

Finitur liber prędicamentorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Posteriorum primus.

Commentarij Fratris Dominici Soto, Segobiensis, ordinis Prædicatorum: artium ac sacræ Theologiæ professoris, in libros Posteriorum Aristotelis.

Dialectica satis cõstat circa intellectus opera versari. Vnde rationalis vocitatur, non solum, vti reliquæ artes, eo q̃ a ratione proficiscitur, sed peculiariter ab obiecto. Veluti morales scientiæ nuncupantur, quę moribus nos instituunt: & naturales, quę rerum perscrutantur naturas. Atqui intellectus, quatenus intellectus est, duplex est operatio, vt. 3. de anima, tex. 21. Aristoteles author est: nempe & simplicium apprehensio, & ex his compositio atq; diuisio. At vero quatenus ratio est, tertiam sortitur operationẽ: quam proinde ratiocinationem appellant. De priori in prædicamentis sermo habitus est. Secundam tradidit Aristoteles in libris Perihermenias: quorum commentarios non admodũ duximus necessarios, eo q̃ in Summularũ tractatibus abunde res illa a nobis versata est. Quod si Aristotelis ad literã expositionem desideras, extat S. Thomę luculentissima. Tertiam demum operationem libris quatuor pertractauit Aristoteles. Enimuero syllogismus, instar compositi naturalis ex duplici principio cõstat, scilicet formali, quod est illationis dispositio in modo & figura: & materiali, quę sunt propositiones ex quib⁹ extruitur. De principio formali disserit in libris Prioꝝ: quorum expositionem eo missam nos facimus, q̃ in quinto libro Summularum de arte syllogistica satis superq; diximus. At vero materialia principia in triplici sunt differentia. Id nanq; quod in operibus experimur naturę, in operibus etiam rationis vsu venire compertum est (qõ S. Thomas in hoc prooemio adnotauit.) Quędam enim sunt quę ex necessitate agunt, ita vt deficere nõ possint: quales sunt cœlestes orbes, qui a motu cessare nequeunt. Alia vero sunt quę vt plurimum quidem regulariter & secundum naturam operantur, deficiunt tamen nonnunquã: vt viuentium semina, quę frequẽtius perfectos naturalesq; partus edunt: quandoq; & omen pariunt monstra. Hunc admodum in operibus rationis sunt aliqua principia necessaria, q̃ ex necessitate gignunt scientiã: quędã vero probabilia q̃ vt plurimum vera generant iudicia: sed alia sunt sophismata quę cum sint vero similia, in errorem tamen nos inducunt. De principijs primi generis est huius libri tractatio: de secundis extant libri Topicorum: atq; adeo de tertijs libris Elenchorum. Quo fit vt inter libros vniuersos dialectica iste sit materia & obiecto dignissimus: nam simplicium apprehensio atq; enuntiatio ad syllogismum ordinatur: & inter syllogismos ille qui generat scientiam præstantissimus est: quia intellectus nulla alia cognitione quiescit, quoad scientiam adipiscatur, quę est certum & euidens rei iudicium. At vero, vt est omnium finis, ita est omnium abditissimus & obscurissimus. Enimuero Aristoteles, cum in alijs plerisq;, tum præsertim in hoc opere (quod & Themistius constetur) cunsulto visus est obscuritatem affectasse: adeo vt cum in hunc vsum editum fuerit, vt ad alias scientias viam sterneret atq; pararet, inuium ipsum ac propemodum inaccessibile habeatur. Quo factum est, vt huius ętatis dialectici, litęram intentionemq; Aristotelis posthabentes, materiam potius notitiarũ huc accersant, & libros posteriorum exponant. Dabimus ergo (Deo dante) operam pro viribus & ingenio nostro, vt opus quod & longum est, & obscurum, sed tamen cognitu pernecessarium, neq; prorsus inexplicatũ maneat, neq; rursus ad fastidium vsq; procedat.

Tria opa intellect⁹.

Principia syllogismi.

Hic liber finis ẽ dialecticę.

¶ Titulus libri sic habet Græce, Analytica hystera. Quod ad literam Latine sonat, Resolutiua posteriora. Vt suppleatur substãtiuũ, biblia. i. libri: nam Hęcę, biblia, est plurale neutrum: sicut, volumina, Latine. Mos nanq; Hęcorũ est denoiationem libri facere ab eius materia: vt libri Topici. i. locales vocãtur, q̃ tractãt de locis: & libri Ethici. i. morales: q̃ tractãt de moib⁹. Et ita libri Analytici. i. resolutiui aut resolutorij, q̃ tractãt de resolutione. Quapropter Latini (potius ad sensum q̃ ad verbũ) transtulerũt de resolutione posteriori, seu resolutionũ posterior libri. ¶ Vbi adnotãdũ est, q̃ propzie resolutio est examinatio qua iudicium sumitur de aliqua re, an legitima sit & perfecta ẽm suam naturã. Et dicit resolutio, q̃ talis examinatio non fit nisi resoluendo rem vsq; ad prima principia ex quibus cõposita est. Atqui vt syllogismus sit legitimus & perfectus, necessarioq; & euidẽter cõcludens, duo habere debet legitima principia. s. & illationis formã euidentẽ, & materiã. s. præmissas necessarias & itidem euidẽtes. Et q̃ forma dignior est & prius sese oculis ostẽdit q̃ materia, prima resolutio est rõne formę. s. iudicare an habeat dispositionẽ figurę necessario cõcludẽtẽ: quo semel cõstituto, secũda examinatio est perpẽdere necessitatẽ p̃missarũ. De priori resolutione differũt libri duo priores: nempe q̃ docẽt quẽuis datũ syllogismũ imperfectũ aut ineuidẽtẽ ad aliquẽ illorũ quatuor euidẽtiũ primę figurę resoluere: q̃ immediate regulãtur p prima p̃cipia q̃ sunt, dici de oĩ & dici de nullo, vt lib. 5. Sumu. latissime est intueri. De secũda & posteriori resolutiõe tractant duo isti libri q̃ nobis in manibus sunt. ¶ Vbi adnotandũ est, q̃ natura cuiuscũq; rei, q̃ definitione & additiua exponit, causa est oĩm passionum q̃ de tali re sunt demõstrabiles: est & causa ordine q̃dã, vt p̃mes passiões sint posteriores causę. Et q̃ vt hic tex. 5. meminit Arist. scire est causas rei cognoscere, nõ prius scimus aliquã cõclusionẽ, quã seriẽ causarũ illi⁹ cognoscamus vsq; ad definitionẽ, quę est oĩm prima radix. Exempli gratia: q̃ homo est animal rationale. i. discursiuum, statim sequitur q̃ nõ simul cognoscat omnia, sed prius effectũ q̃ eius causam, & inde secũdo sequitur q̃ sit admiratiuus (nam admiratio prouenit eo q̃ quis ignorat causam alicuius effectus) et inde tertio subsequitur q̃ sit risibilis. Si ergo fiat hęc demõstratio: Omne animal admiratiuũ est risibile,

Titulus libri.

Resolutio.

Intentio.

risibile, ois hõ est animal admiratiuũ: ergo ois hõ est risibilis, est quidẽ necessaria & euidẽs ratione formę: sed est incuidẽs ratione materię: q̃ nec demõstrat causam admirationis, quã maior significat: nec cur hõ sit admiratiuus: q̃ est minor. Intẽtio ergo Arist. in hoc libro est, docere quo modo resoluatur vtraq; in suam causam, s. minor: sic, omne animal quod p̃cognoscit effectũ q̃ causam est admiratiuũ: ois homo est tale animal: ergo. Et rursus hęc minor: sic p̃ definitionem, omne animal rationale p̃ius cognoscit effectum q̃ causam: omnis homo est animal rationale: ergo. Et maior resoluitur sic: oẽ animal cui põt esse repẽtinũ gaudiũ est risibile: & ois animali admiratiuo offertur repentinũ gaudium (nam illud est repentinũ cuius causa ignoratur) ergo omne tale est risibile. Nõ si forte demõstratio p̃cedat a causa remota, tunc applicanda est illa per causas intermedias ad conclusionẽ. Et id vocat inferius Aristoteles, quoniam illius est causa. Vt data hac demonstratione, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: q̃ esse animal rõnale nõ est immediata causa risibilitatis, sed esse admiratiuũ: debet ergo p̃ius ex definitione demõstrari, admiratiuũ, & inde, risibile.

Resoluere

¶ Ex his quę dicta sunt sequuntur cozollaria quędam perspicacius elucidant. Sequitur enim primo, q̃ resoluere nõ est solum rem in partes diuidere & soluere: sed cõpositionẽ vsq; ad prima eius elementa dissoluere, vt eius natura manifeste perpendatur. Quẽadmodũ actione naturali cõpositũ resoluitur vsq; ad materiã primã: & Arist. 1. priorũ dicit, tũm esse ĩ quẽ resoluitur propositio, nã intẽtio dialectici in subiecto & prædicato sistit: sed tũ grãmatici ozationẽ in dictiones resoluunt, & dictiones in syllabas: ac demũ syllabas in literas, q̃ sunt prima elemẽta.

Syllogismus reso. & demon.

¶ Secõ sequit, q̃ nõ est idem syllogismus demõstrativus (quẽ Hęci, apodicticon, appellant) et resolutorius, quem vocãt, Analyticon: nam syllogismus demõstrativus est quicũq; procedit euidẽter ex duabus præmissis necessarijs: sed resolutorius est ille qui resolvit principia. s. consequentiã vel p̃missas in sua prima principia. Vt cum syllogismus imperfectus iuxta artẽ traditam. 5. lib. Summu. reducitur ad perfectũ inferendo ex præmissis imperfecti præmissas perfecti, & inde propriã cõclusionẽ: ex qua rursus infertur conclusio imperfecti, totus ille discursus dicitur syllogismus resolutiuus priori resolutione. Atq; syllogismus, quẽ paulo ante faciebamus resoluentes præmissas in alias priores vsq; ad definitionẽ, appellatur resolutiuus posteriori resolutione. ¶ Tertio sequitur quodnã sit subiectũ huius libri. Dubitari. n. potest, sitne syllogismus resolutiuus, an vero demõstratio, an potius scientia. Apparet tñ ex dictis q̃ primũ subm huius libri est syllogismus resolutiuus. Cõstat nãq; ex titulo libri: sane qui est, de resolutione: sed q̃ resolutio ordinat ad examinandã & docendã naturã demonstrationis, parum refert si dicamus demonstrationem esse subm. Scientia vero potius est finis libri q̃ subm: est enim proprius finis & effectus demõstrationis generare scientiã.

Subm libri.

Necessitas

¶ Quarto sequitur quęnã fuerit huius artis necessitas. Enimuero cum natura hominis (q̃ est rationalis) sit res, nõ simul, sed successiue cognoscere, necessaria fuit illa ars qua causas rei ignotas per prius nota inuestigaret. Quo fit vt angelus q̃ (esi sit a materia separatus) rem quãcunq; & omnes eius causas simul & ne discursu cognoscit, arte hac resolutoria non indigeat, neq; in naturalium cognitione errare potest. ¶ Atqui, vt hoc obiter dixerim, hęc causa est cur philosophis huius tẽporis ars hęc posterioristica pene ignota sit: q̃ ars exercitio & cõparatur & custoditur: hac tamen ętate minima philosophis cura est rerum causas perquirere: suas proinde doctrinas claras & faciles existimantes, q̃ res in superficie tractãtes causas non perscrutantur: vbi vt ratio sciendi, ita & difficultas & labor ꝑsistit. Atq; adeo propterea S. Thom. obscuritatis redarguunt, q̃ intelligẽs, scire esse rem per causas cognoscere, vniuersa contendit ad primas causas reuocare.

Ordo.

¶ Quinto demum colligitur ordo huius libri ad reliquos dialectię. Sequitur enim libros prędicamentorũ & perihermenias qui tractãt de partibus syllogismi, & libros priorũ: præcedit tamẽ libros topicorum & elenchorum, vt patet in codice Hęco. Et ratio huius ordinis est non solum dignitas obiecti (q̃ demonstratio generans scientiam dignior est syllogismo generante aut opinionem aut errorem) sed etiam q̃ doctrina posterioristica est iudicatiua. Iudicium enim non sumimus de re nisi per rationes necessarias: nã quẽadmodum architectus (vt Philoponus ait) vtitur amussi & perpendiculo ad iudicandũ, an lapis rectus sit, & parietes directus, ita dialecticus & quicũq; philosophus vtitur prioristica resolutione & posteriori ad iudicandum de aliis quibuscũq; argumẽtationibus. Qua de causa Stoici solos dialecticos appellabãt sapientes. i. de rerũ vniuersitate iudicãtes.

Mod⁹ procedẽdi libri.

¶ Modus procedẽdi huius libri doctrinalis est: procedit enim definiendo quid sit demõstratio, & ostendendo ex quib⁹ p̃incipijs constet, quosq; habeat effect⁹ per cõparationẽ ad alios modos sciendi. ¶ Sed solet hic esse dubiũ, vtrũ hic liber demonstrative procedat: nam cũ doceat facere oẽm demonstrationẽ, id docere nõ põt per aliam demonstrationem, alias iam esset illa demonstratio antequã doceretur quid esset demonstratio, vel illa esset docenda per aliam: & sic iretur in infinitum. ¶ Respõdetur tñ, q̃ definitione & exẽplis. s. cõstruendo demonstrationem docet Aristo. quid est demonstratio: de qua postea demonstrat q̃ generat scientiã. Quẽadmodum de syllogismo dialectico demonstrat q̃ generat opinionem: & de sophistico, demonstrat q̃ facit apparẽtiam. Est enim Dialectica quo ad omnes suas partes verescientia, vt secunda quęstione prooemiali monstratum est.

De præcognitis. CAP. I.

OMNIS doctrina, omnisq; disciplina, intellectiua præexistente è cognitione fit. Id, si omnes quo fiat pacto consideremus, manifestum profectò fiet. Mathematicę nanq; scientiæ illo comparantur modo, cæterarumq; artium vnaqueque. Sanè circa orationes quoque, siue illæ per ratiocinationes, siue per inductionẽ fiunt, seruari modus idem solet: in vtrisque nanque, per anteà nota doctrina nimirũ fit: quippè cũ in altera tanq̃ à cognoscentibus propositiones accipiantur: in altera per singulare iam notum ipsum vniuersale ostendatur. Simili profectò modo & oratoriæ rationes suadẽt: aut enim exẽplis, quod est inductio: aut enthymematib⁹, quod quidẽ ratiocinatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

rio est,facultas ipsa solet oratoria suadêre.

Textus. ij. ¶Dupliciter autem prænosse necesse est: quædã enim esse,quædam quid dictu significent,quædam vtroque modo anteà percipiamus oportet.veluti de quouis quidem affirmationem,aut negationem dici verum esse:triangulum autem hoc significare: vnitatẽ vtroq; modo,& quid significet,& etiam esse:non enim vnumquodque istorum simili nobis modo manifestum est.

Textus. iiij. ¶Fit autem, vt quæ cognoscimus, eorum quædam priùs etiam cognouerimus.Quorundam verò cognitionem simul accipiamus,veluti quęcunque sunt sub vniuersali, quorum quidem habetur cognitio. nam omnem triangulum tres duobus rectis æquos habere,anteà sciuimus: at id quod est in hexedra,

triangulu esse, simul vt eo mouerit iumus,agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas discimus rerum, & non per medium extremum cognoscimus, scilicet quæcũq; singulares rerum formæ sunt,& de subiecto nullo dicuntur.

Textus. iiij. ¶Anteà verò quàm facta inductio vel ratiocinatio sit, partim fortasse nos scire,partim nescire dicendum est: quod enim nõ sciuit an esset simpliciter,id modo aliquo, nempe duobus rectis æquales habere,scire simpliciter licet:at patet, quod hoc quidẽ pacto scit: scit enim vniuersaliter,simpliciter verò nõ scit.quod quidem ni ita sit,ea profectò quæ in Menõne hæsitatio est,vsu veniet:anteà enim nihil quisquã disceret,aut ea quæ scit,disceret. ¶Nõ enim ita respondendum est,qualiter soluere quidam nituntur: omnẽmne dualitatem parem esse scis?annuẽti verò,dualitatem ei quandã offert,quã quidẽ esse non putabat,ita neq; parem esse putabat: solunt enim,non omnẽ se scire,dicentes esse parẽ dualitatem,sed eam quã esse dualitatẽ sciunt.Et tamẽ sciũt quidẽ id,cuius demõstrationẽ tenẽt, ceperuntq;:at nõ eius omnis quod ipsi aut triãgulum aut numerum esse sciunt, sed triãguli & numeri simpliciter omnis demõstrationẽ ceperunt.Nulla enim huiuscemodi propositi sumitur,quẽ tu scis numerum,aut quam tu scis recti lineam figurã,sed absolutè quodlibet sumitur. Sed nihil vt arbitror obstat, si id quod discit quis, partim quidem nõrit, partim verò ignoret.Non enim absurdum est hoc,si id quod tenet,addiscat aliquo modo:sed si hoc pacto,eaq; ratione qua discit,eodem modo teneat.

¶ Inter rogatiua legendũ

Liber iste Græcè ĩ duos diuisus est partiales libros. In priori nãq; agitur de demonstratione et principijs eius intrinsecis, & de eius passionibus. Et in secundo agitur de medio demonstrationis,qõ est definitio:& de extrinsecis principijs,q̃ sunt principia pma & per se nota. At vero neuter liber subdiuidit aut in capita, aut in textus,aut quauis alia partitione:sed perpetuo sermonis cõtextu scriptus est.Quę cõfusio(vt Themistius ait)ad libri obscuritatẽ accedit. Traductores aũt sunt qui p capita eos partiunt.Sed qz cõmẽtator Auerroys cõmẽtarios suos per textus distinxit,in vsum abijt textus a cõmẽtis denoiare:Ut dicatur textus cõmẽti primi, aut secundi. Tametsi nõ opus est noiare cõmẽtũ:sed satis est vti solem?, citare textũ primũ,textũ secũdum &c. Cõtinet ergo liber hic primus capita vigintiseptẽ, textus vero quadragintaquatuor. ¶ Et qz diuisiones illę & sub diuisiones S.Thomę vsq; ad minima (quãꝝ textui profecto lucis plurimũ afferãt)iam modo non sunt adeo gratę,inser principalia mẽbra visus nobis est primus liber distribuẽdus. In primo enim capite, quod quatuor textus habet,iacit primũ fundamentũ.s.sciẽtiã oẽm fieri ex alijs precognitis. In duob? sequẽtibus,quę singulos habent textus,explicatur quid sit scire & quid demõstratio. In octo sequẽtib? capitulis,viginti quinq; textus ptinentibus (nẽpe vsq; ad vndecimũ caput inclusiue)arguit de principijs intrinsecis demõstratiõis,qualia esse oporteat. In trib? sequentib? vsq; ad quartũdecimũ, in quib? tm̃ sunt duo textus inserit sermo de ignorãtia quę sciẽtię cõtraria est.In quinq; sequẽtibus capitulis vsq; ad decimũnonũ,q̃dq; textus cõprehẽdũt,ostẽditur q demõstrationis resolutio nõ procedit in infinitũ.In reliqs vero octo vsq; ad finẽ,in qb? sex textus habent,fit cõparatio inter demõstratiões, mox inter sciẽtias,& deinde inter sciẽtiã & alios habit?.

Diuisio.

¶Ad euidentiam primi capitis

notandũ est primo, q cũ materia huius libri sit demõstratio,necessariũ fuit primũ olim presupponere demõstrationẽ esse:duę nanq; sunt quęstiones de re aliq̃ incõplexe significata,vt videbimus in scõ huius.an est,& quid est:& prima est an est. ¶Scõo notandũ est,q ante Aristotelẽ duo fuerũt extremi errores negãtiũ necessariã esse demõstrationẽ. Cũ.n. demõstratio sit propter sciẽtiã,& necessitas medii sumat ex necessitate finis, fit vt ex necessitate sciẽ necessitatẽ venemur demõstrationis. Heraclit? ergo & Cratylus quoz meminit Aris.4.met.ter.22.negãtes sciẽtiã haberi posse de reb?,tollebant subinde necessitatẽ demõstrationis. Plato vero per oppositum extremũ asserebat quidẽ esse sciẽtiã:tñ negabat eam de nouo acquiri. Erat enim in eius opinione ideas separatas,esse & principia essendi rerũ, et pncipia cognoscẽdi:vt tũ alibi sepe,tũ exprẽsse.1.me.text.44.& infra meminit Aristoteles. Exempli gratia.homo(sm Plat.) cum generat hominẽ,solũ disponit materiã:sed idea hominis inducit formã plenã oibus speciebus intelligib?ib? ad oẽs sciẽtias: ad modũ quo S.Tho. dicit angelos creatos esse cũ oib? spẽb? rerũ quas possunt naturaliter cognoscere:qz illas nequeũt a reb? accipere. Ut qz alia infunditur in materiã,nõ põt exire in actum, nisi p exercitium

Heraclit. et Plato.

citiũ tollantur impedimenta. Unde colligebat nostrũ discere nihil aliud esse, quã quoddã reminisci. ¶ Sunt quidã neoterici qui aliter explicãt opinionẽ Platonis:nempe q fuerit in illa deceptione Pythagorę de migratione aĩe a corpore in corpus. s. q aĩa exuta corpore iterũ reuertitur in aliud corpus. Atq cũ separata sit a corpore,multa addiscit:quę immersa postea corpori,quodãmodo obliuiscitur:quorũ per exercitiũ recordatur. ¶ At re vera hęc nunq; fuit opinio Platonis. Imo in Menone(quę dialogus isti citãt)refert illã opinionẽ tanq; Pindari & aliorum poetarũ. Et opinionẽ Platonis fuisse, q ideę sunt principia cognitionis,sicut sunt principia rerũ modo quo exposuimus,est cõpertissimũ apud Aristotelẽ libro citato tex.48.& alibi frequẽtissime. Et apud S.Th.1.q.84.ar.4.Imo idea hoc sonat,quod forma & exẽplar faciẽdi & cognoscẽdi res:vt ait August.lib.83.quęstionũ,& S.Tho.1.parte.q.15. ¶ Aristoteles ergo more suo statim primo verbo, velut agens naturale,euellit duos istos extremos errores, vt propriã sententiã inferat. Asserit enim & scientiã esse aduersus Heraclitũ, & eã de nouo gigni aduersus Platonẽ. Et ideo proponit: Ois doctrina & ois disciplina ex præexistenti fit cognitione. Itaq; sicut esse rerũ nõ fit ab idea, vt dicebat Plato:neq; ex nihilo:sed ex virtute seminali: ita sciẽtia fit ex aliquo prius cognito,qõ se habet vt semẽ sciẽtię. ¶ At vero nõ dicit tantũ particulariter, Ois sciẽtia:sed ab vniuersalioib? inchoãs. Ois doctrina & disciplina.i.oẽ iudicium intellectiuũ ex præexistẽti fit cognitione. ¶ Hęcq; vero ait,omnẽ doctrinã ex præexistẽti doctrina fieri:neq; omnẽ cognitionẽ ex præexistẽti cognitione,altas abire esset in infinitum aut in doctrinis aut in cognitionibus:quod cõstat esse falsum, cũ exterioz sensatio ex nulla prioz fiat. Sed ait, q ois doctrina fit ex prioz cognitione. ¶ Ubi notandũ est, q doctrina & disciplina(vt ¶ Philoponus & S.Th. aiũt) idẽ habitus sunt sola ratione differẽtes. At cũ motus idẽ vt procedit ab agẽte, est actio:& vt recipit in passo, est passio:ita idẽ habitus quatenus a doctore gignit, est doctrina:inquantũ vero a discipulo suscipitur, est disciplina. Nec deniq; ait, q ois doctrina fiat ex præexistẽti cognitiõe naturali, aut acquisita: sed generaliter aut ex hac, aut ex illa. ¶ Sensus igitur is est. ¶ Omne iudiciũ intellectiuũ aut industria inuentũ, aut doctore acquisitũ, fit ex priori cognitione: siue illa prioz sit doctrina acquisita, siue aliud iudiciũ naturaliter insitũ. ¶ Probat Aristoteles cõclusionẽ tribus exẽplis:nam tres sunt gradus certitudinis. Primus est scientiarũ mathematicarũ quę euidenter demõstrant:& in his presupponũtur aliquę propositiones lumine naturali notę: videlicet,a quolibet puncto in quodlibet punctũ lineã duci,quod sensu percipitur:cui adiicitur alia.s.super lineã datam triangulũ cõstitui:& ita paulatim tanq; ex naturaliter notis,quę sunt velut semina naturalia, acquirit sciẽtia,quã vocat Aristoteles doctrinã. ¶ Secundus gradus est in discursibus dialecticis q̃ hic vocãtur orationes. ¶ Procedit eñ in dialecticus aut syllogismo, aut inductione. Ad cuius euidentiã notandũ est, q syllogismus dialecticus est ille qui nõ est demõstrationis: sed ex probabilibus generat opinionem. Et ideo dialecticus non resoluit præmissas in prima principia per se nota:sed supponit aliquas præmissas,quas respõdens quia credit esse veras,admittit:& ideo dicit Aristo. q in altera,scilicet,in ratiocinatione dialectica ostenditur cõclusio ex propositionibus quę tanquã a cognoscentibus accipiuntur, id est, quas arguentes accipiunt a respondentibus & quas respõdentes dant ac si essent sibi iam demonstratę,cũ tamẽ nõ sint. Boetius vertit q hę.s.ratiocinationes dialecticę sunt incipientes tanq; a notis:quę litera nõ cõsonat Græce sicuti litera Argyropyli. Exempli gratia. Rusticus putat pisces respirare:propterea q videtur aquã immittere & emittere. Volens ego probare q nõ respirant, supponoo illi, q sola animantia habentia pulmonẽ respirant. Ille nescit hoc esse verũ: sed auroritate mea vel aliqua facili persuasione admittit. Illud admittere est dare mihi quasi gratis:quia nõ est cõuictus demonstratione. Illam ego accipiẽs formo syllogismũ dialecticũ. Omne aĩal quod respirat habet pulmonẽ, piscis nõ habet pulmonẽ:ergo nõ respirat. Si vero negat minorẽ,tunc inductione id probo ad sensum: Hic piscis nõ habet pulmonẽ,& hic nõ habet pulmonẽ,& hic &c.ergo nullus habet pulmonẽ. Et hoc est quod subiungitur in textu,in altera.s.in inductione ex cognitione singularium cõcluditur vniuersale. ¶ Ubi id quod secũdo libro summulariũ diximus hic adnotandũ est:videlicet q inductio nõ est cõsequentia euidenter cõcludens. Et ideo nõ est necesse subsumere, & sic de singulis, vel, isti pisces sunt omnes pisces: alias profecto esset petitio principii: & tam ignotũ esset aũs sicut cõsequens. Sed inductio est quãdo ex singularibus quę experimur cõcludimus vniuersale:eo q eadem videatur esse ratio de omnibus. Qua de causa nõ ponitur hic ab Aristotele in primo gradu certitudinis:sed inter orationes dialecticas quę faciunt probabilitatem. ¶ Infimus gradus certitudinis est in rhetoricis suasionibus, quę nõ faciunt semper certã opinionẽ:sed solũ coniecturam & persuasionem. Quę etiam ex præcognitis procedunt ad conclusiones. Et sicut dialecticus vtitur syllogismo & inductione, ita rhetor vtitur enthymemate & exemplo. Enthymema enim dicitur ab enthymo.i.in animo:quasi q in aĩo refert̃ur maior premissa: vt hęc mulier ornat se præter voluntatẽ mariti:ergo est adultera. Et in hoc differt a syllogismo:quia syllogismus ex primer et maiorẽ,sois mulier quę ornat se præter voluntatẽ mariti est adultera. Et ideo dicit Aris. q enthymema est ratiocinatio:vel(vt græce habetur) est syllogismus. Boetius vertit vere est syllogismus:cũ tamẽ Græce nõ sit particula,vere. ¶ Solliciti sunt hic, etiã antiqui expositores,quo modo enthymema sit syllogismus. Themistius enim ait, q est quodammodo.i.imperfecte syllogismus:& S.Tho. q est truncatus syllogismus: & Paulus Venetus ait, q enthymema est syllogismus solũ causaliter:qz ex enthymemate fit syllogismus,addita maiore. Attamen videtur Aristo.nihil aliud intẽdere, nisi q idẽ est apud rhetores enthymema,qõ apud dialecticos est syllogismus. Veluti qõ apud dialecticos est inductio,apud rhetores est exẽplũ. Itaq; neq; enthymema simpliciter est syllogismus, sed syllogismus rhetoricus:neq; exemplũ simpliciter est inductio,sed quodãmõ inductio rhetorica. ¶ Ut exẽplũ in hoc differt ab inductiõe, q inductio ex singularibus oibus q̃ sentimus numeratis infert probabiliter vniuersalẽ. Exemplũ vero nõ infert vniuersale: sed ex vno singulari,aut pluribus infert illud singulare quod est ẽstio. Ut si quis arguat: Judas qz loculos habebat p auaritia vẽdidit Christum:ergo hic habens dos pecunię cupid? periculũ est ne spualia vẽdat. Et ideo rhetor nõ gignat sciẽtiã:qz tm̃ intẽdit persuadere cõclusionẽ singularẽ. Demõstrator vero dialectice cõcludit in vniuersali. ¶ Potuisset Aris. cõclusionẽ i artib? etiã mechanicis ostẽdere. Exẽplgia. Faber ferrari? sine arte naturalit scit q ferrũ pt scidere ecorũ,lignũ, & lapidẽ:sed ex illa pria cognitiõe iuenit vel addiscit artẽ faciẽdi serrã ad secandũ lignũ,& cẽt

Sensus cõclusionis.

Tres gradus certitudinis.

Syllogismus.

Enthymema.

Exemplũ.

hic q̃ germanę sonę aliis quę quęque aliq̃ dixerunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

trū ad secandū corīū,7 excusoriū ad volandū lapidē. Item faber lignarius sine arte scit q̄ serra secat lignū: sed per artē discit secare apte ad faciendā arcā vel scamnū. ¶ Jn textu secundo (Dupliciter autem) postq̄ dictū est scientiā fieri ex p̄cognitis, pergit Arist. explicare quę sunt illa quę opus est p̄cognoscere ante notitiā cōclusionis: 7 de quibus oportet illa p̄cognoscere. Ait enim duo esse quę p̄nosse oportet. s. an res sit, 7 quid nomē significet. Tria tñ sunt de quibus aliquod istorū debemus p̄cognoscere. De principio enim oportet p̄cognoscere an sit 1. q̄ verū sit: de passione vero, quid significet: sed de subiecto utrūq; .s. 7 illud esse, 7 quid sit. ¶ Ad cuius intelligentiā notandū est primo, q̄ subiectū demonstrationis est id de quo passio demōstratur: quod in prima figura est minor extremitas. Passio vero est quę de subiecto demōstratur: quę est illic maior extremitas, principiū autē est utraq; p̄missa. Exēpli gratia in hac demōstratione: Omne aīal rationale est risibile, ois homo est aīal rationale: ergo ois homo est risibile: homo, est subiectū, 7 risibile, est passio: 7 utraq; p̄missa est principiū. ¶ Notandū est secundo circa exemplū Aristotelis, q̄ una inter alias causas obscuritatis huius libri est, q̄ exēpla, quę deberēt esse velut splēdor doctrinę, sunt apud eū obscura: eo q̄ sunt ex mathematicis accersita. Nō factū est, q; p̄opriissime 7 certissime demonstrationes, de quibus hic agitur, in solis mathematicis reperiuntur. Noie vnitatis intelligit hic subiectū: 7 noie triāguli intelligit passionē: 7 per affirmationē aut negationē de quolibet dici, intelligit principiū. Quę exēpla nō posuit, intendēs q̄ una demōstratio possit cōficī ex his terminis (qō nonnullos id putātes cōfundit) sed q; figura est passio quātitatis, 7 triangulus est prima figura, noie triāguli generaliter intelligit quācunq; passionem. Et q; subiectū est id qō ponit in definitione passionis (aquilitas enim est nasi curuitas) 7 vnitas est id per quod definit ois spēs quantitatis (ternarius enim est numerus ex tribus vnitatibus cōpositus: 7 triāgulus figura triū linearum aut angulorū: 7 quadrāgulus figura quatuor linearū. 7c.) ea ratione noie vnitatis (quę est primū subiectū in mathematicis) intelligit generaliter quodcunq; subiectū: 7 q; primū principiū per se notū est quodlibet esse vel nō esse, per hoc significauit generaliter quodcunq; principiū. Vtamur ergo nos alio clariori exēplo de hoīe 7 risibili. ¶ Tertio notandum est, q̄ vt in principio secundi libri ait Arist. cū interrogare sit p̄opter scire, tot sunt scita de aliqua re, quot sunt interrogationes: quę sunt numero quatuor. Ea em̄ q̄ interrogam⁹ aut sunt incōplexa, aut cōplexa. De incōplexo interrogam⁹ an sit, 7 qd sit. s. an sit 7 qd sit hō. De cōplexo .o., an hoc sit illud: puta an homo sit risibilis: 7 p̄opter quid sit illud, scilicet, qua de causa sit risibilis. Et q; scientias cōmodius denominare nō possumus q̄m noibus interrogationū: prima scientia appellatur, an est: secūda quid est, tertia, q; est. i. q̄ hoc est illud (quęstio em̄ ea q; nō quērit causam: sed an hoc sit illud.) Et quarta, p̄opter quid est. i. p̄opter quid hoc est illud. ¶ Quarto notandū est, q̄ demōstratio duo istorū vltima demonstrat. s. hoc esse illud, 7 p̄opter quid, hoc est illud: si sit demōstratio a priori. Jn hac em̄ demonstratione, omne aīal rationale est risibile: ois homo est aīal rationale: ergo ois homo est risibilis, demōstratur 7 q̄ homo est risibilis, 7 q̄ est risibilis, p̄opter hoc quod est aīal rationale. Et hinc colligitur vt alia duo scita p̄supponantur: nō enim demonstramus hominē esse, aut quid homo sit: imo id supponimus. Et hoc est quod dicit Arist. q̄ de vnitate. s. de subiecto, p̄supponimus an sit 7 quid sit. At vero de passione nō supponimus an sit: q; esse passionis est inesse subiecto: 7 hoc est quod demōstramus. Nec propie de illa supponimus quid sit: q; passio non habet propriā definitionē quidditatiuā: cū nō definiatur per aliquid intrinsecū: sed per suū subiectū. Quin etiā nullū accidēs p̄opriē habet definitionē quidditatiuā: vt habetur. 7. met. tex. 2. et. 15. Presupponendū tamē est quid nois illius. i. quid significet: si em̄ nescirē quid risibile significat, nō interrogarē an homo sit risibilis. Et hoc est quod dicit Arist. q̄ de triāgulo oportet p̄nosse quid est quod dicitur. Premissa vero q; est aliquid cōplexum, nō habet p̄opriē definitionem, nec quid rei, nec quid nois: 7 ideo de p̄missa nō p̄supponitur quid sit: sed p̄supponitur veram esse. Et hoc est p̄supponere de principio an sit: sicut enim an sit subiectum, est scire quod est: ita an sit principium est scire quod est verū. Proportionabiliter potuisset Aristo. exēpla ponere suo modo in syllogismo dialectico 7 persuasione rhetorica: sed q; intentio huius libri est solū de demonstratione ab aliis supersedit. ¶ Quod si quis arguat. Jnter p̄cognita vnū esse p̄nosse bonitatē cōsequentię, 7 per 2ūs sunt plura p̄cognita. Respōdetur, q̄ hęc p̄cognitio pertinet ad libros priores: hic tñ solū est sermo de p̄cognitis posterioribus quę pertinent ad principia naturalia scilicet ad p̄missas. Tex.3.

¶ Jn tertio textu (Fit autē) postq̄ dixerat Arist. quę sunt necessario p̄cognita, subdit quo ordine p̄cognoscantur. Et inter p̄cognitiones subiecti 7 passionis nullū cōstituit ordinem (impertinēs enim est quod illorū cognoscatur prius) sed inter p̄cognitiones p̄missarū. Cum enim dixerat de principio p̄nosse oportere verum esse, 7 principia sunt duo. s. maior propositio 7 minor: 7 prioritas, vt dictū est in postp̄dicamentis, alia sit temporis, alia nature: dicit q̄ maior propositio vniuersalis potest prius tpe cognosci q̄z cōclusio, minor vero cognita maiori, nō potest cognosci prius tpe, sed solū prius natura, quā cōclusio. Exēpli gratia: q̄ ois triāgulus habet tres angulos equales duobus rectis, potest quis cognoscere per annū anteq̄z cognoscat hunc triangulū habere tres. 7c. attamē, si cognita illa maiori, quis cognoscat hunc triangulū esse triangulū, nō stat quin simul tpe cognoscat hūc habere tres angulos equales duobus rectis: cognoscitur tamen minor prius natura q̄z cōclusio, postq̄z est causa cōclusionis. Jn Greco habetur sic, Triāgulus qui est in semicirculo est triāgulus, vt vertit Boetius. Argyropylus tamē vertit, Triāgulus qui est in hexedra. Jdē tamē pollet: nā hexedra est sella triū pedū ad modū semicirculi concaua ad admouendū dorsum: vt est intueri in figura textus, si eam cōsideres esse planū sedis in quo sedetur. Quę sella olim studentibus, modo tonsoribus est in vsu. Et forsan alludit ad triangulū descriptū in sede absconditū a sedēte (vt ait Com.) quē respōdens nō viderat. Vel forte Arist. nihil cogitauit de hexedra, sed more mathematico posuit exēplū in triangulo semicirculi. ¶ Ex hoc textu elicitur illa regula posterioristica. Cognita maiori 7 minori simul tpe cognoscitur cōclusio. Addit in calce text⁹, q̄ nōnullas res. i. singularia quę cōtinentur sub aliquo vniuersali, hoc modo cognoscimus, 7 non per aliud mediū extremū: quod est dicere, Cognito aliquo p̄dicato cōuenire subiecto vniuersali, statim cognoscimus cōuenire cuicunq; singulariū subsumpto sub illo, sine aliquo alio mēdio. ¶ Jn textu quarto (Antea vero) postq̄ dixerat aliqua esse p̄noscenda ante notitiā cōclusionis, addit q̄ 7 ipsam etiā cōclusionē anteq̄z demōstretur quodāmodo cognoscimus: Regula posterio. 7 ca. Tex.4.

mus: nō simpliciter 7 in particulari, sed secundū qd 7 in vniuersali. ¶ Sed q; textus est subobscurus notandū est, q̄ Plato in Menone: q̄ est dialogus nuncupatus ab vna persona dialogi, quę ita appellabatur, vbi tractat de virtute 7 scientia: vtrū doctrina 7 exercitio acquirantur, an vero sit naturalis. Jn illo inquā dialogo explicat mentē suā, q̄ nostrū scire est quoddā reminisci. Et introducit Menonē dubitantē q̄ homo neq; inquirit id q̄ scit, q; illius nulla inquisitione opus est: neq; id quod nescit, nā illud licet inueniat, nō cognoscet. Jn vanū enim quis quērit hominē (quod est exemplū Commentatoris) quē de facie nō nouit: nam licet fuerit illi obuius nō cognoscet eū. Et hęc appellatur hic ab Aristotele Menonis hęsitatio seu ambiguitas: vt Boetius trāssert. Ad quā dubitationē Plato introducit Socratē respondentē, q̄ homo inquirit id quod scit, cuius fuerat oblitus. Et q; locus celebris est: neq; tamen hic vnquā expositus, citra tędiū paucis sententiā referā, quę ill ic multis 7 intricatis verbis habet. Probat Socrates q̄ nostrum scire scit quoddam reminisci alio exemplo, sed hoc est facilius. Ostendo, U. g. rustico quadratum hoc equilaterum. A. cuiꝰ quelibet costa sit pedalis, atq; adeo tota perisphęria quadrupedalis. Interrogo rusticū, si alię quatuor lineę duplę ad istas describātur in quadratū, quam proportionem illud habebit ad istud. Profecto ignarus geometrię respondebit, q̄ si costę erunt duplę, quadratum subinde erit tantummodo duplum. Tunc rursus proferā quadratū. B. cuius exteriores costę sunt duplę, 7 interrogabo, quelibet exteriorū costarū. B. quā proportionē habet ad costā quadrati. A. Respōdebit duplū. Rursus inferā, ergo tota perisphęria quadrati. B. quę est octo pedū, est dupla ad perisphęriā quadrati. A. Nō itidē cōcedet. Tunc diuiso quadrato. B. ad modū crucis in quatuor equalia quadrata, interrogabo de quolibet illorū an sit equale quadrato. A. Et id pariter cōcedet: q; ad oculū est manifestū. Mox interrogabo, quā proportionē ergo habet quadratū. B. ad quadratū. A. Respōdebit q̄ est quadruplū: atq; adeo q̄ ex costis duplis sit quadratū quadruplū: cōtra illud quod antea dixerat. Cum ergo ille rusticus qui prius responderat falsum, paulatim postea sine aliquo doctore respōdendo ad interrogata, tandem respōdit veritatē: signum est (inquit Socrates) q̄ id antea naturaliter sciebat, sed fuerat oblitus. ¶ Huic ambiguitati intēdit hic Arist. aliter respōdere. s. q̄ nō inquirimus, nec addiscimus id quod simpliciter sciebamus, nec id quod nullo modo sciebamus: sed id quod simpliciter nesciebamus: sciebamus tamen in vniuersali, 7 tanq̄ in virtute. Jtaq; ille rusticus scīēs naturaliter, quid est costā esse duplā, 7 quadratū esse quadruplū, sciebat in vniuersali 7 in virtute q̄ ex costis duplis sit quadratū quadruplum: sed id simpliciter nō sciebat. Et eodē modo quiscit hāc vniuersalē: Omnis triāgulus habet tres angulos equales duobus rectis, scit in vniuersali quēcunq; singulare triangulū habere tres. Et hoc est quod dicit, q̄ nisi per hanc distinctionē respōdeamus, continget Menonis ambiguitas. s. aut q̄ inquirimus ea quę sciebamus, aut ea quę nullo modo sciebamus. Jtaq; quod Arist. nouit in rebus naturalibus, id 7 in scientijs docuit contingere. Anaxagoras enim dicebat nullā formā rerū naturaliū de nouo generari: sed omnes prius latitare in materia. Et idē sensit Plato de scientijs. Arist. vero intellexit formas de nouo generari: sed p̄existere solū in potentia materię 7 in virtute seminali agentis: sicut rosa in hyeme est in virtute agentis, 7 in aere in re. Et idem astruit de scientijs, videlicet q̄ ante exercitiū 7 doctrinā sunt quędā dignitates naturaliter cognitę, tanquā lumina 7 semina scientiarū: vnde postea per doctrinā generantur scientię. Et eodē modo in cōclusionibus vniuersalibus virtualiter sciuntur singularia. ¶ Jn secunda particula textus, (Non enim ita respondū est) excludit modū quo aliꝰ philosophi respondebant ad dubitationē Menonis. Respōdebant enim q̄ inquirimus ea quę nullo modo sciebamus. Aduersus quos Platonis discipuli replicabant interrogando, an scirent omnē dualitatē esse numerū parem. Quod illi cōcedebant tanquā naturaliter notum. Quibus mox ostendebant duo minuta pugno clausa: interrogātes an scirent illud quod in pugno latebat esse dualitatē parem. Respondebant illud se nescire. Tunc Platonici arguebant: Scitis omnē dualitatē esse parem, dualitas pugillo clausa est dualitas: ergo scitis hāc dualitatē esse parem. Negabāt maiorē dicentes, q̄ nemo scit simpliciter omnē dualitatē esse parem: sed omnē dualitatē quam scit esse dualitatē. Hanc ergo responsionem impugnat hic Arist. probans q̄ illa vniuersalis simpliciter est scita. Ea enim (inquit) scimus quorū demonstrationē habemus: atqui in demonstratione nō subsumimus cū aliqua limitatione, sed simpliciter. U. g. ois numerus diuisibilis in duo equalia est par: omnis dualitas est numerus diuisibilis in duo equalia: ergo omnis dualitas est par. Concludit ergo tandē Arist. q̄ nihil incōuenit respōdere ad ambiguitatē Menonis, q̄ inquirimus 7 discimus id quod nō sciebamus simpliciter, sed in vniuersali: esset tamen inconueniens dicere, q̄ inquirimus 7 addiscimus id quod nullo modo sciebamus, nec in re, nec in virtute: nā tunc doctrina 7 disciplina non fieret ex p̄existentē cognitione. Sicut absurdum esset dicere in lumine naturali, q̄ formę naturales fiunt ex nihilo. Et ita artificiose virtualiter intendit cōcludere in calce capituli conclusionem quam in fronte proposuerat.

Menonis ambiguitas.

Anaxagoras.

Quæstio prima.

Vtrùm quatuor omnes textus huius capitis verum habeant.

Aduersus partē affirmatiuam arguitur primo. Scientia intelligentiarū. s. angelorū, nō fit ex p̄existenti cognitione (nam de sciētia Dei id est manifestissimum, cum scientia in illo sit eius essentia) ergo non omnis cognitio fit ex p̄existenti cognitione. Probatur antecedēs. Angeli, cum non sint rationales, non discurrunt ex notis ignota inuestigantes. Et id confirm. de Prophetis et Apostolis qui reuelationes immediate susceperunt: et de Adam qui in sua creatione fuit scientijs plenus. Et tamen omnes istę scientię possunt appellari doctrinę: nam angeli inferiores illuminantur et docentur a superioribus, vt author est Dionysius in de cœlesti hierarchia: et Adam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adā ꝛ prophetę ꝛ apostoli edocti sunt a Deo: ergo nō ois doctrina fit ex pręexistenti cognitione. ¶ Secundo arguitur. Doctrina vt dictū est, est iudicium inuentione aut doctore acquisitū. Tunc aut noīe cognitionis intelligitur generaliter quęcūq; notitia tam iudicatiua ꝙ apprehensiua: ꝛ hoc non: nā ly ex, in cōclusione Arist. dicit genus causę efficiētis (sicuti assensus premissarū generant assensum cōclusionis) ꝛ tñ notitia apprehensiua isto modo nō generat assensum cōclusionis: sed solū in genere causę materialis intrat eius cōpositionē. Aut noīe cognitionis intelligit solū habitus iudicatiuus, vt est mēs philosophi, ꝛ tūc sequeretur, ꝙ esset processus in infinitū: nam ois habitus iudicatiuus etiā naturalis est doctrina quā natura magistra docti sumus: ergo quocunq; iudicio dato ille debet fieri ex alio priori: qđ etiam esset doctrina quę deberet fieri ex alia: ꝛ per ꝙs esset processus in infinitū. ¶ Et cōfir. primo. Si ois doctrina fit ex pręexistenti cognitione, ꝛ nō solū vera scientia, vt ait Aris. sed etiā fides ꝛ opinio, quę generātur ex autoritate, aut syllogismo dialectico, aut exēplo rhetorico, sequitur ꝙ opinio debet generari ex alia priori opinione ꝛ illa ex alia. Tūc quēro prima opinio an generatur ex iudicio naturali per se notō: ꝛ hoc nō: qz iudiciū euidēs nō potest generare opinionē: aut generatur ex alia opinione, ꝛ sic illa nō erat prima: sed erit processus in infinitū in opinionū generatione. Et idē arguitur de fide, qz iudiciū euidēs nō potest generare fidē ineuidentē: ꝛ per cōsequens ois fides generatur ex alia priori: ꝛ sic in infinitū. E. g. si habeo fidē dictis Petri, est qz credo eum esse veracē: ꝙ autē credo eum esse veracem, est ex alia priori fide, ꝛ sic in infinitū. ¶ Et cōfir. secūdo. Doctrina ꝛ disciplina non potest esse nisi in intellectu: ergo superflue additū est intellectiua. ¶ Tertio cōtra secundū textū arguitur. Quādo Aristo. dicit, ꝙ de subiecto oportet pręnosse quid sit, aut intelligit solū de definitione quid nois, aut de definitione quid rei: nō primū, qz manifestū est in demōstratione a priori mediū esse definitionē quid rei: ꝛ per consequēs illam esse vnū de pręcognitis. Aut intelligit de definitione quid rei: ꝛ tunc sic arguitur: Sequeretur inde, ꝙ ois scientia deberet pręsupponere de suo subiecto quid est: ꝙs est cōtra ipsummet Aristotelē: nam scientia huius libri est de demonstratione: ꝛ tñ hic definit quid sit demōstratio. ¶ Et cōfir. primo, ꝙ de subiecto nō oporteat pręnosse ꝙ sit. Scientię, vt dictū est quęstione. 1. de vniuersalibus, sunt de rebus in vniuersali abstrahētes ab hic ꝛ nūc: ꝛ ideo vt infra videbimus dicuntur esse de rebus perpetuis, ergo scientia nō supponit de subiecto ꝙ sit, imo est scientia de ysa in hyeme quādo rosa nō est. ¶ Et cōfir. secundo. Tota scientia quę est de vno subiecto nō pręsupponit de oībus principijs ꝙ sint vera: ergo cōclusio Arist. nō habet vniuersaliter verū. Probatur añs. Scientia de noīe nō pręsupponit veritatē horū principiorū. Omne aīal rationale est risibile, ois homo est aīal rationale: imo demōstrat illa: ergo. ¶ Quarto principaliter arguitur cōtra tertium textū. Quemadmodū stat scire maiorē prius tēpore ꝙz cōclusionem, ita stat scire minorē: ergo male Aristo. dixit, ꝙ nō stat scire minorē prius tēpore. Probatur añs: qz stat doctorē prius docere minorē quā maiorē: videlicet in semicirculo posse fieri triangulū, quā omnē triangulū habere tres. ꝛc. Quod si dicas Aristotelē nō negare quin possit minor sciri ante conclusionē, qñ scitur ante maiorē: sed solū docere, ꝙ nō stat ambas simul pręmissas sciri quin simul tēpore sciatur cōclusio. Arguitur sic aliter: Intellectus humanus qui agit per cōuersionē ad fantasma corporale, ꝛ per ꝙs successiue, nō potest in eodē instanti formare omnes tres propositiones: ergo habitis assensibus pręmissarū transibit aliquod tempus antequā formetur propositio apprehensiua cōclusionis: ꝛ per cōsequēs antequā producatur iudiciū. ¶ Et cōfir. Intellectus saltē in via S. Tho. nō potest simul plura intelligere, vt patet p̄ima parte. q. 85. ar. 4. ergo nō stat simul assentire pręmissis ꝛ cōclusioni. ¶ Quinto principaliter arguitur. Intellectus ois creatus est finitę actiuitatis. Detur ergo ꝙ possit tantū habere. v. g. decē notitias ꝛ aliunde habeat alias, ita vt notitię apprehensiuę ꝛ iudicatiuę pręmissarum cōpleatur denariū numerū, tunc cognita maiori ꝛ minori nullatenus cognoscetur conclusio, qz intellectus nō est potens formare nouū iudiciū (supponatur enim causas cōseruatiuas aliarū notitiarū esse eque fortes aut fortiores quā sint istę pręmisse ad producendū iudiciū cōclusionis) ergo cōclusio Arist. nō est vbiq; vera. ¶ Sexto principaliter arguitur ad idē. Detur casus quo quis habeat erroneū dissensum huius cōclusionis, ois triangulus habet tres angulos equales duobus rectis, ꝛ adducatur demonstratio, ita vt in hoc instanti incipiat assentire pręmissis ꝛ cōsequentię: in eodē instanti non assentit cōclusioni, ergo regula falsa. Probatur antecedens. Assensus cōclusionis nō stat simul cū contrario eius dissensu, nec in instanti potuit corrumpi dissensus, quippe qui aliquo modo resisteret contrario corrumpenti: ergo stat assensus pręmissarum ꝛ cōsequentię cū dissensu cōclusionis. ¶ Et cōfir. Sit casus quo geometra sciēs hāc vniuersalē, quecunq; sunt equalia vni tertio, sunt equalia inter se, conspiciat tria corpora. a. b. c. quorū. b. est maius quā. a: et c. maius quā. b. ita vt excessus inter. b. et. a. et inter c. et. b. nō sit perceptibilis sensu: excessus vero inter a. et. c. sit sensibilis: ꝛ aduerterit ante ad has solas propositiones. Quecunq; sunt equalia vni tertio, sunt equalia inter se: a. et. c. sunt equalia vni tertio pyta. b. quarū maior cognoscitur intellectu, ꝛ minor sensu: ꝛ incipiat nūc aduertere ad conclusionē, a. et. c. sunt equalia inter se. Tunc iste habet assensum maioris ꝛ minoris, ꝛ non cōclusionis: qz ad sensum videt. a. et. c. nō esse equalia: ergo cōclusio Aris. est falsa. ¶ Septimo principaliter arguit. Si cognitis principijs statim cognosceretur cōclusio, sequeretur ꝙ homo naturaliter sine aliquo doctore posset acquirere omnes scientias, per hoc solū ꝙ animaduerteret ad principia naturalia. V. g. cognito ꝙ a quolibet puncto in quodlibet punctū ducitur linea, statim cognosceret ꝙ super quālibet lineā posset triangulus cōstitui: ꝛ ita per applicationē posset cognoscere omnes cōclusiones Euclidis, quarū secunda sequitur ex prima: ꝛ tertia ex secunda ꝛ ita cōsequenter: quod esset incidere in opinionē Platonis. s. nostrū scire esse quoddā reminisci, vt paulo ante mōstrauimus in illo rustico. ¶ Et cōfir. ꝙ saltem quicunq; scit aliquā vniuersalē nō solū virtualiter, sed simpliciter, scit etiā quācunq; singularē contra quartū textū. Sequitur bene: Scio omnē triangulū habere tres angulos equales duobus rectis: sed triāgulus semicirculi est triāgulus: ergo scio triangulum semicirculi esse triangulum. Et idem probatur de quocunq; alio triangulo quem nunquam noui. ¶ In contrarium pro parte affirmatiua sufficit authoritas Aristotelis.

¶ Quemadmodū in prædicabilibus ꝛ prędicamētis, ita ꝛ hic intendimus post expositionē literę maiora dubia per quęstiones disputare. Dubia inquā, ea tantūmodo quę ad rem pertinent

nent: vt singula argumenta singulas intelligas esse quęstiunculas. Cōgerunt enim huc doctores huius tēpotis de notitijs multa: quę partim ex libro termi notū accersita sunt, partim vero ad libros de aīa potius pertinēt: pręter alia quę de Theologia multa submouētur, a quib⁹ proinde abstinendū nobis est: Tantū abest, vt mentionē de intricatissimus sophismatibus ꝛ cōmentis quę hic indigne cōmiscentur, mentionē faciamus. Prima vero hęc quęstio nō potest nō esse longiuscula: nempe qua operis materia aperienda nobis est. ¶ Ad quęstionē ergo affirmatiua est respōsio. Unde ad primū argumentū, licet nōnulli cōtendant scientiā angelorū fieri ex pręexistēti cognitione, eo ꝙ inferiores a superioribus illuminentur: illud tamē ꝛ falsum est, ꝛ pręter intentionē Aristo. Ratio enim cur doctrinę ꝛ disciplinę nostre fiāt ex pręexistenti cognitione est (vt in prologo dictū est) propria natura nostra: qui cū simus rationales nō possumus res, nisi successiue ꝛ discursu quodā cognoscere: ꝛ ideo ex notis ad ignota procedimus. Angeli vero quantū ad cognitionē naturalē nō indigēt discursu: ꝛ ideo simul recipiūt totā cognitionē cuiuscunq; rei. Unde in prima sui creatione creati sunt cū oibus speciebus eorū quę naturaliter cognoscere possunt. Itaq; sicut nec esse receperunt ex alio, sed a Deo per creationē: ita nec cognitionē acquirūt ex alia cognitione sed ab actore naturę. Revelationes vero supernaturales inferiores angeli recipiunt a superioribus. At neq; illa recipiunt ex pręexistēti cognitione quę sit in recipiēte: sed immediate recipiāt illā a superiori angelo. Eadē ratione prophetę ꝛ apostoli nō receperāt cognitionē ꝛ fidē ex pręexistēti cognitione: sed immediate a Deo. Ipa riter Adā qñ creatus est. Aristoteles ergo solū loquit de cognitionibus naturalibus hoīm ꝓ isto statu. At vero si ex revelata cognitione ratiocinemur ad alias cōclusiones, illa erit scientia. Veluti theologia procedēs ex fide revelata tanq̄ ex principijs, est vere scientia: vt ait S. Tho. 1. q. 1. ar. 2. Quemadmodum Adam ex scientijs infusis postea potuit nouas cognitiones acquirere, iuuante experientia.

Angelorū cognitio.

Theologia

Ad scōm. ¶ Circa secundū argumentum

Multiplex notitia.

notandū est primo, duplicē esse notitiā vt partim primo libro Summularū, ꝛ latiꝰ in libris de anima est videre. s. sensitiuā ꝛ intellectiuam. Atqui sensitiua alia est exterior alicuius quinq; sensuū exteriorū: ꝛ alia est interior in sensu cōmuni: qui cū sit velut exteriorū centrū, formatur notitias quasi rerum pręsentiū: vt patet in somniantibus. Alia vero est notitia intellectiua quā intellectus possibilis formatur in seipso, informatus prius speciebus intelligibilibus, q̄ virtute intellectus agentis abstractę sunt a fantasmatibus, ꝛ receptę in intellectu possibili. ¶ Rursus notitia intellectiua alia est apprehensiua ꝛ alia iudicatiua. Et apprehensiua alia simplex, ꝛ alia cōplexa. Exēpli gratia. Prius intellectus apprehendit res simplicibus notitijs, quales sunt, ly homo, ꝛ ly risibile: ex quibus postmodū formatur propositionē quā apprehendit hominē esse risibilē, deinde formatur iudiciū quo iudicat hoc esse verū. Quod quidē iudiciū est simplex qualitas, pręsupponēs notitiā apprehensiuā. Et solū iudicium est actus scientię aut fidei aut opinionis: ꝛ ex illo solo generatur habitus qui est scientia, aut fides, aut opinio: propositio nāq; apprehensiua non dicitur scientia, fides, neq; opinio. Nec locus est hic pluribus hęc verbis tractandi. ¶ Ad rem ergo descēdendo, ordo cognitionis in nobis est vt prima oīm notitia sit sensitiua exterior: nā cognitio nostra pro isto statu incipit assensu: mox sequitur notitia sensitiua interior: deinde generātur simplices apprehēsiones intellectiuę: ex quibus statim cōponitur propositio apprehēsiua: quā demū subsequitur iudiciū. At vero quānis hic ordo verus sit, tñ nihil spectat ad intentionē Arist. in hoc loco. Non esse dixit ꝙ ois cognitio fiat ex priori cognitione aut ꝙ ois doctrina fieret ex priori doctrina: aut ꝙ omne iudiciū fieret ex priori iudicio: esset enī tūc processus in infinitū, vt in textu notauimus: sed solum dixit ꝙ ois doctrina ꝛ disciplina fit ex pręexistēti cognitione. ¶ Sunt veruntamē qui noīe cognitionis intelligūt quācunq; notitiā siue iudicatiuā siue apprehēsiuā. Et tunc distingūt, ꝙ ly ex, capitur quadrupliciter vt est videre apud Paulū Venetū. Uno mō dicit terminū a quo: alio mō dicit habitudinē partis cōponentis: 2. tertio modo dicit causam efficientē. Et his tribus modis (vt aiūt) cōclusio fit ex pręexistēti cognitione: nā fit ex pręmissis. i. post cognitionē pręmissarū: vt dies fit ex nocte: ꝛ cōclusio cōponitur ex notitijs apprehēsiuis: ꝛ assensus cōclusionis gñatur effectiue ex assensu pręmissarū. Quarto mō, ly ex, dicit habitudinē subiecti: sicut ex ferro fit forma gladii: ꝛ isto mō sciētia nō fit ex pręexistēti cognitione: qz nō recipit vna cognitio in alia. ¶ Attamē quicquid sit de hmōi acceptionibus huius prepositionis ex, tñ Arist. nullo modo accepit nisi in gñe causę efficiētis. Quod eñ ait omnē doctrinā fieri ex pręexistēti cognitione, exponit in subsequētibus per hoc quod assensus cōclusionis fit ex assensibus pręmissarū: ex assensus pręmissarū ex alijs assensibus vsq; ad propositiones per se notas. At manifestū est assensum seu iudiciū non fieri ex priori assensu, nisi in genere causę efficientis, vnde secūdo Physi. tex. 89. pręmissas respectu cōclusionis reducit ad genus causę efficiētis. ¶ Ex quo sequitur, non prorsus rem attingere, qui dicūt assensus pręmissarū tantū cōcurrere tanq̄ dispositiones in genere causę materialis, ꝛ solū intellectū producere assensum cōclusionis. Quinimo sicut calor est virtus ignis ad calefaciendū, ita assensus pręmissarū sunt virtus ꝛ lumen intellectus, quibus ipse tanquam causa principalis producit assensum cōclusionis. ¶ Et secundo arguitur, ꝙ ly ex, non posūt hic dicere circumstantiā termini a quo nā terminus a quo scōm Arist. est priuatio illius quod generatur aut contrariū eius: sicut homo fit ex nō homine, aut albū ex nigro, ꝛ dies ex nocte. Itaq; terminus a quo nō stat cū termino ad quē. Pręmisse autē stant simul cum cōclusione, ꝛ ois cognitio ex qua fit alia stat simul cū ipsa: sed potius hoc modo dicendū esset, ꝙ doctrina fit ex ignorantia. ¶ Et tertio arguitur, ꝙ nec dicat habitudinē partis cōponentis. Doctrina ꝛ disciplina nō dicit propositionē apprehensiuā, sed iudicatiuā: iudicatiua vero nō cōponitur ex notitijs apprehensiuis. ¶ Igitur pro solutione argumenti notandū est secundo, ꝙ noīe doctrinę ꝛ disciplinę intelligitur ois habitus verus iudicatiuus acquisitus: vt circa textū expositū est. Dupliciter autē naturaliter acquiritur habitus. Uno modo per inuentionē, sicut homines propter admirationē philosophari coeperūt: vt habetur. 1. meta. ca. 2. Et alio modo doctoris vsu aut scripturę quę locū habet doctoris: quemadmodū enim natura arte medici adiuta, causa est sanitatis, ita ꝛ intellectus ope doctoris directus, generat scientias. Etenim sicut medicina non est quę principaliter sanat, sed natura: ita nec doctor est qui generat scientiam, sed intellectus. Unde vt naturę viribus destitutę, nihil prodest ars medici: ita vbi non est ingenium, supernacanea est doctoris opera. ¶ Egidius putat nomine doctrinę intelligi habitum inuentione acquisitū: nempe quo homo

Ordo cognoscendi.

Doctrina dupliciter acquirit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo potest docere alios: noie vero disciplinę intelligi habitū a doctore productū. At vero doctrina certe nō debet accipi actiue: sed passiue pro habitu qui est in discipulo a doctore. Et ideo dicendū est, aut q̄ vtroq; noie eundē habitū intelligit Aristo. diuersis respectibus, vt circa textū diximus: aut q̄ nomē disciplinę accipiatur latius q̄ nomē doctrinę. s. pro oi habitu quomodocunq; acquisito siue a doctore siue per inuentionē. ¶ Noie vero cognitionis intelligit, nō notitiā apprehensiuā: sed solū iudiciū aut habitū iudicatiuū, siue sit acquisitus siue naturalis. Et ideo sensus Aristot. est iste. Omnis habitus iudicatiuus quomōcunq; acquisitus, sit in genere causę efficientis ex alio priori iudicio, aut acquisito, aut naturali. Et illud iudiciū naturale nō appellat Arist. doctrinam aut disciplinam: quapropter non opus est fieri ex alia cognitione. Exempli gratia. Hęc iudicia, quodlibet est vel nō est, omne totū est maius sua parte, & his similia, nō fiunt ex prexistenti cognitione: q̄ nec sunt doctrinę, sed sunt potius naturalia semina doctrinarū. Enimuero doctrina, vt ait Aristo. fit, nō est nisi eorū quę prius dubitabamus & discurrendo cognouimus. ¶ Quod si quis arguat adhuc, illos assensus generari ex notitijs apprehensiuis terminorū, vt dicunt: Respondetur, q̄ apprehensiones terminorū dicūtur producere assensum propositionis per se notę, solū in genere causę obiectiuę: q̄ faciunt obiectum presens: sed tamē in genere causę efficientis proprie solum lumē naturale intellectus est qui producit talē assensum, & illi assensus naturales sunt postea lumē ad alios assensus acquirendos. Et ideo Arist. nō diceret, q̄ talis assensus naturalis fieret proprie ex prexistenti cognitione. ¶ Unde ad formā argumenti negatur, q̄ assensus naturales appellentur doctrinę ab Aristotele. Neq; natura est proprie magistra, nisi per metaphorā. Eadē ratione neq; cognitiones quę habentur per sensum, vt hic ignis est calidus, aut Luna eclipsatur, sunt scientię, nec fiunt ex prioribus. ¶ Hinc sequitur q̄ sit preter intentionē Arist. disputare de notitijs, an omne iudiciū fiat ex notitijs apprehensiuis: & ois intellectiua fiat ex sensitiua: aut sensitiua interior fiat ex exteriori. ¶ De materia primę cōfirmationis amplior futurus est sermo cap. 26. tex. 44. vbi Aristo. ponit differentiā inter scientiā & opinionē: sed quantū ad locū attinet presentē negatur, q̄ in opinionibus sit processus in infinitū: sed perueniendū est ad primā opinionē, quę generant ex assensu euidenti lumine naturali per consequentiā ineuidentē. Exempli gra. Per inductionē ex singularib⁹ quę sentimus infertur vniuersalis: ineuidenter tñ. s. hic piscis nō respirat, & hic piscis nō respirat ergo nullus respirat. Et in rhetoricis: is⁹ habet ensem nudū sanguine conspersum prope cadauer: ergo occidit hominē, antecedens est euidens & cōsequens est opinio propter ineuidentiam cōsequentię. Item hęc sphęra tangit planū indiuisibiliter: ergo datur punctū indiuisibile: & per cōsequens quātitas distinguitur a re quanta: vt arguebamus in cap. de quātitate, antecedens est euidēs & cōsequens est opinio. Cum enim ad generandū scientiā requiratur euidentia vtriusq; principij. s. premissarū & cōsequentię, quodcunq; illo: um sit ineuidens generabitur opinio. ¶ De generatione fidei maior est difficultas an requiratur pia affectio: quod cap. 26. disputabimus: sed interim proportionabiliter dicimus vt de opinione: videlicet, q̄ fides quāuis sit assensus ineuidens, generatur tamē ex euidenti. Euidēs enim est in lumine naturali adhibendā esse fidē hoi sapienti qui nō leuiter loquitur: quāuis nō sit euidens verum esse id quod dicit.

Sensus Arist.

Fides & opinio quomodo generantur.

Et ita dicemus euidens esse, q̄ dicta Christi erant credibilia, nihilominus q̄ essent vera non erat euidens: & ideo ex hoc assensu euidenti, hoc est credibile, sequitur hic assensus fidei, hoc quod iste dicit est verū. Sed de hoc latius in loco citato. ¶ Ad secundā confirmationē respōdetur, q̄ forte nullo alio mysterio additum est ab Aristotele, iustellectiua, nisi ad exprimendū quo modo in solo intellectu est propria doctrina & disciplina: q̄ potentię sensitiuę nō discurrunt: & ideo earū cognitiones nō sunt doctrinę. Et hęc est solutio S. Tho. Alij nihilominus dicunt, q̄ ponitur intellectiua ad excludendū cognitionē sensitiuā brutorū: quę quodāmodo potest esse disciplina vt ait Arist. loco citato in argumento. Sed profecto melior est prima solutio: nam eo modo imperfecto quo iudicia imperfecta brutorū possunt dici disciplinę, eodē modo etiā fiunt ex prexistenti cognitione naturali bruti: vt patet in his qui docent canes saltare: & ideo in hoc nō differt disciplina intellectiua a sensitiua. Potest tertio modo dici, q̄ cum intentio Aristot. solum erat hic tractare de scientia intellectuali, addidit, intellectiua, quasi sensitiua cognitio nihil ad propositum pertineret.

Intellectiua.

¶ Circa tertium argumentum

Ad tertiū.

notandum est primo, q̄ Themistius, cui Egidius et Paulus & fere expositores subscribunt, censet Aristotelem intendere, q̄ tam de passione q̄ de subiecto solum prerequiritur definitio quid nois. Definitio enim quid nois & quid rei differunt: q̄ definitio qd nois solū explicat significationē nois. i. quid nomē significat. Definitio vero quid rei explicat naturā rei significatę. Dicunt ergo q̄ ante notitiā conclusionis solū oportet prenosse quid significat, ly homo & quid ly risibile. ¶ Hoc tamē si vniuersaliter intelligatur manifeste est falsum: nam in demonstratione propter quid, mediū debet esse definitio quidditatiua: & per cōsequens talis demonstratio presupponit quid est subiecti. Et confir. q̄ talis demōstratio reddit causam cōclusionis: vt ratio quare homo est risibilis est, quia est animal rationale. Unde S. Thom. prima parte. q. 1. ar. 7. citat hunc locū ad probandū, q̄ scientia presupponit quid est de suo subiecto. Et ideo dicendū est, q̄ Arist. causa breuitatis vnico verbo. s. quid est quod dicitur, intellexit quid subiecti & passionis proportionabiliter quatenus vtrūq; habet definitionē. At subiectū habet definitionē quid rei, passio vero nō, vt dictū est in expositione text⁹.

Definitio quid no. et quid rei.

¶ Sed notandū est secundo, q̄ ex hoc textu male intellecto ortū habuit error per aliud extremū: qui fe re dialecticos & philosophos huius temporis tenet. Existimant enim q̄ ois scientia presupponit quid est de suo subiecto: taliter q̄ ad nullā scientiā pertinet cōstituere definitionē quidditatiuā sui subiecti: quod re vera falsum esse probat tertiū argumentū. Definit enim hic Arist. quid est demonstratio: quod est subiectū huius libri. Et secundo de anima definit quid est anima. Et mathematici qui tractant de lineis & punctis. &c. definiunt quid est punctū & quid linea. Et philosophus naturalis definit quid est motus: vt patet in tertio Physicorū. ¶ Hec valet solutio si quis dicat, q̄ philosophus naturalis & mathematicus definit suū subiectū, nō inquantū philosophus sed inquantū metaphysicus: eo q̄ metaphysicus tractat de ratione entis in cōmuni. Hęc inquā responsio nō satisfacit: q̄ statim Aristo. cap. sequenti docet aliquas esse dignitates cōmunes omni scientię, vt, quodlibet est vel nō est: alias vero esse positiones peculiares cuiuscunq; scientię, inter quas ponit definitionē proprij subiecti. Ubi docet proprium esse cuiuscunq; scientię, instituere definitionem proprij subiecti. Et ratione id cōfirmatur: nā scientia cuiuscunq; rei intendit manifestare eius naturā: ergo ad vnamquāq; scientiā pertinet definire suū proprium subiectū eo modo quo habere potest definitionem. Quod ideo addit. prim⁹, q̄ metaphysice subiectū, scilicet ens, & subiectū theologię, puta Deus, definitio nes nō habēt quidditatiuas vt cap. 4. Predicamentorū ostensum est. ¶ Igitur tertio notandum est, q̄ aliud est loqui de particulari demōstratione, & aliud est loqui de tota scientia vnius subiecti, qualis est scientia de anima, aut dialectica, aut geometria. &c. Si loquamur de demōstratione, tunc in demonstratione q̄ est, puta quę procedit ab effectu ad causam, vt infra videbimus, nō presupponit definitio subiecti: q̄ in illa accipitur pro medio effectus subiecti: vt omne illud quod purgat cholerā est calidū: scamonea purgat cholerā: ergo. Et ita habemus scientias multas particulares de astris ignorātes definitionē illorū. Scimus enim vnde proueniat eclipsis lunę, & quomodo moueat mare, & quomō sol sit causa generationū inferiorū, antequā sciamus definitionē lunę aut solis. At vero in demōstratione propter qd presupponitur de subiecto quid nois & quid rei: vt omne animal est risibile. &c. Et hoc solū est quod hic intendit Aristoteles. ¶ Si autē loquamur de tota scientia vnius subiecti, tunc dicendū est, q̄ scientia supponit quid est subiecti, ad hunc sensum, q̄ nō potest demōstrare definitionē: nō tamē ad hūc sensum, q̄ ad ipsam nō pertineat statuere definitionē quidditatiuā subiecti. Exēpli gratia. Geometria habet duas partes, quarū prima preparat principia scientię statuendo definitiones lineę & puncti, & principia & dignitates quę nō demonstrantur. Secunda pars scientię est, quę per huiusmodi principia demōstrat passiones de subiecto. Et ita scientia de anima nō demōstrat suā definitionē: sed supponit illā: nihilominus ad illā pertinet definire quid est anima. Et ita hic Arist. nō demōstrat definitionē demonstrationis: sed cōstituit & supponit illā. Et per hęc patet solutio tertij argumenti. Et hoc est quod ait Arist. 1. Topi. cap. 2. s. q̄ scientia nulla probat sua principia: sed supponit ea. ¶ Ad confir. respōdetur, q̄ scientia & demōstratio nō supponit de subiecto q̄ sit actualiter, vt probat argumentū: sed supponit de suo subiecto q̄ sit. i. q̄ sit verū ens, puta habens esse in causis naturalibus: nā de chimera nō habetur scientia: q̄ cū nō sit in causis naturalibus, nō habet verā quidditatē. Et hac de causa vt dicturi sumus in secundo lib⁹, quęstio an est, presupponit quęstionē quid est: nam sola vera entia habēt veras quidditates: & vera entia dicūtur quę habēt esse in causis naturalibus. Et ante creationē rerū de entibus quę nūc sunt naturalia potuit esse scientia: q̄ licet nō essent tūc actu, erant tamē in potentia naturali: nō q̄ prima productione possent naturaliter produci: sed q̄ erant aliquando producibilia per causas naturales. ¶ Hinc sequitur, q̄ nō bene exponit de subiecto precognosci an sit, per hoc quod est subiectum supponere. Primo q̄ nullo hoie existente est vera demōstratio & vera scientia de homine. Et preterea quia licet demonstratio instrumentaliter fiat per terminos & propositiones, tamen scientia quę generatur principaliter est de rebus: vt in toto processu videbimus: & ideo de re significata per subiectū prenosse oportet, q̄ sit in rerum natura modo exposito. ¶ Quod si ds arguat Aristotelem quarto Physico. demonstrare aliquas conclusiones de vacuo, licet vacuum nō sit in rerum natura: Respondetur primo, q̄ scientia de vacuo non est simpliciter scientia: sed ex suppositione, scilicet, si esset vacuum. Et secundo quia per locum repletum, per modum priuationis cognoscimus vacuum. ¶ Ad secundam confirmationem respondetur, q̄ principiorum scientię alia sunt extrinseca & communia, quę non demonstrantur in scientia sed supponuntur: & de his loquitur Arist. in textu, vnde ponit exemplum, vt quodlibet est vel non est. Alia vero sunt intrinseca in quibus affirmantur passio de definitione aut definitio de subiecto: & hęc non omnia scientia supponit: sed aliqua demōstrat, et alia aliquo modo explicat: vt in subsequentibus videbitur.

Sciētia cō stituit quid est subiecti.

An, est subiecti.

¶ Ad quartum principale bene

Ad quartū principale.

respōsum est, q̄ Arist. non negat quin possit minor aliquando cognosci ante conclusionē: nempe quando cognoscitur ante maiorē: imo posset quis formare demonstrationē hoc modo: Triangulus in semicirculo est triangulus, & omnis triangulus habet tres equales. &c. ergo. Et tunc singularis cognosceretur prius tempore: & vniuersalis simul cum cōclusione. Sed regula Arist. solum est, q̄ nō statim ambas simul premissas cognoscere quis naturaliter simul & tempore cognoscatur cōclusio. ¶ At vero ad replicam argumenti respondetur, q̄ neq; vult Aristo. q̄ in eodem instanti quo formatur minor necessario formetur cōclusio, sed intelligit q̄ si quis habet formatā totam consequentiā ex propositionibus apprehensiuis, et habet assensum consequentię, de quo hic nō fit mentio: tunc q̄ primū quis habet assensum maioris & minoris, illi assensus generabunt assensum cōclusionis tanquā causę naturales. An vero assensus producatur in instanti, videbitur in sexto argumento. ¶ Ex quo sequitur, q̄ si rusticus ex extremitatibus nescit formare conclusionē, poterit assentire premissis sine cōclusione: quia nescit applicare causam ad effectū. Et eadē ratione si Deus cōcurrat ad assensum premissarū, & nolit cōcurrere ad assensum cōclusionis, deficiet regula Arist. quę solū intelligitur naturaliter. ¶ Confirmationē quarti argumēti formauim⁹, vt ostenderemus q̄ gratis doctores huius tēporis tot verba multiplicant aduersus S. Thomā, dicentem, q̄ non possumus plura simul intelligere per modum plurium. Quam sententiā sic fere neoterici intelligunt: videlicet, q̄ intellectus nullo modo potest habere plures notitias plurium rerum nō facientes vnā propositionē aut vnū syllogismū. Itaq; possum videre plures homines simul cū pluribus lignis, & lapidibus, & rebus alijs quę sunt cōa mea & tamen nō possum illa per plures simplices notitias intelligere. Imo sunt Thomistę qui hoc manifestis ambabus tenent. At vero in primis S. Tho. vt est videre loco citato, prima parte. q. 85. nihil aliud vult dicere, nisi quod expresse dicit Arist. 2. Top. cap. 4. vbi ait, q̄ cōtingit simul plura scire: cogitare vero nō nisi vnū. Et preterea nec Arist. nec S. Th. fuerunt tam inopes ingenij, vt negarent nos posse simul habere plures notitias intellectiuas rerū singulariū, quarū habemus sensitiuas vt isti putant: quod re vera esset negare experientiā. Et ideo non opus est plura verba prodigere ad hoc impugnandū. Sensus ergo & Aristotelis & S. Tho. est manifestissimus: quē nemo negare potest. Scire em̄ apud Aristotelem non dicit actum, sed habitū: qui enim dormit, sciens est: sed actus scientię apud ipsum vocatur intelligere, vel potius, considerare aut cogitare. Alit ergo Arist. q̄ habitus scientię, etiā in esse perfecto, nihil vetat esse simul plures & diuersos in eodem intellectu: sed tamē actu cōsiderare & cogitare plura per modū pluriū, nō potest hō perfecte id facere:

Plura intelligere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cere: nã Pluribus intent⁹ minor est ad singula sensus. Itaq; possum cogitare simul ꝛ cõsiderare diuersa obiecta per diuersas notitias, imperfecte tamẽ: q2 cogitatio vnius remittet cogitationem alterius. Quãdo vero illa cogitãtur per modũ vnius, cogitatio vnius nõ impedit cogitationẽ alterius. Cum essẽ cõsidero hominẽ esse animal, aut hominẽ currere, cogitatio subiecti nõ remittit notitiã prædicati. ¶ Vnde ad confirmationẽ respõdetur, q̃ assensus præmissarũ, etiã perfecti, nõ impedisit quin simul perfecte assentiamus cõclusioni: q2 omnes cognitiones eiusdẽ demõstrationis se habẽt per modũ vnius, ꝛ ordinantur ad eandẽrem cognoscendã. Si tamen essent assensus actuales diuersi qui non ordinarentur ad vnũ, possent quidẽ esse simul: sed tamẽ essent remissi ꝛ quanto essent plures, essent remissiores, ꝛ tot possent esse, vt plures non posset intellectus habere.

Ad quintũ principale.

¶ Per hæc patet via ad respondendum quinto argumẽto principali de capacitate intellectus: de qua multo etiã plura consumunt hic dialectici verba, quam pro rei dignitate est necessariũ: an videlicet capacitas intellectus terminetur vel ad numerũ notitiarum, vel ad intensionẽ, vel ad vtrũq;. Ad quod breuiter respõdetur, q̃ capacitas intellectus est limitata quo ad vtrunq;. Enimuero, vt est doctrina S. Th. 1. parte. q. 86. ar. 2. intellectus noster est tantũ infinitus in potentia ꝛ non in actu. Quod est dicere: Potest quidẽ successiue notitias in infinitũ recipere, aliã post aliã: q2 est perpetuus: sed tamẽ simul nõ potest quẽcunq; numerũ notitiarũ habere. Veluti continuũ diuisibile est in semper diuisibilia: tamẽ nõ possunt esse infinita actu diuisa. Et ratio est, q2 potentia sequitur essentiã: ꝛ ideo cũ solus Deus habeat infinitã essentiã, solus ipse habet infinitã potentiã. Et confir. experientia. Experimur enim q̃ quanto ad plura se intellectus diuertit: tãto remissiꝰ intelligit singula: iuxta illud, Pluribus intentus minor est ad singula sensus: ergo ad tot obiecta potest aduertere, vt ad plura nõ possit. Quo fit vt terminetur ad numerũ. ¶ Et hinc sequitur, q̃ etiã intellectus sit limitatus quo ad intensionẽ. Cognitio enim actualis est actualis actio ꝛ aduertentia intellectus: sed intellectus, q2 est creatura, est finitę actiuitatis: ergo tam intense potest aduertere ad vnũ obiectũ, vt nisi illã intensionẽ remittat, nõ possit ad aliud aduertere. ¶ At vero sunt qui putant se demõstrare, q̃ virtus intellectus nõ terminatur quoad intensionẽ, hoc argumento. Si terminaretur virtus intellectus quo ad intensionem, maxime esset q2 ad maiorẽ intensionẽ notitię semper requiritur maior aduertentia ꝛ maior conatus intellectus: sed sit q̃ per meliorẽ applicationem obiecti, dato q̃ intellectus non magis aduertat, intendatur notitia: item si obiectũ albũ fiat intẽsius, intendetur eius notitia sine noua aduertentia intellectus: ergo virtus intellectus nõ terminatur quo ad intensionẽ, postquã mere passiue se habendo potest intendi eius notitia. ¶ Ad hoc nihilominus primũ omniũ dicimus, q̃ isti mere gratis fingunt sine aliqua authoritate aut ratione, q̃ aduertentia ꝛ conamen intellectus sit quid distinctũ a productione notitię. Cum tamẽ certissimum sit, q̃ nihil aliud est intellectũ conari aut aduertere, quam notitiã producere. Et probatur manifeste, q2 ante productionem notitię nulla est actio notitię, ꝛ per cõsequens nulla est applicatio nec conatus. Sicut applicatio aut conatus voluntatis ad volendũ nihil aliud est q̃ producere volitionẽ. In corporalibus eñ potest homo ligatus optare ꝛ conari ad motũ, quandonõ moueatur: ꝛ potest quis conari mouere magnũ lapidẽ, quando nõ mouetur eum: quia illud conari est impellere corpus: sed tamen in intellectu fingi nõ potest quid sit conari nisi intelligere. Voluntas enim est quę suo actu mouet ꝛ applicat omnes potentias ad agendum: sed potentias reliquę, applicatas nihil aliud est conari, quam aliud est agere suos actus. Sicut visum applicatũ per voluntatẽ ad obiectum nihil aliud est conari, quã producere visionem. Et ideo dicendũ est, q̃ quanta est intensio notitię tantus est conatus ꝛ applicatio potentię, nec maior nec minor. ¶ Vnde ad argumentũ istorũ respondetur, q̃ quotiescunq; obiectũ melius applicatur aut illumi natur aut intenditur, intellectus itidẽ melius applicatur ꝛ conatur per hoc q̃ intensiorem producit notitiã. Et intellectus maioris virtutis ad producendũ equalẽ notitiã est intellectu minoris virtutis ęque conatur: ꝛ ad producendũ intensiorẽ magis conatur. Nec cõsistit maior virtus, vt multi putant in hoc, q̃ cũ minori conatu equalẽ notitiã producat: sed in hoc q̃ plus potest conari. i. intensiorẽ notitiã producere. Obiꝺ̃ nõ est intelligibile q̃ notitia intendatur sine maiori aduertentia ꝛ conamine intellectus: ꝛ per cõsequens vbi datur summa aduertentia, datur summa intensio notitię. Et prętera respõdetur, q̃ quãuis per meliorẽ applicationẽ sine noua aduertentia intenderetur notitia, deuenienclũ tamen esset ad optimã applicationẽ: atq; adeo ad summã intensionẽ notitię. ¶ Sed dubium est quomodo intelligitur ista duplex limitatio intellectus: videtur enim q̃ nõ ster simul terminari ad intensionẽ ꝛ ad numerũ. Demus enim summã intensionẽ omniũ notitiarũ quas simul potest habere intellectus, esse vt decẽ: vtrũ cum hoc terminetur etiã ad numerũ certum notitiarũ puta ad decem. Et videtur q̃ non stent simul. Si enim intellectus potest habere intensionẽ notitiarũ vt decẽ, habeat decẽ notitias singulas intensas vt vnũ: poterit ergo eadẽ ratione habere viginti notitias singulas vt dimidiũ, ꝛ quadraginta, singulas vt vna quarta: ꝛ ita sine termino. ¶ Respondetur, q̃ ad vtrũq; terminatur potentia, ꝛ ad intensionẽ, ꝛ ad numerũ. Primo, q2 quãtus admittatur calculatio modo facta, tandẽ peruenireturad remississimas notitias: ꝛ sic nõ posset crescere numerus. Sed prętera dico, q̃ adhuc calculatio non procederet: nam maior multo difficultas est aduertere ad viginti obiecta vt dimidium quam ad decẽ vt vnũ: quia virtus vnita fortior est seipsa dispersa: et ideo nõ sequitur, q̃ qui potest habere decẽ notitias singulas vt vnũ, possit habere plures remissiores. Concludimus ergo tandẽ, q̃ vtroq; modo limitatur potentia. s. quoad intensionem ꝛ quo ad numerum. ¶ Vnde ad formã quinti principalis argumenti respondetur, q̃ si capacitas per assensus præmissarum est solũ cõpleta quo ad intensionẽ ꝛ nõ quo ad numerum, tunc remittentur notitię ꝛ aduertentię circa alia obiecta ꝛ producetur assensus cõclusionis: si vero esset cõpleta quoad numerũ, tunc nõ posset intellectus habere assensum cõclusionis, nisi corumperetur aliqua notitiarũ quę sunt extra illã cõsequentiam. Nec hoc est contra cõclusionem. ¶ Quod si ds replicuerit ex illo quod diximus in cõfirmatione superioris argumenti: videlicet q̃ quando plura intelliguntur per modũ vnius, illę intellectiones non se impediunt: ergo intellectus assentiens præmissis, sine noua difficultate, ꝛ labore assentiet conclusioni. ¶ Respõdetur, q̃ S. Tho. nihil aliud vult dicere, nisi q̃ perfecte possumus intelligere plura per modum vnius (quod ipse appellat per vnã speciẽ) nihilominus illud vnũ, tot posset habere partes, vt excederet virtutem intellectus. Si enim ego intelligerem de homine plures eius passiones, scilicet, q̃ est risibilis, flebilis, mortalis. ꝛc. tot possem accumulare, vt non possem plura de homine cognoscere. Et ita est in proposito si capacitas aliunde est completa.

Aduertentia ꝛ conatus.

Limitatio.

Ad sextum principale.

¶ Sextum argumentum petit an assensus aut quęcũq; notitia producatur aut corrumpatur in instanti. Quod nec apud Aristotelem nec apud antiquos sub hac forma definitum est. Nihilominus tribus videtur propositionibus respondendum. Prima. Applicatio obiecti ad potentiam, vbi fit per motum, fit successiue. Patet in obiectis sensuum quę per motum applicantur ad distantiã competentem potentię. Et in obiecto intellectus quod pro isto statu nõ applicatur potentię, nisi per abstractionem specierum a fantasmatibus corporalibus. Deus tamen per nouam creationem sine motu posset in instanti applicare obiectum potentię.

Notitia p̃ducitur in instanti.

¶ Secunda propositio. Facta applicatione in instanti producitur actualis notitia simplex, siue sit apprehensiua siue iudicatiua. Dico, simplex, quia notitia prędicati fit post notitiam subiecti: ꝛ notitia conclusionis post notitiam præmissarum. In nobis saltem, qui discurrendo cognoscimus: nam in angelis aliud est. Probatur propositio. Primo secundum Arist. secundo de anima, tex. 70. lumen nõ producitur successiue in medio: sed instantanee. Cuius signum est, q̃ non prius illuminatur a sole pars orientalis quã occidentalis. Causa vero est, quia illuminatio fit nullo resistente contrario. Eodem modo. 4. Phys. tex. 64. ꝛ infra probat, q̃ per vacuum nõ potest esse successio motus: quia nulla est resistentia: ergo eadem ratione cum notitia sit illuminatio ꝛ perfectio quędam potentię quę non habet contrarium resistens, fit, vt in instanti producatur. ¶ Quod prętera confirmatur ex isto cap. tex. 3. vbi dicitur, q̃ habito assensu præmissarum ꝛ consequentię simul habetur assensus conclusionis: quod non esset verum nisi in eodẽ instanti produceretur assensus minoris ꝛ conclusionis. ¶ Secundo probatur, quia species visibiles per medium in instanti producuntur: quod probatur simili experientia illi quam Arist. adducit de lumine. Si enim applicentur duo visibilia, vnum ad decem pedes ꝛ aliud ad centum, simul inmutant visum: ergo eadem ratione notitia visiua et a fortiori intellectiua producitur in instanti. Cuius indicium est, q̃ Sol quam primo incipit oriri, videtur. Diuersarum species visuales in instanti producuntur: nã species soni, quippe quę per motum feruntur, in tempore perueniunt ad auditum. Qua de causa fulgur prius videtur, quam audiatur contrui: cũ tamen prius saltem natura ruat nubes, quę est causa contrui, quam inclusus illic ignis appareat. ¶ Postremo confirmatur prior positio experientia. Nullam enim in intelligendis obiectis applicatis experimur successionem: neq; in producendis volitionibus. Accedit ꝛ authoritas S. Tho. qui in prima parte. q. 85. ar. 4. ad primum argumentum, non potuit successionem intellectus nisi solum inter diuersas notitias: vel in abstractione specierum a fantasmatibus, vt inquit prima secundę. q. 113. articu. 7. ad. 5. ¶ Colligimus ergo, q̃ in primo instanti non esse motus per quem applicatur obiectum: est notitia visiua: ꝛ si intellectus aduertat, pariter intellectiua. Neq; obstat, q̃ notitia sit alicuius intensionis: nam producetur tunc notitia minimę intensionis, quam talis potentia, ꝛ cum tali obiecto, ꝛ tali dispositione mecũ potest producere. ¶ Tertia propositio est, q̃ eadem ratione producitur notitia ꝛ iudicium actuale in instanti corrumpi per absentiam causę conseruantis. Loquuti sumus in his propositionibus de notitijs actualibus: nam habitus successiue acquiruntur ꝛ corrumpuntur per frequentationem actuum. ¶ Ad sextum, ergo principale respondetur, q̃ positis assensibus præmissarum ꝛ consequentię in primo instanti quo intellectus aduertit ad conclusionem simul tempore corrumpitur dissensus erroneus ꝛ producitur assensus scientię. Itaq; assensus præmissarum producendo assensum conclusionis corrumpunt dissensum cõtrarium. Et in genere causę efficientis prius natura est productio assensus quam expulsio contrarij: quia per productionem vnius expellitur alius: sed in genere causę materialis prius natura expellitur cõtrarium quam intellectus recipiat nouum assensum. Sicuti quando ignis calefacit aquam, prius natura in genere causę efficientis est vnus gradus calozis in aqua, quam similis gradus frigiditatis inde expellatur: quia ignis non expellit frigiditatem nisi producendo calorem: in genere vero causę materialis prius natura pellitur frigiditas, quam similis gradus calozis recipiatur in aqua. In his enim quę sunt simul tempore nihil obstat in diuersis generibus causarum. a. esse prius natura quam b. et. b. prius quam. a. vt docet Arist. 5. meta. tex. secundo. Nec mirum si in instanti corrumpatur assensus: nam vbi est demonstratio nulla est resistentia: sed statim cessat causa conseruatiua contrarij. Sic enim lumen eodem instanti corrumpitur quo est absentia luminosi. Secus esset vbi deberet corrumpi assensus opinatiuus per rationem probabilem contrariam: nam non omnis ratio probabilis, quãuis sufficiat infirmare opinionem sufficit radicitus euellere, nisi rationes plures accumulentur. ¶ Per hęc aperitur via respondendi ad confirmationem: quę ex sophismatis Pauli Veneti de scire ꝛ dubitare solent huc afferre noui posterioristici. Ad quam modis multis respondent: cum tamẽ solutio sit clara. Respondetur ergo, q̃ in illo casu quo quis habens assensum maioris, quęcũq; sunt equalia ꝛ aduertit ad illa tria corpora, aut prius comparat. a. et. c. ad. b, aut prius comparat. a. et. e. inter se. Si secundum, tunc ille assensus negatiuus qui habetur per experientiam, scilicet, a. et. c. non sunt equalia inter se, impediet assensum minoris. Et ita argumentum rescinditur: quia nunquam datur assensus minoris. Quãuis enim ad sensum non percipiatur differentia inter. a. et b, tamen experientia inter. a. et. c. sufficit, ne quis assentiat. a. et. c. esse equalia vni tertio. Si vero vt ponitur in argumento prius comparet. a. et. c. ad. b, tunc conceditur, q̃ ille habebit assensum maioris ꝛ minoris: sed in primo instanti aduertentię ad conclusionem simul cum ea producitur dissensus conclusionis, scilicet, a. et. c. sunt equalia inter se: ꝛ corrumpitur assensus minoris, scilicet sunt equalia vni tertio. Sensatio enim illa producendo dissensum conclusionis corrumpit assensum minoris. ¶ Hinc sequitur, quod assensus ꝛ dissensus contrarij, eiusdem conclusionis, vel duo assensus quarum contradictoriarum, in nullo gradu, etiam remississimo, possunt esse simul, neq; per instans. Secus est de habitibus: qui in gradibus remissis se compartiuntur per tempus quo durat generatio vnius ꝛ alterius corruptio.

Ad septimum principale.

¶ Ad septimum argumentum, negatur sequela, scilicet q̃ sine aliquo doctore posset homo habere omnes scientias: quãuis enim principia vniuersalissima sint naturaliter per se nota, tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamen non naturaliter scit quicunq; illa applicare per bonas consequentias ad conclusiones particulares. Et ideo sicut semina naturalia non producit fructus sine agricultura, ita nec principia naturalia, possent generare scientias rerum sine doctrina aut exercitio. Item quia quãuis in principijs vniuersalibus virtualiter contineantur conclusiones, tamen perspicatius ingenium plura illic videt, quã ingenium minus perspicax. Et ideo alius homo plura potest per inuentionem acquirere quam alius. Et eundem librum duo legentes alter altero plura videt: sicut qui est lippus oculis non tot percipit in eadem imagine, quot alius acutioris visus. Et ita semper restat differentia inter Aristotelem et Platonem. Plato enim putabat, q habeamus omnes species omnium rerum infusas sicut angeli. Arist. vero non nisi, q habemus aliquas cognitiones naturales vnde per doctrinam aut inuentionẽ elicimus scientias. ¶ Vnde ad confirmationem negatur, q sciens vniuersale, sciat simpliciter singulare quod nescit contineri sub vniuersali. Et ad argumentum negatur illa consequentia. Scio omnem triangulum habere tres. ꝛc. ꝛ hic triangulus (quem non vidi) est triangulus: ergo scio hunc triangulum. ꝛc. Nam ex modali composita cum vna de inesse non sequitur modalis composita, vt tertio libro Summularum dictum est. Primo enim variatur appellatio de ly scio, quod in maiori appellat assensum supra totam propositionem, seu supra totum illud significatum, quod est omnem triangulum habere tres angulos. ꝛc. et in conclusione appellat supra significatum propositionis singularis. Et ideo terminus modalis compositę supra quem fertur ly scio, supponit immobiliter: atq; adeo neq; subiectum illius vniuersalis supponit competenter distributiue, vt sub illo possit neri subsumptio.

DE MODIS SCIENdi, & demonstratione. Cap. II.

Tex. 5.

SCIRE AVTEM vnamquamq; rem simpliciter, sed non vt sophistæ per accidens arbitramur: cùm causam ob quam res est, illius causam esse, & fieri non posse vt res aliter se habeat, cognoscere arbitramur. Patet igitur, ipsum scire tale quid esse: nam & hi qui nesciũt, & ij qui sciunt, illi ità se rem habere putant, hi ità sese etiam habent. Quare cuiusque simpliciter est scientia, id vt aliter sese habeat fieri omninò non potest. An verò & alius sciendi modus sit, posteriùs dicemus. Dicimus autem & per demonstrationem nos scire: demonstrationem autem dico ratiocinationem eam, quæ scientiam efficit: eam verò scientiam efficere dico, qua scimus, eam ipsam habendo. ¶ Si igitur ipsum scire tale est, quale posuimus, necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris & primis medioque vacantibus, & ex notioribus & prioribus ipsa conclusione, causisque eiusdem esse. Sic enim erunt & ipsa principia propria eius quod demonstratur: nam ratiocinatio quidem esse sine ijs potest, demonstratio verò non potest: scientiam enim non facit. ¶ Vera igitur esse oportet, quia fieri nequit, vt id quod non est sciatur: veluti diametrum commensurabilem esse: oportet autem & ex primis & indemonstrabilibus esse: quia non sciet, qui demonstrationem horum non habet: scire enim non per accidens ea quorum est demonstratio, nihil aliud est sanè, quàm demonstrationem habere. Causæ etiam notioraq; ac priora sint oportet: causæ quidem, quia tum scimus, cùm causam cognoscimus: priora verò, siquidem & causæ sunt, & anteà cognita, non illo solùm modo quo quid significent, sed altero etiam quo quòd sint scimus. ¶ Dupliciter autem priora notiorave dicuntur. Non enim idem prius natura, & nostra ex parte prius: neque notius simpliciter, & nobis etiam notius est. Atque ea quidem ad nos priora notiorave dico, quæ propinquiora sensui sunt: ea verò simpliciter priora notiorave, quæ à sensu longiùs distant. Sunt autem remotissima quidem ea, quæ sunt vniuersalia maximè: propinquissima verò, singularia ipsa. Atque hæc inter sese opponuntur. Ex primis autem esse nihil aliud est, quàm proprijs è principijs esse: idem enim primum atque principium dico. ¶ Est autem demonstrationis principium propositio medio vacans. Ea verò medio vacat, qua nulla est alia prior. Propositio verò altera enuntiationis pars est, vnum de vno complectens: disserendi quidem, quæ vtramuis accipit: demonstrandi verò, quæ definitè alterum: quod est verum. Enuntiatio contradictionis vtrauis est pars. Contradictio est oppositio, cuius per se medium nullum est. Contradictionis partium ea quidem, qua quippiam cuipiam adiungitur, affirmatio: ea verò, qua quippiam à quopiam semouetur, negatio nuncupatur.

¶ Principiorum autem ratiocinandi, vacantium medio, id quidem positio dicitur, quod fieri nequit vt demonstretur, quodq; non necesse est eum habere, qui discere quid instituit: id verò quod omnes habere, qui modò discere aliquid parant, necesse est, dignitas appellatur: sunt enim talia quædam. Atque talibus hoc potissimùm nomen tribuere solemus. Rursùs ea quidem positionum, quæ vtramvis enuntiationis

tiationis accipit partem, esse inquam quippiã, aut non esse statuens: suppositio ea verò, quę est sine hoc ipso, definitio dicitur: definitio nanq; positio quidem est (ponit enim Arithmeticus vnitatem quantitate indiuisibilem esse) sed suppositio sanè no. ꝛ est: nam quid sit vnitas, & vnitatem esse eadem non sunt. ¶ Cùm autem credere scireq; rem talem per ratiocinationem oporteat, quam demonstrationem vocamus: hæc verò est, quia sunt ea quibus extruitur ratiocinatio: necesse est, non solùm prima illa, vel omnia vel aliqua priùs noscantur, sed etiam magis vt noscantur: semper enim illud est tale magis, ob quod vnumquodq; tale est: veluti magis, id est, dilectum atq; amatum, ob quod amamus atq; diligimus. Quare si ob prima scimus ac credimus, & illa sanè scimus ac credimus magis: quoniam ob illa & ipsa scimus posteriora. Fieri autẽ non potest, vt ea magis quisquam quæ nescit, & circa quæ non melius dispositus est quàm si scierit, quàm ea quæ cognoscit, credat atq; assentiatur. At eueniat id profectò, si non priùs cognouerit principia quispiam, quàm ea quæ per demonstrationem creduntur. Magis enim principijs aut omnibus, aut quibusdam credere, quã conclusioni necesse est. Atq; ei qui per demonstrationem scientiam habiturus est, non solùm ipsa principia magis nota, magisq; credita sint, quàm id quod ex ipsis ostenditur oportet: sed etiam nihil prorsus eorum quæ principijs ijs opponuntur vndeq; ratiocinatio falsa, vereq; contraria existat, aut credibilius, aut notius principijs ipsis sit oportet: quippe cùm eum qui simpliciter est scientiam cõsequutus, nunquam ab ea, persuasione vlla dimouêri oporteat.

POstquam in superiori capite cõstitutum est demonstrationẽ esse: quod respondet questioni an est? prosequitur hic Aristot. determinãs quid est demonstratio. Quę secundũ diuisionem supra factam est secunda pars principalis huius libri. Et terminatur duobus capitulis. In hoc enim secundo definitur, quid est demonstratio. Et in tertio excluditur error quidam qui ex definitione posset oriri. Atqui capitulum hoc vnicus est textus apud Commentatorem, puta quintus. Ut sus tamen nobis est in septem particulas dividendus. ¶ Ubi adnotandum est q, vt Arist. docet secundo ¶ Phys. prima causarum est finis vnde iudicium rei sumitur: eo enim q domus sit ad protegendum nos a pluuijs ꝛ tempestatibus, iudicamus fieri debere ex tali materia, puta, lignis ꝛ lapidibus, ꝛ tali forma. Hac ratione Arist. ostendit hic primo finem demonstrationis, vnde eliciat definitionem eius materialem. Debet enim demonstratio ex his principijs esse, quę ad finem maxime cõducunt. Finis autem demonstrationis est scientia: ꝛ ideo in prima statim particula definit quid sit scire: ꝛ colligit primã definitionem demonstrationis ex parte finis. ¶ Prodefinitionem demonstrationis ex parte finis. ¶ Prosequitur igitur: Scire vnamquamq; rem. ꝛc. ¶ Secundo notandum est, q scire contingit dupliciter. s. per se ꝛ per accidẽs. Scire per se est, scire rem in se ipsa, id est, scire propriam causam: vt cum scio hominem esse risibilem, quia est rationalis. Scire de per accidens est, scire rem in alio: vt cum a longe video venientem quem nescio, homo ne sit an brutum, scio hominem de per accidens: puta quia video motum, qui accidit homini, et dicitur hic modus sophisticus: quia sophistę ita solent arguere, cognosco venientem: veniens est homo ergo cognosco hominẽ. Item si videam domum a longe nõ discernendo an sit ex lapidibus aut ex lignis extructa, cognosco quidem ligna de per accidens: quia cognosco domũ: ꝛ domus est ex lignis: ergo cognosco ligna: quod quidem simpliciter non est cognoscere. Ait ergo Arist. q accipit hic scire solum per se ꝛ simpliciter. Undescire hoc modo inquit tunc arbitramur, cum causam ob quam res est, illius causam esse, ꝛ fieri nõ posse vt aliter se habeat, cognoscere arbitramur. ¶ Duę sunt particulę definitionis: quãuis expositores, translationem Boctij secuti, tres distinguant. Boetius enim sic habet: Cum causam arbitramur cognoscere propter quam res est, ꝛ quoniam illius est causa, ꝛ q nõ contingit hoc aliter se habere. Ubi distinguit tanquam duo, cognoscere causam rei, et cognoscere quoniã illius est causa. Sed certe phrasis Græca nõ distinguit in duo: nã formaliter cognoscere causam est cognoscere causam esse talis rei. Est ergo sensus, q tunc scimus aliquã rem, cũ id quod est causa illius, cognoscimus esse causam eius. Sive ro pro captu incipientium vis distinguere tres particulas vt lucidior sit textus, non inhibeo. Tertia ergo tunc erit, ꝛ non contingit aliter se habere. Exemplo gratia, vt quis sciat eclipsim lunę non sufficit vt videat ipsam eclipsari: illa enim est experientia et non scientia, neq; requiritur talis experientia: nam ꝛ cęcus potest per astrologiam eclipsim scire. Sed requiruntur tria: videlicet q, sciat terram interponi inter solem ꝛ lunam: ꝛ secundo q sciat illud esse causam eclipsis, alias sciens rem quę est causa, solum virtualiter ꝛ in confuso ꝛ de per accidens sciret eclipsim: sicut dixit superius Arist. q sciens vniuersale scit secundum quid singulare. Ut enim simpliciter non scitur singulare nisi quando actu subsumitur sub vniuersali: ita nec simpliciter scimus effectum per hoc solum q sciamus rem quę est causa: nisi sciamus illam esse illius effectus causam. Sed tertio requiritur, q sciamus non posse fieri rem aliter se habere, id est, non posse aliter fieri, nisi quod quotiescunq; ponitur hęc causa ponitur talis effectus. V. g. quamuis ego sciam Petrum esse studiosum: quia consuetudinem habuit cum studiosis, aut quia indutus est habitum religiosi: non simpliciter ꝛ certissime rem scio: quia potest aliter esse, puta q ex tali causa non sequatur talis effectus. Et in naturalibus licet sciam pluuiam esse quia flauit auster, non scio certissime, quia potest aliter esse puta quod flante austro nosi pluat: aut q non flante, pluat. Unde tertia particula. s. q non contingit aliter se habere, vt docte notauit Albertus, non debet referri ad necessitatem præmissarum vel ad necessitatẽ conclusionis: sed ad necessitatem illationis ꝛ cõsequentię: quę prouenit ex hoc q talis res necessario sequitur ex tali causa. ¶ Probat Arist. definitionem ex autoritate omnium in vniuersum tam sapientium q; insipientium. Sapientes enim tunc iudicant se vere scire rem ꝛ vere sciunt, quando hoc modo sciunt causas. Et insipientes tunc se etiã arbitrantur scire, cũ arbitrantur se scire causam: licet non vere sciant, q;

Scire vupliciter.

Tres particulę definitionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nõ sciunt verã causam. Quod est dicere: Nullus propterea q̃ solũ videt eclipsim lunę, tunc putat se scire rem: hac enim de causa coeperunt homines causas inquirere effectuũ quos experiebantur: quia nõ aliter putabant rem scire: sed q̃ primũ quis inuenit aliquid, quod arbitratur esse causa, arbitratur etiã rem scire, vt si credat quis lunam eclipsari propter interpositionem nubeculę inter ipsam ⁊ visum nostrũ, fallitur quidẽ, sed tunc putat rem scire. ¶ Hinc patet (vt ait S. Thomas) q̃ hęc nõ est definitio quid rei: quia nõ datur definitio sciẽtię per genus ⁊ differentiã: sed est definitio explicans significationẽ nominis, scire, ⁊ ideo probauit eam ex cõmuni modo loquendi: nã vt habetur. 2. Topi. cap. 2. nominibus vtendũ est vt plures. Quod adnotare debent qui rẽ definitiones pro libito suo cõfingunt cõtra naturã definiendi. Debet enim definitio esse omnibus receptissima de qua nulla sit controuersia. Et ita cõcludit Arist. q̃ id cuius simpliciter est scientia, necesse est ita se habere. i. vt ex tali causa necessario sequatur talis effectus. An vero, inquit, alius sit modus sciendi videbitur inferius. Quod nos in quęstione etiã disputabimus. ¶ Ex quid nominis huius quod est scire, infert Arist. dicens: Dicimus autem ⁊ per demonstrationẽ nos scire. Quam aliqui putant esse definitionẽ quid rei per causam huius quod est scire. Et hoc euidentius apparet in versione Boetij, quę sic habet: Dicimus quia scire est per demõstrationem intelligere. In Græco tamen nõ est verbum, intelligere, neq; habet formã definitionis: sed solum videtur Arist. explicare, q̃ finis demõstrationis est scire: eo q̃ scire est rem per causas cognoscere, ⁊ demõstratio propter quid procedit a causa ad effectũ.

Definitio demonstra.

¶ Vnde colligit primã definitionẽ demonstrationis quę datur per finem. i. demõstratio est ratiocinatio seu syllogismus qui facit scire. Veluti si diceres, Serra est instrumentũ lignis secandis aptũ. Explicat vero definitionẽ dicens, q̃ eam ratiocinationem seu syllogismũ dicit scientiã efficere, quo, dum illum habemus, tunc scimus, ⁊ nõ alias. In aliquibus codicibus Boetij legitur: Demonstrationẽ autẽ dico syllogismũ apodicticõ. Illud tamen appositũ est ab aliquo sciolo: nam Græce nõ habetur nisi, epistemonicon. i. scientialem: quia apodicticon, idẽ est quod, demonstratiuũ. Quare perinde esset, ac si diceres, Demonstrationẽ dico syllogismũ demonstratiuum: quod esset nugatio. ¶ Quod si quis obiciat Aristoteli, q̃ vsus fuerit hic circulo, dum scire definit per demonstrationẽ, ⁊ vice versa demonstrationem, per scire. Respondetur, q̃ istę non sunt definitiones, sed potius circumloquutiones quibus affirmatur, ⁊ scire esse finem demõstrationis, ⁊ demonstrationẽ esse mediũ ordinatum ad scire. ¶ In secunda particula textus (Si igit: ⁊ ipsum scire. ⁊c.) sequitur secunda definitio demõstrationis quę est materialis: ⁊ cõcluditur ex superiori. Ait enim q̃ si scire est id quod dictum est, ⁊ demõstratio est syllogismus faciens scire, colligitur vt demonstratio sit syllogismus procedẽs ex veris ⁊ primis mediorũ vacantibus, notioribus et prioribus ipsa conclusione, ⁊ ex causis eiusdem. Quod perinde est ac si diceres: Si domus est ędificiũ quod nos a tempestatibus defendat, necesse est vt sit ex lapidibus ⁊ lignis. ⁊c. Atqui particulę definitionis sunt numero quinq;. i. ex veris, ⁊ primis, mediorũ vacantibus. i. carentibus (quod Boetius ait, immediatis) quare, primis, ⁊ immediatis, non sunt duę particulę (vt aliqui putant, facientes sex particulas) sed secũda est expositio priorũ. 3. prioribus. 4. notioribꝫ. 5. causis. ¶ Respõdet statim Arist. tacitę obiectioni. Posset enim quis obiicere, q̃ omi

Definõ. 2. demonstra. Parti. 2.

sisset principalẽ particulã. s. propriũ, nã demõstratio debet reddere propriã causam cõclusionis. Cui respõdet, q̃ si principia haberẽt cõditiones positas, inde fiet, vt sint causę proprię cõclusionis.

Ex veris. Parti. 3.

¶ In tertia particula textus (vera igitur. ⁊c.) explicat singulas particulas. Primã probat hoc modo: Conclusio demõstrationis debet esse scita: ⁊ per cõsequens vera: sed falsum non potest esse principiũ ⁊ causa veritatis: ergo præmissę demonstrationis debent esse verę. ¶ Quod si quis arguat, q̃ ex falso potest sequi verũ, vt hic: Omnis homo est Deus, Christus est homo: ergo Christus est Deus. Respõdetur, q̃ quãuis ita sit q̃ hęc sit bona cõsequentia, tamen præmissa falsã nõ est causa veritatis cõclusionis: nõ em quia omnis homo est Deus, Christus est Deus. Et in demõstratione nõ solum ex præmissis sequitur cõclusio in sensu conditionali: sed etiam in causali. s. quia præmissę sunt verę, cõclusio est vera. Maiorẽ videlicet, q̃ conclusio cuius est scientia debet esse vera, probat: quia quod nõ est, inquit, non scitur. Non intelligit, quod nõ est. i. quod nõ existit: nam habemus scientiam de rosa in hyeme quando nõ est. Nominales propterea exponũt secundę intentionaliter. i. falsum nõ scitur. Attamen quãuis hoc sit verũ, tamen Arist. de rebus loquitur tanq̃ de obiectis scientię: ⁊ ideo nõ dixit, quod nõ est verũ, nõ scitur, sed quod nõ est. Sensus ergo est, q̃ id quod rebus ipsis nõ conuenit, scitri nõ potest. Mã ab eo q̃ res est, propositio est vera. Et ponit exemplũ, q̃ cum diameter non sit cõmensurabilis costę, nõ potest de illo haberi scientia.

Diameter.

Diametrũ nõ esse cõmensurabilem costę, non est hic locus pluribus verbis explicandi: sed est sensus q̃ excessus quo diameter excedit costã quadrati equilateri (nã de illo solo intelligitur) nõ est aliqua pars aliquota costę. id est, nec est medietas, nec tertia, nec quarta, nec aliqua pars denominata ab aliquo certo numero: ob idq̃ diametri ad costam nec est proportio dupla, nec tripla, nec sesquialtera, nec sesquitertia, nec ab aliquo numero denominata: sed est medietas duplę: quod hic nemo sit anxius intelligere.

Ex immediatis.

¶ Secunda particula erat (Primis mediocꝫ vacãtibus) quã modo exponit per hoc quod est (Primis ⁊ indemõstrabilibus) eo nanq; principii est primũ, quia medio caret: ⁊ eadẽ ratione est indemonstrabile. ¶ Ubi proinde adnotandum est, q̃ propositio immediata (quod nomẽ a translatione Boetij omnes vsurpãt) non dicitur propterea q̃ cõtineat causam proximã cõclusionis: puta inter quam ⁊ conclusionẽ non mediet alia causa, vt habere pulmonem est causa immediata respirandi: Sed dicitur immediata, quia caret medio per quod possit demonstrari: quę Græce dicitur anamesa. Quod vbiq; Argyropylus appellat principii medio vacans, id est, carens. ¶ Sed est secundo notandũ, q̃ non est necessariũ omnẽ demonstrationẽ formaliter procedere ex indemonstrabilibus: alias secunda passio nunquam demonstraretur per priorẽ: cum prior etiam sit demonstrabilis per definitionem. Attamen vt ille qui habet demonstrationem vere sciat conclusionem, necesse est quod præmissas (si quę sint demonstrabiles) vere sciat resoluere per alias demonstrationes vsq; ad prima principia. Atq; vt ille qui habet decimam demonstrationem Euclidis, vere sciat illam conclusionem, necesse est vt sciat præcedentes omnes demonstrationes saltem habitualiter. Et hoc est quod ait Aristot. quia non sciet qui demonstrationem horũ, scilicet, præmissarum, non habet. Cuius rationem subdit, quia scire non per accidens ea quorum est demõstratio, est demonstrationẽ habere. Ait, ea quorũ est demonstratio: quia dignitates quarũ nõ sunt

demons

demõstrationes, vere sine demõstratione scimus. Et ait, nõ secundũ accidens, quia illa quorũ est demonstratio possumus per accidẽs scire sine demõstratione, vt supra dictũ est, cum scimus hominem per hoc quod scimus venientẽ. Est ergo sensus Arist. q̃ si nõ scimus cõclusionẽ nisi sciamus demõstrationes præmissarũ, ⁊ demõstrationes nõ procedunt in infinitũ, sed deuenitur ad aliqua immediata principia quę carent medio, necesse est omnẽ demonstrationẽ aut formaliter aut saltẽ virtualiter procedere ex primis ⁊ immediatis. Et hoc est quod ait. 1. Topi. cap. 1. Demõstratio est ex primis, aut ex his quę ex primis fidem acceperũt.

Ex causis.

¶ Tertia particula erat (Ex prioribus) sed q̃ esse priora ⁊ notiora conuenit principiis eo q̃ sunt causę, explicat primo quintã particulã: dicens q̃ præmissę debẽt importare causam cõclusionis: nam vt dictũ est tunc rem scimus cum causam eius cognoscimus. Cum ait demonstrationẽ procedere ex causis, nõ solũ intelligit veras causas quę distinguuntur ab effectu: vt interpositio terrę est causa eclipsis lunę, ⁊ definitio est causa passionis: sed rationes etiã formales, licet nullo modo distinguãtur ab illo cuius sunt rationes, nec proprię sint causę: sicut immutabilitas est ratio eternitatis in Deo, vbi propriẽ nec est causa nec effectus: ⁊ immaterialitas est ratio immortalitatis aię: ⁊ in mathematicis demõstratio procedit ex causis. i. rationibus formalibus.

Ex prioribus.

¶ Et subdit q̃ si præmissę sunt causa conclusionis, inde fit vt sint priores (quę erat tertia particula definitionis) nã vt ait in posti prædicamentis, cap. de priori. et. 5. meta. tex. 16. quicquid est causa alterius, est eo prius saltẽ natura: ⁊ per cõsequens si præmissę sunt causę cognitionis cõclusionis, debẽt esse priores cognitę q̃ cõclusio, vt ex notis ad ignota procedamus. ¶ Exponit deinde quomodo præmissę debẽt esse prius notę: q̃ nõ solũ debẽt esse notę quantũ ad significationẽ, sed quantũ ad id qõ sunt. s. vere. ¶ Ad cuius euidentiã notandũ est, q̃ sicuti ad sciendũ aliquã rem nõ sufficit scire id quod est causa, nisi sciamus illud esse causam talis rei, ita ecõuerso nec sufficit scire illud esse causam talis rei, nisi sciamus illud esse verũ. Exẽpli gratia. Vt sciamus eclipsim lunę nõ satis est scire q̃ terra est interponibilis inter solẽ et lunã, nisi sciamus illud esse causam eclipsis. Sed tamẽ nec rursus sufficit, q̃ cõditionaliter sciamus, si terra interponit inter solẽ ⁊ lunã, eã eclipsaret: sed requiritur q̃ sciamus terrã esse in rei veritate interponibilẽ: alias esset scientia secundũ quid puta ex suppositione. Et hoc est q̃ dicit Summulista, Ad veritatẽ causalis nõ satis esse bonitatẽ cõsequentię (quod sufficit ad veritatẽ cõditionalis) sed proptereа exigi veritatẽ antecedentis. Et ideo syllogismi dialectici nõ generãt propriẽ scientiã, q̃ procedunt ex admissis a respõdente: siue sint vera siue nõ. Et in naturalibus vt qs sciat in particulari pisces nõ respirare, nõ satis est scire q̃ si nõ habent pulmonẽ nõ respirãt: sed necesse est scire q̃ nõ habẽt pulmonẽ: alias solũ esset scire scõm quid ⁊ in vniversali. Et hoc est qõ dicit hic Arist. q̃ præmissę sunt prius notę q̃ cõclusio: nõ solũ quantũ ad quid nominis. s. quid significant, sed quantũ ad quęstionẽ an est, puta q̃ sint verę: vt dictũ est superius tex. 2.

Priora dupliciter. Parti. 4.

¶ In quarta particula textus (Dupliciter autẽ) quia dixerat principia debere esse priora cõclusione, distinguit dupliciter esse aliquid prius alio, vno modo quo ad naturã, ⁊ altero modo quo ad nos. Illa sunt, inquit, priora quoad nos, quę sensui sunt propinquiora, vt singularia. Illa vero sunt priora quo ad naturã, quę sunt a sensibus remotiora, vt vniversalia. Et quę sunt priora quo ad naturã, sunt priora simpliciter: nam id cõuenit alicui simpliciter, quod cõuenit secundũ naturã. Priora vero quoad nos sunt secundum quid priora. i. vt cadunt in cognitione nostra.

Dubiũ. 1.

¶ Sed sunt hic dubia quatuor. Primũ offert se stantem aduersus Aristotelẽ qui sibi ipse videtur contrarius: nam. 1. Physi. tex. 2. ait notiora quo ad nos esse vniversalia, ⁊ notiora naturę esse singularia, hic vero dicit contrariũ. Respondetur vt respondet S. Tho. q̃ singulare vno modo accipitur simpliciter, p illo quod cadit sub sensu, vt distinguitur cõtra simpliciter vniversale, quod solo intellectu percipitur per abstractionẽ a conditionibus singularibus. Et isto modo dicit hic singularia esse nobis notiora: q̃ cognitio nostra pro isto statu incipit a sensu: vniversalia vero sunt notiora naturę. Nam illa sunt notiora naturę, quę a natura sunt simpliciter intenta (loquimur enim de natura ac si ageret per cognitionẽ, sicut artifex:) artifex autẽ prius cognoscit finem ad quẽ, deinde ordinat media: ⁊ ita natura prius intendit speciẽ cõseruare ⁊ ad illũ finẽ producit singularia quę de per accidens cadunt in intentione naturę: sicut de per accidens cadit sub intentione artificis hic vel ille lapis ad construendã domũ: nam hoc vel ille indifferenter posset vti. Nec opus est hic accipere naturã pro natura naturãte (vt aliqui dicũt) puta pro Deo, qui est author naturę, sed pro ipsa natura rei ac si ipsa cognosceret ⁊ produceret se, vt ait Albertus. Alio modo accipitur singulare nõ simpliciter, sed respectu magis vniversalis: quomodo species dicitur singulare seu particulare respectu generis. Et isto modo dicit. 1. Physi. q̃ magis particulare est notius naturę, ⁊ simpliciter quia in intentione naturę principalior finis est species q̃ genus, prius enim intendit homine aut equum. ⁊c. quã animal. Sed in cognitione nostra prius sunt magis vniversalia quę illic vocat Arist. magis confusa. Nã licet cognitio nostra incipiat a sensu, ⁊ per cõsequẽs prius percipiat res singulares vt sunt in materia sensibili, tamẽ de illis prius format singulare vagũ magis cõmune, q̃ minus cõmune. Itaq; sensus non percipit nisi hoc animal quod videt, sed prius cũ videt a remotis cognoscit hoc esse ens, imo per motũ hoc esse aial, deinde per figuram hoc esse hominẽ, ⁊ tandẽ de facie hunc esse Socratẽ. Unde licet sensus nõ formet notitias, nisi singulares in supponendo, tamẽ prius format singulares vagas vniversalicztes in significãdo.

Dubiũ. 2.

¶ Et per hoc soluit scõm dubiũ qõ est hoc. Illic eñ dicit innatã nobis esse viã a natura vt ex notioribus nobis procedamus: vnde videt sequi q̃ debemus procedere a singularibus ad vniversalia: hic vero vt videbimus statim cap. 4. dicit, q̃ demõstratio simpliciter nõ est nisi ex vniversalibus. Respõdetur tamẽ, q̃ illic solum dicit, q̃ in acquisitione scientiarũ debemus procedere prius ex principiis vniversalioribꝫ (sicut prius de re visa formamus, hoc ens, quã hoc aial, aut hic homo) vt prius in genere debemus tractare de ente naturali, ⁊ de materia ⁊ forma in cõmuni, ⁊ de motu in cõmuni, quę sunt notiora: quã de cœlis in particulari, aut de aia, aut de generatione. ⁊c. Sed tamẽ cũ hoc stat, q̃ ois scientia debet tractare de rebus abstrahẽdo a cõditionibus singularibus: nã tractat de rebus vt sunt perpetuę. Et hoc est quod dicit hic: videlicet q̃ ois demonstratio debet procedere ex vniversalibus. Quare sensus nõ facit demõstrationes nec habet scientias: sed solus intellectus cuius est abstrahere a singularibꝫ.

Dubiũ. 3.

¶ Attertiũ est hic maius dubiũ. Si ois demonstratio vt proxime dixerat Arist. debet procedere ex causis, vt quid ingerit sermonẽ de prioribus quo ad nos: nam priora quo ad nos sunt effectus: vt eclipsis lunę quã

Universidad de Deusto
Biblioteca

Demõst. p quid & q.

nos sentimus est effectus interpositionis terre: ꝗre ex prioribus quo ad nos nulla potest fieri demõstratio. Respõdetur, ꝙ hic incipit insinuare Arist. diuisionẽ demõstrationis ,ppter quid, & q; est, quã cap. 10. tex. 30. est explicaturus. ¶ Vbi adnotandũ est, ꝙ causa duplex est. Alia est causa rei, puta vt res sit: alia est causa veritatis, puta causa assensus cõclusionis. Et differt hoc mõ inter demõstrationẽ propter quid, & q; est, ꝙ in demõstratione propter quid, causse rei, puta causa essendi, sunt pariter causę cognoscendi. s. causa veritatis conclusionis: iuxta illud. 2. met. tex. 4. eadẽ est causa essendi & cognoscendi: sed in demõstratione, q; causę cognoscẽdi. s. causę veritatis cõclusionis, nõ sunt causę rei quo ad esse: sed potius effectus. Et ideo ois demõstratio procedit quidẽ ex prioribus. s. demõstratio ,ppter quid, ex prioribus quo ad naturã & demõstratio q; est, ex prioribꝰ quo ad nos. Item ois demõstratio ,pcedit ex causis cognoscẽdi. i. ex causis productiuis assensus cõclusionis. Sed tamẽ nõ ois procedit ex causis essendi: sed sola demõstratio propter quid: vt si dicas, omne aial respirãs habet pulmonẽ: hõ est aial respirãs: ergo. premisse sunt causę assensus conclusionis: sed tñ respirare nõ est causa, sed effectus pulmonis. Quã ob rem demõstratio, q; nõ facit simpliciter scire: q; nõ reddit causam rei quod requiritur ad simpliciter cognoscendũ rẽ. ¶ Hoc postea dilatabit inferius Arist. manifestãs, ꝙ demõstratio ,ppter quid potest procedere ex genere causę efficiẽtis formalis & finalis. ¶ Quartũ dubiũ est circa id quod ait Aristo. s. ꝙ prioza quo ad naturã & prioza quo ad nos opponuntur. Primo q; nõ videtur qua oppositione opponãtur. Et pterea q; Cõmentator. 1. Phys. com. 2. ait, ꝙ in mathematicis eadẽ sunt prioza quo ad naturã & prioza quo ad nos. ¶ Respõdetur, ꝙ prioza nature & prioza nobis in naturalibus opponũtur relatiue: sicut causa efficiẽs & effectus: nã effectus sunt priores nobis & causę, priores nature. Sed tamẽ q; mathematicę scientię abstrahũt, nõ solũ a singularibꝰ, sicut reliquę sciẽtię: sed a materia sensibili (in quo differũt a sciẽtijs naturalibus) tractãt esse nõ de triãgulo aut circulo lapidis vel argenti vel ligni: sed de triãgulo, abstrahẽdo a ꝯcunq; materia: inde fit, vt in illis nõ distinguitur prius quo ad nos, & quo ad naturã: (nã prioza quo ad nos sunt sensibilia) sed causę formales per quas demonstrant mathematici sunt priores nature & etiã in cognitione nostra. Prius enim suapte natura intellectu percipimus, a quolibet puncto in quodlibet punctũ lineã duci, deinde lineã recte cadentẽ super lineã rectam angulos vtrinq; equales cõstituere, & ita cõsequenter ordine ipso nature procedit etiã cognitio nostra. ¶ At vero q; principia prima nõ videnꝫ esse principia propria rei, esse tamẽ demõstratio debeat ,pcedere ex ppriis, hoc saluat statim Arist. dicẽs, ꝙ principiũ primũ est principiũ propriũ. ¶ Sed arguitur hoc esse falsum. Dicimus enim primũ principiũ intrinsecũ demonstrationis illud in quo prima passio affirmatur de definitione: vt, omne aial rationale est discursiuũ: vnde prouenit ꝙ prius cognoscat causam ꝯ effectum, & inde ꝙ sit admiratiuũ, & inde tandẽ ꝙ sit risibile. Vbi apparet, ꝙ illud principiũ quod est primũ immediatũ, est remotũ respectu vltimę passionis, puta risibilitatis: ergo videtur ꝙ nõ sit propria causa illius: nã idẽ videtur esse causa propria, & causa proxima est. Respõdet tamẽ Arist. ꝙ principiũ immediatũ quãuis sit remotum respectu secundę vel tertię passionis, nihilominus est propriũ principiũ eius: nam vt ipse docet. 2. meta. tex. 6. quod est primũ in vnaquaq; re, est posteriorũ propria causa. Vt in genere calidorũ ignis calefacit ferrũ: & ferrũ, aquã: et aqua, manũ: calozis ergo manus, ignis est propriũ principium, in cuius virtute medię causę agebant. Quare, esse animal rationale, est propria causa oim passionũ quę homini cõueniunt: nõ obstante ordine quo per priores passiones est causa posteriorũ: nam vt hic inquit Albertus, prima pncipia licet sint remota, appropriantur tamẽ ad effectũ per principia intermedia. Hinc dissoluitur dubium hoc, ꝙ videtur Aristo. per inutilẽ repetitionẽ dixisse, ex primis, & ex prioribus: nam primũ est superlatiuũ de ly prius: postquã ergo dictũ est, ex primis, nugatio est addere, ex prioribus. Quanuis enim alij aliter soluant, est tamẽ manifesta responsio: nam quod dixerat, ex primis, insinuauerat generaliter principia quę formaliter intrant demonstrationẽ, aut alia in quę premisse demonstrationis resoluuntur. Sed cũ ait, ex prioribus, explicat particulariter premissas formales demonstrationis: quę omnes debent esse priores conclusione: licet non sit necesse ꝙ sint primę, sed satis est ꝙ reducuntur ad primas. ¶ In quinta particula huius capitis (Est autẽ demonstratio nis principiũ) exacte Arist. definit demonstrationis principia. At occasione illius exponit octo nomina. Primũ est ly principiũ. Principiũ enim inquit est propositio medio vacans (quod Boetius dicit, immediata) ea vero, inquit, medio vacat, qua non est alia prior. Vbi notandum est, ꝙ propositio immediata dupliciter potest intelligi, vt dicit Albertꝰ: vno modo respectu conclusionis: quę quidẽ est propositio reddẽs proximã causam cõclusionis: sicut esse admiratiuũ respectu huius quod est esse risibile. Et alio modo propositio est immediata: quia nõ habet aliã priorẽ per quam demonstretur. Albertus videtur in hoc esse ambiguus: sed alij dicunt, ꝙ accipitur hic propositio immediata primo modo: & quod intendit Arist. docere quomodo omnis demonstratio debet formaliter procedere ex proximis principijs conclusioni: puta inter quę & conclusionem non sit mediũ. ¶ At vero quãuis ita sit ꝙ demonstratio, vt sit euidens, debet procedere ex proximis causis, tamen Aristo. non vocat propositionem immediatã, illam quę est conclusioni proxima. Primo, q; propositio proxima cõclusioni nõ semper est prima: nã prima, cũ sit superlatiuũ, dicit negationẽ prioris: vt expresse hic dicit Aristo. Itẽ q; superius, docens demonstrationẽ debere procedere ex primis, exposuit se, discens, ꝙ alias nullus scit conclusionẽ nisi premissas sciat reducere in primas & indemõstrabiles: propositio vera proxima conclusioni sępissime est demonstrabilis. ¶ Dicendum est igitur, ꝙ propositio immediata est illa, cuius predicatum inest subiecto per se primo sine aliquo medio: vt illa in qua prima passio predicatur de definitione, aut definitio de specie: vt (omne animal rationale est discursiuũ, si demus illã esse primã passionem) nam statim sine medio ex hoc quod est rationale, cõuenit vt sit discursiuum: & hęc, homo est animal rationale, nam definitio per se primo conuenit speciei. Et ideo dicitur immediata seu medio vacans: quã inferius Arist. cap. 4. vocat per se primo: quia. s. inter predicatũ & subiectũ nullũ est medium. Vbi vero passio secunda vel tertia predicatur de definito, est propositio mediata, vt animal rationale est risibile: quia predicatum non conuenit subiecto immediate, sed per aliam mediam passionem, scilicet, quia est admiratiuũ. Et ideo talis propositio est demonstrabilis per illud mediũ. s. omne animal admiratiuũ est risibile: omne animal rationale est admiratiuum: ergo. Et pariter vbi definitio predicatur de indiuiduo est mediata: q; Petrus nõ est

Dubiũ. 4.

Principiũ imme.

Parti. 5.

Prime. pri.

Propõ im mediata.

est animal rationale nisi q; est homo: & ideo, Petrꝰ est animal rationale, demõstratur per mediũ, homo. sois homo est animal rationale: Petrus est homo: ergo. ¶ Et hoc est hic attente aduertendũ pro arte posterioristica, ꝙ illud mediũ ratione cuius predicatũ alicuius propositionis inest subiecto, vniuersaliter est mediũ a demonstrandũ tale propositionẽ: q; si predicatũ sine medio inest subiecto, illa est immediata medio carẽs: & per cõsequens est indemõstrabilis. ¶ Quod si quis arguat cõtra hoc probãdo, ꝙ naturaliũ principiũ intrinsecũ demonstrationis sit immediatũ: q; maxime illud in quo. Prima passio predicat de definitione: sed principia extrinseca per se nota & dignitates (vt quodlibet est vel nõ est) & similia, sunt prioza. Ad hoc respõdebitur statim parti. 6. et in. q. 2. ¶ At q; in definitione principij ponitur, propositio, occasione eius exponit quid est ,ppositio dialectica, qđ demõstratiua, qđ enuntiatio, qđ cõtradictio, qđ affirmatio & quid negatio. ¶ Ad quorum notitiã notandũ est, ꝙ Paulus Venetus & alij putãt, ꝙ enuntiatio est diuisiua ex duabus cõtradictoris: qua de causa ,ppositio dicit hic esse altera pars (s. categorica) enuntiationis. Sed tñ profecto, enuntiatio, de se nõ dicit esse diuisiuã aut cõtradictẽ ex cõtradictoris: nã. 1. Perihер. definit Aristo. ꝙ enuntiatio est ois oratio in qua est verũ vel falsum: quam deinceps diuidit in affirmatiuã & negatiuã: & hic ait, ꝙ enũtiatio est cõtradictionis vtraq; pars. Et ideo tã affirmatiua categorica ꝙ negatiua seorsum est enuntiatio. ¶ Igit notanda est differẽtia inter quatuor hęc nola, Enuntiatio, Problema, Propositio, Conclusio. Enuntiatio est oratio verũ vel falsum significãs quę assertiue aut negatiue & per modũ sentẽtię profertur: vnde & pnuntiare sententiã dicimus. Problema vero vt colligit ex Arist. 1. Topi. cap. 9. est oratio quę in mediũ proponit tanꝯ dubia, vt disputatione iactet: probalio esn idẽ est qđ, in mediũ profero, seu iacto. Sed propositio quãuis inter Summulistas pro eodẽ accipiat pro quo enuntiatio, est tñ enũtiatio q̃ proponit vel assumit tanꝯ premissa ad inferendũ aliã. Conclusio vero est enuntiatio q̃ ex alia infert. Jtaq; tam propositio ꝙ cõclusio est spẽs enuntiationis, imo sola ratione differt ab enuntiatione: q; vtraq; profertur assertiue vel negatiue: nisi ꝙ ppositio cõnotat vt sit premissa, & cõclusio ꝙ sit, pbata: sed enũtiatio abstrahit ab vtroq;, vn de q̃ modo est cõclusio potest in alio syllogismo esse propositio. Problema vero nõ est enuntiatio: q; nõ proponit assertiue: sed dubitatiue per modũ disiunctionis. s. vtrũ bona corporis sint pars fœlicitatis, nẽne. ¶ Propositio vero diuidit in dialecticã (quã Aristoteles appellat propositionẽ differẽdi: nam dialectica, idẽ est quod differendi seu disputãdi scientia) & propositionẽ demõstratiuã: quã appellat propositionẽ demõstrandi. Propositio dialectica est propositio probabilis siue vera sit siue falsa: vt habetur 1. Topi. cap. 1. id est, q̃ plurimis aut sapiẽtibus appareat. Propositio vero demõstratiua est solũ ,ppositio vera, imo necessaria. Sit ergo Aris. ꝙ propositio est altera pars enuntiationis. Pars. s. subiectiua sicut homo dicit pars asalis: q; est spẽs eius. i. est enuntiatio affirmatiua vel negatiua. Addit tñ, vnũ de vno cõplectẽs, i. significãs: ad excludendũ propositionẽ plures ex terminis equiuocis: que nõ est idonea syllogismo antea ꝯ distinguatur in sua equiuocata. Et propositio (inquit) & asserendi. i. dialectica est q̃ vtrauis partẽ accipit. i. indifferẽter affirmatiuã vel negatiuã, verã vel falsam, dũ modo sit probabilis. Demõstratiua vero est illa solũ quę determinate est vera: nam ex duabus cõtradictoriꝰ necesse est alterã esse verã. Non ergo est sensus, ꝙ vnius certi syllogismi dialectici vtraq; contradictoriarum sit simul premissa aut cõclusio (illud enim nõ est possibile) sed ex duabus contradictoriꝰ vtraq; potest esse idonea ad syllogismũ dialecticũ: vt si dicas, nauale bellum erit eras, nullũ erit nauale bellũ eras, quelibet pars est propositio dialectica: & neutra est demõstratiua. Sed si dicas, eras orietur Sol, nõ orietur Sol eras, affirmatiua est naturaliter demõstratiua: sed negatiua, nec est demõstratiua nec dialectica. ¶ Contradictio inquit est oppositio cuius per se mediũ nullum est. i. est oppositio inter duas propositiones inter quas nullũ est medium: sed si vna nõ est vera, alia est vera, (ad differentiã contrariarũ quarũ vtraq; est falsa) & si vna nõ est falsa, alia est falsa: ad differentiã subcontrariarũ. Imo subtiliter ponitur differentia inter contradictionẽ & alia genera oppositionũ: nã inter videns & cęcũ priuatiue opposita, licet nõ sit mediũ in subiecto proprio, puta apto ad videndũ, tamẽ simpliciter est mediũ in cato ante ponũ diẽ, vel in talpa vel in lapide: qui nec est videns nec cęcus. Et inter duplũ & subduplũ relatiue opposita est mediũ in angelo: qui cũ sit indiuisibilis, nec est duplus nec subduplus: & inter albũ & nigrũ, quę sunt cõtraria, est medius color: qui nec est albus nec niger. Et quãuis sint aliqua cõtraria immediata, quę. s. nõ habent mediũ in subiecto proprio, vt sanitas & ęgritudo in animali, tamẽ lapis nec est sanus formaliter nec ęger: & ꝙ in subiecto proprio nõ habeat mediũ, est inquantũ participãt aliquid de cõtradictione: nã cęcus est qui nõ videt, & ęger qui nõ habet debitã proportionem in qua est sanitas. Contradictio vero & in quocunq; & per se nõ habet mediũ. ¶ Postremo definit affirmationẽ & negationẽ: quę definitiones per se liquescũt. ¶ In serta particula (Principioꝝ autẽ) diuidit Arist. prima principia in positiones & dignitates: & rursus positiones in positiones simpliciter, & suppositiones. Aliter ergo, ꝙ principioꝝ medio vacantiũ. i. quę sunt prima & indemõstrabilia, id quidẽ positio dicit quod fieri nequit vt demõstretur, quod q; nõ necesse est eũ habere qui dicere aliquid instituit: id vero quod omnes habere, qui modo discere aliqđ parãt, necesse est, dignitates appellantur. In exemplaribus quę nunc emendatissima habentur, hic locus est de prauatissimus: nam pro eo ꝙ est, positio, habetur positionum: & pro eo quod est, eum habere qui discere quid instituit, habetur, eũ discere quid instituit habere. Quę proinde ad sẽsum nos exemplar renouauimus. Est ergo sensus Arist. ꝙ ex principijs indemõstrabilibus aliqua sunt quę dicuntur positiones, alia vero quę dicuntur dignitates. Dignitas est principiũ indemonstrabile, quod naturaliter necesse est eum habere, qui discere vult aliquã scientiã antequã doctorem adeat. Positio vero est principiũ indemonstrabile quod non est necesse naturaliter eum habere, qui vult scientiã aliquã discere, sed illud a doctore illius scientię recipit. ¶ Ad cuius euidentiã notandũ est, ꝙ quãuis omnis propositio immediata. i. cuius predicatũ per se primo inest subiecto, quantũ est ex natura sua sit per se nota, tamen nõ omnis talis est per se nota nobis: propterea ꝙ termini illius nõ sunt olbus per se noti. Alię vero sunt quę nõ solum ex natura sua, sed nobis etiam sunt per se note: q; termini earũ sunt omnibus noti. Exempli gratia. Hęc propositio, quodlibet est vel nõ est, est per se nota ex natura sua: nam esse aut non esse immediate cõuenit cuicunq; rei: & est per se nota nobis: q; termini. i. extrema illius ,ppositionis sunt olbus notissima: quod esn primo & vnaquaq; re cognoscimus, est esse aut nõ esse: & ideo hęc appellatur

Enũtiatio.

Propositio dialec.

Demõstratiua.

Contradictio.

Parti. 6.

Dignitas.

Positio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dignitas: q̃ digna est cui apprehensę omnes statim ex terminis assentiant sine doctore. Et hęc dicitur simpliciter per se nota. Tametsi inter dignitates sint gradus: nam alia est dignitas vniuersalissima: vt illa quę modo dicta est: alię vero sunt dignitates particulariter certis scientijs seruientes, vt omne totũ est maius sua parte, in mathematicis: corpora naturalia mouentur, in philosophia naturali. At vero ista, anguli recti sunt equales, quãuis a natura sua sit per se nota: nam equalitas est de definitione anguli recti (est enim angulus rectus quẽ facit linea recta cadens super lineã rectã equales vtrinq; angulos cõstituens) tamen illa nõ est per se nota nobis: quia rusticus, quãtumlibet sit latinus, nõ naturaliter iudicabit esse verã, nisi geometra eam explicuerit & aliquo modo probauerit. Et ratio est, quia definitio anguli recti, nõ est per se nota nobis. Quo circa nec est demonstrabilis, cũ sit immediata: nec rursus est dignitas: sed dicitur positio quam doctor statim proponit & exponit discipulo. Eodem modo in medicina positio est, q̃ cõtraria cõtrarijs curantur: & in philosophia naturali, q̃ corpora naturalia constant ex contrarijs. Ecce quemadmodũ discipulus, dignitates quidẽ naturaliter per se nouit: positiones vero a doctore recipit. Est autẽ aliud genus suppositionũ nõ simpliciter, sed secundũ quid: nempe quę in vna scientia supponuntur, sed probantur in alia. Supponit enim geometra a quolibet pũcto in quodlibet punctũ lineã duci, quod tamẽ probat philosophus naturalis. 5. Physi. textu. 29. eo q̃ duo pũcta nõ possunt esse immediata, sed inter duo quęlibet mediat linea recta. Et Musica & Perspectiua multa supponunt ex suis subalternantibus, Arithmetica & Geometria. ¶ Subdiuidit mox Arist. positionem in eam quę simpliciter dicitur positio, & suppositionẽ. Alit enim, q̃ si id quod ponitur a doctore est propositio, siue affirmatiua siue negatiua, appellatur suppositio, vt sunt exempla modo posita: si vero non sit propositio, sed definitio nõ significans vere vel false, est positio, nõ tamen suppositio. Et arithmeticus ponit definitionẽ vnitatis aut puncti. Et ratio est quia nomen, suppositio, sonat subiectionẽ subiecti ad prędicatũ: & ideo nõ dicimur supponere, nisi quando supponimus aliquid esse verum vel falsum: quando autem ponimus q̃ definitio hominis sit, animal rationale, nihil supponimus esse verum: cum definitio vẽ sit propositio: sed explicamus rei quidditatẽ. ¶ Quod si quis arguat Aristotelẽ male subdiuidere positionẽ in definitionẽ & suppositionẽ: nam omne principiũ (vt videtur insinuasse Aristoteles) est propositio: puta propositio immediata: sed positio est species principij (nam diuiditur principium in positionẽ & suppositionẽ) ergo omnis positio est propositio: & definitio non est propositio: ergo nec est positio. Dupliciter & bene respõdet S. Tho. Primo, q̃ nõ omne principiũ debet esse propositio: imo definitio est principiũ. Et secũdo quãuis omne principiũ sit propositio, & definitio nõ sit propositio, tamẽ habita definitione, statim constituitur principiũ immediatũ in quo definitio prędicatur de specie. ¶ In septima & postrema particula huius capitis, [Cũ autẽ credere. &c.] Arist. tandẽ probat quartam particulã definitionis, ex notioribus. Et artificiose intendit duas probationes: probat enim prędictas esse notiores cõclusione: primo, quia sunt causę: secundo, quia sunt priores. Alit enim, q̃ si rem, id est, conclusionẽ scimus propter demonstrationem, hęc vero est: quia sunt ea ex quibus extruitur, hoc est: Demonstratio vero eo est scientiam generans, quia prędictę ex quibus procedit sunt verę, necesse est, non solum illas prędictas esse notas in veritate, verum esse notiores quam sit conclusio. Nam semper (inquit) illud est magis tale propter quod vnumquodq; aliud est tale. Velut si propter Deum diligimus proximum, Deum certe magis diligimus quã proximum. ¶ Secundo illic [fieri autem. &c.] probat prędictas esse notiores conclusione, eo q̃ sunt prius cognitę. Et ratio est hęc. Ea quę homo antea sciuit, necesse est melius credat & assentiat quam ea quę antea non sciuit: sed prędictas antea sciuit quam cõclusionem: ergo notiores sunt prędictę quam cõclusio. At quia poterat quis obijcere prędictas nõ prius sciri (nam assensus prędictarum non vocatur scientia sed intellectus) ideo, insinuans q̃ ille assensus est melior dispositio quam si esset scientia, formatur sic rationem, fieri non potest vt ea quisq; magis credat quę antea nesciuit, & circa quę non melius dispositus est quã si sciret: id est, circa quę neq; habuit scientiam neq; intellectum (qualis est conclusio) quam ea quorum habuit scientiam vel intellectum (quales sunt prędictę esse. &c.) Et ne quis rursus obijceret, q̃ non omnes prędictas scimus ante conclusionem (nam superiori capite tex. 3. dixerat, q̃ solum maiorem scimus ante conclusionem: minorem vero simul) propterea restrinxit se, videlicet, q̃ necesse est vel omnes vel saltem aliquam prędictam esse notiorem conclusione: insinuans forte q̃ minor non semper est notior. Scienti nanq; omnem triangulũ habere tres angulos equales duobus rectis, non est necesse vt notius sit hunc triangulum esse triangulum, quam eum habere tres angulos. &c. At vero quomodo intelligatur prędictas esse notiores conclusione, quęstione secunda expressius disputabitur. ¶ Concludit demum, q̃ ei qui per demonstrationem scientiam est habiturus, necesse est non solum prędictas esse magis notas conclusione, verũ nihil esse certius quam q̃ opposita illarum sint falsa: nam qui dubitat de contradictorio alicuius prędictionis, nequit de tali propositione esse certus.

Particula. 7. Exnotiora.

Quòd non omnium sit demonstratio. Cap. III.

SVNT autem, quibus propterea quòd ipsa quoque principia sciẽtia tenere oportet, nõ videtur esse sciẽtia: sunt etiam, quibus esse quidem videtur, demõstrationes tamen omniũ esse: quorum neutrum sanè verum, aut necessarium est. Qui nanq; scientiã omninò nõ esse ponunt, ij ascendendum esse in infinitum censent, propterea quòd posteriora non sciuntur ob ea priora, quorum primò non sunt: rectè quidem dicentes. Fieri enim non potest, vt infinita quisquam pertrãseat. Quòd si statur, ac principia sunt, hæc incognita dicuntur esse, cùm ipsorum nõ sit demonstratio: quod quidem solum inquiunt esse scire. Quòd si fieri non potest, vt prima sciantur, neque fieri posse dicunt, vt ea quæ proficiscuntur Tex. vj.

tur ex illis sciantur simpliciter, propriéve: sed ex suppositione dumtaxat, nempe si illa sint. At secundi de modo quidem sciendi cùm sentiunt: per demonstrationem enim solùm esse scientiam dicunt, verùm omnium demonstrationem esse nihil inquiunt prohibere. Feri enim potest, vt demonstratio circuli modo versetur omniaque mutuò demonstrentur. ¶ Nos autem dicimus, nec omnem scientiam esse demonstratiuam: sed eorum quæ medijs vacant, indemonstrabilem esse, quod quidem necessarium esse patet. Nam si necessarium est vt priora sciantur, & ea ex quibus conficitur demonstratio: statur autem tandem in hisce quæ vacant medijs, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hoc igitur ita sese habere dicimus, & nõ solùm scientiam, sed & principiũ sciẽtiæ quoddam esse asserimus, quo terminos ipsos cognoscimus. ¶ Et etiam patẽre dicimus, fieri non posse, vt circuli modo demonstratio simpliciter conuertatur, si demonstrationem ex prioribus oportet ac notioribus esse. Fieri enim nequit vt eisdem eadem simul priora sint atque posteriora, nisi altero modo: veluti si alia nostra ex parte, alia simpliciter dicantur: quo quidem modo facit inductio notum. Quòd si ita sit, non bene est ipsum simpliciter, scire, definitum, sed est sanè duplex. An altera demõstratio ex hisce quę nobis sunt notiora, quæ fit simpliciter, demonstratio non est? ¶ Euenit autem hisce qui dicunt demonstrationem circulo versari, non solùm id quod nunc est dictum: sed etiam nihil aliud vt dicant, quàm si hoc est, hoc est, hoc verò pacto facile est omnia demonstrare. Atque patet, id ipsum accidere tribus positis terminis. Siue enim per multos, siue per paucos redire dicatur, nihil profectò refert: per pauciores autem quàm duos. Nam quando cùm. a. sit, est necessariò. b: & . b. cùm sit, est necessariò. c: tunc cùm. a. sit, necessariò. c. ipsum erit. si igitur cùm. a. sit, necesse est. b: & cùm. b. sit, necesse est esse. a: hoc enim erat circuli modo versari. Ponatur. a. in loco, quo ipsum est. c. Dicere igitur cùm. b. sit. a. ipsum esse, nihil aliud est, quàm dicere cùm. b. sit. c. ipsum esse. Id autem nihil aliud est, quàm dicere cùm. a. sit. c. ipsum esse. At idem est. c. &. a: quare fit, vt hi qui censent orbis modo demonstrationem versari, nihil aliud dicant, quàm cùm. a. sit. a. ipsum esse. Hoc verò pacto facile demonstrare est omnia. ¶ At verò nec id ipsum fieri potest, nisi in hisce quæ mutuò se sequuntur, qualia sunt ipsa propria. Demonstratum est igitur prius, vno quidem posito nunquàm necessariò aliquid aliud esse: vno inquã, aut termino, aut positione vna: è duabus autem positionibus primis, ac minimis fieri posse, siquidem & ratiocinari contingit. Si igitur. a. &. b. &. c. mutuò se sequantur: sic tãtùm fieri potest, vt ostendantur ex sese mutuò cuncta, quæ in prima ratiocinationis figura postulata sunt, vt in libro de syllogismo ostendimus: quo loco etiam patuit, cæteris in figuris aut ratiocinationem hãc non fieri, aut ex hisce quæ sunt sumpta non fieri. Ea verò, quæ prædicationem non suscipiunt mutuam, fieri non potest vt mutuò demonstrentur. Quare cùm in demonstrationibus pauca talia sint, constat vanum esse ac impossibile, demonstrationem esse censere, atque ob id ipsum posse demonstrationem omnium esse.

Prima particula.

IN capite hoc tertio, qui sextus est textus Aristo. extirpat duos errores philosophorum quos ex definitione demonstrationis concipiebant. Ex illa nanq; determinata veritate q̃ oportet principia ante conclusionem cognoscere, & q̃ nulla est scientia nisi prędictę ad prima vsq; principia resoluantur, quidam eliciebant nullam esse possibilem scientiam: alij vero concedentes possibilem esse scientiam, inferebant contingere circulariter demonstrari: puta. a. conclusionem, per. b: & . b. rursus per. a. Atqui ambo isti errores ex vno communi falsoq; fundamento pullulabant: videlicet q̃ nihil contingit scire neq; euidenter cognoscere nisi per demonstrationem. ¶ Continet ergo hoc capitulum particulas quinq;. In prima explicat errores istorum. Alit enim, q̃ negantes scientiam esse, hac ratione mouentur. Aut principia demonstrationis procedunt in infinitum, ita vt posteriora demonstrentur per priora & illa per alia priora &c. & inde recte colligebant, inquit Aristoteles, nihil posse sciri: nam tunc non daretur aliquod primum principium vnde scientia inciperet, & cum infinita non sit possibile scire, tunc nullum principium sciretur: quia posteriora non sciuntur nisi scitis prioribus. Aut non procedunt in infinitum, sed deuenitur ad prima principia: & tunc si illa sunt prima, non habent priorem demõstrationem: & per consequens non sciuntur: quia nihil putabant sciri posse nisi per demonstrationem. Quod si prima non sciuntur, tunc nec posteriora simpliciter sciuntur: sed scirentur solum ex suppositione. Explicuimus enim superius, q̃ licet quis sciat conditionaliter q̃ si terra interponitur inter Solẽ & Lunam eclipsatur, non scit simpliciter Lunam eclipsari, nisi cum hoc simpliciter sciat terrã posse interponi. ¶ Secundi vero philosophi hoc mouebantur paralogismo. Censebant enim: & scientiam esse possibilem, & nihil posse sciri nisi per demonstrationem: vnde inferebant omnium principiorum esse demonstrationem: si enim. a. scitur per. b, necesse est scire. b: & per cõsequens illius esse demonstrationem. At vero, vt processum euitarent in infinitum, dicebant q̃. a. demonstratur per. b, & . b. forsan per. c: sed. c. rursus per. b, & . b. per. a. quod est circulariter demonstrare. ¶ In secunda particula textus [Nos autem dicimus] euellit Aristoteles primum fundamentum, videlicet, q̃ nihil cõtingit sciri nisi per demõstrationem: asserẽs aliqua esse prima principia immediata & indemonstrabilia. Quare licet

2. Particula.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præmisse demonstrabiles resoluantur in alias priores, & ille forte in alias: standum tamē est in primis quas scimus, non per demonstrationem, sed statim cognitis terminis. Appellat hic Aristot. scientiam generaliter, euidentem cognitionē: siue fiat per demōstrationē (quę propriè est scientia) siue statim per apprehēsionē terminorum (quę cognitio dicitur intellectus) vt est cognitio huius, quodlibet est vel non est: aut huius, omne totū est maius sua parte: quā dicit Arist. non esse scientiam sed principium scientię. i. aliquid altius q̄ scientia. Et hęc inquit cognoscimus eo q̄ terminos cognoscimus (quod Boetius vertit, in quantum terminos cognoscimus.) Et ita euitatur processus in infinitum, & saluatur scientiā esse. Et hęc est definitio propositionis per se nota. Est nanq̄ propositio cuius assensus ex sola notitia terminorum producitur. ¶ In tertia particula, [Et etiam patere dicimus] incipit reprobare errorē secundum: puta q̄ sit possibilis circularis demonstratio. Et demōstrat hunc esse errorem tribus rationibus: quarum prima sumitur ex eo q̄ demonstratio procedit ex prioribus ac notioribus cōclusione. Alit enim, q̄ si daretur demonstratio circularis tunc idē esset prius & posterius alio: nam si. a. demonstraretur per. b. b. est prius: & si. b. demonstratur per. a. b. etiam est posterius. At quia posset quis ex superioribus respondere non esse inconueniens, vt idē sit prius quo ad nos & posterius quo ad naturā, sicut singularia per quę fit inductio sunt priora nobis & posteriora natura: excludit hanc responsionem, dicens, q̄ si hęc demonstratio quę procedit ex prioribus nobis faceret scire, tunc non bene supra definitum esset scire, vbi dictum est scire esse rem per causas cognoscere: nam talis demōstratio non procedit ex causis, sed ex effectu. Quocirca dicendū esset duplex esse scire, scilicet aliud per causam & aliud per effectum: qō tamen est falsum: nam scire ab effectu, non est scire. Cognoscere enim per sensum q. ignis calefacit nō est scientia, sed experientia: q2 non scitur per definitionem ignis. Concludit ergo, q̄ demōstratio quę procedit ex prioribus quo ad nos, nō est simpliciter demonstratio. Et concluditur interroganter per particulā, an, quę equiualet negationi. Loco de ly an, substitue, ar, eritq̄ cōtextus perspicacior. Hinc infert S. Thomas q̄ in syllogismo dialectico nihil vetat quin detur circulus in diuersis generibus causarum: quia syllogismus dialecticus, cum non semper faciat scire, non est necesse vt procedat semper ex causis. ¶ In quarta particula [Euenit autem] format secundam rationem. Alit enim perinde esse circulariter demonstrare ac si ds demonstraret idē per idem, scilicet hoc est, quia hoc est: quo pacto fatile (inquit) esset omnia demonstrare. Et hoc inquit patere potest in tribus terminis. Nihil enim refert per plures an per paucos redire dicatur. i. circulus fiat (quod Boetius vertit, reflectere.) ¶ Ad intelligentiam huius textus, qui obscurus est, demus circulum fieri in tribus his terminis. a. b. c. At quia. a. est. b. est, & q2. b. est. c. est: vn de directe sequitur de primo ad vltimū, quia. a. est c. est, vt infert Arist. (ponitur enim in textu, cum, & fm Boetiū, si, pro quia) tunc si datur circularis demonstratio, demonstretur circulariter. b. per. c, & a. per. b: scilicet quia. c. est. b. est, & q2. b. est. a. est: & de primo ad vltimum circulariter, q2. c. est. a. est. Eadē ratione incipiendo a. b. sequitur, q2. b. est. c. est, & q2 c. est. a. est, vt mō inferebamus: ergo q2. b. est. a. est: & per consequens primus circulus trium terminorum reductus est ad duos. s. quia. a. est. b. est: & quia b. est. a. est: & hoc est quod dicit Aristo. Ponatur. a. in loco quo ipsum. c. est, id est loco. c. quod est dicere, sicut prius inferebat: q2. b. est. c. est, inferatur q2 b. est. a. est. Rursus eadem arte sequitur de primo ad vltimum, quia. a. est. b. est, & q2. b. est. a. est: ergo q2 a. est. a. est: nam sicut in tribus terminis sequebat, quia. a. est. b. est, & quia. b. est. c. est, ergo quia. a. est. c. est: ita (post quā. a. ponitur loco de ly. c.) pariter sequit, quia. a. est. b. est, & q2. b. est. a. est: ergo quia. a. est. a. est. Atq̄ adeo tandem circulus reducitur ad idem per idem: qō erat intentum Arist. Atqui propterea premiserat q̄ nihil refert siue per multos siue per paucos terminos redire circulus dicatur: etiam per pauciores q̄ duos: puta per vnū. In versione Boetij habetur, per paucos aut per duos. & quāuis litera Græca vtrāq̄ traductionē admittat, tamen hęc Argyropyli significantius explicat mētem Aristo. ¶ In quinta & postrema particula [At vero] subiungit tertia ratio, quę talis est: Admittentes circulum in demonstrationibus eo id opinantur vt saluent omnia posse demonstrari: & ideo debēt cōsequenter dicere q̄ cuiuscunque demonstrationis possint ambę premisse demonstrari per circulum: hoc tamen est falsum: primo solum in primo modo primę figurę potest esse circularis demonstratio: & adhuc vbi medium & ambę extremitates sunt tres terminī conuertibiles: ergo vana est istorum opinio. Ad manifestationem minoris supponit Arist. ex libris Priorum q̄ demonstratio, sicut omnis syllogismus, nō procedit ex vna sola propositione aut vno solo termino, sed ex tribus terminis duas propositiones componentibus. Supponit secūdo (quod. 5. lib. Summul. late monstratum est) q̄ circularis syllogismus tunc fit, quando ex cōclusione & altera premissarum, aut eius conuertente, infertur altera premissa. Et data ista demonstratione, omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: ex cōclusione & minore simpliciter conuersa infertur circulariter maior hoc modo, omnis homo est risibilis: omne animal rationale est homo: ergo omne animal rationale est risibile. Et ex maiori simpliciter conuersa & cōclusione, infertur circulariter minor hoc modo, oē risibile est animal rationale: omnis homo est risibilis: ergo omnis homo est animal rationale. Vnde, vt in prioribus Arist. ostendit, in secunda & tertiū figura fieri nequit, vt per circulum vtrāq̄ premissa demonstretur ex sola cōclusione & altera premissa: qō hic Aristo. inquit, ex his quę sunt sumpta. Et ratio est, q2 in secunda figura conclusio & per cōsequens altera premissarum est negatiua: ex illis ergo negatiuis non poterit concludi affirmatiua premissa: nam ex duabus negatiuis nihil sequitur. Et in tertia figura cōclusio semper est particularis, & aliqua saltem premissarum vniuersalis: obidq̄ premissa vniuersalis nunq̄ syllogizabitur ex conclusione particulari: q2 a non distributo ad distributum non valet syllogismus. Et eędem rationes currunt in modis negatiuis & modis particularibus primę figurę. Colligitur ergo, q̄ in solo primo modo primę figurę potest vtrāq̄ premissa circulariter demonstrari: propterea q̄ cōclusio est vniuersalis affirmatiua. Sed tamen in solis terminis cōuertibilibus: alias si minor extremitas esset inferior ad medium, minor vniuersalis non cōuerteretur simpliciter: quod requiritur ad inferendum maiorem. Et si maior extremitas esset superior ad medium, maior non conuerteretur simpliciter: quod requiritur ad inferendum minorem. Et si premisse essent iste, omne animal est substantia, & omnis homo est animal, minor non infert hanc cōuertentem, omne animal est homo: nec maior hanc, omnis substātia est animal. Sequitur ergo falsum esse omnem premissam cuiuscq̄ demonstrationis, posse circulariter demonstrari.

Propō p se nota. 3. Particula.

Particula. 5.

4. particula.

Circulus.

Quæstio secunda.

Vtrùm scientia & demonstratio rectè sint ab Aristo. definitæ.

APparte negatiua arguitur primo contra definitionem, scire, positam in. 5. tex. Definitio illa nō constituitur ex genere & differentia: ergo non est bona. Probatur antecedens. Genus scientię est habitus, & non actualis cognitio (habitus enim est a quo homo dicitur sciens, etiā si dormiat: assensus vero actualis non dicitur scientia, sed consideratio, vt infra videbimus) ergo dicendū fuisset, scire, seu scientia est habitus, potius q̄ scire, est cognoscere. Item habitus scientię differt ab opinionē, eo q̄ est certus: & a fide, eo q̄ est clarus & euidens: ergo loco differentię deberet poni in definitione q̄ esset habitus certus & euidens. ¶ Et confirm. Stat quempiam cognoscere rem aliquam omnesq̄ eius causas sola ratione probabili vel autoritate alterius: & tamen tunc non sciet rem illam: sed habebit aut opinionem tantum, aut fidem: ergo non satis est ad scientiam cognoscere rem per causas: cui? cōtrarium asseuerat Aristo. ¶ Secundo principaliter arguitur contra eandem definitionem. Demonstratio alia est propter quid, & alia, quia, vt infra text. 30. autor est Aristote. sed omnis demonstratio facit scire, vt in prima hic definitione demonstrationis habetur: ergo quod scimus per demonstrationem, quia, simpliciter scimus: illud autem nō scimus per causam, sed per effectum: ergo non tantum id simpliciter scimus cuius causas nouimus: aut Aristot. sibiipsi repugnat. ¶ Et confir. Deus est maxime scibilis, cum sit summa & prima veritas: cuius scientiā saltem habent beati, fm illud. 1. Joan. 3. Cum apparuerit similes ei erimus: videbimus enim eum sicuti est: & tamen Deus, sicut non habet causam essendi, ita nec suę veritatis: ergo nō ois sciētia est cognitio rei per causas. ¶ Tertio cōtra tertiā particulam definitionis arguit. Scientię naturales, rōnales, et morales sunt propriè & simpliciter sciētię: & tñ non vbiq̄ procedūt ex causis necessariis & immutabiliter eoscē habentib⁹ effect⁹: ergo tertia particula, s. nō ptingit aliter se habere, non erat necessaria. Maior est a philosophis recepta, & probat minor. Nere sciētia naturalis est, q̄ homo est bipes, duos habēs oculos duasq̄ manus cum decem digitis &c, tñ quādoq̄ nascunt mōstra aut hmōi mēbris trūca, aut mēbris aliter se habentibus. ¶ Quarto principaliter arguitur contra illā quam quidam censet secundam esse definitionem, scire. s. Scire est per demōstrationem intelligere. Deus habet propriissime sciētiā oīm rerū: quā tñ non acquisiuit per demonstrationē: quippe qui sua essentia est sua scientia: itē angeli, cū nō sint rationales, nō discurrūt, nec ad scientias cōclusionum per intellectū premissarū procedūt: sed simplici intellectui intelligūt & dē & eis causas: ob idq̄ dicunt substātię intellectuales: vt. 1. p. q. 58. ar. 3. ait S. Tho. & tñ cognitio eorum est vere scia, altiori multo q̄ nra: ergo nō ois sciētia fit per demōstrationē. ¶ Quinto principaliter arguit, cōtra id qō ait Arist. s. Qō nō est, nō scitur. Deus scit ea q̄ nō sunt: nam vocat ea q̄ non sunt tanq̄ ea quę sunt. Rom. 4. ergo falsē a Deo qō nō est scitur. ¶ Sexto arguit contra definitionē primi principii seu propositionis immediatę in q̄ habet propositionē immediatā esse illam qua nō est altera prior. Qis illa propō, vt supra textū explicuimus, in qua prima prędicta passio prędicat de definitione est immediata cū ois talis careat medio quo demonstretur: & tamen inter hmōi immediatas propōnes vna est prior alia: prior enim est illa q̄ est euidentior: & manifestū est q̄ hęc, omne totū est maius sua parte, sit euidentior q̄ q̄ oē aial rōnale sit disciplinabile: & euidētius est, quodlibet esse vel nō esse, q̄ oē totū esse maius sua parte: posito q̄ est principiū oim per se notissimū: ergo stat aliqua propositionē esse immediatam, qua tñ sit altera prior. ¶ Et cōfir. ois propositio in qua definitio prędicatur de definito est immediata: q̄ppe cū eius prędicatum sit de intrinseca rōne subiecti: & tñ inter illas vna est alia prior: nā definitio q̄ dat per causas materiales demōstrat per illā q̄ dat per causam finalē, vt Arist. docet lib. 2. tex. 8. ergo idē intentū. ¶ Septimo principaliter arguit cōtra illud verbū in tertia particula rex. 5. q̄ nemo scit cōclusionē nō habēs sciētiam premissarū per resolutionē vsq̄ ad prima principia. Multę sunt demonstrationes q̄ non possunt resolui vsq̄ ad prima principia per se nota. Nō enim apparēt modus quo istę p̄missę, oē aial rōnale est risibile, & ois hō est aial rōnale, resoluant ad illud primū pncipiū quodlibet est vel non est: ergo aut scia conclusionis non est possibilis, aut sine hmōi resolutione haberi potest. ¶ Et confir. Theologia nra est sciētia, vt autor est S. Tho. 1. p. q. 1. ar. 2. & tamē nō resoluit ad prima principia p se nota, procedit enim ex articulis fidei quos, vt ait Apostol⁹, nō clare, sz in enigmate cognoscim⁹: ergo vt aliquis habit⁹ sit scia nō necesse habet in p se nota principia resolui. ¶ Octauo principaliter arguit cōtra illud dictum in calce tex. 5. s. q. oportet magis credere premissis q̄ cōclusioni. Omnis causa naturalis producit effectum sibi equalē, cum agat secūdū vltimū potētię, vt ignis generat ignē: sed assensus premissarū sunt cause naturales respectu assensus conclusionis: ergo generāt assensum sibi equalē in certitudine & claritate: & per ons equaliter cognoscunt conclusio & premisse. ¶ Et cōfir. si oporteret magis aut perfectius assentiri premissis q̄ conclusioni, id prefertim esset propter illam regulā Arist. Propter qō vnūquodq̄ tale & illud magis: sed illa est falsa, & quę in quocunq̄ genere causarū patitur instantiā: ergo pariter pōt in ppōsito esse falsa. Probatur minor, primo in gñe causę finalis, vbi pcipua habet apparentiā. Non sequit, sanguis minuit ppter sanitatē: ergo sanitas magis minuit. Secōo in genere causę efficientis non sequitur: Dominicus est homo propter solem & propter Paulum (nam sol & homo generāt hominem) 2. phy. text. 16. ergo sol, aut Paulus est magis hō. Tertio nec in genere causę materialis sequit: Nix est subm albedinis propter quātitatē: ergo quantitas est magis aut pfectius subm. Nec deniq̄ sequit in gñe causę formalis, Nix est alba propter albedinē: ergo albedo est magis alba. ¶ Nono principaliter arguit contra definitionē propositionis per se notę q̄ habetur in text. 6. s. propositio per se nota est q̄ solis terminis cognitis cognoscit. Etenim aut intelligit de his qui sunt notitię intuitiuę, aut de notitijs abstractiuis. Si de intuitiuis, tūc sequit has propōnes, Dñicus dictat, Petr⁹ scribit, esse per se notas: nā habēti notitias intuitiuas mei loquētis & Petri scribētis sunt manifestę: quod tamen est falsum, cum prędicata non cōueniant per se subiectis: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

qꝫ nō sunt de intrinseca eorum ratione. Si vero intelligatur de notitijs abstractiuis: tunc aut intelligitur de notitia confusa quale est definitum, aut de distincta qualis est definitio. Si primū, tunc sequit q̄ hęc propositio, homo est rationalis, non est per se nota: cum illa nō fiat euidēs ex illa notitia subiecti confusa: sed demonstratur per eius definitionem: & tamē q̄ illa sit per se nota apparet ex eo, q̄ prędicatum est de intrinseca ratione subiecti qđ sufficit ad propositionem per se notā, vt tradit S. Tho. 1. p. q. 2. ar. 1. Si vero intelligāt de notitijs distinctis qualis est definitio, tunc sequitur q̄ omnis propositio demonstrabilis est per se nota: quod inuoluit repugnātiam. Et sequela probatur: nam hęc, omnis homo est disciplinalis, habita definitione subiecti, est per se nota: est enim per se notum omne animal rationale esse disciplinabile: saltē si illa sit prima propria passio. ¶ Decimo contra vltimum membrū capitis tertij arguitur, q̄ detur demonstratio circularis. Primi philosophi ab effectu demonstrarūt causam, vt visa eclipsi inuestigarunt causam, coeperunt enim admirari & inde philosophari. 1. met. cap. 2. et postmodum inuentis causis tradiderunt scientias cōtrario modo. s. ex causis demonstrando effectus: ergo. Qđ si dicatur hmōi circulum non esse negatū ab Aristotele, arguitur q̄ etiam in causis possit esse circularis demonstratio: nam deambulatio est causa efficiens sanitatis, & sanitas causa finalis deambulationis. 2. phy. text. 30. ergo vtrunq; per alterutrū demonstratur. Qđ si quis rursus dicat in diuersis generibus causarum non esse prohibitam circularē demonstrationem, arguitur demum q̄ in eodem genere causę detur demōstratio circularis. Vapor est materialis causa ex qua generatur pluuia: & pluuia vice versa est causa itidem materialis ex qua generatur vapor. vt Aristo. secundo huius cōcedit: ergo potest ex illis fieri circularis demōstratio hoc mō, Quoties cūq; est vaporum abundantia, pluuię sunt frequentiores: sed in hyeme est vaporum abundantia, ergo & pluuię: & circulariter sequitur, in hyeme sunt pluuię frequentiores: ergo & vapores. ¶ Pro parte affirmatiua q̄stionis militat autoritas Arist.

¶ Ad quæstionem propter autoritatem Aristo. affirmatiue respōdetur. Unde circa materiā primi argumenti notandū est primo, q̄ quāuis vulgari consuetudine receptū sit (vt libr. 1. retrac. c. 14. meminit Augusti.) id nos dici scire, qđ aliorum testimonio didicimus, licet sola id fide humana aut opinione teneamus, sicut scimus bellum Aphricanū aut Troianum fuisse: tū inter philosophos, qui iuxta nominis proprietatem loquunt, illud solū dicimus scire, vt illic ipse testatur, qđ mentis firma ratione cōprehēdimus, videlicet qđ intellectus manifesta visione intuetur. Ut scientia generali nomine idem sit, qđ euidentia: siue illa habeat per sensum siue per intellectū. Quocirca non debemus, vt multi faciunt, acceptiones scientię ad libitum multiplicare. At secundum hunc vsum sapientū quatuor modis accipitur scire: seu quatuor sunt gradus scientię & euidētię ſm quatuor ordines rei scibilis. Scire primo modo accipit cōmuniter pro experiētia rerū mere cōtingentium q̄ in prospectu nostro contingūt: vt dicimur scire homines disputare, quos audimus: & hominem sedere quem videmus. Et hęc quāuis dicatur quodā modo scientia, qz est euidentia: tū non proprie, sed cōmuniter est scientia: quia est rerum contingentium prorsus variabilium & nullam habentium certitudinem: sed vocatur propria nomine experientia. Secundo modo accipitur proprie pro cognitione naturaliū aut moralium rerum, q̄ plurimū & regulariter eodē modo se habent: vt dicimur scire, in vere & autūno toni trua esse: flante Austro pluuiā subsequi: & alia id genus multa in medicina & in philosophia morali. Et hęc propria est scientia: licet non sit ita certa nec euidens sicut scientię mathematicę. Tertio modo accipitur scientia magis proprie pro cognitione eorū, quę cum simpliciter necessaria, semper immutabiliter vno modo se habent. Hęc autem sunt in duplici differentia: nā alia sunt immediata principia: nempe quę non habent priores causas per quas demonstrētur, vt sunt prima principia: puta, quodlibet est vel non est, omne totum est maius sua parte, omne animal rationale est disciplinabile: quā deinceps sup ponamus esse primā inter proprias passiones hoīs. Alia vero sunt simpliciter necessaria, quę habent causas ex quibus eorum cognitio procedit. Et hęc cognitio est quarto modo & propriissime scientia, vt asserit Arist. Et ratio huius est, qz veritas rei idem est qđ esse rei: vnde sicut res se habet ad esse, ita et ad veritatem. 2. met. tex. 4. & ideo quod est causa alterius, vt sit, est etiam causa, vt verū sit: cū ergo scire sit veritatem rei perfecte cognoscere, non potest res sciri, nisi cognoscātur causę illius quę sunt causę veritatis. Enimuero sicut nō potest quis scire verūne aurū sit, an falsum, nisi cognoscendo an cōstet ex ꝓprijs principijs auri: ita in vniuersum nullius rei veritatē plene cognoscim⁹, qđ est scire rem, nisi sciamus illam resoluere ad prima principia ex quibus iudicium rei sumitur. Quā ob rem philosophi videntes rerum effectus, coeperūt causas perscrutari, & inde dicti sunt philosophi: & fœlices habebāt q̄ rerū poterāt cognoscere causas. ¶ Quo fit vt cognitio principiorū non ponatur in tertio gradu, propterea q̄ sit inferior cognitio ꝙ quartus grad⁹, (imo est prestantior dispositio vt habetur in textu) sed ponitur in tertio, qz non vocatur propriissime sciētia, sed intellectus. Cognitio eñ principiorum, qz est simplicissimus & primꝰ actus intellectus, sortitur nomen ipsius potentię. ¶ Secūdo notādū est, q̄ Aristo. non anxie curat prefertim in Dialectica, res per definitiones quidditatiuas definire: sed satis habet, quid nominis exēplis vsuq; philosophor explicare. Qua de re sunt qui existimant in descriptione Aristotelis supplēda esse alia verba, vt cōplēta sit definitio scientię, s. q̄ sit cognitio cōplexa, certa & euidens. Crediderim tū nō opus esse supplemē to, sed sola expositione verbor Aristotelis. Etenim idipsum est rem cognoscere per causam, qđ rei veritatem certo & euidenter iudicare. Qui enim solum habet notitiam apprehensiuā huius qđ est Papam dormire, nō dicitur veritatē cognoscere. Et qui opinatē quātitatē distingui a re quāta, aut credit Deū esse Trinum, cognoscit quidē aliquo modo veritatem, nō tū per causam, sed ratione probabili vel autoritate. Cognoscere nāq; rem per causam est habere iudicium rei ex propriis principijs, q̄ mediante lumine naturali intellectum cōiungunt per resolutionem vsq; ad manifestissima principia. Qđ patet in verbo Aristo. vbi ait, q̄ non sciet qui non habet horum. i. præmissarum demonstrationem. Atqui cognoscere non solum dicitur qui actu rem cōsiderat, sed propriꝰ qui habet habitum: nam sapiens, etiā dum nihil considerat, censetur dicitur q; res cognoscere. ¶ Colligitur ergo definitio scientię, quę est vt lut expositio descriptionis Aristo. Scientia est habitus verus, certus & euidēs ex propriis rei causis genitus. Ubi ponitur, habitus, loco gñis: nā assensus actualis nō dicit scia, sed cōsideratio scię. Dicit, verus, ad differentiam erroris: quia qđ non est non scitur. Dicit, certus, ad differētiā opinionis, q̄ est habitus cū formidine. Dicit, euidēs, ad dīam fidei, q̄ est habitus obscur⁹ & ineuidēs. Dicit denicq; ex causis rei genit⁹, ad dīam intellect⁹ pncipior, p se & nō ex alijs pncipijs notor. ¶ Hinc colligit primo solutio primi argumēti pncipalis, nā verbū cognoscere apud Aristot. ibi intelligitur habitualiter: qđ est genus scientię: & cū ait, rem per causas cognoscere, insinuat differentias definitionis. s. q̄ cognitio sit certa & euidens. ¶ Et perinde soluitur confirmatio. Negat eñ q̄ qui cōclusionē eiusq; causas sola ratione, probabili aut autoritate nouerit, conclusionē illā simpliciter ex pncipijs cognoscat. Cognoscere nāq; rem simpliciter ex pncipijs, est habere iudiciū rei, quale eius pincipia suapte natura in lumine naturali producūt. ¶ Secūdo colligit differētia inter intellectū, scientiā, & sapientiā. Intellectus enim est habitus pincipior qui ex notitijs terminor generatur: scientia vero est habitus cōclusionū, qui p demōstrationē producit: sed sapientia est habitus quo assentimur & principijs & cōclusioni propter principia, vt elicit ex Aristot. 1. mag. mora. vbi ait, q̄ sapientia constat ex intellectu & scientia: & ex S. Tho. 12. q. 57. art. 2. Tametsi in alia significatione sapientia per excellentiam dicatur illa scientia quę tractat de altissimis causis: qualis est metaphysica, vt habetur. 1. metaph. 1. & 2. cap. Quemadmodum & theologia merito inter scientias digna est nomine sapientię. ¶ Sumitur tamen hinc argumentū aduersus verbum illud textus, 5. quo ait Aristo. me li⁹ esse dispositum qui habet intellectum ꝙ qui habet scientiam. Arguitur enim sic, q̄ qui habet intellectum pincipior nō ois habet scientiā cōclusionis, q̄ vero habet scientiā cōclusionū, habet simūl intellectū aut sapientiā pincipior: ergo hic est melius dispositus. ¶ Respondet, q̄ Arist. nō cōparauit habentē solum intellectum ad habentem intellectum & scientiam seu sapientiam: manifestum enim est, q̄ qui habet ambo simul melius est dispositus ꝙ qui habet eor alterū: sed cōparauit habitū eorum pincipio rū ad habitū precisum conclusionis. Quoū primus est prestantior: qz est cognitio rei per se scientia vero est cognitio rei per aliud. ¶ At vero dubium restat circa primā acceptionem scientię, vbi diximus experientiam veritatum mere contingentium esse scientiam, propterea q̄ est euidētia. Dubiū inēst qđ non videt eiusmodi assensus esse euidentia. Euidentia quippe est assensus per quem nō stat cognoscentem decipi: sed stat Petrum decipi per hoc iudicium (cum Paulus est ei presens) puta si supranaturaliter seruet iudicium in absentia Pauli: aut si demon in presentia Petri cadauer Pauli exanimatum moueat ac si esset viuum: ergo tale iudiciū non est euidentia. ¶ Iunio̲res hic multa consumunt verba de euidentia propter Petrum Aliacensem, qui in prologo. q. 1. distinguit duplicem euidentiam. s. naturalē & supernaturalē. Naturalis inquit euidentia est assensus quo nō stat habentē naturaliter decipi sed stat supernaturaliter. Euidentia vero supernaturalis est assensus, quo non stat habentem decipi nec naturaliter nec supernaturaliter. Exempli gratia. Judicium q̄ Paulus est, dum illud existit in mente Petri, est euidentia naturalis: quia naturaliter Petrus nō potest decipi per ipsum, pōt tū supernaturaliter, vt argumētum probat. Idē tū iudiciū in mēte Pauli est (vt dicunt) euidētia supernaturalis: qz non stat Pauli decipi per ipsum etiā supernaturaliter. Quia vel esset in casu quo Paul⁹ viueret, & tūc iudiciū est verū, aut casu quo Paul⁹ nō viueret, & tūc nō haberet tale iudiciū & per cōsequēs nō deciperet. Si vero maneret supernaturaliter in alia separata Pauli, illa deciperet iudicans q̄ Paulus est. Unde inferunt, q̄ idē iudicium in vno subiecto est euidētia naturalis, in alio vero supernaturalis. ¶ Existimo tū non opus esse hac distinctione. Sed euidentia idem est qđ clarum & manifestū iudicium productum, aut a notitia intuitiua aut ex notitijs trium immediate (vt in p se notis) aut mediate per demōstrationē: hoc. n. sonat verbū, videre, vñ nomē euidētia deriuat: Et euidētia sit nomē cōe ad quatuor illas acceptiones scientię supraposi tas. Atqui satis est, vt iudiciū simpliciter sit euidētia q̄ suapte natura nō sit deceptorium, tametsi supernaturaliter per ipsum possit q̄s decipi. Nihil. n. minus ignis ille erat simpliciter calefactiū⁹, qñ natura liter non calefaciebat tres pueros in camino ignis. ¶ Et sunt alia ꝓterea argumēta contra istos. Primū q̄ improprie vocāt euidētia supernaturalē, eo q̄ per ipsam nō stat quēq; naturaliter decipi: nā supnaturalis assensus nō est nisi q̄ aut supnaturaliter, producit, aut de subiecto est supnaturali. Deinde qz etiā ſm suā definitionē nulla est euidētia supernaturalis: nā licet illud iudiciū, Paul⁹ est, nō possit decipi Paul⁹, pōt tū illud decipi supnaturaliter Petr⁹, vt ipsi fatent: qđ sufficit vt iudicium simpliciter sit supnaturaliter deceptorium. Quare male pcedūt, q̄ illud iudiciū in vno intellectu sit naturalis euidētia, & in alio supnaturalis: sed cēsendū est simplr naturalis. ¶ Hinc sequit q̄ hoc iudicium, hic panis est, qđ habemus de hostia ante ꝓsecrationē, est simpliciter euidēs: nō obstāte q̄ gēnilis post ꝓsecrationē supnaturaliter p ipsum decipit. Credo nāq; idē iudiciū manere in gēnili de pane post cōsecrationē, qđ erat ante cōsecrationem: postq̄ manet eadē notitia intuitiua accidentiū productiua & conservatiua eiusdē. In Christiano vero nō manet idē quippe in quo fides corrigit sensum ne decipiatur.

¶ Ad secundū principale Arist. ipse respōdet in ter. 6. vbi ait, q̄ demōstratio, qz, nō facit simpliciter scire: vbi & in tex. 5. vbi ait demōstrationē esse syllogismū qui facit scire, solū definit demōstrationē ꝓpter quid, de qua statim subiungit q̄ procedit ex immediatis pncipijs & ex causis. Demōstratio vero, qz, solū producit simplex iudiciū cōclusionis. v. g. hę premisse, id qđ quotiescunq; sumitur vt plurimū expellit choleram est purgatiuum cholerę, rebarbarū est hmōi: solū producūt per experientiam ab effectu hoc iudicium, q̄ rebarbarum est purgatiuū cholerę: sed quare sit purgatiuū cholerę, puta a calore an a ꝓprietate hoc nō demōstrat. Et per ꝓns tale iudiciū propie nō est scientia. Eodē modo cū video ignē calefacere, cognosco ignem esse calefactiuum. an vero sit calidus formaliter an virtualiter hoc non cognosco: nā similiter calefacit sol: qz est virtualiter calid⁹ sicut ignis. Et ideo cum dicit demōstratio: qz ly qz, nō accipit causaliter: sed est cōiunctio. s. demōstratio q̄ hoc est tale. Quocirca potius appellāda est demōstratio qđ est, aut, ęle est, q̄ qz. Neq; est demōstratio simpliciter sed ſm quid, postq̄ nō dicit quare est tale. Et hoc est qđ ait: An vero & ali⁹ modus sit, posterius dicemus. ¶ Ad cōfirmationē rñdetur, q̄ quāuis in Deo non sit vere causa alicuius attributi qđ est in illo, nihilominꝰ est aliquid quod est ratio alterius qđ sufficit ad ppriā scientiā: videbūt eñ beati q̄ Deꝰ q̄ est miseticors & sapiens, creauit mundū & redemit hoies, & qz est purus actus nihil habēs de potētia, est immutabilis & eternus: & quia iustus, est remunerator, licet

Euidētia.

Intellect⁹ scientia et sapientia.

Euidentia naturalis & supnatūralis.

Ad secūdū argumētū. Demōstratio, quia.

Ad confir.

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet illa non distinguantur realiter, quia etiã si passiones in nobis nõ distinguerẽtur realiter a subiectis, nihilominus demõstrarentur de illis. Et ideo visio beatifica est ppria scientia: licet nõ sit discursiua. De existentia tamẽ illius nulla est causa nec ratio alia ꝙ natura sua: naturę enim Dei est existere.

Ad tertiũ. Scientię naturales et morã.

¶ Ad tertium argumentum responsum est iam: ꝙ scientię naturales ꝛ morales sunt proprie ꝛ simpliciter scientię, licet nõ sint ita certę ꝛ immutabiles sicut mathematicę qõ maxime debẽt adnotare dialectici. Existimat enim vulgus dialecticoꝝ hoc tempore nullã esse propriã scientiam pręter solas mathematicas, cum tñ apud sapientes philosophia naturalis ꝛ moralis sint propriæ scientię. Quãuis intra latitudinẽ ppriæ sciẽtię sint gradus maioris ꝛ minoris euidentię ꝛ certitudinis. Quis nãq; dubitat sciẽtias esse istas naturales, videlicet fructus in vere germinare, ꝛ in autũno maturescere propter motũ variũ solis: Contrua esse in autũno, tẽpestates in hyeme: Flantẽ austrũ pluuiã subsequi, aquilonẽ nubes dispergere, ꝛ alia huiusmodi: licet nõnunquã deficiãt. Et in medicina ꝛ astrologia sunt multę similes propriæ scientię, licet non sint certissimę vt mathematicę. Unde ad Arist. respondetur, ꝙ qñ ait scientiam ꝓcedere ex causis ꝶ nõ cõtingit aliter se habere, id solũ intelligit de scientijs certissimis quales sunt mathematicę. Uel forte intelligit, ꝙ non cõtingit aliter se habere suo modo in quocunq; gradu scientię, puta ꝙ in mathematicis nullatenus contingere pot. st oppositum: sed tamen in naturalibus non cõtingit regulariter oppositum, sed rarissime.

Ad ẽrtum. Angelorũ scientia.

¶ Ad quartum principale posset quis forsan negare scientiã angelorũ esse ppriæ scientiã: qz non est per discursum acquisita vt argumentũ probat. Attamẽ melius est dicere, imo nullatenus negandũ est angelos habere propriissimam sciẽtiã: nam quãuis angelus nõ prius habeat assensum. v. g. huius ꝙ hõ est admiratiuus, ex quo posset generari assensum ꝙ est risibilis: nihilominus in obiecto, simplici assensu cognoscit illud esse causam huius. s. ꝙ homo est risibilis: quia est admiratiuus, ꝛ admiratiuus, qz est animal rationale: ꝛ cognoscit terrę nascẽtia gigni ꝓpter accessum solis ꝛc. Itaq; cognoscit effectus ex suis cuiusq; causis procedere: quod sufficit ad rationem scientię. Et hoc manifeste patet in Deo, ꝙ vno omniũ cõsensu cõceditur habere omniũ rerũ sciẽtias: quãuis non acquisierit illas per demõstrationẽ: sed sua essentia est sua scientia. Arist. vero solũ asseruit scientia fieri per demõstrationem in ℏominiꝫ eo ꝙ ratiocinatione discurrunt. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ si in illa descriptione scire est rem per causas cognoscere, ly per, dicat causam ex parte cognoscẽtis, vt vnus assensus generetur ex alio, illa definitio non conuenit scientię Dei nec angelorum: si vero dicat causam ex parte obiecti, videlicet ꝙ vna res cognoscitur esse effectus alterius, cõuenit illis scientijs cœlestium spirituum. Cum dicimus angelum vnico assensu cognoscere omnia, non intelligas ꝙ vnico assensu intelligit oẽs veritates mundi, sed ꝙ vnica species intelligibilis, representans. v. g. speciem humanam, repsentat simul effectus ꝛ causas, non prius vnũ ꝙ aliud: qõ nõ est in ꝓsentiarũ locus pluribus verbis disputandi.

Ad quitũ. Scientia Dei.

¶ Ad quintũ principale respondetur, hanc inter alias esse differẽtiam inter nos et Deum, ꝙ nos solũ habemus scientiã specierũ vniuersalium rerũ quę sunt creatę. Et habemus illas, etiã in tẽpore quo indiuidua talis speciei non sunt: nã habemus scientiã roſe in hyeme, ꝛ scientiã eclipsis, qñ eclipsis nõ est: eo ꝙ sciẽtia nõ est formaliter de indiuiduis. Et hoc est scire id quod est: puta, speciem, cuius indiuidua sunt vel in re vel in causis naturalibꝫ. Deus vero nõ solũ scit ea, quę sunt in aliqua differentia tẽporis. s. quę sunt fuerunt vel erũt: aut quę sunt in causis naturalibus: sed etiã scit omnia illa quę supernaturaliter ꝓducere põt: licet nũq; erunt. Differenter tñ vt. 1. p. q. 14. arti. 9. docet S. Tho. nam illa q̃ sunt in aliqua differẽtia tẽporis cognoscit sciẽtia visionis: quã Summulistę vocãt notitiam intuitiuã. sed illa quę nũquam erunt, cognoscit scientia simplicis intelligentię: quã possumus vocare cognitionẽ abstractiuã. Nec differentia hęc est in Deo fm se, nam sua simplicissima essentia cognoscit perspicacissime oĩa: sed differẽtia est ex parte rerum ꝙ scientia visionis cõnotat existentiam ꝛ ꝓsentiam obiecti in aliqua differentia temporis: sciẽtia vero simplicis intelligẽtię, nõ cõnotat ꝙ obiectum habeat aliam existẽtiã ꝶ simpliciter cognosci. Nihilominus tamẽ Deus nõ scit id qõ nõ est, cõtra sensum Aristo. qz eo modo quo scit illa q̃ sic, sim plici intelligentia, eo inquã modo, illa sunt: nã sunt possibilia de potentia Dei absoluta. Chimęra vero aliaq; entia imaginaria quę non sunt in potentia Dei, quia veras non habent quidditates, nec sunt propriæ entia, non cadunt sub obiecto intellectus, quod est ens, illa tamen cognitio imaginaria q̃ de illis habetur non cõcipitur, nisi sub ratione entis: nihil enim de illis cognoscimus nisi qõ fingimus esse entia: sed de hoc nihil amplius in ꝓsentiarum.

¶ Ad sextum principale respõdetur per distinctionẽ, prioris, Aristotelicã. s. quo ad nos ꝛ quo ad naturã. Etenim qñ Aristoteles dicit ꝓpositionẽ illam esse immediatã qua non est altera prior, intelligit de priozitate simpliciter quo ad naturã: hęc enim ꝓmissa, omne animal rationale est disciplinabile (si illa sit passio prima) nullã habet natura priozẽ: qz inter subiectum ꝛ ꝓdicatum nullum est medium per qõ ꝓdicatum demõstretur de subiecto. Mihi tñ verat quo min̄ habeat priozẽ quo ad nos. i. notiozẽ nobis: vtpote q̃ constat ex terminis nobis notiozibus, vt probatũ est in argumento. Sed notandũ est, ꝙ neq; iste, oẽ totum est maius sua parte, si ab equalibus equalia demas ꝛc. dicunt notiores quo ad nos ꝙ ista, omne animal rationale est disciplinabile, ꝓpterea ꝙ ille conducãt aliquid ad probationẽ huius: sed sunt euidentiores in geometria, ꝙ ista in philosophia naturali. Illa vero, quodlibet est vel non est, quomodo cõducat ad oĩa scientiarũ principia, Ter. 26. tangemus. ¶ In solutione confirmationis multi multa verba consumsit vt defendant quomodo ꝓpositio in qua definitio materialis ꝓdicatur de subiecto sit immediata, non obstante ꝙ demonstretur per causam finalem. Existimo tamen non esse pluribus verbis opus ad explicandum mentem Aristotelis. Intelligit enim ꝓpositionẽ immediatã esse illam qua nõ est altera prior in eodem genere: nihil tamẽ obstat aliam esse priozem in alio genere causę. Exẽpli gratia. Folia vitis sunt ampliora ꝙ folia amygdali ad defendendum vuas a tẽpestatibus q̃ sunt magis teneri fructus ꝙ amygdala: nihilominus tam immediata est ista, vitis est habens folia ampla, ꝙ ista, vitis habet folia ꝓtegentia vuas a tempestatibus: sed illa est immediata in genere causę materialis, ꝛ hęc in genere causę finalis: ꝛ ideo non repugnat, ꝙ materialis demonstretur per finalem. Eadẽ ratione tam immediata est hęc in suo genere, domus est artificiũ constructum ex lapidibus lignis ꝛ cemento, ꝙ hęc, domus est artificium qõ nos a tẽpestatibꝫ tuetur, licet prima demõstretur per secundã. Et hac ratione in expositione tex. 5. diximus definitionem demõstrationis materialem demonstrari per finalẽ. Qõ sit hoc modo: Omnis syllogismus faciens scire constat ex veris primis immediatis: sed omnis demonstratio est syllogismus faciens scire: ergo omnis demõstratio constat ex veris ꝛc.

Ad. 7. Resolutio necessaria ad sciẽtiã.

¶ Ad septimum principale respondetur, ꝙ vt aliquis habeat veram scientiam, satis est se scire resoluere pręmissas vsq; ad principia immediata ꝛ indemonstrabilia: non tñ semp est necessarium scire eas resoluere vsq; ad principia quę sunt simpliciter per se nota nobis: saltẽ vsq; ad hoc, quodlibet est vel nõ est. ℘principium. n. immediatũ, vt dictum est, est omnis ꝓpositio inter cuius ꝓdicatum ꝛ subm̃ nihil mediat: tametsi nõ omnis talis ꝓpositio sit simpliciter per se nota nobis. Uerum est tñ ꝙ in mathematicis, quę sunt sciẽtię certissimę, ꝛ de quibus fere in hoc libro semper loquit Arist. omnes cõclusiones reducuntur ad principia per se nota nobis. Ut videre est apud Euclidem qui ꝓpositis per se notis ꝓncipijs, inde sensim nouã priozibꝫ ꝓpositionẽ adiscens, procedit ad cõclusiones obscuriores ac magis difficiles. Et ex his ꝓncipijs a quolibet puncto in quodlibet punctum lineam ducere, ꝛ super quodlibet punctũ circulũ describere, concludit primam cõclusionem. s. super data linea recta triangulũ equilaterum constituere. Ex qua (addito alio principio. s. ii ab equalibꝫ equalia demas quę remanent sunt equalia) infert secundam. s. a dato puncto, cuilibet lineę rectę ꝓpositę, equam lineam rectam ducere: ꝛ ita consequenter. Quocirca nemo scit decimam conclusionẽ nisi vsq; ad hęc prima principia eam resoluat. Quę exempla non est ꝓsentis negotij explicare. Et suo modo in philosophia naturali fit resolutio ad per se nota sensitiua: in philosophia morali, ad notissima per consuetudinem. Ut ꝙ corpus non moueatur a se, sed ab anima. probatur, quia omne quod mouetur ab alio mouetur. Et hoc rursus, quia non potest dari mum ostenditur. 8. Phȳsicoum per hęc principia: Omne agens agit inquantum est in actu, et omne subiectum patitur inquantum est in potentia (nulla enim res calefacit nisi sit actu calida aut actualem virtutem habeat calefaciendi: neq; aliqua res calefit, nisi careat illo gradu caloris quem recipit) sed repugnat eadẽ rẽ hoc modo esse in actu simul ꝛ potentia: ergo. ¶ At vero in scientijs metaphysicis non est ita facilis huiusmodi resolutio. Procedunt enim demonstrando ꝓprias passiones de subiecto per definitionem: ꝛ quia ꝓ isto statu cognitio nostra incipit assensu, non possum? huiusmodi principia a priori: sed ab effectu vteunq; cognoscere. Cognoscimus enim ab effectu omnem hominẽ esse risibilẽ: sed quomodo talis passio ex natura ꝛ definitione hominis pullulet, nõ videmus. Quare in hoc nõ se torqueãt dialectici: neq; accusent Aristotelem, ꝙ non docuerit omnes demonstrationes ad principia per se nota resoluere. Et multo minus fallãtur credentes ꝙ omnia principia sunt resoluenda formaliter ad hoc principiũ ġenerale, quodlibet est vel non est: quia hoc vt iacet nõ intrat formaliter demõstrationem, sed quomodo dicatur principium vniuersale, videbimus supra textum vigesimumsextum.

Ad sextũ. ℘positio immediata.

Ad confir.

Causa materialis demon. per finalem.

¶ Circa materiam cõfirmationis notandum est primo, ꝙ Theologia iurta nominis ꝓprietatẽ nõ est habitus articulorꝫ fidei quo assentimur sacrę scripturę reuelatę: sed habitus vel assensus quos ex ꝓpositionibꝫ reuelãtis deducũt theologi. Et ratio nominis probat: qz assensus articulorꝫ fidei ꝓprio nomine dicit fides, ꝛ nullo modo theologia: alias oẽs Christiani credentes articulis dicerentur theologi. Quare abusiue assensus fidei dicit theologia: sed. v. g. ex illo articulo, Deꝰ est trinus ꝛ vnus, inferũt theologi quasi exponẽtes illum, ꝙ psonę diuinę cõstituunt ꝛ distinguunt relationibꝫ: ꝛ ex illo articulo, ꝙ Deus est hõ, inferũt ꝙ verbũ diuinũ in instanti incarnatus est: qz opus spiritus sancti nõn expectat tẽpus. Isti ꝛ alij id genus assensus qui sunt velut expositiones sacrę scripturę, sunt theologia. Itaq; non omnis assensus theologicus est de fide: sed potest quis oppositum opinari. ¶ Secundo notãdũ est, ꝙ cum ait S. Tho. theologiã esse scientiã, nõ est intelligẽdum ꝙ sit assensus euidens ꝛ clarus (vt aliqui Thomistę mordicus asserere cõtendũt) nec talis sensus potuit in mẽtẽ S. Tho. venire. ℘obat. qz assensus cõclusionis, qui solum est propter pręmissas, nõ potest esse euidentior ꝶ sint ꝓmisse: nam propter qõ vnũquodq; tale ꝛ illud magis: sed assensus theologicus infertur ex articulis fidei, ꝛ adhuc non per consequentiam euidẽtem (nam qui sequuntur per cõsequẽtiam euidentẽ itidẽ sunt assensus fidei) ergo theologia nostra non põt esse clarior ꝶ assensus fideiq; (vt inquit ℘baꝰ) est obscurꝰ ꝛ enigmaticꝰ. Sed dicit aliqui Thomistę, ꝙ qz cõclusio theologica quã ego habeo est euidẽs beatis, ab illa euidentia dicitur theologia nostra euidẽs. Hoc tñ est inopinabile: qz, vt inquit hic Arist. nemo habet euidentiam cõclusionis nisi eius dẽter resoluat ad prima principia: nos autẽ nõ possumus resoluere theologiã ita euidẽter: qz nõ videmus Deũ in quo istę veritates lucent. ¶ Et secundo arguit: qz si theologia nostra est euidẽs, quęro quãtum habeãt gradũ euidentię, postꝰ articuli ex quibus inferunt non sunt euidẽtes. Si dicat, ꝙ habẽt tantã euidentiã quantã habẽt beati, hoc est ridiculum. ¶ Et tertio arguitur. Si theologia nra est euidẽs, tunc inferã ex conclusione theologica articulũ fidei (sicut enim ex articulo sequit cõclusio theologica, ita vice versa) ꝛ tunc sequitur, ꝙ ex euidentia theologię fiet euidens articulus fidei: ꝺ est impossibile. Alias rationes fecimus super primã partẽ, a quibus hic supersedemus. ¶ Tertio ergo notandũ est iurta mẽtẽ S. Tho. ꝙ articuli fidei ꝙ nobis sunt obscuri, beatis ꝛ maxime Christo sunt euidẽtes: qz vident illos in verbo, eũ ergo theologia nra inferat ex illis, hoc existimat S. Tho. satis esse vt theologia nostra dicat quodã mõ sciẽtia: licet nobis nõ sit euidens. Neq; id gratis affirmat: sed ꝓbat primo autoritate Augustini, qui. 14. de Trini. cap. 1. vocat simpliciter eam scientiã qua fides saluberrima gignit, nutritur, defendit, ꝛ roboratur. Et secũdo ad similitudinẽ sciẽtię subalternatę. Si esñ quis credat aliqua ꝓncipia geometrica sola autoritate geometrę, ꝛ ex illis in musica discurrat ad alias cõclusiones, ille musica profecto erit sciẽtia: licet nõ sit euidẽtior ꝶ ꝓncipia quę sola autoritate sunt credita: ergo eadẽrõne si fidẽ nos recipim? sola autoritate Christi cui articuli sunt euidẽtes, sequitur ꝙ conclusiones quas inde nos deducimus sunt scientia. Et ideo S. Tho. de veritate. q. 14. art. 10. comparat theologiã sciẽtię viscipuli credẽtis ꝓncipia a magistro. ¶ Qõ si qs persistat disputans de nole, ꝙ nõ debeꝛ vocari

Universidad de Deusto
Biblioteca

scientia, postquã nõ est euidẽs, probatur id demum qz assensus Theologici nõ habent quo alio nomine significantius nũcupentur. Non enim dicũtur opinio postquam procedunt ex certissimis principijs. Nec possunt dici fides: nam fides est assensus qui habetur immediate sola autoritate: aut qui inde euidenter elicitur, vt Christus est homo, & per consequens, Christus est risibilis: Theologia vero nõ habetur immediate per autoritatẽ, sed ex articulis fidei iuuante lumine naturali: ergo sicut in scientijs naturalibus assensus principioꝝ dicitur intellect⁹, & assensus conclusionis dicitur scientia, ita & hic assensus principioꝝ dicitur fides & Theologia dicit scientia: non quidẽ perfectissime, sicut scientię euidentes: sed quodammodo imperfecte: nihilominus simpliciter est scientia. ¶ Unde ad cõfirmationẽ respõdeꝛ. q. qñ Arist. dicit neminẽ habere sciam, nisi sciat illã resoluere vsq; ad principia per se nota, intelligit de scientia perfectissima quę est euidentia.

Ad. 8. Assentire magis prę missis &c. ¶ Ad octauum principale multiplex est solutio doctoꝝ: quorum profecto vix est q argumento satisfaciat. Quidam enim exponunt, q necesse est magis credere prẽmissas ꝗz conclusionẽ intẽsiue: aliꝫ vero, magis clare, & aliꝫ certius. Et ad argumentã respõdent, q quãuis causa vniuoca producat effectum sibi equalem, vt ignis generat ignẽ & homo, hominem: tamen in causis equiuocis illud nõ est necessarium: quia sol non generat solẽ. Et hac ratione, cum assensus principioꝝ, qui est intellect⁹, sit causa equiuora respectu scientię cõclusionis (quia differunt specie) non potest effectum equalem producere.

Prima replica. ¶ At vero contra hanc solutionem, quę communis est, arguitur primo. Quãuis intellectus pn cipioꝝ sit causa equiuoca, solũ inde sequitur q non potest producere assensum cõclusionis qui sit intellectus, velut sol nõ potest producere solem attamen nihil vetat quo minus possit producere assensum tam intensum ꝗz est ipse.

Secundo. ¶ Secundo, quia si prẽmisse deberent esse intensiores semper ꝗz conclusio, sequeretur q alicuius conclusionis assensus necessario deberet esse remississimus. Hoc ostẽditur in mathematicis: eroditur enim Euclides ex propositionibus per se notis, & procedit per priores cõclusiones, posteriores demonstrando. Si ergo assensus posterior debet semper esse remissior ꝗz precedens, sequitur q decim⁹ aut vigesimus deberet esse remississimus: qõd est contra experiẽtiam.

Tertio. ¶ Tertio arguitur. Si semper assensus prẽmissarum debet esse intensior, detur. v. g. q assensus principioꝝ sit vt tria, & assensus prime cõclusionis, vt duo, & assensus v. g. decimę aut vigesimę, vt vnum: tunc remittantur illi assensus vniformiter & sequitur q prius remittetur totũ assensus conclusionis, ꝗz prẽmissaꝝ & sic stabit assentire prẽmissis & nõ cõclusioni.

¶ Eadem fere argumenta fieri possunt de claritate & de certitudine. Quãuis enim intellectus differat specie a scientia, qz ille producitur ex notitijs terminoꝝ & scientia per demonstrationem, non tñ videt repugnare q scientia sit assensus tam certus & tam clarus ꝗz intellectus: alias argumenta facta videntur pariter currere.

Quarto. ¶ Et quarto arguitur sic. Esto intellectus principioꝝ semper sit intẽsior aut certior ꝙ assensus cõclusionis, quia est causa equiuoca, non tñ inde sequitur vniuersaliter, q oporteat semper assentire magis prẽmissis ꝙ conclusioni: nam sępissime assensus etiã prẽmissaꝝ sunt scientię habitę per priores demonstrationes: & tũc prẽmisse sunt causa vniuoca respectu cõclusionis.

¶ Et postremo hęc omnia cõfirmãtur experientia: nam re vera huius demonstrationis, omne animal rationale est risibile, ois homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis, tam intense, tam certo, tam clare assentimur conclusioni ꝗz prẽmissis.

¶ Sunt qui aliter exponãt dictum Arist. s. q. oportet magis assentire prẽmissis. i. immediatius: qz per pauciora media assentimur prẽmissis. Quę quidem expositio licet quãdoq; mihi placuit, iã nũc nõ adeo satisfacit: nã quãuis ratio quare oportet magis credere prẽmissis ꝗz conclusioni est quia immediatius illis assentimus, tamen hoc qõd est immediatius assentire nõ est magis scire: nam cum scientia cõsistat in claritate & certitudine, magis assentire est clarius aut certius aut firmius adherere.

Suppõ. ¶ Respondetur ergo per quatuor propositiões. Supponim⁹ primũ, q dicti Aristo. intelligitur qñ assentimur cõclusioni solũ propter ꝓmissas & nõ aliunde: si. n. ego assentiam Deũ esse vnũ, non solũ propter rationes naturales, sed propter autoritatẽ Christi, certius assentiam cõclusioni ꝗz rationibus naturalibus. Et si assentiam lunã eclipsari, non solũ propter rationẽ astrologicã, sed etiã propter experientiã, clarius forsan assentiã cõclusioni ꝗz prẽmissis.

1. Propõ. ¶ Hic est prima propositio. De principijs per se notis, vt sunt dignitates & petitiones & suppositiones, manifestũ est q certius & clarius assentimur illis ꝗz conclusionibus. Et de illis prẽsertim intelligitur dictum Arist. vt patet ex eius contextu. Quod esse per se est tale (vt inquit Albertus) magis est tale ꝗz quod est per aliud tale: vt ignis, qui per se est calidus, magis est calidus ꝗz aqua, q per ignẽ est calida: sed huiusmodi principia per se sunt nota. i. ex suis terminis, vt paulo post explicabimus: ergo sunt magis nota ꝗz conclusiones: & per cõsequens certius & euidentius illis assentimur.

¶ Secundo id cõstat experiẽtia. Motius. n. est & euidentius, a quolibet puncto in quodlibet punctum lineam duci, & super quodlibet punctũ circulum describi, ꝗz super rectã lineã angulum equilaterum constitui, quę est prima cõclusio apud Euclidem illata ex illis principijs: imo inter ipsa principia per se nota notius & euidentius est, nõ posse idẽ simul esse & nõ esse, ꝗz q si ab equalibus equalia demas, quę remanent sunt equalia.

2. Propõ. ¶ Secũda propositio. Inter ipsas conclusiones clarior est & euidẽtior prima ꝗz secunda: & secunda, ꝗz tertia &c. Hoc patet in mathematicis: nam clarior est & perspicatior illa modo posita, ꝗz hęc, a dato puncto, cuilibet recte linee potest equalis describi, quę est secunda illata ex illa apud Euclidem. Et hoc quilibet potest experiri.

3. Propõ. ¶ Tertia propositio. Non semper est perceptibilis iste excessus claritatis & certitudinis. Hoc patet, nam forsan in mathematicis decima iam conclusio nõ est perceptibiliter notior ꝗz undecima. Et id maxime patet in metaphysicis: qz certe non percepimus q clarius assentiamus, omne animal rationale esse risibile, ꝗz omnẽ hominẽ esse risibilem.

Claritas & certitudo. Et in hoc fere doctores huius tẽporis decipiuntur: quia enim non percipiunt hmõi excessus, fingunt nescio quas glossas dicti Aristotelis. ¶ Sed hoc est qõd doctores hic etiã discruciat: nempe in quo cõsistit claritas & certitudo habitus & assensus: & q vn⁹ sit clarior aut certior alio.

Et quidẽ certitudo idẽ est qõ firmitas assensus, a quo homo dimoueri nequit, aut difficile dimoueri potest. Sunt enim gradus firmitatis: nam firmius & certius adherere debet Christianus articulis fidei, licet obscuris, ꝗz cõclusionibus demõstratis. Et eadem ratione firmius adhęremus principijs per se notis, ꝗz cõclusionibus habitis per demõstrationẽ: qz vel obliuione vel per aliquã fallaciã facilius dimouemur a conclusione ꝗz a principijs

principijs per se notis. At vero euidentia & claritas assensus non ita facile definiri põt in quo consistat. Nõ em̃ cõsistit in eo qõ certitudo: nã difficilius Christianus dimouebit ab assensu fidei, ꝙ ab assensu sciẽtię: tametsi fides sit obscura: scia vero, clara. Ũ omissis multis q̃ hic multi dicunt, existimo q claritas & euidentia nõ possunt alia nomina p significatius explicari, ꝙ voces ipse sonant. Judicium enim clarum & euidens idẽ est qõ iudicium, vt ita dicam, intuitiuũ, ad qõ intellectus ab ipso obiecto conuincitur. At em̃ euidentia sensus idem est quod notitia intuitiua rei singularis prẽsentis, ita iudicii euidens intellectus est visio intellectus, q̃ sit, aut per experiẽtiã (si sit rei singularis) aut, si sit rei vniuersalis, sit ex notitijs terminoꝝ mediate vel immediate: vt in solutione ad primũ dicebamus. Quo fit vt assensus fidei eo non sit euidens, qõ non cõuincitur intellectus ab obiecto, sed autoritate dicentis, voluntate captiuante intellectum in obsequiũ Christi, vt inquit Apostolus. 2. Corin. 10.

¶ Atqui ista ratione clarius assentimur principijs per se notis ꝙ cõclusionibus: vtpote q̃ cum maiori lumine natura a splendeãt, statim suapte natura sine aliquo negotio assentimur illis: cũ th conclusiones nõ nisi ratiocinãdo sciamus.

¶ Ac pari ratiõe clari⁹ assentimur cõclusionib⁹, quę sunt principijs propinquiores, ꝙ illis quę sunt remotiores & posteriores.

¶ Possum⁹ aliter circũscribere claritatẽ per hoc quod qui clarius & perspicatiori ingenio intelligit aliquod principium, plures in eo statim conclusiones intuetur ꝙ alius. Veluti ex duobus eãdem imaginẽ intuentibus, qui perspicaciori est visu plura videt in ea ꝙ alius. Et hoc mõ qui clarius videt Deũ, plures regulariter videt in eo creaturas, ꝙ qui minus clare videt: vt. 1. q. 12. ar. 8. testat S. Tho.

4. Propõ. ¶ Quarta propositio. Nõ est necesse intẽsius assentire principijs ꝙ cõclusioni. Hoc patet ex argumẽtis factis & ex ratione quã iam nunc subijcia.

¶ Unde ad octauũ pncipale rñdetur, q intellectus pricipioꝝ formaliter differt a sciẽtia cõclusionis in claritate: quippe qui statim ex notitijs terminoꝝ habetur: & ideo claritas eius alterius rationis est a claritate conclusionis: qui habetur per demõstrationem: atq; adeo tãquã causa equiuoca, nisi quã attingit ad producendã eãdẽ claritatem conclusionis. Attamen intẽsio est eiusdẽ rationis in principijs & conclusionibus: & ideo non est necessariũ, q assensus principioꝝ sint semper intensiores: imo possunt assensum conclusionis eque intensum producere.

Ad replicas. ¶ Et per hęc facilis est respõsio ad oẽs replicas: nẽpe cõcedimus earũ cõclusiones quantum ad intensionẽ. s. q non est necesse assensus principioꝝ esse intensiores: negamus tamen eas quantum ad claritatẽ: imo est necessariũ q sint clariores & certiores.

Ad confir. ꝓpter vnumq̃q; tale &c. Et hęc fuit mens expressa Arist. nam quod dixerat, demõstrationem procedere ex notioribus, postea exponit, dicens, q necesse est magis credere principijs: vbi nulla est mentio de intẽsione.

¶ Sed specialiter ad quartã replicã respõdetur q etiã vbi prẽmisse non sunt per se note: sed cõclusiones alias demonstratę, adhuc sunt notiores & clariores ꝙ conclusio. Tametsi huiusmodi excessus claritatis sępissime sit imperceptibilis: atq; adeo q hoc respondetur ad vltimam replicã.

¶ Sed videnti adhuc stare in suo vigore secunda, ac tertia replica, videlicet, q decima aut vigesima conclusio deberet esse remississima in claritate: item q si vniformiter remitteretur claritas principioꝝ, & conclusionum, ante veniret ad non gradũ claritas conclusionis, ꝙ claritas principioꝝ. Ad hęc verũtñ respondetur, q excessus isti claritatis non sunt equales in omnibus ꝓclusionib⁹: sed si claritas. v. g. principioꝝ est vt tria, & claritas cõclusiõis vt duo, claritas tñc. v. g. centesimę conclusionis erit forte vt vnum. Itaque omnes excessus a prima vsq; ad centesimam non faciunt nisi vnum gradum per partes proportionales, & ita sunt imperceptibiles gradus: & ideo si remitteretur claritas omnium, nõ deberent remitti equaliter: sed proportionabiliter plus remitteret de clariori ꝗz de minus clara: & per cõsequẽs nunquã deueniretur vt assensus principioꝝ esset clarus: & conclusionis, nõ clarus: quia intrinsecum est principijs claris assensum clarum producere.

¶ Ad confirmationem octaui principalis argumenti fere quot sunt capita, tot sunt respõsiones. Et S. Tho. hic. 1. p. q. 87. art. 2. ad tertium: & de veritate. q. 10. arti. 9. ad tertium, diuersas limitationes attribuit illi regulę, ꝓpter quod vnusquodq; tale &c. Et Caie. egregie vt solet eam hic etiam exponit, licet verbis forsan subobscuris. Existimo tamen regulam sic & breuissime & perspicacissime explicari: Si aliquod ꝓdicatum conueniat alicui ꝓpterea q idem aliquo modo cõuenit alteri, magis aut pfectioi modo conuenit alteri ꝓpter quod cõuenit huic. Exempla patent in omnibus generib⁹ causarum. In genere causę finalis: Minutio sanguinis aut amara potio amatur, aut desideratur, aut ꝓcuratur: quia sanitas, amatur, desideratur, & procurat: ergo sanitas magis amat &c. illa esti tria ꝓdicata conueniunt minutioni aut positioni: quia conueniunt sanitati. Sed non sequitur, sanguis minuitur ꝓpter sanitatem: ergo sanitas minuitur: quia illud ꝓdicatum, minuitur, non conuenit sanguini, qz cõuenit sanitati. Aliud enim est dicere, sanguis minuitur ꝓpter sanitatem, & aliud, sanguis minuitur, quia sanitas minuitur: imo sanguis minuit vt sanitas augeatur. In genere causę efficientis: Aqua est calida, qz ignis applicatus est calid⁹: ergo ignis est magis calidus. Non tñ sequitur, aqua est calida ꝓpter solẽ: ergo sol est magis calidus, quia aqua non est calida eo q sol est calidus formaliter: sed qz est calidus virtualiter. Quapropter solũ sequitur, q sol sit calidus altiori modo ꝗz aqua. Et ideo exposita est regula distinctiue. s. q si ꝓdicatum conueniat alicui ꝓpterea q aliquo modo conueniat alteri, tunc magis aut pfectioi modo conuenit ꝓiori. Nam si conuenit vtriq; formaliter, conuenit ꝓiori magis & si vero conueniat ꝓiori solum virtualiter, tunc conuenit illi perfectius. In Deo est manifestissimum exẽplum, qui est eminenter omnia. Angeli enim sunt angeli, & homines sunt homines &c. ꝓpter Deũ: non quia Deus formaliter est talia, sed qz est eminenter talia: sequitur ergo, q pfectiori mõ Deus sit angelus & hõ &c, ꝗz Angelus sit angelus, aut hõ sit hõ. Et in hoc peccat secundũ exẽplũ confirmationis: nõ em̃ Dominicus est hõ, qz sol est hõ: nec est homo qz Paulus est hõ: sed quia genuit ipsum. Et ideo non sequit, q Paulus sit magis hõ. Sicut ignis genitus non est ignis, qz generans est ignis: postquã em̃ genitus est ignis, etiã si generãs non sit ignis, manebit ignis genitus. Tametsi hic põt addi secũda ratio, ꝙ qz homo aut ignis non suscipit magis & minus, ꝓpterea neutri cõuenit magis. In genere causę formalis est exẽplum Arist. 7. meta. tex. 7. Materia est ens qz forma est ens: ergo forma est magis ens ꝗz materia (ens. n. vt dicit actũ essendi recipit magis & minus) attamẽ nix quãuis sit alba, ꝓpter albedinem, non tñ est alba qz albedo est alba: & ideo non sequitur, q albedo sit magis alba. In genere causę materialis sequitur: Quãtitas est subm albedinis, quia nix est subm, ergo nix est

Universidad de Deusto
Biblioteca

magis seu perfectioꝛi modo subꝫ: nam nix est subiectum, quod: ꝛ quantitas, subiectū quo. Unde ad tertium mēb: ꝛ cōfirmationis quando dicitur, Nix est subiectum albedinis ꝓpter quantitatem, si ly ꝓpter, designet ꝙ quātitas est subꝫ materiale respectu niuis, itaq; nix subiectat albedinem: q; nix subiectatur in quātitate: hoc negatur (imo econuerso quantitas est subꝫ ꝓpter niuē) quare non sequit, ꝙ quantitas est magis subiectū: imo contrarium: ſ tamen intelligatur ꝙ nix est subꝫ albedinis, q; est capax quantitatis, aut q; recipit albedinem mediāte quātitate, id cōceditur: sed nihil sequitur contra regulā. Itaq; vt in summa cuncta cōplectamur nō est idem dicere. a. est tale ꝓpter. b, ꝛ. a. est tale quia b. est tale. ¶ Descendendo ad ꝓpositum Arist. conclusio non scitur, q; ꝓma principia sciantur: sed q; principia altioꝛi modo cognoscuntur: ꝛ ideo non sequitur ꝙ principia magis sciantur: sed ꝙ perfectioꝛi modo cognoscantur: nempe q. intelligantur per assensum qui est intellectus, vt patet in exēplo posito de aqua calida ꝓpter solem.

Ad. 9. ¶ Nonum argumentum petit definitionem ꝓpositioīs per se notę. De quo tres sunt opiniones: cum enim Arist. dicat propositionē per se notam esse, quam cognoscimus inquantum terminos cognoscimus, Modales qui non admittūt res ꝓdicari: sed solos terminos, nomine terminorum intelligunt voces aut notitias ex quibus formaliter cōponitur ꝓpositio. Unde Hzeg. 1. sen. di. 2. q. unica dicit, ꝙ propositio per se nota est illa quę cuilibet potenti vti ratione pōt esse nota absq; indigentia notitię alicuius extrinseci. Quod est dicere: Est propositio ex talibus terminis cōposita, qui in quocūq; intellectu sint, siue intuitiui siue abstractiui, ꝙ se producūt assensum illius. Ut sunt iste, quodlibet est vel non est, omne totū est maius sua parte, seu, omne continens est maius contento, per quam illa quodāmodo demonstratur. Iste vero, Dominicus loquitur, Petrus est albus, ꝛ reliquę accidentales non sunt per se notę: q; isti termini non sufficiunt producere iudiciū in quocunq; intellectu: puta in habēte solū notitias abstractiuas horū terminoꝛū. Neq; ista, hō est risibilis, est per se nota: quippe quę indiget aliis ꝓpositionibus quibus demōstretur. ¶ Infert corollaria quędam cōtra S. Tho. Primum, ꝙ non omnis propositio cuius ꝓdicatū est de intrinseca ratione subiecti est per se nota. Hec nāq; angelus est spiritus, non est per se nota: q; illi termini abstractiui in nobis non generant euidēs iudiciū: licet ꝓdicatum sit de ratione subiecti, et angelis sit euidens. Neq; ista, Deus est, est per se nota, licet beatis sit euidens: q; nobis non est per se nota. ¶ Scotus vero paululū diuertit ab hac ꝓma opinione. Ait enim. 1. senten. distin. 2. q. 2. ꝙ propositio per se nota est illa quę fit nota ex ꝓpriis terminis illius vt sunt illius. Opinatur nanq; ꝙ definitio et definitum, quāuis idem significent, tñ censentur distincti termini. Unde infert ꝙ hec ꝓpositio, omnis homo est risibilis, nō est per se nota: hec tñ, omne animal rationale est risibile, est per se nota. Etenim quāuis illa ꝓioꝛ fiat nota ex terminis huius secundę (vtpote cuius subiectū est definitio subiecti ꝓioris) talis tñ definitio nō est ꝓpriꝰ terminꝰ ꝓioris: obidq;, homo est risibilis, nō fit euidens ex ꝓpriis terminis: sed ex definitione quę est quodāmodo terminus alienus. Atq; adeo infert ꝙ hec ꝓpositio, Deus est, quam habent beati, est per se nota: q; illi cognoscunt Deū distincte ac si eum quidditatiue cognoscerēt per definitionē. Sed similis, Deus est, quam nos habemus, non est per se nota. Quam putat esse aliā: quia vna constat ex terminis distinctis: ꝛ alia ex notitiis confusis ꝛ abstractiuis. Hzeg. tamen censet esse eandem: ꝛ ideo negat simpliciter esse per se notam, q; nobis non est per se nota. ¶ Cōueniunt autem Sco. ꝛ Hzeg. etiam contra S. Tho. (vt videbimus) ꝙ non est distinguēda ꝓpositio per se nota, fm se ꝛ quo ad nos, imo omnis (inquiunt) ꝓ se nota, secundum se, est per se nota quo ad nos: ꝛ econuerso. ¶ At vero opinio S. Thome consistit in sequentibus propositionibus: quę colligūtur ex. 1. p. q. 2. ar. 1. ꝛ aliis locis suę doctrinę. Primum eius fundamentum est hoc: ꝙ quando ait Aristote. ꝓpositionē per se notā esse illam, quam cognoscimus inquantum terminos cognoscimus, nomine termi noꝛū nō intelligit notitias aut voces: sed res significatas quę sunt termini, puta subiectū ꝛ ꝓdicatū: nam vt in ꝓlogo ꝓdicamēti horum adnotauimus, non solum voces, sed etiā res ꝓdicantur. Et ꝙ ita intelligat Aristo. est manifestum ex modo loquendi ipsius (quod contrariꝰ autoꝛes debuissent considerare.) Enimuero si per terminos intellexisset notitias, non diꝛisset, inquantū terminos cognoscimus ꝛ inquātū terminos formam: non. n. cognoscimus notitias, sed res per notitias. ¶ Hinc sequitur ꝓma ꝓpositio S. Thome. Dupliciter aliqua propositio est per se nota. Uno modo fm se, ex natura sua ꝛ non quo ad nos: ꝛ alio modo fm se ꝛ quo ad nos. Propositio fm se per se nota est illa, cuius ꝓdicatum est de intrinseca ratione subiecti (puta definitio aut pars eius) vt, homo est animal, homo est rationalis, quę quidē dicuntur per se notę nō quia notitię eius intuitiuę vel abstractiuę producant eius assensum, sed q; cognita quidditate subiecti per eiꝰ definitionem, ꝛ quidditate ꝓdicati, statim est euidens hominem esse aīal, ꝛ esse rationalē: voco subiectum ꝛ ꝓdicatū res ipsas significatas. Hec vero, hō est albus, nō est per se nota: quia cognita quidditate subiecti nō est euidens hominē esse albū. Propositio per se nota secundum se quo ad nos est illa, cuius ꝓdicatum est de intrinseca ratione subiecti ꝛ termini eius (id est quidditates rerum significatarum per extrema) sunt omnibus noti, vt quodlibet est vel non est, omne totum est maius sua parte. Nullus enī ignoꝛat quid est ens, ꝛ quid totū. Quare omnis per se nota quo ad nos est per se nota secundum se: ꝛ dicitur per se nota simpliciter. Nō tñ omnis per se nota secundum se, est per se nota nobis: ꝛ ideo dicet ꝙ se nota secūdū quid, vt sunt iste, hō est rōnalis, angelus est spiritus, ꝛ similes in quibus licet ꝓdicatum sit de ratione subiecti, tñ quidditates extremoꝝ non sunt omnibus notissimę. Nō si termini fuerint noti non omnibus, sed sapientibus, tunc erit per se nota sapientibus, vt ait Boetius in de hebdomadibus de hāc propositione, Incoꝛporalia nō sunt ꝓpriæ in loco. ¶ Hinc sequitur ꝙ hec, Deus est, est per se nota secundū se: quia de intrinseca ratione Dei est existere: tamen non est ꝙ se nota simpliciter: quia non omnibus, sed solis beatis, sunt notę quidditates extremoꝝ. Differentia ergo est inter Scotum ꝛ nos, ꝙ ille putat esse duas propositiones, illam, Deus est, quę est in beatis: ꝛ illam quę est in nobis, propterea quia constāt ex diuersis notitiis formalibus. Nos autē respicientes ad res significatas dicimus esse eandem. ¶ Et ꝙ hec fuerit mens Arist. ꝓter alia argumētū factū ex eiꝰ mō loquēdi, arguitur secundo. Ait nāq; dupliciter esse aliqua notioꝛa, scilicet quo ad naturam ꝛ quo ad nos. Ubi non vocat notioꝛa notitias seu voces: sed res significatas, dicens, causas esse notioꝛes naturę,

S. Thomas.

Ꝓpō de monstrabilis.

Contra.

Per se nota simplr.

Deꝰ est, est ꝙ se nota.

1. Ꝓpō. Duplex ꝙ positio ꝙ se nota.

Ꝓpō ꝙ se nota. Hzego.

Scotus.

naturę, ꝛ effectus notioꝛes nobis: ergo eadem ratione alia erit ꝓper se nota fm se ꝛ quo ad naturam, ꝛ alia ꝓper se nota nobis. ¶ Et tertio ꝓpter autoꝛitatem Arist. arguitur ad rem. Ꝓpositio per se nota vt nomen sonat, est cuius cōnexio inuicē extremoꝝ cuicūq; cognoscenti eoꝝ quidditates est nota: sed omnis propoſitio cuius ꝓdicatū est de intrinseca ratione subiecti est hmōi: ergo omnis talis est ꝙ se nota. ¶ Sed est hic notandum, ꝙ non tantum propoſitio cuius ꝓdicatum est de intrinseca ratione subiecti est per se nota: sed omnis in vniuersum propoſitio immediata est per se nota, vt omne animal rationale est discipliabile, si illa sit prima passio, q; illa inest subiecto non per aliud mediū. Ꝓbatur, propoſitio per se nota fm se opponitur ꝓpositioni demonstrabili: itaq; idem est per se nota, ꝛ indemonstrabilis, ꝛ idem est demonstrabilis ꝛ non per se nota: sed propoſitio in qua prima passio ꝓdicatur de definitione est indemōstrabilis: quia cū ꝓdicatū per se primo ineſt subiecto, caret medio per qō demonſtretur: ergo est per se nota. Sed homo est disciplinabilis, nō est per se nota: q; licet prima passio immediate insit definitioni, tñ definito nō ineſt immediate: sed ineſt per definitionem q̄ est medium per qō passio demōstratur de definito. Unde neq; illa in qua secūda vel tertia passio ꝓdicat de definitione est per se nota: q; est demōstrabilis ꝙ ꝓmā passionē. In summa, tantū valet propoſitio ꝙ se nota, quantū non per aliud medium nota, qō est dicere, immediata. Unde propoſitiones negatiuę in quibus vnū generalissimū negatur de alio, vt substantia non est qualitas, censerentur ab Aristo. fm se per se notę. ¶ Contra hanc doctrinam S. Thome potissima argumenta Scoti sunt hec: Ista propoſitio, omnis homo est rationalis, est ex natura sua a ꝓioꝛi demonstrabilis: ergo non est per se nota. Cōsequentia patet: q; per se notum idem quod, non ꝙ aliud notum: ꝛ antecedens ꝓbatur: quia demonſtratur per definitionem, scilicet omne animal rationale est rationale ꝛc. ¶ Et secundo arguitur. Si illa, omnis homo est rationalis, est per se nota secundum se, propterea ꝙ cognita quidditate subiecti ꝛ ꝓdicati statim esset nota, eadē ratione hec, omnis homo est disciplinabilis, est per se nota: nam cognita quidditate subiecti statim est euidens: cōsequēs est falsum: quia illa est demonstrabilis per definitionem subiecti: ergo definitio propositionis per se notę est nulla. ¶ Et tertio ꝓpter claritatem materię arguitur. Illa propoſitio, omne animal rationale est disciplinabile, est per se nota, vt dictum est: ꝛ hec, omnis homo est disciplinabilis, non est per se nota: ꝛ solum differunt penes hoc, ꝙ subiectum vnius est definitio ꝛ subiectum alterius est definitū, licet res significata sit eadē: ergo alius terminus est definitio et alius definitū (alias demōstratio non constaret nisi ex duobus terminis: q; mediū non differret a minori extremitate) ꝛ per ꝓpās ad illos respiciendū est ad propositionē esse per se notam. Atq; adeo bene dicit Scotus, ꝙ prima propoſitio est per se nota: quia ex ꝓpriis terminis sit nota, ꝛ secunda non, q; ex alienis sit nota. ¶ Sed ꝓ solutione istoꝝ notandum est, ꝙ in demonstratione, si ad res significatas respiciamus, non sunt nisi duo termini. s. subiectum ꝛ passio: sed subiectū ipsum distincte significatū per definitionē est medium ad demonstrandum passionem de eodē subiecto confuse significato per definitum. Obidq; in definitione non sunt tres termini fm res significatas, sed fm cognitionem ꝛ appꝛehensionem nostram. ¶ Unde ad primum argumentū negatur hanc propositionem, omnis homo est rationalis, esse ex natura sua fm rem demonstrabilem: imo est per se nota: quia fm rem est eadem cum illa, oē animal rationale est rationale: sed respectu nostri est demonstrabilis. Et hoc est quod dicit S. Thomas, ꝙ est secundum se per se nota, sed non quo ad nos: quia nos non distincte cognoscimus quidditatem subiecti, nisi per definitionē, per quam illa est nobis demonstrabilis. ¶ Et eodem mō respondetur ad secundum, concedimus enim eadem ratione, oīs homo est disciplinabilis, esse per se notā fm se: sed demōstratur respectu nostri per definitionem. ¶ Un de ad tertium argumentum respondetur, ꝙ tam ꝙ se nota est hec secundū se, omnis homo disciplinabilis, ꝙ hec, omne animal rationale est disciplinabile, sed respectu nostri illa demōstratur per hanc. Hec secundū se differunt: quia eadem est res significata ꝙ subiectū vtriusq;: sed differunt, fm cognitionem et appꝛehensionē nostram. ¶ Et confirmantur solutiones iste: nam in angelo qui non indiget complexa cognitione, sed simplici notitia distinctissime cognoscit res: eadem propoſitio est, homo est disciplinabilis, ꝛ animal rationale est disciplinabile, ꝛ sine alia demōstratione est ei per se nota. ¶ Unde ad nō Ad. 9. num argumentū principale respondetur, ꝙ eū ait Aristo. propoſitionem per se notam cognosci inquātum terminos cognoscimus, nec intelligit de notitiis intuitiuis nec abstractiuis: sed de rebus significatis quas vocat terminos, vt expositum est. ¶ Ad Ad. 10. decimum argumentū respondetur, ꝙ mens Arist. non est negare in vniuersum demonstrationem circularē: sed negare demōstrationē circularē in eodē genere demonstrationis, ꝛ eodem genere causę. Un de in syllogismis dialecticis nihil prohibet cōtingere circulū, vt Arist. cōcedit in tex. 6. ꝛ nos ibi exposuimus qñ ex conclusione ꝛ vna premissarum sequitur altera: hmōi enim syllogismus secundus, nō est necesse vt sit demōstratio, puta ꝙ premisse sint verę causę ꝓclusionis: sed solū sequitur ꝓditionaliter, ꝙ si sequit, omne. a. est. b, omne. c. est. a, ergo omne. c. est. b: consequenter etiam subsequitur, omne. c. est b, omne. a. est. c. (quę est conuersa minoris) ergo oē a. est. b. ¶ Secundo sequitur, ꝙ non inconuenit demonstrare ꝓpter quid eclipsim lunę hoc modo: Quando terra interponitur inter solē ꝛ lunā, luna eclipsatur: sed qñ sol est in tali puncto cœli, ꝛ luna in tali tunc terra interponitur: ergo quādo sunt in talibus punctis luna eclipsatur. Et econuerso. Quotiescunq; luna eclipsatur terra interponitur: sed sole ꝛ luna existentibus in tali aspectu luna eclipsatur: ergo qñ sunt in tali aspectu terra interponit. Hoc inquā non est inconueniens: q; in prima consequentia antecedens importat causam realem consequētis quo ad esse: ꝛ in secūa, antecedēs solum est signum per qō cognoscimus ꝓfis. ¶ Neq; inconuenit, ꝙ causa finalis demonſtretur per efficientē hoc modo, quicūq; deambulat post cœnā, acquirit aut conseruat sanitatē: ibi deambulat post cœnam: ergo. ꝛ econuerso: Quicūq; seruat sanitatem deābulat post cœnam: hic conseruat sanitatē: ergo. ¶ Sed hoc est quod Arist. prętendit. s. ꝙ in eodem genere causę: sicut repugnat ꝙ. a. sit causa. b. ꝛ. b. causa. a. ita repugnat ꝙ. a. demonſtretur per. b. ꝛ. b. per. a. Et ideo ad vltimā replicam quę directe militat contra hoc, ꝛ respondetur primo, ꝙ vapoꝛ non est adequata causa materialis ex qua generatur pluuia, quia potest etiam generari ex aere condensato. Hec pluuia est causa totalis generationis vaporis: quippe quum possit etiam vapoꝛ generari ex aere cōdensato in cauernis terrę. Et secundo respondetur, ꝙ vapoꝛ nō est materia eiusdē pluuię, ex qua idem vapoꝛ geni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus est:sed vapor.a.generat.b.pluuiam,ꝛ.b. pluuia generat vaporem.c,ꝛ.c. vapor pluuiam. d. ꝛc. Ob tꝫ nihil prohibet quo minus per vaporem tanꝝ per signum demonstretur futura pluuia,ꝛ per pluuiam demonstretur futurus alius vapor.

Quid de omni, modi per se, & quid vniuersale. CAP. IIII.

Text. vij.

CVM autem fieri nequeat, vt id cuius est absolute scientia aliter sese habeat, id necessariũ est profectò quodcunque sciri demonstratiua scientia potest: ea verò demonstratiua scientia est, quã demõstrationem habendo habemus: ergo demonstratio ex necessarijs ratiocinatio est.

Textus. viij. ¶Sumendum est igitur, ex quibus qualibusve demonstrationes conficiũtur. Atque primò, quid de omni, quid per se, quid vniuersaliter dicimus, determinemus. Id itaque de omni dicimus, quod nõ cuidam ineſt, cuidam non ineſt: neque quod interdum cõpetit, interdum non competit: vt si animal omni de homine dicitur, si verum est hunc dicere hominem, verum est eum & animal dicere: ac si nunc verum est alterum dicere, verum est & alterum dicere: & si in omni linea punctum ineſt, similiter. Atque huius signum est, id quod facimus. Hoc enim pacto inficiationes afferre, cùm de omni interrogamur, solemus, si aut de aliquo non dicatur, aut si interdùm non insit.

Textus. ix. ¶Per se autem, in ratione quid est dicente, ea quæ sunt dicimus: vt triangulo linea, & lineæ punctum ineſt: ex his enim ipsorum substantia constat, & hæc in ratione quid est dicente, insunt. ¶Et item ea quorum in ratione quæ quid est patefacit, ea ipsa sunt, quibus insunt: quo pacto lineæ quidem rectum & curuum ineſt, numero verò par atq; impar, primum atque compositum: figuræ denique laterum æqualium, ac altera parte longius. Atque in horum quidem definitione numerus, in illorũ autem linea ineſt. Quæ igitur aut illo aut hoc insunt modo, per se cuique competere dico: quæ verò neutro modo competunt accidentia, qualiter animali musicum, aut album competit. ¶Præterea id per se dicimus, quod non de subiecto alio dicitur vllo: ambulare enim cùm aliquid aliud sit, quàm quod ambulans est: & item album: at substantia & quæcunque hoc aliquid significãt, cùm non sit aliud quicquam, id sunt quod sunt. Ea igitur quæ de subiecto nõ dicuntur per se, ea verò quæ de subiecto dicuntur accidentia voco. ¶Insuper alio modo, id quidem quod vnicuiq; per se competit, per se dicimus: id autem quod hanc conditionem egreditur, accidens: veluti si ambulante quopiam coruscauerit, id accidens dicimus. non enim ob id ipsum coruscauit, quia ambulauerit, sed id dicimus accidisse: at cùm iugularetur quispiã, mortem obierit, iugulationemve, id per se dicimus: ob id ipsum enim quia iugulabatur mortuus est, sed non accidit eum cùm iugularetur mortem oppetijsse.

Text. x. ¶Quæ igitur in hiſce quæ sub sciẽtiam simpliciter cadunt, per se dicuntur, vel eo pacto vt sint in prædicatis subiecta, vel eo rursus vt ipsa sint in subiectis, & per se & necessariò sunt. Nam fieri non potest, vt non competant aut simpliciter hæc, aut eorum oppositа: veluti lineæ rectum aut obliquum, & numero par aut impar. Est enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio genere in eodem, ceu par est id, quod est non impar in numeris, vbi sequitur. Quare necesse est affirmare aut negare est, necesse est & ea quę per se insunt competere. Id igitur quod de omni, & id quod per se dicimus, hoc sit modo determinatum.

Text. xj. ¶Vniuersaliter autem id competere dico, quod de omni dicitur & per se, atque hoc planè quo ipsum est. Patet igitur ea necessariò rebus ineſſe, quę ipsis vniuersaliter cõpetũt. Atq; per se & hoc quo ipsum est eadẽ esse dico, veluti lineæ per se punctum ineſt, rectúmve, ea nanq; ratione qua linea est, & triãgulo quo triãgulus est recti duo: per se em̃ triãgulus tres duobus rectis æquos. Tunc autẽ quippiã vniuersaliter ineſt, cùm de quouis & primò ostẽditur: velut æquales duobus rectis habere, nõ vniuersaliter figurę ineſt, de figura licet duob⁹ rectis angulos æquos habere liceat ostẽdere: at non de quauis figura, nec ostẽdẽs figura quauis vtitur: quadratũ enim est quidẽ figura, non tamẽ tres duobus rectis æquos habet. Is etiã̃ triangulus qui duorum æqualium laterum est, omnis quidẽ duobus rectis tres æquos habet, at non primus: triangulus enim prior. Qui igitur primus his duobus rectis æquos habere vel quoduis aliud demõstratur, ei primò vniuersaliter id competit, & demõstratio per se eius vniuersaliter est: cæterorũ verò quodã modo, non per se, nec eius vniuersaliter est, qui duorum est æqualium laterum, sed superat, & ad plura sese extendit.

Hæc

HAec est tertia pars prĩcipalis primi libri in qua post⁹ in. r. cap. constitutum est demonstrationẽ esse necessariam, ꝛ in duobus sequentibus definitum est, quid est scientia ꝛ quid demonstratio: explicatur modo ex qualibus pręmissis conficiatur demonstratio. Et prima quęstio fuerit, an demonstratio sit: secunda, quid sit: ꝛ tertia qualis sit. ¶Quę quidem pars protenditur, vt supra diximus, per octo capita vsque ad vndecimum. Habetq; tria membra. In primis enim duobus capitulis exponuntur tres termini quorũ notitia necessaria est ad subsequentia. s. quid sit dici de omni, ꝛ per se, ꝛ vniuersaliter. In quatuor subsequẽtibus explicatur ex quibus propositionibus constituatur demonstratio: ꝛ in duobus vltimis concluditur duplicem esse demõstrationem. s. propter quid, ꝛ quia, atq; adeo primã figuram esse demonstrationi aptissimam. Caput hoc quartũ (quod totius est artis posterioristicę basis ac fundamentũ: atq; adeo in quo tantisper immorandum nobis est) fm diuisionem Commentatoris continet textus quinq. ¶In

Text.7. Demõstratio ex necessarijs.

primo, qui est septimus in ordine, prẽmittit Aristo. hanc conclusionem, quam fere in hac tertia parte intendit explicare ꝛ probare. Demonstratio est ratiocinatio seu syllogismus procedẽs ex necessarijs. Hanc conclusionem ex supradictis ita cõcludit. Cũ fieri nequeat, vt id aliter se habeat cuius est absolute scientia, sit vt id quod scitur demonstratiua sciẽtia, sit necessarium. Antecedens supponitur ex. 2. cap. ꝛ consequentia est nota, quia idem est, necessarium, ꝛ quod non potest aliter se habere. Addit in conclusione, qõ scitur demonstratiua sciẽtia, ad explicandũ quod dixerat in antecedẽti, absolute scientia, ois em̃ sciẽtia simpliciter est demõstratiua. Rursus: Quicquid scitur demonstratiua scientia est necessariũ: ꝛ demonstratiua scientia est illa quã habemus demonstrationẽ habendo. i. quam acquirimus solũ per demonstrationem, vt cap. 2. dictum est, ergo omnis demonstratio procedit ex necessarijs. Consequentia est nota: quia conclusio necessaria non cõcluditur, tanquã ex propriis causis, nisi ex propositionib⁹ necessarijs. Dixerim, tãquã ex propriis causis, qz necessariũ bene põt syllogizari ex contingentibus ꝛ ex falsis: sequitur nãq;, Oẽ animal est nõ videns, talpa est animal, ergo talpa est non videns: tñ maior illa, etiã si in aliquo casu esset vera, nõ est causa conclusionis: nã quãuis esset falsa, nihilominus

Text.8. conclusio esset vera. ¶In text. 8. [Sumẽdum est igitur] explicatur quid sit dici de omni. Vbi admonendum est primo, q⁹ cum in hac tertia parte intendat Aristot. docere demonstrationem procedere ex necessarijs, vult primo docere necessitatem propositionis in his tribus cõsistere. s. si prędicatum respectu subiecti dicatur de omni, per se, ꝛ vniuersaliter. ¶Secũdo notandũ est, q⁹ duplex est dici de omni. s.

Dici de oĩ prioristicũ ꝛ posterio. prioristicũ ꝛ posteriosticũ. Dici de omni prioristicũ est cũ ẽ pdicatũ ita affirmari de subiecto, vt nihil sit sumere sub illo de quo non affirmetur pdicatũ, siue talis pdicatio contingẽs fuerit, siue necessaria. Mõ dixerim, Dici de omni est propositio vniuersalis affirmatiua, vt aliqui dicunt: qz propositio non est id quod dicitur de omni: sed in illa prędicatũ dicitur de omni. Ut prędicatum huius, omnis homo vigilat, dicitur de omni. Et dicitur prioristicum, qz ad negotiũ libri Prioꝝ, vbi solũ agitur de forma syllogismi, satis est q⁹ pmisse regulent per dici de omni hoc modo: aut per dici de nullo, si fuerit syllogismus negatiuus. i. q⁹ maior extremitas prędicetur de medio in propositione simpliciter affirmatiua vel simpliciter negatiua, vt. 5. lib. Summu. expositum est. Ibi vero, vbi agitur de materia pręmissarũ ex quibus constat demonstratio, aliter consideratur, dici de omni, qõ appellatur posterioristicum. Est nanq; prędicari de omni supposito seu indiuiduo subiecti pro quolibet tẽpore, vt oẽ animal rationale est risibile, omnis hõ est animal rationale. Et hoc est qõ ait Arist. Quod non cuidã ineſt, cuidam non ineſt: nec interdũ cõpetit, interdũ nõ competit. Et si animal dicitur de omni hoie, de quocunq; verũ est dicere q⁹ est hõ, verũ est etiã q⁹ est animal: ꝛ quocunq; tẽpore verum est, q⁹ est homo, verum est etiã q⁹ est animal. At cum ait, in omni linea ineſt punctũ (i. de oi linea prędicatur pũctum) non intelligas in recto. s. q⁹ omnis linea est punctum, sed in obliquo. s. omnis linea cõtinuatur ꝛ terminatur punctis. Et ideo de quocunq; vere dicitur, q⁹ est linea ꝛ in quocunq; tẽpore id dicitur, vere etiã dicitur q⁹ cõtinuatur per puncta. Itaq; vniuersalitas suppositoꝝ, vt notauit Albertus, requiritur propter formam syllogismi: vniuersalitas vero tẽporis, propter necessitatẽ materię demõstrationis. ¶Cum audis, pro quolibet iii diuiduo ꝛ tẽpore, intelligito affirmatiue si subiectũ habet indiuidua ꝛ est in tempore: alias intelligitur proportionabiliter negatiue. i. q⁹ nullum sit indiuiduum subiecti, aut tempus pro quo prędicatum nõ cõpetat: quia in Deo non sunt plura indiuidua nec tempus, ꝛ tñ hę cẽsentur de omni, Deus est purus act⁹, ꝛ similes: qz in eternitate sunt verę. ¶Ex quo sequitur primo, q⁹ non cõuertuntur, dici de omni, ꝛ propõ vniuersalis. Ipsimo: quia dici de omni, vt dictum est, non est conditio propositionis, sed prędicati. Secundo: qz in vniuersali falsa prędicatum nõ dicitur de omni: postquã nõ vere dicitur de subiecto, licet denotetur dici. Quod sufficit vt sit apta pmissa in syllo. dialectico. Et tertio, qz propositio in qua pdicatũ dicitur de omni posterioristice, nõ indiget vt sit formaliter vniuersalis: quia in illis indefinita equinalet vniuersali: tam de omni enim est posterioristice, homo est animal, q⁹ omnis homo est animal, quinimo gratia doctrinę indefinitis nobis vtendũ est in demonstrationibus pro vniuersalibus. ¶Secundo sequitur, q⁹ dici de omni prioristicum est superius ad posterioristicũ. Omne. n. posterioristicũ est posterioristicũ: ꝛ non cõuerso. Hec definiuit hic dici de nullo sicut in prioꝝ: qz loquitur de demonstratione potissima q̃lis est affirmatiua. Potest tñ proportionabiliter definiri dici de nullo. Est. n. prędicatum negari de subiecto pro quolibet eius supposito ꝛ quolibet tẽpore, vt nulla substantia est qualitas, nullus hõ est equus. ¶Probat Arist. suã definitionẽ a signo dicens, q⁹ signũ hoc⁹ videlicet q⁹ tale sit, dici de omni, inde sumitur, q⁹ hoc pacto solem⁹ afferre inficiationes. i. negationes seu instantias, interrogati an tale prędicatum dicatur de omni. Exempli gratia. Interrogatian in his propositionibus, omnis figura habet tres angulos equales duob⁹ rectis, ois hõ vigilat, casu q⁹ sit vera, pdicatũ dicatur de omni: vtrũq; negamus, qz in prima non dicitur de quolibet supposito subiectiꝝ: ꝛ in altera, nõ dicitur pro quolibet tẽpore. ¶In text. 9. [per se autem dicimus] explicat Arist. secundã particulam. s. quid sit prędicatum per se inesse subiecto. Vbi notãdum est primo, q⁹ quãuis propositio ipsa dicatur propositio per se ꝛ per accidens, nihilominus non põt explicari quę propositio sit per se aut per accidens, nisi per ordinẽ ad res significatas. Intelligi em̃ nequit qlis prędicatum vocale aut mentale, per se aut per accidens cõueniat subiecto, nisi quia res

Text.9. Propositio per se.

 signifi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quatuor modi p se.

significata, per se ⁊ nō per aliā causam aut p aliud accidens conuenit subiecto. Et hoc ostendit, q̄ non solum voces prædicantur sed res ipse, vt in prologo prædicamentoꝝ late discussimus. ¶ Secundo notandum est, q̄ Aristot. ponit quatuor modos dicendi p se, in quatuor particulis textus (de quibus etiam meminit. 5. meta. text. 23. Qui quidem modi hac ratione distinguuntur. Hęc propositio, per, apud philosophos dicit oīa quatuor genera causarū: quarū due sunt intrinsecę. s. formalis ⁊ materialis: ⁊ totidē extrinsecę. s. efficiens ⁊ finalis. Primus ergo ⁊ dignissimus modus est vbi ly per, dicit causam formalē: ⁊ quia forma intrinseca rei est eius definitio, sit, vt illa propositio sit in primo modo dicendi per se, cuius prædicatum est de intrinseca ratione. i. definitione subiecti: puta definitio aut pars eius, vt homo est animal, homo est rationalis, hō est animal rationale. Non dixerim, q̄ primus modus dicendi per se sit propositio, vt quidā dicunt: q: cum propō non dicatur. i. prædicet, sed p̄dicatū dicatur de subiecto, illa est impropria loquutio: ⁊ magis proprie dicit q̄ propositio est in tali modo dicendi per se. Pergit vt solet exēpla ponere in mathematicis: triāgulo inquit inest linea ⁊ lineę puncta. Inesse nāq; apud Aristo. idē est, qđ prædicari: non tn intelligit q̄ linea prædicetur de triangulo in recto sed in obliquo, quemadmodum ponitur in eius definitione. Est. n. triāgula figura tribus rectis lineis contēta: ⁊ linea est lōgitudo sine latitudine ⁊ profunditate cui⁹ partes plūctis continuantur ⁊ terminantur. Et ideo dicit, q̄ substantia. i. definitio lineę constat ex punctis, quāuis punctum non sit pars lineę vt diximus in cap. de quantitate. ¶ In secunda particula textus [Et itē] subditur secundus modus. Unde in secūdo modo dicēdi per se est illa propositio, cui⁹ subiectum est in definitione prædicati, vt homo est risibilis, et omnis in qua propria passio prædicatur de subiecto. Accidēs enim proprię definitur per eius subm̄, vt risibilitas est hominis aptitudo ad ridendū. Et hoc est qđ ait: Ea (scilicet prædicata) dicunt secundo modo per se, in quoꝝ ratione quę quid est patefacit (. i. in definitione quidditatiua) sunt ipsa, scilicet subiecta, quibus insunt talia p̄dicata. Subiungit exēpla mathematica, vt lineę rectum ⁊ curuū ineſt, numero vero, par atq; impar. Sunt enim passiones lineę rectū ⁊ curuum: ⁊ passiones numeri par ⁊ impar, ⁊ simplex ⁊ cōpositū. Et ideo subdit Arist. q̄ in definitione hoꝝ. s. par, impar, simplex, ⁊ cōpositum, ponitur numerus. Est em̄ par, numerus in duos equales numeros partibilis: ⁊ impar est numerus qui in duos equales diuidi non potest. Numerus vero simplex, vt questione prima de quātitate dicebam⁹, est ille qui nullo alio numero mensuratur, sed sola vnitate, vt binarius ternarius ⁊c. numerus vero cōpositus est qui alio numero mensuratur, vt nouenarius, qui cōstat ex tribus, quasi ex tribus lateribus equalibus: ⁊ senarius, qui cōstat ex quatuor quatuor. In definitione autē illoꝝ. s. recti ⁊ curui ponitur linea. Rectum em̄ est linea cuius medium non exit ab extremis: ⁊ curuū, est linea cuius medium exit ab extremis. Quocirca huiusmodi propositiones, linea est recta, vel curua, numerus est par ⁊c. sunt in secundo modo dicendi per se. In vltimo exemplo transfert Boetius tanquā passiones figuręq; equilaterum, isosceles, scalenon, quę verba nec sunt in codice Hęcq, nec punctim exprimunt mentem Arist. Hęcce enim nō est nisi, isopleuron, id est equilaterū: quę est passio non solius trianguli, sed oīs figuręrectilineę: ⁊ heteromeces. i. altera parte longius, quę est passio quadrati potius q̄ trianguli. Et ideo nos posuimus exēpla in quadratis. Imo vero ⁊ numeri ipsi possunt esse equilateri, vt nouenarius est triangulus equilaterus: ⁊ senarius, quadratus equilaterus. Sed de speciebꝰ triāguli in capite sequenti. ¶ Ut ergo ad rem reuertamur quantū ex artificio Arist. consicio in isto secundo modo, ly per, dicit causam materialē quę etiam est intrinseca: subiectū. n. tanq̄ causa materialis in qua recipitur passio intrat eius definitionem, vt patet cum dicim⁹, aquilitas est nasi curuitas. Ubi curuitas q̄ est genus contrahitur per nasum, tanquā per differentiam in genere causę materialis, ad esse aquilitatis. ¶ Subiungit Aristot. q̄ ea prædicata quę neutro istorum modorum se habēt. s. q̄ nec prædicatum est de ratione subiecti, nec subiectū de ratione prædicati, cōueniunt subiecto per accidēs, vt animali musico aut albo cōpetit. Mecq; em̄ albū est de definitione animalis, nec̄ animal de definitione albi. ¶ Hinc patet ratio nominis per se, prædicatum em̄ dicitur inesse per se subiecto: q: nō ineſt per accidens vt in subsequentib⁹ perspicacius eluceſcet. ¶ In tertia particula textus [Preterea id p se] subsequit̄ tertius modus. Unde per se tertio modo tm̄ sonat, quantū solitarie. Ut tm̄ valeat, quantum res quę suapte natura per se existit. i. non in alio. Ubi p se solum excludit concomitantiā subiecti. Quemadmodum Socrates ⁊ q̄cunq; substantia dicitur ens per se: accidēs vero, vt ambulare, ⁊ albedo, ens in alio. Et hoc insinuant exēpla Aristo. vbi ait: Ambulare em̄ cū aliud sit q̄ qđ ambulans est: ⁊ itē album, scilicet pro formali vt albedo, aliud etiam sit q̄ res q̄ est alba, supple, non sunt per se, sed entia in alio: substātia vero. i. vniuersalia p̄dicamenti substantię ⁊ quęcunq; hoc aliquid significant. i. individuę substantię, id sunt quod sunt. i. entia sunt per se. Unde cum dicit ea esse per se quę de subiecto nullo dicuntur, non excludit, dici de subiecto, tanq̄ vniuersale de suo inferiori, sed tanq̄ accidens de subiecto: nā vniuersalia substantię sunt entia per se: licet quidditatiue dicātur de suis inferioribus. ¶ Colligitur hinc q̄ sit lata differentia inter tertium modum ⁊ duos precedentes: nā duo priores sunt modi complexoꝝ: tertius vero est modus incōplexoꝝ. Quod est dicere: Duo priores sunt modi prædicādi. s. quibus p̄dicata in propositione dicūtur de subiecto: sed tertius modus potius est modus essendi rerū q̄ prædicādi. Petrus. n. sine ordine ad propositionē dicitur ens per se: ⁊ albū, ens per accidens. ¶ In quarta particula textus [Insuper alio modo] subsequitur tandem quartus modus p se. Unde in quarto mō dicendi p se est propositio in qua prædicat effectus de sua propria causa, vt iugulatus interiit. Jugulatio em̄ p se est causa mortis. Et iste modus opponitur effectui per accidens. i. qui forte contingit causę non per se intēdenti talē effectū, vt eū me ambulāte corruerat ambulatio em̄ non est per se causa corruptionis. Aut si dicas, ędificator thesaurū inuenit, sed ędificator ędificat, est per se. Patuit ergo duo modi sunt p se p̄dicādi: tertius vero, per se essendi: ⁊ quart⁹, per se causandi. ¶ Sed est notandū, q̄ nihil vetat secundum ⁊ tertium modū aliqn̄ coincidere. Subiectum em̄ per definitionē est causa passionis: obiq; homo est risibilis, quę est in secundo modo, est etiā in quarto, vt insinuat Albertus. Aut, quo vertius dicamus, hęc est in quarto mō, oē animal rationale est risibile, cuius subm̄ exprimit causam p se prædicati. ¶ In textu. 10. [Quę igitur in hīce] applicat Arist. quinq; modos per se ad vsum demōstrandi. De quo sunt varię opiniones. Atqui rēpimo obseurā fecit ⁊ varia trā slatio Boetij quam doctores sequuntur: Quę sic habet,

Numerus par, ipar: simplex, cō positus.

Sedꝰ modus per se.

Tertius modus.

Quartus modus.

Tex. 10. Applicatio modoꝝ p se ad demōstrationem.

habet, quę ergo dicuntur in simpliciter scibilib⁹ p se ſe sunt, sicut ineſſe p̄dicatib⁹, aut ineſſe propter ipsa, q̄ verba preterq̄ q̄ vix sunt intelligibilia, sensum Aristotele ad verum non referunt. S. Thomas glossat hoc mō: In demonstratione vbi passio cōcluditur de subiecto (quę conclusiones sunt simpliciter scibiles) cōclusio est in secūdo modo per se, ⁊ item in quarto: q: subiectū est per se causa passionis. Et ita glossat, aut ineſſe ꝓpter ipsa. Et per ꝯs existimat q̄ in simpliciter scibilibus soli secundus, ⁊ quartus modus, deseruiūt demōstrationi quātū ad cōclusionē. Themisti⁹ vero ⁊ Linconiēsis cōtra cēsent solos duos primos modos deseruire demōstrationi: eo q̄ sunt modi prædicādi qui ꝓstituūt propōnes intrinsece necessarias: quales requirunt ad demōstrationē. Albertus ⁊ alij putant oēs modos deseruire demōstrationi: vt late est videre apud Paulū. ¶ At vero ne nos opinionum turba cōfundat, prima propō sit. In demōstratione vbi passio concluditur de subiecto per eius definitionem, cōueniunt primus, secundus ⁊ quartus modus dicēdi p se. In hac em̄ demōstratione, oē alal rōnale est disciplinabile: oīs hō est alal rationale: ergo oīs hō est disciplinabilis, cōclusio est in secūdo mō, ⁊ minor in primo, ⁊ maior in quarto: mā definitio subiecti est prima ⁊ per se causa passionis. Propositio est S. Tho. lec. 13. Et pręterea ambę premisse sunt etiā per se causę cōclusionis, qđ pertinet ad quartū modū. Attamē Arist. vt litera Hęcq ⁊ trāslatio Argyropyli testatur, solū fecit mentionē de primo ⁊ secūdo modo, cū ait: Quę igit̄ in hisce quę sub scientiam simpliciter cadūt (. i. vbi passio per definitionē demōstrat de subiecto) per se dicunt, vel eo pacto vt sint in p̄dicatis subiecta. i. vt subiecta sint in definitione prædicati, qđ contingit in secūdo modo in quo est cōclusio, vel eo rursus vt ipsa (. s. prædicata) sint in subiectis. i. in definitione subiectoꝝ (qđ contingit in primo modo, in quo est minor) hęc inquit ⁊ p se ⁊ necessario sunt. ¶ Secūda propositio. Ubi secunda passio demonstrat de subiecto per primā passionē, vt omne admiratiuū est risibile, oīs hō est admiratiuus, ergo oīs hō est risibilis: cōclusio ⁊ minor sunt in secundo mō: maior vero in ūrto. ¶ Tertia propō. Ubi definitio materialis demōstratur de definito, per definitionē formalem aut per finalē, cōclusio ⁊ minor sunt in primo mō, ⁊ maior est in ūrto. Exēpli gratia. Quicūq; vindictā appetit accensionē sanguinis patit circa cor: irat⁹ vindictā appetit: ergo iratus accensionē patitur circa cor. Cōclusio ⁊ minor sunt in primo modo: q: in cōclusione p̄dicat definitio materialis, ⁊ in minori definitio formalis de subiecto: sed maior est in quarto: q: definitio formalis est causa formalis definitionis materialis. Eodē modo si dicas, oīs syllogism⁹ qui facit scire cōstat ex veris, ⁊ notioribꝰ causis conclusionis: oīs demonstratio est syllogismus faciens scire: ergo oīs demonstratio cōstat ex veris ⁊c. vbi demōstratur definitio materialis per finalē. ¶ Hic ad notato, q̄ quartus modus per se itatis nō solū constituitur in causis efficientibus: sed etiā in causis finalibus ⁊ formalib⁹, vt patet in maioribus harū demōstrationum. Imo etiam in causis materialibus: hęc enim est per se quarto modo, ędificiū constructū ex parietib⁹ ⁊ tecto est pulchrū, vbi subm̄ est causa materialis p̄dicati. ¶ Tertius vero modus dicēdi p se (fateor) nō video qđ seruiat demōstrationi: cū non sit modus prædicandi, sed essendi rerū, vt incōplexe significātur. Ut positus est vt numerarētur oēs modi per se. Vel forte ad denotandū, q̄ omnes demonstrationes q̄ fiunt in alijs nouem prædicamentis, q̄ sunt entia in alio, reducuntur aut quodāmodo sustinentur in reb⁹ prædicamenti substantię, tanq̄ in primis subiectis quę sunt p se tertio modo. ¶ Probat cōsequēter Arist. q̄ hmōi propositiones per se sunt necessarię. Ubi notandum est, q̄ propria passio aut est simplex accidens quod conuertitur cū subiecto, vt risibile cum homine. Et de istis nō est dubiū quin faciant propoūtiones necessarias. Attamē est alia passio quę ipsa simplex non cōuertitur cū subiecto, sed disiunctum ex illa ⁊ suo opposito aut suis oppositis, vt rectum non cōuertitur cum linea, sed rectum vel curuū, nec par cōuertitur cū numero, sed par vel impar. Et probat, q̄ iste in quibus totū disiunctū prædicat sint necessarię, vt omnis numerus est par vel impar. Aut. n. q̄ hęc oīa habēt se tanq̄ cōtraria, aut priuatiue opposita, aut cōtradictoria in eodē genere. Quod est dicere: Quāuis de aliquo ente puta de albedine neget vtrunq; s. rectū ⁊ curuū ⁊ par vel impar, quia nō sunt passiones qualitatis, tn indeterminato genere. s. quātitatis negatiuō potest vtrunq;, vt puta in linea vel in numero. Curuū em̄ idē est quod nō rectū in linea. i. linea nō recta: ⁊ par, idem est qđ non impar in numero, vbi sequit. i. vbi ex hoc qđ non sit impar sequitur esse parem. Et hoc est qđ dicit q̄ opponūtur sicut contradictio, aut priuatio in eodē gne. Sicut ęgrū idem est quod animal non sanū. Unde oīs linea aut est recta aut non est recta, quia de quolibet verū est idē affirmari aut negari, si non est recta, cū sit apta nata esse recta, sequitur q̄ est curua. Et hoc mō proceditur in alijs diuisectis. Omnis em̄ nasus est rectus vel simus vel aquilus. Aut. n. est rectus aut non est rectus: si non est rectus, aut est cauus, ⁊ tunc est simus: aut nō est cauus. Si ergo nec est rectus nec cauus, sequit̄ q̄ sit gibbosus, qđ est, aquilus. ¶ In textu. 11. [vniuersaliter autem] exponit tertiū terminū propositū in principio capituli. s. quid sit vniuersale, seu vniuersaliter dici. Ad cuius literę intelligentiā notādum est hos tres terminos, Dici de omni, ⁊ per se, ⁊ vniuersaliter se habere tanq̄ superi⁹ ⁊ inferius. Oē. n. vniuersale est per se, ⁊ non conuerso: atq; omne per se est de oi, ⁊ nō ecōuerso. Exempli gratia: omne aial est color: atum, oīs cygnus est albus, omnis cornus est niger, sunt de omni, etiā posteriorib⁹ licet: q: prædicatū conuenit cuicunq; supposito subiecti pro quolibet tēpore, saltē naturaliter: tn̄ non sunt p se, q: ni gredo nō est de intrinseca rōne cornī, nec albedo de intrinseca ratione cygni. Imo nec sunt propię passiones vt in prædicabilibus cap. de accidente ostēdimus. Item in hac, omnis hō est sensibilis, prædicatū dicitur de omni, ⁊ per se, sed nō vniuersaliter. ¶ Ubi notato secōo, q̄ prædicatū dici vniuersaliter de subiecto non est prædicari tāquā vnum ex quinq; vniuersalibus: nec sufficit vt conueniat cuicunq; supposito subiecti: sed est q̄ conueniat subiecto per se primo: At, licet sensibile conueniat homini per se (q: si accipiatur vt differentia cōstitutiua animalis, est in definitione hominis: ⁊ si accipiatur tanq̄ passio animalis, est mediata passio hominis) tn̄ non conuenit homini per se primo. s. per hoiem, sed per animal: nā hō in quantū animal est sensibilis. ¶ Quod si arguas hoiem ⁊ aial formaliter idē esse: q: hō formaliter est animal, vt. q. 3. sup prolog. Porphy. expositū reliquimus. Rīdetur, q̄ illa distinctio rationis sufficit vt prædicatū qđ conuenit homini rōne superioris, vicat cōuenire per aliud. Itaq; cōuenire per se opponitur huic qđ est per accidēs (per se. n. connenit qđ est de ratione alterius, vel de cuius ratione est aliud) sed, per se primo, opponitur huic qđ est, q̄ aliud. Et quo vno verbo dicamus, prædicatum conuenire vniuersaliter requirit mutuā cōuertentiā:

Propria passio duplex.

Tex. 11.

Dici vniuersaliter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt.s.tale prædicatum omni ꝛ soli subiecto cõueniat: aut saltẽ sit proximũ genꝰ propriq speciei: vt homo est aiai. ¶ Quo fit vt dici de omni, dicat respectũ pdicati (vt.s. de oibus dicatur) ꝛ dici per se notat respectũ ad ipsam naturã subiecti, vt.s. pdicatũ sit de definitione subiecti aut vice versa. Sed dici per se primo, qđ est vniuersaliter, dicit negationẽ prioris. i. q conueniat huic non per aliud cui primo conuenit.

¶ Per hęc ergo quę dicta sunt totꝰ tex. xi. splẽdet. Ponit. n. primo Arist. definitionẽ vniuersalis prędicati dicẽs: Vniuersaliter id cõpetere, qđ de omni dicitur, ꝛ p se, atq; hoc plane quo ipsum est. Quod Boetius vertit [secundum quod ipsum] De omni, ad excludendum hanc, omnis cygnus est albus. Eo quod ipsum. i. sit quantum tale, ad excludendũ hãc, homo est sensibilis. ¶ Quod si arguas. Homo inquãtum homo est sensibilis: ergo homo eo quod est ipse, ꝛ secundũ quod est ipse, est sensibilis: nam inquãtũ, ꝛ secundũ quod, idem sunt. Respondetur, q homo inquantum homo est sensibilis, est equiuoca. Si em intelligatur q secundũ suam totam ꝛ adęquatã naturam est sensibilis, falsum est: quia tunc soli homini hoc conueniret. Si autem intelligatur, q fm aliquã partẽ suę definitionis. i. inquãtũ est animal, est sensibilis, id cõceditur: sed hoc non sufficit vt prędicatum per se primo cõueniat ei. Qđ est puenire secundũ qđ est hõ. Et hoc est notandum ne quis decipiat credẽs idẽ esse, per se, ꝛ eo qđ ipsum, aut fm qđ est ipsum. Quo fit vt neq; sit idẽ de oi ꝛ vniuersaliter dici. ¶ Infert mox Arist. dicẽs, Patet igit ea ne cessario reb⁹ inesse, q vniuersaliter cõpetunt. Ac si diceret, Patet ex dictis propõnes illas esse simpliciter necessarias, in quib⁹ prędicata dicunt de oi, p se, ꝛ vniuersaliter. Ad hoc. n. propositũ exposuit hos tres terminos, vt ostẽderet naturã propõnis necessarię in his consistere: quę ad vsum pertinet demõstrãdi. ¶ Et sequitur in textu: Atq; per se ꝛ hoc quo ipsum est (id est fm qđ ipsum, vt vertit Boetius) eadem esse dico. Quod glossat S. Tho. dicens, idẽ esse per se ꝛ fm quod ipsum. De quo a nonnullis reprehenditur. Nam tunc, vt dicit, nugatio esset dicere per se, ꝛ secundũ, seu inquãtũ ipsum. At vero nescio cur reprehendit de hoc S. Tho. potius q̃ Aristot. qui idem dicit. Sensus ergo est: non q sint omnino idem sicut homo ꝛ homo, sed sicut superius ꝛ inferius: quẽadmodũ dicim⁹, idẽ esse hominẽ ꝛ animal, qz eo qđ ipsum addit supra, p se. Unde subiũgit Aristo. veluti lineę p se pũctũ inest, rectũve: ea nãq; ratione qua linea est linea, cõstat ex pũctis, qđ pertinet ad primũ modũ dicẽdi per se, ꝛ est recta vel curua: qđ pertinet ad secundũ modum. Et qz hęc prędicata cõueniunt illi conuertibiliter: fit, vt conueniãt ꝛ per se, ꝛ secundũ qđ ipsum. Et eodem modo habere tres angulos equales duobus rectis puenit triãgulo per se primo. Subdit tñ q tunc quippiã vniuersaliter inest. i. secundũ qđ ipsum, cũ de quocunq; supposito subiecti dicit, ꝛ primo cõuenit tali subiecto. Defectu primi hęc non est per se, figura habet tres angulos equales duobus rectis: qz id non cõuenit cuicũq; figurę: puta quadrangulo. Et defectu secundę particulę hęc non est per se, isosceles. i. triãgulus duoꝝ tñi laterũ equalium habet tres ꝛc. qz licet conueniat omni, non tñ primo. Sed primo cõuenit triangulo, ꝛ per triangulum conuenit isoscelisicut, sensibile, primo cõuenit animali, ꝛ per animal homini. ¶ Cõcludit tandẽ Arist. q demõstratio ppter quid ꝛ potissima debet fieri ex talib⁹ propositionibus necessarijs, quarũ prędicata per se primo conueniunt subiectis. Quare non debet prius demonstrari habere tres angulos de isoscele, sed de triangulo. s. omnis figura rectilinea trium angulorũ habet tres angulos ꝛc. omnis triangulus est figura rectilinea ꝛc. ergo. Nam si subsumas, omnis isosceles ꝛc. nec minor nec cõclusio erit per se primo. Eadem autem passio demonstrabit de isoscele per triãgulum hoc modo, ois triangulus habet tres angulos ꝛc. ois isosceles est triãgulus: ergõ. Veluti si dicas, q passio aialis primo debet demõstrari de aiali p suã definitionẽ, ꝛ deinde p aial de suis speciebus. De figura aũt demõstrabit habere tres angulos cũ les ꝛc. nõ vniuersaliter (vt ait Arist.) sz particulariter hoc modo: Ois triangulus habet tres angulos ꝛc. quędã figura est triãgulus, ergo. ¶ Qua luce sic oculate inspicias, clarescit quẽadmodũ demonstratio debet oriri ex immediatis. i. ex propositionib⁹ in quib⁹ inter pdicatũ ꝛ subm nihil mediet. Idẽ. n. est pdicatũ esse immediatũ subiecti, ꝛ p se primo cõuenire illi. Et idẽ est seruandũ in passionibus secũdis, vt.s. primo demonstrẽt de prima per definitionem ipsius primę passionis, ꝛ postea demonstretur de subiecto per primã passionẽ, vt omne animal qđ cognito effectu ignorat causam est risibile: oẽ aial admiratiuũ est hmõi: ergo omne animal admiratiuum est risibile. Et postmodũ, omne animal admiratiuum est risibile: omnis homo est aial admiratiuum: ergo. Minor vero (vtpote in qua prima passio prędicatur de subiecto) demõstrabitur per definitionẽ subiecti. Dicitur admiratio causa risus ad hunc sensum, q risus nõ prouenit nisi ex repentino gaudio ꝛ repentinũ est aut cuius causam ignorамus, aut quod aliquã affert nouitatem, vt in facetijs, aut qđ subito occurrit. Quę quidẽ nobis accidere non possent, si simul oia sicuti angeli cognosceremus. Causa risus.

De deceptione circa vniuersale. CAP. V.

Text. xij. OPORTET autem non latêre errorem persæpe fieri, & non esse id quod ostenditur primum vniuersale, quemadmodùm esse videatur. Decipimur autem hac deceptione, cùm aut præter singulare, vel singularia nihil est, quod accipiatur superius: aut est quidem, sed nomine caret in diuersis specie rebus: aut est in parte totũ id de quo demonstratur. Parti nanque accõmodabitur quidem demonstratio, & de qualibet erit: attamen non erit huius primi vniuersaliter demonstratio: ac huiusce primi quatenus primum est demonstrationem dico, cùm est primi vniuersaliter. ¶ Si igitur quispiam ostenderit rectas duas lineas non concurrere, inter quas eadem in parte sunt anguli recti, ex recta linea secante illas oborti: huius ex eo demõstratio propriè videbitur esse, quia sic in omnibus angulis rectis est, verum non est: quippe cùm id fiat non ex eo, quia sic sint illi anguli duobus rectis æqui, sed ex eo quia quouis modo duobus æqui sint rectis.

Tex. xiij. ¶ Et si nullus alius esset triãgulus q̃ isce

isce, qui duorum æqualium laterum est, huic vt duorum est æqualium laterũ, angulos æquos duobus rectis habere competere videatur. Et similitudo rationum mutato ordine numeris vt numeri, lineis, vt lineæ, solidis vt solida, temporibus deniq; vt tempora sunt, competere videtur, quemadmodùm seorsum olim ostendebatur: quod tamen vna demonstratione de omnibus demonstrari potest: sed quia non sunt quippiã vnum hęc omnia nomine certo vocatum, numeri inquam, longitudines, tempora, solidaq;, atq; differunt inter se specie, ideo seorsum sumebantur: nunc autem vniuersaliter hoc demonstratur. Non enim hisce, vel vt lineæ sunt, vel vt numeri, sed vt hoc quod quidem vniuersaliter his inesse cunctis supponitur competit. ¶ Quocirca si quis vnumquemq; triangulũ, eum inquã, qui ex æqualibus omnibus, & eum qui ex omnibus inæqualibus & item eũ qui è duobus æqualibus lateribus constat, aut vna, aut alia seorsum

demonstratione, tres æquos duobus rectis habere ostenderit: nondum is profectò triangulum scit duobus rectis æquales habere, nisi eo sciendi modo, quem ipsi more suo sophistæ profitentur, neq; de triangulo vniuersaliter id præcipit, & si nullus alius præter istos triangulus est: nõ enim id istis vt trianguli sunt, nec omni triangulo ratione formæ, sed numeri inesse cognouit. Tametsi nullus triangulus est, quem ipse non Tex. xiiij. æquos duobus rectis tres habere sciat. ¶ Quando igitur non scit vniuersaliter, & quando simpliciter scit, manifestum est. Enimuerò si eadem esset trianguli ratio, & duorum æqualium laterum trianguli, cæterorumq; triangulorum demonstratio, aut cuiq;, aut omnibus æquè sine vllo discrimine accommodaretur, vt patet. Cùm verò nõ sit eadem, sed diuersa, tresq; anguli duobus rectis æquales, hoc cuique competere quo quisque triangulus est, non scit isce simpliciter qui dicto modo demõstrat. ¶ Patet autem, vtrũ illi cõpetat vt triangulus est, an vt duorũ æqualium laterum: & quando per hunc competit primum, & cuius est vniuersaliter demonstratio. Nam ei competit vt tale est, cui cæteris sublatis competit primo: veluti laterum duorum æqualium æneo triangulo, competent anguli duobus rectis æquales: at ære sublato, vt non sit æneus, etiam competent. Et item laterum æqualitate duorum sublata, vt nõ sit duorum æqualium laterum: at non competent sublata figura, vel termino: sed non primis ipsis sublatis. Quo igitur primo sublato non competent, triangulo: per hunc enim & cæteris competunt, & huius est vniuersaliter demonstratio.

POstq̃ superiori capite definitum est quid sit prędicatũ per se primo dici de subiecto (quod est vniuersaliter dici) in hoc quinto id perspicatius exponit Arist. docens quemadmodum errare cõtingit demonstrando tanquã vniuersale id quod non est vniuersale, ꝛ quomodo sint eiusmodi errores cauendi. Atqui secundũ diuisionem Commẽtatoris tres numero sunt in hoc capite textus. In primo, qui est ordine duodecimus, proponit primũ Aristo. q tripliciter cõtingit deceptio in assignatione vniuersalis: ꝛ cõtinuo in secunda parti cula subnectit exemplũ tertij erroris. Ait ergo, q contingit deceptio in assignatione vniuersalis: aut quãdo passio quę per se primo cõuenit superiori, assignatur inferiori aut singulari ipsius, eo q̃ præter illã speciẽ aut singularia quibus assignatur nõ sunt plura, vt si solis hoibus existentibus in mundo, sensibile demõstraretur de illis. Aut ex eo q̃ licet sint plures species aut singularia: nõ tamẽ est impositũ nomẽ cõmune illius generis, vt si generi animalis nõ esset impositũ vnũ nomẽ cõe: ꝛ hac de causa, sensibile, demõstraretur seorsum de hoibus ꝛ de equis, ꝛ de aliis speciebus. Tertius modus sedm S. Tho. et quosdã alios est, quando id de quo passio demõstratur, tanq̃ per se primo se habet ad id de quo vere demonstratur tanq̃ totũ ad partẽ. Ita em legendũ est, ꝛ nõ sicut mendosi codices habẽt [ad id qđ demõstratur.] Et si, aptũ natũ videre, q quod nõ cõuenit oi animali (qz non cõuenit talpę nec catulo ante nonũ diẽ) demõstretur de animali: quod se habet vt totũ, (.s. vt vniuersale genus) ad illas species quibus vere cõuenit. ¶ At vero q̃uis verissimũ sit (vt ait S. Th.) q qui hoc tertio modo demõstraret deciperet: tamẽ literę Græce ꝛ trãslationi Argyropyli, quę certissima est, nõ vr hic tertius modus q̃drare. Sed versio Boetij quę prorsus inintelligibilis est in hac parte, causa fuit alijs hallucinãdi, vt Albertus testatur. Imo profecto (nisi vitio chalcographorũ id detur) trãslatio quę circũfertur sub nõe Seuerini Boetij, indigna passim videtur tanto authore: Adeo vt sint qui putẽt alterius esse indocti hois. ¶ Sensus ergo deceptionis tertij modi est: Quãdo propria passio quę per se primo conuenit alicui rationi aut definitioni vniuersali, attribuitur alicui particulari quę licet secundũ rem cõuertatur cũ superiori, tamẽ secundũ rationẽ est inferior ꝛ pars eius. Exemplũ subiungit Arist. ibi, si igitur quispiã. ꝛc. Ubi adnotandũ est, q lineę parallelę sunt lineę equaliter distãtes. Quarũ propria passio est q nunq̃ versus quamcunq; partẽ cõcurrent, licet in infinitũ protrahantur. Definiuntur tamẽ adequata definitione hoc modo a mathematicis: Lineę parallelę sunt quę quomodocunq; a recta linea incidantur, siue perpendiculariter siue trãsuersaliter cadẽte, cõstituunt cũ illa ex eadẽ parte duos angulos, aut rectos aut duobus rectis equales. Si enim eadat perpẽdiculariter, vt in hac figura, anguli sunt formaliter recti: quales sunt. a. et. b. Si vero linea cadat transuersaliter, vt in hac secũda, tunc sunt equales duobus rectis: quia quanũ demptum est de. a, additũ est. b: vt geometrę demõstrant. Si ergo qs demõstrauerit hoc mõ:

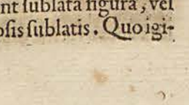

Tres decem ptiones circa vniuersale.

Translatio Boetij.

Lineę parallelę.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Omnes duę lineę rectę inter quas in eadem parte sunt anguli recti ex recta linea perpendiculari secante illas obortі, id est resultantes nunq̃ concurrent: lineę parallelę sunt eiusmodi: ergo. ꝛc. huiusmodi, inquit, demonstratio videbitur quidē esse propria, eo q̃ maior est de omni ꝛ per se (omnes enim lineę quę tales angulos rectos faciunt nunq̃ cōcurrent: q̃ omnes tales sunt parallelę) tamē verū non est. i. demōstratio nō est propria: [quippe cū id fiat] id est lineas non concurrere contingat [nō ex eo] id est nō ex illa particulari ratiōe, q̃ tales lineę faciūt angulos illo particulari modo rectos, vt apparet in prima figura: sed ex eo q̃ quouis modo faciūt equales duobus rectis, sine linea cadat perpendiculariter, siue transuersaliter: q̃ hęc est adęquata definitio parallelarū. Et ideo hoc modo assumendū erat in maiori. Et ita intelligitur q̃ prędcesserat in textu [aut est in parte totū id de quo demonstratur.] Vocat enim partē illud vnū membrū disiunctiuę definitionis, ꝛ totū illā definitionē vniuersalē adęquatā parallelarū: ꝛ q̃ secundū rem totū disiunctū ꝛ quęlibet pars cōuertuntur, dicit totū est in parte. Quare secundū rem idē esset accipere pro medio quamcunq̃ illarū partiū definitionis. Et ideo subiungit [parti quidē accōmodabitur demonstratio, ꝛ de qualibet erit]. i. quęcunq̃ pars sumatur pro medio, pro cedet demonstratio. Sed tamē nunq̃ maior erit per se primo nisi assumatur tota ꝛ adęquata parallelarū definitio. ¶ In textu. 13. [Et si nullus alius] sequitur exemplū primi modi deceptionis. Si enim indt in mūdo nullus esset triāgulus nisi isosceles: ꝛ ideo aliquis de illo demonstraret, habere tres angulos equales duobus rectis, esset deceptio: quia passio illa licet cōueniat omni isoscelі, tamē non cōuenit illi per se primo, sed triangulo. Quemadmodū esto nulla esset species animalis pręter hominē, nihilominꝰ, sensibile, nō cōueniret per se primo homini. Themistius ꝛ alij antiqui ponūt exemplum de sole ꝛ luna. Esto enim nō sit nisi vnus sol aut vna luna, nihil tamē debet demonstrari de sole tanquā de hoc indiuiduo: vt si demōstretur q̃ sol est maior tota terra debet demōstrari tanquā de spē: itaq̃ si essent plures soles haberēt eandē proprietatē. ¶ In secūda particula textus: [Et similitudo rationū] ponit exemplū secundi modi, puta quādo passio generis attribuit speciebus propterea q̃ nō est nomē impositū generi: vt si animal nō esset nomē impositū, ꝛ ideo sensibile demōstraret seorsum de hoie ꝛ de equo, talis cōclusio nō esset per se primo. Aut si forte canibus ꝛ lupis est aliquod cōe genus per quod illę spēs ꝓprie differūt ab alijs speciebus animaliū, ꝛ eo q̃ tale genus nō est nominatū, passiones illius seorsum demōstrarentur de canibus ꝛ de lupis. ¶ Et vero pro exēplo Arist. notandū est, q̃ proportio est habitudo inter duos numeros: vt dupla inter q̃tuor ꝛ duo. Proportionalitas vero est proportio inter duas proportiones. Quę si sit cōiuncta cōtingit in tribus terminis: vt qualis est proportio duorū ad quatuor, talis est quatuor ad octo. Si vero sit diuisa, contingit in quatuor terminis: vt qualis est proportio duorū ad tria, talis est quatuor ad sex. Et inter hos terminos permutata proportio dicitur quādo permutantur termini hoc modo: Sicut duo ad tria, ita quatuor ad sex (q̃ vtrobiq̃ est sesquialtera) ergo sicut duo ad quatuor, ita tria ad sex: q̃ vtrobiq̃ est dupla. Et iste modus arguēdi cōuenit lineis, corporibus, numeris, ꝛ temporibus, quę sunt species quantitatis. Cum ergo permutatim proportionari demōstrant Geometra de lineis: ꝛ Arithmeticus, de numeris: ꝛ philosophus, de solidis. ſ. de corporibus ꝛ de tempo

Tex. 13.

Proportionalitas.

ribus, nō faciūt propositiones per se primo: q̃ illā passio cōmunis oībus demōstratur de singulis speciebus. Id autē fit, quia nō est nomē impositū cōmune quod significet illa oīa in quantū sunt proportionalia. ¶ Sed cōtra. Quantitas est nomē cōmune ad oīa illa: ergo de quātitate posset in cōmuni fieri talis demōstratio. Quidā respōdent, q̃ nō omni quantitati cōuenit permutatim proportionari: q̃ nō conuenit orationi. Sed certe hoc falsum est, quia oratio vt est de prędicamēto quātitatis dicit longū ꝛ breue, inter quę potest esse proportio. Et ideo secundo respōdet S. Tho. q̃ quātitates in quantū sunt permutatim proportionabiles nō habent nomē cōmunem proportionari nō solū dicit quantitatē: sed habitudinē inter quātitates. ¶ Subiungit tandem aliud exemplū quod est sicut corollariū. ſ. Si quis de speciebus trianguli, quę sunt, equilaterus, Hęcce isopleuros, ꝛ omniū laterū inequaliū, Hęcce scalenos, ꝛ duorū laterū equaliū, qui Hęcce dicitur isosceles nō isocheles, vt vulgo transfertur. Enimuero scelos idē est quod crus, ꝛ isos equalis: vnde expuncta prima. ſ. isosceles, idē est quod triangulus equalium cruriū. i. duorū laterū equaliū: q̃ crura in hoie sunt duo. Si quis, inquit, de huiusmodi speciebus vnica demōstratione aut pluribus demōstrauerit, habere tres angulos equales duobus rectis, peccabit in assignatione vniuersalis: quia talis passio nō cōuenit per se primo speciebus, sed generi, puta triangulo. Unica demōstratione id fiet si minor extremitas sit copulatū illarū specierū: vt si quis dicat, oīs figura rectilinea trium angulorū habet tres angulos. ꝛc. equilaterus ꝛ isosceles ꝛ scalenos est figura rectilinea. ꝛc. ergo equilaterus ꝛ isosceles ꝛ scalenos habēt tres angulos equales duobus rectis. Hęc enim cōclusio nō magis est per se primo, q̃z si seorsum copulatiue eadē passio prędicaretur de singulis speciebus. Concludit ergo, q̃ qui ita scit, solū scit sophistico modo: quia licet sciat omnē triangulū habere tres angulos, id tamē solū scit ratione numeri. i. q̃ numerauit singulas species: nō tamē demonstrauit de illis secundū rationē cōmunem triāguli cui primo cōuenit illa passio. ¶ In textu. 14. [Quando igitur] cōcludit ex dictis manifestū esse quādo quis nō scit vniuersaliter ꝛ quādo scit vniuersaliter ꝛ simpliciter. Et assignat rationē proximi dicti. Si enim inquit eadē esset ratio. i. definitio triāguli in cōmuni ꝛ definitio singularū specierū aut omniū simul, tunc qui sciret de singulis speciebus passionē triangulі, simpliciter sciret: cū tamē non sit eadē, qui scit de speciebus passiones triāguli, nō scit simpliciter: q̃ talis passio non cōuenit per se primo speciebus. ¶ In secunda tandē particula textus subiungit documentū, quo facile quis dignoscat, quādo prędicatū aliquod per se primo cōueni, ꝛ subiecto. Et est tale. Quādo prędicatū taliter cōuenit alicui subiecto, vt demptis ꝛ circūscriptis quibuscunq̃ alijs, adhuc cōuenit illi, ꝛ illo dempto nō cōuenit alteri, tale prędicatū cōuenit per se primo, ꝛ per ꝺſe vniuersaliter tali subiecto. Exempli gratia. In hac, triāgulus habet tres angulos equales duobus rectis, prędicatū per se primo cōuenit subiecto: q̃ licet illud prędicatū cōueniat isosceli, ꝛ isoscelі eneo (. i. ex ere cōposito) nihilominus quāuis nullum sit ex his nec sit angulus isoscelis, adhuc triāgulus habebit tres angulos. ꝛc. Et quāuis figurę, quę est genꝰs trianguli, ꝛ termino. i. lineis terminatis, ex quibus cōponitur figura, cōueniat habere tres angulos equales duobus rectis, hoc conuenit ratione trianguli: nam dempto triangulo, nulla figura habebit tres angulos equales duobus rectis. Itaq̃ habere tres angulos equales

Tex. 14.

Species trianguli.

Isosceles.

Documentum.

les duobus rectis, tam inferiori speciei q̃z superiori generi conuenit ratione trianguli: ꝛ per cōsequens, per se primo ꝛ vniuersaliter conuenit triangulo.

Quæstio tertia.

Vtrùm modos dicēdi per se probè tradiderit Aristoteles.

Parte negatiua contra definitionē huius quod est, dici de oī, arguitur primo. In his propositionibus, omne animal rationale est risibile, oīs homo est animal, oīs homo est risibilis, ꝛ similibus, prędicatū dicitur de omni posterioristice, quādoquidē ex illis cōficit demōstratio potissima: ꝛ tamē illis nō cōuenit definitio: ergo illa nō est bona. Probat minor: q̃ prędicatū cōuenire q̃ quolibet tpe (vt super textū adnotauimus) est propositionē simpliciter esse necessariā, ꝛ tamē istę nō sunt simpliciter necessarię: q̃z supernaturaliter possunt esse. ſ. primo videtur fuisse falsę ante mūdi creationē q̃n subiecta nō supponebāt. ¶ Et cōfirmatur primo argumentū. Istę propositiones, sol oritur ꝛ occidit, sol ꝛ luna quolibet mense coeunt ꝛ opponūtur, ꝛ id genus alię sunt in quibus prędicatū dicit de oī posterioristice: equialēt enī vniuersalibus ꝛ censentur in materia necessaria ꝛ ꝑpetuę veritatis in philosophia naturali: ꝛ tñ prędicata nō cōueniunt subō pro quolibet tēpore: ergo. ¶ Et cōfirmatur secundo. Has propositiones, auster cōgregat nubes ꝺſs Zquilo dissipat: in vere arua florēt, in hyeme cōgelantur rines, censent philosophi esse tales quarū prędicata dicunt de oī, siquidē pertinēt ad scientiā naturalē q̃ ꝓprie (vt dictū est) iudicat esse scięntia: ꝛ tamē prędicata nō semp cōueniunt subiectis quippe quę nōnunquā deficiāt: ergo definitio Aristo. nō est bona. ¶ Secūdo principaliter cōtra primū modū dicēdi ꝑ se arguit. Si oīs propositio in qua definitio aut pars definitionis prędicat de definito esset in primo modo, sequeret q̃ istę propositiones, risibile est homo, simus est nasus pressus, ꝛ omnes ille in quib⁹ subiectū prędicat de sua passione, essent in primo modo, vt pote in quibus prędicatū est de definitione subiecti, q̃ vt in secō modo dictū est subiectū ponit in definitione passionis: cōsequens tamē est falsum, cum ille sint indirecte: ergo definitio Arist. nō est bona. ¶ Et cōfirmamus argumentū eodē modo arguēdo cōtra secundū modū dicēdi per se. Sequeret enī has esse in secō modo, aial est homo, aial est rationale: linea est recta, triāgulus est equilaterus, ꝛ similes: nēpe in quibus subiectū est de definitione prędicati: q̃z sint de oī: si enī illas vniuersales effeceris, falsę tunc erūt. ¶ Tertio principaliter ad idē arguit. Sequeretur ex definitione primi modi oēs prędicationes in quibus definitio, aut pars definitionis superioris generis prędicat de specie aut de indiuiduo esse in primo modo per se: vt homo est substātia aiata sensibilis, albedo est qualitas, Petrus est corpore, ꝛ similes. ¶ Et cōfirmatur argumentū si similiter arguatur cōtra secundū modū. Pariter nanq̃ sequit ex illo illas propositiones esse in secundo modo in quibus passiones superiorū prędicantur de inferioribus, vt homo est sensibilis, Petrus est risibilis, ꝛ similes. Consequens tamē vtrunq̃ est falsum: nam propositio per se videtur eadē esse quę ꝓpositio immediata: ꝛ tamē ꝓpositiones istę omnes sunt media

tę: q̃z nec animatū nec sensibile cōuenit hoī nisi per aial, nec corporeū cōuenit Petro nisi per corpus, quod est genus remotissimum: nec q̃z risibile cōuenit illi nisi per hominē. ¶ Quarto principaliter cōtra secundū modū arguit, subiectū nō est de definitione prędicatę passionis: ergo hac ratione passio nō prędicatur de subiecto in secō modo per se. Probat ans. Propria passio est quoddā accidēs de genere qualitatis: ergo definit quidditatiue per proprium genus, ꝛ intrinsecā differentiā (sicuti albedo. v. g. definitur esse color. a. ꝛ linea est lōgitudo quātitatis sine latitudine) ꝛ per ꝺſis propria passio nō definit per suū subiectū. ¶ Et cōfir. Proprium accipit. 4. modis vt in prędicabilibus monstrātum est, sed proprium tribus primis modis nō facit prędicationē per se: ergo nulla restat ratio cur proprium quarto modo faciat talē prędicationē. Probat minor: nā proprium primo modo nō facit propositionē de omni: q̃z cōuenit soli, sed nō oī, vt hoi cōuenit esse medicū. Et proprium secō modo nō definitur per eius subiectū, q̃z nō cōuenit soli, vt bipes nō definit q̃ sit homo habēs duos pedes, sed aīal duorū pedū. Et proprium tertio modo, vt canescere, nō cōuenit semp: ꝛ per ꝺſis nō facit propositionē de oī posterioristice. ¶ Quinto principaliter contra vtrūq̃ modū arguit. Non solū ꝓpositiones in ḡbus definitio aut pars definitionis prędicatur de definiꝛ sunt in primo modo dicendi per se, nec illę tantū in quibus subiectū est de definitione prędicati sunt in secō modo: ergo definitiones sunt nulle. Probat ans. Propositiones in quibus vna definitio prędicatur de alia, vt cū hoc syllogismus facies scire est ille qui cōstat ex reflexis ꝛ notionibus. ꝛc. ꝛ propositiones in quibus differētia superioris prędicat de differentia inferioris, vt rationale est sensibile, ꝛ ille in quibus differētia prędicatur de definitione. Et multę alię sunt in primo modo dicendi per se: q̃z in his oībus prędicatū est de intrinseca ratione subiecti: ꝛ tamē in illis nō prędicatur definitio aut pars definitionis de suo definito. Istę propositiones in quibus vna passio prędicatur de alia, vt visibile est sensibile, disciplinabile est risibile, sunt in secundo modo, aut in quibus passio rei vnius prędicamēti prędicatur de re alterius, vt cœlū est circulare, terra est rotunda, sunt in secundo modo: q̃z istę omnes sunt prędicationes proprij, ꝛ tamē subiectum in illis nō est de definitione prędicati. Terra enim nō ponitur in definitione circularis aut rotundi: sed quātitas. ſ. lineę aut superficies: ergo definitiones sunt insufficientes. ¶ Sexto cōtra quartū modū arguitur. Propositiones quarti modi sunt simpliciter propositiones accidentales, ergo male connumerantur inter modos dicendi per se. Antecedēs patet de istis, medicus sanat, ędificator ędificat, quę cū sint in quarto modo dicendi per se, sunt nihilominus accidentales ꝛ simpliciter cōtingentes. ¶ Et id cōfirmatur ex illa propositione quam Arist. asseruit statim post secundum modū, videlicet, q̃ propositio in qua nec prędicatum est de ratione subiecti, nec subiectū de ratione prędicati est per accidens: tales vero sunt istę assumptę, quia nec ędificatio definitur per ędificatorem nec sanatio per medicum: sed vtrobiq̃ per terminum. Est enim ędificatio factio ędificij, ꝛ sanatio productio sanitatis, sicut calefactio motus ad calorem. ¶ Et septimo demum arguitur. Quatuor isti modi dicendi per se eo introducti sunt ab Aristotele vt sub illis comprehenderet omnes propositiones necessarias: sed sunt multę propositiones necessarię quę non comprehenduntur sub illis, vt conditionales, si Petrus disputat, Petrus loquitur: ꝛ propositiones de prēterito ad quarum oppositā nō

tam improverbium obij.

est po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

est potentia. Et ille in quibus prædicatur accidens de subiecto a quo nō est separabile ratione materiæ, vt omne animal est coloratū, omnis coruus est niger, quę nō sunt in secundo modo, cū nō sint prædicationes propriæ: & per cōsequens in nullo sunt modo. Et ille item in quibus superius concretū accidentale prædicatur de inferiori, vt, omne album est coloratum, quicquid currit mouetur, quę videntur accidentales postquam prædicata sunt accidentia, et tamen sunt necessariæ: ergo numerus ille quaternarius est insufficiens. ¶ In contrarium est autoritas Aristot.

Ad primū argumentum.

¶ Ad quæstionem respōsio est

affirmatiua. Vnde ad primum argumentū multi ex Nominalibus huius temporis respōdent, q̄ ille propositiones, omne animal rationale est risibile, oīs homo est animal. &c. vt faciant sensum necessarium & sint de omni, debent accipi vt copula absoluatur a tempore vt faciant sensum diuisum de possibili, puta omne animal rationale possibiliter est risibile. &c. ¶ At vero profecto Arist. nunquam hoc somniauit. Primo, q̄ nunquā visus est facere demonstrationē ex modalibus: & tamen si huiusmodi propositiones de inesse credidisset facere sensum modalē, & potius vsus fuisset modalibus in demōstratione quā propositionibus de inesse. ¶ Præterea, q̄ si propositiones demonstrationū deberēt accipi in sensu modali, impertinēs esset vt extrema haberēt se in materia naturali an in materia cōtingenti: nā tam necessaria est, oīs homo est albus, quam, oīs homo est risibilis, & tamē nunquā Arist. nec aliquis philosophus fecit demonstrationē in materia cōtingenti. ¶ Et postremo arguitur. Demōstratio est syllogismus cuius præmisse reddunt causam necessariā cōclusionis: sed in hoc syllogismo, omne animal rationale est risibile, oīs homo est animal rationale: ergo oīs homo est risibilis, præmisse reddunt propriā causam & necessariā cōclusionis: ergo in illis vt iacent prædicata dicuntur de omni posteriori sticе, & per cōsequens censendę sunt simpliciter necessariæ. ¶ Vnde dicendum est, vt. 2. lib. Summularū exposuimus, q̄ in eiusmodi propositionibus extrema supponunt naturaliter. Quod est dicere: Quando prædicatum est de intrinseca ratione subiecti, verbum non restringit extrema vt existant in ordine ad suum tempus: sed denotat simplicē cōnexionē extremorū. Et ideo quādo dico, oīs homo est aīal, aut oīs homo est risibilis, sensus est q̄ natura hois est esse aīal, aut esse risibile. Quod certe erat verū ante creationē mundi. ¶ Et hoc docēt verba Arist. in tex. 8. vbi nō explicat necessitatē harū propositionū per necessitatē rerū significatarū p. extrema (nā homo res cōtingens est) sed dicit esse necessarias propter necessariā connexionē extremorū. s. q̄ cuncq; & de q̄cunq; verū sit dicere, hoc est hō, verū erit dicere, & id esse aīal. ¶ Ad ambas cōfirmationes essent forte q̄ negassent propositiones illic assumptas, nō esse sufficiēter necessarias vt in illis p̄dicata dicanē de oī: nēpe q̄ nō semp sunt verę: & dicerent cōsequenter q̄ de illis in actu. s. sol oritur, sol & luna cōiunguntur, nō est scientia: sed de illis de possibili, sol potest oriri, planetę possunt coniungi. &c. ¶ At vero iuxta doctrinā Arist. & oīm philosophorū aliter respondendum est: videlicet, q̄ oīs propositio quę est apta ad aliquā scientiā: quę propriē est scientia, est subindē necessaria & de omni. Et re vera nō solū de aptitudine motus & coniunctionū planetarū, sed de actu ipso est scientia. Primo, q̄ philosophi nō solū sciunt q̄ planetę sunt apti taliter moueri aut coniungi: sed q̄ certis temporibus

Confirmatio

Ad confir.

coniungūtur. Et præterea quia si ille propositiones scibiles facerēt tantū sensum de aptitudine, eadem ratione hęc esset scibilis, oīs homo est albus: vt pote cuius sensus esset, oīs homo est aptus habere albedinē, quę est necessaria. ¶ Dicendū ergo est, q̄ sicut inter scięntias nō obstātę q̄ sint proprię scięntię, sunt gradus certitudinis & euidentię: & inter propositiones necessarias & de omni sunt gradus. Qui possunt hic distingui tres, in primo gradu sunt propositiones ita necessarię vt per nullā potentiā possint deficere, vt propositiones mathematicę & illę quę sumuntur in argumēto. Deus eīm nequit facere quin triāgulus habeat tres angulos equales duobus rectis, & homo sit risibilis. i. nō potest facere quin talis sit natura rerū. In secundo gradu sunt propositiones quę licet nō pro quolibet tēpore sint verę, tamē sunt semper & indefectibiliter verę temporibus suis a natura statutis: vt propositiones primę cōfirmationis. s. sol oritur & occidit, & similes. In tertio gradu sunt propositiones secundę cōfirmationis: in quibus licet prædicata nec semper insint subiectis nec simpliciter indefectibiliter suis tēporibus insunt, tamē vt plurimū & regulariter euenit vt signi ficāt & rarissime deficiūt, vt cāpi in vere florescūt. &c. Et ita glossanda est illa particula [Nec q̄ quod interdum competit: et interdum non competit] sed semper, videlicet, aut simpliciter, aut suis temporibus, aut regulariter.

Inter propositiones necessarias sunt gradꝰ.

Nota.

Ad secundum principale.

¶ Circa materiā secundi princi

palis Paulus Venetus, modū forte antiquorū sequutus, dupliciter, inquit, propositio ponitur in ali quo modo dicēdi per se. Uno modo propriè & directe, & alio modo reductiue. Directe & propriè in primo modo solū ponūtur propositiones in quibus definitio aut pars definitionis prædicatur de definito. Reductiue autē ponūtur cōuertentes illarū, vt animal est homo, rationale est homo, quia iste per conuersionē reducuntur ad propositiones primi modi. Eadē ratione in secundo modo ponūtur directe propositiones in quibus passio prædicatur de subiecto: sed reductiue ponūtur earū cōuertentes eadē ratione, vt risibile est homo, simus est nasus. ¶ At vero quāuis disputatio sit de noīe, tamē forte melius est dicere, q̄ propositiones indirectę nō sunt in aliquo modo dicendi per se. Omnes nanq; propositiones q̄ sunt per se sunt aptę ad demonstrationē: & tamē ex indirectis propositionibus nō cōficitur demōstratio. ¶ Et præterea Paulus & eius comites nō soluūt argumentū: quo probatur illā, aīal est homo, quā reductiue ipsi ponūt in primo modo, directe pertinere ad secundū: & illā, risibile est homo, quā ipsi reductiue ponūt in secundo, directe pertinere ad primū: q̄ in prima subiectū est de definitione prædicati, et in hac, prædicatū de definitionē subiecti. ¶ Meoteris et ergo facile respōdent dictas propositiones nō esse per se: q̄ sunt indirecte. Attamē quāuis ita sit. s. nullā indirectā esse per se, videtur tamē petitio principij negare illas esse directas: nā diceret quis forte, q̄ postquā in hac, risibile est homo, prædicatū ponitur in definitione subiecti, prædicatū cōsequenter se habet vt forma subiecti (nam definitio est forma definiti) quod sufficit ad prædicationē directā. Ité restaret difficultas cur in abstracto, simitas est nasi de pressio, est in primo modo per se: & in cōcreto, simus est nasus pressus, nō est in primo modo: siquidē vtro bicq; prædicatur definitio de definito. ¶ Dicendū est ergo ad argumentū principale, q̄ in primo modo solum ponitur propositio, in qua prædicatur definitio aut pars definitionis de definito: dum modo prædicetur

tur sub illa forma qua res definitur secundū exigentiam suę proprię naturę. Atqui differentia est inter substantiā & accidentia, q̄ natura substantię, eo q̄ per se existit, est definire in cōcreto: natura vero accidentis, (eo q̄ est in alio,) definitur in abstracto: in cuius definitione ponitur subiectū tanquā quid extrinsecū a quo tale accidens dependet. Exēpli gratia. Homo est animal rationale, cuius definitionis quelibet pars prædicatur de definito in primo modo. Ité triāgulus est figura tribus lineis rectis cōtenta, vbi linea eodē modo prædicatur in obliquo de triangulo. Similitas vero, cum sit accidens, debet in abstracto definiri: & ideo hęc est in primo modo, similitas est nasi depressio, vbi nasus in obliquo prædicat de similitate. Et cū dicimus, simus est nasus pressus, nō definitur similitas secundū exigentiā suę naturę: sed secundū exigentiā talis significationis. s. in concreto: quapropter prædicatio sit indirecta, & per cōsequens nō est simpliciter in primo modo. Misi velis dicere, q̄ secundū quid est in primo modo: quod est quæstio de nomine. Eodē modo, risibilitas est hominis aptitudo ad ridendū, est in primo modo dicēdi per se: sed, risibile est homo aptus ad ridendū, nō est simpliciter in illo, quia est indirecta. ¶ Pari ratione respondetur ad confirmationē q̄ ille, animal est homo, rationale est homo, nō sunt in secundo modo: q̄ sunt indirecte. Unde quādo Arist. inquit propositionē cuius subiectū est in definitione prædicati esse in secundo modo, loquitur formaliter de subiecto quod. s. vere est subiectū respectu prædicati. Modo genus aut differētia nō est subiectū respectu speciei, sed potius se habet vt forma: & species se habet vt subiectū respectu illorū. ¶ Et præterea, aīal est homo, nō est per se, sed quodā modo per accidēs. Xeci dit eīm quodā modo animali esse hominē: cū sit aliquod aīal quod nō est homo. Non diximus q̄ homo est accidēs nominaliter: quia nō significat rem quę est accidēs, sed participialiter: quia quodā modo accidit animali. ¶ Eodem modo, linea est recta, numerus est par, & similes, nō sunt propriè in secundo modo: q̄ subiectū est superius quā prædicatum: & ideo nō sunt de omni (nō enim omnis linea est recta,) sed istę sunt per se in secundo modo, oīs linea est recta vel curua, oīs numerus est par vel impar. Et ita intelligēdus est Arist. nō enim sentit q̄ quelibet pars dissuncti seorsum per se prædicetur de subiecto, sed totū dissunctū. Qua de causa probauit q̄ non quelibet pars, sed totum dissunctū necessario prædicatur de subiecto. Eadē ratione istę non sunt propriè per se in secundo modo, animal est risibile, triangulus est equilaterus: quia nō sunt de omni: sed istę, triangulus est equilaterus vel isosceles vel scalenon.

Hec ista est per se in primo modo, animal est rationale, sed ista forsan est per se in primo modo, omne animal est rationale vel irrationale, postquā est de omni, & quelibet pars prædicati est de intrinseca ratione alicuius speciei subiecti, quibus speciebus subiectum, scilicet, animal, per se competit.

mum genus aut propria differentia aut adęquata passio prædicatur de proprio definito, tunc idē esset propositio per se, & immediata, & per cōsequens idē esset per se, & per se primo, seu secundū quod ipsum. Quod expresse est contra Arist. qui postq̄ distinxit modos per se, adiecit tanquam tertiam conditionē vniuersalis prædicati quod conueniret subiecto per se primo, id est, non per aliud. Unde ad argumentū conceditur, propositiones illic assumptas simpliciter & propriè esse per se. Ad quod, vt diximus, satis est vt prædicata conueniant subiectis non per accidens. Hec obstat q̄ conueniant per aliud medium. Et consequenter negamus q̄ idem sit propositio per se & propositio immediata. Fatemur tamen q̄ propositio immediata, & per se primo, cōuertuntur, id est, cuius prædicatum conuenit subiecto nec per accidens nec per aliud. ¶ De illis singularibus, Petrus est rationalis, aut risibilis, restaret nōnullum dubium, quia non videntur simpliciter necessariæ: postquam singularia non sunt res necessariæ. Nihilominus quia natura est definitio indiuidui non est alia quam natura speciei, existimo in illis singularibus extrema supponere naturaliter, & per consequens esse necessarias: perinde vt sunt ille, homo est rationalis, homo est risibilis. Unde in istis impertinens est quod extrema significent res corruptibiles: sed satis q̄ connexio extremorum sit necessaria, id est, q̄ subiectum non possit intelligi esse sine prædicato vt dictum est in tex. 8.

Proposi tiones singulares per se.

Ad quartū.

¶ Pro solutione quarti princi-

palis notandum est, hanc esse differentiam inter accidentia communia & proprias passiones, quod accidentia communia, quia nullum sibi vendicāt proprium subiectum quod peculiariter denominent, solum definiuntur per genus, proprium, & differentiā intrinsecam, vt argumentum probat. Albedo enim licet soli corpori mixto conueniat: tamen nec conuenit omni, nec habet certum subiectum. s. animal aut lignum. &c. At vero propria passio semper denominat certum subiectum, vt similitas, subiectū propriū habet nasum, remotū hominē: & hinc fit vt definiatur per subiectū. Similitas enim est quędā depressio in naso. Itaq; illud genus, depressio, non cōtrahitur ad esse similitatis nisi per hoc quod est nasi. Et pariter risibile, quia denominat proprium subiectū, puta hominē, definitur per illud. Nihil tamen forte vetat, si huiusmodi passiones quatenus qualitates sunt, habeant aliquas intrinsecas differentias per quas possint definiri: sed sunt nobis ignotę.

Ad cōfirmationē facile quis posset respōdere, solū propriū quarto modo facere prædicationē per se. Placet nihilominus distinctio Pauli Veneti, qui, propositiones, inquit, tripliciter sunt in secundo modo dicendi per se. Aut per se itate solius prædicari (quales cōstituit proprium primo modo,) aut per seitate solius subiecti (quales cōstituit proprium secundo modo,) aut per seitate simul vtriusq; (quales facit propriā tertio & quarto modo.) Exēpli gra. Hęc, hō est habilis ad artē medicā, cuius prædicatū est proprium primo mō, est per se, per seitate solius prædicati: nā habilitas hęc per se vepēdet ab hoīe: quippe cui soli cōpetere potest: sed nō est per se per seitate subiecti: q̄ potest esse homo qui sit inhabilis ad talē artē. Idem dici potest de oībus his in quibus passio speciei prædicatur de superiori gñe: vt aīal est risibile, triāgulus est equilaterus, linea est recta, numerus est par, & similes. Hęc vero, homo est bipes, cuius prædicatū est proprium secundo modo, est per se per seitate subiecti: q̄ hō per se habet vt sit bipes: sed nō per seitate prædicati: nā bipes

Ad confir.

Per se tripliciter.

Ad tertiū.

¶ Ad tertium principale sunt

etiam qui dicunt, illas propositiones in quibus genera mediata aut differentię superiorum prædicantur de speciebus & de individuis esse in primo modo: non quidem primario, sed secundario: & pariter illas in quibus passiones generum prædicantur de speciebus esse in secundo modo secundario. ¶ Contra istos de nomine non disputauerim: dum modo, vt necessarium est, concedant propositiones eiusmodi simpliciter & propriè esse per se. Nam si non concedāt esse per se nisi propositiones in quibus proprium

potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest esse sine homine, vt in pauone: sed, homo est risibilis, est per se, perseitate vtriusq;. Et omnes iste perseitates suo modo sufficiunt ad demõstrationes. Hęc vero, homo canescit, vt dicat aptitudinẽ, cuius prędicatũ est propriũ tertio modo: potest etiã cõcedi in secundo modo dicẽdi per se: q; talis aptitudo semper inest subiecto, licet nõ pro semper quantũ ad actũ. Quod sufficit vt sit de oi posterioristice. Attamẽ, homo est medicus, medicus sanat, hõ canescit, vt dicat actũ, accidentales sunt, licet secunda ꝛ tertia pertineant ad quartum modum dicendi per se.

Ad quintũ ¶ Ad quintũ respõdetur, quòd Arist. nõ dicit solas ꝓpositiones esse in ꝓmo modo, in quibus prędicat definitio aut pars definitionis de definito: sed illas oẽs in quibus prędicatũ est de ratione subiecti. Vnde illa in qua vna definitio prędicat de alia est etiã in primo modo: q; est apta ad demõstrationẽ. Et pariter illa in q̃ differẽtia prędicat de definitione. Illa vero in qua differẽtia superioris prędicat de differẽtia inferioris, licet nõ sit ita apta ad demõstrationẽ, censeri potest in primo modo, saltẽ secundarie: q; differẽtia superioris est de intrinseca ratione differẽtię inferioris: licet nõ sit per se primo, sed mediate duplici mediatione. Sensibile nãq; (vt sit differẽtia) cõuenit p se primo animali: ꝛ animal, per se primo hoi, cui etiã per se primo cõuenit rationale: ꝛ hac ratione hęc est per se medíate, rationale est sensibile. ¶ Pari ratione illa in qua passio superioris prędicat de passione inferioris erit in 2do mõ. Vbi vero passio prędicat de definitione subiecti aut de definitione alterius passionis, est in quarto modo, vt super textũ decimũ adnotauimus: q; subiectũ tunc explicat causam prędicati. Sed iste, coelũ est circulare, terra est rotunda, possunt appellari per se, perseitate solius subiecti: vt prędicationes propriũ secũdo modo: nã terra per se habet vt sit rotũda, ꝛ coelũ vt sit circulare: licet circulare, per se nõ habeat esse in coelo: sed est passio quãtitatis in quacũq; sit materia. ¶ Nec obstat rem vnius prędicamẽti per se prędicari de re alterius, nõ solũ in 2do modo, vbi passio est de prędicamẽto qualitatis ꝛ subiectũ de prędicamẽto substantię: sed etiam primo modo: nam linea prędicatur per se in obliquo de triangulo tanq̃ pars definitionis eius vt victum est: licet linea sit in prędicamento quantitatis, triangulus vero in prędicamento qualitatis.

Ad sextũ. ¶ Ad sextũ argumentũ doctores negãt has propositiones, medicus sanat, ędificator ędificat. esse in quarto modo per se: q; sunt simpliciter accidẽtales: sed ille in quibus prędicatũ dicit aptitudinẽ, sunt (inquiũt) in quarto modo, vt medicus est potẽs sanare, ꝛ ędificator ędificare. Quod si quis in contrariũ arguat, has potius esse in 2do modo dicẽdi per se: potentia enim sanandi est ꝓpria passio medici ꝛ artis: Respondet dñs Caietanus, q; dis propositio quarti modi est etiam secundi modi. Nempe quatenus dicit perseitatẽ causę, est quarti modi: ꝛ quatenus dicit perseitatẽ prędicationis, est secundi modi. Et cõsequenter ad confirmationẽ respõdet, q; Aristo. co dixit propositionẽ quę nõ est in primo vel secundo modo esse per accidẽs, q; ꝓpositio quarti modi est etiã in secundo: alias sequit, inquit, ex dictis Aristotelis ꝓpositionẽ quarti modi esse per accidẽs: quod est repugnantia. ¶ Cõtra hãc tã glossam sunt mihi argumenta. Primũ q; expresse Aristo. ponit in quarto modo nõ quidẽ aptitudines sed actuales effectus. s. iugulatus interijt, ꝛ per accidẽs ponit, si me ambulãte cozuscat: ergo cadẽ ratiõe, medicus sanat, ędificato: ędificat. est in quarto modo. Itẽ q; ad quartũ modũ per se, impertinẽs est q; sit prędicatio, nec ne: sed satis est q; sit effectus qui per se sequitur ex tali causa. Effectus, inquã, et nõ aptitudo ad effectũ. ¶ Et postremo arguitur: q; esi ille propositiones in quibus aptitudo ad opus prędicatur de subiecto sint manifeste in secundo modo, nõ erat necesse propter illas addere quartũ modũ. ¶ Dicendũ est igitur aliter sub aliorũ censura, q; accidẽtale dicitur dupliciter. Vno modo vt opponitur modo per se prędicandi: ꝛ alio modo vt opponit modo per se causandi. Et propositio quarti modi est accidentalis primo modo: q; prędicatũ nõ est de intrinseca ratiõe subiecti, sed est per se perseitate causandi: q; effectus designatus per prędicatum, per se sequitur ex causa significata per subiectũ. Et hęc est expressa sentẽtia Arist. qui statim post primos duos modos excluſit oẽs alias ꝓpositiones a ratione per se pdicandi: denotãs, q; quartus modus nõ facit propositionem per se prędicandi, sed per se causandi. ¶ Et ideo tam argumento quam confirmationi concedimus id quod intendunt probare, scilicet, q; propositiones per se quarto modo sunt per accidens secundo modo: nec aliqua est repugnantia.

Accidẽtale duplicit̃ ter.

¶ Ad septimũ deniq; respõdetur, q; sufficiẽtia modorũ quatuor dicendi per se sumitur hoc modo. Per se aut per accidẽs cõuenit rebus, ꝛ per illas terminis, aut quantum ad esse, aut quantũ ad inesse seu prędicari, aut quantũ ad efficere seu causare. Quantũ ad esse, facit tertiũ modum. Omnis enim substãtia per se existit: sed omne accidẽs existit in alio. Tametsi inter substantias perfectissime sit Deus per se, qui a nulla causa dependet. Deinde intelligentię, quę nõ dependent a materia. Et postremo substantię ꝛ supposita materialia, quę nõ dependent a subiecto inhęrentię sicut accidẽtia. Per se autẽ inhęrendi, ad quod sequitur per se prędicandi, diuiditur in primũ ꝛ secundũ modũ ratione iam explicata. Ac demũ per se causandi pertinet ad quartũ modũ. Qui licet posset distingui in quatuor genera causarũ: id tamẽ erat impertinẽs ꝓposito: quia indifferenter ex oibus causis potest procedere demõstratio, vt in subsequentibus videbimus.

Ad septimum. Sufficiẽtia ☞truor modorum.

¶ Hinc sequitur solutio argumẽti. Respondetur enim q; Arist. non intendit sub his modis cõprehendere omnes ꝓpositiones necessarias, quomodocunq; sint necessarię: sed illas solũ quę sunt necessarię ex intrinseca ratione ꝛ cõnexione extremorũ. s. vbi vnũ extremũ est de intrinseca ratione alterius: aut sequitur intrinsece tanq̃ proprius effectus ex illa causa: nam istę solę sunt aptę ad demonstrationẽ. Et hoc est vnũ ꝛ potissimũ fundamentũ quod cõmendandũ est memorię ad intelligentiã huius lr̃æ. ¶ Sunt tamẽ alię ꝓpositiones necessarię ex suppositione, vt si sol est animal, est sensibilis: aut quia in pręteritũ transiuit veritas, vt Adam fuit: aut in quibus accidens inseparabile prędicatur de subiecto, quod nõ cõuenit ratione formę sed ratione materię, vt omne animal est coloratũ, omnis cozuus est niger, quę nec sunt per se nec pertinent ad demonstrationem: sed solum ad syllogismum dialecticum. Istę vero, omne album est coloratum, quicquid currit mouetur, licet ratione significati materialis subiecti sint accidentales, tamen ratione significati formalis sunt per se ꝛ essentiales: sicut albedo est color, ꝛ cursus est motus. Et hęc, omne corpus mixtum est coloratum, forsan potest haberi tanquam in secundo modo dicendi per se: quia statim ad mixtionem quatuor qualitatum primarum sequitur color.

Propositio necessaria multifariam.

Fundamẽtum.

¶ Quod

Quòd demonstratio est ex necessarijs & per se propositionibus. Cap. vj.

Tex. xv. SI IGITVR DEmõstratiua scientia ex principijs est necessarijs: quod enim quispiam scit, id fieri nequit vt aliter sese habeat. Ea verò quę per sẽ rebus insunt, necessariò competũt. Nam quædam insunt in eorum quibus competunt ratione, quædam in sua res eas habent de quibus dicuntur: quorum alterum oppositorũ insit necesse est, patet ex talibus quibusdam ratiocinationem constare: omne nanq; quod ineſt aut hoc pacto, aut per accidens competit: accidentia verò non sunt necessaria. ¶ Aut igitur ità dicatur, aut hoc principium supponatur, demõstrationem necessariam esse: & si demonstratũ sit quippiam, fieri non posse vt illud sese habeat secùs. Ex necessarijs ergò constare demonstratiuam ratiocinationem oportet. Etenim fit, vt & non demonstrans ratiocinetur ex veris: at aut ex necessarijs quisquam nisi demonstrans ratiocinationem cõficiat, non fit. Id enim ipsum iam demonstrationis proprium est. ¶ Signo etiam illo patet, demonstrationem è necessarijs esse: nã inficiationes aduersus eos qui demonstrare putant, negationem necessitatis inferre nos consueuimus: aut putantes omninò fieri posse quò res aliter sese habeat, aut disputationis causa contendentes. ¶ Ex quibus etiam patet stultos eos esse profectò, qui principia bene sumere putant, si probabilis sit propositio atq; vera, vti sophistæ: scire enim scientiam habere est: non enim ideò propositio principium est, quia probabilis, aut non probabilis est: sed quia prima est ipsius generis, circa quod fit demonstratio. Et Tex. xvij. verum non omne proprium est. ¶ Atq; demonstratiuam ratiocinationem ex necessarijs esse oportere, ex hisce patet: nam si nõ est iste sciens qui non habet eius rationem propter quid est, cuius est demonstratio: atq; fieri potest, vt. a. quidem ipsi. c. necessariò competat: medium autem b. per quod illud est demonstratum, non sit necessario: is planè qui talem ratiocinationem extruxit, non scit propter quid est: quippe cùm illud ob ipsum medium non sit: nam ipsum quidem fieri potest, vt non sit: conclusio autem est necessaria. ¶ Præterea si quis nunc nescit, rationem habens, & saluus re salua est, neq; oblitus est: is neq; priùs sciebat. Quòd si medium nõ est corruptum, fieri verò potest vt corrumpatur, id quod accidit, erit possibile atq; contingens: sed vt is sciat qui sic sese habet, fieri minimè potest. ¶ Cùm igitur conclusio necessaria est, nihil prohibet medium non necessarium esse, per quod fuit probata. Fieri nanq; potest, vt necessarium ex non necessarijs etiam concludatur: perinde atq; fit, vt verum ex falsis concludatur. At cùm medium est necessarium, conclusio quoq; necessaria est: quemadmodùm & ex veris infertur semper conclusio vera: nã tam ipsi. b. quàm. a. b. ipsi. c. necessariò competat: igitur & a. necesse est ipsi competere. c. Verùm fieri nequit, vt cùm cõclusio nõ est necessaria, mediũ necessarij subeat rationem. Insit enim. a. non necessariò ipsi. c: si igitur. a. ipsi. b, &. b. ipsi. c. competere necessariò dixeris: &. a. profectò ipsi. c. competere necessariò concedas oportet. At ipsi competere non eo pacto supponebatur. ¶ Cùm igitur id quod de- Tex. xviij monstratiuè quispiam scit, necessarium oporteat esse, constat per medium quoq; necessariũ demonstrationem eius illum habere oportere. vel nescit illud profectò, aut propter quid necessariò sit, aut quòd sit: sed aut se scire arbitratur quod nescit, si, scilicet, necessarium quod necessarium non est, esse putet: aut nec scire arbitratur: æquo discrimine sanè, siue quod scit aliquid per media: siue cur sit aliquid, per medijs vacantia sciuerit. ¶ Eorum autem quæ non per se, eo quo determinata sunt ea quæ per se competunt modo, accidunt, demonstratiua scientia nõ est: non enim fit, vt necessariò conclusio demonstretur. Fit enim, vt accidens ipsum non insit: de tali nanq; accidente loquor. ¶ Quanquàm fortasse quispiam dubitauit, cuiusnam gratia de his hęc interrogare oportet, si conclusionem esse necesse non est. Nihil enim refert si quispiam quæuis interrogans, deinde cõclusionem dicat. At enim interrogare oportet, non vt per interrogata necessarium quicquam sequatur: sed quia dicere necesse est ei, qui illa dicit, & verè dici, si competant verè.

POstquam in quarto & quinto capitulis, quę sunt prima pars tertij membri principalis huius libri, constitutũ est quę propositiones sunt per se, in quatuor sequentibus capitulis prosequitur Arist. dicere ex qualibus propositionibus constet demonstratio propter quid: quę est secunda pars eiusdẽ membri. ¶ Quocirca cuncta quę in his quatuor capitulis cõtinentur, de sola demonstratione propter quid intelliguntur. ¶ Et intendit principaliter ostendere, q; demonstratio constet ex propositionibus per se ꝛ propriis. At vero quia potissimũ mediũ quo vtitur ad probandũ q; cõstat ex propositionibus per se, est quia constat ex necessarijs, quę eadẽ sunt quę per se, ideo sextũ caput totũ cõsumit probando q; demõstratio sit ex necessarijs. Et secundũ diuisionẽ Commentatoris capitulũ cõ- Tex. 15. tinet quatuor textus. ¶ In primo, q; est ordine quin-

tus

Universidad de Deusto
Biblioteca

tusdecimus,secundū S.Tho.ꝛ fere doctores, intendit Arist. probare hāc conclusionē.s.demōstratio est ex necessarijs,per hoc, quod est ex propositionibus per se.Et ideo secundū S.Tho.legendū est hoc modo:Si igitur est aliqua demōstratiua sciētia, illa fit ex necessarijs.Et Caietanus stomachatur aduersus eos qui hoc nō cōsiderauerunt apud S.Thom.¶At vero nihil authoritati S.Thomę (quā summo eius ingenio ꝛ eruditioni summā oēs vbiq; et debent et deferūt)derogatur, si in re minima hoc adnotetur, ꝙ forte Arist.potius in hoc textu ecōuerso videtur statuere hāc conclusionē.s.Demonstratio est ex propositionibus per se.Quam probat per hoc quod est ex propositionibus necessarijs. ¶Primo,quia hanc principaliter intendit in his quatuor capitulis:ad quam ostendendā premisit quatuor modos per se. ¶Secundo,q; cū infra probet demonstrationē constare ex propositionibus per se,per hoc, ꝙ cōstat ex necessarijs: si modo ꝓbaret ꝙ cōstat ex necessarijs, per hoc ꝙ cōstat ex propositionibus per se,vteretur circulo. Tametsi argumentū hoc aliquo modo soluat S.Tho.¶Et preterea in litera Hzeca, quā fideliter Argyropylus transfert,manifeste videtur Arist.o.facere hunc syllogismū: Omnis demōstratio est ex propositionibus necessarijs,sed propositiones necessarię eędē sunt quę per se:ergo oīs demonstratio est ex propositionibus per se.Nicet illud formet s:b forma cōditionali.Et ideo maior est totū illud, [Si igitur demōstratiua scientia ex principijs est necessarijs.ꝛc.]Et minor est illa, [Ea verō quę per se rebus insunt,necessario cōpetunt.] Quam sic probat. Ea quę necessario cōpetunt, quędā sunt in eorū ratione quibus cōpetunt(ꝛ hęc pertinēt ad primū modū p se:)quędā vero in sua(.s.ratione)includūt eas res (.s.subiecta)de quibus prędicātur. Et hęc pertinēt ad secundū modū per se.Addit[Quorū alterū oppositorū insit necesse est] propter proprias passiones diuunctas.s.par vel impar,rectū vel curuū,quorum alterū de necessitate inest subiecto. Et ita subinfert conclusionē.s.Ex talibus(puta propositionibus per se) cōstare demonstrationē. Confirmat deniq; solas propositiones per se esse necessarias:q; quicquid in est subiecto,aut inest per se aut per accidēs: sed qđ inest per accidēs,nō inest necessario: ergo solę propositiōes per se sunt necessarię. ¶In textu.16.[Aut igitur ita dicatur]reuertitur ad probandū añs.Aut ergo,aut ita dicatur.i.aut habeat pro confesso omnē demonstrationē cōstare ex his quę sunt per se: aut si id negetur,statuatur tanꝝ principiū ad illud probandū,ꝙ oīs demōstratio procedit ex necessarijs:in quo differt demōstrator a dialectico. Fit enim vt nō demonstrans (.s.dialecticus) ratiocinetur ex veris (hoc est licet nē ānt necessaria)tamē demōstrator nō potest nisi ex necessarijs procedere,ꝛ quicunq; procedit ex necessarijs est demōstrator. Et hinc cōfirmatur nō proposuisse supra tanquā conclusionē,demōstrationem esse ex necessarijs,cum modo id statuat tanquā principiū. ¶Et cōfirmat id Arist.in secunda particula textus tali signo,videlicet,ꝙ inficiationes .i.instantias aduersus eos qui nō demōstrant cōsueuimus inferre, negantes ꝙ talis syllogismus sit ex necessarijs. Sive id negemus quia ita credimus, sive disputationis gratia. ¶Unde in tertia particula infert corollariū, dicēs, stultos eos esse qui putant propositiones probabiles ad vtrumlibet esse idonea principia demōstrandi,vti sophistę,quia nō est principiū demonstrationis nisi sit propositio immediata ꝛ prima:saltē in illo genere in quo fit demonstratio. Quod addit propterea, ꝙ nō requiritur vt aliquis vere habeat scientiā ꝙ resoluat demonstratio-

Tex.16.

nes vsq; ad prima principia simpliciter, sed vsq; ad prima infra limites illius scientię: vt primū principiū in geometria est, A quolibet puncto in quodlibet punctū lineā ducere,tametsi illud probet philosophus naturalis per hoc quod inter quęlibet puncta est dare mediū spatium.Et ita cōcludit,ꝙ nō oē verū est propriū:sed verū necessarium ꝛ per se. ¶Sophistas appellat hic,nō sicut in libris elenchorū,illos qui ex falsis apparētibus veris, paralogizātur: sed illos qui ex veris nō necessarijs,putāt se demonstrare,cū nō demōstrent. ¶In textu.17.[Atq; demōstrationem]reuertitur Arist. ad confirmandū illud suppositū principiū.s.omnē demonstrationē procedere ex principijs necessarijs.Quod manifestat duabus rationibus.Prima ex hoc ꝙ cōclusio demōstrationis debet esse necessaria(quod ex supra dictis supponitur) infert premissas esse necessarias, hoc modo:Supponatur,inquit,ꝙ ille nō est vere sciēs nec demōstrans,qui non habet rationē propter quid illius cōclusionis cuius sit demōstratio. Tunc dek ꝙ a.quidē ipsi.c.necessario cōpetat,id est ꝙ hęc cōclusio sit necessaria,Omne.c.est.a:medium autē.b.per quod demōstrat,detur nō esse necessariū, videlicet, ambas,aut alterā istarū nō esse necessarias.s.omne b.est.a,omne.c.est.b,(ex his enim literis semper obseruato apud Aristotelē ꝙ.a.est maior extremitas, b.mediū,c.vero minor extremitas)is inquit qui hāc demonstrationē extruxit,nō scit propter quid conclusionis:quia effectus causę proprię nunquā sequitur nisi posita causa:attamē cū añs est cōtingens ꝛ cōsequens necessariū, potest cōclusio esse vera sine veritate antecedētis: ꝛ per cōsequens antecedens nō est causa cōsequentis. ¶Secunda ratio est in secunda particula textus [Preterea si quis. ꝛc.] ad cuius euidentiā notato quatuor esse in causa, vt qs nunc nō sciat quę antea sciuerit.s.vel quia oblitus est rationis ꝛ mediꝝ per quod sciebat,aut quia sciēs mortuus est,taliter.s.periit,vt nō manserit subiectū scientię(ne arguas ꝙ in anima separata manet scientia,) aut quia obiectū scientię aliter sese habet (vt fit sermo de scientia large,puta si Petro sedente scio ipsum sedere,ipso ambulante periit sciētia)aut si quis obliuiscitur ipsius cōclusionis.Tunc format hāc rationē:Si quis nunc habēs rationē in memoria quam antea habebat,ꝛ saluus.i.viuens,ꝛ re salua.i.obiecto scientię existente,neq; oblitus cōclusionis,nō vere scit:ille profecto neq; prius sciebat (q; nulla est causa quāre nunc nō sciat si antea sciebat) sed ille qui demōstrat conclusionem necessariā per mediū cōtingens,corrupto medio.i.re aliter se habente quam per premissas significatur,nō vere scit: q; premisse sunt falsę: ꝛ ille neq; est mortuus, neq; est corruptū obiectū scientię cōclusionis:neq; est oblitus cōclusionis,neq; rationis,seu mediꝝ:ergo sequitur,ꝙ antea quando premisse cōtingentes erant vere,nō magis sciebat ꝙ modo.In summa intēdit hāc rationē: Qui ex falsis syllogizatur conclusionē necessariā,nō demonstrat neq; scit propter quid:ergo nec ille qui ex veris nō necessarijs procedit.Et hoc est quod dicit,ꝙ impertinēs est cōtingens esse corruptū nec ne.i.ita esse vt per propositionē contingentē significatur nec ne:quia si nō est corruptum potest corrumpi manente cōclusione necessaria vera.Et ideo tandē cōcluditur,ꝙ cōtingens nō est causa cōclusionis necessarię. ¶In tertia particula textus,[Cum igitur cōclusio] subinfert Arist.tres cōclusiones. Prima, Nihil prohibet alicuius syllogismi conclusionē esse necessariā,ꝛ premissas nō esse necessarias:q; necessariū sequitur ex nō necessario, sicut verū ex falso.Nicet ille syllogismus nō erit demon-

Sophistę.

Tex.17.

Quatuor cause corruptionis scientię.

Tres conclusiones.

monstratio. ¶Secunda, Si medium.i.premisse alicuius syllogismi sunt necessarię, cōclusio erit necessaria:nam alias antecedens poterit esse verum ꝛ cōsequens falsum. ¶Tertia, Si conclusio syllogismi non est necessaria,tunc fieri nequit vt premisse sint necessarię.Hęc manifeste sequitur ex secunda. Detur enim ꝙ conclusio non sit necessaria.s.omne.c.est a.tunc infertur contradictio.Si enim premisse,scilicet, omne.b.est.a, et omne.c.est.b, sunt necessarię (vt datur)conclusio erit necessaria(per secundā conclusionem.)Cuius tamē oppositum est datum. ¶In textu.18.[Cum igitur.ꝛc.concludit per modum recapitulationis illud suppositum principium, videlicet ꝙ si demonstratum.i. conclusio demōstrationis est necessaria, necessarium subinde est vt demōstratio procedat per medium.i. premissas necessarias. Alias qui per premissas non necessarias syllogizatur,nec scit propter quid.i.causam a priori conclusionis,nec scit quod est.i.conclusionem esse necessariam.Boetius vertit, Nec quia est. Quod est dicere:Sive quis faciat demonstrationem a priori propter quid, sive ab effectu, nisi ex necessarijs procedat,nescit simpliciter conclusionem:sed aut decipitur arbitrans se scire quod nescit, si putet premissas esse necessarias quę non sunt necessarię:aut si nō putet illas esse necessarias,nec putabit se scire. Sive id sciuerit per media.i. per premissas mediatas demonstrabiles per priora media : sive id sciuerit a media immediata carentia priori medio. Accumulat tot verba vt ostendat in vniuersum nullam esse demonstrationem, nisi quę ex necessarijs procedit. ¶In secunda particula tex.[Eorum autē.ꝛc.] quasi confirmans, Aristoteles conclusionem principaliter intentam.s. ꝙ omnis demonstratio procedit ex propositionibus per se,dicit,ꝙ eorum quę non sunt per se,eo modo quo ea quę sunt per se determinata sunt:sed sunt,sed per accidens, non est scientia nec demonstratio. Et ratio est quia talis propositio per accidens cum non sit necessaria, poterit esse falsa. Subiungit tamen, ꝙ loquitur de accidente quod potest separari.i.quod non est propria passio subiecti,sed potest separari per intellectū a natura subiecti.Nam de propriis passionibus sciētia esse potest: quia faciunt propositiones per se. ¶In tertia particula tex.[Quanquam forte.ꝛc.]mouet ꝛ soluit dubitatiunculam hanc:Si de accidentibus.i.de rebus significatis per propositiones non necessarias non potest esse scientia, cur dialecticus interrogat problemata accidentalia, id est, propositiones contingentes,vt inde conficiat syllogismos.Et aliquando id quod respondens negat arguens concludit, tanquam conclusionem per syllogismum dialecticum. ¶Respondet Arist.ꝙ dialecticus non interrogat respondentem de contingentibus, propterea ꝙ ex illis contendat concludere cōclusiones necessarias: sed quia respondens tenetur consequenter respondere.i.si concessit antecedens tanquam verum, debet concedere consequens propter necessitatē consequentię.Itaq; Aristo.hic vult ostendere differentiam inter dialecticum ꝛ demonstratorem,ꝙ demōstrator vtitur duplici necessitate,scilicet,consequentię et principiorum : et ideo concludit necessariam conclusionem. Dialecticus vero solum vtitur necessitate consequentię vt ostendat quod si aliqua vera concedantur, concedenda sunt ꝛ quę ex illis sequuntur.

Dubitatio

Demonstrationē ex ijs quæ per se sunt & ex perpetuis esse. CAP. VII.

CVM IGITVR EA quæ per se insunt, necessariò circa vnumquodq; competant genus, & vt tale est quodq;, patet demonstrationes ipsas scientiarū effectrices de his esse, quæ per se cōpetunt, & ex talibus extrui atq; constare, accidentia nanq; nō sunt necessaria: quare non fit, vt necessario cōclusio propter quid est sciatur,neq; si semper fit,non autem per se fit:quod ità esse,declarant eæ ratiocinationū, quæ per signa cōficiuntur:id enim quod est per se, nō per se quisquam sciet, neq; propter quid est. Scire autē propter quid est,nihil aliud est, quàm per causam scire: per se ergo tertio medium,& medio primum inesse oportet. ¶Non igitur fieri potest,vt ex alio genere quisquàm in aliud transiens quicquā demonstret:veluti conclusionem geometricam arithmetica demonstratione:tria nanq; sunt, quæ in demonstrationibus insunt: vnū id quod demōstratur inesse:hoc autē est id, quod alicui per se generi cōpetit, aliud dignitates:dignitates autē ea sunt, ex quibus fit demōstratio : tertium est genus ipsum subiectū, cuius affectus accidentiaq; per se demonstratio patefacit. ¶Fieri igitur potest, vt ea quidem sint eadem, è quibus fit demonstratio:at quarum genus diuersum est,vt Arithmeticæ Geometriæq;, in hisce fieri nequit, vt ad quæ magnitudinibus accidunt,Arithmetica demōstratio accōmodetur,nisi sint ipsæ magnitudines numeri:hoc autem vt in quibusdam fieri potest, posteriùs explicabitur. Arithmetica verò demonstratio,semper in se genus id habet, circa quod ipsa versatur : cæteræq; similiter:quare, si transire migrareq; debeat demōstratio, aut idem genus simpliciter,aut aliqua ex parte idem necesse est esse:secùs verò patet fieri nō posse. Ex eodem enim genere ipsa extrema & media,necesse est esse:nam si nō sint per se,accidentia erūt profectò. ¶Quo circà fieri nō potest,quò geometria contrariorū vnam scientiā esse, vel duos cubos cubum esse, demonstret:aut alia quæuis scientia,id quod ad aliam pertinet, nisi in hisce quæ sic inter sese habent, vt altera sub altera collocetur: quo pacto tam ad arithmeticā musica quàm ad geometriā perspectiua se habet. ¶Neq; si quid lineis inest, nō vt lineæ sunt,priorumq; ratione principiorū geometria demonstrat:veluti si pulcherrima linearum sit linea recta: aut si se habeat ad circū-

Tex. xix.

Tex. xx.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferentiam contrario modo: non enim hæc ratio ne proprij generis ipsarum, sed cuiusdam com-
Tex. xxj. munis competunt. ¶Patet autem, si propositiones ex quibus fit ratiocinatio vniuersales sint, ne cessario conclusionem quoque perpetuam esse demonstrationis talis, & demonstrationis omni nō: non est igitur eorum quæ intereunt demonstratio, neque scientia simpliciter, sed tanquàm per accidens: quia nō est ipsius vniuersaliter, sed aliquo in tempore, & quodam etiam modo: atque cùm est conclusio corruptibilis, necesse est alteram propositionem & non vniuersalem & caducam esse: caducam, quoniam est & ipsa conclusio talis, cùm est illa talis: non vniuersalem, quoniam quoddam non erit eorum, quæ subiecti subeunt rationem: quare fieri nequit vniuersaliter ratiocinatio: sed hoc in tempore tantùm.
Tex. xxij. ¶Similiter res sese habet & in definitionibus ipsis: quippe cùm definitio aut principium demonstrationis sit, aut demonstratio positione differens, aut quædam demonstrationis conclusio. ¶Patet etiam, demonstrationes atque scientias eorum quæ sæpe fiunt, vt lunæ defectiones, & huiusmodi rerum, quo quidem sunt tales, hoc esse semper: quo verò non sunt, semper, hoc
Tex. xxiij. esse particulares. ¶Cùm autem pateat fieri non posse: vt quidquā demonstretur, nisi suis quidq; principijs, si id quod demonstratur rei competit non vt est illa, non sanè quippiam scitur, etiā si ex veris & indemonstrabilibus, medioque vacantibus ostendatur. Fit enim vt quippiam perinde ostendatur, atq; Brisō quadrationē ostēdit.

Huiusmodi nanque rationes per cōmune quoddam ostendunt, quod & alij competet: quapropter & ad alias res non propinquas ipsæ rationes accommodantur. Igitur res non vt illa est, sed per accid-ns scitur: non enim & ad aliud genus demonstratio accommodaretur. Tunc autem vnumquodque non per accidens scimus, cùm per id cognitionem cōsequimur, per quod competit, ex principijs illius qua ratione est illud: velut cum duobus rectis æquales habere, ei scimus competere, cui per se competit ipsum ex principijs. Quare si illud competit ei per se cui competit, medium necesse est in eadem esse propinquitate. ¶Quòd si non sit ità, at perinde erit, atque cùm musica per arithmeticam demonstratur. Atque talia demonstrantur quidem similiter, differentia tamen est. Nam ipsum quidem esse ad aliam scientiam attinet. Subiectum enim genus diuersum est: ipsum autem propter quid, superioris nimirum est, cuius per se sunt ipsi affectus. Quare patet ex hisce fieri non posse, vt demonstretur quicquam, nisi ex suis quidque principijs: sed horum principia habent commune. ¶Quòd si id constat, patet fieri non posse quisquam propriorum principiorum vt demonstrationem exhibeat. Erunt enim illa omnium principia, & ipsorum scientia domina omnium erit. Etenim is scit magis, qui superioribus ex causis scit: sc. enim tum ex prioribus, cùm ijs è causis scit, quæ non effectus subeunt rationem: quare si magis scit, & maximè: & si est illa scientia, magis profectò maximeq; scientia est. ¶Demonstratio verò ad aliud genus non accommodatur, nisi eo modo quo tam ad demonstrationem facultatis machinarum extruendarum, vel ad perspectiuas geometricæ, quàm ad musicam arithmeticæ demonstrationes accommodantur, vt diximus.
¶At verò difficile admodùm sese percipere est quempiam, si sciat nec ne. Est enim difficile cognoscere, si ex principijs vnius cuiusque sciamus nec ne: quod quidem est scire. Putamus autem sæpenumero scire, si ex veris quibusdam primisve ratiocinationem habemus. Id verò non est ità, sed oportet ipsis primis esse propinqua.

Tex. 19. **ONstituto iam & comprobato illo principio q. s. demonstratio propter quid procedit ex necessarijs, in capite hoc septimo Arist. primo repetit et corroborat conclusionē primo propositā. s. q. ois demōstratio est ex propositionibus per se: moxq; adiungit secundā. s. q. ois demōstratio ꝓcedit ex propꝫijs, ꝫ deinde tertiā q. ꝓcedit ex perpetuis. Atq; in partitione Cōmentatoris sunt in hoc capite textus quinq;. In primo quē est ordine decimusnonus, resumitur cōclusio, q. ois demōstratio est ex propositionib⁹ per se. Quod ꝓbat ex præmisso principio: q. demōstratio est ex necessarijs: sed ea quę per se cōpetunt in vnoquoq; genere, ꝫ vt tale est quodcūq;, sunt necessaria: ergo demonstratio est ex his quę sunt per se. Addit [vt tale est quodcūq;] q. hoi in quantū homo necessariū est esse risibilē. ꝛc. Accidētia autē nō necessario insunt subiectis: ꝫ ideo de propositionibus cōtingentibus significātibus huiusmodi accidētia nulla est scientia. Hic dubitāt quomodo supra ostensum est demōstrationē esse necessariorū, q. est eorū quę sunt per se: ꝫ hic circulariter esse eorū quę sunt per se, q. est necessariorū. Sed nobis nullū est dubiū, quippe qui credimus idē demonstrasse in textu quintodecimo quod repetit modo.** Tex. 19. 1. Conclu. 2. Conclu.

¶Subdit autē [Mecp si semper sit, si nō per se sit, cadit sub scientia.] Quod dupliciter exponit. Uno modo, q. licet sint propositiones necessarię: vt ois cygnus est albus, ois cornus est niger, oē animal est colorati: tū q. prędicata nō sunt propria passiones: ꝫ per ꝫis nō sunt per se, sit vt nec sint propositiones scibiles. Sed o modo propius ad literā. Quāuis præmisse necessario cōcludant aliquā cōclusionē, si nō sunt per se nō faciūt propriā scientiā. Ut manifeste patet vbi est demonstratio a signo et non per causam. Ut si quis demonstrauerit, omne mixtum ex elementis esse corruptibile (exemplum est S. Tho.) eo q. omne tale experimur antiquari et senescere, manifestū est quicqd senescit esse corruptibile, tamē causa per se corruptibilitatis nō est illa: sed cōpositio ex cōtrarijs. Et ideo qui hoc modo per signū demōstrat nō scit propter quid. Concludit ergo Arist. q. vt cōclusio simpliciter sciatur, debet tertio mediū, ꝫ medio primū per se inesse. i. debet esse per se tā minor propositio in qua medium prędicatur de tertio. s. de minori extremitate, q. maior in qua primum. i. maior extremitas prędicatur de medio.

Tex. 20. ¶In textu. 20. [Non igitur fieri] accedit iam Arist. ad probandū secundā cōclusionē principalē. s. q. ois demōstratio debet procedere ex propriis principijs id est importātibus propias causas cōclusionis. Et q. propriū duo excludit. s. ꝫ alienū, ꝫ cōmune, vtrūq; hic probat. s. q. demōstratio vnius scientię nō procedit ex principijs alienis alterius scientię: (Et hoc est quod ait nō cōtingere transire de genere in genus, vt. s. arithmetica vtatur demōstratione geometrica.) ꝫ rursus probat q. vna scientia nō demōstrat ex illis principijs quę sunt cōmunia illi ꝫ alijs scientijs. ¶Diuiditur autē textus in quatuor particulas. Ad hoc autē ostendendū supponit primo tria esse in demōstratione. ¶Primū id quod demōstratur inesse. Et hoc est quod per se inest alicui generi. i. subiecto alicuius scientię. Quę sunt proprię passiones illius. Alterū est dignitates ꝫ principia cōplexa per quę procedit talis scientia: Et tertiū est genꝰ ipsum, puta subiectū cuius passiones demōstrantur. Quod in geometria est, quātitas cōtinua, ꝫ in arithmetica, numerus. At subiectū scientię vocat genus, propterea q. nō de qualibet specie est alia ꝫ alia scientia: sed de vno gne est vna scientia, vt de aiali est scientia animalis: ꝫ de quātitate cōtinua cuius sunt plures species. s. linea, superficies ꝫ corpus, est geometria tractās etiā de pluribus speciebus figurarū. ¶Dubitāt hic autē cur Arist. inter ea quę cōtingunt demōstrationi non cōnumerauit mediū. s. definitionē. Ad quod respōdent alijs aliter. Sed puto horū tantū triū meminisse Aristotelē, aut q. horū tantū memineram in primo capite: vbi dixit, tria esse prēcognita ante demōstrationē. Aut (quod ego existimo) q. hęc tria sufficiūt ad propositū. Nō enī principia possunt esse aliena aut cōmunia, nisi aut ratione subiecti aut passionis aut dignitatis. Si enī subiectū est alienū scientię, definitio etiā erit aliena. ¶In ꝺcōa particula textus, [Fieri igitur potest] his suppositis intendit probare hanc conclusionē: Nulla scientia demōstrat ex principijs alienis. s. alterius scientię. Ad cuius euidentiā notandū est, q. duę scientię aut habēt omnino subiecta diuersa. s. ex equo diuidentia idē genus. Ut Geometria, cuius subiectū est quātitas cōtinua: ꝫ Arithmetica, cuius subiectū est quātitas discreta: quę sunt genera subalternata quantitatis. Aut subiectū vnius est directe inferius ad subiectū alterius: vt se habēt scientia de aiali ꝫ scientia de hoīe: seu scientia de triangulo ꝫ scientia de isoscele. Aut tertio modo quando subiectū vnius est inferius accidētaliter ad subiectū alterius: vt Geometria ꝫ Perspectiua, cuius subiectū est, linea visualis, ꝫ Arithmetica ꝫ Musices, cuius subiectū est, numerus sonorus. Visuale enim est accidens lineę: sicuti sonorū, est accidens numeri. ¶Primo modo scientię sunt simpliciter diuersę: ꝫ si vna vteretur principijs alterius, diceretur vna migrare seu trāsire in aliā: nam principia vnius sunt alteri aliena ꝫ vice versa. Secundo vero modo scientię non sunt diuersę: sed ad eandem scientiā pertinet demonstrare passiones animalis, ꝫ per animal descendere ad hominem: ꝫ ad eandem pertinet demonstrare passiones trianguli, et per triangulum demonstrare easdē de speciebus trianguli. Hęc ille vocatur descensus de scientia in scientiā. Sed tertio modo scientię nō sunt omnino diuersę, sed subalternę: ꝫ transitus a subalternāte ad subalternatā vocatur descensus, qui est licitus. Utitur enim perspectiuus principijs Geometrię: ꝫ Musica, principijs Arithmeticę. Et ideo Geometria descendit ad perspectiuā dando illi principia: ꝫ perspectiuus ascendit ad geometriā recipiendo ab illa.

Demōstratio non est ex alienis.

Propriū duo excludit.

Tria sunt in demonstratione.

¶Intendit ergo Arist. formare hanc rationē quę certe apud expositores sine forma est, ꝫ sine luce. Illa scientia nō potest demōstrare ex principijs alterius scientię, cū qua non cōmunicat in genere. i. in subiecto: sed scientię diuersę, quarū vna nō subalternatur alteri, nō cōmunicant in subiecto: ergo ex talibus scientijs vna nō potest demōstrare ex principijs alterius. Maior insinuat dicēs [fieri igitur potest vt ea quidē sint eadē e quibus fit demōstratio] i. fieri potest vt in aliquibus scientijs eadem sint principia (nempe in subalternante ꝫ subalternata vt statim dicetur) at quorū genus diuersum est. i. diuersum subiectum, vt Arithmetice ꝫ Geometrię, in hisce fieri nequit vt Arithmetica demōstratio accōmodetur ad ea quę magnitudinibus accidunt. i. fieri nequit vt Arithmetica demonstret ex principijs Geometrię. ¶Subiungit, [Nisi sint magnitudines ipsę numeri. i. nisi quātitas continua, quę est subiectū Geometrię, esset subiectū inferius ad numerū, qui est subiectū Arithmeticę. Quod in aliquibus verum est: vt statim dicturus est de Perspectiua ꝫ Geometria: quod tamē non conuenit Geometrię et Arithmeticę. Minor autē principalis rationis. s. q. scientię quę non subalternātur habēt subiectum omnino diuersum, probat exemplariter in Arithmetica ꝫ Geometria dicēs. Arithmetica vero demōstratio semper in se genus id habet circa quod versatur, cęteręq; similiter. i. habet suū obiectū distinctū ab alijs scientijs: ꝫ ideo trānire nō potest vt sumat principia ab alijs. Nam nō potest sumere principia ab alijs nisi vel in toto vel in parte cōmunicet cū illis in subiecto. Sicut scientia de triangulo cōmunicat in toto subiecto cū scientia de isoscele, q. se habet vt genus ad speciē: ꝫ Geometria cōmunicat in parte subiecti cū perspectiua: vt expositū est. At vero probandū restat quomodo si scientię nō cōmunicāt in subiecto, cōmunicare nō possunt in alijs duobus: puta in dignitatibus, ꝫ in passionibus quę demōstrantur. Quod Arist. probat dicens, [Ex eodem enim genere ipsa extrema ꝫ media necesse est esse.] Quod est dicere, Mediū ꝫ extremitates debēt esse eiusdē generis: nam mediū debet esse definitio subiecti quod est minor extremitas: ꝫ ei⁹ passio est maior extremitas: ꝫ ex his tribus debēt constare dignitates. Definitio autē ꝫ passio per se debēt conuenire subiecto: ꝫ per cōsequens debēt esse eiusdē generis. Quod si nō cōueniant per se, iam accidentaliter cōueniunt, atq; adeo nō erunt principia apta demonstrationi. Exempli gratia. Subiectū propriū illius passionis, habere tres angulos equales duobus rectis, est triangulus. Si ergo geometra ad demonstrandū omnē triangulū habere tres angulos equales, acciperet pro medio triangulū gneū (supposito q. omnis triangulus esset ex gre) dicens, omnis figura gnea habet tres angulos equales duobus rectis: omnis triāgulus est figura gnea. ꝛc. ergo. Tunc vteretur principijs alienis: quia illa passio per accidēs inest medio, ꝫ medium per accidens inest subiecto. ¶Unde in tertia particula textus, [Quocirca fieri] ostendit Arist. conclusionē intentā exemplis dicēs, fieri nō posse vt geometra demonstret contrarios: ꝫ vnā esse scientiā: quia hęc cōclusio potius pertinet ad dialecticā: nec Geometria demōstrat duos cubos

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cubus.

cubū esse.i.ex duobus cubis cubū tertiū efficit:quia hęc pertinēt ad Arithmeticā. ¶ Hīsī(inquit)in hīsce quarū altera subalternatim sub altera collocatur,vt Musica sub arithmetica,ꝛ perspectiua sub geometria: nam in his potest subalternata vti principijs subalternantis. ¶ Ad intellectū autē secundi exempli Arist.notandū est,ꝙ cubus in quantitate continua est corpus omniū laterū quaqꝫ versus equalis: vt est tessera quam vulgo dicimus taxillū. Quadratū enim dicit solā superficiē equilaterā,ꝛ cubus dicit corpus. In numeris autē est etiā figura superficialis ꝛ corporalis. Numerus enim resultās ex aliquo numero ducto per se ipsum semel dicitur figura superficialis:vt quaternarius,qui resultat ex bis duobus, est quadratū superficiale:ꝛ nouenarius, q resultat ex ter tribus, est triangulus equilaterus superficialis. Numerus vero cubus est,qui resultat ex ductu alicuius numeri bis multiplicati per se ipsum:vt bis duobis,sunt octo:qui est numerus cubus:ꝛ ter tria ter,sunt vigintiseptem,qui est numerus cubus:qꝫ videtur assurgere in altum sicut corpus. In cubis cōtinuis ex duobus cubis non fit cubus:vt patet si iuxta se ponas duos taxillos,fiet corpus altera parte longius: sed ex octo cubis semper fit cubus, vt patet si supponas quatuor taxillos in quadrato ꝛ superponas alios quatuor, resultat cubus:ꝛ ita in numeris ex duobus iunctis cubis non fit semper cubus:nā sexdecim cōtinet duos cubos,ꝛ nō est cubus. Sed tamē ex duobus cubis multiplicando vnū per aliū, resultat semper cubus:vt si dicas octies viginti septē (quorū vterꝙ est cubus) faciunt ducenta sexdecim,qui etiam est numerus cubus,cuius radix est sex:nam sexties sex sexties,sunt ducēta sexdecim. Ingenioſe ergo Arist. posuit exemplū,ꝙ demonstrare duos cubos facere cubū,nō pertinet ad geometram:sed est illi extranea cōclusio et propria arithmetico. Ad geometrā autē pertinebit demōstrare,ꝙ octo cubi faciūt cubum. ¶ In quarta particula textus,[Hęc si quid lineis] ponit tertiū exemplū cōclusionis.s.ꝙ adeo vna scientia nō debet vti principijs alienis,vt nec de accidētibus sui subiecti impertinentibus ad talē scientiā debeat tractare. Veluti vt Arithmetica nō debet tractare de lineis, an recta linea sit omniū pulcherrima, an sit cōtraria circulari. Hec Musica quę tractat de numero sonoro,debet tractare an sonus Musicę sit delectabilis:sed solum de proportionibus illorū. ¶ In
Text.21. 3. Conclu. textu.21.[Potest autē]subdit tertiā conclusionē.s. ꝙ demonstratio est eorū quę sunt perpetua ꝛ incorruptibilia.i. ꝙ cōclusio demonstrationis debet esse semper de re incorruptibili. Dit[demōstrationis talis].i.de qua loquimur in proposito:ꝛ[demōstrationis omnino].s.simpliciter. Ac si dixisset,ꝙ demonstratio de qua loquimur est simpliciter demōstratio. Et ꝙ conclusio demonstrationis debet esse incorruptibilis, ꝛ perpetua, probat quia procedit ex propositionibus.i.ex premissis vniuersalibus. Appellat vniuersales,eas quę sunt de omni posteriori.istice.i. quotum predicata insunt semper ꝛ necessario. Unde vniuersaliter facit hanc consequentiā:Si premisse sunt perpetuę, necessarie conclusio est perpetua:vt patet ex secūda illorū triū conclusionū,quas supra posuit in fine tex.17.s.Si antecedēs est necessariū,cōsequens est necessariū. Et subdit,ꝙ demonstratio non est eorū quę intereunt.i.corruptibilii. Hec de illis est simpliciter scientia sed secundū accidens:qꝛ tales cōclusiones nō sunt vniuersales.i.de omni posterioristice:sed sunt verę aliquādo. Et rursus infert,ꝙ si cōclusio est corruptibilis, necesse est aliquā premissarū esse ꝛ caducā.i.corruptibilē,ꝛ nō vniuersalē.i.nō de omni posterioristice: vt patet ex tertia dictarū conclusionū in tex.17. Et.g.in hoc syllogismo:Quicunqꝫ disputat loquitur, ois homo disputat:ergo ois homo loquitur:qꝛ cōclusio est cōtingēs,fit vt minor etiā sit cōtingens,ꝛ per cōsequens nō sit de omni. Et ideo dicit,ꝙ quia maior extremitas nō est de ratione subiecti,talis demōstratio non procedit ex propositionibus de omni posterioristice: sed ex his quę in aliquo tempore sunt verę,ꝛ in alio falsę. Secundū antiquos exponitur demonstrationē nō esse corruptibilē,qꝛ nō est rerū quę per se sunt corruptibiles,vt ois homo est risibilis, Petrus est homo:ergo. ¶ Hic adnotare opus est quomodo secundum Arist. non solū de propositionibus est scientia, sed de rebus ipsis quas appellat perpetuas ꝛ incorruptibiles. Propositiones enim nō dicuntur incorruptibiles nisi ratione rerū. Atqui quomodo intelligatur res de quibus est scientia esse incorruptibiles,questione prima de vniuersalibus satis exposuimus. Homo enim ꝛ animal quatenus sunt vniuersalia.i.quatenus abstrahūt ab hoc ꝛ illo hoie,sunt res per se incorruptibiles. Quod est dicere: Connexio extremorū essentialiū est perpetuę veritatis,vt homo est animal,homo est substātia.ꝛc. sunt tamē corruptibiles de per accidēs ratione indiuiduorū. Homo enim est res corruptibilis:qꝛ Petrus et Paulus ꝛ quilibet homo est corruptibilis:iuxta illud primo Meta.cap.1. homo nō generat hominē sed Callią,nec corrūpitur homo,sed Callias. ¶ In textu.22. Tex.22. [Similiter res sese habet.ꝛc.]subdit Arist. perinde rem se habere in definitionibus, atqꝫ in cōclusionibus scibilibus:ꝙ videlicet definitio nō est corruptibilis,puta singularium:sed incorruptibilis,vtpote specierū quatenus sunt vniuersales. Non enim Petrus per se primo definitur,sed homo. Hac de causa Plato posuit ideas vniuersales separatas ab indiuiduis corruptibilibus,vt de illis esset scientia ꝛ definitio. Aristot. vero dicit,ꝙ scientia ꝛ definitio est de vniuersalibus quę sunt realiter in indiuiduis:ꝛ per ꝙs est de rebus incorruptibilibꝰ scōm se, corruptibilibꝰ autē de per accidēs. ¶ Probat autē Arist. definitionē nō esse corruptibilē, ex eo ꝙ demonstratio nō est corruptibilis. Quia definitio (inquit) aut est principiū demōstrationis, aut demōstratio positione differēs,aut demonstrationis cōclusio. Ad cuius intellectū notandū est,ꝙ cū definitio explicet causam rei,potest explicare quoduis ꝙtuor generū causarū. Et vna definitio potest demōstrari per aliā. Finis enī est prima causarū,quę mouet agēs:agēs producit formā sibi similē: materia vero disponitur secundū necessitatē formę. Unde definitio materialis demōstratur a priori per formalē a qua dependet:formalis per efficientē:ꝛ efficiēs per finalē:ꝛ de primo ad vltimū tū materialis ꝙ formalis potest etiā demōstrari per finalē. Exempli gꝛa. Definitio ire materialis est,accēsio sanguinis circa cor:formalis autē ꝛ quodāmodo finalis,est,appetitꝰ vindictę. Sanguis enī accenditur ad vindictā capessendā. Sed ex vtroqꝫ membro efficitur vna cōpleta definitio ire.s. accēsio sanguinis ad cor propter vindictā: cū ergo ostenditur hominē esse iratū per alterā illarū definitionū, tūc definitio est demōstrationis principiū: vt si dicas,Quicūqꝫ appetit vindictā irascitur:quicunqꝫ iniuriā patitur appetit vindictā:ergo. Quando vero vna definitio demōstratur per aliā,tunc vna definitio est demonstrationis principiū,ꝛ altera demonstrationis conclusio:vt sīa prioi demonstretur materialis per finalē sic,cuicunqꝫ appetenti vindictā,accēditur sanguis circa coriniuriā passus appetit vindictā:ergo iniuriā passo accenditur sanguis circa

Definitio non est corruptibilis

Idee.

Tex.23.

Brisso.

Ira.

circa cor. Aut si vice versa,a signo demōstretur materialis per finalē. At vero quādo ex vtraqꝫ fit vna definitio totalis, illa est tota demōstratio sola positione.i. dispositione differēs. Si enī dicas,ꝙ ira est accensio sanguinis circa cor, propter appetitū vindictę, illic reddit propter quid ira est accensio sanguinis,sicuti in demōstratione: ꝛ ponitur mediū et virtualiter cōclusio:hoc solo dempto,ꝙ nō sunt tres formaliter propositiones dispositę in modo ꝛ figura. Cum ergo definitio debeat sic esse pars demōstrationis,sit,vt quemadmodū demōstratio nō est ex corruptibilibus,neqꝫ eorum sit definitio. ¶ Consequenter Aristot. in secunda particula huius textus,[Patet etiā,]respōdet cuidā tacito argumento. De eclipsi enim lunę est scientia:ꝛ tamē,luna eclipsatur,non est de omni posterioristice,qꝛ nō semper eclipsatur sed aliquādo. Respōdet enī ꝙ in quantū sunt tales.i. demōstrabiles,sunt quidē semper:in quantū vero nō sunt semper,nō sunt demonstrabiles vniuersaliter, sed particulariter. ¶ Ubi notandū,ꝙ eclipsis lunę cōuenit semper in ordine ad causas:nō tamē semper in ordine ad ꝓpus. Quod est differētię, ꝙ quotiescūqꝫ terra interponit,indefectibiliter luna eclipsat: ꝛ sub hac ratione est scientia vniuersalis de eclipsi.s. quotiescūqꝫ terra interponitur inter solē ꝛ lunā luna eclipsat:sed quotiescūqꝫ sol ꝛ luna opponūtur in talibus pūctis ecliptice (puta vū luminaria sunt in capite vel in cauda draconis) terra interponit:ergo quoties luminaria sunt in talibus pūctis luna eclipsatur. At vero qꝛ nō in quocūqꝫ tēpore simpliciter eclipsatur,propterea qñ demōstratur ꝙ isto anno,talī die,ꝛ tali hora eclipsabitur,est demōstratio particularis ꝛ non vniuersalis. Et hoc est quod hic dicit Arist. Obidqꝫ nos quęstione secūda argumēto primo diximus hāc propositionē,luna eclipsatur, esse simpliciter scibilē. Et hāc etiā esse scibilem in philosophia naturali,homo est bipes,qꝛ regulariter ita est: licet aliquādo in singulari nascatur monstrum sine duobus pedibus. ¶ In textu.23.[Cum autē pateat] reuertitur ad probationē secundę cōclusionis principalis.s.demonstrationē procedere ex propriis. Et qꝛ propria sunt quę nec sunt aliena nec cōmunia,et hā patefecit demōstrationē nō procedere ex alienis, ostendit modo nō procedere ex cōmunibus. Dit ergo,ꝙ cū vnumquodqꝫ nō sit demonstrandū ex quibuscūqꝫ principijs sed ex propriis,sit,vt si principia sint cōia quę possunt accōmodari ad aliud genus sciētię, quāquā illa sint vera ꝛ necessaria, nō propriē ꝛ per se demōstrari:veluti Brisso, nō propriē demōstrabit quadraturā circuli,quia vtebatur principijs cōmunibus. ¶ Ad cuius intellectū supponatur expositio huius,quod est q̄drare circulū,quā fecimus in prędicamētis cap. de ad aliquid,vbi,ait Aristo. nō esse scientiā inuentā quadraturę circuli.s.ꝙ detur quadratū ꝛ circulus quibus are sint equales:licet multi philosophi vt.1.Phyſi. videbimus eā conati fuerint inuenire. Inter quos Brisso vtebatur hac ratione:Ubi est maius ꝛ minus,est equale:sed descripto circulo dabitur intra quadratū minus,ꝛ extra quadratū maius,vt apparet in figura textus: ergo poterit dari quadratū equale. Tametsi aliter etiā contendebat quadrare circulū,vt.1. Phyſi. est videre. Dit ergo modo Arist. ꝙ hęc demonstratio nō procedebat ex propriis principijs Geometrię,cuius scientię est quadrare circulū(cū sit de quantitate continua:)qꝛ maior demōstrationis est cōmunis etiā numeris, de quibus est Arithmetica. Et ideo dicit ꝙ illud principiū nō cōuenit rei vt illa est.i.nō conuenit figuris in quantū sunt quantitates cōtinuę (qō est cōuenire per se primo ꝛ secundū quod ipsum) nā maius ꝛ minus primo cōuenit quātitati in cōmuni: ꝛ per quantitatē conuenit figuris ꝛ numeris. Et per cōsequens tale principiū est per accidēs. Nam tūc, inquit,cognoscimus rem per se,quādo cognoscimꝰ ex propriis:vt cū demōstramus de triāgulo habere tres angulos equales duobus rectis per definitionē trianguli, cui per se conuenit illa passio. Et hoc est quod ait,ꝙ si propria passio demōstratur de proprio subiecto,necesse est mediū etiā esse in eadē propinquitate. ¶ In secunda particula textus [Quod si nō sit ita]soluit Arist. instantiā quę adduci posset cōtra hanc doctrinā. Musica nāqꝫ vtitur principijs cōmunibus sibi ꝛ Arithmeticę,cui subalternatur:ꝛ pariter perspectiua vtitur principijs communibus sibi ꝛ Geometrię. Responsio autē Aristotelis cōsistit in hoc,ꝙ licet ita sit,tamē hęc nō est instantia:quia si Musica habet cōmunia principia cū Arithmetica,hoc est,qꝛ habet subiectū in parte cōmune cū illa: nam subiectū Arithmeticę est numerus,ꝛ subiectū Musicę numerus sonorus. Et ideo principia numerorū seruīt etiā numeris sonoris. ¶ Subdit tamen differentiā,dicens[ipsum quidē esse,ad aliā scientiā attinet].s.ad subalternatā: sed propter quid illius recipit subalternata a subalternāte [cuius sunt ipsi affectus].i.cuius proprię passiones demonstrantur per illa principia. Boetius vertit,ꝙ ipsum,quia,est propriū subalternatę,ꝛ propter quid est subalternātis. Ubi hoc verbū,qꝛ(certe inepti,vt cap.10. videbimus)rem obscurat. Litera explicabitur hoc exēplo. Quod diatessaron(.i. proportio sesquitertia qualis est quatuor ad tria)sit sonora ꝛ bene cōsonās, est cōclusio proprię Musicę:nā Arithmeticus nihil dicit de sono. Et hoc est quod dicit Boetius ꝙ, quia, est propriū subalternatę. Et Argyropylus significātius,ꝙ esse,scilicet verū est subalternatę.i. talē proportionē esse consonā est propria veritas Musicę: quia subiectū.s.subalternę,genus diuersum est, puta numerus sonorus. Sed tamē propter quid sit sonora,illud est,quia talis est proportio rationalis:et ꝙ inter quatuor ꝛ tria sit proportio rationalis probat Arithmeticus, quia.s.habent eandē partē aliquotā cōmunem:puta,vnitatē. Concludit ergo Aristo. [Quare patet ex hisce.ꝛc.].i. sequitur ꝙ ex hac instantia nō probatur, ꝙ aliqua scientia demōstret ex principijs cōmunibus sibi ꝛ alijs:nam hoc pronuit subalternanti ꝛ subalternatę, qꝛ habet subiectū quodā modo cōmune. Et vt afferretur instantia cōtra regulā,deberet probari,ꝙ aliqua scientia vteretur principijs cōmunibus sibi ꝛ alijs,cū quibus nullo modo cōmunicat in subiecto. ¶ In tertia particula textus(Quod si id cōstat)infert Arist. vnā cōclusionē corollariā quę est celebris inter philosophos. Nulla scientia demōstrat sua propria principia: sed ad Metaphysicā quę est omniū domina ꝛ excellentissima pertinet probare omniū principia. Prima pars conclusionis sequitur ex dictis:nā postꝙ quęuis scientia resoluit suas premissas vsqꝫ ad principia immediata in suo genere,iam tūc illa principia probari nō possunt nisi per alia principia cōia,ꝛ per cōsequens ad illā scientiam nō pertinebit vti talibus principijs. Secunda pars.s.ꝙ hoc pertinet ad Metaphysicam nō formaliter est in textu sed insinuatur. Sicut enim se habet Geometria ad Perspectiuā (quia habet subiectū cōmunis) ita quodā modo se habet Metaphysica ad omnes scientias: quippe cuius subiectū est ens, quod est omniū cōmunissimum:ergo sicut Geometria probat principia Perspectiue,ita ꝛ Metaphysica poterit vtcunqꝫ persuadere principia aliarum scientiarum. Et.g. Omne totum est maius sua parte, est principium mathema-

Scientię subalternę

Scientia nō demōstrat sua principia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicarum scientiarum,quarum est tractare de toto ꝛ partibus quantitatiuis:sed neganti,persuadebit illud Metaphysica hoc modo, omne continens est maius contento:ꝛ totum est cõtinens partes:ergo. Et ideo subdit Arist. ꝙ talis scientia est excellentissima,ꝛ maxime scientia. Nam scire est rem per causas cognoscere: ergo illa quę tractat de supremis causis quę ita sunt causę,vt nõ sint effectus erit suprema scientia:talis autem est Metaphysica,cuius subiectum est ens,quod in genere causarũ formalissi est suprem̃:quia prędicatur vniuersaliter de omnibus. Tractat etiam de Deo ꝛ intelligentijs: quę in genere causarum efficientium sunt primę. Quod si arguas mathematicas esse prestantiores quia sunt certiores: Respondet Arist. in prologo de anima,ꝙ dupliciter scientia est prestantior:aut ratione certissimi modi procedendi:quomodo mathematicę sunt prestantissimę:aut ratione subiecti:quomodo inter physicas,scientia de anima est prestãtissima:sed simpliciter Metaphysica est dignissima: quia tractat de ente vt includit etiam intelligentias. ¶In quarta particula textus,(Demonstratio vero) concludit demũ Aristo. suam conclusionem.s.ꝙ demonstratio non vtitur principijs cõmunibus,nisi eo modo quo tam Geometricę demonstrationes accommodantur ad facultatem machinarum struendarum.s.ad artẽ architecturę,vel ad perspectiuam(quę scientię subalternantur illi)quam arithmeticę demõstrationes accommodantur ad Musicam. ¶In postrema particula textus,(At vero difficile)ad introducendum capitulum sequens colligit hoc corollarium:Difficile est percipere ꝛ cognoscere,quando quis demõstrat ex propijs principijs. Decipiuntur enim qui putant satis esse ad demonstrationem procedere ex veris ꝛ immediatis,nisi procedat ex propijs.

De principijs tam communibus quàm proprijs. Cap. viij.

Textus. xxiiij.

EA AVTEM IN quocunq; genere principia dico,quę fieri nequit vt esse demonstrentur. Igitur quidnam ipsa prima, & ea quæ ex hisce proficiscũtur signiſicãt, sumitur:at quòd sint principia sumere,cætera demõstrare necesse est. Ceu quid est vnitas,aut rectum, aut triangulus sumitur, esse verò vnitatem ac magnitudinẽ sumere,cætera autem demonstrare oportet. ¶Eorum autem quibus in demonstratiuis vtuntur scientijs,alia cuiuscunq; scientiæ propria,alia cõmunia sunt:communia verò,similitudine rationis: quippe vsus eorum tantùm sese extendat quacunq; in scientia,quantum cuiusq; subiecto generi congruit. Propria sunt, vt lineam esse talem, rectumve: communia, vt si ab æqualibus æqualia sunt atq; horum vnumquodq; cuiq; satisfacit,ad cuiusq; genus accommodatum. Idem enim hoc faciet, ac si non de omnibus ipsum accipiet geometra, sed de magnitudinibus tantùm, & arithmeticus de numeris solùm. ¶Sunt etiam & ea propria,circa quæ scientia considerat ea,quæ per se illis insunt:atque hæc & esse & quid sunt, scientiæ sumunt:vt vnitates Arithmetica: puncta, lineasve, Geometria: at horum per se affectuum quid quidem quisq; significat sumunt:vt arithmetica,quid par,quid impar,quid quadratum, quid quoq; cubus: Geometria, quid expers rationis:quid frangi,quid concurrere,& huiusmodi cætera. Demonstrant autem ipsos esse, & per communia,& per ea quæ demonstrata sunt. Eadem & Astrologia facere solet. ¶Omnis nanq; demonstratiua scientia circa tria versatur. Ea sunt, ea quæ ponit esse: hæc autem sunt genus, cuius per se affectuum est contemplatrix: & ea quæ communes dignitates dicuntur,ex quibus primis demonstrat: & tertium affectus, quorum quid quisque significat sumit:nihil tamen prohibet scientiarum nonnullas horum prætermittere nonnulla:veluti genus non supponere esse, si esse pateat: non enim æquè & numerum, & frigidum, & calidum esse patet: affectus etiam non sumere quid significant, si sint clarè, sicut nec dignitates,nihil prohibet:vt quid significat æqualia ab æqualibus auferre, quia est notum: sed nihilominus hæc tria natura sunt:id, inquã, circa quod scientiam demonstrant, & ea quæ demonstrat, atque ea ex quibus demonstrat. ¶Non est autem id suppositio, neq; postulatio sanè, quod per seipsum esse videriq; necesse est. Demonstratio nanque non in oratione quę est extrà,sed in oratione quę est in mente consistit: quando quidem neque ratiocinatio in illa consistere videtur. Cùm enim semper aduersus orationem,quæ extrà est,per inficiationem obstetur: vt aduersus eam quæ est in mente, non semper. ¶Quòd igitur demonstrari quidem potest,non demonstratum autem à se quispiam sumit, id aut supponit, si ità esse discenti videtur, atque hæc non absolutè quidem, sed ad illum tantùm suppositio est:aut postulat,si nulla prorsus discenti de hoc opinio, ꝛ el etiam contraria insit. Atq; hoc inter suppositionem postulationemq; interest. Etenim id est postulatio, quod est cõtrarium opinioni discentis: vel quod quidem demõstrabile est,sed illud quispiam sumit, vtiturq; non demonstrato. ¶Definitiones igitur cùm affirmationes aut negationes non sint,suppositiones nõ esse patet:quas quidem vt genus propositio complectitur. Definitiones præterea percipiantur solùm oportet: at id suppositio non est, nisi quispiam & audire suppositionem dixerit esse. Sed ea sunt suppositiones,quæ cùm sint hoc ipso quod sunt, emergit ipsa conclusio.

clusio. Neq; geometra falsa supponit,quemadmodùm nõnulli putârunt: qui quidẽ inquiunt, demonstrantem falsis vti suppositionibus non oportere: geometram verò falsa supponere, de signatum lineam nunc pedalem, nunc rectam esse dicentem, quæ quidem nec recta nec pedalis existat: nam geometra cùm non sit ea linea, quam designauit aut protulit ore, concludere solet: sed cùm ea sint quæ per illam significantur aut indicantur, quæ designauit ac protulit ipse. Insuper omnis postulatio suppositioq; aut vniuersalis, aut particularis est: at neutrum istorum definitionibus competit:quare definitiones, suppositiones, postulationesque non sunt. ¶Formas igitur aut vnum quid præter ipsa multa esse, ideò quia demonstratio sit necesse non est:tamen verum est dicere, necessariò vnum esse de pluribus prædicandum. nam si id non sit, vniuersale sanè non erit:at si vniuersale non sit, non erit medium ipsum: quare nec demonstratio. Esse igitur vnum quid oportet, idemq; de pluribus non solùm communi nomine prædicandum. ¶Nulla autem demonstratio sumit fieri non posse, vt simul idem affirmetur atque negetur, nisi fuerit opùs vt hoc etiam pacto demonstretur conclusio. Quod quidem fuerit, si sumpserimus affirmare quidem primum de medio esse verum, negare autem verum non esse. Nihil autem refert medium esse atque non esse sumere & tertium pari modo. Nam si datum est id quo hominem dicere verum est,& si detur & id etiam quo non hominem dicere verum est: tamen si tantùm hoc totum sumatur,hominem inquam animal, non autem non animal esse:erit etiam verum,Calliam, etiam & non Calliam, animal, non autem non animal dicere: causa autem est, quia primum non solùm de medio, sed etiam de alio dicitur,propterea quòd ad plura sese extendit. Quare ad conclusionem nihil refert, & si medium & ipsum, & non ipsum est. ¶Hoc autem, omne inquam affirmandum aut negandum esse, ea demonstratio sumit,qua deducitur ad id quod fieri nequit: nec tamen semper vniuersaliter, sed quoad satis est generi,circa quod genus demonstrationes afferuntur, sicut & priùs est dictum.

Tex.xxv.

Tex.xxvj

Textus. xxvij.

¶Conueniunt autem inter sese scientiæ omnes, in hisce quæ communia sunt: communia verò dico, quibus vtuntur tanquàm ex eis demonstrantes, non autem de quibus demonstrant, nec ea quæ demonstrant. ¶Disserendi quoque facultas cum omnibus conuenit, etsi qua vniuersaliter ipsa communia ostendere nitatur:veluti omne quoduis affirmetur, aut negetur oportet, vel ab æqualibus demptis æqualibus, æqualia sunt ea quæ restant: vel talium aliqua,atque ipsa disserendi facultas, non est sic definitorum quorundam, neque generis cuiusdam: non enim interrogaret: demonstranti nanque, interrogare non licet, propterea quòd ex oppositis idem non ostendatur:hoc autem demonstratum in hisce est,quę de ratiocinatione sunt pertractata.

GVm in capite superiori determinatũ sit demonstrationem propter quid procedere ex propijs ꝛ non ex cõmunibus principijs,atq; vt in fine concluſit,principia propria cognitu sint difficilia, in hoc octauo cap. latiorẽ facit sermonẽ de principijs demonstrationis propter qđ. Cuius intentio est hic ostendere quę sint principia propria quęve cõmunia ꝛ quomodo quęuis scientia vtatur huiusmodi principijs.s.aut supponendo illa, aut aliqua exponẽdo, alijs formaliter vtendo in demõstratione,alijs vero solũ virtualiter. ¶Atqui secundum partitionẽ Commentatoris quatuor sunt textus in hoc capite:in quorũ primo qui est ordine vigesimusquartus ponit definitionẽ et diuisionem principioꝝ. Ait enim principia esse in quouis genere,quę in tali genere sunt indemõstrabilia. Vbi notato,ꝙ simpliciter principia,nõ dicuntur nisi illa q̃ sunt immediata.i.quę priora nõ habẽt in tali genere quibus demõstrẽtur,vt propositio, in qua prima propria passio prędicatur de definitione,aut definitio de definito,aut dignitates. ¶Subiungit conuenientiã ꝛ differentiam inter prima principia ꝛ alia, quę velut cõclusiones demõstrantur. Ait enim ꝙ tã principia prima ꝙ ea quę ex hisce proficiscũtur(.s.cõclusiones)sumitur quid significãt. Sumere est recipere tanquã suppositũ. Requiritur etiã ante demonstrationẽ supponere significationes terminorũ,tã principioꝝ quã conclusionis. [At ꝙ sint principia sumere,cętera demõstrare necesse est.] Jd est,differũt tamẽ ꝙ prima principia esse.s.subiectũ esse,ꝛ dignitates esse veras,necesse est sumere.i.supponere: qz nõ sunt demõstrabilia: cętera vero.s.cõclusiones necesse est demõstrare. Subiungit exẽpla. Ceu quid est vnitas,quid rectum.i.definitio vnitatis, quę est primũ subiectũ Geometrię,ꝛ definitio recti,ꝛ trianguli,quę sunt passiones illius: itẽ subiectũ supponere.s.vnitatẽ esse,hoc sumendũ.i.supponendũ est: nã vt primo capite dictũ est,de subiecto supponit quid est ꝛ quod est,ꝛ de passione quid significat:cętera vero.s.conclusiones, ꝙ triangulus habet tres angulos.ꝛc.oportet demõstrare. ¶In secunda particula textus, [Eorum autem] subdit diuisionẽ principioꝝ. Alia enim sunt propria vnicuiq; scientię,alia cõmunia. At ne quis redarguat eum cõtradictionis, quippe qui dixerat nullã scientiã vti principijs cõmunibus,ait cõmunia appellare similitudine rationis (quod Boetius vertit secundũ analogiã.i.proportionẽ.) Et dicunt hoc modo cõia in illis solis scientijs quę cõmunicãt aliquo modo in subiecto. Et hoc est quod ait: Quippe vsus eorũ tantũ se extendit in scientia,quantũ cõgruit eius subiecto. In aliquibus codicibus pro,vsus, habetur, cumulus, mendũ est. ¶Subdit exẽpla vt lineã esse,rectiue, proprie sunt principia Geometrię. At si ab æqualibus æqualia demas,quę remanent sunt æqualia,principiũ est cõmune tam Geometrię ꝙ Arithmetice: qz hoc,cũ sit cõmune omni quãtitati,deseruit tam numeris,quam quãtitatibus cõtinuis. Atqui explicat id qđ dixerat

Universidad de Deusto
Biblioteca

ꝑ.s.hoc pncipiū tantū se extendit in vtraq; istarū scientiarū,quantū cōgruit eius subiecto,qz inquit, [Dē hoc faciet in Geometria, ac si nō de omnibus ipsum acciperet Geometra:sed de magnitudinibus tantū ꝛ Arithmetic⁹ de numeris]ac si dicat,tm serauit aut Geometr aut Arithmetico hoc pncipiū vniuersale, ac si Geometra in particulari diuisset, si ab eqlibus magnitudinib⁹ eqles magnitudines demas, eqles magnitudines remanēt:ꝛ Arithmetic⁹ diuisset.si ab equalib⁹ numeris.ꝛc.¶ In tertia particula text⁹,[Sūt etiā ea]magis elucidat exēplū de pncipijs propijs. Dicēs ea esse pncipia propria.s.circa quę scientia cōsiderat illa quę per se islis insunt. Qualia sunt propria subiecta,quibus per se insunt passiones. Sequitur in textu, [Atq; hęc(s. subiecta)ꝛ esse,ꝛ quid sunt,scientię sumūt]Quia de subiecto supponitur,quid est,ꝛ qz est, seu,quod est, vt Arithmetica supponit quid est vnitas ꝛ eā esse:ꝛ Geometria supponit punctā ꝛ lineas. Sequitur [At horū per se affectuū quid significāt sumunt.] Nomine affectus vbiq; intelligitur propria passio:de qua vt cap. primo dictū est scientia supponit quid significat: vt Arithmetica supponit quid significat par, quid impar, quid quadratū, quid cubus: quę sunt passiones numeri. Geometria quid significat expers rationis.i.proportio irrationalis. Proportio dicitur irrationalis quę est inter duas lineas quę non sunt inter se cōmensurabiles: puta cuius pars aliquota vnius nō est aliquota alterius,vt secūdo cap. diximus de costa ꝛ diametro quadrati equilateri:lineę vero rationales sunt,vt quadrupēdalis ꝛ tripedalis, quib⁹ pes est pars aliquota ambarū. Et ideo proportio irrationalis est passio Geometrię:quia in numeris nulla est proportio irrationalis,sed omnis rationalis:qz omnes numeri habēt saltē vnā partē aliquotā cōmunem puta vnitatem. [quid significat frangi] vt linea visualis quę frangitur in speculo: [quid cōcurrere]quemadmodū diximus parallelas nō cōcurrere. Subiungit, [Demonstrāt autē ipsos esse per cōmunia,ꝛ per ea quę demōstrata sunt,] Id est,scientia vera demōstrat hos affectus.i.proprias passiones vere inesse subiectis:aut per principia cōmunia,sicut Geometra ꝛ Arithmeticus vtuntur illo,si ab equalibus equalia demas:aut per principia demōstrata ex illo,vt Geometra si ab equalibus magnitudinibus.ꝛc. et Arithmeticus si ab equalibus numeris.ꝛc. ¶ In textu.25. [Ois nanq; prędictus quā id fecerat cap.2. explicat principiorū differentias.s. postulationes,suppositiones, cōes animi cōceptiones. Habetq; textus particulas quinq;. In prima resumit quod dixerat capite primo.s.tria esse prędicta ante demonstrationē.s.de subiecto (quod hic vocat genus)quid est,ꝛ qz est,seu quod est:de dignitatibus,qz sunt.s.q; sint verę:ꝛ de passionib⁹, (quas hic nuncupat affect⁹)quid significāt. Litera perspicua est intelligenti quę illic diximus. ¶ Subiungit, q; nihil prohibet scientiarū nonnullas, aliqua istorum prętermittere. Boetius vertit,despicere. Id est nihil prohibet quin demōstrator aliquādo nō supponat nec explicet aliqua istorū:quia.s.sunt per se nota,vt in philosophia naturali,principiū est ignē esse calidū:nō est necesse illud supponere postquā ad sensum patet. Arithmeticus autē nihil mirū si supponat numerū esse:quod nō ita patet ad sensum. Numerus enim numerās est in mente:ꝛ numerus numeratus,in rebus. Et hoc est quod ait nō eque patet numerū esse: ꝛ calidū ꝛ frigidū esse. Eodē modo de passionibus cū clarissime sint earū significationes, nō opus est supponere quid significant. Et de dignitatibus puta quid significat,equalis ab equalibus auferre,quia id est notissimum. ¶ In secunda particula textus,[Non est autē descendens ad principia cōplexa de quibus in hoc capitulo est principalis intentio,cōstituit differentiā inter postulationē,suppositionē,ꝛ dignitatē. Et est litera cerne nota tu digna. Ad cuius intellectū notanda est differētia inter hęc quatuor:Dignitas,suppoſitio, petitio,definitio. Primū omniū conueniunt hęc omnia,q; vniuersa hęc sunt principia quibus demōstrator vtitur tanquā principijs quę nō demōstrat:qz in tali scientia nō sunt propriē demonstrabilia, sed per principia alterius scientię. Et ideo generali nomine possunt appellari omnes suppositiones:ex quibus demonstrator exorditur demōstrationes. Sunt tamē inter hęc notandę tres differentię. ¶ Primo dignitas differt a ceteris tribus, q; dignitas est propositio per se nota simpliciter .s. secundum se ꝛ quo ad nos: itaq; termini illius omnibus sunt euidentes. Cętera vero principia, licet possint esse secundum se euidentia,tamē nō sunt euidentia quo ad nos:qz termini nō sunt omnibus per se noti. Ob id; licet demonstrator nō demonstret illa, tamē debet illa aliquo modo exponere aut persuadere aut supponere tanquā vera. ¶ Secunda differentia est inter suppoſitionē ꝛ petitionē. Nam suppoſitio vno modo accipitur generaliter,vt est nomen commune omnibus principijs:alio modo specialiter,vt distinguitur contra petitionē.) Si enim sit aliquod principiū quod nō sit quidē per se omnibus tam euidens, q; dignitas:sed tamē respōdenti verū apparet:aut quia certe verū est ꝛ facili negotio explicatur, aut quod in opinione respōdentis verū est, illud est suppoſitio: vt si quis supponat definitionē trianguli esse figurā rectilineā triū angulorū: quę quidē ex note ipso facile apparet: aut omnes lineas ductas a centro circuli ad circumferentiā esse equales:nam ostenso centro facile videbit circumferentiā equaliter vndiq; distare: aut si quis disputans cum Democrito supponeret illi corpora fieri ex atomis, quod licet est falsum,tamen ipse opinatur esse verū. Ex quā omnia principia speciali nole dicuntur suppoſitiones. Si vero tale principiū nec sit euidens respondenti nec facile persuasibile:aut quia in rei veritate est dubiū respōdenti, aut contrariū eius opinioni, hęc dicitur petitio seu postulatio:qz.s.demonstrator hoc postulat a respōdente ꝛ sumit ab illo disputationis gratia,vt si petat solē esse maiorē tota terra,aut astra esse paria:aut volens demōstrare animam esse perpetuā supponeret eā per se moueri, aut si quis ab Aristotele qui scit nō esse vacuū petat vt admittat vacuum esse,vt.v.g. inde demōstretur non posse per tale spatiū fieri motū successiuū, vt ipse arguit in quarto Phyſi. Attamē si respōdens nō admittit quod est cōtra suā opinionē, tunc inde oritur quęstio inter disputantes. ¶ Tertię differentia est inter definitionē ꝛ alia tria,q; alia sunt propositiones: et ideo generali nole dicūtur suppoſitiones. Definitio vero nō est propositio: ꝛ ideo nō dicitur suppoſitio: sed positio, vt cap.4. visum est. ¶ Has tres differentias tractat Arist. in hoc textu. Ait ergo [quod per se ipsum esse,videriq; necesse est, non est suppoſitio nec postulatio]sed dignitas. Ac si dicat,q; suppoſitio vel postulatio, licet per se sit vera.s.indemonstrabilis,tamē non per se videtur oībus vera,sed indiget suppoſitione.i.q; pręponatur a demonstratore. Dignitas vero et per se est vera, per se omnibus appareret vera:ꝛ per cōsequens suppoſitione non eget,vt quodlibet est vel non est. Vt quia posset quis dicere nihil esse tam manifestum,quod nō possit ab aliquo proteruissimo voce negari,dicit q; demōstratio non

Dignitas suppō, petitio, defi nitio.

Prima dif ferentia.

2. Differē tia.

3. Differē tia.

Principia nō negant in mente.

Tex.25.

Proportio irratio nalis.

non est in oratione extra.i. in oratione vocali: sed in mente. Ac si dicat,q; licet quis voce neget pma pncipia,non tamen pōt id negare mente: qz illic sunt p se cuidētia,iuxta illud Cōmentatoris.1. de anima cōmen.1. intellectus agens est causa primarū propositionū quo ad euidentiā:quippe cuius naturali lumine illustrantur. Alias (inquit) si satis esset voce negare pncipia,non solum nulla esset demonstratio,sed nulla esset ratiocinatio.i.syllogismus:qz verbo q̄cūq; pōt oīa inficiari.i. negare. ¶ In tertia particula textus [Qō igitur ꝛc.] ponit secūdam dīam inter suppoſitionē ꝛ postulationē. Qō igitur inqt demōstrari quidē potest.i. principiū qō nō est adeo omnibus euidens,quin possit aut demonstrari aut persuaderi aliqua ratione cōmuni, tm demōstrator sumit illud a respondente tanquā demonstratum, illud (inquit) si ita esse dicenti videtur, erit suppoſitio non quidē absolute,sed ad illū tm respondentē. Qō addit propter suppoſitionē quę solū est vera fm opinionē respōdentis:aut quā rudens solus admittit, quā alius non admitteret. Si autē id vel non apparet rudenti,vel illi cōtrariū est,tūc erit postulatio. Exēpla sunt iam suprapposita. ¶ In quarta particula textus,[Definitiones igitur ꝛc.]ponit tertiā differentiam inter definitionem (q̄ in versione Boetij dicit terminus) ꝛ alia tria. Definitiones inquit cū non sint affirmationes nec negationes nō sunt suppositiones. [Quas quidem vt genus propositio cōplectitur.] Id est q̄ suppositiones sunt species propositionis. ¶ Subiungit secūdā rōnē,q; definitio non sit suppō:qz definitiones solum oportet percipiantur.i. intelligātur simplici intellectus operatione: id aūt qō tali intellectione simplici percipit, nō est suppō:qz suppositio dicit iudiciū. [Nisi quispiā,inquit,ꝛ audire suppositionē dixerit esse.] Ubi nota.10.q; vt Arist. ait.3. de anima,tex.28. simpliciū intelligētia cōparatur operationi sensuū exteriorum: et ideo intelligere,cōparat hic ad,audire: vt sicut,audire,non est suppositio,qz nō est propositio, ita nec intelligere. Sed ea inquit sunt propositiones q̄ cū sint.s.verę,emergit.i. infertur ipsa conclusio. ¶ Respōdet subsequenter tacitę quęstiunculę. Dixerat eā suppoſitionē esse principiū aut verū simpliciter aut saltē fm opinionem rūdentis. Vt possit quis arguere,q; Geometra sępe supponit aliqua falsa, vt puta hanc lineam esse pedalē,aut rectam, cū forte non sit ita. Respōdet inquā,q; Geometra nō vtitur in suis demōstrationibus illis lineis ostēsis ad sensum:qz de singularib⁹ nō est scientia:sz lineis in vniuersali,q̄ designātur per illas demōstratas. ¶ Tādē adiungit tertiā rationem,q;.s. definitio non sit suppoſitio, dicēs omnis postulatio ꝛ suppō aut est vniuersalis,aut particularis:sz definitio nec vniuersalis est nec particularis: ergo. ¶ In qnta particula textus. [Formas ig cur]concludit ex dictis contra Platonē,q; ppter necessitatē scientiarū aut definitionū nō est necesse introducere ideas a singularibus separatas,q̄ Latine dicunt formę,sed est necessariū dicere vnū esse,de pluribus prędicandū: puta vnā esse rōnem cōmunē specificā aut generica abstractā ab indiuiduis sola operatione intellect⁹ de qua sit scientia ꝛ definitio. Nā si hoc vnum nō sit, nō erit vniuersale:ꝛ si nō est vniuersale, nō erit medium demōstrationis,qō est definitio:ꝛ p cōs nec erit demōstratio. Atq; adeo cōcludit,q; necesse est esse vnū cōmune nō solū fm rationē,sed fm rationem. Tbi docet vniuersalia nō solū esse in nominibus, sed in indiuiduis fm rem,abstracta tamen per operationē intellectus. ¶ In tex.26. [Nulla autem demonstratio.] Postquā principia tam ppria q̄ cōmunia explicata sunt, docere pergit qūo vnaquęq; scientia vtatur principijs cōmunibus,ꝛ prędictum cōmunissimis. Etenim vt.4. meta. tex.10.ꝛ text.27. est videre,duo sunt generalia prima principia. Unum negationis: De nullo idē affirmari ꝛ negari,verū est.alterum affirmationis: De quolibet idem affirmari aut negari,verū est. In prima ergo particula text⁹ sermo est de primo, ꝛ in altera de secundo. Locus iste obscurissimus habetur:tū quia hęc certe est adeo concisus,vt videatur trūcus cui desit aliquod verbum:tum quia Latine infideliter est traductus propter equiuocationē verbor hęcor. Unde ꝛantiqui ꝛ neoterici diuerse eū exponunt. Proponam prius sensum Aristo. qui facilis est:moxq; ad litē descendā. Tres sunt termini in syllogismo.s. maior extremitas,medium,ꝛ minor extremitas: quos Aristo. appellat,primum,medium,ꝛ tertium,vt sunt in proposito,animal, homo, Callias. Intendit ergo Aris. docere,q; illud principiū,de nullo idē affirmari ꝛ negari verū est,nō intrat formaliter demōstrationē. Et vtitur hac ratiōe. Aut deberet intrare ex parte pmi.i. maioris extremitatis, aut ex parte medij, aut ex parte tertij.i. minoris extremitatis: sed nullum istorum:ergo. Probat minorem. Ex parte maioris extremitatis poni non potest sub illa forma vt facet:sed si accipiātur pro maiori extremitate duo termini cōtradictorij quorū vnus affirmetur ꝛ alius negetur de medio.s. Omnis hō est aial ꝛ non est nō animal: Callias est hō: ergo Callias est aial ꝛ nō est non animal. Et hęc quidē optima forma demonstrationis est, vtrū vero illa pars negativa maioris ꝛ cōclusionis sit superflua,an aliquid cōducat,in fine examinabimus. Ex parte vero medij nō potest addi hoc principium in proprijs terminis,nec; ex parte minoris extremitatis:sed addetur si accipiantur p medio aut pro minori extremitate duo termini cōtradictorij.s. omnis hō ꝛ non homo est animal: prima parte distributa,in sensu copulativo.s. omnis hō est aial ꝛ non hō est aial: Callias est hō ꝛ Callias est non hō(q̄ vtraq; pars esset vera si minor extremitas esset superior ad medium) ergo. Sensus ergo Aris. est,q; quāq; possit dari vtraq; pars maioris vera,tū illa pars de subiecto infinito est superflua et nihil refert ad syllogismum. Si enim detur q; omis hō est aial ꝛ nō est nō animal:ꝛ q; Callias est aial:licet nō daret illa.s.nō hō est animal ꝛ nō est nō aial: nec; illa, Callias est non hō:sequeretur conclusio.s. Callias est aial ꝛ non est non animal. Et eadē rōne nihil refert si ex parte minoris extremitatis sumat ꝛ tradictio.s. Callias ꝛ nō Callias est hō, quęcūq; pars subsumat, sufficit vt de illa cōcludatur maior extremitas. Dictū sensus q; certissimus est Aristo. nec versioni Boetij,nec Argyropyli cōquadrat, et multo min⁹ illi, quā mō nobis Basilea correctissimā dedit, nisi paucis mutatis verbis,q̄ nos iuxta phrasim Hęcam exegimus,ꝛ (ni fallor) merito mutauimus. ¶ Est ergo litera hęc, [Nulla demonstratio sumit fieri nō posse,vt simul idem affirmet atq; negetur]. i. formaliter sumit hoc principium [nisi fuerit opus hoc etiam pacto demonstretur conclusio. Qō quidem fuerit si sumpserimus affirmare quidem primum.i. maiorem extremitatem de medio esse verū,negare autē verū nō esse]cui⁹ iam nos exēplū posuimus. [Nihil autem refert medium esse atq; nō esse sumere:ꝛ tertiū pari modo].i. nihil conducit ad vim demonstrationis duos tros contradictorios capere aut ex parte medij aut ex parte minoris extremitatis. Probat vtrunq; simul (quod rem facit obscurā:) [Nam si datū est id quo hoiem dicere verū est].i. data est ea maior propositio qua

Platonis idęę.

Vniuersalia in reb⁹.

Tex.26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vere enuntiatur hominem esse animal ⁊ nō esse nō animal (hęc enim maior extremitas supplenda est.) [Et si dcturid etiam quo non hoiem dicere verum est].i.quāuis detur etiam vera alia pars maioris de subiecto infinito.s.nō hō est animal ⁊ nō est non animal [tamen si tantū hoc totum sumatur, hominē inquā animal non autē non animal esse].i.si tantū sumeretur pro maiori illa prima pars de subiecto finito [erit etiam verum].i.optime cōcludetur [Callia, etiam ⁊ non Callia, animal, non autē non animal dicere.] Si enim subsumatur, Callias ⁊ nō callias est homo, infertur callias ⁊ nō callias est animal ⁊ non est nō animal. Molestum esset hic referre trāslationes Boetij ⁊ Argyropyli, vt appareret, ꝙ non sunt intelligibiles, vt modo circūferuntur. ¶ Subiungit Arist. causam cur maior extremitas, quę dicitur de medio, dicatur etiam de eius contradictorio [Causa inquit est, quia primū.i. maior extremitas nō solum de medio, sed etiā de alio dicitur: propterea qz ad plura sese extendit].i. propterea ꝙ maior extremitas est superior ad medium, prędicatur tam de homine ꝙ de non homine, puta de equo. ¶ Dubium restat quid velit sentire Aristo. in primo mēbro: vtrū sentiat aliqn esse necessarium ex parte maioris extremitatis dicere, omnis homo est animal ⁊ non est non animal. Multi sunt qui dicunt id nunquā esse necessarium: quibus S. Thom. subscribit: nam cum duo termini contradictorij non possunt simul verificari de eodem, idē est omnino, omnis homo est animal, ⁊ omnis homo est animal qui non est animal. Quare ſm istos intentio Aristo. fuit inferre, ꝙ nullo modo tale principiū intrat demōstrationē: nam si aliquo modo intraret, maxime illo primo modo, sed illa est inutilis repetitio: ergo nullo modo intrat. Quę quidem expositio optime potest sustineri maxime iuxta versionem Boetij. Philoponus dicit, ꝙ aliquādo cōtra ignaros homines ⁊ proteruissimos necesse est tales propositiones sumere. Posset esse ignarus dialecticę credere, ꝙ anima est perpetua, ⁊ non perpetua: propterea ꝙ ſm partem intellectiuam est perpetua ⁊ non ſm sensitiuam. Contra quē arguendum esset hoc modo, Omnis forma quę habet aliquā operationem nō dependētē a corpore est perpetua ⁊ non est non perpetua: anima est hmōi, ergo. Et iuxta phrasim Sręcam quam fideliter trāstulit Argyropylus forte hoc voluit sentire Aristote. cum dixit [nisi fuerit opus, vt hoc etiam pacto demonstretur cōclusio.] ¶ In secūda particula textus [Hoc autem ⁊c.] ostendit quomodo secundum principium affirmatiuum, De quolibet idem affirmat aut negatur, seruiat demōstrationi. Ait enim ꝙ hoc principiū seruit demonstrationi ducēti ad id quod fieri nequit.i.ad impossibile. ¶ Ad cuius euidentiā notandum est, ꝙ argumentatio ad impossibile duabus de causis fit. Vel ad ostendendum bonitatē cōsequentię (quod pertinet ad libros Priorū:) vel ad probādum veritatem propositionis: qō pertinet ad libros Posteriorū. Exēpli gratia. Negat quis hanc consequentiam de Baroco esse bonam, Omne.b.est a, c.non est.a, ergo.c.non est.b: probabo esse bonam ducendo ad impossibile: nam si illa est mala p̄missę sunt verę ⁊ conclusio falsa, tunc ex cōtradictorio conclusionis vero cū maiori inferā cōtradictoriam minoris in Barbara hoc modo, Omne. b. est a, omne.c.est.b, ergo omne.c.est.a: ⁊c sic vel duo contradictoria sunt vera, vel prima cōsequentia de baroco erat bona: sed duę cōtradictorię nō possunt esse verę per primum principium, ergo prima consequētia erat bona. Ait de ista probatione non est sermo in presentia: sed de probatione conclusionis. Negat esti quis hanc propositionem, animal non est homo. Probabo ex eius cōtradictoria ducēdo ad impossibile hoc modo: Sequitur bene, omne animal est homo: equus est animal: ergo equus est hō: consequens est falsum, ergo aliqua premissarū non minor, ergo maior: ⁊ per cōsequens cōtradictoria negata est vera. Qō probatur per illud principium affirmatiuum: De quolibet affirmatio aut negatio est vera. Et ideo si affirmatio est falsa necesse est vt negatio sit vera. ¶ Vbi hoc animaduertendum est, qō quęst. 2. argn. 7. adnotauimus, ⁊ quęst. 4. diligentia examinauimus, videlicet, hęc prima pncipia generalissima non intrare formaliter demonstrationē: sed solum virtualiter. Et ita intelligitur hic textus. Non enim hoc principiū assumitur tanquā premissa: sed solū ad probādum ꝙ si talis propositio est falsa sua cōtradictoria est vera. ¶ Subiungit Aristote. [Hec tā semper vniuersaliter, sed quoad satis est generi] id est subiecto talis scientię. Qō est dicere: Hoc pncipium non semper assumitur sub illis terminis generalissimis, quodlibet est ens vel nō est ens, sed accommodate ⁊ limitate ad subiectum scientię, vt si Geometra vult demonstrare diametrū non esse cōmensurabilē costę, assumit hoc principium: Aut est cōmensurabilis, aut incōmensurabilis: detur ꝙ est cōmensurabilis: ergo aliqua certa pars est aliquota vtriusqz: cōsequens est falsum, ergo ⁊ antecedēs: ⁊ per cōsequens est incōmēsurabilis. Quia omnes quantitates aut sunt commensurabiles, aut incommensurabiles. Vtitur ergo Geometria, cōmensurabili aut incommēsurabili, tanquā primo principio, in quantitate, vbi non est dare medium: qz cōmensurari est proprium quātitatis. Alia enim entia aliorū prędicamentorum, nec sunt cōmensurabilia nec incommensurabilia nisi ratione quantitatis. Et eodē modo Arithmeticus vtitur tanquā primo principio, par vel impar, ⁊ philosophus, mobile, vel immobile ⁊c. Modus vniuersalissimus est arguendi in omnibus scientijs. ¶ In tex. 27. [Conueniunt autem] tandem concludit Aristo. duo corollaria. Primum est. Omnes scientię cōmunicant quodā modo, non quidem in his de quibus demonstrant puta in subiecto, nam isto modo sole scientię subalterne cōmunicant quodā modo in subiecto: neqz in his quę demōstrant, puta in passionibus seu cōclusionibus: quia sicut quelibet scientia habet proprium subiectum, ita ⁊ habet propias passiones: cōmunicant vero in principijs ex quibus demonstrant: quia cōueniunt saltem in illis principijs generalissimis in textu precedenti expositis. ¶ Vel aliter exponetur hoc corollarium, videlicet, Omnes scientię cōmunicāt in pncipijs communib⁹, puta in dictis duobus. Cōmunicant, inquit, in illis tanquam eis ex quibus demonstrant. i. tanquā principijs quibus omnes scientię generaliter vtuntur, vt iam mōlo dicebamus: non tamē tanquā illis de quib⁹ aliquid demonstrāt, nec tanquā conclusionibus quas demonstrant. Etenim de illis primis principijs nō omnis scientia aliquid demōstrat: tāetsi metaphysica demōstret aliqd de illis, puta ꝙ nullus potest illa corde negare, vt iam modo dicebat Aristo. ⁊ habetur. 4. meta. tex. 8. Nec aliqua scientia potest a priori demonstrare illa prima principia: quia sunt immediatissima: quāuis metaphysica aliquo modo illa a posteriori ostendat exēplo ⁊ inductione: quia quacunqz resignata non pōt simul esse ⁊ nō esse: ⁊ necesse e. ⁊ aut esse aut nō esse. ¶ Secundū corollarium est ꝙ differendi facultas. i. Dialectica conuenit cum omnibus. i. habet principia communia quib⁹ in omnibus scientijs vtitur. ¶ Sed est notandum, ꝙ vult hic ponere Aristo. conuenientiam

Dubium.

De ꝗlibet idem affir. aut nega.

Demonst. ad impoſſ.

Tex. 27.

Conuenit inter Meta. ⁊ Diale.

conueniētiam inter Dialecticā ⁊ Metaphysicam, qua ambę differunt a reliquis omnibus scientijs, ⁊ propterea differentiam inter ambas. Conueniunt enim vt habetur etiam. 4. metap. text. 5. ꝙ vtraqz est scientia cōis ratione sui subiecti: diuersimode tn: nā cū subm Metaphysicę sit ens, qō est superius ad subiecta aliarū scientiarū, ad ipsam pertinet persuadere oīa principia rationi cōmuni. V. g. Illud principiū Mathematicum, omne totum est maius sua parte, probat ratione cōmuni: qz omne continens est maius cōtento. Cōtinēs enim cōmunius est ꝙ totū: qz locus est cōtinens locatum ⁊ ideo maior, non tamē est totum respectu illius. Et hoc principium, si ab equalib⁹ equalia demas ⁊c. persuadebit per aliud vniuersalius. s. si ab his quę eodē modo se habēt demas eodē modo se habētia, quę remanent eodē modo se habebunt. Etenim eodē modo se habere communis est, ꝙ esse equalia, conuenit. n. alijs accidentibus ꝙ quātitati: vt saporibus ⁊ colorib⁹. Et hac de causa in oīb⁹ sciētijs naturalib⁹ cognitio metaphysicę est necessaria: quippe cui⁹ proprium est, a priori immediatas rōnes ostēdere. Dialectica vero, qz eius subm est ens rōnis, qō licet nō sit superius ad subiecta ⁊ raliū scientiarū, est tn quodā mō cōe ad oīa, (qz omnes res se possunt habere vel vt genus, vel vt species, aut aliud prędicabile) ideo de omnibus pōt rationes cōmunes ⁊ persuasibiles afferre. Exēpli gratia. Quod lōgissimum latus triāguli sit minus duobus reliquis simul sumptis, probat Euclides principio proprio Geometrię in conclusione vigesima: sed id persuadebit Dialecticus

ratiōe cōi: qz signatis pūctis extremis lōgissimi lateris puta. a. b inter illa procedit illud latus recte per chordam, ⁊ alia duo quasi per arcum. Item philosophus moralis probat odium esse in cōcupiscibili vbi est amor: qz per odium cōcupiscimus incōmodū inimico: sicut per amorē optamus ei bonū: sed Dialectic⁹ probabit rōne cōmuni: qz amor ⁊ odiū sunt contraria, ⁊ cōtraria sunt circa idē. ¶ Est tn differētia inter Metaphysicā ⁊ Dialecticā, ꝙ Metaphysica solum sumit vnā partē contradictionis determinatā. s. verā ad cōcludēdū id qō est verū. Dialectica vero sumit vtrāqz partem cōtradictionis tā verā ꝙ falsam: et ex vtraqz tan⁹ probabili argumētatur apparēter: ⁊ propterea dialecticus interrogat respondentem vtrā partem oppositionis mauult dare. Vnde notāter loquitur hic de Dialectica (quā vocat disserēdi facultatē) vt distinguit contra partem Logicę demonstratiuā: nam demōstrator solū assumit partem necessariā ad cōcludēdum necessaria: vt Geometra solum demonstrat diametrum esse incōmensurabilē costę quadrati equilateri: dialecticus vero apparenter argumentatur ꝙ sit cōmēsurabilis hoc mō: Diameter quadrat altera parte longioris pōt esse commensurabilis costę: ⁊ nō est maior ratio de illo ꝙ de equilatero: ergo. Itē omnes duo numeri sunt proportionabiles: ergo oēs duę quantitates. ¶ Est ergo litera Aristotelis, [Disserendi facultas. s. Dialectica omnibus conuenit.] Id est pncipia habet cōmunia ad omnes scientias. [Et si qua] id est si alia qua alia sciētia [vniuersaliter ipsa cōmunia ostendere nitatur] vt est metaphysica, quę a posteriori exēplis nititur ostēdere illud principiū, quodlibet est vel non est: aut illud a priori, si ab equalibus equalia demas ⁊c. [Atqz i. sa disserendi facultas non est sic definitor quorūdā nec generis cuiusdā] id est, At tamen Dialectica nō sumit determinatā partē contradictionis sicut Metaphysica, vel ars demonstratiua: sed vtranqz sumit. [Non enim interrogaret]. i. si non vteretur vtraqz tanquā probabili non interrogaret vtrā velit respondens dare. [Demonstranti nanqz interrogare nō licet, propterea ꝙ ex oppositis idem non ostendatur]. i. demonstrator non interrogat: qz cū debeat solum necessarium demōstrare, non potest id facere ex vtralibet parte contradictionis: cum necesse sit alteram esse falsam, ex quā non demonstrabitur necessarium. Hanc differentiā inter dialecticū ⁊ demonstratorē dicit ostēdisse in libris de ratiocinatiōe. i. de syllogismo, puta in libris Priorum. ¶ Hinc sequitur solutio dubij quod hic siue causa multi mouent: quomodo. s. asserat hic Aristote. Dialecticam non esse determinati generis, cū 4. metap. text. 5. dicat subiectum eius esse ens rationis. Ad quod dubium respondent aliqui, ꝙ propterea ꝙ ens rationis repetitur vniuersaliter in omnibus generibus scientiarum, dicitur hic Dialectica non esse determinati generis. ¶ Sed tamen re vera Aristo. hic nihil aliud vult, nisi ꝙ Dialectica nō determinatur ad aliquam certam partem contradictionis: sed vtraqz probabiliter vtitur.

Differt inter Meta. ⁊ Dialect.

Solutio dubij.

De proprijs cuiusque interrogationibus. CAP. IX.

QVOD si eadem interrogatio ratiocinatiua, & propositio cōtradictiōis est (sunt autem in vnaquāque scientia propositiones, ex quibus vniuscuiusq; propria conficitur ratiocinatio) erunt porrò & interrogationes quædam, ad singulas scientias attinentes, ex quibus fit cuiusq; propria ratiocinatio. Patet ergo, nō omnem interrogationem Geometricam esse, nec ad medendi artem omnem accommodari, & pari modo de cæteris. Sed aut ea, ex quibus aliquid eorum ostenditur, de quibus est ipsa Geometria: aut ea, quæ ex eisdem demonstrantur, ex quibus Geometria demonstrat: qualia sunt perspectiua: idem est & in cæteris intelligendum. Atq; de his ipsis reddenda quoque ratio est ex Geometricis principijs, cōclusionibūsve: sed de principijs non est reddenda ratio Geometræ, quatenus professor Geometriæ est: eadem sunt & in cæteris scientijs obseruanda. ¶ Necigitur artificem quemque quæuis percontari, nec ad quāuis interrogationē de singulis respondere oportet: sed ea tantùm, quæ in scientia sua determinata sunt. Quòd si quispiam cum Geometra, quatenus Geometra est, sic disseruerit, patet & bene illum esse disceptaturum, si ex his ostenderit aliquid: quòd si hoc disseruerit modo, non bene sine dubio disceptabit. Patet etiam, illum non redarguere Geometram, nisi per accidens: quā ob rem inter ignaros Geometriæ, de Geometria disserendum non est: latebit enim is, qui dixerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

xerit prauè. In cæteris etiam scientijs, res sese habet similiter.

Text. xxviii. ¶Cùm autem interrogationes Geometricæ sint, sùntne & ageometricæ? & interrogationum eæ quæ ab ea prodeunt ignoratione, quæ est dispositio, geometricæne sunt an non & in quacunque facultatum similiter? præterea vtra ratiocinationum ab ignoratione proficiscitur: eáne quæ ex oppositis constat, an ea quæ constructa vitiosè est? At enim ageometricę interrogationes, aut ex Geometria sunt, aut ex alia facultate: nam Musica quidem interrogatio ageometrica est: ex Geometria vt æquè distantes putare concurrere, tum geometrica, tũ ageometrica est: duplex enim ageometricum, & perinde atque informe: atque alterum ex eo, quia nihil Geometriæ vt informe qd' vacat forma: alterum ex eo, quia aliquid eius prauè complectitur: vt informe, quod turpem habet formam, fœdamque: atq; hæc ignoratio, & quæ ex talibus est principijs, Geometriæ contraria est.

Textus. xxix. ¶In mathematicis autem, nõ similiter fraus fit, cùm disseritur: quia medium est semper duplex: nam alter extremorum de hoc omni, & hoc rursus identidem de altero dicitur: atque prædicatum non dicitur omne: hęc autem cernere licet, quasi mentis perceptione. In disserendi verò facultatis disceptationibus latent. Est ne omnis circulus figura? si designauerit, patet: sed quidnam vltrà, carminane sunt circulus? continuò patet, non esse. Atque non oportet inficiationem ad ipsum afferre, si inductiua propositio sit. Vt enim neque propositio est ea, quæ non ad plura sese extendit (non eñ erit de omnibus: ex vniuersalibus autem extrui tur ratiocinatio) sic patet nec eam inficiationẽ esse, quæ vniuersalis non est: etenim eędem sunt propositiones inficiationésve: nam quam affert quispiam inficiationem, ea vel disserendi vel demonstrandi propositio fieri potest. ¶Fit autem, vt quidam vitiosè concludant. Propterea quod eos medios sumunt, qui terminos vtrosque sequuntur: quale quidem & Cæneus facit, ignem gigni multiplicata ratione hoc pacto concludens: ignis vt dicit celerrimè gignitur: quòd multiplicata gignitur ratione, id celerrimè gignitur. Hoc autem modo constare ratiocinatio nequit: sed si celerrimam generationem multiplicata sequatur ratio, & ignem celerrima generatio. Interdum igitur fieri nequit, vt ex ijs quæ sumuntur ratiocinatio construatur: interdum verò fieri potest, sed non cernitur. ¶Quòd si fieri non posset, vt verum ostendatur ex falsis, facile esset resoluere: conuersio nanque necessariò fieret. Sit enim. a. verũ: quod cùm sit, hæc sunt, quæ quidem esse scio, veluti. b: ex ijs igitur illud esse ostendam. Conuertuntur autem ea magis quæ in mathematicis sunt: quia nullum accidens, sed definitiones accipiunt, atque hoc etiam ipso à disserendi differunt facultate. ¶Accrescit etiam ratiocinatio non per media, sed assumendo. Nam. a. de. b. sumitur, & hoc de c. & hoc rursus de. d. Atq; hoc in infinitum procedit. In latus quoque eius fit incrementum. a. nanque de. c, atque de. e, concluditur. Sit enim a. quidem numerus absolutè, b. verò simpliciter numerus impar, & c. definitus numerus impar, a. igitur de. c. concludetur. Altera rursus in parte, d. quidem sit par numerus simpliciter sumptus, e. verò definitus numerus par: a. igitur de e. concludetur.

Postquam in fine superioris capitis ostensum est quomodo particulares scięties non vtuntur principijs communibus, in hoc nouo capite pergit Arist. dicere qũo quęuis scientia vtatur propriis principijs. Atqui si partitionem Cõmentatoris sequitur, capitulum hoc continet fragmẽtum superioris textus. 27. duosq; alios textus. s. 28. & 29. In prima ergo parte postquã dixerat Dialecticam & Metaphysicam habere quodã modo cõmunia principia omnium scientiarum, subiungit, q̃ oẽs scientię habent sua propria principia & interrogationes. Ad cuius notitiã notãdum est hęc tria nomina, interrogatio. propositio. & conclusio, idem significare diuersis rationibus. Eadem enim propositio dum interrogatur, est interrogatio seu quęstio: dum probatur est cõclusio: dum admissa a respondente vel probata ab arguente assumitur tanquã pręmissa ad aliam probãdum, est propositio. v. g. Anima est immortalis, dum interrogatur, vel a discipulo vt sciatur, vel ab arguẽte vt probetur, vel reprobetur, est interrogatio: dum concludit ex illo medio, quia anima potest intelligere sine corpore, est conclusio: dum ex ea infertur operationes nostras dirigẽdas esse in aliam vitam, est propositio. ¶In prima ergo parte textus Aristotelis ponit duas conclusiones: primã, quę pertinet ad arguentem: secundã, quę pertinet ad respondentem. Prima cõclusio. Vniuscuiusq; scientię sunt proprię interrogationes. Probatur: qr vnuscuiusq; scientię sunt proprię propositiones. ¶Ubi adnotãdũ est, q̃ aliter accipitur hic interrogatio q̃ in superiori capite. Illic enim accipiebatur stricte vt pertinet ad dialecticum, qui probabiliter interrogat vtrãq; partẽ cõtradictionis: hic vero accipit latius, p quæstione quacũq;, etiã si sit propositio necessaria, quales sunt in scientijs demonstratiuis. ¶Concludit ergo non omnẽ interrgationem esse geometricã, neq; omnem ad artem medicã pertinere. [Sed ea &c.] Ubi notãdũ, q̃ interrgatio dupliciter potest pertinere ad Geometrã: vno modo quia interrogatur propter quid alicuius conclusionis Geometricę: alio mõ qr interrogatur propter quid alicuius propositionis perspectiuę quę illi subalternatur. Qõ eñ Geometra demõstrat in cõmuni de lineis: Perspectiuus assumit tanq̃ principiũ de lineis visualibus: vnde ad subalternãtem scięties pertinet reddere propter quid subalternatę. Sit ergo principia esse Geometrica aut ea ex quibus aliquid eorum. s. conclusionum demonstratur, de quibus (scilicet cõclusionib9)

Interrogatio, propositio, conclusio

1. Cõclusio

clussionibus) est Geometria: aut ea. s. principia quę ex eisdem. s. principijs demonstrantur, ex quib9 geometria demonstrat: qualis sunt principia perspectiua. Itaq; vult dicere, q̃ principium perspectiuum põt interrogaria geometra. ¶Qõ si ds arguat, qõ potius ad perspectiuũ spectat scire principia geometrica, q̃ econuerso ad geometram principia perspectiua: si quidem perspectiuus demonstrat per principia Geometrica. Respondetur, q̃ perspectiuus inquãtum perspectiuus nõ probat sua principia: sed credit & recipit illa tanquã probata a geometra: ideo illa pertinent ad Geometram. Et hoc est qõ subiũgit [Atq; de his ipsis (. s. principijs perspectiuis) reddenda est ratio ex principijs Geometrię siue ex conclusionibus eius.] Addit nihilominus, q̃ geometra quatenus est Geometra nõ debet reddere propter quid de suis propriis principijs: sz hoc pertinebit ad metaphysicũ, vt dictum est. ¶In

2. Conclu. secunda particula textus. [Mecigitur &c.] ponit secundã conclusionem q̃. s. non pertinet ad quãlibet scięties de quouis interrogato rndere. Exẽpli gratia. Si quis interroget geometram, an linea recta pulchrior sit q̃ visualis, an circularis figura aptior sit ad motum q̃ quadrangularis, nõ pertinebit ad ipsum rndere: qr ad ipsum non spectat aliquid scire de pulchritudine aut de motu. Unde subiungit, q̃ si quispiam cum geometra quatenus geometra est sic disseruerit, vt ex propriis principijs Geometrię voluerit illũ redarguere, bñ disceptabit. Si autẽ arguerit ex principijs quę nõ sunt geometrica, redarguet illũ quidẽ per accidens, nec propterea cõcludet eum esse ignarum Geometrię, vt si geometram asserẽtẽ quadratum pulchrius esse circulo, quis redarguerit circulũ esse pulchriorẽ, nihil probauerit contra geometrã inquãtũ est geometra. Ex his colligit Aristo. documentũ, q̃ de vnaquaq; materia disputandũ est inter eos tñ, hoc est, & cũ his, & coram his tñ, qui periti sunt in illa arte, vt periti ex propijs principijs disputent, & non ex impertinẽtib9: & qui astant sciant iudicare vter disputantium bene disputet. ¶In tex. 28. [Cum autem interrogationes] mouet Arist. tres dubitatiuncũlas: si interroganter legant: nam forsan melius legerentur assertiue vt patebit. Ad cui9 euidentiã notandum est, q̃ quẽadmodũ in vnaq; scięties sunt, pprie interrogationes & cõclusiones, ita simul & proprię ignorantię seu deceptiones pertinentes ad illã scięties. ¶Secundo notandũ est, q̃ ignorantia vt videbimus cap. 12. alia est purę negationis & alia praue dispositionis. Ignorantię purę negationis est mera negatio scientię, vt rusticus habet nunc ignorantiã geometrię de qua nec verũ dicit nec falsum: ignorãtia vero praue dispositionis est error contrarius scientię: nam scientia est bona dispositio, vt si quis in geometria crederet parallelas concurrere. Ignorãtia purę negationis geometrię est q̃cunq; ignoratio circa materiã aliarũ scięties: vt pote q̃ nihil pertinet ad geometram, vt ignorãtia Musicę vel Philosophię. Ignorãtia vero proprie geometrica, est illa q̃ est in materia, ppria geometrię. Et hęc vocat, ppie hęce ignoratio ageometrica. Qõ Boetius transfert non geometrica: sed melius dicitur, ageometrica, seu ingeometrica, quia particula, non, cũ accipitur infinitãter, tñ valet sicut id qõ non est geometrica: ut ignoratio medicinę vocaret non geometrica, sicut lignũ dicitur non videre, sed particula, a, q̃ hęce est priuatiua seu, in, Latine significat ignorationem in propria materia, sicut cęcũ non dicitur lignũ sed animal. Exẽplũ Arist. est, Arrhythmon, qõ potest verti, aut informe, vt vertit Argyropylus, aut non sonorũ. Qõ põt accipi negatiue, vt punctũ dicitur informe & lana non sonora: aut priuatiue, sicut qõ habet fœdã & turpẽ formã dicitur informe: & dissonãtia vocũ dicit insonora. ¶Tertio notandum, q̃ adhuc hęc ignoratio praue dispositionis põt in scięties cõtingere dupliciter. Uno modo ex defectu cõsequẽtię qr non est syllogismus, sz paralogism9. i. syllogismus vitiose cõstructus, vti träffert Argyropylus: aut ex defectu materię: qr. s. procedit ex oppositis. i. ex falsis principijs quę opponuntur principijs ppijs. ¶Igitur ẽm hęc tria notabilia monet Aristote. In prima particula tres quęstiunculas. Prima: Utrũ quẽadmodũ in geometria sunt interrogationes geometricę, ita sint & interrogationes nõ geometricę. i. ignorãtię ppie ptinentes ad geometrã. Secũda. Esto ita sit, vtrũ illę interrogationes quę pcedũt ex ea ignoratione q̃ est dispositio. i. vtrũ ignorantię praue dispositionis sint ppie geometricę. ¶Tertia. Utra ratiocinationum pficiscit ab ignoratiõe. i. quę illarũ dr ppria ignoratio geometrię, ea neq; ex oppositis constat. i. nunquid ea q̃ pcedit ex falsis principijs an ea potius quę vitiose cõcludit per paralogismũ. ¶In secunda particula textus rndet ad quęstiões, vel forte vt Philopon9 adnotauit, poti9 superiora verba legẽda sunt assertiue hoc modo, vt sunt interrogationes ppie geometricę, ita & ppie ageometricę &c. nisi reddit rationẽ. Sed parũ refert. Rndet ergo p distinctionẽ affirmatiue ad ambas pozes quęstiones quę sunt cõnexę. [At enim ageometricę interrogationes aut de geometria sunt aut ex alia arte]. i. aut sunt in materia Geometrię aut in alia materia: vt ignoratio Musicę est non Geometrica, id est, aliena a Geometria. Hic est intolerabile mendacium in omnibus translationibus Argyropyli, vbi ait q̃ Musica interrogatio, si de Geometria fiat, ageometrica est. Musica enim ignoratio non potest esse de Geometria. Imo ponit exemplum Aristo. de Musica, propterea q̃ nullo modo subalternatur geometrię, sed Arithmeticę. Et quod Argyropylus transfert, si de geometria fiat, hęcce nõ est nisi tantũ, ex geometria, quę quidem particula non cõnectitur cũ primo exẽplo, sed cum secundo, cum quo nos eã iunximus, hoc mõ, [Ex geometria autẽ eque distãtes. i. parallelas cõcurrere] hęc est ignoratio ingeometri ea de geometria. Et ideo subiungit, q̃ est tũ geometrica, quãtũ ad materiã, tũ ageometrica: qr est non veritas, sz ignoratio geometrica. ¶Et ad declarãdũ secũdã qstionẽ ponit exemplũ, q̃ sicut, informe, dicitur vno modo negatiue de illo qui caret forma: vt est punctũ vel angulus: & alio modo de illo qui habet turpem formã, ita ignoratio ingeometrica alia est purę negationis, alia praue dispositiõis, quę est propzie ingeometrica. Et idem obseruandũ est in omnibus scientijs. v. g. q̃ sunt tantũ tria elementa, est ignoratio purę negationis in philosophia moali: sed est ignoratio praue dispositionis & propria in philosophia naturali: econuerso vero, q̃ tantũ sunt tres virtutes cardinales, est ignoratio purę negationis in philosophia naturali: qr nihil ad eam pertinet, sed est praue dispositionis in philosophia moralí. ¶In textu. 29. [In mathematicis autẽ] respondet ad tertiã quęstionẽ quę erat, vtrũ ignoratio propria cuiusq; scientię sit illa quę procedit ex falsis principijs, an quę fit ex paralogismo puta ex mala consequentia. Et intendit in toto isto textu constituere differentiam inter scientias Mathematicas (quas Boetius transfert doctrinas, eo q̃ mathematicę per excellẽtiam dicantur scięties & doctring) & disputatiões dialecticas, q̃ videlicet in dialecticis

Tres qstiones.

Ad duas quęstiões.

Arrhythmon.

Text. 29.

Ad tertiã quęstionẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lecticis vtroq; modo contingit deceptio.s. z ex falsis principijs z ex paralogismis:in demonstrationi bus vero cõtingere quidem potest ex falsis principijs nõ tamẽ ex paralogismo:z ideo pluribꝰ modis cõtingit deceptio in dialecticis q̃ in demonstrationis. Atqui occasione huiꝰ ponit in hoc text.quinq; differentias in quibus mathematice excellũt alijs. Hanc differentiam ostẽdit quinq; rationibus z ita in textu,quinq; erunt particule. ¶Ad intelligentiã horum notandum est.q̃ paralogismus ex parte pr̃e missarum contingit ex defectu medij,puta quia vel equiuoce sumitur(quam antiqui vocabant fallaciã in dictione)aut quia non plene distribuitur,quam vocabant fallaciam extra dictionẽ.¶Primo excludit a mathematicis primum defectum: deinde secũdũ: nam de defectu inferendo (quem nos appellamus extrinsecum)non facit Aristo.mentionem hic. ¶Prima ergo ratio Aristot.est hec,Medium in scientijs demonstratiuis duplex est.i.bis sumitur: q; per se refertur ad vtram; extremitatem (vtpote quia de ipso omni dicitur maior extremitas,z ipsum dicit de omni minori extremitate) ergo in demonstratiuis nec cõmittitur defectus equiuocationis medij nec indistributionis eius. Antecedens est manifestum,quia medium in demonstratione vel est definitio cui per se primo cõuenit passio,z quę per se conuenit definito,aut medij est genus,z minor extremitas est species:z ideo medium non põt esse equiuocum.Et quãuis non sumatur cũ signo vniuersali,q; tamẽ est per se,idem est differentię,animal rationale est risibile,z omne animal ratioãle,z ideo virtualiter distribuitur medium. At quia diximus maiorẽ extremitatẽ dici de omni medio,z medium de omni minori,z non diximus omnem maiorem dici de medio,nec omnẽ medium de minori, subiungit rationem:quia predicatum,inquit,non dicitur omne. i. signum vniuersale non debet poni a parte predicati,vt docuit ipse.1.Periher.cap.5.Concludit ergo q; huiusmodi peccata in disserendi facultatis (.i.dialectice) disceptationibus latent. Et ideo hec est prima differentia in qua mathematice excellunt alijs. ¶Subdit exemplum equiuocationis.Circulus est equinoce significat z figuram z genus quoddã carminis apud Homerum,qõ codẽ pede incipit z desinit.Inde dialecticus potest decipere sic arguẽdo, omnis circulus est figura:carmẽ est circulus: ergo carmen est figura. At vero apud Geometram fieri nequit huiusmodi deceptio.Et ratio est quia, [hec inquit cernere licet quasi mẽtis perceptione.¶Ubi notandum, q; equiuocatio que cõmittitur in hac voce,circulus,non cõmitteretur si ad oculum ostẽderetur descriptus:q: lineatio circuli non est equivoca ad carmen sicut vox.Et q: geometra ex accõmodatione sue scientie habet figuras geometricas ante oculos mẽtis quẽadmodum illas describit in abaco,propterea cum ei fit mentio de circulo, nullam equinocationem intelligit:sed statim recurrit ad figuram.Et ideo si quis interroget geometram, estne omnis circulus figura? [Si designauerit patet].i.si lineatus fuerit,patet q; omnis circulus est figura:z quãuis non lineetur in re,tñ mentis oculis lineatur a geometra.Et ideo si subsumatur, carmen est circulus.statim ei patet nõ esse verũ.Summa ergo huius rationis est,q; cum in demonstratiuis extremitates per se primo cõueniunt medio,in de determinatur significatio medij,vt capi nõ possit equiuoce:in dialecticis autem, q: propositiones nõ sunt per se,potest equinocatio latere:vt hic, qui cum; discit est ignarus, sapiens discit: ergo sapiẽs est ignarus:nam discere equinoce significat z prima

Prima excellentia mathematicarum.

tionem habitus,z hoc qõ est actu cõsiderare z intelligere.¶In secunda particula,[Atq; non oportet] q: diximus principia mathematicarũ scientiarũ esse de omni,inde quasi corollarium infert secundã excellentiam hmõi scientiarũ ad scientias non demonstratiuas,videlicet, q; aliter instatur hmõi principijs q̃ principijs aliarum scientiarum. ¶Ad cuius intelligentiam notandũ.q; instantia (quã Argyropylus appellat inficiationem)est ppositio per quã aliquod principium ostenditur esse falsum: vt si qs philosophus assereret omne corpus esse in loco,adduceretur instãtia, cœlum z mare totum non esse in loco.Unde sicut interrogatio qñ est premissa, dicit propositio,z qñ probatur est conclusio, ita instãtia, si assumatur vt premissa ad reprobandum aliquod principium,est propositio:z si concludatur tanquã oppositum principijs,est conclusio. ¶Est ergo differentia inter mathematicas z alias scientias que nõ procedunt demonstratione potissima,q; in alijs scientijs sufficit afferre instantiam de aliquo in particulari,vt modo dicebamus de cœlo:z hanc vocat Aristo.instantiam inductiuam:q: inductio fit per singularia.Sed in demonstratiuis,quia premisse sunt de omni,instantia nõ potest afferri nisi vnius:saliter falsificãdo principium.Etenim cum hec sit per se primo,triangulus habet tres angulos ꝛc. nõ potest instantia ferri de aliquo triangulo,quin afferatur de omni:quia nulla est ratio de vno potior,q̃ de alio.Et hoc est quod ait Aristote.[Ut enim nec; est propositio(.s.in mathematicis)ea que non ad plura se extendit(cum omnis demonstratio fiat ex vniuersalibus)patet nec instantiam in his esse que non sit vniuersalis.]Et probat consequentiam, quia idem est propositio z instantia. Nam que affertur tãquã instantia,si modo probatur, potest esse premissa ad aliud probandum tam in demõstratiuis q̃ in dialecticis. ¶In tertia particula,[Fit autem ꝛc.]accedit ad probandum in mathematicis non contingere paralogismum ratione medij non distributi: que est tertia excellentia mathematicarum. Exponit tamen prius quomodo contingat hic defectus in dialectica.¶Ubi notandum est, q; in propositionibus consuetis potissimum hic defectus committitur, si qs in secunda figura arguat ex puris affirmatiuis: vbi cum medium predicetur in vtraq; premissa, in neutra distribuitur. Quocirca dum medium sumitur superius ad extremitates,non sequitur, omnis homo est animal:omnis equus est animal: ergo equus est homo. ¶At pro exemplo Aristo.sciendum est,q; ex elementis si superius gignitur ex inferiori,dicitur gigni multiplicata ratione(quod Boetius vertit multiplicata analogia.i.proportione.) Propterea q; vt author est Aristot.2.de genera.tex.24. ex vno pugillo terre fiunt per rarefactionem decẽ aque:z ex vno aque, plures yris:z ex vno aeris, multo plures ignis. Si autem econuerso inferius fiat ex superiori,dicitur gigni diminuta proportione:quia ex multis pugillis aeris,fit vnus aque per condensationẽ. Quidam ergo philosophus Lenes nomine parologizabatur hoc modo. Quicquid gignitur multiplicata proportione,celerrime gignitur:ignis celerrime gignitur: ergo ignis gignitur multiplicata proportione. Cuius cõclusio vera quidem erat:sed male syllogizata propter distributionẽ medij. Et ideo si quis sub illa maiori subsumat, aqua celerrime gignitur ex aere, (quod verum est quando ex aere humido generatur) falso concluderet,q; aqua multiplicata ratione generatur. Et hoc est quod ait Aristote. [Fit autem vt quidam vitiose concludãt propterea q; eos medios(.s.terminos) sumant

1.Excellẽtia.

Instantia.

3. Excellẽtia.

Multiplicata ppor tio.

sumant qui vtroscz extremos sequuntur] sicut animal dicitur de homine z equo:z celerrime gigni de igne z aqua. ¶Hoc supposito declarat quo hic defectus nõ cõtingat in mathematicis. Aut enim q; interdum fieri nequit vt ex tali dispositione medij cõstruatur bonus syllogismus:nempe qñ medium est superius ad extremitates:interdum vero fieri põt vt sit bonus.[Sed non cernitur].i.licet non videat habere formã:vtpote qñ medij conuertit cũ extremitatibus.Unde cũ in mathematicis z demonstratiuis sciẽtijs vt plurimũ extremitates cõuertuntur cũ medio,q: medij vt plurimum est definitio, z minor z maior extremitas sint definitũ z passio, fit vt in hmõi sciẽtijs vt plurimum teneat hic modus arguendi:vt oẽ risibile est animal rationale,ois hõ est aial rõnale:ergo ois hõ est risibilis.Tãtsi qñq; nõ teneat etiã in ppositionibꝰ per se:vt ois hõ est aial: ois equs est animal:ergo equus est hõ. ¶In quarta particula textus,[Quod si fieri ꝛc.]ex his modo dictis elicit quartã excellentiã mathematicarũ scientiarum qua differt a dialecticis:videlicet, q; resolutio facilior est in mathematicis,eo q; precẽdat ex certis z determinatis principijs. Quam cõclusionem pbat tribꝰ rationibꝰ. ¶Ad intellectũ primę memi nisse primũ opus est,ex prologo huius libri,q; resoluere conclusionem est data conclusione inuestigare principia ex quibꝰ cõcluditur. Itẽ recordari oportet illi⁹ cap.6.tex.17.videlicet,q; demõstratiue sciẽtię solũ procedunt ex necessarijs: in quo differunt a dialecticis disputationibꝰ:nã verũ dialectice nõ solũ ex vero,sed ex falso cõcludit:nõ tñ verum demonstratur nisi ex vero,q: falsum nõ est causa veri. ¶ Ex quo fit vt media dialectica nõ sint determinata: sed sint infinita:media vero demõstratiua sint determinata.Exẽpli gra. Ois hõ est risibilis,dialectice infertur ex his premissis,oẽ animal est risibile,ois hõ est animal:z ex his,oẽ albũ est risibile,omnis hõ est albus,z ex infinitis alijs:q: falsa nõ cadunt sub numero,cũ error cõtingat infinitis modis.At demonstrari nõ põt nisi ex veris z q̃ per se sint cause illi⁹: vt oẽ animal rõnale est risibile:ois hõ est aial rõnale. ¶Et hac de causa argute z ingeniose infert Aristo.in dialecticis difficile esse resoluere cõclusiones in omnia principia:qõ tñ est facile in demonstratiuis.Ait ergo,[Qõ si fieri non posset vt verũ ostendatur ex falsis(scz in dialecticis disputationibus) facile esset resoluere: conuersio nanq; necessario fieret].i.sicut cõclusio esset vera ita antecedens esset verũ:z ideo sicut cõclusio inferret ex pmissis, ita z inferret illas.Sit.n.a.verũ.i.sit cõclusio.a.vera:qõ cũ sit,hec sunt q; quidẽ esse scio (.i.pmisse etiã essent vere) veluti.b. (per quam literam intelligit ambas premissas.)Ex his ergo illud ostendam.i.ex his ergo premissis veris ostendam.i.demonnstrabo cõclusionem. ¶ Applicat hoc ad mathematicas dicens, [Conuertuntur autẽ magis ꝛc.].i.in mathematicis vero magis cõuertunt cõclusio z premisse:quia non accipiunt accidentia cõmunia:sed solũ demonstrant proprias passiones de definito:z ideo conclusio infert pmissas sicut ecõuerso. In dialecticis vero cõclusio infertur ex pmissis tñ nõ semper infert illas.Et hãc appellabãt antiqui fallaciã ofequẽtis. ¶In postrema particula textus,[Accrescit etiam ꝛc.]adiungit scdam rationẽ ad candẽ cõclusionẽ. s. q; facilior sit resolutio i mathematicis.Et ratio hec quintam illis accumulat excellentiã. Cum enim diximus dialectica multis abundare mediis ad candẽ conclusionẽ:mathematicas vero nõ nisi ex determinatis demonstrare,soluit dubiũ qõ inde suboritur. Quomodo ergo vna sciẽtia mathematica augetur:

4. Excellẽtia. Resolutio math. facilis.

5. Excellentia.

nã Dialectica augetur multiplicãdo media ad eandẽ cõclusionẽ.Videt, q; mathematicę accrescit nõ per media(loquit de mediis a priori,propter qd).i.nõ multiplicãdo media ad eandem cõclusionẽ sicut dialectica,sed assumendo.i.demonstrãdo passionem de suo proprio subiecto,z per idẽ subsũ demonstrando eandem passionem de inferiori subsumpto sub illo. ¶Ubi notandũ,q; tripliciter crescunt scientię mathematice:vno modo descendendo directe:vt si haberetres angulos equales duobus rectis,demonstretur de triãgulo,cui per se primo cõuenit p suã propriã definitionẽ,videlicet,omnis figura rectilinea trium angulorũ habet tres ꝛc. triangulus est figura rectilinea ꝛc.ergo triangulus habet tres ꝛc. Mox eadem passio demõstratur de isoscele per triãgulum.s.omnis triangulus habet tres ꝛc. isosceles est triangulus:ergo. Deinde omnis isoceles habet tres ꝛc. triangulus semicirculi est isosceles: ergo. Et istum modum explicat hic. Appellat enim definitionem.a.z primũ subiectum. b, secundum.c.ꝛc. [Nam.a.inquit de.b.sumitur].i.predicatur in minori primę demonstrationis:z.b.de.c.in secunda demonstratione ꝛc.z ita consequẽter. ¶Secundo modo augentur huiusmodi scientię ad latus.i.per species ex equo diuidentes idem genus. Hoc exemplũ expositores versionẽ Boetij secuti explicãt hoc modo,Detur passio propria generis,vt omnis numerus est finitus vel infinitus, tunc sequitur,numerꝰ par est numerus: ergo est finitus vel infinitus. Si vero subsumas,numerus impar est numerus,idem concludetur de illo. Et si dicas,omne aial est sensibile,quancũq; speciem animalis subsumas, concludetur illa passio. ¶ At vero quãuis exẽplum sit verũ, non tñ est quo vtitur Arist.nec in Hzeco nec in versione Argyzopyli. Ait em. a.sit numerus absolute (quod sit maior extremitas).b.vero simpliciter numerus impar(qõ sit medij).c.vero definitus numerus impar.i.certa species numeri imparis: qõ sit minor extremitas. Fiet hec demonstratio,omne.b. est.a,omne.c.est.b:ergo omne.c.est.a:id est,ois numerus impar est numerus:ternarius est numerus impar:ergo ternarius est numerus. Rursus.si.d.sit numerus par,e.vero definitus numerus par:vt binarius vel quaternariꝰ:fiet hec demõstratio, oẽ.d. est.a,oẽ.e.est.d:ergo oẽ.e.est.a. Ult ergo q; genus supremum,quãcunq; speciem sumas pro medio,cõcludet de infima specie subsumpta sub tali medio. Qõ est sciẽtiam augeri ad latus. ¶Terciꝰ modo sciẽtię mathematice crescunt demonstrãdo primã passionem de subiecto:z per primã,secundam : z per secundam,tertiam:z ita in infinitum. Quo modo procedit Euclides demonstrando primo de linea,a quolibet puncto in quodlibet pũctum duci,z deinde super datam lineam triangulum equilaterum collocari:z ita consequenter. Relinquit ergo Arist. mathematicas scientias abunde commendatas.

Triplex mathematicę augentur.

Quæstio quarta.

Vtrũ omnis demõstratio procedat ex principijs per se & proprijs.

Parte negatiua posset statim argumenta fieri cõtra illam fundamentalẽ cõclusionẽ Aristo.cap.6. tex.16.s.omnem demonstrationẽ procedere ex necessarijs:nam demonstrationes

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiones naturales de motibus ꝛ cõiunctionibus planetarum,de pluuia ꝛ grandine,ꝛ aliꝫ impꝛessionibus naturalibus generant simpliciter scientiam: ꝛ tamen non procedunt ex necessarijs. Sed ad hęc responsum est.q.3.vbi notum fecimus quẽadmodum huiusmodi propositiones sint suo modo necessarię. ¶Et ideo aliter arguitur aduersus primam principalẽ cõclusionẽ in eodem cap. tex. 18.ꝛ.7.ca.tex. 19. videlicet,ꝙ omnis demonstratio procedit ex principijs per se ꝛ nullo modo ex his quę sunt ꝑ accidẽs. Aristot. multas rerum proꝑietates demõstrat quę illis cõperunt per accidens:ergo sibi est ipse cõtrarius. Antecedens patet primo. In.2. Phy. tex. 39. demonstrat casum ꝛ fortunam ineſſe rebus,quę tamen sunt causę per accidens,nam sunt pꝛeter intẽtionem agentis. Secundo. In.2. de coelo tex.43. demonstrat coelum semper moueri ꝛ terram semper quiescere: ꝛ tamen motus ꝛ quies non sunt proꝑię passiones coeli ꝛ terrę,sꝫ accidẽtia cõmunia omniũ corꝑorum naturalium. Et tex.104. demonstrat, coelum esse sphęricum,ꝛ terram rotundã: ꝛ tamẽ sphęricum ꝛ rotundum nõ sunt passiones corꝑorũ naturalium:sed quantitatis. Tertio. In.2. de gene. text. 16. demonstrat ignem esse primo calidum,aerem vero humidum,aquam frigidam,ꝛ terram siccam: et tamen illę non sunt proꝑię passiones elementoꝝ, sed cõmunes,vtpote caloꝝ,igni ꝛ aeri: ꝛ humiditas aeri ꝛ aquę ꝛc. Et Commentator. 4. physi. tex. 2. dicit id quod per accidens competit,si semper cõpetit,posse intrare demonstrationem,vt materiam et formam esse mobiles,potest esse pꝛincipiũ ꝛ cõclusio demonstrationis,licet per accidens cõueniat illis ratione totius cõpositi. Et id demum cõfirmat, quia omne corꝑus esse coloꝝatum cadit sub demonstratione:imo omne animal esse coloꝝatum licet esse coloꝝatum sit accidẽs cõmune. ¶Secundo principaliter arguitur. Mathematicę inter omnes scientias sunt quę potissimis vtũtur demõstrationib⁹: ꝛ tamen demonstrant per causas per accidens: ergo demonstratio non semper pꝛocedit ex causis per se. Pꝛobatur minor. Demonstrat geometra super datam lineam diametrum equilaterum collocare,deſignata linea recta ꝛ sumpto vno extremo pro cẽtro, describendo vnum circulum qui transeat per aliud extremum,ꝛ rursus super aliud extremum describendo alium circulum eqlem,ꝛ a pũcto quo interſecãt se circuli deducendo duas lineas vſq; ad extrema datę lineę,vt patet in hac figura.

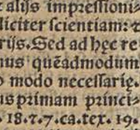

Tunc arguitur sic: Ad triangulũ esse equilaterũ per accidẽs est descripto illoꝝum circuloꝝũ: nam licet nullus ad imaginationem possit esse circulus,triãgulus nihilominꝰ esset equilaterus. Ꝓtꝛe.ꝛ pꝛobat omnem triangulum habere tres angulos equales duob⁹ rectis, pꝛotrahendo vnam quamlibet lineam trianguli. Quę faciat.v.g. triangulum extrinsecum.d: ꝛ arguendo hoc modo,angulus extrinsecus.d.est equalis duob⁹ intrinsecis sibi oppositis, scz. a.b.(q̃ est 32. Euclidis) ergo duo anguli.c.d. sunt equales tribus.a.b.c.q: ꝛ idem cõmune. scz.c.addak duobus equalibus, quę remanent sunt equalia: sed.c.ꝛ.d. equiualent duobus rectis(quę est.13. Euclidis) ergo tres anguli.a.b.c.equiualent duobus rectis. At vero ꝙ angulus extrinsecus. d. sit equalis duobus sibi oppositis est causa per accidens:nam licet nullus esset angulus extrinsecus,nihilominus tres anguli intrinseci equiualerẽt duobus rectis. ¶Tertio

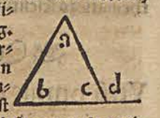

principaliter arguitur aduersus secundã conclusionem principalem. s. demonstrationem pꝛocedere ex proꝑijs. Et arguitur primo,ꝙ pꝛocedat ex alienis transeundo de genere in genus contra conclusionẽ positam cap.7.textu.20. Philosophia naturalis et Geometria sunt omnino scientię diuersę:nam subiectum philosophię est ens mobile,ꝛ subiectum geometrię est quantitas continua vt abstrahit a materia ꝛ motu:ergo principia vni⁹ sunt simpliciter aliena respectu alterius: ꝛ tñ geometra pꝛobat illud pꝛincipium, A quolibet puncto in quodlibet punctum lineam ducere, per hoc pꝛincipium physicũ, inter quelibet duo puncta mediat ſpatium. Et vice versa philosophus naturalis.2.de coelo,textu.104. pꝛobat terram esse rotũdam ꝛ coelũ sphęricũ: qõ nõ põt ꝓbari nisi per medium geometricũ, videlicet, ꝙ omnes lineę ductę a centro ad circũferentiã insunt equales. Et eodẽ modo Chirurgus ꝓbat vulnera rotunda difficilius sanari per medium geometricum:per hoc.s.ꝙ latera talis vulneris magis distant ꝑ si haberet figuram oblongam. Quinimo luna esse eclipsabilẽ est ꝓpositio Astrologię,ꝛ tamẽ ꝓbatur per interpositionem terrę inter solem ꝛ lunã,quę est medium physicum:nam interpoſitio dicit motum, de quo tractat philosophus naturalis. ¶Et confirmatur specialiter argumentum in exemplo Aristotelis. Geometra vtit principio Arithmeticę,ergo male ponit exemplũ Aristoteles in ijs, ꝙ nullo modo vna scientia vtitur pncipijs alteri⁹. Pꝛobatur antecedẽs. Geometra pꝛobat diametrũ quadrati equilateri non esse cõmẽsurabilem costę, eo ꝙ diameter ꝛ costa non se habẽt sicut duo numeri,puta sicut numerus maioꝝ excedit numerum minorem per vnitatẽ vel vnitates quę sunt partes aliquotę omnium numeroꝝũ. ¶ Quarto principaliter arguitur. Hoc principium vniuersalissimũ, de nullo idem simul affirmatur ꝛ negatur,intrat formaliter demonstrationem: ergo male id negauit Arist. cap.8.tex.26.ꝛ per consequens omnes scientię possunt vti hoc cõmunissimo principio. Pꝛobatur antecedẽs. Hic est optimus syllogismus, idem simul esse ꝛ non esse est impossibile:materiam primam esse sine forma est idem simul esse ꝛ non esse: ergo materiam primam esse sine forma est impossibile. Item si quis proteruissimus concederet idem posse produci a seipso,redarguendus esset contradictionis hoc modo: Idem simul esse ꝛ non esse est impossibile: sed idem seipsum producere includit idem esse quando non est (nam causa debet pꝛecedere effectum) ergo idem non potest seipsum producere. Et multis aliꝭ modis potest primum principium intrare demonstrationem.

¶Quæstio hæc partim ex tertia quęstione,partim ex expoſitione textꝰ facile dissoluit. Nihilominus ad maioꝛẽ dilucidationẽ formata sunt pauca hęc argumenta. Pꝛemissa ergo affirmatiua rñsione ad quęstionẽ,ad primũ argumentũ negaꝫ añs. Et ad primã ꝓbationẽ rñdetur,ꝙ de casu ꝛ fortuna possum⁹ loqui aut particulariter aut in genere. Particulariter non est de illis scientia nec demonstratio:vt infra in hoc lib. asserit Aristo. tex.43.i. non demonstratur, ꝙ ędificatoꝛ inueniat thesaurum,aut ꝙ nauigans diteſcat,ꝛ similia: quia hę sunt causę per accidens: ꝛ per consequens non sunt per se quarto modo. Tamen in genere hoc cadit sub scientia. s. ꝙ casus ꝛ fortuna sunt causę per accidens ꝛ dubię,ꝙ earum effectus sequuntur pꝛeter intentionem agentis. Huiusmodi enim propoſitiones sunt per se:nam hoc quod est esse causam per accidens

Ad ꝓmũ.

accidens,per se primo modo cõuenit fortunę: quia illa est eius definitio. Et hoc modo tractat Arist. de fortuna in.2.physi. Et item.3.Ethic.cap.3. docet ꝙ de fortuitis,quippe quę in nostra potestate nõ sunt, non est consiliũ. ¶Ad secũdũ membrũ rñdetur ꝑ illud qđ supꝛa dictũ est.q.3.in solutione cõfirmationis quarti argumenti.s.ꝙ vt sit aliꝰ propoſitio demonstrabilis,satis est ꝙ sit per se aut perſeitate solius subiecti aut perſeitate solius pꝛdicati: ꝛ ille, coelum mouetur,terra quiescit,sunt per se pſeitate subiecti,sicut,hõ est bipes:nã per se coelũ habet vt moueat:licet moueri ꝑ se primo nõ cõueniat coelo. Ecõuerso,hõ est aptus ad medicinã,est demõstrabilis:qz est per se perſeitate ꝓdicati: nã talis aptitudo per se cõuenit homini:quãuis non oĩs homo ꝑ se habeat illam. ¶Eodẽ modo posset dici ad tertiã propationẽ,ꝙ ignis per se pſeitate subiecti est calidus, quãuis caliditas conueniat etiam aeri. Sed tñ alia est intẽtio Arist. videlicet, ꝙ quãuis quodlibet elementũ vẽdicet sibi duas qualitates, tñ vna est quę per se primo illi conuenit. vt caliditas per se primo conuenit igni,ꝛ siccitas secundario: aeri vero per se primo cõuenit humiditas,ꝛ secũdario caliditas: hę autẽ qualitates cõueniunt mixtis rõne elementoꝝ. Et ideo rñdetur,ꝙ ignis est calidus,est per se ꝑmo in secũdo modo dicẽdi per se: ꝛ ignis calefacit,est in quarto: ꝛ per cõsequẽs sunt propoſitiones simpliciter demõstrabiles. Ad illas propõnes,coelũ est sphęricũ,terra est rotũda,rñdetur, ꝙ quãuis rotũditas sit passio quantitatis,nihilominus quia quantitas est accidẽs proꝑiũ corꝑoris,corꝑora naturalia determinant sibi certã quãtitatẽ quę ꝓinde est de illis demonstrabilis. Unde homini alia est proꝑia figura alia vero equo, aliꝙ aliꝭ animalib⁹. ¶Ad auꝛitatem Cõmentatoris multi varie rñdent: conceditur tamen intentum ꝙ aliqñ philosophi non vtuntur ita stricte propoſitionib⁹ necessarijs. s. quarũ ꝓdicata per se primo cõueniunt subiectis: sed satis est si semꝑ cõueniant, ꝛ ideo illa seruit demõstrationi,materia ꝛ forma mouẽtur localiter, ꝛ itẽ illa, omne alal est coloꝝatũ, ꝛ qñq; hęc,cygnus est albus; corꝰ est niger ꝛ similes. ¶Ad secundũ principale rñdetur,ꝙ Mathematicę scientię potissimũ demonstrant per causas formales,sicuti scientię naturales per efficientem ꝛ finalẽ,vt videbimus lib.2.cap.11. Demonstrant.n.mathematicę valoꝛẽ ꝛ virtutem figurarũ quãtitatis: ꝛ qz per vnã figuram ostenditur longitudo linearũ alterius figurę,ꝛ per vnũ angulum extrinsecum ostenditur ad oculũ quãritas oppoſitoꝝum angulorum,propterea ad demonstrãdã passionẽ vnius figurę vtit mathematicus alia figura. Ut.g.qz triãgulus equilaterus cõstat ex tribus equalibus lineis, ꝛ lineę exeuntes a cẽtro ad circũferentiã eiusdẽ vel equalis circuli sunt equales,propterea ostẽditur equilaterus triãgulus per descriptionẽ circuloꝝum. ¶Unde ad argumẽtũ negatur, ꝙ mathematicę demonstrent per causas omnino accidentales:nã quãuis descriptio circuloꝝũ non sit ꝑ se causa efficiẽs triãguli equilateri,tñ quodã modo est causa formalis per se,ad hũc sensum,ꝙ ad descriptionẽ talium circuloꝝũ formaliter sequitur illa dispoſitio triãguli. Et eodẽ modo angulus extrinsec⁹ est quodam mõ forma per quã manifestat valoꝛ angulorũ internoꝝum trianguli. ¶Ad tertiũ principale rñsio patet ex expõne text.20. Ubi colligit Arist. nõ negare vniuersalitẽ scientiã vnã posse vti principijs alteri⁹:sed duo sunt quę docet. Pꝛimũ ꝙ vnaquęq; scientia habet sua proꝑia principia, vltra q̃ ipsa nõ pꝛocedit,sed vel sunt ꝑ se nota vel ad aliam scientiam pertinebit illa pꝛobare. Secundo docet,

Ad scõm.

Ad tertiũ.

ꝙ nulla scientia pꝛobat pncipia alterius, nisi aliquo modo subiectũ illius ptineat ad subiectũ alteri⁹:alias si subiecta sunt omnino diuersa,erit trãsitus seu migratio a sciẽtia in sciẽtiã,qui quidẽ trãsitus repꝛobatur:at si aliquo mõ vnũ subiectũ pertineat ad aliud, nõ erit trãsitus,sed descẽlus licitus. ¶Unde ad pꝛimũ membrum argumẽti negaꝫ subiectum Geometrię ꝛ Philosophię esse omnino adeo diuersa,vt pncipia vnius sint pꝛorsus aliena respectu alterius:nã quãuis Geometra tractet de quãtitate ꝛ punctis vt abstrahunt a materia, nihilominꝰ qz quãtitas ꝛ puncta sunt accidẽtia corꝑoris naturalis,potest philosophia reddere pncipioꝝ Geometrię rationẽ. ¶Et pariter ad secundũ membrum rñdetur,ꝙ eadẽ passio demonstratur de eodẽ subiecto a diuersis sciẽtijs ꝑ diuersa media,vt,ꝙ terra est rotunda,pꝛobat philosophus naturalis per motũ: qz videlicet oẽs partes terrę quãtũ possunt tendũt ad cẽtrũ,ꝛ per ąs equaliter distant a cẽtro: qđ est facere circulũ. Astronom⁹ vero id pꝛobat, qz terra est velut centrũ mundi equaliter distãs a coelo. Itẽ lunã esse eclipsabilẽ philosophus naturalis pꝛobat per motũ: qz.s. terra interponit inter solẽ ꝛ lunam, non curando in quibus punctis coeli sint luminaria. Astronomus vero vice versa id demonstrat qz quotiescunq; sol ꝛ luna sunt in capite vel cauda draconis luna pꝛiuatur lumine,non curando quod corꝰ interponitur. ¶Ad aliud de Chirurgia respondetur eodem modo,qz figura vulneris aliquid nõ nunq̃ refert ad sanitatem: propterea chirurgus in quantũ Geometra reddit aliquando causam suoꝝ pncipioꝝũ. ¶Sed ad confirmationem negatur, ꝙ Geometra vtatur principijs Arithmeticę: sed tñ aliquãdo potest vna scientia vti exemplis alterius: vel quia opposita iuxta se posita clarius elucescũt, vel qz conclusio vnius scientię euidẽtioꝛ est in materia alterius. Et quia inter numeros nunquã potest esse pꝛopoꝛtio irrationalis: quia saltem vnitas erit pars aliquota amboꝝum,propterea geometra pꝛobat diametrũ non esse cõmẽsurabilem costę,qz nõ se habent vt duo numeri, vt eadẽ sit pars aliquota vtriusq;. ¶At vero circa ũrtũ argũ notandum est, ꝙ hęc pncipia vniuersalissima dupliciter possunt cõsiderari intrare demonstrationẽ: vno mõ ad explicandã contradictionẽ in aliqua particulari materia,vt si dicas, idem simul esse ꝛ nõ esse est impossibile:sed idem simul moueri ꝛ quiescere est simul esse ꝛ non esse: ergo idem simul moueri ꝛ quiescere est impossibile. Et isto modo non inconuenit ꝙ expresse intrent demõstrationẽ; ita sit in cõfirmatione: quãuis aliquis posset negare illã minorẽ, materiam esse sine forma,est esse ꝛ non esse,de quo alias. Alio modo ista pncipia considerari possunt in demonstratione ad pꝛobandum alias cõclusiones particulares scientiarũ. Et hoc modo negat Arist. intrare formaliter demõstrationẽ:sed solũ intrant virtualiter. Unde sicuti est in pncipijs rerũ naturaliũ vbi sunt aliqua pncipia formaliter intrãtia cõpositionem ꝛ pncipia particulariter applicata,vt ignis ad calefaciendũ: ꝛ talia pꝛeterea generalia in quoꝝ virtute ista particularia agunt, vtputa cõstellationes coelestes, ita in demõstratione sunt aliqua pncipia particularia puta pꝛemisse formaliter intrantes demõstrationẽ, ꝛ alia sunt pncipia vniuersalia ąꝫ nõ intrant demõstrationẽ formaliter, sed solũ virtualiter: qualia sunt, de quolibet idẽ vel affirmatur vel negatur, ꝛ de nullo idem simul affirmat ꝛ negatur. Enimuero proteruissimo negãti principium immediatũ persuadetur, deducẽdo eũ ad impossibile per ista pncipia, vt dictũ est in expoſitione

Universidad de Deusto
Biblioteca

textus. Exẽpli gratia. Si quis negasset ab equalibus, dẽptis equalibus, remanere equalia, deducere tur ad impossibile hoc modo: Si nõ remanent equalia, ergo remanent inequalia: per primum principii (de q̃libet. n. quãtitate affirmak q̃le vel inequale) si sunt inequalia: ergo vnum est maius: addantur ergo excessus equales qui demptifuerant, ꝛ illud idem remanebit maius: ꝛ per consequens illa antequã demerentur excessus non erant equalia: cuius oppositum supponebat vignitas assumpta.

De Demonstratione propter quid, & quod est.

CAP. X.

Tex.xxx. DIFFERT autem scire esse, & propter quid est: primo quidem in eadem scientia: atque in hac dupliciter. Vno quidem modo, si ratiocinatio non per ea quæ vacant medio fiat: non em prima sumitur causa: scientia autem eius propter quid est, per primam fit causam. Alio verò modo, si per ea quidem quę vacant medio, non tamen per causam, sed per notius eorũ quæ conuertuntur, efficitur. Atque nihil prohibet, vt eorum quæ de sese mutuò prædicantur, notius interdum sit id, quod non est causa: quare demonstratio per id ipsum efficietur. ¶ Veluti vagas stellas esse propè, quia non micant: vagæ stellæ sint. c, non micare. b, propè esse collocetur in. a. Verè igitur. b. dicetur de. c: vagæ nanq; stellæ nõ micant: at verè etiam. a. de ipso dicetur. b: quod enim nõ micat, id est propinquum: hoc autem per inductionem vel sensum sumatur: a. igitur necesse est ipsi competere. c: quare demonstratum est, vagas esse propinquas. Hæc igitur ratiocinatio nõ est ipsius propter quid est: nõ enim, quia non micant vagantes stellæ, ideò sunt propè: sed quia sunt propè, ideò non micant. ¶ Fieri autem potest, vt per alterum ostendatur: atque tunc erit ipsius propter quid est ratiocinatio: nã stellæ vagantes quidem sint. c, propè autem esse sit. b, & non micare collocetur pro. a: &. b. igitur competit ipsi. c: nã vagantes stellæ sunt propè, &. a. constat ipsi cõpetere. b: ea nanq; non micãt quæ propè sunt. Quibus sit, vt. a. quoque cõpetat ipsi. c. atq; hæc est ratiocinatio ipsi' propter quid est: nã sumpta est ipsa causa prima. ¶ Prorsus fit, vt Luna per accretiones demonstretur esse rotunda: quẽadmodùm quidam demonstrãt: nam si rotundũ est id omne quod sic accrescit, Luna autem sic accrescit, perspicuum est, Lunã esse rotundam. Atque hoc quidem modo ea facta est ratiocinatio, qua ipsum esse ostenditur. At si medium ecõtrà ponatur, extruetur ipsius propter quid est ratiocinatio: nõ enim ob accretiones tales rotũda est Luna: sed quia est figurę rotundæ, ideo talia suscipit incrementa. Atq; sit pro. c. Luna, rotũdum pro. b: sic accrescere ponatur pro. a. ¶ In quibus autem ipsã media non cõuertuntur, & est id notius quod nõ est causa, ostenditur quidẽ esse, ipsum autem propter quid est non demonstratur. ¶ Præterea in his, quib' medium extrà ponitur: etenim in his ipsis est ipsius esse, & non ipsius propter quid est demõstratio: non enim dicit causam ipsam, veluti propter quid paries non respirat, quia non animal est: nam si hoc non respirandi causa est, oportebat animal respirãdi causam esse: ceu si negatio causa est non essendi, affirmatio causa est essendi: vt si calidorum ac frigidorum intemperatio, sanitatem non habendi causa est: eorũdem temperatio, sanitatem habẽdi causa est. Pari q;loq; modo, si affirmatio essendi causa est. Ad hæc autem quæ hoc pacto sunt assignata, non accõmodatur id quod est dictũ: nõ enim animal omne respirat. ¶ Atque ratiocinatio causæ talis in medio fit figura: a. nanq; sit animal, b. respirare, paries. c. Igitur ipsum. a. cuilibet quidem. b. competit: omne nanq; quod respirat, animal est. nulli autem inest. c: quare neq;. b. cuipiam competit c: paries igitur non respirat. Tales verò causæ similes sunt hisce, quæ per exuperationẽ dicũtur. Hoc autem est medium id dicere, quod superat causam. Cui' generis est Anacharsidis illud, in Scythia modulatrices non sunt, nam neq; vites. In eadẽ igitur scientia, & in mediorũ positione, hæ sunt ratiocinationis ipsius esse, ad ipsius propter quid est ratiocinationem, differẽtiæ. ¶ Alio verò modo differũt esse, & propter quid est, qd' per aliam atq; aliam vtrũq; cõsideratur: tales autem sunt eę, quę ita sese habẽt, vt altera sub altera collocetur, vt ad geometriam perspectiua, & ad solidorum scientiam machinarũ facultas extruendarum, & ad Arithmeticam Musica, & ad Astrologiã sese habet eorum scientia quæ apparent. Atq; harum nonnullæ scientiarũ nomine rationéve ferè conueniunt: ceu Astrologia est & ipsa Mathematica & nauigandi scientia: & Musica ea est quę Mathematica, & q̃ auditum oblectat. ¶ Hic enim ipsum quidem esse, ad eos pertinet scire, qui sensu vtuntur, ipsum autem propter quid, est ad Mathematicos ipsos: hi nanq; causarum demonstrationes habent, & persæpe nesciunt ipsum esse, quemadmodùm ij, qui contemplantur ipsum vniuersale, nonnulla singularium, quia non animaduertunt, sæpenumerò nesciunt. Hæ autem sunt, quæ formis ipsis vtuntur, quæ quidem sunt alia quædam, substãtiaq; diuersa. Mathematicę nanq; scientiæ circa formas

mas sunt: de nullo enim subiecto dicuntur: nam & si Geometria ipsa sunt in subiecto, non tamẽ vt in subiecto sunt, geometricæ considerationi subijciuntur: vt autem perspectiua sese habet ad geometricam, sic alia sese habet ad perspectiuam: veluti de Iride: nam ipsum quidẽ esse, ad naturalem pertinet scire: ipsum autem propter quid est, ipsius est perspectiui, aut simpliciter, aut eius qui complectitur mathematicam.

¶ Complures etiam scientiarum, quæ non sunt ita dispositæ, vt altera sub altera sit collocata, pari modo se habent: vt Medicina atque Geometria. Nam scire vlcerum ea quæ orbis subeunt formam, tardiùs cæteris curari, ad medicum spectat: propter quid autem, ad geometram.

Hæc est tertia pars mẽbri tertij principalis: in qua post constitutam demonstrationem propter quid, ostenditur in hoc capite decimo quibus differant demonstratio propter quid, ꝛ quia: ꝛ capitulo sequenti, quęnam figura sit ad demonstrationem accommodatior. Et est in diuisione Commentatoris capitulum hoc textus vnicus, nempe trigesimus: quem tamen nos in decem particulas partitissimus. Quas tamen partes principales continet. In priori ostendit Aristote. demõstrationem, quia, dupliciter differre a demonstratione propter quid in eadem scientia: ꝛ in altera addit quomodo tertio differant in diuersis scientiis. ¶ Ubi circa nomen adnotandum est primo, ꝙ demonstratio, quia, dicitur ex versione Boetij: nam potius appellanda esset demonstratio: ꝙ hoc est hoc, nam hęc est differentia inter demonstrationem, quia, ꝛ propter quid, ꝙ demonstratio, quia, demonstrat verum esse, ꝙ hoc est hoc, non reddendo causam illius: quã tamen reddit demonstratio propter quid. Et ideo ly quia, non debet intelligi vt dicat causam, sed vt sit coniunctio, scilicet demonstratio, ꝙ hoc est hoc, seu ꝙ hoc est verum. Quocirca apud Argyrop. nunquã appellatur, niſi demonstratio qua ostenditur ipsum esse. ¶ Secundo notandum est, ꝙ definitio demonstrationis posita in. 2. cap. solum est demonstrationis propter quid: quę simpliciter est demonstratio. Unde, ꝙ aliqua demonstratio non sit propter qd ꝛ per consequens sit quia, contingit dupliciter: aut quia procedit per causam non quidem immediatã ꝛ proximam ꝛ propriam, sed per causam remotam: alio modo, quia non procedit per causam, sed per effectum, ꝛ per signum notius quo ad nos, in cęteris vero omnibus debet demonstratio, quia, conuenire cum demonstratione propter quid, vt. s. procedat ex propositionibus necessarijs ꝛ per se. ¶ Unde demonstratio, quia, est demonstratio procedens aut ex causis mediatis, aut ex effectibus nobis notioribus. Et hoc est quod ait. [Differt autem ꝛc.] Atq; nihil, inquit, prohibet vt interdum notius sit id qõ non est causa, scilicet effectus: imo ita regulariter est in materialibus. Notior enim nobis est eclipsis lunę, ꝙ interpositio terrę. ¶ In secunda particula. [Veluti vagas stellas] subiungit exemplum secundi modi. Ubi notandum est, ꝙ stellę vagę seu errantes, dicuntur planetę, eo ꝙ mouentur proprio motu ab occidente in orientem contra primum mobile. Quę quidem non apparent micare (seu scintillare vt vertit Boetius) eo ꝙ sunt nobis propinquiores ꝙ stellę fixę in firmamento. Micatio enim illa seu scintillatio accidit ex eo ꝙ stellę firmamenti, cum sint a nobis remotissimę, causant in oculo debilissimum conum, qui proinde male figitur oculo: ꝛ dum trepidat facit sydus apparere scintillare. Lametsi 2. de cœ. text. 48. Sol etiam dicatur scintillare propter excellentiam sensibilis quod disgregat visum: quę est alia causa apparentię scintillationis: veluti in tegulis, vbi radius solis reflectitur, apparet. Ait ergo, [Magę stellę sunt, ꝛc. id est sunt minoꝛ extremitas: non micare. b, id est medium: propè esse, collocetur in. a. id est in maioꝛi extremitate. Tunc fiet hęc demõstratio, qa, stellę non micãtes sunt propè nos: planetę sunt non micãtes: ergo planetę sunt propè nos. Nõ micare enim nõ est causa, sꝫ potius effectꝰ huius quod est, esse ppe: ꝛ ideo talis demonstratio non est propter quid. Ait vero ꝙ illę ꝙmissę possunt esse notę per inductionẽ aut per sensum: nam maioꝛ experientia fit nota. Experimur em luminosam remotissimum propter debilẽ in angulis in oculo apparere scintillare: ꝛ minoꝛ itidem fit nota inductione: qa videmus nec Venerem scintillare, nec Mercurium scintillare, ꝛ ita reliquos. ¶ In tertia particula, [Fieri aũt potest] docet Aristo. quemadmodũ talis demõstratio, quia, potest resolui in demonstrationẽ propter quid, si id qõ accipiebatur pro maioꝛi extremitate accipiatur pro medio, ꝛ id qõ accipiebatur pro medio, accipiatur pro maioꝛi extremitate. Cõstruetur nãq; tunc hęc demonstratio, stellę q̃ sunt propę nos nõ scintillãt: planetę sunt ppe nos: ergo planetę non scintillãt, quę quidem est propter quid: nam esse ppe est causa non scintillandi. ¶ In quarta particula, [Prorsus fit] subiungit Arist. secundi exemplũ, prioꝛi simileꝫ: quis demonstret iunam esse rotundã ab effectu, qa videmus illã orbiculariter crescere, hoc modo, qõ orbiculariter crescit, est rotundũ: luna orbiculariter crescit: ergo est rotunda. Crescere enim orbiculariter, non ꝛ, ꝙ causa ꝙ sit rotũda: sed potius effectus. Unde econuerso fiet, ppter quid hoc nõ, oꝫ rotundũ sum illuminatur, orbiculariter augeꝫ (qa dcqd recipit, recipit ad modũ recipiẽtis vt colligit a Com. 3. de pia, cõ. 4.) luna est rotũda: ergo dũ crescit per receptionẽ luminis augetur orbiculariter. ¶ In quinta particula, [In quibꝰ sñt ipsa media] qa dixerat demõstrationẽ, qa, resolui in demonstrationẽ ppter quid, ne quis decaperet, credẽs id vniuersaliter contingere, docet qñ id nõ venire possit, qñ vero minime: dicens, ꝙ vbi, ꝙ medio in demonstratione, qa accipitur effectus adequatus, ꝛ pro maioꝛi extremitate causa adequata, ꝛ pro minoꝛi subiectum adequatum, põt fieri talis resolutio: alias non semper. ¶ Ubi notandum est, ꝙ effectus adequatus causę est qui habet duas conditiones, puta qui sequitur ex sola tali causa, ꝛ ex omni tali: vt scintillare, ꝛ esse propę: parere, ꝛ latescere. Inadequatus vero contingit dupliciter, vel qa est inferioꝛ ꝛ excedit a causa. s. qa sequit ex aliqua tali causa, non tñ ex omni: vel qa est superioꝛ puta q̃ sequitur ex omni tali causa, nõ tñ ex sola. Si est inadequatꝰ primo mõ tanquã inferioꝛ, tũc demõstratio, qa, procedit: demõstratio vero ppter quid non procedit: vt moueri motu ꝓgressiuo, est effectus animalis, non tñ cuiuscũq; animalis: qa ostreę non mouent tali motu, tũc sequit in demõstratione, qa, quicdd mouetur motu ꝓgressiuo est animal, homo mouet motu progressiuo: ergo hõ est animal: tñ demõstratio ppter qd, nulla est, omne animal mouet motu progressiuo: cuis hõ est animal ꝛc. qa maioꝛ est falsa. Si vero effectus sit excedẽs causam, tũc demõstratio ppter qd procedit,

Demõstratio, quia.

Stellę vagę.

Effectus adequatꝰ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mediter-tra poni.

Immediatum.

Anachar-sis.

dit,demõstratio vero,gz, neq̃q̃: vt viuere est effectus oĩs animalis,nõ aũt solius(nã & plantę viuunt)sequit̃ ergo,pter ꝺ̃,Oẽ aial viuit:oĩs hõ est aial: ergo oĩs hõ viuit: tñ indemonstratio quia,non valet, Quicquid viuit est aial:oĩs homo viuit:ergo.nã maior est falsa. ¶ In terra particula text⁹, [Deterea in his]subdit Arist.explã secundi modi demõstrationis,quia,videlicet qñ procedit ex causa remota. Vbi notandũ,q̃ medium extra poni,est aũt negari de aliqua extremitate,vt in syllogismis negatiuis, aut importare causam remotam. Quare hic (qõ est notandũ)aliter accipit̃ principiũ immediati q̃ in secũdo capite. Illic enim accipiebat pro illo qõ nõ habebat aliud medii & priori:hic aũt accipit̃ vt opponit̃ principio remoto,videlicet,qõ importat causam priorima cõclusionis. Et replũ est, vt si pariet demõstretur non respirare,quia non est animal. Etenim non esse animal,non est priorima causa non respirãdi,sed nõ habere pulmonẽ. ¶ Vnde subiungit Aristote.q̃ si nõ esse animal,esset causa non respirandi, oportebat,esse animal,esse causam respirandi: nam si negatio est causa negationis, affirmatio cõtrarię est causa cõtrarię affirmationis: vt si intemperatio humorum in animali est causa non habendi sanitatem, & temperatio eorũ est causa sanitatis. At vero esse animal nõ est causa respirãdi:nã pisces & ostrea,licet sint animalia,non respirant. ¶ In septima particula, [Ergo ratiocinatio causę] docet quomodo demonstratio negatiua cõmodius fiat in secunda figura q̃ in prima,maxime vbi assignatur causa inadequata.i. quę exuperat effectum: a. nanq; sit animal.b.respirare,paries.c. In secunda figura per.a. intelligitur medium quod predicetur in vtraq;, & per.b.maiori extremitas,et per.c.minori. Fiat ergo hęc demõstratio,quicquid respirat est animal:paries non est animal:ergo paries nõ respirat,in Baroco. Hęc inquit demonstratio optima est, non tñ est propter quid.licet procedat a causa ad effectũ:ex proceditper causam remotam: qr enim pariet non est animal,nõ habet pulmonẽ:& qr nõ habet pulmonem,non respirat. Si tñ ex eisdem terminis extruet̃ demõstratio ab effectu ad causam,non procederet.f.oẽ aial respirat:paries non respirat:ergo paries nõ est aial.q̃ maior est falsa. Et hoc est qõ ait animal habere se respectu respirandi, sicut causa q̃ exuperat.i.tanq̃ superior q̃ affirmatur de effectu distributo,non ri. effectus affirmatur de illa distributa. ¶ Subiungit aliud exemplũ Anacharsidis. Qui cum esset Scythą vbi vinum non gignitur, & Athenis conuiuio interesset, vbi mulieres de more patrię inter fœcundos calices modulis canebant saltabantq;, interrogatus an in Scythia modulatrices esseũt & saltatrices,respondit, non herele:quia nec sunt vites:insinuans calorẽ vini esse in mulieribus causa saltãdi. Ait ergo Arist. q̃ non esse vites in Scythia non est causa proxima non saltandi: sed est causa vt non sit vinum,atq; adeo vt mulieres nõ bibentes, nec calescant nec subinde saltent. Quod Argyropy. vertit,modulatrices,Boe.vertit, sibilatrices,verbum tamen Grecum est,auletrides. quod significat tibicinas fœminas,quę in aula canũt. Cõcludit ergo Arist.o. per modum epilogi.q. in eadem scientia hę sunt differentię ratiocinationis ipsius esse ad ipsius propter quid est ratiocinationẽ.i. inter ratiocinationem,quia, & ratiocinationem propter quid. ¶ In octaua particula, [Alio vero modo]incipit secũda pars principalis vbi ponitur differentia inter hmõi demõstrationes in diuersis scibilis. Et primo in subalternis,ac deinde in aliis quę nõ subalternantur. Et de subalternis ponit exẽplũ vt perspectiua se habet ad Geometriam cui subalternatur:& ars extruendarũ machinarũ se habet ad scientiam solidorum,q̃ Grece dicitur stereometria. Geometria enim versatur circa figuras planas, et Stereometria circa corpora: cui subalternatur Architectura. Et Musica subalternatur Arithmeticę:& scientia eorũ quę apparent,quã latine appellant nauticã,subalternatur Astrologię:nam nautę astra etiã cõsiderant:de quibus ventorum ac tempestatũ cõiecturam faciunt. Subiungit autem, [Et q̃ harum nonnulle]id est scientię istę conueniunt nomine & ratione. Quod duplicitet potest intelligi. Uno modo,q̃ subalternans & subalternata sunt scientię vniuocę.i. eiusdem rationis:nõ simpliciter,sed ferẽ qr Arithmetica est quodammodo Musica, & Geometria quodã modo perspectiua inquantum probant principia per spectiuę. Delatio modo q̃ sit sermo de practica & speculatiua:nam Musica alia est speculatiua quę reddit propter quid,& alia practica quę cõsistit in exercitio. ¶ In nona particula, [Hic enim ipsum]ostendit quomodo in istis differant, quia, & propter quid,dicens q̃ scire quia,id est, scire hoc esse, pertinet ad scientiam subalternatam seu ad scientiam practicam.scire aũt propter quid,pertinet ad subalternantem.seu ad speculatiuam. Qõ Boetius transfert ipsum.quia, Argyropylus significantius vertit,ipsum esse. Note dum est hic,q̃ scientia subalternãs,vt Geometria & Mathematica,tractat de formis(quas Boetius transfert species)scilicet de angulis & figuris linearum & numerorum: vt abstrahunt ab hac & illa materia sensibili. Nam geometrica ipsa, inquit, licet sit in subiecto,tamẽ non vt in subiecto sunt.geometricę consideratiõi subsiciuntur.i.quanuis angulus & figura non possit esse nisi in aliqua materia,puta in ligno vel in ere pro,tamen Geometra non cõsiderat de illis vt sunt in hac vel illa materia. Subalternata vero,vt perspectiua & Musica, tractat de illis, vt sunt in materia sensibili. Quapropter subalternantes vocat Mathematicas:subalternatas vero,sensuales.i. quę vt sum vel auditum oblectant. Et ideo ait,q̃ ipsum esse pertinet scire ad eos qui sensu vtuntur,id est scire,quia:scire aũt propter quid,pertinet ad Mathematicos: qui quidem sciunt causas & sępe ignorant effectum:quia non aduertunt ad experientiã. Sleuti stat aliquem scire in vniuersali omnem numerum esse parem vel imparem,& ignorare in particulari vnum numerũ qui est in bursa qualis sit. Exempli gratia, q̃ res dum alonge videtur apparere minor q̃ dum videtur prope,est propositio perspectiua:quę per experientiã est manifesta: sed propter quid illius pertinet ad Geometriam. Causa.r. est quia res prope visa videtur per maiorem angulum in oculo q̃ si videatur a longe. Qõ autem duorum angulorũ ab eadẽ basi precedentiũ ille qui magis distat sit acutior & minor q̃ ille qui minus distat,est propositio Geometrica,vt apparet in hac figura. ¶ Et vero q̃ dixerat perspectiuam, quę tractat de materia sensibili & naturali, subalternari Geometrię quę est pure mathematica, addit, q̃ sicut perspectiua subalternatur Geometrię, ita datur alia scientia naturalis quę subalternetur perspectiuę, vt est scientia de Iride, quę traditur tertio Meteorotum. Sicut enim Geometria reddit causam ꝓpositionis perspectiuę, ita & perspectiua reddit causam apparentium colorum iridis in rozida nube. ¶ Perspectiua,inquit,vel simpliciter quę subalternatur

alternatur Geometrię:vel illa q̃ includit mathematicam,i.Geometriã quę censetur quodãmodo perspectiua speculatiua. ¶ In decima particula, [Complures etiam scientiæ]secundo concludit,q̃ nõ solũ in subalternis,sed etiã in scientijs q̃ nõ subalternantur,differũt ꝓpter quid & quia, vt Medicina puta Chirurgia scit vulnera circularia tardius sanari,q̃ oblonga:cuius tamen ꝓpter quid reddit Geometria:quia latera circuli magis distant: tametsi non sit subaternans respectu alterius.

Quòd prima figura sit ad demõstrandum aptissima.
CAP. XI.

Textus. xxxj.

PRIMA autem ratiocinationis figura maximè ad scientiam ipsam accommodatur:mathematicæ nanq; scientiæ, vt Arithmetica, Geometria,& perspectiua, per hanc(vt patet) demonstrationes afferunt suas, atque etiam omnes ferè quæ ipsius propter quid est faciunt considerationem:aut enim omninò, aut persæpe & in plurimis hac in figura ipsius propter quid est exoritur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipsum,maximè ad scientiam erit accommodata. Proprijssimus enim dicendi modus est,contemplari ipsum propter quid est. ¶ Deinde hac tantũ figura ipsius quid est,venari scientiã possumus:in figura nanq; media,nulla fit affirmatiua ratiocinatio:scientia verò ipsius quid est, affirmationis nimirũ est: in vltima verò fit quidẽ, at non est vniuersalis,vt patet.Ipsum aũt quid est,vniuersaliũ esse constat:non enim aliqua ex parte homo est animal bipes. Insuperhęc figura cæterarum non indiget figurarum,at indiget huius illę profectò. Nam hac densantur atq; accrescũt,quousq; ad ea perueniãt quæ medio vacant:patet igitur primã figurã exactissimã atq; accõmodatissimam ad scientiam esse. ¶ Quęadmodũ autem fit,vt a.indiuiduè cõpetat ipsi. b: sic etiam,vt idem idem non cõpetat,fieri potest. Atque tum indiuiduè cõpetere vel non cõpetere dico,cùm inter ipsa nullum mediũ est: sic em non erit vlteriùs per aliud inesse. Cùm itaq; vel a.vel.b.in toto quopiam est,vel etiam vtrumq; tum etiam fieri nequit,vt.a.primò non cõpetat ipsi.b:sit enim.a.ipsum in toto.c:ita igitur.b.non sit in aliquo.c,(fieri nãq; potest,vt.a. quidem in toto quopiam sit,b.verò in hoc eodem non sit) tum ratiocinatio fiet:ac ipsuũ.a.non inesse.b; per.c.mediũ concludetur.nam si.c. cuilibet quidem.a.competat,de nullo verò.b.prædicetur,a. sanè nulli competet.b. Idem fiet, & si.b.in toto quopiam sit,velut in.d: nam ipsum.d. cuilibet quidẽ competit.b,de nullo verò dicitur. a: quare fit,vt.a.per ratiocinationem nulli cõpetat.b. Eadem ostendentur,& si vtrunq; tam. a. quàm b.in toto quopiã sit. ¶ At verò fieri posse, vt.b. nõ sit in eo in quo toto est ipsum.a: aut rursus, vt.a.non sit in eo in quo totũ est ipsum. b,patet ex dispositionibus rerum quę inter sese non miscentur. Nam si nihil eorum quæ in.a.c.d. serie collocantur,de vllo prædicantur eorum quæ in b.e.f.diuersa serie collocantur:a.verò in toto est g,quod quidem eiusdem est seriei: perspicuum est fieri non posse,vt.b.in ipso sit.g: alioquin cõuenirent,ac miscerentur hæ series rerum. Idem fiet,& si. b. ipsum in toto quopiam sit. ¶ Sed si a.nullibi.b.insit,& neutrum in toto sit vllo, necesse est.a.sine medio non competat ipsi.b:nam si quippiam inter ipsa medium cadet, necesse est alterum ipsorum in toto quopiam esse. Aut enim in prima figura ratiocinatio eorum, aut in media extruetur: at sit in prima. b.nimirum in toto quopiam erit. Propositionem enim eam,quæ versus. b. collocabitur, affirmatiuam esse oportet. Si verò in secunda,vtrumuis in toto quopiam erit:nam vtrumuis interuallum affirmatiuũ esse potest. Atque nunc versus maius,nũc versus minus extremum,negatiua propositione sumpta conficitur ratiocinatio. Ambæ verò propositiones si fuerint negatiuæ,ratiocinatio non constabit. Patet igitur fieri posse, vt sine medio quippiam non insit:atque quando,& quemadmodum fieri potest,satisiam explanauimus.

¶ omne istud principium ad notandum interlineam et triangulum postmodum &c. intelligo esse ad notanda ea pulchriora & pulchriora vicinius quam ea quę in reliqua vbis magis longe notata sunt ergo hoc intelligendo & tantã dabo hoc primo posteaquã labora

IN vndecimo isto capite,quod postremum est membri tertij huius libri,postquã dixit de materia demonstrationis,cõcidit eius formam aptius fieri in prima figura. Et continet capitulum tertium vndecim,sempe trigesimum primum, quem nos in sex particulas secuimus. Sunt tamen duę partes principales: nam in primis tribus particulis ostenditur demonstrationem affirmatiuam commodius fieri in prima figura:& in reliquis tribus agitur de demõstratione negatiua. ¶ Probat ergo demonstrationem aptius fieri in prima figura tribus rationib⁹. ¶ Prima est hęc. Illa figura est demonstrationi accommodatissima, in qua aptius fiunt demonstrationes propter quid & potissimę: sed talis est prima figura, vtpote qua mathematicę scientię potissimũ vtuntur: ergo hęc est aptissima figura. Causa cur demonstratio propter quid aptius fit in prima figura est, cùm, quia medium in tali demonstratione potissimum est definitio quę est proxima causa passionis: & ideo maior propositio debet explicare talem causam, vt sit in quarto modo dicendi de se,& in minori debet definitio prędicari de definito: quod in aliis figuris nõ põt ita fieri:tum etiã, q̃ in prima figura medii habet propriũ situm medij,qõ est subiici maiori extremitati & prędicari de minori. Nõ tñ negatur quan-

1. Ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dogz fieri demonstrationē in secunda figura pręser-
2. Ratio. tim, quia, vt visum est. ¶ In secūda particula, [Dein de hac tantum] sequitur secunda ratio quę parum differt a priori. Illa figura est aptissima demonstrationi per quam commodius inquirimus propter quid de aliqua conclusione: sed talis est prima figura: ergo. Probat Arist. minorem. Scientia propter quid procedit ex affirmatiuis, nam causa potissima est quid posttiuum respectu effectus: z si aliqua est causa negatiua reducitur ad affirmatiuam (non enī absentia nautę est causa submersionis nauis, nisi qz presentia est causa saluationis.) Et preterea scientia propter quid est vniuersalis, nā sicut definitio vniuersaliter predicatur de definito, ita z propria passio: at vero in secunda figura nihil demonstratur affirmatiue, qz semper aliqua premissarū est negatiua: z in tertia figura nihil concludit vniuersaliter: qz minor extremitas quę est predicatum minoris, nunq distribuitur (sī propositio sit consueta) ergo nec in secunda nec in tertia figura fit demōstratio propter quid z potissima: sed poterit fieri demōstratio, aut particularis aut negatiua. ¶ Dubitāt antiq circa hanc rationē, quo per demonstrationē inquiramus propter quid. i. quo demōstret definitio ddditiua de definito: cum talis propositio, vt hō est animal rationale, non sit demonstrabilis. Nescio tñ vnde motisunt ad hoc dubitandū: quia sensus Arīsto. nō est iste: sed q per primā figurā venamur scientiam alicuius conclusionis, puta, omnis homo est ri
3. Ratio. sibilis, propter quid. i. reddendo causam illius a prio ri. ¶ In tertia particula, [Insuper hęc figura] subsequitur tertia ratio quę talis est: Illa figura est potissima ad demonstrandū q non indiget alijs vt fiat euidens, sed alię fiunt euidentes per illam: sed talis est prima figura: ergo. Minor fit manifesta in libris priorz, vt nos late tractauimus. 5. lib. Summu. Secunda essī z tertia figura fiunt euidētes per reductionē ad primā. Calare. n. z Camestres reducunt ad Celarent: Darapti, ad Darij, vt illic monstrauimus: tamen quatuor primi modi primę figurę ad nullum aliū reducuntur: sed immediate regulant per dici de omni z dici de nullo. ¶ At vero verba q sequūtur in textu sunt sunt subobscura. Sequitur enim [Nam hac (scz in hac figura) vēsantur atq accrescunt (scz media vel principia) quoadusq ad ea perueniant quę medio vacant] id est, quoadusq veniatur ad immediata. ¶ Ubi notandum est, q cū aliqua ppositio mediata reducitur ad immediatā, extremitates magis ac magis appropinquant, qz media magis ac magis multiplicantur inter illa, vt si ista, ois homo est substantia, reducatur ad immediatam, debet ly animal, sumi pro medio. s. oē animal est substātia, oī. homo est animal: ergo. z maior quę etiā est mediata, debet reduci per corpus animatū: z rursus maior. s. corpus animatū est substātia, per corpus, vbi vides media inter hominē z substantiā multiplicari, atq adeo constipari: quod hic Aristo. scite vocat accrescere z densari, qz magis ac magis inuicem appropinquāt. Veluti partes cerę magis, dum cōdensantur, appropinquāt: aut illo propius modo quo si inter duos homines distanter in scamno sedentes sederent alij medij, cōprimerētur. Et quia prima figura aptissima est ad huiusmodi resolutionem: quia in secunda figura non concluditur affirmatiua, neq in tertia concludit vniuersalis, vt capite sequēti z cap. 19. manifestius apparebit: atq adeo secūda z tertia reducunt ad istā vt iam mō dicebam, ppterea dicit q in hac figura potissime desantur z accrescūt media. i. fiūt resolutiones mediarū, ppositionū ad immediatas: z p pñs est ad demonstrandū accōmodatior. ¶ In quarta particula [Quemadmodū autē] incipit secūda para principalis de demonstratione negatiua in qua primo docet Aristō. q sicut est propositio affirmatiua immediata, ita est aliqua negatiua immediata. Statuit ergo primo cōclusionē, q quēadmodū fit vt. a. indiuidue cōpetat ipsi. b, ita fieri pōt vt indiuidue nō competat. Et exponit se, q indiuidue cōpetere vel nō competere est predicatum cōuenire subiecto, per se immediate z sine aliquo medio: sicut, hō est rōnalis: aut per se negari de illo z non ratione alterius, sicut substantia est qualitas. Atqui probat cōclusionem dum ait: [Cum itaq vel. a. vel. b. in toto quopiā est] Quę litera licet subobscura sit, nihilominus est ingeniosa. Ad cuius intelligentiam notandū, q cum hactenus notum fuerit in affirmatiuis quę propositio sit mediata (puta inter cuius extrema aliquid mediat) q vero immediata (nēpe inter cuius extrema nihil mediat) hic vult docere in negatiuis q dicatur mediata, quę vero imediata. Et tota litera hoc intendit, q illa propositio negatiua est mediata, cuius predicatū potest demōstrari negari de subiecto p aliquod medium, qō per se cōuenit alteri extremoz z negatur de alio. Et talis propositio est ois illa negatiua, cuius vel alterū extremoz continetur sub aliquo genere saltem generalissimo, vel ambo simul extrema: vt hō non est qualitas, hō non est lapis, hō non est equus: nam in his possumus arguere, ois homo est animal: nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo, in secunda figura: cuius maior est per se primo, z per cōsequens homo per animal negatur de lapide. Illa vero cuius neutrū extremū ponitur sub aliquo genere, sed ambo sunt generalissima: vt nulla substātia est qualitas, est immediata: qz si posset demōstrari maxime sumendo pro medio aliquid quod per se conueniret subiecto: quod deberet esse vel definitio, vel genus: z generalissimū nec definitionem habet nec genꝰ. Alit ergo [Cum itaq vel. a. vel. b. (id est maior vel minor extremitas) in toto quopiam est (id est sub aliquo genere continetur: nam genus est totum respectu inferioris) vel vtrūq (scilicet ambę extremitates continentur sub eodem genere: vt homo z equus, sub animali, z homo z lapis, sub corpore) tunc fieri nequit vt. a. primo non competat ipsi. b, id est, hęc non potest esse immediata, nullū. b. est. a. [Sit enim. a. (scilicet maior extremitas) in toto. c. puta sub medio, quod sit genus: z. b. non sit in aliquo. c. (vt. a. v. g. sit homo, c. sit animal, z. b. qualitas) tunc syllogismus fiet in Camestres, omnis homo est animal: nulla qualitas est animal: ergo nulla qualitas est homo, vbi ipsum. a. demonstratur non inesse. b. per. c. mediū. Idem etiā fiet sī. b. in toto quopiam sit, scilicet in. d. genere cōb negatur de. a: vt si dicas in Celare, nullum. a. est. c: omne. b. est. c: ergo nullum. b. est. a: id est, nullus homo est qualitas: omnis albedo est qlitas: ergo nulla albedo est homo. Et idem fiet si vtrūq sit sub eodem genere, vt si. a. sit homo: b. sit equus, z. c. sit animal rationale. s. omnis homo est animal rationale: nullus equus est animal rationale: ergo nullus equus est hō: z eadem rōne, nullū corpoz est incorporeū, est mediata qz demonstrat in Camestres per desitionem corporis. ¶ In quinta particula [At vero &c.] probat illud quod supra dixerat. s. q potest. a. esse in aliquo toto. i. sub aliqua coordinatione predicamentali, in qua non sit. b. z ecōuerso: nam sit. a. c. d vna coordinatio predicamentalis, scilicet predicamentum substantię. z. b. e. f. sit alia coordinatio. s. predicamenti qualitatis: tunc, qz predicamenta sunt impermixta, nihil vnius predicamenti affirmatur de

Propō negatiua immediata.

Negatiua mediata.

Negatiua imediata.

de aliquo alterius predicamenti, z per consequens si a. continetur sub. g. generalissimo primi predicamenti, sequitur q. b. alterius predicamenti nō continetur sub eodē genere: alias predicamenta essent permixta. ¶ In sexta particula [Sed si a. nulli. b. inest] explanat q ppositio negatiua sit immediata: dicens, q si pro, ositio est negatiua cuius predicatum nō ineſt subiecto, z neutrum extremoz continetur sub aliquo genere, saltem generalissimo, illa est immediata: vt substantia non est qualitas, qz nō habet medium per qō demonstretur: nam vel demonstratio (inquit) fieret in prima figura, aut in scōa. Si in pma, tūc. b. in aliquo toto erit. Quod est dicere, tūc minor propositio debet esse affirmatiua: qō est vniuersale in prima figura, in quatuor primis saltē modis euidentibus (Et hoc est quod ait, propositionē quę versus. b. collocabitur. i. minorē, affirmatiuam esse oportere) z per cōsequēs illic predicatū puta medium se habet ad minorē extremitatē sicut genus vel definitio: atq adeo. b. scilicet minor extremitas erit in aliquo toto. Si vero demōstratio fiat in secūda figura, tūc vtrūuis, inquit, in aliquo toto erit. i. vel maior extremitas vel minor subiacierur medio affirmatiue. s. minor extremitas in Cesare z Festino, z maior extremitas in Camestres z Baroco. Si autem extremitates sunt genera generalissima, nō possunt esse subiecta in predicatione directa affirmatiua, nisi acciperetur pro medio ly ens, sed illud non potest affirmari de vno generalissimo z negari de alio, qz affirmatur de omnib⁹: sequitur ergo nullum esse medium ad demonstrandum hanc, substantia non est qualitas, vel qtantitas non est qualitas. ¶ Quod si quis quęrat cur non facta est hic mētio de tertia figura, vbi medium subiscitur in vtraq: videtur enim fraudulenter Aristote. eam subticuisse: nam potest illa in Bocardo sic demonstrari, homo non est qualitas: omnis homo est substantia: ergo substantia non est qualitas. ¶ Respondetur, q. propositio immediata debet esse vniuersalis negatiua: nam predicatum quod per se negatur de aliquo, de omni negatur: vniuersalis vero negatiua concludi non potest in tertia figura.

Quæstio quinta.

Vtrū demōstratio quia, & propter qd cōueniēter distinguātur ab Aris.

AParte negatiua arguitur primo. Demōstratio, quia, non est demōstratio simpliciter: quippe qui non facit scire, cum scire sit rem per causam cognoscere. Et esto esset demōstratio, non differt specie a demonstratione propter quid, tum quia ex eisdem propositionib⁹ transpositis cōponuntur ambę, vt Arist. docuit cap. 10. tum, quia si ad eandem conclusionem, puta, ignis est calefactiuus, adduceretur vna demonstratio a priori ex natura ignis, z alia ratio a posteriori per experientiam, idem assensus scientificus generare tur: z tamen a causis differentibus specie non videtur generari idem effectus. ¶ Et confirm. Nulla est demonstratio, quia, ergo non sunt duę species. Probatur antecedēs: q. si esset aliqua, maxime esset aut illa quę procedit per causam mediatam, aut illa q procedit per effectum: sed neutra istarū: ergo. Probatur minor: quo ad primū membrum. Aut per causam mediatam intelligitur principiū proximū conclusioni, quod tñ habet aliud prius per quod demōstretur: z hoc nō: qz talis demonstratio est propter quid, vt patet ex dictis sup secūdū capitulū: aut intelligitur principiū remotum inter quod z conclusionē mediat alia causa, vt videtur docere Arist. in hoc decimo capite: z hoc non, qz talis demonstratio nō semper est bona consequentia: vt patere potest in ipsomet exemplo Aristo. Etenim esse animal, est causa remota respirandi, z tñ non sequitur, hoc est animal: ergo hoc respirat: vt patet de piscibus: aut si facias demonstrationē, maior est falsa. s. omne animal respirat. ¶ Eodem modo potest argui, q ab effectu remoto non procedat demonstratio. Viuere enī est effectus proximus viuētium, z remotus animalis, z tamen nō sequitur, hoc viuit: ergo est animal: vt patet in plantis. ¶ Secundo principaliter arguitur, q sint plures q duę species demonstrationis. Cōmentator in prologo Physicorū, z in. 2. lib. text. 22. ponit tres species demōstrationis. i. propter qd, z qz, z simpliciter. ¶ Et confirmatur. Demonstratio ad impossibile non est propter quid, nec quia: ergo sunt plures species. Antecedēs apparet in hac demōstratione Aristo. 2. metaphy. si nulla esset prima causa, nullus esset effectus in mundo (qz causę non procedunt in infinitum) consequēs est impossibile: ergo z antecedens. Nec enim habet formam demōstrationis, propter quid, nec qz. ¶ Tertio principaliter arguit contra illā, ppositionē Arist. Si negatio est causa negationis, affirmatio est causa affirmationis: Sequeret inde q si aliquod antecedens infert cōsequens, ex opposito ipsius antecedentis habet inferre oppositū cōsequentis: qō tñ est cōtra regulam logicalē. Sequitur. n. hoc non est animal: ergo nō est homo (vbi negatio est causa negationis) z tñ nō sequitur, hoc est animal: ergo hoc est homo: imo in exemplo Arist. sequitur, hoc non est animal: ergo non respirat, z tñ nō sequitur, hoc est animal: ergo respirat: vt patet in piscibus z ostreis. ¶ Et confir. Non sequitur, si affirmatio est causa affirmationis, ergo negatio est causa negationis: ergo nec sequitur econuerso. Probatur antecedens. Sequit enī, homo currit, ergo mouetur: z tñ non sequitur, homo nō currit, ergo nō mouetur. ¶ Quarto principaliter arguitur contra id quod ait Aristote. s. q circulariter potest demonstrari ex effectu causa, et ex causa effectus: vt stellas esse propę, qz non scintillant, z nō scintillare, qz sunt propę. Demōstratio fit innotescendi causa: ergo debet procedere ex notioribus ad minus nota: vt habetur in definitione demōstrationis: nec sufficit dicere q demōstratio propter qd procedit ex notioribꝰ naturę, z demōstratio, qz ex notioribꝰ nobis: nā demōstratio debet fieri ex notioribꝰ ipsi cui fit demonstratio (si ergo Petro p a. demōstrat. b, iam a. est illi notius, z per cōsequēs nō demōstrabitur illi rursus p. b. ¶ Quinto principaliter arguitur cōtra aliā particulā de subalternatione sciētiarū. Perspectiua z Musica sunt partes sciētię naturalis, nā tractant de obiectis sensūs visus z auditus, q pertinēt ad sciētiā de anima: ergo potius subalternantur philosophię naturali, q mathematicis. Et ide arguitur, q. sciētia de Iride nō subalternetur pspectiuę cuius oppositū asserit Aristo. Sciētia de iride est pars philosophię naturalis, quę est subalternās pspectiuę: ergo sciētia de iride nō subalternatur pspectiuę: alias esset circulus in subalternatione. ¶ Et confir. Si perspectiua z musica subalternantur geometrię z arithmeticę, eo q principia earum probantur ab illis mathematicis, sequeretur eadem ratione primo, q mathematicę subalternarentur philosophię naturali: nam vt dictum

Universidad de Deusto
Biblioteca

etum est, illud principiū mathematicū, a quolibet puncto in quodlibet punctū lineā ducere, probat philosophus naturalis. 5. t. 6. phys. eo q inter quelibet puncta mediat spatium. Secūdo sequeretur, q chirurgia subalternetur mathematicę, postquā mathematicus probat illud principiū, q vulnera circularia tardius curantur. Imo tertio sequeret, q metaphysica subalternaretur philosophię naturali nam vt ait Cōmentator. 1. Phys. commē. vlti. metaphysicus supponit tanquā ꝓprium principium substantias separatas esse, quod certe a priori probari non potest: t tamen philosophus naturalis vt patet. 8. phys. p eternitatē motus, pbat aliquas esse substātias separatas ꝑpetuas: t ꝑbare aliquid per motū est probatio philosophi naturalis. Hęc tñ tria cōsequentia sunt falsa, t apud Aristotelē haberent pro inconuenienti. ¶ Et confirma. secūdo, q non apparet q̄o nautica subalternatur Astrologię aut architectura subalternetur stereometrię: imo videntur esse partes illarum: sicut scientia isoscelis est pars scientię trianguli. ¶ Sexto principaliter arguitur. Esto sint aliquę scientię subalternatę respectu aliarum, differentia tamen quam Aristote. constituit, videlicet, q subalternata dicit solum, quia, subalternans vero ꝓpter quid, non apparet vera: nā perspectiua t musica saltem speculatiue demonstrant ꝓpter quid: q̄ sunt verę scientię. in hoc enim differt scientia speculatiua a practica, q. v. g. musica speculatiua reddit rationes a priori consonantię sonorum. ¶ practica vero solum iudicat de consonantiis in ordine ad auditum, sicut perspectiua practica in ordine ad visum. ¶ Et confirmatur. Si Geometria demonstraret a priori conclusiones quę sunt principia perspectiuę, sequeretur geometriam esse formaliter perspectiuam: nam scientia debet denominari a conclusione demonstrata. ob id̄ę si cōclusio demonstrata a Geometra est perspectiua, Geometria est perspectiua.

¶ Ad quæstionē respōdetur affirmatiue. Ad primū argumētū respōdeꝛ, q forsan disputatio est de noie, an demōstratio q̄, sit simpliciter demōstratio. Certū est q si demōstratio est solā syllogism⁹ q facit simplr scire, tūc demōstratio q̄, nō est demōstratio: nā scire simpliciter est rem ꝙ causam cognoscere. Posset tñ dici ad rationē demōstrationis satis esse, q ꝓcedat ex necessariis t per se t ex causis, quę licet non sint causę essendi, sunt tñ causę cognoscēdi, t demōstratio q̄, licet nō facit scire quare res sit, vt cur rhabarbarum purget cholerā, facit tñ scire rem esse. s. rhabarbarum purgare choleram: ob id̄ę de noie nō disputo. Hoc tñ est certum, q definitio demonstrationis posita in. 2. cap. solum cōuenit demōstrationi ꝓpter quid, t ideo dixit Arist. q si alius est modus sciēdi, postea videbitur: insinuans aliud esse scire, quia. ¶ De alio mēbro argumenti ploblema est quod pro vtraq; parte sustineri potest, an ꝓpter quid, t quia, specie differant. Quod tamen mihi verisimilius est, his propositionibus exponam. ¶ Prima. Demonstratio propter q̄d et q̄ differt spē. demōstratio ꝓpter q̄d t demōstratio q̄, eiusdē conclusionis differūt spē. ¶ probaꝭ q ꝓmisse differunt spē. Cū. n. demōstrat lunā eclipsari a ꝓori q̄ terra interponitur, t a posteriori, q̄ patuit luce, ꝓmisse sunt distincte. Quod in exemplo Aristot. apparet, cum stellas nō scintillare. demōstrat ꝓpter quid, q̄ sunt ꝓpe: t esse ꝓpe, ab effectu q̄ nō scintillāt. ¶ Secūda cōclusio. Nihilominus videntur assensus ab illis producti non differre specie. Sed solum q vnus forte est clarior alio: quēadmodum ignes productus a sole, t productus ab igne, sunt eiusdē specie: quāuis causę differunt specie. Est enim demonstratio sicuti causa ęquiuoca respectu cōclusionis (cum intellectus principiorū producat scientiā cōclusionis differentē specie) t ideo possunt demōstrationes differētes specie producere assensus eiusdem speciei, quā do obiectum est idem. ¶ Probatur cōclusio. Primo q̄ scientia de eclipsi quę habetur per experientiam, certe non videtur differre specie ab illa quę gignitur a priori per demonstrationē: ꝓpterēa q illa quę habetur per experientiā est clarior. ¶ Item cōfirmatur, si assensus tales eiusdem conclusionis differrent specie, simul possent se cōpati, siquidem ambo sunt clari: t per consequens si dum video lunam eclipsari adduceretur mihi demonstratio ꝓpter quid, nouus generaretur assensus, t sic haberem duos simul assensus euidentes eiusdem conclusionis: q̄b videtur contra experientiam. ¶ Unde ad illud membrū primi argumēti cōceditur, q si ad eādem conclusionem simul afferantur demonstratio ꝓpter quid, t q̄, vnicus assensus generabitur tam clarus q̄ potest eum producere clarissima demonstratio. Sed inde non sequitur quin demonstrationes differāt specie, vt dictum est de sole t igne. Et quāuis ex eisdem propositionibus, faciendo de ꝓmissa cōclusionē t de cōclusione ꝓmissam, possint cōstrui demonstratio q̄ t ꝓpter quid, satis tñ est vt differant specie, q ꝓmisse vnius differāt a ꝓmissis alterius. ¶ Ad confirmationem respondetur vt diximus super textum, q quādo dicitur demonstrationē q̄, esse illā q̄ ꝓcedit ex causa mediata, non intelligitur de causa quę habet priorem: nā illa est ꝓpter quid reducibilis ad immediata principia: sed intelligitur de causa remota respectu conclusionis, vt patet in exemplo Arist. ¶ Est tamen notādū, q causa remota dicitur tripliciter. Uno mō quia licet cōuertatur cum effectu, est tñ mediata mediatione causę: vt esse animal rationale, est causa mediata risibilitatis: inter quā mediat admiratiuum, vel luminaria esse in capite vel cauda draconis, est causa remota eclipsis, proxima vero est interpositio terrę. Et quādo isto modo causa est remota, tūc a causa ad effectum t ab effectu ad causam affirmatiue t negatiue est optima consequentia. Sequitur em, est animal rationale: ergo est risibile, t econuerso: t pariter sequitur negatiue, non est animal rationale: ergo nō est risibile, t econuerso. Item sequit, luminaria sunt in capite vel cauda draconis, ergo luna eclipsatur, t econuerso affirmatiue t negatiue. Secundo modo per aliud extremium potest dici causa remota illa, q̄ cum sit causa aliquando talis effectus, tamen nec infert illud nec infertur ex illo: sicut habere concitatū pulsum, est effectus t signū febris: tamen nec semper ex illa causa sequitur talis effectus, puta quādo homo prope mortem nō habet pulsum: nec ex sola illa causa sequitur ille effectus: nā ex vehementi cursu vel alia passione potest cōcitari pulsus. Et tunc nec affirmatiue nec negatiue sequitur demonstratio nec ꝓpter quid, nec quia. ¶ Et id patet in exemplo Aristote. quod positum est potius gratia exempli, ꝑ eo q sit verū: nam vinum est causa letitię t modulandi: qui quidē effectus ex alia causa potest etiam ꝓuenire: nec illa causa semper efficit illū effectū. Et ideo nec sequit, in tali patria sunt vites: ergo modulatores: nec sequitur, nō sunt vites, ergo nō modulatores. Et tertio modo causa dicitur remota, quia scilicet est superior ad effectum t dicitur mediata mediatione predicationis. Et tunc infertur affirmatiue ex effectu, non tamen infert ipsum affirmatiue, sꝫ solū negatiue

Causa remota tripliciter.

Ad scōm.

gatiue infert negationē effectus: t illa est demōstratio q̄, ex mediatione causę: vt quicquid respirat est aial, lapis nō est aial, ergo nō respirat: tamē affirmatiue nō sequitur, est aial: ergo respirat. ¶ Eodē oīno modo distinguendū est de effectu remoto. Quando em est effectus qui sequitur ex sola causa nō tamē ex omni, sequitur affirmatiue: vt hoc respirat, ergo est aial: nō tamē negatiue, hoc nō respirat, ergo nō est aial. Si autē sequatur ex omni nō tamen ex sola, sequitur negatiue ab effectu ad causam: vt non viuit: ergo nō est aial, nō tamē sequitur affirmatiue, vinit, ergo est aial. ¶ Ad secundū principale de Cōmentatore parū refert scire quid illic senserit. Forte demonstrationē simpliciter nō distinguit a demōstratione ꝓpter quid, tanꝫ diuersam speciē, sed tanꝫ id quod addit aliquā perfectionē: vt demonstrationē ꝓpter quid, appellat illā quę procedit ex causa quacunq; t demonstrationē simpliciter, appellet totū discursum qui incipit ex causis proximis cōclusionis, t resoluit ꝓmissas vsq; ad prima principia per se nota. Quę solet appellari ꝓpter quid t potissima. ¶ Et ad confirmationē respōdetur, q demōstratio ad impossibile aliqua reducitur ad demonstrationē ꝓpter quid, t aliqua ad demonstrationē q̄: vt illa demōstratio cōfirmationis virtualiter est q̄: ac si argueretur hoc modo: Aliqui sunt effectus in mūdo, t nō est procedere in infinitū in causis: ergo danda est prima causa. Iā qua demōstratione procedatur ab effectu ad causam. Hęc vero reducitur ad ꝓpter quid: Si ignis nō esset attractiuus non esset calidus, cōsequens est impossibile: ergo t antecedēs. Est enim ac si diceres, omne calidū est attractiuū: ignis est calidus, ergo. ¶ Ad tertiū principale respōdetur, q illa propositio Arist. intelligitur de causa proxima, t quę per se primo est causa talis effectus: in quibus causa t effectus dicuntur ad cōuertentiā: vt si hoc nō esse aial rationale, est causa per se primo vt nō sit risibile, esse aial rationale, est causa vt sit risibile: t econuerso, si esse aial rationale est causa risibilitatis, esse nō rationale est causa vt non sit risibile. Quemadmodū arguit Arist. 2. Physic. text. 30. si presentia nautę est causa seruationis nauis, absentia nautę est causa submersionis. Debet autē oppositio similis esse in causis t in effectibus: non em sequitur, si esse albū est causa disgregādi visum, q nō esse albū sit causa cōgregandi: nam rubeū nō est albū, t tamē nō cōgregat visum: q̄ albū t non albū opponūtur cōtradictorie seu infinitanter, t tamē cōgregare t disgregare, opponuntur contrarie: sed dicendū est, q si esse albū est causa disgregandi, esse nō albū est causa nō disgregandi: sed esse nigrū est causa congregandi, q̄ albū t nigrū opponuntur cōtrarie, sicut disgregare t congregare. At vero in causis quę nō sunt adequate t per se primo, non sequitur, q si negatio est causa remota alicuius effectus affirmatio sit aliquo modo causa, nec remota. Unde ad argumentū respōdetur, q quādo antecedens infert cōsequens a superiori ad inferius negatiue: vt hoc nō est aial, ergo nō est homo, nō sequitur ex opposito antecedētis oppositū cōsequētis: q̄ nō esse aial nō est causa adequata huius quod est, nō esse hominē. Et eodē modo si antecedēs infert cōsequēs ab inferiori ad superius affirmatiue: vt homo currit, ergo mouetur, q̄ currere nō est causa adequata motꝰ. Imo vero exēplū Arist. hoc manifeste docet, nō em negat, quin nō esse aial sit causa nō respirandi: sed dicit esse causam remotā: t probat nō esse causam proximā t per se, q̄ alias esse aial, deberet esse causa respirādi. Et per hoc patet respōsio ad confirmationē. ¶ Ad quartum principale respondetur, q

Demonst. potissima.

Ad confir.

Demonst. ad impoſſ.

Si nega. est cā neg. affirm. est cā. affirm.

Ad quar.

Aristo. nullo modo admittit circularē demonstrationē respectu eiusdē hois cui adducitur demōstratio innotescendi causa: vt argumentū probat. Et enim fieri nequit vt mihi innotescat. a. per. b, et. b. per. a. eodē genere scientię. Attamen per viā inuentionis possunt homines per effectus venire in cognitionē causarū, qui postea docti causas, possunt docere effectus per causas. Et ita demōstratio q̄, procedit ex notioribus nobis ꝓ isto statu, q̄ cognitio nostra incipit a sensu: sed demōstratio ꝓpter quid, procedit ordine naturali. ¶ Ad quintū principale respondetur, q q̄ subiectū in perspectiua t musica est cōplexum vt linea visualis, t numerus sonorus, ratione lineę t numeri subalternātur geometrię t arithmetice: sed ratione adiecti. s. visualis aut sonori sunt partes philosophię naturalis. Et hac ratione dicuntur sciētię medię inter mathematicas t naturales. Unde propositio quę loquitur de visibili in ordine ad angulū quem causat in oculo, vel in ordine ad lineā visualē, illa est mere perspectiua: vt q̄ obiectum prope maius videtur: q̄ causat maiorē angulū visuālē. Cum vero hāc probat per lineā abstrahendo a visuali. s. q̄ lineę procedētes ab eadē basi acutiorē t minorē angulū faciūt in parte distāti ꝙ in propinqua, desinit esse perspectiua, t ascendit ad geometriā. Si vero cōsideret obiectū visibile nō in ordine ad lineā vel angulū, iam desinit esse perspectiua t est mere philosophia naturalis: vt excellēs visibile lędit visum, visibile supra sensum nō facit sensationē. etc. Et proportionabiliter dicatur de musica. ¶ Et per hoc respōdetur ad aliā ratiunculā de Iride. Apparētia enim colorū quę fit in iride accidit ex refractione radiorū solariū in nube rorida. Sed apparentia figurę circularis in arcu iridis accidit ex refractione radiorū ad modū circuli: eo q cū nubes opponit soli, radij medij penetrāt cētrū nubis sine refractione, t ad latera refrāguntur orbiculariter: vt est videre. 3. meteororū. Et ideo quantū ad figurā circularē illa scientia de iride subalternatur perspectiuę: nā illa apparētia fit ꝓpter refractionē linearū visualiū, t per cōsequens mediate subalternatur geometrię. Sed quantū ad apparentiā colorū, licet quodā modo pertineat ad perspectiuā, ꝓprius tamē pertinet ad philosophiā naturalē: cuius est illa propositio, lucidū transiēs per nigrū apparet rubeū, t per magis rarū apparet viride, t per magis rarum apparet flauū. Unde nihil vetat, q perspectiua aliquo modo sit vna pars philosophię naturalis, t tamē illi aliquo modo subalternet alia pars philosophię naturalis. ¶ Ad primā confirmationē respondetur, q perspectiua t musica nō ex eo solū subalternātur geometrię t arithmetice, q ab illis probantur sua principia: sed q̄ subiecta istarū sunt quodam modo inferiora ad subiecta illarū. Ob id̄ę licet philosophia naturalis probet aliquod principiū geometrię, nō sequitur philosophiā esse subalternantē respectu geometrię. Subiectū em geometrię quę est quantitas, vt abstrahit a materia t motu, nullomodo est inferius ad ens mobile: sed est accidēs illius. Et ita philosophia nō tanꝫ subalternās probat principia geometrię, sed q̄ scientia de substantia aliquo modo iudicat de suis accidētibus. Eadē ratione nec chirurgia subalternatur geometrię: q̄ corpus sanabile nō est inferius ad quantitatē, sed subiectū eius. Et hac ratione Geometria probat principiū chirurgię: nā per accidētia sumitur notitia subiecti. ¶ Ad tertiū inconueniens respōdetur illud minime sequi: nā vt philosophia naturalis esset subalternās respectu metaphysicę, requireretur q a priori t ꝓpter quid probasset principia metaphysicę: attamē non

Circularis Demonst.

Ad quintū

Subalternatio scię.

Ad confir.

Deiride.

Universidad de Deusto
Biblioteca

probat substãtias separatas esse nisi ab effectu per
Ad. 1. con. eternitatẽ motus: vt si motus cœli est perpetuus,
aliqua est intelligẽtia perpetuo mouẽs. ¶ Ad secun
dã confirmationẽ respõdetur, q; Astrologia tractat
de astris: pura de motibus ꝛ coniunctionibus eorũ
absolute: Nautica vero tractat de illis in ordine ad
operationes nostras. Nautę em̃ ex astris cõiectant
ventos ꝛ serenitates, ꝛ inde prospiciũt nauigandũ
ne sit, an cessandũ. Et ideo Nautica q; addit aliquid
ad subiectũ astrologię nõ est pars illius sed subalter
natur illi: sicut ¶ Perspectiua q; addit visuale supra
lineam, nõ est pars geometrię, sed eius subalterna.
Nautica ergo est pars astrologię iudicialis quę ex
astris sumit iudiciũ effectuũ qui hoibus possunt ac
cidere. Eodẽ modo Stereometria tractat absolute
de mensuris corporũ: Ars vero machinarũ seu Ar
Ad sextũ. chitectura tractat de tali mensura in ordine ad ẽdi
ficia cõstruenda. ¶ Ad sextũ principale variẽ respõ
dent doctores: q; nõ est facile nosse quomodo subal
ternata dicat q;, ꝛ subalternãs propter quid. Omis
sis vero opinionibus sit prima propositio. Scientia
1. ¶propo. subalternata nõ solũ demõstrat ab effectu sed a prio
ri ꝛ propter quid: vt argumentũ probat: q; in hoc
cõsistit ratio perspectiuę ꝛ musicę speculatiuę q; a
2. ¶propo. priori demõstrent cõclusiones. ¶ Secunda propositio. Quãuis posset forsan sustineri q; perspectiua
speculatiua nõ est nisi Geometria, pro illa parte qđ a
probat cõclusiones perspectiuę, ꝛ musica speculati
na est Arithmetica pro illa parte qua probat cõclu
siones musicę, tamẽ alia est rei veritas, videlicet, q;
infra limites perspectiuę distinguitur speculatiua
ꝛ practica. ¶ Prima pars patet, quia si Geometria a
priori probat principia perspectiuę, videtur subin
de Geometria esse ¶ perspectiua speculatiua. Sed
secũda pars probatur. ¶ perspectiua ex propriis ter
minis perspectiuę reddit causam suarũ conclusio
nũ: ergo perspectiua speculatiua distinguitur a geo
metria. ¶ probatur antecedẽs. Illam conclusionẽ,
obiectũ prope maius videtur quã longe, perspecti
ua probat hoc syllogismo, obiectũ quod maiori an
gulo visuali videtur maius apparet: sed quod prope
videtur, videtur maiori angulo visuali: ergo. Quę
quidẽ demõstratio est a priori ꝛ intra limites perspe
ctiuę: ꝛ premisse loquuntur de angulo visuali. Un
de Geometria nõ dicitur demonstrare propter quid
perspectiue, eoq; eis demõstratio propter quid per
spectiuę sit Geometrię: sed quia demõstratio perspe
ctiua nõ potest resolui vsq; ad principia immediata
ꝛ per se nota, nisi per geometriã: nam illę premisse
probãtur a geometra per lineas ꝛ angulos abstra
hendo a visualibus. s. Si ab eadẽ basi duo latera triã
guli procedãt, maiorẽ angulũ causant in parte pro
pinqua quã in remota: Itaq; vbi demõstratio inci
pit per visuale, iam est pure perspectiua. Et idẽ di
Ad confir. catur de musica respectu arithmeticę. ¶ Ex quo se
quit quomodo differat perspectiua practica ꝛ per
spectiua speculatiua: nã perspectiua practica solum
probat, obiectũ prope maius videri, ab experientia
per visum: sicut musica practica probat, q; Diapẽte
est optima cõsonantia, q; bene consonat auribus: et
ideo musica practica acquiritur exercitio cantandi:
speculatiua vero reddit a priori rationes cõclusio
nũ. ¶ Hinc sequitur solutio cõfirmationis. Respon
detur enim primo q; geometra nõ demõstrat cõclu
siones perspectiuę, sed solũ principia. Itaq; quã pri
mũ venit ad lineas visuales cessat negotiũ geome
trię ꝛ incipit demõstrare perspectiuus. Secundo re
spondetur, q; geometra in quantũ geometra nõ ha
bet semp applicare sua principia ad principia per
spectiua formãdo demõstrationes: sed quando geo
metra requiritur a perspectiuo, aut vult descende
re ad perspectiuã: ꝛ vtraq; de causa geometria non
est perspectiua. Et hoc secundũ est quod ait Arist.
videlicet, q; geometra ꝛ arithmeticus sciunt in vni
uersali cõclusiones perspectiuę ꝛ musicę, nõ tamen
in particulari. Stat enim q; sit quis perfectus geo
metra, sciens q; ab eadẽ basi latera procedẽtia maio
rẽ angulũ faciũt in puncto propinquiori, quã in re
motiori, ꝛ tamẽ hoc nunquã applicuerit ad lineas
visuales: ꝛ per cõsequens nunquam aduerterit an
obiectũ prope videtur maius quã longe. Et pariter
arithmeticus stat, q; sciat omnes proportiones nu
merorum quas nunquam applicuerit ad sonos, nec
aduerterit quę nam proportio consonet, quę vero
dissonet.

De immediatorum ignorantia. CAP. XII.

IGNORATIO AV Textus. xxxij.
tem ea quæ non negatione, sed dispositione dicitur
ignoratio, deceptio est: quę circa propositiones medio
vacantes vel non vacantes, affirmatiuas vel negatiuas,
aut per ratiocinationẽ, aut simpliciter fit. Nam
aut simpliciter quispiam esse, aut nõ esse putat,
aut per ratiocinationem existimationem talem
sequitur. ¶ Simplicis igitur existimationis sim
plex est error: cuius autem quæ per ratiocinatio
nem efficitur, plures: a. nanq; sine media nulli
competat. b. Si igitur quispiam concludat. a. cõ
petere ipsi. b, sumpto medio. c, deceptus erit, sa
nè per ratiocinationem: atq; fieri potest, vt am
bæ propositiones sint falsæ: & etiam altera tan
tùm: nam si neq;. a. cuiquã. c, neq;. c. cuiquã com
petat. b, vtraq; autem per interuallum econtrà
fit sumpta, ambæ propositiones erunt sine du
bio falsæ: fieri nanque potest vt. c. sic se habet ad
extremum vtrunq;, vt neq; subijciatur. a, neque
vniuersaliter competat ipsi. b: etenim. b. quidem
fieri non potest, vt in toto quopiam sit: nam. a.
primò remouebatur ab ipso, a. verò non necesse
est vniuersaliter cunctis quæ sunt inesse. quare
fit, ambæ vt propositiones sint falsæ. At fieri
quoq; potest vt altera vera sumatur, non tamen
vtrauis, sed. a. c: nam propositio. c. b. semper erit
falsa: quia in nullo est ipsum. b. sed. a. c, vera esse
potest. veluti si. a. sine medio cõpetat quidẽ ipsi
c, non cõpetat autem ipsi. b: cùm enim idem pri
mò de pluribus quouis dicitur modo, neutrum
erit in altero: nihil autem interest, & si non sine
medio competat. ¶ Deceptio igitur essendi per
hoc, atq; hoc modo fit solum: nõ enim alia in fi
gura ratiocinatio erat essendi: non essendi verò
& in prima, & in media fit. Atq; primùm dica
mus, quot modis & quomodo sese habentibus ipsis

ipsis propositionibus fit in prima figura. Fieri itaq; potest, vt ambæ falsæ propositiones sumã
tur: veluti si ipsum. a, tam. c. quàm. b. sine medio
cõpetat. Nam si sumatur. a. quidem nulli iii esse
c, ipsum autem. c. cuilibet cõpetere. b, erit vtraq;
propositio falsa. Fieri quoq; potest, vt altera pro
positionum vtrauis falsa sumatur. Nam esse po
test. a. c. quidem vera, c. b. verò falsa, a. c. quidem
vera: quia. a. non omnibus inest quæ sunt: c. b. ve
rò falsa, tum quia fieri nequit vt. c. cui ipsum. a.
nulli cõpetat, ipsi competat. b: nam aliàs. a. c. pro
positio non erit vera: tum quia si ambæ sint ve
ræ, erit ipsa cõclusio vera. At. c. b. etiam vera esse
potest, altera sumpta falsa: ceu si. b. & in. a. sit &
in. c: necesse est enim tunc alterum esse sub alte
ro: quare si sumatur. a. nulli competere. c, erit hęc
propositio falsa. Patet igitur & ex altera tantùm
& ex ambabus propositionibus falsis ratiocina
tionem fieri falsam. ¶ Sed in figura media, vt to
tæ quidem propositiones ambæ sint falsæ, fieri
nequit: nam cùm. a. cuilibet inest. b, nullum tum
sumi medium potest, quod alteri cuilibet, alteri
nulli competet. Oportet autem hoc pacto sume
re propositiones, vt alteri quidem insit, alteri ve
rò non insit, si hac in figura ratiocinatio fieri de
beat. Si igitur quæ sic sumuntur sint falsæ, con
stat econtrà veras vtrasq; fore: quod quidẽ fieri
nequit. Verũ aliqua ex parte falsam esse vtrãq;
non obstare quicquã videtur: veluti si mediũ. c.
tam. a. quàm. b. cuidã insit. Tunc enim si ipsum
c. cuilibet quidem. a, nulli verò. b. dicatur inesse,
falsæ quidem erunt ambæ propositiones, at nõ
simpliciter, sed aliqua ex parte, sicuti patet. Eadẽ
erunt, & si propositionẽ negatiuã versus extre
mum maius posueris. Fieri tamen potest, vt alte
ra falsa atq; vtrauis propositionũ sumatur: quod
enim inest cuilibet. a, id. b. quoq; cuilibet inest.
Si igitur ipsum. c. tale sumptum cuilibet quidẽ
a, nulli verò. b. competere dixeris: a. c. quidẽ erit
vera, c. b. autem falsa. Rursùs quod nulli. b. cõpe
tit, id nec. a. cuilibet inerit: nam si cuilibet. a. com
peteret, & ipsi quoq;. b. cuilibet profectò compe
teret: at nulli inesse supponitur. Si igitur cuilibet
quidem. a. nulli verò. b. competere dixeris, c. b.
quidem veram, alteram verò falsam efficies. Idẽ
vtique fiet, & si versùs maius extremum propo
sitionem negatiuam posueris: quod enim nulli
competit. a, id etiam nulli competit. b. Si igitur
c. nulli quidem. a, cuilibet verò. b. competere
dixeris, a. c. quidem propositio erit vera, altera
verò falsa. Rursùs si id quod. b. cuilibet inest,
nulli competere dixeris. a, falsam tum efficies
propositionem. Necesse est enim, si. b. cuilibet
inest, &. a. cuidam competat. Si igitur huiusce
modi sumptum. c. nulli quidem. a, cuilibet
verò. b. dicatur competere, erit. c. b. quidem ve
ra, a. c. autem falsa. Patet igitur ex vtrisq; falsis,
& ex altera tantùm circa propositiones indiui
duas ratiocinationem falsam fieri posse.

HVcusq; sunt quæ ex li
bris Posteriorũ operę pretiũ est dialecticos discipulos docere: quę vero post
hac subsequũtur, quãuis sint ingenio
plena, ꝛ quę ingeniosum quempiã per
lustrari non pœnitebit, forsan tamẽ prolixiora sunt
quã necessaria: ob idq; propter prolixitatẽ nõ expo
nuntur a neotericis. Nos vero statuimus singula
exponere: non vt negotium facessamus doctoribus
interpretandi (si forsan tẽpus nõ sufficerit) sed vt to
tũ Aristotelẽ illis qui accuratius esse volunt dialec
tici exponamus. Hęc mirum si operis ꝛ longissi
mi, ꝛ obscurissimi, lõga sit expositio, ne obscura fiat.
In hoc ergo duodecimo capite incipit quartũ mẽ
brum principale eorũ sex, in quę primũ istũ librum
partiti sumus. Enimuero postquã in primo capite
institutũ est demonstrationẽ esse necessariã, ꝛ in duo
bus sequentibus definitũ est quid est sciẽtia ꝛ demõ
stratio, ꝛ in octo sequẽtibus ostensum est, ex quibus
qualibusq; principijs procedat ois demõstratio, tam
propter quid quã quia, ꝛ in qua figura aptius fiat,
in his tribus capitulis quę modo sequuntur agitur
de ignorãtia, quę opponitur scientię. Atqui in duo
bus capitulis agitur de ignorãtia prauę dispositio
nis, nempe in primo de ignorantia principiorũ ima
mediatorũ, ꝛ in secõ de ignorantia mediatorũ quę
sunt conclusiones. In tertio denicq; agitur de igno
rãtia purę negationis. At vero in partitione Com
mentatoris duodecimũ ꝛ tertiũdecimũ capita, non
cõtinent nisi vnicũ textũ, qui est trigesimussecũdus.
Quocirca nos caput hoc duodecimũ per sex parti
culas distribuimus. ¶ In prima ergo particula præ
mittit Arist. quatuor distinctiones ignorantię. Pri
ma est. Duplex est ignorantia, scilicet, purę nega- Diuisio
tionis, et prauę dispositionis. Ignorantia purę ne- ignorantię
gationis est mera priuatio et carentia scientię: vt
ignorantia geometrię in rustico. Ignorantia vero
prauę dispositionis, est falsum iudicium de re ali
qua. Prima dicitur simplex negatio, quia nul
lum dicit habitum vel actum: secunda vero fit per
habitum vel actum quę est mala dispositio. Item
prima non dicitur deceptio: nam qui negatiue igno
rat, scit se ignorare, ꝛ ideo nec decipitur, nec quic
quam asserit, nec alicui cõtradicit: quare talis igno
rantia nihil pertinet ad scientiam. Secunda vero
ignorantia est deceptio et error: nam qui ita igno
rat, decipitur putans se scire quod nescit: obidq; cõ
tradicit scientię: atq; adeo talis ignorantia pertinet
ad scientiam, vt extirpetur. ¶ Ait ergo, quod illa
ignorantia quę non est secundum negationem sed se
cundum dispositionẽ, illa est deceptio. Boetius ver
tit, illa est per syllogismum deceptio, et in aliqui
bus codicibus Græcis ita legitur: sed forsan in codi
ce Argyropyli non erat illa particula, per syllogis
mum: quę quidem litera certe melius quadrat:
nam statim deceptio distinguitur in deceptionem
quę fit per syllogismum, et deceptionem quę fit sine
syllogismo: vnde sequitur quod non omnis talis
deceptio est per syllogismum. ¶ Secunda distinctio
est. Ignorantia prauę dispositionis, alia est circa prima principia immediata (de qua agitur in
hoc capite) et alia est propositionum quę sunt me
diatę tanquã conclusiones: de qua agitur in sequen
ti. ¶ Quod si quis dubitet quomodo potest habe
ri error

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dubium.

ri error primorum principiorū: vt de hoc generali, quodlibet est vel nō est. Ad hoc respōdent expositores, q̄ potest quis illa negare saltē ore, licet nō corde: vt supra dictū est cap. 8. tex. 15. et habetur. 4. meta. tex. 8. At vero q̄ vocalis negatio veritatis, non proprie dicitur error, sed proteruia: aliter mihi videtur dicendū, videlicet, q̄ Arist. loquitur hic de propositionibus immediatis, quę quāuis secundum se sint immediatę, non tamen simpliciter ⁊ quoad nos sunt per se notę: vt omne animal rationale est disciplinabile, nulla substātia est qualitas, ⁊ similes: circa quas immediatas potest esse error, etiā mentalis. ¶ Unde subiungitur tertia distinctio. q̄ talis deceptio, siue sit circa immediata siue circa mediata, potest esse aut circa affirmatiuas aut circa negatiuas.

Immediata in falsit.

Vbi notandum, q̄ sicut est propositio immediata in veritate tam affirmatiua quā negatiua, ita cōtradictoria est immediata in falsitate: vt homo nō est rationalis. substātia est qualitas, ⁊ sicut vna est mediata in veritate, ita alia est mediata in falsitate: vt mūdus nō est creatus, est falsa mediate: q̄, mundus est creatus, est vera mediata: ⁊ mundus est infinitus, est mediata in falsitate: quia, mundus nō est infinitus, est vera mediata. ¶ Quarta distinctio est. Ignorantia prauę dispositionis aut sit per syllogismū deceptorium, qui dicitur paralogismus, aut simpliciter. Etenim tunc quispiā simpliciter aut credit nō esse, quod est, aut esse, quod nō est, quādo id credit deceptus vel experientia vel authoritate: vt cū rusticus credit solem nō esse maiorē rota molari deceptus visu, aut credit mundū esse perpetuū deceptus authoritate alicuius philosophi. Et hęc ignorantia nihil pertinet ad scientiā posteriorū. ¶ Potest tamē huius modi errores pati propter aliquē paralogismū, vt si adduceretur illi talis paralogismus, vnaquęq; res est talis qualis apparet: sol apparet vt rota molaris: ergo tantus est quanta est illa. Et de hac deceptione est presens sermo. ¶ In secunda particula, [Simplicis igitur] pergit exempla ponere singulorū membrorū statuēs primo fundamentū videlicet, [Simplicis existimationis simplex est error: eius autē quę per ratiocinationē efficitur, plures] id est, cū quis errat sola authoritate aut alia via sine syllogismo deceptus, vnicū habet errorē. s. propositionis in qua decipitur. Qui autē errat per syllogismū plures habet. s. cōclusionis ⁊ vtriusq; vel alterius premissarū. ¶ Ubi notandū, q̄ error paralogismum aut cōtingit ex defectu formę cōsequentię: ⁊ iste nō pertinet ad presentē materiā, sed ad libros priorū. Aut cōtingit ex defectu materię: puta ex falsitate premissarū: ⁊ de isto est sermo presens.

Scōa particula.

¶ Ostendit ergo Arist. in hoc capite quomodo contingant huiusmodi paralogismi in immediatis propositionibus falsis. Et primo in affirmatiuis quę opponuntur veris immediatis negatiuis. Unde supponit primo, q̄ a. sine medio nulli cōpetat. b: vt si. a. sit substātia ⁊. b. qualitas, hęc sit immediata; nullū. b. est. a. [Si igitur quispiā, inquit, cōcludat. a. cōpetere ipsi. b. sumpto medio. c. deceptus erit sane per syllogismū: vt si dicat, omne. c. est. a, omne. b. est. c: ergo omne. b. est. a. ¶ Subdit tamē, q̄ huiusmodi paralogismus fieri potest dum ambę premisse sunt falsę, aut vū altera tantū. [Nam si neq; a, inquit, cuiq; c: neq; c. cuiquā cōpetat. b: vtraq; autē per interuallū econtra sit sumpta] id est ambę premisse sumantur affirmatiuę cōtrarię illarū, tūc ambę sunt falsę. Contrarię (inquā) quia debent esse vniuersales, cū debeāt inferre vniuersalē: nam propositio immediata falsa debet esse vniuersalis ⁊ de omni, sicut immediata vera: vt si acciperetur pro medio (quod significatur per. c.) aliud genus. generalissimū extraneū, puta; quantitas, cui nec. a. nec. b. cōpetit: ⁊ fiat talis syllogismus, ois quātitas est substātia: ois qualitas est quātitas: ergo omnis qualitas est substantia. Ambę em premisse sunt immediate falsę apud Arist. Et hoc est quod subiungit, [Fieri nanq; potest vt. c. sic se habeat ad extremum vtriusq; vt neq; subiiciatur ipsi. a. (quod est maior extremitas) neq; vniuersaliter competat ipsi. b. id est neq; predicetur vniuersaliter de minori. ¶ Subiungit autē rationē dicēs, [Etenim. b. quidē fieri nō potest vt in toto quoplā sit. ⁊c.] In qua ratione, cū sit obscura, nescio quę mysteria, preter intentionem (vt existimo) Aristotelis fingunt expositores. Sensus tamē est manifestus si cōsideretur primo huiusmodi paralogismos fieri in prima figura ex premissis vniuersalibus, vt iam admonuimus. ¶ Probat ergo q̄ potest. c. medium nec subiici ipsi. a. in maiori, nec vniuersaliter predicari de. b. in minori. Et probat primo secundā partē per hoc, quod fieri nequit vt b. scilicet minor extremitas sit in aliquo toto (quod est dicere, cōtineatur sub aliquo genere.) Quod probat eo q̄. a. remouebatur. a. b. immediate. Ac si diceret: Cum hęc esset immediata, nullū. b. est. a, sequitur vtrūq; extremū esse generalissimū, ⁊ per consequens subiectū nec habere genus nec definitionē nec differentiā: ⁊ inde sequitur q̄ nihil predicetur de. b. vniuersaliter affirmatiue, ⁊ per cōsequens. c. nunquā predicabitur vniuersaliter de. b, poterit tamē predicari particulariter: vt si. c. esset, color, verū esset dicere. aliquod. b, id est, aliqua qualitas est. c: sed nō esset sufficiens premissa ad concludendū vniuersalē immediatā. Primū vero partē. s. q̄ potest. c. nō subiici affirmatiue ipsi. a. probat per hoc, quod. a. quāuis sit generalissimū (vt substātia) nō est necesse vt predicetur de oībus quę sunt: nam nō predicabit de accidētibus. Et ita cōcludit, q̄ possunt esse ambę premisse falsę: vt exēplo iam indicauimus. ¶ Est tamē hic dubium: nam videtur nō obstante q̄. b. sit generalissimū, q̄. nihilominus sit in aliquo toto. i. predicetur de illo aliquid vniuersaliter, puta ly ens, vel descriptio vel propria passio illius generalissimi: vt si dicas, ois qualitas est accidēs substātię ratione formę, aut ois qualitas est ens. Respōdetur, q̄ cū ly ens, secundū Aristotelē equiuocē dicatur de substātia ⁊ accidētibus, nō est ad propositū vt sit medius demonstrationis: q̄ facit paralogismū in forma. Sed neq; illa descriptio qualitatis facit ad rem posteriorū. ⁊ica: vbi cum syllogismi sint disciplinabiles, nō accipitur pro medio nisi vel genus, vel differentia, vel definitio, vel propria passio quę nullo modo reperiūtur in genere generalissimo. ¶ Prosequitur deinde ostendere, [At fieri quoq; ⁊c.] prosequitur inquā ostēdere aliud membrū: quomodo videlicet in tali paralogismo potest esse altera tantū premissa falsa: nō tamē indifferenter, q̄ nō potest esse maior falsa, ⁊ minor vera: nā minor nunquā potest esse vera, propterea q̄ debet esse vniuersalis, ⁊ cum minor extremitas quę est illic subiectū, sit generalissimū, nō habet genꝰ, nec definitionē, nec differētiā q̄ de illo predicek vniuersaliter: vt mō vicebam⁹. Et hoc est q̄ ait [ppositio. c. b sempe rit falsa, sed ai q̄ vera esse pōt] Appellat em minorē. c. b, in q̄. q. predicat. et. b, subiicitur: ⁊ maiorem. a. c. in qua. a. predicatur ⁊. b, subiicitur. Subiungit exemplū. veluti si. a. sine medio cōpetat ipsi. c, ⁊ non cōpetat ipsi. b, puta si accipiatur pro medio genus subalternū ad ly. a, videlicet angelus, ⁊ dicatur, ois angelus est substātia: ois qualitas est angelus: ergo ois qualitas est substantia. Subdit rationē cur potest cōtingere q̄. a. cōpetat. c, ⁊ nō cōpetat. b. [Cum enim inquit idē primo de plu

Dubium.

de pluribus dicitur, neutrum erit in altero] id est, cum genus aliquod predicatur de pluribus speciebus, sicut animal de homine ⁊ equo, neutra illarum specierū predicabitur de altera. Et a fortiori illud genus subalternum, de quo predicatur generalissimum, negabitur de alio generalissimo. Subiungit autem, q̄ nihil refert illud medium sit genus immediatum, vt substantia spiritualis, aut mediatum, vt

3. Partic.

animal. ¶ In tertia particula. [Decepti o igitur] subsequitur exemplum paralogismorum concludentiū conclusiones negatiuas falsas contrarias immediatis veris. Et constituit primo differentiam, q̄ deceptio essendi. i. paralogismus concludens affirmatiue, solum fit in prima figura: paralogismus vero nō essendi, id est, concludens negatiue, fieri potest in prima ⁊ in media, id est, secunda. Et ratio huius est, quia cum conclusio immediate falsa, vt dictum est, debeat esse vniuersalis, nullo modo potest concludi in tertia figura: quia nullus modus illius figurę cōcludit vniuersalem. Quod si sit affirmatiua, non potest concludi in secunda figura: quia nullus modus illius figurę concludit affirmatiue. Restat ergo vt vniuersalis affirmatiua immediate falsa solum concludatur in prima figura. Vniuersalis vero negatiua potest concludi, ⁊ in secundo modo primę figurę ⁊ in primo, ⁊ in secundo secundę. ¶ Subiungit ergo horum exempla. Et primo in prima figura ambabus premissis existentibus falsis: veluti si ipsum. a. id est, maior extremitas tam. c. (scilicet medio) quā b. (scilicet minori extremitati) sine medio cōpetat: vt si tam medium quam minor extremitas sint duo genera contraria immediata ad maiorem extremitatem: nam tunc si maior sit vniuersalis negatiua ⁊ minor affirmatiua, fit in Celarent paralogismus vtriusq; premisse false: videlicet nulla substantia spiritualis est substantia: ois substantia corporalis est substantia spiritualis: ergo nulla substantia corporalis est substantia. ¶ Fieri quoq; potest vt. a. c. scilicet maior sit vera, c. b. vero, id est, minor sit falsa] vt si anguas, nulla qualitas est substantia: omnis angelus est qualitas: ergo nullus angelus est substantia. Et probat q̄. a. c. scilicet, maior sit vera: quia non est necesse, vt. a. quāuis sit generalissimum, predicetur de omnibus quę sunt, sed. c. b, id est, minorem probat esse falsam, duplici ratiōe. Primo, quia fieri nequit vt. c, de quo vniuersaliter negatur. a. conueniat. b, scilicet minori extremitati: nam alias. a. c. scilicet maior negatiua esset falsa. Supponitur enim quod maior extremitas affirmatur de minori, alias conclusio negatiua non esset falsa. Quo dato si detur etiam q̄ medium affirmatur de eadem minori extremitate vniuersaliter, sequitur q̄ maior extremitas affirmabitur de eodem medio, ⁊ per consequens maior esset falsa: vt facile colligere quisq; potest. Secunda probatio est q̄ si maior ⁊ minor essent verę, tunc conclusio esset vera, ⁊ per consequens nulla esset deceptio. ¶ Ostendit subsequenter, q̄ potest vice versa maior esse falsa ⁊ minor vera, si. b. et in. a. sit, ⁊ in. c. vt si minor extremitas sumatur inferior et ad medium ⁊ ad maiorem extremitatem: vt apparet in hoc paralogismo, nullum corpus est substantia: omne animal est corpus: ergo nullum animal est substantia.

4. Parti.

¶ In quarta particula [Sed in figura media] transit ad paralogismos secundę figurę. Et qui de ambabus premissis falsis ponit hanc conclusionem. Fieri nequit vt in secunda figura inferatur conclusio negatiua immediata falsa taliter, vt ambę premisse totę sint false: tot⁹, id est, vniuersaliter pro quolibet supposito subiecti: possunt tamen ambę esse falsę particulariter, id est, quod reddatur falsę pro aliquo supposito subiecti. ¶ Ad cuius intelligentiam notandum est. quod negatiua immediate falsa est vniuersalis contraria immediate verę: vt si omnis homo est animal, est immediate vera: nullus homo est animal, est immediate falsa: ita vt predicatum sit aut genus, aut differentia, aut definitio subiecti. Et predicatum appellatur. a. quod in secunda figura est subiectum in maiori: subiectum vero. b. quod est subiectum in minori. Igitur vt daretur vtraq; premissa falsa deberet dari medius terminus qui alteri extremorum competeret vniuersaliter, ⁊ de altero negaretur videlicet: nam debent ambę premisse esse vniuersales cum concludant vniuersalem. Et vna premissarum debet esse affirmatiua et altera negatiua: quare vt negatiua sit falsa, debet predicatum competere subiecto. Talis vero medius terminus vari non potest: nam detur quod non competat ipsi. a, ⁊ competat ipsi. b, vt nullum. a. sit. c: et omne. b. sit. c. Sinullum. a. est. c, tunc per conuersionem nullum. c. est. a, et omne. b. est. c. (quod est concessum) ergo nullum. b. est. a: cuius contrarium erat suppositum, videlicet, nullum. b. est. a, esse immediatam in falsitate, si vero detur econuerso quod. c. competat ipsi. a, et non ipsi. b, tunc sequitur nullum. b. est. c: ergo nullum. c. est. b. per conuersionem: et omne. a. est. c, (quod est concessum) ergo nullum. a. est. b. et per consequens nullum. b. est. a: quod est contrarium suppositi, videlicet, nullum. b. est. a, esse immediatam in falsitate. Subiungit ergo Arist. [Verum aliqua ex parte falsam esse vtramq; non obstare quicquam videtur: veluti si medium. c. tam. a. quam. b. cuidam insit] vt si. c. sit rationale, fiet hic paralogismus in Camestres, omne. a. est. c, nullum. b. est. c: ergo nullum. b. est. a: id est, omne animal est rationale, nullus homo est rationalis, ergo nullus homo est animal, vbi ambę premisse sunt false: sed maior solum pro aliquibus suppositis. [Eadem erunt ⁊ si propositionē negatiuam versus extremum maius ponaris,] vt si in Cesare diceris, nullum animal est irrationale: omnis homo est irrationalis: ergo nullus homo est animal. ¶ Subsequenter in quinta particula, [Fieri tamen potest] vt ostendat quemadmodum possit maior esse vera, minor vero falsa et econuerso. Primo in Camestres: vt si medium. c. sit genus quod vniuersaliter affirmetur de vtraq; extremitate, quale est ly corpus: nam si tale medium cuilibet quidem. a, nulli vero. b. competere diceris, vt omne animal est corpus: nullus homo est corpus: ergo nullus homo est animal: tunc. a. c, scilicet maior est vera, et. c. b. scilicet minor est falsa. [Rursus quod nulli. b. competit, ⁊c.] Probat vice versa, quod potest maior esse falsa, ⁊ minor vera: vtpote si medium. c. nulli. b. competat nec cuilibet. a, vt si dicas, omne animal est irrationale: nullus homo est irrationalis: ergo nullus homo est animal.

5. Partic.

¶ In serta denique particula, [idem vtiq; fiet] ostendit idem in Cesare. Et hoc est quod ait, [Si versus maius extremum negatiuam posueris,] id est, si maiorem feceris negatiuam. Si enim medium. c. fuerit extraneum vtriq; extremitati, maior negatiua erit vera, et minor affirmatiua falsa: vt, nullum animal est angelus: omnis homo est angelus: ergo nullus homo est animal. Rursus si medium competat cuilibet. b. et non cuilibet. a, vt rationale, tunc vice versa maior erit falsa ⁊ minor vera: vt si dicas, nullum animal est rationale: omnis homo est rationalis: ergo nullus homo est animal.

6. Partic.

¶ De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De mediatorum ignorantia. CAP. XIII.

SED CVM PROPOsitiones affirmatiuę vel negatiuæ mediō nō vacantes, falsō per medium propriū concluduntur, fieri non potest vt propositiones ambę falsæ sumantur: sed ea tantū sumitur falsa, quæ est versus extremū maius: atq; proprium id medium dico, per quod sit ea ratiocinatio, quæ opponitur falsæ: a. nanq; per c. medium competat ipsi. b: cùm igitur. c. b. propositionem affirmatiuam oporteat sumi, si prima in figura ratiocinatio fieri debeat, patet hāc quidem perpetuò veram esse: non enim ipsa cōuertitur. a, c. autem esse falsam: hac enim conuersa, contrarius syllogismus fit. Idem efficietur, & si medium alia ex serie fuerit sumptum, ceu d. si in toto sit. a, & de omni. b. prædicetur. Etenim d. b. quidem intacta maneat propositio, altera verò vertatur necesse est. Quibus efficitur, vt illa quidem perpetuò vera, hæc autem semper falsa sumatur. Atq; talis error concurrit cum eo, qui per medium efficitur propriū, ac ferè idem est. ¶ Si verò non per medium proprium, extruitur ratiocinatio, cū hoc tale est, vt ipsi quidem subiiciatur. a, de nullo verò dicatur. b, tū ambas propositiones falsas esse necesse est. Etenim modo contrario sunt sumendæ, si ratiocinatio fieri debeat. At si hoc modo sumantur, ambæ sanè vertentur in falsas: veluti si. a. quidem cuilibet insit d, ipsum autē. d. nulli competat. b. His enim versis, ratiocinatio fiet, & ambæ propositiones erunt, vt diximus falsæ. Cùm verò medium ceu d. non subijcitur ipsi. a, tum. a. d. quidem propositio erit vera: quia. d. non erat in. a. d: b. verò falsa: quoniam si esset vera, conclusio etiam esset vera, at erat falsa. ¶ Cùm autem per mediam figuram fit error, tunc fieri nequit vt ambæ propositiones totę falsæ sumantur. Nam cùm. b. subijcitur ipsi. a, fieri non potest vt quicquam vnquā alteri cuilibet, alteri nulli competat: sicut & antea diximus. Altera tamen propositio falsa, & vtrauis etiam sumi potest: nam si. c. tam. a. quam b. cuilibet insit, si id ipsum cuilibet quidem. a, nulli verò. b. competere dixeris, a. c. quidem erit vera, altera verò falsa. Rursus si ipsum. c, nulli quidem. a, cuilibet verò. b. competere dixeris: c. b. quidem erit vera, a. c. autem falsa. Si igitur deceptionis ratiocinatio sit negatiua, dictū est quando, & ex quibus ipsa deceptio erit. ¶ Sed si affirmatiua fit, cùm per medium quidem extruitur proprium, fieri non potest, vt ambę propositiones sint falsæ. Necesse est enim intacta maneat ipsa. c. b, si ratiocinatio fieri debeat, quemadmodùm & anteà diximus. Quare semper erit. a. c. propositio falsa: hæc est enim ea quæ vertitur. Idem efficietur, & si ex alia serie medium ipsum sumatur, sicut & in errore diximus negatiuo. Etenim. d. b. propositio maneat, a. d. vertatur necesse est: atque hic error conuenit cum priore. ¶ Sed cùm non per proprium ratiocinatio conficitur medium, si id quidem collocatur sub. a, propositio quidem. a. d. erit vera, d. b. autem falsa. fieri nanq; potest, vt. a. cuidam insit, cuidam non insit, quorum neutrum sub altero collocatur. Sin verò. d. non subijcitur ipsi. a, tum. a. d. quidem semper est falsa, quippe cùm affirmatiuam eam esse oporteat, d. b. verò fieri potest vt nunc vera, nunc falsa sumatur: nihil enim vetat vt. a. quidem nulli. d. competat, d. verò cuilibet insit. b: animal enim nulli scientiæ competit. at scientia musicæ cuilibet inest. Neq; rursus prohibet quicquam, vt neque. a. cuiquam. d: neque d. cuiquam insit. b. Patet igitur fieri posse, vt ambæ, atq; altera sit falsa, cùm medium sub. a. non collocatur. Perspicuum igitur est, quot modis per ratiocinationem error, & per quæ fieri potest circa propositiones vacantes medio, & item eas quæ demonstrari possunt.

SVbsequitur in hoc tertiodecimo capite dicere de paralogizmis cōcludentibus propositiones falsas mediatas, quādoquidē in superiori satis de immediatis dictū est. Atque eo hic ordine procedit quo in superiori. Prius videlicet de prima figura, mox de secunda. Atqui prius de cōcludentibus negatiue, dein de cōcludentibus affirmatiue: vt in quinq; particulis per quinq; cōclusiones palam fiat. ¶ In prima ergo particula ponit primā conclusionē. Quando propositio mediata siue affirmatiua siue negatiua falso cōcluditur in prima figura per proprium mediū, nō possunt ambę præmisse esse falsę, sed sola maior. Atqui mediū proprium appellat illud, per quod cōtraria propositio vera demonstraretur. ¶ Ad cuius intelligentiā ex superioribus meminisse opus est, eandē esse mediatā propositionē verā, & propositionē de demonstrabilē: nempe cuius prædicatum nō inest subiecto immediatè, sed per mediū, per quod demonstratur: vt oīs homo est corpus, quę demōstratur per, aial: & oīs homo est risibilis, quę demonstratur per admiratiuū. Statuamus ergo hanc mediatā falsam, nullū. b. est aiāl est, nullus homo est risibilis, cuius proprium mediū est admiratiuū, per quod. a. vere demōstratur de. b. Si hęc ergo falso cōcludatur per mediū proprium in prima figura, erit per hunc paralogismū, nullū. c. est a, omne. b. est. c. (id est nullum admiratiuū est risibile, oīs homo est admiratiuus) ergo nullum. b. est. a: quod quidē syllogismus appellatur syllogismus cōtradictionis: qz infert oppositā cōclusioni quā per talem mediū deberet inferre. Ait ergo Aristo. q; cū in prima figura minor paralogismi debeat esse affirmatiua, siue affirmatiue cōcludat siue negatiue (saltē in quatuor primis modis euidētibus de quibus loquitur) & mediū sit proprium, minor semper erit vera: qz ea prorsus minor sumitur in paralogismo ad cōcludendū falsum, quę sumitur in syllogismo ad vere demonstrandū. Et hoc est quod ait, [nō em ipso (scilicet minor. c. b.) cōuertitur,] id est minor nō mutatur in suā contrariā. Maior vero. a. c. est falsa: qz cōuertitur, id est, mutatur in suā contrariā: nam in demonstratione assumitur, omne admiratiuū est risibile, & in paralogismo assumitur, nullū admiratiuū est risibile. ¶ Subiungit autē, [Idem efficietur & si medium alia ex serie fuerit sumptum. &c.] id est, perinde erit si sumatur mediū quod licet nō sit proprium, subijciatur autē vniuersaliter maior extremitati & prædicetur de oī minori: vt si acciperet pro medio, aial rationale, q est causa remota: vel flebile, aut alia passio hois quę nō sit causa risibilitatis. Idē em inquit error erit tunc (puta q; sola maior erit falsa) ac si assumeretur mediū proprium. ¶ In secunda particula, [Si vero nō per mediū proprium] ponit secundā conclusionē. Si talis propositio negatiua mediata falsa cōcludatur in prima figura per tale mediū vt subijciatur quidē. a. scilicet maiori extremitati, de nullo tamen. b. si dicatur, tunc ambę præmisse sunt falsę. Cuius ratione subiungit, qz in prima figura contrario modo debēt sumi præmissę, vt. s. maior sit negatiua & minor affirmatiua: vt si ad cōcludendū hāc mediatā falsam, nullus homo est sensibilis, sumatur pro medio, equus, quod subijcitur sensibili & negatur de hoc, videlicet nullus equus est sensibilis: oīs homo est equus: ergo nullus homo est sensibilis. ¶ Subiungit autē, [Cum vero mediū ceu. d. nō subijcietur ipsi a. (subintellige nec prædicatur de. b,) tunc. a. d, id est maior, erit vera: d. b. vero. i. minor erit falsa. Ut si. d. sit lapis & dicas, nullus lapis est sensibilis: oīs homo est lapis, ergo nullus homo est sensibilis. ¶ In tertia particula [Cum autē per mediā figurā] transit ad secundā figurā vbi paralogismus nō potest cōcludere nisi negatiue: & ponit tertiā cōclusionē. In secunda figura fieri nō potest vt ambę præmisse sint totaliter falsę: potest tamē altera totaliter esse falsa indifferēter tam maior q̄ minor. ¶ Probatur: nam si detur negatiua mediata falsa, vt nullū. b. est. a, sua cōtraria omne. b. est. a, debet esse vera. Si autē. b. est. a, nō potest dari vnū mediū quod vniuersaliter affirmetur de. a. & negetur de. b: Si em omne. a. est. c, & nullū. b. est. c, fieri nō potest vt. b. sit. a. Et tamen vt ambę præmisse essent falsę in secūda figura, cum vna præmissa debeat esse affirmatiua & alia negatiua, deberet mediū quod est prædicatū vtrobiq; in affirmatiua nō cōuenire subiecto, & in negatiua cōuenire illi. Dixit autē, [totę falsę] qz partialiter pro aliquo supposito subiecti bene possunt esse falsę: vt si dicas, nullū sensibile est equus: oīs hō est equus: ergo nullus homo est sensibilis, maior tamē est falsa non pro oībus, sed pro aliquibus suppositis. ¶ Potest tamē maior esse vera & minor falsa in, Camestres, si sumatur. c. mediū quod sit superius ad vtrāq; extremitatē: vt, omne risibile est aiāl: nullus homo est aiāl: ergo nullus homo est risibilis: Rursus si in eisdē terminis arguas in Cesare, minor vice versa erit vera & maior falsa: vt, nullū risibile est animal: oīs homo est animal: ergo nullus homo est risibilis. Concludit demq; Arist. q; si deceptio sit negatiua. i. negatiue concludens, satis victum est quomodo fiet. ¶ In quarta particula, [Sed si affirmatiua] prosequitur Arist. dicere de paralogismo concludente affirmatiue. Et primo de prima figura ponit quartā cōclusionē proportionabiliter ad primā. Cum propositio affirmatiua falsa mediata cōcluditur in prima figura per mediū proprium, fieri non potest vt ambę præmisse sint falsę: sed sola maior. Exempli gratia. Hęc negatiua est mediata vera, nullus homo est qualitas, cuius proprium medium est, substantia, ratione cuius homo non est qualitas, per quod cōcluditur in Celarent hoc modo, nulla substātia est qualitas: oīs homo est substātia: ergo nullus homo est qualitas. Si igitur per idem mediū cōcludatur, oīs homo est qualitas, in Barbara, aut particularis in Dari, minor debet manere eadē, & per cōsequens semper erit vera: sed maior quę cōuertitur. i. quę mutatur in suam contrariā, est falsa: vt, oīs substantia est qualitas: oīs homo est substantia, ergo oīs homo est qualitas. ¶ Subiungit q; idem efficietur si sumatur mediū ex alia serie, quod tamē habeat eandē habitudinē ad extrema, vt in errore negatiuo dictū est. Veluti si mediū sit, animal, vel sensibile, quod non est proxima ratio cur homo nō est qualitas: vt si arguatur, omne animal est qualitas: oīs homo est aial, ergo oīs homo est qualitas. ¶ In quinta particula, [Sed cū nō per proprium] subiungitur quinta cōclusio quando mediū nō est proprium sed extraneum. Qui habet tres partes. Prima, Si mediū extraneū. d. subijciatur. a, id est, maiori extremitati, tunc. a. d. id est maior, erit vera: d. b. vero. i. minor erit falsa. Fieri nanq; potest, vt. a. scilicet maior extremitas, cuidam insit. s. medio, & cuidā nō insit. s. minori extremitati: tamē q; mediū nō dicatur de minori extremitate: vt si arguas, oīs color est qualitas: oīs homo est color: ergo oīs homo est qualitas. ¶ Si vero mediū nō subijcitur maiori extremitati, tunc maior semper erit falsa, cū sit affirmatiua, minor vero potest esse vera & falsa. Exemplū Aristo. primi membri est, oīs scientia est aial: oīs musica est scientia: ergo omnis musica est aial. Exemplum secundi potest esse, oīs scientia est animal: omnis color est scientia: ergo omnis color est animal.

1. Cōclusio

2. Conclu.

3. Conclu.

4. Conclu.

5. Conclu.

¶ De ignorantia negationis. Cap. XIIII.

MANIFESTVM EST etiam si sensus quispiam de fuerit, necessario & scientia aliquā deesse: quam quidē consequi non possumus, si discimus vel inductione, vel demonstratione. Est autem demōstratio quidem ex vniuersalibus, inductio verò ex particularibus: fieri verò non potest vt vniuersalia percipiantur, nisi per inductionem. Quoniam & ea quæ abstracta dicuntur, erunt per inductionem nota, si quis nota voluerit facere, inesse inquam nonnulla generi cuiq;: & si nō separabilia sunt, & vnumquodq; est tale. Inductionem autem eum qui sensu caret conficere, vnum eorum esse constat, quæ nullo pacto fieri possunt: ipsorum nanq; singularium est ipse sensus. Non enim fieri potest, vt ipsorū accipiatur scientia. Neq; enim ex vniuersalibus absque inductione, neque per inductionem sine vi sentiendi.

Textus. xxxij.

algabilis text.

Universidad de Deusto
Biblioteca

POst ignorantiã prauæ dispositionis subsequitur in hoc capite (quod apud Commentatorẽ est textus. 33.) sermo de ignorãtia purę negationis q̃ fit sine paralogismo. Ignorãtia vero multis modis cõtingere potest quibus cõtingit homines nõ dare literis operã: q̃ nõ omnibus datũ est adire Cozinthũ: hi tamẽ modi non eadunt sub arte: q̃ de cõtingentibus singularibus nõ est scientia. Obidq; solũ docet Arist. vnicũ modum quo necessariũ est carere scientia. Est ergo in hoc capite vnica cõclusio. Deficiente sensu necesse est scientiã eam defecere, quę per illũ sensum acquiritur: vt cęcus scientiã de coloribus habere nõ potest: nec surdus, de sono: nimodo a nativitate huiusmodi sensibus caruerit. Probat Arist. conclusionẽ hac ratione: Ois sciẽtia aut inductione acquiritur, aut demõstratione: sed neutra istarũ deficiente sensu acquiri potest de obiecto illius sensus: ergo. Probatur minor. Inductio, cum fiat ex singularibus, quę sunt obiecta sensuũ, manifestũ est fieri nõ posse sine sensu: vt, nisi per tactũ, cognoscere nõ possumus hũc ignẽ esse calefactiuũ, & hunc, & nõ alios. &c. Sed nec demõstratio quę ex vniversalibus procedit fieri potest sine sensu: q̃ vniversaliũ cognitio ex singulariũ experientia gignitur: vt. 1. metaphys. cap. 1. docet Arist. ¶ At vero q̃ posset quis obiicere nõ oia vniversalia cognosci ex inductione singularium. Sunt enĩ vniversalia quę nõ abstrahũt a materia: vt omnẽ ignẽ esse calefactiuũ, albedinẽ disgregare visum, et similia: & hęc manifestũ est inductive cognosci: sed sunt alia vniversalia, vt mathematica, quę abstrahũt a materia: vt triangulũ habere tres angulos: quę videtur nõ acquiri per inductionem sensus: q̃ nec tractant de triangulo calido nec colorato. &c. Ideo subiungit Arist. q̃ illa etiã vniversalia quę abstracta dicuntur. s. mathematica, haberi nõ possunt nisi per inductionẽ: nã quãuis sint per intellectum abstracta, tamẽ realiter nõ sunt nisi in singularibus: & ideo nisi quis per sensum aut visus aut tactus cognosceret partẽ & totũ, nõ haberet propriã scientiã illius, omne totũ est maius sua parte. Et ita cõcludit, q̃ nec; vniversalia sunt cognita sine inductione, nec; inductio fit sine sensu. ¶ In quo vt S. Tho. per docte cõsideranit, cõdemnat Arist. duas posttiones.

Plato. Primã Platonis qui dicebat nos habere scientias per species ab ideis nobis participatas. Quę si vera esset, possemus quidẽ vniversalia sine inductione singulariũ cognoscere. Altera quã cõdemnat opinio est, quã forsan tenuit Commentator. 3. de anima cõmento. 36. videlicet, q̃ possumus in hac vita cognoscere substãtias separatas quidditative: cum tamen illarum senuationes non habeamus propias.

Conclusio.

Quæstio sexta.

¶ Vtrùm deficiente sensu deficiat scientia illius obiecti.

APparte negatiua arguitur. Et primo cõtra rationẽ Arist. quę videtur latius esse prolata quã fuerit necessariũ. Inductio rerũ spiritualiũ, vt q̃ hic angelus est separatus a materia, & hic. &c. nõ fit per sensum: ergo nõ ois inductio fit per sensum, vt ratio eius presupponit. ¶ Secundo arguitur, q̃ nec; oia vniversalia cognoscantur tali inductione quę fit per sensum. Habemus enim scientiã de Deo, & de intelligentiis, & de materia prima, & de forma substãtiali, & de hoc principio, quodlibet est vel nõ est, aliisq; id genus plurimis: & non per sensum: ergo male dicit Arist. q̃ oia vniversalia, etiã abstracta, cognoscũtur per sensum. ¶ Tertio arguitur. Per notitiã vnius sensus sępe deuenimus in cognitionẽ obiecti alterius sensus: vt videtes lac cognoscimus esse dulce, & in tenebris gustantes cognoscimus esse albũ. Et cęcus audiẽs tubã, cognoscit figurã eius, quã prius per tactũ expertus est: ergo deficiẽte vno sensu per aliũ possumus habere scientiã obiecti illius. Veluti si mihi. v. g. deficeret odoratus a nativitate, videremq; vultures a longinquo venire ad cadauera, facerẽ argumentũ: Vultures aliquo sensu mouentur ad hoc cadauer: non tactu, nec visu, nec gustu, nec auditu: ergo odore. ¶ Et cõfir. Naturale est nobis per causas cognoscere effectus: sed qualitates primę sunt causę secundariũ: ergo qui haberet tactum quo cognosceret primas qualitates, per illũ posset venire in cognitionẽ secundariũ, quę sunt obiecta aliorũ sensuũ. ¶ Quarto tandẽ ad rem arguitur. Cęcus potest per disciplinã acquirere sciẽtias de coloribus: puta, q̃ albedo disgregat visum, nigredo cõgregat, audiẽdo causas: videlicet, q̃ albedo plus participat de luce atq; adeo acutius penetret & disgreget visum: ergo deficiente sensu non est necessarium deficere scientiam illius obiecti. ¶ In contrarium est authoritas Arist.

¶ Ad plenã intelligentiã cõclusionis Arist. quę verissima est, notandũ est primo, q̃ scientiã pro isto statu acquirimus, aut inuentione, aut disciplina: vt habetur. 1. meta. Auditus potissimũ seruit disciplinę, vt docet illic Arist. cap. 1. et visus seruit inuentioni: vt docet cap. 2. ¶ Secundo notandũ, q̃ scientia de aliqua re haberi potest vno modo in vniversali per cõceptus cõmunes & cõnotatiuos: alio modo per cõceptus propios & quidditatiuos. Hoc notato respõdetur ad quęstionẽ tribus cõclusionibus. Prima. Deficiente aliquo sensu nõ potest haberi scientia obiecti illius per inuentionem. Vt si cęcus a nativitate nullã disciplinã audiret de coloribꝰ, nullã prorsus haberet illorũ scientiã. Probatur. Intellectus noster pro isto statu ita est sensibus alligatus, vt sine fantasmatibus intelligere nõ possit. Vnde Arist. 3. de aia. tex. 18. necesse est inquit intelligentẽ fantasmata speculari: sed cęcus a nativitate nulla potest habere fantasmata propria colorũ: ergo nec; habere eorũ scientiã. ¶ Secũdo arguitur. Si nasceretur homo omni prorsus sensu orbus, profecto de mundo isto nihil amplius sciret quã lapis: cũ sensus sint intellectus ianuę: ergo eadẽ ratione qui careret sensu visus, nõ haberet scientiã coloris: imo nec; ille haberet magis scientiã visus, q̃ ego modo habeo sexti sensus exteriorꝭ qui nullus est. ¶ Est nihilominus secunda cõclusio. Cęcus a nativitate licet posset auditu per disciplinam habere aliquã scientiã de coloribus per cõceptus cõmunes cõnotatiuos, tamen nõ potest habere scientiam per propios & quidditatiuos. Prima pars nota est, q̃ potest cęcus in scholis doceri, q̃ sicut sonus quem experitur percipitur auditu, ita & alia qualitas percipitur alio sensu qui dicitur visus: & sicut acutus sonus & acutus sapor aliter afficit auditũ & gustum q̃ grauis: ita alius color disgregat, & alius cõgregat visum: & potest discere, lac quod gustat esse albũ, cerasa esse rubea, & alia id genus. ¶ Sed secunda pars probatur: quia certe ista iudicia nõ sunt propria & quidditatiua colorũ sed cõia. Probatur, q̃ propter

1. Conclu.

2. Conclu.

cęcus

cęcus nõ intelligit quid est albedinẽ disgregare & nigredinẽ cõgregare, sed per similitudinẽ ad sonũ vel ad gustũ: nec; intelligit differentiã inter albũ & nigrũ, rubeũ & viride: sed habet omnino similes conceptus eis quos ego habeo dũ disputo de sexto sensu, an videlicet Deus possit facere aliũ sensum, quo percipiatur aliud sensibile distinctũ a quinq; generibus sensibiliũ. Vtrãq; partẽ huius cõclusionis videtur mihi astruere Arist. 2. Phy. tex. 6. dicens, cęcũ a natiuitate de coloribus ratiocinantẽ de nominibus quidẽ habere sermonẽ, rem vero nõ intelligere.

3. Conclu. ¶ Sequitur ex his tertia cõclusio. De vniversalibus quę sunt re a materia separata, vt Deus & intelligentię, nõ possumus naturaliter pro isto statu habere propriã & quidditatiuã scientiã: quia cognitio nostra pro isto statu non potest haberi nisi per sensum: & illa non sunt sensibilia: sed cognoscimus de illis aliqua communia prędicata & ab effectu: puta, q̃ Deus est prima causa istorum inferiorum, q̃ intelligentię mouent cœlos & similia.

¶ Respondetur ergo ad prima duo argumenta per tertiã conclusionem. Etenim quãuis faciamus inductionẽ intelligentiarum, tamen de illis singularibus non habemus propriam scientiã: tam ignotũ enim est mihi, q̃ hęc intelligentia est separata, quã q̃ intelligentia in communi est separata. Nec de illo primo principio, quodlibet est vel nõ est, haberem propriam scientiam, si nullum prorsus haberem sensum: quia tunc nec haberem fantasmata quę necesse est intelligentem speculari. Atqui nec materiã primã cognoscere possumus nisi per sensum, puta per transmutationes quas videmus: vt ait Arist. 1. Phys. tex. 6. Et pariter formã cognoscimus per eius operationes. 8. Metaphys.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium argumentũ respondetur, q̃ qui habet omnes sensus potest quidẽ postquam expertus est obiecta eorũ, per cognitionẽ vnius venire in cognitionẽ alterius: vt postq̃ vidi lac esse albũ & gustaui esse dulce, possum per visum iudicare esse dulce, & per gustũ iudicare esse albũ: sed nisi cęcus audisset lac esse albũ, nunq̃ per gustũ cognosceret esse albũ. ¶ Ad aliud, si carẽs odoratu videret vultures a longinquo venire, cõceditur q̃ cõiectaret aliũ forte sensum esse vulturibus: sed de illo nõ haberet propriã scientiã: q̃ nesciret magis quomodo immutaret ille sensus, q̃ egoscio modo quomodo immutaret sextus sensus si fieri esset possibilis a Deo. ¶ Est tñ notandũ, q̃ cũ sint aliqua sensibilia cõia pluribus sensibus, secũdo de anima tex. 63. potest quidẽ qui vno caret, habere scientiã per aliũ: vt quãtitas & figura percipit visu & tactu: & ideo cęcus per tactũ potest a doctore scientiã mathematicã doceri de figuris & numeris. ¶ Ad cõfirmationẽ distinguit triplex causarũ genus. Cum enim ois causa, vt supra visum est, notior sit quo ad naturam suo effectu, tamẽ quo ad nos aliqua est causa posterius nota q̃ effectus: vt Deus, intelligentię, & formę substãtiales: & per has causas nõ cognoscimus effectus: sed vice versa per effectus, causas. Alię sunt causę magis ignotę, etiã nobis q̃s sint effectus: vt obiecta sensuũ notiora sunt nobis q̃s species quę multiplicantur per media. Et per huiusmodi causas (dicit Paulus & alꝭ) cognoscimus effectus. Quod ego nõ adeo crediderim. Non enĩ video quomodo pęr colorẽ cognosco speciẽ visibilẽ coloris: imo huiusmodi species sensibiles cognoscimus per cõiecturas ab effectu: q̃ enĩ experior colorẽ distantẽ immutare mihi visum, arguo aliquid multiplicari a colore per medium: & per cõsequens sicut per cognitionẽ speciei non venio in cognitionẽ coloris, ita nec econuerso. Alię vero sunt causę quę quantũ ad cognitionẽ nostrã indifferenter se habẽt respectu suorũ effectuũ: vt qualitates primę respectu secundariũ: nec; enĩ calorẽ cognoscimus per colorẽ nec; ecõuerso: sed calorem cognoscimus per tactum, & colorem per visum. Vnde ad confirmationẽ negatur, q̃ per cognitionem qualitatum primariũ possumus nos deuenire in scientiam propriam qualitatum secundarum. ¶ Ad quartum argumentum respondet conclusio secunda.

An sit in demonstrationibus processus in infinitum. CAP. XV.

OMNIS AVTEM RATIOCINATIO TRIBVS CONSTAT TERMINIS Textus. xxxiiij.

atq; alia est affirmatiua, quæ quidem ostendere potest. a. competere ipsi c: ex eo quia. a. cõpetit ipsi b, & b. competit ipsi. c: alia est negatiua, quæ quidem alteram propositionem habet affirmatiuam, alteram negatiuam: patet igitur hęc esse principia, & ea quæ suppositiones dicuntur. His enim sumptis necesse est demonstrare. a. per. b. medium ipsi competere. c. & rursus. a. per medium aliud ipsi inesse. b: & item b. per aliud quippiam ipsi cõpetere. c. ¶ Siigitur probabiliter solumq; disserendi modo ratiocinari volumus, id tantùm vt patet considerandũ est, si ratiocinatio ex quàm maximè probabilibus verisimilibusq; conficitur. Atque si per. a. b. propositionem quæ quidem (tametsi verè non vacat medio: videtur tamen eodem vacare) ratiocinationem quispiam fecerit, is est vt ad differentem pertinet ratiocinatus: sin verò non illo pacto, sed ad veritatem ratiocinationes extruere libet, tum id considerandum est, vt ex hisce quæ competunt, ratiocinatio semper conficiatur. ¶ Res autem ità sese habet. Quoniã est id quod de alio non per accidens prædicatur: atq; per accidens dico, veluti cùm dicimus aliquando album illud hominem esse, non perinde dicentes atq; cùm dicimus hominem esse album: homo nanq; non quia est aliud quicquã, est albũ: at album est homo: quia accidit homini vt sit albũ. Sunt igitur nonnulla talia, vt per se prædicentur. ¶ Sit itaq;. c. tale, vt ipsum quidem nulli competat rei. b. autem huic competat primò, vt non sit inter ipsa medium vllum, & rursus. d. ipsi b, & e. ipsi. d, & f. identidem ipsi cõpetat. e. quærendum est igitur, si necesse est hoc stare, an fieri potest vt in infinitum proficiscatur? Rursus sit a. de quo nihil per se prædicatur: atque hoc ipsi primò competat. h, & nulli priori medio competat: & h. identidem ipsi. g, & g. ipsi. f, & f. ipsi cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

petat.e, quærimus igitur, vtrùm & huiusce profectionis sit necessariò status, an sine medio sit semper abitio. Atq; hoc tantùm ab illo differt, quod illud quidē quærit fieri ne posit, vt quippiam si à tali incipiat, vt ipsum quidem nō insit cuiquam, aliud autem de ipso dicatur, versùs supera pergendo sine fine semper proficiscatur, hoc autem fieri ne posit, vt quispiam si incipiat ab eo: de quo nihil dicitur, ipsum verò de altero prædicatur, petatq; inferiora, hoc semper pacto proficiscatur, nullusq; ei modus occurrat. ¶Præterea quærendum est, fieri ne potest, vt si extrema sint finita, media sint infinita: veluti si. a. cōpetat ipsi. c, & inter ipsa sit medium. b, ac inter. a. & .b. medium etiam aliud cadat, & inter hæc rursùs aliud, vtrùm & in his ipsis sit in infinitū processio, an id ipsum fieri nequeat. Idem est autem hoc considerare, & si demonstrationes in infinitum proficiscantur, & si sit cuiuslibet demōstratio, an ad vtramq; partem finis occurrat. ¶Similiter & de ratiocinationibus negatiuis, & propositionibus est dicendum, veluti si. a. nulli. b. competat, aut illi primo nō ineſt, aut est aliquod medium, cui priori non ineſt. Atq; si sit. c, quod quidem cuilibet competit. b: rursùs. a. aut ipsi. c. primo, aut alij priori non ineſt. Quod quidem cuilibet competit. c. & in his enim aut infinita sunt ea, quibus non ineſt prioribus ipsum. a. aut finita, modusq; tandem occurrit. ¶In, his autē quæ cōuertuntur, secùs res habet. Non enim in hisce quæ mutuam suscipiunt prædicationem, id de quo primo vel vltimo prædicatur est. Omnia nanq; similiter hoc pacto sese habent ad cuncta, siue sint ea infinita quæ prædicantur de ipso: siue vtraq; de quibus quæritur sint infinita: nisi sit vt non similiter cōuertantur, sed alterū per accidens, alterum verò natura.

Duę suppositiōes.

Ic incipit membrum

quintū principale huius libri, in quo Arist. postquā egit de ignorantia, reuertitur ad tractandū illud verbum quod dixerat cap. 2. tex. 5. [Non sciet q̄ demonstrationē horū nō habet:] id est, vt bona sit demōstratio requiritur resolutio principiorum vsq; ad immediata. Oriri nanq; posset inde dubitatio an talē resolutionē cōtingat in infinitū abire: tunc enī no posset ad principia prima peruenire. Hac de causa in hoc mēbro (quod per quinq; capitula vsq; ad decimūnonū inclusiue protenditur) intendit patefacere demōstrationes nequaquā in infinitū procedere. Atqui in diuisione Commentatoris, prioa tria capitula vnicū textū cōplectuntur, qui est trigesimus quartus. Continet vero caput hoc quintūdecimum particulas sex. ¶In tribus prioribꝰ premittit duas suppositiones, quę sunt ad subsequentia necessarię. Prima: Ois ratiocinatio, seu syllogismus cōstat ex tribus terminis. s. medio & duabus extremitatibus: omnisq; ratiocinatio aut affirmatiua est. i. quę affirmatiue cōcludit: nēpe quę ostendit. a. cōpetere. c. q̄ a. competit. b. et. b. c. (ponit enim exemplū in prima figura) alia vero est negatiua: quę quidē altera propositionē habet affirmatiuā, alteramq; negatiuam: nā ex puris negatiuis nihil sequit. At ne quis existimaret, q̄ quando principia mediata demōstrationis resoluenda sunt ad immediata plures sunt terminī necessariī, subiūgit, [Idis scilicet tribus sumptis necesse est demōstrare. a. per. b. medium ipsi cōpetere. c: et rursus. a. per medium aliud ipsi ineſse. b, et item. b. per aliud quippiā ipsi competere. c.] Quod est dicere, data hac demōstratione, omne. b. est. a, omne. c. est b, ergo omne. c. est. a: si maior est mediata, sumendū est medium. d. per quod. b. demonstretur de. c. vt si fiat hęc demonstratio. v. g. omne corpus animatū est substantia: omnis homo est corpus animatum: ergo ois homo est substantia: tunc quia maior est mediata, resoluenda est sic, omne corpus est substantia: omne corpus animatum est corpus: ergo. Rursùs quia minor est etiam mediata, resoluenda est hoc modo, omne animal est corpus animatū: omnis homo est animal, ergo. ¶In secunda particula, [Si igitur probabiliter.] subdit secunda suppositio: quę est differentia inter syllogismum dialecticum & demonstrationē: videlicet, Si syllogismum facimus dialecticū, satis est nobis ex probabilibus procedere. Ob idq; si propositio. a. b. id est maior, apparet esse immediata, licet in rei veritate non sit immediata, nihil obstat syllogismo. At vero in demonstratione non satis est premissas esse probabiles, sed requiritur vt in rei veritate sint immediatę, id est, q̄ nec inter maiorem extremitatē & medium, nec inter medium et minorem aliquod prędicatum mediet. ¶Subsequenter in tertia particula, [Res autem ita se habent:] probat differentiam esse veram: nam id quod de alio prędicatur, aut prędicatur de illo per se, aut prędicatur per accidens. Dupliciter autē prędicatur per accidens, aut quando subiectum prędicatur de accidenti, vt albū est homo: aut quando accidens prędicatur de subiecto: vt homo est albus, & aliter prima propositio est per accidens quam secunda: nam homo nō prędicatur accidentaliter de albo, eo q̄ homo sit accidens, at quia albū nō ratione sui est homo, sed q̄ est aliud, puta Petrus, id est, quia homo dicitur de Petro cui accidit esse albū. Attamen, homo est albus, non est hac ratione accidentalis: homo enim non est albus, quia homo est aliud, sed est accidentalis, q̄ prędicatum nō est de essentia subiecti. Et hoc est quod ait, [Homo nanq; non quia est aliud quicquā est albus.] Meminit autem huius distinctionis, q̄ quando dicimus demonstrationem procedere ex propositionibus per se, intelligit vt opponitur huic, quod est per accidens secundo modo. Non autem meminit tertij modi, puta quādo accidens prędicatur de accidenti: vt albū est dulce, eo q̄ iste modus ambos superiores comprehendit et per illos innotescit. ¶In quarta particula, [Sit itaq;. c. tale.] duabus suppositionibus premissis mouet tres questiones, in quibus tractādis sermo huius membri quintitotus versatur. Ad cuius intelligentiā notato, q̄ processus in infinitū in demōstrationibus potest cōtingere, aut ascendendo versus maiorē extremitatem, aut descendendo versus minorē, aut interponendo inter medium et aliquam extremitatem. Est ergo prima questio de ascensu. Detur inquit. c. scilicet minor extremitas quę nulli insit, nempe sub qua non sit dare inferius: vt. c. sit Petrus. Cui b. puta homo per se primo competat sine medio, et rursus ipsi. b. competat. d. vt animal: et ita ascendendo.

Est ergo prima questio, an in isto ascensu sit status vt veniatur ad primum, an potius sit in infinitū abire? [Rursus sit. a.] Secunda questio est vice versa descendendo. Detur. a. maior extremitas suprema, quę. v. g. sit substantia de qua nihil per se prędicatur, (nam ens nō potest esse maior extremitas, cum nō possit per medium aliquod demōstrari, sed est per se notum omnibus cōuenire). a. vero per se primo competat ipsi. b. sine medio vt corpori, et. b. competat corpori animato: & ita descendendo. Est ergo questio secunda, vtrum in hoc descensu sit status vt veniatur ad infimum, an vero sit processus in infinitum? ¶Atqui explicat differentiam Arist. inter has duas questiones. Prima enim quęrit, fierine possit vt incipiendo ab infimo quod de nullo prędicatur sit versus superiora in infinitum ascendere. Secunda vero quęrit, vtrum incipiendo ab illo de quo nihil prędicatur, sit versus inferiora in infinitū descendere. Tertia questio est ibi, [Præterea quęrendum est.] Esto extremitates. a. et. c. scilicet maior et minor sint finitę inter quas sit medium. b. vtrum possint ita in infinitum multiplicari media, vt inter a. et. b, detur aliud medium. d: et inter. a. et. d. aliud medium. e, et ita in infinitum: et pari ratione vtrū inter. b. et. c. sit medium. f, et inter. f. et. c, aliud. g, et ita in infinitū. ¶Applicat deinde Arist. has tres questiones ad rem præsentem dicens, [Idem autem est hoc considerare,] id est, perinde est ista tria quærere, & quærere an demonstrationes in infinitū proficiscantur: & si sit cuiuslibet demonstratio, id est, vtrum cuiuslibet premisse sit alia demonstratio per aliam priorem. Alludit ad illum errorem philosophorum quem cap. 3. tex. 6. refutauit, qui dicebant nullam nos propositionē posse scire nisi per demonstrationem: secundum quos sequebatur demonstrationes procedere in infinitum. ¶In quinta demum particula, [Similiter & de ratiocinationibus negatiuis:] subiungit Aristot. easdem etiam questiones locum habere in demonstrationibus negatiuis. Ponit autem exemplum in prima figura in Celarent, aut Ferio modis euidentibus, vbi maior est negatiua & minor affirmatiua: vt nullum. b. est. a, omne. c. est. b. Sit ergo q̄ si. a. nulli competat. b, tunc aut illi primo non ineſt, aut est aliquod medium cui priori non ineſt. Aut enim maior est, nulla substantia est qualitas, quę est immediata aut se habet: vt nullus homo est qualitas, inter quę extrema medium est, substantia, de qua primo negatur qualitas. Eodem modo minor, omne. c. est. b, considerandum si est an sit mediata vel immediata. In quibus proinde quęrendum est an in multiplicatione mediorum sit status, an vero processus in infinitum? ¶In sexta particula, [In his autē] concludit has questiones non habere locum in conuertibilibus: vt cum propria passio demonstratur de subiecto per definitionem. ¶Ad cuius intellectum notato, q̄ sicut potest fingi processus in infinitum in generibus, vt homo, animal, corpus. &c. ita & in passionibus eiusdem subiecti: vt admiratiuum, risibile, disciplinabile. &c. Est tamē differentia, q̄ primus processus fit secundum superius et inferius ascendendo vel descendendo: qui quidem dicitur ascensus secundum prędicationem essentialem: & per cōsequens illic quęrendum est primum infimumq; subiectum, atq; vltimum et supremum prędicatum. In passionibus vero nō est processus secundum ſuperius & inferius, sed secundum prius & posterius in causando: quia prima passio est causa secundę, & ita consequenter. Quare in istis nec est ascensus, nec est proinde quærere primum subiectum nec vltimū prędicatum: sed omnes passiones conuertuntur cum subiecto & definitione. Et hoc est quod ait: [Siue sint ea infinita quę prędicantur de ipso, siue vtraq; de quibus quæritur sint infinita,] hoc est siue fixo subiecto homine, procedas in infinitum versus passiones, siue fixa vltima passione descendas in infinitum versus subiectum, cuncta eodem modo se habent quo ad conuertentiam prędicationis. Et enim sicut, omnis homo est risibilis, ita, omne risibile est homo. Et idem est de omnibus passionibus eius: [Misi inquit si non similiter conuertuntur.] quia, omne risibile est homo, est indirecta & secundum accidens vt infra videbimus: & tamen omnis homo est risibilis, est secundum naturam, id est, est directa & per se.

Quòd inter extrema determinata non sint media infinita. CAP. XVI.

HIS HOC PACTO dispositis patet fieri nō posse, vt media sint infinita si prædicationes versùs superius inferiusve proficiscantur ad statum. Atque versùs quidem superius prædicationem, eam dico, quæ pergit ad id quod est magis vniuersale: versùs autem inferius eam, quæ ad particulare descendit. Nam si cùm. a. de. c. prędicatur, infinita sunt media, ceu. b, patet fieri posse, vt ab. a. versùs inferius infinitum aliud de alio prædicetur: nam anteà quàm accedatur ad. c, infinita media sunt: & à. c. versùs superius infinita similiter sunt, anteà quàm ascendatur ad. a. Quare si hæc fieri nequeunt, fieri profectò non potest, vt inter. a. & .c. media sint infinita. ¶Neque quicquam refert, si quispiam dicat alia quidem ipsorum. a. b. c. inter sese hærere, vt nihil prorsus sit inter ipsa: alia verò non posse talia sumi. Quouis nanq; medio. b. sumpto, ab hoc autem ad. a. aut ad. c. infinita vel finita media erunt: nihil igitur interest quonam primo, siue quæ statim, siue quæ nō statim infinita sint: nam ea quæ post hæc sunt, infinita esse ponuntur.

Respondere hic incipit

ad propositas questiones. Atqui primo reducit questiones q̄tuor ad duas, nempe q̄ solutio tertię & quartę reducatur ad solutiones duorum priorum. In hoc enim capite reducit tertiam questionem de infinitate mediorum ad illas quę sunt de infinitate extremorū ascendendo vel descendendo: & in sequenti capite reducit questionē de negatiuis ad questionem affirmatiuarū. Sunt autē in hoc sextodecimo capite duę breues particulę. In prima ponitur hęc cōclusio. Si extrema sursum deorsumq; versus sunt finita. i. finite distantia, fieri nequit vt inter ipsa sint media infinita. Versus superius, inquit, est illa prędicatio

Conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicatiõ quę pergit versus magis vn'uersale: ⁊ versus inferius, ea quę versus particulare descendit. Probat conclusionem. Si inter.a.et.c.sint infinita media (quę omnia collectiue appellat.b.) sit vt ab.a. versus.c.in infinitũ aliud de alio prędicetur: ⁊ pariter ex.c.ascendendo versus.a.[Quare si hęc fieri nequeunt,]id est, si ascendendo nõ potest dari processus in infinitum (quę erat prima quęstio) nec descendendo (quę erat secunda) vt capite decimooctauo determinabitur, sequitur ꝙ nec possunt inter illa extrema esse infinita media. Ratio est hęc in summa. Si extrema non sunt infinite distantia, media non possunt esse infinita: ergo duabus prioribus quęstionibus determinatis, ⁊ tertia dissoluitur. ¶In secunda particula, [Neq; quicq; refert.] dissoluit responsionem quam quis posset prędicte rationi obijcere. Responderet nanq; quispiam hanc rationem Aristo. supponere, ꝙ inter.a.et.c.sunt infinita media cõsequenter immediate se habentia, sicut contingit in quantitate discreta, in qua binario immediate succedit ternarius, ⁊ ternario quaternarius, ⁊ ita consequenter. De quibus mediis conceditur tanquam manifestum, ꝙ datis duobus certis numeris extremis inter illos nõ possunt esse infiniti medij. Possunt nihilominus inter duo extrema finite distantia dari infinita media non immediate se habentia: vt in quantitate cõtinua inter extrema puncta pedalis lineę, quę solũ pedaliter distant, dantur infinita puncta media, non tamen immediata sed taliter mediata, ꝙ inter quęcunq; duo mediant infinita. Et de istis mediis nõ videtur procedere ratio Aristo. ꝙ si extrema finite distant non possunt esse infinita media. ¶Respondet ergo Arist. nihil refert hoc vel illo modo accipi media. Ad cuius intelligentiam notandum est, ꝙ puncta ⁊ partes proportionales continui non sunt infinita in actu, sed solũ in potentia: ⁊ ideo simpliciter nõ dicitur illa infinita distantia: nam qui transit ab vno extremo in aliud nõ transit determinate per quodlibet punctũ numerãdo illa: alias nunquã pertransiret. At vero prędicata sunt sicut entia in actu: nam quodlibet dicit aliam ⁊ aliã formam ⁊ quidditatẽ: ⁊ ideo habent se sicut entia in actu. Qua de causa species ⁊ prędicata essentialia cõparantur numeris. 8. meta. ter. 10. Vnde qui ponit inter primum subiectum ⁊ vltimum prędicatum infinita media prędicata, nõ debet illa ponere vt puncta vel partes proportionales, sed vt numeros. Si autem ponantur vt numeri, nihil refert ponantur mediata vel immediata: nam sicut non potest quis venire ad vltimum numerando per numeros mediatos, vt vnũ, tria, sex, ⁊c. Et hoc est quod ait Arist. [Neq; quicq; refert si quispiam dicat alia quidem ipsorũ mediorũ immediate inter se herere, alia vero nõ posse taliа.] i. immediata sumi. [Quouis nanq; medio sumpto. b. ab illo vsq; ad extremũ. a, vel vsq; ad extremũ. c. signãdo, sunt media finita vel infinita.] Si infinita, nõ poterunt pertrãsiri ⁊ per cõsequens a. in infinitum distat a. c. Si vero a. b. ad. a. sunt finita media, necesse est ꝙ ab illo. b. ad. c. sint infinita (si quidẽ admittis infinita inter. a. et. c.) et si a. b. ad. c. sunt finita, a. b. a. d. a. debent esse infinita. Et hoc est quod subiungit. [Nihil igitur interest. i. quonam primo sint infinita, siue quę statim siue quę non statim,] id est, nihil differt a quonam primo. s. medio sumas infinita. s. ab illo quod statim. i. immediatum est ipsi. a. vel ab illo quod est mediatum. [Nam ea quę post hęc sunt.] id est, media quę post. b. sunt versus. c. debent esse infinita.

Quòd negatio mediata ad immediatam affirmationem reducatur. Cap. xvij.

ATQVI ET IN NEGAtiua demonstratione patet finem processionis esse, si in affirmatiua versus vtrumq; statur. Supponatur enim fieri non posse, vt prædicatio aut ab vltimo versus supera, aut à primo versus vltimum in infinitum proficiscatur: atque id vltimum dico, quod non prædicati rationem, sed subiecti tantummodo subijt, sitq; id. c: primum autem, id est, quod non subijcitur cuiquã, sed solùm de alio dicitur. Hæc si ità sint, erit profectionis in negatione etiam status. ¶Tripliciter enim ostendi negatiua conclusio potest. Et primò quidem hoc pacto, cùm. b. cuilibet. c, & a. nulli. b. competere sumitur: b. c. igitur propositio, ac interuallum omninò minus, in ea necessariò reducetur quæ medio vacant: quippe cùm id sit, vt patet, affirmatiuum: alterum autem interuallum, si medio non vacet, ad id redigi poterit, quod medio vacat: nam si. a. non sine medio non competat ipsi. b, tum aliquid erit. a. quo prius ipsum, quàm. a. b. remouetur: quod quidem cuilibet competere. b. oportet: atque illud sit. d. Rursus si interuallum. a. d. non vacat medio, aliquid item erit, à quo prius ipsum. a. quàm. a. d. remouetur. Atq; illud sit. e, quod quidem necesse est cuilibet cõpetere. d. Cùm igitur eius vię qua superiora petuntur, finis atq; status sit, stabitur & hic tandem, eritq; aliquid sanè primò cui non competit ipsum. a. ¶Secundò autem hoc ostenditur modo, cùm. b. cuilibet quidem. a, nulli verò. c. competere sumitur: & hoc enim pacto. a. nulli competere concludetur. Si igitur hoc oportet ostendere, aut per medium superiùs dictum, aut per hunc vt patet, aut per tertium ostendetur: at primus est dictus: per secundum autem hoc ostendetur pacto, si quis d. cuilibet quidem. b, nulli verò. c. competere sumpserit, modò competat aliquid ipsi. b. Quòd si. d. sine medio segregatur à. e, bene est: sin verò medium cadit, necesse est illud. d. quidem cuilibet inesse, nulli verò competere. c. Cùm igitur in affirmationibus cùm superiora petuntur finis occurrat, & in negationibus itidem hic sese offert tandem. ¶Tertiò hoc ostenditur pacto, si. a. quidem. b. cuilibet competit, c. verò nulli eidem inest: tunc enim concluditur c. non cuilibet competere. ¶Et hoc igitur aut per anteà dictos modos, aut per hunc tertium ostendetur. At per illos vt ostendimus statur: per hunc autem ostendetur: Si. b. quidem sumetur

metur cuilibet competere. d, ipsum verò. c. nulli eidẽ inesse: atq; .d. rursùs cuilibet inesse. e, ipsum verò. c. nulli eidem competere. cùm igitur suppositum sit versus etiam infera prædicationis affirmatiuæ statum ac vltimum esse, patet ipsius etiam. c. prædicationem negatiuam stare tandẽ, & non in infinitum procedere. ¶Perspicuum autẽ est, & si non vna via, sed vniuersis hunc per primam, nunc per secundam, nunc per tertiam figuram, vt patuit ostendatur, hoc etiam pacto stare, ac finem ipsius esse: hæ nanq; finitæ sunt: ea verò quæ sunt finita, finities necesse est vniuersa esse finita. Patet igitur in negatione statũ ac finem esse, si in affirmationibus statur.

In tertia figura.

Cõclusio.

IN hoc capite decimoseptimo reducit Arist. quęstionẽ de negatiuis ad quęstionẽ affirmatiuarũ. Et diuiditur in quinq; particulas. In prima cõstituit conclusionem hãc: Si in affirmatiua demõstratione versus vtrũq; extremũ statur. i. nõ procedit in infinitũ, necesse est vt in negatiua quoq; stetur. Et subdit rationẽ: q; si affirmatiuę prędicationes ab vltimo subiecto ascendendo sunt finite, necesse est vt etiã negationes sint finite. Quod est dicere: Si datur affirmatiua prędicatio immediata, dabitur etiã negatiua prędicatio immediata. Vltimũ subiectum appellat quod de nullo prędicat, vt Petrus: primũ vero prędicatũ, de quo nullũ aliud prędicat quod possit demõstrari, vt substãtia: nã, ens, vt dictũ est, nõ est demõstrabile prędicatũ. Exponit conclusionẽ per exẽpla in tribus figuris. Tripliciter essi, inquit, ostendi potest negatiua cõclusio. ¶In secunda ergo particula ostendit cõclusionem in prima figura. Et est sane ingeniosa ratio. Detur. v. g. demõstratio hęc negatiua in prima figura, nullũ aial est qualitas: ois homo est aial: ergo nullus homo est qualitas. Vbi maior est mediata negatiua. Vult probare, ꝙ si in prędicatis minoris affirmatiuę nõ procedit in infinitum sed venitur ad supremũ, nec in prędicatis maioris negatiuę procedatur in infinitũ. Et hoc est qđ ait: Cũ. b. mediũ cuilibet. c. s. minori extremitati, et. a. maiori extremitas nulli. b. cõpetere sumitur, necessariũ est vt. b. c. s. minor propositio, ⁊ interuallũ oino minus (. i. interuallũ inter extrema minoris propositionis) reducatur ad immediata, positq; est affirmatiua, ⁊ suppositum est in affirmatiuis nõ esse processum in infinitũ. Infert, [Inde sequit alterũ interuallũ] . i. maiorẽ negatiuã, si medio nõ vacet. i. si nõ sit immediata redigi etiã posse ad immediata. Probat ꝓia: nam si. a. v. g. qualitas, nõ immediate negat de. b. s. de aiali, detur ergo aliud mediũ de quo prius negetur: vt potest cõp quod debet in minori affirmari de minori extremitate. Et si. a. d, id est, nullum corpus est qualitas, nõ est immediata, detur aliud mediũ. c. quod debet cõpetere ipsi. d. Cum ergo ascendendo per prędicata minoris affirmatiuę nõ sit procedere in infinitum: sed deueniendũ est ad supremũ, puta, substãtia, illud proinde erit immediatũ subiectũ de quo negabitur qualitas, vt si dicas, nulla substantia est qualitas: omne animal est substantia: ergo nullum animal est qualitas. ¶In tertia particula, [Secundo autem.] idem ostendit in secunda figura. Detur enim hic syllogismus in Camestres, omne. a. est. b, nullum. c. est. b, ergo nullum. c. est. a. Probatur eodem modo, ꝙ si ascendendo per prędicata maioris affirmatiuę non procedit in infinitũ, neq; prędicata minoris negatiuę procedãt in infinitũ. [Si igitur hoc oportet ostendere] . i. si minor negatiua nullũ. c. est. b. est mediata, aut debet demõstrari per mediũ superius dictũ, id est, in prima figura, ⁊ in illa iam dictũ est demonstratione negatiuã nõ procedere in infinitum: aut debet demonstrari in tertia figura, de qua statim dicetur: aut debet demõstrari per eandem secundã. Et tunc debet demõstrari per. d. medium quod cõueniat cuilibet. b. et nulli. c: s. omne. b. est. d, nullum. c. est. d: ergo nullũ. c. est. b. Tunc aut minor, scilicet nullum. c. est. d, est immediata, ⁊ tunc bene est. i. habetur intentum. Si vero sit mediata, detur medium. e. quod debet rursus affirmari de. d, et negari de. c: cum ergo prędicata in maiori affirmatiua nõ procedãt in infinitum, sequitur ꝙ nec in negatiua. ¶In quarta particula, [Tertio hoc ostenditur pacto.] idem tandem ostendit in tertia figura. Vbi detur. v. g. hic syllogismus in Felapton, nullum. b. est. c, omne. b. est. a: ergo. a. non est. c: tunc si maior negatiua est mediata, aut debet resolui per primã aut secundã figurã, in quibus iam dictum est demonstrationes negatiuas non procedere in infinitum: aut debet demonstrari per eandẽ tertiã figurã: ⁊ tunc debet resolui per mediũ. d. hoc modo, nullũ. d. est. c, omne. d. est. b: ergo. b. nõ est. c, (qz vniuersalis nõ potest cõcludi in tertia figura) quę resolutio sit descendendo sub subiecto minoris: nã in priori syllogismo. b. erat subiectũ respectu. a, et in hoc. d. est subiectũ respectu. b. Cõcludit ergo Arist. ꝙ cũ descendendo in affirmatiuis nõ detur processus in infinitũ, sit, vt neq; in mediis negatiuę procedatur in infinitũ: nã quicquid sumatur pro medio inter extrema negatiuę, debet fieri subiectũ in affirmatiua. ¶In quinta demum particula, [Perspicuũ autẽ est.] respõdet cuidã dubio quod vi detur superesse ex dictis. Posset enim quis dicere ꝙ quãuis in nulla figura procedatur in infinitũ, ta mẽ demonstrando vnã figurã per aliã posset in infinitũ abiri. Cui dubio respõdet, ꝙ cum in nulla figura procedatur in infinitum, nec figurę sint infinitę, quãuis vna figura demonstretur per aliam, nunq; tamen erit processus in infinitum.

In prima figura.

In secũda figura.

Quòd non sit proces. in infinitum in demonstratione. Cap. XVIII.

Textus. xxxv.

AT IDIPSVM ET ILLIS itâ esse patebit, si primùm differendi modo, deinde resolutiuè id contemplabimur. In his itaq; quæ definiendis rebus dicuntur, earundemq; definitionem ingrediuntur, verum id esse patet: vniuersaliter autẽ hoc pacto dicamus. Fit enim vt verè dicatur, cùm album ambulare, & magnum illud lignum esse: & rursùs lignum magnum esse, ac hominem ambulare dicitur. At differt hoc & illo dicere modo: nam cũ albũ dico esse lignum, tum lignum id esse dico cui accidit vt sit album, sed nõ album esse subiectum ipsius ligni: non enim, aut albũ simpliciter erat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut aliquod album deinde factum est lignum: quare non dicitur hoc pacto, nisi per accidens. Cùm autem lignum album esse dico, tunc non aliquid aliud album esse dico, atq; illi vt sit lignũ accidit, veluti cùm dico musicũ album esse: tunc enim hominem eum album esse dico, cui accidit vt musicus sit. Sed lignũ est subiectũ, quod quidem nihil aliud vt est erat, q̃ aut absolutè lignũ, aut aliquod lignũ: deinde factũ est albũ. Quòd si oporteat noia ponere, hoc quidem dicere pacto sit prædicare: illo autẽ pacto, aut nullo pacto prædicare, aut absolutè, sed per accidens prædicare dicatur. Est autẽ id quidẽ quod prędicatur, vt albũ: id verò de quo prædicatur, vt lignũ. Supponatur igitur id quod prędicatur absolutè sem per de eo de quo dicitur, sed nõ per accidẽs prædicari: hoc enim pacto demõstrationes demonstrant. ¶ Quare cũ vnũ prædicatur de vno, illud aut subit rationẽ eorum quæ definiendo subiecto cõpetunt: aut est quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens, aut patiens, aut vbi, aut quando. Præterea omne quod substantiã significat, id quod illud est, aut quod illud est quoddã, id esse significat de quo prædicatur: quod verò nõ substantiã significat, sed de subiecto dicitur alio, quod quidẽ nec est id ipsum quod illud, nec id quod illud est quoddã, id omne accidẽs est: vt cũ albũ, de hoĩe prædicatur. Homo nanq; neq; id est quod albũ, neq; id quod albũ est quoddam, sed animal fortasse: est enim homo id quod animal est. Atq; ea omnia quæ nõ substantiã significant, de subiecto aliquo prædicari oportet, & nõ esse quicquã albũ: quod quidẽ sit album nõ quia aliud quicq̃ est: formæ nanq; valeant, fidiũ enim sunt attrectationes: & si sint, nihil prorsùs ad præsentem sermonem pertinent. Ipsæ nanq; demõstrationes de rebus talibus sunt. ¶ Præterea si non hoc illius est qualitas, & illud huius, neq; qualitatis est qualitas, fieri profectò nequit vt hoc pacto mutuò prędicentur: sed fit quidem vt verum dicas, at non fit vt econtrà prædices verè. Nam aut vt accidens, aut vt substantia prædicabitur: veluti si sit genus vel differentia prędicati. Hoc autem demonstratum est, neq; ad supera, neq; ad infera infinita esse. Neq; enim homo est bipes, & bipes animal, & animal aliud: neq; rursùs animal de homine, homo de Callia, & is de alio hoc ipso quid est, prædicatur. Omnẽ enim talem substantiam definire possumus. At fieri nequit vt infinita quisquam intelligendo pertranseat: quare neq; ad supera neque ad infera sunt infinita. Fieri enim non potest, vt ea subsẽtia de qua infinita dicuntur, definiatur. Vt genera igitur, mutuò non prædicabuntur. Erit enim ipsum id, quod ipsum est quoddam. At verò neque de quali, aut de cæteris quicquam nisi per accidens prædicabitur. Hæc enim omnia accidunt, & de substantijs prædicantur. ¶ Sed neq; versùs supera infinita erunt: de vnoquoq; nanq; prædicatur id quod significat, aut quale quid, aut quantum quid, aut aliquid taliũ, aut ea quæ in substantia sunt. Hæc autem sunt finita, & genera prędicamentorum finita sunt: est enim aut quale, aut quantum, & cætera, quæ iamdudum enumerauimus. Atq; supponuntur vnum prædicari de vno, ipsa verò de ipsis non prædicari, nisi ratione ipsius quid est, prędicentur. Etenim accidentia sunt vniuersa: sed quædã per se, quædã alio modo: atq; hæc omnia de subiecto quodã dicimus prædicari, & accidens non esse subiectum vllum. Nihil enim talium ponimus id esse, quod id est quod dicitur, non aliud quicquã, sed ipsum in alijs esse, & alia quædam de alio dicimus prædicari. Neq; igitur ad superiora, neq; ad inferiora vnum de vno in infinitum dicetur. De quibus enim accidentia dicuntur, quęcunq; in vniuscuiusq; substantia sunt, ea non sunt infinita. Versùs etiam supera, nec ipsa, nec vtraque accidentia sunt infinita. Necesse est igitur aliquid esse, de quo primum aliquod, & de hoc aliud, & huius profectionis tandem exitum esse, vt id sit, quod de nullo vlteriùs alio dicatur: & id etiam, de quo non prædicatur aliud priùs. Vnus igitur hic est modus ad hoc propositum demonstrandum. ¶ Alius autem est hic. Patet enim horum demonstrationem esse, de quibus priora aliqua prædicantur, & item fieri nõ posse, vt aut meliùs simus ad ea dispositi quorum est demonstratio, quàm si sciamus, aut ea sine demonstratione sciamus: quibus efficitur, vt si per aliqua priora quippiam innotescit, illa verò nescimus, neque ad illa meliùs sumus affecti, quàm si scientiam haberemus: nec id profectò sciamus, quod per illa notum efficitur. Si igitur sit, vt simpliciter quippiam per demonstrationem & non ex quibusdam, nec ex suppositione sciamus, necesse est prædicationes medias stare: nam si non stent, sed semper aliquid superius sit sumpto, omnium erit tum demonstratio. Quare si fieri non potest, vt infinita quisquam pertranseat, ea profectò quorũ est demonstratio nunquam per demonstrationẽ sciemus. Quòd si neq; meliùs ad ipsa sumus affecti, quã si sciremus, nihil tum per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione sciemus. Ex his igitur quæ differendi diximus modo, id de quo loquimur ità esse quispiam credet. ¶ Resolutiuè autem per hæc breuiùs perspicuum fuerit fieri non posse, vt versùs superius aut inferius infinita prædicata in demonstratiuis scientijs sint, de quibus præsens hæc consideratio est. Demonstratio enim est de hisce, quæ rebus insunt per se: ea verò quæ per se cõpetunt, duplicè subeunt modum: quædam enim in eadem sunt definitione rerum, quibus inesse dicuntur: vt multitudo, vel diuisibile: hæc enim numero competunt, & in ipsius sunt definitione: quædam in ratione sua res eas suscipiunt, quibus competunt, vt impar: hoc enim numero competit & definitione sua numerum suscipit. At fieri nequit, vt aut hæc aut illa sint infinita, nè ea quidem quæ vt impar de numero prædicantur. Nam in impare rursùs aliud erit in definitione, cuius est ipsum: hoc si sit, primùm numerus ipse cui quidem cõpetunt, in definitione erit ipsorum. Si igitur fieri nequit vt insint vni talia infinita, nec iniinita versùs superius erunt. At verò necesse est ipsi primò competant vniuersa, veluti numero, & numerus illis insit: quare conuertuntur, non superabunt. Nec item ea, quæ definitiones eorũ quibus insunt ingrediuntur: nõ enim assignari definitiones possent. Quare si hæc sunt vniuersa ea quæ per se prædicantur (hæc autem infinita nõ sunt) stant omnia planè versùs supera: quare stant & ad infera. Quòd si ità sit, erunt & ea sanè finita, quæ inter duos terminos collocantur. ¶ Quod rursùs si ità sit, patet iam & demonstrationum esse principia necessario, ac demonstrationem non omnium esse, quod quidem nõnulos asserere iã in initio diximus. Etenim si principia sint, neq; demonstrabilia sunt omnia, neq; in infinitum fieri potest abitio: nam alterũ istorum vtrumuis esse, nil aliud est quã nullum interuallum esse medio vacans, atq; inditisibile, sed vniuersa esse diuisibilia. Id enim quod demõstratur, nõ foris addito, sed immisso termino demonstratur. Quapropter si fieri potest, vt hoc pacto procedatur in infinitum, fieri quoq; potest, vt inter duos terminos infinita media cadant. At hoc fieri nequit, si tam versùs superius quã versùs inferius prædicationũ finis existat. Esse verò prædicationum hoc pacto finem, anteà differendi modo, nunc resolutiuè satis, ostendimus.

Textus xxxvj.

mentis sumptis ex propria ratione demõstrationis. ¶ Primus textus diuidit in quinq; particulas. Ẽm uero q; uebet rem ostendere per inductionẽ videlicet, q; nec in prędicatis quidditatiuis, nec in accidẽtalibus sit infinitus processus, in prima particula præmittit distinctionẽ prędicationũ in prędicationẽ simpliciter absolute, & prędicationẽ secundũ accidẽs. i. secundũ quid. ¶ Ait ergo. q; res ipsa tũc patebit si primũ differendi modo. i. dialectice, deinde resolutiue, id est, ex propria ratione demõstrationis ostẽdatur. Et subiungit, q; in his quę de definiẽdis rebus dicuntur. i. in prędicatis quidditatiuis quę ingrediuntur definitionẽ specierũ, per se notum est processum in infinitũ esse possibilẽ: cũ quia cũ rerũ essentię definibiles sint finitę, non possunt habere prędicata quidditatiua infinita, tum etiã quia definitio datur vt per illã natura rei innotescat, si autẽ infinita essent in definitione, non esset definitio cognoscibilis. Infinitũ enim non est cognoscibile, tertio Physico. tex. 65. ¶ At vero vt res vniuersaliter in omnibus prędicatis innotescat, notandũ est (inquit) tripliciter aliquã prędicationẽ esse accidentalem. Est nanq; prędicatio per accidens, aut quando accidens prędicatur de accidente, vt albũ ambulat, aut quãdo subiectũ prędicatur de accidente, vt hoc magnũ est lignũ, aut quando accidens prędicatur de subiecto, vt lignũ est magnũ, homo ambulat. Et est inter has prędicationes differentia, q; cũ subiectum prędicatur de accidenti, vt albũ est lignũ, non denotatur q; albũ sit subiectũ ligni (modus est loquendi Aristotelis, neotericis multis ignotus) q; vt aliquid sit subiectum alicuius formę, requiritur aut q; perpetuo fuerit subiectũ, vt homo est animal, aut q; illud subiectũ fuerit factũ tale, vt lignum factũ est albũ: at vero albũ nec perpetuo fuit lignum (quia hęc nõ est necessaria, albũ est lignũ,) nec albũ factũ est lignum, sed econuerso, lignum factum est album. Vnde illa, album est lignũ, est per accidens ea ratione: quia id cui accidit albedo, puta hoc lignũ, est lignũ. Et eadem ratione cum vnũ accidens prędicatur de alio, vt musicũ est albũ, nõ est prędicatio per accidens, eo q; accidens quod est musica sit subiectũ albedinis, sed eo q; id cui accidit musica accidit albedo. Attamen, lignũ est albũ, est per accidens quia lignũ est subiectũ albedinis: quia. lignũ factũ est albũ: quare lignũ nõ est albũ, ratione alterius, sicut album ratione huius ligni est lignum. ¶ Ait ergo Arist. q; si licet nomina imponere, quando simpliciter appellauerimus prędicationem per accidens, intelligamus eam solum in qua accidens prędicatur de subiecto, vt homo ambulat: nam illa simpliciter est prędicatio, quia est directa. Alię vero prędicationes nõ sunt simpliciter prędicationes sed per accidẽs. i. secundũ quid. Ratio est, quia in demonstrationibus non vtimur nisi prędicationibus directis & secundũ naturam: & natura rei est, q; accidens insit subiecto tanquã forma, & per cõsequens tanquã prędicatum, nõ autẽ subiectum accidenti, aut accidens accidenti. Cauendum ergo est ne quis decipiatur in verbo equiuoco, per accidens, accipitur enim vno modo vt distinguitur contra per se et quidditatiue, quãuis faciat prędicationẽ simpliciter, vt homo est albus, alio modo vt distinguitur cõtra prędicationem absolute & simpliciter: et tunc tantum valet sicut, secundum quid. Et ita supponit Aristo. hic q; quę absolute est prędicatio, nõ est per accidens: non obstante q; absolute & simpliciter prędicatio distinguatur statim in essentialem et accidentalem. ¶ In secunda igitur particula, [Quare cum vnum,] subdistinguit prędicationem quę simpliciter

Prę. per accidẽs tripliciter.

2. Partí.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pliciter ꝛ absolute est prędicatio, in prędicationē es-
sentialem ꝛ accidentalē. Ait enim q; cum vnū prę-
dicatur de vno (nam prędicatio in qua plura prędi-
cantur de vno non cadit sub arte) illud, scilicet prę-
dicatum aut definiendo subiecto competit. i. aut est
prędicatum quidditatiuum quod intrat definitio-
nē subiecti, aut est quale aut quantū. ꝛc. ¶ Et subdit
differentiā inter huiusmodi prędicata, videlicet, q;
prędicatum substantiale significat id quod illud est
(.s. subiectum). i. totum esse subiecti, vt homo est ani-
mal rationale, aut id quod illud est quoddā. i. aut ali
quam partē quidditatis subiecti, vt homo est ani-
mal. Definitio enim dicit totam essentiam subiecti:
sed partes definitionis significant quodāmodo par
tes subiecti: eo modo quo in prędicabilibus in tra-
tare ꝛ in de differentia expositū est. Sed prędicatū
accidentale nō significat id quod est subiectū. Cum
enim dico, homo est albus, non assero, esse hominem
idem esse, quod esse albū. Subdit, [Atq; ea quę non
substantiam significant] .i. prędicata accidentalia
debent prędicari de subiecto. Et nō debent esse quic
quā albū. i. subiectū substantiale quod est albū, non
quia est aliud quicquā: quemadmodū, homo est al-
bus, non q; homo est aliud. Quod eo dicit, q; musi-
cū, quanꝝ sit accidens, potest esse albū q; est alind
quicquā: scilicet quia est Petrus cui accidit ꝛ Mu
sica ꝛ albedo. ¶ At vero q; dixerat Arist. prędicatū
substātiale esse id quod est suū subiectū, puta idem
esse Petrū ꝛ hominē ꝛ aīal, ne quis obijciat argu
mentū ex ideis Platonis, quas Platonici dicebāt
prędicari de singularibus, non tamē esse realiter in
singularibus, sed habere esse perpetuū ſparatū ab
illis, excludit illas ideas, quę Latine etiā dicuntur
formę, dicēs: [Formę nanq; valeant, fidiū enim sunt
attrectationes. [Boetius vertit species gaudeant,
mōstra enim sunt.] Litera Hręca sic habet: [Ta gar
eide chęreto, terctilmata gar eſtin.] chęreto, eſt Xbū
salutandi, significās, ꝛ gaudeāt, ꝛ valeant. Boetius
trāstulit in prima significatione: quo caliginē mul-
tis offudit, vt crederēt Aristotelē hic laudare Pla
tonis ideas, ꝓpterea q; sunt immateriales: cū tamē
manifeste velit dicere, q; valeāt. i. recedāt: vt est illud
Comicū, valeāt q; inter nos dissidiū curāt, q; nihil
ad rem pertinēt: teretismata eīm sunt illa prędicta
quę citharoedus anteq; opus incipiat premittit, pul
sando chordas. Et idco alij trāstulerūt, cātilenę eīm
sunt: ꝛ Boetius, nescio qua ratione ductus, mōstra
eīm sunt: sed melius Argyropylus dixit, fidiū attre-
ctationes. Sunt etenim strepitus illi chordarū q; ni
hil ad musicā pertinēt. Et hoc est quod ait Arist. nē
pe q; ille idęę aut nihil sunt, aut nihil pertinēt ad rē
presentē tanꝝ prędicata de quibus disputat an, pce-
dāt in infinitū. ¶ In tertia particula, [Ꝓterea si
nō. ꝛc.] premissis suppositionibus accedit ad ꝓban-
dū intentionē dialecticę. Quod facit tribus rationi
bus. Primo eīm probat, q; nō sit processus in infini-
tū in prędicatis directis ꝛ indirectis simul sumptis,
per modū circuli: ꝛ deinde q; nō sit talis processus
directe ascendēdo aut descendēdo. Et supponit pri-
mo, q; si directe ꝛ secundū naturā. a. prędicat de. b,
b. nō prędicat directe de. a. Et hoc est quod ait: [Si
nō hoc illius est qualitas ꝛ illud huius: neq; qualita
tis est qualitas, fieri profecto nequit. ꝛc.] Qualita-
tē hic vocat nō sōlū accidēs quarti prędicamēti, sed
quācunq; dispositionē formalē q; directe de alio prę
dicat: siue sit in prędicatis quidditatiuis siue in ac
cidentalibus. Ait ergo, q; si aīal, ꝛ rationale, ꝛ albū,
ꝛ alia prędicamenta sunt prędicata directa de hoīe,
homo nō erit prędicatū illorū. [Sed fit, inquit, vt ve
rū dicas, at nō fit vt ecōtra prędices vere] .i. hę, hō

Valeant species.

3. Part. c.

est rationalis, hō est albus, fit vt sint verę propoſi-
tiones ꝛ simpliciter prędicationes, cōuertentes ve-
ro possunt esse verę propositiones. si sint particula-
res, nunq; tñ erūt simpliciter prędicationes. ¶ At
nihilominus admissis hmōi prędicationib⁹ indirec
tis probat, q; nec in illis erit in infinitū abire. Aut
em prędicatū indirecte prędicabꝝ tanꝝ accidēs, aut
tanꝝ gen⁹, aut dīa, itaq; subū sit gen⁹ aut dīa prę
dicati: vt aīal est hō. bipes est aīal. Si tanꝝ genus ꝛ
dīa vt dicas directe, hō est bipes: ꝛ indirecte, bipes
est aīal: ꝛ directe aīal est sensibile, ꝛ indirecte sensibi
le est corpus. ꝛc. in his iā dictū est in principio hui⁹
capitis nō esse processum in infinitū. Qꝫ probat: q;
ois talis substātia est definibilis: illa vero substātia
cui⁹ sunt infinita prędicata essentialia definiri nō po
test, vt nos supra exposuim⁹. Si autē talis indirecta
ꝓdicatio est, sicut substātia prędicat de ꝗli aut quā
to. ꝛc. vt albū est hō: aut vnū accidēs de alio, vt mus
cū est albū, iā hmōi ꝓpōnes excluſę sunt ab arte syl-
logistica: q; nō sunt simpliciter ꝓdicationes. Accidē
tia. n. scīz naturā ꝓdicant de substātia, sed nō ecōuer
so. Nec vnū accidēs ꝓdicat de alio, ꝑprie. Et hoc est
qđ dixerat, ꝗlitatis nō est ꝗlitas, q; qualitas nō inest
ꝑprie accidēti tanꝝ subiecto: sed si cōecidit, musicū
est albū: q; vtriq; accidēs inest eidē subō, ꝛ quāuis
ꝗlitas insit quātitati tanꝝ subō, quo, est q; tā quali
tas ꝙz quātitas insunt substātię tāꝝ subiecto, quod.
¶ In quarta particula, [Sed nec versus supera.]
Subdit scōa rō dialectica, qua probꝫ nec in prędica
tis directis esse in infinitū abire. Supponit enī pri-
mo, q; cū vnū de vno prędicat, prędicatū se habet res
pectu subiecti, aut tanquā quale quid, aut tanquā
quantū q̄d, aut tanꝝ vnū aliud nouē prędicamēto-
rū accidētiū, aut tanꝝ vnū eorū q; sunt in substātia,
.i. in essentia rei puta, genus, aut dīa. Secō suppo-
nit ex iā mō dictis, q; gña ꝛ dīę sunt finita. Et tertio
supponit, q; prędicamenta accidentiū sunt finita, vt
numerata sunt in prędicamētis. Et quarto suppo-
nit, q; hic nō loq̄mur de prędicatione vbi plura prę
dicant de vno: q; prędicata cōplexa possunt secundū
partes multis modis multiplicari. Et quinto suppo
nit etiā ex dictis, q; loquimur de prędicatiōibus sim
pliciter, puta in qua prędicat genus aut dīa, aut ac
cidēs de subō: siue sit accidēs per se vt ꝓpria passio,
siue accidēs cōe: q; vnū accidēs nō est subū alterī⁹.
Hinc formatur virtualiter hāc rationē: Aut esset pro-
cessus in infinitū descēdendo aut ascendēdo: neutrū
istorū: ergo. Probat maior. In prędicatis directis
accidētia debēt prędicari de prędicatis quidditati-
uis substātię, ꝛ inter prędicata substātię superiora
debēt prędicari de inferioribus: vt patet ex prima sup
positione. Sed in ꝓdicatis quidditatiuis substātię
descendēdo nō est processus in infinitū (quę erat se-
cūda suppō) nec prędicata accidētalia sunt infinita,
vt dicebat tertia suppositio: ergo, in prędicatis q̄dd
tatiuis nō est descēsus infinitus. Exēpligfa. Si di-
cas substātia est ꝗlis, quāta. ꝛc. cū sint solū nouē prę
dicamēta nō possunt esse ꝓdicata infinita: q; si subū
mas, ois substātia est ꝗlis, corpus est substātia, ergo
corp⁹ est quale: ꝛ rursus si sub ly corpus, subsumas,
aīal, ꝛ ita descendēdo, nō descēdes in infinitū, sed si-
stes in Petro. Sed q; nec sit ascēsus versus supera,
.i. ascendēdo, probat: q; neutra. i. nec ꝓdicata essen
tialia nec accidentalia sunt infinita. Et ita cōcludit
hīc esse vnū modū probādi, q; nec ascendēdo nec de
scendēdo sit ꝓgressus in infinitū. ¶ In ꝗnta ꝑticula,
[aliꝫ aūt] subiūgit aliū modū ꝛ bādi etiā dialecticū.
Supponit enī primo omnē ꝓpositionē mediatā esse
demōstrabilē. Et mediatā appellat de cui⁹ subō aliud
priꝰ dꝛ, vt homo est corpus, de cuius subō prius dꝛ,
aīal,

animal, per qđ, corpus, demōstratur de homine. Se
cundo supponit, q; ad propositionē demonstrabilē,
non possumus esse melius dispositi, q; si illā sciam⁹:
ad principiū autem immediatum possumus esse me
lius dispositi. Nam propositionē demonstrabilē co-
gnoscimus per scientiam, principiū vero immedia-
tū, per intellectū, qui est melior habit⁹. Tertio sup-
ponit ex secundo capitulo, q; nisi sciamus aut intel-
ligamus principia demonstrationis, non possumus
cōclusionē scire. Nisi forte fm quid ex aliquib⁹ sup-
positis ꝛ admissis a rādente disputationis gratia:
vel sicut pspectiuus ex suppositis ꝛ receptis a geo-
metra demonstrat. Tunc arguit Arist. Omnis pro-
positio mediata est per aliqua principia demōstra-
bilis ꝛ scibilis: ꝛ nō per ipsa sciri nisi oia eius princi
pia sciantur: ergo necesse est omnia ei⁹ principia sci-
ri: sed infinita non possunt sciri, vt ipse docet. i. ꝛ. 3.
physi. ergo principia debēt esse finita, ꝛ per ꝙns nō
Text. 36. proceditur in infinitum. ¶ In text. 36. [Resolutiue
autem] probat eandem cōclusionē argumento sum
pto ex propria ratione demonstrationis. Rationes
enim superiores dialectię sunt cōmunes omnibus
prędicatis tam essentialibus q; accidentalibus: de-
monstratiue vero solū procedunt ex propositionib⁹
quę sunt per se. Ait ergo Aristot. q; resolutiue. i. ex
propriis rationibus demonstrationis breuius ꝛ per
spicatius ostēdetur, nec sur sum nec deorsum in infi-
nitum abire demonstrationem. Et format hanc ra-
tionem, Omnis demōstratio procedit ex propositio
nibus per se aut primo modo, puta in quibus prędi
catum est de ratione subiecti: vt homo est animal,
numerus est multitudo: aut secundo modo, puta in
quibus subiectum est de ratione prędicati, vt homo
est risibilis, numerus est par vel impar: sed neutra
istorum prędicatorum sunt infinita: ergo. Proba-
tur minor et primo in prędicatis secundis, scili
cet in propijs passionib⁹, dupliciter. Ipse ponit ex-
plum de numero cuius passio est par vel impar: po-
namus nos de homine ꝛ risibili. Si sit abire in infi-
nitum in passionibus, tunc sicut risibile prędicatur
de homine in secundo modo perfectatis, ita secun-
da passio prędicabitur de risibili, ꝛ tertia de secun-
da ꝛc. ꝛ per consequens risibile erit de definitione
secundę passionis, ꝛ secūda de definitione tertię ꝛc.
tunc sic risibile est de definitione secundę passionis:
ergo homo, qđ est de definitione risibilis, erit etiam
mediate de definitione secundę passionis ꝛ per cōse
quens tertię ꝛ sequētium: sed iam probatum est ea
quę intrant definitionē nō esse infinita: ergo in hu-
iusmodi passionibus nō est processus in infinitum.
¶ Secundo id cōfirmatur ibi [At vero necesse est]
Esto per impossibile daret⁹ huiusmodi processus in-
finitus in passionib⁹, nō tñ esset processus prędican
di secūdū, sub ꝛ supra, de q̄ hic disputat: nam vt cap.
15. dictū est oēs passiones cōuertibiliter prędicant
de subiecto. Probat deinde secundā partē minoris:
videlicet q; nec sit processus infinitus in primo mō
dicēdi per se, vbi ait [nec itē ea] nam in primo modo
dicendi per se solum sunt propositiones in quibus
ꝓdicatū est de definitione subiecti: ꝛ iam sepe repe-
titum est ea q̄ intrant definitionē non esse infinita.
¶ Nō fecit mētionē de tertio ꝛ ꝗrto modo ꝑ se, quia
illi vt. 4. cap. dictum est, non sunt modi prędicandi:
sed tertius est modus per se essendi, ꝛ quartus per
se causandi. ¶ Concludit tandem, q; si nec ascenden
do nec descēdendo est processus in infinitum, sit vt
neq; inter infimum subiectū ꝛ supremum prędica-
tum sint infinita media, quod cap. 16. satis monstra
tū est. ¶ In secunda particula textus, [Nō rursus.]
Ex dictis ꝛ maxime ex vltima cōclusione immediate

Quòd non sit proceſ. in infi. in propositionibus mediatis.

CAP. XIX.

Demonstratis autem his pa-
tet, si quippiam idem vt. a,
duobus insit: quibusdā vt
c. atque. d. quorum alterū
de altero aut nullo modo,
aut non de quolibet prædi
catur: non semper illud per
commune aliquid ipsis competere: triangulo
nanque duorum æqualium, & omniū inæqua-
lium laterū, angulos habere duobus rectis æqua
les, per commune competit quoddam: compe-
tit enim vt vterque est quædam figura, & non
vt aliud quicquā. At non semper id ita se habet.
Sit enim. b. per quod. a. tam ipsi. c. quàm. d. com
petere dicitur: patet igitur, ipsum. b. per aliud
commune quippiam ipsis competere: & illud
item per aliud: quare inter duos terminos infini
ti termini cadent. At hoc fieri r. ꝙuit, non ergo
necesse est pluribus idem per aliquod commu-
ne semper inesse, siquidem sint interualla quæ
medio vacant.

Tex. xxxviij. ¶ Terminos tamen eodem in
genere & indiuiduis ex eisdem necesse est esse,
siquidem ipsum commune rationem eorū, quæ
per se competunt, subit. Fieri nanque potest, vt
ea quæ demonstrantur, ad aliud genus ex alio
migrent ac transeant, vti diximus. Patet etiā, cū
a. competit ipsi. b, atque est aliquod medium,
tum. a. posse ostēdi ipsi competere. b. Atque hu
ius hæc erunt, & totidem elementa quot media

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt. Propositiones enim eæ quę medio vacant, elementa sunt aut omnes, aut eæ quæ vniuersales sunt. Quòd si nullum sit medium, non est alterius demonstratio: sed hæc est ea via, qua accedit ad principia. Similiter fit & si. a, non competit ipsi. b. Nam si est mediũ aliquod aut prius, cui non competit ipsum. a, est sine dubio demõstratio: si vero non est, nulla est demonstratio. Atque quot sunt termini, tot sunt elemẽta principiáve. Propositiones enim quæ ex hisce constant, ipsius sunt demonstrationis principia. Et vt quædam principia sunt indemonstrabilia, hoc pacto: hoc est illud, & illud inest huic: sic & hoc modo: hoc non est illud, & illud non inest huic: quare quædam essendi quippiam, quædã non essendi principia erunt. Cum autem ostendendum quippiam est sumendum est quippiã, quod primùm de ipso. b. prædicatur: sitque id c. de quo similiter ipsum dicitur. a. Atque hoc modo semper proficiscenti, nulla propositio tibi, nullusque terminus affirmãdus extra ipsum a. sumuntur in probando: sed mediũ semper dẽsatur, quousque indiuisibilia & vnum fiant. Est autem tunc vnum, cùm fuerit vacans medio interuallum, ac vna simpliciter propositio, quæ quidem medio vacat. ¶ Atque vt cæteris in rebus principium simplex est, idq; non est idem vbique, sed in pondere quidem est mina, in modulatione vero primus sensibilis sonus, & in alijs aliud: sic in ratiocinatione quidem vnum vacans medio propositio est, in demõstratione verò & scientia intellectus. In affirmatiuis igitur ratiocinationibus nihil extra id quod inest atq; competit, cadit: in negatiuis autem, vbi quidem est id quod inesse oportet, nihil extra hoc cadit. veluti si. a. per. c. non competat. b: nam si. c. quidem cuilibet insit. b, ipsum autem. a. nulli competat. c. rursusque sit. a. nulli competere. c. demõstrandum, medius inter hæc ipsa sumendus est terminus: atque hoc modo semper pergẽdum. Quòd si sit ipsum. d. nulli. e. competere demonstrandum, hoc pacto, vt. e. cuilibet quidẽ. d, nulli vero vel nõ cuilibet insit. e, nullus extra ipsum e. terminus vnq; cadet. Hoc autem est, id cui inesse oportet. At in tertio modo, nec id à quo negare, nec id quod negare seiungereque oportet, terminus sumendus vnquàm egreditur.

EX his quę hactenus de reductione mediatorũ principiorum ad ĩmediata dicta sunt, infert Aris. in hoc. 19. cap. quatuor corollarias cõclusiones. Atqui in diuisione Cõmentatoris cap. hoc duos habet textus: sane trigesimũ septimum & trigesimum octauum. Jn trigesimo sexto infert Aristot. ex dictis hanc cõclusionem: q; si aliqua passio conueniat duabus distinctis specieb⁹, quę de se aut nullo modo aut non vniuersaliter prędicantur, debet illis cõuenire per aliquod medium conueniens vtriq;, non tñ procedetur in infinitum, sed deueniẽdum est ad aliquod primũ cui per se primo cõueniat. Exempli gratia. Sensibile, quoniam homini & equo, quę de se nullo modo prędicantur, et risibile, homini & masculo, quę de se non vniuersaliter prędicantur: q; nõ omnis homo, est masculus. Cõuenit ergo sensibile homini & equo per definitionem animalis cõmunem vtriq; & risibile conuenit masculo per definitionem hominis. Tamen sensibile per se primo conuenit animali aut eius definitioni. Exemplum Aristo. est. Habere tres angulos equales duobus rectis, conuenit isoscelι & scaleno per definitionem triãguli, cui per se primo cõuenit illa definitio. Et probat q; non sit procedere in infinitũ: nam sit. b. medium, per quod. a. passio, tam ipsi. c. q̃ d. competere dicitur, si ipsum. b. per aliud medium cõpetit. c, & sic in infinitum, dabũtur inter. a. & c. infinita media: contra id qõ hactenus determinatum est. ¶ Jn textu. 38. [Terminos tamen.] sunt quinq; particulę. Jn prima excludit quandã obiectionem ad proximam conclusionem. Posset enim quis obijcere, q; talis passio potest demõstrari de dictis speciebus per infinita media multiplicata accidentaliter & extranee, vt si diceremus, q; esse sensibile cõuenit homini & equo, non solum q: sunt animalia, sed q: habent quantitatem & q: habent colorem &c. Respondet ergo, q; medium & termini. s. extrema debẽt esse in eodem genere & in eisdem indiuiduis. Jndiuidua vocat extrema immediata quę. s. non possunt diuidi per terminum mediũ. At q; debeat medium esse in eodem genere, patet quia debet demonstratio procedere ex propositionib⁹ per se, nec trãseundum est de genere in genus, vt cap. 7. tex. 20. declaratum est. Jn secunda particula, [Si aret etiam] infert secundam conclusionem, q; cũ est aliqua propositio mediata illa est demõstrabilis per illud mediũ, & quod sunt media inter illa extrema, tot erunt demõstrationes. Propositiones autem quę medio vacant sunt veluti prima elementa quę nõ possunt diuidi per aliud medium: vt homo est qualitas, demõstrabitur per medium corpus: & homo est corpus, per medium animal: & homo est animal, per animal rationale: & sic deuenitur ad hanc immediatam, homo est animal rationale. At verò omnes immediatas esse elementa aut saltem immediatas vniuersales: q; singularis, vt Petrus est homo, non censet principium demonstrationis. Aut forsan appellat vniuersales propositiones per se notas, quę sunt veluti prima elementa. ¶ Jn tertia particula, [Similiter fit.] idem ostendit in propositionibus negatiuis: quia enim hęc, nullus homo est qualitas, est immediata, demonstrabitur per omnia media puta per animal, nullũ animal est qualitas: omnis homo est animal: ergo. Et maior, nullũ animal est qualitas, demonstrabitur per corpus: & corpus, per substantiam quoadusq; veniatur ad hãc immediatam, nulla substãtia est qualitas. ¶ Jn quarta particula. [Est autem] infert tertiam cõclusionem, qua ostenditur qua arte vtendum nobis sit in resoluendis propositionibus mediatis. Ait ergo q; cum fuerit aliqua propositio mediata: vt omne. c. est. b, scilicet, omnis homo est substantia, tunc sumendum est. b. medium q̃ primo cõueniat ipsi. c, vt animal: & ita ascendẽdo per terminos immediatos nullus terminus sumet extra. a, id est superior ad maiorem extremitatem: qui super, rediatur illam: sed semper sensatur (inquit) medium quousq; indiuisibilia & vnã fiant. Densari mediũ, vt cap. 11. dictum est, est q; propositio fiat immediatior

Text. 38.

2. Cõclusio

3. Conclusio

Densari.

mediatior quasi extrema magis inuicem appropinquent: vt cõmodis illic exemplis id elucidauimus. Exempli gratia. Si demõstres, q; homo est substantia, p; animal: & animal est substãtia, p; corpus animatũ: & corp⁹ animatũ est substantia, p; corpus, vides quo extrema magis ac magis appropinquant, quoadusq; venitur ad hanc immediatam & indiuisibile, corpus est substantia. ¶ Jn quinta particula, [Atq; vt cęteris] artificiose explicat Aristo. prima principia demonstrationum, per similitudinẽ ad primas mensuras in alijs rebus. Docet nanq; 10. metaphy. tex. 2. mensuram in omni genere esse quid indiuisibile, vt vnitas in numero, tonus in musica &c. Ait ergo, q; quemadmodũ in pondere mina seu mna est mensura, in modulatione vero sensibilis sonus, i. tonus minimus qui sentiri potest, sic in ratione quidem. i. in syllogismo dialectico primum elemẽtum est propositio immediata. s. quę caret medio per quod probetur: in demonstratione vero primum principium est intellectus, hoc est, propositio per se nota, cuius assensus nunc patur intellectus. ¶ Pro. mina, Boetius vertit, uncia, Sed ece tamen est, mna, seu mina q̃ Latine est libra, paulone maior: cõtinet enim vimidiam unciã supra duodecim. Et q; libra, vt est inter maiora pondera maximum, ita est inter maiora minimum, ponitur exempli gratia. pro indiuisibili mẽsura. ¶ Concludit ergo per modũ epilogi quartã cõclusionem, videlicet, q; in demõstrationib⁹ affirmatiuis medium non cadit extra id quod inest: id est, non sumitur medium qõ sit superius ad maiorẽ extremitatem quę demõstratur inesse minori. Hoc est. a. esse extra. b, qõ est excedere & supergredi illud ascendendo. Et quia affirmatiua vniuersalis vt supra dictum est cap. 12. tex. 32. non potest demonstrari nisi in prima figura, vbi maior extremitas debet prędicari in maiori de medio distributo, sit vt mediũ nõ cadat extra maiorem extremitatem: sed mediet inter ambas. [Jn negatiuis autem (inquit) vbi quidem est id quod inesse oportet (id est in pręmissa affirmatiua) nihil extra hoc (scilicet medium) cadit] id est, extremitas nõ est extra medium tanq̃ superiꝰ exuperans ipsum. Et ratio est: quia si negatiua concludatur in modo euidenti primę figurę, minor debet esse affirmatiua, & per consequẽs medium quod illic prędicatur, debet esse aut conuertibile aut superius ad minorem extremitatem. Si autẽ debeat concludi in secunda figura, tunc siue maior siue minor sit affirmatiua, cum medium vtrobiq; sit prędicatum, debet etiam proinde esse conuertibile aut superius ad extremitates. Exemplum tamen qõ subdit Aristot. est difficile quod omnes expositores discruciat. Ait enim, q; si demonstrandum sit. d. nulli competere. e, scilicet, nullum. e. est. d, per hoc q. c. cõperat omni. d. & nulli. e, scilicet omne. d. est. c, nullum. e. est. c: ergo nullum. e. est. d. in Camestres. tũc nihil erit extra. e, id est, medium non erit superius ad minorem extremitatem. ¶ Hoc tamẽ videtur repugnare regulę superiori, videlicet, q; extremitas non debet superare medium in prima & secunda figura: sed potius medium est superius ad extremitates. ¶ At vero nihil repugnantię est. Jmo vtrũq; est necessarium in secunda figura. s. q; in affirmatiua medium sit conuertibile aut superius ad subiectum, & in negatiua non sit superius: nam alias negatiua vniuersalis erit falsa: ergo pro. d. dicito homo: pro. e. lapis, & pro. c. animal, & fiet syllogismus, omnis homo est animal: nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo. ¶ Et per hoc clarescit vltimum exemplum Aristo. de tertia figura. Cuius litera ita est ordinanda: Jn tertio modo (id est in tertia figura) terminus sumendus (id est mediũ) nunq̃ egredietur, id est nunquã erit superius & excedẽs, id a quo negari oportet, id est subiectum conclusionis, nec id quod negare oportet. i. prędicati. Et ratio est, q; medium in tertia figura in vtraq; pręmissa debet esse subiectum: & ideo debet esse conuertibile aut inferius ad vtraq; extremitatem: alias esset prędicatio indirecta, quę abarte demonstratiua explosa est, & si ꝓmissa esset vniuersalis esset falsa. Forsmandus ergo est syllogismus negatiuus in tertia figura hoc modo, nullus homo est lapis: omnis homo est animal: ergo animal non est lapis. Hec puto hic alia latere mysteria quę ex horum inconsideratione solent hic expositores diuinare. ¶ Haud nescio, aliqua hinc restare dubia quę possemus in quęstionẽ reuocare: sed video opus amplius, q̃ putaram augeri: ob idq; satius existimo nonnulla rescindere.

5. Cõclusio Mensura.

Mna.

4. Cõclus.

Extra esse.

1. Cõclusio

De demonstratione vniuersali & particulari. CAP. XX.

VM autem demonstrationũ alia vniuersalis, alia particularis sit: & alia affirmatiua, alia negatiua: ambigitur, vtra sit præstabilior: ac eodem modo de ea quæ reꝯ demonstrare, & de ea q̃ reducere ad impossibile dicitur, quæri potest. Primùm igitur de vniuersali & particulari, deinde de affirmatiua negatiuaque, & postea de reꝯ & deducente ad impossibile demonstratione determinauimus. Forsitan itaque cuipiã hoc pacto cõsideranti, particularis præstabilior vniuersali videbitur. Nam si ea demonstratio qua magis scimus, est præstabilior (hæc enim sanè demonstrationis est virtus, atque magis vnumquodque tum scimus, cùm ipsum per se quàm cùm per aliud scimus: ceu musicum Coriscum tum scimus magis, cùm percepimus Coriscum esse musicum, quã cùm cognoscimus hominẽ esse musicum: & in cęteris similiter) vniuersalis autem ostendit quippiam non vt ipsum est, sed vt aliud: veluti triangulum duorum ęqualium laterum angulos habere duobus rectis equales, non hoc sanè quod duorum est æqualium laterum, sed quod triangulus est, particulari demõstratione cuipiam inesse quippiam vt ipsum est ostendente: si igitur ea demonstratio præstabilior est quæ per se quippiam demonstrat, & particularis est talis, ipsa demonstratio particularis magis nimirũ demonstratio ac præstabilior q̃ vniuersalis esse videbitur. ¶ Præterea si vniuersale quidem non sit præter res singulas quicquã, demonstratio autem opinionem efficit esse aliquid id de quo demõstrat, vt quadam in ratione

Textus xxxix.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne rerum talem esse naturam: ceu trianguli circa singulos, figurę circa singulas, numeri denique circa singulos. ¶Atque ea demõstratio quę circa id versatur, quod est in ratione rerũ, ea est demonstratione præstantior quæ circa id versatur, quòd rationem eorum quæ sunt egreditur: eaque rursus per quam non efficitur error, præstantior est ea per quam error efficitur: vniuersalis autem talis est demonstratio, quod quidẽ intueri licet, cùm rationum similitudo mutato ordine demonstratur (nam id inquiũt quod est quid tale, similitudinẽ mutato ordine rationũ subibit, quod quidem neque linea neque numerus est, neque solidum neque planum, sed præter hæc aliud quiddam) si igitur hęc demonstratio vniuersalis est magis, & est de eo quod minꝰ esse videtur, quàm id de quo particularis demõstrat, atque opinionem efficit falsam: vniuersalis profectò demonstratio inferior erit lõgè particulari. ¶An harum altera ratio non magis est de vniuersali, quàm de particulari? Nam si duobus rectis æquales habere, non hoc ei triangulo competit, qui duorum est æqualium laterum, quo est talis sed quo triangulus est: is qui scit illud ipsi competere, quo duorum est, æqualium laterum, minùs profectò scit cuinam quatenus ipsum est competit, quàm qui scit idem eidem ea ratione competere, qua triangulus est: atque omninò si illud non eo triangulo competit quo triangulus est, deinde quispiam idipsum ostendit, non erit ipsius vtiq; demonstratio. Sin verò triangulo competit vt triangulus est, is magis profectò scit, qui illud triangulo quo triãgulus est percipit competere. Eadem est & in cæteris ratio. Si igitur triangulus ad plura sese extendit, ratioque est eadem, & non solo cõmunis est nomine, atque cuiuis insunt triangulo tres anguli duobus rectis æquales: non sanè triangulus vt duorum est æqualium laterum, sed ecõtrà, qui duorum est æqualium laterum: vt triãgulus est tales angulos habet. Quare qui scit vniuersaliter, is magis scit vt quodque cuique competit q̃ is qui particulariter scit: vniuersalis igitur demõstratio præstabilior est demonstratione particulari. ¶Præterea si vniuersale vna quædam sit ratio, & non solo commune nomine, non minus erit quàm res nonnullæ particulares. Quin etiã magis erit, ac tanto quanto in illis sunt ea quæ non intereũt: particularia autẽ magis occidũt. ¶Præterea, nulla prorsus necessitas cogit ideò præter hæc aliquid hoc esse putare, quia vnum significat, non enim id in ipso magis quàm in alijs compelleret, quęcunque non substantiam, sed quantum aut quale cæteraque significãt talia. Quòd si putatur, non demonstratio sanè, sed is qui audit huius est causa. ¶Præterea si demonstratio quidẽ est ratiocinatio causam ostendens & propter quid est, vniuersale autem magis est causa: nam cui per se quippiam inest, id sibijpsi est causa: atqui vniuersale primũ est: sanè ergo causa vniuersale est: demonstratio nimirũ vniuersalis præstabilior demonstratione particulari est: est enim magis causæ, & ipsius propter qd est. ¶Præterea vsque ad hoc propter quid quærimus, tunc̃que scire arbitramur, cùm non est aliquid aliud quàm hoc, ob quod aut fit aut est quippiam. Sic enim ipsum extremum iam finis ac vltimum est: veluti gratia cuius accesit, vt argumentum accipiat. Et hoc gratia cuius: vt reddat id quod mutuò cepit ac debet. Et hoc item gratia cuius? vt non iniuriam faciat. Et sic euntes cùm non est ob aliud vlterius, nec est aliud cuius gratia, tum ob ipsum vt finẽ accesisse, & esse, ac fieri dicimus: & tum maximè scire propter quid accesit putamus. Quòd si cunctis in causis ita res se habet, & cùm propter quid quæritur: in his autem quæ sic sunt causæ, vt harum gratia cætera sint & fiant, hoc scimus maximè pacto: & in cæteris tum maximè scimus, cùm non vlterius hoc est, quia aliud est. Percepto igitur hoc, angulos externos quatuor rectis æquales habere: quia duorum est æqualium laterum, restat quærere, propter qd hoc eos angulos habet: atque cognito quia triangulus est, restat itẽ quærere, propter quid hoc eos triãgulos habet? quos si percipiamus quia est figura quæ rectis ex lineis constat, cui quidẽ non propterea quòd aliud quippiam est, anguli cõpetunt dicti: tum profectò maximè scimus, ac etiam tum vniuersaliter scimus: demonstratio igitur vniuersalis præstabilior est lõgè particulari. ¶Præterea demonstratio quò particularis est magis, eò magis in infinitum incidit: quò verò vniuersalis magis, eò ad simplex ac ipsum vltimum pergit: at res quò sunt infinitæ, eò nequeunt sciri: quò verò sunt finitæ, eò sub scientiam cadunt: quibus efficitur, vt res quò sunt vniuersales, eò magis sub scientiam cadunt, quàm hoc sanè quò sunt particulares: vniuersalia igitur sunt demonstrabilia magis. At eorum magis est demõstratio, q̃ sunt demonstrabilia magis: nam ea quæ referuntur simul, sunt talia magis: vniuersalis igitur demõstratio præstabilior est longè particulari, cùm sit & magis, vt probatum est, demonstratio. ¶Præterea si ea demonstratio magis est expetẽda, per quam hoc & aliud scitur, quàm ea per quam hoc solùm percipitur: isq; qui habet vniuersale, scit & particulare & non econtrà, patet vniuersalem demonstrationem expetendã esse magis, & præstabiliorem hoc quoq; pacto quã demonstrationem particularem. ¶Insuper vniuersaliter magis demõstrare, nihil aliud est quã per id ostendere medium, quod principio propinquius est. Propinquissimum autem id est, quòd vacat medio: atque hoc est principium: si igitur demonstratio, quæ conficitur ex principio, vel ex magis principio, exactior est ea quæ non ex principio, vel ex minùs principio, proficiscitur, atque talis est ea quæ magis vniuersalis est demonstratio: vniuersalis profectò demonstratio præstabilior est demonstratione particulari: veluti si demonstrare oporteat. a. competere. d, mediaque sint. b. atque. c, &. b. sit superius ipso. c, ea sanè demonstratio quæ per. b. mediũ conficitur, magis erit vniuersalis quàm ea quæ per medium. c. extruetur. At enim harum rationum nonnullę disserendi subeunt modum, maximè autem inde patet, vniuersalem magis præstabilem esse: nam cùm propositionem priorẽ habẽmus, posteriorem quoq; tum quodammodò scimus, potentiaque habemus: velut si quis omnem triangulum scit duobus rectis æquales habere, eum quoque qui duorum est æqualium laterum scit quodammodò, potentiaque duobus rectis æquales habere, & si nescit ipsum triãgulum esse: sed qui propositionem hanc habet, is vniuersalem nullo scit modo, neque potentia neque actu. ¶Præterea vniuersalis quidem intelligibilis est, particularis autẽ ad ipsum sensum vtique terminatur. Vniuersalem igitur demonstrationem præstabiliorem particulari esse, satis iam per ea quæ dicta sunt demonstrauimus.

HOc est sextum atq; vltimum membrum huius primi libri: in quo Aristo. tandem agit de demonstratione & scientia cõparatiue. Quod protenditur per octo capitula vsq; ad finem libri. Diuiditur autem in tres partes. In primis enim tribus capitulis cõparatur demõstratio demõstrationi: in tribus sequentibus comparatur vna scientia ad aliã: & in duobus vltimis cõparatur scientia ad alios habitus: puta fidem, & opinionem, & solertiam. Atq; in diuisione cõmentatoris capitulum hoc vigesimum est vnicus textus. 39. visum tñ nobis est in tredecim particulas distribuendum.

Triplex diuisio.

¶Proponit ergo primum tres diuisiones demonstrationum. s. in vniuersalem & particularẽ: in affirmatiuã & negatiuã: in directã & ad impossibile. De quarũ singulis in singulis capitulis disserit. In hoc capite intendit docere demonstrationẽ vniuersalẽ præstantiorẽ esse particulari. Vbi notandũ, q̃ cũ ois demonstratio demonstret aliquã propriã passionẽ, & individui nulla sit propria passio præter illam quę est vniuersalis speciei, fit vt omnis demõstratio maiorem saltem assumat vniuersalem. Distinguitur ergo demonstratio vniuersalis a particulari ratione minoris extremitatis & cõclusionis. Non tamen accipitur hic particulare pro propositiõe de subiecto non distributo. Sed pro propositiõe de subiecto singulari. Est ergo demõstratio particularis cuius cõclusio est singularis: vt omnis hõ est risibilis: Petrus est homo: ergo Petrus est risibilis, & vniuersalis quę concludit propositionem de subiecto communi. Respectiue tamen illa q̃ concludit passionem superioris speciei: vt sensibile, de animali, dicet magis vniuersalis, respectu cuius illa quę cõcludit eãdẽ passionẽ de inferiori specie cẽsetur particularis. 1. Partic.

¶In tribus ergo primis particulis adducit primo tres apparentes rationes, q̃ demõstratio particularis sit dignior. Prima. Illa demonstratio est præstantior quę magis facit scire (nam illa est præstantior quę maiorẽ virtutem habet demonstrãdi: & virtus demonstrandi nõ est nisi virtus generãdi scientiam) sed demõstratio particularis magis facit scire q̃ vniuersalis: ergo est præstantior. Probatur minor. Illa quę facit scire per se, magis facit scire, q̃ illa quę facit scire per aliud: sed particularis facit scire per se, & vniuersalis per aliud: ergo, particularis est præstantior. Probatur maior exemplo, cum scio in particulari Coriscum esse musicum, Coriscus nomen proprium est, scio id quod per se cõuenit Coriscо: sed cum scio hominẽ esse musicum, scio Coriscо posse conuenire musicam inquantum est hõ: & ideo magis & propius scio primo, q̃ secũdo modo. Sed minor probatur alio exemplo: q̃ demonstratio vniuersalis demonstrat per rationem communẽ: vt habere tres angulos equales duobus rectis, conuenire isosceli, nõ quia est isosceles, sed q̃ est triãgulus.

¶In secũda particula [præterea si vniuersale] sequitur secunda ratio. Demonstratio opinionẽ facit, id est, cognitionem, & sciam aliquid esse in rerum natura, vt hominem esse risibilem, ignem esse calefectiuum &c. sed vniuersalia nullum habẽt esse reale præter singularia, quia nullus est triãgulus nisi hic singularis: ergo demonstratio quę cõcludit in particulari hanc naturã cõuenire huic rei, fit præstantior q̃ illa quę demonstrat in vniuersali, cum propinquius attinget ad modũ essendi rerũ. 2. Partic.

¶In tertia particula, [Atq; ea demonstratio] subsequitur tertia ratio, quę talis est: Illa demonstratio præstantior est, quę versatur circa illa quę magis participant de ratione rerum seu de ratione essendi, vt vertit Boetius, & ea rursus q̃ non potest esse causa errandi, q̃ illa q̃ versatur circa illud qõ minus participat de ratione essendi, & minus potest esse causa errandi: sed demonstratio particularis se habet hoc modo respectu vniuersalis: ergo est præstantior. Probatur minor: vniuersalia circa quę versatur demõstratio vniuersalis, inquantũ sunt vniuersalia, abstrahuntur a rebus, & per cõsequens minus participant de ratione essendi, q̃ singulare: & ideo ex illis potest generari error q̃ sunt realiter separata: nam propter huiusmodi demõstrationes vniuersales Plato asseruit ideas separatas. Ponit exemplum Aris. quod cap. 5. text. 13. ante posuerat, videlicet: Si permutatim proportionari, qõ nec est proprium linearũ nec numerorũ, id est, quantitatis continuę nec discretę, sed alicuius cõmunis & nominati (qõ possumus appellare, proportionabile) demonstraretur de aliquo, suspicaretur quis illud esse aliquid vniuersale separatum. Tertia.

¶In quarta particula [An harum altera] molitur rationes soluere. Solutio primę est hęc, q̃ illa non cõcludit inconueniens magis de vniuersali q̃ particulari demonstratione. Modus peculiaris respondendi Aris. est per interrogationẽ. Quinimo econtrario demõstratio vniuersalis magis facit scire: nam qui scit isoscelẽ habere tres angulos equales duobꝰ rectis, minus scit cui illa passio per se primo conueniat, q̃ qui scit illã passionẽ cõuenire proprię rationi trianguli, quoniam isoscelinon conue- Quarta.

nit

Demõ. vniuer. & part.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nit illa passio inquãtum est isosceles, sed inquantũ est triangulus: & si eadẽ passio conueniret triangulo non inquantum triangulus est: qui talem passionem demõstraret de triãgulo, non propriè & per se demonstraret. In summa vult dicere, q̃ cũ demõstratio semper demonstret passionẽ vniuersalem, & demonstratio vniuersalis demonstret illã per propriã rationem cõmunem cui per se primo conuenit: magis facit scire q̃ demõstratio particularis, q̃ demonstrat eandem passionẽ de singulari, vel de aliquo inferiori, cui illa ratio communis nõ per se primo cõuenit. ¶ Et hoc est qð cõcludit. Si igitur triangulus ad plura se extẽdat, non tanquã equiuocum sed tanquã genus aut species, & singulis speciebus trianguli cõueniat vna cõmunis passio, illa cõueniet per rationem cõmunem trianguli, ob idq̃ demõstratio vniuersalis quę illam demõstrat per talem rationẽ cõmunem, magis facit scire, & per cõsequens est digniõr q̃ particularis. ¶ In quinta particula [Præterea si vniuersale.] Soluit secundam rationem, videlicet q̃ cum vniuersale dicat vnicã rationem cõmunem, nõ minus participat de ratione essendi q̃ singularia, imo quãuis non habeat esse realiter nisi in singularibus, tamẽ inquãtum abstractum, est magis ens, q̃ est per se incorruptibile & perpetuũ: cũ singularia sint per se corruptibilia, vt quęstione. 1. super prologum Porphirij expositum reliquimus. Quinta.

Sexta. ¶ In sexta particula [Præterea nulla.] Soluit tertiã rationẽ dicens, nullã esse necessitatem asserendi propter demonstrationes vniuersales, vniuersalia esse realiter separata a singularibus. Nullã, inquit, maiorem necessitatem q̃ in accidẽtibus: quãuis. n. idem sit album & dulce, & quis demonstret de albo disgregare visum, nihil considerando de dulci, non propterea negat albũ esse dulce: & propterea q̃ mathematicus demõstret proprietates quãtitatis nihil loquendo de substantia, non negat quantitatem inhęrere substãtię. Et ita qui aliquid demõstrat de triangulo abstrahendo per intellectum ab hoc & ab illo, non asserit aliquem esse triangulum realiter a singularibus separatum: sed ipse qui hoc existimat fallitur. ¶ In septima particula [Præterea si demõstratio.] Septima. Post quã rationes in cõtrarium dissoluit, pergit formare septem rationes ad probandum intentum. Prima est: Illa demõstratio est præstãtior quę reddit causam conclusionis (nam cum scire sit rem per causam cognoscere, illa facit magis scire) sz demõstratio vniuersalis procedit per causam, nam causa passionis quę demõstratur debet esse ratio cõmunis alicui⁹ speciei specialissimę aut subalternę: ergo demonstratio vniuersalis est præstantior. ¶ In octaua particula (præterea vsq.) sequitur secũda ratio quę est vel⁹ superioris explicatio. Tunc vnãquamq; rem scire arbitramur cum ipsam vsq; ad vltimam causam resoluimus: sed hoc fit per demõstrationem vniuersalem: ergo. Exponit primo maiorẽ in causis finalibus, vbi res est perspicacior. Veluti si quis quęrat a mercenario, cui⁹ huc gratia venis? quo respõdente, vt argentum accipiat: iterum quęratur ad quid vis argentum? & respondente vt mutuum soluat, illius adhuc causam respõdeat, ne iniuriam faciat: quę cum sit opus virtutis, est iam prima causa. Vult ergo Aristo. q̃ quemadmodum in hoc casu nõ scimus simpliciter cur iste venit, quoadusq; sciamus illum vltimum finem, ita res se habet in aliis generibus causarum. Octaua.

Probat deinde minorem videlicet, q̃ hoc spectet ad demonstrationẽ vniuersalem. ¶ Ubi notandum est, q̃ omnes sex anguli triãguli equiualent sex rectis, vt apparet in figurã tex. Nam. a. & b. equiualent duobus rectis, cum fiant a linea cadente super lineam rectam: & eadem ratione. c. & d. equiualent duobus rectis: & pariter. e. & f. Cum igitur tres intrinseci equiualeant duobus rectis, fit vt tres extrinseci equiualeant quatuor, nec hoc solum est verum in triangulo: sed cuiuscũq; angularis figurę rectilineę anguli omnes extrinseci equiualent quatuor rectis, vt ex. 32. cõclusione Euclidis colligitur. Fit ergo Arist. q̃ si quis a geometra quęrat an omnes anguli extrinseci isosceles equiualeant quatuor rectis, id affirmabit. Sed si quęratur cur illi tales anguli equiualent quatuor rectis, non respondebit particulariter, quia est isosceles. i. quia habet duo latera equalia: sed quia est triangulus: & rursus triangulo hoc cõuenit: quia est figura rectilinea. Ubi cõstat resolutionem causarum semper fieri procedendo ad vniuersaliora: & per consequẽs demonstratio vniuersalis est præstantior. ¶ In nona particula [Præterea demõstratio.] sequitur tertia ratio, q̃ talis est: Demonstratio quanto magis est particularis, tãto magis tendit ad infinita: nam indiuidua non habent numerum determinatũ, sed ratione materię possunt procedere in infinitum: sicut ait Arist. 6. physi. text. 3. q̃ diuisio mathematici continui procedit in infinitum, demonstratio vero vniuersalis tendit ad vnum simplex vniuersale, quod continet sub se inferiora: sed infinita non cadunt sub scientia: ergo demõstratio vniuersalis magis facit scire, & per consequens est præstantior. Et addit. q̃ demõstratio vniuersalis est magis demonstratio q̃ particularis: quia vniuersalia sunt magis demonstrabilia q̃ particularia. Nona. ¶ In decima particula [præterea si ea.] sequitur quarta ratio. Illa demonstratio magis est expetenda & æstimanda: per quã plura sciuntur, q̃ illa per quam sciuntur pauciora: sed per demonstrationem vniuersalem, dum scitur vniuersale, sciuntur & omnia particularia, dummodo sciantur contineri sub tali vniuersali, vt qui scit omnem mulam sub ratione cõmuni esse sterilẽ, quacũq; siatim cognita, scit illam esse sterilem: & tamẽ econuerso qui scit hanc mulam esse sterilem, non propterea cognoscit omnem mulam esse sterilem: ergo demonstratio vniuersalis pstantior est. Decima. ¶ In vndecima particula [insup vniuersaliter.] subiũgitur quinta ratio quę est huiusmodi. Illa demonstratio est præstabilior quę demonstrat, aut ex primo principio, aut ex illo quod huic est proximum aut propinquius: sz demonstratio vniuersalis est huiusmodi, particularis vero non, ergo vniuersalis est præstabilior. Probatur maior: quia cum virtus demonstrationis sit facere scire, & nihil sciamus nisi per resolutionẽ ad prima principia, illa certe quę procedit ex immediatioribus erit digniõr. Sed minor probatur, q̃ id qð est magis vniuersale magis accedit ad primũ principium quod est vniuersalissimum: veluti si demonstrandum sit. a. cõpetere ipsi. d. per. b. & c. media: vt si demonstranda sit hęc, eos homo est substantia, prius demõstratur per animal, deinde per, corpus, quod cum sit vniuersalius, magis accedit ad substãtiam, adeo vt hęc sit immediata, omne corpus est substantia: sed illa demõstratio est vniuersalior quę vniuersaliori medio vtitur: ergo illa pstabilior est. Undecima. ¶ Subdit Aristo. q̃ aliquę prędictarum rationum subeũt modum differendi. i. sunt dialectice: potissimum. 3. & 4. quę non vtuntur peculiari ratione demonstrationis, sed medio communi: procedunt nãq; de quacunq; cognitione, non solum de scientifica. ¶ In particula duodecima [maxime autem.] sequit sexta ratio quę fere recidit in quartam. Qui scit propositionem vniuersalem, scit in potentia omnes singulares illius vniuersalis, vt qui scit omnem triangulũ habere Duodecl.

habere tres angulos &c. scit in potentia isosceles & alias species habere tres angulos &c. qui vero ecouerso scit particularem non subinde scit vniuersalem: ergo scientia vniuersalis est præstantior, & per consequens demonstratio vniuersalis per quam illa gignitur digniõr est particulari. ¶ In tertiadecima particula [præterea vniuersalis.] sequitur demũ septima & postrema ratio. Demonstratio quę ad intellectum terminatur præstabilior est illa quę terminatur ad sensum, sed vniuersalis terminatur ad intellectũ: nam demõstrat vniuersale, quod solo intellectu directe cognoscit. Ætem spes vniuersales directe repręsentantes vniuersalem non fiũt nisi per abstractionem intellectus, & ideo solũ sunt in intellectu: demonstratio vero particularis terminatur ad sensum, nam singularia solo sensu cognoscuntur directe, ab intellectu vero solum cognoscuntur reflexe. s. per reflexionem ad singulare phãtasma. Cuius ratio est, quia cum in inteliectu nulla sit species nisi per abstractionem, nulla est proinde illic singularis: per vniuersalem vero non potest intellectus hoc potius q̃ illud singulare repręsentare, nisi reflectẽdo se supra singulare phantasma, vt. 3. de anima, Deo dante faciemus notum. Tertiadecima.

De demonstratione affirmatiua & negatiua.

CAP. XXI.

AFfirmatiuam autẽ negatiuæ demõstrationi præstare, hinc sanè patebit. Sit enim ea præstabilior demõstratio (cætera modò sint eadem) quæ è postulationibus suppositionibúsve, aut propositionibus paucioribus constat. Nam si notæ similiter sint, citiùs per hasce cognitio comparabitur, quod quidẽ magis est expetendum, ratio autem propositionis huius, præstabiliorem eam inquam esse quæ ex paucioribus constat, vniuersaliter hæc est. Nam si similiter sunt ipsa media nota; priora verò sunt notiora, sit vna quidem demonstratio, qua. b. c. d. medijs, a. demonstratur ipsi competere. e: alia verò, qua rursus. a. per. b. c. media ipsi. d. cõpetere demõstratur: hæ igitur, a. d. inquam & a. e. simili modo sese habent, sed. a. d. prior est, atque notior. a. e: per illam enim hæc demonstratur, atqui id magis creditur, per quod ostenditur aliud, demonstratio igitur ea quæ ex paucioribꝰ cõstat (modò sint cætera paria) præstabilior est, vt probauimus. Ambæ igitur per tres terminos, propositionésve duas demonstrant: verùm altera esse quippiam, altera & esse quippiam, & nõ esse sumit: ex pluribus ergo constat, quare inferior est, vt cõstat, quam affirmatiua. ¶ Præterea id ita esse patet, cùm demonstratum sit ratiocinationem esse nõ posse, si ambæ propositiones negatiuæ sint, sed alteram talem, alteram affirmatiuam esse oportere. ¶ Præterea insuper hoc sumere oportet: nam cùm demonstratio accrescit, affirmatiuæ quidem propositiones necesse est fieri plures, sed fieri nequit, vt vlla in ratiocinatione plures vna, sint negatiuæ: a. nanque nulli competat. b, & b. cuilibet insit. c. Si igitur ambæ propositiones sunt augendæ media sunt interponẽda, atq; inter. a. b. sit. d, inter. b. c. sit. e: patet igitur, e. quidem affirmatiuè tam subijci quã etiam dici: d. verò dici quidem affirmatiuè, subijci autem negatiuè. Nam ipsum quidem de quolibet. b. prædicetur: a. verò nulli ipsi insit oportet. Fit igitur vna propositio negatiua, ipsa inquam. a. d. Idem est & cæteris in ratiocinationibus modus: etenim necesse est medium quidẽ id, quod inter affirmatiuæ propositionis terminos cadit, interuallum vtrumque affirmatiuũ, alterum negatiuum efficere: quare tantum vna fit hæc propositio talis: cæteræ omnes sunt, vt patet, affirmatiuæ. Si igitur id pẽ. quod quippiam demonstratur notius est, magisque creditur: & negatiua quidem per affirmatiuam demonstratur, vt patuit: affirmatiua verò, per negatiuam non demõstratur: hæc ipsa sanè cùm prior sit, & notior, & magis credatur, præstabilior erit sine dubio negatiua. ¶ Præterea si vniuersalis ea propositio quæ vacat medio, ratiocinationis est, vt patet, principium: atque in affirmatiua quidem affirmatiua, in negatiua verò est negatiua: constat autem affirmatiuam negatiua priorem esse, notiorémve (negatio nanq; per affirmationem innotescere solet, præceditq; negationes affirmatio, perinde ac esse præcedit non esse) affirmatiua profectò demõstratio probabilior est negatiua: quippe cùm principium ipsius sit negatiuæ principio præstabilius: eáq; præstabiliorem esse oporteat, quæ præstabilioribus principijs vtatur. ¶ Insuper & antiquior est: nam absq; affirmatiua, negatiua esse nõ potest.

SEquitur in hoc capite vigesimoprimo cõparatio demõstrationis affirmatiuę ad negatiuam. Qð cum apud Commentatorem vnicus sit textus quadragesimus, in quinq; tamen particulas secatur: nam tot rationibus Aristoteles probat affirmatiuam demõstrationem præstare negatiuę. Prima ergo ratio est. Illa demonstratio est excellentior quę ex paucioribus petitionibus suppositionibusve aut propositionibꝰ, id est, dignitatibꝰ procedit (nomina hęc latissime exposuimus cap. 8. super textum. 25) sed demonstratio affirmatiua ex paucioribus huiusmodi principij procedit q̃ negatiua: ergo est excellentior. Maior probat Arist. dupliciter. Primo, quia licet omnia principia essent æque nota, tñ per pauciora citius & facilius attingimus scientiã: qð maxime est expetendũ: ergo demõstratio q̃ p pauciora demõstrat expetibilior ẽ. Scõd id, pbat vniuersalẽ. Esto pncipia eiusdẽ ordinis 1. Ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordinis sint eque nota.s.cõparando primum primo
7 secundum secundo 7c.nihilominus quanto princi
pium est prius 7 immediatius,tanto est notius, vt
ex supradictis constat.Hoc supposito ostendit ma
iorem hoc exemplo.Detur propositio mediata. a.e,
scilicet omne.c.est.a.quę debet demõstrari per tria
media,scilicet.b.c.d:sit vero.a.d.quę solum mõstra
tur per duo,scilicet.b.c: vt sit verbi gratia.a.e. oĩs
homo est substantia,7.a.d.omne animal est substan
tia,vt.a.sit substantia,e.homo(nam precedens lite
ra semper designat predicatum).d.sit animal,c. cor
pus animatum,7.b.corpus. Manifestum est hic,q̃
a.d. notior est q̃.a.e:nam vt dictum est cap.2.magis
scimus principia q̃ conclusiones:sed.a e.demõstra
tur per.a d.vt omnis homo est substantia, per, oĩ
animal est substantia:ergo.a.d.est notius,7 per con
sequens illa demonstratio quę per pauciora media
demõstrat notiorem cõclusionem concludit, q̃z illa
quę per plura demõstrat,atq; adeo prestabilior est.
Minorem autem videlicet affirmatiuã per pauciora media demonstrare,probat,quia licet vtraq; de
mõstret per tres terminos 7 duas premissas, tamẽ
affirmatiua demonstrat per vnum genus proposi
tionis.s.solum per affirmatiuas,negatiua vero de
monstrat per duo genera:quippe cuius altera pre
2. Ratio. missa debet esse affirmatiua altera negatiua. ¶ In
secunda particula[preterea id.]sequitur secũda ra
tio facilis. Demonstratio affirmatiua procedit ex
ambabus affirmatiuis,negatiua vero ex vna affir
matiua:ergo affirmatiua est prestãtior. Probatur
consequẽtia,quia postquã ex puris negatiuis nihil
sequitur,sed in omni demonstratione negatiua re
quiritur saltem vna premissa affirmatiua 7 in pro
positione affirmatiua nulla requiritur negatiua,si
gnum est propositionem affirmatiuam maiorem ha
bere virtutem ad demonstrandum q̃z negatiuam:7
per consequens demonstrationem affirmatiuã quę
vtramq; premissam habet affirmatiuam, prestantio
3. Ratio. rem esse. ¶ In tertia particula[Preterea insuper.]
subsequitur tertia ratio. Propositio affirmatiua
plus 7 frequentius seruit ad resoluendum proposi
tiones mediatas ad immediatas q̃z negatiua: ergo
est dignior,7 per consequens demonstratio affirma
tiua quę cõstat ex ambabus premissis affirmatiuis
est dignior. Probat maiorẽ. Nam si propositio me
diata est affirmatiua,debet reduci per ambas pre
missas affirmatiuas,si vero propositio illa mediata
est negatiua,debet reduci per vnam solam negati
uam 7 alteram affirmatiuam. Sit.v.g.q.a. nulli cõ
petat.b,id est, sit propositio mediata, nullum.b.est
a,id est,nullum corpus animatum est qualitas,7.b.
cuilibet insit.c,id est sit hęc mediata,omnis homo
est corpus animatum,in Celarent,7 inter.a.b.scilli
cet extrema negatiue,medietd,puta corpus: 7 in
ter.b.c.scz extrema affirmatiue mediet. d. scz ani
mal. Igitur minor affirmatiua resoluitur per duas
affirmatiuas.s.omne animal est corpus animatum:
omnis homo est animal:ergo. Maior vero negatiua
resoluitur per vnam negatiuam 7 alteram affirma
tiuam.s.nullum corpus est qualitas : omne corpus
animatũ est corpus:ergo. Et ita ostenditur propositionem affirmatiuam plusquã negatiuam resolutio
ni deseruire. Cõcludit ergo Arist. q̃ si id per quod
aliud notificatur notius est, 7 negatiua propositio
probatur per affirmatiuam 7 non econuerso, sit vt
affirmatiua propositio sit notior q̃z negatiua: 7 per
consequens demonstratio affirmatiua, vtpote quę
ex notioribus procedit,sit prestabilior. ¶ In quarta
4. Ratio. particula[preterea si vniuersalis.]sequitur quarta
ratio quę talis est: Illa demonstratio est prestantior
cuius primum 7 immediatum principium est pre
stantius:sed talis est demonstratio affirmatiua: er
go. Probatur minor. Principium immediatũ pro
positionis affirmatiuę est ,propositio affirmatiua, pn
cipium autem immediatũ propositionis negatiuę
est propositio negatiua: sed affirmatiua propositio
prestãtior est q̃z negatiua,tum q̃z vt dictũ est, prior
est 7 notior in demonstratione,cũ negatiua demon
stretur per affirmatiuam 7 non econuerso, tum q̃z
quanuis vtraq; sit in suo genere immediata, q̃ si
cut affirmatiua immediata non habet priorem affir
matiuam,ita nec negatiua immediaea habet prio
rem negatiuam,tamen secundũ esse nature rerum
affirmatio precedit negationẽ, sicuti esse precedit
non esse:7 per affirmationem innotescit negatio,si
cut per positiuum innotescit priuatio. ¶ Quod si ds
arguat negationem precedere affirmationem:nam
ante aquã mundus esset,verum erat dicere, mũdus
non est:7 quodcũq; indiuiduum prius nõ est, q̃z sit.
¶ Respondetur q̃ via generationis ex non esse pro
ceditur ad esse:tamen id quod non est non produce
retur nisi ab illo quod est:sicut aqua non caleficret
nisi ab igne qui est actu calidus. Et nisi deus fuisset
eternus,nihil produceretur. Hac de causa priuatio
innotescit per habitum:vt tenebre sunt absentia lu
cis:7 cecitas,carentia visus. Unde de chimera quę
nunquã fuit,nullam cognitionem habemus nisi p
negationem rerum quas nouimus,vt q̃ necq; sit ho
mo necq; equus 7c. ¶ In quinta particula [insuper
antiquior est.]concludit quinta 7 vltima ratio, vi
delicet q̃ demonstratio affirmatiua sit prestantior,
quippe antiquior sit 7 natura prior, cum negatiua
propositio dependeat ab affirmatiua p quam demon
stratur:non tamen econuerso.

De demonstratione ad impossibile. Cap. xxij.

VM autẽ affirmatiua præ Textus
stabilior sit negatiua, patet xlj.
rectam etiam ea præstabi
liorem esse,quæ ad id dedu
cit quod fieri nequit. Atq;
primo scire differẽtiã ipsarum oportet. Igitur. a. qui
dem nulli.b. cõpetat,b.vero cuilibet insit.c. atq;
hoc pacto negatiua recta fit demonstratio, qua
quidem.a. processione recta nulli cõpetere de
monstratur. Sed ea quæ ducit ad id quod fieri
nequit,sic sese habet:nam si demonstrandũ est,
a.nulli competere.b,sumendum est econtrã,cui
libet eidem ipsum competere.at. b. etiam cuili
bet.c.quare fit,vt.a.cuilibet competat.c. Sit au
tem notum atque concessum,hoc minimẽ fieri
posse:non ergo fieri potest,vt.a. cõpetat ipsi. b,
quòd si.b.conceditur ipsi competere.c,fieri pro
fectò nequit vt.a.competat ipsi.b. Terminiigi
tur ordine simili disponuntur, verùm differen
tia in propositionum negatiuarum cognitione
consistit,vtra inquam istarum sit notior:vtrùm
hæc,a. nulli competit.b,an ista,a. nulli compe
tit.c.

tit.c.cùm igitur cõclusio notior est, tum ea sa
nè fit demonstratio, qua deducitur in id quod
haud quãquam fieri potest: sed cùm ea proposi
tio quę in ratiocinatione sumitur notior est, tũ
recta nimirum efficitur demonstratio. ¶ At cõ
stat proposi onem hanc, a nulli competit. b,
priorem hac esse natura.a. nulli competit. c. Ea
nanque sunt cõclusione priora, ex quibus e
mergit ipsa conclusio, atq; patet hanc quidem
a nulli.c. competit,cõclusionem esse: illam au
tem.a. nulli.b. competit, id esse ex quo emergit
ipsa conclusio. Non enim si fit vt quippiam tol
latur,hoc quidem est conclusio,illa vero ex qui
bus:sed id quidem ex quo fit ratiocinatio, quæ
scilicet habet, vt aut totius ad partem, aut par
tis ad totum rationem habeat.at. ac.&.a b. pro
positiones nõ tale inter se habent, vt patet. Si
igitur ea demonstratio, quæ ex notioribus prio
ribus,e. conficitur, semper est præstabilior: ve
rùmquo vero demonstratio dicta, ex negatione
quidem creditur, altera tamen ex priore, altera
ex posteriore, negatiua demonstratio præsta
bilior est ea,simpliciter demõstratione, qua de
ducitur ad id quod fieri nequit. Quare patet, af
firmatiuam quoque demonstrationem rectam,
quæ quidem negatiuæ præstat, vt patuit, præsta
biliorem esse eadem.

VBsequitur in hoc ca
pite.22.vt monstretur demonstratio
nem directam prestantiorem esse illa
quę est ad impossibile. Atqui apud
Commentatorem vnicus est hic tert
us,diuiditur autem in tres particulas. ¶ In prima
definitur quid sit demonstratio ad impossibile, q̃
explicatur per cõparationem ad demonstratio
nem directam. Assumantur enim duę premisse in
Celarent,nullum.b.est.a, omne.c.est.b. Ex his fiet
demonstratio directa si concludatur, nullum. c. est
a. At vero vt maior illa negatiua demonstretur ad
impossibile,sumendum est inquit contrarii,scilicet
a.nulli cõpetere.b. Non est solicitus Arist. in tanto
rigore loquimon enim sumendum est contrarium,
sed contradictorium:nam qui negaret, nullum. b.
est.a.negare etiam posset,omne.b.est.a. cum duę cõ
trarię possint esse falsę. Ergo,vel loquitur in mate
ris naturali,vbi contrarię non possunt esse falsę: vel
accipit indifferenter contrarium pro contradicto
Demonst. ad impss. rio. ¶ Est ergo demonstratio ad impossibile quando
ex contrario aut contradictorio propositionis ne
gatę infertur aliquod impossibile per quod osten
ditur propositionem negatiuam esse veram, vt si
negetur,nullum.b.est.a.in materia naturali, scili
cet,nullum animal est lapis,dato contrario, omne
b.est.a. 7 subsumpto,omne.c.est.b, scilicet oĩs ho
mo est animal,inferam,omnis homo est lapis.conse
quens est falsum 7 nõ minor:ergo maior,7 per cõse
quens contrarium est verum. ¶ In secunda particu
la,[Termini igitur.]infert conuenientiam 7 differẽ
tiam inter huiusmodi demonstrationes. Conue
niunt enim,q̃ vtraq; procedit ex eadem dispositio
ne trium terminorum: puta ex eodẽ medio 7 ex eis
dem extremitatibus,licet non ex eisdem premissis:
q̃ directa fit in Celarent,7 ad impossibile,in Bar
bara. Differentia tamen(inquit)est,q̃ si illa negati
ua quę sumpta est pro maiori de Celarent notior est
in veritate,q̃ contraria conclusionis quę infertur
in Barbara(semper loquitur in materia naturali)
sit tunc demõstratio directa in Celarent. Sin vero
contraria conclusionis quę infertur in Barbara est
notior,tunc demonstratio sit ad impossibile. Exẽ
pli gratia. Neganti hanc, nullum animal rationale
est irrationale, in vanum sane demonstraretur ad
impossibile ex eius contraria.s.omne animal ratio
nale est irrationale. omnis homo est animal ratio
nale:ergo nullus hõ est irrationalis,cõsequens est fal
sum:q̃ sua contraria in materia naturali est vera.si
nullus homo est irrationalis:ergo aliquę premissa
rũ 7c. In vanum inquam esset,q̃ illa contraria cõ
clusionis.s.nullus homo est irrationalis,quę sumi
tur pro minori ignotior est q̃. nullũ animal ratio
nale est irrationale,vbi formaliter exprimitur prędi
catum repugnare rationi subiecti. Unde potius est
hac arguendũ est directe in Celarent, nullũ aial ra
tionale est irrrationale:omnis homo est animal ra
tionale:ergo nullus hõ est irrationalis. At vero cõ
uerso negante hanc,nullus hõ est irrationalis, pos
ad impossibile demõstrari ex contraria.s.omnis hõ
est irrationalis, omne animal rationale est homot
ergo omne animal rationale est irrationale, conse
quens est falsum:imo,nullum animal rationale est
irrationale,q̃ clarior est q̃ illa primo negata. Eodẽ
modo negan ihanc,animal nõ est equus, arguitur
ad impossibile ex contradictoria.oĩ animal est equus,
omnis homo est animal 7 ergo ois homo est equus,
consequens est falsum.ergo 7c.nam rustico notius
est hominem non esse equũ q̃ animal nõ esse equũ.
¶ In tertia particula,[At constat 7c] his suppost
is probat cõclusionem intẽtã. Et probatio est hęc:
Demonstratio affirmatiua potior est q̃ negatiua,et
negatiua q̃ ad impossibile:ergo omnis demonstra
tio directa prestantior est q̃ ad impossibile. Et hoc
modo fit nota illa consequentia in principio capitu
li,q̃ prima fronte non habet apparentiam. Cum af
firmatiua demõstratio prestantior sit q̃ negatiua,
patet rectam prestabiliorem esse ea quę est ad im
possibile. Est enim sensus q̃ supposito ex dictis af
firmatiuam prestabiliorem esse negatiua,7 ostenso
iam nunc negatiuam prestabiliorem esse ea quę est
ad impossibile,fit vt omnis directa sit prestantior.
Quod autem negatiua directa prestantior sit de
monstratione ad impossibile,probat hoc modo: Illa
demonstratio est prestabilior, vt ex dictis patet,quę
procedit ex prioribus 7 notioribus, sed demonstra
tio negatiua directa procedit ex prioribus 7 notio
ribus:ergo est prestabilior. Probat rursus mino
rem,eo q̃ illa propositio,nullum.b.est.a.quę est ma
ior in demonstratione directa in Celarent,est prior
(7 per cõsequens notior) q̃ illa,nullum.c.est.a.con
traria conclusionis demonstrationis ad impossibi
le,eo q̃ est premissa respectu illius,quia nullum.c.
est.a.infert in Celarent ex illa.nullũ.b. est.a.7 illa,
nullum.c.est.a.est quodammodo premissa rursus in
demonstratione ad impossibile:puta omne.b. est.a,
omne.c.est.b:ergo omne.c.est.a.cõsequens est fal
sum,imo nullum.c.est.c.ergo aliqua premissarum 7
ergo premissa demonstrationis directę est prior q̃
premissa demonstrationis ad impossibile. ¶ Quod
si quis contra arguat, nullum.c.est.a. esse priorem
q̃.nullum.b.est.a: post q̃ in demõstratione ad impos
sibile,nullum.c.est.a.est premissa,7 nullum.b.est.a.
est conclusio: ¶ Respondet Aristote.ingeniose licet

Universidad de Deusto
Biblioteca

obscure illic,[Non enim si sit &c.] & respõsio stat in hoc,q illa, nullum.c. est.a.non est propie premissa in demonstratione ad impossibile respectu illius, nullum.b. est.a. Propterea nanq; q tollatur conclusio demonstrationis ad impossibile,dicendo, consequens est falsum, non accipitur eius contrarium aut contradictorium formaliter pro premissa:debet se enim cõclusio habere ad premissas sicut pars ad totum: quia premisse constant ex tribus terminis,scilicet medio & extremitatibus, ex quibus extremitatibus debet constare conclusio. Et tamẽ cõtrarium aut contradictorium conclusionis ad impossibile, non ita se habet respectu propositionis negate ex cuius contrario procedebat demonstratio ad impossibile. Colligitur ergo, q licet demonstratio ad impossibile quandoq; sit affirmatiua, nihilominus demonstratio negatiua,si sit directa, est presantior:quia cetera non sunt paria. ¶ Scio hic multos de huiusmodi demonstrationum comparationibus multa disputare. Sed nec res tanti est momenti: & Arist. eam abunde tractauit.

De certitudine & vnitate scientiarum. Cap. xxiij.

Textus. xliij.

SCIENTIA autem scientia exactior prior q; est ea, que eadem & ipsius esse & propter quid esse est: sed non ea quæ est ipsius esse, sine ea quæ est ipsius propter quid est, & ea quæ nõ est de subiecto,vt Arithmetica ipsa Musica: & item ea quæ est ex pauciorib⁹,ea quæ est ex additione,vt Arithmetica ipsa Geometria. Ex additione autem dico hoc pacto:vnitas est substãtia positione vacans, punctum verò cum positione substantia est: hoc igitur ex additione esse dico. ¶ Vna autem scientia est, quæ vnius est generis:quæ cõponuntur ex primis, & sunt partes, aut effectus horum per se:diuersæ verò scientiæ sunt, quarum principia ex eisdem non sunt, nec ex vnius principijs principia alterius proficiscuntur. Huius autem est signum cùm ad ea quæ non demonstrantur est ventum: oportet enim ipsa eodem in genere esse, in quo sunt ea quæ sunt demonstrata: est autem & huius signum, cùm ea quæ demonstrantur per ipsa eodem in genere sunt, atque propinqua. ¶ Atque fieri potest, vt plures eiusdem sint demonstrationes, non solùm si ex eadem serie medium nõ cohærẽs accipiatur, vt si inter.a.b,nunc.c, nunc d,nunc.e.medium accipiatur:sed etiam si ex diuersa sumatur. Sit enim.a.mutatur, c.mouetur, b.voluptate afficitur:verum igitur dices, si.c. de b.& a.de.d.prædicaueris : qui nanque voluptate afficitur mouet, & qui mouetur mutat. Rursum inter eosdẽ terminos mediũ. d. ponatur, in quo sit, quietẽ consequitur, verũ igitur id etiã dices si.a.de.b.& b.de.d. prædicaueris, quũ nanq; afficitur voluptate, is quietẽ cõsequitur, is mutatur. Quare per diuersa media, non ex eadem serie sumpta conficitur ratiocinatio: non tamen adeo diuersa, vt neutrum dicatur de altero: necesse est enim ambo cuipiam eidem inesse. Considerandum est, quot modis per exteras quoq; figuras eiusdem ratiocinatio fieri possit.

Hæc est secũda pars huius sexti membri, in qua post comparationes factas inter demonstrationes, sequitur vt scientia quę est effectus demonstrationis comparetur ad scientiam. Et q; in scientia sunt tria.s. habitus, obiectũ, & principium: In hoc cap. 23. fit cõparatio inter habitus scientię, & in sequenti, inter obiecta scientię, & in.25, inter principia scientię. Atqui in diuisione Commentatoris continet textus.42.& partem textus 43. sui textu. 42. comparantur scientię quantum ad certitudinem: & in.43. quantum ad vnitatem. ¶ Est ergo prima cõclusio, scientia exactior ac prior est alia scientia tripliciter. Boetius pro, exactior, vertit, certior. Et quãdo idem sit, in vocabulum, certior, clarius est ac magis vnitatum. Primo modo vna scientia est certior alia, eo q facit cognoscere & conclusionem et propter quid illius. Alia vero solum facit cognoscere conclusionem. Boetius dicit, q; illa est certior quę facit cognoscere & propter quid & quia, vbi illa particula causalis, quia, rem obscurat. Posset enim quis suspicari sensum Aristo. esse, q vna & eadem scientia demonstret a causa & ab effectu, & alia non demonstret nisi solum ab effectu. Attamen qui quid sit de hoc, nõ est hic sensus Aristo. sed sensus est, q illa scientia qua quis scit nõ solum hoc esse hoc:puta lunam esse eclipsabilem, aut rhabarbarum purgare choleram, sed etiã scit eius causam, certior est illa qua solum scit hoc esse hoc, aut ab effectu, aut signis, aut aliis coniecturis. ¶ Secundo modo vna scientia est certior alia, quia non est de subiecto, cum alia sit de subiecto. Non est sensus, q aliqua scientia non habeat subiectum, sed q illa scientia cuius subiectum abstrahit a subiecto sensibili, est certior q illa quę concernit subiectum sensibile & naturale, vt Arithmetica certior est q Musica: quia tractat de quantitate abstrahendo a subiecto, Musica vero de quantitate sensibili: & res sensibilis est subiectum quantitatis. ¶ Tertio modo vna scientia est certior altera, quia eius subiectum est simplicius, et subiectũ alterius fit per compositionem, id est, additionem ad illud: vt Arithmetica certior est q Geometria: quia vnitas quę est principium numeri, de quo tractat Arithmeticus: simplicior est q punctum quod est principium quantitatis continuę, de qua tractat Geometra. Est enim, inquit, vnitas, substantia indiuisibilis non habens positionem: et punctum est substantia indiuisibilis habens positionẽ in continuo. Hic sunt qui existiment Arist. insinuare quãdã opinionem Platonis qui tenebat rerum substãtias nihil aliud esse q vnitates quasdam mathematicas, quã prouide refert hic S. Tho. At vero forte Aristo. non loquitur nisi secundum veram opinionem. Non enim accipit hic nomen, substantia, pro primo predicamento vt distinguitur ab accidentibus: sed accipit loco generis pro essentia cuiuscunq; rei, siue accidens sit siue substantia: quemadmodũ ipse docet

docet accipi nomen, substantia, 5. metaphy. text. 15. Et dicit, q vnitas definitur per hoc solum, q sit res indiuisibilis quę non habet positionem in cõtinuo: qui enim solum dicit, duo, aut tria, nullum ponit ordinem vnitatum: vt vnum sit hic & aliud illic, aut vnum sursum & aliud deorsum &c. Punctum vero dicit qd idiuisibile, qũ habeat positionẽ in continuo: nã in continuo, punctũ medium est inter extrema: et vnũ est sursum & aliud deorsum. Et sic geometra quasi ex indiuisibilitate vnitatis, & positione in continuo componit definitionem puncti. Quo igitur exẽplo nihil aliud vult docere Aristot. nisi q ille scientię quę vtuntur principijs magis compositis & magis in particulari, non sunt ita certę, sicut illę quę tractant de rebus in vniuersali & magis abstracte. ¶ In secunda particula, quę est textu. 43. [vna autem scientia.] Fit secunda comparatio scientię ad scientiam in vnitate et diuersitate. Vbi ponitur secunda conclusio. Illa scientia est vna quę est vnius generis subiecti: illę vero sunt diuersę quę procedunt ex principijs diuersis, ad cuius intelligentiam notandum est, vt egregie hic notat diuus Thomas, q scientia est motus quidã rationis, quo intellectus ex quibusdam principijs tendit in cognitionem alicuius rei, sicut sensatio est motus insensibile: & q; motus vt autor est Aristot. 5. physi. tex. 5. distinguuntur & sortiuntur speciẽ ex termino & fine, vt augmẽtatio distinguitur ab alteratione q; alter est motus ad quantitatem, & alter ad qualitatẽ. hinc fit vt scientia dicat vna & ab alia distincta ab vnitate rei cuius cognitiõ per talem scientiã intenditur: vt Geometria quãuis multas & diuersas conclusiones diuersarum linearum & figurarum cõplectatur, est vna scientia, quia omnia illa tendunt in cognitionem quantitatis continuę, & sub tali ratione omnia considerantur: atq; adeo Arithmetica quę tractat de numero est alia distincta: & ita de ceteris, quemadmodum visus distinguitur ab auditu: quia sunt diuersorum obiectorũ. ¶ Explicat statim Aristo. quenam dicantur comprehendi sub vno genere, & dicit illa esse tria, s. principia, & partes, et affectus. i. passiones quę per se conueniunt eidem subiecto. Principia sunt propositiones immediatę infra limites illius generis: vt in Geometria, a quo libet puncto in quodlibet punctum lineam ducere, si ab equalibus continuis quantitatib⁹ equales detrahas &c. Dixerim infra limites illius generis, q; vt supra dictum est, non est transeundum in demõstrationibus a genere in genus, vt. s. vna scientia probet sua principia per principia alterius scientię: et licet subalternata ascendat ad subalternantem, tamen habet sua propria principia, vt Musica sit de numero sonoro, & Arithmetica de numero abstracto. ¶ Partes intelligũtur esse partes subiectiue, i. species propię, vt Geometria tractat de lineis, superficiebus & corporibus, q̃ sunt per se species quãtitatis continuę. Dicit, per se, q; non tractat de figura lignea, enea &c. quę sunt accidentales species figurę. Et eodẽ modo tractat de passionibus per se quãtitatis, vt, habere tres equales duobus rectis &c. Sed non tractat quenam figura sit pulchrior, queve sit ad motum accommodatior, circularis ne an potius angularis. ¶ Subditur, [Diuersę vero scientię sunt quarum principia non sunt ex eisdem, neq; principia vnius ex alterius principijs proficiscuntur.] Arguere hic quispiam posset Aristotelẽ inaduertentię, quip⁹ qui vnitatem scientię definiuit ex vnitate obiecti, & tamen diuersitatem scientiarũ explicat ex diuersitate principiorũ, cũ debuisset explicare diuersitatẽ ex diuersitate obiectorũ.

Tex. 43. Scię vnitas.

Sub vno genere.

Diuersę scientię.

¶ Ad hoc respondetur. Primum q; Aristo. non dicit expresse, q vnitas scientię sit ex vnitate obiecti: tametsi sub his verbis soleat hic locus citari: sed dicit, q vna scientia est illa quę est vnius generis, & nomine vnius generis intelligit illa tria, s. principia, partes, & passiones: & ideo & ex vnitate principiorũ sumit vnitatem scientię, & ex eorum subinde diuersitate ostendit diuersitatem scientiarum. Secundo respondetur, q idẽ est dicere, vnitas obiecti, & vnitas principiorũ, nam vnitas scientię, vt questione 7. explicabimus, non sumitur ex vnitate materiali obiecti: nam de eadem re materiali sunt diuersę scientię: de quantitate enim quę est subiectum Geometrię, tractat etiam philosophus naturalis quatenus quantitas requiritur ad motum. Sed attenditur vnitas scientię penes vnitatem formalem obiecti, quę sumitur ex ratione principiorũ. Differt enim Geometria a Philosophia naturali, q; Geometria tractat de quantitate per principia abstrahentia a materia sensibili. Philosophia vero per principia concernentia motum. Dit vero, [Quorum principia non sunt ex eisdem.] veluti principia trianguli & quadrãguli quę sunt ex principijs figurę. Et rursus, [q principia vnius non sint ex principijs alterius.] sicuti principia isoscelis sumuntur ex principijs trianguli: quę omnia ad eandẽ pertinent scientiam. Probat deinde conclusionem a signo dicens, signum huius vnitatis & diuersitatis tunc apparere, cum fit resolutio scientię vsq; ad immediata principia. Tunc enim apparet quomodo prima principia vnius scientię differunt a primis alterius, & cũ prima principia sint eiusdem generis cum alijs mediatis quę ex primis per se sequuntur: inde appareret quomodo omnia principia vnius scientię differunt a principijs alterius. ¶ In tertia particula, [Atq; fieri potest.] Exponendo hoc quod posuimus nunc dixit, ostendit quomodo aliqua diuersitas principiorum facit diuersitatem scientiarum, alia vero non. Eadem enim conclusio potest pluribus demõstrationib⁹ demonstrari dupliciter. Uno modo quãdo plura media sunt eiusdem coordinationis & generis, vt omnis homo est substantia, demonstratur per animal, quod est immediatũ homini, & mediatũ substantię (quod Argyropylus dicit, non cohærens, & Boetius non continuum) & demonstratur per corpus & per corpus animatum. Sed omnia ista principia pertinent ad eandem scientiam: quia sunt eiusdem generis. Alio modo quando media sunt diuersa & ex diuersa coordinatione, vt si. a. prædicatum sit mutari, & .b. subiectum sit voluptate affici, tunc hęc cõclusio, omne.b. est.a. id est, quicqd delectatur mutatur: potest concludi per diuersa media. s. per. c. & d. sit moueri, & per. d. quod sit quiescere. Animue quicquid mouetur mutatur, & qui quid delectatur mouetur (nã delectatio sensualis est motus sanguinis a corde, & delectatio spiritualis non est falte sine precedẽti motu appetitus rõnalis) ergo quicqd delectat mouetur. Rursus quicqd quiescit, mutatur: q; quies est finis motus: & quicqd delectat quiescit: q; est in eo sibi conuenientiter ergo quicqd delectat mouetur. Exẽplum hoc Arist. non ostendit in istis terminis, q; ista contraria media faciãt diuersas scientias: q; cõtrarioꝝ eadẽ est disciplina, sed vult per hoc explicare, q eadẽ cõclusio pertinet ad diuersas scientias: vt q terra sit rotunda probatur in philosophia naturali: q; aqueus eius partes fluũt ad cẽtrũ, & in Astrologia a posteriori: q; cũ luna intrat umbrã terre orbiculariter eclipsatur. Quæstiuncula septima hoc amplius examinabitur, si modo prius duo sequentia capitula quę huic annectuntur exponantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd fortuitorum & sensibilium non sit scientia.

CAP. XXIIII.

Textus. xlij.

IVS autem quod proficiscitur à fortuna causáque fortuita & fluctuante, per demonstrationem scientia non est. Quoniã omne qd' fortuitò fit, nec est vt necessarium, nec vt plerũq; : sed est id quod fit præter ista. Demonstratio verò alterius est istorũ. Omnis enim ratiocinatio, quæ per ꝓpositiones fit, aut per necessarias, aut per eas quæ sunt plærũq; conficitur: atque si necessariæ quidem sint, conclusio quoque necessaria est, sin verò plærũq; sint, conclusio quoque talis efficitur: quare si id quod proficiscitur à fortuna, neque plærũque, neque necessariò fit, nulla prorsus ipsius erit sine dubio demonstratio.

Tex. xliij. ¶At verò neque per sensum fit, vt sciamus: nam & si sensus talis & nõ huius alicuius est, sentire tñ necesse hoc aliquid est, & alicuo in loco, & nunc: vniuersale verò, & qd' est supra omnia, fieri nequit vt sentiatur: quippe cũ nõ sit hoc, neque nũc, nõ enim vniuersale esset. Quòd em̃ semper est, & vbiq;, id vniuersale dicimus esse. Cũ igitur demõstrationes quidẽ sint vniuersales, vniuersalia verò sentiri nequeãt: per spicuũ est fieri nõ posse, vt per sensum sciamus. ¶Quin vt patet, si fieri posset, vt sensu triãgulũ angulos habere duob⁹ rectis æquales perciperemus, quæreremus vtiq; demõstrationẽ: & nõ, vt quidã inquiunt, sciremus. Sẽtire nãq; singulare necesse est: at sciẽtia in vniuersalis cognitione cõsistit. Quãobrẽ si in luna etiã essemus, terrãq; se lunæ obijcientẽ videremus, nõ profectò causam ipsam defectionis sciremus: sciremus enim lunã deficere, & nõ propter quid omninò sensu perciperemus: nõ enim ipsius vniuersalis est sensus: attñ ex eo quia sæpe hoc accidere videremus, ipsum vniuersale venati, demõstrationẽ vtiq; haberemus: ex singularibus enim plurib⁹ vniuersale ipsum patefieri solet. ¶Ipsum autẽ vniuersale præstabile nimirũ est, propterea quòd ipsam causam indicat: quare de talib⁹ notitia vniuersalis præstabilior est perceptione sensuũ, & intellectione eorũ quorũ est alia causa. De primis autẽ alia ratio est. Patet igitur fieri nõ posse, vt quisq; sentiendo quicq; inquam eorum sciat, quæ demõstrabilia sunt: nisi sentire quispiam id esse dicat, scientiã inquã per demonstrationẽ habere. ¶Sunt tamen inter ea quæ proponũtur nõnulla, quæ quidem ad sensus reducuntur defectionem: nonnulla nanque non quæreremus, si illa visu perciperemus: non propterea quòd scimus videndo, sed quòd ex eo quia videmus, habemus tandem ipsum vniuersale: veluti si vitrum perforatum esse, lumenque per meatus penetrare visu perciperemus, pateret etiam nobis propter quid post vitrum lumen efficitur: ex eo planè, quia videremus quidem seorsum idipsum fieri in vnoquoque, intelligeremus autem simul in vniuersis hoc fieri pacto.

¶Vm superiori capite ex vnitate subiecti & principiorũ ostẽderit vnitatẽ sciẽtię, in hoc capite prosequitur dicere de subiecto, & in sequẽti de ꝓncipijs. Et sunt quinq; hic particulę. Obnotandum, q⁹ cum dixerat ad vnitatem generis necessarium esse vt tam passiones q⁹ prima principia per se conueniant subiecto scientię, excludit hic duo genera obiectorum à ratione scientię. s. & fortuita quę non sunt passiones & effectus per se, & sensibilia quę licet sint prima in nostra cognitione, non tamen sunt prima simpliciter. ¶Est ergo in prima particula prima conclusio. De his quę sunt a fortuna non est scientia: vt de inuentione thesauri, & alijs quę non habent certam & per se causam. Quam sic probat. Quicquid sub scientia cadit, sequitur ex suis principijs necessario simpliciter aut plerũq; & frequenter: sed ea quę sunt a fortuna non necessario sequuntur nec frequenter: ergo illa non cadunt sub scientia. Eadem ratione probat. z. Ethicorum, q⁹ nec cadunt sub consilio. Minor manifesta est, nam fortuita sunt quę eueniunt ꝓter intentionem agentis: quod autem non per se intẽditur, fortuito contingit. Sed in maiori hoc animaduertito, quod quęstione. 3. & quęstione. 4. adnotauimus, videlicet, distinctos esse gradus scientiarum: alię esse demonstrant ex simpliciter necessarijs: vt Mathematicę: & alię ex his quę plurimum contingunt: vt naturales. Talis nanq; est natura rerum vt non nunquam deficere possit: semini enim oliuę per se conuenit oliuam generare, licet impediri nonnunquam possit. Quod autem fodiens vt oliuam plantet, thesaurum inueniat, id per accidens quidẽ atq; adeo raro cõtingit. ¶In secunda particula [At verò.] sequitur secunda conclusio. Scientia nõ est singularium & eorum quę cadũt sub sensu. Quam hac ratione patefacit: Quicquid cadit sub scientia, est vniuersale: id verò quod cadit sub sensu non est vniuersale, sed hoc aliquid, id est, prima substãtia, ergo de obiecto sensibili non est scientia. Et hoc est quod ait, [Nam si sensus talis & non huius alicuius est: id est, si sensus alicuius est qualitatis tanquam ꝓprij obiecti, nã ly talis, genitiuus est, & non est per se substantię: sentire enim necesse est hoc aliquid. i. singularem substantiam.] Quod probat q⁹ id quod sentitur est hic & nunc. i. hic color, hic sonus &c. vniuersale autẽ non est hic & nunc. In. 1. quęstio. supra prologum Porphyrij exposuimus quemadmodum vniuersalia non sint hic & nunc, sed sunt vbiq; & semper. Vbiq; inquam & semper, non positiue & per se: nam si homo inquantum homo esset vbique, omne illud in quo reperitur ratio hominis deberet esse vbiq; & semper, & ita Petrus esset vbiq;. Sed debet intelligi per modũ negationis, videlicet, q⁹ vniuersale inquãtum per intellectũ abstrahitur, nõ est hic & nunc, sicut nec est corruptibile: sed hęc oĩa habet ratione singularis in quo est. ¶In tertia particula, [Quin

1. Cõclusio

2. Cõclusio

[Quin vt patet.] excludit errorẽ quorũdam credentium scientiam cõsistere in sensatione: nẽpe qui credebant intellectũ & sensum eandẽ esse potẽtiã: quorũ meminit. 3. de anima, & 4. metaph. ter. 21. & ratio stat in hoc. ¶Per solũ sensum potest quis cognoscere triãgulũ quę videt esse albũ vel nigrum, non tñ sine doctore cognoscere posset tres angulos equiualere duobus rectis, cũ nec per sensum cognoscat qd sit angulus rectus. Sit vero esto, qs posset hoc percipere i hoc particulari triãgulo, nõ tñ pinde sciret omnẽ triangulum ea ratione qua triãgulus est, habere tres angulos equales duob⁹ rectis & ideo qui haberet hanc experientiã adhuc egeret demonstratione vniuersali. ¶Et q⁹ vniuersale cognoscitur aut demõstratione, aut inductione ex singularib⁹, subdit secũdũ exẽplũ. Si qs inquit esset posit⁹ in luna, videretq; illã semel irrare vmbrã terre & p illã celi pfari, nõ subinde haberet sciẽtiã eclipsis: q⁹ posset suspicari id fieri a casu & nõ ex rõne motus lunę. Cũ aũt id sepe exptus esset, tũc ex multis singularibus inferret vniuersale. s. q⁹ quotiescũq; lumiaria sunt in talibus punctis luna eclipsat. Colligit ergo scientiã nõ esse singulariũ. ¶In ẽrta particula, [Ipm aũt vniuersale.] cõparat sciẽtiã vniuersaliũ ad sensationẽ singulariã. Sit. n. cognitionẽ vniuersaliũ pstabiliorẽ esse, q⁹ ꝓpter qđ vnusquisq; tale & illud magis dz sciẽtia vniuersalis significat causam effectuũ singulariũ, vt cap. 20. expositũ est: ergo. ¶Et ne qs obijciat, q⁹ cognitio ꝓncipioꝝ immediatoꝝ est pstatior scia, licet nõ habeat p causam: respõdet alia esse rõnẽ eoꝝ: q⁹ immediata nõ habẽt causam, & ideo cognitio eoꝝ est simplicior & pstãtior q⁹ sciẽtia. Et ita cõcludit, eoꝝ quę demõstrabilia sunt nõ esse scientiã per sensum. Nisi quis, inquit, forsan equinoce scientiã ipsam appellet sensationem, ꝓpterea q⁹ scientia sit cognitio certissima & ad vnum determinata: sicut quis dicitur recte sentire de rebus q⁹ recte iudicat. ¶In quinta particula, [Sunt tamẽ.] ostẽdit tandẽ cognitionẽ sensitiuã ordinari ad scientiã, explicãs conclusionem textus. 33. videlicet, q⁹ deficiente sensu deficit scientia. Sit nanq;, q⁹ nonunquã defectus scientię, videlicet aut q⁹ non sit scientia, aut q⁹ sit obscure scientia, reducitur in defectum scientię. Eo enim non habemus ꝓpriã scientiam & quidditatiuam Dei & intelligentiarum, q⁹ illa non percipimus sensu: cognosceret tamen ea anima separata quando nõ dependebit a sensu. Exemplum vero Aristote. est huiusmodi: quidam antiqui philosophi falso credebant causam transparentię vitri esse, q⁹ vitrum putabant habere poros quos appellabant strictissima foramina per q̃ transit lumen: ait ergo Aristo. q⁹ ꝓpterea illi non habebant certam scientiam huius, quia parutissima illa foramina videre sensu non poterant.

Quòd non omnium syllogismorum eadem sint principia.

CAP. XXV.

ATQVI fieri nõ potest, vt omniũ ratiocinationum eadem principia sint: quod quidem priùs differendi modo contemplabimur. nam ratiocinationum aliæ veræ sunt, aliæ falsæ: quanquam enim fieri potest vt verum cõcludatur ex falsis, tamen id semel efficitur: veluti si. a. quidem verè de. c. prædicetur, medium autem. b. falsum sumatur: tunc enim neque. a. competit ibi. b, neque. b. competit ipsi. c: sed si inter has propositiones sumatur media, falsa erũt ex eo, quia cõclusio omnis falsa è propositionib⁹ proficiscitur falsis: ex veris autem veræ conclusiones emergunt: at patet, à falsis vera differre, ac esse diuersa. ¶Deinde neque ipsa falsa ex eisdem proficiscuntur: sunt enim & talia falsa, vt inter sese sint contraria, & simul esse non possint, vt iustitiam esse, vel iniustitiam, vel timiditatem: & hominem vel equum, vel bouem esse: & æquale quod est, vt maius vel minus esse. Ex his autem quæ certa sunt hoc pacto. ¶Neque enim ratiocinationium verarum omnium eadem principia sunt. Complurium nanque principia diuersa sunt genere: neque quibuslibet accommodantur quæuis. Vnitates enim nõ accõmodantur punctis: ille nãq; positione vacãt, his eadem cõpetit. Necesse est autem, aut ad media accommodari, aut supera ex parte, aut infera, aut alios intra alios extra terminorum habere. Ac neq; fieri potest, vt principiorum communũ vlla sint, ex quibus cuncta demonstrabuntur. Dico autem cõmunia, veluti quoduis affirmandum aut negandum est. Genera enim eorũ quæ sunt, non eadem sunt, sed diuersa: atque alia solis competunt quantis, alia solis hisce quæ rationem subeunt qualitatis, cum quibus per communia demonstrationes conficiuntur. Præterea principia non multò sunt pauciora conclusionibus: principia enim ipsæ sunt propositiones. Propositiones autem sunt, cùm aut additur, aut interponitur terminus. Præterea conclusiones sunt infinitæ, termini verò finiti. Insuper principiorum alia sunt necessaria, alia contingentia. Hoc igitur modo considerantibus, fieri non posse porrò videntur, vt eadem sint principia finita, si conclusiones sint infinitæ. Quòd si quispiam alio modo dicat, veluti hęc quidem Geometriæ, hæc autem Arithmeticæ, & hęc Medicinæ principia esse, quid aliud erit quod dicitur quam scientiarum principia esse. At ex eo dicere eadem esse, quia ipsa sibijpsis eadẽ sunt, ridiculum est: hoc enim pacto cuncta eadem fiunt. ¶At verò neque hoc est, ex omnibus inquam quoduis demonstrari quærere, omnium eadem principia esse, est enim insignis stultitiæ sane: nam neque in manifestis hoc fit scientijs, neque in resolutione fieri potest. Propositiones enim vacantes medio principia sunt: atque diuersa plane conclusio fit, assumpta vacante medio propositione. Quòd si quispiam ipsas primas vacantes medio propositiones omnium es-

Universidad de Deusto
Biblioteca

se principia dicat, sciat is vnam in vnoquoque genere esse. Quòd si neq; eadem omnium principia sunt hoc pacto, vt ex omnibus quoduis oporteat demonstrari, neque sunt adeò diuersa vt vniuscuiusque scientiæ sint diuersa, restat si principia omnium generis sint eiusdem, ex his tamen hæc, ex alijs verò alia demonstrentur. ¶At patet & hoc fieri non posse. Demonstratum est enim scientiarum quæ genere differũt, principia diuersa genere esse: principia nanque duplicia sunt: ex quibus, & circa quod: principia igitur ex quibus, communia sunt: principia verò circa quod, propria. vt vnitas, magnitudo.

POstquã in præcedenti capite dictum est de obiecto scientię, sequitur in hoc. 25. dicere de eius pncipijs. Docuerat enim cap. 23. q. vnis scientia differt ab alia per hoc q̃ quibus scientia habet sua propria principia. Ostendit ergo hic diuersarum scientiarum nõ esse eadẽ pncipia communia. In tribus enim primis particulis ostendit illud dialectice. i. rationibus cõmunibus: & in alijs duabus ostendit illud rationibus analyticis. i. sumptis ex propria ratione demonstrationis.

Conclusio. ¶Conclusio ergo est, [Atqui fieri non potest vt oĩm ratiocinationum (. i. syllogismorum) eadem sint pncipia.] Probat id primo, quia syllogismorum alij sunt veri, id est, vere concludentes: & alij falsi. i. falso concludentes: sed vera conclusio non concluditur nisi ex veris & falsa non nisi ex falsis: ergo diuersarum conclusionum, & a fortiori diuersarum scientiarum, diuersa sunt principia. ¶ At q̃ posset quis huic rationi obuiare dicẽs, q̃ falsa principia seruiũt & syllogismo vero & syllogismo falso: nam verum concluditur ex falsis in syllogismo dialectico. Respondet, q̃ hoc solum est verum semel. i. in primo syllogismo, vt si dicas, oẽ animal est risibile, ois hõ est animal, ergo ois hõ est risibilis. Sed tñ si illa maior falsa debeat rursus resolui per alia principia, tũc ex falsis nõ cõcludetur nisi falsum. Et ideo loquẽdo de omnib⁹ pncipijs vsq; ad principia immediata, nõ possunt principia falsa esse principia syllogismi veri. ¶In secunda particula, [Deinde neq; &c.] idem ostendit in syllogismis falsis, dicens, q̃ neq; oĩm syllogismorũ falsor̃ cadẽ sunt principia cõia: nam falsę cõclusiones multę sunt inter se contrarię. Etsi q̃ iustitia sit iniustitia, cõtrariatur. i. diuersum est ab eo, q̃ iustitia est fortitudo: nam alia ratione falsum est iustitiam esse iniustitiam, quia videlicet prędicatum est contrariũ subiecto, & alia ratione falsum est iustitiã esse fortitudinẽ. l. q̃ sunt distinctę virtutes, & alia rõne hõ nõ est equ⁹: q̃. l. nõ est hinnibilis: & alia nõ est bos, nẽpe q̃ nõ est mugibilis: & alia rõne equale, non est maius, vtpote q̃ non excedit: & alia non est minus, puta quia non exceditur. ¶In tertia particula, [Neq; enim.] id ostẽdit in syllogismis veris quinq; rationibus. Prima est hęc. Principia Geometrię & pncipia Arithmeticę nõ sunt eadẽ: nã principiũ Arithmeticę est vnitas, & geometrię punctum: quorũ vnitas nõ habet positionẽ in continuo quam habet pũctũ, vt paulo ante dicebamus, ergo diuersarũ scientiarũ diuersa sunt pncipia, ꝑbat tex. supra dictis Aris. Nã media q̃ sunt pncipia demõstrationũ in eadem scia, aut debẽt sumi sursum directe ascendendo aut deorsum descẽdẽdo, aut inter extrema sumẽdo: sz pũctũ nec sumit supra, nec sub vnitate: ergo sunt distincta pncipia. Explicat maior exẽplo. Ascẽdẽdo multiplicanť media si q̃ fuit maior extremitas in priori syllogismo, assumat ꝑ medio in alio: vt si dicas, oẽ animal est corpus animatũ: ois hõ est animal: ergo ois hõ est corp⁹ animatũ. rursus, oẽ corpus animatũ est corpus: ois homo est corpus animatum: ergo omnis homo est corpus. rursus, oẽ corpus est substãtia: ois hõ est corp⁹: ergo ois hõ est substãtia. Descẽdẽdo vero multiplicantur, si ecõuerso q̃ fuit minor extremitas sumat pro medio: vt si dicas, oẽ corpus est substãtia: oẽ corp⁹ aiatũ est corpus: ergo oẽ corpus aiatum est substãtia. rursus, oẽ corpus animatũ est substãtia: oẽ aĩal est corpus animatũ: ergo oẽ aĩal est substãtia. rursus, oẽ aĩal est substãtia: ois hõ est aĩal: ergo ois hõ est substãtia. Sed interponẽ do multiplicãtur media, si ois hõ est substantia, demonstret ꝑ, aĩal, & maior. s. oẽ animal est substantia, ꝑ corpus animatum, & omne corpus animatũ est substantia, ꝑ corpus. Et clarũ est q̃ punctum & linea nõ se habent isto modo: & ꝑ consequens nec media diuersarum scientiarũ sunt eadem & cõmunia. ¶Secũda ratio est ibi, [At neq; fieri.] & est hęc: Si eadem essent principia diuersarum scięti arum, haberent se sicut hoc principiũ vniuersale, de quolibet idem affirmatur & negatur, sed hoc non est sufficiens pncipium in omnibus scientijs: quia vt dictum est in textu. 26. hoc non intrat formaliter demonstrationem: & ideo ꝓter illud debent esse pncipia alia particularia, vt in scientia de quantitate, principia quantitatis, & in scientia de qualitate, principia qualitatis: ergo quęuis scięti a habet sua peculiaria & per se principia. ¶Tertia ratio est ibi, [Præterea principia.] quę sicuti quarta, obscura est: & ideo a diuersis expositoribus diuersimode intelligitur. Dubium enim est quomodo principia sint paucíora conclusionibus: nam videtur contrarium esse verum: cum quęuis cõclusio syllogismi ex duabus ad minus præmissis cõcludatur, & sic principia sunt plura cõclusionibus. Item esto sint pauciora, non apparet quomodo sint paululum pauciora. ¶Primo dicit S. Tho. q̃ licet quęlibet cõclusio habeat duas præmissas, tamen quęcunq; præmissa potest esse principium multarũ conclusionum & sic pncipia sunt pauciora. Secundo possumus dicere forsan ad mentem Aristo. q̃ eodem fere modo quo crescunt conclusiones, crescunt principia, vt patet in exẽplo: qõ modo apponebamus primę rationi. Sit enim substantia. a, corpus. b, corpus animatũ. c, aĩal d, hõ. e. Tunc series demonstrationũ est hęc, oẽ. d. est. c, oẽ. e. est. d: ergo oẽ. e. est. c. rursus oẽ. c. est. b, oẽ e. est. c: ergo oẽ. c. est. b. vbi sicut additur vnum principiũ, ita & vna cõclusio. Nam cõclusio prioris syllogismi facta est minor in secundo, rursus omne. b. est. a, omne. e. est. b: ergo omne. e. est. a. vbi additur aliud principiũ & alia cõclusio. Et hoc est q̃d ait [pncipia esse non multo pauciora. ¶Nõ si contra quis arguat, q̃ hac rõne tot deberẽt esse principia quot cõclusiones, siquidẽ vt crescũt conclusiones, augentur & principia, & quę modo est conclusio, statim est principium: Respondetur, q̃ principia simpliciter solũ sunt propositiones immediatę, vt. b. est. a, &c. est b, d. est. c, e. est. d. (Et hoc est q̃d ait [propositiones sunt cũ aut additur, aut interponit⁹ termin⁹] tũc. n. fit propositio. i. principiũ immediatũ, cõclusiones autem sunt oẽs propositiones mediatę: quę plures possunt esse vt. e. est. c, e. est. b, e. est. a. rursus. d. est b, d. est. a: rursus. c. est. a. Stat ergo ratio in hoc si propria principia alicuius scięti ę sunt fere tot quot sunt conclusiones, necesse est vt quęlibet scięti a habeat sua principia propria: nam principia communia possunt seruire multis scięti js: vt, quodlibet est vel nõ est. ¶Quartã rationẽ addit dicens, [Præterea conclusiones sunt infinitę, termini vero finiti.] vbi dubitant expositores quomodo propositiones sunt infinitę & termini finiti: videtur esse hoc esse cõtra id q̃d supra determinatũ est cap. 18. text. 25. vide licet, q̃ nõ est procedere in infinitũ in prędicationibus: & per consequens neq; in demonstrationibus. ¶Item est dubiũ ad q̃d propositũ addita est hęc ratio, & quomodo probet intentam cõclusionẽ. Omissis autẽ opinionibus, existimo terminos hic appellare Aristo. prędicata, quę quidẽ in quacunq; coordinatione prędicamẽtali sunt finita: & hoc est quod loco citato cap. 18. probauit Aristo. quia & ascendendo statur in supremo genere, & descendendo sistitur in vltima specie: & inter ista extrema non possunt esse infinita media. Alit ergo Aristo. q̃ quãuis termini & prędicata sint finita, quia in vnoquoq; prędicamẽto prędicata essentialia sunt finita, & prędicamenta ipsa itidem sunt finita, quia numero decem, nihilominus ex istis finitis terminis possunt infinitę. i. innumerę propositiones constitui essentiales & accidentales, dum superiora de inferioribus, & vnũ prędicamentum de alio & aliud de alio prędicantur. Quẽadmodum in naturalibus ex quatuor elementis innumerę mixtorum species componuntur: et ex vigintitribus aut quatuor elementis alphabeti constantur dictiones sine numero. Unde hac de causa adiunxit hanc rationẽ. Cum enim in quarta ratione dixisset nõ multo pauciora esse principia q̃ conclusiones, vbi loquebat de principijs tantũ demonstrationis, q̃ sunt immediata & ꝑ se, extẽdit rationẽ ad syllogismos dialecticos qui vtũtur prędicationibus accidentalibus quę modis innumeris multiplicari possunt. Unde cum illa quę modo est conclusio postea est principium, sequitur vt etiam in syllogismo dialectico quot sunt cõclusiones, tot sint etiã fere principia, atq; adeo vnaquęq; scientia habeat sua propria principia. ¶Alij dicunt, q̃ sicut species figurarum possunt crescere in infinitum, vt triangulus, quadrangulus, & ita numeratim ascendendo, ita & conclusiones per se in qualibet scięti a possunt in infinitum multiplicari. Sed puto priorẽ expositionem sensum Aristo. planũ aperire. ¶Subiungit tandem quintam rationem dicens [insuper pncipioꝝ alia sunt necessaria, alia contingentia] quasi dicat cum necessariorum principia sint necessaria, & contingentium, contingentia, fit vt non sint diuersarum cõclusionum, atq; adeo diuersarum scientiarum, eadem principia. ¶Subsequẽter ibi, [Quod si quispiã.] excludit demum quendam sophisticũ sensum, quo quis posset dicere eadem esse principia cõmunia, vt ly eadem faciat suppositionẽ accõmodã, vt dicunt antiqui, seu proportionabilem, videlicet, eadẽ esse principia Geometrię, Arithmeticę, & Medicinę, q. s. sicut in Geometria principia sunt propositiones immediatę & eiusdem generis cum suis conclusionibus, ita & in Arithmetica & in Medicina & in alijs scientijs. Alit enim sensum istum esse ridiculum: nam idem est ac si diceretur, q̃ principia scientiarum sunt eadẽ, non q̃ principiũ vnius sit alterius, sed q̃ vnum quodlibet sit sibipsi idem. i. q̃ sicut principia vnius scięti e sunt omnia eiusdem rationis, ita & principia alterius scięti e inter se. ¶In quarta particula, [At vero.] subsequitur prima ratio analytica sumpta ex natura demonstrationis: quę talis est: Si quis dixerit eadem esse omnium scientiarum principia cõmunia, intẽdens q̃ quodlibet demonstratur ex quolibet, hoc erit inquit insignis stultitię: quia neq; in manifestis. i. in demõstrationibus quę immediate procedunt ex primis & immediatis principijs, neq; in illis quę procedunt ex principijs mediatis, quę resoluuntur per alia immediata, id fieri potest. Quod ꝓbat: nam principia immediata in vnaquaq; scientia sunt distincta & peculiaria, & ex illis proceditur vsq; ad vltimam conclusionem per propositiones quę ex eisdem per se sequuntur: ergo non quodlibet demonstratur ex quolibet. ¶Et subiungit, q̃ si quispiam dixerit prima principia esse cõmunia omnibus scientijs, licet in vnaquaq; scięti a sint alia principia proxima vniuscuiusq; propria: Respondet, q̃ non solũ principia proxima & mediata, sed principia immediata debent esse propria in vnoquoq; genere, vt hactenus sępe dictum & expositum est. ¶Concludit ergo, q̃ si principia non sunt hoc pacto communia vt quodlibet demonstretur ex quolibet: quãuis nec sint adeo diuersa, quin habeant illa principia generalissima cõmunia, quodlibet est vel non est, & nihil est & non est: nihilominus, cum principia omnia eiusdem scięti e tam mediata q̃ immediata debeant esse eiusdem generis, fit vt hęc scientia ex his principijs procedat, & hęc, ex his. i. vt quęlibet scientia habeat sua propria principia. ¶In quinta particula, [At patet.] concludit tandem secundam rationẽ analyticam, dicens, duplicia esse principia demonstrationis: aliud enim est principiũ circa quod, puta subiectum circa cuius cognitionẽ versatur scientia: vt vnitas seu numerus in Arithmetica: & punctus seu magnitudo in Geometria: alia sunt principia ex quibus. s. propositiones. Atqui principia quidem ex quibus, non incõuenit aliqua esse cõia, sicut illud generalissimum, quodlibet est vel non est, est omnibus cõmune, & principia subalternãtis seruiũt subalternatę: & Metaphysica est cõis scientia probãs principia aliarum scięti arũ, vt cap. 8. tex. 27. ostendimus: mihilominus principium circa quod, est vnicuiq; scięti e proprium: & per consequens quęcũq; scientia habet sua propria principia complexa, habentia attributionem eiusdem generis ad idem subiectum.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

5. Ratio.

Quæstio septima.

¶ Vtrùm ex vnitate generis vnitas sumatur scientiæ.

APparet negatiua arguitur. Metaphysica est vna scientia vt habetur. 4. meta. tex. 1. & lib. 6. text. 2. & tamen eius vnitas non sumitur ab vnitate generis obiecti: ergo pars negatiua vera. Probatur minor: quia vt locis citatis est videre subiectum Metaphysicę est ens: qõ vt in prędicamentis cap. 4. q. 1. monstrauimus, nõ est genus. ¶Secundo principaliter arguitur, aut vnitas generis intelligit vt nomen sonat, videlicet vnitas alicuius obiecti generici continentis multas species, aut intelligit genus pro specie, vt vnitas scięti e sumẽda sit ab vnitate specifica obiecti. Si ꝓmo mõ, certe oẽs scięti ę q̃ tractant de substãtia essent vna scientia, quippe cũ omnes substãtię sint illo mõ eiusdem generis. i. eiusdem prędicamenti: atq; adeo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Philosophia naturalis q̄ tractat de ente mobili,et Astrologia,q̄ tractat de coelis,ꝛ Medicina,quę tractat de corpore sanabili, essent eadē scientia: ꝛ eadē rōne Geometria ꝛ Arithmetica, cum magnitudo ꝛ numerus sint eiusdē generis generalissimi quātitatis. Si vero accipiaꝫ genꝰ p̄ speciē, tunc sequit̄ q̄ Philosophia naturalis non est vna scientia,vt pote q̄ tractat de coelo ꝛ terra,de elementis ꝛ mixtis, de animatis ꝛ inanimatis: quę sunt res diuersissimę. Imo neq; Geometria esset vna, cum tractet de speciebus variꝰ figurarum. ¶ Et confir. Habitus quicunq; scientię est vna res:ergo cōstituit̄ in p̄opria specie per p̄opriū genus ꝛ p̄opriam differentiā, sicut hō ꝛ equus ꝛ res alia q̄cunq;:at q̄ adeo nō sortitur vnitatē ex obiecto. ¶ Tertio p̄incipaliter arguit̄, q̄ nec diuersitas scientię debeat attēdi penes diuersitatem obiecti aut p̄incipioꝝ:quę est secūda pars conclusionis Arist. Si enim loquamur de scientia particulari vnius conclusionis, cōclusio vna differt ab alia:quia extrema ex quibus cōstituunt sunt distincta. Si enim loquamur de vna scientia totali, tunc differunt ratione subiecti in quo sunt. Differt enī philosophia q̄ est in Petro ab illa q̄ est in Paulo per hoc, q̄ sunt in diuersis subiectis, licet sint de eodem obiecto ꝛ procedant ex eisdem p̄incipijs.

¶ Quarto p̄incipaliter arguitur. Scientia, fides, ꝛ opinio, sunt habitus diuersissimi, vt capite sequēti videbitur, ꝛ tamen possunt esse eiusdem obiecti: nā de mysterijs Trinitatis beati habēt euidentiā, nos vero fidem, sed gentiles possunt habere opinionem. Item scientia practica ꝛ speculatiua vt habetur 2. meta. tex. 3. sunt diuersę, quę tamen sunt eiusdem obiecti: nā de domo potest haberi scientia vna speculatiua ꝛ alia practica. Imo Metaphisica, physica, ꝛ Mathematica, quę sunt diuersę scientię, sunt nihilominus de eodem obiecto, nam de quantitate possunt omnes tractare. ¶ Et confir. Demōstratio, quia, ꝛ p̄opter quid, sunt rationes differentes specie, ꝛ tñ versant circa eandem cōclusionem puta luna est eclipsabilis. Quinimo Philosophia naturalis ꝛ Astronomia sunt diuersissimę scientię: ꝛ tamen versantur circa eandem conclusionem, scilicet, terra est rotunda, imo forsan idem numero iudicium producunt illius conclusionis. ¶ In contrarium est Aristo. capite. 23. text. 43. vbi vnitatem scientię cōstituit penes vnitatem generis: ꝛ diuersitatem, penes diuersitatem p̄incipioꝝ.

¶ Ad euidentiā huius quæstionis notandum est. Primo, q̄ hic non disputamus q̄stionem illam: an vna totalis scientia constet ex collectione plurium habituum: an potius sit vnicꝰ simplex habitus: hęc enim non est ad propositum: quā tamē q̄stionē. 3. p̄oœmiali abunde tractauimus. ¶ Secundo notandum est, q̄ vi cęterarum rerum, ita ꝛ scientiarum triplex potest considerari distinctio. Differunt enī scientię aut numero, aut specie, aut genere. Atqui quemadmodum aliꝫs in rebus vt. 8. Meta. tex. 22. autoꝛ est Aristo. numeralis distinctio attenditur ratione materię: differētia vero generica, per hoc q̄ sint res diuersoꝝ p̄dicamentoꝝ (idem enim est esse res eiusdē generis ꝛ eiusdem p̄dicamenti) differentia vero specifica attenditur ratione formę (differt enī subꝫ antia genere, a quātitate, q̄ sunt diuersoꝝ p̄dicamentoꝝ: hō vero ab equo differt specie rōne formarum, sed Petrus ꝛ Paulus differunt numero, quia eorum formę recipiūtur in diuersis materijs) ad hunc modum vnitas in scientijs atq; diuersitas sumēda est.

Triplex distinctio.

1. Cōclusio ¶ Respondetur ergo ad q̄stionē quinq; cōclusionibus. P̄rima, scientię differunt numero, ratione subiecti, puta q̄ sunt in diuersis intellectibus. Hęc est per se manifesta. ¶ Secūda cōclusio. Scientię, ꝛ in vniuersum quicunq; habitus, differūt ꝙ non ratione obiecti sed aliunde: q̄ videlicet aut differunt in ꝙ cognitionis, vt differūt scientia, fides, ꝛ opinio, penes formidinē, certitudinē, ꝛ claritatē, vt capite sequēti patebit: ꝛ differunt illi q̄inq; habitus intellectus. 6. Ethic. cap. 3. scilicet intellectus, ars, scientia, p̄udentia, ꝛ sapiētia: aut differūt ex parte finis, vt sciētia practica ꝛ speculatiua. 3. de aia. text. 38. Aut q̄ vna p̄cedit p̄ causam ꝛ alia p̄ effectū, vt sciētia, q̄. ꝛ sciētia, p̄pter q̄d. Differētia inquā horꝫ habituū nō est ex parte obiecti: sꝫ differūt genere ī ratione cognitionis. De hac igitur differētia nō loquitur Arist. in p̄sentia. ¶ Tertia cōclusio. Scientię differūt ꝙ specie penes differentiā specificā obiectoꝝ: ita q; scientia illa est vna cuius omnes conclusiones cōueniunt in vnitate ꝙ specifica obiecti, ꝛ differt ꝙ specie ab alia, cuius cōclusiones cōueniūt in alia vnitate obiecti. Hāc cōclusionē p̄tēdit hic Aristo. Cuius expositionē subiūximus ex S. Tho. q. 1. ꝙ scientia est motus in obiectū, ꝛ motꝰ distinguunt penes termiū. Habet enī se obiectū respectu habitus, sicut forma in rebus naturalibus: vnde sicut rōne formę distinguunt res naturales, ita ꝛ habitus respectu obiectoꝝ. Et hoc est quod ait Arist. 2. de aia, tex. 33. objecta sunt p̄ioꝛa actibus, ꝛ actus p̄ioꝛa potentijs. Vnde doctores eliciunt regulam illam. ꝙ actus ꝛ habitus atq; adeo potētias distingui ratione obiectoꝝ. Nec solū scientię, ꝛ etiam virtutes morales distinguunt ꝙ specie per obiecta vt fortitudo a iustitia, ꝛ iustitia a tēperantia. ¶ Ad maioꝛē aūt explicationē ꝙ sit quarta cōclusio, quā in. 3. q. p̄oœmiali posuimus, vbi quatuoꝛ genera distinctionum inter scientias ꝛ habitus intellectuales, ex diuersis locis Aristo. retulimus. Cōclusio ergo quarta est. Distinctę hęc scientiarū specifica non debet attēdi penes obiecta materialia, ꝛ penes obiecta formalia: id est, nō debet attēdi penes res scitas, sed penes rōnē formalem qua cadunt sub tali scientia. Cōclusio est hic S. Thomę ꝛ opus. 70. q. 5. ar. 1. Quę quidem per distinctionem sensuum elucidatur. Enimuero coloꝛ considerari potest. P̄rimo inquātum est res quędam, puta passibilis qualitas, ꝛ ꝙ m hoc non est species specialissima, sed genus subalternum multas sub se habens species coloris. Secundo cōsideratur in rōne sensibilis: ꝛ sic ꝙsideratus, est species specialissima: q̄ oēs colores cōueniūt in vna rōne visibilis: nam oēs multiplicāt species sine motu ꝛ mediāte lumine: sicuti oēs soni cōueniunt in vna rōne audibilis, quia multiplicant species per motū localē: vt. 2. de aia explicabit. Eodē mō q̄uis numerꝰ sonorꝰ inquātū res q̄dā naturalis, habet subse diuersas spēs, puta, voces humanas, ꝛ sonꝰ organoꝝ ꝛ lyrę ꝛc. Tñ q̄ ꝙsiderant in musica q̄tenus seruāt certas ꝓportiones q̄ in oibꝰ sonis sunt eiusdē rōnis, habent rationem vniꝰ obiecti, ꝛ p̄ ꝙs musica est vna scientia. Et ita oia de q̄bus tractat philosophia habēt vnā rōnē generalē mobilis: ꝛ illa q̄ tractat Geometria habēt rationē formalē continui, ꝛ ita in cęteris scientijs. atq; hac de causa Arist. 3. de anima, text. 38. pari ratione ꝛ sensus ꝛ scientias inquit secari sicut res de quibus sunt. ¶ Quinta cōclusio. Hęc ratio cōmunis scibilis per quā scientię habēt vnitatē ꝛ distinctionem, debet accipi ꝛm rationē abstractionis a materia. Cōclusio hęc colligit ex Aristo. 6. met. tex. 2. Et rō ei⁹ est: q̄ cū sciētia nō sit nisi de vniuersali, q̄ fit p̄ abstractionē intellectus, sequit̄ vt vbi sit diuersa rō abstractiōis, sit diuersa rō scię. Exēpli gra. Res

tribus

tribus modis se habēt ad materiā sensibilē. Alię em̄ sunt quę nō solū per intellectū: sed realiter sunt abstractę a materia: sicut ratio entis in cōmuni reperitur in vniligētijs quę sunt p̄orsus immateriales. Alię sunt res q̄, licet realiter nō sint separatę a materia, abstrahunt̄ tamē per intellectū: vt quātitas. Alię sunt quę in suis definitionibus includūt materiā, vt elementa ꝛ mixta, ꝛ alię res naturales. Hac ratione loco modo citato distinxit Arist. Metaphysicā q̄ tractat de ente, ꝛ Mathematicas q̄ tractāt de quātitate, ꝛ philosophiā q̄ tractat de rebus naturalib⁹. Unde mathematicus definit rectū ꝛ curuū vt abstrahit a materia, philosophus vero vt est in materia. Definit nanq; q̄ aquilitas est nasi curuitas. ¶ Hoc insinuauit hic Arist. cū dixit diuersitatē scientię attēdi penes diuersa p̄incipia: idē em̄ est scientiā tractare de subiecto magis abstracto, ꝛ procedere per p̄incipia magis abstracta et magis immaterialia. Ut ad vnitatē sciētię requirit̄ vnitas formalis obiecti, q̄ attenditur penes media ꝛ p̄incipia ex quibus procedit, ꝛ diuersitas scientiarū attendit̄ penes diuersa p̄incipia, ex quibus argt̄ diuersa ratio formalis obiecti. ¶ Hinc elicitur, q̄ sciētia de coelo, ꝛ scientia de generatione, ꝛ scia de aia, ꝛ alię partes philosophię naturalis nō sunt adeo distinctę scię, sicut mathematica et philosophia naturalis: sed sunt sicut partes eiusdē sciētię. s. philosophię naturalis, q̄ tractāt de differētibus speciebus motus: cū sciētia naturalis sit de ente mobili. Velut i sciētia de figuris superficierū ꝛ corporum sunt partes Geometrię. Nisi q̄s velit dicere, q̄ motus localis coeloꝝ sit abstractior ꝛ minus materialis q̄ motus alterationis et generationis. ¶ Nō si q̄s arguat eadē ratione Geometriā ꝛ Arithmeticā nō esse distinctas scientias, sed partes vnius mathematicę generalis, cū quātitas cōtinua ꝛ numerus sint spēs eiusdē quātitatis: Respōdetur ex Arist. 7. meta. tex. 35. vbi dicit, q̄ alia est materia sensibilis vt lignum, ꝛ alia intelligibilis vt mathematica. s. cōtinuitas. Continuū em̄ est vnū numero, q̄ si diuidaꝫ, fit plura numero: ob id q̄ Arithmetica est abstractioꝛ q̄ Geometria: q̄ abstrahit a cōtinuitate. Et hoc docuit hic etiā Arist. tex. 42. in tertio modo certitudinis sciētię, ꝛ ideo sunt omnino distinctę scientię. Qua de causa pluraliter dicūtur mathematicę, ꝛ nō, vna mathematica, sicut vna philosophia naturalis. Dicitur autē vna Geometria, q̄ oēs spēs figurarū habēt vnā rationē abstractionis ꝛ immaterialitatis. Et perspectiua est distincta sciētia a Geometria: q̄ perspectiua respicit materiā sensibilē, a qua abstrahit Geometria. Et eodē modo differunt Arithmetica ꝛ Musica. Hac igitur arte abstractionis ꝛ immaterialitatis vtendū est ad discernendum vnitatem ꝛ diuersitatem scientiarum.

Metaphy. Mathe. et Philoso phis.

Geome. et Arith.

3. Cōclusio

4. Cōclusio.

5. Cōclusio

Ad. 1. arg. ¶ Ad primū igitur argumentū principale. Rndetur ex dictis, q̄ nō accipit hic genꝰ p̄o genere p̄dicamētali, sed p̄ vna rōne specifica obiecti: ꝛ ideo ens est subm̄ metaphysicę, q̄ vniuersa. q̄ tractat Metaphysica, cōsiderat sub ratione entis: ꝛ eadē ratione Deus est subm̄ Theologię, quāuis neq; ens neq; Deꝰ sint gña p̄dicamētalia. ¶ Eodē mō rndetur ad scām per quartā ꝛ quintā conclusionē: nō em̄ vnitas sciētię attendit̄ penes vnitatē materialē obiectoꝝ, sed penes rationē formalē, quę nō satis est vt sit generica: sed accipit̄ vnitas generis ꝙ vnitate specifica specialissima in ratione scibilis. Et oia quę cōsiderat philosophia naturalis quāuis differāt spē ꝛ genere in esse reali, tñ ratio scibilis est in oibus vna specifica: q̄ tractat de ente mobili: qō nō abstrahit a materia sensibili: quāuis tractet de il

De scientia & opinione. Cap. XXVI.

Textus. xliij.

INTEREST AVtem inter id quod sub scientiam, & id quod sub opinionem cadit: nam scientia quidem vniuersalis est cognitio, & per necessaria cōparatur: necessarium autē aliter sese habere non potest: at sunt quædam vera quidem, & numerantur inter ea quæ sunt: tamen & aliter sese habere possunt. Patet igitur, circa hæc scientiā non esse: nam ea non possent aliter sese habere, quę aliter sese habere possunt. At verò nec intellectus: intellectum enim principium scientiæ dico: neque sine demonstratione scientia, quæ quidem est existimatio vacantis medio propositionis. Est autem intellectus verus, & scientia & opinio. Et id quod per hæc dicitur. Quare restat, opinionem esse circa id quod verum quidem est, aut falsum: aliter autem sese habere potest. Hæc autem est vacantis medio, & non necessariæ propositionis existimatio. ¶ Atque hoc consentaneum est etiam ijs quæ apparent: tam enim opinatio, quā talis natura incertum est sanè. Nemo præterea tum opinari quippiam arbitratur, cùm illud putat aliter sese habere non posse, sed scire. Sed cùm esse quidem sic putat, existimat autem & aliter se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

se habere posse, nihil prohibet illum tum opinari: propterea quòd rei quidem talis opinio est, necessariè verò scientia. ¶ Quomodò igitur fit vt idem vnus opinetur, alius sciat? & cur opinio non erit scientia, si quispiam posuerit fieri posse, vt de eodem omni opinio habeatur q̃ scit? proficiscetur enim & hicce qui scit, & hicce qui opinatur per media, quousq; perueniat ad ea quæ medio vacant: quare si ille scit, & qui opinatur scit. Fieri enim potest, vt quemadmodùm ipsum esse, sic & ipsum propter quid est opinemur: hoc autem constat ipsum medium esse. ¶ An si existimauerit quidem, ea quæ aliter sese habere nequeunt, perinde atq; habent, definitiones sese habere per quas ipsæ demonstrationes cõficiuntur sciet, nõ opinabitur: sin autem vera quidem esse crediderit, non tamen hæc ipsis putauerit cõpetere ratione substantiæ atq; formæ, opinabitur, non verè sciet: atq; si per ea quidem quæ medio vacant processerit, ipsum esse, & propter quid est opinabitur: sin verò non per ea quę vacant medio, tantũ ipsum esse opinabitur. ¶ Opinio nanq;, scientiaq; omninò eiusdem non est: sed vt est & vera & falsa modo quodam eiusdem opinio, sic & sciẽtia & opinio est citrà. Etenim opinionem quidem veram ac falsam, vt quidam inquiunt eiusdẽ esse, cùm alia absurda, tum hoc secum trahit, vt non opinetur quispiam quod opinatur falsò. Sed cùm multipliciter idem dicatur, partim esse potest, partim esse non potest. Nam opinari verè diametrum commensurabilem esse, absurdum est sanè: sed sic est eiusdem, quia diameter circa quem sunt ipsæ opiniones est idem, vtriusq; tamen ratio nõ eadem est. Pari modo scientia eiusdem esse atque opinio potest. Illa nanq; sic erit animalis existimatio, vt fieri non possit: veluti si illa quidem existimatio sit homini substantiæ ratione competere: hæc autem homini quidem, sed nõ illo competere modo. Idẽ est enim id, circa quod vtraq; fit: est enim homo, sed modus non est idem, vt patet: ex his autẽ emergit, fieri non posse vt simul idem opinetur quispiam ac sciat: nam simul existimationem haberet, & aliter & non aliter idem sese habere: quod quidẽ fieri nequit. Etenim fieri quidem potest, vt in alio atq; alio sit eiusdẽ vtrũq;, sicuti diximus: sed in eodem sic hoc pacto fieri nequit. Haberet enim simul existimationẽ, hominẽ per se animal esse, & nõ per se animal esse, quorum primũ est non posse, secundũ sit posse hominem non animal esse. De reliquis autẽ quonam pacto distribuenda sint, de mente, inquã, de intellectu, de scientia, de arte, de prudentia, de sapientia, alijs in locis pertractabitur. Quædam enim ipsorum ad naturalem, quædam ad morum magis pertinent contemplationem.

HAec est tertia & postrema pars sexti atq; vltimi mẽbri principalis huius libri, in qua post cõparationes demonstrationis ad demonstrationem, et scientię ad scientiã, cõparat scientiã ad alios habitus: nempe in hoc capite ad opinionẽ, & in capite sequenti, ad solertiã. Atqui capitula hęc apud Commentatorẽ vnicũ continent textũ, qui est quadragesimusquartus atq; postremus huius libri. Habet nihilominus hoc vigesimũ sextũ cap. particulas quinq;. In primа ponit cõclusionẽ hanc. Interest inter id quod sub scientiã & id quod sub opinionẽ cadit. Boetius ad mentem propius Arist. quã ad literã, vertit, Scibile & scientia differt ab opinabili & opinione. Parum refert. Probat conclusionem, tribus rationibus. Prima: Sciẽtia est cognitio obiecti vniuersalis quę fit per necessaria principia: opinio vero est contingentiũ & per media cõtingentia: ergo scibile & opinabile differunt atq; adeo scientia & opinio. Probat minorẽ (nã maior satis hactenus probata est.) Contingentia possunt aliqua cognitione a nobis cognosci: sed contingentiũ nõ est scientia, alias cũ scientia sit eorũ quę nõ possunt aliter se habere, sequeretur q̃ illa quę aliter possunt se habere, non possent aliter se habere: neq; contingentiũ est intellectus. Intellectum appellat assensum primorũ principiorũ, & per circũloquutionẽ dicit, q̃ intellectus est sine demonstratione scientia, q̃ intellectus nõ acquiritur per demonstrationẽ. Unde quod dixit prius, neq; intellectus, appositiue, & expressiue subiunxit, neq; sine demonstratione scientia. Unde id quod interponitur. s. [intellectũ principiũ scientię dico.] legendum est vt parenthesis: alioqui litera est obscura. Si ergo contingentiũ neq; est scientia, neq; intellectus: & contingentia possunt esse vera, sicut intellectus et scientia (nõ solũ assensus sed obiecta ipsa sunt vera) restat vt contingentiũ cognitio sit opinio. Ex quo sequitur opinionẽ esse circa id quod verũ & falsum esse potest. Subiungit autẽ, [Hęc autẽ est vacantis medio, (id est, immediatę) & nõ necessarię propositionis existimatio.] Quo verbo docet, q̃ sicut scientia reducitur ad propositiões immediatas necessarias, ita opinio contingentis mediate reducitur ad contingentẽ immediata, vt cum a longe video aliquid quod opinor nõ currere, id conscio q̃ video ipsum nõ moueri, & nõ moueri opinor: q̃ non video ipsum mutare locũ. ¶ In secũda particula, [Atq; hoc] subiungit alias duas rationes bręues. Secunda ergo ex definitione opinionis sumitur. Etenim tam opinio quã natura talis. i. obiectũ opinionis est quid incertũ: scientia vero & scibile sunt certa: ergo scientia & scibile differũt ab opinabili & opinione. ¶ Hinc doctores eliciũt hãc definitionẽ opinionis. Opinio est assensus verus aut falsus, incertus, seu cũ formidine. Tertia ratio sumitur ex hoim consensu. Tunc em̃ scire aliquid putamus, cũ arbitramur illud nõ posse aliter se habere: cũ autẽ putamus id posse aliter se habere, quãuis in rei veritate sit necessariũ, solã habemus opinionẽ. Signũ ergo est, q̃ scibile & opinabile sint diuersa obiecta. ¶ In tertia particula. [Quomodo igit.] mouet duas dubitationes quę ex dictis resultãt. In tertia enim proxima ratione insinuauit, q̃ possit vr eodem obiecto alius habere scientiã, alius vero opinionẽ, dum alius id quod est necessariũ existimat esse necessariũ, alius vero opinatur esse cõtingens. Prima ergo dubitatio est, cũ ante dictũ sit obiectũ scibile esse necessariũ, opinabile vero esse cõtingens, quomodo fieri potest vt de eodem

Cõclusio.

Definitio opinionis.

dẽ vnus habeat scientiã alius opinionẽ. Secunda dubitatio est. Si de eodẽ habeã sciẽtia & opinio, quomodo nõ inde sequitur q̃ opinio sit sciẽtia. Dicitur em̃ id cõsequi: si em̃ obiectum sciẽtię & opinionis est idẽ, & tã opinio quã scientia reducit ad propositiones immediatas, vt paulo ante dicebam⁹, videt subsequi opinionẽ esse scientiã. Nõ autẽ opinio reducãt etiã ad causas immediatas, probat, q̃ nõ solũ possumus opinari ipsum esse. s. lunã eclipsari: sed etiam ppter qd: nã potest qs habere opinionẽ q̃ causa eclipsis lunę sit nubecula illi anteposita. ¶ In quarta particula, [An si existimauerit quidẽ.] respõdet primo ad secundã quęstionẽ q̃ est facilior. Vbi notandũ est, q̃ cũ perfectio sit ex integra causa, imperfectio autẽ ex defectu cuiuscũq; circũstantię, ad perfectionẽ sciẽtię requirũtur duo. s. & q̃ obiectũ ipsum sit in rei veritate necessariũ, & q̃ ita existimẽt: sed ad rationẽ opinionis sufficit alterũ illorũ. s. aut q̃ mediũ sit cõtingens, aut q̃ existimẽt esse tale. Et ideo dicit Arist. q̃ cũ qs existimauerit mediũ necessariũ: quia intelligit eiꝰ definitionẽ per quã ipsum demõstrat, tunc scit illud: si autẽ aliquis nõ intelligat eius definitionẽ nec illud per propria principia demõstret, habebit solũ opinionẽ: & sic sciẽtia & opinio quãuis sint de eadẽ re, nõ sunt idem. ¶ In quinta particula, [Opinio nanq;.] soluit primã dubitationẽ quomodo videlicet fiet, q̃ obiectũ sciẽtię sit necessariũ, obiectũ vero opinionis sit cõtingẽs, & nihilominus sint idẽ. Atq; intẽtio eiꝰ est ostẽdere, q̃ sunt eadẽ res incõplexe significata, tamẽ nõ sunt idẽ obiectũ cõplexe significabile, qõ est proximũ obiectũ assensus: nã de quãtitate habemus scientiã, q̃ accidit substãtię, q̃ nõ est de intrinseca ratione illius: & habemus opinionẽ q̃ realiter distinguat ab illa. Itaq; propositiones sunt diuersę, sed subiectũ earũ est idẽ. ¶ At pro intelligẽtia literę notandũ est, fuisse quosdã philosophos vt Democritũ & Empedoclẽ & alios quos refert Arist. 4. meta. tex. 21. et infra, qui putabãt non esse aliã rerũ veritatẽ quã quę est in apparẽtia sensus: vt si res mihi gustata iudicat amara, est amara: & si tibi iudicat dulcis, est dulcis. Ex quorũ opinione vt infert illic Arist. sequit, q̃ idẽ est verũ & falsum: nã vinũ esse dulce, est verũ, quia sanus ita iudicat: et est falsum, quia infirmus ita iudicat. Et pręter hoc aliaq; multa id genus inconuenientia quę illic congerit Aristo. infert etiã nunc, q̃ secundum illos nulla posset esse opinio: nã si talis est res qualis mihi apparet, nullo modo possem opinione mea decipi, & per ꝯs esset sciẽtia. ¶ Soluit ergo Arist. primã dubitationẽ dicẽs, q̃ sciẽtia & opinio possunt esse aliquo modo eiusdẽ, vtpote in diuersis hoibus: q̃ de eadẽ cõclusione, puta, luna est eclipsabilis, Astrologus habet scientiã, & rusticus potest habere opinionẽ. Nõ tñ possunt esse oĩo eiusdẽ: q̃ idẽ hõ nõ põt habere eiusdẽ cõclusionis simul scientiã & opinionẽ: nisi sicut potest habẽre simul & opinionẽ verã & opinionẽ falsam. Interponit parẽthesim, q̃ non potest opinio eadẽ simul esse vera & falsa, vt dicebãt illi philosophi, videlicet q̃ idẽ simul est verũ & falsum: nam tunc pręter alia absurda sequit, q̃ nulla est opinio: sed ois assensus est sciẽtia. At potest, inquit, tamen habere quis opinionẽ verã & simul opinionẽ falsam de eadẽ re, sed nõ de eadẽ propositione. Exemplum Arist. est, vt opinio quę asserit diametrũ esse cõmensurabilẽ costę, ita est falsa, vt nullatenus possit esse vera. Potest tamẽ cũ illa simul esse alia opinio vera de eadẽ diametro, vt puta q̃ Diametrus excedit costã. Ad hunc igitur modũ potest simul esse scientia et opinio de eodẽ homine per diuersas propositiones: vt si qs iudicet hominẽ necessario esse animal, & simul iudicet animal cõuenire homini in quantũ homo est substãtia, habet quidẽ scientiã de hoie. s. q̃ est animal saltẽ, q̃. de quo tamẽ habet opinionẽ falsam: quia homo nõ est animal in quantũ substantia, sed in quantũ homo. Et ita errat in, propter quid. Et eadẽ ratione potest habere scientiã de hoie q̃ sit risibilis, q̃ est animal rationale: & opinionẽ q̃ distinguitur a sua quãtitate. Sed tamẽ de eadẽ conclusione nõ potest magis quis habere scientiã & opinionẽ simul, quã habere simul opinionẽ verã & opinionẽ falsam. Ubi notato, q̃ secundũ Arist. tantũ repugnant sciẽtia & opinio eiusdem cõclusionis propter certitudinẽ vnius & incertitudinẽ alterius, quantũ repugnat vt idem assensus sit simul verus & falsus. Nam per scientiã, inquit, iudicamus rem non posse aliter se habere, & per opinionẽ iudicamus rẽ posse aliter se habere: quę sunt repugnãtia. ¶ Et ita tandẽ cõcludit, q̃ in diuersis hominibus potest esse scientia & opinio de eadẽ cõclusione: in eodẽ tamẽ nequaquã. ¶ Excusat se randẽ Arist. a tractatione aliorum habituũ de quibus meminit. 6. Ethicor. cap. 3. quę sunt intellectus, scientia, ars, prudentia, & sapiẽtia. Enimuero de scientia solum hic dictum est dialectice, quatenus est finis demonstrationis. Alt vero de ipsa & intellectu ad libros de aĩa pertinet exactius dicere. Et de sapiẽtia ad libros metaphysicę: de prudentia vero & arte, ad philosophiam moralem.

Scientia & opinio repugnant.

Solutio ꝓmi dubij.

De Solertia. Cap. XXVII.

SOLERTIA VERO quædã est coniectatio medij in tempore admodùm breui: veluti si quispiã hoc viso, lunam eam partẽ quæ est versus solem, lucidã semper habere citò perceperit, propterea idipsum effici, quòd lumen ex sole suscipit lumina, aut si viso paupere diuitẽ adeunte, hoc illum propterea facere, q̃ mutuo argentum accipit intellexerit: aut si cognouerit, cur hi sunt amici, quia sunt eiusdem hominis inimici: omnes enim medias causas, qui vidit extrema, cognouit. Lucidam partem versus solem habere sit. a, solis lucere lumine sit. b, luna sit. c: igitur ipsum. b. id solis lucere lumine, competit. c, ipsi inquam lunæ: at ipsum. a, lucidam inquam semper versus solem habere partem, ipsi inest: quare fit, vt. a. per. b. medium ipsi competat. c.

IN hoc demum capite xxvij. postremoq; primi libri cõparat scientiã ad solertiã: quę etiã deficit a ratione scientię: q̃ nõ procedit exsimpliciter necessarijs, sed ex coniecturis. Facit hic autẽ mentionẽ de solertia, propterea q̃ nõ simpliciter coincidit cũ aliquo illorum quinq; habituũ quos. 6. Ethicorũ posuit. Est enim solertia pars quędam prudentię vt. 12. q. 49. articulo. 4. docet S. Thom. Prudentia nanq; est virtus consiliatiua practica, scilicet, circa operationes. Solertia vero est quędã vis facile & de repente inueniẽdi causam rei, vt paret in exemplis Arist. vt si ignarus philo-

Solertia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

philosophię videat lunā illuminari in illa parte quę est versus solē, inde coniecter lunā recipere lumē a sole: aut si videns pauperē ingredientē domū diuitis, coniecter causam esse vt argentum ab illo mutuet. Vnde sicut facilitas & subtilitas vt quis facile ab alio doceatur dicitur docilitas, ita perspicacitas vt quisq; per se de repente media inueniat dicetur solertia: & habet locū in necessarijs & cōtingentib⁹, practicis & speculatiuis, & potest nonnūq; deficere & decipi. Et ideo proprie nō est virtus. At vero q̄ solertia nō solū per effectus facile eliciat media et causas, sed etiā ex causis infert effectus: Arist. posuit exemplū solertię in demōstratione propter quid. s. quicquid recipit lumen a sole illuminatur in parte quę est versus solē, luna recipit lumen a sole: ergo illuminatur in parte quę est versus solē: quāuis solers prius per effectū indagauit causam sic arguens, quicquid illuminatur in parte quę est versus solē recipit lumen a sole (vt patet in istis inferioribus) sed luna illuminatur in parte quę est versus solem: ergo recipit lumen a sole. Itaq; ex istis inferioribus scęit de luna coniecturam.

Quæstio octaua.

¶ Vtrùm scientia & opinio adeò differant, vt eis repugnet esse in eodem subiecto.

IN hac quęstione nō solū titulus vt iacet disputādus est, sed alij nōnulli loci textus, sunt examinādi. Quapropter arguit primo. Fides est habitus medius inter scientiā & opinionē: deficit enim a scientia, q̄ nō est euidēs, et excedit opinionē, q̄ est certa: vt ait S. Tho. 22. q. 67. ar. 3. ergo insufficienter Arist. de habitibus tractauit, nullā faciēs mentionē fidei. ¶ Et confir. Fides est assensus certus & ineuidēs, sed assensus certus & ineuidens nulla auctoritate aut ratione sufficiēter producitur: ergo insufficienter tradidit media quibus habitus intellectus generatur. Probatur minor. Aut ratio vel auctoritas cōiuncta intellectui, & tunc generabit assensum euidentē: aut nō cōiuncta, & tunc sola per se ducetur opinio. ¶ Secundo arguitur cōtra definitionē opinionis quā posuit Arist. videlicet q. opinio est assensus propositionis immediatę nō necessariæ. Opinio nō solū est propositionis immediatę, sed cuiuscunq; propositionis cōtingentis tam mediatę q̄ immediatę: ergo definitio nō est bona. ¶ Et confirma. q̄ nulla videtur posse dari prima opinio: nulla enim videtur esse immediata propositio, nisi q̄ aut ex terminis est per se nota, aut ex experientia: quę proinde nec est opinio, nec potest poni opinionē sed scientiā. ¶ Et cōfir. secundo. Opinio nō solū est assensus propositionis cōtingentis, aut quę existimatur esse cōtingēs, sed etiā assensus propositionis quā opinamur esse necessariā: nā existimare aliquid esse necessariū, nō solū cōtingit per ceritudine, sed & per opinionē. Quinimo quicunq; opinatur quantitatē diuisibilem a re quāta, opinatur illud esse necessariū: nā si diuisibile, necessariō diuiditur: & si nō diuiditur, necessariō nō diuiditur: ergo huiusmodi assensus est opinio: & tamē isq; est propositionis cōtingentis, neq; eius q̄ existimatur esse cōtingere. ¶ Hinc sumitur tertiū argumentū principale. Quod facit Dur. 1. q. prol. ad propositum, q̄ scientię & opinioni nihil repugnet esse in eodē subiecto nā si aliquid obstaret, aut esset ex parte obiecti: q̄. s. per scientiā iudicamus rem nō posse aliter se habere, & per opinionē iudicamus posse aliter se habere, vt hic ait Arist. & hoc nō, q̄ vt modo arguebamus possumus per opinionē iudicare rem nō posse aliter se habere, sed esse necessariū. sed esset repugnātia ex parte mediorū ex quibus procedit: et hoc nō, q̄ ad eandē conclusionē potest applicari, et demōstratio & ratio probabilis: imo sępe mathematici & maxime astrologi ad conclusionē demonstratā afferūt etiā rationes probabiles, vt posito Astrologus per eclipsim lunę quę fit circulariter, demonstrauit terrā esse rotundā, adducit etiā rationē probabilē, q̄ sicut cœlū est rotundū, eandem figurā habeāt elementa & per cōsequens terra. Deinde theologi ad cōclusiones fidei afferūt sępe rationes apparētes naturales. ¶ Et confir. Quia possent mihi adduci duo media ad eandē conclusionē necessariā, alterū quod est necessariū, & ego certo scio esse tale, alterū quod opinor esse necessariū: in quo casu nihil videtur repugnare quod medium illud quod scio esse necessariū causet scientiā, & alterū causet opinionē: postq; per virtutē iudico conclusionē esse necessariā. ¶ Quod si qs dicat scientiā & opinionē repugnare propter certitudinis vnius & incertitudinē alterius, arguit sic: Certitudo & incertitudo solū differūt, sicut perfectū & imperfectū: perfectū autē & imperfectū nō repugnāt, nā forma substantialis ignis & calor in eodem subiecto sunt. Et hac ratione videtur S. Tho. cōcedere. 3. p. q. 9. ar. 3. ad secundū, q̄ scientia per demonstrationē, & opinio per rationē probabilē sunt in eodē subiecto. ¶ Cōfir. secundo. Aut formido opinionis est passio ab ea distincta, vt secundū S. Tho. risibilitas distinguitur ab hoīe, aut est priuatio certitudinis quę est ipsemet assensus opinantis? Si primū, possent tot rationes probabiles adduci, vt tota corrumperet formido, aut saltē Deus supernaturaliter posset illam ab assensu separare, & per ons tunc posset opinio simul esse cū scientia. Si vero formido nō distinguitur ab opinione, sequeretur q̄ equaliter dum inteditur opinio, intenderet formido: quod est cōtra experientiā: nā quāto plures rationes adducunt intendētes opinionē, tanto minor formidine assentimur. ¶ Quarto principaliter arguit. Fides & scientia possunt esse simul: ergo Fides & opinio: q̄ ita vt repugnātia inter euidētiā & cognitionē obscurā, quāta est inter certitudinē & incertitudinē. Antē patet. Primo i beatis, in quibus verisimile est durare fidē cū visione: sicut alias virtutes permanebūt quibus gloria meruerūr. Et secundo in Paulo rapto vsq; ad tertiū cœlū. Et tertio id patet in philosophis Christianis q̄ simul habēt scientiā & opinionē q̄ Deus est. ¶ Quinto principaliter arguit. Si habēti habitū opinionis alicuius cōclusionis afferatur demōstratio eiusdē, illa demonstratio generabit habitū scientię, qui simul erit cū habitu opinionis, sed nō est minor repugnātia inter habitus scientię et opinionis q̄ inter actus, ergo neq; actus repugnāt. ¶ Quod si dicas demōstrationes nō generare habitū scientię ante q̄ corrumpat habitū opinionis, arguit cōtra. Manū, vt in prędicamētis cap. de qualitate dictū est, vnica demōstratio sufficit generare habitū scientię, q̄ cōiuncta intellectui. Sed habitus opinionis cū habeat partes nō potest nisi successiue corrūpi: ergo per aliquā morā eruit simul habitus ambo: alias daretur vltimū instās esse rei permanentis. s. habitus opinionis. ¶ Et cōfir. Habitus intellectus corrūpunt se sicut habitus voluntatis cōtrarij: sed quādo intēperatus incipit in actibus esse temperantię exercere, actus illi, vt patet ad experientiā, nō statim corrumpunt habitū intemperātię: vnde sequi videtur simul esse habitū temperātię & intemperātię, & per ons eadē ratione habitū scientię & opinionis. ¶ Sexto tandē arguitur cōtra id quod diximus solertiā nō esse virtutē, eo q̄ est indifferēs ad verū & falsum. Prudentia est virtus, vt habetur 6. Ethi. cap. 5. Sed prudentia est indifferēs ad verū & falsum, nā est circa singularia vt illic subdit cap. 7. circa quę cōtingit errare: vt patet, q̄ nō repugnat virtuti prudētię, vt aliquādo prudens erret in suis cōsiliis propter incertitudinē rerū humanarū circa quas versatur: ergo q̄ sit indifferens ad verū vel falsum, nō repugnat rationi virtutis. ¶ Et confir. Prudentia est virtus, & solertia est pars illius, vt ait S. Tho. 22. q. 49. ar. 4. ergo solertia est virtus.

¶ Quæstio hæc, vt est vltima,

ita & inter præcipuas est huius libri. Vbi constituimus sex cōclusiones: nō solū quibus ad titulū quæstionis, sed ad argumēta pro textus expositione respondeatur. Faciemus nāq; duos articulos. In primo erunt tres cōclusiones de fide: & in altero de opinione totidē. ¶ Vnde circa materiā primi argumenti sit prima cōclusio. Apud Arist. otelē quinq; tantū inueniuntur intellectuales habitus, quibus nō potest subesse falsum, atq; adeo habēt & nomē & rationē virtutis. Hi sunt, scientia, Intellectus, Sapiētia, Prudentia, & Ars: quos. 6. Ethico. cap. 3. cōnumerat. Conclusio hęc manifesta erit his qui Arist. doctrinā perlustrauerint. Atqui tres priores habitus versantur circa necessaria: nempe Intellectus circa prima principia. Scientia vero, circa conclusiones: sed Sapientia, in vna significatione est habitus cōprehendens conclusiones & principia: & in alia, est scientia altissimarū causarū: qualis philosophis est Metaphysica, & Christianis Theologia. Alij duo habitus esse possunt circa contingentia. Prudentia nanq; vt loco citato docet Arist. cū sit circa agibilia, puta circa actus immanētes, qualia sunt opera virtutis, & de vniuersalibus est & de singularibus: cōsiderat nanq; rationes legesq; vniuersales, quas ad singulares applicat actiones. Ars vero est circa factibilia quę transeunt in exteriorē materiā. Quibus nō potest subesse falsum eo modo quo in respōsione ad vltimum explicabitur. Quocirca illi tres habitus sunt speculatiui: hi vero duo sunt practici. Subiungit demū illic Arist. opinionem & suspitionē, quę excluſit a ratione intellectualis virtutis, eo q̄ indifferenter se habeant ad verū & falsum. Et eadē ratione excluditur hic solertia. ¶ Secunda conclusio. Neq; Arist. neq; alij philosophi naturales cognouerunt aliquē habitū vel assensum fidei qui spē differret ab opinione. Ad cuius intelligentiā notandū est duplicē esse fidē. Alia enim est diuina, qua per reuelationē Christi Creatoris nostri assentimur sacrę scripturę. Alia vero est humana, qua absq; formidine assentimur veritatibus aliquibus humanis citra euidentiā, vt ego sine vlla prorsus formidine assentior Romā esse, quā nō vidi: & insulas quas nostri inuenerūt. ¶ Et inter has duas species fidei, præterquā q̄ prima est de rebus pertinentibus ad religionē, & secunda de veritatibus humanis, est etiā essentialis differentia, q̄ fidei catholicę nō potest subesse falsum: nā Deus qui est prima veritas nec falli nec fallere potest: fidei autē humanę potest subesse falsum. Ex qua differentia S. Tho. 22. q. 4. arti. 5. ad secundum colligit, q̄ fides catholica est virtus. Fides autē humana non est virtus. ¶ Probatur ergo conclusio. Fidē diuinā nec Arist. neq; aliquis philosophorum cognouit: quia nō cognouerūt homines tali reuelatione diuina aliquid cognoscere. Fides autē humana nō differt specie ab opinione. Quod probatur. Nam cuicunq; fidei humanę quantumcunq; certissimę potest subesse falsum: saltē non repugnat ex natura assensus. Etenim quantūcunq; ablatę vllę formidine ego credam Romā esse in Italia, & patrē meū esse mortuū quē tamen non vidi mori, nihilominus nō repugnat fidei quā habeo, illud esse falsum: quia nec de huiusmodi veritatibus habeo experientiam, nec euidentiā per reductionem ad prima principia: ergo non differt specie ab opinione. Et ideo, vt S. Tho. loco modo citato egregie adnotauit, Arist. 6. Ethi. sub noīe opinionis cōprehendit quācunq; fidē humanā: quā excluſit a ratione virtutis, eo q̄ quantumcunq; sit certissima, nō repugnat illi subesse falsum. ¶ Differt autē in doctrina Arist. fides & opinio secundū magis & minus. Vnde primo Topi. cap. 5. Fides, inquit, videtur esse ex hęmēs opinio, id est, assensus certus siue verus sit, siue falsus. Quo fit vt apud Arist. formido ad modū loquendi doctorū huius tēporis, nō sit de intrinseca ratione opinionis, sed hoc solum, q̄ sit assensus indifferens ad verū & ad falsum, vt ar. 2. q. 2. explicabitur. ¶ Dō si quis obiciat illud. 2. de anima text. 157. opinionē sequitur fides, vbi videtur ponere distinctionē inter opinionē & fidē: respōdetur, q̄ nō intēdit talem distinctionē, sed accipit fidē pro assensu: & vult dicere, q̄ bene sequitur, si quis habet opinionē, q̄ habeat etiā assensum: nā opinio ipsa est assensus. Quā differentiā ponit inter opinionē & phantasticā imaginationē, quę nō est assensus. ¶ Ex quo sequitur primo, q̄ nō valet hęc ons, est assensus certus: ergo verus (licet hoc tēpore inter dialecticos censeatur bona.) Enimuero Mahumetici ita certo assentiūt suis erroribus, vt nos nostrę fidei: & aliqui Iudęi ita certo credūt, q̄ Messias nō venit, q̄ nos contrarium. Vnde Arist. 7. Ethi. cap. 3. quidā inquit suis falsis opinionibus nō minus assentiunt, q̄ alij suę scientię. Et illos assensus falsos Arist. appellasset fidē: & ita sunt Latine appellādi: quicquid eis appellatmus opinionē. Latine possumus nuncupare fidē. Dicimur enī adhibere fidē alicui, licet eius auctoritas solā nobis adgeneret opinionē: & ecōuerso fides etiā appellatur opinio. Tametsi inter Christianos ex accōmodatione vsus, solā reuelationē sacrę scripturę appellamus fidē. ¶ Sequitur secdo, q̄ hęc definitio, fidei assensus verus certus & ineuidēs, nō cōprehendit fidē humanā: quippe quę indifferēs est ad falsum: sed solū cōuenit fidei catholicę, vtpote cui nō potest subesse falsum. Imo est nobis certior q̄ sciētia: propter ipsam eīn negamus hanc cōsequentiā, ois essentia diuina est Pater: Filius est essentia diuina: ergo filius est pater: quā philosophi naturales reputarēt euidentē. ¶ Solutū ergo satis est primū argumentū, nō eīn Arist. insufficiēter tractauit de habitibus intellectus, siquidē fides catholica, supranaturalis est, & illi incognita, fidē autē humanā noīe opinionis cōprehēdit. ¶ Pro materia cōfirmationis est tertia, q̄ cluſio. Tā fides diuina q̄ humana, imo & opinio, generat in nobis ratione aliqua aut auctoritate, cū pia affectione volūtatis. Quę licet videri posset ad rem præsentē nō pertinere, posita est tñ: tum q̄ neoterici fere hic tractāt, tum etiā, q̄ neq; est adeo impertinēs propositio. Hanc conclusionē probat S. Tho. 22. q. 1. ar. 4. hac ratione: Intellectus nō potest alicui assentire nisi altero duorū modorū. videlicet aut cōiuncta ab obiecto, aut voluntate eū inclināte ad vnā partē, sed ad ea quibus assentimur per fidē, vel per opinionē, nō simpliciter intellect⁹ q̄ incīt: ergo illis assentit

Prima cōclusio.

2. Conclu.

Fides diuina & hūa.

Definitio fidei.

3. Conclu. Fides ex pia affectione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

assentit ex inclinatione volũtatis. Minor supponit a S. Tho. tanquã nota: probatur tamẽ, qr cũ nõ sit nisi duplex potẽtia. s. rationalis ꝛ irrationalis, vt in Ethico. author est Aristo. nõ est nisi duplex modus quo posset aliqua potẽtia passiua moueri. s. aut ex necessitate, vt potẽtia irrationalis, aut libere, vt potẽtia rationalis. Minor autẽ patet: qr intellectus regulariter nõ cõincitur simpliciter nisi ab euidẽtia. s. ab experiẽtia, vel ex principijs per se notis, vel ꝑ reductionẽ ad illa, vt reducit sciẽtia. Existimo probatum si qui tenẽt fidem posse produci a sola ratione hanc rationẽ perpẽdissent, forsan nõ cõtradixissent S. Tho. ¶ Et cõfirmatur cõclusio experiẽtia: experimur enim q vbi nõ est euidẽtia rei, multũ refert affectio, vt alij magis credãt Augustino, alij Hieronymo, alij Thomæ, alij alijs. ¶ Et de fide catholica secũdo probatur cõclusio, ex illo. 2. ad Corinth. 10. in captiuitatẽ redigẽtes intellectũ in obsequiũ Christi: captinare nanq; intellectũ munus est volũtatis. Ad quod etiã pertinet illud, Lucæ. 17. Adauge nobis fidẽ: quo verbo nõ solũ petebãt Apostoli, claritatẽ fidei ex rationibus aut miraculis, sed q voluntatẽ eorũ inclinaret ꝛ afficeret ad credendũ. Quæ de causa S. Tho. 22. q. 4. ar. 2. docet, q quãuis fides formaliter inhæreat intellectui, tamẽ per quandã redundantiã est etiã in volũtate, nã vtraq; inquit, potentia necesse est esse perfectã ad credendũ. ¶ Et cõfirratione. Credere est quodãmodo actus obedientię ꝛ meriti: obedire autẽ ꝛ mereri ad voluntatẽ pertinet. Nec satisfacit respõsio vicentiũ satis esse ad rationẽ meriti, q credere sit antecedẽter in potestate volũtatis, quatenus liberꝫ ꝗs audit prædicatores: nõ em hoc solũ est meritoriũ, sed hoc qõ est captinare intellectũ ad credendũ illud quod nõ est euidẽs.

Argumenta.

¶ Offerũt se tamẽ in contrariũ argumenta nõnulla exigua. ¶ Primũ, ex his quę paulo ante dicebamus. Experimur nãq; aliquãdo citra euidentiã sola authoritate alicuius cõuinci ad credendũ. v. g. q Roma est, ꝛ q modo Cęsari cũ Gallo bellũ sit, quibus remouẽte volũtate assentimur. ¶ Secũdo arguitur. Aut affectio pia voluntatis est actus quo volumus id qõ asseritur esse verũ, aut actus quo volumus assentire esse veracẽ, aut actus quo volumus assentire. Non primũ, nã cũ audio nuntiũ, obijsse parentẽ, aut Turcã littora nostra inuasisse, nollẽ esse verũ, et tamẽ absq; formidine credo. Et eadẽ ratione arguitur cõtra secundũ membrũ: qr stat cum qui mihi id nuntiat esse inimicũ, quẽ nollẽ esse veracẽ, ꝛ tamen illi credo. Sed q nec; sit tertiũ arguit. Primo: quia alias staret in nostra potestate assentire cuicũq; propositioni, quod est ꝛ cõtra Arist. 2. de aĩa, (in diuisione Commenta.) tex. 154. dicentẽ in nostra esse potestate phãtasiare cũ volumus, opinari veronõ. Et est cõtra experiẽtiã: qr nõ est in potestate mea modo assentire astra esse paria aut imparia. Et præterea qr experimur nos sæpe exire in actũ fidei, quã primũ audimus Deũ esse hominẽ, aut aliũ articulũ naturaliter sine tali volitione, qua volumus assentire.

Responsiones.

¶ Ad primũ respõdetur, q opinio D. Tho. intelligitur regulariter, ꝛ per se ex natura rei: nil tamen vetat quin aliquãdo sit tã vehemẽs autoritas, vt citra euidentiã cõuincatur intellectus sine inclinatione volũtatis. ¶ Ad secundũ respõdetur, q pia affectio voluntatis est volitio aut actualis aut habitualis, qua vols assentire cũ nõ sim ratione conuictus: mihi hominis volitio hęc ꝛ propensio voluntatis, nõnunquã cõtingit ex volitione qua vellẽ id quod asseritur esse verũ: nã ea quę multũ optamus facile credimus (qõ est aliud argumentum fidẽ dependere a voluntate.) aliquãdo cõtingit ex amore quo afficimur erga asserentẽ. Vnde sectę philosophorũ cõtũ habere nonnunquã solẽt. Enumero postquã aliquis afficitur alicui doctorũ, equali ratione facilius venit in eius sententiã, quã in sententiã alterius. Nihilominus aliquãdo, vt probãt argumenta aduersus duo priora membra, sine istis assentimur propter vehemẽtiã autoritatis renuente volũtate. ¶ Primũ argumentũ aduersus tertiũ membrũ, vq; cmẽtius militaret aduersus Occhã. Sunt em aduersus S. Thomã duę extremę opiniones: Prima est Holcoth in 1. q. 1. videlicet, q sola autoritas vel ratio sufficit ad generationẽ fidei, qõ si intelligat de fide humana, ꝛ quãdo est vehemẽtissima autoritas, nos non negamus. Alia est Occhã in scõo, dist. 25. vbi videt tenere, q solũ imperiũ voluntatis sine autoritate aut ratione sufficit ad credendũ. Contra quẽ militat autoritas Arist. ꝛ experiẽtia. Nos verorespõdemus, q nõ est in nostra voluntate simpliciter assentire vbi nulla est auctoritas aut ratio. Sed dicimus, q imperiũ voluntatis facit, q aliqua auctoritate aut ratione mouearnur, quę per se nõ posset nos cõuincere. Et ideo non possumus assentire q astra sint paria. ¶ Ad postremũ respõdetur, q quãdo quis primo recipit fidẽ, tunc requiritur motus volũtatis in actu, postquã vero ꝗs iã habet habitũ, tunc ex habituali motu volũtatis statim assentit, nec requiritur q voluntas de nouo inclinet ꝛ determinet intellectum. ¶ Tandẽ hic notandũ est, q citra euidentiã multo plus mouet autoritas ex genere suo quã ratio quęuis probabilis: nã ratio probabilis nõ fundatur in aliqua euidentia: auctoritas vero ꝛpe nititur experientię aut euidentię dicẽtis. Cum enim homo fide dignus aut decẽ aut viginti dicunt aliquid se prius oculis vidisse, profecto nõ possumus nõ credere, nam licet illud nõ sit nobis euidẽs, est tamẽ euidẽs esse credibile: vnde ad fidẽ saltem humanã minus requiritur imperiũ ꝛ affectio voluntatis quam ad opinionẽ: quod notandũ est apud S. Thomã, ne quis credat doctrinã eius esse, ad solũ actũ fidei requirri imperiũ voluntatis, cũ requiratur etiam ad opinionẽ. Sed iã vltra limites dialecticę in materiã mergimur fidei. Satis ergo de fide. ¶ Vnde ad confirmationẽ respõdetur, q Arist. nõ negasset ad fidẽ, ꝛ opinionẽ requiri motũ voluntatis, sed tamẽ ipse nõ tractauit nisi de principijs habitũ quę sunt in intellectu. s. de propositionibus, ꝛ de terminis ex quibus ratiocinatio construitur.

Occham.

Autoritas

¶ Descendendo ergo ad materiã opinionis, ꝓ secundo argumento est prima cõclusio. Sicut inter propositiones euidentes, ita et inter opiniones est aliqua opinio mediata, ꝛ aliqua prima ꝛ immediata quę nõ indiget ꝓbari per aliã. Hęc primo probatur ex doctrina Arist. in hoc libro. Hac enim de causa cap. 18. tex. 25. nõ solũ ex rationibus demõstrationis, ꝫ dialectę, ꝙ etiã probauit non esse processum in infinitũ in principijs: nẽpe vt ostẽderet, q nõ modo in demõstrationibus, verũ ꝛ in syllogismis dialecticis ꝛ probabilibus, sit deuenire ad primũ principiũ. ¶ Secundo probatur cõclusio exẽplis. Potest enim prima opinio multis modis generari. Aliquãdo ex terminis ipsis: propositis nãq; his propositionibus, mater diligit filiũ, pauer cupit ditescere, ꝛ cognitis terminis statim generatur earũ opinio: sicuti cognitis terminis huius, omne totũ est maius sua parte, statim generatur eius euidentia. Secundo generatur prima opinio ex præmissis euidentibus per ineuidentiã consequentię, quę ex terminis ipsis est ineuidens, vt ex hoc q. omnes quotquot vidi insulanos occidentis sunt deformes,

Articu. 2. Prima cõclusio.

Prima opinio.

formes, infero omnes insulanos esse deformes: ꝛ ex hoc q Germani quos vidi sunt proceri corpore, infero Germanos esse magnę staturę. Et tertio ex conjecturis cuius exempla ponit Arist. de solertia. Et ideo pauperẽ adire diuitẽ, opinor statim eleemosynã petere. His ergo modis ꝛ alijs plurimis generatur opinio. Quod vero sint aliq opiniones mediatę patet, eũ opinor quantitatẽ distingui a re quanta, Deum nõ posse producere infinitũ: quę quidẽ opiniones inferuntur ex aliijs principijs cognitis etiã per opinionẽ. ¶ Ex hoc sequitur solutio secundi argumenti, videlicet, q quãdo dixit Arist. opinionem esse assensum propositionis immediatę non necessarię, nõ intendit adęquate definire opinionẽ, vt excluderet opinionẽ mediatã: sed meminit solũ propositionis immediatę, tum quia manifestũ est, si propositio immediata est opinio, illiã quę inde sequitur esse opinionẽ, tum etiã forte vt assignaret differentiam inter opinionẽ ꝛ sciẽtiã, q propositionis immediatę vnde sequitur scientia nõ est scientia sed intellectus, propositionis vero immediatę vnde sequitur opinio est pariter opinio, vt conclusio. Et per hęc etiã patet solutio primę cõfirmationis.

Ad scõm argumentum.

Definitio opinionis.

Definitio ergo opinionis quę colligitur ex Arist. est, q. sit assensus verus vel falsus obiecti cõtingentis. ¶ Sed ꝓ

2. Conclu.

solutione secundę cõfirmationis est secunda cõclusio in hac materia cõsideranda. Contingens in definitione opinionis nõ accipitur vt sit solũ cõditio ex parte obiecti, sed etiã ex parte subiecti. s. ex parte intellectus. Conclusio est S. Tho. 12. q. 67. articulo 3. Quod est dicere, ad hoc q aliquis assensus sit opinionis satis est, q sit de obiecto quod in rei veritate est cõtingens, vel q putẽtur esse cõtingens. ad hunc sensum q nõ euidenter iudicetur esse necessarię, ꝫ tamẽ nõ euidenter iudico esse necessariã, licet opinor esse necessariã, reputatur hic ab Arist. assensus obiecti cõtingentis ex parte subiecti: quia cũ solum opinor esse necessariũ, in existimatione mea forte nõ est necessariũ: ꝛ hoc quod dico forte Arist. appellat cõtingens. Et hęc est propria significatio huius adverbij, forte. Quod nõ animaduertũt, qui putãt non fecisse hic Arist. mentionẽ de omni opinione, sed solũ de illa quę est obiecti cõtingentis, aut quę existimatur esse cõtingens, de quorũ numero est Durandus in prima questione prologi. Nam Arist. loquebatur secundũ propriã significationẽ nois. Itaq; qũ doctores dicũt opinionẽ esse assensum cũ formidine, Arist. appellat assensum cõtingentẽ. Nam in Arist. nõ est illa particula, cũ formidine, sed doctores exponentes verbũ cõtingentis, excogitarũt illã. Imo vero quãuis sit assensus propositionis cõtingentis, si cognita sit per experientiam, vt Petrus scribit, eo nõ est opinio, q eli assensus sine formidine: ꝛ qui ita assentit nõ diceret forte esse verũ, sed esse euidens. Quo ergo naturã opinionis tandẽ cõcludamus dicenda sunt duo. Primũ, q in doctrina Aristo. de intrinseca ratione opinionis nõ est formido ad modũ quo loquuntur nunc moderni. Nam iudicium quo assentio nunc Romã esse, est opinio: ꝛ tamẽ proprie loquendo nõ est cum formidine, nisi appellemus formidinẽ hoc quod non repugnat illum assensum esse falsum, cum nõ sit euidẽs. ¶ Secundo dico, q postq; iam abiit in vsum ponere distinctionẽ essentialẽ inter fidem humanã ꝛ opinionẽ, hoc vemus vsui dialecticorũ. s. q opinio sit habitus de cuius intrinseca

Fides hũana

ratione est assentire cũ formidine. Fides autẽ humana est assensus certus, ineuidens, siue verus siue falsus. Nihilominus licet loquamur vt plures, liceat sapientibus sentire cum paucis, ꝛ loqui ad modum quo loquitur Arist. Eo vel maxime q S. Tho. 12. q. 67. arti. 3. licet opinionem dicat esse assensum cum formidine, tamen nomine formidinis forsan cõprehendit quãcunq; fidem humanam, propterea q nõ repugnet illi esse falsam: ꝛ ideo quando ponit fidem esse medium inter scientiam ꝛ opinionẽ, solum intelligit de fide catholica. Et ita profecto omnes philosophi ꝛ antiqui doctores loquuntur. ¶ Sit ergo tertia cõclusio huius articuli, qua ad titulũ quęstionis respondetur: Scientia ꝛ opinio de eadem cõclusione, nec secundum actus, nec secundum habitus esse possunt simul in eodẽ intellectu. Probatur prima pars. Assensus certus ꝛ euidens, ꝛ assensus incertus et ineuidens formaliter repugnant, vt ait Arist. sicut duo assensus contrarij: sed duo assensus contrarij esse non possunt simul: ergo nec scientia ꝛ opinio. Et experientia ipsa magistra id euidentius docet quã vt pluribus testibus opus sit: nemo enim hoc potest mente concipere, vt possit quis certe et euidenter iudicare hoc esse verum, ꝛ formidare anita sit. Dixerim de eadem conclusione, nam de eadẽ re possumus diuersas conclusiones formare, vt de Deo quis potest habere scientiam naturalem, q est vnus sicut habuit Arist. ꝛ fidem q est Trinus, ꝛ opinionem q non potest infinitum producere. ¶ Inde sequitur secunda pars conclusionis, nam cum habitus sint ꝓpter actus, si actus simul esse non possunt, sit vt neq; possint esse habitus. ¶ Et confirmatur hoc. In moralibus habitibus, experientia constat, q nullus potest esse habituatus simul ad duo contraria: sed ꝛaius actus. v. g. temperantię coꝛpunt habitum utempẽ antię, quam generent habitum temperantię. Sed scientia ꝛ opinio secundum actus contrariantur: ergo nullus potest simul habere habitus ad huiusmodi contrarios actus inclinantes. Hęc tamen secunda pars latius patebit in solutione ad quintum argumentum. ¶ Hinc sequitur corollarie, q fidei eodem modo repugnat esse simul, ꝛ cum scientia, vt ait S. Tho. 12. q. 67. articulo 3. et cum opinione. Cum enim sit assensus obscurus, repugnat claritati scientię: ꝛ cum sit certus, nõ secum patitur opinionis formidinem.

3. Conclus.

¶ Duo igitur argumenta prioꝛa eorumq; cõfirmationes soluta sunt. Ad tertium principale quod est Durandi respondetur, q non solum opinio qua iudicamus obiectum esse contingens repugnat scientię, sed illa etiam qua cum formidine assentimur obiectum esse necessarium: quod Durandus, alias nobilis author, minus attente cõsiderauit, credens Aristotelem solum ponere repugnantiam opinionis cum scientia primo modo: cum tamen hoc quod est cum formidine iudicare obiectum esse necessarium, Aristo. censeret contingentiam ex parte subiecti: vt in secunda conclusione secundi articuli explicatum est. Et quando id Arist. non diuisset, experientia quisq; comperiet non posse simul euidenter scire aliquid esse verum ꝛ cũ formidine assentire illi. Si enim quis per vnum assensum euidenter scit vnam partem contradictionis, non potest per alium habere formidinem alterius partis. Quinimo nec scientia ꝛ fides humana stant simul, quippe cum fides humana nõ faciat tantam certitudinem eo q. potest esse falsa. ¶ Vnde ad aliam probationem et simul ad primam confirmationem conceditur, q possunt simul adduci duo media ad eandem conclusionem, vnum demonstratiuum, et aliud probabile: nõ tamẽ generabunt duos assensus sed vnum scientificum. Ratio enim probabilis adiuncta demonstrationi confirmat assensum

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum scientificum. Et hoc est quod prætēdit S. Tho. 3. p. q. 9. ar. 3. ad. 2. Vbi insinuat q ratio probabilis cō currit cum demonstratione ad assensum scientię. ¶ Eodem modo cum Christianus docetur Theologiam, rationes probabiles quas adducit ad veritates creditas, neq generāt opinionem, neq corrumpunt habitum fidei, (vt aliqui neoterici gratis timent) sed iuuant habitum fidei ad producendum assensum fidei clariorem. ¶ Ad secundam confirmationem, in nulla via tenendum est q formido distinguatur ab opinione. Nam, vt in prędicabilibus cap. de proprio dictum est, non distinguitur secundum S. Tho. omnis passio a suo subiecto, sed illa solum quę est potentia ad producendum vel recipiendum aliquod accidens: formido vero non est potentia: sed priuatio certitudinis quę est de intrinseca ratione opinionis, & ipsamet opinio. Quare nec rationes probabiles si adducerentur infinitę, nec Deus ipse potest separare formidinem a tali assensu, manente in genere assensus, sicut non potest facere equum non carere ratione. Negatur nihilominus, q equaliter dum intenditur opinio, intendatur formido: imo hęc est natura priuationis, vt quanto plus intenditur in ratione positiui, tanto plus remittatur in ratione priuatiui. ¶ Cum dicimus formidinē non posse separari ab opinione. Intelligitur proportionabiliter vel ad doctrinam Arist. vel ad modum loquendi dialecticorum huius temporis. Si enim ponatur distinctio essentialis inter opinionem & fidē humanā, tunc non potest manere assensus vel habitus opinatiuus sine formidine. Tam en in doctrina Arist. aliter dicendum est, videlicet, q assensus opinatiuus quem ego modo habeo. v. g. q Cęsar debellauit Heldrenses, cuius rumore audiuisti fama crebrescat authoritas dicentium, manebit ipse sine formidine certus, quia formido secundum Aristo. non est de intrinseca ratione opinionis: & ideo idē assensus, qui modo est opinio, potest effici fides humana: cui hoc solum erit intrinsecum q potest esse falsus. ¶ Dubitant hic autem iuniores quidnam sit formido: arguentes, q opinio non sit assensus vnius partis cōtradictionis cum formidine alterius. Primo, quia stat quempiam assentire quantitatem distingui a re quanta, quando nihil cogitet de parte contradictoria. Item quia si quęreretur quid est habere formidinem de altera parte, necesse esset respondere, aut q esset assensus alterius partis, quod est impossibile, nam duo assensus quarum contradictoriarum esse non possunt simul: aut esset respondendum, q formido partis negatiuę est q assensus affirmatiuę sit formidolosus, quod esset per circulum respondere de re. ¶ Dicendum est autem omissis opinionibus, q formido non potest melius explicari q̄ si dicas, q est priuatio certitudinis. Vnde hoc est assentiri vni parti cum formidine alterius, quod est intellectum non ita esse determinatum ad hanc partem, quin fluctuet quodam modo circa aliam. ¶ Ad quartum principale negatur, q scientia & fides possint esse simul. Et ad primam probationem respondet S. Tho. 1. 2. q. 67. arti. 3. q. cum non stent simul assensus euidens, qualem habent beati, & assensus enigmaticus, qualis est assensus fidei, (est enim fides argumentium non apparentium, ad Hebręos. 11.) nulla est causa vt habitus fidei maneat in patria. Fides enim data est nobis in hac vita, vt ex parte & in enigmate cognoscamus Deum, cum autem aduenerit visio cessabit fides, vt ait Apostolus. 1. ad Corinth. 13. Et quāuis sententia hęc verisimilior sit. ¶ Sunt qui dicunt posse illic manere habitum fidei non ad producendum assensum obscurum, qui nō se compatitur cum visione: sed ad producendum assensus euidentes, sicut dictum est rationem probabilē cum demonstratione producere scientiam. Nihilominus non est par ratio, quia visio articulorum fidei producitur in patria, a solo Deo cū intellectu, quocirca habitus fidei illic esset otiosus sine actu. ¶ Ad aliud de Paulo in raptu conceditur, q simul dum videbat arcana Dei permanebat in illo habitus fidei, vt ait S. Tho. 22. q. 175. ar. 3. quia visio illa non erat permansura sicut beatifica, & ideo semper durabat in statu merendi: nihilominus tamen non potuit talis habitus elicere simul assensum obscurum eorum quę Paulus videbat. ¶ Ad tertiam vero probationem respondetur, q Philosophus Christianus non habet assensum obscurum fidei huius propositionis, Deus est, aut Deus est vnus, sed habitus fidei simul cum rationibus naturalibus producunt vnicum assensum illius qui est certissimus certitudine fidei, & clarus propter rationes naturales. ¶ Ad quintum principale, Dialectici huius temporis respondent, q demonstrationes non generabunt habitum scientię, quoadusq corrumpant habitum opinionis, & tunc dicendum est, q licet actus scientię & actus opinionis repugnent & subsequenter habitus & habitus: nihilominus actus scientię stat cum habitu opinionis in illa mora temporis quo corrumpitur, sicuti in virturibus moralibus. ¶ Vltimo tamen aliter esse dicendum vt diximus in prędicamentis cap. de qualitate, videlicet q vna demōstratio, quippe quę intellectum cōuincit, sufficit generare habitumnam statim experitur se homo habilem ad assentiendū quotiescunq proponatur conclusio: & ideo in eodem instanti corrūpitur habitus opinionis, nō tamen per vltimū sui esse, sed per primum nō esse, quod est primum esse habitus scientifici. Dico, q corrumpitur habitus in genere habitus formidolosi, nā sustinendo q formido nō sit de intrinseca ratione habitus, forsan manebit vt simul cū demonstratione producat scientiā, vt dictū de ratione probabili. Et ideo nō datur vltimū instans rei permanentis, sed primū instans in quo habitus desinit esse, aut in quo desinit habere formidinē. ¶ Vnde ad confirmationē respōdetur: q nō est eadē ratio de habitu scientię & de habitibus moralibus, nā actio mōralis nec vna nec quatuor sufficiūt generare habitū: & ideo sunt simul cū habitu cōtrario quoadusq illū corrumpāt, demōstratio vero vnico actu generat habitū. ¶ Ad sextū tandē cōceditur, q prudētia sit virtus. Distinguitur tamē, q sit indifferēs ad verum & falsum. Si cōsideretur enim vt est habitus intellectualis, cōceditur q potest illi subesse falsum speculatiuū. Si autē cōsideretur in quantū est virtus mōralis mouēs appetitū ad agendū, negatur q possit illi subesse falsum. Exēpli gratia. Dux prudens in bello post maturū consiliū elicit hoc iudiciū, aggrediendū est modo, quia coniecturę humanę ita persuadebāt: dico q licet forsan iudicia speculatiua fuerint falsa: quia. s. putabat dormire hostes, aut sine armis esse, nihilominus illud iudiciū prudētiale, aggrediendū est, erat verū, quia ad eius veritatē sufficiebant coniecturę, nec requirebatur euidentia q hostes dormirent, sed hoc altioris est negotij. Soleritia quia non est virtus mōralis, sed est habitus mere speculatiuus: quia non facit euidentiam rei & per consequens est indifferens ad falsum, nō est virtus: nam virtus intellectualis non est nisi quę ex intrinseca ratione est determinata ad verū, quod est obiectum intellectus.

Formido.

¶ Primi Posteriorum finis.

Reue-

Reuerendi Patris Dominici Soto Segouiensis, Theologi, ordinis Prædicatorum, in secundum librum Posteriorum Commentarij.

De quatuor quæsitis. CAPVT. I.

EA QVAE QVAERuntur totidē numero sunt, quot sunt ea quæ sciuntur. Quærimus autem quatuor: vel an hoc illud, vel cur hoc illud sit, vel omninone sit, vel quidnam quicquam sit. Nam cum hoc an hoc sit quippiam plura complectentes, vt deficiat an non deficiat sol quærimus, ibi an hoc illud sit quærimus. Cuius indicium est: hoc enim inuento, solem in quā ipsum deficere, statim quærere cessamus. At cum principio solem deficere, scimus, non vtiq; vtrum deficiat quærimus. Cùm autem scimus hoc illud esse, tum propter quid hoc illud sit quærimus. Deficere nanq; solem, terramq; moueri scientes, cur deficiat, cur moueatur, quærimus. Atq; hæc quidem hoc pacto, quædam verò aliter quæruntur. Quærimus enim, sit an nō sit Centaurus, sit an non sit Deus: sit autem necne, simpliciter dico: nō autem albus sit, necne. Hoc igitur percepto: Deum inquam esse, item hominem esse, quid sit posteà quærimus: vt quid sit Deus, quid sit homo. Hæc igitur, ac tot sunt, quæ quærere consueuimus, quæq; iam inuenta scimus.

Diuisio.

Tex. prim.

Intentio.

QVænam fuerit Aristo. intentio in hoc libro nondum habent expositores pro certo. Alexander esn Aphrodiseus credidit materiā huius libri esse de definitione quę est mediū demōstrationis, propterea q bona pars libri in hoc consumitur, vt ostendatur quomodo sit inuestiganda definitio. Philoponus censet intentionem esse tractare de medio demonstrationis quod importat causam cōclusionis: & qz inter quatuor genera causarum definitio importat causam formalē, tractatur hic potissimū de definitione. At vero, vt author est hic S. Tho. intentio Arist. hic est tractare de principijs: puta de medio, quod est principium incomplexi, & de principijs etiā cōplexis. Enimuero quātū ego conijcere possum distinguuntur hi libri hoc modo, q cū in primo tractatū sit quomodo cōclusio demōstretur ac cognoscatur per principia, resoluēdo ea vsq; ad immediata, intendit in hoc tractare quomodo principia ipsa immediata cognoscantur. Verū est tamē, q latius atq; adeo potissimū tractat hic Arist. de medio demōstrationis. s. de, quod quid est, expressum per definitionē quod est principium incōplexum: & de propter qd. Vnde quemadmodū in libris priorū, tex. 129. postq̄ tractauit de forma syllogistica, dedit artē inueniendi mediū in vnaquaq; figura, vt syllogismus haberet formā syllogisticam, ita modo postq̄ in superiori libro dictū est de principijs demōstrationis, quemadmodū sint necessaria, & per se, nec procedāt in infinitū. &c. docet in hoc secundo libro quomodo sit inuestigandū medium, vt principia sint propria per se & necessaria. ¶ Atqui liber hic apud Argyropylū distribuitur per decē et octo capita, quę in diuisione Commentatoris continent textus viginti septē. Possumus autē eum, vt superiorē fecimus, in sex membra partiri. Nempe in duobus primis capitulis cōtinentibus duos textus, cōstituit Arist. hanc cōclusionem, q ois questio de aliqua re est de medio & causa illius rei, quę est vēlut præambula ad materiā totius libri. In octo sequentibus, octo cōplectentibus tex. multis verbis disputat an definitio, vel quod quid est. i. quidditas significata per definitionē possit per demonstrationē cognosci. Atq; in tribus sequentibus, quę continent sex textus, idem disputat de, propter quid. In duobus sequentibus qui sex alios textus attingūt, docet quomodo oporteat venari, quod quid est. i. inquirere definitionē quidditatiuā. In duobus alijs proximis, quę quatuor textus cōplectuntur, docet quomodo generaliter oporteat inquirere, propter quid, id est, causam quācunq; conclusionis. In vltimo tandē capite quod est vnicus tex. agit breuiter quomodo principia complexa manifestentur.

Conclusio.

¶ Igitur cùm intentio Arist. in hoc libro sit tractare de medio demōstrationis, præmittit in hoc primo membro hanc conclusionem: Quod ois questio quę de re aliqua quęritur est formaliter, aut virtualiter de medio. Qua de causa in hoc primo capite proponit statim ut mersi questionū quas de aliqua re percōtamur, dicens: [Ea quę quęruntur totidem numero sunt quot sunt ea quę sciuntur.] Boetius vertit, [questiones sunt æquales. &c.] Et licet parū referat, exactior tn est & melior translatio Argyropyli, nō solū. qz Græce est, ze-toumena, quod est, quęsita: verū etiā, qz questio solū dicitur de cōplexo propositionali: vt vtrū luna eclipsetur: quęsitū vero, seu id quod quęritur, nō solum est propositio, sed prædicatū ipsum quod quęritur an cōueniat subiecto. v. g. definitio ipsa quęritur an cōueniat subiecto: & esse quęritur de Centauro, an Centaurus sit. Et hoc est quod asserit Arist. videlicet q tot sunt ea quę quęruntur, quot sunt ea quę sciuntur. ¶ Subiungit ea quę quęruntur esse quatuor, videlicet, an hoc sit illud, cur hoc sit illud: an hoc sit, & quid hoc sit. Boetius vertit, quia, propter quid. &c. Sed illa particula, quia, vt sępe admonuimus facit æquiuocationem & obscuritatē: quare nō debet accipi hic causaliter, aut q. quia, sit questio de effectu, sed debet accipi vt sit coniunctiua: nā quę stio, quia, nō querit nisi solū de veritate propositionis de, est, tertio adiacente, vt vtrū homo sit risibi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis,quod patet in verbis Arist. Dicit enim,q̃ prima quæstio plura cõplectitur:scilicet subiectũ ⁊ prædicatũ:vt vtrũ sol eclipsetur, quo inuẽto cessat prima quæstio. Sed postquã scimus q̃ sol eclipsatur,aut q̃ terra mouetur in terræmotu,sequitur secunda quæstio,cur sol eclipsetur:cur terra concutitur. ¶ Proportionabiliter se habẽt aliæ duæ quæstiones. s. an sit, ⁊ quid sit. Percepto nanq; q̃ res sit:puta q̃ Deus sit,sequitur secunda quæstio,quidnã sit. ¶ Posit autẽ differentiã inter quæstionẽ, an res est,⁊ quia est, dicẽs q̃ quæstio an res sit, est quæstio simplex:nam, est.secundũ adiacens,dicit esse simpliciter:est, vero tertiũ adiacẽs,dicit esse compositũ ⁊ secundũ quid, vt esse risibile,esse albũ.⁊c. ¶ Notandum est in his quæstionibus,q̃ duæ illarũ sunt de re simplici,vt,an res sit, ⁊ quid sit:duæ autẽ sunt cõpositæ.s.q̃,⁊ propter quid. Hæc tamẽ proponuntur ab Arist. eo ordine quo suapte natura interrogantur:nã,vt inquit Boetius in principio prædicabiliũ, primũ quod de re percõtamur est,an res sit,puta an sit sol, mox ĝd sit,deinde an sol eclipsetur,ac postremo propter ĝd eclipsatur. Imo vt visum est in primo capite primi libri ⁊c. duo priora præquiruntur ante scientiã. Arist. vero anteposuit quæstiones cõpositas: q̃ cõposita sunt nobis notiora, vel forte q̃ solę propositiones sunt quas simpliciter scimus. ¶ Est hic dubiũ quomodo sint tot ea quę quęruntur, quot sunt ea quę sciuntur. Quærimus enim an res sit,⁊ quid sit:hæc tamẽ non sciuntur propter,q̃ nec demõstratur rem esse,nec definitio:sed vtrũq; præsupponitur ante scientiã,vt modo dicebamus. ¶ Respõdetur,q̃ Arist. accepit scire pro hoc quod est cognoscere id quod inuestigando inuenimus,licet non demõstretur. Posuit enim supra capite.8.ter.25. differentiã inter dignitatẽ ⁊ positionem,qualis est definitio,q̃ dignitas nec interrogatur nec scitur,sed per se ipsa cognoscitur, definitio vero interrogatur a discipulo,⁊ a doctore explicatur:⁊ licet non demonstretur, inuestigatur tamen per diuisionem vt infra videbitur,⁊ pariter an res sit interrogatur.

Dubium.

Quòd omnis quæstio sit de medio. Cap. II.

EQVIDEM CVM aut num hoc illud sit,aut omninò num sit quærimus, ibi an mediũ eius vllum extet quærimus. Cùm verò vel num hoc illud sit,vel omninò num sit,idq; vel simpliciter vel ex parte iam quidem scimus: at verò vel quare sit vel quid sit quærimus,ibi quodnã medium sit quærimus. Porrò vel hoc illud esse, vel omninò hoc esse,vel simpliciter, vel ex parte dico:ex parte quidem,vt num luna deficiat,augeatur ve: (aut enim sit hoc illud, aut non sit,in talibus quęritur)simpliciter verò,vt est luna necne: est nox necne. Fit igitur, omnibus vt in quæstionibus,aut num sit mediũ, aut quodnam sit medium quæratur. ¶ Causa enim est medium,ea verò in oibus quæritur, deficit luna, estne huius aliqua causa:postea cognito hoc, causam inquã aliquam esse, quænam illa sit causa quærimus. ¶ Causa enim tam vt quicquam sit simpliciter, quàm vt quippiam eorum quę vel per se,vel per accidens cõpetunt sit,ipsum mediũ est. Ac simpliciter quidem esse subiectum ipsum,vt lunam, aut solem,aut terram, aut triangulum: quippiã verò esse, vt defectionem, vt medium obtinere, non obtinere,æqualitatẽ,inæqualitatẽ,& huiusmodi dico. In his enim omnibus idem quid est, ac propter quid est,esse patet:quid est lunæ defectio? priuatio lunaris lucis,ob interpositionem terræ: propter quid hæc defectio est, aut cur luna deficit? quia lux eius obijciente se terræ destituitur:quid cõcentus est? numerorum inter acutum & graue proportio: cur inter se graue atq; acutum consona sunt? quia numerorum inter sese suscipiunt rationem acutum ipsum & graue:estne inter acutum & graue concentus? consistit ne ratio ipsorum numeris? quod simul,atq; percepimus, quænam sit illa ratio quærimus. ¶ Equidem nil nos quàm medium ipsum quærere, satis ea docent, quorum medium percipi sensu potest: nam lunæ defectionem exiguam, dum sensu non contingimus, sit lunæ defectio néene,quærimus: quòd si in ipsa luna essemus, neque si fiat,neque cur fiat defectio,vtiq; quæreremus, sed simul vtrumq; se nobis vltro offerret atque patefieret. Etenim ex sensus perceptione, & vniuersale ipsum notum nobis fuisset: sensu nanque terram nunc sese obijcere lunæ, cognosceremus: pateret enim visu,nunc lunam deficere:atque ex hoc ipsum emersisset vniuersale. Vt igitur dicebamus,idem scire est quid sit,propter quid sit quicquam. Et hoc aut simpliciter & nõ aliquid eorum quæ insunt, aut aliquid eorum quæ insunt, veluti duo recti, aut maius vel minus:& huiusce modi. Patet igitur, omnia quæ quæruntur medij quæstionem esse.

Text. ij.

IN hoc secundo capite quod tres habet particulas,ostẽdit q̃ omnes quatuor questiones formaliter aut virtualiter sunt de medio ⁊ causa rei. Et in diuisione cõmentatoris duę primę particulę cõprehendunt sub primo tex. et in tertia incipit secundus textus. Probat ergo omnẽ questionẽ esse de medio,tribus rationibus. Primo inductione. Vbi notandũ est,q̃ de ꝓpositione immediata ⁊ per se nota nulla est questio:nõ enim quærimus vtrũ quodlibet sit vel nõ sit,qz id cadere nõ põt sub dubio:ergo cũ quærimus,qz,id est,an hoc sit hoc,puta vtrũ sol eclipsetur,licet formaliter nõ quæramus mediũ ⁊ causam,quærimus tamen virtualiter vtrũ sit aliquod mediũ ⁊ causa cur eclipsetur. Cuius signũ est, q̃ statim postq̃ scimus solẽ eclipsari quærimus propter quid eclipsatur,qõ est quærere qõ est illud mediũ seu quę est illa causa cur sol eclipsatur. Eadẽ rõne si esset nobis per se notũ aliquã rem nullũ esse quidditatis ⁊ essentię,certe nõ quæreremus an sit:nã

res quę nullius est quidditatis, vt, chimera esse nõ potest. Igitur cũ quærimus an res sit, virtualiter quærimus an res sit alicuius quidditatis ⁊ essentię. Cuius signũ est,q̃ postq̃ scimus rẽ esse, statim quærimus quid sit,id est,quę est illa essentia. ¶ Vbi adAn res sit. notandũ est, q̃ quærere an res sit,nõ est quærere an actu existat, sed est quærere an res vera sit: nam in hyeme scimus rosam esse,qz est in suis causis naturalibus:⁊ ideo quærere an sit, est quærere an sit alicuius quidditatis. ¶ Et hoc est quod ait Arist. [cũ vero vel num hoc illud sit.] id est, cũ scimus hoc illud esse per quæstionem,qz,vel simpliciter hoc esse, per quæstionẽ,an est,ex parte tunc scimus,quia virtualiter in prima quæstione scimus aliquã esse causam illius veritatis:⁊ in secunda virtualiter scimus aliquã esse quidditatẽ rei. Cum vero postea scimus, quare,id est,ppter quid hoc sit illud, formaliter scimus quę est illa causa:⁊ cũ scimus quid est hoc, formaliter scimus quę est illa quidditas. Sicut enim scire propter quid,se habet ad scire,qz, ita scire ĝd, se habet ad scire,an sit. Concludit ergo Arist. q̃ in quæstione, qz,virtualiter quærimus an sit aliqua causa propter quã:⁊ in quæstione,propter quid,formaliter quærimus quę sit illa causa: ⁊ in quæstione, an est,virtualiter quærimus an sit aliqua quidditas rei:⁊ in q. quidem,formaliter quærimus quę sit illa quidditas,colligitur vt ois quæstio sit de causa. propter quid,aut de medio quod est,quid. Per mediũ vniuersaliter intelligit Arist. quidditatẽ quę exprimitur per definitionẽ. Ingeniose ergo Arist. quatuor quæstiones reducit ad duas. s. quia, ad propter quid:⁊, an est,ad quid est. ¶ In secũda particula [cauſa enim est mediũ.⁊c.] probat eandẽ conclusionẽ ratione. Et intendit has duas quæstiones ad ĝs alias reducerat virtualiter reducere ad vnã quę est de medio. s. quid est. Est ergo ratio hęc: Causa ⁊ mediũ idẽ sunt: sed in oibus quæstionibus quæritur causa rei: ergo in oibus quæritur mediũ. Minor est nota ex dictis: probat autẽ maiorẽ dicẽs, q̃ causa tam vt, quicquã sit simpliciter, tam vt sit aliquid eorũ quę per se aut per accidẽs cõpetunt, est mediũ. Exponit terminos, quod esse simpliciter est quod exprimitur per, est, secundũ adiacẽs pertinẽs ad quæstionẽ, an est. s. lunã esse, solẽ esse.⁊c. Esse autem cõpositum est id quod explicatur per, est, tertiũ adiacẽs, siue prædicatũ per se prædicetur, siue per accidẽs, quod pertinet ad quæstionẽ. qz, vt sol eclipsatur: triangulus habet tres triangulos æquales.⁊c. Et q̃ in his eadẽ sit causa ⁊ mediũ, probatur: qz si quæratur quid est defectio. i. eclipsis lunę (quę est quæstio de medio) respõdebitur q̃ est priuatio lucis propter interpositionẽ terræ. Sed si rursus quæratur, propter quid luna eclipsatur (quę est quæstio de causa) itidẽ respõdebitur, q̃ propter interpositionẽ terræ inter solẽ ⁊ lunã. Et si quæratur ⁊ quid est cõcentus. i. cõsonantia: respõdebitur, q̃ est proportio numerorũ inter acutũ ⁊ graue. Et si rursus quæratur, propter quid acutũ ⁊ graue bene cõsonant, itidẽ respondebitur, propterea q̃ est inter illa proportio numerorũ. Proportio numerorũ idem est quod proportio rationalis: quę ex eo ita vocatur q̃ inter numeros ois proportio est rationalis: nam saltẽ vnitas est pars aliquota omnium numerorũ: in quãtitate autẽ cõtinua vt inter diametrũ ⁊ costã, est proportio irrationalis: ⁊ cõsonantia inter voces est, quia habẽt proportionẽ rationalẽ: ⁊ dissonantia, qz habẽt proportionẽ irrationalẽ. Si ergo ad quæstionẽ, quid est, ⁊ ppter quid est, idẽ respondetur, sequitur q̃ mediũ ⁊ causa idẽ sunt. ¶ Restat hic tamẽ dubiũ quod Arist. ponit hic exemplũ de definitione passionis: ⁊ tamẽ passio nõ demonstratur de subiecto nisi per definitionem subiecti. Respõdetur, q̃ proxima causa per quã passio demõstratur de subiecto est definitio ipsius passionis, sed illa definitio demõstratur postea de subiecto per definitionẽ subiecti. Exempli gratia. Risibile demonstrabitur de hoie hoc modo, omne animal aptũ natũ ridere est risibile: ois homo est aptus natus ridere: ergo est risibilis: sed minor rursus demõstratur per definitionẽ subiecti hoc modo, omne animal rationale est aptũ natũ ridere: ois homo est animal rationale: ergo est aptus natus ridere. ¶ In tertia particula vbi incipit tex. secundus, [Equidẽ nil nos] probatur tertio ꝓclusio a signo qõ est huiusmodi: In his quorũ mediũ ⁊ causam sensu percipimus nec quærimus an res sit, nec quærimus, qz. scilicet, an hoc sit hoc: ergo signũ est q̃ quæstio an est ⁊ quæstio qz, reducantur ad quid est. Probatur añs, vt si quis esset positus in luna ⁊ videret q̃ dũ terra obijcitur illi eclipsatur, nec quæreret an sit eclipsis, nec an luna eclipsetur, nec propter quid: quia manifesta est illi causa ⁊ quidditas eclipsis. At quia posset quis dicere q̃ scientia nõ est singulariũ, ⁊ ille talis solũ haberet experientiã singulariũ: Respõdet, q̃ ex singularibus per inductionẽ haberet scientiã vniuersalẽ. s. q̃ quotiescunq; terra interponitur lunæ eclipsatur. ¶ Et sic cõcludit q̃ quæstio, ppter quid, ⁊ quæstio, quid, virtualiter reducuntur ad vnã quæstionẽ: ⁊ cum alię duę quæstiones superius reductę sunt ad has, sequitur q̃ omnes reducantur ad vnã, quę est de medio. s. de quidditate quę exprimit per definitionẽ. Quę est cõclusio in hoc primo membro intenta. Nihilominus in subsequentibus, seorsum disputat de quod quid est, ⁊ propter quid, ⁊ in his duobus fere versatur tota disputatio huius libri.

Ois quæstio est de medio.

¶ Quòd demonst. & definitio non sint eiusdem, disceptatio. CAP. III.

HIS ITA DETERminatis dicendum esse videtur, quonam pacto ipsum quid est ostendatur, quisq; disquisitionis eius modus: quid deniq;, & quorum definitio sit: atque dubitandũ esse videtur antea, idq; initium faciendũ, quod maximè dicendis accommodatum fiet. Dubitauerit itaq; quispiam, vtrum fieri possit, vt idem ratione eque eiusdem, definitione demonstratione eque sciatur: an idipsum fieri nequeat. Etenim definitio ipsius quid est, esse videtur. Omne autem quid est, vniuersale est, atq; affirmatiuum: At ratiocinationũ alias negatiuas, alias non vniuersales esse patet: vniuersę nanque ratiocinationes de secundo schemate negatiuæ sunt: de tertio verò, vniuersales nõ sunt. Deinde nec eorum omnium est definitio, quæ prima affirmatiuè figura mõstrantur: quare omnem triangulum, tres duobus rectis æquales habere, aliaque similia sunt. Huius autẽ ratio est, quia id scire quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

demonstrari potest, nil aliud est quàm demonstrationem eius habere: quare si talium est demonstratio, patet eorundem & definitionē non esse. Nam si sit, etiam per definitionem sciret quispiam, demonstrationem non habens: nihil enim vtrumq; simul non habere vetat. Inductione etiam idem satis ostendi crediq; potest. Nihil enim vnquam eorum quæ vel per se, vel per accidens insunt, definiendo cognouimus. Prætereà si definitio substantiam explicat atque declarat, talia non substantias esse patet: perspicuum igitur est, non omnis eius definitionem esse, cuius est demonstrario. ¶ Quid ergo, estne eius omnis demonstratio cuius est definitio? At videtur nō esse. vna enim eademque etiam huius erit ratio. Constat enim vnius ea ratione, qua vnum est, scientiam vnam esse: quare si id scire quod demonstrari potest, nil aliud quàm demonstrationē eius habere est, aliquid sanè impossibile eueniet. Is enim, qui definitionē habet, sine demonstratione profectò sciet. Prætereà demonstrationum principia definitiones sunt, quorum demō, strationes non esse demonstratum est priùs. Et enim aut principia demonstrantur, & principiorum sunt semper principia, modusque nullus vnquam occurrit: aut in primis stetur necesse est, quæ quidem & definitiones sunt, & demonstrari non possunt. ¶ At si non omnis eiusdem, alicuius ne saltem eiusdem definitio demonstratioque est? an neque hoc esse potest? Non eius enim demonstratio est, cuius est definitio. Etenim definitio est ipsius quid est, substantiamq; declarat: demonstrationes autem, idipsum subijcere sumereq; videntur. Mathematicæ nanque, quid est vnitas, quid par, quid impar accipiunt, cæteræq; demonstrationes similiter. Adde quòd omnis demonstratio aliquid de aliquo vt esse, aut non esse demonstrat: at in definitione nihil de aliquo prædicatur: veluti neque animal de bipede, neque hoc de animali, nec item figura de plano. Non enim planum figura est, neque figura planum. Prætereà differt, quid & hoc illud est ostendere: at dēfinitio quidem quid est patefacit: demōstratio verò quippiam inesse cuipiam, vel non inesse monstrat. Diuersorum autem diuersa demonstratio est, nisi hoc pars illius existat. Quod quidem sic dico, vt si triangulum omnem duobus rectis tres æquos habere demonstratum sit, etiam æquicrurum tres æquos duobus habere constet. Hoc nanque partis, illud totius rationem habet. At quid est, & hoc illud est, non ità sese habent: quippe cùm alterum ad alterum partis non habeat rationem. Patet igitur, nec eius omnis demonstrationem esse cuius est definitio: nec cuius omnis definitionem esse, cuius est demonstratio: quibus efficitur, vt omnium cuiusquam eiusdem vtrumque haberi non possit: quare perspicuum est neque idem esse definitionem demonstrationemque, neque alterum in altero esse. Nam ea quæ subijciuntur, similiter profectò sese haberent. Sed de his hactenus, satis enim de hisce diximus dubitādo.

INcipit secundū membrū principale, in quo postquā determinatū est omnē quæstionē esse de medio aut de propter quid, ostendere intendit manifestè his octo capitulis, q; id quod est medium demonstrationis, demonstrari non possit. At in quinq; prioribus procedit arguendo ad partē negatiuā, & in alijs tribus determinando veritatē. In hoc ergo capitulo agit de definitione explicante quod quid est, in sequenti incipit agere de quidditate explicante definitionē, qđ in diuisione Commentatoris est pars text. secundā. Proponit ergo tria examinanda in subsequētibus .s. quo pacto quod quid est manifestetur, & quis sit modus inquisitionis illius, & quorum sit definitio. Subiungit autem accommodatissimum esse principiū, si primū disputetur si eadē res sub eadē ratione possit & definitione & demōstratione sciri. Est enim intentio in hoc capite ostendere differentiā inter definitionē, quę explicat quod quid, & demonstratiōnē, quę explicat propter quid. Atq; adeo in tribus particulis disputat tria dubia. Primū est vtrū cuiuscunq; est demonstratio sit etiam definitio, id est, vtrum quicquid demonstratur, definiatur: & arguit q; nō, quatuor rationibus. Prima est quod quid est .i. definitio prędicatur affirmatiue & vniuersaliter de definito: sed nō omnis syllogismus cōcludit affirmatiue vt patet in secunda figura, neq; omnis vniuersaliter, vt patet in tertia: ergo nō cuiuscunq; est demonstratio est definitio. ¶ Secunda est ibi, [vel na de. &c.] qua probat, q nec in prima figura cōcludente vniuersaliter & affirmatiue, cuiuscunq; est demōstratio, sit definitio. Et ratio est, inquit, quia aliquid esse demonstratione scibile, est q tunc solum sciatur quando habetur eius demonstratio: ergo illud non erit definitione scibile, alias sine demonstratione per definitionem sciretur. ¶ Tertia ratio est ibi, [inductione. &c.] et ratio est: Ea quę sciuntur sunt conclusiones in quibus aliquid per se aut per accidens prędicatur: nam per se quarto modo, vt ędificator ędificat, est propositio scibilis, et nihilominus est accidentalis in prędicando, licet sit per se in causando. Conclusionis (inquit) autem non est definitio, sed solum subiecti: ergo non cuiuscunq; est demonstratio est definitio. ¶ Postrema ratio est ibi, [præterea si. &c.] et est confirmatio precedentis, definitio substantiam, id est, quidditatem & essentiam subiecti significat: id autem quod demonstratur est accidens, scilicet, passio: ergo illius quod demonstratur non est definitio. ¶ In secunda particula textus, [quid ergo.] disputat secundam quæstiūculam, vtrum cōuerso quicquid definiatur demōstretur. Et arguit ad partē negatiuā duabus rationibus: quarum prima est eadē quę supra secundo loco tacta est. Vna res non habet nisi vnū modū determinatum quo sciatur, nam debet procedere demonstratio ex propositionibus per se eiusdem generis, vt supra dictum est: si ergo aliquid est scibile per demonstrationem, illud non scitur nisi dum demonstratur: & tamē si haberet definitionē posset sciri

Primū dubium.

2. dubium.

sciri per definitionē sine demōstratione, & sic sequeretur vnū impossibile. scz illud non esset scibile nisi per demonstrationē, & q esset scibile alia via. ¶ Secūda ratio est ibi, [præterea] quę talis est: Definitio est principiū primū demōstrationis, vt dictū est capite. 8. tex. 25. primorū autē principiorū nō est demōstratio, alias el. vt processus in infinitū: ergo nō eiusq; est definitio est demōstratio. ¶ In tertia parte cula. [an si nō omnis] disputat tertiam quęstionē. s. esto nō quicquid demōstratur definiatur, siec econuerso vniuersaliter, an saltē particulariter dicetur aliqua res cuius sit simul & definitio & demōstratio. Et arguit q nō. tripliciter. Primo, definitio est ipsius quod quid est, explicans essentiā rei: sed quid est, vt primo lib. 2 dictū est, supponitur ante demōstratiō nē (supponit enim Mathematicus quid est vnitas) ergo fieri nequit vt eiusdē sit definitio & demōstratio. ¶ Secunda ratio est ibi [addē q.] Demonstratio aliquid de aliquo demōstrat, puta conclusionem in qua vnū prędicatur de alio: in definitione autē neutra pars prędicatur de alio, cū enim dico animal rationale, neq; animal de rationali, neq; econuerso prędicatur vbi nō est verbū, nō est prędicatio. ¶ Tertia est ibi, [præterea differt] quę talis est: Differūt quęstio quia est. & an hoc sit illud, & quęstio quid est: & definitio ostendit quid est, demonstratio verò, hoc esse illud: diuersorū autē diuersa est demōstratio. i. ratio qua manifestantur, nisi vnum sit pars subiectiua. i. species alterius, sicut isosceles est species trianguli. quorum proinde eadē est ratio scientię: sed nec definitio est species demonstrationis: neq; econuerso, sed sunt omnino diuersę rationis: ergo cuius est demonstratio non est definitio, neq; econuerso.

3. dubium.

¶ Quod quid est non esse demonstrabile. Cap. IIII.

QVID ERGO, PROR susus ne ipsius quid est ratiocinatio demōstratioq; nulla existit, qualiter iam dedisse videbamur? Patet em ratiocinationem quidē aliquid per medium de aliquo semper ostendere, ipsum autem quid est esse, & hoc ipso quid est prædicari. Hæc autem conuenire necesse est. Nam si. a. sit proprium ipsius. c, patet. b. quoque ipsius. c, &. a. rursus ipsius. b. proprium esse. Quo fit vt omnia conuertantur, mutuamq; prædicationem suscipiant. At verò si tā a. competit ipsi. b. vt quid est ipsius, quām. b. cōpetat ei identidē ipsi. c, necesse est tum. a. de. c. prædicetur, vt quid est ipsius: quod si nō hoc pactō bis illud quispiam sumpserit, nulla sanè necessitas omninò compellet, vt. a. de. c. vt quid est ipsius dicatur: vt si. a. quidem vt quid est ipsius. b. competere dixeris, b. verò non eodem modo de quolibet. c. prædicaueris: quare non solum. a. de. b. dicatur oportet, vt quid est ipsius, sed. b. quoque de. c. modo eodem prædicetur necesse est. Hæc cùm ità sint, si in vtroq; ratiocinationis interuallo ipsum quid est quidditasq; sumatur, quidditas nimirum antea quàm concludatur, in ipso medio ratiocinationis termino collocabitur. ¶ Atque omninò si fieri potest vt ostendatur quidnam sit homo, sit. c. quidem homo, a. verò quid est ipsius, siue. d. animal bipes, siue aliquid aliud est. Siquidem igitur iusta ratiocinatio fiet, necesse est. a. de quolibet. b. prædicetur. Hoc autem vt constat, alia media definitione opus est, quæ quidem etiam quid est ipsius hominis erit. Sumitur igitur id profectò, quod demonstrare oportet: b. nanque definitio ipsius hominis est. Id autem ipsum in duabus propositionibus primis, immediatisq; considerare oportet. Maximè enim id quod dictum est eluescit. Qui igitur per ea quæ conuertuntur, quid anima, quidve homo, vel aliarum quiduis sit conantur ostendere, ij petunt id sine dubio, quod inritio quærunt, demonstrareq; nituntur, vt si quis animam esse, quod est sibi viuendi causa: id verò, numerum esse seipsum mouentem. Is enim necesse est postulet adeo, animam numerum esse seipsum motu cientem, vt idem sit anima numerusq; seipsum mouens. Non enim si. a. quidem ipsum. b, b. verò. c, ipsum sequatur, a. definitio erit ipsius. c. sed de ipso tamen vere dicetur, vt patet. Neq; si rursus. a. ratione substantiæ. b. competit, de omniq; eo prædicatur, a. continuo definitio erit ipsius. c. Quanquam enim animalis esse, de hominis esse dicatur: omne enim animal rationis particeps, substantia veræ est animæ particeps, quæ est principium sentiendi, quemadmodum & omnis homo est animal, non tamen hoc dicitur, pacto vt vnum sit. Si igitur quispiā non hoc pacto terminos sumpserit, nunquam a sanè quidditatem ipsius. c, substantiamque esse cōcluserit. Sin autem hoc acceperit modo, tum antea profectò. b. ipsius. c, definitionem sumpserit esse. Quare non demōstrabit: sumit enim id, quod initio quærebatur.

IN quarto capite quod in diuisione Commentatoris est tertius tertius habet, quas particulas, postquam iā superiori disputatum, q non idem cognoscitur per demonstrationem & per definitionem, disputat q, ipsum quod quid est, id est, quidditas significata per definitionem, non demonstratur. Hęc vero includit hęc quęstio cū precedentibus: nam in superiori capite solū est posita differentia inter definitionē & demonstrationē, q videlicet sint diuersę rationes notificandi aliquod ignotū, cū definitio explicet quid, & demonstratio propter quid. Hic verò disputatur vtrum ipsum, quod quid est, significatū per definitionem, possit de suo proprio subiecto demonstrari. Et similiter cap. vndecimo idem per contrabitur de propter quid, an sit demōstrabile. ¶ Arguit verò ad partem negatiuā quatuor prędictis fundamentis, propositā

Quatuor suppōnes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta tamē prius quæstione, vtrū ipsius, quod quid est, sit demōstratio. i. vtrū demōstretur de suo subiecto. ¶Primū suppōstū est, q̄ ratiocinatio. i. syllogismus demōstrat aliquid per medium. Secundū, q̄ quod quid est, prædicatur de suo subiecto in eo quod quid & conuertibiliter. Ratione primi, passio non dicit, quod quid est, subiecti: & ratione secundi, genus nō dicit totū, quod quid est, speciei. Tertiū quod inde sequitur est, q̄ si quod quid est, demonstrandū esset de subiecto, necesse est vt mediū & extremitates essent termini cōuertibiles: nam cū demōstratio consistet ex propositionibus directis, debent in præmissis prædicata conuerti cū subiectis, aut esse eis superiora: si vero a. scilicet maior extremitas sit superior ad. b. mediū, a fortiori erit superior ad. c. de quo dicetę prædicatur. b: et si. b. medium sit superius ad. c, a fortiori. a. quod prædicatur de. b. erit superius ad. c: quare. a. non conuertetur cum. c. et per consequens nec erit, quod quid est, illius vt paret ex secūda suppositione. Quartū fundamentū est quod ad demonstrandū, quod quid est, de suo subiecto non satis est demōstrare, quod quid est, vere & vniuersaliter prædicari de subiecto, sed est demonstrandū q̄ prædicatur quidditatiue: ex quo sequitur necessariū esse vt tam maior extremitas prædicetur quidditatiue de medio, q̄ mediū de minori: nam si non sit vtraq; præmissa quidditatiua, nō necessario inferent q̄ cōclusio sit quidditatiua. Exempli gratia. Quāuis bene sequatur, omne animal est albū: omnis homo est animal: ergo omnis homo est albus: tamē quia, album, nō prædicatur quidditatiue de animali, non sequitur vt quidditatiue prædicetur de hoīe: & quāuis sequatur, omne albū est coloratū, omnis homo est albus: ergo omnis homo est coloratus: tamē quia albū nō prædicatur de hoīe quidditatiue, nō sequitur vt coloratū prædicetur de illo quidditatiue. ¶Ex his igitur quatuor fundamentis scite sane infert, quod quid est, nō demonstrari de suo subiecto: iam sequeretur ex dictis q̄ in tali demonstratione peteretur principiū: q̄ si, quid quid est, in maiori quidditatiue debet prædicari de medio, & mediū in minori etiam quidditatiue, necesse est vt mediū ipsum dicat etiā quod quid est: & vnde in minori prædicabitur, quod quid est, de suo subiecto, & per cōsequens ante conclusionē iam supponitur id quod demonstratio intendit cōcludere & demōstrare: quę est petitio principii. ¶In secunda particula, [Atq; omnino.] Subdit exemplū. Sit enim inquit. c. homo, a. vero quod quid est, eius, puta, animal bipes, aut alia quidditatiua definitio: necesse est tunc vt vtraq; præmissa sit vera & directa & quidditatiua, quod mediū etiā. b. sit definitio hominis, quare in minori scilicet. c. est b, prædicatur q̄uod quid est de suo subiecto, quod intenditur demōstrari. ¶Quod si quis arguat nihil prohibere quin maior extremitas sit vna definitio, & mediū sit alia: ¶Respondetur, q̄ hic nō est quæstio de quod quid est, in ordine ad definitionem: nam de definitionibus postea dicemus q̄ vna potest demonstrari de alia, et ita forsan vna definitio potest per aliam definitionē demōstrari de subiecto. Sed quæstio est de quidditate ipsa significata: quę cū in minori iam prædicetur de subiecto significata per suā significationē quidditatiuā, iam supponitur id qō intenditur demōstrari. Vel secundo dicendū, q̄ definitio quidditatiua nō est nisi vna in rigore, quę si in minori prædicatur iam nō demōstratur. Sed prima solutio propius ad mentē Arist. accedit. ¶Et hac de causa subdit secundū exemplū de anima cui attribuit duas definitiones, scilicet anima est causa sibi ipsi viuendi, corpus enim viuit per animā, & anima per se eo modo quo forma dicitur viuere: & maxime, quia anima separata viuit vita intellectiua: & item anima est numerus seipsum mouēs: quę in re idem prorsus significat, nisi q̄ hęc datur secundū Platonem qui omnes substantias appellabat numeros. Non est locus hic disputandi an propriæ anima moueat se, hoc enim ad Philosophiam pertinet, vbi ostenditur q̄ nihil eadem ratione potest esse mouēs & motum. Dit ergo: q̄ si quis faciat hanc demonstrationē, omnis numerus seipsum mouens est sibi ipse causa mouendi: anima est numerus seipsum mouens: ergo est sibi ipsa causa mouendi: is, inquit, necesse est vt postulet adeo, id est, petat certe a respondente, et supponat q̄ anima est numerus seipsum mouens, siquidem definitio petitur & supponitur: & per consequens iam in initio petit quidditatem ipsius animę quam intendit demōstrare. ¶Colligit tandē per modū epilogi, q̄ quānis si. a. prædicetur de. b, et b, de. c, necesse sit vt. b. prædicetur de. c: tamen si ambę præmisse non sint quidditatiuę, & extremorū conuertibiliū, non inferent, quod quid est, de suo subiecto. At quāuis omne animal sit substantia sensibilis: & omnis homo sit animal: & proinde sequatur, q̄ omnis homo est substantia sensibilis: non tamē & sequitur, q̄ illa sit definitio hominis, quia animal nō prædicabitur conuertibiliter de homine.

Quòd neq; per diuisionē, quod quid est, demonstretur. CAP. V.

Text. iiij.

AT NEC DIVISIONE hoc illius definitionem esse colligi potest, qualiter in resolutionum figurarum est dictum. Nunquam enim in diuisione fit, vt cùm hæc sint, necessariò illa sequantur, sed fit perinde atque cùm quispiam inducit: non enim demonstrat. Nam nec interrogare conclusionē, nec si data sit, ideo ipsam esse oportet, sed ipsam esse cùm illa sint necesse est, etiam si is qui respōdet minimè assentiatur. Etenim si quis hoc roget pacto, homo animatus an inanimatus est? deinde animatum esse sumat, ratiocinationem nullam facit. Rursùs animal omne aut gressibile aut aquaticum est? si esse gressibile sumat, nullam ratiocinationem profectò facit: nec hominem hoc esse totum, animal inquam gressibile, necessariò ex dictis emergit, sed hoc quoq; perinde vt illa sumit. Atq; nihil omninò refert, siue in multis siue in paucis hoc pacto fiat: est enim idē. Fit igitur hisce qui hoc procedunt modo inutilis hic diuisionis vsus, etiam ad ea quorum alioqui fieri ratiocinatio poterat. Quid enim prohibet, vt illud totum verè quidem de homine dicatur, minimè tamen quid sit homo declaret. Quid insuper obstat, vt aut addatur substantiæ quippiā, aut auferatur, aut prætermittatur? Atq; hæc quidē eueniunt: sed soluere cōtingit, si quis vniuersa ea quæ hoc ipso quid est prædicantur sumat, & adhibita diligentia post primi diuisionem, alteriusve postulationem, ipsius rursùs postulati distributionem deinceps faciat. Atque adeò vt nihil prætermittatur quod quidem est necessarium. Ci omne cadit in diuisionem, & nihil deest: id verò est necessarium: indiuiduum enim iam esse oportet. At quanquàm id fieri potest, nulla tamen hoc pacto vnquam efficitur ratiocinatio, sed si noscere diuisio facit, alio quodam id facit modo. ¶Atq; hoc quidem non est absurdum. Neq; enim is qui vtitur inductione, fortasse demōstrat, notum tamen aliquid facit: ratiocinationem autem non dicit, qui definitionem ex diuisione dicit: nam vt in cōclusionibus quæ sine medijs inferuntur, si quispiam dixerit, hoc necesse est esse, cùm ista sint, fit vt interroge rur propter quid, sic & in definitionibus, cùm per diuisionem inuestigantur, fieri potest. Nam cùm hæc conficitur definitio hominis, animal mortale, pedes habens, bipes, ac alis vacans: cur hoc in vnaquaq; partium additione sit nimirū interrogatio fieri potest. Dicet enim atq; ostendet, per diuisionem vt putat, omne animal aut immortale esse aut mortale. Talis autem oratio tota nō per ratiocinationē esse ostenditur. Quare etiā si definitio per diuisionē demōstraretur, nunq̄ tamen per ratiocinationem conficitur.

POstquā in superiori capite ostensum est, quod quid est, demōstrari non possē, in hoc quinto, quod apud Commentatorē est vnicus textꝰ quartus, quasq; habet particulas, probatur q̄ neq; via diuisionis possit demōstrari, quod quid est, tribus rationibus. ¶Prima est hęc. Diuisio non est necessaria cōsequentia, vt. s. ex præmissis sequatur cōclusio, nisi aliquid detur & admittatur a respōdente, sed demōstratio debet necessario cōuincere velit nolit respōdens: ergo via diuisionis, quod quid est, non demōstratur. Minor per ea quę dicta sunt patet. Sed probat maiorē exēplis. Si enim quis inuestigās genus hominis querat a respōdente, animatus ne sit an inanimatus, licet respōdens concedat esse animatū, nō necessario cōcludit, quod quid est. ¶Primo, q̄ cōcludit esse animatū ex cōcessione alterius. Et præterea q̄ adhuc solū habet genus definiti. s. q. homo est animal. Sed si rursus per diuisionē inquirat differentiā petens, sitne animal gressibile, an aquaticū, an volatile, & accipiat esse gressibile, adhuc nō est euidens, aīal gressibile, esse totā definitionē. Nec refert inquā in paucis id fiat aut in multis, nā licet rursus querat sitne gressibile pennatū aut sine pennis, & accipiat q̄ est sine pēnis: nō cōcludit euidenter q̄ illa sit tota definitio, propter duo. ¶Primū, [Quid enim, inquit, prohibet?] .i. quia licet sit certū oia illa cōuenire hoi, nō tamē per diuisionē fit euidēs vt illa prædicentur in quid, quod requirit ad, quod quid est. Et præterea, [Quid insuper, inquit, obstat.] .i. neq; est euidens talis ne definitio superflua sit an diminuta. ¶Argute cōparat viā arguendi per diuisionē, ad modū arguendi per inductionē. Ut enim ex tribus aut quatuor singularibus puta iste Aethiops est niger, & iste & iste, non infertur omnē Aethiopē esse nigrū, nisi respōdens admiserit non esse plures singulares aut ita esse in oībus, ita & in diuisione, nō sequitur, hoc est gressibile aut aquatile: nō est aquatile, ergo gressibile, nisi respōdens dederit nō esse plures species animalis. ¶In secunda particula, [Atq; hęc quidē.] respōdet obiectioni cuidā. Dicet enim quis posse demōstrari, quod quid est, via diuisionis, si diligenter oīa diuidantur quę prædicātur in, quid: vt si inquirens genus hois, incipiat a generalissimo, scilicet, an est substantia vel accidens: et habito quod sit substantia, querat an sit corpus vel spiritus: & habito tandē q̄ sit animal, querat differentiā, puta an sit gressibile, aquaticū, vel volatile: & habito q̄ sit gressibile, an sit bipes aut quadrupes: & dato q̄ sit bipes, an sit pennatū an sine pennis. ¶Respōdet Arist. cōcedendo per hanc viam posse aliquo modo notificari, quod quid est, nō tamē erit ratiocinatio, id est, euidens demōstratio, sed erit aliqualis cognitio qualis sit per inductionem: quę nō cōcludit euidenter vniuersalē, cū nō possint omnia singulariter demōstrari: facit tamē aliquā fidē illius. ¶Et præsertim neq; inductio nec diuisio demonstrat propter quid, nam habito per inductionem aut diuisionem q̄ homo sit gressibilis. &c. restat interrogatio, cur sit gressibilis, quia neutra reddit causam.

Quod quid est non demonstrari ex suppositione. CAP. VI.

Textus. v.

SED FIERINE POTEST vt ipsum quid est accōmodatū substantiæ, demōstretur? Ex suppositione tamen, hoc pacto, vt sumatur id quidem proprium, quod ex hisce cōstat, quæ hoc ipso quid est prædicantur, definitionē esse: hæc autem sola dicto prædicari modo, totumq; quod ex hisce cōstat, proprium esse: id est enim illius nimirum ratio. An & hic rursùs sumitur definitio. Necesse est enim, per mediū ipsum ostendere. Præterea quemadmodùm nec in ratiocinatione sumitur quid est ratiocinari. Semper enim tota vel pars est propositio, ex quibus ratiocinatio constat: sic neq; definitionem oportet in ratiocinatione inesse, sed seorsum à propositionibus esse. Atq; vt si quis ambigat, si ratiocinatio sit confecta necne, obuiandum est asserendo ratiocinationem esse extructam: id enim ratiocinatio: sic & ad eum qui dicit non definitionem esse cōclusam, asserendum est definitionem esse conclusam: id enim nobis supponebatur esse ratio, definitiove. Quare necesse est & sine ratiocinationis & sine definitionis ratione, aliquid per ratiocinationem conclusum esse. ¶At enim neque sic bene sese habebit ipsius quid est probatio, si ex suppositione etiam quispiam ipsum

Tex. vj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ostendat, hoc pacto, si ratio mali est diuisibile esse: quibus autem est contrarium, eorum & ratio contraria est rationi contrarij, atq; bonum est malo contrarium: & indiuisibile diuisibili, ratio boni nimirũ est indiuisibile esse. Et hic enim sumens definitionem, ostendit. Sumit autem de finitionem, ad ostendendam definitionem. At sit aliquid aliud. Et in demonstrationibus enim aliquid de alio dici sumitur: non tamen ipsum: neque id cuius est eadem ratio, neque quod cõuertitur. Ad vtrosq; autem quorum alter diuisione, alter tali ratiocinatione ostendit, eadem est dubitatio, cur homo simul animal bipes gressibile, non autem animal seorsum, & bipes seorsum sit: nulla nanque necessitas cogit, vt ex ijs quæ sumuntur vnum efficiatur quod prædicetur: sed erit forsitan, perinde atque idem homo & musicus est & grammaticus.

Tex.5. CApitulũ hoc apud Cõmentatorẽ secatur in textus duos, q̃ sunt quintus & sextus. In quo Arist. pergit ostendere, quod quid est, nõ bene demõstrari ex suppositione. Et primo arguit, q̃ nõ demõstretur supposita definitione definitionis. Exẽpli gratia. Si quis supponat q̃ definitio est oratio cõstans ex his quę prędicantur in eo quod quid, cõtinens totũ quod prędicatur in eo quod quid. s. genus & differentiã, itaq; sola definitio hoc modo prędicetur, illã vero quę hoc modo prędicat, esse proprium. i. propriã & adequatã definitionẽ: Ait ũ ex hac suppositione demonstrabit, quod quid est, hois de hoie. ¶ Et probat, q̃ licet suppositio hęc sit vera, tamẽ quia hoc supponit nõ inde demõstrare potest, quod quid est. Primo, qz iste videtur assumere definitionẽ: cũ tamẽ si quod quid est, sit demõstrabile, deberet etiã hęc definitio definitionis demõstrari: & per cõsequens nõ est illud primũ principiũ. Preterea quemadmodũ in syllogismo. s. omne aial est substantia: ois homo est aial: ergo ois homo est substantia, nõ sumitur definitio syllogismi tanq̃ pręmissa, ita si definitio hois demonstranda est de hoie nõ debet sumi tanq̃ pręmissa definitio explicãs qd sit definitio. Sed debet, inquit, talis definitio esse extra demonstrationẽ, vt si quis neget illã consequentiã esse in barbara, debet illud probari per definitionẽ syllogismi de barbara, quã quilibet debet habere in mente sine demonstratione. Et eodem modo. si quis negaret, animal rationale, esse definitionẽ hominis, probandũ esset: quia cõstat ex genere & differentia: quę veruntamẽ probatio nõ est demõstratio, sed est examinatio an illa sit definitio, per regulã & legẽ definitionis. Intendit Aristo. in summa dicere q̃ huiusmodi probatio: huic orationi aial rationale, conueniunt leges definitionis: ergo est definitio, licet sit bona, tamen nõ est demõstratio ipsius, quod quid est, de hoie. ¶ In tex. 6. [Ait enim.] ostendit, q̃ neq; definitio quiditatiua vnius possit demõstrari per suppositionẽ definitionis alterius. Vbi ad intelligentiã exẽpli Arist. notandũ est, q̃ cũ oia appetãt bonũ, & videamus oia appetere vnitatẽ, qz ois res quanta resistit suę diuisioni, philosophabatur Platonici vnitatẽ et indiuisibilitatẽ esse de genere bonorũ: diuisionẽ vero & pluralitatẽ de genere malorũ, qz tendit ad corruptionẽ. Ait ergo Arist. si supponatur, q̃ ratio. i. definitio mali sit, esse diuisibile, vtrũ ex hac suppositione demõstrari possit, q̃ ratio & definitio boni sit esse indiuisibile: & videtur q̃ sictã contrariorũ cõtrarię sunt definitiones: sed bonũ & malũ sunt cõtraria, sicut diuisibile & indiuisibile: ergo si esse diuisibile, est definitio mali, esse indiuisibile est definitio boni. ¶ Respondet, q̃ nec iste modus arguẽdi sit demõstratio. Quod probat tripliciter. Primo, qz tam assumitur in antecedẽti definitio contrariorũ, & definitio mali: & per cõsequens, si definitio ois potest demõstrari, illa non sunt prima principia. Secũdo ibi, [Ait sit aliquid aliud.] Quasi dicat, nõ solũ iste nõ demõstrat, qz accipit pro primo principio definitionẽ, sed quia assumit idipsum qõ debet demõstrare: nã in demõstrationibus, licet accipiatur pro medio quod quid erat esse, tamen concluditur aliud de alio, vt risibile de hoie: tamen in proposito idẽ vel eiusdẽ rationis supponitur, quod cõcluditur: supponitur enim, malũ esse diuisibile, et eiusdẽ prorsus rationis est, q̃ bonũ sit indiuisibile. ¶ Tertio id probat qz, inquit, tam ille qui demõstrat per diuisionẽ q̃ ille qui demonstrat ex suppositione, adhuc tenetur respõdere cur alã & bipes & gressibile sint vnũ. Quod est dicere: ad hoc q̃ aliqua faciãt definitionẽ nõ sufficit q̃ singula prędicentur de desinito, sed q̃ oia faciant per se vnũ. i. dicant vnã naturã. Nam albũ & musicũ, licet dicãtur de hoie, nõ tamẽ cõstituunt definitionẽ: qz sunt diuersa accidentia quę non faciunt vnũ nisi per accidẽs: ergo licet per diuisionem cõcludatur q̃ homo est animal, & q̃ est gressibile, & q̃ est bipes, nondum demonstratur an hęc omnia dicant vnã naturã hois: & pariter cũ supponitur malum esse diuisibile, nondum ostenditur q̃ diuisibilitas dicat quidditatiuam naturam mali, an vero accidens.

¶ Quod quid est non demõstratur. CAP. VII.

HAEC CVM SINT, quonam pacto is qui definit substantiam, & ipsum quid est ostendet rei definiendæ. Neq; enim vt is qui demonstrat, ex hisce quæ conceduntur notum faciet ipsum: vt cùm illa sint, necessariò aliquid aliud fit: hoc enim est demonstratio: neq; etiam vt is qui per singula nota inducit vniuersa, ex eo sic se habere, quia nihil singulorum sese aliter habet: nõ enim quid esse, sed esse aut nõ esse ostendit. Quis igitur alius modus restat? nõ enim sensu vel digito demonstrabit. ¶ Prætereà quonam pacto ipsum quod est ostendet: necesse est enim eum qui scit quid est homo, aut aliud quoduis, & esse etiam scire. Id enim quod non est in ratione, nemo scit vnq̃ quid est, sed quid nã oratio vel nomẽ significat. Cùm dico hippocentaurus, bene quidẽ percipimus: fieri verò nequit, vt quid hippocentaurus sit sciamus. At verò si quis quid est ostenderit, & esse quoque ostendet: & quonam Tex.vij.

nam modo, ratione eadem ostẽdet: nam vnum quiddã definitio ipsa declarat, & demonstratio etiam vnũ: quid autẽ est homo, & hominem esse, diuersa sanè, non eadem sunt. Deinde etiã dicimus vnumquoduis, nisi sit substantia, necessariò per demonstrationem esse ostendi: esse verò rei nullius est, vt patet, substantia: id enim quod est, non est genus. Demonstratio igitur id est, quo quippiam ostenditur esse: quod quidẽ etiã nunc ipsæ scientiæ faciunt. Geometra nanque quid significat quidem triangulus sumpsit, esse autem ipsum demonstrat. Quomodò igitur ostendet ipse definiens quid est triangulus? sciẽs ergo quispiam definitione quippiam quid est, an sit illud nesciet? at nunquàm fieri potest. Patet autem per ipsos etiam definitionũ quę nũc assignantur modos, eos qui definiunt non ostẽdere esse, nam & si est è medio æquale aliquid, at cur sit ipsum definitum, & cur hoc circulus sit quæreretur. Poterit enim illud dicere quispiã, definitionem orichalci etiam esse. Neque enim id esse posse quod dicitur, ipsæ definitiones insuper faciunt manifestum: neque illud, & non aliud esse cuius inquiunt definitionem esse, sed propter quid semper dicere licet. ¶ Si igitur is qui definit, alterutrũ aut quid sit aut qd ipsum nomen significat ostendit (si modò illa ipsius quidem definitio est) erit ipsa profectò oratio idem quod nomen significans. At hoc absurdũ est sanè. Primò nanque & non substantiarum, & eorũ quę non sunt in ratione rerum erit vtiq; definitio. Nam & ea quæ non sunt, significare nomine licet. Deinde omnes orationes definitiones erunt, sine discrimine vllo. Fieri nanque potest, vt cuiuis orationi nomen ponatur. Quare definitionibus omnes omnia disseremus loquemurque. Et Ilias ipsa definitio erit. Prætereà nulla scientia nomen hoc indicare significareq; demonstrat: ergo nec definitiones idipsum indicant. Ex his igitur necidem esse definitionẽ ratiocinationemque videtur. Et insuper neque definitionem demonstrare quidnam sit quicquã, fierique non posse vt ipsum quid est demõstratione definitionis ve vnquàm percipiatur, aut cognoscatur.

AN capite hoc septimo postquã in superioribus per singulos modos cognoscendi facta inductione ostensum est, quod quid est, non posse demonstrari, addit adhuc rationes cõmunes ad id manifestandũ. Cõtinet hoc caput tres particulas quarũ prima pertinet ad textũ superiorem sextũ, alię duę ad textũ septimũ. ¶ Colligit ergo ex dictis in prima particula, q̃ cum ostẽsum sit, quod quid est, nec demõstrari per terminos cõuertibiles, nec per diuisionem, nec ex suppositione: nõ restat nisi vt forte demonstretur inductione. At vero inductio, inquit, nen demõstrat quid, hoc sit nisi quod sit, aut sit tale. Est enim inductio velut si quis digito ostendat, hic Aethiops est niger, & hic & hic: qui, licet ostendat rem esse talem, non tamen demõstrat sitne illud qdditas an accidẽs illius. ¶ In tex. 7. [Reliqua quonam pacto.] probat prius tribus rationib? cõmunibus, q̃ quod quid est, nõ euidẽter ostendatur demonstratione, & deinde obiter addit vnum verbum de definitione. Prima ergo ratio est hęc: Quicũq; ostẽdit, quod quid est, debet prius scire illud esse, nam vt 2. cap. dictum est, quæstio, quid est, supponit quæstionẽ, an est, qõ modo etiam probat: qz id, inquit, quod non est in ratione. i. quod nõ est actu vel saltem in causis naturalibus, nõ potest sciri quid sit, sed solum sciri potest quid nomẽ significat. Scimus enim q̃ Hippocentaurus significat monstrũ pro medietate virũ & pro medietate equi: at qz non scimus illud esse, fit vt nec sciamus eius quidditatẽ. Hippocẽtaurus idem est qõ equum sti mulãs, ab hippos qõ est equus, & cẽteim, quod est sti mulare: quo nomine dicti sunt populi Thessalię, eo q̃ equis velocissimis vtuntur. Unde Poetę fingũt monstra esse pro medietate viros & pro medietate equos. Hoc supposito format Aristo. primam rationem. Cum tam definitio q̃ demonstratio constet ex his quę sunt per se, nõ potest esse vna definitio, nisi vnius definibilis: nec vna demonstratio nisi vnius scibilis: sed esse hominem, & quod quid est, hominis, diuersa sunt: ergo demonstratio quę demõstrat esse, puta hominem esse risibilem, non demõstrabit quid est hoc. ¶ Notandum est hic sententiam esse Aristo. id quod aliqui putant esse inuentum S. Thomę. s. quod esse & essentia in creaturis distinguant ad hũc saltem sensum, q̃ quidditas hominis est perpetua, esse autẽ est illi temporale a Deo productũ: in Deo autem sunt idẽ, vt latius cap. 4. prędicam. q. 1. explicuimus. ¶ Secunda ratio est ibi, [Deinde etiam dicimus] & fere est confirmatio superioris. Demõstratio solum demonstrat, quia est, id est hoc esse illud, quia demonstrat prędicatum cõuenire subiecto, definitio autem ostendens, quid, nihil dicit de esse aut non esse: ergo, quod quid est, non ostenditur per demonstrationem. Ostendit autẽ maiorẽ exemplo: qz mathematicus, inquit, supponens quid est triangulus, demonstrat illum esse. s. super datam lineam rectam triangulum collocare. Ait autem in maiori, q̃ demõstratio non demõstrat quid est, nisi forsan diceretur q̃ esse & substantia. i. quidditas essent idẽ, nã tunc qui demonstraret, esse, demonstraret quidditatem. Sed tamen illud, inquit, est falsum: quia, ens, nõ est genus. Sẽsus est, q̃ si esse & quidditas essent idem, cum ens significet esse, ens prędicaret in, qd, & per cõsequẽs esset genus: quod est falsum. Hoc est quod S. Tho. significauit. 1. par. q. 3. ar. 5. dicens, q̃ cum in Deo esse & essentia sint idem, si Deus poneretur in genere, genus eius esset ens: & ideo cũ ens non sit genus, Deus non ponitur in genere. Quomodo ens non prędicetur inquit, cap. 4. prędica. q. 1. exposuimus. ¶ Tertia ratio est ibi, [Patet autẽ.] Ait enim q̃ ex definitionibus ipsis quibus vtimur in scientijs constat definitionem nõ dicere, esse. Cũ enim dicitur, circulus est figura a cuius centro ad circũferentiã omnes lineę rectę sunt equales, non asseritur talem figuram esse: sed restat quærere, an sit: nam similiter definire possumus illud quod nõ est: vt orichalcum. i. mõtem æneum. Quos enim idẽ est quod mons, & chalcos, ęs. Cum enim demonstratio solum demonstret rem esse, scilicet, esse talem, sit vt per demonstrationem non concludatur quod qd est. ¶ In tertia particula capituli, [Si igitur his.]

Esse & essentia.

Ens nõ est genus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Definitio. quia dixerat definitionem significare quidditatem ⁊ essentiam rei, respondet cuidã obiectioni. ¶Posset enim quis dicere, ꝙ nõ omnis definitio explicat naturam ⁊ quidditatem definiti: nam aliqua est solum explicans significationẽ nominis: quę dicitur definitio quid nominis. Dicit ergo ꝙ definitio quid nominis nõ est propꝛie definitio, nam illa solũ est ꝛnatio significans idem qõ significat nomẽ: quę nõ explicat naturam rei, magis ꝙ nomen ipsum, vt si quis dicat nomen, Camelus, significare animal gibbosum, colozis bouis, non significat magis genus aut quidditatẽ Cameli, ꝗz nomen Camelus, licet ꝙ accidentia camelum describat. ¶ Et ꝙ talis ꝛnatio simpliciter nõ sit definitio, ꝓbat tripliciter. ¶Primo, quia tunc sequeretur ꝙ accidentium ⁊ non entium esset definitio, nam accidentia et Chimeram ipsam possumus hoc modo definire: ⁊ tñ non entiũ sicut non est scientia, vt dictũ est lib. 1. tex. 5. ita neq; est definitio: sed neq; accidentia simpliciter definiũtur: qz non habent simpliciter quidditatem vt habetur. 7. metaph. textu. 15. ¶ Secunda ratio est ibi, [Weinde.] sequeretur enim, inquit, omnes ꝛnationes etiam historiam longã esse definitionem: nam cuiuis ꝛnationi quãtuncunq; longę posset imponi vnum nomẽ: vt historia Troiana quam scripsit homerus dicitur Ilias: Ilium nanq; nomen est Troię. ¶ Tertia ratio est ibi, [Pꝛeterea nulla.] quę talis est: Scientia non ostendit quid nomina cõclusionis significent, sed quę est causa veritatis conclusionis: ergo nec definitio explicat quid nomen significat, sed quę est rei significatę natura: putet ꝙ sequentia, quia id quod exꝓimitur per definitionem, est subiectũ scientię. Colligitur ergo, vt definitio quid nominis non sit simpliciter definitio, sed secundum quid. Facit tandem Aristote. epilogum eorum quę dicta sunt qui est clarus.

Quòd vna definitio per aliam demonstretur.

CAP. VIII.

VERVM considerandum est rursus, quidnã horum dictum bene, & quid non bene recteq; sit, & quid sit definitio: & vtrum aliquo modo ipsius quid est demonstratio definitio existit, an verò nullo sit modo. Cùm itaque scire quid est, & scire causam ipsius si est, idẽ sit, vti diximus: fieri potest, vt quid est ostẽdatur: cuius quidem hæc ratio est. Est enim quædam vtique causa: & hæc aut est eadem aut alia, & si sit alia, aut est demonstrabilis, aut indemonstrabilis. Si igitur alia sit, demonstrariq; potest, cùm causa sit mediũ, & prima figura ratiocinationis ostendatur necesse est: nã id quod ostẽditur vniuersale est, & affirmatiuum, vt patet. Vnus igitur is est modus, quem nunc inquisiuimus, per aliud inquam ipsum quid est ostendi: nam medium ipsorum quid est, necesse est esse quid est, & propriorum identidem proprium: quare definitionum eiusdem rei alia ostendet, alia non ostendet. Atque hicce modus demonstratio ipsius quid est, vt anteà diximus, nõ est, sed ratiocinatio quædam ad disserendi modum accommodata.

POstquã in quinque superiobus capitulis disputatum est, an, quod quid est, sit demonstrabile, in tribus subsequentibus examinando ea quę dicta sunt determinat, quęnam sit in hac parte rei veritas. In hoc ergo cap. 8. ostendit, ꝙ quãuis vna definitio potest syllogistice cõcludi per aliam, tamẽ talis syllogismus non erit demõstratio. Pꝛoponit ergo, ꝙ examinanda sunt ea ꝗ dicta sunt ⁊ vtrum definitio ipsi⁹ quod quid est, sit aliquo modo demonstratio illius. Et ponit hanc conclusionẽ, Quod quid est, potest ostendi per aliud, quod quid est: supponit autem pꝛius, quod scire quod quid est, est scire causam ipsius, an est: ostensum enim est cap. 2. ꝙ scire an res sit, virtualiter est scire aliquam esse causam sui esse, ⁊ scire quid est, est scire quę sit illa causa: sicuti scire, quia est, virtualiter est scire aliquam esse causam quare hoc est hoc: ⁊ scire pꝛopter quid, est scire illam causam. Secũdo supponit, ꝙ inter causas quędã est eadem. i. intrinseca ipsi rei: vt materia ⁊ forma: ⁊ quędam est alia. i. extrinseca, vt efficiens ⁊ finalis. Dicit ergo, ꝙ per definitionem importantem causam finalem possumus ostendere definitionem importantem causam efficiẽtem, vt si dicas, omnis habitus ordinans hominem ad fœlicitatem est operatiuus ſm rationẽ: omnis virtus est habitus ordinans hominem ad fœlicitatem: ergo omnis virtus est habitus operatiuus ſm rationẽ. In quo syllogismo vna definitio quidditatiua est medium ad demonstrandum aliam. Non tñ inquit ex omni causa necesse est pꝛocedere per demonstrationem: quando videlicet non est causa adequata, vt ex febri non semper sequitur agitatio pulsus, puta cum homo pꝛope mortem temissimũ habet pulsum. Subiungit autem ꝙ modus iste non est demõstratio: sed est quędam ratiocinatio disserendi modo. i. syllogismus dialecticus. Intellige ꝙ nõ est demonstratio demõstrans pꝛopꝛie quod quid est: quia licet cõsequentia sit optima ⁊ ex pꝛemissis necessariis demonstretur conclusionem esse necessariam, ⁊ per consequens sit demonstratio demonstrans conclusionem esse verã, non tamen demõstratur ꝙ pꝛedicatũ dicatur in quid, ⁊ sit definitio explicans adequate, quod quid est, subiecti. Sed solum demõstratur conditionaliter, ꝙ si mediũ est definitio finalis subiecti, maior extremitas erit etiã definitio formalis eius: quod autẽ mediũ sit definitio non demonstratur, sed supponitur. Et hęc expꝛositio ad intelligentiam subsequentium est animaduertenda.

Tex. viij.

Una definitio demonstrat ꝙ aliã

De quid est & quod est.

CAP. IX.

QVO autem modo fieri potest, vt quid est ex demonstratione eliciatur, deinceps dicam⁹ oportet, hinc rursus initio sumpto. Nam quemadmodùm quærimus propter quid est, priùs esse habentes, interdum verò & simul nota nobis hæc fiunt, sed nunquàm fieri potest, vt anteà cognoscamus cur est, quàm percipiamus esse: sic pari ratione, neque quid est, quærere atque cognoscere possumus sine perceptione ipsius esse. Fieri enim nequit, vt quod est vnquàm sciamus, si ignoremo⁹ si est: habemus autem si est nonnunquàm per accidens, nonnunquàm aliquid habentes ipsius rei: veluti tonitruũ esse scimus, habentes sonum quẽdam nubium esse: & defectionem lucis, esse quãdam priuationem: hominem item quoddam animal esse: & animã etiã id esse, quod ipsum se motu ciet. Quæ igitur per accidens esse scimus, necesse est ad eorum quid est, percipiendum, nullo modo nos quicquã habere: neque enim illa esse scimus: atque quærere quid est, non habẽtes esse, perinde est ac si nihil prorsus quæratur: quorum autem habemus aliquid, eorum quid est facilius percipere possumus. Quapropter vt habemus ipsum esse, sic & ad ipsum quid est percipiendũ sumus dispositi. ¶Quarum igitur rerũ aliquid habemus ipsius quid est, earum hæc sint exempla. Sit defectus pro quo, a. Luna pro quo, c. interpositio vel obiectio terræ, pro quo est ipsum positum. b. Quærere igitur, vtrum deficiat Luna nécne, nil aliud est quã ipsum. b. quærere si sit necne: at idipsum non secus habet, quàm si quæras, vel num ratio eius sit, & vt hoc si sit, & illud dicamus esse: vel vtrius partium contradictionis sit ratio, habendine duobus rectis æquales, an non habendi. Quod cũ illi⁹ inuenerimus, & esse simul, & propter quid sit scimus, si modo sit medium: si verò non sit, esse quidem scimus, propter quid autem nescimus. atque idipsum patefieri hoc exẽplo potest. Sit nanque. c, Luna. a. defectio. b, non posse cùm est tota refecta lumine vmbrã efficere, intercedente manifesto corpore nullo. Si igitur. b. quidem ipsi. c. inest, a verò competat ipsi. b, Lunam quidem deficere notum sit nobis: cur autẽ deficit, nondum est notum. Atque defectionem quidem esse scimus, sed quid est defectio nescimus. At cùm. a. quidem ipsi inesse. c. patet, quærituꝛ autem propter quid inest, nil aliud tum quã quid medium sum. b. obiectione terrę, an conuersio Lunę, an lucis eius extinctio sit queritur. Hoc autem alterius extremi ratio est, vt hoc in exẽplo ipsius. a. Est enim defectus obiectio terrę. Pꝛeterea quid tonitruum est? extinctio ignis in nube. propter quid tonitat? quia ignis in nube extinguitur: nubes sit. c, tonitruũ. a, ignis extinctio. b. Igitur ipsi. c. nubi inquam. b. ipsum inest: extinguitur enim ignis in nube: at huic. a. ipsum inest tonitruum, seu sonus: atque. b. ratio ipsius est. a. primi inquam extremi. Quòd si rursus huius aliud medium sit, id ex hiſce rationibus erit, quæ restant. Quo igitur pacto sumitur ipsum quid est, quoque notum sit, satis iam diximus. Quare ratiocinatio quidem ipsius quid est, demonstratioque non fit, per ratiocinationem tamen & demonstrationem innotescit. Quocircà neque sine demonstratione fieri potest vt cognoscatur ipsum quid est, cuius quidẽ alia causa est: neque rursus ipsius est demonstratio, vt in dubitationibus etiam diximus.

Tex. xi.

IN cap. hoc nono quod vt est obscurissimum, sic diuersissime a doctoribus exponitur, Aristo. intendit adhuc tractare hanc conclusionẽ quã in calce capituli pꝛoximi concluſit. s. ꝙ contingit quod quid est, concludi in demonstratione, non tñ demonstrari: qz videlicet demonstratur vere cõpetere subiecto: non tamen demonstratur esse quidditatiuam definitionẽ. Et ex inconsideratione huius sensus, nunquã satis sunt capitula hęc expꝛosita. ¶Atqui sunt in hoc capite trę particulę: quod tamen apud Cõmentatorem totum est sub textu. 8. In pꝛima particula supponit tria. Pꝛimum est, ꝙ quemadmodum nunquã de aliqua pꝛopositione quęrimus pꝛopter quid, niſi sciamus qz, id est ipsam esse veram, aut saltem demonstrantes pꝛopter quid homo est risibilis, simul demõstramus ipsum esse risibilem, nunquã tamẽ scimus pꝛopter quid non scientes illud esse verũ, ita nec scire possumus de aliqua re quid sit, niſi pꝛius aut saltẽ simul sciamus ipsam esse. ¶ Secundũ supponit est ibi, [Habemus autem.] Et est hoc, ꝙ rem esse aliquando scimus solum per aliquod accidens ipsius, aliqã vero per hoc ꝙ scimus aliquã eius partem. Non ponit exemplum pꝛimi: est tamen ad pꝛopositum exẽplum: vt scimus intelligentias esse, non in se sed ab effectu per hoc ꝙ mouent orbes. Exemplum secundi est, inquit, vt si quis de tonitruo sciat saltẽ genus, puta esse sonum quem audimus, ⁊ de eclipsi sciat esse priuationem lucis, ⁊ de homine esse animal, licet non sciat plene differentias definitionis. ¶ Tertia suppositio est. Quando scimus rem esse solũ per accidens, nihil habemus pꝛopriũ ad inquirendũ qõ quid est illius: hac enim de causa ignoramus, quod quid est, intelligentiarũ. Veluti si homines nunq; solem per se vidissent, puta qui nunquã sursum leuassent caput, nec aliquã vnquã de illo habuissent notitiam, pꝛeterquã ꝙ videntes terram illuminari, coniectassent aliquid esse sursum quod est causa huius lucis, tunc homines non essent dispositi ad sciendũ quid est sol, quia nec pꝛopꝛie tunc scirẽt an sit sol, sicut modo naturaliter non pꝛopꝛie per se scimus esse intelligentias. Cum autem scimus rem esse per aliquid ipsius, vt cum scimus sonũ quem audimus esse tonitruum, ⁊ eclipsim esse priuationem lucis, dispositi sumus ad inuestigãdum quid dicat tale. ¶In secunda particula, [Quarum igitur rerum.] pꝛobat hanc conclusionem intẽtam, videlicet ꝙ aliquando, quod quid est, demonstratur quidem cõpetere subiecto in illis saltem quę cognoscimus esse per aliquid pꝛopꝛium illorum, ⁊c. non tamen demõstratur hoc esse quod quid est. Et ponit exemplum de, quod quid est, passionis. Cum enim pꝛopꝛia passio sit accidens subiecti, habet etiam suã definitionem quidditatiuam distinctã a definitione subiecti, licet dependẽtem ab illa. Sit enim, inquit, defectus, id est, eclipsis, pro qua. a. id est, pro maiori extremitate: luna pro quo. c. id est, pro minore extremitate: et

Pꝛima supposita.

Conclusio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ꝛ interpositio terrę sit p̄o quo positum est.b,id est, sit medium:tunc cum quærimus an luna eclipsatur (quod est quærere quia) virtualiter quærimus an sit b,id est, an sit terrę interpositio, quod est querere quid est eclipsis:ergo demonstrare ꝙ luna eclipsatur est virtualiter demonstrare,quod quid est, eclipsis,puta ꝙ est terrę interpositio.Item querere vtrius partium contradictionis sit ratio,habendine tres angulos equales duobus rectis,an non habendi,est quærere quę pars cōtradictiōis est vera.triāgulū habere tres angulos equales duobus rectis, an contraria:ꝛ cum scitur illa ratio, simul scit pars affirmatiua,cur triangulus habet tres ꝛc.¶Cōcludit ergo Aristo.ꝙ quando propositio ostēditur per verum inedium,tunc simul scitur, p̄opter quid et quia. Si tamen non sciatur per medium verum sed per signum a posteriori, tunc scitur,quia,id est,scitur cōclusionem esse verā,non tamē scitur, p̄opter quid.Cuius exemplum vt intelligas notato,ꝙ cum luna est plena in oppositione solis,tunc si nō eclipsetur,ꝛ nulla nebula interponatur inter nos ꝛ ipsam, est adeo clara,vt homo causet vmbrā post se sicut in sole.Cū ergo luna nō impedita per nubem nō causet vmbrā non est causa,sed est effectus ꝛ signum ꝙ luna eclipsatur.Qui ergo ostēdit lunam eclipsari, hoc modo,quotiescunq; luna non impedita per nubem non causat vmbram,aliquo nostro interposito eclipsatur:modo non causat vmbrā:ergo modo eclipsatur,is demonstrat lunam eclipsari,nō tamē p̄opter quid.Resumit igitur,ꝙ cū scimus.a. ipsi inesse.c, id est,hāc esse verā luna eclipsatur, quærimus autem,p̄opter quid, virtualiter quærimus definitionem quidditatiuam eclipsis, puta quid sit eclipsis:sitne inter positio terrę inter ipsam ꝛ solem,vt est rei veritas:an sit conuersio lunę, vt aliqui falso putabāt,dicentes lunam a se intrinsece p̄o medietate esse lucidam et p̄o alia medietate obscuram, et eclipsim esse ꝙ vertebat ad nos partem obscuram:an sit extinctio lucis:vt alij decepti opinabantur,videlicet ꝙ sicut candela modo lucet modo extinguitur,ita luna modo luceret p̄opter copiam exhalationum quibus nutriebatur eius lumen, nō extingueretur p̄opter earū defectū. ¶Subiungit secundum exemplum de tonitruo dicens,ꝙ idē virtualiter est querere,quid est tronitruum, ꝛ querere,p̄opter quid tonat.Et quāuis vera definitio tonitrui sm Aristot. 2.Meteo.cap.9.sit sonus factus ex repercussione exhalationis calidę ad latera nubis, quēadmodū castanea sonitu exilita p̄unis ęreis,interno calefactus mouetur intra castaneam, ponit nihilominus exēplum sm opinionem alioꝝ, vt sit extinctio ignis in nube,ad modum quo ferrū candens immersum aquę strepitum facit. Unde dicit,ꝙ in hoc syllogismo,vbicūq; extinguitur ignis, est tonitruum:in nube extinguitur ignis:ergo in nube est tonitruum:cum formaliter demonstratur p̄opter quid est tonitruum, virtualiter demōstratur quod quid est tonitrui. ¶In tertia particula. [Quare ratiocinatio.] Colligit tandem conclusionem Aristo.dicens,ꝙ ipsius quod quid est, est quidem ratiocinatio,sed nō demōstratio:innotescit tamen per ratiocinationē ꝛ demonstrationem. Quę verba videntur repugnare,dū p̄ius asserit ꝙ ipsi p̄opter quid,non est demōstratio:ꝛ statim subdit, ꝙ innotescit tamen non solum per syllogismū, sed per demōstrationē. Quę p̄oinde verba exponūtur cōmuniter hoc modo.s.ꝙ ipsum quod quid est, non quidem demonstratur tanquā conclusio:innotescit tamē per demonstrationem:q̄ est medium demonstrationis. ¶Non tamen hoc plane videtur satisfa-

Tonitrui.

Colligit.

cere.Primo,q̄ medium demonstrationis non innotescit per demonstrationē:sed facit innotescere conclusionem.Deinde q̄ hoc modo quodcūq; quod quid est,ꝛ quęcunq; definitio,etiam si non haberet aliam causam, innotesceret per demonstrationem: cum tñ statim subiungat Arist.ꝙ solum,quod quid est,cuius est alia causa innotescit per demonstrationem. ¶Sensus ergo manifestus est,vt ex superioribus colligitur,ꝛ statim cap. sequenti subiungitur, ꝙ inter ipsa,quod quid est,ꝛ definitiones quidditatiuas est aliqua quę nullam habet p̄iorem causam, ꝛ talis definitio ꝛ quod quid est,non innotescit per demonstrationem:sed supponitur tanquā immediatum p̄incipium:ꝛ talis est definitio subiecti q̄ dat per genus ꝛ differentiam intrinsecam,vt animal rationale:sed aliud est quod quid est, quod habet aliā causam,puta aliam quidditatē per quam demōstretur:vt est definitio passionis de qua hactenꝰ posuit Aristo.exemplum:sicut enim demonstratur passio de subiecto,ita definitio passionis per definitionem subiecti:vt omne animal rationale est aptum natū ridere:omnis homo est animal rationale:ergo. Et pariter in rebus quę habent causas finales, efficientes,ꝛ materiales,materialis demonstratur per formalē,nam talis est dispositio materię qualis requiritur ad formam:ꝛ formalis demonstratur per finalem,quę est sicut p̄imum p̄incipium in demonstrabile cum finis sit p̄ima causarum. Et hoc est dicere,quod quid est,cuius est alia causa, innotescere p demōstrationem. Nunquā tñ ipsius,quod quid est, etiam habentis causam, est demonstratio ad hunc sensum ꝙ per talem demonstrationem demonstretur illud esse quod quid est.i.definitionem quidditatiuam:nam quāuis per definitionem subiecti demonstretur definitio passionis de eodē subiecto.i. demōstretur necessarium esse,vt homo sit aptus natus ridere,nō tamē demōstratur ꝙ illa sit definitio quidditatiua:sed alisīde per leges definitionis ad vebet constare. Et pariter, quemadmodum superiꝰ capite diximus,licet vna definitio demonstretur per aliā,nō tñ demonstratur ꝙ illa explicet quod quid est,ꝛ sit definitio. Sunt hic paululum moratus, q̄ est hoc p̄incipale punctum huius libri.

Sensus Aristote.

De definitione quid est & propter quid. Cap. x.

Textus ix.

ET autem quorunda quidem alia quædā causa,quorundam autem non. Quare patet ipsorum, quid est, quædā vacare medio, p̄incipiaque esse,quæ quidem & esse, & quid sunt, supponere, vel alio modo manifesta facere oportet, quod Arithmeticus facit:nam & quid sit vnitas, & vnitatem esse supponit. Eorum autē quæ medium habent, & quorū aliqua causa alia a substantia est,fieri vt per demonstrationem ipsum quid est,vt dixim⁹,declaretur, nō demōstretur.

Text. x. ¶Cum autem definitio dicatur esse oratio ipsius quid est:patet quandam definitionem

tionem orationem esse quæ id explicat, quod nomen significat, quæque nominis interpretationem complectitur:veluti quid trianguli nomine significetur:quem quidem postquàm esse tenemus,quærimus deinde ꝓpter quid sit. Difficile autem est hoc pacto sumere ea quæ nescimus esse,causamq; difficultatis anteà diximus: nam neq; si sint,an non sint scimus,nisi per accidēs.At enim oratio est vna dupliciter : alia nāq; coniunctione vna est,vt Ilias:alia quia vnum de vno declarat,nō per accidēs. Vna igitur hæc est definitionis,quam diximus, definitio : alia autē est definitio,oratio quę declarat propter qd est. ¶Quare prior significat quidem, sed non ostendit:posteriorem autem patet quasi demonstrationem esse ipsius quid est, positione tantùm à demonstratione differentem:interest enim propter quid tonitat,atque quid est tonitruum dicitur:quippe cùm ad primum hæc accommodetur redditio, quia in nubibus ignis extinguitur:ad secundum hæc competat,sonus,cùm extinguitur in nubibus ignis. Quare eadem ratio diuerso dicitur modo.Et illo quidem modo cōtinua est demonstratio,hoc autem est definitio. Prætereà est tonitrui definitio,sonus in nubib⁹, atque hæc demonstrationis ipsius quid est conclusio:eorum autē definitio quæ medijs vacāt, indemonstrabilis est ipsius quid est positio. Est igitur definitio vna quidem oratio ipsius quid est indemōstrabilis:alia verò ratiocinatio ipsius quid est,à demonstratione differens casu: & tertia,demonstrationis ipsius quid est conclusio. Patet igitur ex hisce quæ diximus, quo pacto est,& quo pacto non est ipsius quid est demonstratio:& quorum est,& quorū non est: quotq; modis prætereà dicitur definitio, quoque pacto ipsum quid est ostendit,& quo pacto etiam non ostendit:atque quorum est, & quorum nō est:insuper quomodo sese ad demōstrationem habet:quo denique modo fieri potest, & quomodo fieri nequit,vt eiusdem definitio demonstratioque sit.

Textus.9. Aput hoc decimum in diuisione Commentatoris continet textus nonum ꝛ decimū. In text. 9.colligit ex superioribus distinctionem quam iam nos modo explicabamus,dicens,ꝙ ipsorum quod quid est,aliud est medio vacans.i.immediatum quod non innotescit per demonstrationem, aliud vero est mediatum,ꝙ per aliud quod quid est demonstrationē innotescit:non tamen demōstrari potest esse quod quid est, vt etiā nūc exponebam⁹. Itaq; colligēda est hęc cōclusio ex dictis,ꝙ quēadmodum inter p̄incipia cōplexa alia sunt immediata ꝛ indemōstrabilia,alia vero mediata ꝛ demonstrabilia, ita est ꝛ inter ipsa, quod quid est,significata per definitiones. Cum quo tamē stat certa cōclusio,quod quid est,nunquā demonstrari, ad hunc sensum ꝙ demōstretur ipsum esse qō quid est.i.quidditas talis subiecti. ¶In tex.10. [Cum autem definitio.] postquā dictū est de quod quid est, significato per definitionem, transit ad definitionem ipsam significantem quod quid est. Ubi intēdit distinguere quotuplex est definitio,ꝛ quę sit definitio quidditatiua,q̄ simpliciter dicitur definitio. Ait ergo ꝙ definitio definitionis dupliciter pōt dari, vno modo in genere vt cōp̄ehendat tam definitionem quidditatiuam q̄m quid nominis,et hoc modo dicendum est,ꝙ definitio est oratio ipsi⁹ quod quid.i. est oratio significans rem significatam per nomen,siue explicet naturam eius,siue nō. Et talis est duplex: alia enim est quid nominis.s.quę solum declarat significationē nominis: vt si dicam⁹ ꝙ triangulus est illa figura quę habet tres angulos:qua data adhuc restat quærere qd est triāgulus. Et repetit ꝙ querere definitionem quidditatiuam in his quorū esse non p̄opter cognoscimus,est difficile:quasi dicat,ꝙ dare definitionem quid nominis intelligentiarum erit facile:sed definire quid sit intelligentia,est difficile:quia naturaliter non p̄opter per se cognoscimus ipsas esse,ꝛ per ꝙsequēs nec eas habere quidditates. ¶Atq; insinuando differentiam inter has definitiones dicit,ꝙ definitio quid nominis est quidem vna per accidens:nā potest interpretatio nominis fieri per plura quę non faciunt vnū:sicut historia Homeri potest dici interpretatio huius nominis,Ilias,sed definitio quidditatiua debet esse vna per semā genus ꝛ differentia explicant vnam per se naturam. Cōcludit ergo,ꝙ vna definitio definitionis potest esse illa generalis data:sed in partibus alia est definitio definitionis quidditatiue. Est.n. oratio explicans p̄opter quid est.i.explicans naturam rei quę sumitur p̄o medio in demonstratione p̄opter quid. ¶In secūda particula text⁹, [Quare p̄ior significat.] ponit essentialem differentiā inter definitionem quid nominis ꝛ quid rei.s.ꝙ prima significat quidem naturam rei non tñ illam ostēdit, ꝛ ideo nihil conducit ad demonstrationem. Definitio vero quid rei,q̄ explicat naturam rei, adeo est necessaria demonstrationi,vt sit ipsamet demōstratio sola positione differēs. Nam si quęratur,inquit, quid est tonitruum,respondetur ꝙ est sonus cū extinguitur ignis in nube:si autē quęratur, p̄opter quid tonat,respondebitur, p̄opterea ꝙ extinguit ignis in nube:vbi apparet idem rēspōderi ad quęstionem quid est,ꝛ ad quęstionem p̄opter quid est, ꝛ per cōsequēs eadem est ꝛ definitio ꝛ demōstratio: nisi ꝙ definitio datur in recto.s.est sonus ꝛc.ꝛ demonstratio fit per modum causę.i. p̄opterea ꝙ extinguitur ꝛc. Vel potest intelligi.sola positione differens,vt in tex.11.libri.1.dictū est,videlicet ꝙ non deficit definitioni vt sit demōstratio, nisi dispositio in modo ꝛ figura. ¶At q̄ dixerat definitionem esse fere demonstrationē,subiungit ꝙ aliquādo est etiā cōclusio,puta qñ talis definitio habet aliam p̄iorē per quā demōstretur. Unde colligit triplex genus definitionis. Alia enim est definitio quę nullo modo est demonstrabilis,puta illa quę non habet p̄ioꝛē,vt animal rationale. Alia vero est definitio quę est fere ipsa demōstratio,vt definitio passionis quę est p̄oxima causa ipsius. Alia vero est definitio quę est conclusio demōstrationis. Quod si intelligat esse aliquā definitionem,quę tantū potest esse conclusio ꝛ non p̄incipii,insinuat definitionem,quid nominis,de qua iam modo dictū est,ꝙ cum non explicet naturam rei,non est medium demonstrationis, sed potest concludi de subiecto cuius significationē explicat.

Definitio quidditatiua

Triplex definitio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

explicat. Definitio autē passionis ita potest esse medium, vt possit etiā in demonstratione concludimo do exposito in calce superioris capituli. In fine tandē Arist. facit epilogū eorum quę dicta sunt in octo capitulis, quę sunt secundum membrū huius libri.

Quòd per omne genus causæ demonstratio fiat.

CAP. XI.

Text. xj. SVM autem tum arbitremur scire cùm causam nouimus, quatuor verò causæ sunt: vna quidditas: alia autem, quæ cùm illa sunt, hoc esse necesse est: & tertia q̄ primū mouit: & ḡta. gratia cuius cætera fiunt: ipsi competit igitur deābulationi post cœnam, id efficere, cibum inquam sumptum in ore ventris non supernatare, atque id ipsum sanitatem conseruet: sic enim videtur. b. igitur, cibum inquam haud natare, c. ipsi id est, deambulationi post cœnam inest: at. a. valetudinem inquam conseruare. b. ipsi competit. Quæ igitur est causa, vt. a. gratia cuius cætera fiunt, ipsi competat? c. nempe. b. ipsum est, non supernatare inquam cibum: atque hoc est tanquam ipsius ratio: nam. a. hoc assignabitur pacto. Cur autē, b. competit ipsi? c. quia sanum esse id nimirum est, sic inquam sese habere. ¶ Verū mutentur ratiocinationes oportet. Magis enim hoc pacto singula elucescent. Ordo autem generationis ac ortus verso modo sese in his & in mouentibus causis habet. In illis enim primò medium fiat oportet, in his autem. c. ipsum extremū primò, deinde id vltimum gratia cuius cætera fiunt.

Text. xij. ¶ Fieri autem potest, vt idem & alicuius gratia, & ex necessitate sit: veluti, propter quid per laternam penetrat lumen? etenim id quod minores partes subtiliorēsve habet, per meatus maiores ampliorēsve penetrat necessario: siquidem lumen sit, quia transit, & cuiusnā gratia? vt nē deficiemus, pedesque etiam offendamus. Nunc verò vt est in hisce quæ sunt, sic etiā est in hisce quæ fiūt: vt si cùm ignis extinguitur tonitat, necesse est strepitus sonusque fiat: & vt Pythagorici dicunt, terroris grātia: quò pertineant ij qui in Tartaro degunt. ¶ Atque plurima talia sunt, præsertim in hisce quæ natura talia fiunt, & constat. Alia nanq; natura alicuius gratia, alia necessitate facit. Necessitas autē duplex est: alia enim est secundum naturam & appetitionem: alia violētā, quæ quidem præter appetitionē est. Hæ necessitates extant, cùm lapis nunc sursum, nunc deorsum mouetur: nā tāetsi necessitate lapis vtroque motu cietur, non eadē tamen necessitate. In his autem quę proficisci à mente solent, quædam à casu nunquam sunt: vt domus, vt statua, neque necessitatē, sed alicuius gratia sunt: quędam sunt etiam à fortuna, vt sanitas atque salus: maximè verò in quibus fit, vt sic & aliter sese habeant, cùm generatio à fortuna nō est. Quare si finis sit bonus, ea quę ad illū consequendum efficiuntur, alicuius gratia fiūt: & aut à natura, aut ab arte: à fortuna verò nihil cuiusq̄

cuiusquam fieri gratia solet. ¶ Eadem autē causa est in his quæ sunt, & in ijs quæ fiunt, & in ijs quæ fuêre, & in ijs item quæ fient, futuraq̄; sunt. Medium enim ipsum causam esse constat, verū differentia quædam esse videtur. Eorum enim quæ sunt, est. Eorum quæ fiunt, fit: eorum quæ fuêre, fuit: eorum deniq; quæ fient, erit: nam vt hæ patefiant exemplo, cùm interrogamur, cur fuit, vel fit, vel erit, vel est Lunæ defectio? q̄a vel fuit, vel fit, vel erit, vel est terra inter Solem & Lunam, accommodatissimè respōdemus. Quid est glacies? & accipiatur aquam congelatam ipsam esse: atq; sit aqua quidem. c, congelata autem. a, causa deinde collocetur in medio quod ipsum occupat, b. absentia ipsius caloris omnimoda: b. igitur ipsi. c. inest, a. quoque. b. ipsi competit atq; fit glacies, cùm ipsum. b. fit, & fuit cùm fuit, eritq; cùm erit. Ea igitur quæ hoc pacto est causa, fit, & est, & fuit, & erit, vnà cum eo cuius esse causa dicitur.

Text. 11. HOc est tertium mēbrū huius libri in quo postquā disputatū est de, quod quid est, in tribus subsequentibus capitulis disputatur generaliter de, ppter quid. Enimuerō solum, quod quid est, quod est quidditas & intrinseca natura subiecti, potest esse medium demonstrationis, verum quodcunq; aliud genus causę. Atqui in diuisione Commentatoris capitulum hoc vndecimum continet vndecimum textum & duodecimū: habet nihilominus particulas sex. Proponit ergo primo, q̄ cum tunc scire arbitremur cum causam nouimus, quatuor sunt genera causarum per quas potest conclusio demonstrari. Una quidem & dignissima est quidditas, quę importat causam formalem.

Forma duplex. Est enim alia forma partis quę dicitur forma Physica: vt anima est forma materię: & alia forma totius quę dicitur Metaphysica: vt quidditas rei quam significat definitio, quam appellamus, humanitatē, equinitatem &c. Alia vero est causa materialis, vt partes respectu totius quę cum sint vnitę, necesse est totum esse. Et tertia est causa efficiens. Et quarta gratia cuius. i. finalis. Et subdit, q̄ hę omnes per demonstrationis medium ostenduntur. Non intelligit q̄ omnes concludantur in demonstratione, sed q̄ constat has oēs esse causas, cum singulę possint esse demonstrationis medium. ¶ Subiungit singulorum generum exempla. Et in prima particula ponit exemplum de causa materiali, quę est infima.

Demōstratio p materiam. Atqui exemplum facile esset hoc, omne materiale est corruptibile, omne lignum est materiale: ergo omne lignum est corruptibile. Ponit tamen exemplū vt solet in mathematicis: quod est huiusmodi, omnis angulus qui est medietas duorū equalium duobus rectis est rectus: omnis angulus semicirculi est medietas duorum equalium duobus rectis: ergo omnis angulus semicirculi est rectus. Boetius, pro angulo recto, vertit, lineam rectam: sed nec attingit literam Græcam nec mentem Arist. Triangulus semicirculi est ille qui describitur intra semicirculum, cuius vnum latus est diameter ipse semicirculi, & alia duo procedunt ab extremis eiusdem diametri vsq; ad circunferentiam circuli, & angulus qui fit in contactu circunferentię dicitur angulus semicirculi. ¶ Et est notandum, q̄ non solum vbi illa duo latera quę procedūt ab extremis diametri sunt equalia & hic: Sed etiam si sint inequalis, vbicunq; concurrant in circunferentia circuli vniuersaliter faciunt angulum rectum vt hic. ¶ Sanctus Thomas claritatis & breuitatis gratia id probauit particulariter, vbi illa duo latera sunt equalia. Si enim ille triangulus diuidatur per lineam a. b. vsq; ad. d. in duos triangulos equales, patet q̄ angulus quem talis linea perpendicularis secerit in centro diametri, scilicet in. d. est rectus: & est ille paruus triangulus equiualeat duobus rectis, sequit q̄ alij duo puta. a. & medietas. b. d. q̄ sunt equales, non valeant nisi alium rectum: ex quo sequitur q̄ medietas. b. sit medietas recti, & per consequens totus. b. sit rectus. At vero demōstratio Aristotelis procedit vniuersaliter de quocūq; angulo semicirculi, quod sit rectus, quę est trigesima conclusio Euclidis lib. 3. cuius probatio est illic quam hic affert Arist. videlicet q̄ omnis talis angulus circunferentię circuli, equiualet alijs duobus qui fiunt in extremis diametri: quod lōgum esset modo declarare: & cū omnes tres simul equiualeāt duob⁹ rectis, sequitur vt angulus semicirculi sit medietas duorū equiualentiū duob⁹ rectis, & per cōsequēs sit rectus. ¶ Est ergo demonstratio Arist. omnis angulus qui est medietas duorum equaliū duobus rectis est rectus: ois triāgulus semicirculi est medietas duorū equalium duob⁹ rectis: ergo omnis angulus semicirculi est rectus, quę quidem demonstratio procedit ex causa materiali: q̄ pars est causa materialis respectu totius, & demōstratur illum angulum esse rectū, per hoc q̄ est medietas aliorū. ¶ Unde sequit solutio argumēti quod quis posset hic facere ex Arist. 3. metaph. dicente, q̄ mathematici non demonstrant per causam materialem. Solutio inquā est, q̄ non demonstrāt per materiam sensibilem: sed bene per partem & totum. Ait enim. 7. meta. tex. 35. q̄ continuitas est quędā ratio materię intelligibilis vt in. 1. q. 7. adnotauimus. ¶ De demōstratione per causam formalem. i. per definitionē ex genere & differentia, excusat se Arist. ponere exemplum eo q̄ superioribus satis superq; constat. ¶ Igitur in secunda particula, [Idem fit cum quæritur.] adiūgit exemplum demonstrationis per causam efficientē de bello Persico qō Atheniensibus fuit atrocissimū aduersus Medos: cuius causa fuit q̄ Athenienses in fauorem sociorū suorum Cretensium, aggressi sunt Sardenses qui erant amici Medorū: appellat more suo. a. maiorem extremitatem, b. medium, c. minorem, vt fiat hęc demōstratio: Quicunq; primò Medos bello lacessiuerint necesse est vt a Medis vicissim bello vexētur: Athenienses primo Medos bello lacessiuerunt: ergo necesse est Athenienses a Medis bello vexentur. ¶ In tertia particula, [Ea vero quorū causa.] subiungit exemplum de demōstratione per causam finalem. Et enim deābulare post cœnam est causa efficiēs digestionis cibi: & digestio est causa finalis deambulationis: sed digestionis finis adhuc est bona valetudo. Hęc igitur demonstratio, quicunq; dat operam ne cibus stomacho supernatet cōseruat valetudinem: quicunq; deambulat post cœnam dat operam ne cibus stomacho supernatet: ergo quicunq; deambulat post cœnā conseruat valetudinem.

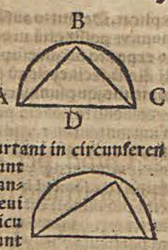

Demōst. p causam efficiē.

Demonst. per finem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tudinem. Hęc demonstratio dicitur per causam finalem, nam medium. s. non supernatare cibum, est ratio cur finis. s. cōseruatio valetudinis cōueniat deābulanti post cœnam. ¶ Subiungit autem. Differentiam inter demostrationem per causam efficientem ⁊ demonstrationem per causam finalem, dicēs: [Eorum mutentur ⁊c.] id est, differt inter has demonstrationes q̄ in priori prima causa efficiens debet accipi pro medio, vt Athenienses prius aggressos fuisse Medos: sed hic prima causa efficiēs debet accipi pro minori extremitate, ⁊ vltimus finis ꝑ maiori, ⁊ prima ratio illius finis pro medio. ¶ In quarta particula vbi incipit tex. 12. [Fieri autē potest.] addit Aristo. q̄ aliquando cōtingit vt aliquis effectus ⁊ fiat ex necessitate causę efficientis ⁊ pariter ex necessitate finis. Ponit exemplū de lumine trāsparente per laternam ꝑm opinionem quā supra retinuimus eorum, qui opinabantur lumē esse quoddam tenuissimum corpus: vitrū vero ⁊ pariter cornu laternę habere paruissimos poros per quos penetrat lumen: hoc enim est falsum: q⁹ nec lumen est corpus, nec cornu habet foramina, sed solet Aristo. addūcere exempla aliorū. Ait ergo q̄ lumē transparere per laternam prouenit ex necessitate causę efficientis: nam cum lumen suapte natura, vt illi dicebant, sit corpus tenuissimum ⁊ mobile, necesse est ipsum per foramina transsinearei. Fit etiam ex necessitate finis, nępe vt homines beneficio luminis non errent nocte, nec pedem offendant. Subdit secundum exemplum Pythagoricorum qui putabant tonitruum fieri ex necessitate causę efficientis: q⁹ videlicet ignem extinctum in nube necesse est strepitum facere, ⁊ simul ex necessitate finis, quia. s. Iupiter tonitruis ⁊ fulminibus vtitur ad deterrendum eos, q̄ sunt in tartaris, ꝓauos homines. ¶ In quinta particula, [atq; plurima.] ostendit adhuc latius quomodo hęc cōtingant frequentissime, ⁊ in his q̄ sunt a natura ⁊ in his quę sunt a proposito. Differenter tñ: natura enim nūquā agit a casu sed semp ꝓpter finem, vt late probat Aristot. 2. Physic. Opus nanq; naturę est opus intelligentię. Licet enim dētes anteriores sint acuti, ⁊ molares obtusi ex necessitate agentis: tamen agens mouetur a prima causa ꝓpter finem. s. vt anterioribus scindamus cibum, ⁊ molaribus masticemus: vnde molares a molendo dicuntur. ¶ At q⁹ dixerat, ea quę fiunt ex necessitate agentis fieri a natura, ne quis vniuersaliter de omni necessitate intelligeret, subiungit duplicem esse necessitatem: aliam. s. quę est ab intrinseco, ⁊ illa est naturalis: aliam vero quę est ab extrinseco: quę dicitur violentia. Lapis enim si dimittatur, necessario descendet: ⁊ si sursum proiciatur necessario ascendit: nec tñ eadem necessitate: descendit enim necessitate naturali, ⁊ ascendit necessitate violētię. ¶ In his autem, inquit, quę a mente proficiscūtur, id est, quę fiunt a ꝓposito, aliqua quidem semper fiūt ex necessitate finis: vt domus ⁊ statua ⁊ vniuersaliter omnia q̄ fiunt ab arte: alia vero sunt quę fiūt a fortuna, puta ꝓter intentionem agentis, vt sanitas atq; salus. Sanitas est quę fit ab intrinseco: et enim quāuis infirmus sępe sanetur ab arte, nonnūquā tamē sanatur a fortuna: fiunt nāq; a fortuna illa quę fiunt ꝓtēr intentionem agentis, vt si infirmus ad extinguendam sitim magnum potum aquę frigidę bibens febrim ꝓter intentionē extinguat, ⁊ ita euadat. Salus autem est quę fit ab extrinseco: vt si quis pluuiam timens ad domum festinet, ⁊ ita ꝓter intentionem manus hostis fugiat, qui iam prope accedebat ipsum occisurus. Concludit tandē Arist. q⁹ quādo finis est bonus, ea quę fiūt ꝓpter ipsum, fiunt ꝓpter finem: nam intētio naturę ⁊ artis semper sunt ad bonum, si enim natura corripit aquam, non est nisi vt generet ignem. Illa autem q̄ fiunt a fortuna, cum fiant ꝓter intentionē agētis, possunt ⁊ bona esse ⁊ mala. ¶ In sexta particula, [eadem autē causa,] postquā exempla posuit omnium quatuor generum causarum, pergit illa applicare ad demonstrationes. Vbi notādum est, q⁹ inter causas alię sunt quę sunt simul cum suis effectibus, vt delicet quibus positis ponuntur effectus, ⁊ dēptis, demuntur ꝑm eandem differētiam tēporis: vt interpositio terrę est causa eclipsis: alię sunt quę nō sunt simul necessario cum suis effectibus: vt pater meus, fuit causa mei. De illis secūdis dicet statim capitulo sequenti. De primis vero ponit hic conclusionē. ¶ Per causas quę simul sunt cum suis effectibus vniuersaliter demonstratur effectus ꝑm exigentiam eiusdem temporis: vt si causa est, effectus est: si causa fit, effectus fit: si causa fuit, effectus fuit: si causa erit, effectus erit. Et si interrogēt, cur nunc est eclipsis lunę? q⁹ est interpositio terrę. cur fit eclipsis? quia interponitur terra. Quā diu durat motus quo luna intrat vmbram terrę, terra dicitur interponi, ⁊ eclipsis fieri: quando iam tota intrauit, eclipsis est. q⁹ interpositio est: postquā vero exiuit vmbram, si queratur cur heri eclipsata fuit luna? q⁹ terra fuit interposita: cur cras eclipsabitur? quia cras interponetur: causam ergo fieri non est potentiam acquirere ad causandum vt quādo ędificator acquirit artem: sed est actu incipere applicari ad opus. ¶ Subiungit aliud exemplum de glacie quā Boetꝰ transfert crystallum, quę est aqua congelata ꝓpter exhalationem caloris, est enim glacies, quia calor est prorsus ab aqua exhalatus: est autem glacies inferi quando calor est in motu exhalationis, fuit glacies q⁹ fuit exhalatio, eritq; glacies q̄n erit exhalatio, vnde formatur hunc syllogismum: Quotiescunq; calor exhalatur ab aqua, cōgelatur: nunc calor exhalatus est ab aqua: ergo nunc aqua congelatur.

Text. 12.

Molares.

Fortuna.

Conclusio.

De fieri & facto. CAP. XII.

SED in hisce quæ simul non sunt, an ne continuo in tempore quemadmodū nobis videtur, alia aliorū causæ sunt, ceu factum facti, fiens fientis, futurumq; futuri. At constat in his ab eo ratiocinationē extruēdam esse, quod posteà fuit: principia autem & horū sunt ea, quæ priùs fuerunt. Quapropter idem & in hisce quę fiunt seruandus est modus. Sed ab eo quod ante fuit, non extruitur ratiocinatio: vt quoniā hoc fuit, hoc quod est posteriùs ortum est, similiter & in futuro. Siue nanque determinatum: siue indeterminatum fuerit tempus: non erit vnquàm vt cùm hoc fuisse verè dicatur, & illud verè fuisse dicatur posterius inquā ipsum: In medio enim tempore falsum erit profectò, hoc ortum fuisse dicere altero iam orto. Eadem est & in futuro penitùs ratio, neque quoniam hoc fuit, hoc erit.

Textus. xiij.

Medium

Medium enim simul semper emergat oportet, vt sit factum factorum, futurorumque futurū, & cęterorum similiter. Ad id quod fuit & id qđ erit, fieri nequit vt ortum habeant simul. Prætereà fieri non potest, vt aut indeterminatum, aut determinatum sit ipsum medium tempus. Falsum enim erit, in medio illud dicere tempore.

Text. xiij. ¶ Considerandum est autem, quidnam sit quod continet, vt in rebus post factum esse, sit fieri. An patet facto fiens non hærere? nec enim facto factū etiam hæret: sunt enim fines ac indiuidua: nam vt punctum puncto nō hæret, sic neq; facto factū. Ambo nanq; sunt indiuisibilia: nec igitur ob idipsum facto fiēs here re potest: fiens enim diuisibile, factū indiuisibile constat esse: vt igitur linea sese habet ad punctū, sic fiens ad factum: nam in eo quod fit, infinita sunt facta. Magis autem de his clariùs in vniuersalibus de motu libris est dicendum. ¶ Etenim quōmodò sese habeat medium, cùm deinceps fit generatio, id eò vsque sumatur: nam & in his ipsis medium, & primum medio vacare necesse est: velut. a. fuit, cùm sit factum. c: verùm. c. posteriùs, a. anteà fuit: atque. c. principium est, ex eo quia propinquius est eo puncto, quod est principium temporis. Item. c. fuit, quoniam. d. fuit: ortò igitur. d. necesse est. c. fuisse: c. verò orto, necesse est. a. priùs ortum fuisse. Atque si medium hoc acceperis modo, ad id tandem accesseris, quòd medio vacat. ¶ At verò nū semper ob infinitionem medium incidit? non enim factum facto hæret, vt diximus, attamen à medio incipiēdum est, & ab eo quod nunc est primum. Idem & in futuris seruandum est: nam si verum est. d. fore, verum sit priùs oportet. a. fore. huius autem causa est ipsum. c: etenim si erit. d, priùs. c. ipsum erit: & si. c. rursus erit, a. priùs erit. Similiter autem & in his ipsis infinitio diuisionis existit: futurum nanque futuro non hæret: atque principium & in ijs sumendum est, quod medio vacet. Nec autem in ipsis operibus ita sese habent, vt diximus: nam si domus extructa est, lapides inciſos fuisse necesse est. At id quam ob rem? quia necesse est fundamēta fuisse, si domus est facta. Si vero fundamenta iacta fuēre, necesse est lapides antè fuisse. Rursus si domus erit, pari ratione muri priùs erunt: quod quidem per medium modo demonstratur eodem, iacientur enim fundamenta priùs.

¶ Capitulum ab oībus fere cēsetur difficillimum, cui subinde multas ac varias expositiones attribuit. Existimo tñ nō esse adeo difficile. ¶ Notādum est igitur ꝓmo, q⁹ dū dicit causam nō esse simul cū suo effectu, nō accipitur causa materialiter, ꝓ re illa q̄ est causa: nullū em̄ est dubiū quin inter rem illam, q̄ fuit pater meus, ⁊ me, nulla sit cōsequētia: nō em̄ sequitur, Paulus est ergo Dominicus est, aut fuit vel erit, q⁹ potuit me nō generare. Sed accipit causa formaliter, ꝓ eo tēpore quo causat. Et adhuc isto modo sunt causę, quę non sunt simul cū effectibus. In illo enim tēporis articulo quo pater generat, filius nondū est vsq; ad tēpus quo animatur foetus. ¶ Secūdo notādū est, q⁹ inter has causas q̄ non sunt simul cū suis effectib⁹, aliq̄ sunt quas cōsequūtur effect⁹, nō statim sed in tpe determinato a natura, posita nāq; seminatione sequit animatio foetus post sexagesimū die. Et posita potione debite ꝑm artem, sequitur sanitas in aliquo certo tpe, dū modo sit potio q̄ possit p̄dualere morbo, ⁊ nō impediat. Sed alię sunt causę q̄s nō cōsequunt effectus in tē pore determinato a natura: vt cū cędunt lapides, iam quodāmodo incipiūt esse causa domus: ⁊ cum ponūtur in fundamento: ⁊ tñ stat domum non fore. ¶ Petit ergo statim Arist. quęstionē vtrū in istis, vt nobis videtur. s. in superioribus, sint aliq̄ aliorum causę ꝑm eandē differentiam tēporis, vt. s. ꝓterita sit causa ꝓteriti, ⁊ pręsens pśentis, ⁊ futura futuri. Vtitur Argyropylus hoc participio, fiēs, passiue, videlicet, vtrū id qō modo fit, sit causa eius qō etiā modo fit. At vero anteq; formaliter respondeat ꝓponit Arist. hanc cōclusionē, q⁹ videlicet in hmōi causis quāuis rerū gnatio ꝓcedat a causis ad effectus, tñ ratiocinatio. i. syllogismus necesse est inciꝑiat ab his q̄ postea sunt. i. q⁹ procedat a posteriori ad ꝓrius. s. domus est, ergo fundamēta sunt: fundamēta sunt, ergo lapides scissi sunt. Nam a ꝓriori, inquit, ad posterius cōsequētia nō valet. Hanc secundam partē, ꝑbat dupliciter. ꝓmo, q⁹ si effect⁹ ponatur fieri in tpe determinato, puta tali die, vt est in naturalibus. s. seminatio hominis facta est: ergo sexagesima die filius est, nō sequitur: nā in tpe medio. s. decimo die, antecedēs est verū ⁊ cōsequens falsum. ¶ Quod si quis arguat contra, q⁹ saltē in consequētia naturali sequitur, seminatio est: ergo foetus sexagesima die animatus erit: Rñdetur q⁹ Arist. hic nō intendit negare in naturalib⁹ esse bonas consequētias de materia si causę nō impediantur, sequit eni sol oritur ergo occidet: sed solum vult dicere, q⁹ quātū est ex natura ordinis tēporis nō sequit ꝓ loco intrinsecum in hmōi causis, causa actu causat: ergo effectus actu fit. Facta ergo seminatione, añs est verū. s. q⁹ causa in gñe causę respectu filii iam est posita, ⁊ tñ effectus non est. ¶ Nec ex hā sequitur in tēpore indeterminato: Fundamētum iactum fuit, ergo domus aliq̄n erit. Cōcludit ergo q⁹ hmōi consequentia mutua nō est, nisi vt i medio ⁊ causa simul emergit. i. consequitur cum effectu. s. vt si causa sit ꝓterita, effectus sit ꝓteritus: ⁊ si effectus est futurus, causa sit futura: vt dictū est in calce superioris capitis. ¶ Addit secundam probationem ibi, [Pręterea fieri.] Ait enim q⁹ inter illud instās in quo ponit causa ⁊ illud in quo sequitur effectus, nō potest signari vnum tempus determinatū. s. vna hora, aut tempus indeterminatum quodcunq; in quo illa consequentia sit bona a causa ad effectum. ¶ In secunda particula, vbi incipit textus. 14. [considerandum est autem.] postquam ostendit in istis q⁹ a causa ad effectum non sequitur: reuertitur ad explicādum quomodo a posteriori valeat syllogismus

Conclusio.

Text. 14.

S ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad primus. Et q; demonstratoꝛ ſi demonſtrat a priori debet incipere a cauſa immediata, dubitat hic vtrū in iſtis poſſit dari cauſa immediata effectus. Et dubium oritur ex quadam eius doctrina. 6. phyſi. tex. 4. & infra: vbi oſtendit, q; in his quę fiunt motu ſuc ceſſiuo, motus ipſe vt calefactio diuiditur ſicut tēpus in quo fit. Et quemadmodum in tempoꝛe, quecunq; pars tempoꝛis eſt diuiſibilis, quia tēpus eſt ex genere quātitatis, inſtantia vero continuantia partes ſunt indiuiſibilia: ita & in motu, calefieri, q; dicit, motum eſt quid diuiſibile, ſed calefactum eſſe eſt indiuiſibile: nam in quolibet inſtanti eſt aliquod calefactum eſſe, id eſt, aliquis certus gradus caloris acquiſitus, qui non erat in alio. Vnde ſicut duo inſtantia non poſſunt eſſe immediata, ita neq; duo calefacta poſſunt eſſe immediata. Non enim poſſunt ſignari duo certi gradus caloris: ſcilicet vt vnum, & vt duo, qui acquirātur immediate, ſed in medio tempoꝛe fuit acquiſitus gradus cum dimidio, & ante illum gradus cum vna quarta &c. Item ſicut tempus non cōtinuatur inſtantis: nam cōtinua ſunt quoꝝ vltima ſunt vnum: & inſtans non habet vltimum, cum ſit indiuiſibile, ſed per inſtans continuātur partes tēpoꝛis: ita nec fieri & factū eſſe proprie continuantur, ſed vnum factum eſſe. ſ. gradū & vnū eſſe acquiſitum, continuat fieri præteritum cum fieri futuro. ¶ Et hoc eſt quod ait, [An patet facto fiēs non hęrere &c.] id eſt factum eſſe, nō cōtinuari huic quod eſt, fieri, nec vnum factum alteri facto: ſed facta eſſe ſunt indiuidua, id eſt, indiuiſibilia ſicut punctа lineę, fieri autem, ſunt diuiſibilia ſicut eſt linea. ¶ Remittit ſe tamē ad libros Phyſicoꝝ: puta ad ſextum vbi latius hęc patent. ¶ Igitur in tertia particula, [Et enim quomodo.] ex his formatur dubium, cum in his ſucceſſiuis, fieri, quod eſt cauſa ipſius, factum eſſe, non poſſit eſſe illi immediatum, nec vnū factum alteri facto, ꝙo dabitur in his immediata cauſa vltimi effectus? Et nō ſtat in hoc, q; inſtans præſens eſt ſicut principiū tam temporis præteriti q; futuri, q: cōtinuat ambos: ideo reſpectu præteriti, cauſa vel effectus ſimpliciter poſterior, cēſet prior: q: eſt propinquior huic inſtāti, quod eſt principiū. Simus ergo nunc inſtanti quo domus iam eſt facta (qui eſt vltimus finis) & detur prima cauſa puta lapides fuiſſe deſciſſos, quę ſit. a. & ſecunda, puta parietes fuiſſe erectos, quę ſit. c. & domum eſſe nūc factam, q; ſit. d: ſiet demonſtratio a poſteriori quod eſt huic inſtanti propinquius ad primus. ſ. ſi domus eſt facta, parietes ſunt erecti: & ſi parietes ſunt erecti, lapides fuerunt deſciſſi: ergo de primo ad vltimum ſi domus eſt erecta, lapides ſunt exciſſi. Quod ſi ſit aliud mediū inter. c. & a. ſ. fundamēta eſſe iacta fiat alia demōſtratio: ſi parietes ſunt erecti fundamenta ſunt iacta: & ſi fundamēta ſunt iacta lapides ſunt deſciſſi: ergo &c. Quoadusq; inquit Ariſto. veniatur ad id quod medio vacat. i. ad cauſam immediatam. ¶ Sed in quarta particula, [At vero num.] mouet dubiū, cū in iſtis vt dictū eſt videatur eſſe proceſſus in infinitū: q: inter duo facta eſſe mediant infinita, ſicut inter q̄cunq; duo inſtantia, videtur q; nunquā ſit deuenire ad immediatum. Rādet nihilominus, q; in ipſis operibus non ita res ſe habet ſicut in ſucceſſione motus: nam incipiendum eſt reſpectu præteriti ab inſtanti præſenti, in quo domus eſt extructa, & illa cauſa quę huic eſt proxima eſt immediata. Et proportionabili modo ſe habet res in futuris. Sumendū enim eſt aliquod vltimū inſtans in quo effectus eſt factus, & a cauſa illi proxima ſyllogizandum eſt verſus inſtans præſens: nam in futuro ea cauſa quę inſtanti præſenti eſt proxima, eſt remotior & mediatior reſpectu vltimi finis, econuerſo ad præteritum. Ex quo ſequitur concluſio intenta in hoc capite, videlicet, q; in cauſis quę non ſunt ſimul cū ſuis effectibus, demonſtratio debet incipere ab vltimo fine, & procedere ad cauſam primā & immediatā. Concluſio.

De circulari demonſtratione.

CAP. XIII.

Text. xv.

SED quoniā in hiſce quæ fiunt, generationem quandam modo circuli conuertiuidemus, fieri poteſt vt idipſum ſit, ſi medium & termini mutuo ſe ſequantur. In ijs enim cōſiſtit ipſa conuerſio. Atq; idipſum in ſermonibus primis oſtendimus, conuerti inquam ipſas concluſiones. Hoc eſt enim circuli modo ratiocinationē conuerti. In rebus autem ipſis hoc videtur fieri modo: Humida facta pluuia terra, vapor neceſſe eſt oriatur: quo quidem orto, nubem conſtare neceſſe eſt: qua facta, fieri aquā: qua orta, terra pluuia neceſſe eſt humectetur, hoc autem id erat, quod initio ſumpſimus. Quare modo circuli conuerſio fuit: quicquid enim ex hiſce ſumpſeris, aliud ſequitur quidem: & illud cùm ſit, aliud item eſt: quod rurſus cùm ſit, primum ipſum emergit.

Text. xvj. Sunt autē rerum nonnullæ quæ fiunt vniuerſaliter: ſemper enim & omnes, aut eodem modo ſeſe habent, aut eodem fiunt pacto. Nonnullæ ſunt rurſus quæ ſemper quidem eodem modo non fiunt, fiunt tamen plerunq;: nam nō omnis quidem mas homo barbā emittit: fit tamen plerunque, vt homo mas barbam emittat: talium igitur & medium eſſe plerunq; neceſſe eſt: nam ſi tam. a. de. b. quàm. b. de. c. vniuerſaliter prędicetur, &. a. de. c. neceſſe eſt & ſemper & de quolibet prędicari. Id enim eſt vniuerſaliter prędicari, de omni ſemperq; dici. At ſupponebatur, a. plerunque de. c. prędicari: neceſſe eſt ergo, medium etiam ipſum. b. conditionem eandem ſubire, ac eſſe plerunque. Erunt igitur & eorum, quę ſunt plerūque, ea medijs vacātia principia, quę plerunque ſic ſunt, vel fiunt.

HOc capitulū. xiij. in diuiſione Commentatoris cōtinet alios duos textus. ſ. 15. & 16. in tex. 15. poſtq̄ in ſuperiori capite viſum eſt, qūo in cauſis directe ordinatis demōſtratio incipiat ab illa q̄ eſt proxima effectui, & procedat vſq; ad primā & immediatā, determinat qūo ſit facienda demōſtratio circularis in cauſis circularibus. Etenim ſecūdo de generatione textu. 63. docet, q; ſicut motus coeli qui eſt cauſa oīm inferiorum eſt circularis, ita cōtingit aliqua circulariter generari. Exempli gratia, ex terra madefacta officio ſolis eleuatur vapor, ex qua condenſata nubes reſoluitur in pluuiam: aliꝰ, qua rurſus terra madefacta eleuatur alius vapor, vnde iterū fit nubes: & ita fit circulus. Ait ergo Ariſt. q; poteſt eleuatio vaporis demonſtrari ex deſcenſu pluuię hoc modo: Si vapor eleuatur, madefacta fuit terra: & ſi madefacta fuit terra, a pluuia fuit madefacta: & per conſequens de primo ad vltimū, ſi vapor eſt eleuatus cauſa fuit pluuia. Et econuerſo deſcenſus pluuię demōſtratur ex eleuatione vaporis. Enimuero ſi deſcēdit pluuia, condēſata fuit nubes: & ſi cōdenſata fuit nubes, eleuatus fuit vapor, & per cōſequens de primo ad vltimum. deſcēſus pluuię factus ex eleuatiōe vaporis. ¶ Eſt tamē hic duplex dubium: vnum naturale ex. 2. metaphyſicę. 5. vbi ait Ariſtote. q; in cauſis tam efficientibꝰ q; materialibus q; finalibus eſt deuenire ad primā cauſam, in circulo autem non datur prima. ¶ Alterum dubium eſt dialecticum ex ſupradictis libro. 1. cap. 5. vbi dictum eſt, q; non datur circulus in demōſtrationibus. ¶ Ad primum reſpondetur, q; in cauſis per ſe non contingit circulus: eſt enim cauſa efficiens pluuię calor ſolis, qui producitur a ſole, & nō econuerſo: & cauſa materialis per ſe pluuię non eſt ſolus vapor, ſimo ex quocunq; elemento poteſt generari aqua mediate vel immediate, neq; ex omni vapore generatur ſemper aqua. Sed præterea reſpondetur, q; illa pluuia numero ex qua generatur vapor non poteſt poſtea generari ex eodem vapore genito: ſed eſt ſolum circulus in eadem ſpecie, vt ex a. aqua generetur. b. vapor, & ex. b. vapore. c. aqua, & ex. c. aqua. d. vapor &c. ¶ Vnde rādetur ad ſecundū dubium, vt diximus quęſtio. 2. q; ſolum prohibetur circulus in eiſdem cauſis numero, vt. a. demonſtretur per. b. & b. per. a. tamen in eiſdem ſm ſpeciē nihil vetat dari demonſtrationem circularē & maxime q̄n præmiſſę & concluſio conuertūtur: vt dictum eſt cap. 9. tex. 29. quem locum citat hic Ariſt. dicēs idipſum in ſermonibꝰ primis oſtendimus. ¶ In tex. 16. [ſunt autem rerum &c.] oſtendit quo fiat demonſtratio in his quę non fiunt ſemper, ſed frequēter: qualis eſt generatio pluuię ex vapore: nam hæc de cauſa annectit hunc tertum ſuperiori. Ait enim eſſe res q̄ fiunt vniuerſaliter. i. poſteriori ſtice, ita vt & ſemper ſint aut fiant, & in omnibus ſubiectis eiuſdē ſpecie, vt hominem eſſe riſibilē, ſolem quotidie oriri & occidere. Alia vero ſunt quę fiūt frequenter, licet nonunquā deficiāt: vt maſculū certo tēpore barbā emittere. Et dicit q; proportionabiliter debet accipi medium, vt videlicet ad concludendum effectus quę ſunt de omni & ſemper, ſumatur medium quod conueniat omni & ſemper: ſed ad cōcludendum effectum qui conuenit frequēter, ſumendum eſt mediū quod conuenit frequenter. Nam ſi effectus, inquit, conueniat frequenter, & medium omni & ſemper, contingeret præmiſſas eſſe veras & concluſionē falſam: vt ſi tam. a. quàm. c. eſſet vera de. b. medio. q̄. b. de. c. minori neceſſario prædicetur, ſit vt neceſſario a. conueniat ipſi. c. ſi vero admittas ſolum illi conuenire vt plurimum, tunc quando non conuenerit, dabuntur præmiſſę verę & concluſio falſa.

Duplex dubium.

Text. 16.

De inueſtigatione quod qd eſt.

CAP. XIIII.

Tex. xvij.

AT enim quoniā pacto ipſum quid eſt ratiocinationis terminos accommodetur; & quomodo vel eſt ipſius, vel vbi eſt demōſtratio deſi

nitiōne, ſatis antea pertractauimus: nunc dicendum eſſe videtur, quoniam pacto venari nos ea oporteat, quæ hoc ipſo quid eſt prædicantur. Eorum itaq; quæ ſemper cuiq; competunt, quędā extendunt ſeſe quidem ad plura, non tamen genus egrediuntur ſuū. Atque ea ſeſe ad plura extendere dico, quę quāq; vniuerſaliter cuiq; competunt, non tamē ſoli, ſed etiam alijs inſunt. Eſt enim quoddam quod omni cōpetit trinitati, & etiā nō trinitati. Eſſe enim ipſum, & trinitati, & etiā nō numero cōpetit: at impar eſſe & ipſum cuius trinitatis, & alijs etiam pluribus, quinario nempe competit: non tamen genus hoc egreditur: quinarius enim numerus eſt, & extra numerum impar nihil eſt. ¶ Talia igitur eouſq; ſumenda ſunt, quouſque tot fuerint ſumpta primo, vt vnumquodque quidem illorum pluribus cōpetat, cuncta autem ſimul non ad plura ſeſe extendant: hanc enim neceſſe eſt ſubſtantia eſſe ei deſignandæ: Velut omni trinitati competit, vt ſit numerus, vt ſit impar, vt ſit primus, idque vtroque modo, & quia non menſuratur numero, & quia non ex numeris conſtat: id igitur iam ipſa trinitas eſt, numerus inquā impar primus, atq; hoc pacto primus. Horum enim prima cæteris etiā vniuerſis imparibus inſunt, vltimum qualitati etiam competit: at vniuerſa ſimul nulli præter trinitatem numero competunt. ¶ Cum autem neceſſaria quidem ſint, ea quę hoc ipſo quid eſt prædicantur, vt antea patefecimus: vniuerſalia nanque neceſſaria ſunt, trinitati vero vel cuiuis alij ſic competunt ea quæ ſumuntur, hoc modo neceſſariò quidem trinitas ea quæ diximus erit. Subſtantiam autem hæc eius eſſe, rationemve, ex hiſce patere poteſt. Nam ſi id quod aſſignauimus, non ſit ipſius ratio trinitatis, neceſſe eſt ipſum quaſi genus quoddam ipſius eſſe, aut nomine vocitatum, aut nomine carens. Igitur non trinitati modo, ſed præter ipſam alijs etiam competet. Genus enim huiuſcemodi ponatur eſſe naturæ, vt inſit potentia pluribus, atq; ad plura ſeſe extendat: quod ſi illud præter individuas alij nulli competit rei, id erit profecto ipſa ratio trinitatis. Nam & hoc etiam ſupponatur, ad cuiuſque ſubſtantiam eſſe, quod vltimum de individuo tali dicitur modo. Quare ſimiliter & in quibuſuis alijs ad eris cuiuſq; ratio, quod hoc oſtenditur modo.

Primū documentū.

Text. xviij. ¶ Oportet autem cum totum aliquod quiſpiam tractat, genus in ea diuidere quæ ſunt prima atque individua ſpecie, veluti numerum in dualitatem trinitatemve: deinde illorum eniti definitiones accipere, vt recte & lineæ, & circuli, atque anguli recti, poſt hoc ſum pro quidnam ſit genus, vtrum quātitas an qualitas, proprios affectus per communes primos

Universidad de Deusto
Biblioteca

contemplari: nam ea quæ ijs accidunt quæ componuntur, ex indiuiduis, ex definitionibus innotescent: propterea q definitio simplex q; principium est omnium: & ea quæ simplicibus accidunt, per se quidem ipsis solis, per ipsa verò cæteris competunt.

Tex. xix. ¶ Atqui diuisiones quæ per differẽtias proficiscuntur, vtiles ad hoc pacto vestigandas definitiones sunt: ipsas tamen non ostendere, dictum est prius: vtiles autem erunt hoc pacto solùm ad ratiocinandum ipsum quid est. Atque videbitur ipsa diuisio nihil facere prorsus, sed vniuersa statim sumere: perinde atque si cadẽ ab initio sine diuisione quispiam sumeret. ¶ Refert autẽ ea quæ prædicãtur, primùm an posteriùs prædicentur: veluti si animal mite, bipes an bipes animal, mite dicatur. Etenim si è duobus omnis definitio constet, & vnum quid sit ipsum animal mansuetum, atque rursus ex hoc & differẽtia fiat vnũ homo inquã, vel quicquid tandem id sit quod vnum efficitur, necesse est diuidentem petere semper. ¶ Præterea hoc pacto duntaxat fieri potest, vt nihil eorũ permutetur quæ sunt in definitione ponenda. Sumpto nãq; genere primo si accipiatur aliqua diuisionũ inferiorum, non omne cadet in illam: ceu non oẽ animal aut cõtinuarum aut diuisarum alarum est, sed volatile animal omne: huius enim hæc differentia. Prima autem animalis ea est differẽtia, in quam omne animal cadit: & cuiusque cæterorum similiter generum, & eorum quæ sunt extrà animal. Et eorum quæ sub ipso sunt collocata. Ceu volucris ea est differentia prima, in quam omnis volucris cadit: & piscis itidem ea, in quã omnis piscis. Hoc igitur si proficiscatur quispiam pacto, sciat nihil prorsus prætermissise: q'od si nõ hoc modo procedat, & prætermittere eum necesse est, & idipsum quoque nescire.

2. Docu.

3. Docu.

4. Docu.

Textus. xx. ¶ Nõ autem oportet eum qui definit ac diuidit, omnia scire quæ sunt: quanquam nonnulli censent fieri non posse, vt quisquam vnquam differentias ad vnumquodque cuiusque sciat, nisi scierit vnũquodque: sine verò differentijs nunquam fieri posse, vt quicquã sciatur. A quo nanque non differt quippiã, idẽ quod illud inquiunt esse: à quo vero differt, ab eo diuersum esse. Primò igitur hoc est falsum: nõ enim quauis differentia sunt res diuersæ. Cõplures enim insunt rebus eisdem specie differentiæ, sed non per substantiam, neque per se. Deinde cum quispiam acceperit ea quæ opponuntur, & differentiam, & omne, aut in hanc partem, aut in illam cadere dixerit, sumpserit que in altera parte rem eam quam quærit esse, & idipsum cognouerit, nihil refert si sciat nẽne de quibus aliæ differentiæ prædicantur. Patet enim eum habiturum esse rationem substantiæ; si sic proficiscens ad ea tandem peruenerit, quorũ vlterius non est differẽtia. ¶ Omne autẽ in ipsam diuisionem cadere, si sint ea opposita, quorum non est medium quicquam, postulatio non est. Necesse est enim omne in altero ipsorum esse, si illius est differentia.

Textus. xxj. ¶ Ad extruendã autem probandamve per diuisiones definitionẽ, hęc tria sunt obseruanda. Primũ, vt ea sumãtur, quæ hoc ipso quid est prædicantur: secundum, vt hæc ita disponantur, vt primum primo, secundum secundo in loco ponatur: tertium, vt hæc omnia sint. Atque primum istorum erit, si possumus quẽadmodùm ad accidens ratiocinari, ipsum inquam competere, & per genus probare. ¶ Secũdum fiet, si ipsum primũ sumpserimus: hoc autem erit, si id accipiatur quod tale est, vt ipsum quidem omnia deinde sequantur, omnia autẽ ipsum econtrà non sequantur: necesse est enim aliquid esse tale: quo sumpto, idem iam erit & in inferioribus modus. Id enim erit, secundum quod cæterorum est primum: & id etiam tertium, quod est hærentiũ primum: supero nanq; sublato, id quod hæret cæterorum erit primũ, vt patet. Et in cæteris eodem modo. ¶ Patebit autẽ hæc omnia esse, quod erat tertium: si sumpserimus primum ipsum per diuisionem, omne aut hoc animal esse, esse autem hoc: & rursus totius differentiam, huius verò extremi non vlteriùs differentiam esse: vel etiam statim, cùm vltima differentia ab ipso toto, non differre id specie. Patet enim, neque plus quam oportet quicq; additum esse: omnia nanque sumpta, hoc ipso quid est prædicantur: neque quicquam deesse: nam aut genus aut differẽtia esset. At genus est ipsum primum, & hoc cum differentijs simul est sumptum: differentiæ etiam vniuersæ sunt sumptę, nulla enim prorsus posterior est. Specie nanque differret ipsum extremum. At hoc dictum est non differre.

Textus. xxij. ¶ Quærere autem oportet, inspiciendo primum ad ea quæ sunt similia, & nullam inter se differentiam habent, quidnam idem habeant vniuersa, deinde ad alia quæ sub eodem cum illis genere collocantur: & sunt quidem eiusdem inter se speciei, ab illis autem specie sunt diuersa. Atque si in ijs accipiatur aliquid penitùs idem, & in alijs simili modo, rursus considerandum est, si in ijs quæ sunt sumpta, sit aliquid idem, quousque ad vnã rationem fiat accessio. Hæc enim erit ipsius definitio rei. Quòd si non ad vnam rationem, sed ad duas vel plures itur, patet id quod quæritur nõ vnum quid esse, sed plura. ¶ Veluti si queratur quidnam sit magnitudo animi, cõsiderandum est

est in aliquibus quos quidẽ scimus esse magnanimos, quidnam habeant vnum omnes, eo pacto quo tales esse dicũtur. Ceu si Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, ac etiam Aiax, quid vnum omnes habeant. Atque id est eos contumeliam non ferre: nam primus, intulit bellum: secundus iratus, se à socijs defendendis seiunxit: tertius, sibi mortem consciuit. Rursus in alijs cõsiderandum est, vt Lysandro ac Socrate, quidnã & istis inerat vnũ. Atque id est, æquabiliter sese habere in secundis atq; aduersis rebus fortunę. His sumptis, considero quidnam idem habeant hęc, ęquabilitas inquã in rebus fortunæ, & pati cum illata cõtumelia est, nõ posse. Quòd si nihil habeant idẽ, duæ profectò magnanimitatis species erunt. Omnis autẽ definitio vniuersalis est semper. Medicus enim salubre nõ cuidam oculo, sed aut omni, aut specie determinato definit.

Quòd species faciliùs quàm genera definiatur.

CAP. XV.

ATQVE faciliùs definire singularia quàm vniuersale est. Quapropter æquiuocationes enim in vniuersalibus magis latent, quàm in ijs quæ non differunt. Vt autem in demonstrationibus ratiocinandi forma, sic in definitionibus diluciditas insit oportet: quæ quidem fuerit, si eorsum id definiat quispiam quod in pluribus generibus est, per ea quæ in vnoquoque dicuntur: veluti simile non omne, sed id quod in coloribus & figuris est: & acutum similiter, quod est in voce: & sic ad ipsum commune proficiscatur, cauens nè æquiuocationem offendat. Quòd si neque disserere trãslationibus oportet, patet neque definire oportere, aut translationibus, aut hisce quæ per trãslationem dicuntur. Erit enim necessitas, vt translationibus disseratur.

HOc est quartum membrum atq; adeo potissimum huius libri in quo postquã in secundo visum est non posse, quod quid est, demõstrari, tradit in his duobus capitulis Aristo. modum quo venari inuestigareq; possumus genus & differentiam quibus constituitur quidditatiua definitio. Atqui in diuisione Commentatoris capitulum hoc quartum decimum vsq; ad sex text? attingit. In primo qui est numero decimusseptim? constituit statim qualia debent esse illa ex quibus definitio quidditatiua componitur: habetq; tres particulas. In prima proposita prius intentione q̃ est dicere quo pacto nos oporteat venari quod quid est præiacet distinctionẽ. Eorũ, inquit, q̃ semp & vniuersaliter de quolibet supposito subiecti p̃dicãtur, alia sunt superiora, quę videlicet excedunt subiectũ non tamẽ transgrediuntur genus generalissimum subiecti, alia sunt q̃ transgrediuntur genus ipsius subiecti. Exẽpli gratia de ternario prędicatur ens necessario & vniuersaliter, trãsgredit tñ generalissimũ ternarij, q; nõ solũ quãtitatiſed qualitati & substantię conuenit: at vero impar numerus superior quidẽ est q̃ ternarius: q; competit quinario & alijs nõ tñ excedit generalissimũ, q; solũ dicit de numero. Idẽ exẽplũ est de his p̃dicatis, animal, corp?, respectu hominis. ¶ In secũda particula, [talia igit.] subdit quales esse debẽt partes definitionis. Est ergo cõclusio. Definitio quidditatiua constituitur ex cõponuntur plures partes quę essentialiter prędicãtur quarum singulę sunt superiores ad definitũ, collectio tñ omnium conuertitur cum ipso. Exemplum est si dicas, ternarius est numerus impar vtroq; mõ primus: numerus. n. alijs cõuenit q̃ ternario & pariter numerus impar & pariter numer? vtroq; mõ primus, numerus esh dicitur vno mõ primus, q; nõ mẽsuratur numero. i. cuius numerus nõ est pars aliquota sed sola vnitas, & isto modo non solum ternarius sed quinarius & septenarius est numerus primus: alio modo dicitur primus, q; nõ cõponitur ex pluribus numeris & isto mõ inter impares solus ternarius est prim?: nam quinarius cõponitur ex ternario & binario, ternarius vero solũ ex binario & vnitate quę nõ est numerus. Sed tamen isto modo etiam binarius est primus, est enim binarius isto modo primus inter pares, & ternarius primus inter impares. Ait ergo Arist. q̃ singulę particulę sunt superiores ad ternarium, tamen omnes simul cõuertãtur cum ternario: q; per hoc q̃ est primus secundo modo separatur ab alijs imparib?, et per hoc est q̃ impar separat a binario. ¶ Est tamen hic dubium ex Arist. 7. meta. tex. 43. vbi ait, q̃ vltima differentia conuertitur cum specie, ex quo sequitur q̃ non est necesse vt quelibet pars definitionis per se sit superior ad definitum. ¶ Respõdetur, vt diximus in prędicabilibus capitulo de differentia, q̃ inuẽta vltima differẽtia illa quidẽ cõuertitur cum specie: sed q; est difficilimum vltimas differentias singularum specierum inuenire, illam solet semper Aristo. per plures cõmunes circũscribere. Sicut q̃ opinantur intelligentias aut corpora cœlestia esse animalia rationalia (quos forte secut? est Porphyrius) dicit hominẽ esse animal rõnale mortale, quorũ qlibet pars excedit definitũ & oẽs simul conuertũtur cũ illo. ¶ In tertia particula, [sed aũt necessaria] probat id qõ intendit in hoc primo tex. videlicet, q̃ talis prędicatorum compositio sit definitio quidditatiua. Et ratio est hęc: Talis collectio prędicatorũ cõuenit quidditatiue vniuersalit, & subiecto. s. omni eius indiuiduo & semper (semper enim loquitur de vniuersali posterioristico) & cõuenit etiam cõuertibiliter: ergo est definitio. Antecedens supponit ex dictis, & probat consequentiam: nam dato opposito q̃ non est definitio, sequitur q̃ erit genus postquã quidditatiue prędicatur, & per consequens conueniet alijs a ternario, cuius contrarium suppositum est: q̃ si non est genus sequitur vt sit definitio, q; nõ est aliud quidditatiuum prędicatum. ¶ In text. 18. [oportet autẽ.] constituto qualia debent esse ea ex quibus definitio quidditatiua componitur, incipit tradere modum quo sit inquirenda. Et tradit duos modos scilicet via diuisionis in quatuor tertibus, & via compositionis in text. 22. ¶ Atqui primum documentum quod hic raro intelligitur, & est nihilominus initium inquirendę definitionis est, q̃ cum

Text. 18.

Primũ documentũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis tractat alīquod totum, id est, cum inquirere vult definitionem alicuius speciei siue specialissime siue subalterne, que dicitur totum eo q̄ cōponitur ex ḡñe ⁊ differentia, statuere debet primū oīm in quo sit prędicamento. Quod facturus est diuidendo genus, id est quodcunq; prędicamentum a generalissimo procedendo vsq; ad indiuidua in specie. i. specialissimas species videlicet per arborem prędicamentalem: vt quantitatem in continuum ⁊ discretam: discretam in numerum parē, ⁊ imparem: ⁊ parem in numerū primū (qualis est dualitas) ⁊ compositum ex numeris (qualis est quaternarius ⁊ alii) et eodem modo imparem, ⁊ ita venietur ad dualitatē ⁊ ternarium que sunt due species specialissimę. Et tunc cuiuscunq; speciei inuestiganda est definitio, id est, proprietates, vt dinoscat illa species que proponitur definienda in quo sit prędicamento, vt puta quid sit linea recta, quid circularis. Transfert se ad species quantitatis continue, vt ostendat eandē esse rationē in continuis ⁊ in discretis. ¶Post hoc inquit sumpto per huiusmodi diuisiones ⁊ proprietates, quidnam sit genus speciei definiende, videlicet, ad quod prędicamentum pertineat: sit ne quantitas. an qualitas ⁊c. per effectus communes illius prędicamenti inuestigande sunt proprię differentię illius speciei. Exemp'i gratia, velli gare quis intendit definitionem hominis, perpēdat primum sit ne substantia, an quantitas, aut qualitas ⁊c. id autem cognoscet per modos istrinsecos ⁊ per proprietates prędicamentorum, puta sit ne per se an in alio. [Nam ea, inquit, que his accidunt que componuntur ex indiuiduis. i. simplicibus.] ex definitionibus innotescent. s. simplicium: nam definitio simplex principium est omnium inferiorum, ⁊ que simplicibus per se accidunt, ratione ipsorum simpliciū conueniunt compositis. Simplicia hic vocat superiora genera, composita vero inferiores species, quippe que ex superioribus generibus addita semper differentia componuntur. Exempli gratia, esse per se est modus intrinsecus qui per se primo conuenit substantię: corpori autem ⁊ animali ⁊ homini conuenit inquantum sunt substantię: esse subiectum diuisionis secundum trinam dimensionem per se conuenit corpori: sed animali ⁊ homini conuenit inquantum sunt corpora: ⁊ ita deinceps. Habito ergo q̄ homo est substantia postquā est per se, inquirendum est si ne corpus an spiritus: cognoscetur autem esse corpus: quia est subiectum trinę dimēsionis: quo habito inquirendum est sitne animatum an inanimatum: cognoscetur per proprietatē animati que est per se mouere: ⁊ habito q̄ sit animatum, videndum est quod, an sit animal, per, sensibile, quod per se conuenit animali: ⁊ deinde videndum sitne rationale an irrationale, per hoc quod est vti ratione aut non vti ratione. Et hoc modo definitio simplex. i. superioris est causa innotescendi compositū. i. inferioris. ¶In text. 19. [atqui diuisiones.] addit ad maiorem explicationem alia tria documēta: post primū ergo iam dictum, secūdum domentum est q̄ diuisiones generū debent fieri per differentias proximas oppositas: vt numerus diuidatur per parem ⁊ imparē. Nam si fieret diuisio per singulas species abiret in infinitum, aut saltem nō possemus illas comprehendere, vt patet in speciebus animalis. At ne videat sibiipsi ꝛtradicere, quippe qui dixerat cap. 5. quod quid est, nō demōstrari per diuisionē: respōdet, q̄ per diuisionē nō demōstratur quod quid est, ad sensum supradictum, sed inuestigatur: non enim per diuisionem concluditur q̄ animal rationale sit quidditatiua definitio hominis: q̄ nec demonstrat illas partes esse genus ⁊ differentiam, sed supponit q̄ propriū substantię sit esse per se, ⁊ proprium corporis sit esse subiectum diuisionis: ⁊ ita ex suppositionibus peruenit ad hoc q̄ hō sit aīal rationale: an vero ille partes significēt essentiā hois philosophy naturalis examinat, aut metaphysicus. ¶Tertium documentum est, [refert autē ⁊c.] id est, differt quo ordine partes definitionis ponātur, illa enim q̄ contrahitur debet precedere, ⁊ q̄ cōtrahit debet subsequi, vt genus debet pecedere differētiā: ⁊ inter differētias, illa q̄ cōtrahitur. Ponit tū primū exēplū de differētijs quarū vtraq; pōt p alterā cōtrahi, vt mā suetū ⁊ bipes, quōr vnūquodq; est cōmune homini ⁊ aliqb⁹ brutis: nihilominus cū dicit, hō est aīal mānsuetū bipes, denotatur q̄ mānsuetū cōstituat cū animali vnū genus qō cōtrahitur p bipes, distinguēs hominē ab equo qui est quoq; aīal mansuetū: sed cū dicit, hō est aīal bipes mānsuetū, ecōuerso mansuetū contrahit bipes distinguens hominem a vulture. ¶Quartum documentū est ibi, [preterea hoc] vt patet in diuisione nihil omittatur eorum que intrant definitionē. Ubi notādum est, q̄ oēs differētię superiorꝫ generū formaliter aut virtualiter pertinēt ad definitionē speciei: nā vt in arbore Porphyriana dicēs est, vbi a diuisiua superioris generis est iferioris cōstitutiua. Si ergo qs diuideret superius genus p dñas remotas diuisiuas inferioris generis, vt si quis diuideret substātiam per gressibile, reptile, ⁊ volatile, ⁊ aquaticum, permuteret in multas species substātię quibus ille differentię nō cōpeterēt: nā ille solū sunt differētię aīalis: ⁊ ideo cū ille vltę nō distinguerēt totā essentiā substātię, non sufficerēt ad inuestigādum definitionē cuiuscūq; substantię. Ponit exemplum de animali, q̄ non debet immediate diuidi per animal continuarū alarum (qualis est vespertilio) ⁊ aīal diuisarū alarū (quales sunt alię aues) qr aīal nō cadit. i. nō cōprehēditur totū sub illis speciebꝰ q̄ solū sunt vltę animalis volatilis: sed animal prius diuidēdum est p volatile, gressibile ⁊c. Et ita concludit procedendum esse in diuisione per dñas immediatas. ¶In tex. 20. [non autē oportet.] respōdet duabus falsis opinionibus. Prima erat dicentium neminem posse cognoscere differentiā quidditatiuam alicuius speciei, nisi cognoscat omnia rerū genera ⁊ species: nam hoc non differre ab illo, est esse idem cum illo, ⁊ differre ab illo, est esse diuersum: vnde illi inferebant q̄ nemo potest scire a quibus homo differat, quin cognoscat omnia entia a quibus differt. Diluit autem hūc errorem dupliciter. Primo, quia multę sunt differentię accidentales rerū que ad earum quidditatem nihil pertinent, quas proinde impertinens est cognoscere ad cognoscendam quidditatem: vt ad cognoscendum quid est homo, nihil refert scire, quid est album, aut magnum, aut simile ⁊c. Et preterea cum quispiam diuiserit genus per differentias contrarias, et acceperit illam qua constituitur species, non indiget comprehendere alia omnia que comprehenduntur sub cōtraria differentia: vt diuiso genere per rationale et irrationale, ⁊ habito q̄ homo est animal rationale: nihil amplius ea oportet scire vniuersa que continentur sub irrationali. ¶Secunda opinio erat dicentium, q̄ qui vtitur huiusmodi diuisione necesse est vt postulet ⁊ petat a respondente genus quod diuiditur contineri sub aliquo membro diuisionis: quo insinuabant illud non esse necessarium. Dicit ergo Arist. q̄ qui diuidit genus per immediatas ⁊ oppositas differētias nō necesse habet hoc petere, qr necessarium est vt genus sub aliqua oppositarū dñarum contineatur: omne enim aīal aut rationale est aut irrationale. Secus si diuisio fieret per positiuas differentias: vt animaliū, aliud gressibile, aliud volatile, aliud reptile, aliud aquaticum: non enim est euidens non esse alias species animalis nobis forsan ignotas. ¶In textu. 21. [ad extruendam autem.] ex iusis erroribus eorum que non requirūtur ad diuisionē qua queritur quidditatiua definitio ponit tria que requiruntur. Primum, vt sumātur ea que quidditatiue prędicātur. Secundum, vt dispouantur in definitione ordine iam dicto in tex. 19. Postremū est, vt ponantur in definitione omnia que requiruntur ad explicādum quidditatē ⁊ essentiam definiti. Atq; primum inquit obseruabitur si ratiocinemur ad genus quēadmodū ad accidēs. i. si per definitionem generis positam in. 1. Topic. cap. 4. examinem⁹ an id quod ponitur loco generis sit genus, sicut per definitionem accidentis examinamus an aliquid sit accidēs. ¶[Secundū autē fiet.] id est secundum obseruabitur, si inter differentias illa precedat que sequitur in consequentia ad oēs alias, non autem alię sequuntur ad ipsam: nempe si fuerit superior ad alias: vt si dicas, homo est animal gressibile bipes, sequitur enim hoc est bipes: ergo gressibile: quare bipes contrahit gressibile ⁊ non ecōuerso: sicut sequitur, est gressibile: ergo animal ⁊ non econuerso. ¶Patebit autem hęc omnia esse ⁊c. id est tunc definitio constabit ex omnibus que pertinent ad eius quidditatem si in diuisione a generalissimo incipientes nullum intermedium prętermittamus, sed vt dictū est per immediatas semper differentias diuisio descendat. ¶Concludit ergo dicens: [manifestum enim est ⁊c.] concludit inquam, q̄ isto modo constituetur adequata ⁊ conuertibilis definitio q̄ nec plus, nec minus continet q̄ requiritur: nam si sola prędicata quidditatiua sumātur, nō cōtinebit plus: qr qcquid quidditatiue prędicatur de specie, aut est genus aut differētia illi⁹. Alit differentiam prędicari in quid, non si seorsum accipiatur, nam tunc solum prędicatur essentialiter: sed quia pertinet ad quidditatem rei, ⁊ ideo addita generi tota definitio prędicatur in quid: q̄ autem talis definitio non contineat minus, patet per id quod modo dicebamus si in diuisione nihil prętermittatur: cum enim ventum fuerit ad vltimam differentiam, que amplius diuidi non potest, illa demum adequate cōuertetur cum definito. ¶In textu. 22. [querere autem.] tradit Aristoteles aliam secundam artem venandi definitionem modo compositiuo. Alit enim, q̄ ad iudicandū rei alicuius aut formę definitionem debent primo similia considerari ⁊ dissimilia: ⁊ deinde videre an aliqua sit vna ratio communis omnibus illis: q̄ si fuerit, signum est q̄ conuenit illis vna definitio. Si vero non reducātur nisi ad duas aut plures, non comprehenduntur sub vna definitione. Exempli gratia: Cōsidero visū hominem esse rationalem, ⁊ alīū, ⁊ omnes, ⁊ video equum homini dissimilem, esse hinnibilem, ⁊ pariter vniuersos: que rationes non comprehenduntur sub vna, sicut albedo ⁊ nigredo comprehuntur sub vna ratione visibilis: ⁊ ideo homo ⁊ equus habent diuersas definitiones. Exemplum Aristotelis de magnanimitate [ceu si Alcibiades fuit magnanimus ⁊ Achilles ⁊ Aiax,] Boetius vertit Alcides, qui est Hercules: tamen in Greco non est nisi Alcibiades, qui cum Athenis egre ferret Iliciam sibi honoribus prefferri, ad Lacedęmonios defecit, cum quibus proprię patrię bellum intulit. De Achille vero nota est historia, qui cū in expeditione esset Grecorum aduersus Troiam, ob ereptam sibi ab Agamemnone Briseidem bello abstinuit. Aiax alter fuit Oileius. Hic autem est Thelamonius: qui cum petisset Achillis arma defuncti ⁊ Ulyssi pro iudicibus fuissent decreta, iniuriam ferre non potens sese interemit. In rei veritate non fuit vera in his virtus magnanimitatis, cum primus patriam bello petiit, alter patriā in necessitate deseruit, ⁊ tertius occidit se: sed tamē cum omnes id fecissent ex animi magnitudine, qr. s. non ferebant alios honoribus seponi, dicit Aristoteles. q̄ eadem erat ratio magnanimitatis in omnib⁹: que est cū timari se magni. Et pariter in Lysandro ⁊ Socrate: quāuis Socrates lōganimis fuit in tolerādis iniurijs. Lysander vero, vt est apud Plutarchū, acerrimus in illis propulsandis: ex eadem tū ratione magnanimitatis vtrūq; procedit. Ubi concludit Arist. q̄ cum definitio non sit particularis sed vniuersalis: nā medicus inquit non definit quid est salubre huic oculo, sed cuicūq; eodē morbo laborānti. sit vt quāuis magnanimitas in istis diuersa videatur, tū propter eandem rationem cōmunem vna est omnium definitio.

¶In capite decimoquīto quod Capit. 15.

in diuisione Cōmentatoris ad eundē textū. 22. pertinet, docet Arist. q̄ isto mō cōpositiuo facilius inuenire possumus definitionem speciei q̄ generis: ⁊ ideo opposito mō ad diuisionem a singularib⁹. i. ab speciebus specialissimis ad vniuersalia ascendere oportet. ¶Quod probat dupliciter: primo, qr in specie specialissima, quippe cum nō sit per differentias essentiales amplius diuisibilis, minus latent equiuocationes: in generib⁹ aūt latēt equiuocationes, eo q̄ diuiduntur per differētias inequaliter perfectas, vt capite de genere expositū est: equiuocatio aūt impedit rei cognitionem. Enimuero rationem, ipsam animalis, puta esse sensibile, nō tū perfecte cognoscimus in cōmuni q̄ cum illam cognoscimus in qualibet specie. ¶Secūda ratio est, qr quēadmodū in demōstrationib⁹ necesse est presupponere aliqua per se nota ex quib⁹ ad ignotiora procedat demonstratio, ita in definitionibus a notioribus ⁊ facilioribꝰ oportet pcedere: sed facilius est genus vniuersale per rationes particularium specierum cognoscere: ergo ab illis incipiendum est. Probat minorem exemplis: qui enim inquit vult notificare quid est simile, facilius explicabit sm rationem specificam, que est in coloribus in quibus eadem dicitur similia que eundem habent colorem, aut in figuris quarum similitudo consistit in hoc q̄ constēt ex equalibus angulis: ⁊ pariter acutū euidentius cognoscitur si ostēdatur in vocibus, aut in saporibus, aut quantitatibus: alia est enim ratio acuti in sapore, alia in voce, alia in quantitate. ¶Dubium posset hic esse ex dictis Aristote. ex. 1. Physi. vbi ait, q̄ ex vniuersalioribus procedendum est ad minus vniuersalia: hic vero dicit oppositum. Facilime tamen hoc diuiditur per cōmunē distinctionē. s. q̄ vniuersalioꝛa sunt notioꝛa natur: minus autē vniuersalia sunt notioꝛa nobis: ⁊ ideo ordine naturę incipiēdū est ab vniuersalioꝛib⁹ addendo semper nouas differentias ⁊ cōponēdo nouas species, sicut natura operatur prius producēs vitam animalis q̄ vitā hominis: sed quātū ad cognitionem nostram procedimus a compositis resoluendo illa in simpliciora principia. ¶Tādem in fine capitis, [quod si necq.] addit Aristote. vltimum documentum, q̄ videlicet sicut de re nō est disserendū per metaphoras, alias committeretur equiuocatio, vt si quis arguat, quicqd habet caput est animal: arbor habet caput: ergo arbor est animal (nam caput metaphorice dicitur de radice arboris) ita nec definiendum est per metaphoras,

Universidad de Deusto
Biblioteca

phoram, vt si quis definiat hominē q̄ sit arbor inuersa, aut q̄ arbor est homo inuersus: caput em̄ arboris est radix: q̄ cum sit sub terra videtur homo cuius caput est in terra & pedes sursum eleuati: & ecōuerso homo apparet arbor euulsa cuius radices in altum prominēt. ¶ Dubium autem est circa doctrinam horum duorum capitum. Cum Arist. duas hic vias tradiderit inuestigādi quod quid est, s. diuisionis & cōpositionis, vtram istarū recitauerit tanquā priorā. Enimuero Cōmētator in prologo de aia, cōm. 5. dicit inter antiquos tres fuisse in hac parte sentētias. Hippocratis enim (inquit) opinio fuit, q̄ quid est, inquirendū esse demōstratione: Plato vero censuit vestigandū esse via diuisionis. Arist. autem sententia fuit inuestigandū esse via cōpositionis. Et idem affirmat illic S. Tho. lectio. 1. hic autē videtur Arist. approbasse viam diuisionis, cum dixit tex. 19. diuisiones nō demōstrare quidē q̄ quid est, vtiles tn̄ esse ad illud inuestigandum. ¶ Ad hoc dubium respondentur tria. Primū, q̄ Arist. nō reprobat viam diuisionis, imo asserit esse vtilem saltē ad inquirendum genus. Secūdum est, q̄ diuisio sine compositione non sufficit, sed simul dum superiora diuiduntur cōponuntur inferiora: nā differentia diuisius superioris est constitutiua inferioris. Cum enim inuestigamus definitionē hominis, ex prima diuisione substātię in incorporeā & corporeā omittimus incorpoream, & eligimus substantiā corporeā, & postea diuiso corpore in inanimatum & animatū, colligimus substantiam corporeā animatā, cui post addimus sensibilem, ac deniq̄ rationalem. Et hanc forte Arist. appellauit viam cōpositionis. ¶ Sed tertio dicimus, vt iam modo dicebamus, q̄ in definitionib⁹ pcedendū est a notioribꝰ nobis, puta ex cōpositis speciebus ad simplicia & superiora genera.

Dubium.

Quòd diuisio & analogia conducūt ad inuestigādū propter quid. CAP. XVI.

VT autem facultatē mediorū ad ea demonstrāda quæ proponūtur habeamus, peruestigare oportet & ea quæ animantibus apertis inspiciuntur, & ipsas quoq; diuisiones. Atq; sic peruestigare oportet, suppositio genere cōmuni omnium: ceu si animalia sint ea quæ considerantur, quænam omni cōpetunt animali. Quibus sumptis, rursus idētidem peruestigare oportet, quænā cæterorū primo cuilibet insunt? veluti si id sit auis, quænā omnē auem sequūtur? & sic semper quænam propinquissimo cōpetūt? Patet enim, nos posse iam dicere propter quid insunt ea, quæ cōpetunt hisce quæ sub ipso communi sunt collocata: vt propter quid homini competunt, aut equo? sit autē animal quidem. b, pro. a. verò ponantur ea quæ animal omne sequuntur: pro. c. e. d. verò animalia singula collocētur. Patet itaq;, propter quid a. competit ipsi. c, propter. b. nanque competit. Et similiter cæteris. Eadem autem est semper & in alijs ratio, atque nunc sic dicimus per tradita nobis nomina communia rebus.

Tex. xxiij. ¶ Oportet autem nō solùm in his ipsis dicto modo cōsiderare, sed etiam si aliquid aliud videatur cōmune cōpetens, & ipsum accipere: deinde sumere & ea quæ ipsum sequitur, & ea quę hoc sequūtur: veluti cornigeris cōpetit omāsum habere, superioribusq; vacare dētibus. Sumantur igitur hæc, & rursus accipiēda sunt ea quibus competit, sequiturq; gerere cornua. Patet enim propter quid illis competunt, ea quæ diximus: nam ob idipsum illis inerunt, quia cornua gerunt. ¶ Et insuper alius modus peruestigādi per similitudinē rationis: nō em̄ potest vnū quippiā idem sumi, quod quidē & sepium & spina & os appellare oportet: inerunt autem & his, atque sequentur aliqua, quasi tālis sit vna quædam natura.

Textus. xxiiij. ¶ Eadem autem sunt nonnulla eorum quæ proponuntur multipliciter: quædam enim ex eo sunt eadem, quia medium idem habent: veluti quia sunt omnia antiperistasis: atque horum nonnulla sunt eadem genere, quæcunque differentias habent ex eo, quia sunt diuersorū, vel alio modo: vt propter quid resonat, aut propter quid apparet, & propter quid Iris existit: vniuersa enim hæc idem sunt propositum genere: omnia nanque sunt planè reflexio, sed specie sunt diuersa. ¶ Quædam autem differunt ex eo, quia medium est sub alio medio: veluti propter quid Nilus decrescente mense magis affluat aquis, quia mensis decrescens similis magis hyemis est: propter quid mēsis decrescens similis magis hyemis est? quia Luna decrescit. Hæc enim sic inter se habent, vt patet.

Hic incipit membrum quintum huius libri, in quo postquā ostensum est quomodo sit inuestigandū qđ quid est, docet in his duobꝰ capitulis qđo inuestigandū est, propter quid. i. quodcunq; mediū ad demonstrādum quancunq; conclusionem. Atqui in hoc cap. 16. sunt tres particulę. Prima pertinet ad eundem text. 22. Secunda est text. 23. & 3. est text. 24. ¶ Est ergo primum documentum in prima particula, q̄ ad inuestigandum propter quid cuiuscunq; passionis oportet habere pę oculis omnes diuisiones a generalissimo vsq; ad specialissima, et deinde considerare ea quę sunt propria cuicunq; generi, vt scilicet ea quę sunt propria substantię inquantum est substantia, et ea quę sunt propria animali inquantum est animal, et ea quę sunt propria auibus inquantum aues &c. Quo habito facile quancūq; passionem generis superioris possumus demonstrare de quacunq; eius specie. His ergo cōsideratis facile quicūq; pōt passiones

siones superioris generis de singulis eius speciebus demonstrare, sumpto pro medio illo genere qō est propriū subiectum illius passionis: vt si sensibile, aut dormire & vigilare quis velit de homine aut de equo demonstrare, accipiat, animal, pro medio quod est. b. vt dormire et vigilare pro. a. quod est maior extremitas, & homo aut equus aut bos pro. c. d. e. quę sunt minores extremitates: & ita tandē fiet demonstratio, omne animal dormit vicissim & vigilat, omnis homo est animal, ergo. Et eodem modo, habere tres angulos equales duobus rectis, demōstrabitur de isoscele & de equilatero, sumpto pro medio triangulo cui primo conuenit illa passio. ¶ In
Tex. 23. textu. 23. [oporter autem.] qui duas habet particulas, dicit primo, q̄ non solum id oportet obseruare vbi tale genus est nominatum, sed etiam vbi nō est ei nomen impositum. Exempli gratia: animal habens cornua, est quoddam genus animalium comprehendens multas species, quod quidem non habet nomen impositum quidditatiuum (possumus id tamen appellare cornigerum) cōsiderare ergo oportet que sint propria tali generi animalium: vt puta esse omasum, id est, lūtestinum crassum, habens plures ventriculos propter necessitatem ruminationis: item carere dentibus in superiori mandibula, quippe quorum materia conuertitur in cornua. Si ergo de boue aut de ceruo quis voluerit demonstrare huiusmodi passiones, talis erit tunc demonstratio, omne animal cornigerum caret dentibus in superiori mandibula: omnis bos est animal cornigerum: ergo omnis bos caret dentibus in superiori mandibula. ¶ In secunda particula, [et insuper.] ostendit pręterea inuestigare propter quid, reducendo passionem ad aliquod medium quod non est simpliciter commune sed analogum: vt animal habens sepium, aut spinam, aut os, non est simpliciter vniuocum genus sed analogum: vt enim os se habet ad animal terrestre, ita spina se habet ad piscē, et sepium ad sepiam: sepia genus quoddam piscis est, & etiam seps sepis est genus serpentis. Accipitur ergo sepium pro osse serpentum quod non est omnino spina. Si ergo aliquam passionem communem his tribus generibus animalium velit quispiā demonstrare, debet sumere pro medio vnam nomē
Tex. 24. analogum ad illa tria. ¶ In tex. 24. [eadem aūt. &c.] qui duas itidem continet particulas, docet inuestigare propter quid, in rebus simpliciter diuersi generis quibus conuenit aliquo modo vna ratio, quę licet non sit generica, est tamen accidentalis: sicut per hoc medium q̄ est Antiperistasis, id est, recipro catio seu repercussio, demonstrantur multa diuersorum generum: vt propter quid echo resonat: propter repercussionem motus aeris quo multiplicantur species soni: propter quid apparet imago in speculo? propter reflexionem specierum visualium: propter quid apparet iris in nubibus? propter refractionem radiorum solariū ad latera nubis. Omnia enim hęc media sunt reciprocationes quędam, licet specie diuersa. ¶ In secunda particula, [quędam autem. &c.] concludit tandem quomodo in assignatione propter quid, media aliquando ordinate procedant vt. a. sit propter. b, et. b. propter. c. vsq; ad causam immediatam: vt propter quid Nilus decrescente mense, id est, properante ad finem, magis affluat aquis, quia mensis decrescens magis similatur hyemi, id est, magis est humidus. Sed propter quid finis mensis magis est humidus? quia luna decrescit: quę cum habeat aquarum dominium, ipsa crescente, decrescunt aquę: ipsa vero decrescente, aquę ecōtrario crescunt.

De causis & effectibus. CAP. XVII.

AMBIGET AVTEM quispiam de causa, & de eo cuius est causa: sitne tum causa, cùm est id cuius est causa, veluti cùm frondes decidunt sitne tum ipsa defluendi frondes causa, latitudo inquam foliorum, siquidem id illius sit causa, vel cùm deficit luna, sitne tum interpositio terræ? Nam si non est, aliqua alia erit ipsorum causa: sin simul sunt causa & id cuius est causa, ceu si intercedit terra, deficit luna: aut si latitudo est foliorum defluunt frondes: tum mutuò profectò demonstrabuntur. ¶ Sit enim. a. frondes deponit, b. planta cuius sunt folia lata, c. vitis. Si igitur. a. cuilibet competit. b, omnis enim planta, cuius folia sunt lata, frondes deponit: b. verò ipsi. c. cōpetit: latas enim frondes quælibet vitis habet: a. etiam ipsi. c. competit: e mnisque vitis frondes suas deponit. Atque causa. b. medium est, vt patet. At licet etiam per foliorum defluxum, lata vitem habere folia demonstrare. Sit enim. d. lata habere folia, abijcere frondes. e, vitis autem. f. Et igitur cuilibet inest. f: omnis enim vitis abijcit suas frondes, d. verò cuilibet competit. e: omnis nanque planta quæ frondes deponit, habet folia lata: omnis ergo vitis habet folia lata, atque causa est foliorum defluxus. ¶ Quòd si fieri nequit vt sint sibi mutuò causæ, causa nanque prior est eo cuius est causa: & deficiendi quidem causa est, in medio terram esse: huius autem non est causa deficere lunam: atque demōstratio quæ fit per causam, est propter quid: demonstratio verò quæ non per causam fit, est ea qua quippiam tantùm esse ostenditur: qui per defectum terram in medio esse percepit, is scit quidem idipsum esse, propter quid autem est non cognoscit: atque deficere lunam non esse causam vt sit in medio terra, sed hoc econtrà causam esse vt deficiat luna, inde perspici potest: in ratione nanque deficiendi inest, in medio terram esse. Quare patet, per hoc illud, sed non per illud hoc innotescere. ¶ An fieri potest, vt vnius plures sint causæ? nempe etiam fit, vt idem primò de pluribus prædicetur. Sit. a. quod quidem tam. b. quàm. c. competat primò, quorūm alterum insit. d, alterum ipsi competat. e: inerit igitur ipsum. a. illis vtrisque, e. inquam &c. d. Atq; vt insit quidem ipsi. d, causa est ipsum. b: vt competat autem ipsi. e, causa est ipsum. c: quare si causa est, necesse est & rem esse. Si verò res est, non est necesse id esse quod est causa: sed causam quidem esse, non tamen omnem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ An si semper id quod proponitur vniuersale est, causa quoq; tota quædam est, & id est cuius est causa, vniuersale etiam est: veluti folijs spoliari toti cuidã ineſt determinato, & ſi ſpecies ſunt illius, & his vniuerſaliter aut plantis, aut huiuſce modi plantis competit: quare & medium in his, & id cuius est causa, æqua ſint oportet, & conuertantur: veluti propter quid arbores folijs ſpoliantur, quid ſi idipſum ob congelationem eſſe oportet? & ſi congelatio non cuiuis ineſt, ſed arbori, folijs arborem ſpoliari oportet. ¶ At quæret quiſpiam rurſus ſi fieri poſſit, vt non eadem eiuſdem ſit vniuerſis cauſa, ſed diuerſa necne. An ſi per ſe quidem eſt demonſtratum, & non per ſignum, aut per accidens id fieri nequit? quippe cùm ipſum medium extremi ſit ratio. Sin verò non hoc pacto eſt demonſtratum, fieri poteſt. ¶ Fit autem & id cuius, & id cui eſt cauſa aliqua, per accidens vt conſideretur: non tamen è numero eorum eſſe videntur, quæ proponuntur: quòd ſi ita non eſt, ſimiliter habebunt & medium. Si enim æquiuoca ſint, medium habebunt æquiuocum: ſi ſint vt in genere, medium habebunt ſimiliter: veluti propter quid etiam mutato ordine ſimilitudinẽ in ſubeunt rationũ: eſt enim alia cauſa in lineis, & in numeris: atque eadem alia quidem eſt vt linearum rationem ſubit: eadem autem, vt tale habet incrementum, & eodem in omnibus modo. Vt color autem colori, figuraq; figuræ ſit ſimilis, alia erit alij cauſa: ſimile nanque in his eſt æquiuocum: in figuris enim, in ſimilitudine forſitan rationum cõſiſtit quæ interlatera ſunt, & angulorum æqualitate: in coloribus autem, in eo quòd vnitas ipſius ſenſus ſit aliqua, aut aliquo tali: ea verò quæ ſimilitudine rationum eadem ſunt, medium identidẽ ſimilitudine rationum idem habebunt. ¶ Cauſa autem, & id cuius eſt cauſa, atq; id cui eſt cauſa, ità ſeſe vt mutuò ſe ſequantur habẽt: nam ſi hoc ſumas per ſingula, id cuius eſt cauſa ad plura ſeſe extendit: velut externos angulos quatuor rectis æquales habere, ampliùs extendit ſe quàm aut triangulum aut quadratum: quòd ſi omnia ſumas, æquatur: ſunt enim, quæcunq; quatuor rectis æquales externos angulos habent. Similiter ſeſe habet & medium. Eſt autem ipſum mẽdium extremi, ratio primi, quocirca ſcientiæ omnes per definitionẽ fiunt: veluti ſpoliati frondibus, ſimul & ſequitur vitem, & excedit: & ſicũ item, atque exceſſit, ſed non omnes ſuperat, ſed æquatur. Si igitur primum medium ſumpſeris, ratio illud erit abijciendi folia: erit enim primũ quidem medium verſus extremum alterum, tales inquam vniuerſas eſſe, deinde mediũ huius ſuccum congelari, vel aliquid aliud tale. At ſi quiſpiam interrogauerit quid eſt defluere folia? congelari reſpõdebimus eius ſuccum, qui in ſeminis coniunctione conſiſtit. ¶ In figuris autem hoc pacto quiſpiã aſſignabit, quærentibus quonam pacto ſe ſequuntur cauſa & id cuius eſt cauſa: ponatur. a. cuilibet ineſſe. b, ipſum autem. b. cuiq; competat eorum quæ ſunt. d: a. igitur vniuerſale hiſce fuerit, quę ſunt. d. Etenim id vniuerſale dico, quod non conuertitur: id autem vniuerſale vocito primum, cum quo vnumquodq; quidem non conuertitur: vniuerſa autem conuertuntur, atq; æquantur: b. igitur cauſa eſt, vt. a. cunctis hiſce competat quæ ſunt. d: oportet ergo ipſum. a. ad plura ſeſe extẽdere, quam ipſum b. quod ſi ità non eſt, cur magis hoc erit illius cauſa? quòd ſi. b. nõ omnibus competit. c, erunt vniuerſa illa vnũ quid aliud ab ipſo. b: alioquin quonam pacto dicere licebit. a, quidem ipſum omni competere. e? ipſum autem. e. non omni competere. a? Cur verò non erit aliqua cauſa? nam ipſum. a. cunctis competit. d, at ipſis etiam c, & ipſa igitur vnum quid erunt: atq; id conſiderare oportet: & ſit. c. Fieri igitur poteſt, vt eiuſdem, ſed non eiſdem ſpecie, plures ſint cauſæ: veluti vt lõgæ ſint vitæ quadrupedes quidem, cauſa eſt, ipſas bili vacare: volucres autem, ipſas eſſe ſiccas, aut aliquid aliud. ¶ Quòd ſi nõ ſtatim accedunt ad individuum, & ſi non ſolùm vnum, ſed plura ſunt media, plures etiam & cauſę ſunt. Vtrum autem mediorum ſit ſingulis cauſa, id ne quod eſt verſus vniuerſaliter primum, an id quod verſus ſingula collocatur? Patet igitur, ea eſſe quæ propinquiſſima ſunt vnicuiq;, cui eſt cauſa. Nam vt primum ſit ſub vniuerſali, hoc eſt cauſa, veluti vt. a. cõpetat ipſi. d, cauſa eſt ipſum c: vt igitur. a. competat ipſi. d, cauſa eſt ipſum c: vt autem. a. competat ipſi. c, cauſa eſt ipſum. b. at vt huic inſit, idipſum. At enim de ratiocinatione quidẽ demõſtratione ve, quidnam vtrumque ſit, & quo fit modo, ſatis iam patuit. & ſimul etiam demonſtratiua ſcientia: eſt enim idem.

Tex.xxvj

Tex.25.

IN capite. xvij. ſecundũ ſectionẽ Commentatoris ſunt duo textus, nempe vigeſimus quintus & vigeſimus ſextus. Sunt tamẽ in primo particulę nouẽ, & in ſecundo alia decima. In hoc capi. poſtq; in ſuperiori oſtendit quomodo, propter quid, & generaliter quodcunq; medium ſit inueſtigandum, mouet vnam queſtionem circa modum ſe habendi ipſius propter quid. i. cauſę ad ſuũ effectum. Querit namq; vtrũ quotieſcunq; effectus eſt, tunc etiã cauſa ſit. Atqui hinc tandem colligit in octaua particula concluſionẽ huius capitis præcipuam. ſ. q; inter cauſam primam et effectũ & eius proprium ſubiectũ eſt mutua cõuertentia. ¶ Quod ſi quis dubitet hanc queſtionẽ ſuperius eſſe determinatam textu. 13. et. 14. vbi dictum eſt aliquas eſſe cauſas quę ſimul ſunt tempore cum ſuis effectibus, vt ſunt interpoſitio terrę & eclipſis: alię verò quę tẽpore

Dubium.

pore præcedũt effectus, vt ſunt lapides & fundamenta reſpectu domus, et generatio reſpectu prolis. ¶ Ad hoc reſpondetur, q; queſtio quę hic mouetur pẽdet ex illa quę illic determinata eſt. Dictũ enim eſt illic, q; in inueſtigatione cauſarum incipere debet ſyllogiſmus ab effectibus, vt domus eſt, ergo fundamentum eſt: fundamentum eſt, ergo parietes ſunt, & non econuerſo. Querit ergo modo vtrũ vniuerſaliter hoc ſit verum, q; ex effectu ſemper inferatur cauſa, & ideo non proponit queſtionem vtrum effectus tunc ſit quando eſt cauſa: ſed econuerſo. [Eſtne tunc cauſa cum eſt id cuius eſt cauſa.] Quapropter arguit ad partem affirmatiuam in cauſa quę nõ ſemper eſt ſimul tempore cum ſuo effectu, vt habere lata folia eſt cauſa q; folia cadant, & tamen non quandocunq; eſt latitudo eſt cauſa, vt patet in Auguſto. Arguit ergo Ariſt. ad partẽ affirmatiuam, q; etiam in his, vbi eſt minor apparentia, quãdocunq; eſt effectus ſit ſimul cauſa. Et arguit dupliciter. Primo, cauſa & id cuius eſt cauſa debent eſſe ſimul, vt patet de eclipſi & interpoſitione terrę: ſed habere lata folia eſt cauſa huius quod eſt folia cadere: ergo quando cadunt folia ſimul tunc eſt ipſa cauſa puta latitudo foliorum: aut ſi tunc latitudo foliorum nõ eſt, alia eſt cauſa illius caſus. ¶ Secunda ratio eſt ibi, [ſit enim. a.] et eſt hęc, cauſa & effectus alterutrum demonſtrantur, ſcilicet, effectus per cauſam, & econuerſo: ergo ſunt ſimul. Conſequentia eſt nota et probatur antecedens. Sit. a. maior extremitas, frondes deponere: b. vero medium, lata habere folia: et. c. minor extremitas ſit vitis: ſequitur tunc a cauſa ad effectũ, oĩs plãta lata habẽs folia deponit folia: vitis lata habet folia: ergo vepõit folia. Et econuerſo ab effectu ad cauſam etiam ſequit, quecunq; planta deponit folia, lata habet folia: vitis deponit folia: ergo lata habet folia. ¶ In tertia particula, [q; ſi fieri.] ſoluit vnum argumentum quod poſſet fieri contra hoc. Non poteſt ex duobus vnum eſſe cauſa alterius & econuerſo (intelligito in eodem genere cauſę) quia cauſa eſt prior, natura saltẽ, q; effectus: ergo eadem ratione non poteſt vnum demonſtrari per aliud, & econuerſo. Reſpondet negando conſequentiam: quia quando cauſa demonſtratur per effectum non demonſtratur propter quid concluſionis, ſed ſolum quia. i. ipſam eſſe veram: vt qui demõſtrat terrã nunc interponi quia luna modo eclipſatur, non demonſtrat cauſam illius interpoſitionis, ſed ſolum q; interpoſitio eſt. Quod autem eclipſis ſit cauſa interpoſitionis et non econuerſo, probat egregie (quę probatio eſt notãda) quia inquit in ratione deficiendi. i. in definitione eclipſis ponitur interpoſitio & non econuerſo: eſt enim eclipſis defectus lunę ex interpoſitione terrę. ¶ In quarta particula, [an fieri poteſt.] ſoluit queſtionem propoſitam præmittens prius q; idem effectus poteſt procedere ex plurib⁹ cauſis remotis, licet vnica ſit cauſa proxima: vt eſſe vituperabile prodit ex vtroq; extremo virtutis, ſcilicet, ex auaritia et prodigalitate: ſit ergo. a, id eſt, vituperabile quod conuenit. b. et. c, id eſt, auaritię & prodigalitati: & per. b. cõuenit. d, id eſt, auaro: & per. c. conuenit. d, id eſt, prodigo. Tunc, inquit, ex quacunq; iſtarum cauſarum ſequitur effectus, tamẽ ex effectu non ſequitur quę cunq; cauſa. Non enim ſequitur, eſt vituperabilis: ergo auarus: quia poteſt eſſe prodigus. ¶ In quinta particula textus, [an ſi ſemper.] reſpondet formaliter ad queſtionem iſta concluſione: Quando effectus conuenit alicui toti, id eſt, alicui cauſę per ſe primo vniuerſaliter, tunc erit mutua conuertibilitas inter cauſam & effectũ: vt cauſa proxima huius quod eſt vituperabile, eſt facere contra rationem, quod eſt commune cuicunq; vitioſo: tunc ſequitur, iſte eſt vituperabilis: ergo agit contra rationẽ. Ponit exemplum Ariſt. in cauſa proxima caſus foliorũ arboris, quę eſt congelatio humidi foliorum: nam latitudo ſolum eſt cauſa remota, quia videlicet arbores habentes talia folia habent multum humidi, quod dum congelatur deficit virtus ad retinendũ folium, & ideo cadit: vnde folia lauri licet ſint lata, non cadunt: quia propter caloremẽ congelantur. ¶ In ſexta particula, [At quæreret quiſpiam.] tra- 6. Parti.
etat ſecundam hanc queſtionem quę pertinet ad maiorem explicationem ſuperioris, an videlicet cõtingere poſſit q; eiuſdem effectus non ſit ſemper eadem cauſa, ſed diuerſę. Et reſpondet ibi, [an ſi per ſe.] ſuppoſita diſtinctione q; cauſa alicuius effectus alia eſt per ſe & propria, alia vero per ſignum & per accidens. Concluſio ergo eſt, q; cauſa per ſe & propria non poteſt eſſe niſi vnica: nam cauſa per ſe debet eſſe definitio ipſius effectus, cauſę vero per ſignum & per accidens poſſunt eſſe plures. In exemplo ſuperiori concluſio eſt manifeſta: cauſa eñ per ſe huius quod eſt eſſe vituperabile, eſt facere contra rationem: quę quidem eſt vnica ratio i. omni vitioſo: auaritia autem quę peccat per defectum, et prodigalitas quę peccat per exceſſum, ſunt ſigna et cauſę per accidens, q; fiat contra rationem, per accidens enim eſt q; qui agit contra rationem faciat hoc vel illo modo: nam inſinitis modis poteſt quis agere contra rationem. ¶ In ſeptima particula, [ſit autem.] exponendo dictam concluſionem docet quo modo medium demonſtrationis debeat proportionari extremitatibus, ſuppoſito prius hoc fundamento, q; tam id cuius eſt cauſa. i. maior extremitas cuius medium eſt cauſa, q; id cui eſt cauſa, id eſt, q; minor extremitas, cui medium eſt cauſa: vt conueniat illi maior extremitas, per accidens conſiderari poteſt: vt ſi dicamus, muſicus ędificat, tam cauſa quam effectus conſideratur per accidens: eſt enim muſicus cauſa per accidens domus: & domus, effectus per accidens muſici. Addit vero q; huiuſmodi propoſitiones non ſunt de numero eorum quę proponuntur, id eſt, non ſunt problemata quę per ſe habent demonſtrari. ¶ Hoc igitur ſuppoſito ſubiungit, q; qualis fuerit habitudo maioris extremitatis ad minorem, tale debet eſſe medium. Hoc eſt, ſi effectus qui eſt maior extremitas ſit æquiuocus, id eſt, proueniens ex diuerſis cauſis, medium debet eſſe illa cauſa ratione cuius conuenit tali minori extremitati: ſi vero maior extremitas ſit eiuſdem generis cum minori extremitate, mediũ debet eſſe eiuſdem generis. Ponit prius exemplum ſecundi: vt ſi iſte effectus qui eſt, commutata proportione ſe habere, demonſtrandus ſit de quatuor lineis, aut de quatuor numeris (vt ſicut duo ad vnum, ita ſex ſe habent ad tria: ergo ſicut ſex ad duo, ita tria ſe habent ad vnum) debet ſumi pro medio hic terminus, quantitates proportionabiles: nam quãuis linea & numerus ſint diuerſę ſpecies quantitatis, tamẽ illud medium propter quod illis conuenit permutatim proportionari, eſt vna ratio eiuſdem generis cõmunis illis. Exemplum autem primi eſt in coloribus & figuris: vt ſi ſimilitudo debeat demonſtrari de coloribus, aliud medium debet ſumi quam ſi demonſtretur de figuris: ratio enim ſimilitudinis in coloribus debet ſumi in ordine ad ſenſum: quia, ſcilicet, eodem modo afficiunt ſenſum: vt albedines diſgregant, nigredines cõgregant viſum: ſed ratio ſimilitudinis in figuris conſiſtit in æqualitate angulorum & laterum. ¶ In octaua particula [cauſa autem.] Partic. 8.

4. Parti.

5. Parti.

5. Parti. Concluſio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem. ex dictis colligit hanc conclusionem principaliter intentam in hoc capite. Passio et propriū eius subiectum a propria ⁊ per se causa conuertuntur: vt si est risibile, est animal rationale: ⁊ si est animal rationale, est homo, ⁊ econuerso. Medium vocat causam, passionem vero id cuius est causa, sed subiectum id cui est causa. Inde subiungit, q si pro subiecto sumantur singulę species primi subiecti talis passionis, tunc passio excedit talia subiecta: vt sensibile cuius proprium subiectū est animal, superius est ad hominem ⁊ equum. Ponit autem exemplum vt solet in mathematicis, omnes nanq; simul angulos extrinsecos quatuor rectis equiualere, est passio superior ad triangulum ⁊ quadrangulū, imo ad singulas species figurę rectilineę: non enim solum triangulo et quadranguio, sed pētagono et hexagono ⁊ alijs omnibus rectilineis illud conuenit, vt ex.13.et.32.conclusionibus Euclidis libro primo colligitur. Si tamen dicas omnis figurę rectilineę anguli omnes extrinseci equiualēt quatuor rectis, tunc equatur: id est, talis passio conuertitur cum figura rectilinea. Et similiter, inquit, se habet medium talis passionis, q, scilicet, excedit singulas species figurę rectilineę. Inde infert corollarium, q medium extremi ratio est primi, id est, medium quo maior extremitas conuenit minori, est definitio primi, id est, maioris extremitatis: ⁊ ideo omnes scientię demonstrant per talem definitionem. Ut verbi gratia, frondibus expoliari, est passio superior ad vitem ⁊ ficum ⁊ ad alias plures arbores ⁊ plantas, nō tamen omnes superat sed equatur alicui: quia datur aliquod primum subiectum, id est, aliquod genus arboris cui primo conuenit illa passio, quę poterit demonstrari de tali subiecto per proprium medium: puta per hoc q est, humidū cōgelari. Omnis enim arbor cuius humidum congelatur, spoliatur frondibus: sed illud idem q est humidum congelari est definitio huius, quod est frondibus spoliari, siue frondes fluere. Si enim queratur quid est frondes fluere, respondebitur, q est succum gelari vbi folium semini arboris coniungitur. ¶ In nona particula, [in figuris autem.] docet quomodo hęc oia in modo ⁊ figura exerceantur, docet inquā quomodo passio communis quę potest habere plures causas remotas, per illas, tanquam per diuersa media, demonstretur de diuersis speciebus diuersorum generum, quibus ille causę propriæ cōueniunt. Exempli gratia, longe vitę proxima ⁊ propria causa est bonitas complexionis: ⁊ ideo proprie demonstratur hoc modo. Omne animal bonę complexionis est lōgę vitę in suo genere: Petrus est bonę complexionis: ergo. At vero causa bonę complexionis alia est in quadrupedibus, puta parum habere cholerę et fellis, vt est in cerui: in auibus autem, multum habere siccitatis: quę subinde causę sunt remotę longe vitę. Si ergo. a. i. longam habere vitam, ponatur inesse. b. i. huic medio quod est, carere cholera, ⁊. b. cuicunq; eorū competat quę sunt. d. i. omnibus speciebus quadrupedis (quadrupes enim sit. d.) fit vt a. vniuersale sit hisce, scilicet, speciebus. d. Vniuersale autem, inquit, idem est q superius ad aliud: sed vniuersale primum est id quod est superius ad singula, conuertitur tamen cum omnibus simul: vt licet vniuersale hominis sit quodcunq; superius vsq; ad generalissimum, tamen vniuersale primum, solū est, animal, quod conuertitur cū disiuncto ex omnibus speciebus animalis. Quare. d. est vniuersale primum omnium specierum quadrupedis: a. vero est vniuersale, quod etiam conuenit auibus. Et hoc est quod ait, q. a. est superius quam. b. quod cōuertitur cum. d: nam si. b. non esset inferius non esset causa ipsius. a. loquitur enim de causis inadequatis ⁊ remotis. Quod si rursus. b. i. carere cholera non omnibus competit. c. i. speciebus auis (. c. enim est auis) conuenit. a. speciebus. c. per aliud medium q b. illud: ergo erit. c. scilicet siccitatem habere. Quare eiusdem, scilicet, longę vitę sunt plures causę, nō quidem primę ⁊ proximę, sed erunt causę quibus ille effectus conueniat distinctis speciebus ⁊ generibus animalis. Et ita de ceruo ostenditur habere lōgam vitam hoc modo, omne quadrupes parum habens cholerę est longe vitę: ceruus est huiusmodi: ergo. Maior vero demonstrabitur per proximā causam sic, omne animal bonę complexionis est longe vitę: omne quadrupes parum habens cholerę est huiusmodi: ergo. ¶ In decima ⁊ postrema particula, [Quod si non statim.] quę est textus. 26. mouet ⁊ soluit dubium circa ea quę dicta sunt. Dubium autem est hoc. Cum dictum sit vniuersalem passionē non statim accedere ad indiuiduum, id est, non primo conuenire speciebus specialissimis. sed per causas intermedias, vt modo dicebamus, quęritur vtrū causa proxima, cur illud vniuersale conueniat illis speciebus specialissimis, debeat sumi ex parte ipsi⁹ vniuersalis primi, id est, ipsius passionis, an ex parte potius singularum specierum quibus inest. Et respondet, q debet sumi ex parte ipsarum specierū quibus inest. Vt causa proxima ipsius vniuersalis, scilicet, longam habere vitam, est bona complexio: sed causa proxima cur longa vita insit ceruo, est carentia cholerę. Et hoc est quod ait. Quod. a. scilicet longa vita competat. d. scilicet, ceruo, causa est. c. scilicet, carentia cholerę: q autem. a. competat ipsi. c. causa est. b. f. bona complexio, quę causatur ex carentia cholerę. a. vero per seipsum competit ipsi. b.

Conclusio principalis.

Corollariū

9. Parti.

Uniuersale primum.

Tex. 26.

De principiorum cognitione. CAP. XVIII.

Textus xxvij.

DE PRINCIPIIS autem, & quo pacto nota nobis euadant, & quis habitus ea cognoscendi sit, hinc patefiet, si priùs ea de re dubitauerimus. Fieri itaq; nō posse, vt demonstratione quisquam scientiam consequatur: si prima principia medijs vacantia non noscat, priùs est dictū explicatumq;. Dubitauerit autem quispiam eorum quæ medijs vacant, cognitio eadem sit necne: & vtrum scientia vtriusq; sit, necne: aut alterius quidem scientia, alterius autē aliquod aliud genus, & vtrum habitus eorum non insint, sed fiant, acquiranturq;: an verò insint quidem, sed lateant. ¶ Equidem si ipsos habemus, absurdum est sanè. Fiet enim vt nos certiores, quam vlla demonstratio est, cognitione præditos esse ignoremus. Sin verò quas priùs non habemus, inde acquirimus, quonam pacto cognoscimus, discimusq;, quorum antecedens notitia nulla est? Id enim fieri nequit, vt de demōstratione etiam dicebamus. Constat igitur fieri nō posse, vt hos aut

aut habeamus (nō enim sanè ignoraremus) aut ignari nullumq; eorum habentes habitum, consequamur. ¶ Necesse est itaq; vim quidem nos aliquam potentiamq; habere, non talem verò quę his ipsis exactior certitudineq; præstabilior sit. Videtur autem idipsum animalibus cunctis inesse: vim enim quandam insitam discernendi habent, quam quidem vniuersi sensum appellant. Insito autem animalibus sensu, in quibusdam formæ sensibilis mansio fit, in quibusdam non fit. In quibus igitur non fit, hisce præter ipsum sentire cognitio aut omnino nulla, aut eorum circa quæ formæ mansio non fit, nulla est. In quibus autem fit vt causa sentiunt vnū quid in anima habeant, in ijs cùm multa talia fiunt, differentia quædam emergit: itaq; quibusdam è talium visorum mansione ratio fit, quibusdam nō fit. ¶ Ex sensu igitur fit memoria, quem admodùm dici solet: è memoria verò sæpius eiusdem rei facta, experientia nascitur. Plures enim memoriæ, numero vna experientia est: ab experientia verò illa genita, ex omnibus notitia fit vniuersali quidē in anima iam consecuto, quod est vnum præter multa, quodq; in omnibus illis vnum inest, principium artis atque scientiæ: artis quidem, si circa generationem sit: scientiæ verò, si sit circa id quod eodē modo semper existit. Neque igitur determinati habitus insunt, neq; ab alijs ad cognoscendum magis aptis habitibus, sed à sensu, vt diximus, fiunt: veluti in prælio facta fuga, cùm constitit vnus, constitit & alius, & alius deinde, donec ad principium est ventum. Anima certè talis est, id pati vt possit. ¶ Quod autem dictum est antea, sed non dilucidè dictum est, id rursùs dicamus. Nam cùm eorum quę eandem impromiscuamq; in omnibus rationem habent, vnum constiterit, principio vniuersale quidem in anima est, primum tum illi anima nascitur vniuersale. Etenim sentitur singulare quidem, sensus autem ipsius vniuersalis vt hominis, non autem Calliæ hominis est. Rursùs in his ipsis stat, quousq; & ea quæ partibus vacant, & ipsa stent vniuersalia, veluti tale animal, donec stet animal, & in hoc modo eodem. Necesse est igitur, vt ex hisce patet, ipsa prima inductione cognoscere. Sic enim & sensus efficit in nobis ipsum vniuersale. ¶ Cùm autē mentis habituum, quibus verum perspicimus, quidam veri perpetuò sint, vt intellectus atq; scientia: quidam autem interdum falsum suscipiant, vt opinio, subducendæq; rationis vis, nullumq; aliud genus exactius scientia sit quàm intellectus, atq; principia notiora sint demonstrationibus, scientiaq; cum ratione sit omnis: hæc inquā cùm ità sint, scientia quidem principiorum non erit: sed cùm fieri nequeat, vt aliud quicquam verius scientia quàm intellectus ipse sit, intellectus profectò principiorū habitus erit. Quod ex eo quoq; perspicuum fuerit, quia demonstrationis principium non est demonstratio. Quare neq; scientiæ scientia. Si igitur præter scientiam, nullum aliud genus verum habemus quàm intellectum, intellectus sanè scientiæ principium erit: atque principium quidem est ipsius principij: scientia autem, ad rem omnem sese habet similiter.

CApitulū hoc. xviij. atq; adeo postremū, quod apud Commentatorem est textus. 27. in sex q diuiditur particulas, sextum est atq; vltimū membrū huius secundi libri. In quo post longam disputationē qua traditus est modus cognoscendi principia incomplexa, scilicet, quod quid, ⁊ propter quid est, breuiter ostendit quomodo cognoscantur principia complexa, quę prima sunt ⁊ immediata. Nam quū sint mediata, in primo libro mōstratum est probandū esse per resolutionem ad immediata. Atq; hoc (inquit) cognoscetur si de re ipsa priùs dubitauerimus. Supponit ergo primum ex priori libro, q nulla demonstratio sufficit generare scientiam, nisi prima ipsa principia, in quę omnes præmisse resoluuntur, cognoscantur. Quo supposito mouet tres quęstiones, in hoc capite terminandas. Prima est, vtrum eadem sit cognitio omnium principiorum. i. vtrum idem sit modus cognoscendi omnia. Secunda, vtrum vtriusq; (. i. generis principiorum mediatorum ⁊ immediatorum) sit scientia, an alterius (. i. mediatorum) sit scientia, aliorum verò (. i. immediatorum.) sit aliud genus cognitionis, puta intellectus. Tertia quęstio est. Vtrum cognitio primorum principiorum sit aliquis habitus a natura genitus, qui latet nos antequam ipso vtamur, an sit potius habitus vsu ⁊ exercitio acquisitus vti habitus scientię. ¶ In secunda particula, [Si igitur ipsos.] disputat tertiam quęstionē pro vtraq; parte. Et q non sit habitus naturalis probat, quia si est a natura genitus, necesse est vt nos lateat ⁊ sit occultus antequam habeamus rationis vsum: absurdum autem est, inquit, vt habitus intellectus, cum sit certior illo qui acquiritur per demonstrationem, lateat nos, ⁊ tamen habitus ipse scientię nō lateat habentem: dictum enim est in primo libro, q sciens aliquam conclusionem, scit se scire illam. Et q non sit acquisitus per artem arguit: quia tunc habitus primorum principiorum deberet generari ex pręexistenti cognitione sicuti scientia ipsa, omnis enim cognitio, id est, iudicium propositionis ex pręexistente fit cognitione: vt in fronte statim primi libri propositum ⁊ expositum est: si tamen sint prima principia, repugnat vt eorū cognitio ex pręexistente fiat cognitione. Et ità concludit dicens, [Constat igitur. ⁊c.] id est, concluditur vtramq; partem esse falsam, scilicet, ⁊ q talis habitus sit a natura, quia tunc nullo cum tempore ignorauimus: ⁊ rursus falsum est, vt cum priùs non habentes postea acquiramus: quia non apparet, ex qua priori cognitione generetur. ¶ In tertia particula, [Necesse est itaq;.] soluit eandem tertiam quęstionem per hanc conclusionem. Cognitionem primorum principiorum pręcedit in nobis a natura vis aliqua et potentia qua principia cognoscimus: non tamen pręcedit aliquis habitus

Tres quęstiones.

Conclusio.

habitus qui sit certior ipsis principijs, sicut habitum scientię precedit habitus intellectus. Explicat autem statim quęnam sit ista precedens virtus ꝛ potentia. Est enim sensus ꝛ intellectus. Unde distinguit dupliciter inter animalia. Omnibus enim iuquit in vniuersum animalibus communis est potentia sensitiua, qua discernunt obiecta quibus nutriuntur. Cum enim omne animal alimento aliquo nutriatur, datus est illi sensus quo nutrimentum percipiat. Est tamen prima differentia, q̃ in aliquibus animalibus manet aliqua impressio sensibilis in absentia obiecti, scilicet, in animalibus perfectis memoriam habentibus: in alijs vero aut nulla impressio manet, sicut in his quę non mouentur localiter, aut forte non manet nisi quando obiectum est vehementissimum, vt in aliquibus animalibus imperfectis. Et in istis nulla est cognitio sensitiua nisi in presentia obiecti. Secunda differentia est inter animalia habentia memoriam, q̃ sicut omnia retinent species sensibiles in absentia obiecti, bruta quidem quę intellectu carent nõ conferunt vnum singulare ad aliud: q̃are non possunt elicere vniuersale ex singularibus: homines vero qui sunt virtutis intellectiuę, possunt vnum ad aliud singulare comparare, non solum in intellectu sed quodam modo etiam per virtutem imaginatiuam, quę altior est quam in brutis, vt in .2. de anima videbitur. ¶ His ergo suppositis, in quarta particula, [Ex sensu igitur.] probat Aristot. conclusionem, dicens, ex sensu fieri memoriam, quemadmodum dici solet, vt habetur .1. Meta. cap. 1. ex memoria vero fit experientia: (quę non est aliud quam memoria sepe eiusdem rei frequentata:) ab experientia vero homo per intellectum abstrahit vniuersale, quod est vnum pręter multa: vt in prologo predicabilium quęstione prima satis expositum est. Illa igitur cognitio vniuersalis, si sit circa generationem, id est, circa factibilia contingentia, est principium artis: si vero sit circa id quod eodem modo semper existit, est principium scientię. ¶ Concludit ergo, [Neq; igitur.] id est, habitus principiorum neq; sunt determinati, id est, naturaliter geniti, neq; ex alijs certioribus generantur: sed a sensu hoc modo fiunt. Veluti in prelio dũ

Abstractio vniuersalis.

ex his qui victi fugiunt vnus pedem sistit, ꝛ item alter, ꝛ tertius, reparato agmine, fit principium integrandi bellum. ¶ In quinta particula, [Quod autem. ꝛc.] explicat amplius hanc rationem. Ubi notandum est, q̃ si sensus non perciperet nisi singularia determinata sub ratione singularium, puta Calliam ꝛ Socratem, non vtiq; posset abstrahi vniuersale, quia in illis nulla ratio vniuersalis lucet: sed tamen sensus percipit singularia vaga, scilicet, hunc hominem, hoc animal, hanc substantiam, ꝛc. Et ideo cum illic iam luceat ratio vniuersalis, intellectus agens ex sensu abstrahit illam rationem vniuersalem a singularibus, scilicet, homo, animal, ꝛc. ¶ In sexta demum ꝛ postrema particula, [Cum autem.] respondet Arist. ad priores alias duas quęstiones. Et solutio ad ambas stat in hoc, scilicet, q̃ omnium primorum principiorũ eadem est cognitio: non quidem scientia, sed intellectus probat duabus rationibus. ¶ Prima, habitum intellectus alij sunt quidẽ perpetuo, id est, semper veri: vt intellectus ꝛ scientia (pręterinittit sapientiam, quam .6. Ethicor. istis annumerauit, eo q̃ cum includat intellectũ ꝛ scientiã, per istos intelligitur) alij vero sunt qui possunt esse falsi: vt opinio ꝛ assensus, quem generat syllogismus falsigraphus ꝛ dialecticus, (quos vocat vim subducendę, id est, decipiendę rationis.) Habitus ergo principiorum, cum sit necessarius, nõ potest esse opinio: ergo vel est intellectus vel scientia. Rursus cum principia sint notiora quam scientia, ꝛ intellectus sit certior quam scientia, fit vt habitus principiorum non sit scientia, sed intellectus. Secundaratio est ibi, [Quod ex eo.] ¶ Principiorum primorum demonstrationis non est demonstratio, alias demonstrationes irent in infinitum, scientia vero generatur per demonstrationem: ergo habitus principiorum nõ est scientia; cum ergo pręter scientiam nullus alius sit habitus necessarius quam intellectus, fit vt habitus principiorum sit intellectus. Inter obscuritatem prolixitatemq; huius operis cum nauigauerim, haud scio vnde plus damni acceperim: vtcunq; tamen Deo debetur q̃ emerserim, cuilaus in cuum sit perpetua.

Finis Commentariorum Fratris Dominici Soto Theologi in libros Posteriorum Aristot.

¶ Sequentium emendatior lectio.

Folio.10. columna.1. linea ab imo.6. prædicamentorum.
Fol.12. colum.1. linea ab imo.30. non sunt (inquit) hic.
Fol.23. colum.1. linea à summo tertia, nihil.
Fol.24. colum.3. linea à summo.20. differentiaq; constat, similitudinem.
Fol.53. colum.4. linea à summo.16. substantiæ.
Fol.71. colum.2. linea ab imo.34. ratione.
Fol.72. colum.3. linea ab imo.7. semel redundat, hoc.
Fol.97. colum.2. linea ab imo.3. pro priorumq;, aliàs propiorumq;.

Universidad de Deusto Biblioteca

Andreas à Portonarijs Typographus Dialectices candidatis:

Fama fidem fecit Minoïdos atria Cretæ
Irremeabilibus plena fuisse dolis.
Sæpe quis ambages intrans fraudesq; viarum,
Nequàquam fallax inde relegit iter.
Solus at Ægides comitantia fila sequutus,
Dicitur ambiguas isse redisse vias.
Sic nisi te reliquas Dialectica ducat in artes,
Semper in ambiguum te trahet error iter.
Hæc oculis hominum nebulas abstergit, & illos
Seiuncta à falsis cernere vera docet.
Hæc, caput Aonias cupienti efferre per artes,
Incertas præbet fila sequenda vias.
Dum potes & licitum est, hæc arripe fila Iuuentus,
Præbeat ad Musas hæc Ariadna viam.
Quòd si in Vere tuæ neglexeris indolis illam,
Nulla tibi Autumni tempore Meßis erit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 fu